LVMINARE MAIVS

OMNIBVS CVM MEDICIS, TVM AROMATARIIS pernecessarium: in quo multa Clarissimorum Medicorum pharmaca, NICOLAI MVTONI Medici Mediolanēsis opera, nuper addita, & quæ prius extabant, ab infinitis quibus scatebant erroribus, purgata reperies: Vt uere nūc illustrius redditū, LVMINARE MAIVS appellari possit.

In quo etiam duo sunt additi INDICES, alter, ad minima quæq; simplicium nomina reperienda ante operis initium, ALTER in fine libri, quid in unaquaq; sectione contineatur, amplissime declarans.

Appositi etiam sunt duo illi libri aromatariis familiarissimi, LVMEN APOTHECARIORVM, ET AROMATARIORVM THESAVRVS.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

IOAN. GRYPHIVS EXCVDEBAT.

M D L I.

CLARISSIMO MEDICO IOAN. BAP. MONTANO, VERONENSI, APUD PATAVOS ἀρχιιάτρῳ. NICOLAVS MVTONVS Mediolanensis χαίρειν.

VNIVERSAM olim Medicamentorum Compositorum curam solis Medicis propriam, atq; etiam familiarem extitisse, non iniuria Praeclarissime MONTANE, censendum credimus. Siquidem omnia propemodum, Medici omnes, ab ipso statim Medicae artis exordio, Medicamenta domi parabant, parataq; sedulo adseruabant, quibus ubi opus esset, pro arbitrio, inde uterentur. Sive ea ex autopsia, siue ex ueterum historia deprompserint. Caeterum a quingentis plus, minus'ue Annis citra, uastissimum hoc negocium, nō sine magno Mortalium detrimento, ad Pharmacopolas, homines magna ex parte indoctissimos, deuolutum cernimus. Quorum adeo creuit autoritas, ut uel medicorum famosiores ne dum simplicia inueniendi Medicamenta, uerum ea componendi onus & permiserint; & demandauerint. Proptereaq; factum sit, ut dum uitas hominum Medici isti suo ocio (pro scelus,) consulentes Apothecariorum fiducia gubernant, atque illi sine literis, sine cognitione Barbaris & scriptoribus, & mercatoribus confisi, pro officinae compendio res permiscēt, multo plus periculi a medicamine, q̃ à morbo immineat. Haec hominum fraudes, hae ingeniorum capturae, haec uerius officinarum commenta, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, Statim Mixturae, & Compositiones inexplicabiles pictiratis, atque inauratis titulis decantantur. Arabia, India, uniuersaq; Barbaries solum (Graecia neglecta,) in medio aestimantur. Nostra enim aetas non nisi ex Auicenna, Rasi, Mesue, Serapione, Nicolao, uulgato Dispensario, atq; ex Apotecariorum LVMINARIIS, ac Aromatariorum THESAVRO; sua Medicamina passim componit, ac permiscet. Quandoquidem exactam Medicamentorum Compositionem, quā ueteres usi sunt, Galenus, Oribasius Aetius, Aeginata, Actuarius inter Graecorum recentiores, Nicolaus Alexandrinus, Celsus, Plinius, abunde perscribant. Rem plane immortalem huius farinae homines sese effecisse autumantes, si una uel altera semigraecula ac barbara uoce uix bene perspecta, coelum omne Medicamentorum Compositorum, ac mare conspurcauerint. uelut eorum innumera, ac plane prodigiosa in miscendis Medicaminibus monstra iamiam planius ostendunt. Quae cum minime laterent, omnes nostros conatus (quanquam fortasse nimium iuueniles,) eò perreximus, ut apud Seplasiarios, ne dicam Medicos, quantis in erroribus uersarentur, luce clarius habeatur. cumq; mecum diu, ac multum cogitassem, quo nam pacto ualerent inueterati illi errores, prorsus extirpari: nihil equidem magis praesentaneo hac in re, praesidio mihi occurrerat, quam ut ex antiquis potissimum Graecorum commentarijs, ex quibus non secus ac ex fontibus, Arabum, & caeterorum Barbarorum compositiones, effluxerunt, ea omnino seligerentur, quae ex his simplicibus, quae facillime inueniri possent & obuiam, cognitaq; essent, commiscebantur non reiectis tamen recentiorum inuentis, modo aperte descripta, & rationi, ac experimento consentanea apparuerint. Verum ut hoc foelicius attentassem, non negligendam Venetijs apud nobilissimos IVNTAS, ansam nuper nacti sumus. Qui cum denuo hereditaria pene ex duobus illis Apothecariorum LVMINARIIS, ac Aromatariorum THESAVRO iam uulgata utcunque placita meliori castigatione edenda excogitarent, omnem plane mihi prouinciam, non sine magna (ut in studiosos assolent,) liberalitate demandarunt. Qua pro uirili suscepta, situ, ac barbarie obcaecatis lucem summis uigilijs, ac puriori classicorum è Graecis praesertim scriptorum candore paululum (ni fallor,) restituimus. Commentaria enim sunt compositorum medicaminum ex Mesue, non sine labore quamq; rudiuscule in epitomen probe contracta, ut inde facilius Pharmacopaei compositiones, maxime quas uocant magistrales; depromerent. quasi lucidissima duo officinarum lumina unico iuncta thesauro, ueluti sublimes ex fronte tituli magnifice ostentant. LVMINARE MAIVS Ioannes Iacobus Manlius, de Bosco, Alexandrinus; Mesuei (iamiam à nobis recognitum,) Antidotarium secutus, MINVS Quiricus de Augustis Thertonensis, THESAVRVM Paulus Suardus, posteritati mandarunt. Quorum sane monumenta eò peruenerunt, ut sola in officinis ad miscendas Medicaminum compositiones, & sequantur, & obseruentur. Ne pilum quidem amplius facientes, Graecos non dixerim, at suos Mesues, Auicennas, Rases, Serapiones; reliquosq; tandem plebeios omnes Barbaros. Quae raptim percursa, iam occeptum institutum relinquendum uerebatur. sic undiq; monstrosae scatebant mendae, sic passim Chaos, rudis indigestaq; moles. sed ne in totum frustaremur LVMINARE MAIVS castigandum primò (alijs cursim emendatis,) assumpsimus. singulas in primis compositiones ad summam integritatis splendorem redigentes, cum Pondera restituentes, tum Simplicia ex Arabum, ac Barbarorum faece desumpta scholijs quam breuissimis illustrantes, moxq; singulis Antidotis per similia ex Graecorum commentarijs passim addentes. Galenum, Aetium, Paulum, Actuarium, Nicolaum Alexandrinum, Celsum, Plinium, Auicennam etiam, & Serapionem secuti. ut Graeca, Barbaris iuncta illustriores redderent obscuras illorum compositiones, indeq; ea permiscere, quae paratu essent faciliora, & laudabiliora, assuescerent. Hocq; initium, uel umbram malumus, nostri instituti satis duximus. Quod si placuisse non omnino latuerit, rem altius aggrediemur. Velis remisq; conabimur; ut Pharmacopolae officinam solum ex Graecorum placitis nostro seculo paratam habeant. Interim uero haec tibi qualiacumque fuerint, ut incudi reddantur, omnino sacramus. Vale foelix, nostri haud immemor. E uilla paterna, Calend. Martij Anno Christi.

M D L I.

INDEX, CVM SIMPLICIVM, TVM COMPOSITORVM omnium huius operis Luminaris Maioris, cuius A primam columnam denotat, B ſecundam, C tertiam, D quartam: in gratiam ſtudioſorum ſumma cura & diligentia collectus.

Diplacus

Paſtillus

T

Vnguen-

Τέλος ex diuina benignitate, cui semper sit laus & gloria infinita. amen.

Opus hoc Luminaris Majoris in quindecim Sectiones est diuisum.

Quid in unaquaque harum sectionum contineatur, poteris in calce huius Luminaris Maioris in Tabula amplissime uidere.

IOANNIS IACOBI MANLII DE BOSCO, Alexandrini, in Luminare Maius ad Bernardinum Nigrum Ciuem Papiensem,

PROOEMIVM.

CVM pleraq; in medicorum antidotis peruerse intelligi a plurimis animaduerterem, tum ꝙ Græce, Arabiceq; scripta uocabula pessime acciperent, tumq; operandi artem, modumq; penitus ignorarent. Olim ego iuuenili ætate concitus, breues, ac succinctas annotationes conscripseram. Mox uero succedentibus annis, cœptum a me studium in magnis meis occupationibus deposuera penitus, tametsi eius semper animi fuerim, ut quoad fieri posset, de posteris bene mererer. Tua tamen me uoluntas nuperrime impulit BERNARDINE, uti munus a me antea susceptum, non modo non obliterari paterer, sed in corpus redigerem, adderemq; plurima, quæ posterior ætas, exercitiumq; quotidianum contulere. Itaque factum est, ut quod breuissimum fuerat uolumen, longe amplius excresceret, utq; susceptæ a me prouinciæ modus, ordoq; seruaretur, diui Mesuæ in primis exponendum opus mihi proposui, occasionem uero nactus, nonnulla subieci, a reliquis medicis confuse, uageq; conscripta. Factumq; est, ut hoc unum opus, pro aliis multis sufficere uideatur, tam late, tamq; abunde in hac antidotorum materia sumus euagati, ꝙ citra arrogantiam dictum sit, sed & ueritas nusquam reticenda. Scio egô incomparabilem ægris iacturam eximiis doctoribus illlatum esse dedecus, non sui culpa, uerum administratorum potius inscitia. Dehinc autem (ut arbitror) fore confido, ut aromatariorum quisquis nostrum hoc opus diligenter tenuerit, tuto aggredi possit omnes ueteres composituras. Quæ ut recte fierent, huius gratia negocii, Galenum, Dioscoridem, Serapionem, Rasim, Auicennam, Auerroym, Conciliatorem, Guilelmum Placentinum, Gentilem, Nicolaum, Franciscum Pedemontanum, Nicolaum, Michalem Sauonarolam, Symonem Ianuensem, aliosq; permultos exquisitissime perlegi, eorumq; sententias huic nostro uolumini inserui, quam tibi BERNARDINE NIGER dedico, ac nomini tuo inscribo, ut fautorem, assertoremq; elucubrationes meæ te recognoscant, obseruent, ac uenerentur. Nam cuius auxilium fauoremq; potissimum implorauerim, quam eius qui de me locupletissime semper sit bene meritus? Vale.

LVMINARIS MAIORIS

EX GRÆCORVM, ARABVM, AC

Latinorum monumentis ad summum luminis candorem, ingenti cura, miroq; studio restituti,

SECTIO PRIMA,

ELECTVARIA, AC CONFECTIONES E QVAMplurimis Autoribus hinc inde maximo selectu, continens: unà cum IOAN. IACOBI MANLII de Bosco, Alexandrini, cõmentariis: Necnon cum NICOLAI MVTONI persimilium Antidotorum Appendicibus.

EX ANTIDOTARIO MESVÆ. PRIMVM.

ELECTVARIVM DE AROMATIBVS GALENI.

℞. Ligni * aloes crudi,	Croci,
Rosarum, añ. aur. xii.	Cardamomi utriusq; maioris nempe, atque minoris,
Galliæ moscatæ,	Trium santalorum,
Macis,	Rhabarbari,
Doronici,	Costi,
Piperis longi,	Cubebarum,
Nucis moschatæ,	Zingiberis,
Mentæ siccæ,	Feniculi,
Spicæ,	Sem. Anisi,
Casiæ,	† Cheisim, añ. au. ii.
Mastiches,	Zuchari, uncias. vi.
Cinnamomi,	Miuæ aromaticæ, ℥. xii.
Garyophyllorum,	Mellis despumati quátum sufficit.
Asari, ana. au. iii.	
Calami aromati. au. iiii.	

* Agallochon Græci uocant.

† alias Liguslici.

COMMENTARIA MANLII.

INTERPRETATVRI in præsentiarum has descriptiones diui Ioannis Mes. ac aliorũ Medicorum, onus humeris nostris impar, supplices Deo uoces reddimus: ut sui roris intima nostra aspersione fœcundet, ut tandem e uasto pelago in securum salutis portum nos redigat. Intendimus itaq; i hoc opere descriptiones quaruncunq; medicinarum tam usualium quã non usualium, tam solutiuarum, quam non solutiuarum, q̃ cõiter apud apothecarios haberi debent, ex diuersis omnium fere Medicorum uoluminibus excerptas aggregare, & Simplicia in eis ingredientia, quoad ingenii nostri debilitas patietur declarare: eorum uidelicet complexionem, electionem &c. Vt legenti patere poterit. Et si de quopiam simplici autores dissentire inter se uidentur (si fieri poterit) cõciliare: quod si minus, cui magis innitendum sit dicere proposuimus. Q d si qua minus bene dicta extiterint, quod q; dem humanis ingeniis est familiare, ueniam postulantes ea lectoribus examinanda, & corrigenda proposuimus.

IN ELECTVARIO igitur proxime descripto multa Simplicia ingrediuntur, quæ sunt declaranda. Sed primo dicemus, quare dicatur Electuarium. Dicitur ergo Electuarium, quasi electum, quia ex multis & uariis rebus Electuaria conficiuntur. Et diferẽtiæ inter ipsa sunt multæ: q̃a quædam sunt dulcia, quædam amara, quædam acetosa, ut Diaprunus, Vel Damascenum (pro ut apparebit in descriptione infra in antidotario Nicolai) & Diatamarindus qui fit ex dactylis acetosis, & sic de singulis. Secundum auté Mattheum Syluaticum, electuarium Diaroma est electuarium de aromatibus.

Recipe ergo ligni aloes crudi, idest non cocti: quia coctum in medicina nullam aut paruam habet efficaciam. Et posset dici sicut dicit Mesues de rosa. al. & de rhabarbaro, quod lignum aloes coctũ in medicina est sicut homo mortuus. De ligno aloes uide Matthęum syluaticum in cap. ꝓprio, authoritate Cassii felicis, ubi inquit: Multi arabes faciunt ipsum bullire in aqua, & illa aqua utuntur ad multa. tale ergo lignum aloes amittit uirtutem & spũ. Istud uero lignũ est lignũ arboris suauissimi odoris, secundũ quosdã, & est lignũ quod reperitur in magno flumine superioris Babyloniæ, cui coniungitur fluuius Paradisi terrestris. Vnde quidam dicunt quod impulsione fluuii ab arboris terrestris Paradisi conducitur: nullus tamen huius arboris fert uidisse originem. Alii autem dicunt quod in cacuminibus montium suprascriptorum locorum, circa prędicta loca existentium oritur hoc lignum, & inpulsione uentorum, aut temporis uetustate cadit in fluuium prædictũ. Infra in confectione de xyloaloes ostendam modum cognoscendi bonum a malo.

Rosarum. s. rubearum de quibus semper intelligitur, cũ simpliciter rosæ ꝓferuntur. Vnde Mes. in cap. proprio de rosis, inquit: Melior est rubea ueræ rubedinis, paucorum foliorum & planorum: & ex albis melior est habens similiter Bulchasim qui seruitor dicitur in tracta. 2. in cap. de modo desiccandi rosas & reponendi eas, ait: Sciendum quod qui siccauerit lib. 10. rosarum mundatarum, conuertentur ad li. 1. quando erunt siccæ: & si rosæ fuerint ex montibus, possibile est quod remaneat plus: & rosæ de mõtibus sunt foetioris odoris quam hortulanæ, & ita earum aquæ: & ita est de omnibus herbis & floribus, quia quæ nascuntur in montibus sunt fortiores hortulanis, & his quæ nascuntur in locis depressis. Et ratio est, quia in eis est minor humiditas & magis digesta, & illa pauca non impedit actionem partium calidarum.

Ana Græce significat pariter, siue æqualiter, & sic ubi hęc dictio ponitur æquale pondus, de una quaq; medicina nominata est assumendum.

Aureus secundũ modernos, est pondus drachmę unius cum dimidia. & similiter solidus, ut ait Simon Ianuen. unde Si solidum quæris tres drachmas dimidiabis.

Gallia muscata est quædã confectio, quæ fit in forma trochiscata, sicut apparebit infra in tractatu de trochiscis.

Macis apud Auic. in. 2. cañ. ex authoritate filii Mesaugue, est cortex nucis moschatæ: sed secundum Circa instans, non est uerum, quod infra in electuario de mace declarare intendo.

Doronici siue doronigi sunt quædam radices paruæ, saporis dulcis, similes calamo aromatico in colore & figura. Serap. cap. de doronicis, inquit: Varonigi. i. doronicum & sunt uenæ albæ interius, exterius uero sunt ad citrinitaté tendentes: & defertur ex Sin, & doronicum ex Sin est illud: quod magis administratur in medicina. & hoc est satis notum.

Piperis longi, quod apud Arabes uocatur darfulfel. Species uero piperis sunt tres, ut in d iatrion pipereon descriptione apparebit.

Nucis moschatæ. Hæc oībus nota est, quidā uocant eā myristicā.i.odoriferā siue redolentē. Inde carya myristica.s. nux odorifera, siue nux moscata. Circa instās ait: Nux moscata fructus est cuiusdā arboris in India nascentis, tempore maturitatis colligitur, & per septem annos seruatur.

Menthæ siccæ.s.menthæ hortulanæ, siue cōis, siue odoriferæ. Hæc apud Diosc.uocatur & edyosmon. Ponitur autē in hoc electuario sicca, quia uirtuosior est uiridi. Circa instās.in cap.de mentha ait: Menta domestica uiridis minorē habet efficaciam in medicina q̄ sicca. Siccatur autem in umbra, & per annum conseruatur.

Spicæ.s.spicę nardi uel spicę aromaticę, siue spicę auiū, dicit Aui.in 2.cañ.in ca.ꝓprio. Et sic semper quādo reperitur spicæ simpliciter, de spica nardi intelligitur.scd̄m Circa instans: Spica per.x.annos potest seruari in loco sicco.

Cassiæ.i.cassiæ ligneæ. Aui.in.2.cañ. dicit ꝙ est cortex mori alceni, & est specierū pluriū: quarū una est rubea, boni saporis & odoris: & altera species eius est cuius sapor est sapor spicæ &c. melior uero est illa quæ est rubei coloris, pura, plana, longi ligni, grossæ cannæ, subtilis foraminis, solida, grossa, boni odoris, quæ mordicat linguam: nigra uero est mala. Circa instans ait: Cassia lignea est cortex cuiusdam arboris nascentis iuxta Babyloniam. Est autem cassia duplicis maneriei, scilicet cassia fistula & cassia lignea. Cū aūt cassia simplr̄ inuenitur, intelligēdū est de cassia lignea.

Mastix est gummi cuiusdā speciei lentisci, quæ nascitur in sola insula Chio, ut est apud Simo. Ianuen. seu secundum Isido.in cap.de arboribus: Mastix arboris lentisci gutta est, melior autem in Chio insula gignitur odoris boni, ut Serapio.in cap. de mastice authoritate Gal. Albus ex est ille qui dicitur gluten romanum &c. & melior secundū Auic. est ille qui est albus, magnus, mundus.

Cinnamomum.s.cinnamomū subtile & electum: species uero ipsius, ut dicit Serap.in suo cap.sunt multę: & ibi dicitur ex authoritate Diosc. Darseni.i.cinnamomū dicitur lingua persica arbor seni, & darseni quidē sunt multę species: & denominantur pluribus nominibus & diuersis secūdum diuersitates locorum. Infra in cōfectione de cinnamomo, etiam de ipso aliquid ostendam.

Garyophyllorum, siue caryophyllorum, ut dicit Gręcus, & sunt fructus satis noti oībus, tamen de ipsis melius declarabo infra in aromatici garyophyllati descriptione.

Asarus.i.asara bacchara quā multi garyophyllatā agrestam uocāt, quidā aromatariorū utitur foliis ipsius in medicina, sed male faciunt. Vide Mes. in cap. de asaro ubi sic ait: Electio melior pars plantæ istius est radix, & melior radix quæ est grossa, spissa, & cuius odor est subtilis, & sapor acutus cum stypticitate modica. Apud nos in locis humidis nascitur, cuius folia sunt similia cysso.i. hederæ, sicut est notum omnibus. De asaro per simp.s.scripto. uide Dioscori. Est enim alia herba quæ a multis uulgari sermone prouincula nuncupatur.

Calamus aromaticus, sicut inquit Serap. ex authoritate Diosc. nascitur in India, & melior ex eo est cuius color est sicut hyacinthus, & habet nodos spissos, & quādo cōtunditur habet in se neruositates, & canna eius est plena quadā re simili texturæ araneæ, cuius color est albus, & est uiscosa, & in sapore eius, ut dicit Gal. est acuitas & punctio pauca. Diosc. autem de calamo duo cap. facit. unū de calamo aromatico qui in India nascitur, cuius optimus est in colore ruffus cum nodis spissis, & iste est ille qui nobis usu uenit. Aliud capit facit de calamo agresti, & iste uidetur esse species graminis, sicut patet per Serapio. cap. de gramine, & hæc est planta uenenosa animalibus, quia ibi Diosc. ait: Calamus agrestis maior est in omnibus ab aceotis, quē si animalia comedūt citius affert mortem, & maxime ille qui in uiis Babyloniæ nascitur.

Croci.s.croci cōis siue orientalis, siue zahafarā, ut dicūt Arabes: & est alius qui dicitur hortulanus, & infectiuus, eo ꝙ ex ipso sericum tingitur iste est flos carthami. Diosco.in cap.de croco dicit: Crocus est medicinæ utilis, sed melior est recens boni coloris, & subtilis odoris, & mediocriter subalbidus, & longus non frangilis, sed plenus: cuius tactu inficitur manus, & qui nō habet secum odorem uiscidum: ꝙ si ista non habuerit, signum est ꝙ uctus est, aut infusus.

Cardamomum maius est heil, ut reperitur apud Serap. in capi. de cardamomo ubi inquit: Sic tacola.i.cardamomum, cardamomum maius est heil, & est minus & est hilbane, & masculus. Bartholomæus Montagna. in suis consiliis in tracta. 21. de ægritudinibus apparentibus in extremitatibus, & primo de hernia, & de omnibus speciebus herniæ, ait Coberbague, & est in rei ueritate maius cardamomum a uulgo nominatum melegeta. Et sic etiam uide Auicen. in 2.cañ. ꝙ de cobetbague cap. facit. & ibi dicitur ꝙ est granū paruum simile cardamomo, quod defertur de Sclauonia. & sic uerum est ꝙ cobetbague est nux sarta, quæ a uulgo melegeta dicitur: eo ꝙ grana eius similantur mellicæ granis. Et sic hodie ab apothecariis nobilibus ponitur ꝓ heil, siue cardamomo maiori, siue grana paradisi melegeta, quæ apud omnes est satis nota.

Cardamomi minoris est hilbane, & nō habet capita nec corticem, & habet grana habētia corticem: cuius color est sicut cardamomi maioris, & substantia eius est subtilior q̄ substātia maioris, & uirtus eius est sicut uirtus illius: & istud (secundum intentionem modernorum) est illud cardamomum quo communiter utimur: & istud intelligitur quādo simpliciter ponitur. Non autē est nigella citrina, nec nigra, ut putauerunt quidam.

Trium sandalorum, uidelicet sandali albi, rubei, & citrini, qui satis sunt noti.

Rhabarbarum uero, ut dicit Mes. est ex medicinis benedictis solēnibus, in quo aggregantur multæ ex intentionibus quæ quæruntur in re faciente mundificationem. Rheu barbarum uero dicitur a reo quod est radix, & barbarum, eo, ꝙ in Barbaria regione oritur, & in India. Neque illud omittendum censui, quod Ammianus Marcellinus de eodem refert, Tanai fluuio qui Europā Asiamq; determinat uicinum esse Amnentha nomine: in cuius ripis & marginibus nascitur radix eiusdem nominis. Ex rheubarbaro laudauerunt magis illud ex eis, quod est subnigrum declinans ad rubedinem. Infra in cōfectione, de raued seni melius docebo discernere bonum a malo, si Deus uoluerit.

Costus est radix amara. Reperitur aliquando in multis confectionibus scriptum costum dulce, sed nec uidi, nec audiui aliquem qui dixerit, se uidisse: de ipso tamē apparebit iterum infra in confectione diacosti.

Cubebe est quidam fructus rotundus aliquantulum depressus & latus inter folia eius repertus: qui quando maturus fuerit, uergit ad rubedinem, & intra ipsum est granum triangulatum. autoe est Sera. Secundum Circa instans cubebe est fructus cuiusdam arboris in India nascētis. Potest autem seruari per decem annos. Eligenda est quæ mediocriter acutum saporem cum multa aromaticitate, & modica dulcedine. Auicen.in.2.ait: Cubebe eius uirtus est similis rubeæ, uerum tamen est subtilior. Et infra apparebit electuarium diacubebe. & ibi de ipso iterum aliqua subiungam, si Deus uoluerit.

Zinziber est radix satis nota. Circa instans ait: Zinziber quidam dicūt ipsum esse radicem arboris: alii dicunt ramusculum arboris: sed ipsum est uena seu radix herbæ nascentis in transmaritimis partibus, & in montibus Sclauoniæ.

Fœniculi semen est illud quod apud Græcos dicitur marathrum: unde Macer: Fœniculum medici calidum siccumq; secundo dicunt esse gradu. Marathrum Græcus uocat illud.

Anisi.s.semen ipsius. Auic.in 2.cañ.cap.de aniso, dicit ꝙ semen ipsius fœniculi romani est, & est minoris acuitatis q̄ nabathi, & in ipso est dulcedo, & est acutius q̄ nabathi, electio romanum ponderosius est. secundū Circa instans eius semen seruatur per quatuor annos.

Cheisini uero est leuisticum sicut reperitur apud Simonem Ianuen. sed chaisum est abrotanum, & de forma ipsius plantæ reperitur apud Dioscor. sub nomine ligustici: eo ꝙ plurima quātitas ex eo nascitur in Liguria prouincia. unde

nomen accepit.unde Macer: A ligurum patria sumpsisse lingustica,nomen, dicitur &c. & semper ipsius est illud quod efficaciam habet in medicina Aui.in 2.cano. de cheisim ca. facit. Circa instans ait:Semen eius leuistieus appellatur semen , non herba uel radix in medicinis debet poni . quod per tres annos seruatur.

Zuccharum est mel cannæ. Auic.in.2.cano. de ipso duo capi. facit: unum de zuccharo absolutæ,& dicit ibi quod eius arundo zucchari in natura existit: & aliud de zuccharo alhusar , quod est manna cadens super alhuzae, & est sicut frustum salis: & reperitur aliud zuccharum quod uocatur zuccharum tabarzet.i.album,ut est notum.

Miua aromatica.i.miua cum speciebus,siue miua aromatizata , cuius descriptio apparebit infra secũdum Mesuem in tractatu de syrupis,sub hoc titulo Modus conditi de cytoniis,&c.

Mel apud Dios.est ros cœlestis, quę apes colligunt:cuius genera duo sunt: unũ quidem quod cupilliones apes colligũt:aliud quod sub terra inuenitur . & atticum dicitur quod uariolæ & lanuginosæ & fortiores apes reponunt, & habetur melius ad oculorum claritatem faciens &c.

Mesues ponit ꝙ istud electuarium debet fieri cum melle, sed hodie in nostris partibus fit in morsellis cũ zuccharo : sed tempore antiquo utebantur magis melle in electuariis, ac cõfectionibus ꝙ nostro tpe. Et hoc accidit, quia antiquo tempore non habuerunt ita cognitionẽ cannarũ zuc. sicut habent moderni.Si autem cum melle facere uolueris , hæc est regula,ꝙ pro unaquaq; libra mellis bene despumati ponantur unc.iii. specierum tritarum & cribellatarum:& tunc hei electuarium effectus melioris, & operatio medici nobilior. Quidam ponũt in libra una mellis despumati unc.i.s. pulueris specierum tritarũ,sed tunc confectio non est tantę operationis,sed esset maioris delectationis ad gustum infirmi,in lib.una zucchari syrupizati & cocti perfecte ponitur & poni debet unc.i.specierum pręparatarũ & cribellatarum: & tunc electuarium uel confectio erit perfectionis secundũ intentionem medici & scientiæ.Si autem in lib.una zucchari syrupizati,ut dictum est,ponantur drac.iiii.uel.iii.pul.specierum dictarum,tãtum erit confectio melioris saporis,sed diminuetur illius operatio secundum medicum & penes intẽtionem medicinalẽ. Nos autẽ uolumus intelligere per puluerẽ specierum præparatarũ oĩa quæ possunt conteri. Et si quæritur quare uel ponitur in electuariis, dico ꝙ tribus de causis mel ponitur in electuariis , ut dicit Nicolaus in procemio sui antidotarii: Primo ad conseruãdum electuaria: nam præ cæteris liquoribus mel est bonum ad conseruandum.Secundario ponitur,quia mel est ualde mundificatiuũ.i.correctiuũ malitiæ medicinarũ & proprie solutiuarum. Tertio quia sua dulcedine amaritudinem specierũ tẽperat.

Dosis est limitata mensura uel pondus alicuius rei medicinalis simplicis,uel compositæ,uidelicet specierum, herbarum,aut electuariorum,& sic de singulis.Mes.habet . Dosis eius.i.electuarii est a ʒ.ii.hoc est,ꝙ possunt dari aut sum. ʒi ii.sine molestia.

APPENDIX.

Cõsimilem tunc inscriptione,tum uiribus,tum ingrediẽtium catalogo compositionẽ apud ACTVARIVM inter Græcorum recentiores haud postremæ notæ autorẽ, in suis de Medicamẽtorum cõpositione monumẽtis,habetur. Quã nedũ nos, uerũ peritiores extollere,prorsus res ipsa belle indicat : modo illam ad uerba subscriptã percurrere studiosi minime grauentur,ut inuicem comparatæ,meliorem quisque seligere ualeat. Verum prius annotãdum, nõ immoria DIARRHOMATON Basilicum inscribi,cũ ex Odoramentis Regium sane existat Antidotum.

℞. Spicæ,
Casiæ,
Mastiches,
Caryophyllorum,
Cinnamomi tenuis,
Assari,
singulorum unciam.
Florum maioris† Rorismarini,
Croci,
Santali, Citrini, Rubei, Candidi.
Costi dulcis,

† Quocen chryon dicitur.

*Maceris,
Cinnamomi,
Zingiberis,
Seminis, Fœniculi, Anethi,
singulorum sescunciam.
Nucis Indicæ,
Agallochi,
Calami odorati,
singulorum semiunciam.

*Macis uulgo appellatur.

Mel ex aqua Cotoneorum, aut malorum , aut Punicorum , eoquito igni molliusculo,quo deinde species subigito .

I I.
DE GEMMIS.

℞. Albarum Margaritarum,*drach.iii.
Fragmẽtorum, Sapphiri, Hyacinthi, †Sardinis, Granatorum, *Feruzegi, añ.ʒ.i.s.
Zedoariæ,
Doronici,
Corticum Citri,
Macis,
Seminis† Alfemen ...misch, ana drach.ii.
Coralli rubri,
*Charabæ,
Limaturæ Eboris, añ. ℈.ii.
Been, Albi, Rubei,
Caryophyllorum,
Zingiberis,
Piperis longi,
Spicæ,
Folii,
Croci,
†Heil, añ. ʒ.i.
Trochiscorum * Diarrhodon,
Ligni Aloes, añ. ʒ.v.
Cinnamomi,
Galangæ,
Zurumbet, añ.ʒ.i.s.
Foliorum Auri, Argenti, añ.aii.s.
Moschi boni, ʒ.s.
Ambræ.ʒ.ii.

*alias.ʒ.ii.
†Cornelus nunc appellatur.
* idest smaragdi.
†idest cardamomi, maioris.
*idest e Rosis.
†hoc est omni garyophyllati.
* alias Electri.

Confice cum † melle Emblicorum, & colatura è Gelessiabim.i.de Rosis, partibus æqualibus , quantum sufficit.

†alii succo.

COMMEN. MANLII.

Gẽmæ sunt lapides preciosi qui ingrediuntur istud electuarium.Isido.in cap.de gemmis ait:Post marmorum genera gemmæ sequuntur, quæ multum auro decorem tribuunt uenustate colorũ : primordia earũ a rupe Caucasi. Fabulæ ferunt Prometheum primum fragmenta saxi eiusdem inclusisse ferro ac digito circundasse,hoc fuisse annulum,& gemmam,ut tradit Plinius naturalis historię lib.37. Genera gemmarum innumerabilia esse tradũtur: e quibus nos ea tantum quæ principalia sunt notissima annotabimus. Gemmæ uocatæ sunt ꝙ instar gummi transluceant. Preciosi lapides ideo dicti sunt,quia magno precio emuntur,siue ut a uilibus discerni possint,seu ꝙ rari sint: & istud electuarium apud nos est in usu , & ualet mirabiliter ad ea quæ dicit Mesue.

Albæ margaritæ sunt lapides dicti Perlæ , qui in ostreis repertuntur: quædam sunt perforatæ,aliæ non perforatæ: & perforatæ,ut dicit Matth.Syl.sunt artificiosæ factæ,& nõ naturaliter:sed non perforatæ , quæ naturales sunt, meliores sunt perforatis . Et ideo quando in medicinis ponitur, non perforatæ intelliguntur . Sed sunt aliquæ obscuræ ad citrinitatem tendentes non perforatæ,quę perforatis æqui pollent:& ideo eligendæ sunt claræ & albæ: quæ uero obscuræ quasi albidæ sunt , non sunt ponendæ in medicinis. Origo margaritarum inquit Plinius, conchæ est haud multum ostrearum conchis differens. Dos omnis in candore, magnitudine,orbe,& pondere . uide ibi.

Fragmenta sc͞dm Mes.sunt ex quinq; lapidibus preciosis , qui omnes quinq; istud electuarium ingrediuntur . Et sunt multum in usu in medicinis cordialibus , & ad multas alias necessitates: & sic quando doctor ordinãt fragmẽtorum cordialiũ aut preciosorum,intelligitur de illis quinque quæ inferius nominabo.

Saphyrus siue firtiles uocatur,eo ꝙ in littore firtiũ inuesniatur:& est lapis,sicut narrat Matt. Sylu.ex authoritate Alberti, qui uenit ab oriẽte & India & in Ipidomonio apud podium prouinciæ regione & ciuitate , sed non est adeo preciosus, ut per omnia sit similis orientali.Est autem coloris perspicui sicut coelum serenatum,sed uincit in eo flauus color.Melior autem est qui non satis est perlucidus . Opus

mus autem qui habet nubes obſcuras ad rubedinem declinantes. Iſidorus ait: Saphyrus cæruleus, & cum purpura habēs pulueres aureos ſparſos, optimus apud Medos, nunquam tātum perlucidus. Hic lapis eſt apud nobiles notus.

Hyacinthus lapis eſt apud Serap. cuius ſpecies ſunt tres: una earum eſt coloris rubei, ſecunda eſt coloris citrini, tertia uero coloris chahali, & coloris antimonii: ſed nobilior omnibus eſt rubeus: & quando incenditur ignis ſuper eū rubeſcit multum. Virtus hyacinthi eſt multū uulgata & honorata inter homines: unde ſi quiſpiam hyacinthum ſecū portauerit aut ſigillauerit aliquid, & portauerit ſigillationē illam ſecum, ſi intrauerit in regione aliqua, uel prouincia in qua cadunt fulgura multa, ſeu in terra peſtifera, nullatenus nocebunt ei &c. Eſt item hyacinthus herba, ut tradunt poetæ, a nomine hyacinthi pueri amati ab Apolline & in florē ſui nominis conuerſi: aut (ut Plin. refert) a cruore ſanguinis Aiacis ædito ita diſcurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura ea legatur inſcripta: quod & Ouidius & Virgilius in buco. teſtatur.

Sardonis ſiue ſardinis lapis, ſecundū Mattheum Syl. ex authoritate Alberti, eſt lapis ab antiquis inter precioſos lapides numeratus, eſt autem habens ruborem ſpiſſum cum ſubſtantia parua, ſicut ſi paruietas imaginetur in rubea terra: & ſecundum hanc diuerſitatem inuenitur quinque modis. Et Iſido. Sardonis ſunt quinque ſpecies. ſ. quæ onyx appellata eſt, ꝙ habeat in ſe permixtum candorem in ſimilitudine unguis humanæ: Græci enim unguem onychē dicūt. In India uel Arabia gignitur: & aiunt hunc lapidem accendere animum ad gaudium, & acuere ingenia. Sardis uero dicta eſt, eo quòd primum reperta fuit a ſardis uel dicitur ſardis a regione unde reperitur. Hæc rubrum habet colorem.

Granatus lapis, ſecūdum Matth. Syl. ex authoritate Alb. eſt de genere carbunculi. Eſt autem lapis rubeus & perlucidus in colore ſimilis cytinis. i. balauſtiis. Eſt autem rubeus aliquātulum obſcurior carbunculo, & cum ſubiicitur eius ſigillis niger color, inuenitur quidam modus qui intra ruborem ſparſus habet uiolæ colorem, propter hoc genus uiolatū dicitur: & eſt precioſior aliis granatis, lætificat cor, & pellit triſtitiam.

Feruzegi, ſicut dicit Meſ. eſt ſmaragdus, & ſic reperitur apud Matth. Syl. in cap. de lapide ſmaragdi. Mirandum eſt de Simone Ianueñ. ingenioſo in ſimplicibus, qui dixit, ꝙ feruzegi eſt ſtānum: & quòd in hoc non conuenit poſtea ipſemet in cap. de lapide ferugei, ſic ait: Lapis ferugei ſecūdum Albani, eſt lapis topacius: ſi dicis feruzegi idē eſt: qđ non eſt credendum: quia intentio dñi Meſ. eſt ꝙ feruzegi ſit ſmaragdus & non ſtānum nec lapis topacius, cum ibi non conueniant. Auicen. aut in 3. cañ. in fen. xi. in cap. de medicinis cordialibus, habet feruzegi: & in 5. cañ. in ſimplicibus exponit ꝙ eſt ſmaragdus, & ſic eſt, Smaragdus animam uiriditate dicitur. Serap. de lapide ſmaragdi dicit ꝙ ille qui eſt uiridior & fortis uiriditatis, eſt melior aliis &c. Hic lapis eſt ſatis notus: ualet autem ſmaragdus ad præcognitionem futurorum, auget ſubſtantiam, compeſcit motus laſciuiæ, tempeſtates eliminat, Hemitritęum ſanat, & obſiſtit epilepſiæ.

Zedoaria, ſiue zodoar arabice. Sera. autē facit unum ca. de zedoaria, & duo cap. de zurumbet, ſed in uno eſt ſcriptum ſic: Zurumbet, de quo infra in prædicta declaratione iſtius electuarii uidebis quid eſt: aliud cap. facit ꝙ dicitur zurumbeth cum h. & iſtud idem eſt quod zedoaria. Tu uero conſidera differentiam, quæ reperitur pro una ſyllaba, & hæ ſunt radices rotundæ ſimiles radicibus ariſtolochiæ rotundæ in rotunditate earum, & ſunt ſimiles in ſapore & colore zingiberi & afferuntur de Seni. Auicen. in 2. cañ. duo cap. facit, unum de zedoaria, & aliud de zedoar, quod idē eſt, ut dicit Simon Ianueñ. & hęc ſatis ſunt nota.

Cortex citri eſt fructus magnus ſic uocatus. Sera. cap. de citro, dicit atrogi. i. citrum Gal. fructus huius arboris nominatur in Græco pomum aquæ, & cortex eius non eſt frigidus: immo eſt aut æqualis complexionis aut minus æqualis parum & iſte fructus notus omnibus. Quidam uero de nouo ſcribens intitulatus LVMEN Apothecariorum, qui potius eſt diſcere uolentium tenebras, in hoc ualde deceptus eſt: dicit. n. corticum citri. i. cedri, quod non eſt bene expoſitum, quia uide Dioſco. ꝙ unum cap. facit de citro & aliud de cedro, & non ſunt idem. Melius uero, ſi Deus uoluerit, infra in antidotario quod Nicolaus ſcripſit declarabo quid eſt cedrus: de quo fit pix cedraria ſiue alchitran. Quomodo autem citrangulum differat a citro, uide in 5. cano. & ꝙ eius folia ſunt cordialia, uide eundem. xi. tertii.

Alſeniemiſch ſiue felentemuſch eſt ozimum caryophyllatum, ut dicit Serap. in cap. de ozimo caryophyllato: & dicitur ꝙ folia eius ſunt parua: quorum color eſt inter uirorem & glaucedinem: & odor eius herbæ eſt ſimilis odori caryophyllorum: & eius ſemen eſt minutum, nigrū: & colligitur in menſe Iunii. Sciendum ꝙ quando reperitur ſeleniemiſch. ſiue ozimū, ſiue baſilicon, caryophyllatum in electuariis & in confectionibus ſemper intelligitur, ſed in unguentis & emplaſtris herba intelligitur: hoc apud Aui. in 2. cañ. uocatur ſalamaruiſchi, & ibi dicitur ꝙ eſt ozimū caryophyl. nam ipſius odor eſt ſimilis caryophyllo: & ſecundum Circa inſtans eius ſemen per tres annos ſeruatur.

Corallus rubeus eſt nobilior aliis. Dioſ. corallus quem multi lithodendron dicunt, arbor eſt in fundo maris, quæ dū uelli ceperit acrepto aere graueſcit. Naſcitur uero multum in promontorio Siciliæ nomine Parhino. Eligendus eſt colore coccineus. i. rubeus. poſt in bonitate eſt albus, & deterior eſt niger.

Charabe ſiue charhabre eſt gūmi ſcđm Aui. ſicut ſandaracha. i. uernix tendens ad citrinitatē & albedinē & peruietatē, & qñq; declinat ad rubedinē: quæ attrahit paleas & fracturas plantarū ad ſe: & ꝑpter hoc noīatur charabe. i. raplēs paleas perſice: & de hoc ſunt pater noſter: quibus utuntur mulieres pro deuotione: & hoc gummi ſatis eſt notum.

Limatura eboris. i. limatura ſiue raſura dentis elephātis: unde uide Siomon. Ianuen. in ca. de ebore ubi ait: Ebur eſt dens elephātis. Inde eburneus aptum eſt medicinæ in multis confectionibus ingrediens, & ſic eſt.

Been albi & rubei ſunt quædam radices quæ de Armenia deferuntur. Sera. dicit: Species eius ſunt duæ. ſ. rubeæ, & albæ, & ſunt ambæ uenæ in magnitudine radicis paſtinacæ paruę: quarum quędam ſunt tortuoſæ, & deferuntur ab Armenia. Odor eius eſt bonus, & eſt in eis uiſcoſitas. Moderni herbarii inuenerunt in noſtris partibus de utraq; ſpecie, ſed in odore non conueniunt, ut in Armeno.

Folium ſiue malabatrum, ut dicit Sera. herba eſt quę naſcitur in India, & habet folia quæ expanduntur ſuper faciē aquæ in illis partibus, ſicut lenticula aquæ: & non habet radicē: & quādo colligitur inſeritur in filo. Gal. in 7. ſimpliciū inquit: Malabatrum folium. i. foliū Indianum ſpiræ ſimile eſt ſcđm uirtutē, & ſic eſt. Aui. in 2. cañ. in cap. de folio dicit, ꝙ loco eius ponitur pōdus ipſius de mace, aut etiam de ſpica, & ſic fit. Quidā mercatores uendūt folia caryophyllorum pro uero folio, ſed uerum folium nunquam uidi nec audiui aliquem citra mare uidiſſe: eſt enim precioſum.

Troch. diarrhodon. Trochiſcus autē dicitur a trochos, quod eſt rota: quia trochiſcus eſt ſimilis rotæ curretti. Diarrhodon. i. de roſis, deſcriptio ipſius apparebit infra.

Galangæ ſunt quædam radices odoriferæ. ſicut ſunt notæ: infra apparebit diagalanga, & ibi melius oſtendetur.

Zurumbet eſt ſpecies zedoariæ, idem tamen non eſt, ut quidā uolunt. In iſto electuario poſſumus certificari. ꝙ zurūbet nō eſt zedoaria: qa Meſ. habet zedoariā & zurūbet, ꝙ nō ſunt idem. Radices uero zurumbet ſunt radices ſimiles cypero in figura: ſed multo maiores & duriores: intus ſubcitrini coloris, odore & ſapore zedoariæ. Sera. ca. de zurūbet dicit ex authoritate Gal. Zurumbet ex ſpeciebus odoriferis: & propter hoc admiſcetur confectionibus aromaticis. Auicen. in 2. cañ. dicit: Zurumbet eſt herba ſimilis cypero, ſed eſt maior & minus odorifera.

Folia auri & argēti ſunt nota, & ambo debēt eſſe mera.

Muſcus apud Auicen. in. 2. cañ. eſt folliculus animalis,

ficut gazel ipfe,nifi quia habet duos dentes albos flexos ad interiora . ficut duo cornua . Serap.uero in cap.de mufco, uult quòd mufcus fit folliculus gazel : qui cum Auic. non conuenit, Ego uero interrogans quendam mercatorem. fi gazel eft animal proferens mufcum: ipfe refpōdit quòd non, fed in fimilitudinem differunt parum . Mufcus uero melior eft ille qui defertur de regionibus Tumbaci , ut dicit Serap. quia illud animal in illis regionibus comedit fpicam nardi,& alias fpecies odoriferas,& quãto mufcus magis redolet,tanto melior eft.Hodie raro reperitur bonum: falfificatur enim cum hepate lupi,& in aliis rebus.

Mel embilicorum eft illud quod docet Rafis in 9. Almã. in fine electuarii lætificantis:ficut apparebit infra.

Colatura geleniabin de rofis fecundum modernorum ufum,eft mel rofatum colatum.Aui. in 2.cañ.in ca.de rofis ait.Aqua rofa.eft bona capiti & ftomacho,& cōfortat quę ex ea nutrita eft cum melle ftomachum: & eft geleniabin, In 5.uero cañ.in diftinctione de conditis, de geleniabin loquitur.Paulus in cap.de dolore ftomachi ait: Addatur muraba.i.geleniabin.Mattheus Sylua.in litera muraba, dicit q̄ eft conditũ aliquod,ficut rofæ,uiolæ &c.& ita dicit Simon Ianuen.

APPENDIX.

Nec prorfus abfimile apud Actuarium habetur antidotum, DIAMARGARV,*ex unionibus nempe, perpulchre infcriptum,hæc fufcipiens:

Cinnamomi,	Styracis,
Garyophyllorum,	fingulorum ficiliquum.
Spicæ,	Vnionum,
Galangæ,	Zingiberis,
*Dulcis radicis,	Offis Ceruini cordis,
Xyloaloes,	Eboris,
Paftillorũ e †Rofis, *Violis,	†Blattæ byfantis, fingulorũ drach.i.
fingulorũ drach.i.	Mofchi fefquifcrupulum.
Nucis myrifticæ,	Ambaris,
Maceris,	Caphuræ,
Zadeæ,	fingu.grana.vi.
Rhei,	

* Glycyrrhiza uulgo. † Diarrhodon nominfit * Diaion uocant. † Onychem prifci dixere.

Mellis modus,qui fecerit fatis.

III.
EX GRANIS TINCTORIIS, uulgo Confectio AlKermes.

℞. Setæ tinctæ ex chermes circiter libram unam. Et proprie fuper cuius tinctura non præterit fpatium extenfum, & fubmerge eam in fucco pomorum dulcium,& aqua rofarum añ.lib.i.s.& dimitte die una:deinde fac modicũ bullire,donec aqua rubeat: deinde extrahe ab eam fetã,& exprime eam,& pone in ipfa aqua,zucchari tabarzet.℥.cl.& coque ufq; ad fpiffitudinem mellis, & remoue ab igne, & proiice in ea actu calida Ambræ crudæ minutim incifæ.℥.iii.& dimitte in eo liquefieri , deinde proiice fuper ipfum puluerem harum rerum:

Ligni aloes crudi,) añ.℥.vi.
*Darfeni,)

* Cinnamomi genus.

Lapidis lazuli loti,& præparati,) añ.℥.ii.
Margaritarum albarum,)
Auri boni.℥.i.
Mufci boni.℈.i.

Confice & fiat.

COMMENTA. MANLII.

Confectio,ideft fimul factio,& deriuatur a conficio conficis,quin ex pluribus rebus cōficitur: & poteft effe mollis: feu folida,feu dura.Hæc apud nos eft in ufu, fed non multum.Dominus Mefue in cap.de lapide ftellato,habet cōfectionem lapidis lazuli:& idem eft.

Alchermes fiue chermes funt grana tinctorum quibus tinguntur panni . Reperitur aliquando fcriptum chefmes cum.s. & tunc funt paffulæ fine offibus : de quibus Serap. in cap.de granis tinctorum , cum quibus tinguntur panni, inquit : Chermen,ideft grana in cap. uero uite & eius fpeciebus,& quæ ex eo funt , dicit alius Philofophus Alchefines ita nominant in lingua ferifis, & funt paffulæ fine granis.Et fic etiam Diofcorid.uocat coccum infectiuum: ideft, quo tingitur . Et hæc grana ,ut dicit Matthe. Sylua. in qua tingitur fcarlattum. unde dicitur de Chrifto quòd fuit ueftitus uefte coccinea, ideft , tincta cocco : fcilicet grana de fcarlatto .

Poma dulcia apud omnes,poma parifana, fiue de paradifo funt magis laudata quàm alia poma : & fi illa habere non poteris accipiantur redolentia : quæ etiam funt laudata ad confortandum cor.

Zuccharum tabarzet.i.zuccharum album, de quo Matthæus Syl.in litera tabarzet ait: Tabarzet,ideft album:quod fit in illa regione fic nominata.

Darfeni.i.cinnamomum groffum,non eft autem folium, exponunt fynonyma Nicolai , nec darfeni eft cinnamomũ finum,ut quidam dicunt infra apparebit confectio de cinnamomo: & ibi melius oftendam.

Lapis lazuli,fecundum Circa inftans,determinatur ab autoribus uena terrę,& eft de qua fit lazulus:fimiliter lapis Aemenus dicitur,quia in Armenia reperitur. De modo lauandi lapidem lazuli,fcias quòd debet fieri ficut fit de lapide armeno, ut docet Mef. in cap.de lapide armeno : & modus eius eft ifte,Teratur lapis lazuli uel armeni in uafe lapideo, uel in mortario lapideo : deinde fundatur fup ipfum aqua dulcis,ideft aqua communis,& lauetur fic terendo, & fiat illud trigefies femper innouando aquam : & adhuc decies, Poft illud lauetur cum aqua rofata. Et dixit Alchindus: Lauetur cum aqua rofa. & bugloffæ poft purgationem eius; acquiritur enim mirabilis proprietas ex hoc ad ægritudines melancholicas . Mef.de lapide lazuli loquitur in capi. de lapide ftellato , & ibi defcribit confectionem de lapide lazuli, quæ uidetur effe eadem cum confectione de alchermes:& fic fi legis iftam defcriptionem de alchermes cum illa de lapide lazuli,uidebis q̄ in fimplicibus,& in uirtute, & in omnibus conueniunt.

IIII.
EXYLOALOE, uulgo Confectio Ligni Aloes.

℞. Ligni aloes crudi,	Folii,
Rofarum, añ.℥.viii.	Setæ crudæ,
Garyophyllorum,	Margaritarum,
Spicę nardi,	Corallorum rub.
Macis,	†Charabæ,
Nucis mufchatæ,	Foliorum citri,
Gallæ mufchatæ,	Corticum citri,
Cubebæ,	Alfelengemifch,
Cardamomi utriufq;,	Sampfuci,
Mafticis,	Sifymbrii aquatici,
Cinnamomi,	Menthæ ficcæ,
Cyperi,	Piperis longi,
*Squinanti,	Zingiberis, añ. ℥.iiii.
Zedoariæ,	Mofchi boni. ℈.i.
Been, Albi, Rubei,	Ambræ. ℥.i.s.

† al. Succini, uel electri.
* al. Schœnanthum.

Confice cum melle Embilicorum, & mina aromatizata.

COMMEN. MANLII.

Confectio de xyloaloes, ideft, compofitio de ligno aloes, quæ etiam ad formam electuarii reducitur . Auicen. in 5.cañ. ponit unam aliam defcriptionem , fed non eft eadem cum ifta quam facit Mefue. Raf.etiam in libro de diuifionibus habet unam defcriptionem , quæ non concordat cum ifta , tamen apud nos nulla illarum in ufu eft.

Xyloaloes apud Græcos eft lignum aloes , & fic reperitur apud Auicennam in fecundo cañ.quamuis Chriftophorus de honeftis fuper confectione de diamufco credens fe inuenire capit. de ligno aloes in litera l. & non aduertens , quòd uocaretur xyloaloes , dicit: Mirandum eft, quòd Auicen. non facit de ipfo capitulum: fcilicet ligno aloes in fecundo cañ. ubi de fimplicibus tractat . Sed hoc recte non dicit, quia bene Auicen. in fecundo cañ.de xyloaloes loquitur in litera.x. & ibi docet modum cognofcendi

cut zingiber, & asportatur ex India: & fit ex eo in gibba dũ est recẽs. Et sic est secundum ueritatem, ꝙ secacul secundũ modernos habet radicem similem zingiberi: & hęc est quę nostro idiomate uulgariter zonogello uocatur in partibus nostris, & in multa quantitate reperitur.

Cicer secundum Serap. ex authoritate Gal. cicerum tria sunt genera: sunt enim alba & nigra, & est alia species, quæ dicitur chersenne, & cicera minuta quæ dicuntur chersenne sunt alba, & assimilãtur orobo, & nigra nominãtur rhubes &c. Plin. inquit arietinum ciceris genus, ꝙ capiti arietis assimilatur, quod cæteris magis diureticum creditur, est & agreste, est & erraticum, & columbinum quod aliqui uenereum dixerunt candidum, rotundum, lene, arietino minus.

Cicer erraticum apud Diosco. uocatur a quibusdam serpillum. Gal. in sexto simplici. inquit: Cicera sunt species leguminum.

Testiculi uulpis sunt satyrion. Diosc. de satyrio tria cap. facit, sub litera satyrion: & aliud capi. facit de orchis, & ibi ponit duas species, ꝙ etiam inter species satyrionis sunt & mirab. & hic apud Auic. uocantur testiculi canis: alii cynosorchin. i. canis testiculi. Isido. in cap. de herbis aromaticis siue communibus ait: Satyrion dicta a satyris propter incendium libidinis; quam uulgus stincum uocat, uenerem enim suscitat eadem: & orchis, ꝙ radix eius in modum testiculorum sit, quos Gręci cynosorchin uocãt: in pratis apud nos reperiuntur. Circa instans: Satyrion herba est, cuius radix usui medicinæ competit dum est recens.

Raphanus. s. radix domestici. Circa instans ait: Raffanus est herba cuius radix simili nomine appellatur, & per annũ seruatur: radix competit usui medicinæ. Quidam de nouo scribens intitulatus Lumen Apothecariorum, super istam confectionem exponit, ꝙ per radices raphani intelligũtur radices syluestres. sed nõ est uera expositio: quia regula est apud nobiles apothecarios: ꝙ quando reperitur raphani simpliciter, de usuali semper intelligitur.

Luf planum. i. dragõtea. Mes. in cap. de luf, dicit ꝙ est serpentaria, & est planta quæ dicitur collum draconis: & ex ea alia est plana habens folia, alia crispa: & melior totius pars plantæ est radix. Circa instans ait: Serpentaria, colubrina, dragõtea, crocodilla idem est, cuius radix maxime usui medicinæ competit: & dicitur serpentaria, quia maculas habet distinctas, sicut serpens: uel quia uenenum serpentis fugat. Infra in hiera Hermetis ostendam aliam speciem quæ uocatur sarus.

Sisamum est semen ex quo oleum sisãminum exprimitur: sicut infra in distinctione de oleis.

Butyrum uaccinum recens. Auicẽ. in 2. canõ. duo cap. facit, unum de butyro, quod est calidũ et humidũ in primo, & eius gradus in humiditate est altior aliud cap. facit qđ dicit butyrum non recens: & dicit ꝙ facit operationem butyri crudi, & est fortius in maturatione. Hoc est satis notum.

Cepæ humidæ. i. recentis. Auic. in 2. cañ. dicit: Bulbus. i. cepe quod comeditur Isido. in cap. de oleribus dicit: Cepe uocatur, quia non aliud est nisi totum caput. Nicolaus loco eius habet semen bulbi, quod idem est.

Stincus cum renibus & sumine. i. ab umbilico, secundum Diosco. est quoddam animal quod in India inuenitur quadrupedes, & simile lacertæ, sed multo maius & longius & uenenosius. Hoc apud Auic. uocatur guaril, & in Ægypto capitur. Circa instans ait: Stinci pisces sunt q̃ in fluminibus, & maxime in aquis dulcibus iuxta Sagittam inueniuntur, & lacertis assimilantur, per hyemem potest seruari. Infra in electuario de stinco, de ipso iterum ostendam.

Erucæ secundum Matthe. Syl. sunt duæ species: domestica & syluestris, & ambæ sunt omnibus notę. Domestica minoris est efficaciæ q̃ syluestris: usui medicinæ competunt semina sicut folia. Secundum uero Circa instans est contrariũ: quia eruca domestica maioris est efficacię & sylue. minoris. usui medicinæ competunt semina. Plin. ait in cap. de eruca: Est ex ea domestica & syluestris, misce in condimentis quibus carnes & pisces intinguntur: tanta suauitas ei est ut Græci euzomon appellauerint.

Lingua auis est semen fraxini. Christophorus de honestis super isto passu exponit, ꝙ lingua auis est semen deli agrestis: quod ignoro. Auic. in 2. cañ. de ipsa loquitur, etiã in tertio in sen. xx. in cap. de medicinis singularibus ad coitum: inter medullas computat Anto. Guainerius in. ca. 24. de pulueribus. & confectionibus aliis ab intra sumendis, quæ adaugent ad coitum: & ibi ponit ad literam ꝙ lingua auis est semen fraxini. Præterea uide Nicolaum qui habet prędictam descriptionem diasatyrion: & ibi habet linguam auis, & in suis synonymis exponit ꝙ est semen fraxini, & sic est secundum modernos: sed secundum circa instãs lingua auis est herba sans communis quę folia habet parua & acuta, similia linguæ auis uiridis, multę est efficaciæ: & per id credo ꝙ ignorauit eam.

Nasturtium. Secundum Circa instans quando reperitur Nasturtium simpliciter, semen debetur poni: & eius semen per quinque annos seruatur. Hoc apud Diosco. cardamus uocatur: & species sunt duæ. s. domesticus & agrestis: domesticus uere est ille cardamus qui intelligitur. Syluestris uero est senation, siue crisones, ut dicit Matth. Sylua. in cap. de cardamo. Infra in dianasturtio de ipso melius ostendã.

Napus secundum Isido. in cap. de oleribus a similitudine rapæ uocatus, nisi ꝙ habet radices & folia lauora. Existimant quidam ꝙ Diosc. notat ipsum bunias. i. napitum. Napi uero semen usui medicinę competit, & sunt semina nauoni domestici.

Sparagus secundum Circa instans fructus eius & semen medicinæ competunt. Dios. dicit: Vocatur asparagus aspratilis quam multi Myacantham, aut Myon appellant. Gal. in lib. de cibis: Vocatur omnis summitas plantæ dum est in teneritate sua, asparagus.

Fistici. i. pistachia. Dios. ca. de pistachiis dicit: In Syria nascuntur similia strobilibus. i. seminibus pini sunt, & ueniunt de Damasco. Circa instans: Pistachiæ sunt fructus qui ultra mare nascuntur, & sunt similes pineis, & interior substantia ponitur in medicinis.

APPENDIX.

Laudatissime insup Actuarius DIASATYRION, idest, e Satyriis Antidotum, in hunc sane modũ perscribit:

Testium satyrii uiridis,	Seminis Anisi,
Dauci Syluestris,	Erucæ, singu. drach. v.
Dauci Satiui,	Cinnamomi,
Nucis Indicæ,	Scinci,
Pistachiorum,	Bulbi seminis,
Nucis Pineæ repurgatæ,	sing. siciliquum, sesquiscrupulum.
Singulorum drach xii.	
Zingiberis,	Moschi, siciliquas. vii.
Garyophyllorum,	Mellis, sesquilibram.

Radices Satyrii, Dauci tam satiui q̃ agrestis priuatim, & seorsum tunduntur: collectæq; in unum, molliusculo igni paululum feruescunt. Rursum Pistachia, & Pineæ tusæ, & adiectæ rigantur, dum aliquam crassitudinem cõceperint: deinde sublato ab igne uase, tusæ & cribratæ species, addũtur: postremo Moschus cum exiguo liquore, quem stillantes Rosæ remiserunt, inseritur.

X.

DE GALANGA.

℞. Galangæ,	Calamenthi sicci,
Ligni aloes, añ. ʒ. vi.	Menthæ siccæ,
Garyophyllorum,	†Heil,
Macis,	Spicæ,
*Cheisim, añ. ℥. ii.	Seminis Apii,
Zingiberis,	Seminis Fœniculi,
Macropiperis,	Seminis Carui,
Piperis albi,	Seminis Anisi, añ. ʒ. i.
Cinnamomi,	Calami aromatici. ʒ. i. s.
añ. ʒ. i. s.	Zucchari *tabarzet. ℥. x.

Mellis despumati, quantum sufficit.

†alias Cardamomi maioris.
*idest Ligustici.
* idest albi

COMMEN. MANLII.

Galanga secũdum Serap. ex authoritate Isaac eben, amara est uena in grossitudine cassiæ ligneæ: & cortex eius est rubeus, & interius eius est puluerulentus, & defertur ex

Sim. Auic. de ipsa duo cap. facit unum de casuruda, ex authoritate Mesaugue, & inquit quod est galanga: aliud ca. facit de galanga. Secũdum Circa instans, galanga per quinque annos seruatur in multa efficacia.

Hæc confectio reperitur etiam apud Aui. in 5. cañ. in tractã. 6. de uentre inferiore debilitatis stomachi: sed nõ est eadem. Ista uero est illa qua nos utimur. Io. Anglicus in cap. de passionibus stomachi: Et ponatur manus calida super stomachum diu, illud confortat & calefacit stomachum calore naturali: deinde detur diagalanga. Vnde dicit uersificator: Confortat stomachum diagalãga meum &c. ibi describit suam descriptionem: sed non est similis.

Macropiper .i. piper longum siue darsufel, ut dicunt Arabes: Albũ uero piper appellatur leucopiper. Infra in diatrion pipereon declarabo.

Calamentum siccum .i. usuale siccum, & non uiride: quia maiorem efficaciam habet in medicina, ut dicit etiam Circa instans.

Apium .s. semen apũ domestici. Circa instans inquit: Cũ autem inuenitur in receptis medicinæ apium simpliciter, semen apponẽdum est. Macer ait: Est apium dictum quod apex hoc ferre solebat, Victoris ueterũ fieret dum more triumphus &c.

Carui .s. semen ipsius. Dioscori. dicit: Careos semen est omnibus notum. Est & alia species carui quæ dicitur agreste: & istud a modernis cordumenum dicitur. Circa instans: Carui herba est, & semen appellatur in transmarinis partibus Siciliæ, & in multa quãtitate reperitur: per quinque annos in magna efficacia potest seruari.

XI.

DIARRHODON COMMVNE.

℞. foliorum rosarum rubearum. ʒ. xxx.	Cardamomi,
Troch. Diarrhodon,	Portulacæ,
Troch. è Spodio,	Lactucæ,
	Scariolæ,
Liquiritiæ, añ. ʒ. iiii.	Seminũ Cucumeris,
Garyophyllorum,	Cucurbitæ,
Galliæ moschatæ,	Melonis,
Trium santalorum, añ. ʒ. iii.	Citrulli,
Spodii,	Margaritarum albarum,
Croci,	Alfelengemisch,
Mastiches,	Eboris rasuræ,
Ligni aloes, añ. ʒ. ii.	Dragaganti,
Asari,	Cumnii arab. añ. ʒ. i.
Spicæ Indæ,	Camphoræ. ʒ. i. s.
Macis,	Moschi. ℈. s.

Confice cum syrupo de rosis, & aqua rosarum.

COMMEN. MANLII.

Diarrhodon dicitur a rosis, quas recipit magis quàm de aliis speciebus. Nicolaus habet unã aliam descriptionem, quæ nominatur diarrhodon Abbatis: & ambæ apud nos sunt in usu. Infra apparebit descriptio Nicolai: Descriptio troch. de spodio apparebit infra in tractatu de troch.

Liquiritia est quædam radix dulcis saporis, nota omnibus.

Spodium secundum Auicen. est radix cannarum adustarum: moderni uero spodio utuntur ebore combusto, siue ossibus elephantis combustis.

Trium sandalorum, scilicet albi, rubei, & citrini, qui sunt noti.

Portulaca .s. semen ipsius. Circa instans dicit. Portulaca uiridis multæ est efficaciæ: exiccata uero non tantæ.

Lactuca .s. semen. Isido. in cap. de oleribus dicit: Lactuca dicta est ab abundantia lactis exuberantis, seu quod lac multiplicat illis, quæ lactant puellis.

Scariola secundum Serap. ex authoritate Diosc. in cap. endiuia, habet duas species, una est ex ea domestica & scariola. Secundo uero Simonẽ Ianuen. est uelut lactuca agrestis. Secundum Circa instans: Endiuia est scariola. Moderni uero distinguunt species scariolæ, endiuiæ, & cichoreę per alia nomina: tamen una pro alia potest poni: in blandis autem scariola reperitur.

Semina communia maiora frigida sunt quatuor ad numerũ, & sunt proprie melonis, citruli, cucumeris, & cucurbitæ. Confice cum syrupo de rosis .i. quod secundum istam confectionem debet fieri cũ syrupo rosa. cuius descriptio hæc est. ℞. aquæ infusionis rosarum ex quo fit syrupus rosa. sicut docet Mes. in distinctione de syrupis, & clarificetur zuccharum cum prædicta infusione & aqua rosa. & simul coquantur usque ad consumptionẽ aquæ: & quando prædictus syrupus fuerit bene coctus, secundum artem addantur species. & fiat confectio in morsellis, uel in forma liquida. sed in morsellis apud nos fit.

XII.

AROMATICVM ROSATVM.

℞. foliorum rosarum rubearum. ℥. i. s.

Ligni aloes,	Galangæ,
Macis,	Zingiberis,
Garyophyllorum,	Nucis moschatæ,
Troch. Diarrhodon,	añ. drach. ii. s.
Troch. Galliæ moschatæ,	Heil,
* drach. ii.	Spicæ, añ. ʒ. i.
Liquiritiæ mundæ. ʒ. viii.	Syrupo Rosati,
Cinnamomi subtilis. & electi. ʒ. iii.	Syrupo Corticum citri,
	quantum sufficit.

Sunt qui aromatizant Moschi scrup. dimidio.

COMMENTA. MANLII.

Aromaticum rosatum secundum istam descriptionem apud Apothecarios non fit: nec apud medicos est in usu. Simplicia uero quæ ipsum ingrediuntur, sunt declarata superius.

XIII.

ROSATVM GABRIELIS.

℞. foliorum rosarum rubearum. ʒ. xv.
Liquiritiæ rasæ mundæ, ʒ. vii.
Ligni aloes boni, } añ. ʒ. iii.
Sandalarum mahazari, } añ. ʒ. iii.
Cinnamomi boni, subtilis, & electi. ʒ. v.

Macis,	Nucis moschatæ,
Garyophyllorum,	Cardamomi,
añ. ʒ. ii. s.	Galangæ, añ. ʒ. i.
Gummi arabici,	Spicæ, † ℈. ii.
Dragaganti,	Moschi. ℈. i.
an. ʒ. ii. & ℈. ii.	Ambræ, ℈. ii.

* idest citreorum.

† al. ʒ. ii.

Syrupi rosarum, & syrupi corticum citri, ana quantum sufficit.

COMMENTA. MANLII.

Istud aromaticum est famosum & ociosum apud medicos, & sic generaliter secundum istã descriptionem fit: simplicia uero quæ in ipsum ingrediuntur, quæ non sunt declarata, declarabo.

Sandali mahazari, secundũ modernos sunt sandali citrini. Et sic reperitur apud Gal. in suis secretis, in cap. de icteritia causæ calidæ, in quadam confectione, qui sic ait: Mahazari .i. sandali citrini, & sic intelligimus nos. Partes duas alterius .s. duas partes alterius drachmæ, & sunt. ℈. ii.

Aromaticum rosatum minus secũdum istam descriptionem, nõ est in usu: simplicia uero declarata sunt. Dicitur autem minus respectu præcedentis: quia pauciora simplicia ingrediuntur compositionem ipsius.

Aromaticum muscatum. Nec istud aromaticũ apud nos fit: muscatum autem dicitur a musco in bona quantitate ingrediente.

XIIII.

AROMATICVM GARYOPHYLLATVM.

℞. Garyophyllorum. ʒ. vii.

Macis,	
Zedoariæ,	Spicæ Indæ,
Galangæ,	Piperis longi,
Santali * mahazari,	Heil, añ. ʒ. i.
Trochiscorum Diarhodon,	Rosarum rubearum. ʒ. iiii.
	Liquiritiæ,
Cinnamomi,	Galliæ moschatæ, añ. ʒ. ii.
Ligni aloes,	Folii,

* id est, citrini.

Cububæ, ana.℈.ii.	Moschi.℈.s.
Ambræ.ʒ.i.	

Syrupi de citro quantum sufficit, & fiat.

COMMENTA. MANLII.

Istud aromaticum secundum istam descriptionem, apud nos non est multum in usu: tamē apud apothecarios reperitur, & dicitur Aromaticum rosis: Garyophyllatum a garyophyllis qui ingrediuntur.

Garyophyllus, siue caryophyllus, Arabes dicunt harumphel: & sicut reperitur apud Serapio. in cap. de garyophyllo: & ibi dicitur ex authoritate Gale. quòd nomen suum in Græco est folium nucis &c. Secundum circa instans: Garyophyllus per sex annos seruatur in multa efficacia. Aui. in. 2. cano. dicit: Quoq; garyophyllus est sicut sambucus, sed est niger: & masculus est sicut nucleus oliuæ & longior & uehemētis nigredinis, & est fructus arboris in insula Indię: & gluten ipsius existit in uirtute glutinis albotim. i. terebinthinæ. Electio ille. qui est melior est similis nucleo sicco, suauis odoris, & acuti: sed moderni opinātur q ille garyophyllus, qui est in magnitudine nuclei oliuæ, non habeat multā efficaciam in medicina: & hoc est notum omnibus. Et prædicti garyophylli uocantur a multis atrophali. i. garyophylli magni. Illi uero quibus nos utimur noti sunt omnibus, et sunt minores satis quàm nucleum oliuæ. Sunt quidam flores in aliquibus partibus Italiæ, qui garyophylli uocantur, eo quòd odorem garyoph. spirant: quorum alii sunt coloris albi, alii uero rubei. Et isti apud Lombardos reperiuntur in multa quantitate, & maxime apud nobiles uiros. De nomine suo apud autores non reperi, sed uidi depictum in libro qui dicitur Manfredus de monte Imperiali: & ipse uocat tunici. Reperitur etiā herba quæ uocatur filius ante patrem, siue oculus Christi, siue oculus consulis, ut uolunt herbatici. Forma uero ipsius reperitur apud Mattheum Syluaticum: & hæc herba apud nos nascitur in pratis.

XV.

AROM. NARDINVM.

℞. Spicæ Indæ.ʒ.ii.	Anisi,
Rosarum.ʒ.iiii.	Corticum citri,
Liquiritiæ.ʒ.ii.s.	Trochiscorum Diarrhodon, ana.ʒ.i.&.℈.i.
Galliæ sebelliæ,	Pinearum purgatarum,
Cubebæ,	Amygdalarum mundatarum, ana.ʒ.v.
Ligni aloes,	
Macis,	
Garyophyllorum,	Gummi Arabici,
Cinnamomi,	Dragaganti, ana.ʒ.ii.
†Folii Indi,	Moschi, ℈.s.

†id est Malabathri.

Syrupi rosati quantum sufficit, & conficiantur.

Istud aromaticum nardinum. i. de spica nardi, apud nos nō multum in usu est: simplicia uero ipsum quæ ingrediūtur, quædam sunt declarata, quædam non.

Galliæ sebellinæ siue sebelien, est quædam cōfectio quæ fit in trochiscis, quorum descriptionem describit ipse Mes. in distinctione fit trochiscis, ut infra apparebit.

Pineæ purgatæ. s. a corticibus suis. Auicen. in 2. cano. facit cap. de geloum, & ibi dicit q est granum pini maioris, et est melioris nutrimenti q̄ nux. Postea uero aliud cap. facit de grano pini, & dicit q est minus fistico. Et aliud cap. facit de pino, hoc est satis notum: melius tamen ostendam infra in loco. de pino, si Deus uoluerit.

Amygdalæ purgatæ. i. a corticibus suis. Mes. habet amygdalarum, & nō dicit si sint dulces uel amaræ. Pet. de Crescētiis in proprio cap. de amygdalis ait: Amygdala est arbor satis nota, & est quædā diuersitas in eius fructu: qm̄ quædā faciunt fructus dulces, quædam amaros: dulces usui hominum in cibum competunt, amaræ quæ sunt calidiores magis competunt usui medicinæ. Et sic est regula q amygdala dulcis est conuenientior in escis, & amara in medicina.

XVI.

DIACYMINON BONVM.

℞. Cymini pridie in aceto infusi, & exiccati ʒ.i.

Zingiberis,	Garyophyllorum,
Cinnamomi, ana.ʒ.iiii.	Ligni aloes,
Macis, ana.ʒ.ii.s.	Cardamomi, ana.ʒ.ii.
Galangæ,	Moschi.℈.s.
Piperis longi,	Mellis despumati.q.s.

COMMEN. MANLII.

Diacyminum dicitur a cymino quod recipit. Hæc descriptio repertur in multis aliis locis secundum diuersos autores. Mes. habet diacyminū bonum: & inferius habetur una alia de qua infra. Et Auicen. in 5. cano. habet multas descriptiones, sed illa descriptio quam ipse uocat diacyminum Galen. quod facit ad uentositates frigidas, est diaspoliticon sicu infra ostendam. Nico. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem, sed nō est similis huic. In partibus nostris generaliter secundum descriptionem Mesuæ. fit tamen etiam secundum descriptionem Nicolai si facere uolueris, infra apparebit descriptio sua.

Cyminum. s. cyminum usuale quod notum est. Circa instans inquit: Cyminum semen est herbæ in multa quantitate nascens, non sophisticatur propter eius copiam, & per quinq; annos seruatur. Aui. in 2. cañ. dicit: Cyminum aliud est carmenū, & aliud Persicū, & aliud enium, & aliud nabatum. Carmenum uero est nigri coloris, & persicum est citrini coloris, & persicū est fortius: nabatum uero est illud quod inuenitur in aliis locis. Serap. ca. de cymino ex authoritate Gal. dicit, q ex eo est domesticum & agreste: domesticum uero est illud quod magis administratur, & sic est. Infundatur ergo cyminum per diem in aceto: postea ad solē desiccetur siue ad umbram. & cum aliis teratur.

Mel secundum Auic. est ros occultus cadens super flores & super reliqua, quod colligunt apes. Secundum intentionem Mes. diacyminum debet fieri cum melle: sed hodie in partibus nostris generaliter fit cū zuccharo, & fit in morsellis seu in bolis.

XVII.

DIANISON.

℞. Anisi, drach. xx.

Liquiritiæ,	*Calamenti,
Masticis, ana.ʒ.viii.	Pyretri,
Carui,	Casiæ, ana.ʒ.ii.
Macis,	†Heil,
Galangæ,	Garyophyllorum,
Zingiberis,	Cubebæ,
Fœniculi,	Croci,
Cinnamomi, ana ʒ.v.	Spicæ, ana ʒ.i.s.
Trium piperum,	Zucchari.℥.ii.

*.s. usualis

†.i. Cardamomi maioris.

Mellis despumati quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Dianisum dicitur ab aniso, quod ingreditur magis q̄ de aliis speciebus: apud nos est multum in usu, & ualet mirabiliter contra grossas uentositates.

Anisum est semen omnibus notum. Gal. in 6. de simplicibus inquit de aniso: Id quod ualet ex hac planta est semen eius. Circa instans ait: Anisum. i. cyminum dulce semen intelligitur in medicina.

Pyrethrum est radix satis nota. Hoc apud Auicen. uocatur tarzon. Circa instans ait: Pyrethrum herba est satis communis, cuius radix in medicinis ponitur, cum inuenitur in hyeme colligitur radix eius p quinq; annos seruatur. Est autem eligendum quod est acutum: solidum: & non perforatum, & cum frangitur non puluerizatur.

XVIII.

DIAMBRA.

℞. Cinnamomi,	Cardā. Maioris,
Doronici,	Cardā. Minoris. ana ʒ. i,
Garyophyllorum,	Zingiberis.ʒ.i.s.
Macis,	Santalorum citrinorum,
Nucis moschatæ,	Ligni aloes,
Folii,	Piperis longi, ana ʒ.ii.
Galangæ, ana.ʒ.iii.	Ambræ, aur.i.
Spicæ,	Moschi, ʒ. s.

Confice cum syrupo rosato, & aqua rosata.

COMEN. MANLII.

Diambra dicitur ab ambra ingrediente in bona quantitate.

tate. Hoc apud medicos, est multum in usu, & maxime ista descriptio Mesuæ. Auic. in. 5. can. inquit: Electuarium alchesim dictum electuarium ambræ: & hoc electuario usi fuerunt rege Græciæ: non fit secundum Auic. sic.

Cardamomũ maius est heil, ut dicit Serã. & generaliter ponimus loco eius grana paradisi siue melegetã: & ꝓ cardamomo minori ponimus usuale.

Ambra secundum Serap. ex authoritate Diosc. nascitur in mari, & generatur in eo sicut generatur species fungorum in terra: & quando mare turbatur eiicit à fundo eius lapides magnos, & cum eis eiicit frusta ambræ: & plurimum quod ex ea egreditur ex mari in terris Zig. Auic. in. 2. can. ait: Ambra secundum quod existimo est manatio fontis in mari: illud uero quod dicitur quod est de spuma maris aut stercore animalis maris longinquum est electio: melior est grisia fortis aselechi. deinde uaria, post eam citrina & deterior est nigra mala: multoties assumitur ex uentre piscis qui eam comedit & moritur. Circa instans ait: Ambra .i. sperma ceti .i. balenæ: non est ergo gummi, ut quidã dicunt, nec est spuma, nec est stercus animalis, nec est iecur piscis, ut quidam mercatores dicunt. Auer. in. 5. col. ait: Ambra est una ex speciebus camphoræ quæ oritur in fontibus maris, & natat super aquam maris. Confice cum sirupo rosato & aqua Ro. Vide supra in confectione diarrhodon descriptione comuni, ubi ostensum fuit de hoc.

APPENDIX.

Habet actuarius suum quoq; non illaudatum DIAMBAR, ex Ambaræ nimirum celebre Antidotum, hæc accipiens.

Ambaris,
Agallochi } sing. sextulam, tar unum.
Moschi, tar unum, stimma, idest sextulam.
Garyophylli,
Nuculæ moschatæ,
Maceris,
Galangæ, } sing. drachmam.
Cinnamomi, * duellam.
Zulapii Rosarum quantum esse satis uidebitur.

* idest scrup. viii.

XIX.

DE CINNAMOMO.

℞. Cinnamomi subtilis, & electi, ℥. xv.
Cardamomi { Maioris, Minoris,
† Darseni,
Zingiberis,
Cymini,
Macis,
Enulæ, añ. ʒ. iiii.
Nucis moschatæ,
Galangæ, ʒ. vii.
Ligni aloes, añ. ʒ. iii.
Garyophyllorum,
Croci, ʒ. i.
Piperis longi,
Zucchari tabarzet, ℥. v.

† i. Cinnamomi crassi.

Confice cum melle despumato. & quandoq; ponitur in eo duplum ponderis medicinarum de zucchari pulueri zato sine melle: & accipitur sicut suffuf, & alii addunt in eo Moschi. ℈. ii. & pulueri zetur cum eo.

COMMENT. MANLII.

Hæc confectio de cinnamomo apud nos non est ualde in usu: tamen simplicia quæ ipsam ingrediuntur declarabo. Aui. in. 5. can. habet unam aliam descriptionem; sed nõ est eadem. Cinnamomi subtilis & electi .i. fini. Serap. in cap. de cinnamomo ex authoritate Dios. ponit multas species secundum diuersitatem locorum. Auic. dicit: Cinnamomũ notum est, & eius quidem species est una bona ad aliquantulam declinans nigredinem. Electio, melius est illud quod est boni odoris & acutum habet saporem sine mordicatione, & color eius est purus & non commixtus. Aliud cap. facit de cherse cinnamomi, & ibi dicit quod est de cinnamomo, & dicit quod est alterius generis, & ipsum quidem est durum sicut cinnamomum: de ipso tamen est quoddam ꝙ non durescit. Serap. uero de cherse loquitur in cap. de cinnamomo: & uult quod sit genus cinnamomi. Quando autem reperitur cinnamomũ simpliciter, de fino intelligitur. Auer. in. 5. coll. ait: Canella uel cinnamomũ, idest recapaldereca.

Darseni .i. cinnamomum grossum dictum scauizun. Nõ est autem folium, ut exponunt synonyma Nicolai. Vide Serap. in cap. de cinnamomo, ubi ponit darseni .i. cinnamomum. Præterea uide apud Auer. in. 5. coll. ubi inquit: Darseni .i. canella subtilis, dulcis, aromatica. In hac oportet uidere, si darseni sit cinnamomum finum aut non, secundum uero Mesuem est cinnamomum grossum: quia ipse Mes. in ista confectione habet cinnamomi subtilis & electi, & darseni .i. cinnami uel cinnamomi grossi: & sic credo, quia Auic. in. 5. can. in prædicta confectione habet cinnamomi, & loco darseni habet cinnami, quod idem est. Præterea uide apud Auenzoar in suo antidotario, in electuario quod confert stomacho, & adiuuat digestionem, & est delectabile ad comedendum, qui inquit: Darseni & est cinnamomum nigrum & odoriferum ualde. Sapientes dixerunt quod quãdo reperitur in confectionibus cinnamomum, intelligitur de fino: & per darseni, de grosso.

Heil est cardamomum maius: sed Lumen obscurũ scripsit prædictam confectionem, & exposuit quod heil est cardamomum minus: quod falsum est, quia ipsemet in aromatico garyophy. dicit. Heil .i. cardamomum maius. ergo sibi ipsi contradicit. Serap. sicut ostẽsum est supra, uult quod heil sit cardamomum maius: & sic est secundum ueritatem.

XX.

DE GRANIS MYRTI.

℞. Baccarum Myrti tennissime tritarum, lib. i.
Myrabolanorum, in aqua cydoniorum, & uino odorifero semel ferue factorum, { Nigrorum, Emblicorũ, Bellericorũ, } ana. ʒ. vii.
Seminum, aceto horis xxiiii. maceratorum, & siccatorum, { Anisi, Cymini, Apii, } añ. ʒ. v.

Additur id totum Electuario de Aromatibus, ac conficitur cum Mira aromatica, & datur cum syrupo decoctionis cydoniorum.

COMMEN. MANLII.

Confectio de granis Myrti .i. de semine myrtillorum, apud nos non est in usu, nec apud alios: simplicia uero quæ ipsam ingrediuntur, declarata sunt.

APPENDIX.

Alteram ex Serapione in tract. vii. capit. xx. nequaquam deteriorem, uel forsan meliorem, in hunc modum perpulchre habemus.

℞. granorum myrti ex siccis bonis, Minam. i.
Myrabolanorum, { Nigrorum, Bellericorum, Emblicorum,
Cardumeni,
* Charabæ,
Anisi,
† Talisafar, añ. ʒ. xx.
Spicæ,
Garyophyllorum,
Casiæ ligneæ,
Cymini,
* Cardamomi,
Calami aromatici,
Costi, añ. ʒ. vi.
Heil,
Nucis muschatæ,
Carpobalsami, añ. ʒ. xii.
Seminis apii,
Piperis,
Ameos, añ. ʒ. v.
Macropiperis,
Folii,
Zingiberis, añ. ʒ. x.
Amomi, añ. ʒ. iiii.
Masticis,

* alias caru.
† hoc est Macis.
* .s. minoris.

Terantur & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato.

XXI.

DIACALAMENTHUM, GALENI.

℞. Calaminthes, { Fluuialis, Montanæ,
Seseleos,
Petroselini, añ. ʒ. vi.
Zingiberis, ʒ. iii.
Seminis apii,
Extremitatum † alhafcæ, } añ. ʒ. ii.
Cheisin, ʒ. vi.
Piperis nigri, * ʒ. i. s.
Mellis despumati, quantum sufficit.

* .i. Thymi
† alias unc. iii.

COMMEN. MANLII.

Diacalamenthum dicitur a calamentho ingrediẽte: hoc

apud nos est multum in usu, & maxime secūdum istam descriptionem. Mes. dicit, quòd est descriptio Gal. sed Christophorus de honestis dicit, φ non ponitur sicut Gal. sed non uidit bene Galenum, quia est uerum, quòd Gal. composuit & ipse describit ipsum in.4. de regimine sani. & uidetur cōcordare in isto, & maxime in simplicibus, in pondere uero nō. Nicolaus uero in suo antidota. habet unam descriptionem, sed non sit nec concordat cum ista: tamen si facere uolueris secundum Nicolaum, infra apparebit descriptio sua. Auic. in.5. cañ. de electis habet: Diacalamenthum, fluuiale & electuarium de calamentho, quod est quasi idem cum isto.

Calamenthi fluuialis idest aquatici. Quidam herbolarius dicebat, quòd calamenthum fluuiale est mentha aquatica uel mentha aquestris, quod non est. Vide Nicolaum qui exponit, quod calamenthum fluuiale est menthastrum, & similiter ait Petrus de crescentiis, sicut ostendam in cap. de calamentho montano. Et sic uolunt sapientes, φ calamenthū fluuiale sit uerum menthastrum.

Calamenthum montanum idest nepita siue gattaria. Quidam dicunt quòd est origanum, alii pulegium, quod non est: uerum est quod quidam ponunt unum pro alio: quia in omnibus istis plantis non curant Arabes ponere in medicinis unam pro alia: quia ipsi iudicant habere eandem uirtutem. Sed uerum calamenthum montanum est nepita siue herba quam rustici nostri gattariam uel gatam uocant herbā: & dicitur herba gata, quia cati libenter ipsam comedunt. Diosco. in cap. de calamentho habet diacalamenthum, & loco calamenthi montani habet nepitam. Nicolaus dicit, quòd calamenthum montanum est nepita. Item Macer in cap. de calamentho inquit: Herbam quam nepetam uulgari sæpe uocamus, Hanc medici Græco calamenthum nomine dicunt. Item uidi Pet. de crescen. in cap. de calamentho ubi sic ait: Calamenthum aliud est aquaticum idest fluuiale, & uocatur menthastrum: & aliud est montanum & uocatur nepita. & sic est secundum ueritatem.

Sisceleos uel siler uel plato cyminum, est siler montanum Petrus de crescentiis dicit: Siler montanum, siue siseleos, & sic est.

Alhasce siue hasce est Thymus: extremitates uero ipsius sunt notæ, quid sint.

APPENDIX.

Mesues, ac Nicolaus non longe Galenum, suo Diacalamentho, sequuntur, ac etiam Actuarius, quamquam pondera non nihil immutent, ut ex Galeni descriptione clarius fiet, quam ex Quarto Tuendæ Valetudinis ad uerbum Mesues perbelle sumpsit, Hæc sane accipiens:

Calaminthes, Pulegii, Petroselini, Sceleos,	cuiusq; *uncias duas.
Seminis apii, Cacuminum Thymi, Lybistici, unc.xvi.	utriusq; unc.iiii.
Piperis, unc.xlviii.	

* Alii legūt δράχμας 16, hoc est. ℥.xii hæc nescio unde corrigentes, ne dicā coinquinantes, cum maxime illa sint cæteris inferiorem redd dam.

At piper quidē grauis esto pōderis, quod βαρυσταθμὸν uocant: Sceseli uero Massiliense, Petroselinum Macedonicum, huiusq; præcipue Astreoticum. Calaminthe, & Pulegium potissimum ex Creta, sin minus, certe ex regionibus æditis, & siccis. Simili ratione & Thymum: atque Herbarum quidem quicquid lignosum, durumq; est, id abiiciendum. Accipienda uero ad medicamentum folia, atque ex his maxime quæ subtilissima sunt, atque in summis herbis nata. Ad hæc flores, & quæ cum his sunt una minutissimas, tenuissimasq; festucas. Hæc omnia simul tundenda, cribrandaq; sunt tenui cribro: quippe eiusmodi medicamenta in totum corporis habitum maxime digeruntur, ut ueluti è diuerso crassiora in uentre hærent, ut quæ angusta uenarum oscula, subire nequeant. Miscendum uero his ita præparans est mel optimum, curiose despumatum, Licet & sine admixto melle siccum medicamentum reponere.

XXII.

DIATRION PIPEREON.

℞. Trium Piperum, añ.aur.v.	
Zingiberis,	Casiæ,
Anisi,	Seminis apii,
*Hascæ, añ.aur.ii.	†Seseleos,
Spicæ,	Asari,
Amomi, añ.aur.i.	Enulæ siccæ, añ.aur.5.

* I. Thymi
† I. Sileris montani.

Confice cum melle despumato, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Diatrion pipereon dicitur a tribus generibus piperum, quæ ingrediuntur compositionem ipsius: & sunt propriæ nigrum: album, & longum: hoc apud nos non est ualde in usu. Auic. in.5. cañ. habet unam descriptionem quæ uidetur quasi esse eadem cum ista. Mesues habet hasce, Auic. uero non. Auicen. habet xylobalsami, Mesues non: in reliquis cōcordantur in simplicibus eius.

Piper secundum Serap. ex authoritate Diosco. est arbustum in regionibus Indiæ nascens, habet semen quod in ortu suo est longum simile faseolis, & elogatur in forma sua, & est macropiper.i. piper longum, & intra ipsum sunt grana parua similia geguers, quæ quando maturantur fit piper: & hocquia separatur & fit sicut recemus in quo sunt grana parua primo, & sunt grana piperis: & quando colligitur perfecte maturum est piper nigrum, sed quando colligitur ante maturationē est piper album. Nam color eius est albus & non recipit in colore suo nigredinem ante maturationem. Eligendum autem est ex pipere nigro illud quod est notum, in quo non est res similis grano frufuris & plenum, sed ex pipere albo, melius est illud quod non est rugosum, album & graue. Sed ex pipere longo eligendum est illud quod quando frangitur apparet densum habens grana quæ sunt intra ipsum ad inuicem iuncta: & sapor eius est acutus mordicans linguam.

APPENDIX.

Quarto Tuendæ Sanitatis, διὰ τριῶν πιπέρων, è tribus nempe Pyperum generibus Antidotum, Galenus iis uerbis tam belle explicat, ut uix amplius inspicere, ne dum Arabum, uerum Græcorum compositiones egeamus. Cum imprimis Antidotum non admodum medicamentosum, ex uariisq; confectum desideret, sicut a plerisq; Medicorum componitur, mixturæ cuiusdam ritu, quam καρυκείαν uocant, aut Apri a mirificis istis Coquis conditi. Adeo ut non minimum negocium sit Medicis, aut illis qui apparant, quæ imponuntur medicamenta probe in ipsa mixtione digerere, ac pinsere: Ammi, Seseli, Libisticum, & alia id genus, cruda enim minimeq; mutata, iis qui ea sumpserint longo tempore durare in uentre intelliguntur. Hæc igitur sub trahenda Medicamento sunt: præterq; hæc Helenium, & Nardi spica: ceu uero nonnulli componunt etiam Casia. Expedit autem præparatum hoc Medicamentum ad manum simplex præsertim habere idq; tripliciter.

SIMPLICISSIMVM.

Trium piperum, añ.℥.L.	
Anisi, Thymi, Zingiberis,	añ.℥.viii.

Simplicius, seu magis simplex.

Trium Piperum, ana.℥.L.	
Anisi, Thymi,	ana. ℥. viii.

Aufertur enim zingiber,

Simplex uel compositum magis;

Trium Piperum, añ.℥.L.	
Anisi, Thymi, Zingiberis,	añ.℥.xvi.

Debet autem si haberi potest, Anisum Cretense esse: Thymum aut Atticum, aut plane ex æditis locis, & siccis, cuius quicquid lignosum est circumciso, coma ipsa una cum floribus inicietur. Esto uero & Piper quod longum quidem est, integrum, minimeq; foratum: æque uero & zingiber,

nam

nam ambo perforari facile solent. Quinetiam non solum nõ perforatum, sed & uerum illud, quod ex Barbaris affertur, Piper esto. Hic nanque quod adulteratur duplex est, alterum quod in Alexandria maxime conficitur, alterum quod herba cuiusdam germen est. Qua uerò maxime catione internosci quod adulterinum est, posit, ipse docebo. Principio enim experiendum gustu est, diligenterq; æstimandum, an Piperis qualitates seruet. Postea in aqua mittendum, nam quod factitium est, si per diem totum in humore maceretur, illico liquatur, ac soluitur. Si ergo tum Piperis ei qualitas plane inest, nec maceratum resoluitur, sitq; (ut dictum est,) minime foraminibus pertusum Piper, id longum idoneum iudicabis. Nigrum uero nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto. Sed ex eo quod ponderosum uocant, id quod tum maximũ, tum plenissimum est. Itemq; de Albo simili modo eligatur, quod maximum est, atque plenissimum. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrum transmissis, Mel optimum curiose despumatum, admisceatur. Sane id odorum, flauumq; præterea accerrimum, dulcissimumq; fuerit, tum crassitudine nec plane crassa, nec liquida, sed quæ ita continuitatem suam tueatur, ut si digitum in id dimiseris, post in sublime attollas, quod Mellis ab eo defluit, longissima quasi linea sibi continuatum uideas. Coquitur hoc recte, aut super carbones, aut ligna omnino arida, quæ etiam ἄκαπνα Græci uocant. Præterea etiam Zingiber, quod ex Barbaris affertur aceto maceratum, est id uirentis herbæ radix, a collectu statim in acetum coniecta. Hæc Galenus.

XXIII.

DIACYMINVM.

℞. Cymini Carmeni pridie in aceto macerati & exiccati, drach. xx:

Zingiberis,	Ameos, ʒ.i.s.
*Alhascæ, ana ʒ.iii.	Foliorum rutæ siccorum,
Piperis,	†Baurach rubei,
Cinnamomi, añ.ʒ.ii.	añ.ʒ.iiii.

*i.Thymi.
†i.nitri.

Confice cum melle despumato.

COMMENTA. MANLII.

Diacyminum dicitur a cymino. uidelicet a cymino carmeno quod intrat: sed Christophorus de honestis dicit: Diacyminum, idest diacinnamomum, quod non est. Superius est positum diacyminum bonum: idest diacyminum quod fit de semine cymini usualis: hic uero habet diacyminum, idest de cymino carmeno: quia ipse Mesues non habet aliud cyminum nisi carmenum, sed hoc apud nos non est in usu. Cyminum carmenum secundum Galenũ in suis secretis medicinæ, quod incipit sic, Herodi ad stomachum, exponitur, quòd est siseleos. Serap. in cap. de cymino ex authoritate Rasis dicit, quòd cyminum carmenum est agreste. Auicen. dicit quòd est nigrũ. Matth. Sylu. in cap. de cymino dicit, quòd carmenum est siseleos. Et sic uolunt moderni: tamen ego nõ nego nec affirmo: uerum unum pro alio ponitur quandoque.

Ameos. Dioscorid. multi cyminum Æthiopicum dicunt aut basilicon; sed ameos alterius est naturæ. Est enim semen penes Æthiopicos cymino simile, sed minus, & est albidius, & quodammodo spissus gustum habens similem origano. Serap. ex authoritate Gale. dicit, magis iuuatiuum quod est in eo, est semen eius, & in sapore eius est amaritudo, pauca & acuitas. hoc est notum.

Ruta: scilicet domestica. Circa instans dicit, rutæ folia & semina competunt usui medicinæ. Cum autem reperitur ruta sola, folia debent poni, & per annum seruantur. Secundum Dioscorid. melior est ruta quæ nascitur circa cucumeres. Et secundum Auicen. est melior quæ nascitur apud arborem fici. Inuenitur autem alia species rutæ quæ uocatur pigamum, & una alia quæ uocatur harmel: de cuius forma ostendam in tractatu de pilulis.

Baurach rubeũ, idest sal rubeum uel armenum uel aphronitrum, idest, spuma nitri, ut dicitur a Serap. cap. de baurach. Mes. in cap. de baurach dicit: Aliud est minerale, aliud artificiale: minerale, aliud Armenum, aliud Aphricanum, aliud Romanum, aliud Ægyptium &c. Moderni apothecarii loco baurach sunt qui ponunt sal panis rubeum: & sunt qui ponũt sal nitrum, quo utuntur bombardarii.

APPENDIX.

Suum nec incelebre, DIACVMINVM. Antidotum Actuarius in hunc modum perpulchre habet.

Cumini, sextulæ quinquaginta. i. ℥. viii. & ℈. viii.

Cinnamomi,	Iris,
Spicæ,	Cyperi,
Zingiberis,	Cardamomi,
Piperis nigri,	Ruthæ,
Fructus balsami,	Libystici,
singulorum sextulæ. x. i. ℈. xl.	singulorum sextulæ. v. i. ℈. xx.

Mellis quantum sufficiet.

Ad hæc Galenus, Paulus Ægineta, Actuarius haud prorsus absimilem, tum uiribus, tum ingredientium historia, compositionem explicant, quanquam Inscriptione maxime distet, DIOSPOLITICVM, ac si Iouis ciuile solatiolum dixerimus, uocitatam. Verum Galeni descriptionem cæteris præferendam non ab re censeremus, cum præstantiorem absque controuersia omnes illam prædicent. At interim, Galenum, in Sanitatis Tuendæ monumentis præsertim, iamiam audiamus, compositionem ex ponderibus tantummodo euarians, ne dum in Quarto, uerum etiam in Sexto.

Prima, pro iis qui aluo sunt astricta.

Cumini,
Piperis,
Rutę,
Nitri,
} pari pondere.

Secunda pro iis qui aluo sunt soluta.

Cumini,
Piperis,
Rutæ,
} pari pondere.
Nitri, dimidio.

Pręstiterit autem Cuminũ esse quod uocant Æthiopicum, Nitrum uero Berenicarium, Piper postmodum uel longum, uel album. Macerabitur Cuminũ in aceto maxime acri: dein continuo id tunditur, aut etiam prius, modice frigitur in uase fictili, quod coctum in camino, quam optime sit: quæ enim exacte, penitusq; cocta non sunt, hæc lutosa potius, quàm figulina sunt, & qualitatum suarum non nihil Medicamentis remittunt. Sunto uero & Rutæ folia modice siccata. Vt enim si plusculum siccentur, acria, amaraq; redduntur, & supra quàm par est calida. Sic si prorsus non sicces, excrementitium quendam humorem retinent, nondum ex toto concoctum, cuius uitio flatum discutere minus possunt. Quatuor his aliquando despumatum Mel additur, aliquando nihil, sed sola sine Melle reponuntur, ac Ptisanæ cremori, & aliis quibus maxime conuenire uidentur, cibis iniciũtur. Sumitur & per se Medicamentum hoc, & ante, & post cibum. Porro ad eum usum optimum est, quod Mel admixtum habet, quod utique curiose sit despumatum. Id enim flatum maxime discutit. Sit autem oportet & Mel optimum, si modo quod flatum discutiat, quodque maxime dissecet, futurum Medicamentum est.

XXIIII.

DE CYTONIIS.

℞. Carnium cytoniorum coctorum in uino } añ. lib. iii.
Mellis boni, & despumati

Decoque cum facilitate, & postquam coctum fuerit, proiice super ipsum.

Cinnamomi,	Darseni, ʒ.iii.
Caryophyllorum,	Zingiberis,
Cardamomi,	Piperis longi,
Galangæ, añ. ʒ.i.	Macis, añ.ʒ. iiii.

Et quandoque inuitat necessitas, & coquuntur cytonia in aceto ad causas calidas. Et quandoque permiscetur eis, aceti tertia pars eorum, aut media. Et quandoque permiscetur eis succus granatorum acetosorum, in medio ponderis eorum. Et quandoque succus citri in quarta parte ponderis eorum. Et quandoque fit sine speciebus. Et quandoque cum speciebus prædictis. Et quandoque cum puluere isto.

Spodii,
Berberi,
Seminis acetosæ,
Trium sandalorum,
Rosarum rubearum, } partes æquales.

Et quandoq; ponuntur alia, secundum intentiones Physicorum. Et quandoq; aromatizatur cum musco, aut camphora, aut utroq. Et quandoque fit cum zuccharo, & quandoq; cum melle.

COMMEN. MANLII.

Confectio de cytoniis bona i. de carnibus cytoniorum est in usu. Verum sunt ex hominibus qui faciunt eam cum speciebus & sine speciebus: & sunt qui faciunt eam cum zuccharo & sunt qui faciunt cum melle, sed cum zuccharo: est magis laudata: quia retinet mirabiliter fluxum uentris.

Ioan. autem Anglicus in cap. de passionibus stomachi inquit: Sed nota quod diacytonitem parum ualet in materiis calidis, sed cum pipere & zingib. in materiis grossis & frigidis ualet. Eius descriptio est hæc. ℞. succi cytoniorum acetosorũ uel aquosorum parum ponticum. lib. i. uel de substantia eorũ eodem modo, mellis ad calefaciendum zucchari ad infrigidandum lib. i. aceti fortis, & boni lib. i. præparentur super ignem lentum & calidæ reponantur. Quod si uis fortius facere ad calefaciendum, ponatur ibi zingiber & piper. Vnde apothecarii accipiunt cytonia, & scindunt per medium, & extrahunt grana & semina & arillos, & medulam eorum coquunt in aqua; & addunt succum, & pistantsimul in modum electuarii: & tũc uocatur carocytoniorum, uel diacytonitem purum, & cum speciebus calidis fit compositum: de quo dixit uersificator in his uersibus: Si uis me mitem, si uis dissoluere litem, Da diacytonitem, da mihi frater idem: Nec multum plangam si iungas diagalangam.

XXV.

DE SEMINIBVS, uel Diaspermaton.

℞. Seminum, Cymini, Anisi, Fœniculi, Cari, Dauci, Ameos, Apii, Amomi, } Aceto horis, aa iiii. maceratorum, & siccatorum, } an̄. ℥. vi.

Cinnamomi,	Cardamomi,
Zingiberis,	Spicæ nardi,
Macropiperis,	Garyophyllorum,
Siseleos,	ana. ℥. iiii.
Galangæ, ana. ℥. v.	Cheisin, ℥. iiii.

Mellis despumati quantum sufficit.

Et quandoq; ponitur in eo zucchari duplum, ponderis omnium, & fit sicut suffuf, & est sanum & expertum.

COMMEN. MANLII.

Confectio de seminibus .i. diaspermaton secundum Matth. Syl. in litera diaspermaton: & dicit ipse ꝙ est ex seminibus herbarum. Nicolaus Florenti. in libro. ꝯ. in tract. 4. in cap. de complexione stomachi non pura in generali, inquit: Diaspermatõ. i. electuarium de seminibus: quod describitur in antidotario Mes. & sic est, sed non est in usu. Infra apparebit una alia descriptio quæ est ea authoritate Ras. Nicolaus habet diaspermatõ; sed non est in usu.

APPENDIX.

Parum ab hoc differt, quod a Serapione describitur, plurimũ certo quod .2. cano. Auicennas ponit, sicuti & quod Galenus, ac posteriores Græci διασπερμάτων uocant. Verum Serapionis compositionem in antidotario cap. xx. non illaudatam, iã describamus, quæ nempe accipit.

Carui,	Cardamomi minoris,
Anisi,	Garyophyllorum, ana. ℥. ii.
Gynini,	Zingiberis,
*Heil,	Macropiperis, an̄. ℥. iiii.
Cinnamomi,	Zucchari tabarzeth,
Ameos,	aur. xx.
Semis. Apii, ana. ℥. iii.	

* i. Cardamomi maioris.

Terantur, & administrentur.

XXVI.

E SVCCO CYTONIORVM.

℞. succi Cytoniorum,
Mellis despumati, } an̄a. lib. iii.
Aceti boni puri, lib. ii.

Deinde coquantur cum facilitate, & continue auferatur spuma eius & sæpe, & cum melle spissitudinem habuerit, pulueri zentur super ipsum:

Piperis longi,	Garyophyllorum,
Zingiberis,	Ligni aloes, ana. ℥. iiii.
Cinnamomi, ana. ℥. i.	Moschi, ℈. i.

Et quandoq; fit sine speciebus & quandoq; cum speciebus aliis, sicut necessitas conducit: & quandoq; fit cum zuccharo, & quandoq; uariatur aliis modis.

COMMEN. MANLII.

Ista confectio de cytoniis facta ex succo cytoniorum Papiæ non fit, nec est in usu: sed apothecarii Mediolanenses faciunt ipsam: & illi medici utuntur ea.

Acetum apud Græcos dicitur οξος. Serapio. ex authoritate Dios. dicit, ꝙ acetum infrigidat & stypticat, & est bonum stomacho, & prouocat appetitum. Petrus de crescentiis docet qualiter fit acetum, & de uirtute aceti.

XXVII.

DE POMIS.

℞. Carnium Pomorum dulcium, & redolentium mundatorũ, & incisorum per frusta, lib. vi.
Zucchari albi boni, lib. v.
Aquæ rosatæ, lib. ii.
Ligni aloes, ℥. v.
Sandali citrini, ℥. iii.
Gariophyllorum, ℥. iiii.
Cinnamomi electi, ℥. iiii. s.
Ambræ, ℥. ii.
Moschi, ℈. i.

Hoc etiam modo fit electuarium de pomis acetosis, & electuarium de pomis paruis, & aromaticis, & dulcibus.

COMMEN. MANLII.

Electuarium de pomis non est in usu: tamen hic uolo ostendere, quare dicitur pomũ ex authoritate Isidori dicẽtis: Quòd poma sint dicta ab opimo. i. à copia seu ubertate. Mes. habet carnium pomorum dulcium, quæ sunt dicta, poma paradisi siue parisana. & hoc pomum est magis laudatum, quã sint alia poma redolentia, & sic à uulgo uocantur.

XXVIII.

DE PERSICIS.

℞. Carnium Persicorum mediocrium inter maturitatem, & acerbitatem, & nudatorum à corticibus suis,
Succi Persicorum, } ana lib. iii.
Zucchari tabarzeth, lib. ii.

Terantur Persica, ut sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionem cum syrupo, sicut diximus in confectione de Cytoneis: & cum coctum fuerit, puluerizentur super ipsum:

Ligni aloes, ℥. ii.	Macis, ana. ℥. iii.
Cinnamomi,	Sandali citrini, ℥. ii.
Cububæ,	Moschi, ℈. s.

Et quandoq; fit sine speciebus, & est sanum, & expertum.

COMMEN. MANLII.

Electuarium de Persicis non est in usu. Persicũ autem apud multos inter genera chrysomilorum est positum. Isido. in cap. de propriis nominibus arborum habet capitulũ de malo persico, & aliud capitulum habet de persico solum. In cap. uero de malo persico ait: Malum persicum cuius breue est quemadmodum uita concessa est: & tria genera dicuntur. f. duracemum, armeniacum, & persicum. Duracemum nuncupatur, eo quod pomum eius in gustu acorem referat. In cap. uero de persicos dicit: Persicum uocatum quod eam arborem prius in Ægypto seuerint Persæ, à qua se oriundos Ptolemæi ferebant.

Regium

XXIX.
REGIVM.

℞. Pinearum mundatarum, ℥. viii.
Amygdalarum purgatarum, ℥. vi.
Zucchari albi, lib. iiii.
Aquæ rosaceæ, lib. i. s.
Olei amygdalæ dulcis & recentis, ℥. iii.
Cinnamomi electiss. ʒ. iiii. s.
Garyophyllorum, ʒ. iii.
Ambræ bonæ, ʒ. i.
Moschi, ℈. s.

Et est bonum, & expertum: & confortat stomachum, cor, pectus, & cerebrum.

COMMENT. MANLII.

Electuarium quo utuntur reges & prælati, nō est in usu. Primus arbor picea ab acumine foliorum uocatur. Pinum antiqui acutum nominabant: pinum autem alii pityn uocant. Græci peucem uocant, quam nos piceam dicimus: eo quod desudet picem. Nam in specie eius differunt. In Germaniæ autem insulis huius arboris lachryma electrum gignit, ut inquit Isido. Sed miror quod Isido. dicat, ꝙ lachryma huius arboris electrum, gignit quod non credo: quia Simon Ianuen. dicit: Electrum succinum & charabe uel chachabre, quod idem sunt. Similiter dicit Matth. Syl. ꝙ electrum succinum & charabe idem sunt. Istud electuarium uocatur apud quosdam, electuarium de pineis.

XXX.
DE FRVCTIBVS.

℞. Carnium Cytoniorum, & Pyrorum ponticorum, & malorum acidorum, quorum singulum elixatum fuerit in aceto uini forti, in quo infusum fuerit Sumach. die ac nocte. Et succi agreste, super cuius trituratione elaborandum est, usq; ad consumptionem ultimam granorum, ana. lib. i.
Carnium sorborum immaturorum, ℥. v.
Zucchari, lib. iiii.

Coque ad spissitudinem mellis, deinde ponet super ipsum,
Succi Berberi, ℥. ii.
Spodii, } ana. ℥. i.
Seminis acetosæ, }

Repone postquam confectum est, in uase uitreo, & da a. ʒ. ii. usq; ad. iii. cum aqua frigida & rob citri, aut ribes, aut aliquo talium.

COMMEN. MANLII.

Electuarium de fructibus magnum non est in usu. Pyrus uocata quasi in ignis speciem formata. Nam hoc genus pomi ab amplo incipit & in angustum finit sicut ignis. Pyrus arbor, fructus eius Pyra sunt. Isidorus.

Ponticus. s. sapor. Serap. in cap. de diuisione generali secundum sapores in uno cap. de stiptico & pontico loquitur, & ibi sic ait: Sapor stipticus est sapor ponticus & debilis: & hi duo s. ponticus & stypticus non differunt nisi in multa & pauca stypticitate. Ponticum etiam appellatur in quadam insula, ubi reperitur rheuponticum.

XXXI.
DE ACETOSIS, GALENI.

℞ Xyloaloes,	Spodii,
Cubebæ, ana. ʒ. iiii.	Charabæ,
Rosæ,	Gummi arab.
Coralli rubei,	Tragacanthi, ana. ʒ. iii.
Margaritarum albarum,	Boli Armeni, ʒ. i. s.
Santali citrini,	Seminis acetosæ, ʒ. iiii.
Fausel, ana. ʒ. ii.	Seminis, Portulacæ,
Berberi,	Seminis, Buglossæ,
Sem. Cucumeris,	ana. ʒ. iii. s.
Sem. Cucurbitæ,	Camphoræ, ʒ. ii.
Sem. Citrulli,	Confice cum rub. citri,
Sem. Melonis, an. ʒ. iiii.	aut rob acrestæ.

COMMEN. MANLII.

Confectio alia Gal. non est in usu: sed illa simplicia quæ ingrediuntur quæ declarata non sunt, hic declarabo,

Fausel secundum Serap. est auellana indica, & dicitur quod est sicut dactylus, & arbor ipsius non est in terris Arabum. Aui. in. 2. canon. de ipsa duo cap. facit: unum de fausel: & ibi, dicit quod uirtus eius est propinqua uirtuti sandali. Aliud cap. facit de roba: & ibi dicit, quod est auellana indica, quod dominus Ras. uelle etiam uidetur in lib. 2. apho. in cura fluxus. Fausel. uero secundum Simonem Ianuen. est fructus similis nuci muschatæ: nisi quia pars prima eius est aliquantulum peracutior: & alia est plana, ita ꝙ possit stare [illegible]tus sicut calculus qui in ludum dicitur pedes: in cæteris intus & extra nuci muschatæ similis est, sine odore, & sapore. Nascitur inclusus in quadam lanugine simili folliculo serici. Multotiens defertur inter alias species aromaticas & simplicia: maxime cum cinnamomo, & æquiparatur sandalis in frigiditate.

Bolus armenus siue lutum armenum, est quædam terra rubea quæ defertur ab Armenia. Circa instās dicit: Bolus est quędam uena terræ quæ præcipue in Armenia reperitur: unde dicitur bolus armenus. Non sophisticatur propter multam eius copiam: per centum annos potest seruari: & hoc est satis notū.

Acetosa secundum Aui. alia est domestica & alia syluestris. Dios. uero uocat eam lapathium, & illius ponit quatuor genera: unum quod manducatur, & istud est illud quo nos utimur: & est alterum quod dicitur oxilapathium, idest acutum lapathium. Hoc est satis notum, quod semen intelligitur: alia legas ibi.

Rob est succus cuiusdam fructus coctus ad spissitudinem, ut seruari possit. Rob uero citri descriptio nō reperitur a Mesue: sed fit sicut rob de berberis. Quādo autem reperitur rob absolute, ponitur sapa uel carenum.

XXXII.
DE PRVNIS.

℞. Carnium Prunorum nigrorum, oblongorum, & * Muzorum accedentium ad dulcedinem, & elixorum in aqua, in qua prius portulaca elixata, fuerit, lib. ii.
Zucchari albi, lib. ii. s.
Aquæ uiolarum, lib. i.

*Dulcacida uocãtur.

Decoq; cum facilitate, usq; ad spissitudinem, & reconde in uase uitreo.

COMMEN. MANLII.

Confectio de prunis non est in usu, infra in antidotario Nicolai apparebit diaprunis uel diamasceon: & secundum illam descriptionem fit & potest fieri solutiuum, & non: sicut postea ostendam.

Pruna secundum Mes. dantur ad alterandū & ad soluendū: & sunt ex eis alba, aut citrina, aut rubea. Damascena & Armena sunt fortiora omnibus aliis. Isido. dicit: Coquimella quam Latini à colore prunum uocant. Alii a multitudine enixi fructus nixá appellant, cuius generis Damascena dicta sunt à Damasco oppido: unde prius asportata sunt, cuius solum pomū stomacho mederi probatur.

Muzum proprie dicitur, cuius sapor est compositus ex dulcedine & acetositate. Et hoc dicitur Arabice muz.

XXXIII.
DE SORBIS.

℞ Carnium sorborum immaturorum, uicinorum maturitati & elixatorū in aqua, in qua rosæ prius decoctæ fuerint, & cortices granatorum, lib. iii.
Mellis, aut zucchari, lib. ii. s.

Coquatur usq; ad spissitudinem, & reconde in uase.

COMMEN. MANLII.

Electuariū de sorbis. s. de carnibus ipsius non est in usu. Sorba secundum Serap. ex authoritate Dios. est arbor spinosa, folia eius sunt similia nanarico: & habet fructum paruum similē malis paruis, bonum ad comedendum est: & unum quodque pomum eius habet tria ossa, & ideo nominatur triconium: & eius expositio est trium granatorum. Serap. allegat de forma sorbæ secundum Dios. quod apud ipsum Dios. in cap. de sorba non reperitur ita: sed uide cap. de mespilis apud Dios. cum cap. de sorba apud Serap. uidebis quod in omnibus idē sunt: Auic. in. 2. canon. in cap. de zarur, uidetur loqui de sorba: quā uis Serap. uult quod zarur sit sorba uel species eius.

XXXIIII.

THERIACA DIATESSARON.

℞. Gentianæ,
Baccarum lauri,
Myrrhæ,
Aristolochiæ rotundæ, } ana. partes æquales.

Confice cum melle despumato, & fiat confectio.

COMMEN. MANLII.

Theriaca uero secundum quosdam dicitur a tyro serpente. Alii dicunt quod non: quia reperiuntur multæ aliæ theriacæ quas non ingreditur tyrus, ut est in theriaca de terra sigillata, & ista quæ fit ex quatuor rebus. Potest bene aliquis dicere ꝙ tyriaca dicitur a tyron Græce, quod est uenenum: quia omnes tyriacæ sunt medicinæ quæ ualent contra uenenum ut lapis bezaar. Ioan. Anglicus in cap. de uenenis, inquit: Si igitur illa medicina faciat euadere ex uenenis optima est, & de illis quæ faciunt euadere ex uenenis habentium uenena quæ nõ cognoscuntur per experimentum est theriaca, quæ componitur ex carne tyri quæ est uenenosa: tamen uenenum suum est humiditas expulsa per uerberationem eius. unde uersus: Allia, nux, rutha pura, raphanus & theriaca: Hæc sunt antidota contra mortale uenenum. Dicitur autem theriaca diatesserõ. i. de quatuor rebus, Nam thessaron Græce, idest de quatuor rebus. descriptio ipsius reperitur in multis aliis locis. Nicolaus in suo antidotario habet unam descriptionem, sed in ipsa quidam philosophi postea addiderunt alias res, sicut fœnumgræcum, nigellam, zedoariam, diptamum &c. Aui. in. 5. cano. habet unam descriptionem quæ eadem est cum ista Mesuæ. Rasis etiam in. 8. Almans. in cap. de morsibus scorpionum, habet unam descriptionem quæ est eadem cum ista, sed apud nos non est in usu.

Gentiana secundum Serap. est basilica. Idem dicit Papias: Basilica etiam aliquando inuenitur ꝑ serpentaria. Aui. in. cap. de gentiana: dicit quod non nominatur gentiana: nisi quia primus qui eam agnouit fuit Gentinus rex: et ipsa quidẽ crescit in montibus altis, & sic credo: quia reperitur in multis confectionibus gẽtiana Romana, ut habet Aui. in prædicta theriaca. Illa est proprie gentiana quæ reperta fuit a Gentino rege Romanorum, radix ipsius competit usui medicinæ.

Baccæ lauri, siue granum lauri. Circa instans dicit: Lauri folia & semina usui medicinæ competunt. Infra apparebit electuarium de baccis lauri: & ibi melius ostendam, si Deus uoluerit.

XXXV.

TRYPHERA Saracenica magna.

℞.	Chebulorum,	Garyophyllorum,
	Indorum,	Been Albi, Rubei,
Myrobalanorum.	Bellericorum,	
	Emblico.	Zingiberis, ana. ʒ. ß.
	Citrinorum,	Nucis moschatæ,
	ana. ʒ. v.	Sesami excorticati,
Cinnamomi,		Macis, ana. ʒ. iii.
Trium piperum,		Amygdalarum Dulcium, Amararum,
Secacul,		
Polii,		ana. ʒ. v.
Spicæ,		Ligni aloes,
Cardamomi,	Maioris, Minoris,	Rheobarbari,
		Seminis fœniculi,
Casiæ,		Masticis, ana. ʒ. ii.
Seitarigi Indi,		Alselengemisch,
Cyperi,		Menthæ siccæ,
Apii,		Origani,
Linguæ auis,		Persici, añ. ʒ. i. s.

Frientur Myrobalani cum butyro uaccino, & cæteræ species cum oleo amygdalino, & confice cum melle quod sufficit. Addunt aliqui Turbith ʒ. v. Moschi, gra. xv.

COMMEN. MANLII.

Tryphera Græce est dicta delicata: sarracenica, quia à Saracenis inuenta fuit. Nicolaus in suo antidotario habet unam descriptionem & dicitur tryphera, quia hominem iuuenem reddit. Saracenica uero, quia a saracenis fuit inuenta. Descriptio Nicolai non concordat cum ista Mes. nec fit secundum ipsum scilicet Nicolaum.

Chebuli alio nomine myrobalani chebuli uocantur. Mes. de ipsis loquitur de tribus generibus in uno cap. & sunt proprie citrini, chebuli, & indi: & laudat chebulos ut sint grossi, & quanto grossiores tanto meliores: & sint sub nigri declinantes ad rubedinem, & sint graues in pondere citæ submersionis in aqua, & sint habentes spissitudinem corticum suorum.

Indi. s. myrobalani dicti nigri, ut dicit Serapio cap. de myrobalanis. Mesues laudat nigros ut sint grossi & graues & carentes ossibus: quanto autem ab his elongantur proprietatibus, tanto à bonitate remoti. Auic. dicit: Nigri indi sunt illi qui ultimi sunt in maturitate, & sunt pinguiores.

Bellerici myrobalani sunt ex medicinis benedictis, ut dicit Mesues, & meliores sunt grossi & spissi, ponderosi & densi cortice.

Emblici myrobalani secundum Mesuẽ sunt ex medicinis cõfortantibus stomachum, cor, hepar, & uiscera: & meliores ex eis sunt habentes frusta grossa, & densa, & grauia: & quæ minus crescunt in ossibus, & plus in carne: rari quoq; non habẽt spiritum. Mes. ibi docet modum faciendi serembiac: Infunde emblicos in lacte dulci, & mutetur super eo lac mane & sero: & hoc per triduum, & exiccentur in uento & in umbra & recõdantur. Sera. in cap. de emblicis inquit: Medici nominant emblicos siremblicos: & hæc ideo quod quando infunduntur in lacte in terra in qua nascuntur, nominantur sireblengi, & ipsi ponuntur in lacte sicut dixi.

Citrinos myrobalanos secundum Mes. laudauerunt sapientes in colore, ut sint citrini multæ citrinitatis declinantes ad uiriditatẽ, & sint pondere graues & densi: & ut in confractis suis inueniatur sicut gummositas, & ut sint grossi, & ut cortex eorum sit spissa densa complens ossa parua. Similiter ait. Aui.

Secacul. i. sigillum sanctæ Mariæ: & alio nomine, a uulgo dicitur zoncgeto, ut dictum fuit.

Spica nardi siue preciosa. Mes. habet in ista descriptione spicã. i. nardi, & infra iterum habet spicam ꝙ ignoro. Verum dixerunt quidam sapientes quod per unum spica intelligitur spica nardi: & per aliud spica celtica: & ambæ debent poni.

Seitaragi autem indi est genus erucæ. Auic. in. 2. cano. ait: Seitaragi ille qui est indus est frusta ligna parua subtilia, & corticces sicut garyophylli. neq; per id agnouit quid sit. Gal. in. 7. simplicium nominat lepidium: & ibi dicit quod est genus erucæ; & sic est. Quid autem sit communiter ignoratur: etiam Diosc. uocat lepidium: & qui mihi non credit quod lepidium sit seitaragi indi, legat cap. de lepidio apud Diosc. cum cap. de seitarago apud Serapio. & uidebit quod idem est. Simon uero Ianuẽ. in cap. de hiberida cum h. describit de forma hiberidos, quod est uerum seitaragi. in fine cap. ipse inquit. Hæc uidetur quam nasturtium agreste nominamus. in cap. uero de ibederidos pce i. seitaragi inquit: ex authoritate Pauli ibederidos herbæ uius quam & lepidium. Alii uero agricardamum. s. nasturtium agreste appellant. In capit. de seitaragi iterum dicit ex authoritate Pauli quod in cap. de sciatica, iberidos inquit: Quem lepidium alii agricardamum appellant: quidem uocant ipsum capsium indani. Tu uero uide certitudinem huius plantæ quod uerum seitaragi secundum Paulum est agricardamum agreste: & agricardamum agreste est nasturtium aquaticum, & nasturtium aquaticum secundum Circa instans est senation. Et senation secundum Dios. est illa herba quam Lombardi uulgo crisonum uocant: & sic sine dubio seitaragi est species nasturtii: quia Serapio in suo cap. dicit ex authoritate Gal. Virtus eius & sapor & odor sunt similia uirtuti sapori & odori nasturtii: & sic loco seitaragi indi potest poni semen nasturtii, quod est species eius & infra in dianasturtio de ipso aliquid ostendam.

Sisamus. s. semẽ ex quo oleum sisaminum exprimitur: tempore antiquo non reperiebatur istud semẽ in partibus nostris sed hodie aliqui detulerunt ad nos: & hodie reperitur in multa ꝗtitate: & siculi appellãt illud giorcolenã: de modo excorticandi docet liberq dicit bulchasim in tract. 2. cuius modus est iste. Recipe de sisamo & illud purga a terra quæ est in eo & aliis superfluitatibus, & pone in uase fictili cum aqua frigida, & dimitte

mitte per noctem, & in mane cola, & dimitte siccari parum ab humiditate aquæ & pone in pecia lini forti, & liga os & percute sisamum ab omni parte eius donec excorietur totum & proiice super ipsum aquam frigidam & misce bene. Nam cũ uidebis corticem eius natare super faciem aquæ proiice cum aqua, & fiat ita quousque nihil remaneat ex cortice: deinde sicca illud ab aqua & seruetur.

Origanum persicum non reperitur ab autoribus: quare ita appelletur. Moderni uero per origanum accipiunt: quandã herbam, quam Lombardi uulgo cornabobium uocant. Circa instans inquit: Origanum.i.golena exiccatus foliis cum floribus abiectis stipitibus in medicina debet poni: per annum seruatur, singulis annis renouetur. Serap. in cap. de origano describit multas species illius, & ponitur diptamus inter species origani.

XXXVI.

TRYPHERA MOSCHATA Alcanzi.

℞.		Chebulorum,	Seminis Baucię,
Myrobalanorum,		Nigrorum,	Rosarum,
		Emblicorum,	Nucis moschatæ,
		Bellericorum,	Garyophyllorum,
Piperis,			Cinnamomi, ana. ʒ.i.s.
Macropiperis,			Macis,
Zingiberis,			Heil,
Cyperi,			Galangæ,
Casiæ Indæ,			Ligni aloes crudi,
Spicæ, ana. ʒ. v.			Moschi, ana. ʒ. i.
Seminis,	Anethi,		Granorum Nasturtii,
	Porri, ana. ʒ. ii.		drach. x.

Confice cum melle despumato. Et quandoq; ponuntur in ea scoriæ ferri nutritæ, ʒ. ii.

COMMEN. MANLII.

Tryphera.i.delicata: muscata dicitur, quia recipit muscum apud nos uidelicet, in Papia non est in usu: sed in Mediolano utuntur ipsa multum.

Anethum secundum Circa instans, quando simpliciter ponitur, semen intelligitur. Hoc semen est satis notum. De forma ipsius plantæ non reperitur ab autoribus: sed folia habet sicut abrotanum, uel fœniculus: hasta similis fœniculo, & capitellum simile fœniculo: semen uero est minus, & in hortis reperitur.

Porrum secundum Serap. est ex eo domesticum, & est hispanum: & est ex eo nabati, & est montanum, & est porrum uineæ. Auic. dicit aliud est scemium, & aliud est nabathium, & aliud est quod dicitur porrum syluestre: & est illud quod est inter porrum & allium quod est melius in medicina quam in cibo: sed nabathium magis ingreditur in curationibus quã scemium: semen ipsius intelligitur.

Bauciæ.i.pastinacæ, de semine intelligitur, ut infra apparebit bauciæ, conditæ, & ibi ostendam melius. Auer. in. 5. coll. uocat ipsam halgazar.

XXXVII.

TRYPHERA GALENI.

℞. Myrobalanorum omnium, ana. ʒ. x.	Piperis,	Nigri, Longi,
Zingiberis,	Casiæ, ana. ʒ. iii.	
Masticis,	Nucis moschatæ,	
Cinnamomi,	Macis.	
Garyophyllorum, ana. ʒ. vii.	Cardamomi,	Maioris, Minoris,
Galangæ,	Calami aromatici.	
Marathri,	Ligni aloes, ana. ʒ. ii.	
Apii,	*Tuderi,	Albi, Rubei,
Ameos,		
Spicæ,	†Alufulfumen,	
Asari,	Cyperi, ana. ʒ. iii. s.	
Croci, an. ʒ. iiii.	Ambræ, ʒ.i.	
Costi,	Moschi, ℈.i.	

* alias heł uel ut alii santali.

† s. radix piper. a.

Fricentur myrobalani cum oleo amygdalarum dulcium, et confice omnia cum melle despumato. Et Gal. quidem quandoq; addidit scoriam ferri nutritam in aceto uini, secundum quantitatem medicinarum omnium, & quandoq; secundum medietatem earum.

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio istius trypheræ apud nos non est in usu: sed simplicia quæ ipsam ingrediuntur declarabo, si Deus uoluerit.

Marathrum.i.semen fœniculi, de quo Macer: Fœniculum medici calidum siccumq; secundo, Dicunt esse gradu, marathrum Græcus uocat illud. Auer. in. 5. coll. dicit: Alrigmeg.i. fœniculum.

Ameos est semen notum omnibus. Gal. in. 6. simplicium inquit: Enucha.i.ameos magis iuuatiuum ex hac planta est semen eius. Nota quod meo tempore uidi multos herbaticos uendere ameos apothecariis indoctis pro apio. Et generaliter ultra Padum apud ciuitatem Papien. utuntur in conuiuiis foliis ameos pro foliis apii: quod erroneum est,

Tuderi secundum Aui. ex authoritate Dios. est herba habens folia similia prasio, & radicem quadratam: & eius radix mensuram habet medii cubiti, & habet capita in quibus sunt semina longa nigra: & est hæc usitata. Tuderi syluestris uero semen est rotundum. Auic. in. 2. can. declarat formam tuderi ex authoritate Dios. sed non reperitur sub illo nomine: quia a Dios. uocatur horminon, & Latini emolã uel auri galis siue reicialis: & reperiuntur ex eis duplices, unus cum flore rubeo & alter cum flore albo. Ambæ apud nos nascuntur in tectis ac parietibus, & iuxta hortos abundanter inueniuntur.

Alufulfumen siue fulfumen est radix piperis secundum Serap. in cap. de radice piperis. Auic. in. 2. canon. ait Fulfumen est radix piperis. Idẽ in synonimis quæ sunt in fine quinti canonis dicit: Fulfumen.i.radix piperis uel lignum eius, & sic est: et loco eius administratur piper nigrum.

XXXVIII.

TRYPHERA Minor Phenonis.

℞.	Chebulorum,	Persici,
Myrobalanorum	Indorum,	Olibani,
	Bellericorum,	Ameos,
	Emblicorum,	Zingiberis,
Nucis moscha. ana. ʒ. v.		*Charnuzith,
Nasturtii,		Spicæ,
Asari,		Squinanti,
Origani,		Cyperi, ana. ʒ. iii.

* i. fructus tamarisci.

Scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus quinq; & assatæ, ʒ. xx.

Myrobalani assentur cum butyro uaccino, & inuoluantur cætera cum oleo amygdalarum dulcium, & aromatizentur cũ Moschi. ʒ. i. & confice cum melle despumato, & da post sex menses.

COMMENT. MANLII.

Hæc descriptio istius confectionis apud nostros medicos est multum in usu: ualet mirabiliter ad corruptionem, & exuberationem menstruorum & hæmorrhoidarum.

Carmezith autem secundum Serap. est fructus tamarisci. Nã ipse Serap. in cap. de tamarisco, inquit, ex authoritate Dio. Tamariscus est arbor erecta, quæ nascitur in aquis, & habet fructum qui assimilatur floribus, & est similis in fluxibilitate sua usneæ. Et est in Babylonia, & in Sceni, tamariscus domestica quæ nominatur carmezith, & sic est. Auic. in. 2. canon. dicit: Carmezith est fructus tamarisci. Et quidam uocant nucem tamarisci, & idem est. Auerrois in. 5. colliget ait: Alcharfar, idest tamariscus.

Ferrum secundum Auicẽ. habet tres species. s. senebunicã & herenchẽ & suludet. Aliud cap. facit de scoria, & ibi dicit, quod fortioris exiccationis est scoria ferri. Idem ait: Sarsar.i.ferrum. Isido. in cap. de lignariis inquit: Claui autem dicti quasi chalybi, quia ex chalybe fiunt.i.ferro. Chalybs enim ferrum est. Serap. ex authoritate Dios. dicit: Tubel ferri, est squãma ferri seu batitura. Nutritur autem scoria ferri per quinq; dies in aceto fortissimo, omnidie mutando acetum. Post hoc proiiciatur super laminam ferream ignitam & torrefiat: deinde puluerizetur subtiliter & reseruetur & utetur ubi oportet.

XXXIX.

TRYPHERA Minor descriptione cognita.

℞.	Chebulorum,	ana partes æquales.
Myrobalanorum	Indorum,	
	Bellericorum,	
	Emblicorum,	

Inuoluantur in butyro uaccino,& frigantur, & cōficiantur cum melle emblicorum,& aromatizētur cum moscho, Addunt alii.

Cyperi,
Olibani,
Asari,
Seminis Apii, Nasturtii, } añ.℈.i.

Scoriæ ferri nutritæ,partes tres.

COMMENTA. MANLII.

Trypheta minor descriptione cognita non est in usu: simplicia quæ ipsa ingrediuntur declarata sunt.

X L.

DIACVRCVMA MAGNA.

℞. Ccoci,	Squinanti,
Asari,	Carpobalsami,
Petroselini,	Rubeæ tinctorum,
Dauci,	Succi Absinthii,
Anisi,	Succi Eupatorii,
Seminis apii, ana.ʒ. iiii.	Olei balsami, ana ʒ.ii.
*Raued seni,	Calami aromatici,
Meu,	Cinnamomi, añ.ʒ.i.s.
Spicæ, añ.ʒ.vi.	Scolopendriæ,
Costi,	Succi liquiritiæ,
Myrrhæ,	Scocdeon, añ. ʒ.ii.s.
Casiæ,	Dragaganti.ʒ.i.

*i.Rhabarbari.

Confice cum melle despumato,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Diacuccuma autem dicitur a dia,quod est confectio.Curcuma dicitur,quia in colore fit sicut curcuma,& est species chelidoniæ.Non autem dicitur diacurcuma a radice curcumæ,sed dicitur diacurcuma a croco quod recipit ibi in bona quantitate,& in colore ipsius fit citrina: sicut ipsa radix quæ dicitur curcuma.Sed melius esset quòd diceremus diacrocoma a croco quem recipit,ut ait Saladinus.Christophorus uero de honestis dicit, quòd diacurcuma sumitur pro rubea tinctorum quod non credo: quia Matth. Sylua. in litera Dioscor. inquit sic: Sed illa regula habet exceptionem in uno electuario posito a Gale. in antidotario suo: & etiam in Damasceno quod uocatur diacurcuma,& non est electuarium de curcuma,quia non recipit aliquid de curcuma.

Vbi sciendum est quòd illud nomen fuit impositum prædicto electuario, propter quandam similitudinem quam habet in colore cum curcuma: quoniam recipit crocum, cuius tinctura tingitur electuarium tanquam si cciperit curcuma: & ob hoc diacurcuma uocatur, quia recipit crocum qui tingit coloce curcumæ.Auic.in 5.cañ. habet duas descriptiones, scilicet maiorem,& minorem,& non habet curcuma.Mes.habet diacurcumam magnam & minorem:& dicit ꝙ minor ualet ad ea sicut maior,sed maior est illa quæ usui uenit. Curcuma est radix satis nota. Mes. laudat ipsem in capit.de scabiꝗ oculorum sub nomine huruch.i.hauroch.

Petroselinū.i.semen eius. Isido.in ca.de oleribus ait:Petroselinum uocatum ꝙ sit simile apio,& nascatur in petris montibusꝗ præruptis,ꝙ nos petrapium dicere possumus, & hoc est satis notum.

Daucus secundum Auicen.in 2.cano.est semen bauciæ syluestris,& ibi dicit Distinctio eius dicetur in capitulo baucię syluestris,sed non reperitur.

Rhaued seni.i.rheubarbarum. Mes.in ca.de rheubarbaro, inquit:Electio ex speciebus raued, aliud est quod nascitur in India,& est raued seni:& aliud est raued barbarū, & aliud est raued turchinum, & melius est raued seni. Ioan. Anglicus in lib.5.quasi in fine ait: Rheubarbarum diuersimode administratur, aliquando in colatura tantum, aliquando in electuariata substanna,aliquando in pilulata, aliquādo in liquida:& dicūt aliqui quod in substātia plus laxat, & aliqui quòd in colatura eius plus.

Meu apud Auic.uocatur mu:& dicitur ꝙ est frusta diuersæ figuræ in colore agarici. Diosco. dicit meu ꝙ athamanticum dicitur. Quidam uero anethum syluestre nocant. Radix ipsius cōpetit usui medicinę:sed Lumē male lucens exposuit in prædicto electuario ꝙ meu est semen anethi syluestris: cuius falsa est opinio: & qui mihi non credit uideat Auic. capit.de mu.i.meu. Et Serap. & Circa instans omnes uolunt ꝙ radix sit illa quæ est efficacior in medicina. Infra in confectione dicta aurea Alexandrina,de meu iterū aliquid ostendam,si Deus uoluerit.

Mirrhæ secundum Aui. est gummi currens super arborem in Iamenia quæ dimittitur donec congeletur: deinde colligitur sicut galbanum & oppoponacum.In terra nostra Græcus appellat smirna.

Carpobalsamum est fructus,seu semē balsami, ut dicit Diosco.in cap.de balsamo. Lignum ipsius appellatur xylobalsamum,succus opobalsamum.

Rubea tinctorum secundū Isidorum dicta est, quòd radix eius sit rubea:unde & colorare lanas perhibetur. Christophorus de honestis putauit, sed non recte, quod diacucurma efficiatur in colore curcumæ propter rubeam tinctorum, sed non est.

Absinthium secundum Mes. est multiplex, sed illud quod intendimus est absinthium Romanum: & melius est illud qđ est cemotum ab odore maris:& quod ocitur in terris liberis: & habet folia alba,plana,& leuia:hoc est satis notum. Iste est modus operationis succi eius, exprime succi eius quantitatē quam uolueris,& proprie in medio ueris,& purifica illud secundum artem, & fac siccari cinere calido in uase uitreato,sicut siccatur aloes.

Eupatorium secundum Serap.est gafit:non est ergo pollicaria,ut dicunt quidam Arabes in ista planta [Mes. & Auicen. sunt differentes.Nam Mes. dicit, ꝙ ipsius flos est sicut subcitrini.Auicen.uero ait: Flos eius est sicut nenufar:igitur non concordant.Infra iterum de ipso loquemur. Succus uero ipsius fit sic,oportet ut teranuc folia ipsius, & exprime succum eius usque ad quantitatem quam uolueris, & dimittatur soli donec siccetur ut possint fieri troch.sunt etiam qui ponunt succum ipsum in uesica porci & siccant.Liber qui dicitur bulchasim in tract.2.docet modos exprimendi succum ex gafit.i. eupatorio.

Oleum balsami quod ex ligno balsami manat. Descriptionem ipsius describit ipse Mes.sicut ostendam infra:sed quia illa descriptio Mes.non potest fieri apud nos, ego describam unam descriptionem quæ ceperitur apud Petrum de Ebano. Et secūdum illam facere debemus: etiam si uis facere per aliū modum,ut docet Cuil.Lombar.de quo infra Io. Anglicus in cap.de paralysi inquit: Septem sunt cara,quia sunt bona, uel quia rara,Balsamus,ambra,tyrus,caro,lignū, camphora, muscus. Per tyrū intelligitur theriaca uel trochisci de tyro quos recipit.Per hoc nomen caco,caro leonis:per lignum,lignum aloes.& alia sunt satis plana. Et nota ꝙ balsamus est succus balsami: idest illius arbocis,quæ est parua, quasi frutex circa Babyloniam tantum crescens, & uocatur oppobalsamus, & lignum eius uocatur xylobalsamus: & est uersus de hoc: Est opos,succus:xylo, lignum:carpoq; fructus.

Scocdeon secundum Auicennam est allium agreste. Circa instans inquit:Scordeon est allium agreste, solus flos eius medicinæ competit. Serap. in cap.de allio ait: Sed scordeon est allium agreste,& est fortius allio domestico.

Scolopendria secundum moder.usum, est lingua ceruina. Antiqui autem utebantur alia scolopendria, & hæc est illa quam hodie nos cetherac uocamus.. Infra apparebit syrupus de scolopendria. Et illa melius ostendam, si Deus uoluerit.

X L I.

DIACVRCVMA MINOR.

℞. Spicæ,	Floris squinanti,
Myrrhæ,	Costi,
Casiæ,	Cinnamomi,
Ccoci,	ana partes æquales.

Confice cum melle despumato.

COMMENTA. MANLII.

Diacurcuma minoc est in usu secundum intentionem Mesuæ,minoc ualet ad ea sicut maior,sed nō fit. Sed poterit dicere aliquis,si Mes.laudat minocem sicut maiorem,ergo possu-

mu

mus facere minorē pro maiore. Ad hoc dici posset, φ sic ino leuit usus apud nos, & φ etiam illa posset fieri.

XLII.

DIAMORVSION.

℞. Croci,	Seminis Apii, Anisi,
Acori, ana ʒ.ii.	
†.i. Cardamomi. Myrrhæ, ʒ.iii.	†Cordumeni,
Baccarum lauri, ʒ.ii.s.	Spicæ,
Dauci,	Menthæ siccæ,
*.i. Marrubii. seu Melissophylli. Cinnamomi,	*Marmacur,
Casiæ,	Ameos, añ. ʒ.i.
Cymini,	Trium piperum Albi, Nigri, Longi,
†Carmani,	
†i. Siseleos. Carpobalsami,	
Florum squinanti,	Costi, ana ʒ.i.

Confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est in usu. Hæc descriptio uidetur concordare cum descriptione quam Auicen. in 5. canoñ. describit sub nomine homorusia.

Acorus secundum Diosco. est herba uenecea, uel aphrodisia, uel piper apum &c. Radix ipsius cōpetit usui medicinæ: quidam uocant ipsum geliam, alii gladiolum.

Dauci. i. semen bauciæ syluestris. Auic. in prædicto electuario habet dauci: & ibi exponitur, quòd est semen bauciæ syluestris.

Carpobalsamum secundum Diosco. in cap. de balsamo est semen balsami, & hoc satis est notum.

Cordumeni secundum Serap. est carui agreste, & à Romanis dicitur Karda. Mirandum est φ Dioscor. concludit sermonem de cardamomo, cum sermone de cordumeno apud Serap. quod non est credēdum, φ sint idem. Quidam uocant ipsum silec creticum. Mattheus Sylua. uocat ipsum cocdilion. Infra in athanasia magna ostendam quid sit, si Deus uoluerit.

Marmacur. i. maru de quo Aui. in 2. cañ. speciale cap. facit, & ibi distinguit in plures species. Secūdum uero Stephanum est marrhubium: si autem reperitur marmacor, est melissa. Guil. Placenti. ait: Maru est species linguæ bouis, & uocatur in Cremona sclarea. Sapientes dixerunt quòd per marmacur uolumus intelligere prasium, siue marrubium: & per marmacor uolumus intelligere citrariam. i. melissam.

XLIII.

DIALACCA MAGNA:

†κάνκα μον Græci uocāt. ℞. †Laccæ lotæ,	Rubeæ tinctorum,
*Raued seni, ana ʒ.iii.	Seminis fœniculi,
Spicæ aromaticæ,	Anisi,
*.i. Rhabarbari. Mastiris,	Asari,
Seminis apii,	Aristolochiæ,
Squinanti,	Gentianæ,
Absinthii,	Croci,
Succi eupatorii,	Cinnamomi,
Ameos,	Hyssopi siccæ,
Sauinæ,	Casiæ,
Amygdalarum amararum,	Cimarum squinanti,
	Bdellii, ana ʒ. i.s.
Costi,	Piperis,
Myrrhæ,	Zingiberis, ana ʒ.i.

Infunde myrrham, & bdellium in uino, & cætera tere, & confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Dialacca magna, dicitur magna, quia compositionem ipsius plura simplicia ingrediuntur quàm in minore: uel dicitur magna, quia habet maiorem efficaciam. Auicen. in quinto canone habet duas alias descriptiones, quæ non sunt similes: sed ista Mes. est illa qua nos utimur. Lacca secundum Serapium ex authoritate Diosco. est gummi arboris cuiusdam, & nascitur in terris Arabum, & est similis myrrhæ: & storaci. Ipse Serap. quasi in fine ait: Lacca est res rubea, quæ est super ligna subtilia, & sapor eius est bonus, & ipsa coquitur & tinguntur inde panni in rubeum colorem, & dicitur tinctura illa Kermes: reperitur apud ipsum Karmen, quod est grana tinctorum cum quo tinguntur panni. Auicen. in secundo cano. duo cap. de ipsa facit: unum sub nomine KeiKen, sed in Arabico est KanKamon. Et dicit Auicen. quòd est gummi horribilis saporis: & uidetur ignorasse quid esset, & quia ignorauit, scripsit aliud cap. de lacca. Et qui mihi non credit, uideat cap. de lacca apud Serap. cum capi. de KaiKen apud Auic. & uidebit quod idem est. Modum autem ablutionis docet Serap. in proprio ca. de lacca in fine, & sic ait: Modus ablutionis eius est φ accipiuntur gummi eius, & teruntur, & proiiciuntur super aqua calida in qua bullierint aristolochia, & squinantum, & mouetur bene cum pistello & dimittitur residere, & eiicitur aqua: deinde desiccatur in umbra, & reponitur in uase uitreo. Et si non clarificatur prima uice, facias secundo: & de prædicta decoctione fiunt troch. de lacca.

Spicæ aromaticæ. i. nardi.

Squinantum sicut dictum est, est palea camelorum. Mes. in isto electuario habet squinantum, & inferius habet cimacum squinanti, & ambo debent poni.

Sauinæ secundū Circa instans solum folia competunt usui medicinæ. Macer ait: Bracteos Græce, sauina uocata Latine. Serap. in cap. de sauina dicit: Abel: idest sauina, de qua mirandum est quod Auicen. in 2. cano. in cap. de abel inquit: Abel est fructus iuniperi. quod nō est uerum, quia sicut dictum est, Serap. uult φ abel, sit sauina: & sic magis est credendum authoritati Serap. in simplicibus q̃ Auic.

Aristolochia, scilicet aristolochia rotunda, de qua Circa instans in cap. de aristolochia ait: Aristolochia rotunda magis medicinæ competit quàm longa, & radix intelligitur, & per tres annos seruatur. Radix in autumno colligitur & siccatur.

Hyssopus, scilicet herba sicca, dicitur ad differentiam humidæ, quæ est pinguedo lanarum. Auic. in 2. can. duo cap. facit: unum de hyssopo humido, & aliud de hyssopo sicco, quæ est herba satis nota.

Bdellium secundum Auicen. aliud est bdellium Mechium, aliud est bdellium Iudaicum, aliud est Siculum, & aliud Arabicum, quod est aliud a bdellio palmarum syluestrium: & ambo sunt ex palmis syluestribus. Mechium autem est ex fructu arboris palmarum syluestrium, & non reperio aliquem autorem direntem quòd bdellium fiat ex fructu arboris palmarum syluestrium, ut dicit Auicen. Plini. ait: In Bactria nascitur bdellium nominatissimum, cuius arbor est magna magnitudine oleæ folius arboris fructu caprifici, cuius gūmi alii precon appellant, alii malachin. Hoc nomen Acabes imitantur mochal, alii maldachon &c.

XLIIII.

DIALACCA MINOR.

℞. Laccæ ablutæ,	Liquiritiæ,
Croci,	Piperis, ana ʒ. i.s.
Costi,	Raued seni, ʒ. iii.
Florum squinanti,	Myrrhæ,
Rubeæ tinctorum,	Bdellii, añ. ʒ.i.
Aristolochiæ rotundæ,	Confice, ut primum.

COMMEN. MANLII.

Dialacca minor non est in usu.

APPENDIX.

Actuarius διὰ λακκᾶς bis belle perscribit, nihil fere ab ipso Mesue euarians, modo inuicem probe comparentur.

PRIMA DESCRIPTIO.

Lacchæ, ʒ. xv.	Garyophyllorum,
Cinnamomi,	Moschi,
Ligni casiæ,	*Cari, *.i. nucis moschatæ
Aristolochiæ Rotundæ, Longæ,	Carpesii, Eupatorii,
Fructus balsami,	Gentianæ,
Rhei,	Polii,
Costi, ana ʒ.ix.	Anisi, ana ʒ.iiii.

Mellis quantum satis erit.

SECVNDA DESCRIPTIO.

Lachæ repurgatæ, ʒ.x.	Casiæ,
Costi dulcis,	Asari,
Spicæ Indicæ,	Cinnamomi tenuis,
Balsami Fructus, Surculorum,	Croci, Iunci odorati,

Rhei Indici,	Seminis fœniculi,
Mastirhes,	Pollii,
Aristolochiæ Longæ,	Garyophyllorum,
Aristolochiæ Rotundæ,	Cumini latioris,
a ñ.ʒ.v.	Absinthii,
Myrrhæ ueracis,	Eupatorii,
Gentianæ,	†Combebæ, añ.℈.viii.

†.i.Carpesii

Melle excipiuntur.

XLV.

DE RAVED SENI, idest, ex Rhabarbaro.

℞. Raued seni.	Seminis apii,
Succi Eupatorii,	Asari,
Succi Absinthii,	Casiæ,
ana.drach.v.	Amygdalarum amararum excorticatarum,
Fumi terræ.	añ.ʒ.s.
Spicæ,	Myrrhæ,
Anisi,	Croci. añ.ʒ.i.
Cimarum squinanti,	

Confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Confectio de raued seni, nõ est in usu: & hoc est confectio de rheubarbaro. Raued seni, sicut dictum fuit, est rheubarbarum Et Auer.in.5.col. inquit: Raued.i. Rheubarbarum. Isiodo. ait: Rheubarbarum siue reuponticum, sed non recte. Illud quod trans Danubium in solo barbarico: istud quod circa põticum colligitur nominatum est. Rheu autẽ radix dicitur barbarum græca: quasi radix barbarica. Mes. laudat illud quod magis est subnigrum declinans ad rubedinem, & quod est tincturæ croci. Adulteratur enim in illis partibus: & accipitur ex eo integro sicut est quantitas magna, & submergitur in aqua per dies quinque, & dimittitur aqua illa siccari, & fiunt inde trochisci, & sunt ipsi medicina regum. Rheubarbarum uero siccatur & uẽditur, sicut est: quod iam perdidit animam, & est sicut homo mortuus: & illud in quo non cadit adulteratio est rarum, & habet tincturam croci. Adulteratum uero habet contrarium, & conseruatur per annos tres uel quatuor: si sepeliatur in psyllio, aut in millio, sicuti est consuetudo.

XLVI.

DIACOSTVM.

℞. Costi amari,	Raued seni, añ.ʒ.iii.
Casiæ,	Asari, ʒ.iiii.
Cinnamomi, añ.ʒ.v.	Croci,
Seminis apii,	*Aristolochiæ,
Anisi,	Myrrhæ, ana ʒ.ii.
Cimarum squinanti,	Mellis quantum sufficit.

*.Rotundæ,

COMMEN. MANLII.

Diacostum autem dicitur, quòd a costo recipit: hoc apud nos non est ualde in usu. Auicen.in.5.cano.habet unam descriptionem, quæ uidetur quasi esse similis huic. Nicolaus describit unam aliam descriptionem, sed non est similis isti quam infra describemus. Costum autem est radix amara: hoc satis notum est. Reperitur aliquando in confectionibus costum dulce: sed nostri autores de eo non loquuntur. Nam uide Serap. in cap.de costo ex authoritate Gal. qui inquit. Sapor eius.s. costi est amarus multum, fortis, acutus. Macer ait:

Costi sunt geminæ species, grauis una rubensq;,
Est & amara nimis: hæc indica dicitur esse.
Altera uero leuis nec amara, colore subalba:

Hanc Arabes mittunt, prior utilior medicinæ, scilicet Secundum Circa instans costum potest seruari, per decem annos in uirtute.

XLVII.

EX INVENTIONE NOSTRA.

℞. Ligni aloes,
Spicæ,
Galliæ muscatæ,
Cyperi,
Calami aromati, } ana.℈.ii.

Cymini carmeni infusi in aceto die, ac nocte, & assati ʒ.iii.
Seminis porri torrefacti, ʒ.i.s.
Emblicorum, & Bellericorum infusorum in succo cytoniorum, & costorum,
Nucis moschatæ, } añ. ʒ.ii.s.
Granorum nasturtii tostorum, ʒ.vi.
Granorum passularum, ʒ.v.
Granorum myrti tritorum sicut alcohol, ʒ.xxvi.
Balaustu,
Conchularum adustarum,
Olibani,
Fructus tamarisci, } ana. ʒ.ii.s.
Ameos, ʒ.iii.

Tere omnia, & frigantur in uino odorifero, & exiccentur, & frigantur iterum in aqua cytoniorum, aut aqua granorum myrti, & exiccentur. Deinde dimitte siccari super uase uitreo, & iterum terantur sicut alcohol, & inuolutantur in mitua aromatica, & sit dosis.ʒ.iii.cum syrup.de cytoniis, aut myrtino.

COMMEN. MANLII.

Confectio electuarii ex inuentione nostra, non est in usu: sed simplicia quæ non sunt declarata declarabo. Alcohol.i. subtile sicut atomi solis. Nicolaus Florenti.in libro:3.in cap. de curatione ægritudinum oculorum inquit: Administrantur autem medicinæ oculis, aut in forma pulueris: & uocantur cohel uel chofel siue alchoel uel alchofol, & significat puluerem debere esse subtilissimum sicut atomi qui apparent in sphæra solis: & sic intelligere debemus per alcohol puluerem subtilissimum.

Balaustia secundum Auic. Diosc. & Serap. & Isidorum est flos maligranati agrestis. Isidor.in cap. de propriis nominibus arboris ait Flores malorum a Græcis appellati sunt cityni Latini caducum uocant. Agrestium autem malorum flores Græci balaustion appellauerunt: quorum alii albi, alii purpurei, alii rosei: reperiuntur similes floribus mali punici.

Conchulæ apud nostros autores reperiuntur multæ species. Nam Serap. de ipsis diuersa capitula facit: ipse facit unum cap.de conchylio, & ibi sic ait: Hedef.i.conchylium cochleæ paruæ, siccæ: quando aduritur cinis eorum, secundum quod dicitur, est cinis multum adurens. Aliud cap. facit de ostracha marina & testa conchylium, & ibi de ambabus loquitur dicens Ostrachorum ex mari quæ dicuntur barcora non usus sum corporibus eorum, nisi comburerentur prius ea: quia sunt testa dura multum &c. etiam in cap.de blata bisantia.i.purpura marina inquit: Conchylium est ex speciebus ostrachorum, & est similiter de conchyliis palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi &c. Diosc. facit cap.de cochlea terrena.i.limacia, quæ etiam inter species cõchyliorum est posita. Reperitur apud nos alia species quæ nascitur in aquis dulcibus, & hæc uocatur conchula aquæ dulcis. Inuenitur alia species conchulæ quam peregrinantes portãt de sancto Iacobo, & iste uocantur ueneriæ. Auic.autem in 3.cañ.in fen.xxi.in cap.de cura fluxus sanguinis, & in fine eius pauentis fluxum menstruorum inquit. Conchularum marinarum quæ asportantur a sancto Iacobo adustarum. Aduruntur autem, ut docet Bulchasim, & modus ipsius iste est: terantur in primis, & ponantur in olla munda, & ponatur in furno una nocte: deinde extrahatur si sunt combustæ, sicut cinis bene: si non autem ponas iterum in furno panis, & dimitte donec fiat alba calcinata, & utere ubi oportet.

XLVIII.

ALKANZI.

℞. Rosarum,	Zingiberis, ʒ.ii.
Costi,	Myrobalani Emblici,
Spicæ, ana. ℥.iiii.	Myrobalani Bellerici,
Florum acheil, ℥.i.	Myrobalani Indi, ana. ʒ.vi.
Nucis moscatæ,	Granorum myrti, lib.i.
Calami aromatici,	Balaustiæ,
Caryophyllorum,	Corticum citri,
Macis,	Fructus tamarisci,
Cardamomi, ana.ʒ.iii.s.	Thuris, ana.ʒ.iiii.

Bulliant cum bono uino antiquo, bullitione una, & exiccẽtur: deinde bulliant cum succo cytoniorum bullitione alia, & exicca in uase terreo uitreato: & tere omnia sicut alchohol, & confice cum mitua.

COM-

COMMEN. MANLII.

Confectio al Kanzi non est in usu: simplicia quæ in ipsa ingrediuntur declarabo. Auic. in. 5. cano. habet duas descriptiones electuarii al Kanzi, quæ non sunt in usu. Florum alchelil. i. florum roris marini, siue coronæ montis, siue alcheliges, ut apud Græcos. Si uero reperies scriptum in confectionibus granorum alchilil, intelligitur granata syluestria.

XLIX.

DE ASSA.

℞. Assæ,	Foliorum rutæ siccorum,
Piperis,	Myrrhæ, añ. 3. iiii.

Cõfice cum melle despumato, & est dosis añ. 3. i. usq; ad aur. i. & proprie cum oxymelle in febre per horam ante accessionem & uenenosis morsibus cum uino calido.

COMMEN. MANLII.

Cõfectio de assa. i. de assa fœtida nõ est in usu. Aui. in. 5. cañ. habet unam aliam descriptionẽ, quæ eadem est cum ista Mes. Assa secundum Diosc. est gummi silfii, apud Pli. interdum uocatur laserpitium, uel assa, uel herba eius quædam est fœtida, alia est dulcis: quem locum apud Simonem nunquam uidi nec audiui aliquem uidisse: Sed Matth. Sylua. exponit φ assa dulcis est gummi liquiritiæ. Rasis in libro diuisionum in cap. de diminutione coitus inquit: Alit. i. assa dulcis.

L.

ANACARDINVM, officinis confectio Anacardina.

℞. Piperis,		Costi,
Macropiperis,		Anacardi,
	Chebulorum,	Zucchari tabarzeth,
Mirobalanorum,	Bellericorum,	Baccarum lauri,
	Emblico.	Barungi, añ. 3. vi.
	Indorum,	Cyperi, 3. iiii.

*i. castorii *Ium de beduft, añ. 3. ii.

Tere anacardos per se: deinde medicinas alias, & confice cum butyro uaccino, & melle quantitate æquali, bullitis prius, & da post sex menses.

COMMEN. MANLII.

Confectio anacardina est confectio sapientium, & illorum qui desiderant scire: acuit enim intellectum. Auic. in. 5. cañ. habet duas descriptiones confectionis anacardinæ, sed non sunt similes huic, quam scripsit. Mes. inferius uero habet electuarium anacardinum quod subtiliat cogitationem & sensum: & est electuarium sapientium, & dicitur φ est Salamonis, & hæc descriptio uidetur esse eadem isti Mes. Ipse Mes. in cap. de ægritudinibus neruorum scribit unam aliam descriptionem, de qua infra erit sermo.

Ium debeduft siue zumdebeduft sunt testiculi castorei. Quidam apothecariorum falso dixerunt φ debet dicere uinum debeduft, & uolunt intelligere per uinum debeduft duas res, scilicet φ ium sit uinum, & debeduft sit quædam herbam: sed falsa est opinio eorum. Nam uide Auic. in prædicta confectione, φ loco ium debeduft habet castorei: similiter habet Ioan. Serap in suo antidotario. Item uide in. 3. prac. Haly. in prædicta confectione qui habet zumdebeduft. i. testiculi castorei. Et sic moderni doctores uolunt φ intelligamus per ium debeduft testiculos castorei & animal illud secundũ Serap. uocatur castor. Et secundum Guil. Placen. est quoddam animal quod appellatur bauera. Nota quòd herba beduster in partibus nostris, ut dicit Matth. Syl. nõ reperitur. Mesues in cap. de debilitate uisus laudat ipsam. Vide Simo. Ianuen. in ca. de beduster, ubi sic ait: Bedufter apud aben. Mes. herba est quam ignoro. Ium de beduster sunt testiculi castorei, & sic est. Item Circa instans ait: Castoreum est sic testiculus cuiusdam animalis dicti castor, uel beum, alii ieium, quod idem est.

Anacardus secundum Nicolaum est fructus cuiusdam arboris, quæ pediculus elephantis uocatur. Circa instans dicit anacardi. Dicunt quidam φ sunt pediculi elephantis, sed falso. Serap. inquit: Anacardi est fructus arboris similis cordi auis: cuius color est rubeus parum & interspsum est res similis sanguini: & est id quod administratur in eo. Auic. dicit: Est fructus similis ossi dactyli, & medulla eius est similis medullæ nucis dulcis: & etiam ipse Auicen. in. 4. cañ. enumerat anacardos inter uenenosas plantas, sed oportet antequam administrentur in medicinis ut præparentur, ut infra ostẽdam in prædicta cõfectione, nascuntur in Sicilia in mõtibus igneis. Auer. in. 5. coll. ait: Balador. i. anacardi.

Burongi nel abrungi idem sunt, ut dicit Simon. Serap. de ipso capitulum facit sub nomine abrungi, & dicit φ est granũ paruum punctatum nigredine & albedine rotundum: sicut granum mes. i. robiliæ nullius odoris, defertur de Seiu, in sapore ipsius est amaritudo &c. non est bedereg, siue erisimon idest erucha gorgana ut quidam apothecariorum dicunt. Nã Serap. aliud cap. facit de erisimon, & dicit φ est granum, sicut granum nasturtii. ergo non conuenit bederegi cum burungi. Gentilis super. 5. cano. Auic. exponit φ burongi est granum in magnitudine piperis, & hæc est modernorum opinio. Non est autem nigella, ut exponit Lumen malelucens. Nam Rasis in. 9. Almã. in cap. de lumbricis, & uermibus qui nascuntur in ano & in uentre, habet burongi excorticati: & intellige φ non sunt idem. Quidam uero sapientes dixerunt, φ uerum burongi est myrtus alba siue myrtus agrestis. & sic sine dubio uidetur. quia myrtus alba est cubebe, quod est granum in magnitudine piperis. Et sic Matth. Syl. in cap. de cubebe inquit: Cubebe. i. damyrta uel burongi apud Arabicos. Et sic nostri doctores uolunt φ per burongi ponamus cubebe, quia in ista materia multum ualet: & sic est experientia apud multos: φ si accipiatur cubebe & masticetur, conuenit memoriæ. Mesues inquit. φ ista confectio non debet dari si non transiuerint mẽses sex. Quidam admirantur talibus uerbis dicentes: φ in ipsa ingreditur opium: & si opium non ingreditur: ergo potest dari in omni ætate, sed non ualet hoc. Nam in ista confectione ingreditur in bona quantitate de anacardis qui sunt uenenosi: & oportet administrari ipsos præparatos, ut docet Raynaldus de uilla noua, in primo libro in cap. de defectu memoriæ, & de iuuantibus ad memoriam, ubi sic ait: Anacardi autem ante medicinas aliquas primo debent in hunc modum præparari. Accipiantur anacardi, & optime terantur in mortario, & in aceto fortissimo ponantur, & ibi stent diebus septem: postea lento igne in prædicto aceto coquantur, quousque tertia pars aceti remaneat: & cola fœcem illam quæ in fundo uasis remanserit in aceto extra colato, & in medicinis pone: nunquam enim anacardi debent in medicis poni nisi prius hoc modo præparentur. Et si mel anacardinum facere uolueris, pone cũ ipsis ancardis cum prædicto aceto coctis tantundem mellis despumati: & bulliant ambo simul usq; ad spissitudinem: & habebis mel anacardinum: quod in prædictis ægritudinibus operatur mirabiliter, & sic debent præparari in ista confectione.

LI.

PHILONIS, ex inuentione propria.

℞. Piperis albi,	Croci. 3. v.
Hyoscyami albi,	Spicæ,
añ. 3. xx.	Pyrethri,
Opii. 3. x.	Castorei, añ. 3. i.

Confice cum melle despumato, quod sit quadruplum ponderis omnium. & sunt qui ponunt Musci 3. i.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio Philonis est famosa & maxime de istis duabus descriptionibus, quas describit hic Mes. Verum reperiuntur aliæ descriptiones, quæ etiam in usu sunt, ut est Philoniũ persicum Mesuæ, quod describit in sua practica Auic. & etiam alii describunt, sicut ostendam infra, si Deus uoluerit.

Hyoscyamus, uel iusquiamus Græce, Latine secundum Dioscor. dicitur canicularis, secundum alios dens caballinus, & bengi apud Arabes. Mesues habet iusquiamum albũ: & apud omnes autores est herba nobilior aliis speciebus, sed quia in nostris partibus non reperitur, ponimus loco eius illum qui habet semen subrussum: sed illa quæ habet semen nigrum est fugienda, ut dicit Macer:

Iusquiamum Græci, quam nostri caniculatum dicunt:
Huic herbæ uirtus est frigida ualde.
Tres habet hæc species, semen profert prior album,
Altera subrussum producit, tertia nigrum.
Nobilior reliquis est semen quæ gerit album:
Pro quo si desit, nos est apponere russum:

Nigrum uero frequens medicorum respuit usus.

Et ista est illa herba quæ in Papia a uulgo herba pinula uocatur. Idem sentit Auic.2.canonis.

Opium secundum Diosc.succus est herbæ,& lac papaueris quod colligitur,ut ipse ibi docet. Opium autem componitur ab opos,quod e succus & lachryma. Apud Auic.est succus papaueris nigri,& Ægyptii ipsum seminant: quandoq; uero fit opium etiam ex semine lactucæ agrestis, & est stupefactiuum debile subtile. Serap. de opio nullum facit cap.sed in cap.de papauere de ipso loquitur & dicit: Gummi uero papaueris nigri est opium. Auic.& Diosco.non ponunt dosim opii,sed ꝙ debet sumi sine nocumento. Serap. autem in cap.allegato quasi in fine inquit: Et dosis eius.s.opii est ab uno danich usq; ad .ii.& quantitas occidens ex opio est.ʒ.ii.

APPENDIX.

Non inelleganter hoc Philonis antidotum,nono compositorum medicamentorum κατὰ τόπους, per loca nempe Galeni, Elegiaco carmine per ænigmata, de industria fere conscriptum, habetur: Romanæ coloniæ a literatissimo medicorum nostri temporis Iano Cornario quam felicissime,iis uerbis iamiam donatum.

Philonis Antidotus.

En me Tharsensis Medici prægrandæ Philonis
Inuentum,mala quod multa dolore leuo.
Siue Colum doleas,seu tu Iecur,auxiliabor.
Seu Lapis infester,difficile aut Lotium.
Et medeor Spleni hinc,OrthopnϾæq; molestæ,
Conuulsa,atq; Tabem protinus exupero.
Pleuritimq; malam,& sputum uomitumq; Cruoris
Euinco,Mortis terror,& hostis ego.
Viscera tentantes omnes ego sedo dolores,
Interna,& quicquid membra dolore quatit.
Tussim,singultum,destilantesq; Fluores,
Sisto,etiamsi quid strangulet excipio.
Me dedit ille autor sapienti munera magna
Discipulo,Stupidos nil ego curo uiros.
Odorum fuluumq; Pilum pueri cape cuius,
Fulget adhuc campis Mercurii ille cruor.
Pondus ad humanos sensus perpendito prudens,
Dein drachmæ pondo Nauplion Euboicum.
Inde Menætiadæ occisoris ponito drachmam,
Qui pecoris densis uentribus excipitur.
Viginti & drachmas candentis cortice flammæ,
Et totidem fabæ post suis Arcadicæ.
Et drachmam dictæ falso radicis ab ipsa
Terra,pissæo quæ Ioue clara manet.
Quumq; pion scribes,uoci caput amplius addes.
Masculum Achiuorum nominis articulum.
Indeq; post drachmas expensæ sumito lancis
Quinq; bis,atq; isthæc prouidus excipito.
Natarum tauri textura Cecropidarum.
Sic mecum Triccæ progeniesq; facit.

Verum ex Galeno rei summam non breuibus exponemus.

Croci, ʒ.v.	Piperis albi,
Pyrethri,	Hyoscyami, añ.ʒ.xx.
Euphorbii,	Opii, ʒ.x.
Spicæ nardi, añ.ʒ.i.	

Super est postremum quo omnia hæc trita excipiuntur,ipsum mel,nempe Atticum, quo pacto etiam Asclepiadas hoc pharmacum parare testatur.

LII.

PHILONIS, descriptione Hamech.

℞. Nigellæ,	Foliorum ruthæ,
Castorii,	Calamenthi,
Piperis,	Opii,
Ameos,	Hyoscyami,
Baccarum lauri,	Cortic. rad.mandragoræ,
Cymini,	ana partes æquales,

In alio opii partes.ii.croci, partem.i.confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Confectio Philonii descriptione Hamech non est in usu,secundum istam descriptionem, sicut dixi: simplicia quæ declarata non sunt declarabo. Nigella secundum Serap.ex anthoritate Diosc.est quoddam semen nigrum,acutum,boni odoris: quidam miscent hoc semen cum massa pastæ, & faciunt inde panem. Moderni uero apothecarii utuntur quodam semine triangulato,habente citrinum colorem & odorem iocundum,& de hoc nostri autores nõ loquuntur:nam omnes scribunt de nigella,& non loquuntur nisi de illa nigella quæ uocatur melachion siue melanthium: ut dicit Dios. Sapientes uero dixerunt,ꝙ quando reperitur in receptis nigella,de cittina debet intelligi: & quando reperitur melachion siue git, intelligitur de nigra: non est illud git qd' dicitur giton: sed est aliud. Auer.in.5.coll. ait Scamum.i.nigella. Mandragoræ.s.corticis ipsius. Aui.uocat Iabrol,& dicit: Est radix mandragoræ syluestris: & est radix omnis mandragoræ, & magnæ similis formæ hominis: & propter hoc nominatur mandragora: est enim nomen imaginis naturalis.s.sicut planta existens in forma hominis. Et secundum Petrum de crescen. uerba Auicen. sunt male traducta, ut infra ostendam in oleo de pomis Iabrol.br Auer.in.5. coll.appellat Iesaha. Ioan. Serap.in antidotario in confectione dicta Keskigeu inquit: Zuscrandi.i.radix mandragoræ,

LIII.

EGETA, VEL SAZENEA.

℞. Castorei,	Cinnamomi.
Myrrhæ,	Phu,
Opii,	Meu,
Piperis,	Dauci,
Macropiperis,	Asari,
Galbani,	Croci,
Costi,	ana partes æquales.

Confice cum melle despumato,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Egeta secundum intentionem Mes.est sazenea,& sic credo, quia Auicen.in.5.cano.habet sagzeneam magnam & minorem,quæ uidentur esse idem. Albucasis autem in tertia particula azarauii,inquit: Antidotum quod Arabice sagzenea maior,& antiqua nominatur, quæ ab antiquis multum experta fuit,& dicitur quod sagzenea infinitis cõfert passionibus &c. ibi describit suam permixtionem quæ quasi est eadem. Apud nos est in usu maxime ista Mesuæ.

Galbanum secundum Dios. est lachryma cuiusdam herbæ similis ferulæ,quæ in Nicomedia nascitur & Syria: cuius optimum est quod est mundissimum,& simile armoniaco. & hoc est satis notum. Apud Auer. in.5.coll. galbanum appellatur halcharina.

Phu.i.ualeriana uel potentilla,uel amãtilla: secundũ Dios. phu multi appellant nardum agrestẽ. Circa instans dicit: Phu intelligitur radix,& sic est. Apud nos nascitur iuxta fossas,& multi uulgares nomine uocant ipsam herbam benedictam.

Meu,ut dictum est,quando simpliciter ponitur,radix intelligitur in medicina. Sed Lumẽ tenebrosum seu malelucens scripsit prædictam confectionem,& exponit ꝙ meu est semẽ anethi syluestris. cuius falsa est opinio, sicut est notum nobilibus apothecariis. Pli.ait. Meu in Italia non nisi a medis seritur.

LIIII.

ATHANASIA MAGNA.

℞. Opii,	Seminis pap.nigri,
Croci,	Spicæ,
Myrrhæ,	Eupatorii,
Castorei,	Hepatis* adib.
Hyoscyami albi,	Cornu dextri capræ,uel(ut alii legunt)cerui,
Costi,	
Cordumeni,	ana partes æquales.

*i.Lupi

Tere quæ terenda sunt,& alia liquefiant in uino, & confice in melle despumato,& da post sex menses.

COMMEN. MANLII.

Athanasia autem magna dicitur respectu minoris eo quod pauciora simplicia ingrediuntur: tamen Mes. non describit nisi magnam. Auic.uero in.5.can. habet athanasiam magnam & minorem. quæ satis uidetur concordare cum ista: & dicit ꝙ minor habet illa iuuamenta ꝗ sunt in magna. Nicolaus in suo

antidotario

antidotario habet athanasiam de qua infra, sed ista Mes. est illa qua nos utimur. Halyab. autem in. 10. practicæ habet athanasiã quæ cum hepatæ lupi fit.

Cordumeni .i. carui agreste. Quidam de nouo scribens intitulatus Lumẽ apothecariorum super istum passum, loco cordumeni posuit carui: cuius falsa est opinio. Nam aliud est carui agreste, aliud est carui domesticum. Quidam dicunt ꝙ cordumeni est ciminella, quod non est: alii cardamomum, quod non est: quibus mirandum est ꝙ illud cap. de cardamomo apud Diosc. est idem cum cap. de cordumeni apud Serap. sed moderni distinguunt per alia nomina uidelicet ꝙ aliud est cardamomum, aliud est cordumeni. Nam Serap. duo cap. facit, in cap. uero de cordumeni dicit, ꝙ cordumeni est carui agreste. Præterea uide apud eundem in suo antidotario in confectione theriacæ, qui exponit cordumeni .i. carui agreste. Et sic dicit Guil. Placen. in prædicta confectione, Democritus uero ibidem dicit, ꝙ est chesim campestre siue siler creticum, Matth. uero Syl. in cap. de cordilion inquid: Cordilion Græce, Latine uero carui agreste, uel siler creticum uel cordumeni: & dicit ex authoritate Diosc. ꝙ est herba quæ nascitur in Sicilia, cuius fructus est sarmentosus habens semen rotundum, & duplex, sicut est faba, uiscidum & odoratum. Vide ergo ꝙ uerum cordumeni est carui agreste. Et secundum Democritum est chesim campestre & chesim campestre est leuisticum, & sic est secundum ueritatem.

Adib .i. lupus: similiter Auicẽ. habet hepatis adib. Quidam scribunt apip. inde hepatis adib .i. lupi. Halyabas loco eius habet hepatis lupi, quod idem est: oportet antequam administretur in medicinis optime lauetur uino albo odorifero, & bene mũdetur ab omnibus stupefactionibus: deinde exiccetur & & inuoluatur cum absinthio, & ad usum reseruetur.

Reperitur quædam herba dicta adhil, quam Mes. in cap. de ægritudinibus oculorum laudat, & est eufragia: secundum Matth. Sylua. Ioan. autem Anglicus in cap. de debilitate uisus, & cæcitate accidentali inquit. Herba adhilis, est herba lupi interficiens eum & est satyrion. Ipsa enim secundum omnẽ modum administrationis eius est sublimis in cõfortatione uisus: secundum aliquos est herba eufragiæ & utraq; est bona. Verum ex meo iudicio herba adhil magis potest dici esse eufragia quam satyrion, quia in illa materia magis ualet.

APPENDIX.

Athanasiæ, (immortalis nempe antidoti, ultra Arabum placita) Græcorum permulti non pauca memoriæ mandarunt: inter quos Ægineta, ac Aëtius maxime occurrunt, quanquam plurimum ab Arabica schola distent, modo inuicem compa rentur: uerum Græcis suæ etiam uires probe cernuntur, uti ex eorum descriptionibus iam eligere quisq; facillime poterit.

Æginetæ ex Oribasio, lib. vii. ca. xi.

Casiæ, ʒ. viii.	Opii,
Spicæ nardi,	Styracis,
Amomi,	Myrrhæ,
Croci,	Costi, añ. ʒ. iiii.

Mellis despumati, quod satis est.

Aëtii, ex Ægyptiorum inuentione lib. xiii. cap. CV.

Croci,	Costi,
Spicæ nardi,	Fœnigræci,
Folii malabathri,	Glycyrrhizæ,
Radicis eupatorii,	Casiæ,
Petroselini,	Opii,
Styracis,	singu. æquales partes.

Miscendi uaria, iuxta multiplicem morborum complicationem, cernitur: quam ob rem sic pure seruetur.

Galenus insuper athanasiæ Antidoti in Sanitatis Tuendæ, ac Methodi Medendi libris passim meminit, eam theriacæ cõparans, sed non describit: uerum abunde in secundo antidotorum, Mithridatis athanasiam ab aliis longe diuersam explicat cuius compositionem inde studiosi petant, quam de industria nunc omittere placuit.

LV.

DIASVLPHVR.

℞. Piperis	Albi,	*Cordumeni,
	Longi,	Tyracis, añ. ʒ. viii.
añ. ʒ. vi.		Rutæ,
Sulphuris citrini,		Costi, añ. ʒ. vi.
Thuris,		Mandragoræ,
Meu,		Opii, añ. ʒ. iii.
Hyoscyami albi,		Croci, ʒ. ii. s.
Myrrhæ,		Casiæ, ʒ. vi.

*alias Cardamomi.

Confice cum melle despumato, & utere post sex menses.

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio diasulphur apud nos non est ualde in usu. Auic. in 5. cano. habet unam aliam descriptionem quæ uidetur esse eadem. Sulphur citrinum est satis notũ: reperitur aliud sulphur quod a multis lapis sulphuris dicitur siue sulphur uiuum, siue theion apyron .i. quasi sine igne: inde theapyron .i. sulphur. Papias dicit: Sulphur dictum, quia igne accenditur: ignis enim est, nam uis eius in aquis feruentibus sentitur, neq; alia res facilius accenditur. Fulgur quoq; sulphuris odorem habet, & lux ipsa sulphurea est. Nascitur autem in insulis Eoliis inter Siciliam & Italiam &c. post uerum ait: Sulphur dicitur quasi soli pyr .i. terræ ignis.

APPENDIX.

Vltra alias, unam habet nec multum absimilem Diatheiu, hoc est, e sulphure, descriptionem Actuarius, hæc perpulchre continens.

Sulphuris ignem non experti,	Costi, sextulæ decem, idest, ℈. xl.
Cardamomi,	Casiæ, sextans .i. ℥. ii.
Styracis,	Libystici, ℥. i.
Apollinaris herbæ,	Croci,
Ruthæ,	Piperis,
Myrrhæ,	singu. sextulæ quatuor, idest ℈. xvi.
Singulorum sextulæ octo .i. ℈. xxxii.	

Mellis quantum sufficit.

LVI.

E STYRACE, uulgo de Storace.

℞. Stiracis liquidi,	Croci,
Opii,	Myrrhæ,
Asari,	*Olibani,
Semi. hyoscyami albi,	ana partes æquales,
Castorei,	

*i. Thuris.

Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est ualde in usu. Rasis in. 9. Almansoris, in cap. de fluxu uentris, describit unam descriptionem quæ est eadem, nisi in una re, uidelicet ꝙ Mesues habet crocum, Rasis non: in reliquis concordant.

Styrax, uel Storax liquida secundum Io. Serap. in suo antidotario in confectione dicta Kes, est mel storacis calamitæ. Species uero storacis tres sunt .s. storax calamitæ, siue lubue & muscata: & ista est illa quæ intelligitur quando absolute ponitur, & est storax liquida dicta sigia, & ista secundum quosdam fit ex fructu qui nascitur in arbore: lubue exprimitur, & est storax liquida. & est storax rubea dicta apud quosdam cozumebrum uel thus Iudæorum: & secundum quosdam omnes species ab una arbore nascũtur. De qua storace Nicolaus ait: Storax est triplex, liquida rubea, & calamita. Et omnes sunt gummi de quadam arbore.

LVII.

HIERA PICRA, Galeni.

℞. Cinnamomi,	Croci,
Mastiches,	Xyloaloes,
Asari,	Casiæ,
Spicæ nardi,	ana partes æquales.
Carpobalsami,	

Et quidam addiderunt florum squinanti, partem unam, & quidam addiderũt absinthium, & alii alia. Aloes autem sit duplum ponderis omnium.

COMMEN. MANLII.

Hiera.i.sacra, picra.i.amara: inde hiera picra.i.confectio amara.sacra secundum intentionem Mes.ex authoritate Galeni,& sic est,ꝙ Galen.composuit ipsam,& describit ipsam in tract.2.miemir.in ca.de dolore capitis qui a stomacho fit. Auicen.in 5.cano.habet unam aliam descriptionem, & est similis huic:& ibi inquit: Hæc est hiera aloes, & associatur ei cinnamomum propter subtilitatem suam & iuuamentum,quod facit uisceribus & stomacho: & mastix similiter ut conseruet:& similiter cassia & crocus propter digestionem & confortationem cordis & stomachi, & fortasse crocus facit incurrere in ea dolorem capitis:quare oportet ut minoretur pondus eius aut expellatur:Et assarum:quoniam inest ei adiutorium ad solutionem faciendam & præcipitationẽ humiditatum:& quãdo ponuntur loco eius cubebæ,& sunt subtiles,& carpobalsamus, & xylobalsamus propter confortationem stomachi & resolutionem albe zaharati. Et de hominibus sunt quidã qui ponunt in ea florem squinanti: quare prohibet rasuram quæ timetur ex aloe & rosas, ut expellant malitiã caliditatis aloes a stomacho & a capite Mes.in sua descriptione non habet xylobalsamum,Auic.uero habet.Et Aui.non habet xyloaloes.i. lignum aloes, Mesues uero habet:tu uero uides ꝙ Mes.uult ꝙ ingrediatur xyloaloes & non xylobalsamum,Auic.est contrarius. Galenus compositor non habet xyloaloes, sed loco eius habet xylobalsamum. ut habet Auic.& si Galenus magis laudat xylobalsamum quàm xyloaloes,debemus ponere.Gentilis super 5.Auic.ait:Intelligendum est ꝙ hiera de aloe intelligitur,quia principalis,medicina quæ ibi ponitur ẽ aloes &c.

Aloe secundum Isido. est succus herbæ amarissimæ panacæ.Mes.in cap.de aloe inquit, quòd unum est quod fit in Sucutri regione,aliud in Persia,aliud in Armenia, aliud in Arabia,& melius ex eis est succotrinum,post illud Persicum, & illud secundum est hepaticum, deinde Armenium, & deterius est Arabicum.Et istud apud quosdam est caballinum: & dicitur ꝙ est fex aliorum.Moderni uero communiter utuntur hepatico pro meliori. Sed Mesues & alii autores magis laudant succotrinum,quàm hepaticum. Species uero aloes secundũ Mes.sunt tres uel quatuor: & similiter ponit Auic.sed Diosc. & Serap.non ponunt nisi duas species:sed secundum multos species aloes sunt tres.uidelicet succotrinum dictũ ab illa prouincia sic nominata: hepaticum, quia in colore suo assimilatur:hepati:& istę duę species sunt nobiliores aliis.Et est aliud quod dicitur caballinum: & istud est fex aliorum, & est deterius in medicina.Mes.de forma ipsius herbæ nõ describit,sed uide apud Dioscor.& ibi reperies, & hæc herba uocatur zabaera. Et de modo faciendi ipsum docet Albuchasis in tract. 2.de præparatione medicinarum quæ fiunt ex plantis.Serap. laudat illud aloes ꝙ est glutinosum,non habens in se lapides, splendidum ad rubedinem declinans: cito frangibile & fortiter amarum:quasi in fine ponit modum faciendi hieræ picræ, sicut habet Galenus.Mesues inquit quod illa medicina in qua proiicitur aloes confortantior est:& si non lotus illa efficitur plus solutiua,& minus confortatiua.Nicolaus Florenti.in ser. 5.in tract.4.in cap.de complexione stomachi non pura in generali cum materia inquit in prædicta confectione. Et dixit Gale.aloe lotum efficacius est ad confortandum stomachum, sed non lotum efficacius est ad purgandum stomachum tempore congruo,est efficacior omnibus aliis; ita tamẽ ꝙ patiens ambulet post potũ eius moderate,& permutet aliquid in mẽsa regiminis eius,& dixit: Non debet picra distemperari cum melle,confortatio, & corroboratio quam facit in stomacho cum melle fiet minoris effectus. Hiera quidem hæc uocatur hiera Gale.simpliciter, & a quibusdam uocatur hiera de octo rebus:& est illa de qua intelligitur,cum absolute ponitur.Cuius descriptio reperitur duplex, una cum aloe loto, alia cum aloe non loto.Nicolaus autem dicit quòd ista descriptio hieræ uocatur a quibusdam hiera de octo rebus, in hac nescio quid dicam.Nam Gale.compositor istius confectionis in cap. nominato inquit sic: Pessima autẽ fit dispositio in prauis humoribus imbibitis abiectis in tunicis uentris, quorum optimum auxilium est id quod per aloem pharmacum, quod uocant quidam picram:alii autem hieram quæ per aloem,& ponunt quidem centum ʒ. aloes.vi.uero de unoquoque aliorũ, quæ ibi miscentur, quæ sunt numero sex.f.cinnamomum,spica xylobalsamum,mastix,assarus,& crocus. Vide ergo quod Mes. Auic. Nicolaus,& alii ponunt in prædicta confectione octo res ad numerum sine aloe,& Gal.non ponit nisi sex: uere credo ꝙ sit error scriptoris. Scias quod de prædictis speciebus possunt fieri & fiunt pilulæ, quæ dicuntur de hiera simplici uel de hiera Gal.& etiam fit confectio hieræ Gale.quæ conficitur cum melle in modum electuarii. Reperitur alia hiera, quæ dicitur hiera magna, & ista reperitur in antidotario Nicolai,sicut infra ostendam. Secundum intentionem Nicolai aloe debet esse lotus in ista descriptioné,sed in alia nõ:& modus ablutionis eius fit multipliciter.Nã quidam lauant ipsum cum aqua endiuiæ,alii cum aqua pluuiali,sed melius est lauare ipsum,ut docet Bulchasim in trac.2.ubi sic ait:Modus ablutionis aloe,seu præparationis ad expellendã malitiam & acuitatem eius,& conficiendi ipsum. ℞. de aloe succotrino mundo,ꝙ cito frangitur,& habet colorẽ hepatis,& cuius odor est bonus, pondus libræ unius, tere bene & cribra: deinde accipe cassiæ ligneæ,spicæ nardi, assari,squinãti,carpobalsami,xylobalsami,cinnamomi,ligni aloe,croci,masticis,laccæ,añ.ʒ.iii. contunde,& coque ut ipse docet in fine eius capituli, ubi ait: Et utere eo,scilicet aloe in medicinis laxatiuis et speciebus hieræ,& aliis medicinis in quibus aloe ingreditur.Item Serap.in cap.de aloe,quasi in fine ait: Et quando aliquis uult illum sumere,misceat ipsum cum mastice, aut abluat ipsum cum aqua specierum, sicut spicæ,masticis,assari, sicut dicit Bulchasim. Dominus Mes.in descriptione pilularum de aromatibus, etiã de modo abluendi aloem ostendit, sed secundum ipsum administratur in prædictis pilulis.

Sed ut melius dictis sic de compositione hieræ simplicis fides adhibeatur,describam quæ a Serapione in suo antidotario dicuntur, & dicit: Permiscetur hæc hiera secundum tres modos. Quidam enim componunt eam secundum quod cõposuit eam Andromachus, ponentes secundum omnes centum aureos ex aloe,sex aureos ex unaquaque aliarum medicinarum,quas proiiciunt in eam: & medicinæ quidem reliquæ sunt etiam sex,scilicet cinnamomum,xyloballamum, asarum, spica crocus,& mastix. Et in libro de conseruatione sanitatis Gale.loco xylobalsami carpobalsamum ponit. Hæc est ergo hiera picra quam fecerũt omnes homines Romæ, & Andromachus quidem addidit istis sex medicinis,medicinam aliam septimam,& est cinir squinãti: & proiiciebat oleum postquã ipsum:& reliquorum quidam fuerunt, qui proiiciebãt ipsum ablutum,& quidam qui non abluebant ipsum, & oportet ut sciamus nos quòd aloes qui non abluitur est conuenientior in solutione uentris,quod est quia est plus solutiuus,& minus confortatiuus stomachi,& ablutus est e contrario illius,quod est,quia est minoris acuitatis, & calefactionis illo propter illud,propter illud est ergo minoris mundificationis,& plus cõfortatiuus, & confortat stomachum proprie aloe huiusmodi.Medicus etiam confortasse ipsum in dãdo eũ ei qui habet febrem,& non oportet etiam quando est febris acuta, ut detur,immo quando est debilis ualde: quòd est quia aloes quãuis ablutus sit,tamen est contrarius ei qui habet malitiam cõplexionis calidæ siccæ absque humiditatibus malis, & etiam ego permisceo cum hac medicina duas medicinas alias, & multiplico in una earum quantitatem medicinarum calefaciẽtium,& in altera minoro ex eis. Multitudo autem quantitatis earum, est quando minuimus ex quantitate aloes donec nos proiicimus super lxxx. aureos aloes ex una quaque medicinarum reliquarum sex aureos aloes:& minuimus ex quantitate earum,quando multiplicamus quantitatem aloes, & addimus super eam xl. aureos. donec nos proiicimus super cxx. aureos,ex aloe,sex aureos ex unaquaque reliquarum medicinarum:& illa quę permiscetur secundũ centum aureos aloes, est æquata inter illam in qua cadunt lxxx.& inter illam in qua cadunt centum,& uiginti. Et oportet ut scies etiam quod illa in qua cadunt ex aloe cxx. aurei uehementius soluit uẽtrem, quàm illa in cuius permixtione cadunt lxxx.aurei:& illa in cuius permixtione cadunt C. aurei est media inter utrasque, uide si uis peramplius ad longum in eodem Serap.loco iam al

legato lib.iii.cap. cxiii.lib.vii. cap.viii.De medicam. comp.v. can.lib.x.pract.in antidota.

APPENDIX.

Græcorum Aëtius, Ægineta, atq; Actuarius: Arabum uero Auicenna Haly, ac Mesues hanc Galeni ex hiera picra compositionem ab autoris instituto longe diuersam tradiderunt, ut mox (si conferantur,) clarius è Galeno fiet, at cum tribus præsertim in locis illam non inellegãter perscribat, rem inde summatim per loca colligemus, ut planius quicquid Gal. sibi uoluerit, studiosi intelligant.

E VII. Methodi Medendi. Cap.xi.

Aloem expedit paratam habere, quam omnes Medici picram, id est, amaram uocant: atque hanc dupliciter confectam, utiq; ex aloe elota, & non elota, cui probe hæc admiscentur.

Cinnamomi,	Mastiches chiæ.
Xylobalsami,	Croci, añ.ʒ.vi.
Asari,	Aloes, ʒ.C.
Spicæ nardi,	

Ex aqua præsertim ad succos, uentriculi uti ipsos paratur: sunt uero qui reponunt medicamentum, excipientes id despumato melle: & fit quidem ita durabilius, at uentriculum minus coborat, & magis aluum deiicit.

E VI. Sanitatis tuendæ.

Aloe pituitosis haud ualde conducit, quum ei biliosi trahẽdi humoris facultas insit, eoq; excogitata salubriter est cõpositio, quam picram uocant, quæ acrimonia, caloreq; eorũ quæ in se habet, crassos, & lentos succos dissecat, ac deterget: cuius generis cinnamomum est. In totum ergo ad aloes drachmas centum, reliquorum cuiusq; coniiciuntur drachmæ sex: quę ipsa quoq; sex sunt: atq; hæc est picra quam Romæ omnes præparant. Ego uero etiam alias duas compono; atq; in altera eorum quæ calefaciunt plus, in altera minus conicio. At plus quidem reliquorum immiscebimus, si de aloes solius pondere detrahemus, sic.

Cinnamomi,	Mastiches chiæ,
Xylobalsami,	Croci, añ.ʒ.vi.
Asari.	Aloes. ʒ.lxxx.
Spicæ nardi,	

Minus uero quum, aloes modum augebimus, uiginti drachmis adiectis, sic.

Cinnamomi,	Mastiches chiæ,
Xylobalsami,	Croci, añ.ʒ.vi.
Asari,	Aloes. ʒ.cxx.
Spicæ nardi,	

Minime uero latet, & quod in penuria cinnamomi, ponendum pro eo sit optimæ casiæ duplum, quam alias ea esse uirtute nonnulli putant, ut nihil ab inualido cinnamomo absit: nam a generoso, etiam talis casia longe superatur. Verum sicut in boni panis inopia, uel uilissimo uescimur. sic in cinnamomi penuria, exquisitissima utemur casia.

E II. de medicamentorum compositione per Loca. Cap. I.

Ad uitiosos humores in uentris tunicas inelutibiliter imbibitos, optimum remedium est ex aloe pharmacum, quod alii qui picram, hoc est amarum, aliqui hieram.i.sacrũ ex aloe appellant. Inq; eius compositionem aloes drachmas centum conicimus, & sex uniuscuiusq; reliquorum quorum etiam sex numero existunt: Cinnamomum, spica nardi, xylobalsami, mastiche chia, asarum, crocus. Præstantius autem fit pharmacum, ubi minus de aloe additur. Visum nanq; mihi est, nimiam eius copiam cẽtum drachmas esse, ad proportionem reliquorum quibus hæ adduntur, quapropter etiam per.xc. drachmas ipsum composui, & per.lxxx. Quin & per pauciorem aliquando crocum, propterea quod quidam ex eius usu capite læduntur, quod ipsum sæpe ex solo croci odore perpetimur. Quare optima erit compositio, quæ ex alios drach.xc. & croci drach.v.constat, hac ego utor. His uero qui neq; croci odorem citra molestiam ferunt, sed statim capite replentur, ex quatuor croci drachmis pharmacum compono. In suffusis, stomacho affectis, aluo astricta, ac menstruis suppressis maiorẽ efficaciã habet, ubi aloes drach.lxxx. & croci.vi.fuerint cõmissæ. Præstat autem & carpesium pro asaro conicere, quamquam etiam utrisq; coniectis aliquando composuerim. Plurimi autem ad pharmaca (uti. viii.de compo. medicamen. per loca. cap.ii.etiam testatur) quæ aloe miscentur, florem iunci odorati apponunt.

LVIII.

HIERA Hermetis, uulgo Hiera Luf.

℞. Aloes. ℥.i.	Bdellii,
Trochiscorum Alandhal, aur.viii.uel.℥.i.s.	Hellebori nigri,
	Euphorbii,
Turbith,	Asari,
Agarici,	Casiæ ligneæ,
*Luf utriusq; siccæ,	Salis Indi,
Ireos,	Castorei,
Myrobalanorũ, Citrinorum,	Croci,
Myrobalanorũ, Chebulorum,	Apii,
Myrobalanorũ, Indorum,	*Seminis Mezereon,
†Serapini,	†Cheisim,
Zingiberis,	Stœchados, ãñ.ʒ.i.
Cinnamomi,	Scyllæ assatæ. ʒ.ii.s.
Masticis,	Scammoneæ bonæ. ʒ.ii.

> *.i. dracunculi utriusq; sicci.
> †.i. sagapeni
> *.i. ligustici.
> †.i. cocci gnidii.

Fiat omnium, contritio bona, gummi autem ponantur in uino odorifero, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quantitate qua bene inuoluatur, & exiccetur: iterum denuo inuoluatur in prędicto succo, & pauco oleo nucum, & iterum siccetur: & conficiatur totum cum melle despumato quantitate qua fiat totum sicut pasta, & detur post sex menses.

COMMEN. MANLII.

Hiera Hermetis secundum intentionem Mes. est hiera luf. Hermetis autem dicitur a compositore. Auicẽ.in.5.cañ.habet duas descriptiones confectionis, quę nominatur cõfectio Hermetis, sed non concordant cum illa Mes. illa uero Mes. est illa qua utimur.

Troch. Alandahal.i.trochisci de colloquintida. Nam Arabes uocant handal colloquintidã. Descriptio ipsius reperitur apud Mes.in distinctione de trochiscis, & ibi ait: Trochiscorũ alandahal qui ponuntur in hiera Hermetis, & in aliis cõfectionibus loco colloquintidæ, ut infra erit sermo.

Turbith secundum Mes. est radix herbæ: cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen, & est ex habentibus lac, & est ex eo syluestre & domesticum, & ex eo etiam est magnum & paruum, & adhuc ex eo aliud album, aliud citrinum, aliud nigrum: sed melius est illud quod fit album & uacuum, harundinosum & gummosum, & sit cortex eius cineritius & planus, & sit recens & facile frangibile: citrinum est malum.

Agaricus secundum Diosco. est radix similis laserpitio.i.radici aniuden, siue arboris asse fœtidæ, sed non est sic dura. Agarici genera sunt duo, masculus & fœmina. Masculus rotundus est, & in se collectus & maior. Fœmina uero pectini similis est, quo capilli discernuntur &c. & ille qui est albus & leuis, & uelociter fragibilis, & porosus & rarus ualde, & ut appareat dulcis in primo gustu eius: deinde succedat ei amaritudo, ista est fœmina, ut dicit Mes. &c.

Luf utriusq;.s.luf. maioris & minoris. Mes. de luf capitulum facit, & dicit ꝙ est serpentaria, & est planta quę dicitur collum draconis, & ex ea alia est planta habens folia, alia crispa. Electio, melior pars totius plãtę est radix, & melior radix est grossa completa & orta in locis liberis, & melius tempus collectionis ipsius est uer & principium æstatis. Diosc. facit unum cap. de Aaron.i.dragõtea minori, uel pes uituli, uel barba Aaron: aliud cap. facit de dragontea, & ista est serpentaria maior, siue colubrina siue uiperina, siue bissaria: & hæ ambæ sunt notæ: & in hortis reperiuntur. Petrus de crescentiis in cap. de serpentaria ait: Radix eius per frusta minuta diuiditur: & siccatur & puluerizatur, & per pannum cribellatur & conseruatur.

Ireos secundum Auicẽ. est radix lilii cœlestis: quæ satis est nota.

Serapinum secundum Mes. est gummi alasee hundeg, & est arbor similis oleandro montano: & melius est cuius intra subrubeum & subalbidum est, & quod habet odorem porrorum, & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum.

Euphorbium secundum Aui. est gummi calidum, cuius uirtus alteratur post tres aut quatuor annos. Circa instãs in cap. de euphorbio ait: Eligendum quoque est grossum & clarum & purum & lucidum in substantia, in colore citrinum. & per decem annos seruatur.

Sal indus secundum Auic. in .2. cano. est sal niger, non nigredine napticitatis quæ fit in ipso, sed propter substantiam ipsius, & marinus quidem cum aquæ obuiat ilico liquefit, & nõ est ita terrenus, Mes. in cap. de speciebus salis dicit: Salis indi alius subniger, alius subruffus & obscurus est: Serap. in cap. de baurach de ipso loquitur Matthe. Sylua. dicit: Sal indus est in colore salis & dulcedine mellis, ut Auic. in .4. can. fen. i. de asperitate linguæ. Et est zuccharum quod inuenitur coagulatum super cannã mellis in India sicut sal: loco eius ponitur zuccharum candidum. Auic. autem in .4. cano. in cap. allegato: ex authoritate Matth. Sylu. non ita dicit: imo ait: Aut salté qui asportantur de India, & sunt in colore salis, & dulcedine mellis. per ista uerba non possumus intelligere, si sal sit zuccharum candidum, ut uult Matth. Syl. Verum multi modernorum sunt qui in loco salis iodi ponunt zuccharum cãdidum, etiam sunt qui ponunt sal panis qui est species eius: & dixerunt sapientes quod est melius ponere sal rubeum, seu sal panis, quam zuccharum candidum uel candum.

Mezereon .i. semen ipsius quod appellatur cocognidium. Diosc. in cap. de chamalæa .i. mezereon dicit: Chamelæa aut cocognidion non est semen laureola. Serap. de laureola loquitur in cap. de lauro. Alexander in cap. de hydropisi inquit: Chamelæa unde cocognidium colligitur, & est lacticinium folia oliuæ habens: & sic est. Et propter id apud multos herbatieos uocatur herba oliuella, propter similitudinem foliorum ipsius.

Stœchaidos, uel sticados secundum Mes. laudant sticados Arabicum: & melior pars plantę eius est flos, post hunc folia.

Scylla, seu squilla secundum Auic. est cepe muris: eo quod interficit mures. Mes. in cap. de squilla docet modum præparationis eius in assatione: & est ut accipiantur lamine ipsius, & separatim inuoluantur in pasta, & sepeliantur in cinere calido, donec coquantur sufficienter: postea extrahantur ex pasta, & administrentur ubi oportet. Modus alius assationis ipsius: ponatur in uase luteo uitreato stricti orificii, & sigilletur ligatione forti cum pergameno, & dimittatur diebus .xl. & proprie diebus maioris æstus, & moueatur uas, & mouetur uicissim omni hora, ita quod æqualiter in singulis partibus calefiat: deinde extrahatur squilla & administrentur ubi oportet. Albucasis autẽ in lib. 2. de præparatione medicinarum inquit: Modus præparandi squillam in omnibus modis præparationis eius, & est cepe muris: & primo de modo assandi squillam: uide ibi quod eius modus est ut faciunt moderni.

Scammonea secundum Mes. est solutiuum magnum. Et dixit Democritus, quod est solutiuum antonomastice, & quod est genus solutiuorum, & generale est super omnia solutiua. Plãta uero ipsius, ut dicit Mes. est species uolubilis. Et dicit quòd uocatur dominus lacticiniorum, laudatur anthiochena & armena.

Cucumer asininus est fructus, sicut cucumer paruus: & melior pars plantę eius est fructus ipsius, & proprie eius completi succus: & post ipsum radix: & melior fructus eius est completus citrinus, iam expoliatus a uiriditate, & qui est ueræ amaritudinis: & melius tempus operationis succi eius est finis æstatus, & collectionis radicis eius est finis ueris, & modus operationis succi eius, ut docet ibi Mes. iste est. ℞. ex succo eorum quãtitatem quam uolueris, & proprie quãdo citrinescunt, & sunt maturitatis completę, & fiat extractio succi cum facilitate, non cum compressione & expressione laboriosa, & exiccetur ut exiccatur scammonea & aloes.

L I X.

HIERA Archigenis, descriptione uniuersali.

℞. Pulpæ colocynthidos. * ℥.ii.	Ellebori nigri,
Prassii,	Chamædryos,
Sthœcados,	Scammoneæ,
	Leucopiperis,
Macropiperis, añ. ℥.ii.	Polii,
†Cepe muris assati,	Cinnamomi,
Euphorbii,	Sagapeni,
Aloes,	Myrrhæ,
Croci,	Spicæ nardi,
Gentianæ,	*Squinanti,
Petroselini,	Calamenthi montani,
Hammoniaci,	Aristolochiæ rotundæ.
Opopanacis, añ. ℥.i.	añ. ℥.ii.

* aliqui libri habẽt. ℥. xxii. alii. unc. ii.

† i. Scyllæ assatæ.

* i. Schœnanthus.

Mellis quantum sufficit, & fit dosis aur. iiii. cum decoctione epithymi, & uuarum passarum mundatarum.

COMMEN. MANLII.

Confectio hieræ archigenis descriptione uniuersali, nõ est in usu. Auic. in. 5. cañ. inquit: Descriptio uniuersalis hieræ. Archigenis, si legis ambas descriptiones sunt idem. Archigenes autem est compositor istius confectionis, de quo Papias ait: Archigenes est princeps medicorum. Simplicia uero quæ in ipsa ingrediuntur, declarabo si declarata non sunt.

Prassium .i. marrubium album, sed passion est porrum. Dioscor. de ipso duo facit cap. unum quod incipit marrubium, quod Græci, prassium uocant propter amaritudinem. aliud cap. facit de prassio, quod idem est. hoc est satis notum. Papias ait: Piolopes herba quę a Græcis prasios uocatur, a Latinis uero marrubium dicitur.

Chamædrys secundũ Auic. est quercus terræ, quæ habet folia parua, similia foliis quercus. Guilielmus Placentinus dicit: Quercus terræ uel quercula minor, est chamædrys, hæc a Lõbardis uulgo calamandrina uocatur.

Armoniacum, siue hammoniacum secundum Serap. ex authoritate Diosc. est gummi plantæ similis plantæ galbani in figura sua: nascitur in dicta terra a rege minoris, & est in partibus Codi, & dicitur herba eius Grçce asios: Huius radix uulneratur & egrediuntur lachrymæ, quæ colliguntur & seruantur.

Opopanax secundum Diosc. succus est herbæ quæ panax dicitur: secundum Mes. est gummi plantæ cuiusdam similis ferulæ: apud Auer. in. 5. col. appellatur ihausir.

Polii .s. polii montani. Circa instans dicit: Polii montani diuersa sunt genera: unde quãdo simpliciter ponitur montanũ debet poni cum flores producti debent colligi: & per annum seruatur. Apud Auic. in. 2. cano. Polium est species scea .i. sandonici, in qua est caliditas & acuitas pauca. Auer. in. 5. coll. dicit: Sedes .i. polium .s. polium montanum.

L X.

HIERA Archigenis descriptione Pauli.

℞. Prasii,	Petroselini,
Agarici,	Aristolochiæ rotundæ,
Camædryos,	Piperis albi, añ. aur. v.
Pulpæ colocynthidos,	Cinnamomi,
Sthœchados, añ. aur. iiii.	Spicæ,
Opopanacis,	Polii,
Sagapeni,	Croci añ aur. iiii.

Tere ex medicinis quæ siccæ sunt, & gummi conquassato, & infunde in melle, & permisce, & fit dosis aur. iiii. cum salis triti pondere. ℥. i. cum aqua mellis.

COMMEN. MANLII.

Hiera Archigenis descriptione Pauli non est in usu. Aui. in quinto can. habet unam descriptionem, quæ est eadem cum illa Mesuæ.

APPENDIX.

Longum esset ostendere quantum hæc descriptio a Pauli genuina distet, uerum sat erit eam è. vii. cap. viii. desumptã subscribere, unde hoc nimirum planius apparebit.

ARCHIGENIS HIERA.

Marrubii,	Aristolochiæ rotundæ,
Agarici,	Piperis albi,
Trissaginis,	uniuscuiusque drach. v.
Colocynthidis medulle,	Cinnamomi,
Stoechadis,	Spice nardi,
singulorum drach. x.	Myrrhæ,
Opopanacis,	Polii,
Sagapeni,	Croci,
Petroselini,	cuiuslibet drach. iiii.

Arida

Arida simul cōtunde, & attamina. Succus uero panacis, atq; sagapenum, myrrhaq; contusa, melicrato in pila per noctem macerato: deinde leuigato, atq; iniice arida, & assumpto melle optimo, in uitreo, aut plumbeo uase recōdito. Hic sane modus omnibus hieris cōmunis est. Exhibitio integra drach. iiii. Mellis heminæ duæ, aquæ quantum satis est. Quod si ad purgandum efficaciores, quæ scammonia carent reddere animus est, admiscentur & his singulis, singuli ipsius oboli.

LXI.

HIERA Dicoloquintidos Rufi.

℞. Stœchados,	Piperis albi, añ.ʒ.v.
Agarici,	Casiæ, ʒ.vii.
Chamædryos, añ.ʒ.x.	Cinnamomi,
*Colocynthidos. ʒ.xx.	Croci,
Sagapeni,	Spicæ,
Opopanacis, añ.ʒ.viii.	Myrrhæ,
Petroselini,	Polii, añ.ʒ.iiii.
Aristolochiæ rotundæ,	

*alii legunt Colocynthidos .ʒ.x. chi- scori alan- dahal, añ.ʒ. xxv.

Myrrham uino infunde, cætera tere, & melle despumato excipe.

COMMEN. MANLII.

Hiera diacolloquintidos inuentione Rhasis, non est in usu. Mesues dicit q est ex inuentione Rhasis, sed ego nunquam uidi apud Rhasim, sed in antidotario uniuersa est scripta una descriptio.

Colocynthe, seu colloquintida secundum Mes. est quam Perses cucurbitam deserti uocant: etiam fel terræ appellatur, eo q in toto ambitu ortus eius interficit herbas, & est sicut uenenum eis. Mes. inquit: Colloquintidæ bonæ. & postea ait in loco colloquintidæ troch. alandal. & sic est q in omnibus locis, ubi ingreditur colloquintida, poni debent troch. alandal. Et si quæratur si colloquintida debet poni in medicinis: grosso modo contrita, aut subtiliter puluerizata: uide Mes. in suo cap. ubi inquit ex authoritate filii Zezac: Non oportet enim ut multum conteratur: ultima enim puluerizatio eius excoriat uias & uenas. Et dixit filius Serap. Oportet ut non perueniatur ad ultimum puluerizationis eius, aliter enim ulcerat uiscera. Mes. dicit ex authoritate filii Serap. q oportet ut non perueniatur ad ultimum puluerizationis eius, aliter ulcerat uiscera. Vide Serap. in cap. de colloquintida quasi in fine qui dicit: Oportet quidem q colloquintida non teratur multum, ne adhæreat intestinis ulcerando &c. Mesues iterum inquit: Et mihi uidetur q in ultimo puluerizata cōstringitur uirtus a permixtione adiutorum eius, & pertrāsit loca uiscerum absq; impressione nocumentorum in ipsis, & forsitan in ea in qua non exquisita sit illius pars sensata grossa ex ea adhærens in uiis & inuolutionibus apostematis, & ulcerat loca. Trita uero ultima contritione non operatur illud. Modus tamen rectificationis eius secundum Mes. est, ut incidatur minutissime cum incisorio, & inuoluatur subtili inuolutione cum glutino dragaganti, aut bdelliū, & exiccetur, & conteratur post illud ultima contritione, & fiant trochisci cum pauco mastice resoluto in oleo rosato, uel cum ladano, uel cum aqua mellis: hæc enim ars ea facit sine molestia: Et scias quod de decoctione rem complectam, & hoc modo corrigendo colloquintidam rectificantur quatuor nocumenta, quæ ut plurimum reperiuntur in ea corrigibilia quæ sunt, quia nocet stomacho, cordi, & hepati, & est conturbatiua, subuersiua uiscerum, faciens operationes difficiles, & aperit orificia uenarum apertione; sanguinem fluere facientes, & operatur illud uehementius quam aloe, & uelocius.

APPENDIX.

Velis (q aiunt) ac remis, nostrum ut hoc Lumen prorsus ad hæc usq; tempora obcæcatum, sole clarius hinc, inde splendescat, cum opus fuerit, passim conabimur. Quare non hiera diacoloquintidos Rasis at hiera diacolocyntidos Rufi, Ephesii nempe, hæc compositio rectius inscribatur: nec amplius apud Rasim illam unam cum olim obtenebrato Lumine, studiosi quæritent: uerum sacra Græcorum monumenta soluāt, unde illius inuētum perfacile apparebit: maxime apud Actuarium, Æginetam, atq; Aëtium, at interim Galenum silentio inuolnam. At cum Aetius lib. iii. cap. cxv. magis ad Mes. (præsertim ponderibus) accedere uideatur, iam eius descriptionem hic subtexere non grauabor.

Hiera Rufi.

Medullæ colocynthidis, sextantem, & unciæ dimidium.

Chamæpytyos,	Aristolochiæ rotundæ,
Chamædryos,	Piperis albi,
singulorum. ʒ.x.	singulorum. ʒ.v.
Casiæ, ʒ.v.	Cinnamomi,
Agarici, } utriusq. ʒ.x.	Spice nardi,
Marrubii, }	Croci,
Opopanacis, ℥.i.	Myrrhæ troglitidis,
Sagapeni,	Polii,
Petroselini,	singulorum. ʒ.iiii.

Excipe melle, & exhibe. ʒ.iiii. perfectam dosim cum aqua mulsa, & sale.

LXII.

HIERA ex inuentione nostra.

℞. Aloes boni, ʒ.xv.	Mastiches,
Epithymi,	Casiæ, añ.ʒ.vii.
Costi, añ.ʒ.v.	*Xylobalsami, ʒ.iiii.
Euphorbii,	Piperis Albi,
Croci,	Nigri,
Spicæ,	Gentianæ,
Chamædryos, añ.ʒ.vi.	Amomi, añ.ʒ.i.
Agarici, ʒ.ix.	Scammonii in malo cydonio cocti, ʒ.ii.
Garyophyllorum, ʒ.ii.	Mellis quantum sufficit.
Calami aromatici,	

*alii Xylo aloes.

COMMEN. MANLII.

Hiera ex inuentione nostra non est in usu.

LXIII.

HIERA Constantini descriptione Irani, uulgo Diasiracost idest, Diamanna.

℞. †Alsiracost boni, & recentis. ℥.iiii.
Tamarindorum * cheyron. ℥.vi.
Medullæ casiæ. ℥.iiii.
Zucchari uiolati. ℥.xvi.

†.i. Mannæ. *.i. immaturorum.

Succi,
- Endiuiæ,
- Apii,
- Malorum Dulcium, Acetosorum, Muzorum,

añ.† ℥.iii.

† alii.ʒ. iiii.

Acetositatis citri,

Dissoluantur alsiracost, & tamarindi, & cassiafistula, in liquoribus iam dictis, prius tamen depuratis: deinde cola, & munda a sordibus, & impuritatibus: deinde accipe.

Radicis Endiuiæ, Apii, } añ.℥.iii.
Foliorum lupuli, Capillorum ueneris, } añ.ʒ.ii.
Prunorum siccorum, numero.c.
Violarum. ℥.i.s.
Rosarum. ℥.i.
Spicæ. ʒ.iii.

Decoquantur hæc omnia in tribus libris aquæ fontis, usq; ad libram.i.s. & proiice in ea,
Zucchari tabarzeth, lib.iii.
Accti boni, lib.i.

Et coque ebullitione una: deinde proiice super illud, colaturam priorum, & coque dum mellis habeat spissitudinem: ultimo uero proiice in medicamine,

Sandali citrini,	Sem. Melonis.
Rosarum.	Cucumeris,
Spodii,	Cucurbitæ,
Charabæ,	Citrulli, añ.ʒ.iii.
*Berberis,	Ligni aloes. ʒ.iiii.
Sem. Portulacæ,	Cubebæ. ʒ.v.
Acetosæ,	Camphoræ. ʒ.i.

*.i. oxyacanthæ.

Repone in uase uitreo: est enim medicamen nobile. Datur æstate cum aqua frigida ab. ℥.i. ad. ℥.ii.

COMMEN. MANLII.

Hiera Costantini a Cōstātino compositore dicta, non est in usu: simplicia uero quæ sunt declaranda declarabo.

Alsiracost alias xiracost est species mannæ, ut ait Auic. in. 2. can. cap. de māna. Nā ipse Aui. ait: Māna est ōis rose adēs sup lapidē aut arborē, & fit dulcis & coagulatur sicut mel, & exiccatur sicut gummi: quemadmodum tereniabin & alsiracost, & mel asportatum de terra Cusura syluestri, nos loco eius ponimus manna usuale.

Tamarindi secundū Mes. sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructibus palmarum syluestrium in India: ipsi quoq; sunt ex medicinis nobilioribus, in quibus non est excessus.

Cheiron aūt est quædā prouincia ubi tamarindi & dactyli abundant. Matth. Syluati. in litera heicō ait Heiron uel cheirō est regio in qua antonomastice dactyli abundāt. Sera. in ca. de dactylis dicit ex authoritate Abonifa: Chairon est spēs dactylorū. Ego aūt puto ꝙ est differentia in literis. Nā Heiron est regio, & chairō scriptū per. a. ē q̄dam spēs dactylorū, ut dicit Se cap. Mesues laudat nigros nō ueræ nigredinis cū luciditate: & qui sunt ieneri & mixti cū uillis: qui sunt sicut radices, & sunt recētes & pingues absq; desiccatione, & sint cū dulcedine acetositatis paucæ, ueri, puri & non permixti: & sunt ex adulteratoribus, qui eos falsificant cum carne prunorum, sed de occultat fallaciā nigredo sine luciditate in ipsis: & quia sunt humorosiores, & quia in eis est odor & sapor prunorum. Auicē. in 4. cano. in fen. prima. in cap. regiminis sitis, eorum superflue dicit Almosophat: & sunt tamarindi,

Cassiafistula. s. medulla uel pinguedo ipsius est satis notum, Verum reperitur aliquando cassiafistula quæ potest capi pro cassia lignea. Circa instans de utraq; cap. facit.

Zuccharū uiolatū siue cōditum uiolatum est, conditum, qđ fit ex tribus partibus zucchari, & una parte uiolarum: de quo infra in tracta. de conditis ostendam, si Deus uoluerit.

Endiuia nomē latinū est: post Græcū intybum. Arabes etiā post Græcum hundebe. Secundū Circa instans endiuia est scariola. Petrus de crescen. dicit: Endiuia quæ alio nomine dicitur scariola uel lactuca agrestis. Verū moderni distinguūt per alia nomina. Nā aliud est endiuia, aliud est scariola, aliud cicorea, aliud est taraxacon: q̄uis una pro alia pōt poni, ut infra apparebit in syrupo de cicorea secundū Nico. Flor. & ibi si Deus uoluerit ostendam species endiuiæ, uel cicoreæ, uel scariolæ, quæ sunt ad numerū septē. Endiuia uero satis est nota.

Malū secundū Isid. in cap. de propriis nominibus arborū inquit: Malum a Græcis dictū, ꝙ sit fructus eius pomorū omniū rotundissimus: unde & hæc sunt uera mala, q̄ uehementer rotunda sunt. Mesues dicit: Succi malorū. s. pomorum granatorū ut dicunt quidam sapientes: Acetosorum. s. in sapore, & muzorum. i. saporis compositi ex dulcedine & acetoso.

Lupulus secundum Mesuē species uolubilis. & est habēs folia similia folus citruli: cuius flos est sicut sunt ampulæ adhærentes simul. Petrus de crescentiis ait: Humilis. i. loleuertigo: & sic est ꝙ nos uulgo uocamus loleuertigo.

Capillus ueneris secundū Sera. est besceguasen siue coriandrū putei, siue capillus algol, & capillus porcinus. Auicē. in. 2. can. de besceguasen & finace est capillus porcinus: & arabice est capillus algul. Mesues dicit: Capillus ueneris, dicitur apud quosdā capillus fontiū: dicitur capillus hominis nemoralis: & ab aliis dicitur coriandrū putei, & cetis: hæc herba est satis nota Auer. in. 5. col. dicit: Custarabber. i. capillus ueneris.

LXIIII.

TRYPHERA PERSICA.

℞. Succorum depuratorum { Solatri, Endiuiæ, Apii, Lupuli, } añ. lib. i.

Et proiiciantur super eos, Violarum siccarum, aut uiridium,
{ Rosarum, } añ. ʒ. iii.
Folliculorum senæ. ℥. ii.
Agarici. ℥. i.
Prunorum Damascenorum pinguium. numero L.
*Cuscatæ. ℥. s.

*Linodem Theophrastus appellat.

Myrobalanorum, fricatorū in oleo uiolarum, aut amygdalarum dulcium. { Citrinorum, Chebulorū, Indorum, } añ. ʒ. ii.
Spicæ aromaticæ. ʒ. iii.

Bulliant super prunas cum facilitate, usq; dum remaneant lib. ii. & proiiciantur super illa epithymi boni mundi. ʒ. xl. & bulliant ebullitione una, & deponantur ab igne, & colentur, & dissoluantur in una parte istius colaturæ,
Tamarindorum bonorum recentium. ℥. iii.
Mannæ, ℥. i. s.
Pulpæ casiæ. ℥. iiii.
Zucchari uiolati. ℥. xii.

Colentur, & mundentur a granis, & scosis. i. sordibus. Et in alia parte aquæ, seu collaturæ proiiciantur,
Zucchari tabarzeth. i. albi, lib. iii.
Aceti ex uino, lib. i.

Coquantur cum facilitate: deinde proiiciatur super illud. quod dissolutum est in prima parte dictæ colaturæ, & aggregentur simul in unum, & coquantur usq; ad mellis spissitudinem. Vltimo uero puluerizentur super illud,
*Raued boni. ℥. ii.

*i. Rhabarbari electi.

Myrobalanorum { Citrinorum, ℥. i. s. Chebulorum, Indorum, } añ. ℥. i. { Bellericorum, Emblicorum, } añ. ʒ. iiii.

Granorum fumiterræ,
Trochisc. diarrhodon,
Macis,
Masticis,
Cubebæ,
Spodii,
Santali citrini,
Quatuor granorū, idest, seminum, { Melonis, Cucumeris, Citrulli, Cucurbitæ, } añ. ʒ. ii. s.
Anisi. ʒ. iiii.
Spicæ. ʒ. ii.

Inuoluantur in oleo uiolato, & repone in uase uitreo, & da cum aqua frigida, aut succo endiuiæ, aut succo solatri.

COMMEN. MANLII.

Triphera dicitur delicata, & persica dicitur, qa apud Persas inuēta fuit: uel dicitur persica, quia in illis partibus utuntur ipsa, sicut fit in nostris partibus Nicolaus Flor. in lib. 5. in cap. de debilitate stomachi inquit sic: Et medicamen persarum & pco, idest tryphera persica eius descriptionem ipse Nicolaus describit, sed non concordat cum ista Mes. in simplicibus, nec in reliqs. Ipse Nicolaus habet mycobalanorū Indorū assorū cum butyro uaccino, nasturtii &c. sed ista Dñi Mes. est nobilior illa.

Solatrum. s. succus ipsius herbæ. Dios. de ipso quatuor cap. facit sub nomine strichnon, & dicitur ꝙ prima est hortulana, & hæc apud nos dr herba morella uulgo. Alia spēs est alchechingi dictū halicacabum siue fiacho a uulgo. Alia dicitur caballaris uel a Latinis lunaria: & ista est faba inuersa. Et est altera dicta manicon, aut perision &c. Macer dicit: Herbā q̄ Greci strichnū dixere, Latini, Maureolā dicūt, uis eius frigida ualde. Scdm Serap. solatrū est uua uulpis, alii uuam caninā uocant.

Apii. s. succus ipsius. Isid. in cap. de oleribus ait: Apium dictum: ꝙ ex eo apex. i. caput antiquiorū triumphantium coronabatur. Hercules autē hanc herbam primus capiti circuntulit &c. Auer. in. 5. col. dicit: Alcharfas, idest apium.

Viola. s. usualis, Sera. cap. de uiolis dicit, ꝙ flos eius a proprietate q̄ est in eo qā bibitur cū aqua cōfert squinātię & epilepsiæ: q̄ accidit pueris, & ē illa q̄ uulgares noīāt matrē puerorū.

Folliculus senæ. Mes. de ipso loquitur in cap. de senæ dicens: Sene est folliculus plantæ, q̄ uocant Perses halzemer, & eius ortus ē scdm semitā orobi, & inuenitur ex eo domesticus & syluestris. Electio melior pars plātæ eius est folliculus: deinde folia, sed tñ in eis est uirtus debilis ualde: & melior folliculus ē cuius color tēdit ad uiriditatē & subnigredinē &c. Miror ꝙ Aui. eo utitur in multis casib. & nunq̄ de ipso scripsit in. 2. cano. Secundū Circa instans folia sola cōpetunt medicinæ & ponuntur in medicinis abiectis stipitibus, p. x. annos seruatur.

Pruna Damascena apud omnes autores sunt magis laudata quam alia pruna. Circa instans in cap. de prunis inquit: Pruna alia nigra, alia rubea: quæ nigra sunt, & aliquantulum dura, magna uocant, & præcipue Damascena, cum matura sunt colliguntur

figuntur & ponuntur in sole per decem dies & asperguntur aceto, & ita seruantur in aliquo uasculo per annum.

Cuscute.i.podagra lini eo,q linum necat.Serap.cap. de cuscute dicit,q in Latino est thima,& est herba inuoluens eas fi cut fila,sed in summitatibus habet fructum subtilem , & ipse crescit in arboribus & in umeis.Petrus de crescentiis dicit:Cuscute.i.podagra lini uel gringus,&sic est q cuscute uulgo dicitur gringus.

Epithymum secundum Circa instans est herba præcipue in locis calidis crescens . Herba autem ista conuertitur circa thymum.s.quandam herbam,& quia flos eius est epithymum qui super thymum crescens.Flos autem in medicinis ponitur & non herba,quando producit flores colligitur.Diosc.ait di cit:Epithymum flos,est in thymi simul timbre.i.saturegie.Mes. ait: Laudatur illud quod est subruffum, cretense acuti odoris forma uero ipsius est similis cuscute.

Grana fumi terræ sunt semina ipsius fumi terræ,& secundu Mes.est ex medicinis benedictis,& est ex eo alius,cuius flos est subalbidus cineritius,& alius cuius color est palles uiolaceus. Electio melior est cuius herba uiridis & tenera , & cuius folia sunt plana & tenera,& cuius flos est uiolaceus : crispus uero non est bonus. Et melius tempus collectionis herbæ eius , & operationis succi eius est principium ueris,& seminis eius est finis ipsius ueris.

Quatuor granatorum,aliquando reperitur quatuor grano rum,& sunt quatuor semina cõmunia maiora frigida: & sunt proprie melonis,cucumeris,citrulli,& cucurbitæ.

Citrullus autem est quædam species cucumeris,sed est longior satis nostro:eius semen nigrum.s.cortex ipsius,sed semina munda sunt alba.

LXV.

ALHARIF.

℞. Myrobalanorum,	Citrinorum, Chebulorum, Indorum,	añ.partes æquales.

Tere , & cribella , & accipe oleum amygdalarum dulcium quantum sufficit,& infunde super ipsos,& frica manibus : & hoc facias tribus diebus in sole,& dum iugiter oleum exiccatur,semper infunde oleum:deinde quantitatem zucchari albi sufficientem in decuplo ipsius aquæ fontis dissolue,& cum ea aqua per tres dies mixturam prædictam,continue triduo tere, semper in ea parum de oleo intendendo , & hoc facias usque dum myrobalanorum amaritudo cesset:deinde fac in umbra siccari,& deinde accipe:

Mixturæ prædictæ.ʒ xv.	Violæ siccæ. ʒ.viii.
Turbith boni. ʒ.vi.	Seminis apii. ʒ.ii.s.
Anisi,	*Nabeth,
Masticis, añ.ʒ.ii.	Zucchari albi, añ.ʒ.x.
Spicæ. ʒ.i.s.	

*.i.Zucchari candi.

Confice cum melle despumato, & sit dosis eius. ʒ.iiii. cum aqua calida.

COMMEN. MANLII.

Cõfectio electuarii alharif.& est electuariũ boni saporis,nõ est in usu.Simplicia uero quæ sunt declaranda declarabuntur.

Nabeth secũdum modernos est zuccharũ candidũ, Matth. Syl.in litera nabet dicit,q est cãdidi. Præterea uide apud Leonardum de pręda palea,in cap.eradicanonis uestigiorum,qui inquit:Anabet zuccharum cãdidum. & sic hodie intelligimus per nabet zuccharum candidum,quod est satis notum.

LXVI.

INDVM MAIVS.

℞. Cinnamomi,	Turbith boni albi,gummosi,&
Garyophyllorum,	harundinei. ʒ.l.
Rosarum rubearum,	Zucchari,
†Casiæ,	Penidiorum. añ.ʒ.xx.
Macis,	Galange,
Cyperi añ.ʒ.iiii.	Cardamomi Maioris, Minoris,
Santalorum citrino. ʒ.ii.s.	
Ligni aloes,	Asari,
Nucis moschatæ. añ.ʒ.ii.	Masticis, añ.ʒ.i.s.

† Casia fistula intelligitur . elect. enim purgatorium existit , leniente aliquo in genus.

Scammoneæ bonæ,& coctæ in pomo drach.xii. omnia cum oleo amygdalino fricentur:deinde recipe.

Succorum	Cotoniorum, Granatorum, Apii, Fœniculi,	añ.lib.s.

Deinde pone succos,ac decoq cũ melle despumato ad spissitudinem conuenientem,& confice cum speciebus,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Istud electuariũ indi maioris apud nos est i usu:& maxime ista descriptio.Verum est q Mes.habet maiorẽ & minorẽ , & dicitur q minor esto aliquãdo in intentione maioris. tñ quando medicus ordinat electuariũ indũ de maiore intelligitur.Ille uero qui de nouo scripsit intitulatus Lumẽ apothecariorũ seu Lumẽ fuscũ,dicit q qñ simpliciter scriptũ reperitur electuariũ indum,de minori est intelligendum: quod non creditur,si cut est notum apud medicos & apothecarios peritos.

Penidũ.i.lenis cõfectio.Serap.cap.de zuccha.inquit: Penidũ sunt calidi & humidi in primo gradu maxime albi. & sunt grossiores zuccharo.Liber qui dicitur Albucasis in trac.2.docet modũ faciẽdi penidios.Nã,inquit, penidii fiunt ex malle, & ex puluere zucchari bono albo & mundo:& postea sequitur modus ipsius,q satis est notus aromatariis.Etiã Circa instans docet modum ipsius completum, sicut fiunt apud nos.Idem docet Ioan. Anglicus in libro.5.quasi in fine dicẽs: Nicolaus ponit diapenidion,de quo infra.

Heil.i.cardamomũ maius sicut dictũ ẽ:uerũ illud Lumẽ malelucens super istũ passum dicit . Heil.i.cardamomũ maius.& post sequitur dicẽs:Cardamomũ.s.minus.i.melegeta, qđ falsum est. Nã ipse in cõfectione de cinnamomo dicit: Heil.i.cardamomũ minus & in ista dicit qẽ maius, qa sibi ipsi cõtradicit.

Scãmonea bona &cocta in pomo.s.in citonio,& tũc appellatur diagridiũ siue scãmonea pręparata.Ioã. Anglicus in cap. de fluxu uẽtris ait: Post assumptionẽ pilularũ acutarũ cũ diagridio uel esula,uel collogntida.tñ diagridiũ est magis familiare, & iõ dicitur in uersib.Si uis subsidiũ p fluxũ uẽtris habere, Sume diagridiũ,nec oportet plus adhibere.Et capiatur i citonio uel in pomo cocto,& sic arguitur collogntida nõ debet multũ cõteri Diosc.in ca.de scãmonea ait: Eligẽda est scãmonea,q cũ lingua tacta est ab ipsa alba efficitur . Multi uero succũ tithymali cõmiscẽt ei,sed intelligitur q linguã exasperãt & exardescit, Nascitur ãt in India & i Siria diagridiũ,sed graue & spissũ .s.diagridiũ qđ ipsi adulterãt pmiscẽdo tithymallũ &pollines herbę . Liber q dicitur Albuchasis docet modũ extrahẽdi lac scãmoneæ, & coquẽdi & pparãdi,eius malitiã auferẽdi. Quidã apothecariorũ pręparãt ipsã cũ uino cytoniorũ positoin uesica porci circũuoluta,et sepeliũt eũ pasta,&ponũt i furno tãdiu sit cocta pasta:postea extrahũt,& sic utũtur ea:sed ego dico q melius est coquere i cytonio,ut est notũ,apud nobiles apothe.

Granatum malum secundum Isido.in cap. de proprus nominibus arborũ inquit: Malũ granatũ dicitur,eo q intra corticis rotunditatẽ granorũ contineat multitudinẽ, Arbor aũt mali granati est generis fœminini,pomũ uero neutri generis,unde dicitur: Malus mala creat,sed gesta garbasa malus.

LXVII.

INDVM MINVS.

℞. Turbith.	Garyophyllorum,
Zucchari, añ.ʒ.c.	Cinnamomi,
Macis,	Nucis moschatæ,
Piperis,	*Heil, añ.ʒ.vii.
Zingiberis,	Scammoneæ, ʒ.xii.

*.i. cardamomi maioris.

Confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Istud electuariũ dicitur minus,qa pauciora simplicia ingrediuntur q in maiori,secundũ intentionẽ Mes.minorẽ habẽs intentionẽ maioris.tñ regula est a nobilibus apothecariis, q maius ẽ magis in usu q minus.Et quãdo simplr medicus ordinat electuariũ indũ,de maiori debemus intelligere,& sic de electuario,hamech,& sic de singulis.Simplicia sunt supra declarata.

LXVIII.

DE DACTYLIS, & est Diaphœnicum.

℞. Dactyllorum † hairon,infusorum in aceto tribus diebus,& tribus noctibus,* ʒ.l.

Penidiorum † fihari,* ʒ.xxv. Amygdalarũ mundatarũ,† ʒ.xv. xxx.

† .i. fulsarum, uel immaturorũ. * añ.ʒ.c. † .i. hordeatorum. * añ.ʒ.l. † añ.ʒ.

Turbith,* ℥.xviii.	Macis,
Scammoneæ,† ʒ.xi.	Ligni aloes,
Zingiberis,	Aniſi,
Piperis longi,	Fœniculi,
Foliorum rutæ ſiccorum,	*Dauci,
Cinnamomi,	Galangæ, añ.† ℥.i.& gr.xv.

*alii. ℥. xxxv.
† alii. ʒ.xii.
*.i. ſeminis paſtinacæ ſylueſtris.
† al. drach. ij.

Fiat de omnibus contritio bona: & confice cum melle deſpumato, quantum ſufficit.

COMMEN. MANLII.

Diaphœnicon autem dicitur a dia, quod eſt confectio & phœnicon uel phœnichion Græce .i. dactylus, inde confectio de dactylis .i. diaphœnicon, ut dicit Meſ. idẽ in cap. de turbith ait: Inquit Ioannitius dactylorum infuſorum in aceto die ac nocte partes centum &c. hoc uidetur habere ſimilitudo diaphœniconis. Auic. in .5. cañ. habet tres deſcriptiones, ſed non concordant cum illa Meſ. nec ſunt ſecundum ipſum: iſta uero Meſ. eſt illa qua utimur. Hoc antidotum ſecundum intentionem Meſ. eſt medicina ſecuritatis.

Dactylus ſecundum Iſido. dicitur a ſimilitudine digitorum, nam ſic nuncupati ſunt, quorum etiam eorum nomina uariantur: nam alii appellantur palmemulæ ſimiles myrobalanis: alii thebaici qui ſunt Nicolai: alii mucales, quos Græci caryatos uocant. Circa inſtãs dicit: Oxyphœnicia .i. phœnicon Indi uel dactyli Petrus de creſcentiis dicit: Palma eſt arbor ferens dactylos. Similiter ait Auic. in cap. de palma &c. ſatis noti ſunt. Plin. in uno loco inquit: Palma. quæ fert myrobalanum probatiſſima in Ægypto oſſa non habet.

Cheiron uel hairon ſecundum Matth. Syl. eſt regio in qua antonomaſtice dactyli abundant, & oriuntur in ea meliores, & pinguiores & dulciores omnibus aliis aliarum regionum, & ſunt mediocris figuræ non longi, neq; multum parui, pingues ſatis & dulciſſimi, & meliores ex eis ſunt citrini & rubei. Mattheus ibi inquit: Iſtud uocabulum ponitur in antidotario Meſ. in electuario de dactylis, & etiam in loch de pino &c.

Rotab ſecundum Matth. Syl. & ſecundum Simonẽ Ianuen. & Serap. ſunt dactyli, ſed miror ꝙ Raſis in .3. Almanſoris in cap. de uirtutibus fructuum & pomorum inquit: Rotab minus calidi ſunt quam dactyli: ergo rotab non ſunt dactyli. Sed maiores habent opinionem, quòd rotab apud Arabes ſunt dactyli.

Penidii ſecundum Auicen. natura calidi ſunt & humidi in primo, & proprio albi & ſunt humidiores aliis. Meſ. inquit: Penidiorum ſihari .i. penidii qui fiunt ex zuccharo diſſoluto in aqua decoctionis hordei, uidelicet in aqua communi. Nam ſihari uel ſihar apud Arabes eſt hordeum. & uide Serap. in ca. de hordeo qui dicit: Sahair .i. hordeum. Similiter dicit Nicolaus in ſuis ſynonymis.

Amygdalarum mundatarum .ſ. a corticibus ſuis. Meſ. habet amygdalarum, ſed non ſpecificat ſi debent eſſe dulces uel amaræ. Secundum Pet. de creſcen. debent eſſe amaræ: etiam ſecundum Simonem Ianuen. amygdala dulcis eſui conuenit, amara medicinæ eſt aptior.

Meſues in hac confectione inquit: Mellis quantum ſufficit: hoc notum eſt ab aromatariis expertis: ille uero qui de nouo ſcripſit intitulatus Lumen apothecariorum, inquit, Mellis colati & deſpumati lib. i. & unc. i. s. quod non eſt credendum, ꝙ ſi feceris diaphœnicon completum. ut habet Meſ. dico ꝙ ingrediuntur ad minus lib. iiii. mellis deſpumati & colati. Idem etiam errauit in doli ſcammoneæ.

LXIX.
DE PSYLLIO.

℞. Succorum coctorum, & deſpumatorũ
Bugloſſæ. Domeſticæ, Sylueſtris,
Endiuiæ,
Apii, } añ. lib. ii.

Et proiice ſuper ipſos,

Cuſcutæ,
Aniſi,
Folliculorum ſenæ, } añ. ℥. s.

Capillorum ueneris, añ. i.
Succi fumiterræ. ℥. iii.
Aſari. ℥. iiii.
Spicæ. ʒ. ii.

Et dimitte per diem, & noctẽ: poſtea bulliat ebullitione una, & proiiciantur ſuper ea:

Violarum uiridium, uel ſiccarum. ℥. iii.
Epithimi. ℥. ii.

Et bulliant adhuc alia bullitione parua: deinde colentur, & exprimantur: & in colatura ponantur Pſyllii ℥. iii. & dimittatur per diem ac noctem, omni hora tamẽ agitando illud cum ſpatula: deinde exprimatur uiſcoſitas eius tota deinde accipiatur Viſcoſitatis prædictæ, lib. iiii.

& proiiciantur ſuper eam,

Zucchari albi, lib. ii. s.
Scammoneæ coctæ in pomo. ℥. iii. s.

Et coquatur totum cum facilitate: poſtquam coctum fuerit, proiiciantur ſuper ipſum,

Trochiſcorum Diarrhodon, De ſpodio, Raued ſeni, } añ. ℥. i.
De berberis. ℥. s.

Et uocauit hamech cõfectionem hanc, Electuarium trochiſchatum. Sunt alii qui addũt aceti, lib. i. s. Alii addunt ſucci uiolarum lib. i. & eſt medicamen nobile.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium apud nos eſt in uſu, & maxime ſecundum iſtam deſcriptionem Meſuæ. Nicolaus in ſuo antidotario inquit: Antidotarium pſylliticum a pſyllio dicitur, ſed non fit ſic nec eſt idem cum illo Meſ.

Bugloſſa .ſ. domeſtica. & eſt lingua bouis. Dioſc. uocat bugloſſos: dicit ꝙ habet ſolia ſimilia phlonio .i. tapſobarbato. Macer ait: Lingua bouis Græco ſermone bugloſſa uocatur. Iſta eſt illa qua utimur, ſylueſtris uero bugloſſa ẽ borago. Ego non reperio autorem autenticum facientẽ capitulum de utraque. Nam qui ſcribit de una, non ſcribit de alia: tamen hæ ambæ ſunt notæ.

Manipulus intelligitur in receptis tantum quantum manu capi poteſt. Iſid. inquit: Manipulus nũs eſt ducentorum militum: manipularii autem dicti ſunt milites, ſiue quia bellum primo manu incipiebant, ſiue ꝙ antequam ſigna eſſent, manipulos ſibi .i. faſciculos ſtipulæ uel herbæ alicuius pro ſignis faciebant: a quo ſigno manipulares milites cognominati ſunt &c.

Pſyllium dictum, eo ꝙ ſemen eius pulicibus aſſimiletur. Iſidor. in cap. de herbis aromaticis, ſiue communibus ait: Pſyllio dicta eo ꝙ ſemen eſt ſimile pulicis, unde eam Latini pulicarem uocauit. Miror tamen ꝙ Matth. Syl. in litera dicat zicharon .i. pſyllium: poſtea ait zachariæ, idem ꝙ ſupra quod non eſt cõſonum, quia zachariæ apud nos eſt quædam herba, quæ in pratis reperitur, & ſecundum quoſdam eſt ſpecies ferulę, & ſic a multis uulgaribus zachariæ dicitur, ſed pſyllium appellatur a noſtris ruſticis Linoxella, in bladis reperitur. Auerrois in .v. colliget, uocat beſcarcoton.

LXX.
EPISCOPI, uulgo ELESCOPH.

℞. Scammoneæ Antiochenæ bonæ,	Zingiberis,
	Myrobalanorum emblico.
Turbith albi, añ. ʒ. vi.	Nucis moſchatæ,
Garyophyliorum,	Polypodii, añ. ʒ. ii. s.
Cinnamomi,	Zucchari albi. ℥. vi.

Confice cum melle deſpumato, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium elefcoph .i. electuarium epiſcopi, eſt in uſu. Scammonea de ipſa dictum eſt, Antiochena, ideſt de illa prouincia. Nã uide Meſ. in ſuo cap. qui inquit: Melior eſt Antiochena, & armena eſt poſt iſtam: quæ uero oritur in partibus noſtris, & Coraſceni, eſt mala prorſus &c.

LXXI.
HAMECH, uulgo cõfectio Hamech.

℞. Myrobalanorum citrinorum. unc. iiii.	Agarici,
	Colocynthidos,
Chebulorum,	Polypodii, añ. *ʒ. xviii.
Nigrorum,	Abſinthii,
Rheubarbari boni.	†Haſcæ,
añ. ℥. ii.	Senæ, ana. *ʒ. vi.

*alii. ʒ. xvi.
† i. Thymi.
*alii unciam. i.

Succi fumiterræ, lib.i.
Prunorum numero.lx.
Passularum enucleatarum. ℥.vi.
Infundantur omnia in aquæ casei sufficienti quantitate, & ponantur in uase uitreato stricti orificii, et obturetur os eius, et dimittatur per dies.v.demum bulliant ebullitione una, postmodum coletur, & in tali colatura ponantur.

*alii addunt, hæc.
Violarum. ʒ.xv.
Epithymi. ʒ.ii.
Anisi,
Rosarum,
Fœniculi, ana.ʒ.vi.

Casiæ fistulæ mundæ.℥.iiii.
*.i.Manna Tamarindorum. ℥.v.
*Tereniabin. ℥.ii.
Fricentur manibus & colentur, & proiiciantur super illud,
Zucchari boni albi, lib.i.s.
Scammoneæ. ℥.i.s.
Et coquantur usque dum habeat spissitudinem mellis: deinde puluerizentur super illud,

Myrobalanorum Citrinorum, Chebulorum, Indorum, ana. ℥.s.
Bellericorum,
Emblicorum,
Rheubarbari,
Seminis fumiterræ, ana.ʒ.iii.
Spicæ nardi,
Anisi, ana.ʒ.ii.
Et fiat.

COMMEN. MANLII.

Confectio hamech.i.illius hominis qui ipsam composuit. Hæc apud nos est in usu: & maxime secundum istam descriptionem.

Myrobalani nigri sunt indi, ut ait ipse in suo capitulo: & sunt sine ossibus.

Colloquintida secundum Mes. est quã Persæ uocant cucurbitam deserti. Et secundum Serap. colloquintida est melon agrestis. Mes. describit trochiscos alandahal, & ibi ait quod ponuntur in hiera Hermetis, & aliis confectionibus loco colloquintidæ: ergo in ista confectione prædicti trochisci debent poni.

Polypodium secundum Mes. est radix plantæ, & ortus eius est super arbores & super lapides, & eam uocauit Græcus filicem arborum: & melius ex eo est illud quod nascitur super arborẽ ferentem glandes. Circa instans inquit: Polypodiũ herba est similis filici, quæ crescit super quercus & muros & lapides. Hoc apud herbaticos dicitur liquiritia syluestris: & ab aliis dicitur polypodium quercinum. Auer.in.5.coll.dicit. Besgeg. i.polypodium.

Hasce secundum Sera.in cap.de thymo, est thymus: aliquando inuenitur alhasce uel hasce quod idem est. Aui.in.2.canon. speciale facit cap.de hasce, & dicit quod est herba habens florẽ album declinantem ad rubedinem: sed apud Dios. & Sera. flos eius est purpureus: ergo non conueniunt cum Auic. Præterea ipse Auic.dicit: Dios.dicit, quod est arbor, cuius spinæ sunt paruæ: quod non reperitur apud Dios. sed sit quomodocunque, thymus est satis notus.

Sene.s.folliculus ipsius & non folia, ut quidam apothecarii dicunt: nam Mes.in cap.de sene dicit: Melior pars plantæ eius est folliculus: deinde folia, sed tamen in eis est uirtus debilis ualde.

Aqua casei.i.aqua lactis, siue serum secũdum Matt.Syl. Mes. dicit: Aqua lactis est materia infusionum: & ipsa per se est medicina bona carens nocumento: melior est sumpta ex lacte iuuenum caprarum & nigrarum, & boni pastus. in proprio cap. ipse ait: Operatio aquæ casei: si succi rosarum, unc.i. misceatur cum aqua casei & pauca spica est solutiuum conueniens: & similiter infusio, unc.vi. foliorum rosarum in aqua casei cum pauco melle soluit sine molestia.

Tereniabin secundum Auic. est ros qui plurimũ cadit in Corasceni, & in locis qui sunt ultra fluuium. Et est manna uel species eius. Serap. cap.de tereniabin ait: Expositio eius est de melioribus: sic dixerunt mihi quidam sapientes, quod tereniabin est manna purum, & est ex melioribus aliarum specierum. Auer.in.v.coll.dicit: Tergebin.i.manna, est ex speciebus antiquis mannæ.

LXXII.

Alterum Hamech, uulgo confectio alia: Hamech.

℞. Myrobalanorum *Nigrorum, Chebulorum, Indorum,   *Ego legerem, Citrinorum.
Epithymi, ana.ʒ.i.
Fumiterræ,
Absinthii, ana.ʒ.xx.
Hascæ,
Calamenthi,
Polypodii,
Agarici,
Glycyrrhizæ,
Buglossi, ana.ʒ.x.
Stœchados,
Chamædryos,
Chamæpityos,
†Bedeguard,   †.i.Spinæ albæ.
Anisi, ana.ʒ.v.
Prunorum,
Iuiubæ,
Sebesten, ana. num. lxx.
Passularum enucleatarum, libram.i.
Coquantur in aqua sufficienti, usque ad consumptionem tertiæ partis, & pone in ea,
*Rob. lib.ii.   *.i.sapæ.
Mellis, lib.i.
Scammoneæ, ℥.ii.
Coquantur cum facilitate, quousque mellis spissitudinem habeant.

COMMEN. MANLII.

Secundum istam descriptionem apud nos non fit. Simplicia uero quæ sunt declaranda declarabo.

Myrobalani nigri, sunt myrobalani indi, ut ipse Mes. dicit ca. de myrobalanis. Serap. etiam in cap. de myrobalanis dicit: Nigri, & sunt illi qui nominantur indi. Miror quod Mes. in ista confectione habeat myrobal. nigrorum & indorum: ex quo idem sunt, sed uere credo quod ex errore scriptoris, quia ipsemet & Serapio uolunt quod myrobalani indi, & nigri idem sint.

Chamæpitys Græce interpretatur infima pinus, à chame & pitys quod est pinus, eo quod secundum omnes doctores uel aromatarios suæ species odorem habent pini. Colligenda est quando semen eius est maturum, & est colligenda cum suo semine. Isido.in cap.de herbis aromaticis, siue communibus dicit: Chamæpitys à Græcis dicta est, quod terræ adhæreat & odorem pini habeat: hanc Latini cucurbitatẽ uocant, quod ex parte odorem cucurbitæ referat.

Bedeguard secundũ Dios. est achantis leuce, siue spina alba etiam secundum Serap. Bedeguard est spina alba. Auic. duo facit capitula: unum de bedeguard, aliud de spina alba, quod idem sunt. Infra in syrupo de eupatorio ostendam formam bedeguard, & differẽtias quæ reperiuntur in ipso, si Deus uoluerit.

Iuiubæ secũdũ Dio. sunt zinzipha: iste est fructus satis notus.

Sebesten secundum Serap. ex authoritate Abonifa, dicitur Mochaitar, fructificat fructus dulces, & nominant eos gentes pharas sebesten. Matth. Sylua. dicit: Sebesten in lingua Persica uocatus mamilla canis: unde sebesten mam illa canis fertur à Persica lingua.

Rob quando absolute ponitur, est idem quod carenum: nos uero uocamus mustum coctum, aliquando sapam.

℞. Suci rosarum rubearum completarum, lib.iiii.

LXXIII.

ROSATVM.

Zucchari †tabarzeth, lib.i.s.   †.i.albi
Tereniabin puri, & recentis, ℥.vi.
Scammoneæ Antiochenæ. ℥.i.s.
Coquantur omnia cum facilitate, super ignem qui sit sicut candela, usque dum mellis habeat spissitudinem: deinde proiice super illud,
Troschiscorum de spodio, ℥.i.
Galliæmoschatæ, Croci, } ana.ʒ.ii.
Trochiscorum de berberis, ʒ.iiii.
Repone in uase uitreo, & reserua.

COMMEN. MANLII.

Istud electuariũ est famosum, & apud nostros medicos in usu est. Gal.in cap.de medicinis Zenonis in suis experimentorum libris, habet electuarium rosarum, sed non est in usu, nec concordat cum illo Mesuæ. Istud electuarium pot est appellari catharticum: nam catharticum Græce est purgatorium: & sic de prædicto electuario conficiuntur pilulæ de hermodactylis minores, de quibus infra Nicolaus in suo antidotario habet e-

lectuarium de succo rosarum,quod etiam in usu est. Sed quan do medicus ordinat electuarium rosatum,intelligitur de illo Mesuæ:& quando ordinat electuarium de succo rosarum, est intelligêdum de illo Nicolai.Hippocrates in libro suo Apho rismo. dixit:Non oportet quod detur medicina laxatiua quã do ascendit sahari,& in magna hyeme:& intelligitur in Iunio, Iulio,& Augusto:& per hyemem uoluit intelligere Nouembrem,Decembrem,& Ianuarium:In his igitur duobus tempo ribus anni non oportet quod detur medicina laxatiua,& pro prie acuta,sed solum duobus temporibus aliis: uolo dicere in uere & in autunno. Quando igitur bibitur colloquintida in ho ra magni caloris,nocet membris interioribus fortiter,nocet etiam stomacho,expellit sanguinem per ora uenarum abraden do ea:& quando datur in hora magni frigoris,fatigat patientẽ fortiter,quia natura non assentit ei,quia facit torsiones.

APPENDIX.

Bis Alexãder Trallianus DIARRHODON quoque,è Rosis nempe antidotum belle componit,cui admodum affine catharticum seu purgans ex Actuario Rhodomeli existit:uerũ Tralliana primum,mox Actuarii placita explicemus.

Diarrhodon è Tralliano.

Succi rosarum rubearum, lib.i.	Agarici, ℥.s.
	Piperis, ʒ.i.
Scammonii, ℥.i.	Mellis, ℥.vi.

Cum succo coque ad crassitiem, tunc prædicta cætera læuiganda.

Diarrhodon alterum è Tralliano.

Succi rosarum. ʒ.iii.	Lactis tithymalli. ℥.iii.
Scammonii. ℥.i.	Mellis attici, lib.i.

Rhodomeli ex Actuario purgans.

Succi rosarum libræ tres,uel quinque.
Scammonii sextans, semiuncia,aut quadrans.
Agarici sextans.
Mellis libræ sex.
Miscentur.

LXXIIII.

Diabryonias,è uite alba,Democriti:officinis Confectio de Alphesera.

℞. Radicis alpheseræ mundatæ,& contritæ, lib.s.

Mellis passularum,lib.iiii.	Garyophyllorum,
Squillæ assatæ,	Piperis longi, ana.ʒ.i.s.
Pinearum mundatarum, ana.unc.i.s.	Seseleos,
	Salis gemmæ,
Nucis moschatæ,	Galliæ, ana.ʒ.i.
*Cordumeni,	Spicæ.ʒ.s.
Macis,	Agarici.ʒ.iii.
Zingiberis, ana.ʒ.ii.	Stœchados.ʒ.i.s.

*alias Cardamomi.

Dosis eius est à.ʒ.ii.usque ad†iiii.da,post sex menses.

†alias.v. Mesues in simplicibus.

COMMEN. MANLII.

Confectio de alphesera,non est in usu.Ipse Mes.in capi. de alphesera habet unam aliam quæ idem est.

Alphesera uel phesera secundum Mes. est planta quam uo cant uitem albã: cuius radix est terrei coloris exterius, interius uero alba.Aui.de ipsa duo cap.facit in.2.cano.unum de phesi ee:& ibi dicit quod est alhazarafim,& est uitis alba. Postea aliud cap.facit de hezeriazen, ubi dicit quod de ipsa loquitur exquisite in ca.de phesire.Item in.3.cano.in sen.xv.in capit.de curationibus splenis dicit: Radix alphesire.i.radix uitis albæ. Apud Diosc.uocatur ampelos leuce,aut bryonia,aut cucurbita agrestis,siue ut latini,uitis alba. Diosc.facit alia cap.de ampelos melana.i.uite nigra,siue phesiresin,ut apud Aui.& hæc nostro idiomate uulgariter uocatur tanarus. ambe iuxta hortos reperiuntur.

LXXV.

DIAMANNA Galeni,uulgo confectio mannæ,ex inuentione Galeni.

℞. Mannæ puræ,& recentis,lib.i.
Scammoneæ Antiochenæ.ʒ.i.

Dissoluatur manna cum succo rosarum rubearum,& fit succi quantitas conueniens,circiter lib.i.& coquatur cum facilitate,donec habuerit sufficientem coctionem:deinde pone super illud masticis,ʒ.iii.& da.ʒ.s.inquit Galenus: Ostendit composi tio huius medicinæ nobilitatem eius, est enim composita ex partibus conuenientibus complexione,& proprietate.

COMMEN. MANLII.

Confectio Mannæ ex inuentione Galeni non est in usu.

LXXVI.

διὰ κνίκου κοκκίδιον è Coceo Cnidio:officinis confectio. de mezereon,uel rectius almezereon ex inuentione nostra.

℞. Foliorum*almezereon præparatorum,partes.x.	
Carnium cytoniorum elixatorum,in aceto uini, Zucchari tabarzeth,	ana.partes†lxxx.
Aquæ casei infusionis agarici,partes.xxx.	
*Tereniabin,partes†xl.	
Olei*almezereon,partes xii.	

*.i.Thymelææ. †alias lxx. *.i.Mirae. †.lx. *.i.ex coccognidio.

Dissoluantur zuccharum,& tereniabin,in aqua casei prædicta,& misceantur cum carne cytoniorum,& coquantur cum facilitate,usque dum mellis habeant spissitudinem:& inuoluatur puluis foliorum almezereon,cum oleo tam dicto:& conficia tur cum eis.

COMMENT. MANLII.

Hæc confectio apud nos est in usu.Ipse Mes.in ca.de meze reon habet unam aliam descriptionem,que idem est.Almezereon uel mezereon secundum Diosc.est chamelæa uel cocognidium.Auic.autem in.4.cano.in sen.vi.inquit,de almezereõ & chamelæa,& earum cura.Hic uidetur secundum intentionẽ Auic.quod mezereon & chamelæa idem non sint:sed contra est intentio Diosc.& Serap.secundum autem Mes. Mezereon est planta uocata apud Persas rapiens uitam, & à quibusdam faciens uiduas,& a pluribus leo terræ.Christophorus de honestis super istum passum errauit dicens,quod confectio de al mezereon est de laureola,quod nõ est:nam moderni possunt certificari quod mezereon non est laureola,quia mezereon est chamelæa,& est planta habens folia sicut oliua. Laureola uero habet folia similia foliis lauri,& quod hoc sit uerum, uide Diosc.cap.de daphnoides cum quarta specie lauri apud Serap. & uidebis quod idem sunt. Quidam sapientes dixerunt quod mezereon habens folia parua est uerum mezereon,sed mezereon habens folia magna est laureola. Apud herbarios meze reon dicitur herba oliuella,& semẽ eius cocognidium.

Præparatur autẽ mezereon isto modo,accipiatur,mezereõ quantitas quam uolueris,& teratur grosso modo,& infundan tur in aceto fortissimo per diem unum uel duos:postea exicce tur &usui reseruetur.Descriptiones olei almezereon,idest herbæ oliuellæ describit ipse Mes.sicut infra apparebit.

LXXVII.

DE EVPATORIO.

℞. succi eupatorii,	Citrulli,
*Raued boni, ana.ʒ.iiii.	Sem. Cucumeris,
Croci, ʒ.ii.	Portulacæ,
Laccæ,	Succi absinthii, ana.ʒ.iii.
Seminis cuscutæ,	Scammoneæ coctæ in cytoniis, ʒ.ii.s.
Cimarum squinãti,	

*.i.Rhabarbari electi.

Fiat omnium cõtritio bona,& fit dosis eius aur.i.cum lacte camelarum,aut aqua casei alcherigi.Et si illic est caliditas,reprime cum succo solatri,& endiuiæ,& uolubilis.

COMMEN. MANLII.

Confectio de eupatorio non est in usu .Gal. in suis experimẽtis habet electuarium de gafit.i.de eupatorio,sed non est in usu:tamen simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Eupatorium secundum Serap.est gafit.Auer.in.5.dicit. Olibarda est.i.eupatorium. Miror quod Aui.in.2.cano.ait:Quod eupatorium habet florem sicut nenufar.quod nõ conuenit cũ sententia Mes.nec conuenit cum illo quo moderni utuntur. Circa instans inquit,quod saluia agrestis est eupatorium,quod nõ est.Nam uide Simonẽ Ianuen.& Matthe.Syl.qui dicunt quod non est coniza,ut quidam dicunt,nec est marrubium,ut quidã dicunt,nec est saluia agrestis,ut quidã dicunt,unde miror qualiter medici nostri temporis non aduertẽtes uerba Diosc.Auic. Pli.Gal.& Damasceni,credant potius herbulariis saluiam agre stem eupatorium esse,quæ nec in sapore,nec in odore cum eo conuenit.

Eupato

Eupatorium uero dicitur ab eu quod est bonum, & pacor quod est hepar. Unde eupatorium .i. bonum hepati: apud nos nascitur iuxta uias.

Camellorum duo sunt genera .s. masculus & foemina. Isidorus dicit: Camello causa nomen dedit, siue quod quando oneratur ut breuiores & humiliores fiant accubant, quia Græci cami humile & breue dicunt: siue quia curuus est dorso.

LXXVIII.

ALCHELENGI.

†.i. Lupi salictarii.

℞. Succorum purgatorum: †Volubilis, Enduiæ, Apii, } ana lib. iiii.

Proiice super eos,

Myrobalanorum, Citrinorum, Chebulorum, } ana ʒ. xii. Emblicorum drach. l. Indorum, Bellericorum, } ana ʒ. viii.

Agarici, ʒ. x.
Absinthii,
Cuscutæ,
Radicum, Apii, Foeniculi, } ana ʒ. iiii.
Anisi,
Ireos, ʒ. x.
Passularum enucleatarum, ʒ. lxxx.

Bulliant cum facilitate usq; ad medietatem succorum: deinde colentur, postquam omnia fuerint manibus bene confricata: & proiiciantur super unam partem succorum,

*.i. mannæ.

Tamarindorum cheyron. ℥. viii.
*Tereniabin. ℥. iii.
Cassiæ fistulæ. ℥. viii.

Deinde colentur à scosis: & in alia parte aquæ proiiciantur.

†.i. hordeatorum.

Penidiarum †sahiri lib. iiii.

Deinde misce omnia simul, & bulliant ebullitionibus duabus: tunc uero proiice super illud,

Olei sesamini recentis. ℥. xv.

& agitentur omnia simul: deinde coquantur usque ad mellis spissitudinem: tunc uero deponatur ab igne, & puluerizentur super illud totum,

Trochis. Diarrhodon, De eupatorio, De absinthio, De rheubarbaro, ana. ℥. i. s.
Ireos, ℥. i.
Agarici,
Foliorum *almezereon nutritorum in aceto, ana. aur. viii.
Scammoneæ.

*.i. Thymelææ.

Succorum Eupatorii, Absinthii,
Laccæ ablutæ,
Myrobalanorum Citrinorum, Chebulorum,
Croci, ana. aur. iiii.
Bellericorum.
Emblicorum,
Indorum, ana. aur. iii.
Spicæ,
Anisi, ana. aur. ii.
Turbith boni, ℥. vi.

Inuoluātur omnia prius cum olei almezereon. ℥. iii. & misceantur cum prædictis, & bene incorporentur: & sit dosis eius à ʒ. iii, usq; ad. iiii. cum aqua endiuiæ.

COMMEN. MANLII.

Alchelengi medicamen est magnum, & non est in usu. Hoc medicamen uidetur conforme in multis proprietatibus illi quod Auicen. nominat alchelchelengi. Simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Volubilis secundum Mes. sunt plures species; quarum una est quæ dicitur funis arborum, cuius flos est albus, & ista est uolubilis maior. Et est alias species, cuius rami repunt super terrā & super ramos plantarum, cuius folia & flores sunt minores, & dicitur uolubilis minor. Et est alia habens folia subalbida lanuginosa, & habet lac, & est species tertia, & est habens folia aspera sicut folia citrulli, cuius flos est sicut ampullæ adherentes & uocatur lupulus. Et est alia ex qua fit scammonea. Serap. capi. de uolubili, ponit cyssos .i. hederā inter species uolubilis. Diosc. uero in cap. de cyssos, confunditur sermo de hippoquistidos, ladano, uolubili & hedera. Arabes uocant lebleb. Ioan. Anglicus in cap. de phthisi inquit. Volubilis maior & minor quæ funis pauperis uel curtigia monachi uocatur, apud nos uolubilis dicitur, & nascitur in uineis & super arbores.

LXXIX.

DIAZINGIBER, uulgo confectio de Zingibere.

℞. Zucchari albi, partes. viii.
Mellis tabarzeth, partes. iiii.
Zingiberis boni albi puluerizati puluerizatione ultima, sicut alcohol, partes. iii.
Aquæ infusionis zingiberis, quantum sufficit.

Dissoluatur zuccharum cum aqua, & melle dictis, & coquantur usq; dum sufficit: deinde proiiciatur super illud puluis zingiberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur.

COMMEN. MANLII.

Confectio de zingibere non est in usu. Auic. in. 5. cano. habet electuarium de zingibere, quod non est idem, etiam Gulielmus Placentinus habet unam descriptionem, sed non est in usu. Simplicia uero quæ sunt declaranda declarabo.

Mel tabarzeth. i. album, Auicen. in. 2. cano. in cap. de melle tabarzeth loquitur dicens: Mel uero tabarzeth est mel album cadens de coelo ad modum roris secundum quosdam. Alii dicunt quod est mel quod reperitur in illa regione sic nominata & sic per mel tabarzeth intelligitur mel album. Ego autem in partibus nostris uidi mercatores uendere mel album, sicut tabarzeth, & erat artificiatum cum farina fabarum & aliarum rerum similium. Si uero reperitur mel album quod sit naturale, habet efficaciam in medicinis, alioquin non. Serapio. in cap. de melle docet modum cognoscendi mel, dicens ex authoritate Diosc. quod mel bonum est illud quod est dulce, & in quo est acuitas aliquantula in gustu, & habet odorem bonum, & color eius est uergens ad rubedinem, neq; est nimis liquidum, & quādo immiseris in eo digitum adhæret digito, & illud est bonum &c. Auerrois in. 5. coll. dicit: Alces, idest mel.

LXXX.

DIACODION, ex papauerum nempe capitibus, purum Galeni: officiis confectio de Iacur, secundum intentionem Galeni.

℞. decem capita papaueris albi, in quibus sit mediocritas inter paruitatem & magnitudinem, & humiditatem & exiccationem: proiiciatur super ea aquæ sextarium unum, idest lib. ii. s. & sit aqua pluuialis, & si sint humida plus quam sicca dimittantur die ac nocte, & si sint sicciora dimittantur plus: tunc coque ea usque dum decocta sint, & aquæ duæ partes sint cōsumptæ: tunc uero cola succum eius.

COMMEN. MANLII.

Mesues inquit quod confectio de iacur secundum intentionem Gal. est diacodion purum: & sic est secundum ueritatem. Ipse uero Gal. in tract. 7. miamir habet diacodion, & ibi docet conficere per uarias intentiones, ut docet Mes. nam scias quod descriptio suprascripta nihil minuendo nec addendo est diacodion purum. Inferius uero ostendam per ordinem conficere alia. Ipse Mes. in cap. de phthisi quasi in fine habet confectionē iacur, sed non est in usu. Nicolaus in suo antidotario habet diacodion & dicitur à codia quod est papauer nigrum, sed non est in usu. Ioannes concoregius in cap. de catarrho dicit: Laudatur & conuenit electuarium quoddam seu loch descriptum à Mes. in suo antidotario: quod dicitur confectio seu loch de iacur, & sub isto nomine ibi describitur, sed alio nomine dicitur diacodion, & sic ab aromatariis uocatur. Mes. inquit: Et restat post illud duplex consideratio: quoniam si catarrhus subtilis fuerit, & timetur fluxus eius ad pectus & pulmonem & cānam, & timentur uigiliæ: oportet tunc ut misceatur ex rob quātitas, cuius sit medietas aquæ, & coquatur super ignem in quo non sit flamma neq; fumus, sed super prunas tantum. Intelligit autem hic dominus Mesues si in diacodion puro misceatur pro qualibet lib. i. diacodion unc. vi. rob, & coquatur simul super prunas: tunc appellatur diacodion cum rob. Et non conuenit in hac intentione mel: quoniam mel est ex habentibus acumē: quare est subtilianitum, & est præter hoc quod intendimus: & quoniam est materia subtilis ualde, & mel est ex subtiliantibus. Cum autem plenitudo continetur in thorace & pulmone, &

melis medicamen facere abstersiuum, tunc mel conuenientius est, quoniam dormire facit, & materias quæ sunt in pectore ad expellendum habilitat. Et quandoq; fit medicamen ex utroq;, quando cadunt in occupatione duplicis intentionis. Et fit dosis eius.ʒ.i.& plus & minus secundum quod exigit dispositio, & oportet ut teneat eam patiens in ore suo, & transglutiatur inde modicum quod dissoluitur ex ea cum saliua. Similiter nota si uis facere diacodion cum melle, fac sicut fecisti aliud, uidelicet si in diacodion puro loco rob addatur mel, & tunc appellabitur diacodion cum melle. Si autem uelis ut sit recentis naturæ, & eruptionis sanguinis à locis qui sunt super diaphragma & ab aliis locis manationis, & partibus uiscerum. tunc ad unãquanq; lib. ipsius proiiciatur acaciæ, rubeæ, euphistides, croci, myrrhæ, balaustiæ. ana. ʒ. i. & tamich.ʒ.iiii. & administretur. Scias etiam quod pro qualibet libra una diacodion puri, addãtur loco mellis species supradictæ: tunc appellatur diacodion compositum. Io. Sera. in suo antidotario habet diacodion cõpositum, & ibi addit acaciam, rubeam tinctorum, & alias species: sicut facit Mesues. Plinius inquit: Medicamentum quod diacodion & afterice uocatur utilissimum fit, aut ex papaueris, aut cuiuscunq; syluestris capitibus.cxx.in aquæ cœlestis sextariis tribus biduo maceratis, in eademq; decoctis: deinde siccatis iterũ cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui, addidere postea drachmas senas croci, hypocysthidos, thuris, acaciæ, & prasiii cretici sextarium. Hac ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubritas ex papauere & melle constat.

Acacia secundum Serap. est spina Babylonica, & est arbor gummi arabici. Isido. ait: Zillo quippe dicunt lignum licõ dulce, cuius arboris pomo succus expressus acacia à Græcis dicitur, moderni quia carent uero fructu acaciæ faciunt acaciam ex succo prunellorum syluestrium, & accipiunt prædictum fructum & exprimunt, & sic in sole siccatur, & ibi inuenitur idonea uirtus. Liber qui dicitur Bulchasim in tractatu.2. docet modo faciendi acaciam dicens: Modus extrahendi succum prunorũ syluestrium ex quo fiat acacia &c.

Rubea.s.rubea tinctorum. Gal.in.7. simpl. inquit: Coccus baphicus .i. rubea tinctorum. Hæc radix à rusticis dicitur rozia Auerrois in.5. colli. ait: Ena, idest rubea tinctorũ. Hic apud quosdam uena tinctorum dicitur.

Henfistides siue haufistides, ut apud Auic. in.2. cano. habetur est succus plantæ, quæ dicitur barba hyrcina ergo est hypocysthis, ut reperitur apud Serap. cap. de hypocysthide. Fit autem hypocysthis ex quodam fungo qui nascitur in radice rosæ caninæ, & ille fungus dicitur torathit, exprimitur succus & siccatur, & ille est hypocysthis. Dios. in cap. de cyssos.i.hedera de hypocysthide loquitur, tamen Simon Ianuen. in cap. de barba hyrcina dicit, quod textus Diosco. est falsus, quia hypocysthis non est hedera, nec est species eius, ut dicit Diosco.

Rantic est quædam confectio quæ fit in trochiscis, cuius descriptionem describit Mes. de qua infra. Istud est ultimum simplicium quod ingreditur, diacodion compositum, nunc uero alia incipiam, si Deus uoluerit. Et sunt qui ponunt in iacur puro loco mellis penidias. Hic est notandum quod si ponantue in diacodion puro loco mellis penidiæ, tunc est diacodion cũ penidiis. Et sunt qui ponunt zuccharum & quandoq; exigit dispositio ægritudinis quæ est multæ caliditatis & acuitatis medicamen ex papauere nigro, & sint eius capita usq;.50. & quãdoq; ex albo & nigro, & loco mellis ponitur zuccharum aut penidiæ. Etiam est notandum quod si ponatur in diacodion puro loco penidiarũ zuccharum, tunc est diacodion cum zuccaro. In Mediolano reperitur de omni genere, & in usu sunt.

APPENDIX.

Purum (quod aiunt) ac simplicissimum Diacodion, septimo medicamentorum per Loca, abunde GALENUS exponit, ueterum primo cõpositiones, ac inde propriam simul perscribens, ut probe perspecta aliorum placite, an sua reiicienda, an potius pulchre probanda uenıat, facillime dignoscamus. Quare iã breuibus ne dum permixtas, ac magis (ut sic dixerim) medicamentosas Antiquorum Cõpositiones, uerum Galeni simplicissimam, subiiciamus.

Cap. iii.

DIACODION Andromachi.

Capita papaueris uiridia mille, & ducenta.

Mellis attici* lib. iiii. *alias li.v.

Croci cilicii ʒ.v. alii.x.

Succi hypocysthidis. ʒ.x.

Acaciæ ʒ.x.

Aquam pluuiam ad capita papaueris.

Aqua quidem pluuia additur, quo minus putredini obnoxium sit pharmacum: habet enim & astringens quippiam in se hæc aqua.

DIACODION Critonis.

Capita papaueris agrestis octingenta.

Aquæ sextarios.lxxx.

Coquito ad tertiam, atq; expressis addito mellis lib.x.

Si uero uariam efficere uelis, adde,

Croci, } singulorum drach.xii.
Myrrhæ,
Succi hypocysthidis,
Thuris drach.vi.
Acaciæ, drach.xii.

DIACODION Heræ.

Capita papaueris uiridia.cxx.

In uas coniicito, & affusis aquæ pluuiæ sextariis tribus ad triduum madescere finito: deinde ad tertias coquito, & ablata ad igne exprimito, ac colato, admixtoq; mellis sextario in duplici uase coquito, atq; ubi spissari cœperit adiicito,

Acaciæ rufæ drach.i.

Succi hypocysthidis drach.i.

Cæterum cum ipsa capita coxeris in aqua, croci drach.i. linteolo illigatam simul coqui permittito. Quidam etiam myrrhæ drach.i. addunt, ipsaq; cum modico passo terunt, atq; ita indunt, ac simul coquunt, donec aliquantulum fuerit confectio inspissata. Quod si tamen non medicamentariam confectionẽ facere uelis, cum capitibus decocto ad tertias redacto mel coques, reliquis non adiectis.

DIACODION Damocratis.

Papaueris quod nominant ipsi Agricolæ
Agreste, nam spontaneum est nec conseritur,
Capita uirentia, & recentia, integra,
Semen rubens nondum nigrum gerentia,
Centena, bisq; dena, magnitudinis
Mediocris, in nouam ollulam atq; amplam indito:
Infunde tres pluuia de aqua sextarios:
Macerato in his totam diem noctem simul,
Dein coquito lento igne, at diutiuscule,
Omnem liquorem expressum in ollam excipito,
Et mellis attici libras tres addito,
Rursusq; lenem ad flammulam decoquito,
Dum mellis haud fiat bona compages,
Mox frigefacta in uitreum uas condito,
Sic nos quidem. At Themison primus qui prodidit
Vsum, addidit myrrham, acaciam, & rubens crocum, &
Hypocysthidis succum: ast ea absoleta iam,
Simplex enim parata commodissima est,
Iucunda ualde lenis atque uiribus.
Ex hac datur mystri minuti quantitas,
In noctem aliquando plus, minus rursus diem,
Vt tempore, pauco in ore quis hanc sic detineat,
Iussus liquentem censim ita post ut deuoret.
Quod si uoles aluum morandi gratia, &
Sistatur ut pulmonis, & stomachi fluor,
Eruptioq; sanguinis septum supra,
Facere, Eupatoricæ aut tu potius hinc Ponticæ
Addes Rhois succi simul drachmas duas,
Tantundem & acaciæ bonæ, non ueteris, &
Auferre iam uolens ab igne pharmacum,
Diluta passo ambo hæc simul confundito
Paulatim, adhuc feruentibus in ollula,
Quo ferueant parum simul, mox uasculo
Refrigerata indantur inde uitreo.

DIACODION Sorani.

Capitum papaueris numero.cl.

Aquæ sextarios uiginti.

In lebetem nouum coniecta ad dimidias coquito, & recentis

is capitibus mellis sextarium unum addito, postea uero.

Myrrhæ,
Croci,
Succi, Hypocysthidis,
Araciæ, } singulorum. i.

Linteolo illigato, & in ollam siue lebetem suspēdito, quo simul cum melle coquantur: post quam uero crassescere incepe rit, fasciculum colligatum tollito, & in mortarium coniectum cum passi cyathis tribus terito, indeq; in lebetem coniectum, lente simul, donec spissetur, coquito. Verum mitior est confectio, quæ ex solo melle, & capitum papaueris cremore constat. Efficacior autem redditur, si in fasciculum linteoli, pro adstringentibus, melilotum, & radicem dulcem edideris.

DIACODION GALENI.

Simplex pharmacum ex papaueris capitibus, ut ego facere sum solitus, sola capita habet in aquam coniecta, atq; ubi flaccida reddita fuerint, ipsa quidem proiicimus, aquam uero ipsorum ad solum mel attritum admiscemus, usque ad compagem de delingibilis pharmaci facta coctura, quo modo sane ego ap parare cōsueui. Verum circa huius compositionem ueteribus indiscreta discordia fuit: quidam enim ex ipsis ad capita papa ueris.ccx. aquæ sextarios.xx. infundendos censent, ut quælibet sextarii mensura, sex papaueris capita recipiat. Quidam uero in.lxxx. sextarios, octingenta papaueris capita iniiciunt, ut singuli sextarii, capita.x. accipiant: quidam ita temperauerunt, ut sextario uno.viii. capita tribuerentur: quidam autem, haud scio qua ratione, in aquæ sextarios tres, capita papaueris.lxxx. conii ciunt: alii capita.cxx. in eosdem tres sextarios addunt: uerū mi hi uidetur ualde pauca aqua esse, ad tantam copiam capitum. Cæterum uelut ego componere confectionem ex papaueris capitibus, ita ea medium censeo. Etenim quum de prædictis cō fectionibus experimentum sumpserim, præstantior ea usa est, in qua ad unum aquæ sextarium, capita.x. iniiciuntur, quemad modum Crito scripsit, quo sane modo ego præparo non apponens neq; crocum, neq; myrrham, neq; aliud quicquam, optima enim est simplicissima. Aut ad duos sextarios.xv. capita, uelut Soranus. In medio autem horum amborum terminorū est, ubi.viii. aut.ix. capita in unum sextarium coniiciamus. Præmacero autem eam non ad triduum, uelut Heras, sed neq; statim ablatas coquo, sed si quidem humidiora, & molliora fuerint, ad unum diem. Accipiēda est autem in omnibus huiusmo di sermonibus etiam nox, quemadmodum etiam annum dierū.ccclxv. esse, solemus dicere. Si uero duriora, & ficciora sint etiam longiori tempore ipsa macero, præstat autem accipere nondum indurata. Manifestum uero quod etiam ualde mollia abiicienda sint: ficciora enim modicum succum habent: humectiora uero crassum quidem, sed crudum adhuc, & aquosum, ac debilem, quapropter ex humidis, ac palustribus locis accepta fugienda sunt. At uero numerum quem dixi iniici oportere iuxta proportionem aquæ, de mediocribus intelligere oportet: quum enim quædam maiora moderatis, quædam minora existant, quædam uero inter hæc media, quemadmodum ut plurimum esse solent, ex his prædictum numerum ad sextarium eo aiicere oportet. Terminus autem cocturæ sit non ut tertia, aut quarta, aut aliqua talis pars aquæ fiat reliqua, uerum ubi primū in totum flaccida fuerint facta: succum enim ipsorum exprimere uolumus, hoc uero sufficienter continget, ipsis flaccidis factis: super uacuum igitur diuuius coquere. Cæterum mellis dimidiam mensuram huic succo admiscendam censeo, & eoque do simul ad lentum ignem ad compagem attici mellis. Verum in aqua pluuia quidam capitum cocturam fecerunt, ne uidelicet ipsam ad aliam putredinosam qualitatem transmutetur: tibi uero etiam fontana sufficiet, pluuia non præsente. Satis est et ipsam mundam esse, & omnis mixturæ exortem: ob quam rem ea quæ per plumbeos canales deriuatur fugienda erit, limus enim quidam ex plumbo in ea continetur: unde etiā qui aquæ eiusmodi fecem rombibunt, dysenterici euadunt. Hæc Gal.

LXXXI.

DIACARYON, uulgo confectio de succis nucum.

℞. Succi exteriorum corticum nucum in diebus canicularibus lib.iii. decoque ipsum bullitione una: deinde adde ei mellis li. ii. & decoque donec impinguetur, & fiat sicut mel, & post illud nobis occurrent intentiones quatuor. Nam pro pueris & mulieribus & humidis natura sufficit medicamen sic factū, & quādo morbus est in principio aliquid de stypticitatem habentibus misceri oportet, sicut sunt rosæ, & balaustia: & quando in statu ægritudo, crocus & myrrha miscenda sunt: in declinatione uero baurach & sal armoniacus & similia. Est enim medicamen sublime & expertum.

COMMENT. MANLII.

Hæc confectio de succis nucum secundum intentionē Mes. quæ à Græcis uocatur diacaryon, apud nos est in usu. Matt. Syl. dicit: Diacareos dicitur, eo quod de succo corticum nucum recentium fit diacareos, secundum Simonē fit de succo corticū nucum recentiū. Alexander describit in cap. de squinantia. Carpocareos autē est cortex nucis regalis, sed carpocanticos est semen ferulæ, secundum Nicolaum.

Nux secundum Isido.in cap.de propriis nominibus arborum, appellata est, quod umbra uel stillicidium foliorum eius proximis arboribus noceat, hanc alio nomine latini iuglandē uocant, quasi Iouis glandem. Et enim hæc arbor cōsecrata Ioui. Petrus de crescentiis dicit: Nux a nocendo dicta est, eo quod eius umbra noceat aliis arboribus. Dios. dicit: Carea basilica.i. nux Alexandrina, quam multi Persicam dicunt. Vbi sciendum quod nucis multæ sunt species, sed quādo simpliciter ponitur, de usuali intelligitur.

Dies caniculares sunt quadraginta. Nā reperitur apud Dioca. de organo ubi ait: Coques in sole diebus canicularibus per dies quadraginta. Serap. in eodem loco ex uerbo Dios. dicit: Ponitur in sole quadraginta diebus.i. in canicularibus. Matth. Syl. dicit: Canicula est stella quæ dominatur diebus.xl. Secundum Gal. in libro de cibis cap.x. de fructibus horariis. Sapientes uero dixerunt quod dies caniculares sunt uiginti Iulii, & uiginti Augusti: nam in illis diebus est maior calor quam in aliis diebus.

Baurach est apud Græcos aphronitrum, & est spuma nitri. Serap. in cap. de baurach inquit sic ex authoritate Gal. Si consideras autem sermonem Gal. in quarto de nitro & aphronitro, & comparas ipsum cum sermone suo in.xi. de baurach affirmæ quod est spumosum & baurach, similiter & aggregas operationes eorum scies pro certo quod intellexit per baurach afri cæ, nitrum: & per baurach aphronitrum spuma nitri, & dixit quod aphronitrum est spuma nitri, & est baurach armenum. Sumitur ergo per hoc quod baurach secundum Gal. est baurach siue sal armenum.

Sal armoniacus secundum Pli. inuenitur iuxta pleusiū. Ptolomæus rex cum castra faceret quo exemplo: postea inter Ægyptum & Arabiam, & squalentia loca incepit inuenire detractis arenis. Secundum autem Circa instans dicitur sal armoniacus, quia in Armenia reperitur. Serap. ex authoritate Isaac est ben amara. in cap. de sale armoniaco ait: Est sal albus & rubeus & extrahitur à lapidibus duris claris: & est salsus mordicans, multū differtur ex Rasceni, & sunt ex eo multi colores, sed melior est ille qui est sicut crystallus. Matth. Sylua. in cap. de salsamonica.i. herba quam Auic. in.2. cano. rhean salamonica dicitur, quia existimant quod ex eo fit sal armoniacum: aurifices utuntur ipso sale etiam, separatū idem est. Liber qui dicitur Albuchasis in fine tertii tractatus, docet modum faciendi salē armoniacum, & dicit quod fit ex lapidibus qui reperiūtur in fter quilinis balneorum, qui incenduntur cum igne sordiciei illius loci, & sunt lapides nigri qui coagulantur ex uirtute salsedinis quæ est in illa sordicie: & etiam inde ibi. Cap.i.

APPENDIX.

Cum διὰ καρύων, ē nucibus nempe, proprium sit GALENI inuentum, eius compositionem ē.vi. Medicamentorum per Loca, ad uerbum hic subscribam: sic namq; studiosi rem clarius assequentur.

DIACARYON, Galeni inuentum.

Pharmacum ex succo nucum uiridium præparaui, nullo do ctore usus, neque aliquod præscriptum secutus cuius uim expertus sum multum aliorum stomaticorum facultatem excedē tem. Quando enim primum ex Alexandria in patriam redii, agrum pertransiui, & inueni quendam hortulanum ab uua, &

tonsillis, ac glandibus fere suffocatum: utebatur autem collutione aquæ mulsæ rosis in ipsa decoctis. Quum igitur uidissem fructum nucum in uigore esse, iussi detractum ab eis externum corticem, quo etiam tinctores uideram utentes, statim in mortario contundi, & succum eius per linteum excolari, nondum sciens quo modo iuxta crassitiem, aut tenuitatem haberet. Quum uero reperissem aquosum, & compage tenuē, gargarissare eum iussi ipsum hortulanum. Postquam uero ualde tenuis apparebat, præcoxi, & mel commensurate, uelut in eo quod ex Moris fit, fieri sciebam, admiscui, atque ubi iam ad compagem mellis redactum esset, Hortulano utendum reliqui. Porro cum uiderem celerrimam utilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus sum in multis experiri, atque ex hoc sufficienter experimento accepio de facultate eius pharmaci, semper ipso utor, uelut nostris. Merito itaque mirandum nullum ex prioribus Medicis aliquid de hoc pharmaco mente concepisse, ut tum parabili, tum generoso hoc succo uterentur, maxime cum uiderint quo modo etiam manus inficiantur eorum, qui uirides nuces decorticant. Ex his enim apparet qualis sit earum succus, & quod ægre elui possit ipsarum adstringendi uis, adeo ut neque per fortissima extersoria elui queat. Amplius autem adhuc miratus sum de medicis, quod non cogitauerint fortem esse ipsarū uim quum etiam tinctores uideant eiusmodi nucum corticibus uti. Nisi enim in profundum manum descenderet, & nisi per omnem substantiam lanarum penetraret, non certe ægre eluibilis esset: quum uero descendat, indicat plane substantiam succi tenuium partium esse. Rationi autem consentaneum est astringendi uim maxime proficere, ubi in eiusmodi substantia continetur. Etenim quæ ex astringentibus crassas partes habent, per astrictionem cogunt, & condensant superficiem corporum quibus adhibentur, & à progressu in altum ipsorum corporum sese impediunt. Quibus enim etiam alias ob substantiæ crassitudinem impossibile erat progredi in altum, his sane amplius impossibile fuerit densato corpore iuuare, id quod totum est inflammatum. Optimum itaque esse nucum succum persuasus ut qui etiam coctum cum melle gustarim nihil tā suaue habentem, cum in quatuor partes diuido, & ad primam statim aliqd ex astringentibus initio: ad secundam ex croco, & mirrha: ad tertiam sulfuris quiddam, ac nitri addo: quartam uero solam synceram seruo, pueris utilem futuram ob dulcorem, immo etiam uiris ob delitias mente fractis, & mulierculis. Ego quidem igitur a ratione inductus inueni, quemadmodum nec uorum sauciatorum curationem, ita etiam hoc pharmacum quod omnibus præstat.

E' PRACTICA MESVÆ.

LXXXII.

DE STOECHADOS, in cap. de phlegmatica scotomia, & uertigine.

*.i.Speciarum hieræ Galeni. ℞. *Hieræ picræ. ʒ.x.
Agarici, Epithymi, ana.ʒ.iiii.
Myrobalanorum, Chebulorum, Indorum, Emblicorum, Bellericorum, ana. ʒ.iii.
Stœchados,
Salis Indi.ʒ.ii.
Confice cum secaniabin.i.oxymelle.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio non est in usu.

Stœchas.i.stichas Arabicum, ut dicit Mes. est Planta foliorū subtilium oblongorum habens stipitem subtilem cinericium, cuius eleuatio super terram est in mensura cubiti: & habet flores assimulātes spicis siliginum, sed sunt breuiores, sine semine. Similiter ait Auicen. quod est sine semine. Miror tamen quod Dios. & Sera. dicant quod habet semen minutum, quia hoc nō consonat dictis Mesuæ, nec Auicen. Stœchas uero quo moderni utuntur, habet semen minutū, sed non est uerum stichas, de quo intellexit Mesues ac Auic.

LXXXIII.

TRYPHERÆ DE EPITHYMO. in cap. de cura Maniæ, & Melancholiæ sanguineæ.

℞. Myrobalanorum, Chebulorum, Emblicorum, Bellericorum, Indorum, ana. partes æquales.
Epithymi sublimis, partes.ii.
Hieræ picræ, partem.i.
Confice cum melle emblicorum, & chebulorum.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio in Papia non est ualde in usu, sed in Mediolano utuntur ipsa magis. Epithymum secundum Isidor. in cap. de herbis aromaticis siue communibus inquit: Epithymum Græcum nomen est, quod Latine dicitur flos thymi. Nam flos Græce thymnm uocatur. Est autem flos timbræ.i.saturegiæ similis.

Mel emblicorum: De modo ipsius apparebit infra in tractatu Rasis, in fine electuarii læxificantis, si Deus uoluerit.

LXXXIIII.

AD EPILEPSIAM, in cap. de epilepsia.

℞. Pyrethri, †Siseleos, Stœchados, ana.ʒ.x. †.i.Sileris montani.
Agarici,* ʒ.v. Asphodilli,
†Cordumeni, Liquiritiæ, *alias.ʒ.i.
Assæ, Carpobalsami,
Aristolochiæ rotundæ, Pœoniæ, ana.ʒ.ii.

Et accipe expressionis squillæ, & Mellis partes æquales, quibus coctis ad spissitudinem, quantum sufficiat ad aggregandū ea, accipe: deinde reconde in uase uitreo. †.i.carui agrestis seu leuistici.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est ualde in usu: in Mediolano uero utuntur magis. Verum est quod Rasis in.9. Almanso. describit unam aliam descriptionem, quæ uidetur esse eadem, & nondifferunt nisi quod Mesues adiungit in sua descriptione liquiritiam, carpobalsamum, & pæoniam, in reliquis uero idem sunt, & sic multi secundum descriptionem Rasis faciunt, cuius infra apparebit descriptio.

Epilepsia autem est morbus caducus, & uocatur mater infantium.

Assæ.i.assæ fœtide. In quodam libro Mes. est scriptum hassæ.i.thymus, sed uere debet dicere assæ.i. assæ fœtidæ. Rasis habet assæ optimæ: quod idem est, cum in ista materia magis conueniat assa fœtida quam thymus.

Asphodillus secundum Dios. est herba omnibus nota, folia habens sicut porrum, urgam læuem, quam multi ablutum.i. aleta dicunt. Secundum Circa instans asphodillus est quædam herba quæ uocatur centum capita, cuius radix usui medicinæ competit: hic textus est falsus. Nam asphodillus non est centū capita, ut uidetur per Serap. cap. de astaraticon & in cap. de astaraticon. & in cap. de iringo. Asphodillus uero dicitur apud herbarios herba porraria, propter similitudinem foliorum.

Pæonia secundum quod dicit Auer. in.v. col. est rosa asinorum.

Macer in cap. de pæonia inquit:

Radix illius pueris suspensa caducis,
Non modicum prodest: Galenus ut asserit auctor.
Quendam se puerum narrat uidisse caducum,
Ætas cuius erat annorum circiter octo.
Pæoniæ puer hic radicem ferre solebat,
Appensam collo: quadam uice decidit illa.
Moxque puer cecidit, solito quo more ligata
Protinus euasit. Galenus uero probare
Rem plene cupiens, radicem denuo dempsit
De collo pueri, cecidit, surgitque resumpta.
Cognita uis herbæ fuit huius sic manifeste.
Ipse Dioscorides rursus ait esse caducis
Aptam, si bibitur uel si suspenditur illa.
Seminis illius ter quinque rubentia grana &c.

Papias ait: Pæonia Græce, quod significantius Latine dicitur cadauer, ab eo quod cadat per mortem. Pæoniæ hasta rubea est,

est, & coloris rubei herba.

LXXXV.

DE PYRETHRO, in cap. de Epilepsia.

*.i.Bryo-nii

℞. *Secacul, lib.i.	Nucis muscatæ,
Pyrethri humidi, aut humectati. ℥.vi.	Cubebæ, ana. ʒ.iii.
Mellis despumati, liq.v.	Cinnamomi. ʒ.v.
Pinearum purgatarum li.i.s.	& in alio
codies cum,	Pyrethri,
Zingiberis,	†Hueg,
Pyrethri, ana. ℥.i.	Zingiberis,
Garyophyllorum,	Aut humidorum,
	humectatorum ana. ℥.iii.

†.i.acori.

Expertum bonum, alii addunt moschi. ℥.i.

COMMENT. MANLII.

Hæc confectio non est in usu.

Pyrethrum uel pyrethron, ut græce dicitur à pyr quod est ignis, eo quod igneam uirtutem habeat. Pli. ait: Pyrethron uocant quod nunquam floret. Auic. in. 2. cano. duo capitulo facit unumquod incipit pyrethrum, aliud quod dicitur tarcon: Etiam tarcon aliquando capitur pro quodam pisce, de quo recitat Io. Anglicus in cap. paralysis, qui sic ait: Ligatura tactus cuiusdam piscis qui uocatur tarcon, & dicitur piscis iste merguri: & secundum Aui. cap. de stupore uocatur berile: hęc radix est satis nota. Doloribus dentium medetur. Pyrethrum apud Auer. in. 5. colla. uocatur halacartan. Papia dicit: Pyrethrum herba dentaria ignea: unde & pyron dicitur. Halyab. autem in secundo practicæ uocat episcopum harchacharach.

Hueg uel huegi uel oegi est acorus. Gal. in. 7. simpl. dicit: Oegi, idest acorus, & ex hac planta non utimur nisi radice eius.

LXXXVI.

CONFECTIO CONDITI, ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis, in cap. de ægritudinibus neruorum.

℞. Secacul,	ana. lib.i.s.
Pinearum mundatarum,	
Radicum acori	

Sint secacul, & acorus elixata, & expressa, & misce cum eis, præter pineas, mellis despumatis lib. 2. & decoque lento igne usquedum spissitudinem acquirant: deinde deponatur ab igne & proiiciantur super ipsum pineæ, & misceantur ad inuicem, post hoc pulueriza super ea,

Piperis nigri. ℥.i.	Macis, ana. ʒ.iiii.
Piperis longi,	Nucis muschatæ,
Garyophyllorum,	Galangæ,
Zingiberis,	Cardamomi, ana. ℥.iii.

Misce, & fac.

Hæc confectio apud nos non est multum in usu sub illo nomine. s. confectionis conditæ, sed facimus & utimur sub nomine confectionis diacori. Vnde Nicolaus Floc. in lib. 3. in capit. de cura ægritudinum nuchæ, & neruorum in generali inquit: Confectio secundũ Mesuẽ conditi ad ægritudines neruorum frigidas, & est diacorus: & sic est.

Secacul. i. sigillũ sanctæ Mariæ, & nõ est sigillũ Salomonis, ut qdam herbarici dicunt. Liber qui dicitur Albuchasis in tract. 2. ubi docet formam desiccandi radices ait: Secacul. i. sigillum Salomonis. quod non est bene expositum, quia Matth. Syl. in capit. de daphnoïdes dicit, quod chamæ daphne uel daphinides. Alexandriæ est sigillum Salomonis. & hoc est certum, de quo Serap. in cap. de lauro describit formam. Sigillum autem sanctæ Mariæ siue secacul est radix similis zinziberis, dicta à modernis uulgo zenogetol & granum eius secundum Sera. uocatur granum culcul.

Acorus est radix satis nota. Secundum Auic. est radix plantæ, quæ est sicut papyrus: non autem intelligi debet de papyro in qua scribimus, quæ de pannis lineis fit: sed quando reperitur apud Auic. uel in alis libris in medicinis desiccatiuis, papyrus intelligitur quædam herbam quæ in aquis nascitur, & est iuncus, uel species eius.

LXXXVII.

ANACARDINVM, secundum filium Zachariæ, idest Rasim, in cap. de ægritudinibus neruorum.

℞. Zingiberis,	Florum rutæ,
Costi,	Assæ,
Pyrethri,	Gentianæ,
Nigellæ,	Aristolochiæ,
Piperis,	Baccarum lauri,
Macropiperis,	Castorii,
*Hueg, ana. ʒ.x.	Thapsiæ,
Myrrhæ,	Sinapis ana. ʒ.v.

*.i.acori.

Mellis anacardi. ℥.v. & tertiam.

Inuoluantur omnia cum oleo nucum, & confice cum melle apum, & da ex eo in modum grani lauri.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio in Papia non est ualde in usu, sed in Mediolano magis, secundum intentionem Mes. ex authoritate filii Zachariæ siue Rasis. Et sic est secundum ueriatem, quod Rasis eã posuit ipsam & describit eam in nono Alman. in cap. de paralysi, idem in lib. diuisionum, in eodem cap. uidelicet paralysis, ait: confectio anacardi, quæ est theriaca paralysis, & illa idem est in omnibus ut ista. Supra etiã posita fuit una alia descriptio, quæ potest uocari confectio sapientum, & illa apud nos est magis in usu, & est illa quæ debet intelligi, quando absolutæ profertur.

Hueg. i. acorus sicut dictum est aliquando dicitur oegi, ut dicit Simon. Rasis loco hueg, habet ogi, quod idem est, & est certum, quia ipse Rasis in lib. diuisionum in eadem confectione loco ogi habet acorus.

Assæ. i. assæ fœtidæ, non autem debet dicere alasse, ut quidã apothecariorum dicunt. Vide Silanum super nono Almansoris, qui in prædicta confectione habet assæ fœtidæ, & idem est: & sic assa fœtida magis conuenit in ista ægritudine quam alasse. i. thymus.

Aristolochia simpliciter de rotunda intelligitur, sicut dicit Circa instans.

Tapsia secundũ Dios. nominatur, eo quod primo in Tapso insula inuenta fuit. Arabes uero non potentes dicere tapsia, dicunt thesixia, de qua Auic. in. 2. cano. cap. facit, & dicit quod est gumma ruthæ agrestis: idem in. 4. cano. in fen. 6. inquit: De thesixia. & eius cura hæc est gummia rutæ montanæ, & quandoq; sentitur in sapore eius sicut sapor albedarungi. i. ozimu fluuialis, siue citrati. i. mellissæ. Gentilis super. 5. Auic. exponit, quod tapsia est cassia lignea. Rasis in prædicta confectione loco Iapsiæ habet seitarungi: tu uero uide quod Mes. habet tapsiæ. i. gummi rutæ agrestis, ut dicit Auic. & secundum Simonem Ianuẽ. tapsia ex authoritate Halyabbatis est ruta syluestris siue becur. & Ras. habet seitaragi. i. lepidium siue hybederidos, quod idem est secundum Circa instans. Tapsia usui medicinæ competit, & per tres annos potest seruari. Pli. inquit: Tapsia ex genere ferulæ est, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem: semen quasi ferulæ, radix cãdida quæ incisa lac emittit & contuso succo cum cortice &c. Secundum Serap. tapsia siue tasfia est inanthum siue gingion: ergo est lepidium secundum Dios. Meo tempore in prædicta confectione uidi ponere loco tapsiæ rutam syluestrem: quæ uirtutem habet in subito desiccando. Illa uero descriptio quæ reperitur apud eundẽ Rasim, in libro diuisionum habet tapsiæ: ut habet Mes. & secundum intentionem ipsorum non est differentia inter seitaragi & tapsia, sed siue sit differentia siue non, ruta syluestris conuenit aut lepidium, aut cassia lignea.

Sinapis. s. usualis, quæ nigrum colorem habet. Circa instans dicit: Sinapis semen ponitur in medicinis, & per duos annos potest seruari.

Mel anacardinum fit ex quodam fructu cuiusdam arboris, quæ pediculus elephantis apud quosdam uocatur. De modo faciendi mel anacardinum reperitur apud Bulchasim, sed secundum ipsum apud nos non potest fieri, quia oportet habere anacardos recentes. Sed quia anacardos recentes habere non possumus in nostris partibus, hic ostendam facere, ut docet Guliel. Placenti. in capitulo. 6. de confectionibus, ubi

ipſe ſic ait: Mel anacardinum quod intrat in electuario de anacardis. Et in aliis confectionibus ſic fit, tere anacardos, & pone eos in aceto: & dimitte ſic diebus. 8. & coque eos lento igne: & renoua acetum ad duas partes, quæ colatæ cum linteo, pone fæcem in medicina loco anacardi, & cum aceto pone tantundem mellis, & coque hæc ſimul uſq; ad ſpiſſitudinem, & hoc erit mel anacardinum: & ſic fit.

Mel auium .i. uſuale. Dioſco. in cap. de melliſſophyllos .i. meliſſa dicit: Melliphyllon, dicitur quia apes ipſam diligunt, quaſi apum amor. Meſues dicit, quod prædicta cõfectio datur in modum grani lauri. Granũ uero lari apud Aui. eſt granũ ademeſt, & eſt ſicut auellana parua, & cortex eius ad nigredinem tendit ſicut eſt notum omnibus.

LXXXVIII.

DIAHIRVNDINI, in cap. de ſquinantia gutturis.

℞. Aniſi,	Liquiritiæ,
Seminis apii,	Croci, ana. aur. ii.
Ameos,	Trochiſcorum croci magnetis,
Florum ſquinanti,	Seminis roſarum,
Lilii cœleſtis,	ana. aur. iiii.
Cinnamomi,	Coſti,
Amomi,	Cineris hirundinis recentis,
Ariſtolochiæ lon.	ana. aur. vi.
Aluminis†iameni,	Spicæ,
*Armel,	Amyli, ana. aur. i.
Myrrhæ,	Gallarum. aur. i. s.
Caſiæ ligneæ,	

†i. ſciſſi. *i. rutæ ſylueſtris.

Confice cum melle, & fiat confectio.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non eſt ualde in uſu, tamen reperitur apud apothecarios. Deſcriptio uero ipſius reperitur apud multos alios autores. Io. Serap. in ſuo antidotario habet unam deſcriptionem quæ ſimilis eſt huic. Auicẽ. in. 5. cano. habet unã aliam quæ eadem eſt. Haly. autem in. 10. practicæ inquit. Cathartici medicaminis aſſignatio, quod gutturis prodeſt doloribus, & eſt idem cum confectione diahirundinis. Alexander medicus in cap. de ſquinantia habet unam aliam, quæ eadem eſt: & ſic poſtquam ego aggregaui prædictam confectionem apud autores nominatos cum una confectione, quam deſcribit Gal. in tract. 6. meiuir, quæ uocatur diabiſſaſa, uidi quod idem eſt.

Lilium cœleſte .i. ireos, ut reperitur apud Auic. in. 2. cano. in cap. de ireos. Radix ipſius competit uſui medicinæ; Gal. in prædicta confectione, loco lilii cœleſtis habet ireos illiricæ, quod idem eſt. Haly. habet ireos.

Amomũ ſemen eſt minutum, ꝙ ab oriente defertur. Iſidorus in ca. de arboribus aromaticis dicit: Amomũ uocatum qđ ueluti odorem cinnamomi referat.

Aluminis ſecundum Dioſc. ſpecies ſunt multæ, ſed medicinæ tres neceſſariæ, rotundum, ſciſſum, & liquidum. Rotundum uero dicitur zuccharinum, ob eius ſimilitudinem: ſciſſum .i. iamenum dictum uulgo de pluma: liquidum ſiue humidũ, eſt illud quod dicitur de roca, ſeu lipparinum. Vide ergo quod Meſ. habet aluminis iameni, Gal. habet aluminis ſciſſi, Aui. aluminis iameni, quod idem eſt, & eſt alumen de pluma dictũ à uulgo. Dynus Florentinus in libro. 2. in ca. de cura ſcrofularũ dicit, qđ alumen iamenum eſt alumen ſciſſum.

Armel ſecundum Matth. Syr. eſt tertium genus rutæ, & in fine cap. ait, quod harmel ſcriptum per h. eſt cicuta, ſed armel ſcriptum per a. eſt illud genus rutæ, quod non eſt credendum. Nam uide quod Meſ. habet hic armel ſcriptum cum a. Aui. habet harmel cum h. Halyabbas idem habet, Gal. habet biſaſſa & ibi ait. Quòd quidam armel uocant. Et idem Gal. in. 7. ſimpli. inquit: Moly quidam hanc rutam ſylueſtrem nominant, quidã, autem armolam: Suriani uero biſaſſam ſicut cappadocii moli, eo quod in radice & molliori .i. nigrum, florem uero habet lacteum. Simon Ianuen. dicit: Biſaria in antidotario oribaſii in confectione diahirundinis, quam uocat diatiniras inquit: Biſare quam alii armollam uocant. alii rutam agreſtem &c. Sine dubio opinio mea eſt quod armel ſcriptum cum h. & ſine h. ſit tertium genus rutæ cuius in deſcriptione pilularum aggregatiuarum apparebit forma uera: & ibi uidebis quod harmel ſcriptum cum h. non erit cicuta, ut dicit Matth. Syl.

Troch. croci magnetis: deſcriptio ipſius reperitur apud omnes autores, qui ſcripſerunt confectionem diahirundinis. Scias quod Nicol. in ſuo antidotario, habet trochiſcos croci magnetis, ſed ponendi non ſunt in iſta cõfectione, ſed deſcriptio quę debet adminiſtrari eſt iſta. ℞. cinnamomi, croci, ana. ℥. ii. roſarum ſ. rubearum, amomi, coſti, ana. ℥. i. myrrhæ. ℥. iiii. radicum liquiritiæ, folii indi .i. malabatri, pone loco eius ſpicæ aut macis, añ. ℥. ii. s. aggrega cum uino, & fac trochiſcos, & exiccentur in umbra, ut ait Auic.

Roſa .ſ. ſemen ipſius, quod à multis modernis antera uocatur: de qua Ioan. Anglicus ſiue roſa anglica in cap. de fluxu uẽtris in febre inquit: Antera .i. ſemẽ roſarum. Præterea uide eundem in cap. de cura fluxus ſanguinis qui dicit: Roſa & antera. i. ſemẽ eius. Et ſic communiter utuntur antera ꝓ ſemine roſarũ cuius fructus apud Auic. uocatur rubus. Etiam Serap. in cap. de rubo de ipſo loquitur, & hic fructus apud Dioſcori. uocatur cynosbatus.

Hirundo uero eſt auis ſatis nota. Dioſ. in cap. de lapide chelidonio dicit: Lapis chelidonius inuenitur in uentribus hirundinum, cuius genera ſunt duo .ſ. nigrum & ruffum, qui tolluntur captis pullis hirundinum ex nido, & ſciſſis eorum uentribus &c. Modum comburendi hirundines, Meſ. in fi. eiuſdem confectionis docet: qui talis eſt. Oportet eas hirundines primo decollari, ut ſanguis earum fluat ſuper alas ipſarum: deinde puluerizetur ſuper eas ſal: de inde mittatur in olla uitrea ſtricti orificii, & coopertatur, & ſigilletur cum luto ſapientiæ .i. luto unde fit forma campanæ, ut exponit Nicol. in ſuis ſynonymis, & ponatur in furno uſquedũ aduratur, & non ſeruetur cinis earũ & utere cum neceſſe fuerit. Gal. habet etiam de modo comburendi in ca. allegato, ubi eſt prædicta confectio. Similiter habet Ioan. Serap.

Amylum .i. amidum ſecundum Dioſc. appellatum eſt ab eo, quod Græci mylos molam uocant .i. quod ſine mola fiat. Eſt autem utile amylum quod ex tritico ſicamo fit, & cretico aut Ægyptiaco &c.

Gallarum .ſ. gallarum aſinarum quæ ſunt non perforatæ, Dioſ. dicit: Cecidos .i. galla ſemen eſt cendryos .i. arboris quercus, cuius unum genus omphacitis dicitur. & Sera. ca. de galla dicit: Eſt ex ea quæ accipitur ex arbore ſua recens, immatura, parua, rotunda, nodoſa, non perforata, & grauis: & eſt alia quę eſt leuis, perforata, ſed melior eſt non matura, & non perforata parua, quæ primo dicta eſt.

APPENDIX.

Præclare admodum apud GALENVM ſexto Medicamentorum per Loca, ex hirundinibus habetur Antidotum, partim una cum beſaſa, uel planius cum rutæ ſylueſtris ſemine, Andromachi, atq; Heræ: partim abſq; beſaſa, præſertim ultra Andromachum, Aſclepiadem. at cum Meſues ex Ioan. Serap. Andromachi compoſitionem belle referat: ex Galeno tantum nõ ab re Andromachum ſequemur, indeq; (ne ſimpliciſſimũ quoque ex hirundinibus medicamentum haud quanquam lateret) Aſclepiadem.

Ex hirundinibus una cum Beſaſa antidotum, Andromachi.

Sem. Aniſi,	Ariſtolochiæ longæ,
Apii,	Caſiæ,
Ammii,	Roſarum ſiccarum,
Floris iunci odorati rotundi,	Crocomagmatis,
Aluminis ſciſſi,	ſingulorum. ℥ i.
Iridis illyricæ,	Coſti,
Beſaſa quod aliqui harmala uocant,	Cineris hirundinum recentis, utriuſque quadrantem, ideſt. unc. iii.
Cinnamomi,	
Myrrhæ troglodyticæ,	

Croci,

Croci, sesquiunciã. i. ℥. s. — Amomi, utriusq;. ℥. s.
Nardi indicæ, — Gallas. viii.

Tritis cum melle utere: uerum usus tempore tandem, mel adde. Hoc ipsum pharmacum etiam Heras scripsit, ut parum absit quo minus penitus idem sit: solas enim rosas uariauit, & non ipsas conijcit, sed florem ipsarum, & ad finem addit: Quidam etiam casiæ fuluæ unc. i. De hirundinibus autem ambo obscure tradiderunt, quanquam alij clare scripserint, nisi quod in ipsos non conuenit. Alij enim nidum urere iubent, ex stercoribus hirundinum maxime compositum. Alij ipsas hirundines. Alij ipsarum pullos. Hi uero obscurius scripserunt, & Andromachus quidem, cineris hirundinum recentis: oportebat autẽ ipsum apponere, ustarum: tale enim quiddam cineris uox significat, nisi nudum ipsum terere ac læuigare iubet. Heras autem, hirundinum recrementi, non apponens, ustarum: forte igitur neuter uult comburi debere hirundinum recrementum, quẽadmodum alij: in quibusdam tamen exemplaribus sic scriptum est: Hirundinum tenerarum unciam. i. quemadmodum in alijs, hirundinum à trabibus. Palam est autem acre, & discussorium hoc pharmacum esse ex hirundinum extrementis constans: quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium stercora, aliqua magis, aliqua minus, uelut etiam ipsorum animalium ustorum cinis. Dictum est etiam nobis de besasa in simplicium pharmacorum tractatu, quod tertij sit ordinis calfaciẽtium, & nunc sane ut eiusmodi admixtum est etiam prædicto medicamento, quod plurima discuriæ facultatis in se habet, quemadmodum aliqua ex alijs stomaticis adstringentis, & repulsoriæ: etenim iam relata Pharmaca ualde discussoria sunt, & ad hæc amplius cinnamomum super omnia uim tenuium partium & discussoriam habens: quin & semina anisi, apij, & ammi, discussoria sunt, & iris, & aristolochia ex discussorijs sunt uelut etiam Myrrha. Mixtæ autem facultatis ex discussoria, & adstringente est casia, & crocus, & nardus, & amomum, & costus: præcellit autem in ipsis calfactoria, & discussoria, & maxime in costo: mixtæ facultatis est & iunci rotundi odorati flos, sed utraq; imbecilli tum astringente, tum calfaciente. Galliæ uero, (clarum est autem quod de omphacitidũ genere loquor) ex adstringentibus multum sunt pharmacis, uelut etiam alumẽ scissum. Rosæ autem rursum debilissimam habent adstringendi uim. Ex contrarijs igitur facultatibus particularium pharmacorum, hoc medicamentum propositum iam constat, & non solum contrarijs, sed etiam utriusq; fortibus, atque uelut dixi antea, multo fortioribus discussorij, quam adstringentibus.

EX HIRVNDINIBVS absq; besasa
Antidotum, Asclepiadæ.

Hirundinum syluestrium ustarum cineris. ʒ. iiii.
Croci, } añ. ʒ. i.
Nardi indicæ, }

Melle excipe. Mixtura fit cum iam sub manibus sunt affectiones. Hirundines porro utuntur hoc modo. Pullos sale conspersos una cum pennis in fictile conijcimus, obturatumq; prius imponimus. Gratia habenda est Asclepiadæ ob id quod tã diligenter describit, quo modo hirundinum pullos uri iubeat & quod ipsa animalia, & non eorum recrementa, in pharmaci compositionem præparanda censeant. Hucusq; Galenus.

LXXXIX.

DE GENTIANA, in cap. de Asthmate.

℞. Capillorum ueneris, *ʒ. x.
Amygdalarum amararum. ʒ. v.

*alij. ʒ. v. — * alij addunt:
Ireos. ʒ. iii. — Passularum enucleatarum,
Corticum radicum capparorum, — Carnium iuiubarum, ana. ʒ. x.
Orobi,
Seminis, Apij, Fœniculi, ana. ʒ. ii.
Gentianæ, } ana. ʒ. v.
Aristolochiæ rotundæ, }

Confice cum melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Hoc medicamen de gentiana non est in usu. Auice. in. 5. cano. habet artem medicinæ de gentiana, sed non concordat cum illa Mesuæ. Nico. Flor. in libr. 5. in cap. de debilitate hepatis, habet electuarium de gentiana: sed nulla istarum cõcordat simul.

Capparus uel kaparus secundũ Circa instans radices, folia, flores competunt usui medicinæ.

Orobus. i. erulia. Diosco. in capitulo de eruo inquit: Eruum siue ut alij orobum nascitur in lenticula, seritur etiam, cuius aliud est pallidum, aliud subrustum, & aliud album. Nicol. in suis synonymis dicit: Erulia. idest orobum. Infra apparebit electuarium de orobo, & ibi melius declarabo, si Deus uoluerit.

Gentiana est radix amara satis nota. Pli. ait: Hanc inuenit Gẽtinus illyricorum rex, ubiq; nascentem, illyrico tamen præstantissimam, folia fraxini, sed magnitudine lactucæ tenere, polis eis grossitudine cauo & inani ex interuallis foliato trium aliquando cubitorum, radice lenta subnigra, sine odore aquosa montibus sub alpinis plurima, usus in radice & succo. Auicen. in. 2. cano. cap. de gentiana ait: quod non nominatur gentiana nisi quia primus qui eam agnouit fuit Gentius rex, & ipsa quidem crescit in mõtibus altis: & eius radix secundũ Circa instãs seruatur per tres annos in multa efficacia.

XC.

DE OROBO, in cap. de tussi humida.

℞. Spicæ nardi, — *
Croci, ana. ʒ. i. — Piperis nigri. ʒ. i. s. — *alij interponunt fabarũ. añ. ʒ. vii.
Hyssopi siccæ, — Chesmes,
Prassij, ana. ʒ. iii. — Carnium dactilorum,
Myrrhæ, — Ficuum pinguium,
Ireos, ana. ʒ. ii. — Pinearum mundatarum.
Farinæ orobi. ʒ. iiii. — ana. ʒ. vi.
Confice cum loch de caulibus.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu. Scias quod Mes. in cap. nominato, non dicit electuarium de orobo, sed ipse in cap. qđ incipit, Sermo in aqua ciceum ait: Et huius etiam intentionis est loch de caulibus, loch de squilla, & electuarium de orobo, quę nos scripsimus in cap. de asthmate & tussi. In capitulo uero de asthmate nullum reperitur electuarium, in quo ingrediatur orobum, sed uide in cap. de tussi humida. Nam habet per ordinem loch de caulibus, & loch de squilla: & postea sequitur electuarium de orobo, & descriptio huius illa est. Præterea uide q; in prædicto electuario ingreditur plus farinæ orobi, quam aliarum rerum.

Orobum apud Dios. uocatur eruum. Auicen. in. 2. cano. de ipso duo cap. facit, unum de eruo, aliud de herua Iudaica quod idem est. Isido. in ca. de leguminibus dicit. Eruum à Græco trahit uocabulum: hoc enim illi orobum dicunt, quod dum sit quibusdam pecoribus infestum, tauros tamen pingues efficit. Synonyma Nicolai exponunt quod est erulia, & species eius tres sunt, unum triangulatum, aliud album, & aliud rubeũ: non est autem uitia, ut quidam apothecarij dicunt. Apud Aue. in. 5. colla. orobus uocatur alcharsena. Papias ait: Orobum Græcum uerbum est, autem genus leguminis, quod eruum dicitur.

Chesmes aliquando alchesmes, & sunt passulæ sine ossibus. Serap. in capit. de uitibus & eius speciebus, & quæ ex eis sunt. inquit Philosophus: Alchesemes, ita nominat in lingua feresis sunt passulæ sine granis, ponuntur in sole uirides, & passescũt sine grano & sunt dulces, habitantes quidem in oriente, diligunt eas cum zuccharo, & nucibus, & amygdalis, & auellanis & cætera Chermes uero scriptum cum r. est granum tinctorum, quo tinguntur panni, ut dictum fuit in eadem confectione. Descriptionem loch de caulibus describit ipse Mes. in capi. ubi est prædictum electuariũ, de quo infra in tractatu de loch erit sermo.

XCI.

PHILONII PERSICI,
in capitulo de fluxu sanguinis ab ore.

℞. *Piperis albi, — Opij, — *alias papaueris albi.
Hyosciami, ana. ʒ. xx. — Terræ sigillatæ, ana. ʒ. x.

†Sedenegi,
Croci, ana.ʒ.v.
Castorei,
Spicæ nardi,
Euphorbii,
Pyrethri,
Margaritarum non per-
foratarum,
Charabæ,
Zedoariæ.
Doronici,
Ramich, ana.ʒ.i.
Camphoræ.℈.i.

†est lapis hæmatites.

Confice cum melle rosato colato, quantum sufficit.

COMMENT. MANLII.

Hæc confectio istius Philonii apud nos est in usu. Existimauerunt quidam quod dicitur Philonium persicum, quia inuentum fuit in Persia, de quo Ioannes Cocoregius in cap. de uigilia & sahara inquit: Duæ famosæ descriptiones ponuntur ab autoribus medicinæ de philonio, quod ubilibet generaliter secundum illas præparatur, & habetur in usu. Vna ipsarum ponitur à Nicolao in suo antidotario, quam ipse uocat Philonium Romanum, & ponit id authoritate Auic. quod infra ego describam. Et est alia famosa descriptio Philonii, quæ multũ habetur in usu, & ubiq; præparatur, quæ ponitur à Mes. in suo de appropriatis capitulo de sputo sanguinis à pectore, & uocat ipsum philonium persicum, quia adinuentum est in Persia, & istud philonium persicum est multum efficax. Io. Serap. in suo antidotario habet unam descriptionem, sed non est eadem. Auic. in. 5. cano. habet philonium Romanum, & philonium persicum, sed non sunt idem: tamen descriptio Mesuæ ac Aui. ambæ ueniunt in usum.

Terra sigillata dicitur esse rubei coloris, ut patet per Aui. Serap. & per Dio. ca. de lemnias. Auer. in. 5. coll. ait: Thuiuacrum, i. terra sigillata.

Sedenegi. i. lapis Hæmatitis, sed Lumen tenebrosum exponit in prædicta confectione, quod sedenegi est semen canabis cuius falsa est opinio: quia omnes codices Mes. habent in prædicta confectione sedenegi sine h. & ipse Lumen scripsit schedenegi cum h. quod est semen canabis. Et sic meo tempore uidi multos apothecarios in hac confectione ponere semen canabis, quod in hac nõ conuenit. Sed sedenegi uerum est lapis hæmatitis, & qui mihi non credit quod sedenegi sine h. sit lapis hæmatitis, & schedenegi cum h. sit semen canabis, uideat Sera. qui de utroq; cap. facit. & in cap. de canabe dicit: Schenedegi cum litera h. est semen canabis: in cap. uero de lapide hæmatitis, habet sedenegi. i. lapis hæmatitis. Et quando reperitur schedenegi cum h. tunc est semen canabis. Etiã uide Auer. in. 5. coll. quod habet sedenegi. i. lapis hæmatitis siue sanguinaris: & dicitur sanguinaris, eo quod trita & confricata sanguinis colorem representat, quæ fluxui cuique apta est: à quacunque horum nomen accepisse potest, & sic iste lapis in ista ægritudine multum conuenit.

Eʳ CONCILIATORE.
XCII.
LÆTIFICANS CONCILIATORIS,
in. C X C V I. Differentia.

℞. Succi pomorum dulcium despumatorum secundum artem,
Succi buglossæ despumati, } ana.ʒ.v.
Doronici,
Corticum citri,
Florum boraginis,
Rosarum rubearum,
Been Albi,
Been Rubei,
Coralli,
Limaturæ eburis,
ana.ʒ.iii.
Spodii,
Macis,
Galliæ moscatæ,
Charabæ,
Ossis de corde cerui,
Sandalorum rubeorum,
ana.ʒ.ii.
Seminis basiliconis,
Folii myrtillorum,
Melissæ,
Coriandri,
Cinnamomi,
Galangæ,
Zedoariæ,
Spicæ nardi,
Ligni aloes minutim incisi, ac combusti,
Croci modicum, añ.ʒ.ii.
Myrobalanorum omnium,
ana.ʒ.iiii.
Berillorum,
Smaragdorum,
Hyacinthorum,
Sardoni,
Saphyrorum,
Granatorum, ana.ʒ.i.
Margaritarum albarũ.ʒ.iii.
Auri, Argenti, } limatorum, an.ʒ.ii.s.
Ambræ,
Camphoræ, ana.℈.v.
Moschi.ʒ.i.

Fiat electuarium cum zuccharo arte, & ingenio, laudabile.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos est in usu: nomen uero suum est deriuatum à compositore qui fuit inuentor, qui uocatur Conciliator seu Petr.ᵘˢ de Abano. Hoc apud quosdam medicos appellatur electuarium lætificans Conciliatoris, quia cor lætificat & confortat ipsum. Est aliud electuarium lætificans, quod ex authoritate domini Rasis, sicut infra apparebit, si Deus uoluerit.

Poma secundum Isidor. in capit. de arboribus dicta ab opimo. i. à copia uel ab ubertate. Inter alia poma parasiana sunt magis laudata quam alia poma, & si habere non poteris habeas poma dicta redolentia, quæ etiam sunt laudata in ista ægritudine.

Rosa rubea secundum Mes. est melior quam alba, & dicitur quod uirtus faciens ruborem eius plus impressit quam amaritudinem faciens: propter quod in abscissione amaritudinis ipsius, quæ remouetur per solam exiccationem eius non resoluitur species, in abscissione uero rubedinis nõ plus est cosa, quã homo mortuus est homo.

Corallus. s. rubeus est nobilior albo & nigro: eligendus est autem corallus rubeus, grossus, & planus, & clarus, & quanto plus accedit ad rubedinem, tanto melior est: & qui nulla foramina habet aut pauca.

Limatura eboris. i. rasura, & dens elephantis.

Os uero de corde cerui est medicina mirabilis in ista ægritudine, ut est notum. Circa instans in cap. de osse cordis cerui ait: In corde cerui reperitur quoddam os in parte sinistra, in qua est quædam concauitas ad quam splen habet receptaculum, & emittit superfluitatem quæ propriam siccitatem cordis imitatur in ossuosa substantia. Os illud est quasi cartilago, & habet de carne: est autem subruffum de sanguine cordis, & discernitur à cartilagine, quæ reperitur in pectore caprarum, qua apothecarii utuntur: quia non habet ita carnem, non est ita subruffum, sed album, & mollius. Per. 30. annos seruatur, sed debet primo aliquantulum desiccari ad solem.

Basilicon. s. semen eius, quod appellatur ozimum garyophyllatum. Vnde Circa instans: Ozimum alio nomine basilicõ appellatur. Matthe. Syl. in ca. de berengemisch. i. ozimo garyophyllato, dicit quod ozimum in Latino uocatur basilicon garyophyllatum, & de semine ipsius intelligitur, & maxime in electuariis: sed in emplastris herba.

Myrtus secundum Circa instãs sunt myrtilli, cuius præcipue in medicina ponuntur. Myrti autem secundum modernorum opinionem sunt duæ species. s. albi & nigri, albi uero sunt cubebe, & nigri sunt myrtilli qui satis sunt noti. Auer. in. 5. coll. dicit: Hes. i. myrtilla.

Melissa apud Sera. est bederangie. i. turungen. & dicitur marmacor. i. melissa. Secundum Simonem Ianuẽ. Turungem est ozimum citratum, quod idem est. Dio. uero uocat ipsam mellysophyllos, nos uero nominamus citrariam à uulgo, eo q̃ folia ipsius odorem citri habent.

Coriandrum siue coliandrum. Gal. in. 6. simplicium dicit: Coriannum uel corium, uel coriandrum, uel qualitercunque nominare uoluerint. Semen uero ipsius administratur in medicinis præparatum, & maxime in istis ægritudinibus: & modus præparandi est, quod tu accipias de semine ipsius quantitatem quam uolueris, & superaspergatur uinum cytoniorum & acetum fortissimum, sicut est notum: deinde exiccetur & utatur ubi oportet. Si uero ponatur semen coriandrorum in medicinis, ante præparationem est uenenosum. De quo uide Auicen. in. 4. cano. qui in numero uenenosarum medicinarum enumerat. Serap. in cap. de coriandro, ait in libro uenenorum. Quando bibuntur de succo ipsius recentis drachmæ quatuor: occidit: eius planta dum est recens habet odorem fœtidum.

Omnes myrobalani sunt quinq; ad numerũ, secundum Mes. & sunt proprie citrini uidelicet quorũ color sit citrinũ. Indi &

nigri

nigri. Chebuli debent esse grossi, & quanto grossiores tanto meliores. Emblici & bellerici. Istæ sunt quinque species myrobalanorũ, qui debent intelligi per omnes myrobalanos: & omnes quinq; sunt noti. Poterit aliquis dicere q𝑑 p omnes myrobalanos intelliguntur omnes species myrobalanorum, quæ sunt ad numerum sex: & pro hoc Serap. in cap. de emblicis duobus generibus loquitur: in cap. uero de myrobalanis, de quatuor loquitur. Ipse addidit, semi, quod non reperitur apud dominum Mesuem. nec sunt noti.

Berillus. s. lapis, & hic est de genere crystalli, sed est obscurior, & ego uidi & habui defertur autem à Venetis ad nos. Isido. in cap. de uiridioribus gemmis inquit: Berillus in India gignitur, gentis seu linguæ nomen habens: uiriditate simul smaragdo, sed cum pallore. Politur autem ab indis in sexangulas formas, ut hebetudo coloris repercussione angulorum excitetur: aliter politus non habet fulgorem. Genera eius nouem sunt, chrysoberillus dictus, eo quod pallida eius uiriditas in aureum colorem resplendeat, & hunc india mittit. Alia ipsius genera uide ibi.

Smaragdus est lapis, cuius color est uiridis, & quanto uiridior tanto melior. Hic Conciliator habet smaragdi, hyacinthi, sardoni, saphirorum, & granatorum, quæ possumus nominare quinq; fragmenta cordialia, de quibus Mes. in electuario de gẽmis dicit: Fragmentorum, & ibi habet quinq; lapides preciosos, ut habet Conciliator.

Aurum & argentum & notum. Conciliator uero dicit: Auri & argenti limatorum modum dat nobis liber qui dicitur Albuchasim, in fine primi libri, ubi sic ait: Modus limaturæ auri & argenti, quibus utimur in medicinis cordis. Recipe ergo de bono auro & puro frustum, & habeas coram te parapsidem cum aqua munda ac dulci, & habeas pannum de lino asperum mundum cuius unum caput teneas in manu tua, aliud stet mixtum fundo parapsidis, in aqua tunc frica aurum uel argentum in pãno, semper madefaciendo pannum cum aqua, & limatura descendet in fundo uasis subtilis. Fac ergo tandiu quod limetur de auro illo quantum uolueris: deinde dimitte per horam, & proiice aquam cum facilitate, & ablue ter & sicca & serua, eodẽ modo fac de argento. Et sunt qui limãt cum lima subtili, & sic utuntur, uerum ille est modus limandi ipsum, sed apud modernos non est multum in usu: sed hodierni apothecarii ponunt aurum ac argentum in isto electuario isto modo contritum. Accipiamus ergo foliorum auri ac argenti finissimi quantum uolueris, & habeas paratum unum lapidem marmoreum latum, album ab omnibus sordibus, & ibidem habeas paratum parum aquæ rosatæ, & super ipsum lapidem de prædicta aqua aspergatur: deinde ponantur supra folia auri aut argenti, & cũ uno alio lapide facto & porfido, terantur ut faciunt pictores tantum, ut efficiatur sicut linimentum: deinde accipiatur illud & utere dum necesse est. Et isto modo uidi Apothecarios Hyspanos facere, etiam apud Neapolitanos sic fit, Auic. in. 5. cano. in confectione de hyacintho docet liquefieri aurum & argentum per alium modum, ut ibi uidetur.

E' FRANCISCO DE PEDEMONTIVM.

XCIII.

DIACASSIÆ FISTVLÆ, secundum Franciscum Pedemontanum, in cap. de cura malæ complexionis hepatis simplicis, & compositæ.

℞. Mellis casiæ fistulæ, lib. ii.
Penidiorum. ℥. iiii.
Succi uiolarum. ℥. iiii.
Candi rosati. ℥. iiii.
Tamarindorum. ℥. iiii.
Syrupi uiolati. ℥. s.

Fiat cum decoctione herbarum frigidarum, & quatuor seminum usualium, & prunorum quantum sufficit, & rheubarbari. ℥. i. & sunt qui addunt mannæ. ℥. iiii. & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio diacassiæ fistulæ apud nos non est in usu secundum istam descriptionem, sed illa descriptio qua utuntur est magistralis: sed uere ista Francisci est nobilior illa, & credo quod in partibus Patauinis faciunt diacassiam secundum istam descriptionem. Petr. de Tussignana in cap. paralysis, tremoris, torturæ & spasmi, & repletionis, habet unam aliam descriptionem, sed non est similis huic, tamen parum differt ab ea Io. Cocoregius describit unam aliam de qua infra.

Mel cassiæ fistulæ est medulla ipsius. Mes. in cap. de cassia fistula dicit, quod sunt medicinæ in quibus est fiducia iuuamentorum, & sunt sine nocumento, carentes acuitate & mordicatione & omni excessu lædente: super cuius exhibitionem præsumitur in omni ætate, ita quod & pueris & prægnantibus. Electio eius constat ut sit arundo eius grossa, plena, splendens, & multi ponderis, & sit pulpa eius splendens & pinguis: & hausta ex arundine conseruata in uasis pigritatur.

Candum rosatum. i. zuccharum candidum duratum in fundo uasis iulep rosati: & sic quando reperitur candum uiolatũ, similiter intelligitur de illo zucchero cãdido in fundo uasis iulep uiolati indurato.

Syrupus uiolatus. i. ille qui fit per infusionem uiolarũ, ut docet Mesues, de quo infra habebimus sermonem.

Decoctio. i. apocema. Nam apocema est decoctio diuersarũ medicinarum. s. aqua in qua coquuntur. Franciscus dicit: Cum decoctione herbarum frigidarum, quæ est propriæ, endiuiæ, scariolæ, lactucæ, & portulacæ: & hæc quatuor sunt quæ intelligi debent secundum sententiam modernorũ. Quatuor uero semina usualia sunt quatuor semina maiora frigida, & sunt melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ, quæ satis nota sunt.

Manna est ros cadens de cœlo super lapides, quæ ponitur in diacassia fistula, quæ fit magistraliter. Non autem dico cassiã fistulam quæ fit pro clysteriis, quam non ingreditur manna, sed Franciscus & Petrus de Tussignana, & Ioãnes Cocoregius laudant ipsam, & sic sapientes dixerunt quod manna in diacassia poni debet.

XCIIII.

DE SPICA ROMANA, secundum eundem in cap. de opilatione hepatis.

℞. Spicæ Romanæ. ℨ. iii.
Absinthii. ℨ. i.

Terantur, & cribellentur, & confice cum melle despumato, & administretur.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio non est in usu apud nos.

Spica Romana secundum Serap. in capit. de spica, est spica celtica. Auic. in. 2. cano. dicit: Neridẽ, dicetur in capitulo de spica, & ipsa est spica Romana. In capitulo uero de spica dicit, quod duæ sunt species: quarum una est spica aromatica, & est spica auium: altera est neridem, & est spica Romana. Macer inquit:

Est nardi species quæ celtica spica uocatur,
Celtarum tantum quod nascitur in regione.
Omnia quæ nardus ualet indica. dicitur ista
Posse, licet uires uideatur habere minores.

EX NICOLAO.

XCV.

AVREA, ALEXANDRINA.

℞. Asari,	} ana. ℨ. ii. s.
*Carpobalsami,	}
Seminis hyoscyami,	}
Garyophyllorum,	*Draganti,
Opii,	Thuris,
Myrrhæ,	Styracis calamitæ,
Cyperi, añ. ℨ. ii.	Spicæ celticæ,
†Balsami,	†Meu,
Cinnamomi,	Cardamomi,
Folii.	Seseleos,
Zedoariæ,	*Napi,
Costi,	Saxifragiæ,
Corallii, Albi,	Anisi,
Rubri,	Anethi, ana. ℨ. i.
Casiæ ligneæ,	Ligni aloes.
Euphorbii,	Rheubarbari,

*.i. seminis balsami.
*.i. tragacanthis
†alias opobalsami i. liquoris balsami.
†.i. foeniculi erratici.
*.i. sinapis

Aliptæ moſcatæ,	Ameos,
Caſtorei,	Dauci,
Spicæ nardi,	Macropiperis,
Galangæ,	Leucopiperis,
Opopanacis,	Xylobalſami,
Anacardii,	Carui,
Maſtiches,	Amomi,
Sulphuris uiui,	Petroſelini,
Pæoniæ,	Leuiſtici,
Eryngii,	Sem. Rutæ.
Roſarum,	†Sinonis, ana.ʒ.ſ.
Thymi,	Auri coſti,
Acori,	Argenti meri,
Pulegii,	Albarum margaritarum,
Ariſtolochiæ lon.	Blattæ bizantiæ,
Gentianæ,	Oſsis cordis ceruini,ana.℈.i. gſ.xiii.
Corticum mandragoræ,	Lunaturæ eboris,
Chamædryos,	Calami aromatici,
Phu,	Pyretri, ana.gra.viii.
Baccarum lauri,	

†.i. petroſelini macedonici.

Mellis quod ſufficit; detur in modum auellanæ cum uino albo.

COMMENT. MANLII.

Aurea Alexandrina ſecundũ intentionem Nicolai dicta; eſt aurea ab auro quod recipit: alexandrina ab Alexandro peritiſſimo medico & philoſopho, a quo fuit inuẽta. Hæc apud nos eſt in uſu, & ſic ad laudem Dei & uirginis Mariæ, ſimplicia quæ ſunt declaranda declarabo.

Balſamus autem eſt liquor emanans à balſamo, ſed in partibus noſtris raro reperitur, ſed moderni autores ſcripſerunt olea, & alia quæ poſſunt adminiſtrari in omnibus locis ubi ingreditur balſamus, ſicut apparebit infra in tractatu de oleis.

Coralli ſecundum Auic. ſunt tres ſpecies. ſ. rubeus, albus, & niger. Reperitur quædam deſcriptio iſtius confectionis, ubi ingrediuntur niſi ſolum coralli ſ. rubei, & in aliis ingrediuntur albi & rubei, & ambo ſunt laudati in hac, & debent poni.

Spica celtica ſecundum Sera. eſt ſpica romana. Gal. in. 8. ſimp. dicit: Nardus celtica ſimilis aliqualiter eſt ſecundum, genus in uirtute prædictæ. Reperitur aliquando in prædicta confectione, quod loco ſpicæ celticæ habet ſaliuncam: & ſaliunca ſecundum compoſitorem eſt ſpica celtica: ſed ſecundum Dioſco. & Pli. aliud eſt ſpica celtica, aliud eſt ſaliunca. Item Circa inſtans in cap. de ſpica celtica, eſt ut quidam dicunt ſaliunca, quod mẽtiuntur: tamen hic ſpica celtica, ſiue ſpica romana intelligitur.
Meu. i. ſiſtra uel ſiſter ſinodi. Apud Auic. uocatur mu, & ibi dicitur: Non enim adminiſtratur de eo niſi radix eius: & multiplicatur in terra Megduna. Serap. cap. de meu dicit: Habet radicem non ſubtilem, cuius aliquæ partes diuiduntur in plures: quarũ quædam ſunt tortuoſæ, & quædam rectæ, longæ: habet odorẽ bonum & radix eius eſt quæ adminiſtratur. Poſtea iterum ait ex authoritate Gal. Radix huius herbæ eſt id in quo eſt iuuamẽtum, Similiter ait Circa inſtans, ſed Lumen apothecariorũ malelucens in prædicta confectione exponit meu. ſ. ſemen anethi ſyluestris: cuius falſa eſt opinio, ſicut oſtenſum eſt per autores ſupradictos. Prætetea eſt conſuetũ ab aromatariis, ꝙ meu ſit radix & non ſemen, ut dicit Lumen malelucens.

Siſelei. i. ſiſeleos ſiue ſileris montani, ut reperitur apud Petr. decreſcen. Alii platocyminum uocant.

Napei uel napium eſt ſemen ſinapis: ſecundum compoſitorem. Circa inſtans in cap. de ſinapi dicit: Sinapis ſemen ponitur in medicinis, & quando inuenitur ſinapis uel napeos ſemẽ intelligitur. Item Simon Ianuen. inquit. Napion etiam, ut dicit Paulus in cap. de cephalæa, & in ſuo antidotario aureo exponit: Napion. i. ſemen ſinapis. & ſic moderni loco napei ponunt ſemen ſinapis.

Saxifragia ſecundũ compoſitorẽ tres habet ſpecies: quarũ una habet ſolia ſimilia pimpinellæ, ſed maiora, & hæc eſt nota. Minor uero dicitur ꝙ eſt oculus Chriſti: & ſi ſic eſt oculus Chriſti, uel oculus conſulis ſecundum Matth. Syl. eſt filius ante patrẽ. Media dicitur quod eſt tetrahil. i. herba Iudaica. Circa inſtans dicit. Saxifragia dicitur, quia ſaxum frangit uiuum. Radix ipſius ſolum in medicina competit.

Alipta muſcata. i. mixtura muſcata, quia recipit muſcum. Simon Ianuen. dicit: Alipta eſt quædam confectio in antidotario Nicolai, & quia muſcum recipit muſcata dicitur. Lumẽ malelucens in prædicta confectione deberet dicere aliptæ muſcatæ, & dicit galliæ muſcatæ, ꝙ non eſt idem: quia compoſitor ponit ambas deſcriptiones, ſicut infra apparebit.

Eryngium, aut iryngus, aut nux agreſtis, ut dicit Dio. ab aliis chardopanis dicitur, & eſt ſpecies centum capitum, ut apparet apud Serap. Nam Serap. ait: Aſtaraticon iſtud centum capita, eſt cœleſtis coloris: inſerius dicitur iryngi. Sed centum capita alba eſt ſpecies ſpinæ: & ſic eſt, & non eſt ſecacul, ut quædam ſynonyma dicunt. Opinantur aliqui quod iryngus ſit ſecacul, ꝙ falſum eſt: ſicut patet per Serap. qui de utroque diuerſa facit capitula iryngus. Aut ſecundum ſententiam modernorũ, eſt planta ſpinoſa, quæ in uiis ac pratis naſcitur.

Ariſtolochia longa dicitur, quia radicem habet longam: altera rotunda ſimiliter appellatur, quia radicem habet rotundam. Nicolaus compoſitor uult ꝙ in iſta confectione ingrediatur ariſtolochia: ſed Lumen malelucens habet ariſtolochiá rotundam, quod non eſt credendum.
Fu, ideſt ualerianæ. Circa inſtans dicit: Fu de radice intelligitur.

Petroſellini. ſ. ſemen petroſellini domeſtici, quod ſatis eſt notum. Sinonum ſecundum compoſitorem & Simonem Ianuen. eſt petroſellinum agreſte. Secundum Matth. Syl. in capit. de apio eſt petroſellinum Macedonicum: & ſic eſt, quod petroſellinum agreſte ſit petroſellinum Macedonicum. Ego dico ꝙ eſt holuſatrum. Et compoſitor dicit Alexandrum uel holuſatrum ideſt petroſellinum Macedonicum. Et ſic ponunt moderni. Ille uero ꝗ de nouo ſcripſit intitulatus Lumẽ apothecariorum, ſed apud aromatarios eſt Lumen malelucens, ipſe enim habet loco ſinoni petroſilii, quod eſt falſum.

Aurum coctum ſecundum Nicolaum, eſt aurum purũ & foliarum. Iſidor. ca. de auro dicit. Quòd aurum ab aura dictum. i. à ſplendore, quod repercuſſo aere plus fulgeat. unde & Virgil. Diſcolor unde aurum. Naturaliter enim eſt ut plus fulgeat & aliis metallis ſplendidius ſit.

Argentum merum. i. purum, & foliato ſecundum compoſitorem. Iſido. in libro de potu inquit. Merum dicimus, cum uinum purum eſt ſignificantes. Nam merum dicimus quicquid ſyncerum uel purum eſt, ſicut aquam meram, nulli utiq; rei mixtam. Hinc & merenda dicta eſt, eo quod antiquitus id temporis pueris & operariis tantum panis merus dabatur, aut quod meridient eodem tempore. i. ſoli ac ſeparatim, non ut in prandio, aut in cœna ad unam menſam. Inde credimus etiam illud tempus, quod poſt medium diem eſt, meridiẽ appellari, quod purum ſit.

APPENDIX.

Aureum Alexandri antidotum non inelleganter Actuarius nihil fere à Nicolai euarians, perſcribit, in hunc ſane modum:

Aſari,	Seſelis,
Fructus balſami,	Saxifragii,
Apollinaris herbæ. ſing. duella. i. ℈. ii.	Apii,
	Nardi celticæ,
Garyophylli,	Aniſi, ſing. ſextula.
Lachrymæ papaueris,	Xyloaloes,
Bacularum myrti,	Rhei,
Cyperi, ſin. duella.	Caſtorii,
Balſami,	Nardi,
Cinnamomi,	Galangæ,
Folii,	Lachrymæ panacis,
Zudaris,	Anacardi,
Zingiberis,	Maſtiches,
Coſti,	Sulphuris,
Corallii,	Pæoniæ,
Ligni caſiæ,	Eryngii,
Euphorbii,	Thymi,
†Citheris,	Acori,
Thuris,	Halichacabi,
Styracis,	Ariſtolochiæ lon.
Mei,	Gentianæ,
Cardamomi,	Corticis mandragoræ,

†.i.tragacanthæ.

Trifaginis, Phu, Baccarum lauri, Ammis, *Luphæ compofitæ, Dauci, Piperis longi, Ligni balfami, Seminis petrofelini, Seminis libyftici, Ruthæ, Hyffopi, Succini,

Amomi, fingu.dimidium fextulæ, Ideft.℈.ii. Auri, Argenti, *Vnionum, †Blattii, Offis ceruini cordis, fing.duella.i.℈.ii. Eboris, Calami odorati, Pyrethri, fing.ʒ.vi.

* .i. alipta mofchata. * Margaritas uocant. †.i.onychis

Mel autem tacet actuarius,ac anethum, rofas, leucopiper, carumq; omittit:loco infuper myrrhæ,faxifragiæ, pulegii, ac feminis finonis,baccas myrti,faxiphagum,halicacabum,ac hyffopum habet:ad hæc electrum:aut fuccinum malumus addit.

XCVI. HADRIANVM.

℞. Opii thebaici. ʒ.iii.
Xylocafiæ, Hyofcyami albi, } an.ʒ.ii ℈.ii.s.
Leucopiperis, Euphorbii, } an.ʒ.ii.gr.vi.& tertiam partem grani unius. alias.ʒ.vii.gr.vi.

Seleleos, Seminis apii, an.ʒ.i.℈.s.gr.ii. Folii, Origani, *Dragaganti, an ʒ.i. alias.ʒ.i.℈.i. Opobalfami, Styracis calamitæ, Zingiberis, Xylobalfami, Carpobalfami, Macis, Cyperi, Petrofelini Macedonici, an.ʒ.i.minus gra.vi. Marathri.℈.ii.* gra.iii. Calami aromatici.℈.ii. gra.ii. alias.ʒ.ii.gra.ii. Spicæ,

Cinnamomi, Croci, Cofti, Rheupontici, Pyrethri, Acori, Dauci cretici, Anifi, an.ʒ.s.gra.vi. Caftorei.ʒ.s. alias.ʒ.i.s. Sagapeni, Myrrhæ, Rofarum, Cardamomi, Amomi, Seminis rutæ agreftis, Ameos, an.℈.i.gra.iiii. Cafiæ fiftulæ.℈.I. †Lilifagii alii addiderunt, drach.i. Mellis quod fufficit.

*hic haud ponit. *a lii.grani viii. †.i.faluiæ.

COMMEN. MANLII.

Hadrianum dictum ab Hadriano Romanorum Imperatore,qui illud compofuit,non eft in ufu:fed fimplicia quæ funt declaranda declarabo.

Opii thebaici.i.illius regionis,& fit ex lacte papaueris nigri. Reperitur in multis aliis confectionibus ubi dicitur opii thebaici,& hoc eft,quia eft nobilius aliis,& in illa regione non fit aliud opium,nifi de papauere nigro. Ifidorus a regibus Ægypti dicitur thebaicus,fed a Thebis Cadmi dicitur thebanus, & iftud eft fortius narcoticum. Vnde quădo fimpliciter ponitur narcoticum forte uel aliud,opium debet intelligi.

Rheuponticum fecundum Matth. Sylu. eft barba firifta, & eft radix pontica,multum fimilis rheubarbaro : interius habet uenulas diftinctas ut rheubarbarum,fed non tingit ut rheubarbarum:& dicitur rheuponticum, eo φ in ponto infula reperitur,uel quia ponticum habet faporem:& rheu tantum eft dicere,quantum radix.

Daucus creticus fecundum Simonē eft femen bauciæ,ideft, paftinacæ hortenfis. Matth. Syl.in cap.lecar.i.daucus dicit, φ quando reperitur daucus fimpliciter intelligitur paftinaca fyluestris.i.daucus afininus,

Lilifagus.i.faluia. Matth Syl.in fine cap. de elifago dicit, & dicunt,magi de faluia φ ex ipfa putrefacta fub fimo,generatur auis quædam habés caudam ferpentinam & albam merulæ fimilis,de cuius cinere fi ponatur in lampade apparet φ domus fit plena ferpentibus.

XCVII. ACHARISTVM.

℞. Cofti, Galbani, Opii, †Phænici indi, Hyffopi, Seminis lini, an.ʒ.i. alias.ʒ.vi. Spicæ nardi, Croci, Coralii, Xylobalfami, Cafiæ fiftulæ, Xylocafiæ, Calami arom. Rheupontici, Myrrhæ, Storacis calamitæ, Opopanacis, Bdellii, Armoniaci, Olibani, *Cecidos, Spicæ celticæ, Abrotani,

Acori, Afari, †Brathys, *Roris fyriaci, Squillæ, *Daphnidis, Pyrethri, Anifi, Amomi, Pfyllii, Ozimi, Dauci cretici, Leuiftici, Marathri, †Miconis, Melanopiperis, Macropiperis, Leucopiperis, Floris fyriaci, an.℈.ii. alias ʒ.iiii. †Elenii.℈.i.s.alias.ʒ.iii: Ellebori nigri, Zingiberis, an.℈.i. alias.ʒ.ii.

Mellis quantum fufficit.

†.i. fabinæ *fumach Arabibus. †Tincou uulgo. *.i.lauri †Meconiă fuccus eft papaueris credi expreffus †.i.enulæ că panæ. *.i.gallæ.

COMMEN. MANLII.

Achariftum fine munere interpretatur,& non eft in ufu:fed fimplicia quæ funt declaranda declarabo.

Olibanum fecundum compofitorem eft thus mafculum.

Cecidon,uel cecidos,uel kikidos Græce eft galla. Et fic reperitur apud Diof.cap.de cecidos.Gal.in .7.fimpl.dicit Cecis .i.galla,quæ quidem omphancina nominatur.

Abrotanum fecundum Diofc.multi eradiă dicunt,aut gluftaton,& funt duæ fpecies.f.& mafculum & fœminam . Arabes uocant ipfum kaifum , fed non keifim , quia keifim eft leuifticum,hoc apud Auicĕ.in.2.cano.uocatur ber eugefif.fed non recte:

Brathyos.i.fauina , de qua Serap.in cap.de funipero dicit: Sed fauina eft illa quæ dicitur brathyos: & fic eft . Plin.inquit: Sauina herba eft fabina brathy appellata a Græcis:duorum generum eft,altera tamarifci fimilis folio eft , altera cupreffo , φ quidam creticam cupreffum dixerunt Gale. in.vi.fimplic.inquit: Abhel.i.fauina.

Ros fyriacus fecundum cŏpofitorem eft flos orni,fed ros fyriacus eft fumach. Nam Diofc. in cap. de origano inquit : Si cum oleo cepullas &ros firiacus.Serap.uero in eodem ex uerbo Diofc.habet fumach: & fic eft, Verum eft φ reperitur herba fyriace,& fecundum Matth. Syl.& cŏpofitorem eft malua.

Micon.i.femen papaueris fecundum Gal.in. fimpl. Diofc. de miconio,cap.facit,& eft idem.

Elenium,fecundum compofitorem eft enula.Apud Diofc. uocatur hellenium.

XCVIII. ATHANASIA, ideft immortalis.

℞. Cinnamomi, Cafsiæ fiftulæ, } an.ʒ.iii.gr.viii. als.ʒ.x.℈.ii.

Croci, Squinanti, Styracis calamitæ, Phu, Sileris, Betonicæ, Hyofcyami, Apii, Anifi, Dauci, Opii, an.ʒ.i.s.gr.iii. als.ʒ.ix. ℈.i. Spicæ, Folii,

Caftorei, Myrrhæ, Lapidis hæmatitis, Sanguinis draconis, Corallorum rubeorum, Cofti, Mumiæ, Boli armeni, Symphyti, Lemnias, Afari, Acori, Mandragoræ, Polii,

Baccarum lauri,	Leucopiperis,
Meu,	Petroselini,
Macropiperis,	añ.ʒ.i. alias.ʒ.iii.

Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Athanasia sicut inquit Nicolaus interpretatur immortalis, thanatos enim Græce mors, & a.i.sine, quasi sine morte: hoc est ꝙ sæpius liberat hominem ab extremis mortis. Supra posita fuit alia descriptio, quæ est de mēte Mes. quę uocatur athanasia magna, & sic generaliter secundum illam descriptionem faciunt. Etiam ista descriptio fit in aliquibus partibus, sicut dictum fuit. Et sunt multi qui errauerunt in lemnias, credentes ꝙ esset arumpigmentum, quod non est: de quo infra. Guiliel. Placent. habet unam aliam descriptionem, in qua aliqua simplicia mutat, & aliqua dimittit. Athanasia etiam est quædam planta amara, quæ a quibusdam athanacetum uocatur: & hæc uidetur secundum intentionem Nicolai est species arthemisiæ.

Lapis hæmatitis secundum Serap. est scedenegi sine h. & est lapis sanguineus cuius color est similis colori sanguinis: & melior est ille qui cito frangitur comparatione alicuius lapidis, qui non est scedenegi. Hoc lapide pictores utuntur.

Sanguis draconis est succus plantæ: apud Serap. describitur authoritate Diosc. qui uocatur sydertis,. & istud nomen multis plantis attribuitur, sicut patet apud Diosco. ca. de syderiti. Auic. dicit sanguinis draconis & est sceni, & est succus rubeus & notus.

Mumia secundum Serap. sepulchrorum aloes & myrrha, & quod admiscetur eis ex humiditate corporis humani, & descendit de terris quæ dicuntur Acoloniæ. Auic. in.2. cano. dicit, Mumia de ipsa est in uirtute picis & asphalti: inuenitur etiā mumia in sepulchris balsamorum, in quibus humor mortui cum aloe & myrrha resoluitur: quibus ipsa corpora condiebantur, uidelicet ungebantur. Solebant enim antiquitus corpora balsamo, myrrha, & aloe condiri uel inungi: & adhuc fit apud Paganos & Saracenos circa Babyloniam, ubi est copia balsami.

Bolus armenus est terra rubea, quę de Armenia uenit: apud Auicen. uocatur lutum armenum: & hoc est notum.

Symphytum secundum Diosc. est consolida maior, aut ana gallicum. Auic. uero ignorauit quid esset, sicut si legis cap. de symphyto apud Diosc. cum cap. de sucuto apud Auic. Videbis ꝙ idem sunt. Si uero sucutū est symphytum, mirum quòd Auicē. inquit, ꝙ est semper uina, & dicit ꝙ est species seminis mandragoræ: ꝙ male traductus est textus eius. Nam sucutum in arabico est symphytum idest, consolida: hoc apud nostros rusticos dicitur ancalco.

Lemnias secundum quædam synonyma est aurum pigmentum rubeum: sed falsa est opinio eorum, quia secundum ueritatem est terra sigillata: & sic dictum fuit mihi, ꝙ fuerunt quidam facientes prædictam confectionem, qui posuerunt aurū pigmentum rubeum: quod non conuenit si bene consideres uirtutem eius & ipsius operationem. Diosc. ait: Lēnias sphragis terra est: & hęc est quam Auic. uocat lutum sigillatum.i. terra sigillata. Simon Ianuen. dicit: Lēnias quidam falso exposuerunt auripigmentum rubeum: & sic multi posuerunt in confectione athanasiæ scriptæ in antidotario uniuersali: sed lēnias est terra sigillata: & ista est quæ in dicta confectione debet poni. Et Guilielmus loco lēnias habet auripigmentum: quod nō conuenit, ut dictum est supra.

XCIX.

ANGHLOCALON, uulgo ALCANCAlon, idest Nuncium bonum.

℞. Corticum myrobalanorum { Citrinorum, Chebulorum, Indorum, } añ.ʒ.viii.

*Schœnanthus,	Tamarindorum.℥.iii.
Portulacæ,	Floris † nymphex,
Sem. Violarum,	Berberis,
Scariolæ. añ.℥.s.	Been rubei,
Bellericorum,	Rheubarbari,
Emblico. añ.ʒ.i.gr.vii.	añ.ʒ.i.gr.iiii.
Masticis.i.ʒ.ii.℈.i.	Medullæ casiæ, fistulæ.℥.iiii.

* Prius desiderabatur.
† Neufar uulgo.

Cōficitur sic, In.ii.lib. aquæ pone syrupi uiolati.℥.i.s. & bulliant donec aliquantulum aqua coloretur, postea ab igne deponatur, & coletur, & de eadē aqua accipiatur quod sufficiat ad abluendum casiam fistulam, ac tamarindos, colando per caciam: & in reliqua parte aquæ ponatur lib.i.s. zucchari, & bulliant usq; ad aquæ ponatur consumptionem: postea addatur lotura casiæ fistulę & tamarindorum, & bulliant iterum ad spissitudinem. Si uis probare si coctum sit, ponatur super marmor & si adhæreat quasi mel, coctum est, & tunc ab igne deponatur, & aliquantulum infrigidari permittatur: deinde supradictarum specierum puluis superaspergatur, & cum spatula agitetur donec incorporetur.

COMMEN. MANLII.

Alcanchalon.i. nuncium bonum, non est in usu: sed simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Nymphex.s. flos apud Diosc. est nympha: & apud aliquos est ueneris.i. papauer palustre, siue ut Latini alga paludris: & neufar apud Serap. Et nepita secundum compositorem est calamenthum montanum, de quo dictū est supra in diacalamentho descriptione Mes.

C.

ANTIMORON, uulgo ANTAMARON, idest contra mortem.

℞. Aloes.ʒ.v.s.gr.vi.	Agarici,
Casiæ fistulæ.ʒ.i.gr.vi.s.	Colocynthidos,
Marathri,	Nitri,
Masticis. an.℈.ii.gr.v.	Euphorbii,
Croci. ʒ.s.	Castorei, añ.℈.ii.gr.v.
Asari.℈.ii.gr.v.	*Alexandri,
Xylobalsami.℈.i.gr.ii.s.	Apii.
Cinnamomi,℈.ii.gr.v.	Petroselini an.℈.ii.gr.v.
Ireos. ʒ.i.	Ellebori nigri,† ʒ.v.
Aaron,	Cocco gnidii,
Dragonteæ,	Diagridii, añ.℈.ii.gra.v.
añ.℈.i.gr.ii.s.	Mellis quantum sufficit.

* Olusatrū uocant.
† talii.ʒ.s.

COMMEN. MANLII.

Antamaron.i. contra mortem, non est in usu: declarabo tamen simplicia, quæ declaranda sunt.

Aaron.i. pes uituli, siue dragontea minor. In ista confectione ambæ ingrediuntur.s. maior & minor. Petrus de crescentiis dicit: Iarus qui alio nomine dicitur barba aaron uel pes uituli: & sic est.

Dragontea secundum Dios. est colubrina uel uiperina: sed secundum Mes. est siue serpentaria maior, siue collum draconum: ambæ radices usui medicinæ competunt, & ambæ in hortis nascuntur.

Nitrum secundum compositorem est sal indus: sed secundum Sera. in cap. de baurach, nitrū est aphronitrū siue spuma nitri. Diosco. de nitro cap. facit, & dicit: Eligendum est leue, & colorem rubeum habens aut album, & cætera est baurach armenum sicut dictum est.

Alexandrum.i. holusatrū, siue apium Macedonicum: siue synonum, ut dicit Matth. Syl. in cap. de apio: Existimatur, ꝙ illud cap. de smyrnon apud Diosc. sit cap. de apio Macedonico, siue sit Alexandrum, quod notum est.

Cocognidium.i. semen chamæleæ, ut dicit Diosc. in cap. de chamælea. Alexander cap. de hydropisi ait: Chamælea unde cocognidium colligitur: & est lacticinium folii oliuæ habens similitudinem: & sic est secundum ueritatem, ꝙ cocognidium folia habet sicut folium oliuæ &c. Infra in hiera logodion de ipso iterum ostendam.

CI.

HÆMAGOGON, sed sanguinem menstrualem ducens.

℞. Asari,	Casiæ fistulæ,
Acori,	añ.℈.ii.gr.xiiii.
Amomi,	Centaureæ minoris,
Seminis atriplicis,	℈.ii.gr.vii.
*Marathri.añ.℈.i.g.vi.	Centaureæ maioris,
Anisi.℈.ii.	†Dauci cretici, añ.℈.ii.
Aristolochiæ lon.	Ellebori nigri.℈.i.
Arthemisiæ,	Foliorum lauri.℈.i.s.

grani.

* .i. seminis foeniculi.
† .i. seminis pastinacæ hortensis.

grani.iii.	Seminis rutæ.℈.ii.
*Glycyrrhizæ.ʒ.i.℈.i.	gra.xiiii.
Lupini.ʒ.ii.	Spicæ nardi.℈.ii.gr.xiiii.
†Melanthii.℈.ii.	Betonicæ ℈.ii.
Myrrhæ ℈.ii.gr.xiiii.	Squinanti.℈.i.gr.xiiii.
*Macedonici.℈.i.	Apii,
†Orobi.℈.i.	Sauinæ, añ.℈.i.
*Stypteris.℈.ii.	Xylobalsami, ℈.i.
Pyrethri.℈.ii.gr.xiiii.	gra.xiiii.
Piperis nigri.ʒ.i.℈.ii.	Zingiberis.℈.ii.gr.xiiii.
gra.vii.	Garyophyllorum.℈.ii.
Pulegii.℈.ii.gr.xiiii.	Radicum capparis,
Pæoniæ.℈.i.gr.vii.	Cymini, añ.ʒ.i.
Cyperi.℈.i.	Mellis quantum sufficit.

*Liquiritiæ uulgo. †Nigella uulgo. *.i. Apii Macedonici †Eruum dicunt. *.i. Aluminis, nam στυπτηρία Græcis ab astrictione uehementissima, alumẽ uocitatur.

COMMEN. MANLII.

Antidotum.idest.contradatum, hæmagogum.i.menstrualem sanguinẽ educens.Matth. Syl.in litera emac inquit: Emac interpretatur sanguis. unde hæmagogum quasi sanguinem educens:ab emac quod est sanguis & gois quod est fluxus: & ob hoc dicitur hæmorrhagia uel hæmorosagia &c. Hoc antidotum apud nos non est in usu: ualde tamen reperitur apud apothecarios.Papias dicit: Antidotum Græci dicitur ex contrario datum,contraria enim contrariis curantur.

Asarus.i.asara baccara.Diosc.facit unum cap.de asaro scripto solum cum una literas.& est asara baccara.Aliud cap.facit de assaro scriptum cum duobus.Et illud apud quosdã est herba dicta prouinga a uulgo.

Atriplex.s.semen ipsius,quod Apud Diosc.uocatur andraphasis.Auic.de ipso duo contraria:unum quod dicitur chrysolachana:aliud quod dicitur cataf. Secundum intentionem Diosc.andrafaxis:olus ex genere duplici, scilicet hortiuum,& agreste,elixa sic comeduntur Sine dubio apud modernos cõputauit ipsum de genere oleris.s. oleus iamenum quod est blitis:nam hæc planta in hortis reperitur:cuius longitudo est duorum brachiorum aut plus, semen eius est admodum pastinacæ,& dum est recens manducatur sicut alia olera.Hortulani Papienses atriplicem uocant,& ab aliquibus dicitur bleta alba:& idem est.

Arthemisia secundum Circa instans est mater herbarum, cuius folia magis competunt usui medicinæ quam radix. Quidam experimentatores dixerunt: Si quis iter faciens eam secũ portauerit,non sentiet itineris laborem:fugat etiam dæmonia in domo posita,prohibet etiam mala medicamenta,& auertit oculos malorum.Hæc est satis nota.

Cassia fistula,idest cassia lignea, ut dicit cõpositor. Scias ꝙ in tempore antiquo uocabant cassiam ligneam, cassiam fistulam,ut reperio apud Simonem Ianuensem: & sic in ista confectione pro cassia fistula,intelligitur cassia lignea.

Centaurea minor est quam alii,fel terrę uocant. Isid.in cap. de herbis aromaticis siue cõmunibus inquit:Centaureã Græci uocant,quæ a Chirone centauro fertur. Et reperitur ipsa in limosis,quia in locis humidis nascitur: & ideo dicitur fel terræ propter amaritudinem eius.

Lupinus apud Auic.est granum compressæ figuræ, amari saporis,percussum in medio,& est faba ægyptiaca:hic uero textus Auic.male traductus est. Nam Gal.in libro de alimẽ.dicit ꝙ faba ægyptiaca non est lupinus,ut putauerunt aliqui: & ibi fecit apud cap.de lupinis. Faba ægyptiaca accipitur aliquãdo pro pondere:lupinus uero est semen notum omnibus & saporis amari:ut Virgilius in Georgicis:Tristesq; lupini.i.amari.

Melanthium.i. gith siue melachion. Diosco.de melanthio cap.facit,sed apud Serap.est nigella,& sic conferas cap. de melanthio apud Diosc. cum cap. de nigella apud Serap. uidebis ꝙ idẽ sunt.Species uero nigellæ secundũ Modernos sunt duæ, una habens semen citrinũ cũ odore iocundo,& ista est nota. altera habet semen nigrum cum odore prioris, sed forma est ut est semẽ porri: & ista est illa quæ debet poni in ista cõfectione.

Macedonicum secundum Nicolaum est semen Alexandri, siue apium Macedonicum,siue olusatrum.

Stypteris.i.alumen, sed non dicit quale alumen sit. Species uero aluminis secundum Diosco.sunt multæ:sed species sunt tres quæ necessariæ sunt in medicina, & sunt proprie alumen iamenum,i.scissum,quod alumen de pluma a uulgo dicitur: & est rotundum,quod zuccharinum uocatur: & est liquidum, quod dicitur alumen de rocha siue lipparium. Neq; per id cognoui quale sit illud quod intelligi debet:sed secundũ Matth. Syl.intelligitur de alumine scisso.i.iamenum.

Bethonica secundum Serap.est hastaran, & id quod plurimum accipitur de ea sunt folia:infra in syrupo de bethonica melius ostendam.

CII.

BLANCA.

℞. Terebinthinæ,	Squinanti,
Opopanacis,	Peucedani,
Galbani,	Asari,
Assæ fœtidæ,	Cyperi,
Sagapeni,	Pæoniæ,
Castorei,	Betonicæ,
Ammoniaci,	Camædryos,
Sulphuris,	Polii,
Bdellii,	Amomi,
Asphalti,	Leuistici,
Anmonii,	Seminis rutæ,
Styracis liquidæ,	Sanguinis draconis,
Carnis leonis,	añ.ʒ.i. alias.ʒ.ix.℈.i.
*Diagridii,	Cinnamomi,
Euphorbii,	Garyophyllorum,
Agarici,	Macis,
Interioris colloquintidæ,	Anisi,
Hellebori nigri,	Cardamomi,
Polypodii,	Marathri,
Tapsiæ,	Balsami, añ.†℈.i.als.ʒ.i.s.
Pyrethri,	Ambræ, gr.v.als.℈.ii.
	Mellis quod sufficit.

*δακρύδιον, appellant. †als.scrupi.i.s.

COMMEN. MANLII.

Blanca,dicta est,qa albos humores.s.phlegmaticos purgat non est in usu,sed simplicia quę sunt declaranda declarabo.

Terebinthina, seu terbentina uera est resina terebinthi arboris,quæ apud Arabes uocatur glutẽ albotin siue gluten albotbat. Auic.in.2.cañ uocat semen eius granum uiride, & arbor dicitur nominari albotin, Hæc a multis dicitur largatum.

Antimonium secundum Auic.est substantia plumbi mortui & eius uirtus est similis uirtuti plumbi adusti. Antimonium uero est uena terræ similis plumbo: uerum est ꝙ antimonium teritur & non funditur: plumbum uero funditur & non teritur, & habet in fracturis suis claritatem quando frangitur, & illud est melius quod in fracturis nõ habet aliquid ex terra nec sordis.

Asphaltum secundum Diosc.est bitumen Iudaicum, aliud est aridum,aliud liquidum. Auicẽ.uocat ipsum bitumen Iudaicum, stercus dæmonis napta,& bitumen Iudaicum unius generis aiunt.

Peucedanum secundum Matth.Syl.est cauda porcina: sed cauda porcina secundum Simonem uocatur a quibusdam milium solis. Gal.in.8.simpl.pharmacorum dicit, ꝙ administratur ex hac planta est radix.

Fœniculus algul.secundum Matth.Sylua.est peucedanum: quidã fœniculũ agrestẽ uocant. Pet.de crescentiis inquit Peucedanũ est herba,q̃ alio nomine dicitur fœniculus porcinus.

CIII.

BENEDICTA SIMPLEX.

℞. Turbith,	*Selini spermatis,
Esulæ,	Salis gemmæ,
Zucchari, añ.ʒ.x.	Galangæ,
Diagridii,	Macis,
Hermodactyli,	Carui,
Rosarum, añ.ʒ.v.	Fœniculi
Garyophyllorum,	Asparagi,
Spicæ,	†Brusci,
Zingiberis,	Lithospermaton,
Croci,	Polypodii,
Saxifragiæ,	Masticis,
Macropiperis,	Ameos,
Amomi,	Lapidis lyncis, añ.ʒ.i.
Cardamomi,	Mellis quantum sufficit.

*.i. seminis apii. †Rusci Dioscorides uocat.

COMMEN. MANLII.

Benedicta dicitur quia ab omnibus a quibus sumitur benedicitur. Gilliber. de Anglia in ca. de cura arthriticæ secundũ magistros, habet unam aliam descriptionem quæ eadem est. Hæc apud nos est multum in usu, sed uere ego uidi de hac multas descriptiones quę differunt inter se, & hoc aduenit errore trãslatoris, sed hæc est optima de prædictis. Ex speciebus benedictæ simplicis fiunt pilulæ quæ dicũtur de benedicta, de quibus infra in tractatu de pilulis.

Esula, secundum Circa instans cortex radicis eius medicinę competit apud Mes. uocatur alscebrã, & dicitur ꝙ est species lacticiniorum, & est solutiuum rusticorum. Reperitur alia herba quæ multũ sibi assimilatur, sed non habet lac ut habet esula, & dicitur uersus: Esula lactescit sine lacte linaria crescit.

Diagrydium secundum usum modernorum, est scãmoneã præparata in pomo cytonio.

Hermodactylus est dictus Græce, hermetis digitus. Auic. in 2. cañ. dicit: Digitus hermetis est flos hermodactyli, radix eius usui medicinæ competit.

Selini spermatis secundum cõpositorem est semẽ apii. Nã selinum Græce est apium, & sic pondere debes.

Salgẽma secundum Mes. in cap. de speciebus salis, est sal sicut crystallus scindibilis, sal cappadocius idem est.

Eruscus omnibus est notus. Matth. Syl. ex authoritate Pauli. dicit ꝙ folia eius sunt similia foliis myrti, cũ extremitatibus spinosis facientibus plures stipites cum fructu rubeo, sicut fructus cerasi: fructus & radix ipsius usui medicinæ competunt.

Lithospermaton .i. milium solis, ut dicit Simon Ianuen. in cap. de lithospermaton, Græce est dicta lapideum semen, eo ꝙ fit durum ut lapis. Giliber. de Anglia loco eius habet granum solis, quod idem est. Auic. in. 2. cañ. dicit: Calab non est in saxifragia, ut quidam dicunt. Error uero in hoc est, quod reperitur in aliquibus descriptionibus istius confectionis in qua ingreditur saxifragia, lithospermaton et milium solis, quod nõ est credendum, quia lithospermaton est milium solis: Bartholomæus Montagnana in suis consiliis, in consilio de cura per medicinalia, inquit: Aqua sublimationis lithospermatis est milium solis: & sic est.

Lapis lyncis secundum Nicolaum est lapis qui fit de urina lupi ceruerii. Sunt autem aliquæ descriptiones, in quibus ingreditur lapis lyncis, & aliquæ in quibus non, quod forsan potuit contingere errore scribentium.

CIIII.

ALIPTÆ MOSCHATÆ.

℞. Laudani purissimi. ℥.ii.
Styracis calamitæ optimæ. ℥.i.s.
Styracis rubeæ. ℥.i.
Ligni aloes optimi. ʒ.ii.
Ambræ. ʒ.i.
Camphoræ. ℈.s.
Moschi. ℈.s.

Aquæ rosæ quod sufficit. Conficiantur sic. In diebus canicularibus ponatur storax calamita, & storax rubea, & laudanum in catino ad solem cooperto cum subtilissimo panno, ne puluis possit attingere: & cum mollificata fuerit ad solem, pone in mortario æneo & concalefacto, similiter cum pistello suo ferreo calefacto fortiter semel conterantur, donec ad nigrum deueniant colorem, & postea puluerem adde ligni aloes, & simul fortiter tere, & camphoram similiter: postea contere multum in tribus. unc. aquæ rosæ: & de hac aqua madefac aliquantulum marmor prius bene ablutum & calefactum ad solem, & accipe. ʒ.i. cum tabula planissima de eadem aqua madefactã super marmore diu agitetur donec ad subtilitatem unici deueniat: & hoc modo facias semper madefaciẽdo marmor & tabulam, & de eadem aqua supradicta. Et cum reposueris superasparge de illa aqua, ualet enim ut superius diximus: Accipe tabulam planissimam similiter ablutam & desiccatam ad solem, & humecta marmor & tabulam de aqua rosa in qua resolutus est muscus, & interpone supradicta tandiu agitando, donec ad subtilitatem unici deueniãt, ne semper adhereant cũ supradictã aqua marmor, & tabulam madefaciendo: demum duos funiculos similiter torque, & prædictam aquam in uase mundissimo, & bene obturato usui reserua.

COMMEN. MANLII.

Confectio alipitæ muscatæ .i. misturæ muscatæ dicitur, quia recipit muscum, apud nos est in usu: tamen non multum.

Laudanum dictum est ab ea herba, unde colligitur, quam in Cypro Ladã uocant. Secundum Serap. ex authoritate Diosc. Laudanum colligitur ex una specie cussi .i. hederæ: & fortius ex laudano est illud quod est boni odoris, & coloris uergentis ad uirorem sub molli tactu: & quando malaxatur adhæret manibus, & non est in eo sabulum, & non assimilatur resinę pini, & fit in terris Arabum. Auicen. laudat illud quod est pinguæ, ponderosum, & scabrosi boni odoris, quod ad citrinitatem declinat.

Storax rubea secundum compositorem est confita rubea. Et confita rubea apud eundem est cozumbrum siue thus Iudæorum: & sic est. Cozũbrum uel storax rubea est timiamã, & est fex storacis liquidæ non est storax calamitæ, ut dicunt quidam. In hac possumus certificari ꝙ idem non sunt: quia Nicolaus in prędicta confectione habet storacem calamitam, & storacem rubeam: & dicit Nicolaus ꝙ storax liquida rubea, & calamitæ sunt gummæ cuiusdam arboris.

Dies caniculares sunt quadraginta, sicut ostensum fuit supra in confectione diacaryonis.

Æneum uas uel mortarium, est uas uel mortarium factum de aramo uel ære. Mattheus Syl. in cap. de ære inquit: Faciunt ex ære uasa ad comedendum uel bibendum, & nocet eis multum, & maxime illis qui assueuerunt hoc diu. Nam parati sunt tales incurrere elephantiam & cãcrum & dolorem hepatis & splenis, & maxime comedentes in eis res acres & bibentes in illis uina dulcia, & quando comeditur cibus qui steterit in eis die & una nocte, & est peius multum, & quando ponitur uas æneum super pisces assatos calidos, fit uenenũ mortiferũ. &c.

CV.

CVMINATÆ ALEXANDRINÆ.

℞. Cinnamomi,	Macis,
Cardamomi,	Piperi longi, añ. ʒ.i.
Galangæ, añ. ʒ.ii.	Cymini. ʒ.iiii.
Garyophyllorum,	Spicæ aliquantulum.
Folii,	

Confice cum zucchero, & fiat.

COMMENTA. MANLII.

In partibus Mediolatu est multum in usu.

CVI.

DIAMARGARITON.

℞. Garyophyllorum,	Margaritarum, Perforatarum,
Cinnamomi,	Integrarum,
Spicæ,	Zingiberis,
Galangæ,	Ossis de corde cerui,
Ligni aloes,	Rasuræ eburis,
*Liquiritiæ,	†Blattæ bysantiæ,
Troch. Diarrhodon, †Diaion,	añ. ʒ.s.
añ. ʒ.i.s.	Moschi,
Nucis moschatæ,	Ambræ,
Macis,	Cardamomi,
Aliptæ moschatæ,	Leuistici,
Zedoariæ,	†Seminis basiliconis,
Rheubarbari,	añ. ℈.i. minus gr.ii.
Styracis calamitæ,	Camphoræ, gr.vi.
añ. ʒ.i.	Mellis rosati quantum sufficit.

*Glycyrrhizam dicunt. †.i. Blattii basantia. *.i. molis.
†.i. Ocimi garyophyllati.

COMMEN. MANLII.

Diamargariton dicitur a duobus generibus margaritarum perforatarum & non perforarum. Auic. in. 3. cañ. habet unam aliam descriptionem, quæ eadem non sunt. Verum sunt qui faciunt secundum descriptionem Nicolai, & quidam faciunt secundum descriptionem Auic. sicut est intẽtio medicorum. De scriptio Auic. apparebit inferius.

Trochiscorum diarrhodon .i. de rosis. Descriptio ipsius reperitur in antidotario Mes. sed ponere nõ debes in ista confectione, quia ipse Nicolaus describit unam aliam descriptionẽ, quæ debet administrari in prædicta confectione, ut dicit ipse.

Trochiscorum diaion .i. de uiolis albis, ut dicit Nicolaus: in

sra apparebit descriptio sua.

Margarita.s.lapis thic. Nicolaus in ista confectione habet margaritarum perforatarum & integrarum.i.non perforatarum: quia secundum Matth. Syl. sunt artificiosæ perforatæ & non naturales. Quidam uero mercator dixit mihi ꝙ margaritæ perforatæ sunt naturales, & reperiuntur in ostreis: & sic tam perforatæ quam non perforatæ usui medicinæ competunt. & sunt proprie albæ & claræ. Obscuræ uero non sunt ponendæ in medicina. Stephanus autem scripsit iulua pro iulo, & est margarita.

Blatthæ bizantiæ sunt coopertoria ostracorum marinorũ similium lymacis, & sunt similes ungulis, & propter id uocantur ungula aromatica: albæ odoriferæ sunt meliores. Diosco uocat purpuram marinam, & dicit: Alii blattam bizantiam appellant eo ꝙ in bizantio primum est inuenta, quæ ideo blatta appellatur, eo ꝙ quasi blacula sanguinis. Quidam ungulam aromaticam uocant.

CVII.
DIACAMERON.

**i.Garyophylli grossi* ℞. * Antophali, } añ.℈.i.gr.xvi.
Zingiberis. } als.ʒ.lvi.
Cinnamomi,
Garyophyllorum. } añ.ʒ.iiii.℈.i.gr.xvi als.ʒ.xlvi.℈.ii.
† Nicolaus assignat pondus.ʒ.xxxvi. †Carnium dactylorum.
Galangæ, Saliuncæ,
Spicæ nardi, Anacardi,
Zedoariæ, Ossium dactylorum,
Costi, Carpobalsami,
Pyrethri, Anisi,
Coralli, Albi, Rubei, Baccarum lauri,
** i. seminis iuniperi.* Ami fructus,
Dragacanti, añ.ʒ.i.℈.i.gr.viii.
Rheupontici, als.ʒ.xxviii.
Melanopiperis,
Leucopiperis } añ.ʒ.i.℈.ii.gr.viii.
Macropiperis. } als.ʒ.xviii.℈.ii.
Limaturæ, Auri, Argenti: } añ.℈.ii.s. al.ʒ.ix.℈.i.
Ossis de corde ceui,
Rasuræ eburis, } añ ℈.i.gr.viii.
Moschi, } als.ʒ.iiii.s.
Ambræ.℈.i.alias.ʒ.iii.
Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Diacameron dicitur quia hominem de morte ad uitam restituit, non est in usu: sed simplicia q̃ sunt declarãda declarabo.

Saliunca secundum compositorem est spica celtica, & sic reperitur apud Matth. Sylua.in litera saliuncæ, sed secundũ Diosco.& Pli. aliud est saliunca. Diosc. dicit: Saliunca genus herbę est quæ radiculas, & folia subrussa habet flores similes uiolæ. Spica celtica habet florem citrinum, qui non conuenit cum colore uiolæ. uerũ sicut dictũ fuit loco. Saliuncę, celtica ponatur.

Antophali.i.garyophylli grossi.

Ami fructus secundum Nicolaum est semẽ iuniperi seu fructus. Auic.in.2.cañ.dicit: Abel est fructus iuniperi similis zarur: hic textus Auic.est corruptus. Nã fructus iuniperi dicitur hathahar, & Abel est sauina, sicut patet apud Serap.in cap. proprio de sauina. Nam Serap. maiorem authoritatem habet in simplicibus quam Auic.

CVIII.
DIANTHOS.

℞. Florum rorismarini.ʒ.i. Cinnamomi,
Rosarum, Zingiberis,
Violarum, Zedoariæ,
Liquiritiæ, añ.ʒ.vi. Macis,
Gariophyllorum, Ligni aloes,
Spicæ, Cardamomi,
Nucis moschatæ, Anisi,
Galangæ, Anethi, añ.℈.iiii.
Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Hoc antidotum apud nos est in usu. Dicitur autẽ dianthos, quia fit ex floribus rorismarini, qui libanotides nuncupantur. Nã anthos Apud Græcos est flos, inde alosanthos.i.salis flos. Papias inqt: Anthos Gręcos flos. Giliber.de Anglia in lib.6.in cap.de dysenteria hepatis calidæ, siue frigidæ & humidæ, inquit: Dianthos bezonis, sed nõ est idẽ ibi idẽ item inquit: Dianthos usualis, sed nõ est idẽ nec in usu sunt. Anthos uero est flos rorismarini, q̃ alio noie flos alchilil dicitur: unde zuc.alchilil.i. de floribus rorismarini. Et hæc apud Diosc.libanotides, q̃ Romani uocant rorẽ marinum: & est planta q̃ multi ponũt in sertis uel coronis: habet uirgas multas non grossas, flexibiles, humidas, super quas sunt folia multa, indẽsa, subtilia, longa, quorum color interius est album, & exterius uiridis, habentis, odorem fortem cum grauedine quadam. Circa instans in cap.de rore marino ait: Flores & folia competũt usui medicinę. Flos autem dicitur anthos, unde fit electuarium quod dicitur dianthos. Cum autem reperitur.℞.anthos uel rorismarini, debent poni flores: unde folia & flores collecta aliquantulum exiccata ad solem per annum seruantur. Hæc apud nos dicitur corona mortis seu montana.

APPENDIX.

Ad uerbum hæc eadem Actuarius perscribit. DIANTHON, è floribus nempe antidotum explicans, uerum põdera non nihil immutat, accipit náq; florum.ʒ.xl.& ubi in præcedenti compositione sunt.℈.iiii.ipse.ʒ.iiii.ponit. Mel uult atticum ad pondus lib.ii.s.in aliis ad unguem probe conuenit, præterquam ꝙ macis præterit.

CIX.
DIASATYRON.

℞. Satyrionum testiculorũ uiridium, Zingiberis,
Anisi,
Bauciæ, Linguæ auis,
Secacul, Seminis erucæ, añ.ʒ.v.
Nucis indicæ, Cinnamomi,
Pistacearum, Caudarum †stincorum recentium, *†Scincos Diosc.nominat.*
Pinearum mundatarum, añ.ʒ.xii. Seminis bubi, añ.ʒ.ii.s.
Garyophyllorum, Moschi, gr.vii.

Confice sic. In tantum mellis despumati quod sufficit, ponãtur satyrionis testiculi & bauciæ unaquaque per se bene prius contrita, & cum spatula bene misceantur & bulliant aliquantulum: deinde apponantur pineæ, & pistaceæ similiter bene tritæ: & cum aliquantulum bullierint ab igne deponatur, & puluis supradictarum specierum ibi ponendo admisceatur ad ultimum uero muscum cum aqua rosata apponatur & usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Diasatyrion autem dicitur a satyrionis testiculis: nam satyriasis Græce, Latine dicitur erectio uirgæ. Giliber.de Anglia in cap.de Gonorrhœa habet unam aliam descriptionem, & idẽ est. Supra est posita confectio testiculorum uulpis siue satyrionis, & confectio alia testiculorum uulpis, & hæc est diasatyriõ quo nos utimur magis quam isto. Verum est, ꝙ sunt ex hominibus qui faciunt secundum illam suprapositam & quidam faciunt secundum istam Nicolai. Satyrion au ẽ sunt testiculi uulpis, qui satis noti sunt, supra de ipsis melius ostendi.

Baucia, idest pastinaca maxime domestica. Gal.in.6.simpl. inquit: Lezar.i.pastinaca quæ oritur in campis: & minus ista pastinaca comeditur quam illa quæ seminatur in hortis, sed est fortior quam hortulana in omnibus rebus: sed hortulana comeditur plus, sed est debilior quam syluestris. idem in octauo inquit: Staphilinus.i.pastinaca domestica.

Secacul.i.sigillum sanctæ Marię, ut dictum fuit in confectione diasatyrion descriptione Mesuæ.

Pistacia.i.fistici secundum compositorem. Isti fructus feruntur de Damasco. Isidor. Pistachia dicuntur, quia habent odorem nardi pistici.

Lingua auis idest, semen fraxini, & non est lingua passerina, ut quidam crediderunt. Supra in alia descriptione de ipsa melius ostendi.

Eruca semen est herbæ quæ nota est. Dioscor. de ipa facit duo cap. unum de domestica ubi inquit: Eruca multum comesta uentrem stimulat. Aliud de eruca agresti: cuius semine mul

ti pro synapi utuntur. Pli. ait: Erucæ in condiendis obsoniis .i. salsamentis in quibus carnes & pisces intinguntur, tanta suauitas est, ut Græci euzomon appellauerint. idē in uno alio loco: Tertium erucæ semen optimum Ægyptium, Athenienses napi appellauerunt, alii tapsium, alii saurion.

Scincus uel stinrus est animal satis notū apud Auic. melius quod est in ipso est illud quod in parte renum.

Bulbus secundū compositorem est cepe. Mes. loco eius habet succi cepæ humidæ .i. bulbi recentis. Verum potest dici ꝙ omnis radix rotunda uocatur cepæ. Apud uero Pli. sæpe omnis radix rotunda similis cepę uocatur bulbus, nec per nomina scio quid sit proprie bulbus.

CX.

DIAPRVNORVM.

Recipe prunorum Damascenorum uiridium numero centum, ponantur in stānato intantum aquæ ꝙ bene cooperiantur, & bulliant donec dissolui uideantur, tunc ab igne deponātur, cumq; aliquantulum tepefacta fuerint ab aqua extrahātur, & cribro super cacumen posito tam diu in ipso cribro fricentur ꝙ nihil præter ossa, & cortices ibi remaneat. In illa aqua in qua pruna decocta fuerint, ponatur unc. s. uiolarum, & iterum bullire permittatur, & fiat syrupus cum duabus lib. zucchari: in quo syrupo lib. i. de pulpa prunorum ponatur, & ad spissitudinem decoquatur, & incipiente quidem inspissari addatur unc. i. tamarindorum, & unc. i. medullæ cassiæ. dissolutæ & colatæ cum supradicta decoctione prunorum: Memento tamen ꝙ in aqua prunorum bulliant ℥. s. uiolarum, ut supra dictū est, cum aqua ad spissitudinem decoctionis peruenerit cum spatula semper agitando harum specierum puluere superasperge, quod recipit.

Santali,	Albi,	Sem. Scariolæ,	
	Rubei,	*Berberis,	
Spodii,		Succi liquiritiæ,	
Rheubarbari,		Dragacanti, aā. ℥. ii.	
Cinnamomi, aā. ℥. ii.		Seminum mundatorum,	Citrulli,
Rosarum,			Melonis,
Violarum,			Cucurbitæ,
Sem. Portulacæ,		aā. drach. i.	

*Oxyacantha Dioscoridi cognominatur,

Detur in hora diei sine diagrydio ad modum castaneę cum aqua frigida, & si laxatiuum facere uolueris, ponatur pro qualibet lib. i. ℥. vii. de diagrydio prius quam ab igne deponatur.

COMMEN. MANLII.

Diaprunis autem uel diamascenon a prunis Damascenis dicitur: & ipsum potes componere solutiuum & nō solutiuum: & utrunque est in usu. Giliber. de Anglia in cap. de cura arthriticæ secundum magistros inquit: Diaprunis, sed non est idem. Pruna uero apud Dios. uocantur cicumella dicens ꝙ est arbor quam Latini prunam uocant: nota est omnibus cuius fructus iocundus est & moliens uentrem, sed caco stomachus est: uerum illius qui in Siria Damasco nascitur est aptior. Petrus de crescentiis: Prunus est arbor nota, & eius quidem diuersitates sunt, quia quædam est domestica, quædam est syluestris: & domesticæ quædā faciunt pruna alba, quædā nigra, quędā rubea.

Scariola secundum compositorem est endiuia uel lactuca agrestis: infra apparebit syrupus de cicoria, et ibi de generibus ipsius faciam mentionem. Nicolaus inquit: Detur omni horā diei sine diagrydio admodum castaneæ cum aqua frigida, hoc est de diapruni non solutiuo. Nam hoc antidotum potest cōponi cum diagrydio, & sine diagridio, ut supra dictum est.

CXI.

DIAPRASSIVM.

℞. Prassii mundi uiridis. ℥. v. s. alias. ℥. c.

Dragacanti,	Nucis moschatæ,
Pinearum mundatarum,	Macis,
Amygdalarum,	Ligni aloes,
Pistacearum,	Galangæ,
Carnium dactylorum,	Zedoariæ,
†Ficuum pinguium,	Zingiberis,
Passularum, aā. ℥. iii. s.	Spiræ,
als. ℥. lxiii.	Liquiritiæ,
Cinnamomi,	Rheupontici,
Garyophyllorum,	Anacardi,
Styracis calamitæ,	Balsamitæ,
Masticis,	Pulegii,
Myrrhæ,	Dictamni,
Galbani,	Costi,
Terebenthinæ,	Pyrethri,
Ireos,	Saturegiæ,
Aristolochiæ rotun.	Basiliconis,
Radicis capparis,	Pęoniæ,
Gentianæ,	Macropiperis,
Melanopiperis,	Amomi,
Anisi,	Petroselini agrestis,
Fœniculi,	*Orobi, aā. ℥. i. gr. ii. & tertiam partem alterius. alias. ℥. xviii. ℈. u.
Anethi,	
Seminis apii Macedoni.	
Saxifragiæ. aā. ℥. i. s. gr. ii. s. alias. ℥. xxxvi.	Xylobalsami,
	Casiæ,
Hermodactylorum,	Coralli rubei,
Origani,	Rasuræ eboris,
Peucedani,	Carpobalsami,
Squinanti,	Dauci cretici, aā. ℥. s. alias. ℥. ix.
Cardamomi,	
Leucopiperis,	Moschi,
Carui,	Ambræ,
Leuistici,	Ossis de corde cerui.
Vincetoxici, aā. ℥. i. s. alias. ℥. xxviii.	aā. gr. iiii. alias. ℥. iiii.

†Cariocæ seu Ficus aridæ appellantur.

*i. Erui.

Melle sufficienti conficiatur sic. In libras. iiii. mellis despumati pone prassium uiride aliquantulum contusum, & quartam partem pineæ recentis cum resina sua, & de uino uetustissimo optimo. ℥. iiii. & bulliant simul lento igne usq; ad consumptionem caricarum, ficuum pinguium bene purgatorum intus & extra, & de dactylis eodem modo purgatis & passis sine granulis suis idest, passularum quæ nominatur alchesmes, sine arillis .i. sine granis, & pineæ, & amygdalæ, & pistaciæ: ista omnia bene mundata pistentur tantum unum quodq́; per se, & postea simul misceantur in mortario, & addatur ibi terbintina, & simul pistentur, & cum prædicto melle calido in eodem mortario paulatim posito, distemperentur, & postea addatur puluis supradictarum specierum & fiat.

COMMENTA. MANLII.

Diaprassium aut secundum intentionem compositoris, dicitur a prassio uiridi, quod ibi ponitur plus quam de aliis. Gilib. de Anglia in cap. de strictura thoracis .i. pectoris, habet unā aliam descriptionem quæ eadem est.

Prassium uero uiride secundum cōpositorem est flos æris, seu uiride æris. Non autem dicitur diaprassium a marubio albo, sed dicitur diaprassium a prassio uiridi, quod est flos æris.

Hoc antidotum non est ualde in usu.

Vincetoxicum .i. antipharmacum, & est quædā planta quæ multum iuxta elleborum inuenitur: quare putatur sibi contraria. Appellatur autem uincetoxicum, eo ꝙ cōtra toxicum est, cuius radix usui medicinæ competit. Nicolaus Flor. in lib. 7. in cap. de antrare, siue althoin inquit: Et ex dictis est rōsolida dicta a quibusdam uincetoxicum, & a nobis morella, & a quibusdam dicitur herba uenti uel herba sancti Laurentii: neque per id Nicolaus cognouit ipsum.

Diptemum .i. pullegium indum. Apud Auic. in. 2. cañ. uocatur mescatremescir. Sera. autem de ipso loquitur in cap. de origano. Antonius Musa inquit: Herba diptami a Græcis dicitur archemidéocretiron, alii bubulcos, alii ephemerō, alii eleaecotoros, alii dorcarion, alii ebulion, Itali tussElia rustica, siue emenipse, alii dipsacos, Romani labrum ueneris. Nascitur autem in insula Cretæ, in monte Ida. Secundum intentionem Antonii labrum ueneris apud Romanos est diptamum, sed apud Pli. labrum ueneris est cimbalaria, seu umblicus ueneris.

Saturegia est herba quæ apud nos nascitur in hortis, cuius folia sunt similia thymo: & quando est recens manducatur. Plin. ait: Thymbra uero quæ sit cunila hęc apud nos habet uocabulum, & aliud a saturegia, dicta in condimentario genere: seritur mense Februario &c.

Petroselinum agreste secundum compositorem est sinonum. Circa instans inquit: Petrosellinum est duplex. s. domesticum

cum & syluestre: & syluestre dicitur finonum, cuius semen usui medicinæ competit.

CXII.
DIALIBANV, uulgo DIAOLIBANVM.

℞. Castorei, Opii, Hyoscyami, } añ. ʒ.iiii. als. ʒ. xix.
Casiæ fistulæ. ʒ.ii. ℈.ii. alias. ʒ.xvi.
*Folii, Croci, Thuris masculi, } añ. ℥.i.s. als. ʒ.xii.
Rheupontici, Amomi, } añ. ʒ.i. ℈.ii. alias. ʒ.x.
Myrrhæ. ℥.i. alias. ʒ.ix.
†Spicæ, Pyrethri, Euphorbii, Leucopiperis, } añ. ℈.ii.s. alias. ʒ.v.
Pæoniæ, Styracis calamitæ, Macropiperis, } añ. ʒ.i. als. ʒ.vi.
Mellis quantum sufficit.

* Macis alii substituunt.
† Spicam, & Pyrethrum Nic. pôdus. ʒ.vi. habere perscribit.

COMMEN. MANLII.

Diaolibanum autem dicitur ab olibano quod ibi ponitur: hoc apud nos non est ualde in usu. Rasis in libro diuisionum ca. de medicinis stomachi, habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem.

Olibanum autem est thus masculum. Diosc. inquit: Thus lachryma est arboris, quod Græce libanus dicitur. Quod autẽ de Arabia defertur candidum est, quod uero de India subrufsum, sed utrunq; masculum dicitur. Et est tertium genus minutũ ualde & ruffum, de quo maxime fit. Est ergo optimũ thus quod masculũ dicitur subalbidũ, & rotundũ, & pingue, naturaliter leue & fragile, & quod ab igne cito accenditur odorem suauem copiose emittens. Macer ait: Incẽso siue thure hoc satis est notum. Gal. in. 7. simpl. ait: Libanothus .i. thus.

CXIII.
DIARRHODON ABBATIS.

℞. Sandali, Albi, Rubei, añ. ʒ.ii.s.	Basiliconis,
	Berberis,
	Scariolæ,
Dragacanthi,	Portulacæ,
Gummi arabici,	Maluæ,
Spodii, añ. ℈.ii.	Sem. Lactucæ,
Asari,	Papaueris albi,
Spicæ,	Cydoniorum,
Masticis,	Citrulli,
Cardamomi,	Melonis,
Croci,	Cucumeris,
Xyloaloes,	Cucurbitæ, añ. ℈.i.
Garyophyllorum,	Margaritarum,
Galliæ moschatæ,	Ossis de corde cerui,
Anisi,	añ. ℈.s.
Fœniculi,	Zucchari candi,
Cinnamomi,	Rosarum, añ. ℥.i. ʒ.iii.
Succi liquiritiæ,	Camphoræ, gr. vii.
Rheubarbari,	Moschi, gr. iii.s.

Syrupi tacti de aqua rosarum quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Diarrhodon autem dicitur a rosis quæ recipiuntur ibi plus, quam de aliis speciebus. Abbatis dicitur ab abbate: quoniam Abbas de curia eum composuit. Supra posita fuit una alia descriptio, quæ uocatur diarrhodon descriptione communi, & ambę sunt in usu. Sed quando doctor simpliciter ordinat diarrhodon Abbatis, de hoc intelligitur.

Gallia muschata est quędam confectio quæ fit in trochiscis & eius descriptiones sunt diuersæ secundum diuersos autores nam Mes. in tractatu de trochiscis de gallia loquitur, & ibi ponit qualiter debet ipsa fieri, sed illa non debet administrari in receptis Nicolai, immo debet poni in suis receptis. Nicolaus compositor idem describit: & hæc est illa quæ debet poni in suis receptis.

CXIIII.
DIAPENIDION.

℞. Penidiarum. ʒ.xvi. alias. lib. i.
Pinearum, Amygdalarum mundatarum, Seminis papaueris albi, } añ. ʒ.iii.s. ℈.i. alias. ʒ.xx.
Cinnamomi, Garyophyllorum, Zingiberis, Succi liquiritiæ, Dragacanti, Gummi arabici,
Amidi, Seminum purgator. Citrulli, Cucumeris, Melonis, Cucurbitæ,
añ. ʒ.i.s. alias. ʒ.x.
Camphoræ, tertiam partem unius. ℈. alias. ℈.iii.

Syrupi uiolati quod sufficit: conficitur sic. In una lib. aquæ bulliant. ʒ.iii. uiolarum, donec aqua aliquantulum inficiatur .i. tingatur: postea coletur, & colaturæ addatur lib. i. zucchari, & bulliant donec incipiat inspissari: tunc addatur pineæ, & amygdalæ, & semina, unaquaq; per se bene cõtusa cum spatula semper mouendo: addantur & penidiæ subtiliter puluerizatæ, & cum liquefactæ fuerint illud quod supernatauerit grossum cũ cacia colando in mortario, iterum bene teratur: deinde caphora admisceatur: ad ultimum puluis supradictarum specierum cum supradicto syrupo, semper agitando in mortario moueatur, donec incorporetur, & postea usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Diapenidion autem dicitur a penidiis, quæ ibi intrant plus quam de aliis speciebus. Hoc antidotum apud nos nõ est ualde in usu. Scias ergo ꝙ quando doctor ordinat diapenidion, de hoc intelligitur: quãdo uero ordinat penidios, intelligitur de illis quæ fiunt ex zucchare dissoluto in aqua: aliquando fiunt ex zuccharo dissoluto in decoctione hordei, & tunc illi penidii, dicuntur penidii sihari, & isti debent poni in confectione diaphœniconis, & de quo supra.

APPENDIX.

Actuarius hoc Diapenidion Antidotum nõ inepte pingit, quanquam paululum mendose, quem locum a studiosis ex Nicolao restituendum censemus.

CXV.
DIACYMINVM.

℞. Cymini per diem in aceto infusi, & exiccati, ʒ.viii. ℈.i. alias. ʒ.c.	Ameos,
	Leuistici, añ. ʒ.i. gr. xviii. alias. ʒ.xv.s.
Cinnamomi,	Macropiperis. ʒ.i. alias. ʒ.xii.
Garyophyllorum, añ. ʒ.i.s. alias. ʒ.xxx.	Spicæ nardi,
Zingiberis,	Nucis moschatæ,
Melanopiperis,*	†Anisi, añ. ʒ.ii.s. alias. ʒ.x.
Galangæ,	
†Saturegiæ,	Mellis quantum sufficit.
Calamenthi, *añ. ʒ.i. ℈.ii.	

*Hic Nicolaus ponit. ʒ. xxv.
†Nicola. omittit.
†Satureiam uocant.
*hic. ʒ.xx.

COMMEN. MANLII.

Diacyminum autem dicitur: eo ꝙ ibi plus ponitur de cymino quam de aliis speciebus. Gilib. de Anglia in cap. de strictura thoracis .i. pectoris, habet tres descriptiones: quarum prima est eadẽ huic: altera dicitur diacyminum, sed non est idem: altera dicitur diacyminum preciosum, sed idem nõ est. Rasis in. 9. Alman. in cap. de his quæ confortant stomachum, & ciborum perficiunt digestionem, habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem: in partibus uero nostris sunt ex hominibus qui faciunt hoc antidotum secundum Nicolaum, & sunt ex hominibus qui faciunt secundum descriptionem Mesuæ, quod intitulatum est diacyminum bonum.

Saturegia herba est satis nota. Gilibertus loco eius habet Thymbræ, quod idẽ est. Nam saturegia apud Græcos dicitur Thymbra. unde Macer: Thymbra solet Græce dici satureia latine. & hæc apud Lombardos segrezola uocatur.

CXVI.
DIADRAGACANTVM FRIGIDVM.

℞. Dragacanti albi. ℥.ii. Amyli. ʒ.iiii.
Gummi arab. albi. ℥.i. ʒ.ii. Glycyrrhizæ. ʒ.ii.

Sem. Citrulli,	Cucurbitæ.aã.ʒ.ii.
Melonis,	Penidiarum.℥.iii.
(*Nico.non habet.) Sem. *Cucumeris,	Camphoræ.℈.s.

Syrupi Gal.quod sufficit,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Diadragacantum autem dicitur a draganto¹, quod recipit. Hoc antidotum apud nos est multum in usu sub nomine dia draganti frigidi,ad differentiam descriptionis quę uocatur dia dragantum calidum,& hoc in Nicolao non reperitur: sed Gilib.de Anglia in cap.de strictura thoracis, habet diadragãtũ frigidum,quod idem est.Idem habet diadragantum calidum,de quo infra erit sermo.Nicolaus & Gilibertus habent draganti albi.℥.ii.Lumen maleluceus habet diadraganti, & gummi arabici,aã.℥.ii.&.ʒ.ii.quod falsum est, & non debet componi secundum ipsum.Idem errauit in dosi camphoræ.

Draganthum uero est gummi quod apud Diosco.uocatur tragacantha & melius. Dragacantum est album,& tenue , limpidum,& lucidum,& leue,& mundum. Plin.Tragagantum est spinæ albæ,radice multum,planta apud Medos,& Caucasum nascitur.Gal.in.8.simpl.ait: Tragacantum.i.dragantum:& hoc satis est notum.Apud nos fit antidotum in morsellis, apud uenetos fit quasi in modum trochisci.

Syrupus albus.Gal.idest iulep,qui solum fit ex aqua & zuccharo.Gilibertus loco eius habet syrupi iulep quantum sufficit,quod idem est. Ioan. Anglicus in cap. de passionibus stomachi in quodam antidoto ait: Fiat electuarium cum syrupo albo,qui uocatur Iulep.

CXVII.
DIACASTOREVM.

℞. Castorei,	⎫ aã.ʒ.iii.minus	
Myrobalanorum citrinorum,	⎭ gra.xv.	
Aloes.ʒ.i.s.	Cardamomi	Maioris,
Folii,		Minoris,
Antimonii,	Thuris,	
Pyrethri,	Agarici,	
Glycyrrhizæ,	Masticheś,	
Dragacanti,	Salis armoniaci,	
Calami aromatici,	Zedoariæ,	
Nitri,	Anisi, aã.ʒ.i.gr.lx.	
Galbani,	Saturegiæ,	
Squinanti,	Hyssopi,	
Spicæ,	Chamędryos,	
Croci,	Pulegii,	
Casiæ ligneæ,	Origani,	
Piperis, Albi,	†Balsamitæ,	
Piperis, Nigri,	Ozimi garyophyllati,	
Piperis, Longi,	Brancæ ursinæ,	
Carpobalsami,	*Diptami,	
Xylobalsami,	Seminis rutæ,	
†Coloquintidæ,	Aristolochiæ	Longæ,
Opopanacis,		Rotundæ,
Rheupontici,	Aaron,	
Sagapeni,	†Mambathematicon,	
Styracis calamitæ,	Asari,	
Zingiberis,	Saluiæ,	
Cinnamomi, aã.ʒ.i.	Rosarum,	
Garyophyllorum,	Bdellii. aã.gra.xvii.	
Asæ fœtidæ,	Epithymi,	
Myrrhæ,	Polypodii,	
Euphorbii, aã.ʒ.i.gr.xvii.	Opobalsami, aã.gr.xix.	
Staphisagriæ,	*Alipiados,	
Dauci,	Capparis, aã.gr.xi.	
Marathri,	Anacardi,	
Apii,	Gentianæ,	
Sileris,	Corticis mandragoræ,	
*Daphnococci,	Sauinæ, aã.gr.xi.	
Sinoni,	Absinthii,	
†Petroselini,	Peucedani, aã.gr.vii.	
Styracis rubeæ,	Ireos, gr.iii. & tertiam partem	
Petrolei,	unius grani.	
Sanguinis draconis,	Mellis quod sufficit.	

† .i. mentæ aquaticæ.
*.i. dictamni.
† Colocynthis appellatur.
†... seminis cauliculi agrestis.
*Mezereon Arabibus, thymelea Dioscoridi nocatur.
*Baccæ lauri nolantur.
†.i. seminis petroselini domestici.

COMMEN. MANLII.

Diacastoreum autem dicitur a castoreo quod recipit . Hoc antidotum apud nos non est in usu.Giliber. de Anglia in cap. de paralysi habet unam aliam descriptionem, quæ eadem est. Castoreum est quoddam animal quod castor appellatur , & istud animal uiuit extra aquam & in aqua,& nutritur ex piscibus & cancris.Eligendi sunt autem ex his testiculi gemini pendentes ex una radice,interius habentes sicut mel,& ipsi sunt similes ceræ in colore sanguinis coagulati, & qui sunt in pelliculis suis grauis odoris pingues,& quando separantur debet mundari ab ipsis pelliculis,& sic poni in medicinis. Guli.Placen.inquit:Castoreum est testiculus animalis marini quod bauera appellatur,adulteratur cum opio.

Daphnococci secundum compositorem sunt baccæ lauri.s.semen Ipsius.Circa instans inquit: Lauri folia,& semina usui medicinæ competunt. Auic.in.2.cano.de ipso facit tria ca. unum quod incipit demest,aliud granis lauri, aliud de lauro .i.gar.quod satis est notum.

Petroleum secundum modernorum sententiam est inter species bituminis Iudaici,seu asphalti.Auic.in.2. cano.inquit: Petroleum album notæ speciei est,& nigrum est calamenthũ picis Babylonicæ & reliquarũ . Bartholamæus Montagnana in suis consiliis,in consilio de medicinis habentibus commune iuuamentum ad nocumenta stomachi,uisus, & auditus inquit: Est autem oleum de naphta oleum de petris factum , idest oleum petroleum. Nos uero generaliter pro petroleo,intelligimus oleum petroleum,quod satis est notum.

Aaron.i.barba aaron.Dios.de Aaron facit cap. & inquit: Aaron quam syriaticam uocant,folia habet dragonteæ similia,sed maiora & non uaria:uirgam habens duorum palmorum & colorem purpureum atq; semen crocei coloris:habet radicem albam similem dragonteæ,quæ cruda & cocta mandūcari potest,quia non est ualde caustica:folia eius composita in sale manducantur &c.hæc est quam moderni serpentariã minorẽ uocant,seu dragonteam minorẽ,seu pedẽ uituli.

Mambathematicon secundum compositorem est succus cauliculi agrestis. Quidam mambathematicon uocant quod idem est. Circa instans ait: Struthium.i.cauliculus agrestis , sed hic textus est corruptus. Nam struthium apud Dios.sunt radices rotundæ & oblongæ quibus lanarii utuntur ad fumigandum lanas,quod fumigium limpidat lanam. Secundum eundem cauliculus agrestis nascitur in locis maritimis & desertis, albidior & longior domestico & amarior.

Opobalsamum.i.lachryma balsami, componitur ab opos quod est succus & lachryma. Dios.in cap.de balsamo inquit: Est enim arbor tenera & asperior & oblonga, stipitem habẽs similem iunco. Arbor dicitur balsamus,lignum xylobalsamũ: semẽ carpobalsamũ,succus opobalsamũ. Balsamus aũt si purus fuerit tantã uim habet ut si sol incãduerit,sustineri in manu non possit.& hic succus apud nos non inuenitur,sed infra apparebunt olea quæ loco eius possunt administrari.

Alipiados scd̃m cõpositorẽ est mezereon , & semen ipsius cocognidiũ uocatur,& non est laureola,ut quidã extimauerunt. Hęc plãta apud Dios.uocatur chamęlea aut cocognidiõ. Idẽ in cap.de oleo catholico inqt: Tolle herbæ catholicæ.i.alipiados. Na sine dubio alipiados apud Gręcos est herba catholica seu chamęlea. Verũ sapiẽtes dixerunt: qñ inuenitur in quodã antidoto,ubi ingrediatur alipiados , & cocognidiũ , debet intelligi laureola & semen mezereon. Hęc apud herbaticos dicitur herba oliuella,propter similitudinem foliorum eius.

CXVIII.
DIACATHOLICON.

℞. Folliculorum senæ,	Liquiritiæ rasæ,
Pulpæ casiæ fistulæ,	Penidiorum,
Tamarindorum,	Candi,
aã.℥.ii.alias.℥.iii.	Quatuor seminum communium frigidorum mundatorum.aã.ʒ.ii.alias.℥.i.
Rheubarbari,	
Violarum,	
Polypodii, aã.℥.i.	Zucchari, lib.ii.

Fiat de coctio cũ.ʒ.vi.seminis fœniculi,& unc.iiii.s. polypodii recẽtis.¶Distẽperetur casia, & tamarindi coquantur lento igne ad spisitudinẽ,tunc recipe pulueres harũ rerũ & fiat electuariũ,

ctuariũ,cuius dosis est ab unc.s.usq; ad unc.i.cum aqua calida.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nostros doctores est multũ in usu, maxime secundum istam descriptionem. Dicitur autem catholicon ab inuentore. Descriptio uero quam scribit Lumen malelucens,non debet fieri,quia hodierni doctores non laudant ipsam. Isid.in lib.10.inquit: Catholicus.i.utilis,græcum enim nomen est charis Græcum nomen est sicut & charitas: unde & eucharistia sacrificium, idest bona gratia: hoc potest accipi per diuersa nomina.

CXIX.

DIACOSTVM.

℞. Anisi,	Croci,
Apii,	Aristo- Longæ,
Asari, añ.ʒ.ii.℈.ii. alias.ʒ.xxxiii.	lochiæ, Rotundæ, añ.ʒ.i.℈.ii.
Squinanti,	Costi. ʒ.i.s. alias.ʒ.xviii.
Melanopiperis,	Cinnamomi,
Myrrhæ, añ.ʒ.ii.s. alias.ʒ.xx.	Casiæ ligneæ, añ.ʒ.i.℈.i. alias.ʒ.xv.℈.ii.
*Rheubarbari,	Mellis quantum sufficit.

*Hæc a Nico. præteritur ueru ad costi proportionẽ sim Nico. eium studiosi pondus augeant.

COMMEN. MANLII.

Diacostum autem dicitur a costo,quod recipit. Suprapositã fuit alia descriptio,quæ est de mente Mesuæ, quæ quasi eadem est,tamen differt:& sic sunt ex hominibus qui cõponunt ipsum secundum istã descriptionem,alii secundum illam. Costum autem est radix amara quæ satis est nota.

APPENDIX.

Nihil diacostu, è costo sane antidotum Actuarii a iam exposito euariat,quanquam loco anisi, anethum substituat, costumq; (in Ruelli uersione) omittat,quem a studiosis restituendũ censemus,alioquin prætēda esset aliunde antidoti inscriptio.

CXX

DIAIRIDOS, uulgo Diairis,de melle.

℞. Ireos.℥.i.	Pyperis, añ.ʒ.iii.
Pulegii,	Caricarum,
Hyssopi,	Carnium dactylorum,
Glycyrrhizæ, añ.ʒ.vi.	Passularum enucleatarum, añ.ʒ.iii.s.
Dragacanthi,	
Amygdalarum amararum,	Styra- Rubeæ,
Pinearum,	cis Calamitæ,
Cinnamomi,	añ.ʒ.ii.℈.i.
Zingiberis,	Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Diairis autem dicitur a radice illa quæ ireos appellatur. Gilibert.de Anglia in cap.de strictura thoracis habet unam aliam descriptionem ,quæ eadem est. Item Auic.in.5.can.in tract.vi. de uentre inferiore,& debilitate stomachi inquit: Medicamen quod dicitur diaireos,sed idem non est. Descriptio uero Luminis apothecariorum seu Luminis malelucentis est falsa. Nam quædam simplicia subtraxit. Dicitur diairis de melle ad differentiam descriptionis quæ fit de zuccharo, & eius modus est quod accipiatur zuccharum depuratum ac clarificatum & coctum ad debitam costuram,& quando infrigidatum fuerit addatur pul.radicum ireos quantitas debita, & fiat confectio in morsellis,& id uocatur diairis de zuccharo,quod magis in usu ueuit quam diairis de melle.

Ireos uero secundum modernorum opinionem est radix lilii cœlestis.

Caricæ secundum compositorem sunt ficus pingues siccæ, idem habet Gilibertus,sed Lumen malelucẽs detraxit caricas, carnes dactylorum,passulas,& alia multa.

Storax rubea.i.cozumbrum apud modernos est thymiama seu fex storacis liquidæ Storax calamitæ est satis nota. Inuenitur quædam descriptio ubi non ingreditur nisi storax rubea & calamitæ,in descriptione Gilberti non habetur nisi storax rubea.i.cozumbrum,sed secundum quosdã ambæ debent poni.

CXXI.

DIACALAMINTHES, uulgo Diacalamenthum.

℞. Calamenthi,	Melanopiperis,
Pulegii,	Petroselini,
Seseleos, añ.ʒ.iii.℈.ii. alias.ʒ.liiii.	Thymi,
	Anethi, añ.℈.i.
Leuistici. ʒ.i.℈.i.alias.ʒ.xviii.	Cinnamomi,
Sem.apii.℈.i.alias.ʒ.iiii.	Zingiberis, añ.†ʒ.ii.
*Ameos,	Mellis quantum sufficit

† al.scru.ii. *Singulis tribuit Nic.põdus unc.

COMMEN. MANLII.

Diacalamenthum dicitur a calamẽtho quod recipit. Supraposita fuit una alia descriptio quæ est de mente Mes. & secundum illam descriptionem a multis fit,& apud quosdam ut secundum istam descriptionem, & hoc est secundum uoluntatẽ medicorum ac apothecariorum.

CXXII.

DIACODION.

℞. Capita papauerum nigrorum nõ nimis uiridiam, nec nimis siccorum † numero.xiii.alias.cl

† als numero.xii.

Rosarum.ʒ.ii.s.alias.ʒ.xxviii.	Myrtillorum.℥.i.
Glycyrrhizæ,	Coralii, Albi,
Acaciæ,	Rubei,
Croci, añ.ʒ.i. alias.ʒ.ix.	Sumach,
*Boli armeni. ℥.s.	Sanguinis draconis,
Cinnamomi,	Laccæ,
Symphyti,	Roris syriaci, añ.℈.ii.
Hypocisthidos,	Seminis Portulacæ, ʒ.s.
Balaustiæ, añ.ʒ.i.	

*Hæc Nic. omittit.

Cõficiantur sic: capita papauerum ponãtur in tantum aquæ pluuialis q bene cooperiantur,& per tres dies ibi dimittantur & in ipsa aqua ad tertiam partem bulliant, & postea colentur, & in colatura lib.1.s.mellis myrtini. addatur in tali melle supra dicta admisceatur. Confectio mellis myrtini talis est,in duabus libris mellis despumati,ponatur lib.1.s.succi myrtini,& coquatur ad succi cõsũptionẽ,& postea coletur,& hoc erit mel myrtinũ.

COMMEN. MANLII.

Diacodion dicitur a codia,quod papauer nigrum interpretatur,quod ibi intrat. hoc apud nos non est in usu. Illa uero descriptio qua nos utimur est de mente Mesuæ, quam ipse uocat confectionem de iacur,& ipse docet ipsum fieri diuersimode: nam quandoq; fit simplex,quandoq; cõpositum,quandoq; fit cum melle,quandoq; fit cum rob, quandoq; fit cũ penidus, & sic de singulis,& sic uide supra,quod ostendi ipsum componere separatim secundum diuersitates compositionum.

Symphytum.i.consolida maior seu anagalicum. de quo supra in confectione dicta athanasia.

Rossyriacus secundum compositorem est flos orni. Secundum uero Simonem Ianuen. Rossyriacus est sumach,unde mirandum: est q Nicolaus in isto antidoto habet sumach & rorẽ siriacum. Ergo idem non sunt. Veritas autem est q rossyriacus est sumach,sed iste textus est corruptus: debet enim dicere herbæ syriacæ,quæ est malua. Confectio mellis myrtini eiusmodi est,sicut docet Nico.in isto antidoto.

CXXIII.

DIAPAPAVER.

℞. Succi liquiritiæ,	Sem. Portulacæ, añ.ʒ.ii.s.
Dragacanti,	Citrulli,
Gummi arabici,	Cucurbitæ,
Penidii, añ.ʒ.x.	Sem. Melonis,
Amygdalarum dulcium mundatarum.ʒ.v.	Cucumeris,
	Lactucæ,
Amidi,	Maluæ. añ.ʒ.i.s.
Sem. Cydoniorum,	

Fac puluerem, & tempera cum syrupo uiolato, uel cum sapa. Detur ante prandium uel post.

COMMEN. MANLII.

Diapapauer aũt dicitur a papauere, albo quod recipit. Gili. de Anglia in cap.de causis tussis, habet unã descriptionẽ,quę eadem est Mesues indistincte de loch inquit: Loch de papauere & est diapapauer: sed apud apothecarios modernos, aliud est loch de papauere,aliud est diapapauer: & sic fit loch de papauere de mẽte Mesuæ,& diapapauer de mẽte Nicolai.

Sapa.i.mustum coctum usque ad consumptionem duarum partium: & propterea dicitur triplicatum seu dulcior,aliquando carenum. Isidor.in cap.de potu inquit: Carenum dicitur eo quòd seruendo parte careat: tertia enim parte musti amissa

quod remanſerit carenum eſt : cui contraria ſapa eſt quæ fer-uendo ad tertiam redacta deſcenderit.

CXXIIII.
DIASENÆ.

℞. Senæ. ℥.iii.	Ligni aloes,
Cinnamomi,	Piperis longi,
Folii,	Zingiberis,
Cardamomi,	Zedoariæ,
Galangæ,	Spicæ nardi,
Macis,	Nucis moſchatæ,
Garyophyllorum,	añ.drach.iiii.
Boraginem } adde,& cætera,quæ Melan-	
Calamentum } choliam purgant.	
Auellanarum aſſatarum, numero.l.	Lapidis armeni. ℥.i.
	Lapidis lazuli.ʒ.iii.
Setæ combuſtæ.ʒ.ii.	Zucchari,℥.v.

Mellis deſpumati quantum ſufficit.

COMMEN. MANLII.

Diaſenæ dicitur a ſenę quod ibi ponitur plus quam de aliis ſpeciebus.Giliber.de Anglia in cap.de uitiis ſplenis habet eandem deſcriptionem. Hoc antidotuni apud nos eſt in uſu , ſed ego non certificor ſi iſta deſcriptio ſit illa qua utimur aut non quia ultra iſtam deſcriptionem,etiam uidi aliquos componẽtes ſecundum aliam deſcriptionem,de qua infra erit ſermo,& credo quod utraq; ſit de mente Nicolai.

Senæ uero ſecundum Meſ.eſt folliculus plantæ, quam uocant Perſes ahalzemer,& eius ortus eſt ſecundum ſemitã orobi:& inuenitur ex eo domeſticum & ſylueſtre. Electio, melior pars plantę eius eſt folliculus: deinde folia,ſed tamen in eis eſt uirtus debilis ualde. Hic uero pofſunius certificari,ꝙ intentio Meſ.eſt ꝙ ſenæ ſit folliculus plantæ,& melior pars plãtæ eius eſt folliculus,& in foliis eius eſt debilitas · & propter id dico, quod per ſenæ intelligitur folliculus,& non folia eius , ut faciunt quidam.

Borago eſt herba ſatis nota.Compoſitor inquit Boraginẽ & calamenthum addunt quidam &c.quę melancholiam purgant.In hoc ſapientes intellexerunt,ꝙ hæc duo & cætera addunt in hoc antidoto propter malitiam quæ inuenitur in lapide armeno & lazuli,quia in eo lori non ponuntur:immo hodierni doctores laudant ꝙ ambo debeant lauari,& eius lotionis modum oſtendi ſupra.

CXXV.
DIASENÆ.

℞. Senæ. ʒ.iii.	Piperis,
Auellanarum aſſatarum. numero.l.	Spicæ,
	*Ozimi,
Serici combuſti.ʒ.ii.	Zingiberis,
Lapidum Armeni.ʒ.i.	Folii,
Lapidum Lazuli.ʒ.iii.	Cardamomi,
Zucchari ℥.vi.	Croci,
Cinnamomi.℥.i.	Zedoariæ,
Gariophyllorum,	Floris roriſmarini,
Galangæ,	Macropiperis, añ.ʒ.ii.

* Baſilicon garyophyllatum uulgo

Mellis quod ſufficit.

Conficitur ſic,cum melle auellanæ bene puluerizatæ deſpumatum mel ad ignem decoquitur : deinde puluis ſpecierum admiſceatur,& fiat electuarium in bona forma.

COMMEN. MANLII.

Diaſenæ,ut dictum fuit dicitur a ſenæ,quia plus de ſenę ponitur quam de aliis ſpeciebus.Hoc antidotum dupliciter conficitur,nam ſunt ex hominibus qui faciunt ipſum ſecundũ primam deſcriptionem,& ſunt ex hominibus qui faciunt ipſum ſecundum iſtam deſcriptionem, ſecundum diuerſitates prouinciarum.

Senæ autem eſt folliculus plantæ, ut dictum fuit : & melior folliculus eſt,cuius color trahit ad uiriditatem, & ſubnigredinem quandam,& in quo eſt de amaritudine res modica cum ſtypticitate,& qui eſt magis completus,& in quo ſunt ſemina ampla compreſſa.Subalbidus autem non eſt bonus,& incompletus ſimiliter,& meliora folia ſunt uiridia ſubalbida , & tenuia non bona,& antiquatum,ex eo eſt ſine ſpiritu, & ſtipites eius ſunt inutiles.

CXXVI.
ESDRA MAGNA.

℞. Aliptæ moſchatæ,
Myrrhæ,
Zucchari,
Foliorum rutæ,
Seminis apii,
Chamædryos,
Fœnigræci.
} añ.†ʒ.i.℈.i.gr.i.

Limaturæ eboris,
*Pigami,
†Eleliſphaci,
Balauſtiæ,
*Golenæ,
} añ.ʒ.i.gr.vii.s. aſs.ʒ.xlv.

Cinnamomi,	*Splenis pultri,
Garyophyllorum,	Ventris merguli,
Capparis,	Rheupontici,
Pulegii,	Ariſtolochiæ lon.
†Xyloaloes,	Aſari,
Spicæ,	Hermodactylorum,
Zedoariæ,	Meu,
Laccæ,	Iridos,
Roſarum,	Pyrethri.
Abrotoni,	Peucedani,
Melanopiperis,	Gentianæ,
Petroſelini,	Epithymi,
Osſium dactylorum, añ.℈.ii.s.gr.iiii. alias.ʒ.xxxvi.	Violarum,
	Arthemiſiæ,
	Cimoleæ,
Galangæ,	Foliorum citri,
Zingiberis,	Laureolæ,
Croci hortenſis,	Mentæ,
Anacardi,	Malabathri,
Lithodæmonis,	Quinq; folii,
Mandragoræ,	Carpobalſami,
Acori,	Aniſi,
Pæoniæ,	Amomi,
Thymi,	Cymini,
Hyſſopi,	Ozimi,
†Roris,	Platocymini
Baſiliconis,	Sem. Meconis,
Dauci,	Sem. Rutæ hortenſis,
Seminum Fœniculi,	Baccarum lauri,
Seminum Altheæ,	Sanguinis draconis,
†Oliuarum oſſa,	Lapidum Magnetis,
Vini ueteris optimi, añ.ʒ.s.℈.s.gr.i. alias.ʒ.xxvii.	Lapidum Agapis,
	Osſis de corde cerui,
	Muſcellini,
Balſami.	Petrolei, añ.℈.i. & tertiam partem alterius. alias.ʒ.xviii.
Croci orientalis,	
Folii,	
Coſti,	Camphoræ,
Galliæ,	†Ambræ,
Casſiæ,fiſtulæ,	Margaritarum Perforatarum
Myrobalanorum omnium,	Margaritarum Non perforatarũ,
Nardi celticæ;	Blactæ,biſantiæ,
*Xylobalſami,	Sambuci,
Calami aromatici,	Styracis calamitæ,
Dragacanti,	Sagapeni,
Coralli, Albi,	Sulphuris uiui,
Coralli, Rubei,	Ammoniaci,
†Confitæ rubeæ,	Antimonii,
Caſtorei,	Acaciæ,
Opopanacis,	Betonicæ,
Bdellii,	Caballi marini,
Galbani,	Hypociſthidos,
Aſphalti,	Macis,
Terebinthinæ,	Licii,
Theriaces,	†Schœnanthus,
Maſtiches,	Herbæ ſyriacæ,

†aſs.ʒ.i … Pondera … que ſic ad … m magni … dent au … ex Nic.pr… ſcriptio hi…

* .i. ſemi … pegani, … que pegani … ruta agreſt… Gal.viii. ſimplic.

† Lilifagi uulgo , idest faluiæ.

*aſs Cole … ræ.i.origan…

†Xylobalſami,in eo … prius legebatur.

†Sumach uulgo.

†Osſium dactylorũ men… doſe in tam impreſſis habetur.

† Ambar, ac ſuccinum orientale re centioribus uocitatur.

*Xyloaloes prius legebatur ꝙ pſerrim ob põderũ rõnem adnotauimus , alioquin nullius momẽti foret hæc ſimplicũ tranſpoſitio.

†Confita eſt fex ſtyracis liquidæ thus iudæorũ uulgo appellatum.

* Alii depo … lirro.

†Squinantũ uulgo.

Floris

*Alexādri, smyrnū uocāt uoce ab olus atro deflexa, macceroni uulgo. *.i. cerasi syluestris. † est succus cauliū agrestium.

Floris oleandri,
Phu,
Marrubii,
Euphorbii,
Cardamonii,
Carthami,
Seminis anethi,
Ameos,
Git,
Leuistici,
Seminis citri,
Leucopiperis,
Macropiperis,
Nigellæ,
†Vxifur,

†Cinabriū dicunt.

Sulfuracæ,
Absinthii,
*Alexandri,
*Corticum neræ,
†Mabathematicon,
Aquæ uitis.ań.℈.s.gr.ii. alś.ʒ.ix.
Lithargyri,
Amyli,
Opii,
Radicis iunci,
Calamithæ,
Hyoscyami, ań.gr.vii. alias.ʒ.iiii.s.
Mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Esdra autem dicitur, quia Esdra propheta inuenit eam, ut dicitur i Babylonia. Gilib. de Anglia in cap. de uariolis & morbillis, habet unam aliam descriptionem quę eadem est. Hoc antidotum uidetur esse admodum theriacæ, & sine dubio potest ipsum dici theriaca. Nam Auic.in.5.cań.inquit: Theriaca Esdræ in cuius descriptione ingrediuntur multa simplicia, quæ ingrediuntur hāc descriptionem: uerum in hac multa ingrediuntur. Hoc antidotum apud nos in usu non est, uerum quædam simplicia, si Deus uoluerit, breuiter declarabo,

Alipta muscata uel mixtura.i.confectio, quę in modum trochisci reducitur, cuius descriptio suprapofita fuit.

Limaturæ eboris,i.limatura ossis uel dentis elephantis. Isido.in cap.de bestiis inquit: elephantē Græci magnitudine corporis uocatum putant, φ formam montis præferat. Græce enim mons Elephos dicitur: apud Indos autem a uoce barro uocatur, unde & uox eius barritus dicitur: & dentes eius ebur. Inde ebur.idest, dens elephantis: limaturæ eboris idest, rasuræ dentis elephantis.

Peganon uulgo piganum secundum compositorem est ruta agrion.i.agrestis. Gale.in. 8.simpl.inquit: Peganon.i.ruta syluestris. Macer in cap.de ruta describit diapiganum.i.electuariū de ruta. Et Diosc.in eodem cap.describit diaspoliticon, quod idem est, de quo infra.

Lilitagus, idest saluia.

Golenæ secundum Circa instans est origanum quod exsiccatis foliis cum floribus abiectis stipitibus in medicinis ponitur. Petrus de crescentiis. Origanum alio nomine dicitur gollena, cuius duplex est maneries.s. origanum agreste quod latiora habet folia & fortius operatur, & est domesticū quod in hortis reperitur, & minora habet folia, & operatur suauiter, quod in medicinis ponitur. Colligitur autem in tempore productionis florum, in umbra suspenditur & siccatur. Folia cum floribus debent in medicinis poni abiectis stipitibus, per annū seruatur. Hoc apud Lombardos cornabolia uulgo dicitur.

Petrosellinum domesticum quod notum est. Isidor.in cap. de oleribus inquit: Petrosellinum uocatum φ sit simile apio. Nascitur in petris montibusq; præruptis, quod nos petrapiū dicere possumus.

Crocus hortensis idest, hortulanus seu infectiuus, eo quod de ipso tingitur sericum, & est flos carthami, cuius semen gineo dicit Græcus. Hoc apud Diosc.uocatur cnicum, & de eo dictum est supra.

Lithodæmonis secundum compositorem est lapis niger, qui de India uenit. Quidam uocant ipsum lapidem dæmonis, & hic est lapis qui inuenitur prout asphaltum, & quidam putauerunt esse idem, sed non recte. Nicolaus Florentinus in sermone.7.in cap.de curatione herniæ siue ramicis habet glutinis lithodæmonum, & inquit: Lithodæmonum.i.cum quo lapides & urcei conglutinantur.

Ros syriacus secūdum compositorem est flos orni.de quo abunde supra diximus.

Nardus, idest spica nardi seu aromatica. Apud Auicē.dicitur spica aurium.

Celtica.i. neridē, seu spica romana: & ambæ debērhic poni.

Confita rubea secundum compositorem est storax rubea: secundum quosdam est laudanum, non est autem storax calamitæ, ut quidam dixerūt. Nam infra iterum ponitur storax calamitæ. Moderni uero opinātur esse cozumbrū, idest fæcē storacis liquidæ, & est thus Iudæorum: quoniā Iudæi utuntur ad fumigiū in synagogis suis. Hanc thymiamā dicere possumus.

Theriaca dicitur a tyro serpente. Quidam dicunt φ est theriaca Gal. alii dicunt φ per theriacam intelligitur uinum rubeū coctum cum castoreo.

Splen pultri. Non determinatur ab autoribus cuius cōplexionis sit splen pultri, tamen effectus eius manifestat φ sit de massa sanguinea. Alii dicunt φ est splen, sed non recte: sed nostri doctores opinantur φ sit quædam superfluitas cerebri pulli equini, quæ in tempore suę natiuitatis per motum suum per nares emittitur, & nisi statim ab aliquo recipiatur mater pulli eam absorbet. Soli exponitur & siccatur & reseruatur, & quāto magis exiccatur tanto est melior. Auic.in theriaca Esdræ loco eius habet hepatis almelichi, quod reperio apud Gentilem esse hepar pulli equi. Idem in.3.cań. in ten.xv.in cap. de curationibus splenis inquit: Sumatur splen asini syluestris, & splen equi. Simon Ianuen.in cap.de quebenomolet, inquit: Quebenomolet uel quebelecmelet, in decimo practicæ: alia in confectione Esdræ quam azere uocat ro loco apud Auic. est almelichi: & in pātechni est hepar pulli equi sed in antidotario illim splen pulli equi habetur. Stephanus, & sic est quod hepar almelichi & splen pultri & hepar pulli equi idem sunt.

Mergulus secundum multos est auis quæ uulgari nomine uocatur murgonus in aquis habitat, & eius color uergit ad nigredinem, & omnibus satis est nota. Rasis in libro aphor.in libro.4.in cap.de dictis medicinis & cibariis inqt: Altriar.i.merlus auis, nescio autem an sitidem: tu considera.

Cimolea secundum compositorem est terra sarda siue Hispania: quidam terram argentariam uocant. Gilibertus ibidem ait: Gimolea.i.terra alba. Io.ā. Scrap.in cap.de mulieribus qualiter significetur φ ipsæ sint prægnātes inquit: Cimolea est marmor inuentum in luto uiridi. Idem in suis simplicibus in cap. de cimolea, inquit, φ sunt eius duæ species, una est alba solida, alia est purpurea uelut unctuosa, quæ quando tangitur adhæret digitis, & est melior aliis. Hæc apud Diosc.uocatur gicimolia, cuius alia est alba atq; densa, alia purpurea, & quasi pinguis. Apud Auic.uocatur lutum cimoleæ. Quidam falso putauerunt esse terram sigillatam, quod non creditur.

Laureola secundum Circa instans est cocognidium semen eius, hic textus est falsus. Nam laureola apud Scrap. inter species lauri describitur, & cocognidium apud Dios. uocatur chamælea quę alio nomine dicitur mezereon: unde per hoc dico φ laureola non est semen cocognidii: immo cocognidium est semen chamæleæ seu mamereon.

Platocyminum secundum compositorem est siler: ergo est siler montanum. Nam platocyminum est dictum latum cyminum, quod siseleos. Præterea Gilibertus ibidem ait: Platocymini.i.sileris montani.

Lapis magnes secundum Diosco. gignitur atque inuenitur circa littus Oceani, apud Ragodicas & in India, ab inuentore sic uocatus: est autem colore ferrugineus, magnas habens uirtutes, & uelut spiritum in attrahendo ferrum. Hunc lapidem quidam probandi causa amoris uirorum. Papias ait: Magnes lapis indicus ab inuētore eiusdem nominis dictus, cui tanta uis est ut ferrum ad se trahat, quòd si iuxta eum adamas positus fuerit mox remittit.

Lapis agapis secundum cōpositorem est lapis agarista: quidam falso putauerunt esse lapidem Iudaicum. Secundū Dios. est lapis potentias habens maximas. Sed qui colorem habet similem pelli leonis ualet ad morsum scorpionis.

Muscelinum.s.oleum muscelinum quod ex museo, & aliis speciebus fit, cuius descriptio infra apparebit. Quidam falso oleum balanum putauerunt, sed non recte. Nam muscelinum dicitur a musco & balaninum, a granis been.

Petroleum.i.oleum petroleum quod a modernis dicitur esse naphta seu species, & ab aliquibus dicitur stercus dæmonis. Mes.in distinctione de oleis in confectione olei philosophorū inquit: Est autem eius aliud quod fit a natura, & profert illud minera: aliud mare, & est locus manationis eius in insulis & scopulis maris: & uocatur naphta, cuius tres modi sunt. Est

enim quoddam subalbidum,& quoddam subrubeum tenue, & aliud grossum subnigrum: subalbidum uero est melius aliis, subrubeum est post illud, aliud uero postea.

Caballi marini secundum cõpositorem sunt pisces habẽtes collum & caput & rostrum ad modum equi, caudam ad modum lacertę reuolutam super dorsum,& isti sunt pisces qui in mari inueniuntur dicti uulgari nomine caballini, eo q caput habent simile caballi capiti,& pedes simili modo.

Lycium: secundũ eundẽ est succus de floribus caprifolii uel oculus lucidus. Ergo est succus matrisiluæ, quæ apud nos iuxta hortos inuenitur. Infra in pilulis lucis minoribus ostendam melius.

Herba syriaca secundũ eundẽ,& Matth. Syl. est malua. Gilibert. ibidẽ ait: Herbæ syriacæ .i. maluæ. Si uero diceret roris syriaci nõ esset idẽ. Nam ros syriacus est sumach,& herba syriaca est malua: & ambo recipiuntur in hac compositione.

Flos oleandri .i. nerion seu rodedrendon,& est planta uenenosa, cuius folia sunt similia amygdalę, sed maiora & pinguiora,& flores rhodon .i. rosæ similes semen est patens sicut cornu ueluti lanam deintus habẽs similem hyacintho .f. herba est illi oblonga,& angusta falsa: nascitur locis aquosis,& maxime in maritimis. Hæc apud quosdã landrũ uocatur Diosc.

Sulphuraca secundum quosdam est herba quę odorem habet sulphuris: & dicitur q est species trifolii. Simon Ianuen. ait: Dens equinus a quibusdam uocatur sulfuraca planta iuxta fluuios nascens. Secundum uero Matth. Syl. Dens caballinus uel dens equinus est cassilago, siue iusquiamus. Nam sine dubio dens equinus dicitur a multis Iusquiamus,& est planta quę nascitur multum iuxta fluuios,& in sterquilinis locis,& est quam Papienses herbam pinulam uocant.

Cardamus .i. nasturtium,& est nomen Grecum. Gilibertus ibidem ait: Cardamum .i. nasturtium scilicet eius semen. Miror quod Gal. in .7. simpl. dicat: Cardamus .i. crocus hortulanus: & est ex herbis spinosis, quod falsum est. Nam cardamus est nasturtium. Præterea idem in .7. dicit: Cardamus .i. nasturtium: credo tamen quod hoc acciderit errore scriptoris. Nam debet dicere cardamus .i. crocus hortulanus. Diosc. de cardamo duo facit cap. nam eius species sunt multę. Est enim cardamus domesticus dictum nasturtium,& est cardamus aquaticus dictus senecion, seu chrysonum,& sic de singulis.

Gith, i. melanthiũ siue melachion: & apud modernos est nigella nigra, quæ apud Diosc. uocatur melanthium. Multi falsi apothecarii loco gith utuntur illo semine, quod in bladis inuenitur, quod a multis gitono uulgariter dicitur: sed non recte. Nam gith quæ in medicina efficaciam habet, est semen minutum simile semini porri, cum odore iocondo. hoc semen inuentum fuit ab hodiernis. Et apud nos ultra padum in terra nominata Pinarola inuenitur,& uocãt rochetam: antiquo uero tempore utebantur nigella, quæ colorem citrinum habebat ac triangulatum cum odore priori. Vnde sapiẽtes uolunt q per gith intelligatur nigella nigra, & per nigellam intelligatur nigella citrina, quæ hodie ambæ notæ sunt.

Vxifur secundum Gilibertum ibidem est minium, sed puto falsum: nec sinopodia, ut quidam dicunt: immo uxifur uerum est cinabrium. Simon Ianuen. inquit: Vxifar siue uxifur, quodcunque dicas corruptum est, nam Arabice zengibur dicunt,& est cinabrium. Bulchasim in tracta. primo, inquit: Modus faciẽdi zenxifur,& est cinabrium. Ergo uxifur est cinabrium, & nõ minium. nec est sanguis draconis, ut quidam crediderunt.

Cortex nere secundum cõpositorem est cortex cerasi agrestis,& eius semen a multis modernis mechaleb dicitur. Io. Arculanus in cap. de signis lapidis renum inquit: Nere .i. cerasorum syluestrium, sed Platearius inquit q est arbor, in Apuleia inuenitur producens fructum ad modum baccarum lauri, qua utuntur Saraceni ad faciendum tincturam: si sic est, cerasa agrestia non sunt nere,& pro certo idem non est: quia Matth. Syl. in cap. de machaleb inquit: Machaleb est medulla fructus cerasi domestici uel syluestris: & est in ueritate medulla cerasi syluestris cuiusdam, qua mulieres Arabum utuntur in oleo quo ungunt capillos suos,& alio nomine uocatur nere,& est arbor cerasi syluestris. Apud nos defertur machaleb ex Ianua, cuius magnitudo non est, ut dicit Platearius.

Mabathematicon secundum compositorem est succus caulium agrestium, & sic credo esse uerum. Secundum Circa instans est struthium, quod non est. Vide de ipso supra, quia melius ostensum fuit.

APPENDIX.

Esdra, a Nicolai præscripto, apud Græcorum recentiores uarie admodum cõficitur. Actuarius enim in lib. de composi. medic. Compositionem, ac parandi modum una quã breuissime exponit. Ægineta autem. cui a multiplici nempe usu πολύχρηστος belle uocitatur, simplissime lib. vii. cap. xi. rem perstringit. Aëtius uero lib. xiii. ca. 101. haud lõge uagatur. Verũ iis nec ex iisdem, nec pondere eodem omnino componitur.

CXXVII.

DVCIS.

℞. Anisi. ʒ.ii.gr.xv.	Leuistici,
Liquiritiæ,	Alexandri,
Masticis, añ.℈.ii.gr.v.	Iuniperi,
Chamædryos,	Sileris montani,
Zingiberis,	Pentaphyllon,
Cinnamomi,	Semin. asparagi,
Galangæ,	Rheubarbari,
*Marathri,	Vrticæ,
Carui, añ.℈.i.gr.xv.	Rheupontici,
Calamenthi,	Nucis myristicæ,
Pyrethri,	Ligni aloes,
Piperis, Albi,	Basiliconis,
Piperis, Longi,	Milii solis,
Cyperi,	Saxifragiæ,
Squinanti,	Citri,
Dauci,	Ameos,
Irei,	Radicis asparagi,
Amomi,	Sem. Citrulli,
Folii,	Sem. Mellonis,
Asari, añ.℈.i.	Sem. Cucumeris,
Spicæ,	Sem. Cucurbitæ,
Croci,	Sem. Scariolæ,
Gummi arabici,	Sem. Petroselini,
Dragacanti,	Been. Albi,
Seminis anethi,	Been. Rubei,
Calami aromatici,	Styracis calamitæ,
Cubebæ,	añ.gr.xv.
Cardamomi,	Penidiorum. ℥.s.℈.ii.s.
Carpobalsami,	Mellis quod sufficit.

*.i. Foeniculi.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu. Secundum intentionem compositoris dicitur ducis ab Abbate de curia, qui illud composuit ad opus Rogerii ducis filii Roberti Guiscardi.

CXXVIII.

PLIRISARCOTICON.

℞. Cinnamomi,	Sampsuci,
Garyophyllorum,	†Balsamitæ,
Ligni aloes,	Basiliconis,
Galangæ,	Cardamomi,
Spicæ,	Macropiperis,
Nucis moschatæ,	Myrtillorum,
Zingiberis,	Corticum citri,
Spodii,	añ.℈.i.gr.v. als.ʒ.vii
*Schœnanthus,	Gemmarum,
Cyperi,	Been Albi,
Rosarum,	Been Rubei,
Violarum, añ.ʒ.i.gr.xv. alias.ʒ.x.	Corallii Albi,
	Corallii Rubei,
Folii,	Setæ combustæ,
Glycyrrizæ,	añ.℈.i.gr.ii.s. alias.ʒ.iii.
Mastiches,	*Moschi, gr.vii.s.
Styracis calamitæ,	Camphoræ, gr.v. alias.℈.ii.
Syrupi rosacei quantum sufficit.	

†Menta aquatica uulgo.

*Squinantis officinis.

†Apud Nicolaũ ex Regum uersione desideratur.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium est in usu. dicitur aut pliris .i. completa medicina. arcoticon principium interpretatur, ualet tristitibus & melancholicis. Gilib. de Anglia in cap. de dysenteria intestinali uel hepatica, habet unã aliã descriptionẽ quæ eadẽ est huic.

Sampsucus

Sampſucus ſecundum Dio. a Siculis amaracus nominatur. Idem apud eundem centaurea minor ab aliquibus amaracus uocatur, quod falſum eſt. Nam amaracus ſi eſt ſampſucus, non eſt centaurea. Præterea ſecundum modernorum opinionem generaliter tenetur, quod amaracus ſit alacoen ſiue uechuen. Nam Auic. in .5. cano. in deſcriptione tertia troch. alim daracaron ingredientium in theriaca magna inquit: Amaracus. i. alacoen alba. Ergo amaracus eſt matricaria, quæ apud Auicen. in .2. cano. uocatur uechuen, & eſt herba quæ apud Lõbardos criſpula uocatur, ſed ſampſucus eſt uera maiorana.

Balſamita ſecundum compoſitorem eſt mẽta aquatica, quæ alio nomine ſiſymbrium uocatur. Verum ſiſymbrium apud Auicen. in .2. cano. uocatur nemen, ſed non recte: quia nemen eſt ſerpillum, balſamita uero eſt menta, quæ odorem parum balſami reddit, & eſt herba quæ apud nos iuxta aquas inuenitur.

Gemmæ ſecundum noſtrorum doctorum ſententiam ſunt lapides pretioſi, quas Meſ. in electuario de gemmis deſcribit. Nam electuarium de gemmis dicitur propter lapides precioſos, qui in ipſo ingrediuntur, & uocantur à multis fragmenta cordialia, & ſunt propric zaphyri, hyacinthi, ſardini, granatæ, & ſmaragdi, & iſtos quinq; lapides meo tempore uidi in ipſo electuario ponere. Quidam dicunt quod per gemmas intelliguntur extremitates been albi & rubei, ſed prima opinio eſt melior. Conſtantinus in uiatico in cap. de lachrymis oculorum inquit: Gemmarum non perforatarum, ego exiſtimo quod ſecũdum ipſum debẽt eſſe margaritæ ſiue perlæ. Verum eſt ꝙ margaritæ ſunt laudatæ in iſto electuario, ſed magis laudantur illi lapides precioſi.

Syrupus roſatus fit ex aqua infuſionis roſarum & zucch. ut docet compoſitor. Idem docet Meſ. Oportet autem ſi hanc cõfectionem facere uolueris ſecundum intentionem compoſitoris, quod accipiatur infuſio roſarum, de qua fit ſyrupus roſatus Et hæc infuſio clarificetur & coquatur zuccharum ſecundum artem: & quando coctum fuerit, adde ſpecies ſupradictarum rerum, & fiat electuarium in morſellis: quod ſatis eſt notum.

CXXIX.

DE SVCCO ROSARVM.

℞. *Sacchari,	Sandali, Albi,
Succi roſarum, ana libram. i. ℥ iiii.	Rubei,
Spodii. ʒ. iii.	†Citrini, ana. ʒ vi.
*Diagridii. ʒ. xii.	Camphoræ. ℈. i.

* zuccarum uocant. † i. mahaſari, apud Mauritanos. * i. Scammonii ſuccum.

Tempera ad modum electuarii cum ſyrupo facto de prædicto zuccha. & ſucco roſarum, & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium eſt in uſu. Dicitur autem electuarium de ſucco roſarum ab eodem ſucco, quod recipit. Giliber. de Anglia in ca. de cura arthriticæ. Secundum modernos habet unã aliam deſcriptionem quæ idem eſt. Petrus de creſcentiis in ca. de roſaria, habet mel roſatum, electuarium de ſucco roſarum, ſyrupum roſatum, & oleum roſatum, quæ omnia ſunt ex authoritate Nicolai. Supra eſt poſitum electuarium roſatum, quod etiam eſt in uſu ſub nomine electuarii roſati Meſ. & iſtud eſt in uſu ſub nomine electuarii de ſucco roſarum: quod ſatis eſt notum.

CXXX.

DIAHYSSOPV.

℞. Hyſſopi,	Carnium dactilorum,
Iridos,	†Caricarum pingium,
Melanopiperis,	Paſſularum enucleatarum,
Thymi, ana. ʒ. xx.	Marathri, ana. ʒ x.
*Glechonis,	Zingiberis.
Thymbræ,	Aniſi,
†Pigami,	Carui,
Cymini, ana. ʒ. xx.	Leuiſtici, ana. ʒ. v.

Tragacanthos caricarum loco apud Rhegiensem habetur. * i. gliconii officinis. † alias Hygri pegani, i. humidæ, uel uiridis rutæ.

Mellis quod ſufficit.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium non eſt multum in uſu. Gilib. de Anglia in cap. de cauſis tuſſis, habet unam aliam deſcriptionem quæ eadem eſt. Hyſſopus autem eſt herba ſatis nota. & hæc eſt hyſſopus ſicca: hyſſopus uero humida eſt pinguedo ſeu ſordicies lanarum ouium. Auicen. in .2. cano. de utraque capit. facit. Circa inſtans inquit: Hyſſopus herba eſt ſatis communis, uirtutem habent folia & flores, nõ autem radix. In æſtate cum flores producit colligitur, in umbroſo loco non fumoſo ſuſpẽditur & deſiccatur: in medicinis folia & flores abiectis ſtipitibus ponuntur, per annum ſeruatur, ſingulis annis renouatur.

Gliconium ſecundum compoſitorem eſt pulegium. Gilibertus etiam in ſua deſcriptione poſuit gliconium quod ſecundũ quoſdam eſt mentaſtrum. Alii dicunt quod eſt calamenthum montanum, ſed opinio modernorum eſt ſi intentio compoſitoris eſt quod ipſum ſit pulegium, nos poſſumus ipſum ſequi.

Thymbra. i. ſaturegia, ſecundum Macrum: idem inuenitur apud Serap. in cap. de ſaturegia: & hæc eſt herba quæ in hortis inuenitur. Circa inſtans ait: Saturegia cum flores producit colligatur, & in umbra deſiccetur.

Peganon ſeu piganium eſt ruta agreſtis ſecundum Gal. in .8. de ſimpl. Itẽ inuenitur diapigamum. i. electuariũ de ruta: cuius deſcriptio infra apparebit.

CXXXI.

AD RESTAVRATIONEM humiditatis.

℞. Glycyrrhize,	Cinnamomi. ℥. i.
*Roſæ,	Styracis calamitæ,
Sacchari, ana. ℥. ii.	Zingiberis, ana. ʒ. ii.
Dragacanti,	Penidii. ℥. ii.
Gummi arabici, ana. ℥. i.	Sem. Citrulli,
Sandali, Albi,	Melonis,
Citrini, ana. ʒ. vi.	Cucumeris,
Papaueris albi. ℥. i. s.	Cucurbitæ, ana. ℥. s.
Succi glycyrrhizæ,	Seminis cydoniorum. ʒ. iiii.
Amidi,	Amygdalarum,
Portulacæ,	Pinearum,
Scariolæ, ana. ℥. s.	Berberis,
Garyophyllorum,	†Sebeſten,
Florum uuarum agreſtium,	Seminis maluæ,
Spodii, añ. ʒ. iiii.	Violarum, añ. ʒ. i.

* alii raſæ non autem roſæ legunt, ut ſit glycyrrhizæ raſæ, quod magis arridet. † Mixa, ſeu mixaria Actuario.

Syrupi albi quod ſufficit.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium non eſt in uſu. Vua agreſtis ſecundum cõpoſitorem eſt lambruſca. Dioſc. in cap. de cuanthio inquit: Euanthium flos eſt uitis agreſtis quæ cum ceperit florere colligendi ſunt flores ipſi & deſiccandi, & in teſta reponendi: melius naſcitur in Syria & Sicilia. Plin. œnanthium flos eſt uitis agreſtis, quæ lambruſca dicitur. Item alibi. œnanthium uitis lambruſcæ: uua colligitur cum flore, & deſiccatur in umbra &c. componitur autẽ ab œnos quod eſt uinum Græce, & anthos quod eſt flos.

CXXXII.

CONTRA LVMBRICOS.

℞. *Santonici, lib. i.	Carui.
Cornu cerui uſti. ℥. iii.	Baccarum lauri, añ. ʒ. i.
Semin. canabis. ℥. ii.	Thymi,
Cinnamomi. ℥. ii.	Zingiberis,
Abrotoni,	†Gith,
Abſinthii,	Lupinorum, añ. ℥ ii.
Origani,	Cardamomi. ℥. i.

* herba de monte peſſulano. † Melanthii, ſeu nigella appellatur.

Mellis decocti cum gramine quod ſufficit.

COMMEN. MANLII.

Iſtud electuarium non eſt in uſu. Rainaldus de uilla Noua in lib. 2. in cap. de lumbricis, & aſcaridibus ponit electuarium ad lumbricos necandos expertum, & illud electuarium uidetur in aliquibus rebus eſſe idẽ. Verum Nicolaus in ſua deſcriptione plura ſimplicia habet.

Santonicũ ſecundum compoſitorem, eſt herba quæ inuenitur in monte Peſſulano. Rainaldus loco eius habet centonicæ quæ alio nomine herba Babylonica appellatur. & uidetur eſſe ſpecies abſinthii. Quod apud Serap. Schea uocatur, quod ſecundum eundem eſt abſinthium marinum, & ſic eſt ſine dubio. Hoc apud modernos eſt abſinthium marinum, & eſt illud quod hodie granela uocatur, aut herba marina, aut ſomenzina. Defertur de Ianua ad nos, & ſunt qui uocant ipſam herbam zẽnuinã, & ab aliquibus dicitur ſemen ſanctum. Nicolaus Florẽ. in lib. 6. in. ca. de uermibus uentris, & cura inquit: Dixit Iudæus. ꝙ ſemen bran. alias beatum datum in quantitate ʒ. v. emitti facit

nidum uermium, qui appellantur cucurbitini penitus, & ego existimo quod sit semen sanctum, quod uocatur semen uermiũ. Idem infra ibidem in uno electuario ait: Seminis uermiũ, quod dicitur sanctũ à quibusdam dicitur semen santonici, ꝙ idem est secundum modernorum sententiam.

Ceruus animal est satis notum. Os qui inuenitur in corde ipsius, & cornu eius adustum, & aliæ partes ipsius multa iuuamenta habent in medicina: sicut est notum practicantibus. Modus autẽ adustionis cornu eius, est quod accipiatur cornu cerui, & incidatur minutim, & ponatur in olla in fornace, & ibi dimittatur die ac nocte: deinde extrahatur, & si est album, signũ est quod est combustum: sin autem non, facias iterũ tantum, qđ sit bene album: deinde reseruetur.

CXXXIII.

PHILANTHROPVM MAGNVM.

℞. Folii,	Asparagi,
*Schœnanthus,	Cardamomi,
Cyperi,	Apii,
Asari,	Marathri,
Euphorbii,	Erucæ,
Thymi,	Sinapi,
†Petroselini Macedoni.	Orobi, Albi, Rubei,
Anethi,	
Milu solis.	ana.ʒ.s. alias.ʒ.vi.
Lapidis lyncis,	Garyophyllorum,
ana.℈.iii.s.alias.ʒ.x.	Zingiberis,
Cinnamomi,	Costi,
Calami aromatici,	Casiæ ligneæ,
Polypodii,	Pyretri.
Physalidos,	*Celticæ,
Melanopiperis,	Myrobalani,
Sem. Petroselini, Vrticæ,	Corticum olibani,
	Leucopiperis,
Leuistici,	Carpobalsami,
Citri,	Carui,
Lithu spermatos,	Cymini,
Bardanæ,	Baccarum lauri,
Baccarum hederæ,	Ileris,
ana.℈.ii.alias.ʒ.viii.	Saň.℈.i.alias.ʒ.iiii.
Galangæ,	Oleorum Nardi,
†Nardi,	Pulegii,
Zedoariæ,	*Sambacini,
Betonicæ,	†Muscelei,
Phu,	ana.gra.xv.alias.ʒ.iii.
Meu,	Mellis quod sufficit.

* Squinantum nominant.
† Alexandrum uulgo.
* Spicæ nardi.
† Spica Nardi uulgo.
* Sambucini, e sambuco nempe, officinis.
† alias Muscelini, i. e musco.

COMMENT. MANLII.

Philãthropos amicus hominis uel misericos interpretatur. Hoc antidotũ apud nos est in usu, sed eius descriptiones sunt diuersæ secundum diuersitatem locorum. Nam sunt ex hominibus qui faciendo ipsum errant, sicut ostendam. Gilibertus de Anglia in cap. de signis discretionis lapidis renum, & uesicæ habet philanthropon maius & minus, quæ fere idem sunt. Licet quædam simplicia mutauerit, quædam & omiserit.

Philanthropos etiam aliquando inuenitur pro quadam herba, quæ est species lappagi. unde Dio. in cap. de aparine inquit: Aparine quam Græci philanthropon uocant latine purpurea, uel lappago dicitur herba eius: cuius formam ibi docet quæ apud nos circa hortos nascitur, & muros. Pli. inquit: Aparine aliqui omphacocarpon, alii philanthropon uocant: ramosam hyrsutam quinis senisue in orbem ramorũ foliis, per interualla semen rotundum durum & concauum subdulce, nascitur in frumentario agro, aut hortis, pratisue asperitate uestium tenaci.

Follium. i. malabathrum sunt ex hominibus qui loco eius ponuntur folia garyophyl. sed hodierni doctores magis laudãt spicam, aut macẽ quam folia garyophyl. & sic meo tempore in isto antidoto macem uidi ponere.

Asari. i. assarabaccara, cuius radix usui medicinæ competit. Vnde Gal. in. 6. simplicium. Asaron idest assarabaccara. Iuuamentum, quod est in hac planta sunt radices eius.

Petrosellinum Macedonicum secundum compositorem est Alexandrum, uel olusatrum: cuius semen est nigrum, quod satis est notum. Sunt ex hominibus qui componunt in isto antidoto semen petrosellini & Macedonicum, sed errant. Nam sapientes uolunt intelligi solum petrosellinum Macedonicum, quod est Alexandrum, & hoc est uerum. Nam paulo inferius in descriptione huius antidoti recipit semen petrosellini. i. petrosellini usualis.

Lapis lyncis secundum compositorem est lapis qui fit ex urina lupi ceruarii coagulata in montibus. Enax in suo lapidario in cap. de lapide lyncis: dixit, quod fit de urina lupi ceruarii mi cta, & in montibus coagulata, quæ in domo seruata generat optimos fungos. Dio. facit ca. de lotio lyncis. i. urina lyncis. quę multi ligurium uocant.

Physalidos secundum compositorem est filipendula. Dant mihi admirationem uerba Simo. Ianuen. qui dicit: Physalidos, uesichago, alchechengi, cacabum: idem species est solatri: secũdum enim intentionem suam physalidos est alchechengi, qđ moderni non approbant. Ipse etiam met supra in ca. de filipẽdula inquit: Filipendula in antidotario Nicolai, in confectione philanthropos, sed manifestum est legentibus Nicolaũ in prædicto antidoto, non expressisse filipendulam, nisi sub nomine physalidos. Aut igitur textus eius est deprauatus, aut sub nomine physalidos intellexit filipendulam, & sic sibiipsi contradicit dum dicit quod est alchechengi. Veritas autem est quod filipẽdula ibi ponitur sub nomine physalidos. Matthe. Syl. in cap. de filipendula inquit: Filipendula physalidos patrisciria idem. Itẽ Circa instans: Filipendula physalidos alio nomine appellatur in maritimis partibus, & in Apulia, & in montuosis locis reperitur. Radix eius præcipue medicinæ competit: per decem annos in multa efficacia seruatur, in fine autũni colligitur. Idem in fine ait: Valet electuarium hoc quod fit ex ea s. philanthropos ad eadem: apud nos etiam nascitur, cuius folia sunt similia petrosellino, sed plana & non expansa: cum capitello simile anetho habent florem album: radicem habet factam ut pæonia, sed minorem. Hæc apud nos in pratis inuenitur.

Lithospermatis secundum compositorem est milium solis. Sed Gilibertus ibidem habet milium solis & lithospermatis, & dixit quod est saxifragia, quod credo esse falsum: sicut apparet apud Simonem Ianuen. in multis locis, ut in cap. de calib. & in cap. de lithospeematon, & sic meo tempore concordati fuerunt doctores ponere in isto antidoto pro lithospermate milium solis, sunt ex hominibus qui ponunt selinum spermatis pro lithospermate, sed non recte: quia ibi habet seminis apii.

Bardana. i. lappago maior: quidam personatam uocauerũt alii lappam uocant. Quidam sapientes dixerunt quod bardana, siue lippa ingreditur in isto antidoto, quia philoanthropos pro herba idem est. Vnde Isidorus: Lappa dicta quod habeat caulem in gentem per terram dispositum: hæc à Græcis philanthropos uocatur, quod uestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui.

Orobus albus. i. eruilia alba. Orobus rubeus. i. eruilia rubea. De qua Dios. in cap. de eruo dixit: Eruum siue (ut alii) orobum nascitur in lenticula. seritur etiam, cuius aliud palidum, aliud subruffum, & aliud album. Ab Aui. in. 2. cano. eodem nomine uocatur, sed miror, quod ipse in synonymis quæ sibi attribuuntur dicat eruum. i. orobus, & est amelictarda quæ est aurum Romanum, & achirosa, cuius gummi dicitur charabe, quod falsum est. Nam eruum est orobum, sed non charabe. Sunt qui ponunt uitiam pro orobo, sed errant, & miratus fui de quodam apothecario qui ponebat loco orobi uitiam Secundũ autem Guiliel. Placen. Eruum est robilia, seu cicercula.

APPENDIX.

Haud mirandum nos longius, quã olim suo lumine nostrũ hoc luminare, prospectasse, MAGNVM inscriptioni huius compositionis addentes. Cum non ab re factum studiosi comperient, tum ex non obscura Rhegini Calabri interpretatione, tum ad minoris, consimilis inscriptionis, differentiam: namq; à Nicolao Philanthropum Minus inibi perpulchre habetur, ad omnia quæ Magnum, non inefficax. Hæc accipiens:

Schœnanthus,	†Macedonici,
Asari,	Opii, ana.ʒ.ix.
Euphorbii,	Alii addunt.
Petroselini.	

† Sic legit Rheginus, ego autem epitheton petroselini dicerẽ, sic petroselini Macedonici.

Granos

*Granorum ſolis,	Polypodij, ana.ʒ.iv.
Saxifragiæ,	Mellis quod ſufficit.

*i.milii.

CXXXIIII.

GALLIA MVSCATA quæ intrat in præcioſis medicinis & electuariis ſic fit.

℞. Maſticis.℥.ii.gummi arabi.℥.i.camphoræ.℈.i. hæc autem bene terantur & cribellentur,& trochiſci informentur cum aqua roſata,& ſiccentur in umbra,& poſtquam fuerint deſiccati terantur ſubtiliſſime,& miſceantur cum.℥.iiii.olei ſambucini colati,etiam bulliti ad medietatem cum ſpeciebus iſtis bene tritis. ℞.cinnamomi,garyophyllorum,nucis muſcatæ, ana.℥.s.ex omnibus iſtis bene manibus malaxatis fiant trochiſc.in medio cõcaui,& cum ſigillo ſigillati ad pondus.ʒ.i.s.& poſtea ungantur aqua roſata mixta cum muſco.

COMMEN. MANLII.

Gallia autem muſcata ſecundum compoſitorem,ſunt trochiſci facti cum muſco & aliis ſpecibus.Quidam dixerunt quod dicitur gallia,quia à primo in Gallia prouincia fuit reperta.Circa inſtans dixit:Gallia muſcata quidam dicunt quod fructus eſt ſed falſum:ſed eſt quædam confectio ex ſpeciebus aromaticis & muſco.Meſ.in diſtinctione de trochiſcis poſuit aliam deſcriptionem,quæ non concordat cum iſta,& propter hoc uolunt medici quod quando inuenitur in receptis Nicolai gallia muſcata,intelligamus de illa quæ fit ſecundum hoc.Idem intelligere debemus in receptis Meſuæ.Apud Arabes ſuch eſt gallia:infra apparebit deſcriptio Meſuæ,in tractatu de trochiſcis.

Oleum ſambucinum.i.oleum quod fit ex floribus ſambach,ſeu zambach,ſeu ut uulgo geſeminum,cuius modus infra apparebit.Hanc confectionem oportet conficere cum bona diligẽtia,& iſti trochiſci debent ſigillari cum ſigillo facto,ut docet Albuchaſim.

Aqua roſata mixta cum muſco,ſic debet fieri.℞. aquæ roſatæ bonæ & electæ lib.ii.moſci boni odoris,non falſificati aur.i.tere & pone in bocia de uitro & diſtilla,cum lento igne paulatim,quouſq; tota diſtilletur,poſtea repone eam in uaſe uitreo,& ſtringe os eius,& utere in iſtis trochiſcis,& ubi oportet.

CXXXV.

IVSTINVM.

†Oluſatrũ dicunt.

℞. Cinnamomi,	†Macedonici,
Folii,	Seminis urticæ,
Coſti,	Seminis grani ſolis,
Spicæ nardi,	Citri,
Caſiæ ligneæ,	Saxifragiæ,
Ariſto- Rotundæ	Iuniperi,
lochiæ Longæ,	Seminis aſparagi,
Elenii,	Sileris,
Hyſſopi,	Apii,
Pulegii,	Anethi,
Artemiſiæ,	*Pegani,
*Pentaphylli,	Fœniculi,
Leucopiperis,	Aniſi,
Orobi,	Baccarum lauri,
Petroſelini,	ana.℥.i.s. alias.ʒ.ix.
Leuiſtici,	Mellis quod ſufficit.

*i.pegani officinis, & ruta agreſtis.
*Quinque folium uocant.

COMMEN. MANLII.

Iuſtinum autem à Iuſtino imperatore compoſitum ſeu inuentum dicitur.Gilibert.de Anglia in cap.de ſignis diſcretionis lapidis renum & ueſicæ,habet unam aliam deſcriptionem quę conuenit cum iſta.Hoc antidotum eſt multum in uſu.

Elenii.i.enulæ,cuius radix uſui medicinæ competit. Circa inſtans ait: Enulæ duplex eſt maneries.ſ.hortulana,& campeſtris quæ maioris eſt efficaciæ. Radix eius in medicinis debet poni non folia,& colligitur radix in principio æſtatis,& ſoli exiccatur,ne humiditate putreſcat: per duos annos ſeruatur uel per tres.

Artemiſia.i.mater herbarum ſiue berengeſis.Pli.inquit: De Artemiſia mulieres hanc gloriam affectauere,in quibus Artemiſia uxor Mauſeoli regis adoptata herba hoc nomine uocatur,quæ ante parthenis uocabatur.Sunt qui ab Artemide quæ eſt Diana,artemiam cognominatam putant, quoniã priuatim medicatur fœminarum malis.

CXXXVII.

CATHARTICVM IMPERIALE.

℞. Diagrydii,	Cardamomi,
*Myrobal.citrinorum,	Zingiberis,
*Hermodactylorum,	Celticæ,
Zucchari,	Melanopiperis,
ana.ʒ.iiii.s. alias.ʒ.viii.	Macropiperis,
Cinnamomi,	Garyophyllorum,
Saxifragiæ,	†Amomi,
Polypodii,	ana.ʒ.i.s.alias.ʒ.i.i.
Nardi, ana.ʒ.ii alias.ʒ.iiii.	Mellis quod ſufficit.

*Myrobalani,ac hermodactyli apud Rhegi num & Nico.deſiderãtur.
† Nicolaus habet.

COMMEN. MANLII.

Catharticum autem imperiale.i.laxatiuum pro Imperatoribus uel pro aliis delicatis hominibus interpretatur. Gilibertus de Anglia in cap.de ſignis diſcretionis lapidis renum & ueſicæ habet hanc eandem deſcriptionem.

CXXXVII.

LITHONTRIPON MAGNVM.

*Nicolaus ponit.

℞. Nardi,	*Dyperi,
Zingiberis,	*Amei,
Xylobalſami,	ana.ʒ.i.gra.xv. alias.ʒ.x.
Acori,	Folii,
Cinnamomi,	Croci,
Peucedani,	Squinanti,
Meu,	Caſiæ ligneæ,
Melanopiperis,	Bdellii,
Leucopiperis,	Maſtiches,
Macropiperis,	Iridos,
Saxifragiæ,	Amomi,
ana.ʒ.ii.s. alias.ʒ.xx.	Leuiſtici,
†Carpobalſami,	Granorum ſolis,
Garyophyllorum,	Petroſelini,
Coſti,	Sinoni,
Rheupontici,	*Sileris,
Liquiritiæ,	Cardamomi,
Dragacanti,	Anethi,
Alexandri,	Euphorbii,
Chamædryos,	Lapidis lyncis,
Apii,	Olei Nardini,
Aſparagi,	Muſcellini,
Sem. Baſiliconis,	aã.℈.i.minus.gra.iiii.
Vrticæ,	alias.ʒ.v.
Citri,	Mellis quod ſufficit.

†Opobalſamum habet Rheginus in ſua uerſione.
* Nicolaus habet.

COMMEN. MANLII.

Lithontripon.i.conterens & frangens lapidem interpretatur.Gilibertus de Anglia in cap.de ſignis diſcretionis lapidis renum & ueſicæ,ponit hanc eandem deſcriptionem.

Nardi.i.ſpicæ nardi.Aui.in libello de uiribus cordis enumerans ſimplicia cordialia,pmittit ſedicturum de cypero & nardo in capit. de ſpica nardi: & tamen de ea ibi nullum reperitur feciſſe capitu. quod ex defectu translatoris accidiſſe ſuſpicandum eſt.

Peucedanum ſecundum compoſitorem eſt fœniculus porcinus,& apud Serap.in proprio cap.eſt herbaturum. Circa inſtans ait: Peucedanum herba eſt quæ alio nomine fœniculus porcinus dicitur.Cum autem inuenitur in receptis medicinæ radix poni debet, quia plus habet efficaciæ radix collecta. Per duos annos ſeruatur,ſed melius eſt ut ſingulis annis renouetur.

Melanopiper.i.piper nigrum,leucopiper.i.album,macropiper.i.longum,& hæc tria inueniuntur aliquãdo in receptis ſub nomine trium piperum,quod idẽ.Sunt ex hominibus qui non ponunt in iſto antidoto niſi piper nigrum & album,ſed ſecundum plures tria debent ingredi.

Carpobalſamu.i.ſeminis balſami.Sunt ex hominibus qui dicunt quod debet dicere oppobalſa.& eſt ſuccus emanans ab arbore balſami,Deus ſcit.

Rheupontici eſt radix ſimilis rheubarbaro,& dicitur à rheu quod eſt radix,& ponticum,quia inuenitur in inſula Ponti: uel dicitur ponticum à ſapore.Circa inſtans inquit: Rheupontici per decem annos poteſt ſeruari:eſt autem ſimile rheubarbaro,& eligendum eſt quod grauius eſt in ſuo genere,& amari ſaporis,continuum,habens uenulas ſicut rheubarbarum diſtinctas,

non tingit sicut id, aliquantulum est amarum, & ponticum habet saporem.

Basiliron.i.ozimum garyophyllatum, ut dictum fuit. Auicen. in libello de uiribus cordis testatus est, quod ozimum est basilicon.

CXXXVIII.

MITHRIDATVM MAGNVM.

℞. Styracis calamitæ, †	Seminis rutæ,
Garyophyllorum,	Sinoni,
Nardi,	Meconis,
Xylobalsami,	Apii,
*Orobi,	*Dauci,
Lentisci,	Leuistici,
Laccæ,	Seminis rapæ,
Dragacanti,	Macropiperis,
Mastiches,	Seminis urticæ,
Galbani,	†Amei,
Gummi iuniperi,	Amomi,*
Asphalti,	ana.ʒ.ii.alias.℥.xxvii.
Castorei,	Acori,
*Offei,	†Illapheos,
Bdellii,	*Cassani,
Terræ sigillatæ,	†Cathariacæ,
Meliloti,	*Zucozariæ,
Laudani,	ana.℈.ii.alias.ʒ.xviii.
Opopanacis,	Balsami
†Armoniaci,	Cinnamomi,
Opii,	Croci,
Sulphuris uiui,	Costi,
Glycyrrhizæ,	Squinanti,
Nitri,	Zingiberis,
Hypocysthidos,	Malabatri,
Acaciæ,	Myrrhæ,
Rosarum,	Terebinthinæ,
Chamædryos,	†Olibani,
Hyperici,	Casiæ ligneæ,
Abrotani,	Agarici,
Pæoniæ,	Spicæ celticæ,
Hyssopi,	Rheupontici,
Origani,	Iridos,
Elenii,	*Asari,
Rami Cedri,	Diptami,
Rami *Dapnidis,	Prasii,
Aristolochiæ lon.	Colocynthidos,
†Cyperi,	Stœchados,
Peucedani,	Artemisiæ
*Centaureæ,	Calaminthæ
Rosis marini,	†Scordion,
Radicum eryngii,	*Silphii,
Balaustiorum,	Chamæpithyos,
Cimarum myrti,	Piperis Albi
Psidiæ,	Piperis Nigri,
Seminis †Romei,	Sem. Ozimi,
Scyllæ,	Sem. Petroselini,
Carpobalsami,	†Anagodam,
Anisi,	*Folii,
Gith,	†Cardami,
Hyoscyami,	Pentaphylli,
Cynum,	ana.℈.i.alias.ʒ.ix.
Fœniculi,	Baccarum lauri.℈.s,
Cardamomi,	Alias.ʒ.iii.
Seseleos,	Vini uetustissimi.℥.i.
*Thesapii,	alias sextarium.i.

Mellis quantum sufficit.

†Pondus apud Nicolaum, additur, nempe. ℥.xxxvi. *alia orobō leticæ.i. Laccæ, ex Nico. *.i. pastinacæ agrestis. †Nicol. addidit. *Pondus apposuit Nicola. ℥ unc. xxvii. * Gummi hederæ, ex ponunt. †.i. lappæ. *.i. cyclaminus. †.i. rasuræ cornu cerui. *.i. floris agni, nempe casti. †alii amomum. †Thus nominant. *Ni. ponit. * .i. lauri. †Epithymum, Nicolaus haber. * Nicolaus addidit. †.i. Asi agrestis. * Nicol. addidit. †.i. raphani. †uel ut alii anagalda, idest sumach. *aquatici nempe. †Cartamū uulgo. *.i. feminis sinapi.

COMMEN. MANLII.

Mithridatum autem secundum intentionem compositoris est mater omnium antidotorum. Giliber. de Anglia in cap. de dysenteria intestinali, uel hepatica dixit: Mithridatum.i. mater omnium antidotorum, uel à mithridate rege dictum. Sine dubio Mithridatum est confectio magna, sicut theriaca à Mithridate rege ponti inuentore dicta. Nam cum Mithridates rex ponti in Bosphoro urbe à Pompeio ac Romanis obsessus esset: iam de seipso desperans uenenum uxoribus, pellicibus, ac filiis potandum dedit, quod cum & ipse nouissimo sumpsisset beneficio medicaminum, quibus uitalia sua præmuniuerat, nequaquam mori poterat: proinde tandem gallo cuidam militi, qui iam muro defosso intrauerat urbem iugulum præbuit sicque finiuit uitam. Auic. in. 5. cano. habet unam aliam descriptionem, quam dicit esse descriptionem communem, sed non est eadem: uerum est quod sunt ex hominibus qui faciunt ipsum mithridatum secundum Nicolaum, & sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum Auic. & propter id ambas descriptiones annotabo.

Orobus lentisci secundum compositorem est lacca, sed secundum sapientes ille textus est falsus, quia debet dicere orobi & leuistici, & sic credo esse uerum: quia Gilibertus ibidem dixit: Orobi & leuistici: ex quo patet quod per orobum intelligitur eruum, & per lentisci intelligitur leuisticum, quod alio nomine cheisin appellatur, & sic meo tempore concordati fuerunt doctores Papienses esse tenendum.

Gummi iuniperi secundum Matthe. Syl. est uernix, ut apparet in capi. de uernice, ubi sic ait ex authoritate Pauli: Vernix est gummi cuiusdam arboris quæ in Christianorum partibus nascitur, quæ arbor iuniperus uocatur: ergo pro gummi iuniperi intelligitur sandaraca, seu uernix: uerum aliqui in ista descriptione loco gummi iuniperi ponunt gummi cedri, ut Gilibertus. Si autẽ gummi cedri ponere uolueris, infra in litera de ramis cedri dicam quid sit.

Offei secundum compositorem est gummi hederæ. Idem exponit Gilibertus ibidẽ, & hoc est gummi satis notum, uocatur ab aliquibus opocissi. Nam cissos apud Dios. est hedera.

Nitrum apud Auic. in. 2. cano. est baurach armenum. Io. Serap. in suo breuiario in cap. de ægritudinibus quæ generantur in auribus dixit, quod nitrum est baurach rubeum. Idem Sera. in lib. de simplicibus in cap. de baurach ait: Aphronitrũ & baurach.i. nitrum & spuma nitri species baurach, & mineræ ipsius sunt sicut mineræ salis. Nam ex eo est ad modum aquæ fluens: deinde petrificatur, & ex eo est quod est in minera sua sicut lapis, & ex eo est rubeum, & ex eo est album, & puluerulentulum, & multorum colorum. Et nitrum, quamuis sit ex speciebus baurach, habet tamen operationes alias à baurach, & ibi Serap. de eo multum loquitur in hoc antidoto. Sunt ex hominibus qui ponunt pro eo sal panis: sunt etiam qui ponunt sal nitrum: quo utuntur bombardarii: & sunt qui ponunt sal rubeum ut eis placet.

Rami cedri secundum composito. sunt rami iuniperi: sed ignoro: uerum est quod unum pro alio potest poni. Rami autẽ secundum Isido. in cap. de arboribus dixit: quod sunt qui de trunco manant: sicut à ramusculis cætera: sed cedrus non est iuniperus: uerum est eius species. Dios. de utraq; cap. facit, & inqt Cedrus est arbor, unde fit pix cedria quæ est parua atq; spinosa: & sunt eius duæ species una earum quæ gerit fructum similem cupresso sed est minor eo multum: & alia gerit fructum sicut granum myrti. Et hæc est arbor quæ apud Auicen. in. 2. can. uocatur serbin, & ipse computat eam arborem inter genera arboris pini. Eius lignum nominatur lignum mortuorum, quia conseruat corpora mortua à putrefactione, & custodit corpora mortuorum, & destruit quod est in eis de humiditate. Postquam dixi de arbore ipsius: nũc uolo narrare de gummi ipsius: quia inuenitur aliquando in isto antidoto loco gummi iuniperi scribit gummi cedri sicut supra promisi. Dico ergo quod gũmi cedri: est quam Auic. in. 2. cano. uocat chitran, & dixit quod est arbor quæ nominatur alscerbin, & uirtus fumi eius est sicut uirtus fumi picis, & fit ex eo oleum: cuius separatio est cum lana, sicut separatur ex pice. Idem in cap. de pice de ipsa loquitur idem in ca. de serbin ait: Serbin est arbor alchitran: nos quidem iam locuti sumus de alchitran. Serap. in cap. de chitran dixit: Est oleum quod egreditur ex serbin, & serbin sunt duæ species de quibus idem narrat: quod narrat etiam Diosc. de cedro. Melius autem alchitran est illud quod est spissum, clarum, & habet fortem odorem cum horribilitate, & quando intingitur digitus in eo non cito fluit ex digito, propter suam spissitudinem: & quando stilla eius cadit in loco remanet collecta, & non expanditur.

panditur. Hæc à multis dicitur pix liquida,& ab aliquibus uocatur picula,& ab aliis gummi cedri,quod idem est.

Daphnidis secundum compositorem est laurus.s.folia ipsius arboris,& non semen,ut quidam crediderunt:quia infra iterum habet baccarum lauri,quæ sunt fructus eius arboris. Gal.in.6. simpl.inqt:Gar.i.laurus,folia huius arboris,& fructus eius sunt baccæ lauri.Est alia species lauri nominata nomine lauri,& est planta parua quæ nominatur laurus Alexandrina.

Eryngium seu iryngus secundum Dios.est nux agrestis,& est herba spinosa:cuius folia in initio comeduntur,& in sale componuntur:& hæc apud Serap.est species cuiusdam herbæ uocatæ centum capita alba,quæ apud nos dicitur à multis cardo panis & eius ortus est in pratis,& in locis sabulosis:non est autem secacul ut quidam crediderunt. Auer.in.5.coll.dixit: Elgarzaria,quod Hyspani uocant panicald, & in Arabico alchartama,& alii secacul,& in latino iryngi dicuntur. Bartholomeus Montagnana in suis consiliis,in consilio de sterilitate dixit, qd iryngus est secacul,quod est falsum: quia Serap.de utraq; separata facit cap.& hoc satis est notum apud sapientes,quod iryngus non est secacul.

Psidiæ.i.cortex mali granati secundum compositorem. si autem reperitur psigiæ intelligitur storax liquida.

Romey secundum eundem est semen raphani. Idem Gilibertus dixit: Romey.i.raphani,& sic meo tempore uidi semen raphani ponere.

Gith.i.melanthium. Auicen.in sua descriptione habet melachion,& est opium,quod falsum est. Nam infra in eadē confectione habet opiū,quod non est consonum,de quo infra. Gith. autem secundum Circa instans herba est, quæ inter frumētum nascitur,& semen habet nigrum triāgulatum,quod cum in medicina reperitur,poni debet,non herba aliquantulam habet amaritudinem. Vnde per hæc uerba uidetur hic autor denotare illud quod inuenitur in bladis,& comeditur cum frumēto, sed non recte,quia illud in medicina nullam aut paucam habet efficaciam,sed gith quod debemus intelligere est semen nigrum simile semini porri,cum odore iocundo,& est nigella nigra, cuius capitulum inuenies apud Dios.sub nomine melanthium. Item Plin.gith est Græcis melanthium,alii melaspermon uocāt. Ille qui de nouo scripsit intitulatus Lumen maleiucens dicit: Napeos.i.semen gith.i.lappa ꝙ falsum est,nam infra habet illapheos,quod est bardana.

Cardamus secundum Gal.in.7.simpl.est nasturtium. Idem dixit Gilibertus in eodem loco.secundum uero illud Lumen, quod uoco malelucens est cardamomum,quod falsum: aliud enim est cardamus,& aliud est cardamomum:sicut est notū sapientibus. Tesapii secundum compositorem est semen sinapis usualis,& non semen sinapis albæ,ut dicit Lumen malelucens.

Micon secundum compositorem est semen papaueris albi, secundum Lumen malelucens est semen papaueris nigri,quod falsum est. Nā micon est papauer,& quando inuenitur papauer,simpliciter de papauere albo intelligitur.

Leuisticum apud Auic.in.2.cano.uocatur cheisim, & secundum quosdam est quam Dios.ligusticum uocat. Supra in isto antidoto dictum fui,quod inueniuntur multæ descriptiones in quibus non ingreditur leuisticum:sed in loco ubi dixit orobi lentisci,debet dicere orobi & leuistici,quod melius est.

Illapheos idest bardana,siue lappago maior, seu personatia,quod idem est.

Cassamus secundum compositorem est panis porcinus. Gilibertus dicit: Ciclaminis.i.cassami: & sic est. Nam cassamus.i. panis porcinus,& ciclamē idem sunt:hoc à Mesue uocatur Artanita,& ab aliquibus uocatur malum terræ,& ab aliis buthormariem , apud Romanos dicitur tuber terræ:eius radix usui medicinæ competit.

Cathariace est rasura cornu cerui secundum compositorē Gilibertus dicit: Cathariace,uel canarthi.i.cornu cerui, zuchozariæ secundum præfatos autores,est flos agni casti . Circa instans ait: Agnus castus frutex,est siue arbor:cuius folia competunt usui medicinæ,& eius flores,non autem radices: flos autē appellatur agnus castus,à uulgaribus autem quibusdam salices marinæ uocantur. Herba etiam uocatur agnus castus,& ubicūque in receptis simpliciter agnum castum inuenies, intelligas flores. Agnus castus in omni tempore reperitur in aquosis locis,flores in uere,& in autumno colliguntur,per annum & non plus in multa efficacia seruantur:uiridis agnus castus maioris efficaciæ est quam exiccatus.

Balsamus est liquor emanans ab arbore balsami. Secundum Auic.in.2.cano. Balsamus est arbor quæ nascitur in Ægypto,in loco ubi dicitur oculus solis. Secundum autem Diosc.nascitur solummodo in Iudæa in curtibus,uel in locis humidis: & sunt ex hominibus qui sophisticant ipsum,sed potest probari multis exemplis,primo ex eo quod uidemus adhærere labiis uulnerum eius ligni à quo emanauit balsamus,etiam in aqua dissoluitur. Et ptopterea dicunt autores quod facile de panno eo infecto lauatur. Dios.autem dicit in aqua iniectum primo petit fundum,postmodum dissoluitur,& totam aquam albam facit,& propterea uocat ipsum lachrymum,& Græce dicitur opobalsamum. Nam opos est lacrhrymus uelut lac: & similiter oposici uocatur lac ficulneæ ab ipso. Sed quia in partibus nostris uerum balsamum non inuenitur, composuerunt autores quædam olea quæ possunt administrari in omnibus locis, ubicunque ingrediatur balsamus,de quibus infra in tractatu de oleis dicitur.

Malabathrum.i.folium indum,& non sunt folia garyophyllorum,ut quidam credunt. Gal.autem in.7.simpl.inquit: Malabathrum folium.i.folium indianum,spicæ simile est secundum uirtutem. Dios.autem de ipso duo cap.facit:unum quod incipit: Folium uel folia sunt herbæ quæ in India nascuntur locis humidis & paludosis,colliguntur autem hæc folia in aqua supernatantia. Et autem optimum folium,quod est leue, & albidum,& uiscidum,& suauiter olens in modum spicæ,gustū nardi referens. Et aliud ca.facit de malabathro,& ibi dicit: Malabathrum putauerunt multi esse nardi indici folium, sed falluntur &c. Circa instans ait: Malabathrum.i.folium paradisi, uel foliū album: multum est carum,sed illo caremus,cuius loco ponimus folia garyophylli,uel spicam nardi. Aui.in.2.cano. in cap. de folio in fine dixit: Loco eius ponitur pondus de mace, aut etiam de spica.& sic hodierni loco folii indi ponunt spicam nardi aut macem.

Anagodam secundum compositorem est sumach,idem exponit Gilibertus ibidem: Sumach autem apud aliquos rossyriacus uocatur. Folium aquaticum,apud autores non reperio ca. sub illo nomine:uerum secundum quosdam folium aquaticū est folium agreste,& si sic est, Dios.de ipso facit cap. sub nomine folii agrestis,cuius duo sunt genera, masculus & fœmina, quæ saxosis nascitur locis sicut bryon.i.herba hepatica,uel alia herba nascens super lapides,sed uiridiora folia habet sicut oliuæ & uirgam teneram,& breuem,& radicem tenuem, & florē album,& minutum sicut miconii.i.papaueris:& ego uidi in partibus nostris folium aquaticum natans super aquam cuius sunt maiora foliis oliuæ,quod est notum.

CXXXIX.

MVSA ENNEA.

℞. Pyperis albi,gra.xvii.alias.l.
Euphorbii,
Aristolochiæ Rotundæ,
Aristolochiæ Longæ,
*Mandragoræ,
} ana.ʒ.i.℈.i. alias.ʒ.iiii.℈.i.
Thuris mascu,
Myrrhæ,
Gentianę,
Hyoscyami,
} ana.ʒ.vi. alias.xviii.
Opii.ʒ.iiii.alias.xii.
Croci.ʒ.iiii.minus gra.vii.alias.ʒ.viii.℈.ß.
Mellis quantum sufficit.

COMMENT. MANLII.

Musa Ennea autem dicitur à peritissimo philosopho Musa inuenta,proprie datur quartanariis,ante horam accessionis in modum auellanę cum uino calido. Gilib.de Anglia in cap. de cura arthriticæ secundum magistros,habet hanc descriptionē. Hoc antidotum apud nos est in usu, maxime secundum istam descriptionem quæ uocatur Musa magna,quę in usu non est,

* Additur a nonnullis ultra inscriptionem cōpositionis, nam Musa Ennea uocitatur,a Musa primum (ut aiunt,) inuentore. Mox ab Ennea.i.a nouem, quæ ipsam componunt, ingredientibus simplicibus Medicinis.

Reperitur etiam quidam fructus uocatus musa,&iste est fructus in quo peccauit primus parens.

CXL.

MICLETA, uulgo MICLEATA.

*Nicol. addidit.

*Citrinorum,
℞. Myrobalanorum mundatorum,& assatorum Indorum, Chebulorum, } ana.ʒ.ii.s.
Bellericorum, Emblicorum, } aῆ.ʒ.ii.

† Hucusque Nic. singulo.ʒ.ii.accipit.

Nasturtii.ʒ.ii.s.†
Cymini,
Anisi,
*Marathri,
Ameos,
Carui, } ana.ʒ.i.s. alias sesquidrachmam.

*Nico. omittit.

Infusa in aceto die & nocte dimittantur,&assata puluerizentur, tunc adde.

Spodii,
Balaustiorum,
Masticis,
Sumach,
Gummi arab. } ana.ʒ.i.gra.xv.

† Syrupum habet Rheginus Nic. interpres.

Fricentur omnia cum oleo rosaceo,& temperentur cū †succo myrtino.

COMMEN. MANLII.

Micleata autem dicitur experta: proprie ualet ad hæmorrhoidas,& ad uentris torsionem,& alia multa. Gilib. de Anglia in cap.de diaria habet unam aliam descriptionem, quæ similis est huic.Idem Auic.in.5.cano.habet unam aliam,sed non est similis,nec in usum uenit.

Mirobalani indi.i.nigri,qui sine ossibus inueniuntur:chebuli ac aliæ species sunt notæ,& modum assationis docet liber, qui dicitur Bulchasim in libro.2. de præparatione medicinarum, qui modus iste est:oportet quod imbibas myrobalanos indos uel chebulos,uel citrinos,uel bellericos,uel emblicos , in aqua citoniorum.i.in succo citoniorum aut granatorum acetosorum,aut in succo uuæ acerbæ: deinde sicca eos bene, & madefac in oleo rosato,uel in oleo de lentisco,aut oleo masticino,uel butyro,uel oleo oliuæ : deinde assa super patellam ferream,uel textam calefactam primo,& caue ne adurantur,ita ut destruatur uirtus eorum.

CXLI.

ROSATA NOVELLA.

℞. Rosarum,
Glycyrrhizæ,
Zucchari, } ana.℥.i.ʒ.i.℈.ii.s. alias.ʒ.xxiiii.

Cinnamomi.ʒ.ii.℈.ii.gra.ii.

Garyophyllorum,
*Nardi,
Zingiberis,
Galangæ,
Nucis moschatæ,
Zedoariæ,
Styracis calamitæ,
Cardamomi,
Apii,ana.℈.i.gra.ix. uel.viii.alias.℥.i.

*.i.spicæ nardi.

Mellis despumati quod sufficit.

COMMEN. MANLII.

Rosata autem secundum compositorem dicitur à rosis , & nouella respectu ueteris,quæ recipiebat tabar.i.sulphur uiuum tamen miror quia in ea sulphur uiuum non ingreditur. Gulielmus Placentinus in suo antidotario habet hanc eandem descriptionem.

Apium herba est satis nota. Secundum Circa instans quando simpliciter ponitur in receptis,semen debet poni.Columella in suo lib.de cultu hortorum inquit:
Nunc apio uiridi crispetur florida tellus.
Nunc capitis porri longo resoluta capillo.

CXLII.

RVBEA CROCOMAGMATICA.

uulgo Trochiscata.

†Glycyrrhizam uocant.

℞. †Liquiritiæ,
Cinnamomi,
Papaueris albi,
Croci,
Rosarum,
Hyoscyami,
Semin.apii, } aῆ.ʒ.iii.℈.ii.gra.v. alias.ʒ.xxvii. ... ana.ʒ.iii.gra.xv. alias.ʒ.xviii.

Nardi,
†Violarum,) ana.ʒ.i.gra.vi.s.) alias.ʒ.ix.

† Florum nempe.

Garyophyllorum,
Styracis,
Opii thebaici, } aῆ.ʒ.s. alias.ʒ.iiii.

*Crocomagmatis,
†Hedychroi,
Myrrhæ,
Anisi, } ana.gra.xv. alias.ʒ.ii.

*Mellis quantum sufficit.

* Mensam prius legebatur, trochiscorum crocimagmatis,ob dictionis compositionem forsitan deceptus.
† Hidioeri, uulgo inepte scribitur.
*alias Rhodomeli ex Nico.

COMMEN. MANLII.

Rubea autem dicitur ab ipso colore:trochiscata , quia in ea trochisci ingrediuntur.Giliber.de Anglia in cap.de cura arthriticæ secundum magistros habet hanc descriptionem:idem habet Gulielmus Placentinus in suo antidotario.

Viola apud Diosc. uocatur hion,& est flos herbæ quæ satis est nota.Columella in libro de cultu hortorum inquit. Ponatur uiola & nimium rosa plena pudoris,

CXLIII.

THERIACA, uulgo TYRIACA

Magna Galeni.

℞. Trochis.scilliticorum.ʒ.ii.℈.ii.alias.ʒ.xlviii.
Piperis longi.ʒ.ii.alias.ʒ.xxxvi.
Trochiscorum Tyri, Diacorallii,) ana.ʒ.i.℈.i.) alias.ʒ.xxiiii.
Xylobalsami.℈.ii.gra.vii.alias.ʒ.xiiii.

Opii,	Acori,
Iridis,	Chalcanthi usti,
Agarici,	*Serapini,
Rosarum,	Terræ sigillatæ,
†Scordei,	Hypocysthidos ,
Semin.rapæ syluestris,	*Celticæ,
Cinnamomi,	†Chamædryos,
Opobalsami,	Gentianæ,
ana.℈.i.gra.xiiii.alias.ʒ.x.	Meu,
Rheubarbari,	Carpobalsami,
Croci,	Amomi,
Spicæ,	Apii,
Costi,	Marathri,
*Schœnanthus,	Carui syluestris,
Zingiberis,	Sesceleos,
Casiæ lignæ,	Anethi,
Styracis calamitæ,	†Nasturtii,
Myrrhæ.	*Hyperici,
Terebinthinæ,	ana.℈.i.alias.ʒ.vi.
Thuris masculi,	Mumiæ,
Calaminthæ,	Castorei,
Diptami,	Opopanacis,
Stœchados,	Asphalti,
Polii,	Galbani,
Radicis pentaphylli,	Centaureæ min.
Petroselini,	Aristolochiæ Longæ,
Piperis† albi,	Rotundæ,
ana.℈.i.gra.vii.alias.ʒ.viii.	Dauci syluestris,
Folii,	ana.℈.i.alias.ʒ.iii.
Gummi arabici,	

*Sagapeni uocant.
† Scordeum uulgo.i. Allii agrestis.
*Sica Romana uulgo.
†uel chamæpityos.

* Squinantum dicunt.
†Nicola. habet.
*Herba sancti Ioannis uulgo.

†Apii mendose prius legebatur.

Quæ teranda sunt tere,& gummi in uino liquefacta,cū puluere,& melle sufficienti commisce.

COMMEN. MANLII.

Theriaca autem magna Gal.secundum intentionem Nicolai; dicitur theriaca esse domina medicinarum,quæ composita fuit à Gal. & sic est quod Gal. composuit unam descriptionem,sicut apparet apud ipsum in tractatu suo theriacalium,sed non uidetur esse eadem cum ista.Sit autem quocunque,ab hodiernis practicantibus magis est laudata descriptio Andromachi,quam Aui.in.5.cano.ex authoritate Andromachi scripsit, quam hæc Gal.Andromachus fuit primus inuentor tyri, ac aliarum rerum quæ nociuæ sunt super omnia uenena.Nam si

cut

cut narrat Auic.in.5.cano.in cõfectione mithridati dicit, quod Mithridates erat rex ponti,& nominauit eam suo nomine, & composuit ipsam. Et infra ait: Fuit ergo theriaca magna in multitudine iuuamenti: deinde postquam accidit Andromacho illud quod expertus fuit ipsum super iuuamentum carnium serpentum,& aliorum, addidit in eo trochiscos de uiperis, & alierum est parum per additionem & diminutionem &c. Si autem queratur quare dicitur theriaca: dico quod theriaca, maxime illa quæ fit secundum istam descriptionem dicitur à tyro serpente. Dico autem quod theriaca potest primo modo dici quasi tyriæ caro: quoniam in ipso ponitur caro tyriæ.i. serpentis fœminæ taliter nominati, quæ etiam uipera & echidna ab autoribus nuncupatur, propter quam præcipue carnem theriaca ponitur ualere contra uenena, præsertim animalium uenenosorũ. Secundo modo potest dici theriaca tyros Græce Latine fortis est nanq; fortis,& ualidissima medicina: præsertim contra uenena. Haly.autem.10.practicæ cap.de theriacæ utilitatibus,& probatione eius in attrahendo ait: Trahit etenim theriaca ad se uenena, aliæ autem theriacæ in quibus non ingreditur caro tyri: dicuntur esse medicina quæ ualet cõtra uenenũ, ut lapis bezaard qui est medicina liberatiua à ueneno. Aui.autem in.2.cano.ca.6.de operationibus medicinarũ singularium inquit: Albezaar autem & theriaca sunt omnes medicinæ, quarum proprietas ẽ ut conseruent sanitatem & uirtutem in spiritu, ut ex eis expellat nocumentum ueneni à se: & quasi nomen theriacæ artificialibus dignius conuenit,& nomen albezaar singularis cadentibus secundum naturam dignius, & uidetur quod uegetabilia, & mineralia ex artificialibus dignius nomen theriacæ sumant: mineralia nomen albezaar,& uidetur etiam quod non sit inter ea magna differẽtia. Postquam dixi de bezaard ex authoritate Auic.idem uolo dicere ex authoritate Nicolai Floren. qui in lib.4.in cano.de medicinis bezaardalibus à uenenis liberantibus in generali, quasi in fine cap.inquit: Et quia istæ etiam aliquando bezar siue theriaca tripliciter possunt sumi, ut innuit Serap.in simplicibus cap.de lapide bezaard. uno modo largissime pro omni medicina principaliter, uel secundario faciente ad liberationem à uenenis. Alio modo large pro medicinis bezaardalibus supradictis. Et tertio modo stricte.v.g. theriaca ꝑ tyriaca ipsa quæ est una confectio dicta theriaca magna, uel liberans,& dicitur theriaca Gal.& est illa in qua ingreditur carõ tyri & non propterea ut multi credunt uocata est theriaca: immo propter suæ uirtutis theriacalis excellentiam nomen generis sortita est,& suo nomine meruit appellari,& est de qua intelligitur cum absolute profertur. Et similiter bezaar stricte sumptum, dicitur de quodam lapide, qui per excellentiam suæ bezaardalis uirtutis nomine generis consimiliter est uocatus: de quo lapide hic afferam quæ de ipso scripserunt sapientes. dixit Serap. Bezaard est nomen Persicum,& eius expositio est contra uenenum uel expellens uenenum &c. De lapide bezaard multum loquitur, sed non notificat in quo loco generetur iste lapis: sed infra in alia descriptione theriace ostendam, si Deus uoluerit. Si etiam queratur quomodo faciebant antiqui medici, medicari illis qui à morsibus uenenatis fuerant contaminati antequam habuissent notitiam theriace: declarat Petrus de Abano seu Conciliator in tract.suo de uenenis, qui sic inquit: Septem sunt herbæ habentes proprietatem liberandi à uenenosis cibis,& potibus, & conferentibus morsibus, & uulneribus uenenatis. Quorũ prima est hypericon dicta herba sancti Ioannis, quæ alio nomine dicitur perforata quam Achilles oraculo appollinis in exercitu Troianorum dicitur inuenisse. Secunda est uincetoxicum. Tertia est enula. Quarta caphanus. Quinta diptamus. Sexta aristolochia longa & rotunda. Septima lactucella: quarum unaquæque dicitur æquipollere theriacæ: ita ut uulneribus uenenosis, succus alicuius prædictarum datus in potu uulnera ueneno infecta purget & saluet. Et per istum modum omnes antiqui talia curabant uulnera, antequam theriacę habuerint notitiã. Item quælibet prædictarum curat morsus uenenosos loco theriacæ super posita.

Trochiscus squilliticus.i.de squilla: idem habet Auic. Squilla autem uocatur cepe muris, eo ꝙ mures interficit: eius uero descriptio infra apparebit.

Trochiscus tyri.i.de tyro serpente. Auic.habet trochiscos uipecarum, quod idem est de quo infra. Tyrus autem est serpens dictus à multis scurzoni. Serap. in cap.de lapide smaragdi ait ex authoritate Rasis: Et dixit ille in libro de proprietatibus, si cadat aspectus tyri super lapidem smaragdi, dissoluuntur oculi tyri,& liquefiunt.

Trochiscus diacoralli.i.de corallo. Auicen. loco eorum habet trochiscos alindaracon, qui sunt trochisci Andromachi de quo infra.

Rapa syluestris secundum Nicolaum est rapistrum uel napus syluestris. Auic.loco eius habet seminis napi syluestri rotũdi, quod apud multos idem est. Et si sic est quod rapa syluestris sit napus syluestris: ergo est rapistrum quod à Romanis aromoracchia uocatur: tamen quia non est aliqua authoritas firma hic describam formam rapæ syluestris ex authoritate Sera. qui sic, inquit, de mente Dios. Rapa agrestis est planta habens multos ramulos, quorum longitudo est unius brachii: nascitur in locis siccis, & habet summitates leues,& folia mollia quorum latitudo est unius pollicis aut amplius parum: & habet semen in uaginis,& est semen nigrum paruum, quod cum frangitur est album interius,& hæc à multis rapilla uocatur.

Terebinthina, uel terbentina est resina, seu lachryma terebinthi arbóris, quæ à uulgo largatũ solet uocari. Aui.loco eius habet gummi albotim, quod idem est.

Diptamum secundum Pet.de crescen. dicitur alio nomine fraxinella, quia frondes habet ad modum fraxini. Serap. de ipso loquitur in cap.de origano. Aui.loco eius habet pulegiũ indum, quod idem est.

Acorus secundum Diosc. est herba ueneria, uel aphrodisia, uel piper apum, quod satis est notum. Serap. in cap. de acoro inquit: Hueg.i.acorus,& nominatur spatella Idẽ infra ait: Succus radicis eius abstergit obscuritatem uisus, & radix quidem acori ingreditur in confectionibus theriacarum,& aliorum antidotorum.

Meu apud Aui.in.2.cañ.uocatur meu.& id quod de ipsa plãta administratur in medicina est radix. Ille qui de nouo scripsit quem in pluribus locis uocaui Lumẽ malelucens, in eadem cõfectione loco meu habet fistram, idest ualerianã, quod falsum est. quia si Nicolaus uult quod ponamus meu, quare illud Lumen malelucens uult ponere ualerianam, quæ idem non est.

Amomum semen est minutum, quod ab oriente defertur. Papias inquit: Amomum dictum, quod cinnamomi odorem habeat: frutex botruosum, semen redolens sibi connexum, flore albo, hominum somnos suauificat. Serap.in cap.de amomo inquit: Ameme.i.pes columbi,& est amomum. Idem infra ait ex authoritate Humayn filii Isaac in theriaca: Amomũ est ex rebus quæ inebriant: est enim in proprietate eius quod inebriet, & faciat dormire.

Carui syluestris.s.semen ipsius. Auic.loco eius habet cocdumeni: quod idem est: & per carui agreste non intelligitur cimmella, ut quidam crediderunt: immo intelligitur siler creticum siue chersini campestre, quod alio nomine leuisticum hortulanum uocatur. Sed Lumen malelucens intellexit per carui syluestre carui usuale, quia non cognouit differẽtiã quæ est inter carui syluestre,& inter carui domesticum. Si autem queratur qualiter ipsa theriaca debeat confici, infra ostendã in alia descriptione,& ibi dabo modum ipsam regulariter componendi.

Mel.s.mel apũ.Gal.autem habet mellis attici.i.mellis Atheniensis. Nam uide quod Diosc.in capi de melle ait, quod eius genera sunt duo: unum quod cupiliones apes colligunt, quæ sunt oblongæ: aliud quod sub terra inuenitur, & atticum dicitur. Idem infra ait: Mel autem atticum, quod elimaticum appellatur,& illud quod appellatur hyplcon bonum est & dulce, et odoratum,& russum. Item Pli. Mellis attici summa laus toto orbe existimatur, sed thymum magis laudatur. Quare in aliquibus antiquis antidotis mel atticum, mel thymum exponitur: & sine dubio mel atticum, ut dictum fuit mihi, dicitur ab attica.i. Atheniensi regione ubi optimum mel colligitur. Nam regio attica est regio in qua abundant ipsæ apes. Notandũ est ꝙ mel ponendum in constructione theriacæ non debet decoq, sed tãtum ad ignem poni quousq; eleuauerit spumã,& tũc ilico sine mora colari: aliter etenim construi theriaca non posset cũ quantitate sola mellis in ipsius. descriptione posita. Andromachus

loco eius habet mellis alhaffe, de quo infra.

Vinum .s. uinum odoriferum usuale. Gal. autem habet uinũ falernum .i. illius regionis, unde Papias: Neapolis oppidum ꝓpe Falernum ubi optima uina nascuntur. Dios. inquit: Vinum Italicum quod falernum dicitur, utilius est maxime uetus. Idẽ infra: Vinum albanum fortius falerno, & gustu subdulce &c. & sic per uinum falernum intelligitur uinum quod fit in illa regione, & uocantur uuæ falernæ, quia de eis est copia in regione Falerni.

APPENDIX.

Quanquam plura hic desiderentur, aliunde studiosi petant, nostram THERIACES FABRICAM, breui ædituram, probe consolentes, cum inibi uiderint rem abunde complexam.

Theriaces fabrica Nicolai Mutoni.

CXLIIII.
TRYPHERA MAGNA.

℞. Opii .ʒ.ii. gra. xv. alias .℥.ii.

Cinnamomi,	†Celticæ,
Garyophyllorum,	Rosarum,
Galangæ,	Piperis,
Spicæ nardi,	Anisi,
Zingiberis,	Apii,
Costi,	Petroselini,
Styracis calamitæ,	Fœniculi,
Calami aromatici,	*Macedonici,
Cyperi,	Dauci,
Iridos,	Hyoscyami,
Peucedani,	Seminis ozimi, ana .ʒ.i. alias .℥.i.
Acori,	
Mandragoræ,	Mellis quod sufficit.

† Spicæ nardi pe.

* Apium montanum uolunt.

COMMEN. MANLII.

Tryphera autem magna dicitur, quia fructum magnum confert mulieribus, & proprie matricis earum, dando quando dolorem matricis patiũtur cum uino decoctionis altilitæ .i. matris herbarum, quæ alio nomine artemisia uocatur. Gilber. de Anglia in primo lib habet unam descriptionem, quæ idem non ẽ: uerum idem in capit. de retentione menstruorum habet unam aliam, quæ est similis huic. Hoc autem antidotum potest confici per duos modos, uidelicet quod ipsum potest componi cũ opio, & sine opio: & illa in aqua ponitur opium, appellatur tryphera magna cum opio: & quando non ponitur opium, tunc appellatur tryphera sine opio: & quando fit sine opio non subtrahatur, nisi solum opium: & illa in qua ponitur opium, non administretur si non transiuerint sex menses, ut est notum.

Peucedanum secundum Serap. est herbaturum, & apud herbarios dicitur fœniculus porcinus: cuius radix ac semen usui medicinæ competunt. Verũ quando simpliciter inuenitur peucedanum, radix debet intelligi: & quando inuenitur in una recepta cheisim, & cordumeni, intelligitur per cheisim leuisticum; & per cordumeni intelligitur semen cheisim montani, ꝙ est semen peucedani: & hoc apud sapiẽtes est ex secretis simpliciũ:

Mandragora apud Auic. in .2. cano. uocatur Iabrol, cuius radix (ut dicit) habet formam hominis, quod non creditur. Columella in libro de cultu hortorum, inquit: Mandragoræ pariat flores mœstamq; cicutam.

CXLV.
TRIOPHYLLON.

℞. Piperis albi .℥.s.	*Elenii,
Piperis nigri .ʒ.ii.	Spicæ,
Cimini asli. ℥.s.	Cyperi,
Zingiberis,	Apii,
Nitri,	†Seseleos,
Pyrethri, ana .ʒ.ii.	Costi, ana .ʒ.s.
Piperis longi .ʒ.s.	Garyophyl. ʒ.i. gra. vii.s.
Petroselini,	Dactyliorum, nu. xii.
Ameos,	*Foliorum rutæ uiridis. ℥.i.s.
Dauci,	
Anisi,	Mellis quod sufficit.

* .i. radicis enulæ.

† .i. sileris montani.

* Florum inepte prius legebatur.

COMMEN. MANLII.

Triophyllon autem secundum compositorẽ dicitur à uiridibus folii rutæ, quæ in ea ponuntur.

Ruta autem est herba satis nota. Columella in libro de cultu hortorũ ait: Ruta atq; palladiæ baccæ uictura soporem.

CXLVI.
TRIA SANDALI.

℞. Sandali Albi, Rubei, Citrini,	dum .i.s. alias .iii.
	†Amidi,
	Gummi arabici,
†Rosarum,	Dragacanti,
*Zucchari, ana solidos .ii. alias .iiii.	Sem. Melonis, Citrulli, Cucumeris, Cucurbitæ, *Scariolæ,
Rheubarbari,	
Spodii,	
Succi Glycyrrhizæ,	
Seminis portulacæ, ana soli-	ana solidum .i. alias .ii.
	Camphoræ .϶.i. alias .ʒ.i.

Syrupi rosati quod sufficit.

† Alii pondus rosati quadruplicant, ut scribit Nico.

* Alii zaccaræ, idest psyllii, cum magis proposito psyllii quadret.

† Amylũ dicunt.

* Apud Nico. desideratur.

COMMEN. MANLII.

Triasandali autem dicuntur à tribus generibus sandalorum quæ ibi intrant: & sunt proprie albi dicti leuci, rubei, rosacei, citrini dicti mahazari, & omnes sunt noti. Hoc antidotum est multum in usu. Solidus secundum compositorem in tract. de ponderibus est exagium, & exagium apud eum est .℥.i. cum dimidia & sic moderni pro solido .ʒ.i.s. ponere solent.

CXLVII.
THEODORETOS ANACARDINA, uulgo Theodoricon Anacardinum.

℞. Aloes hepatici .℥.i.s. alias .xii.	Zingiberis,
	Anacardi,
Iridis,	Carpobalsami,
Cassiæ ligneæ,	ana .ʒ.iiii.s. alias .℥.iiii.
ana .ʒ.vii. minus gra. xvi. alias .℥.vi.	Folii,
	Spicæ,
Garyophyllorum,	Myrobalanorum omnium,
Rheupontici,	Meu,
Mastiches,	Epithymi,
Squinanti,	ana .ʒ.iii. ϶.i. alias .℥.iii.
ana ʒ.iii. gra. iii.s. alias .℥.i.	

Mellis quod sufficit, Conficitur sic.

Accipe corticum radicis fœniculi bene abluti contriti lib .i. & pone in duabus libris aceti, & stet ibi per septem dies: & postea tere ipsas radices, & in eodem aceto coque usque ad tertiam partem, & cum omni diligentia cola per pannum, & pone in duabus libris mellis despumati, & bulliat usque ad aceti consumptionem, sicq; cum tali melle confice. Supradictæ radices colligantur in Maio uel Iulio, quia ante hoc tempus humidæ sunt, & post hoc siccæ.

COMMENT. MANLII.

Theodoricon autem anacardinum, dicitur ab anacardis qui ibi recipiuntur. Auicẽ. in .5. cano. habet theodoricon magnum & multa alia, sed non sunt idem.

Anacardus autem secundum compositorem, est fructus cuiusdam arboris, quæ pediculus elephantis uocatur. Idem dicit Simon Ianuensis: sed secundum Circa instans hoc est falsum.

Fœniculus est herba satis nota: eius semẽ apud Græcos marathrum uocatur. Nicolaus autem inquit: Accipe corticum radicis fœniculi bene ablutis .ioti. Et sic generaliter apothecarii debent scire, quod omnes radices, cortices, folia, & rami non debent poni in medicinis, nec debent desiccari, si ablutæ nõ fint à terra & sordibus eorum: & desiccentur in loco ubi non sit humiditas.

CXLVIII.

VOMITVS ualens tertianariis & quartanariis, sed maxime competit quotidianariis.

℞. Tapsiæ .℥.iii.	Vincetoxici,
Asari .℥.i.	*Croci hortulani,
Cinnamomi,	Semin.
Mentæ,	Atriplicis, ana .℥.i.

Mellis quod sufficit.

* Carthamũ uulgo.

COMMEN. MANLII.

Tapsia est herba de qua Raynaldus de uilla Noua in lib. 2. in cap. de scabie & pruritu ait: Et scias ꝙ tapsia quæ in hoc unguento intrat, est facta in modũ lasulatæ, siue mentæ Romanæ,

& uocatur pipèria: & loco piperis ponitur in salsa, & in foro Iulii & in campo serici tantum iuxta murum reperitur: & habet acuitatem sicut piper: & est facta ad modum lapacii acuti, siue iasulatæ. Alia uero de tapsia uide ibi. De tapsia etiam uide supra in confectione anacardina.

Atriplex apud Dio. uocatur atraphaxis. Aui. in. 2. cano. duo cap. facit de eo: unum sub nomine cataf: aliud de chrysolachana: & ibi ait quod est triplex quæ plurimum inuenitur in Seni. Columella in lib. de cultu hortorũ inquit: Et grauis atriplici cõsurgit longa faselus. Et hæc est herba quæ apud hortulanos Papienses bleta alba uocatur: cuius semen usui medicinæ competit.

CXLIX.

HIERA PICRA, uulgo inepte Hiera picra magna.

℞. Cinnamomi,	Violarum,
Spicæ,	Absinthii,
Croci,	Epithymi,
Squinanti,	†Agarici,
Asari,	Rosarum,
Xylocasiæ,	Colocynthidos,
Xylobalsami,	Mastiches,
Carpobalsalmi,	Turbith, añ. ℈. ii. alias. ʒ. ix.

†Agaricũ trochiscatũ alii substituunt.

Aloes ad pondus omnium specierum.
Mellis colati ac despumati, quod sufficit.

COMMEN. MANLII.

Hiera autem. i. sacra, picra. i. amara: inde hierapicra. i. sacra amara. Vocatur autem hierapicra magna ad differentiam alterius, quæ dicitur simplex: magna dicitur, quia in ea plura & fortiora simplicia ingrediuntur, & utraq; possunt confici. Nã primo ex speciebus hieræ magnæ fit confectio cum melle, quæ appellatur hierapicra pro clysteriis. Item de prædictis speciebus cum melle rosato conficiuntur pilulæ, quæ dicuntur de hiera magna, seu de hiera maiori, quod satis est notum. De speciebus autem hieræ simplicis fit hiera picra cum melle quæ uocatur hiera Gal. & hæc comeditur. Item de prædictis speciebus fiunt cum melle rosato pilulæ, quæ dicuntur de hiera simplici aut de hiera Gal. ut dictum est.

CL.

HIEROLOGODION EMPODISTON, uulgo mendose, Hieralogodion Mesitum.

℞. Colocynthidos interioris,	Aloes,
Polipodii,	*Comarum thymi,
ana. ℥. ii. alias. ʒ. xx.	Casiæ,
Euphorbii,	Chamædryos,
Polii,	Bdellii,
Coccognidii, ana. ʒ. i. s. gra. vi. alias. ʒ. xvii.	Prasii, ana. ℈. i. gra. xiiii. alias. ʒ. xi.
Absinthii,	Cinnamomi,
Myrrhæ, ana. ʒ. i. gra. xii. alias. ʒ. xii.	Opopanacis,
	Castorei,
	Aristolochiæ lon.
Centaureæ,	Piperis, Albi, Nigri, Longi,
Agarici,	†Sagapeni,
Armoniaci,	Petroselini,
Thymiamatis,	Croci, ana. ʒ. s. alias. ʒ. v.
Folii,	Ellebori Albi, Nigri,
Spicæ,	ana. gra. vi. alias. ʒ. i.
Scyllæ,	
Diagrydii, ana. ʒ. i. alias. ʒ. x.	

*Thymicomarinum in fiule barbaris, cum recentius dicerẽt, thymi comarũ.

Mellis optimi quod sufficit.

COMMEN. MANLII.

Hiera autem. i. sacra, logos. i. sermo, mesitum. i. impeditum. Gilib. de Anglia in cap. de digerenda materia & euacuanda, habet hanc descriptionem. Ioannes Cocoregius in cap. de epilepsia inquit: Electuarium solutiuum, quod dicitur hieralogodion, cuius descriptio ponitur à Nicolao: & sic apud omnes hæc est illa quæ debet fieri.

Polium. i. polium montanum. Circa instans: Polii diuersa sunt genera quæ nota sunt ex parte, sed præcipue polium mõtanum competit usui medicinæ. Vnde cum simpliciter inuenitur polium montanum, debet intelligi & poni cum floribus per annum seruatur.

Coccognidium. i. semen mezereon. Circa instans in capi. de laureola dicit: Laureola frutex est, cuius semen uel fructus usui medicinæ compeiit, & appellatur coccognidium: hic textus est falsus. Nam coccognidium nõ est semen laureolæ, sicut apparet apud Dios. in proprio cap. ubi inquit: Enim chamælea aut coccognidion, ergo est mezereon. Nam chamelea est mezereon seu herba dicta apud herbaticos oliuella propter similitudinem foliorum.

Thymiamatis secundum compositorem est thus Iudeorũ. Gilibertus dicit: Thymiamatis. i. cozũbri: ergo est fæx storacis liquidæ, quæ alio nomine à multis modernis storax rubea appellatur. Isidorus in cap. de odoribus & unguentis, inquit: Odor uocatus ab aere, thymiama lingua Græca uocatur, ꝙ fit odorabile. Nam thymus dicitur flos, qui odorem refert, de quo Virgil. Redolentq; thymo fragantia mella. Item Papias: Thymiama græce dicitur quod fit odorabile. Nam thymus dicitur flos, quoniam odorem refert thymiama incensum. i. confectio odoris aromatum.

Thymicomarinum. i. cima thymi. Sed sunt ex hominibus qui dicunt quod thymicomarinum non debet in isto electuario ingredi, sed non rectæ, quia Gilibertus idem habet. Præterea Matthe Syl. in litera t, inquit: Thymicomarinum, idest cimathymi, ut in antidotario in confectione hieralogodion.

EX ANTIDOTARIO IOAN. SERAPIONIS.

CLI.

DE LACVNA, liberans ex uenenis perniciosis,

℞. Luti de lacuna, } ana. aur. ii.
*Artiatidos }
Coaguli Gazel, aur. viii.
Coaguli Leporis, aur. iiii.
Gentianæ, }
Baccarum lauri, }
Aristolochiæ rotundæ, } ana. aur. i.
Seminis rutæ syluestris, }
Myrrhæ, }

*Arceuthos rectius, hoc est iuniperus.

Terantur & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato, & detur in potu, cuius sit quantitas ut faba.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, secundum uero intentionẽ Ioan. Serap. est optimum contra uenenum. Dicitur autem electuarium de lacuna à luto de lacuna, quod est terra sigillata. unde electuarium de lacuna. i. electuarium de terra sigillata. Gal. in suis experimentis in cap. de medicinis Zenonis habet electuarium luti, quod est lutum sigillatum, sed non est idem. Circa instans dixit: Terra sigillata, terra argentea &, saracenica idem est. Ego credo quod textus sit falsus, quia terra argentea est cimolia, & non est terra sigillata: nam terra sigillata est rubei coloris: cimolea uero est alba, & quæ purpurea: uerum est quod secũdum quosdam, terra sigillata alba est cimolia.

Artiatidos secundum compositorem est granum iuniperi. Granum autem iuniperi apud Auicen. in. 2. cano. uocatur abel, sed male. Nam abel non est fructus iuniperi: immo est bratteos seu sauina.

Gazel est animal quod in nostris partibus non inuenitur. Auicen. in. 2. cano. in cap. de musco, inquit: Muscus est folliculus animalis sicut Gazel, & habet duos dentes albos flexos ad interiora sicut duo cornua. Serap. in lib. de simpl. in cap. de musco inquit: Ex uerbo almaseadi, in libro auri & minerarum & margaritarum, terræ in quibus sunt gazele, musci, & sunt regiones Tumbaci, & Seni sunt terræ confines. Verum muscus regionis Tumbaci est melior musco Seni: quia gazele de Tumbaci comedunt spicam nardi, & alias species odoriferas: gazelæ uero de Seni comedunt alias herbas &c. O quanta diuersitas inuenitur in isto animali. Nam Auicen. uult quod sit sicut animal q̃d facit muscum, ideo discordant: sed uere sicut dictum fuit mihi gazel non est animal, quod facit muscum: uerum habet similitudinem, sed idem non est.

CLII.

ALTALISAFAR, confecens ad frigiditatem stomachi, & uentositates accidentes in hepate, & in stomacho.

℞. Talisafar. ʒ. v.	Garyophyllorum,
Zingiberis. ʒ. xx.	Cinnamomi,
Macropiperis. ʒ. xii.	*Heil, ana. ʒ. vii.

*.i.cardamomi maioris.

Zucchari quantum est pondus omnium medicinarum.

Terantur & cribellentur, & confice cum melle, & detur.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, sed ego solum scripsi ut innotescat, nunquid talisafar sit macis, ut quædam synonyma dicunt. Auicen. in. 5. cano. habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Altalisafar & talisafar apud Auic. in. 2. cano. sunt cortices indi: in quibus est stypticitas & acuitas, & odoris boni parũ &c. Matthe. Syl. in litera. t. dicit: Talisafar. i. nux muscata uel arbor. Postea inquit: Talisafar idem est, quod falsum, sicut ostendam. Serap. in cap. de mace de talisafar loquitur, & credo quod secundum suam opinionem talisafar sit macis uel ei proximum in uirtute, sed idem non sunt: & ob hoc possumus dignoscere quod talisafar non sit macis, ut dicit Matth. Sylua. & alii. Nam Ioan. Serap. in suo antidotario ponit electuarium de talisafar, & electuarium de mace, quod non faceret si idem essent. Franciscus de pedemontium in cap. de fluxu uentris omnium modorum & curis eius ait: Quòd talisafar est cortex citri, quod non creditur.

CLIII.

DE MACE, quod confert ad frigiditatem stomachi, & uentositates ex malitia digestionis.

℞. Macis,	Zingiberis,
Garyophyllorum,	Asari, aã. ʒ. i.
†Cinnami,	Cardamomi. ʒ. v.
Heil,	Piperis albi. ʒ. ii.
Cinnamomi,	Zucchari. ʒ. xl.

† Cinnamomum grossũ uocant.

Terantur, & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, sed in ipso reperitur differentia, maxime in mace. Nam macis apud Auicen. in. 2. cano. ex authotitate filii Mesangue, est cortex nucis muscatæ. Secundum uero Circa instans, macis non est cortex nucis muscatæ. Auer. in. 5. coll. inquit Besbese. i. macis dicitur, quod sit cortex cuiusdam fructus qui portatur de India. Guliel. Placen. inquit: Macis est cortex nucis muscatæ declinans ad rubedinem & citrinitatem. Dios. uocat eam machir, & dicit quod est corium ligni uenientis de Barbarico, coloris ruffi, cum rubore solido &c. Simon Ianuensis non negat nec affirmat, an macis sit cortex nucis muscatæ, aut non. Multi mercatores tenẽt quod macis sit cortex uel flos nucis muscatæ: sed sit quomodocunque, macis nota est.

Heil. i. Cardamomum maius, & Secundum Bartholomæũ Montagnanam est melegeta, & sic hodie tenetur.

Cinnami. i. cinnamomi grossi: non est ergo cyminum, ut dicunt quidam, nec est cinnamomum finum: quia ipse Serap. in prædicto electuario inferius habet cinnamomi. i. fini. Nicolaus in suis synonymis dicit: Cinnamum, idest cinnamomum subtile & optimum. Sed apud Serap. est contrarium ut appacet apud ipsum in cap. de cinnamomo, ubi: Inuenitur alia species cinnamomi, quæ dicitur uasot & cinnamũ: & est grossæ plantæ non habens fortem odorem, & est debilis uirtutis, & hoc est darseni. i. cinnamomum grossum dictum scauizon.

CLIIII.

DE HEIL, conferens ad frigiditatem stomachi.

℞. *Heil,	Zingiberis. ʒ. x.
Neremisch,	Cinnami. ʒ. iiii.
Cinnamomi,	Zucchari, lib. i.
Macropiperis, aã. ℥. v.	

*Granum Paradisi uulgo.

Mellis quantum necesse est.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium in usu non est, & est electuariũ de cardamomo maiore, quod hodie granum paradisi uocamus.

Neremisch secundum Matth. Sylua. est rosa asini. Infra in confectione electuarii lætificantis Rasis, ostendam quid sit neremisch.

CLV.

DE VSNEA.

℞. Cinnami,	Croci,
Vsneæ,	Myrrhæ, aã. iii.
Calami aromatici,	Heil,
*Spicæ Romanæ,	Nucis moscatæ,
Masuches,	†Macis,
Casiæ ligneæ, aã. ʒ. i.	Xyloaloes,
Florum squinanti,	Moschi, aã. ʒ. s.
Costi,	

*Celticam appellant. †Alasi... mendose prius.

Terantur medicinæ siccæ, & infundantur myrrha & crocus cum aliquo potuum conuenientium, & conficiantur cum melle, & administrentur.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio non est in usu apud nos, tamen pro declaratione usneæ, aduerte quod usnea est muscus quercus, & dicitur camanus. Serap. ex authoritate Diosc. dicit: Vsnea, est res quæ reperitur nascens super arborem serbin. i. cedri, & nucis & glandium, & melius ex eo est quod reperitur super serbin montana: & post illud quod reperitur super arborem nucis, & melius horum est quod magis odoriferum, & albioris coloris: nigrum uero est malum. Serap. aliud cap. facit de usnea quod est herba kali nascens in mari similis uermiculari, & illa est de qua fit salchali. Leonardus de Preda palca in cap. de cura undimiæ inquit: Vsnea est quædam superfluitas oriens in truncis arborum, sed alii dicunt quod sunt flores auellanarũ & dicitur uulgari sermone gazelli.

CLVI.

TYRIACÆ, contra scorpionum morsus.

℞. Calamenthi fluuialis. i. aquatici, quod alio nomine mentastrum appellatur: calamenthi montani. i. nepetæ, aã. ʒ. vii. gentianæ. ʒ. viii. piperis, opopanacis, ana. ʒ. v. cõfice cum melle quantum necesse est, & detur. ʒ. i. cum uino pontico. i. forti.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio non est in usu, sed secundum intentionem Ioan. Serap. ualet contra morsum scorpionum mirabiliter. Dicitur autem ista confectio tyriaca, non quod ipsam ingrediatur tyrus, sed solummodo dicitur tyriaca à tyron, quia est contra uenenum.

Scorpiones sicut inquit Auic. in. 4. cano. in fen. 6. in tract. 5. in capit. de punctura paruorum uenenosorum & morsu eorũ loquens de speciebus scorpionis syluestris: Dixerunt quidam quod scorpio fœmina maior est masculo: masculus enim extenuatus est, & minutus, & fœmina pinguis, magna: & aculeus fœminæ est subtilis, & masculi aculeus est grossus. idem inferius ait: Æstimauerunt quidam quod scorpiones sunt noue colorum. s. albi, citrini, rubei, & cineritii, ferrandi, & uirides, & de eis sunt aurei habentes nigras caudas & extremitates caudarum, & de eis sunt uinosi coloris in quorum percussione sentitur punctura acus & dolor nociuus, & de eis sunt fumosi, & accidunt de morsu eorum risus, & permixtio rationis &c.

De proprietate quæ reperitur in radice colloquintidæ contra morsum scorpionis, ait Serap. in cap. de colloquintida ex authoritate Rasis dicens: Dixit mihi quidam quod radix colloquintidæ est melior medicina, quæ esse possit puncturę scorpionis, & Arabes habent ipsam pro communi & manifesta medicina ad hoc: & dixit mihi Arabs quod scorpio pupugerat filium suum in quatuor locis corporis, & dedit sibi in potu. ʒ. i. de radice colloquintidę, & sedata sunt statim omnia quę patiebatur. Etiam Auicẽ. in cap. de cura scorpionum supradictorum similiter ait.

EX RASI AD ALMANSOREM.

CLVII.

AD SCABIEM, ET PRVRITVM ualens in tract. 5. Almansoris in cap. de pruritu, & scabie, & magnis pustulis.

℞. Myrobalanorũ citrinorũ, partem unã: senæ fumiterræ, ana partẽ mediã: succi absinthii quantũ ad eorum sufficit conspersionem (aliquoties autẽ additur huic medicinæ absinthii quan-

quantum quarta pars myrobalanorum,) & conficiantur omnia cum melle, & sumatur ex ea quotidie quantum est auellanæ magnitudo.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, sed generaliter loco huius electuarii utimur unguento quodam pro scabie, cuius compositio nota est aromatariis.

Auellana aliquando sumitur pro fructu, aliquando pro pondere, ut apud Aui. in distinctione de ponderibus, & est pondus aurei unius, ergo est. ʒ.i. & semis unius drachmæ, ut dicit Simon Ianuen. Auellana uero pro fructu secundum Isidor. dicitur ab Auellano Campaniæ oppido ubi abundant, & hæ à Græcis ponticæ appellantur, eo quod circa ponticum mare abundant. Rasis dicit quod de prædicto electuario datur quantum est auellanæ magnitudo. Magnitudo auellanæ apud Aui. est sicut granū lauri, ut dicitur in suo cap.

CLVIII.

DE NVCLEIS FRVCTVVM in tract. 5. Almansoris in cap. de his quæ augent sperma, & quæ ualent ad erectionem uirgæ.

℞. Amygdalarum,	Grani uiridis,
Auellanarum,	ana partes æquales.
Nucis indicæ,	Zingiberis,
Pinearum enucleatarum,	Piperis longi,
Granorum chilchil,	Seminis pæoniæ,
Granorum zeilem,	ana tertiam partis.

Penith ex zucchARO tantum quod temperari possint. Sumatur ex eo in mane quotidie ad oui magnitudinem, & in sero tantundem.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu: ipse enim Rasis appellauit istud electuarium de nucleis fructuum. Sed secundum intentionem meam uidetur esse idem cū illo, quod reperitur apud Aui. in. 3. cano quod nominatur confectio de medullis, & sine dubio idem sunt: sed differunt solum in re una, & hoc est quod Rasis habet auellanarum: Auic. loco eius habet fisticorum. Verum ut certior reddaris infra ponam descriptionem do. Auic. & uidebis in quo cap. ipse describit eam. Simplicia uero quæ sunt declaranda declarabo.

Nux indica secundum Serap. est neregil, & sic credo esse bene expositum. Nam Auic. in cap. de nuce indica. in. 2. cano. dicit quod nux indica est neregil. Præterea Aui. in eadem confectione habet neregil, quod idem est sicut infra ostendam.

Grana alchichil, uel chilchil sunt semina granati syluestris, ut reperio apud Ioan. Serap. in cap. de fluxu menstruorum, qui inquit: Sumantur grana syluestria, & sunt grana alchichil. Etiam uide apud eundem in cap. de ægritudinibus gingiuarum quod similiter dicit. Item Auicen. in. 2. cano. in cap. de grano alchichil sic ait: Granum alchichil est sicut piper album maius carthamo non pure rotundum, & frangitur à medulla unctuosa boni saporis &c. postea statim ibi dicit: Quidam autem dixerunt quod est semen granati syluestris, & dixerunt isti: eius radix est almugat, & sic est quod granum chilchil est semen granati syluestris.

Granum alzeilem secundum Auic. est piper nigrum, & sic dicit Math. Syl. sed ambo errant, salua ipsorum reuerentia. Nam Serap. de grano azelem cap. facit dicens, quod est granum pingue in magnitudine piperis citrinum, & habet bonum saporē. Defertur ex terris Barbariæ & nominatur piper nigrorū. post statim ait: Verum secundum ueritatem piper nigrorum est aliud, & sic est secundum opinionem Simonis Ianuen. Barthol. Montagnana in suis consiliis, in consilio de sterilitate ait: Granum alzeilem sunt radiculæ paruæ, contortæ, nodosæ, subcitrinæ in sapore notabiliter dulces, substantiæ uiscosæ, quas incolæ Veronenses sutrasium uocant: loco eius ponuntur testiculi uulpis.

Granum uiride apud Auic. est fructus arboris terebinthinæ: & arbor ipsius apud Arabes dicitur botin. Serap. capi. de terebintho dicit, quod sunt duarum specierum s. domestica, & syluestris: domestica uero est botin secundum ueritatem, & fructus eius est granum uiride, & syluestris est lentiscus, & ambæ habent gummi. Secundum Isido. gummi lentisci est mastix.

Pæoniæ. s. semen, & satis est notum. Auic. loco pæoniæ habet neremisch, quod idem est. Antonius Musa inquit: Nomen herbæ pæoniæ à Græcis dicitur penthorobon, alii hicliodenā alii aglaofons, Itali pæoniam uocant.

Penith ex zuccharo sunt pæonidiæ. Aui. loco penith habet penidiorum, nam idem est.

CLIX.

DE SEMINIBVS in. 5. Almansoris, in capit. de his quæ augent sperma, & quæ ualent ad erectionem uirgæ.

℞. Semin. *baucie,	Linguæ auis,	
Seminis naporum,	†Secacul,	
Ceparum,	Been, Albi,	
Raphani,	Rubei,	
Asparagi,	*Satyrionis,	
Seminis alphasasa,	Costi †dulcis,	
Erucæ,	Zingiberis,	
Granorum *chilchil,	Macropiperis,	
Granorum zeilem,	Nasturtii,	
Tuderi,	ana partes æquales.	

*Dauci rustici. i. pastinacæ syluestris.
†Sigillum sanctæ Mariæ uulgo.
*testiculorū uulpis officinis.
†.i. Arabici.
*.i. Granati syluestris.

Terantur, & cum melle conficiantur.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est in usu. Mes. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem, sed non est similis huic. Secundum uero Nicolaum Florentinum: Electuariū de seminibus est diaspermaton, sicut ostensum fuit. Simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Alfasafa secundum Serap. est chaodab, sed secundum Auic. est cot, & ibi dicit quod est alisticai, & nominant alfasafat. Aliud cap. facit de ipso in litera. r. quod dicitur ratuba, hæc in Hyspania nascitur, & est species trifolii, ut apparet apud Simonem Ianuen. in ca. de ratha. Dio. uocat ipsam medicam. Isidorus uero medicam inter legumina scripsit.

Tuderi sic est nominatū apud Aui. in. 2. cañ. sed apud Diosc. est horminon, de quo supra in tryphera Galeni.

CLX.

TYRIACÆ de terra sigillata, in. 8. Almansoris in cap. de uenenis & uenenosorum morsibus & eorum curatione & cautela.

℞. Terræ sigillatæ, baccarum lauri, utriusq; partes æquales, terantur, & cum butyro uaccino inungantur, & cū melle conficiantur, & rerondantur, est enim nobile.

COMMENT. MANLII.

Descriptio istius tyriacæ apud nos non est ualde in usu, tamen reperitur apud apothecarios, maxime Mediolanenses. Guliel. Placen. in suo antidotario describit unam descriptionē quæ eadem est, & illa descriptio est ex authoritate Rasis. Auic. in fen. 6. quarti cano. in capit. de canone curationis eius qui in potu sumpsit uenenum, habet unam aliam descriptionem, sed non est similis huic: tamen differunt parum inter se. Nam Aui. in sua descriptione habet ireos, Ras. uero non. Auic. etiam dicit, conficiantur cum oleo. Rasis uero dicit cum melle. In reliquis uero nō differunt, tamen illa Rasis est nobilior q̄ illa Aui.

Terra sigillata est terra rubea quæ omnibus nota est. Apud Auicen. uocatur lutum sigillatum. Serap. ex authoritate Diosc. inquit: Terra sigillata est sigillum marinum, & est sigillum lacæ, & est una ex terris almairim, & multi ex lutis assimilantur illi & sigillantur, & color eius est similis colori magræ idest sinopodiæ.

CLXI.

TYRIACÆ ad morsum rutellæ utilis, & fuit approbata in octauo Almansoris in cap. de morsibus rutellæ & sibth & aranei.

℞. Nigellæ. ʒ. x.	Baccarum lauri,
Dauci,	Aristolochiæ lon.
Cymini, ana. ʒ. s.	Carpobalsami,
Seminis habel,	Cinnamomi,
Gallarum cypressi,	Gentianæ,
ana. ʒ. iii.	Seminandachorhæ,
Spicæ indæ,	Seminis apii, ana. ʒ. ii.

Confice cum melle, & detur ex eis ad nucis magnitudinem cum uino ueteri.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu, sed quia Rasis dicit quod est utilis & approbata, scripsi illam. Nicolaus Flo. in lib. 4. in cap. de punctura aranei & rutellæ describit unam descriptionem, quæ est ex authoritate Rasis, & est eadem huic.

Rutella autem secundum Rasim est animal paruo araneo assimilatum, quod uocatur phibit, muscas uenari solitum. Auicē. in. 4. can. in. fen. 6. in cap. de speciem aranearum, & alsceiben, & rutellarum dicit: Rutella est animal simile araneæ quæ nominatur alschead, & est uenatrix muscarum & species eius sunt plures, & secundum quod dicit Gal. sunt duodecim species &c. ibi Auicen. de omnibus speciebus loquitur, & describit formas ipsarum.

Habel secundum Serap. est sauina, & sic exponit Simon Ianuen. sed apud Auic. est fructus iuniperi, quod credo sit errore translatoris. Nicolaus uero Flor. in prædicta confectione loco habel habet seminis iuniperi, quod non est bene expositum. Nam certum est quod Serap. & Simon Ianuen. habent maiorē authoritatem in simplicibus quam Auicen. ac Nicolaus: scias autem quod expositio falsa Nicolai est ex authoritate Auicen.

Galla cupressi. i. nux cupressi. Auice. in. 2. dicit: Cupressus nominatur in Syria arbor altem, & Romanæ cupressus. Hæc arbor satis est nota.

Andachocha secundum Auic. alia est syluestris, & alia est domestica, & alia ægyptiaca, & fit ex semine eius panis: est autem trifolium uel species eius sicut apparet apud Serap. in cap. de andachocha. Nam ipse Serap. sine dubio uult quod andachocha sit trifolium, & sic est. Etiam Nicolaus in prædicta confectione loco andachoche habet seminis trifolii, quod idem est.

CLXII.

LÆTIFICANS, in nono Almansoris in cap. de Melancholia.

℞. Melissæ,	Neremisch,
Corticum citri,	Been Albi, Rubei,
Garyophyllorum,	Zedoariæ,
Galliæ moschatæ,	Doronici,
Mastiches,	Seminis ozimi maioris,
Croci orientalis,	Seminis ozimi garyophyllati.
Cinnamomi,	
Nucis moscatæ,	
Cardamomi,	ana partes æquales.

Musci quātum est decima pars unius: deinde sumantur chebuli. xx. emblici. xx. terantur, in tribus lib. aquæ & decoquantur donec ad unam redeant: & colentur, in colatura uero mittatur mellis lib. i. deinde bulliant donec aqua consumpta sit post hoc ex melle conficiantur prædictæ species, quod tamen in pondere sit triplum ad species, de quo cum necesse fuerit, ad magnitudinem auellanæ sumendum est.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium est illud quo nos utimur. Mesues in suo antidotario habet unam descriptionem, quæ nominatur electuarium sarboteng, sed non est similis huic: sed una alia descriptio quæ reperitur apud eundem in ca. de mania & melancholia sanguinea uidetur quasi esse eadem cum ista. Bartholomęus Montagna. in suo antidotario habet unam aliam descriptionē & est ex authoritate Rasis, sed nobilior omnium est ista. Scias etiam quod rasis in libro diuisionum in loco ubi ait: Melancholia & timor, habet unā aliam descriptionem, sed non est eadem nec fit secundum illam descriptionem.

Crocus orientalis. i. crocus communis seu usualis: alter uero crocus dicitur hortulanus, & infectiuus, eo quod ex ipso sericum tingitur, & est flos chartami cuius semen appellatur ginco, & Dios. uocat ipsum cnicum.

Neremisch, apud Auic. in. 2. cano. est flos, & cortex, & capita similantur maci, sed est minus rubeus ad citrinitatem declinans & est aromaticus &c. neq; per id cognoui quid sit. Simon Ianuen. inquit: Neremisch, sed in Arabicon eremisch est, ut Aui. describit, sed nec Simon uidetur cognouisse quid esset. Matth. Syl. dicit, quod neremisch est semen rosæ asini uel flos ipsius. Auic. in suis simplicibus in fine antidotarii ait: Neremisch. i. rausaha, & est flos pæoniæ uel pæonia, & sic credo esse bene expositum. Nam sicut dictum est, Matt. Syl. dicit, quod neremisch est flos rosæ asini. Auer. uero in. 5. coll. dicit: Pæonia. i. cosa asinorum. Præterea uide apud Ioan. Arculānum in cap. de melancholia quæ describit prædictum electuariū ex authoritate Rasis, & ibi inquit: Neremisch. i. semen pæoniæ. Bartho. Montagnana habet loco neremisch pæoniam, quæ idem est. Gentilis uero super. 5. canō. Auic. ignorauit quid est neremisch. Dicit enim ibi quod Conciliator dicit falsum in cap. de cholica dum dicit, quod neremisch est semen pæoniæ: & sic ego reperi apud Conciliatorem differentia ducentesimanona, quæ est penultima omnium suarum differentiarum. Dicit enim ibi neremisch. i. pæonia, & sic ex meo iudicio Conciliator & alii bene dixerūt sed Gentilis non bene dicit, sicut ostendi supra per supradictos auctores, quod uerum neremisch est flos pæoniæ uel semen ipsius. Præterea uide etiam quod Rasis in electuario de nucleis fructuum habet seminis pæoniæ: & Aui. in eadem confectione habet neremisch, quod idem est.

Ozimum maius, de ipso nescio quid dicā, quia de ipso inter doctores reperio uarias opiniones. Secundum Gentilem dicitur ozimum maius, quia maiora folia habet aliis speciebus ozimi, quod non creditur. Mes. in sua practica in cap. de mania & melancholia sanguinea, in quodam antidoto inquit: Scessabrā. i. ozimi maioris. Serap. uero de ipso speciale cap. facit sub nomine ozimi carmeni, & ibi dicit: Scessabram. i. ozimum carmenum. Etiam Auic. in. 2. cano. de ipso cap. facit sub nomine hoalmaram, & dicit quod est scessabram. Neque per id cognoui quid sit. Mattheus uero Syl. in cap. de senatione dicit, quod scessabram. i. nasturtium aquaticum siue chrysonum: & sic credo esse bene expositum, & qui mihi non credit uideat primum qd Mes. uult, quod scessabram sit ozimum maius. Et apud Serap. est ozimum carmenum, & apud Auic. est hoalmaram, & apud Matth. Sylua. est senacion: si uero legis cap. de ozimo carmeno i. maiore apud Serap. cum cap. de hoalmaram apud Auicen. & cum cap. de senatione apud Matt. Syl. uidebis quod in rei ueritate uere idem sunt. Quidam putabant quod esset scebram. i. esula, sed non est consonum: quia Auic. in. 3. cano. in cap. de medicinis cordialibus habet alceshebram, & semen eius: & tamen ibi esula non conueniret. Postquam ostendi de ozimo maiori secundum autores supradictos, & feci uidere quod uolunt qd sit senation, sed secundum compositorem aliud est, ut reperitur apud ipsum Rasim in lib. 2. aphor. de experimentis & confidētiis in quodam emplastro inquit: Seminis basiliconis garyophyllati, seminis basiliconis maioris q; uocatur burungi. i. cubebæ. secundum Matt. Syl. tu uero considera.

Ozimum garyophyllatum, apud Serap. est berengemischeo quod odorem habet similem garyophyllis. Rasis in electuario tres species ozimi ponit. s. melissam. i. ozimum citratum: ozimum maius & garyophyllatum. Duæ aliæ species ozimi reperiuntur, & sunt proprie amechun, & bedarog, idest ozimum nō garyophyllatum.

Emblici uero sunt myrobalani emblici. Rasis inquit: Sumātur chebuli, & emblici, & terantur, & in tribus libris aquæ decoquantur donec ad unam redeant, & colentur: in colatura uero mittatur mellis lib. i. deinde bulliant donec aqua consumpta sit: Et hoc mel apud modernos appellatur mel emblicorum, et sic apud omnes est certum quod Ras. uult quod iste sit modus faciendi mel emblicorum: de quo uide Ioannem Mattheum Gradi in cap. de uermibus qui in uentre nascuntur, qui sic ait, quod intelligere debeamus per mel emblicorum, quod reperitur in fine capituli electuarii, quod uocatur lætificans. Ibi enim ipse Rasis docet conficere mel emblicorum hoc modo. ℞. myrobalanorum emblicorum recentium numero. xx. terantur, & in tribus libris aquæ coquantur, donec ad unam libram redeant: deinde fortiter exprimantur, & in illa colatura addatur mellis despumati libra. i. & simul coquantur donec aqua consumpta fuerit: tunc deponatur ab igne, & illud erit mel emblicorum, quod ingreditur in electuario de gemmis, & in tryphera de epithymo, & in aliis confectionibus. Si autem mel chebulorum facere uolueris, facias sicut mel emblicorum, apponendo chebulos loco emblicorum

CLXII.
AD OMNEM EPILEPSIÆ SPECIEM
in nono Almansoris cap. de Epilepsia.

*i. carui agrestis rec... & acuti. †Fœtidæ nigræ.

℞. Pyrethri, *Cardumeni,
Seseleos, †Assæ optimæ,
Sthœcados, añ. ℥. x. Aristolochiæ rotundæ,
Agarici, añ. ℥. i. s.

Deinde extrahatur succus ex squilla, & mixtus cũ pari quantitate mellis coquatur, & cõficiatur ex eo species, & fiat electuariũ, ex quo patiẽs quotidie sumat, & caueat sibi a grosis cibis.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est ualde in usu, sed Mediolanenses eo magis utuntur, & maxime secundum istam descriptionem. Supra in tracta. Mesuæ scripsi unam aliam, sed nõ est similis huic sicut ostendi. Rasis uero in libro diuisionum in eodem cap. scribit unam aliam, sed non est eadem: sed illa uidetur magis concordare cum illa Mesuæ quam ista.

Epilepsia uel epilensia. i. morbus caducus, eo ꝙ cadat patiẽs cum ea capitur. Pœdicon a pueris, quibus facilius & sæpius accidit. Nam pæs Græce puer. Rasis ibi ait: Cum aliquis cadit in terram, torquetur, & commouetur, & intellectum amittit, dicimus ipsum epilepticum esse: quod si spuma exit per os, aut se commingit, aut sperma egreditur, aut egestio, passio tunc est prauior & uehementior. Experimẽtum mirabile ad epilepsiã quod allegat Sera. inde lapide smaragdo dicens: Et qui defert in anulo smaragdum, præseruat illum ab epilepsia, quando induit eum in suo digito antequam superueniat ei epilepsia. Et propter hanc causam docentur reges, ꝙ suspendant smaragdos ad colla suorum filiorum statim quoniã nascuntur: ne superueniat eis epilepsia.

Seseleos. i. sileris montani. Miror ꝙ ipse Rasis in libro diuisionum in prædicta confectione dicit, ꝙ seseleos est aniudem Romanum. Etiam Auic. in. 2. cañ. ait Seseleos est alaniudem romanum: sed hi uiri non bene senserunt, aut ꝙ eorum litera est corrupta: non enim seseleos est aniudem, ut isti dixerunt, quia alaniudem apud Serap. in proprio cap. dicitur ꝙ est folium arboris assæ fœtidæ. Præterea uide apud eundem in cap. de agarico qui inquit, ex authoritate Diosc. agaricum esse simidem radici alaniudem. i. arboris assæ. f. assæ fœtidæ: & sic est. Item Stephanus scripsit hardelum pro alanudem, quod est silphium. Infra apparebit electuarium de alaniudem, & ibi melius ostendam, si Deus uoluerit:

Assæ optimæ. i. assæ fœtidæ: in descriptione Mesuæ reperitur aliquando scriptum hasce, quod est thymus: sed debet dicere asse uel assæ, idest assa fœtida.

CLXIII.
DIAMVSCVM PRECIOSVM,
in. 9. Almansoris in cap. de tremore cordis.

*Citrarium uulgo nominant.

℞. Masiches, *Seminis melissæ,
Cinnamomi, Seminis sisymbrii,
Semin. ozimi maioris, Seminis sampsuci,
Seminis ozimi garyophyllati, Macropiperis,
añ. partes æquales.

Ex quibus omnibus puluerizatis. ℥. x. sumantur, margaritarum minutarum, coralli rubei, charabæ, setæ crudæ, been, albi & rubei, folii, omniũ añ. ℥. x. musci, tubaci, corroni puri. añ. ℥. s. Conficiantur cum melle de myrobalanis chebulis. Hoc enim electuarium ad frigiditatem stomachi & digestuæ ægritudinẽ optimum existit.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium diamusci preciosi apud nos nõ est in usu, sed illa descriptio qua nos utimur ex authoritate Mesuæ, & secundũ illam potest fieri dulce & amarũ, sicut apparet supra. In isto uero Rasis ingrediuntur quædã simplicia quæ declarabo.

Sisymbrium. i. menta aquatica siue balsamita, ut dictum est supra in confectione de xyloaloe.

Sampsucus. i. maiorana, siue persa quæ satis est nota.

Musci tubaci. i. illius regionis. Nam reperitur apud Serap. in ꝓprio ca. de musco: Muscus regionis tubaci est melior musco Seni, duabus de causis: una est quia gazellæ Tubaci comedũt spicã nardi, & alias species odoriferas. Gazellæ uero de Seni comedunt alias herbas ab istis quas diximus odoriferas.

CLXIIII.
DE SCORIA FERRI, in nono Almansoris in cap. de hœmorrhoidibus, & fistulis, rhagadiis quæ in Ano fiunt.

†Olibanum uulgo.

℞. Spicæ, Ameos,
Squinanti, †Thuris, añ ℥ ß.
Cyperi, Myrobalanorum Bellericorum,
Zingiberis, Emblicorum,
Piperis, Nigrorum, añ. ℥. s.

Scoriæ infusæ in aceto per hebdomodam unam, & postea torrefactæ. ℥. i. s. Cõficiantur omnia cũ melle despumato quod fuerit coctum cum apozemate emblicorum, sicut in cap. de melancholia nominauimus: de quo quotidie ad nucis magnitudinem sumatur.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos est in usu, & maxime secundũ istã descriptionem. Ipse uero Rasis in. 9. Almansoris in cap. de his quæ confortant stomachum, & ciborum perficiunt digestionem, habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem, nec fit. Item apud eundem in libro diuisionum cap. de medicinis stomachi habentur tres descriptiones: quarum una ualet ad debilitatem stomachi, & hæc conficitur cum melle, alia cũ lacte acetoso, alia cum uino, sed non sunt in usu. Mesues in ca. de ulceribus aurium, habet confectionem de scoria ferri, sed illa adoperatur cum lycinio, quod non fit.

Scoria ferri de ipsa dictum est, & similiter de præparatione & de torrefactione. Rasis uero inquit, ꝙ ista confectio debet confici cum melle despumato, quod fuit coctum cum apozemate emblicorum, sicut in cap. de melancholia nominamus: ibi uero non reperitur apozema emblicorum: uerũ est ꝙ ipse in cap. nominato de melancholia, habet decoctionem de epithymo, & si facere nolueris prædictam cõfectionem: opotet facias prædictam decoctionem sicut infra ostendam, ut ipse Rasis describit.

CLXV.
DE BACCIS LAVRI, In nono Almansoris in cap. de cholica.

℞. Foliorum rutæ siccorum. ℥. x.
Ameos Melanopiperis,
Cymini. Macropiperis,
Nigellæ, Mentastri,
*Cheisim, Dauci,
Alexandri, Acori,
Origani, Baccarum lauri,
Carui, Castorei, añ. ℥. ii.
Amygdalarum amararum, Sagapeni. ℥. iiii.
Opopanacis. ℥. iii.

*L. Lauisici.

Confice cum melle despumato eiusdem ponderis.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos est multum in usu. Idem Ras. in lib. diuisionum cap. de medicinis cholicę, habet unam aliam descriptionem, sed nõ est eadem, nec fit secundum illam. Etiã Gulielmus Placentinus in suo tractatu de confectionibus, habet unam aliam descriptionem quæ est eadem, & est ex authoritate Rasis, qui fuit primus inuentor.

Alexandrinum. i. semen eius, quod a modernis Macedonicum uocatur, siue petrosellinum Macedonicum, & est quoddam semen nigrum, quod apud omnes satis est notum. Ille uero qui scripsit librum intitulatum Lumen apothecariorum, sed est Lumen malelucens, in prædicta confectione non posuit semen Alexandrinum, cum in ea rationabiliter debeat poni. Nico. Flor. in tract. 7. quinti libri in cap. de præseruatione a generatione lapidis, inquit: Maceronis. i. alexãdrini, in aliis habet macedonicum. i. alexandrinum.

Opopanax est gummi satis notum. Arabes uocãt iãsur uel iansir, de quo dixerunt mihi quidam sapientes ꝙ illud uocabulum, quod reperitur apud Auic. in. 3. cañ. in fen. xxi. in cap. de cura præfocationis matricis, ubi ait: Alsosir uero cum exeo in potu sumitur, est in eo sanitas, est corruptum. Nam debet dicere iansir. i. opopanax, & sic uide ꝙ ipse in. 2. ca. de opopanaco, quod mirabiliter laudat illum in illa materia. Quidam existimauit ꝙ esset zedoaria, sed ignoro, quia ipse Auicen. in Lum. ma.

cap. de zedoaria de ipsa non loquitur in illa materia, sicut facit de opopanace.

CLXVI.

DE ENVLA, in libro diuisionum in cap. de medicinis hepatis.

℞. Aristolochiæ rotun.	Seminis apii,
Zingiberis,	Fœniculi,
Enulæ siccæ,	Anisi,
Istirgar,	Ameos,
Erucæ,	añ. partes æquales.

Terantur, & aggregentur cum melle, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos nõ est in usu, tamen simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Enula apud Diosc. uocatur helenium. Macer dicet: Enula, quam uulgus elnam uocat, heleniumq; Dicitur a medicis, est forma cognita cũctis. Isidorus in cap. de oleribus dicit: Inula quam rustici alam uocant. Pet. de crescen. dicit: Enula nõ seritur, quia semen non habet, sed plantatur. Corona eius tota uel maior pars eius in terra pingui, & alte fossa. Radix eius secundum Circa instans cõpetit usui medicinæ. Papias ait: Alan herba radicis aromaticæ & est inula. Pli. inquit: Inula quoq; a ieiunis cõmanducata dentes confirmat, si ut eruta est terram non attingit: condita tussim emundat.

Istirgar secundum Matthe. Syl. est falsa quæ fit ex aniudem. hæc Auicen. in. 2. uocatur astirgar, & dicitur q est propinqua aniuden, idest plantæ: cuius gummi est assa fœtida, sed non affirmo q istirgar sit aniudẽ, sed loco eius ponitur gummi, ipsius, quod est assa fœtida.

CLXVII.

AD RVPTVRAM, uulgo ad crepatos, in libro diuisionum, de medicinis urinæ.

℞. Acaciæ,	Granorum lauri,
Nucis cypressi,	Gallarum,
Sampsuci,	Mugath,
Rutæ siccæ,	Gummi arabici, añ. ʒ. xx.

Terant, & cribellentur, & eliquetur gluten piscium cum aceto, & aggregentur omnia cum eo, & fiat emplastrum.

COMMEN. MANLII.

Confectio ad crepatos in libro diuisionum, capitulo de medicinis urinæ, non est in usu. Simplicia uero quæ sunt declaranda declarabo.

Cypressus apud Auicẽ. nominatur in Syria arbor alten, & Romane cupressus. Ras. dicit: Cypressi nucis, sed ego puto q uult dicere nucis cypressi, quæ sunt notæ.

Sampsuci. i. maioranæ, sicut dictum est supra.

Mugath. i. radix granati syluestris. Auic. in. 2. de ipso speciale cap. facit, sed ignorauit quid esset: & redarguit dicentes, q esset radix granati syluestris. Ipse etiam in cap. de grano alchilchil. i. granati syluestris dicit: Et dixerunt isti eius radix est almugath. Vide etiam de mugath apud Simonem Ianuensem.

Gluten piscium. i. colla piscium quæ fit ex intestinis pisciũ. hæc apud Græcos ichthyocolla dicitur. Nicolaus Flor. in lib. 7. in cap. de curatione herniæ siue ramicis ait: Glutinis scriptis, al. pistatorum. i. collæ de piscibus &c.

EX ANTIDOTARIO AVICENNÆ IN QVINTO CANONIS.

CLXVIII.

THERIACA PRIMA AVICENNÆ, & est descriptio Andromachi.

*Drachmas prius legebamus añ. proprias Ponderũ notas e non ex Arabico Auicẽnæ apud IVNTAS impressione, postim restituimus. †al. rapg syluestris.

℞. Trochiscorum squillæ *aur. xlviii.
Trochiscorum uiperæ, aur. xxiiii.
Trochiscorum alhindaracaron, } añ. aur. xxiiii.
Piperis nigri, }
Opii, }
Cinnamomi, aur. xii. alias. xxiiii.
Rosarum, aur. xii. alias. xxiiii.

*Seminis napi syluestris rotundi,	Scordei,
	Radicis lilii cœlestis,
Agarici,	Succi hypocysthidos,
Suci *glycyrrhizæ,	Spicæ, celticæ,
Olei balsami, añ. aur. xii.	Schœ montanæ,
Myrrhæ,	Folii,
Croci,	Gentianæ,
Zingiberis,	Seminis fœniculi,
Rheubarbari,	Terræ sigillatæ,
†Pentaphylli,	Cholchotar adusti,
Calamenti montani,	Amomi,
Prasii,	Acori.
*Seminis Macedonici,	Nasturtii albi,
Stœchados,	Carpobalsami,
Costi,	Hypericon,
Piperis albi,	Phu,
Macropiperis,	Gummi arab.
†Pulegii Indi,	Cordumeni,
Olibani,	Anisi,
Floris squinanti,	Acaciæ,
Gummi albotin,	Dauci,
Cassiæ lignæ, nigræ.	Bdellii, añ. aur. iiii.
Spicæ,	*Bezard,
Polii, añ. aur. vi.	Asphalti,
Storacis liquidæ,	Opopanacis,
Seminis apii,	Centaureæ minoris,
Seseleos,	Aristolochiæ †rotundæ,
Ameos,	añ. aur. ii.
Chamædryos,	Castorei,
Vini antiqui odoriferi, † lib. iii.	*Seraphini, añ. aur. ii. alias. iiii.
Camæpityos,	Mellis despumati, lib. x.

* Liquiritiã uocant.

† Centauriũ habet Auicẽ. ng uerpum.

†. i. Petroselini.

† Mescha tramesia, uel mesca trame sic Auicẽnæ & est pulegiũ uulgo centũ appellatũ Græcorum sæpe dictãmum.

*Galbanum uocant.

†al. longæ.

* Sagapenũ uocant.

†al. lib. ii.

Liquefiant quæ de eis liquescunt, & infundantur quæ infunduntur, & terantur sicca, & cribellentur, & conficiantur cũ melle, & ponantur in uase uitreo, aut plumbeo, aut argẽteo, & nõ impleatur uas, immo sit in eo superfluitas ut respiret medicina & omnes medicinæ præter mel & uinũ sunt. lxiiii. medicinæ.

COMMEN. MANLII.

A tyro serpente dicitur tyriaca, & maxime secundum istam descriptionem, quia reperiuntur multæ aliæ tyriacæ quæ non dicũtur a tyro, ut est tyriaca diatessaron. i. de quatuor rebus, sicut dictum fuit. Et est tyriaca rusticorum, quod est allium agreste: & est tyriaca de fusio. i. troch. alchaochion: & est tyriaca de terra sigillata, & multæ aliæ tyriacæ reperiuntur: quarum descriptiones non ingreditur tyrus. Vnde per hoc moderni distinguunt q tyriaca dicitur medicina quæ ualet contra uenenum, ut bezaard, quod apud Arabes significat omnem medicinam liberantem a ueneno. Vide Auic. in. 2. cañ. primo cap. de areolis uenenorum, qui inquit: Tyriaca bezaard interficit uenenosa & expellit uenenum. Serap. dicit: Lapis bezaard. i. lapis liberans a uenenis. Nam tyriaca albezaard est nomẽ Persicum, & est expellens nocumentum, & hoc nomen cadit super duo: unum est quod cadit super omnem medicinam conuenientẽ alicui ueneno, eo q resistit uirtuti eius, & expellit nocumentũ ab eo per proprietatem quæ est in ea: & secundum est quod cadit super lapidem notum quod conuenit omnibus uenenis. Ipse Serap. ibi nõ loquitur in quo iste lapis inueniatur uerum ipse docet discernere ab aliis lapidibus ei similantibus. In fine uero ait: Abdala anarach uidi lapidem bezaard filii Almiramamurum custodinonis legis Dei: & est uerum q ipse emit lapidem istum, & dedit pro precio lapidis bezaard palatium Corduba in principio belli. Et iste lapis (ut dicit Enax in suo lapidario) est quidam lapis multum charus leguleis, qui generatur in oculis ceruorum in orientem: qui cum serpentes comedunt deponentes senium ut fortiores fiant, intrant flumen ubi morantur immersi usq; ad caput tandiu quousq; sentiant uirtutem ueneni separatam: interea lachrymam emittunt quæ coagulata in oculis interdum usq; ad magnitudinem nucis desiccatur, donec cadat cum de flumine exierint, & sic inuenitur, & hæc dicitur uenenorum tyriaca.

Hæc descriptio istius tyriacæ reperitur in multis aliis locis. Nam Rasis in. 8. Almansoris in cap. de morsibus uiperarum habet unam descriptionem. Gulielmus Placen. in suo antidotario habet unam aliam. Ioan. Serap. in suo antidotario habet

unam

unam aliam. Halyab. in decimo practicæ habet eandem. Nicolaus etiam in ſuo antidotario habet unam aliam, ſed illa eſt ex authoritate Galeni ſicut dixit, & dicitur ꝙ eſt domina medicinarum, & Galenus ipſam cōpoſuit, ſed in ueritate ſicut inquit Auic. Haly. & alii autores dicunt ꝙ deſcriptio cadicalis eſt Andromachi, & eſt melioc aliis deſcriptionibus. Et uerum eſt ꝙ fuerunt plures medicorum: ſicut Gal. Democritus, & alii qui uoluerunt in ea addere uel minuere de pōdere, ſed neceſſitas nonerat: quia Andromachus prædictam deſcriptionem compoſuit cum tanta diligentia, ꝙ non erat neceſſitas ꝙ aliquis in ipſa adderet nec minueret aliquid. In tempore uero antiquo utebātur mithridato loco tyriace ut dicit Auic. ſed poſtquam accidit Andromacho illud quod expertum fuit ſuper turamētum carnium ſerpentum & aliorum, addidit in eo trochiſcos de uiperis .i. de tyro: in reliquis uero non diminuitur mithridatum a tyriaca niſi in re una, quod eſt uenenum ſerpentum. Et ſic iſta deſcriptio domini Auic. eſt deſcriptio radicalis Andromachi. Ipſe Auic. habet tres deſcriptiones, ſed prima eſt nobilior aliis, & ſic hodie noſtri medici uolunt ꝙ iſta deſcriptio ſit illa qua uti debemus: ſed in noſtris partibus reperiuntur rari apothecarii facientes ipſam, ſed emunt a mercatoribus Ianuēſibus, quæ non habet tantam uirtutem quantam dixerunt autores eam habere, & hoc eſt (ut credo) quia nō faciunt ipſam ſecundum intentionem Andromachi. Et ſcias pro certo ꝙ allocutus fui illos qui faciunt ipſam: & ſcio ꝙ decipiuntur in multis ſimplicibus, & non cognoſcunt certitudinem rerum, ſed quomodo debeat experiri & probari bonitas tyriacæ ſtatim declarabo.

Experientia tyriacæ, ſi erit bona aut mala, ut docet Andromachus. Auic. Io. Serap. Guliel. Placentinus, & Haly. eſt talis. Dicunt enim, accipiatur gallus ſylueſtris uel domeſticus, ſed ſylueſtris eſt melior, & exiſtimāt ꝙ ſit faſianus: quia ipſe eſt ſiccioris complexionis quam domeſticus, & mittatur ſuper ipſum animal uenenoſum, uel ponatur de aliquo ueneno i uulnere paruo facto ſupec alam ſiniſtram prope coxam: & poſt hoc detur in potu cum uino de tyriaca, & ponatur de ea etiā in uulnere poſt uenenum ſpecialiter cum animal incipit debilitari: tunc ſi animal uixerit, erit tyriaca bona & bonæ ætatis: ſi moritur, erit praua. Alia probatio, ſi detur tyriaca illi qui ſumpſit opium uel iuſquiamum nigrum, uel corticem mandragoræ: & ſi tyriaca deſtruxerit uirtutem alicuius iſtorum uenenorum, erit bona. Alia probatio eſt, ut ſi homo ſumet catharticū & conſideretur, tunc ſi ſoluerit eum ſumat in potu tyriacam: tunc ſi retinet eum eſt recens & bona: & ſi non, eſt mala. Vide ergo ſi cognoſcere uolueris tyriacam bonam a mala. Poſtꝗ oſtendi de probatione ipſius, nunc uolo oſtendere quanto tēpore debet permanere ipſa tyriaca antequam diſpenſetur.

Sciendum eſt igitur ꝙ ſecundum Andromachum & Auic. debet ſtare per ſex menſes antequam bandiatuc ad minus. Vnde quando eſt infans .ſ. ante ſex menſes ſtupefacit. De qua Gentilis ait: Dicunt quidam ſapientes ꝙ tyriaca noua ſtupefacit pec opium, quod natura ſeparata ab aliis, & mandat illud per partem dolentem.

Si quæratuc quot res ingrediantur in iſta tyriaca, dicatur ꝙ computatis ſimplicibus & compoſitis ipſam ingredientibus: ſunt ad numerum. lxiiii. duobus liquoribus ſcilicet melle & uino exceptis.

Si etiam quæratuc in quo uaſe tyriaca melius conſeruetur, in hoc eſt regula, quia communiter conſeruant ipſam in uaſis plumbeis, ſed male, quia plumbum attrahit ad ſe uenenoſitatem. Nec debet eſſe de ferro, quoniam pars uaſis quæ uacua remaneret, poſſet fieri æruginoſa, & illa ærugo propter permixtionem tyriacæ opportunam, & ipſius tyriacæ ebullitionem communicare poſſet ipſi tyriacæ aliquid de uenenoſa natura ſua. Nec debet eſſe de aurichalco, quoniā ipſum principaliter ſit ex ęre. Nec debet eſſe de cupro quoniā ipſum ſit ex parte æris. Nec debet eſſe de peltro, quoniam ipſum componitur ex parte plūbi: immo conſeruatur aureo uel aureato argēteo uel argentato, ſtāneo uel ſtamnato, uitreo uel uitreato, uel marmoreo, ſeu de alabaſtro bene polito &c.

Si etiam quæratur quot annis durat tyriaca, dicatur ꝙ Aui. ibi de ipſa loquitur dicens: Et tyriacæ quidem adſunt infantia & pubertas, & adoleſcentia, & ſenectus, & mors. Et ſit infans poſt ſex menſes: deinde incipit in pubertate & augmēto uſq; ad tempus in quo ſtat per .x. annos in regionibus calidis, & xx. annos in regionibus frigidis: dende ſtat aut .x. annis, aut xx. deinde declinat, aut poſt .xx. annos, deinde poſt .xl. annos, deinde expoliatur uirtute tyriacæ, aut poſt .xl. annos, aut poſt xl. & ſit una confectionum declinat a guſtu tyriacæ, & oportet ut detur in potu morſo de illa quæ eſt recens & fortis, & reliquis quibus in potu datuc de illa quæ eſt debilior, & fortaſſe eſt neceſſe ut in potu detur morſo cecenti ex medio aureo uſq; ad aur. i. & ex eis quibus diſtinguitur inter illā quæ eſt recens & fortis, & inter antiquam & debilem & malam dictū eſt paulo ſuperius, ubi diximus de eius experientia. Communiter autē tenetur ꝙ tyriaca duret in bonitate annis .xxx. aut .xl. poſt illud eſt debilis.

Notandum eſt ꝙ melius tempus conſtruendi tyriacam eſt tempus ueris & tempus æſtatis, quia tyriaca iuxta autorū ſententiam ſex menſibus permanet antequam perfectiſſime commiſceatur, quod equidā Albucaſis .iii. particula azarauii, poſt deſcriptionem tyriacæ, & omnium troch. ipſam ingredientiū expreſſe innuit dicens, ꝙ poſt ſex menſes cōpletur temperamentum tyriacæ, & fermentatio, & ad minus poſt ſex menſes adminiſtrari poteſt, ut dictum fuit.

Poſtquā dixi de probatione ipſius, & alia: nunc uolo oſtendere de modo conficiendi ipſam, ut docent Andromachus & Raſis dicētes: Neceſſitas eſt ut ſumamus opium, & myrrham. hyppocyſthidos, & ſerapinum, ſuccum liquiritiæ, & ſtoracem liquidam, & acaciam, & opopanacem, & omnia hæc in mortario poſita cum pauco melle deſpumato moueantur donec molleſcant: deinde ex uino infundantur, & per tres dies in uaſe uitreato manere permittantur: poſtea ſpica, & cinnamomū, & zingiber, & caſſia lignea, & naſturtium atq; caſtoreum, & folium, & terra ſigillata, & cholchotar & aſphaltum, ac amomū. Nam hæc tria in mortario commiſceantur, & ex uino aſpergantur donec uniantur: deinde mel, & gummi arabicum, & terebinthina, & galbanum, & balſamum, ſumantuc & in cazola poſita donec mixta ſint aggregentuc: quæ taliter præparata aliis medicinis quæ in mortario ſunt adiungantur, & cum omnia ſimul fuerint, terantur & agitentuc donec bene ſint mixta: deinde quod ex eis ſit in pixide argētea aut in uaſe plūbi quæ medicamen hoc in duabus partibus ſui capere poſſit reponatur. Vas autem in quo ponatur, non oportet ꝙ ſit plenum cuius os cum corio optime ligetur, quotidie tamen diſcooperiatur ac per unam horam manere permittatuc. Ex hac quoque etiam medicina non niſi poſt ſex menſes aliquid ſumatur, & illo modo fiat: & ſcias ꝙ in primo menſe omni die bis, uidelicet mane & ſeco per mediam horam uel circa tyriaca ipſa eſt fortiter agitanda & cōmiſcenda, & ſemper poſtea ſuo coopertorio obturanda & ſic ſigillanda. Secundo autem menſe omni capite quatuor dierū ſemel tyriaca ipſa eſt per mediā hocā ſimiliter bene agitanda & cōmiſcēda. In tertio uero menſe omni capite ſeptem dierum ſemel ipſa eſt conſimiliter commiſcēda. Quarto autem menſe omni capite decem dierum ſemel ſimiliter per mediam horam eſt permiſcenda. Quinto uero mēſe ſimiliter quindecim dierum capite eſt commiſcenda. In capite autem ſexti menſis ſimiliter ſemel per mediam horam eſt permiſcenda. Poſtmodum uero tanquam perfecte commixta dimittenda eſt optime obturata: aliquando tamen in temporis proceſſu cum opportunum uideretur: præcipue proptec ebullitionem ipſius tempore caumatis factam non conuenit ipſam aliqualiter permiſcere. Poſtquam oſtendi conficere ipſam: nūc uero intentio mea eſt declarare illa ſimplicia quæ magis difficilia ſunt: & primo incipio a troch. ſquillæ: quorū deſcriptio infra apparebit. Halyabbas habet trochiſ. hauſali: quod idem eſt. Nam hauſal eſt ſquilla.

Trochiſ. de uiperis .i. de tyro .ſ. de fœmina. Eſt certum ꝙ tyriaca dicitur a tyro ſerpente. Halyabbas habet trochiſcos tyriæ & idem eſt: infra in ſua deſcriptione melius oſtendam, ſi Deus uoluerit.

Troch. alindaracaron .i. Andromachi. Gal. loco troch. alindaracharon, habet trochiſ. diacoralli, de quibus infra.

Napus ſylueſtris eſt rapiſtrum ſiue rapiſtri: ille uero qui de

nouo scripsit Lumen malelucens habet semen sinapis : quod nequaquam benefactum est, sicut ostendam. Gentilis autē ignorauit quid esset, sed ego aggregaui autores qui scripserūt prædictam descriptionem, & uidi intentionem omniū: inter quos Andromachus habet rapistri, Aui. habēt napi syluestris, & etiā Gulielmus Placen. habet napi syluestris, & ibi dicit, ꝙ est rapistrum. Democritus uero habet rapistrum quod idem est. Halyabbas autem habet seminis rapæ syluestris, quod secundum quosdam est idem. Ergo sinapus syluestris est rapistrum. Ego dico ꝙ est raphanus agrestis: & ꝙ hoc sit uerum uide Simonē Ianuen. qui dicit, ꝙ rapistrum haromochia, & raphanus agrestis idem est Similiter ait Mattheus Syl. Rasis in suis synonymis in fine dicit: Napi syluestris .i. rapistri. Synonyma Nicolai aiunt: Napi syluestris .i. rapistri. Postea in litera r, ait : Rapa syluestris idest rapistrum uel napi syluestris: & si bene consideretur uidebis ꝙ napus syluestris: & rapistrum est raphanus agrestis, quæ alio nomine a Romanis aromorachia dicitur. Et sic meo tempore uidi ponere semen aromoracii.

Postquam dixi de napo syluestri, nunc uero mea intentio est narrare unam aliam speciem napi, quæ a multis uulgari nomine uocatur rampocilus, & nomē suum secundum plurium medicorum modernorum opinionem est illud quod ab Auicen. in .2. uocatur melha, sed non recte. Nam si legis bene illud cap. de melha. uidebis ꝙ rampunculus non conuenit. Nam ipse Auicē. ait, ꝙ est sicut ramnus. Ramnus uero apud Serap. est hausegi. Et hausegi apud Auicen. est rubus qui rampunculus non est: sed sit quomodocunq; rampunculus est. Species napi, de quo Nicolaus Floren. in lib. 4. in tracta. 4. in cap. de præuisione cautelis, & custodia a uenenis, & eorum nocumentis in generali ait: Semen napi parui, & existimant quidam ꝙ sit rampunculus qui comeditur communiter. Bartholomæus Montagnana in suis consiliis, in consilio rerum præseruantium ab oppilationibus, & a tēsione magna in stomacho inquit sic: Melius tamen salaticum esset locustæ. i. ramponzeoli suo tempore. Reperitur autem quoddam animal nominatum locusta & illud est grillus uiridis, ut dicit Nicolaus.

Scordeon secundum Auic. & Circa instans, & Gulielmum Lombardum, est alliū agreste. Et secundum Circa instās solus flos competit usui medicinæ. Petrus de cresce. dicit: Scordeon idest allium agreste, solus flos eis competit medicinæ, & est tyriaca rusticorum secundum Gal. Macer inquit: Scordeon agrique sunt allia dicta latine.

Lilium cœleste apud Auic. est ireos, cuius radix usui medicinæ competit.

Oleum balsami est quod ex ligno balsami manat. Andromachus habet olei balsami: sed Rasis & Guliel. habent balsami puri. Halyab. uero habet olei balsami optimi: & idē habet Ioan. Serap. sed pro certo autores qui de ea loquuntur, nō intelligunt oleum balsamum factum artificialiter ex multis: uerū est quia balsamus apud nos raro reperitur. Autores moderni scripserunt olea, & alia quæ possunt administrari in omni loco, ubi ingrediatur balsamus prout infra apparebit.

Pentaphyllon. i. quinq; folium. Isido. in cap. de herbis aromaticis siue communibus dicit : Pentaphyllon a numero foliorum dicta : unde & eam latini quinque folium uocant. Reperitur una alia planta quæ multum sibi assimilatur, sed habet septem folia, & hæc uocatur hepthaphyllon, ambæ in pratis reperiuntur. Ioan. Serap. inquit : Albetaphyllon, & est quinque folium.

Prasium .i. marrubium, ut dictum fuit. Halyabbas ibidem dicit: Prasium .i. porius montanus.

Macedonicum .i. apium montanum siue Alexandrum. Rasis loco eius habet holusastri. Io. Sera. habet apii mōtani, quod idem est, secundum Matth. Syl.

Pulegium indum .i. pulegium ceruinum. Nam Rasis & Gulielmus habent pulegium ceruinum. Et Ioan. Serap. habet alchatamum, & dicitur ꝙ est pulegium ceruinum tertia uero descriptione Auic. ait: Tuctaminis & est pulegium, & ipsum diptamum sine dubio est species pulegii, ut patet apud Serap. in cap. de origano, ubi de diptamo loquitur: Sine dubio ex meo iudicio credo ꝙ uerum pulegium ceruinum sit diptamum. Nam Isido. in cap. de herbis aromaticis siue communibus ait: Diptamum herba nomen accepit propter quam apud Virgilium: Ceruia uulnerata saltus. Et item Halya. loco pulegii indi habet diptamum, quod idē est. Papias dicit: Pulegium matris diptamum est. Sed Lumen malelucens putat ꝙ pulegium indum sit pulegium usuale, sed non cognouit quid esset. Meo uero tempore pro pulegio indo diptamum uidi ponere.

Gummi albotin .i. terebinthina. Nam si consideretur bene gummi albotin est terebinthina dictum largatum. Rasis loco eius habet terebinthinam. Auic. in .2. descriptione habet glutinis botani, quod idem est: Fructus ipsius uocantur grana uiridia & arbor botin.

Storax liquida .i. signa. Io. Sera. in prædicta descriptione dicit: Storacis liquidæ, & est mel alubne, & in confectione chefestæ inquit: Storacis humidæ, & est mel storacis calamitæ.

Hyppocysthidos est succus cuiusdam rei quæ assimilatur fungo, quæ nascitur in radice rosæ caninæ, seu barbæ hircinæ. Aui. in cap. de barba hircina dicit, ꝙ radix eius est fortioris stypticitatis, & ponitur in tyriaca, & sic est. Frāciscus de pedemontium in cap. de fluxo uentris omnium modorum & curis eius ait: Barba hircina & flos eius, & succus qui est hyppocysthidos.

Scheæ montanæ, non inuenitur sic apud alios: uerum est ꝙ Haly. habet sichi montani, quod idem est. Tamen si intentio Andromachi est ꝙ ponamus scheam, debemus eam ponere, & pro schea intelligitur sandonicum, ut reperitur apud Sera. in proprio cap. de schea & dicit, ꝙ est absinthium marinum: et sic est, & est illud quod hodie herbam sauinam dicimus, aut somenzinam aut semen sanctum. Defertur de Ianua ad nos, & mirabiliter ualet ad uermes interficiendos.

Cholchotar uero apud Auicen. in .2. cañ. cap. de atramento est uitriolum citrinum. Io. Serap. habet calcadis. Gulielmus Lombardus dicit, ꝙ uitriolum adustum de quo fit encastrum, uocatur cholchotar. Halyabbas uero habet uitri assati quodammodo non ad perfectionem. Ego credo ꝙ ista sententia sit falsa, quia non est consonum dicere uitri assati : immo debet dicere uitrioli assati: & sic hodie loco cholchotar ponitur uitriolum uiride adustum. Andromachus dicit, ꝙ adustio ipsius non sit ultimata, sed aduratur secūdum medietatem ad hoc ut possit conteri. Oportet ergo accipere uitriolum, & ponere ipsum in patella ad ignem donec igniatur, & continue uitriolum uoluatur: & tandiu hoc facias ꝙ eius color mutetur, & tūc deponatur, & usui reseruetur. Etiam Ioan. Sera. dicit, ꝙ calcadis debet esse ustum secundum medietatem suæ adustionis.

Nasturtium album, de ipso nescio quid dicam, quia sapientes dixerunt ꝙ nasturtium album est nasturtium Babylonicū, quod non consonat: quia Rasis & Gulielmus ambo habent in prædicta tyriaca. s. nasturtium album & nasturtium Babylonicum: ergo nō sunt idem. Auic. in .2. descriptione tyriacæ dicit: Alme & aleis, & est nasturtium album. Ioan. Serap. in eodem loco habet seminis a zuferre: neq; per id cognoui quid sit. Matthe. Syl. in litera aleis inquit: Aleis .i. nasturtium Babylonicum, & est nasturtium orientale. Sed Sera. uero in cap. de nasturtio formam nasturtii orientalis describit ex authoritate Diosc. sed apud Diosc. non reperitur sub nomine nasturtii orientalis: sed meo iudicio credo ꝙ illud cap. de bryon herba apud Dios. sit idem cum nasturtio orientali apud Sera. uidebis ꝙ idem sunt. Sunt etiā qui loco eius ponunt nasturtium aquaticum, quidā nasturtium usuale. Haly. autem loco nasturtii albi, habet cardamum, quod est nasturtium usuale.

Gummi .s. gummi arabici, & hoc reperitur super arborem, ex qua fit acacia sicut reperiuntur aliæ gummæ, ut dicit Serap. Halyabbas in multis locis dicit: Gumma zabara .i. arabica.

Cordumeni .i. carui agreste, ut dicit Io. Serap. in prædicta cōfectione: similiter ait Gulielmus, & secūdum Matth. Syl. est cordilion seu siler creticum, & secūdum Democritū est cheisim cāpestre: ergo est leuisticum. Vide supra in confectione athanasiæ magnæ, ubi melius ostensum fuit.

Bezaard .i. galbanum, quia alii autores loco eius habent galbanum. Præterea Serap. in cap. de galbano dicit, ꝙ bezaard, est galbanum: similiter dicit in descriptione tyriacæ. Etiam uide ꝙ Auic. in tertia descriptione in fine ait : Ad literam bezaard, & est galbanum: & sic est. Alia uero simplicia satis declarata sunt. Liber qui dicitur Bulchasis in tractatu .2. docet formam extra-

hendi

hendi succum galbani,& inquit: Recipe bauciam syluestrẽ fœtentem cum suis summitatibus,& incinde.uide ibi.

Mel.s.mel apum quod est notum.Aui. Rasis,Gulielmus habent mel.s.usuale.Andromachus autem habet mellis alhascæ, & dicit, ꝙ est mel quod sugunt apes ex herba quæ dicitur alhasce:ergo debet esse mel ꝙ apes colligunt ab alhasce: ergo debet esse mel ꝙ apes colligunt ab alhasce, quod est thymnus. Io.Serap.ibi dicit:Mellis syluestris mundi quod colligũt apes ex alhasce.Haly.dicit: Mellis quod apes ex plantis colligunt. Gal.in sua descriptione habet mel atticum,de quo supra.Nos tandum ꝙ regula multorum modernorum est ꝙ in ipsa tyriacæ constructione ponunt multo plus mellis quam debeat poni:sed si uis ꝙ tyriaca sit laudabilis, ponatur pro qualibet libr. mellis.℥.vũ.specierum ad nunus: & hoc fuit approbatũ meo tẽpore.In aliis confectionibus non ingreditur tantũ specierũ.

Vinum antiquum odoriferum & optimum, & hoc est satis notum.Auic Andromachus, Rasis,Gulielmus,& Ioã.Serap. ponunt in suis descriptionibus uinum odoriferum, & non exponunt si debet esse coctum,aut non:sed secundum opinionẽ meam debet esse coctum:& istud uinum debet fieri ex uuis electis albis factum & coctum usq; ad consumptionem unius tertiæ partis eius uel plus quousq; habeat præfati mellis colati cõsistentium,& debet esse trium annorum,uel circa. Quod equidem uult expresse Albucasis quarta particula azarauii cap.primo inquiens debere sumi carenum uetus de tribus annis. Et Halyabbas decimo practicæ,cap.de tyriaca dicit: Semecarenũ idest uinum dulce coctum, quod appellatur mustum uetus de tribus annis. Gal.loco eius habet uinũ Falernũ, de quo supra.

CLXIX.

CONFECTIO MITRIDATIS, ex descriptione communi omnium.

℞. Myrrhæ,	Dauci,
*Alsceis,	Meliloti,
Croci,	Gentianæ,
Agarici,	Olei balsami,
Zingiberis,	Carpobalsami.
Cinnamomi,	Trochiscorum cochidion,
Dragacanthi, añ.℥.x.	Bdellii, añ.℥.vii,
Spicæ,	Rutæ. ℥.ii.
Olibani,	Ammoniaci,
Squinanti,	2†Spicæ Romanæ,
Xylobalsami,	Masticḥes,
Stœchados,	Gummi arabici,
Seseleos,	Petroselini,
Costi,	3*Cordumeni,
Chamæpityos,	Seminis fœniculi, añ.℥.v.
Galbani,	alias.℥.iii.
4†Nebescet,	Anisi,
Macropiperis,	Acori,
Succi barbæ hircinæ,	Meu,
5*Melachion,	Serapini,
Styracis,	Asari, añ.℥.iii.
Opopanacis,añ.℥.viii.	Rosarum rubearum,
Opii, ℥.v.	Pulegii, añ.℥.v.
Casiæ,	Phu,
Leucopiperis,	Acaciæ,
Melanopiperis,	Vmbilici 6†stinci,
Hermodactylorum,	Seminis hyperici,
Polii,	añ 7* ℥.iii.s.
Scordeon,	

al. alsis seu talesis nasturtiũ Babylonicũ interpretes, uel dicas ut est mune, ac officinis utrans. 2†Celticam uocant. 3.i. carui agrestis. 4†Ter binthina uulgo. 5* Nigellã nõnulli quasi melanthium dicerent, uocant. Auic. uero interpres exponit quod est opiũ solii indi, cũ tamẽ aliã alia opiũ omittat, ac foliũ Indi est exponat. Verũ ego cũ prioribus gith seu melanthiũ uel nigellam potius intelligerem. 6†Stincum dicunt. 7* Mendose prius.xiv.℥.

Vini odoriferi antiqui in quo infundantur ea quæ oportet infundi:mellis despumati,quod sufficit: nusceatur & reseruetur & administrentur post sex menses: & sit dosis sicut auellana cum eo quod est conueniens de potionibus.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio mithridati,sicut inquit Auic. est confectio quã fecit Mithridates rex Ponti,& nominauit suo nomine,& composuit ipsam,& ex medicinis expertis super uenena proprie & super ægritudines alias,ut esset aggregatiuum iuuamenti uenenorum diuersorum & ægritudinum diuersarum. Fuit ergo ipsum tyriaca in illo tempore:deinde postquã accipit Andromacho illud quod expertus fuit ipsum super iuuamentum carnium serpentum, & aliorum addidit in eo trochiscos de uiperis, & alteratum est parum per additionem & diminutionẽ. Fuit ergo tyriaca magna in multitudine iuuamenti: uerum tamen tyriaca magna est magis iuuatiua ipso in re una,quod est uenenum serpentum,in reliquis uero non diminuitur mithridatum a tyriaca.Et propter id ego dico ꝙ tyriaca magna dicitur a tyro serpente,ut dictum est Rasis in primo trac.octaui Almansoris de uenenis & uenenosorum morsibus, & eorum cu ratione & cautela,habet unam descriptionem quæ est eadem. Guliel.Placent.in suo tract.de confectionibus habet unam aliã quæ eadem est.Halyabbas in.10.practicæ habet eandem : etiã uide supra ubi posui unam aliam descriptionem,quæ est ex authoritate Nicolai.Et dicitur ꝙ est mater omnium antidotorũ, sed non est eadem.Generaliter autem conficitur secundum descriptionem Auic.istam,& maxime apud Mediolanenses.Simplicia quæ declaranda sunt declarabo,si Deus uoluerit.

Alsceis secundum intentionem Auic.est nasturtium Babylonicum.Et secundum Matt.Syl.est nasturtium Babylonicũ ortẽ tale.ipsemet in cap.de cardamo.i.nasturtio inquit: Sed nasturtium commune notum est melius illud quod defertur a Babylonia.Hic intelligendum est ꝙ nasturtium Babylonicum est cõmune,sed Babylonicum est nobilius nostro. Diosc.in cap.de cardamo.i.nasturtio ait: Cardamomus utilior esse dicitur Babylonicus omnibus:nos uero ponimus de nostro quo utimur & sunt qui ponunt de aquatico.

Nebescet uel tebescet.i.glutẽ alimbat, & est terebinthina. Nam Rasis Gulielmus,& Ioan.Serap.in eodem loco habent terebinthinam, & idem est. Halyabbas autem loco eius habet ratinegi ergo est colophonia,ut uidetur apud Auic.in.2.canone sed in isto antidoto terebinthina intelligitur.

Barba hircina est planta secundum Auic.ex qua fit hypocysthidos,& sic credo, quia Halyabbas ibi dicit: Hasaphu.i.succi hypocysthidos,idem est consonum propter alios autores, & nos uocamus ipsam rosam caninam:in cuius radice distante a stipite plantæ eius nascitur quædam res ad similitudinem fungi,cuius forma est ac si plures balaustias insigeres unã in aliã, & dicitur taratich:qui fungus tonsus & expressus succum emittit: deinde ad spissitudinem coctus & siccatus hypocysthidos efficitur.

Melachion secundum Auic.est opium,sed est textus corruptus. Nam ipse in prædicto mithridato inferius habet opiũ: ergo melachion non est opium. Nigith: ergo est nigella quæ uocatur melanthium.Nam uide Plin.qui ait: Gith ex Græcis, alii melanthiũ,alii melanspermon uocant, & nõ est illud gith quod reperitur in nostris partibus in bladis sed gith est melachion,& est nigella nigra,cuius semen est odoriferum cũ odore iocundo,& eius semen habet similitudinem seminis porri: hanc ultra padum rustici uocant rochetam.

Opium apud ipsum est succus papaueris nigri,quod Ægypti tenuinam uide ergo si est cõsonum,ꝙ melachion sit opiũ: nam supra est positum melachion.i.nigella, sed ipse dicit ꝙ est opium, quod credendum non est. inferius uero iterum habet opium.

Oleum balsami,quod ex ligno balsami emanat.Descriptio ipsius reperitur apud Mesuem, sed non potest fieri apud nos, tamen infra apparebit oleum quod in omnibus locis potest administrari sicut balsamus.

Trochiscus cochion est tyriaca quæ uocatur de fusio. Nã postquam aggregauit istos trochiscos apud Auic.cum tyriaca de fusio apud Rasim & Gulielmum uidi,ꝙ idem sunt.Halya. habet trochiscos mesrinoserfion quod idem est.

Pulegium.s.pulegium indum,ut habetur apud alios autores,sicut est Rasis & Gulielmus, & est pulegium matris siue ceruinum.i.diptamum,sicut dictum est in tyriaca. Præterea Io. Serap.loco eius habet meicatramesir,quod est uerum diptamum,ut patet apud Gal.in.6.simplicium.

Phu,uel fu.i.ualeriana,cuius radix usui medicinæ competit. Rasis uero in sua descriptione non habet fu,sed loco eius ponit fausel.i.auellanam indicam.

Vmbilici stinci.i. sumen siue uenter stinci, ut dicit Gentilis. Ras.loco eius ponit inguina stinci.i.guaril.Ioan.Serap.habet pinguedinis stinci. Haliabbas autem habet caudarum stinci.

.i.albi. sextaria.vi..zucchari tabarzeth,sextaria.xxiiii.myrobal.chebulorum,bellericorum,emblicorum,ablatis nucleis , zingiberis, † Nasturtiũ aquaticũ uocant. macropiperis,burũgi,folii indi,†capsiæ.añ.ʒ.iiii.piperis,*sampsuci,añ.ʒ.ii.confice has medicinas cum melle despumato , & butyro uaccino,& utere post sex menses. * Maiorana officinis.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu,sed simplicia quæ sunt declaranda declarabo.

Granum uiride apud Auic.in.3.cañ. est fructus arboris terebinthi:unde terebinthina colligitur,ut patet in suo cap. & arbor ipsius uocatur botin.Serap.cap.de terebintho dicit:Botin idest arbor grani uiridis:& sic est.

Melanacardinum qualiter fiat uide supra in tractatu Mesuæ in confectione anacardina.Sextarium uero est pondus secundum Gentilem.ʒ.vi.Auicen.in fine quinti cano. in descriptione de ponderibus dicit:Sextarium ex.ʒ.vi. & dauic.ii.aut aurũ.Similiter ait Ioan. Serap. moderni uero dixerunt ꝙ sextarium medicinæ est pondus duarum librarum cum dimidia, & sic quando reperitur in receptis sextarium uini , uel aquæ, uel olei,uel aceti,intelligitur duarum librarum cum dimidia : sed quando reperitur sextarium cinnamomi,garyophyllorum,& sic de singulis intelligitur.ʒ.vi.tu uero considera.

Berungi.i.burungi,& dicit Gentilis ꝙ est granum in magnitudine piperi,& sunt qui uocant myrtum album, & secundum intentionem Matth.Sylu.est cubebæ, & sic est opinio multorũ sapientum de ipso.uide in confectione anacardina.

Capsiæ.i.seiteragi & est planta quam Diosco.lepidium nocat,& est tapsia secundum Gentilem.Ipse Auic.in isto canone in confectione electuarii: Alsaguis habet tapsiæ indæ. Ioan.Serap.in suo antidotario in eodem loco habet seiteragi , quod idem est,& agricardamum agreste siue nasturtium aquaticum, ut dictum est in tryphera saracenica.

CLXXIIII.

DE ANIVDEN.

℞. Seminis apii,piperis,añ.ʒ.xii.aniuden nigri.xiiii.,petroselini,chelidoniæ,calamenthi,hasce,seseleos , añ.ʒ.viii.† cheisin.ʒ.xiii.aggrega has medicinas tritas & cirotrigonizatas, & confice cum melle despumato , & repone in uase , & utere cum necesse fuerit. † Leuisticũ appellant.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium in usu non est,sed scripsi solum ut certificeris ꝙ aniuden non est seseleos,ut ipse Auicen.dicit.Aniuden apud Auic.in secundo est planta cuius gummi est assa : tamen in cap.de seseleos dicit,ꝙ seseleos est alaniuden Romanum,similiter in tertio in fen.xiiii.in cap. de cura ascitis dicit : Seseleos & est aniuden Romanum.Etiam Rasis in lib.diuisionum in confectione ad epilepsiam dicit: Seseleos quod est aniuden Romanum.Sed ꝙ hi tanti uiri,salua tamen eorum pace , non bene senserunt præsentis electuarii descriptio nobis manifestat,in quo aniuden & seseleos ingrediuntur , quod fieri in his quæ idem important non contingit. Propterea uide ꝙ Rasis in lib.diuisionum in cap.medicinarum stomachi in confectione de scoria ferri cum uino inquit: Aniuden.i. radix herbæ de qua fit assa fœtida.Idem Sera.de aniuden & assa simul cap.facit,& inquit: Aniuden.i.folium arboris assæ . Postea iterum in cap.de agarico dicit : Et simile radici aniuden.i.arboris assæ. Dios.dicit: Et similis silfio.i.lachrymo lasar,& est assa fœtida secundum ueritatem. Vide Franciscum de Pedemontium cap. de dolore humeri & spatulæ , & medicinis eius in speciali qui inquit. Radix alligat.i.herbarum de qua fit assa,& est aniuden. Gulielmus Placen.in suo tractatu de simplicibus dicit : Aniuden est de qua fit assa.

Seseleos, idest sileris montani . uide ergo si possibile est ꝙ aniuden sit seseleos,ut dicunt Auic.& Rasis in aliquibus locis.

CLXXV.

DE CAMPHORA.

*.i.Rosæ afini. ℞. Camphoræ,croci,xyloaloes,cardamomi,girboe,cubebæ, †Sigillũ ca marię dicit. cheisim,cinnami,garyophyl.usneæ,spicæ , macis , sandali albi, macropiperis,cinnamomi,capsiæ,seiteragi,*neremusch,† secacul,galangæ,nucis muscatæ,zingiberis,cyperi,fulfumine,omnium partes æquales , zucchari quantum est pondus medicinarum omnium.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu.Auic.habet tres descriptiones,& differunt una ab altera,sed in usu non sunt.

Camphora secundum Serap.& Auic.est gummi arboris,nescio medicinam,in qua plura sint miracula . Nam cum in tertio gradu frigida iudicetur,nihil odoratius est,ignisq; amicabilius:cito enim inflammatur & præclaram flammã per se emittit,quæ nisi psyllio obruatur euanescit.natura sublimata,saporis acuti cum amaritudine,& hoc est notum.

Girboe.i.elbue,ut inquit Gentilis.Auic.in.2.de elbue capitulum facit & dicit,ꝙ ex uizbue, & est subtilior quam chacula.i. cardamomum usuale uel cardamomi species . Nos loco eius ponimus grana paradisi.i.melegetam.

Fulfumine apud ipsum in secundo est radix piperis. Serap. de radice piperis cap. facit , & dicit : Fulfumine , idest radix piperis,& sic est.

CLXXVI.

DE STINCO.

℞. sem.sparagi,sem.cepæ,semi.alrotab,sem. porri, sem.bauciæ,sem.crucæ,sem.urticæ,*granorum uiridium, linguæ auis, *.i.granorũ arboris albotin. sisami excorticati,seminis raphani,tuderi utriusq; , amygdalarum amararum,pinearum,granorum nasturtii,añ.ʒ.iii.zingiberis,secacul, galangæ macropiperis, añ.ʒ.v. cinnamomi , nucis †Stincum uocant. muscatæ,been utriusq;.s.albi & rubei.añ.ʒ.ii.† stinci.ʒ.v. squillæ assatæ.ʒ.iii.penidiorum quantum pondus harum omnium medicinarum,tere & cribella,& confice cũ melle despumato.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est in usu.

Alrotab siue rotab,idem est, & secundum Simonem Ianu. sunt dactyli qui tamiar uocantur.Similiter ait Matth. Sylua.sed Rasis in.3.Almansoris in cap.de uirtutibus fructuum & pomorum inquit: Rotab minus calidi sunt quam dactyli.ergo rotab non est dactylus.Serap.in cap.de dactylis dicit: Rotab,idest dactyb,sic generaliter habetur opinio.

Stincus est animal de quo Aui.duo cap.facit, unum de guaril:aliud de stinco,quod idem est: & melius ꝙ est in ipso est illud quod est in parte renum.Dios.ait: Stincus est quoddã animal quod in India inuenitur,quadrupex & simile lacertæ,sed multo maius & longius & uentosius,hoc est satis notum.etiã de ipso dictum fuit supra in diasatyrionis.

CLXXVII.

TRYPHERA MAIOR.

℞. Myrobalanorum nigrorum,bellericorum, emblicorũ,ma *Palma Chri vulgo. cropiperis,piperis nigri,añ.ʒ.iii. zingiberis, *buzeidem,sireblengi,†tapsię indę,omnium añ.ʒ.i.tuderi albi & rubei,linguę auis, † Macis in alia litera. seminis granati syluestris,& granorum alchilchil , darsisaham, sisami excorticati,zucchari tabarzeth,omnium añ.ʒ.ii.been albi & rubei,añ.ʒ.s.tere & sicca per se,& sisam per se,& inuolue cum butyro,& confice cum melle despumato,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Tryphera Græce est delicata , hic apud nos non est in usu: nec credo apud alios , sed illæ descriptiones quibus nos utimur sunt ex authoritate Mes.ac Nicolai,ut apparet in suis locis , sed solum istam descriptionem scripsi propter quædam simplicia.

Buzeidem secundum Gale.in libro secretorum in medicamine ad sciaticam exponit , ꝙ est satyrion : & sic meo iudicio est,buzeidem est satyrion uel species eius. Nam cap. suum reperies in Serap.& ibi inquit: Buzeidem est species satyrionis, & sunt radices duræ,albæ similes been,& si sic est uerum. Ego existimo ꝙ planta sit illa quæ a modernis palma Christi uocatur.Nam sine dubio palma Christi est species satyrionis.

Sireblengi secundum Mes.sunt emblici infusi in lacte.Nam ipse Mes.in cap.proprio de emblicis dicit: Modus faciendi seremblac,infunde emblicos in lacte dulci, & mutetur super eos lac mane & sero , & hoc per triduum , & exiccentur in uento & in umbra & recondantur , Serap.in cap. de emblicis

tendi ipsa radices in cinerem est, quòd accipias radices ipsius, & munda ipsas a terra & fordibus earum: deinde incidantur minutim, & ponantur in olla, & cooperiatur olla cooperatorio perforato, ita ut fumus possit exire, & ponatur olla in furno panis calido, & dimittatur per diem, sero uero remoueatur, & reperies q dictæ radices fient ad similitudinem carbonum. post hoc prædictos carbones tere bene, & in alia olla parua repone & cooperi ipsam totam, & iterum pone in furno & dimitte tantum q prædicti carbones in cinerem albū efficiantur, & de illo cinere pone in prædicto electuario.

Cineris leporis. s. leporis qui manducatur. Serapior in tract. 3. inquit: Forma comburendi leporem pro illo qui habet lapide. ℞. ergo lepore & decolla, & pone in olla noua cum suo corio & alijs, & comburc donec fiat cinis: deinde tere cinerem & utere ubi oportet. Ioan. Anglicus in cap. de lapide renum inquit: Item lepus unus integer ponatur in olla in furno calido quousq; assetur intantum q possit pulverizari, & tunc de isto detur. ʒ. i. &c.

Lapis spongiæ adhærens, non omnis qui in cauernis spongiæ inuenitur, sed proprie cui naturaliter adhærebat in saxo dum uiueret, & est asper & durus ualde. Serap. cap. de spongia inquit: Et lapis inuentus in spongia habet uirtutem quæ deficcat, & contingit ex uirtute eius q frangit lapidem generatum in uesica, sicut dixerunt. Auic. de ipso cap. facit & dicit, q est lapis inuentus in corpore spongiæ.

Sanguinis hirci exiccati & etiam præparati, ut ostēdam. Hircus uero secundum Isidor. in cap. de pecoribus & iumentis inquit: Hircus lasciuum animal et petulcum & feruens semper ad coitum, cuius oculi ob libidinem in transuersum aspiciunt: unde & nomen traxit. Nam hirci sunt oculorum anguli secūdum Suetonium, ut Virgi. in Bucolicis: Transuersa tuentibus hircis. Cuius natura adeo calidissima est ut adamantem lapidem, quem nec ignis nec ferri domare ualet materia: solus huius cruor dissoluat. Maiores hirci cinifi dicuntur, A fluuio Cinife in Lybia ubi grandes nascuntur. O quantum est magnificata uirtus sanguinis hirci in prædicta ægritudine. Est tam magnificata & in tanta nobilitate, q apud Auicen. nominatur manus Dei, propter suam nobilitatem, & est medicamen thesaurizatum de regimine ipsius potu, causa præparandi ipsum donationem, & exiccandi. Ipse uero Auic. in prædicto cap. docet mōdum exiccandi ipsum, sed de modo cibandi non loquitur. Raimaldus de uilla noua in lib. 2. in cap. de uitio lapidis in renibus & uesica clare loquitur dicens: Sanguis hirci nutriti per xv. dies uel. xxx. ex frondibus hederæ uel saxifragiæ in diebus canicularibus interfecti exiccatus q pulverizatus. Postea iterū inquit: Sanguis hirci in diebus canicularibus interfecti prius per. xxx. dies, cum frondibus hederæ uel saxifragiæ nutriti, & sic faciunt quidam. Alio modo ut reperitur apud Gordonium dictum lilium medicinæ in cap. de dolore renum periodali: propter eorum oppilationem ubi ait: Visus troch. sanguinis hirci per se curat. ℞. igitur hircum antiquum, & nutriatur hordeo, & fœniculo, petroselino, pimpinella, saxifragia, milio solis, uerbena, filipendula, & similibus diureticis: & post longum tempus huius acceptionis decollētur, & primus sanguis & ultimus abijciatur, & medius reseruetur, & fiant trochisci, & desiccentur in umbra in loco sicco non uentoso, & ungatur cum balsamo. Ioā. Arculanus in cap. de lapide renum, inquit: Sanguis hirci præparatus secundum artem est fortis, & modus præparationis est ut eligatur hircus quatuor annorum, aut circa rubeus, & nutriatur per mensem ex herbis & graminibus proprijs in hoc ca. & sunt hæc, betonica, pentaphyllon, capillus ueneris, grana solis, saxifraga, scolopendria, hedera: etiam ualet petroselinum, apium, fœniculus, & similia. In potu dabis uinum album bonum odoriferum clarū & subtile, & post iugulatur de mense Augusti, & extrahatur sanguis, cuius primus abijciatur & postremus: & medius uero reseruatur, & fiat eius præparatio bona. Nicolaus Florē. in lib. v. in cap. de cura lapidis per potionem inquit: Hircus quidem melior est qui sumitur in hora in qua coloratur uua. s. de mense Augusti, quia tunc sanguis est acutior. Quære ergo ollam lapideam, quia est melior, & hircus sit quatuor annorum: modum uero exiccandi quære ab alijs.

Cineris corticum ouorum, de quo pullus egressus est, hoc est quando filu sui nascuntur. Modus conuertendi ipsos in cinerem est difficilis: oportet enim q accipiatur cortex ouorum a quo pullus egressus fuerit, & teratur bene: deinde ponatur in olla noua, & obturetur os eius & ponatur in furno, & dimittatur per diem unum si sint cineratæ bene, bonum est: sin autē non, ponatur iterum in furno, & ibi dimittatur usq; q sint bene incineratæ, & quando fuerint ad suum terminum, q color eorum sit albus extrahantur, & utere ubi oportet.

Lapis iudaicus dicitur, quia in terris Iudæorum inuenitur. Auicen. in. 2. cañ. dicit, q est lapis sicut nux parua ad longitudinem paucam declinans proximus figuræ amygdalæ, aut dactili &c. O quanta uirtus est in isto lapide contra lapidem renum extrahit enim ipsum.

Gummi uero nucis secundum quosdam est fungus, qui reperitur super arbores diuersas: huius color est ad similitudinē spongię, sed non rectè sentiunt, quia illa res uocatur narcotica nucis gummi uero nucis secūdum ueritatem est gummi, quod reperitur super arbores ferentes nuces, sed in partibus nostris non reperiuntur. Ego autem uidi prædictum gummi quod in colorem est similis colori myrrhæ grossæ, sed odorem non habet. Defertur de Apulia ad nos, & in illis partibus inuenitur Auic. dicit, q dosis istius electuarii sit usq; ad aur. ii. idest. ʒ. iii. & supra cum aqua tribulorum decoctorum. s. tributorum marinorum quos ipse in secundo uocat hasech, & sunt, qui nominant ipsos uulgo castaneolos lacus.

CLXXX.

DE MARGARITIS in. xxi. tertii in cap. de regimine uniuersali prægnantis.

℞. Margaritarum non perforatarum, pyrethri, añ. ʒ. i. zingiberis, masticis, añ. ʒ. iiii. zedoariç, doronici, seminis apii, tapsiæ, cardamomi, nucis muscatæ, macis, cinnami, añ. ʒ. ii. been albi & rubei, piperis, macropiperis, añ. ʒ. iii. cinnamomi. ʒ. v. zuccha. silmeni quantum omnia, & fiat electuarium, cuius dosis sit cochlearium unum.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos est in usu, & ualet mirabiliter ad ea quæ dicit Auicen. supra in tractatu Nicolai. Est alia descriptio quæ dicitur a duobus generibus margaritarum. s. perforatarum & non perforatarum: tamen Auicen. in sua descriptione non habet nisi non perforatarum. Et sunt qui faciunt secundum descriptionem Nicolai, & sunt qui faciunt secundum descriptionem Auic. secundum uoluntatem medicorum & ambæ descriptiones apud diuites apothecarios reperiuntur. Ioan. Serap. in suo breuiario in cap. de mulieribus qualiter significetur q ipse sint prægnantes, habet unam aliam descriptionem, quæ quasi eadem est.

Margarita lapis est. Isidor. in cap. de lap. preciosis candidis dicit: Margarita prima candidarum gemmarum quam inde margaritam aiunt uocatam, q in conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Inest enim in carne cochleæ calculus natus, sicut in carne ostreæ preciosissima margarita reperiri dicitur, uel sicut in cerebro piscis lapillus gignitur, & meliores sunt candidæ & albæ.

Tapsia quam Arabes corrupte dicunt tessisæ, ut dictum fuit in confectione anacardina, quæ confert ægritudinibus neruorum.

Cinnami. i. cinnamomi grosi, & alio nomine darsani uocatur, ut dictum est tamen propter ignorantiam aliqui apothecarii aliqui ponūt in isto electuario loco cinnami cymmum, sed nō rectè quia species cinnamomi sunt multæ, ut patet p Dios. & Serap. Nam Serap. ait: Inuenitur alia species cinnamomi quæ dicitur uasoth, & est cinnamomum, & est grossæ plantæ non habens fortem odorem, & est debilis uirtutis. Etiam Plin. inquit: cinnamomum & cinnamum nascitur in Æthiopia. Et consideretur bene q cinnamum & cinnamomum idem sunt. Rasis etiam in. 3. Almanso. in fine cap. xvii. inquit: Cinnamum

cinnamomo uicinum existit, licet eo sit debilius. Ignorantia nero apothecariorum est, quia in isto electuario ingreditur cinnamum & cinnamomum, ex quo uidentur diuersificari, uerum per primum intelligimus cinnamomum grossum, & per secundum cinnamomum finum.

Zuccharum sulimenum. i. illius regionis, ut dicit Gentilis: nos loco eius ponimus zuccharum tabarzeth, idest album. Ioan. Serap. loco eius habet zuccharum mundum.

CLXXXI.

DE MEDVLLIS, in. xx. Tertii cap. de medicinis singularibus ad coitum.

℞. Amygdalarum excorticatarum, fisticorum, neregil excorticatorum contritorum, amygdalarum pini, * granorum alcheichil, granorum azelem, granorum uiridium, ana. partes æquales, neremisch. piperis longi, zingiberis, omnium ana partes. x. & plus parum, terantur omnia & conficiantur cum penidus, de quo sumatur omni die quantum est ouum unum.

* Grana syluestria appellant.

COMMEN. MANLII.

Ista confectio non est in usu, sed ideo eam descripsi, ut ostenderem ꝙ confectio de medullis, apud Auic. est eadem cum electuario de nucleis fructuum. apud Rasim, ut dictũ est, nec differunt, nisi quia Auic. loco, auellanarum posuit fisticos.

Neregil, idest nux indica, ut dicit Auic. in cap. de nuce indica, & sic esse credo, quia Rasis loco eius habet nucem indicã.

Grana azelem secundum ipsum in secundo dicitur piper nigrum, sed nõ intelligimus de uero pipere nigro, sed de alia re simili, de qua superius ostensum fuit clare quid sit.

Neremisch. i. rosa asinorum siue pæonia. Rasis loco eius habet semen pæoniæ, quod idem est: uide supra, quia diffuse declaratum est.

CLXXXII.

DE MARCHASITA, in. iiii. canõ in fen. iii. cap. de cura eruptionis exiturarum.

℞. † Lapidis marchasitæ. ʒ. ii. armoniaci tantundem, farinæ fabarum. ʒ. vi. misceantur cum rasina humida & liniatur super cutem, & ponatur super saniem donec cadat per se, & oportet ut administretur statim.

† Pyriten uocant.

COMMEN. MANLII.

Istud medicamen reperitur etiam apud Franciscum de Pedemon. in cap. de appropriatis apostematum secũdum diuersitatem membrorũ, in quibus fiunt, sed est ex authoritate Aui. quia idem sunt.

Lapis marchasita apud Diosc. uocatur pyrites ex quo æramen fit, eligendus est colorem æraminis habens. & ibi Diosc. tradit modum comburendi ipsum. Auic. ait: Vocatur marchasita, & dicitur ꝙ sunt plurium specierum: alia enim est aurea, & alia argentea, & alia ærea, & alia ferrea: & sunt qui nominãt eam lapidem luminis, propter iuuamẽtum quod usui affert. Pyrites uero dicitur a pyr quod est ignis, quia percussus ferro ignẽ emittit. Mesues de ipsa loquitur in ca. de lapide stellato.

EX ANTONIO GVAINERIO PAPIEN.

CLXXXIII.

MIXTVRÆ CORDIALIS in cap. vi. de signis tam prognosticis, quam demonstratiuis febris pestilentialis, & eius cura.

℞. Conseruæ Rosarum, Buglossati, Boraginis, Violati, ana. ℥. s.
Florum * nenupharis. ʒ. ii.
Manuschristi cum perlis, lib. s.
Fragmentorum omnium preciosorum. ʒ. ii.
Margaritarum subtiliter tritatarum. ʒ. s.
Foliorum auri, numero. xvi.

* Nymphea nominant.

Fiat mixtura deaurata, de qua sæpe comedat, & de ea bibat cum aqua zucchari si libuerit.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu, secundum illam descriptionem. Illa uero qua generaliter utimur, est magistralis, & non est eadem, sed pro nobilibus ista est nobilior illa, sicut infra apparebit.

Conserua rosata. i. ex rosis, & uocatur zuccharum rosatum, & fit ex tribus partibus zucchari, & una rosarum.

Buglossatum, siue diabuglossatum. i. conserua quę fit ex floribus linguæ bouinæ, & modus eius est sicut rosarum.

Boraginatum, siue diaboraginatum. i. conserua quæ fit ex floribus boraginis, & modus ipsius fit sicut rosarum.

Violatum, siue zuccharum uiolatum. i. conserua uiolarum quod ex floribus fit, & modus eius est sicut rosarum.

Conserua florum nenupharis, idest ex floribus nenupharis, & uocatur zuccharum nenupharinum, & modus eius est sicut rosarum.

Fragmentorum omnium preciosorum. Secundum generalem regulam sciendum est ꝙ per fragmenta preciosa intelliguntur quinq; genera lapidum preciosorum, & sunt proprie illa quæ Mesues in electuario de gemmis nominat, & sunt zaphyri, hyacinthi, sardinis, granatæ, feruzegi. s. smaragdi, & de omnibus istis ostensum fuit supra.

CLXXXIIII.

MANVSCHRISTI CVM PERLIS, in cap. iiii. de cura quartanæ a melancholia sanguinea prouenientis.

℞. Margaritarum splendidarum tritarum subtilissime. ℥. s.
Zucchari in aqua rosata dissoluti, lib. s.

Fiat decoctio in plata, & usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio istius confectionis quæ uocatur manuschristi cum perlis, est descriptio pro nobilibus, quia consuetudo apothecariorum est facere manuschristi sine perlis, sed loco eius ponunt puluerem cordialem, aliquando fragmenta secũdum necessitatem, & possunt fieri cum aqua ros. tunc uocitur manuschristi rosatæ, fiunt etiam cum aqua uiolarum tunc uocantur manuschristi uiolatæ, fiunt etiam cum aqua buglossæ, tunc uocantur manuschristi buglossatæ: aliquando fiunt cum aqua capillorum ueneris secundũ diuersas infirmitates, & eius forma est ad modum rotulæ, & idest satis notum.

APPENDIX.

Pharmaca MANVS DEORVM apud Herophilum ob quam plurima sane iuuamenta uocitari, præsertim si commode adhibeantur, Galenus passim, tum maxime. vi. medicamentorum per loca non obscure testatur. Quem admodum & VIRTVS DEI apud Nicolaum Alexãdrinum ac θεοῦ χείρ, idest manus Dei, apud Aetium libro. xi. cap. xii. Exemplo quorum hanc omnino sic inscriptam arbitror compositionem.

CLXXXV.

DIACORALLII, in cap. viii. de signis, & cura causonidis.

℞. Corallorum rubeorum. ʒ. iii. zucchari lib. s. dissolue zuccharum in aqua ros. in qua in confusione steterit. ʒ. i. sandalorũ machazari. i. citrini, & gra. iiii. camphoræ, & istorum forti facta expressione in illa aqua zuccharum dissoluatur, & fiat cõfectione in morsellis.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu. Nicolaus in suo antidotario describit troschisc. diacoralli, qui ingrediuntur in tyriaca Gal. sed non sunt idem, de quo infra.

Corallus rubeus est nobilior albo, & albus nigro. Rubeus autem confert omnibus ægritudinibus stomachi, si suspendatur super ipsum directus. unde Gal. inquit: Ego expertus sui ipsum, & suspendi ipsum in collo eius qui habebat dolorem stomachi, & remotus fuit dolor: cum ergo accedi ipsum redut, sicut expertus fui lignum crucis in habente epilepsiam, & qui suspenderit in collo suo in diebus sanitatis suæ corallum rubeũ securus erit a dolore stomachi, & propter hoc mulieres appẽdunt eum in collis puerorum. Busadum autem scripsit Stephanus pro bassed, quod est corallus.

E ROSA ANGLICA IOAN. ANGLICI.

CLXXXVI.

DE CAVLIBVS, in cap. de cura lepræ.

℞. Succi caulium, lib. i. bulliat, & exprimatur.

Croci.

Croci, ʒ.iii.
Panis zucchari, } añ.lib.s.
Mellis,

Fiat electuarium cum leui decoctione.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est ualde in usu: tamen reperitur apud aliquos apothecarios.

Caulis secũdum Aui.alius est domesticus,& alius syluestris, & alius marinus,& alius caulis aquæ.Caulis uero apud Dios. uocatur brassica,unde Macer: Caulis Romana Grçcorũ brassica lingua.Agrestis apud quosdã putatur condisi, sed non est. Canabit etiam est species caulis , & est caulis dictus capucius, uel caulis,capitatus,uel imperialis. Petrus de crescentiis dicit: Gambusii sunt de natura caulium, & habent formam caulium, donec clausi fuerint: sed postquam clausa sunt folia ipsorum fiunt quasi alba & grossa , sicut tunicæ ceparum & crispa &c. Etiam Sera.in cap.de caule de canabit loquitur. Simon Ianuẽ. dicit,ꝙ Auic.de canabit singulare facit cap. quod non reperitur.uerum est ꝙ Auic.in ca.de caule,de canabit loquitur. Ioã. Arculanus in cap.de epilepsia dicit: Canabit quæ est caulis imperialis.s.capucium:carnebum scripsit Stephanus pro corno, quod est caulis.

CLXXXVII.

DIAGARICI OPTIMI, in cap.de ueruca in oculis.

℞. Agarici boni,albi,leuis,& puluerizabilis.℥.s.turbith,zingi. añ.ʒ.ii.nucis musca.auellanarum,añ.ʒ.iii. misce & cum zucchario lib.s.fiat confectio.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos nõ est in usu, sed uirtus agarici est magnificata apud nostros autores.

Agaricus secundum Mesuem est ex medicinis magni iuuamenti , cuius ortus est secus arbores magnas,quibus iam accidit corrosio & putrefactio , & eius generatio est sicut generatio fungorum , & propter id uocatur a multis fungus abietis.Galenus in libro ad Partenianum inquit : Agaricus ab arboribus excrescit prout tubera.i. fungus dictus teratur apud Lombardos.

CLXXXIII.

DIACVBEBE, in cap. de hydropisi in curia generali.

℞. Santali. Albi, Rubei, Citrini, } añ.ʒ.ii.
Spodii, Rasuræ eboris, } añ.ʒ.i.s.
Ozimi garyophyllati, Cubebarum, } añ.℥.s. uel.ʒ.iii.

Si sit caliditas multa , quatuor seminum frigidorum mundatorum,añ.ʒ.ii.seminis endiuię portulacę.añ.ʒ.i.ligni aloes, nucis muschatæ añ.ʒ.s.zucchari libram.i. & dissoluantur cum decoctione endiuiæ,uel cum aqua endiuiæ & utatur mane, & est expertum.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium in Papia non est in usu,sed in Mediolano utuntur ipso,sed non faciunt ipsum secundum descriptionem Ioan. Anglici , sed illa descriptio qua utuntur reperitur apud thesaurũ pauperum,sicut infra apparebit,tamẽ inter ipsas est parua differentia.

Cubebe siue cubebe , & non cubeze , quia cubeze apud Aui.est malua uel species eius.Sera.in cap. de cubebis ait: Ego postquam aggregaui Diosc.& Gal.super omnem herbam inueni ꝙ Gal.non memorauit myrtum agrestem , & Diosc.non memorauit cubebas, & uidi ꝙ descriptio Diosc. super myrtũ agrestem,descriptio Gal.super cubebas idẽ sunt. Cubebe Dioſco.myrta agria & est myrtus syluestris,siue myrtus alba , ut dicunt moderni,& secundũ Matt.Syl.est abrongi.Stephanus uocat ipsum carpision.Sed iam describatur confectio alia.

Diacubebe,secundum thesaurum pauperum in cap. de hydropisi de frigida causa.℞.omniũ sandalorũ añ.ʒ.ii. spodii,rasurę eboris.añ.ʒ.i.cubebę.ʒ.iii.seminum cõmunium frigidorũ, añ.ʒ.i.s.seminis endiuiæ & portulacæ , añ.ʒ.i. zucchari lib.i.fiat cum decoctione endiuiæ,& fiat electuarium.

Ista descriptio thesauri est illa qua utuntur Mediolanenses, tamen(ut dictum est)inter ipsas est parua differẽtia. Gilibertus de Anglia in cap.de cura speciérum,habet unam aliam descriptionem,& ualet ad ea quæ dialacca,sed non est eadem.

CLXXXIX.

DIANASTVRTIVM, in cap.de sterilitate.

℞. Consolidæ maioris & minoris,añ. M.i.coralli albi & rubei,sandalorum alborum & rub.añ.ʒ.i.rosarum.ʒ.ii. spodii,garyophyllorum,margaritarum,integrarum,añ ʒ.i. charabæ.ʒ.ii. seminis nasturtii agrestis.ʒ.s.radicum sanguinariæ,pimpinellę, parietariæ , añ.ʒ.i.zucchari alexandrini lib.ii. fiat electuarium: quiá tamen illud foret magnum de consolida ponatur.drac. s.& de aliis proportionaliter diminuatur,ita ꝙ ad.ʒ.i.pulueris ponatur lib.i.zucchari uel mellis, & uoco illud dianasturtium quod ualet in omni fluxu sanguinis menstruorum & hæmorrhoidarum & uentris,& est mihi ualde speciale.

COMMEN. MANLII.

Istud antidotum apud nos non est in usu, secundum autem compositorem ualet mirabiliter in illa materia.

Nasturtium autem herba est satis nota,maxime domesticũ. Hic Ioannes Anglicus seu compositor habet nasturtium agreste, quod nasturtium domesticum non est : immo secundum quosdam est nasturtium aquaticum , quod alio nomine senation uocatur , & hoc apud multos est certum , uide autem de eo apud Matth.Syl.in cap. de cardamo.i. nasturtio usuali , qui sic ait: Cardamus agrestis quem multi senanon uel crisium uocant,uel nasturtium aquaticum &c.Hoc apud Auic.in.2.cano. uocatur pupilla oculi . & apud Dioscorid. eius semen uocatur lepidium, & herba apud eundem senation , etiam apud Serap.seitaragi, & apud Arabes dicitur scescebram , & ab aliquibus dicitur saxabram,de qua numquam inueni ullum habere certitudinem quid sit scescebram: quidam credunt , sed non recte ꝙ esset esula,quod non est,quia Auic.in.3.cañ. in cap.de medicinis cordialibus,habet in quodam antidoto scescebram & semen eius:ergo esula ibi non conuenit. Idem in.4.cano.in fen.ii.in cap.de cura hecticæ scescebram laudat , & secundum quosdam medicorum est granatum syluestre , quod non credo:nec Gentilis super illum passum cognouit certitudinem. Scias ꝙ in hoc sunt diuersæ opiniones,sed si hic Deus uoluerit declarabo de ipso opinionem doctorum multorum . Et primo dico ꝙ postquam ego uidi in practica.do. Mesuæ cap.de cura maniæ & melancholiæ sanguineæ,in quodam antidoto. quod incipit.Filius Zachariæ,modus confectionis conferentis melancholiæ &c. ibi habet ad literam , scescebram.i.ozimi maioris. Ozimi autem maius apud Serap. uocatur ozimũ carmenum,& ab Auic.in.2.cañ.uocatur ohalmaram,&apud Matthe.Syl.est senation: & qui mihi non credit uideat Mes.in cap. allegato ubi ait,ꝙ scescebram est ozimum maius , & ozimum maius apud Serap.est ozimum carmenum,&apud Matth.Syl. est senation,siue nasturtium aquaticum,& sic lege illud cap.de ozimo carmeno apud Serap.& cap.de ohalmaram,apud Auicen.cum cap.de harochalchai. apud Matth. Sylua. & uidebis ꝙ idem sunt.

Notandum est ꝙ hæc herba plura nomina habet : Nam senation est lepidium,seitaragi indum , hibedericos, agricardamum agreste,capsia scripta cum.c.nasturtium aquaticum,ozimum maius,ozimum carmenum,pupilla oculi,scescebrã.eius radix medetur doloribus dentium . Etiam de ipso dictum fuit in electuario , quod dicitur lætificans Almansoris &c. & hoc apud me fuit secretum.

Sanguinariæ autem apud moder.est bursa pastoris, quæ mirabiliter ualet contra fluxũ sanguinis: uerũ est ꝙ inuenitur alia sanguinaria quæ uocatur corrigiola , seu uirga pastoris , sed hic Ioannes Anglicus per sanguinariã intelligit bursam pastoris,& ꝙ sit uerum, uide apud eundem in lib. primo in cap.de accidentibus febris,qui sic ait : Modo de empyicis uideamus; uade ad locum ubi crescit sanguinaria.i.bursa pastoris , & genibus flexis dicas ter pater noster & aue maria , & illum uersiculum . Te quæsumus domine famulis tuis subueni, quos

precioso sanguine redemisti, & sic dicendo collige unam herbam uel duas. Sed si multas colligas oportet orationes iterare, & tunc suspende herbam circa collum patientis a quo fluit sanguis, uel circa membrum a quo fluit, & ibi dimitte, & stringet certissime. Si uis ne homines cognoscant herbam tuam, frica eam inter manus tuas, & post suspende eam in aliquo pāno, uel in syndone, uel in aliquo tali. Item Nicolaus dicit: Bursa pastoris .i. sāguinaria, uel capsela, aut scindiuulua. sine dubio est cōsonum ꝙ bursa pastoris sit capsella, quia eius semen fert in capsellis, & propter id apud Lombardos dicitur herba gugarola: ipsa enim in uiis ac ciuitatibus inuenitur, & comeditur cum est recens, sicut alia olera.

E PETRO TVSIGNANA IN NONO ALMANSORIS.

CXC.

DIAROB CVM RHEVBARBARO. in tractatu .2. cap. de solutiuis.

℞. Turbith albi, gummosi & cannulosi. ℥ .i. zingiberis. ℥ .s. rheubabari. ℥ .i. spicæ. ʒ .s. cinnamomi, garyophyl. ań. ʒ .ii. galangæ, piperis longi macis, ań. ʒ .i. diagrydii. ʒ .iii. zucchari albi. ʒ .xvi. cum uino cydoniorum, fiat confectio, dosis a. ʒ .ii. ad .vi.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio diarob cum rheubarbaro est in usu, & fit aliquando cum rheubarbaro, aliquando sine, tamen cum rheubarbaro est nobilior: de hac reperiuntur uariæ descriptiones, ego meo tempore uidi fieri diarob cum rheubarba .i. confectionē delectabilem secundum Bartholomæum Montagnana. quam ipse uocat confectionem diaturbith cum rheubarbaro, de quo infra.

CXCI.

DIAROB CVM TVRBITH, ibidem.

℞. Turbith albi, gummosi & cannulosi. ℥ .i. zingiberis. ʒ .s. cinnamomi, garyophyl. ań. ʒ .ii. galangæ, piperis longi, macis, ań. ʒ .i. diagrydii. ʒ .iii. zucchari lib. i. fiat confectio cum uino cydoniorum & aqua communi, dosis ut præcedens.

COMMEN. MANLII.

Ego uidi multoties aliquos non facientes differentiam inter diarob cum turbith, & inter diarob, cum rheubarbaro, sed errant. Nam aliud est diarob cum turbith, aliud est diarob cum rheubarbaro.

Hæc confectio solutiua reperitur etiam apud Ioannē Coregium in cap. de paralysi & iectigatione, tamen differt notabiliter ab ista, sed una descriptio quæ inuenitur apud Leonardū de Prædapalea in cap. de cura scrophularū est huic similis.

CXCII.

DIAROB CVM AGARICO, ibidem.

℞. Agarici. ʒ .i. salis gemmæ. ʒ .iii. spicæ nardi. ʒ .iii. s. cinnamomi, garyophyl. macis, galāgæ, ań. ʒ .ii. diagridii. ʒ .iii. polypodii. ʒ .i. s. zucchari albi lib. s. cum uino cydoniorum, & aqua communi fiat confectio, dosis ut præcedentis.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio nō est in usu. Leonar. de Predapalea in cap. de cura scrophularum, habet etiam hanc descriptionem. Io. Cororegius in cap. de paralysi, & iectigatione habet unā aliā descriptionem, sed non est eadem.

CXCIII.

DIAROB CVM SENA, in cap. de paralysi, tremore, tortura, & spasmo de repletione.

℞. Senæ mundæ. ℥ .i. cinnamomi, garyohpyl. macis, masticis, ań. ʒ .s. diagrydii. ℈ .s. & cum zuccharo fiat confectio cum uino granatorum. Dosis eius ab. ʒ .s. ad. ʒ .vii.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio non est in usu.

Senæ uero quod de Arabia defertur magis laudatur quam illud de Mecha. Miror ꝙ Auic. in .2. cañ. ubi de simplicibus tractat, quòd de senæ non fecerit cap. cum ipse in multis locis eo utatur. Mes. laudat folliculos senæ, & dicit ꝙ est melior pars ipsius plantæ.

EX ANTIDOTARIO BARTOLOMÆI MONTAGNANÆ.

CXCIIII.

DE FISTICIS.

℞. Fisticorum mundatorum, & tritorum. ℥ .iiii. zuccha. albi lib. i. incorporentur simul in mortario cum aqua rosata quantum sufficit: & coquantur super ignem, & fiat confectio cum speciebus triasandalorum aliquando, & aliquando cum cinnamomo, ponendo de quolibet istorum. ʒ .i. s. pro tota ista recepta. Potest etiam fieri solutiua ut scis, ualet enim in confortando hepar frigidum quando fit cum cinnamomo, & hepar calidum quando fit cum speciebus triasandalorum, & ipsius oppilationes semper aperit.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu: sed credo ꝙ in partibus Venetiarum utantur illa.

Fistici secundū Diosc. sunt pistachiæ quæ in Syria nascuntur similia strobilibus .i. pineis. Rasis autem in lib. aphorismorum in cap. de fructibus ait: Et comedere cinnamomum cum oleo alsallorat illud remouet alsorat, idest fisticus est arbor cypresso similis.

Pistachiæ secundum Nicola. sunt fructus qui ueniunt de Damasco qui satis sunt noti. Plin. Pistachia eosdem usus & effectus habent quos pinei nuclei, præterquam ad serpētum ictus siue edantur, siue bibantur.

Triasandali dicuntur a tribus generibus sandalorū quæ ibi intrant, descriptio ipsorum est posita supra, & est ex authoritate Nicolai.

CXCV.

DIAMVSCI MATRICALIS.

℞. Specierum diamusci dulcis. ʒ .i. diambræ. ʒ .ii. linguæ auis, rasuræ eboris, nepitæ, ań. ʒ .s. zucchari albi. ℥ .v. fiat confectio solida cum aqua matricariæ in rotulis.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio diamusci matricalis apud nos non est in usu illa uero descriptio qua nos utimur est diui Mesuæ, qui docet facere diamuscum dulce & amarum, sicut ostēsum fuit. Species uero diamusci dulcis, quæ ibi ingrediuntur, sunt species diamusci Mesuæ, & similiter species diambræ.

Nepita est herba dicta neuida, siue gattaria, & secundū Macrum est calamenthum.

Matricaria est apud Auic. in .2. cañ. uocata uchuen, & est species artemisiæ, & est illa quæ a Lombardis crispula uocatur. Sapientes dixerunt ꝙ ista descriptio diamusci dicitur matricalis, propter aquam matricariæ quæ ingreditur. Bartholomæus inquit, quòd prædicta confectio debet fieri in rotulis sicut sunt manuschristi.

CXCVI.

CONFECTIO pro uermibus communis Apostolorum.

℞. Seminis alexandri. ʒ .ii. cornu cerui usti, corticum granatorum, ań. ʒ .i. diptani, garyophyllorum, rheubarbari, ań. ʒ .s. cētonici. ʒ .i. s. cinnamomi. ʒ .iii. croci. ʒ .s. zucchari lib. i. s. fiat confectio solida cum aqua absinthii, uel graminis.

COMMEN. MANLII.

Hæc cōfectio apud nos non est in usu, sed ualet mirabiliter pro uermibus. Simplicia quæ sunt declaranda declarabo. Ipse Bartholomeus habet unā descriptionem, sed ista est nobilior illa. Alexandrum apud modernos est semen Macedonicum & non est semen sanctum, ut quidam dicunt: quod in ista confectione possumus uidere, quia hic Bartholomæus ambo in ista confectione ponit.

Centonicum siue xanthonicum idem est, & est species absinthii, sicut patet apud Serap. in cap. de absinthio. Præterea ipse Serap. in cap. de schea inquit: Schea .i. xanthonicum, ut in cap. de absinthio, & dicitur ex authoritate Dioscor. xanthonicum est planta, & est absinthium marinum, sic mea & opinio est quod schea siue xanthonicum sit absinthium marinum quod alio nomine herba marina appellatur. & sic reperitur apud Michaelem Sauonarolam in cap. de uermibus qui inquit: Quidā dant semen sanctum, siue semenzinā, quod idē est.

est.Io.Mattheus Gradi in cap.de uermibus qui in uentre nascũtur dicit:Seminis sancti uel herbæ ianuinæ,uel soch quod idẽ est,sed uult dicere schea.Infra habet quoddam emplastrum, & dicit seminis alexandrini,quod communiter appellant herbã ianuinam,sed falsum est.Nam semen alexandrinum nõ est herba ianuina,pro hoc uide quod in ista confectione ingrediuntur semen alexandrinum.i.Macedonicum,& centonicum.i. semen sanctum,quod non fit in his,quia idem sunt. Tu uero uide qđ semen sanctum est uerum xanthonicum,siue schea,siue semenzina,siue granella,& hæc est approbata ꝙ mirabiliter ualet ad interficiendum uermes.Defertur de Ianua ad nos.

CXCVII.

DIATVRBITH cum rheubarbaro,

℞. Sandalorum alborum & rubeorum,uiolarum , zingiberis, ana.ʒ.i.s.anisi , Cinnamomi,croci,masticis,ana.ʒ.s.turbith, hermodactyiorum,añ.℥.i.rheubarbari electi.ʒ.x.diagrydii.ʒ.iiii.zucchari albi lib.ii.fiat confectio solida.

COMMEN. MANLII.

Hæc est confectio diaturbith cum rheubarbaro, & sunt ex hominibus qui uocant ipsam diarob cum rheubarbaro,alij cõfectionem delectabilem,ut dictum est supra & sunt ex hominibus qui faciunt ipsam rheubarbaro, & quandoque sine rheubarbaro secũdum diuersitates descriptionũ quæ reperiuntur.

CXCVIII.

DE OVIS.

℞. Albuminis ouorum lib.ii.mellis cocti despumati lib.i.misceantur simul,& diu agitentur cũ spatula agitando usquequo inspissentur:deinde addantur hæ species. ℞.zedoariæ.℥.s.cinnamomi,garyophyllorum,spicæ,liquiritiæ,zingiberis,piperis, galangæ,rosarum,sandalorum rubeorum, ana.ʒ.i.misce & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu apud nos.

Oua secundum Auic.meliora sunt oua gallinarum recentia, & melius quod est in eis est uitellus,& melius eorum artificiũ est ut non cum alio congelentur.Post autem oua gallinarum sunt oua auium,quæ cursu eius procedunt sicut antenderam,et adoram,& alcubugi.i.perdicum,& atteenuigi:oua uero anatis,& similium sunt mali humoris.Serap. dicit ex authoritate Gal.Illa quæ eligimus sunt oua gallinarum.Nõ ergo oportet quod narremus naturam aliorum ouorum, quia natura eorũ est eadem cum natura istorum &c. Rasis autem in tertio Almansoris in cap.de ouis ait:Oua prius aliis omnibus conuemẽtià gallinæ sunt,& perdicis &c.fiat confectio solida cum aqua matricariæ in rotulis.

CXCIX.

DE LEPORE COMBVSTO.

℞. Lapidis Iudaici,spongiæ,ana.ʒ.i.pulueris leporis combusti secundum artem.ʒ.ii.specierum electuarii lithontripon , descriptione Nicolai.ʒ.ii.zucchari secundæ decoctionis. ℥.iiii. cum aqua saxifragiæ. fiat confectio in rotulis.i.in forma manuschristi.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu.

De lepore Auicẽ.in.2.cano. duo cap.facit,unum de lepore syluestri,aliud de lepore marino,quem quidam existimant esse cuniculum,quem dixit Auic.esse animal ostracum , lutosum, declinans ad rubedinem aliquantulum,inter partes cuius sunt quædã similia folii: alusnem.i.herbæ chali. Illum uero quem hic intelligimus,est ille qui omnibus est notus.De modo comburendi,uide supra in electuario de cineribus.

Lithontripon.i.conterens & frangens lapidem interpretatur:descriptio ipsius posita fuit supra ex intentione Nicolai.

CC.

DE SEBESTEN.

℞. Sebesten recentis.℥.v.infundantur in lib.i.aquæ uiolarum & bulliant:deinde colentur,& prædictæ colaturæ addatur aqua iris,idest ireos & anguriæ,ana.unc.vi.tamarindorum, prunorũ siccorum contusorum,ana.unc.v.uiolarum,seminum communium frigidorum,añ.℥.i.succi mercurialis,℥.iiii.coquantur simul usque ad consumptionem medietatis,& fortiter exprimãtur & colentur,colaturæ addantur penidiorum, unc.viii. diaprunis non solutiui lib.i.s.pul.diagrydii,drach.iii. misce & fiat electuarium .

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos non est in usu,sed in Mediolano utuntur ipso.Scias quod ego uidi prædictum electuarium scriptum,sed non apud authorem autenticum,& ibi ingreditur quædã herba quæ nominatur chachile,quam Bartholomæus in sua descriptione non habet, tamen si esset aliquis qui uellet eam ponere declarabo quid sit.Chachile,est quædam herba ꝙ reperitur in partibus Romæ,in loco qui dicitur Cornetum,folia habet similia umbilico ueneris,& hæc à modernis soldanella uocatur.Est etiam alias species chachile habens folia similia uermiculari,& nascitur in sterquilinis locis ista uero non est ita nota ut altera.

Sebesten.i.mammilla canis.Serap.cap.de sebesten,narrat arborem ipsorum,& de fructu ipsius dicens,quod mochiata est rech in Arabia, & est arbustum altum super terram habens corticem,cuius color uergit ad albedinem,& fructus ipsius est sicut granũ oliuę.Iste fructus colligitur & exiccatur donec corrugetur,& est illud quo utuntur in medicina.

Aqua uiolarum intelligitur esse illa quæ fit ex floribus uiolarum per sublimationem in alembico.

Anguria est melon magnus,uiridis,qui apud Auicen .in.2. cano uocatur bateca,in tempore antiquo in partibus nostri nõ reperiebãtur,sed hodie deferuntur ex Venetiis.

Mercurialis est herba satis nota. Hæc apud Diosc.uocatur linozostis.Gal.etiam in.7.simpl.dicit:Linozostida.i.mercurialis.Pli.Linozostis siue parthenius à Mercurio inuentus est,ideo apud Græcos hermiporona dicitur.Nam multi ex nostris uocant mercurialem.

Diaprunis,uel Diadamascenõ,à prunis Damascenis dicitur. descriptio ipsius est posita superius authoritate Nicolai, & ibi uidebis quod fit sine diagrydio,& cũ diagry.Illud uero quod fit sine diagrydio appellatur non solutiuũ,quando fit cũ diagrydio appellatur solutiuum.

CCI.

DE POLYPODIO ad melancholiam.

℞. Anisi,liquiritiæ,dauci,seminis leuistici,ameos,florum eupatorii,ana.ʒ.i.s.acori,zingiberis,cinnamomi,croci,ana. ℈.ii. seminis anethi,petroseli.apii.ana.℈.i.hermodactylorum.ʒ.i.s. turbith.ʒ.vi.diagrydii.ʒ.i.polypodii quercini.ʒ.ix.thymi,epithymi,ana drachmæ.v. lapidis lazuli , hæmatitis præparatorum, ana.ʒ.vi.penidiorum.drac.iii.zucchari lib.iiii. coquantur zuccharum & penidiũ cum aqua sublimationis ireos usq; ad decoctionem zucchari,& fiat confectio solida.Poteris etiam facere in forma liquida ad modum electuarii:deinde zucchharo liquefacto addantur pulueres.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu.

Polypodium autem dictum est à similitudine flagellorum polypi piscis in eminentiis quæ sunt in ipsis flagellis siue pedibus,si pedes dici possunt.Nam radicibus polypodii sunt similes eminentiæ.unde polypodiũ quasi polypes. Diosco.dicit, quod polypodium nascitur in parietibus humectis, & in ripis & circa radices arborum uetustarum,& quercubus,& propter id dicitur polypodium quercinum.Hoc quidam herbatici liquiritiam syluestrem uocant.

Hæmatites.s.lapis ꝗ dicitur hæmatites,siue sanguinaris: hoc lapide pictores utuntur.

EX NICOLAO FLORENTINO.

CCII.

DIACARTAMI, Sermone.ii.in cap. de cura hæmitritæi,ualet in euacuatione cholera,& phlegmatis.

℞. Specierum diadragacanti frigidi.℥.i.carnium cytoniorũ ℥.ii.zingiberis albi.ʒ.i.medullæ cartami.℥.s.turbith electi. ʒ.ii. diagrydii.ʒ.v.mannæ granatæ,mellis rosati ad solem purificati ana.ʒ.iii.zucchari albi.unc.xv.fiat confectio id bolis, quorum unusquisq; sit.ʒ.iiii.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu.Petrus Argillara in

cap. de podagra, siue gutta calida, habet unam aliam descriptionem, quæ eadem est. Lumen malelucens describens hanc confectionem, dixit eam esse magistralem, cũ non sit, ut eius descriptionem sibi uendicaret, & quidem indigne.

Cartamus est crocus hortulanus, cuius flore tingitur sericũ, eius semen inter laxatiua ponitur. Hoc gincus uocat Græcus. Dios. uero cnicum. Auer. in. 5. coll. dicit: Elcratis alcartamum .i. semen papaga. Ego credo quod uult dicere, quia illud animal quod uocatur papaga, comedit ipsum libenter. Mes. de ipso loquitur dicens: Melius est illud quod est album & prolanum, grossum & plenum, cuius medulla est unctuosa, pinguis &c.

CCIII.

ELECTVARIVM sublime conseruans sanitatẽ oculorum, & consortans spiritũ uisibilem in claritate sua in libro. 3. in cap. de custodia sanitatis oculorum, & de iuuantibus & nocentibus oculis.

℞. Herbæ adhil. ℥. ii. seminis fœniculi. ʒ. s. macis, cubebæ, cinnamomi, piperis longi, garyophyllorum, ana. ʒ. i. pistentur & cribellentur, & accipe mellis despumati lib. i. succi fœniculi cocti, & despumati. ℥. i. succi chelidoniæ similiter cocti. ℥. s. Coquantur succi cum melle quousq; mellis habeant spissitudinẽ, & cõficiantur cũ eo species, & reseruentur in uase uitreato.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, sed Nicolaus ipsum laudat mirabiliter.

Herba adhil secundum Nicolaum in lib. & cap. prædictis, ẽ herba de qua quidam dicunt quod est herba quam comedunt aquilæ, & confricant oculos suos, & dicunt quod est eufragia. postea iterum ait: Verum alii dicunt quod est quædam species herbæ albæ, cuius folia quando rumpuntur in loco rupturæ faciunt fila quasi ad modum bombacis, & est amari saporis. ab Auic. uocata bombacum, à quibusdam casfilago, à quibusdam dicitur herba uerula. & postea dicit: Verula est auis &c. neq; per id Nicolaus cognouit quid esset herba adhil: ipse dicit ꝙ ab Auic. uocata est bombacum, de quo non reperitur ullũ fecisse capitulum. in. 2. cano. ubi de simplicibus tractat, & dicit quod à quibusdam casfilago dicitur, quod non credo, quia casfilago est iusquiamus, sed sit quomodocunque, prima expositio est melior, hoc est quod herba adhil est eufragia, quia in hoc multũ ualet. Præterea Mattheus Sylua. in cap. de eufragia inquit sic: Eufragia Latine, Arabice herba adhil. Mes. in cap. de ægritudinibus oculorum laudat ipsam, sed contradicit Ioan. Cocoregius in cap. de debilitate uisus, qui inquit: Herba adhil .i. ruta mustata, sed secundum aliquos eufragia, ꝙ non creditur: sed mea opinio est ꝙ adhil sit eufragia.

Chelidonia secundum Isido. ideo dicitur, uel ꝙ aduentum hirundinum uidetur erumpere, uel quod pullis hirundinum si oculi auferantur matres eorum illis ex hac herba mederi dicũtur. Liber qui dicitur Buschasim in tract. 2. in cap. de modo colligendi ac chelidoniæ, & extrahendi succus eius inquit: Principium ortus chelidoniæ est quando hirundines incipiunt apparere, & quando desinunt apparere desiccatur & non apparet, et propter hoc appellatur herba hirundinum &c.

CCIIII.

DIABVTYRVM expertum in lib. iiii. cap. de tussi.

℞. Mellis despumati, Butyri, } ana. ℥. iiii.
Cymini, Anisi, } ana. ℥. s.
Glycyrrhizæ. ℥. i.
Confice in forma * loch.

* ἐκλέγματα Græci, nostri illinctus uocant.

COMMENT. MANLII.

Istud electuarium nõ est in usu, & sicut reperi apud Oribasiũ in cap. de tussi, est ex authoritate ipsius.

De butyro Auicẽ. in. 2. cano. duo cap. facit, unum de butyro simpliciter, aliud de butyro non recenti. Serap. de butyro, lacte, & caseo in uno cap. loquitur, & sic inquit: Liben .i. lac, lubon .i. caseus, zebed .i. butyrum, serum .i. maniega. Papias dicit: Butyrũ pinguedo quæ ex lacte colligitur, est tamẽ pinguis, & solidius oleum ex butyro fit.

CCV.

DIAPEGANON, uulgo Diapiganum, in libro. v. in cap. de inflatione, & tensione stomachi.

℞. Nitri, piperis, cymini infusi in aceto, & postea torrefacti, ana. ʒ. iii. foliorum rutæ siccorum ad pondus omnium. Confice cum melle & fiat.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos est multũ in usu, sed non sub hoc nomine diapiganum: immo sub nomine diaspoliticon, quod idẽ est. Ipse Nicolaus in eodem libro inquit: Diapigama .i. electuarium de ruta: postea in cap. de debelitate digestionis ponit electuarium de ruta quod idem est cum diapigamo. Et sic dico ꝙ electuarium de ruta secundum Nicolaum diapigamum & diaspoliticon idem sunt, de quo infra in diaspoliticon. Dios. in ca. de ruta ponit descriptionem diapigami, quæ eadem est. Macer in cap. de ruta describit diapigamum in uersiculis incipiendo:

Ex hac antidotum non paucis utile causis
Conficitur, medici dicunt diapeganon illud.
Peganon in græca, nostra, quia ruta uocatur.
Illius antidoti confectio talis habetur.
Pondere iunge pari nitrum, piper, atque cyminum.
De tribus his tantum de ruta ponito quantum.
Sed prius ex acri uino macerare cyminum.
Conuenit, & ferro post assari calefacto.
Omnia deinde simul bene trita ex melle ligabis &c.

Nitrum, idest aphronitrum, in ista confectione laudatur sal nitrum, qua utuntur bombardarii, quia est fortius q̃ sal panis.

CCVI.

DE FICVBVS in eodem lib. in cap. de cura cholicæ ex fæce, & est utile senibus.

℞. Croci hortensis, zinziberis albi mundi, ana. ℥. ii. terantur & cribellentur, ficuum albarum pinguium numero. xxx. terantur in uno mortario ligneo in modum ꝙ non appareant grana, & si non possunt teri bene, ferueant modicum, & ponatur cum eis de * baurach, fæce argenti, ana. ℥. s. & pistentur omnia simul & incorporentur cum melle despumato, in quo misceatur de aqua in qua decoctæ fuerint, & fiat.

* Aphronitrũ uocant

COMMEN. MANLII

Istud electuarium non est in usu, sed secundum intentionem Nicolai est utile senibus.

Crocus hortensis est crocus aphricanus siue hortulanus, cuius semen gincus seu cartamus dicitur.

Ficus .i. carica. Isido. inquit: Ficus à fecunditate uocatur. est enim arboribus cæteris fœcũdior. Nam terq; quaterq; per singulos annos generat fructum, atque altero maturescente, alter aboritur, hinc & caricæ à copia nominatæ &c. Est alia ficus dictu pharaonis siue ficus fatua, siue sycomorus, & est nomen cõpositum à sycos Græce, quod est ficus & moro latine &c. Inde sycophanta, idest comestor ficuum, ut apud Terentium.

Fex argenti secundum Nicolaum est scoria argenti, ego puto ꝙ sit mardasengi, ꝙ alio nomine lithargyrium appellatur.

CCVII.

DE CICADIS, in eodem libro cap. de cura lapidis.

℞. cicadarum abiectis capitibus, alis, & pedibus granorum solis, seminis saxifragiæ, ana. ℥. i. piperis, galangæ, cinnamomi, ana. ʒ. ii. ligni aloes. ʒ. s. mellis quod sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu. Isido. in cap. de minutis uolatilibus inquit: Cicadæ ex cuculorum nascuntur sputo. hæ in Italia apud Reginos multæ sunt, nec usquam alibi. Hortus medicinæ ait Cicadæ sunt uermes ad similitudinem locustæ, & habitant in locis calidis. Quidam uero sapientes dixerunt quod cicada est animal paruum uergens ad nigredinem, quæ in capite ipsius habet duo cornua minuta, & in tempore æstatis maioris caliditatis apparet, & uolat super arbores, & super cacumina domorum uel aliarum rerum, & ibi stat & garrit quousque sol amittat suam caliditatem, & prædictum animal à multis uulgari nomine sic est uocatum.

Grana solis .i. Milium solis siue lithospermon. Serap. in cap. de milio solis inquit ex authoritate Gal. in translatione batarie

lisacos,

lisacos quod est semen quod assimilatur lapidi & est chulb.i. milium solis, & est semen herbæ quæ dicitur stroncos, quod si bibitur frangit lapidem & prouocat urinam. Serap. iterum ait ex authoritate aben mesuai e albasari, quod achulb defertur ab India, & assimilatur semini lini, nisi quia est maius. Miror tamē quod Serap. dicat quod milium solis habet semen simile semini lini, & tamen illud quo nos utimur non assimilatur semini lini: hæc herba in nostris hortis nascitur & abundat plurimum, quamuis dicat Serap. quod defertur ab India.

CCVIII.

DE SISELEOS, in lib. vi. in cap. de sterilitate.

Recipe siseleos, limaturæ eboris, radicum & granorum pæoniæ, darsisahā, ana. ʒ.i.s. cinnamomi, cyperi, calami aromatici, squinanti, artemisiæ, ana. ʒ.i. nardi, garyophyllo. folii masticis, olibani, ana. ʒ.s. ambræ purissimæ. ℈.ii. mellis quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istud medicamen de siseleos, idest sileris montani non est in usu.

Darsisahan est cortex radicum buziæ siue cortex radicum mali granati agrestis, apud Dios. uocatur aspalium, de quo dictum fuit in electuario de uino.

Artemisia .i. mater herbarum.

Mastix est gummi lentisci uel species eius. Dio. in ca. de thure ait: Thus lachrymum est arboris quæ Græce libanus dicitur.

CC IX.

DE IVA, in lib. vii. de præseruatione à doloribus iuncturarum.

℞. Iuæ recentis, subtilissime incisæ, & conficiatur cum melle & fiat secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos est in usu. Ipse enim Nicolaus non ponit dosim iuæ, sed proportio mellis ad iuam apothecariis est nota.

Iua secundum Simonem Ianuen. est Iua, ut dicit supra in chamæpityos, ipse uero in cap. de chamæpityos ait: quasi in fine. uide quod nulla istarum specierum sit illa qua moderni utuntur pro rhamædryos. Arbitratus fui quod prima istarum sit planta illa, quam iuam moderni uocant propter similitudinem huius descriptionis cum ea, & propter experientiam quæ inuenitur in ipsa in sciatica qua ipsa laudatur. postea uero intellexi quod apud Græcos siculos, maxime ipsam iuam chamepityos uocant, & sic ex meo iudicio credo quod uera iua sit chamæpityos, & qui non credit consideret formam chamæpityos quod apud Diosco. uocatur chamæpitys, & ponit species tres, quarum una est spansa super terram, & gibberosa habens folia, aizo minori .i. semperuiuæ minori siue uermiculari similia, sed tenera & pinguiora & aspera & spissa circa uirgas odorē redolentia, pini ramulos mittit oblongos & curuos in similitudine anchusæ .i. lactucæ asini, & frondiculum tenuem, uel semē cum tenui coma, flores minutos & mellinos profert, & semen nigrum, odorem picluinum .i. rasinæ pini: uide ergo illam iuam qua utimur, & aggrega ipsam cum illo cap. de chamæpityos, & uidebis quod in odore & in omnibus iua est chamæpytios, & omnes species habēt odorem pini, sed nobilior est quæ magis odorem pini refert, illud uero chamæpityos quo utuntur moderni, non habet formam chamæpityos, ut describunt nostri autores, sicut est notum eruditis apothecariis. Mes. in capit. de ægritudinibus laudat ipsam sub nomine zizinian, & est Iua.

CCX.

DE ANAGALLICO SYLUESTRI, in lib. vii. cap. de cura eminentiæ umbilici, & est multum utile.

Recipe radicum eius bene decoctarū in uino austero, & postea optime contritarum, & mellis despumati, ana lib. ii. & coquantur lento igne usq; ad perfectionem, & tunc superponatur puluis qui sic fit, sanguinis draconis. ʒ.s. masticis, pilorum leporis incisorum, ana. ʒ.ii. gummi arab. ʒ.ii. lapidis hæmatitis. ʒ.s. nucis cypressi. ʒ.ii. garyophyl. macis, cinnamomi, nucis muscatæ, ana. ʒ.iiii piperis, zingiberis, croci, ana. ℈.i. & bene incorporentur, & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu, sed secundum intentionem Nicolai est utile.

Anagali secundum Dios. sunt duæ species, una est quæ florē hyacinthinum profert, sed apud Sera. habet florem cœlestem, altera est cuius flos dactyli colorem habet, sed apud Serap. habet florem rubeum, & est plantula habens folia subtilia parua, & ramos quadrangulatos, & ambæ habent semen rotundum simile semini coriandri, apud nos in pratis ac uiis reperitur. Quidam exposuerunt quod esset cicorea, quod nō est, alii ꝙ sit maiorana, quod non est, alii auricula muris dicunt, quod nō est. Auic. in. 2. catio. capitulum unum facit de auricula muris, aliud de anagalo, in cap. de anagalo inquit: Est duobus modis, unus eorum est, cuius flos est citrinus, & alius cuius flos est cœlestis, hic textus Auic. uidetur corruptus dum non dicit, quod prima species anagali habet florem rubeum, ut dicit Serap. Galenus in. 6. simpl. inquit: Anagalus .i. morsus gallinæ, & dicitur quod una habet florem cœlestis coloris, & alia rubei, & sic est secundum ueritatem, & est quam nostro idiomate morgellinā aut morsum gallinæ uocamus & aliquando ipiam. Matth. Syluati. dicit: Morsus gallinæ uocatur à quibusdam anagalus qui Ipia uocatur, quidam morgellinam uocant &c. Nicolaus dicit: Electuarium de anagalico syluestri .i. de illo qui florem rubeum gerit &c.

CCXI.

CONFECTIO boli armeni, in lib. 4. in cap. de præuisione, cautelis, & custodia a uenenis & eorum nocumentis in generali.

℞. boli armeni, terræ sigillatæ, anā. ʒ.i. granorū iuniperi. ʒ.s. Cōficiantur cum melle, dosis est. ʒ.ii. cum uino.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio apud nos non est in usu. Bolus armenus est quædam uena terræ, quæ reperitur præcipue in Armenia, & eligendus est subrubeus, apud Aui. uocatur lutum armenum.

EX SAVONAROLA

CCXII.

DE MORIS, secundum MICHAELEM Sauonarolam in practica cap. de dysenteria intestinali.

℞. Carnium mori immaturi. ℥.iiii. zucchari, lib. i. Coq; cum facilitate: deinde proiice styptica calida, aut frigida, ut exigit dispositio, & fiat electuarium.

COMMEN. MANLII.

Apud nos in usu non est.

APPENDIX.

Qui plura desiderat, ex nostris in illius praxim ANNOTATIONIBVS petat, nam eo in loco rem abunde perstrinximus, quæ apud nobilissimos IVNTAS Venetiis ꝗ diligentissime iamiam imprimuntur. Annotationes in Sauonarolam Nicolai Mutoni.

EX GALENO.

CCXIII.

CYPHOIDES Andromachi antidotus, uulgo CHIFODEA, secundum Gal. lib. viii. medicamentorum per loca cap. viii.

℞. †uuæ passæ carnis. ʒ.xxv. alii. ʒ.c. (†.i. carniū passularum.)
Croci. ʒ.i. alii obol. iii.
Calami, † ʒ.ii.s. (Aromatici nempe.)
*Bdellii, ʒ.ii.s. († Mendose prius. ʒ.ii.)
†Casiæ. ʒ.s. (* Indaici sane.)
Cinnamomi *obol. iii. († Ligneæ quidem.)
Spicæ nardi. ʒ.iii. (* ʒ.i. prius non sine menda.)
†Floris iunci odorati. ʒ.ii.s. († Squinanti officinis.)
Myrrhæ. ʒ.iiii. (* Limatura Barbaris.)
Terebinthinæ. ʒ.iiii. alii. ʒ.xvi.
*Ramentorum aspalathi. ʒ.ii.
Mellis. ʒ.xvi.
Vini quod satis est.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud nos est in usu, sed non utimur sub nomine chifodea: immo utimur sub nomine electuarii de uino, ipse Gal. describit ibi duas descriptiones: quarum prima est nobilior, & dicit quod chifodea nominatur: etenim in odore,

& in gustu similis est uocato ab Ægyptiis chifi, qui in primo cõ posuerunt hoc & utuntur eo. Idem in partibus nostris facimus. Et sic postquam ego aggregaui istud electuarium de chifodea apud Gal. cum uno electuario quod habetur ab Auic. in tertio, quem nos facimus sub nomine electuarii de passulis seu de uino, uidi quod idem sunt: & sic ut melius & apertius rem digno scas, lege illam descriptionem, quam superius posui sub nomine electuarii de passulis, cum ista, & uidebis quod eadem est. Franciscus de pedemontiũ in ca. de debilitate hepatis habet eandẽ. Michael Sauonarola in ca. de debilitate hepatis habet eadẽ.

Lmatura aspalathi seu aspalei, idest rasuræ aspaleos, & hæc est arbor sicut narrat Dio. quæ nascitur in Asia, & Rhodo, cuius species duplex est. Est enim una spinosa fruticem & tirsum grauem habens & depositum cum cortice purpureo uel rubro & depresso odoris, summi & amari: Altera & alba, lignosa, & imbecillis &c. quid autem sit fere ab omnibus ignoratur: secundum aliquorum modernorum medicorum opinionem tenetur quod sit aspaltum i. bitumen iudaicum, sed non recte. Nam si Gal. habet aspalthi fuit errore scriptoris, qua debet dicere limaturæ aspalei. & est quædam arbor, quæ apud Serap. & Auic. uocatur darsisahan, & sic est secundum ueritatem. Nam ibidem Auic. loco eius habet darsisahan, quod idem est. Michael Sauonarola loco aspalei habet radicem spinæ, inde & ibi ait: Loco eius potest poni xylocaracta, ut uult Simon Ianuen. uerũ Auic. loco eius ponit fructus aliembuch i. xylocaractæ, & hoc aduenit, quia ipse ignorauit quid esset ueruni: loco eius xylocaracta potest poni, tamen idem non est: sed Serap. uere agnouit ipsum dicens, quod est arbor granati syluestris, & sic est secundum ueritatem. Nam si legis capitulum de aspaleos apud Dio. cum cap. de arbore granati syluestris seu darsisahan, uidebis, ꝙ idem est. Præterea Ioan. Arculanus in cap. de debilitate hepatis inquit: Darsisahã i. arbor granati syluestris, secundum uero modernorum sententiam granati syluestris duæ sunt species. Quarum unum est darsisahan, seu arbor dicta amiberberis, cuius fructus dicitur abel, & de hoc à multis licium efficitur. Vnde Rasis in synonymis suis dicit: Liciũ loch de aqua in qua cortices berberis coquuntur, & sic approbatum fuit quod arbor berberis in debilitate hepatis, ac in fluxo hepatico multum ualet. Aliud est xylocaracta, siue siliqua, siue charubiæ quæ sunt idem, & sic à modernis unum pro alio ponitur, sed debent ponere corticẽ buzæ i. corticem radicis mali granati, seu berberis, & est arbor dicta apud herbaticos crispinus, hæc duo apud sapientes sunt ex secretis aliorum.

Vinum satis notum est Serap. de ipso loquitur in cap. de uite & eius speciebus, & quæ ex eis sunt. Isido. ait: Vinum dictum est eo quod eius potus uenas sanguine cito repleat, hoc aliꝙ nos curis soluat lyeum appellant, alii lineum à lenendo: ueteres unum uenenum uocabant, sed postquam inuentum est uirtus lætiferi succi, hoc unum uocatum est, illud uenenum. unde & Hyeronymus in libro quem de uirginitate conseruanda scripsit, Adolescentulis dixit, ita uinum bibere debere, fugere ut uenenum, ne pro ætatis calore feruenti bibat & pereant. Inde est quod apud ueteres Romanos fœminæ non utebantur uino, nisi sacrorum causa certis diebus: hodie uero inueniuntur homines multi, qui si non biberent uinũ, deficerent omnino. Ioannes Anglicus i ca. de passionibus stomachi recitat hos uersus.

Dat uinum purum tria nobis commodat primum.
Confortat stomachum, cerebrum, cor dat tibi lætum.
Vires multiplicat, & uiscera plena relaxat.
Efficit audacem, sudorem prouocat, aptat
Ingenium, tali lusus congaudet amico.
Sit mensura comes ne uioletur opus.
Nam sine mensura deperit omne quod est.

Dicitur autem electuarium de uino ꝙ ingreditur, & debet eo qui cum magna diligentia.

CCXIIII.

DIOSPOLITICON, Galeni lib. iiii. & vi. de Sanitate tuenda.

℞. Cymini,
Piperis longi,
Foliorum rutæ,
Nitri, } ana ℥ iiii.

Terantur grosso modo, & cum melle bene despumato quãtum sufficit, fiat confectio.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio est in usu. Ipse uero Gal. in 6. de regi. sanita. ipsam describit, & solet confici dupliciter. Quidam enim componunt ipsam ex ℥ iii. rutæ uiridis, & aliorum æquali pondere sed secundum modernos ex omnibus componẽtibus sumitur æquale pondus & conficitur, & sunt ex hominibus qui uocant istam confectionem siue istud antidotum electuarium de ruta: uerum ipse Gal. in cap. de medicinis Zenonis in suis experimẽtis habet electuarium de ruta, quod idem non est, forsan illo tẽpore non est idem, sed apud multos modernos idem sunt. Nã Petrus Argillata in cap. de duritie splenis, inquit: Confectio dia ruta, & ibi habet eius descriptionem sicut habet hic Gal. in fine eius descriptionis dicit, & Gal. appellat hoc diaspoliticon. Nicolaus Floren. in lib. 5. in cap. de inflatione & tensione stomachi ait: Diaspoliticon i. electuarium de cymino. Nam apud me dicos uocatur hoc electuarium de cymino cum speciebus grossis. Auic. in. 5. cano. habet diacyminum Galeni, quod idem est. Diosc. in cap. de ruta habet idem. Macer in eodem ca. habet idẽ sub nomine diapigami. unde per hoc possumus dicere diaspoliticon cõfectio de diaruta, diapigamum, & electuariũ cum speciebus grossis esse idem. uide supra diapigamon.

Cyminum i. cyminum usuale. hic Gal. non dicit si cyminum debet poni infusum in aceto, & torrefactum, aut non. Verum nostri doctores magis laudant ipsum debere poni infusum in aceto & torrefactum quam non infusum. Nam Petrus Argillata, Nicolaus, Diosc. Macer, & Auic. habent omnes cyminum infusum. & idem uolunt facere hodierni, & modus est quod accipiatur cyminum, & mundetur à sordibus eius, & superponatur acetum quantitatis sufficientis, & ibi dimittatur per diem et noctem: deinde extrahatur & desiccetur, & eius torrefactio est quod ponatur super patellam ferream latam, & calefiat ipsa sine cymino: deinde auferatur ab igne, & statim cito superponatur cyminum, & ipsum misceatur & uoluatur semper cum aliquo, & hoc fiat bis uel ter quousque eius torrefactio fit completa & urere ubi oportet. idem potest fieri, de aliis seminibus.

Species piperis notæ sunt, ac eorum nomina & Græca & Latina. per piper uero absolute piper nigrum intelligimus, aut quia fortius est aliis, aliquando tamen secundum diuersas intentiones in aliquibus electuariis ac confectionibus magis conuenit piper album aut longum, quam nigrum, sicut in confectione ꝓxime descripta: in qua licet aliqui dicant debere poni nigrum plurimi tamen ac fere omnes laudant apponendum esse piper longum: ab aliquibus uero magis laudatur piper album.

Ruta est herba satis nota. Dio. autem laudat illam quæ nascitur circa cucumeres. Auic. uero laudat illam quæ nascitur circa arbores ficus. hic Gal. non dicit si ruta debeat esse sicca, aut uiridis. uerum moderni doctores laudant mediam inter uiriditatẽ & siccitatem. Diosc. in eodem antidoto dicit rutæ uiridis. Petrus Argil. dicit: & uult quod ruta non sit sicca nec uiridis, & sic debent facere apothecarii.

Nitrum i. Aphronitrum. Auicẽ. loco eius habet Baurach i. sal rubeum, idem inquit: Baurach est fortius sale, & est de genere uirtutis eius. idem in cap. de nitro ait: Nitrum est baurach ar menum, in loco eius sunt ex hominibus qui ponunt sal panis & sunt ex hominibus qui ponunt sal nitrũ quo utuntur bõbardarii, & hoc est fortioris uirtutis in hac materia.

APPENDIX.

Non ineleganter, arbitror, cum ex Mesue diacyminum exponeremus, Galeni DIOSPOLITICON pinximus, quare (modo plura desiderent,) locum probe studiosi consulant, superius nempe nu. xxvi. compositionum.

EX GILIBERTO DE ANGLIA.

CCXV.

DIACAPPARIS, secundum Gilibertum de Anglia in cap. de uitiis splenis.

℞. Capparis ℥ iii. squillæ, asari, centaureæ, pyrethri, piperis nigri, thymi, apii, feniculi seminis gith, agrimoniæ radicis, ana ℥ i. mellis quod sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium non est in usu apud nos.

Capparis seu kapparis cum k. est planta uel frutex spinosa spansa super terram spinis uncis plena sicut rubus,folia similia cytonio,fructum similem oliuæ,qui si aperiatur emittit florem album:si uero ceciderit de planta sua,apparet longus ut balaustus,& tunc si aperiatur inueniuntur in eo grana minuta:& hoc in Alexandria maiori reperitur, & in magna copia. Halyabbas in.2.practicæ cap.de radicibus uocat ipsum bubugi.

Gith,idest semẽ nigellæ nigræ,quæ uocatur melanthion, de qua supra dictum fuit.

CCXVI.

DIACERASEOS, ibidem.

℞. succi cerasorum lib.iiii.mellis lib.iii.diagrydi.ʒ.xxviii.cinnamomi,masticis,ana.℥.i.conficiantur,succus cum melle lento igne ad spissitudinem decoquetur,& in eo pulueres terendos temperabis cum ʒ.iii.mannæ,& ieiunet usq; ad sero.

COMMEN. MANLII.

Diaceraseos autem dicitur à succo cerasorum quem recipit plus quam de aliis rebus. Cerasa secundum Serap. sunt grana parua similia pinis,& sunt in oriente,& est granum regum,& est illud quod apud nos est. Intelligendum est iuxta authoritatem Sera.granum regum duo significare,etenim secundum ipsum significare uidetur cerasa:secundum uero illustres medicorum, sicut Auic.in.2.cano.cap.de mehembethene.& Mes.ca.de albe mesuch,est cherua siue catapucia maior. Isidorus in cap.de propriis nominibus arborum inquit: Cerasus à ceraso urbe Ponti uocata. Nam Lucullus cum Cerasum ciuitatem Ponti deleisset hoc genus pomi inde adinuenit,& à ciuitate cerasum appellauit. Arbor.n.cerasus,pomum cerasum dicitur.

CCXVII.

DIADRAGANTVM calidum,secundum eundem in cap.de strictura thoracis,

℞. Draganti triduo in aqua infusi tẽperati.℥.iii.& hyssopi. ℥.i.& ʒ.ii.cinnamomi.℥.s.zingiberis.ʒ.ii.liquiritiæ & succi eius,añ.ʒ.i.& gra.xv.confice cum calamentho,dragantho,cum sufficiẽti melle,& lento igne ad spissitudinem decoquas, post ab igne deposito,& puluerẽ specierum adde & usui reserua,da in modum castaneæ.

COMMEN. MANLII.

Diadragantum autem dicitur à draganto quod recipit,dicitur calidum ad differentiam alterius descriptionis,quæ dicitur diadragantum frigidum,quæ superius posita fuit. Et dixerunt quidam quod ambæ descriptiones sunt de mente Nicolai,post sunt etiam esse ambæ de mente Gilberti.nam Gilibertus in ca. allegato ambas descriptiones composuit:ille uero quem nos eo Lumen maiorum, ambas posuit descriptiones de mente (ut asserit) Nicolai,& tamen ambæ à uera descriptione declinant: nec secundum eius descriptiones debent construi dictæ confectiones.

CCXVIII.

DIAPENTE, secundum eundem in capi. de causis tussis.

℞. Storacis optimæ,myrrhæ, draganti,galbani,croci,opii, añ.ʒ.xvi.balsami,aut olei nardini,mellis q; sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istum electuarium in usu nõ est. Nicolaus florentinus in lib. 5.in cap.de tussi habet electuarium diapente q; quasi idem est. Verum Nico.ponit iusquiamum album:Gilibertus loco eius habet opiũ: Nic.habet cyminum torrefactum: Gilibertus habet crocum,in reliquis iidem sunt.

EX IOAN. CONCOREGIO. in cap. de paralysi,& icstigatione.

CCXIX.

DIACASIA FISTVLA.

℞. Prunorum damascenorum, uiolarum, ana.lib.s.bulliant in libris.v.aquæ usque ad consumptionem tertiæ partis,& colaturæ addatur mannæ,cassiæ pinguis & mundæ,ana.lib.s.tamarindorum.℥.v.bulliant lento igne & claro usq; ad spissitudinem:deinde addatur candi puluerizati.i.zucchari cãdi.℥.iii. penidi.℥.ii.zucha.rubei lib.i.syrupi uiolati.℥.x.fiat electuariũ, & est pro delicatis & eius dosis est.℥.i.uel.℥.s.

COMMENT. MANLII.

Diacasia autem dicitur à dia quod est confectio.Cassia dicitur,quia in ipsa cassia ingreditur,supra posita fuit una alia descriptio quæ est ex authoritate Francisci de Pedemõtiũ, quæ apud nos non est in usu: uerum nostri doctores magis laudant istã descriptionẽ,quia est confectio leuis,& fit pdelicatis.

EX OFFICINIS. & sunt compositiones (ut uocant,)Magistrales.

CCXX.

LENITIVVM.

℞. Passularum.℥.ii.	Liquiritiæ. ℥.s.
Capillorum ueneris,	Prunorum,
Violarum,	Tamarindorum, añ.ʒ.vi.
Hordei, añ.m.s.	Folliculorum senæ,
Iuiubarum,	Polypodii, añ.℥.ii.
Sebesten. añ.nn.xx.	

Misce & fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis: deinde addatur mercurialis man.i.s.bulliant bullitione una, & coletur,& dissoluatur.

Pulpæ cassiæ,
Tamarindorum,
Prunorum, } ana.℥.vi.
Zucchari fini,
Zucchari uiolati,

Coquendo lento igne semper mouendo cum spatula, in fine adde pro qualibet libra electuarii.℥.i.ʒ.iii: Folliculorum senæ,& fiat electuarium secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud autores non inueni, nec apud nostros doctores est in usu,sed utuntur ipso in partibus Venetiarum,& utuntur ipso in illis partibus sicut nos utimur diapruni non solutiuo.

Mercurialis est herba quæ in nostris partibus in ciuitatibus inuenitur iuxta muros & dicitur uulgo marcorela. Hæc apud Dios.uocatur linozostis,& sic eam uocat.Gal.in.7. simplicium. Plin.ait: Linozostis siue parthenius à Mercurio inuentus est: ideo apud Græcos hermiporona dicitur, nam multi uocant mercurialem.

CCXXI.

DE FARFARA.

Recipe radicum farfaræ lib.i.lauentur bene in aqua,& decoquantur optime:deinde pistentur cum.℥.iii.passularum & unc. iii.pinearum in mortario lapideo:post hoc. Recipe zucchari albi lib.ii.& dissoluatur in prædicta decoctione farfaræ, & coquatur ad formam electuarii:deinde addantur pulueres infra scripti. Recipe draganti albi ʒ.ñ.cinnamomi, macis,croci,ana. ʒ.i.succi liqui.ʒ.i.s. nucis muschatæ. ℈.i.misce,&fiat electuariũ.

COMMEN. MANLII.

Istud electuarium apud medicos Papienses non est multũ in usu,sed apud medicos Mediolanenses magis.

Farfara uero à modernis dicitur ungula caballina, quidam mali herbarii crediderunt quod hæc in uineis inueniatur, sed falso. Nam apud nos eius species sunt duæ: quarum una habet florem album,& hæc dicitur nenuphar,& est illud quod magis usui medicinæ competit:altera habet florẽ rubeum, & est apta in medicina sed non tantum,& utraq; in aquis inuenitur, apud sapientes notæ sunt.apud Auic.in.2.cano. uocatur nenuphar, & dicit q; Gal.uocat ipsum caulem aquæ, & nominat granum eius granum sponsi:hæc apud Dio.uocatur nymphæa siue ut alii cacabus ueneris, idest papauer palustre,siue ut Latini alga palustris. Antonius musa,inquit: Nomen herbæ nymphea à Græcis dicitur prothea,alii cacabos,alii githometra,alii androcinos, alii idrogotos, alii heracleos,alii arnenon, Itali nymphæam uocant.

EX BENEDICTO DE NVRTIA.

CCXXII.

CONTRA PESTEM, secundum dominum Benedictum de Nurtia physicum illustrem.

℞. boli armeni,diptami albi,myrrhæ, pinpinelle,zedoariæ,

ana.℥.i.theriacæ.s.tyriacæ andcomachi,distéperatæ cum aqua uitę optimi uini,& distillatæ in balneo mariæ.℥.s.croci.℈.i.cãphoræ,margaritarum non perforatarum,smaragdi,añ.ʒ.iii.tormentillæ,sigilli marini,ana.℥.ii.seminis citri.℥.i.s.omnia pulueriżentur & incorporentur cum syrupo de acetositate citri & ex eis fiat electuarium.de quo detur.℥.s.cum aqua melissæ ieiuno stomacho,certe tollit fœtorem pestilentiæ, & extinguit omne uenenum in corde,& toto corpore.

COMMEN. MANLII.

Istud electuariũ in tempore pestilentiali ualet mirabiliter ad ea quæ diximus,& est optimum in illo casu.

Diptamum album credo q̃ sit usuale. Nam illud diptam ũ quo utimur hodie est album. Secundum Dios. diptamum multi dicunt pulegium agreste,& describit tres uel quatuor species quarum prima species dicitur quod nec florem,nec semen habet,sed illud diptamum quo utimur hodie,habet florem purpureum ac semen nigrum,quod apud omnes est notum. Sera. de ipso loquitur in cap.de origano. Simon Iannensis in cap.de aldhatami inquit,quod Serap.in cap.de calamentho,de diptamo loquitur,quod non est uerum diptamum. Apud Auicẽ. in 2.uocatur mescatramescir: Aqua uitæ est aqua distillata facta ex uino optimo,& quanto uinum est bonum,tanto melior erit aqua,& eius modus est notus. Raynaldus de uilla noua in libr. primo in cap.de passionibus aurium,& primo de surditate,tinnitu & sonitu inquit: Dixit mihi quidam prædicator in urbe. quod imposuit de aqua quæ dicitur aqua uitæ, quam ponit, Arist.in lib.xii.de aqua & uere,sed si hoc sit uerũ non uidi.

Peroratio in primam Sectionem.

Hic huius distinctionis calcem attigimus annuente altissimo pientissimaq; eius genitrice,quæ cuiuslibet generis confectiones ac Electuaria,uidelicet solutiua & non solutina,dulcia, amara,opiata & non opiata rationabiliter complectitur, quamuis diuus Mes.in tres distinctiones secuerit. Initium uero nunc dabimus subsequenti sectioni,quæ est de conditis,si opifex ille cerum conditorq; uniuersi cunctorumq; initium mentem nostrã suo lumine illustrauerit,ut tandem omnia in illius decus atque laudem,sicut par est,sint euasura.accedamus tam igitur ad propositum negotium.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO SECVNDA,

CONDITORVM GENERA. X. secundum Mesue continens, tam usualium quam non.

Vna cum Manlii Commentariis.

I.
SECACVL CONDITVM.

RECIPE radices * secacul albas grossas & teneras, & radatur cortex eius exterius, & elixentur; & mundentur à uenis interioribus,& incidantur in frusta sicut est mensura pollicis,& ponatur in eius uacuitatibus harundinosis frustũ zingiberis humectati sicut dicemus in cap.de zingibere condito, & garyophyllus unus humectatus, & accipiatur ad omne pondus eorũ mellis pondera.iii. & alii ponunt mellis pondera duo,& zucchari pondus.i.& postquam fuerit coctum cum facilitate proiiciatur super illud specierũ alephanginarum partes conuenientes,& fiat.

COMMEN. MANLII.

Secacul,sicut dictum fuit,est sigillũ sanctæ Mariæ. Mattheus autem Syluaticus non cognouit eum,quia ipse in litera.s.inquit: Sigillum sanctæ Mariæ.i.secacul. Idem ait: Secacul.i.iryngus, idem sentit in cap.de astaraticon,sed si legis cap. de astaraticon apud ipsum & cap.de astaraticon apud Serap.uidebis quod iryngus non est secacul nec species eius. Siquis recte consideret cap.de grano culcul apud Math.Syl.deprehendere poterit ea quæ dicit de grano culcul,conuenire cum cap.de secacul apud Serap. & quod idem sunt, licet ipse non uideatur cognouisse. Est enim granum culcul fructus ipsius secacul,& propter uerba Matthæi Syl.sunt quidam apothecarii qui falso opinantur iryngum esse secacul;quod non est: quia Serap.reponit iryngum inter medicinas frigidas,secacul uero inter calidas.. Item uide apud Manfredum de monte Imperiali,qui de formis utriusque scripsit,& ibi comprehenditur iryngum esse speciem spinę,sed secacul est radix quem moderni zenogello uulgo dicunt &c. Auicen.in quinto cano.in cap.de conditis habet etiam de modo condiendi,& dicit q secacul est uena sicut zingiber & affertur ex India. Hodie in nostris partibus reperitur in multa quantitate,& est multum in usu apud nos.

Conditum autem.i.præparatum,& sunt multiplicia. Nam quædam sunt ex radicibus, quædam ex floribus, quædam ex fructibus. Nam ex radicibus sunt sicut zingiber, secacul, iryngus, & similia:de floribus sunt sicut uiolæ, rosæ de fructibus sicut pyra, cydonia, emblici, chebuli, & similia. Matthe. Syl.in cap.de rapa inquit,ex authoritate Gal. Rapa multiformiter autem & hanc homines præparant usque ad hoc quod componunt eam cum garo.i.almuri, quod uulgariter nuncupatur salmuria & aceto,ut habeant pro usu per totũ annum:credo quod hoc sit illud quod communiter comeditur in quadragesima. Isidor.ait: Conditum uocatur quod non sit simplex,sed commixtione pigmentorum compositum. Pli. in cap.de uinis fictitiis,fiunt,inquit,alia uina,& nunc ex pipere& melle & aliis speciebus,de quibus supra dixit quæ inquit: Alii condita.alii piperata uocant. Mesue inquit,quod super secacul proiiciantur species alephanginæ.i.de aromatibus, & sunt illę species quæ ingrediũtur in miua cydoniorũ.i.conditum de cydonii,sicut infra apparebit.

II.
ZINGIBER CONDITVM.

℞. Zingiberis recentis si haberi potest uel saltem humectati per artem partem unam,mellis partes tres,& zucchari partẽ unam,coquatur sicut secacul,& quidam accipiunt sicut secacul & zingiberis humectati,ana partem.s.& fit delicatius,& quidã super condiunt cum speciebus alephanginis, & quidam faciũt aliter. Modus autem humectationis eius est,ut infundatur in aqua:deinde sepeliatur in arena,& fit zingiber album, & mundum,& recens.humectatur zingiber,ut docet ipse de chebulis.

COMMEN. MANLII.

Zingiber siue zengibel secundum Diosco.arbor est nascens in Arabia plurimum,cuius coma frequenter utuntur incolæ,sicut nos ruta,in bibendo & manducando:sunt uero ei radices minutæ sicut cyperi sub albido colore, habentes sicut piperis gustum:eligendæ sunt non perforatæ sed graues:hos multi comedunt uel condiunt.i.ne putrescant,& mittunt in uas, cui addunt mel coctum,& sic reponunt. Gal.inquit: Radix huius plãtæ defertur ad nos ab India, & est id in quo est iuuamentum. papias ait: Zingiber, qui & armisia, genera habet tria menos glossa tangentes & leptophyllos:miror ob talia uerba.infra uero dicit: Zingiber genus pigmenti est q in India nascitur, lingua eorum ita dicitur.

Conditum.i.præparatum,ut dictum est. Auic.in.5.cano. etiã docet modum condiendi zingiber. & dicit quod zingiber est uena de uentre terræ,sicut uenæ tinctorum. Nicolaus in fine sui antidotarii etiam docet modum condiendi zingiber,& inquit: Recipe iryngorum qui habent folia ad modum cretani marini quod Saraceni secacul uocant. Verba hæc inferunt mihi admirationem,quia iryngus non est secacul,nec folia habet sicut cretanus marinus,sicut patet per Serap.cap.de iryngo,& per cretanum marinum apud Dios.quem ipse uocat crithmon:tamẽ hic declarare uolo quod cretanus marinus est quædam herba quæ in tempore antiquo nascebatur in maritimis locis,sed hodie

de lata est ad nos, & nascitur in nostris partibus & est illa quæ nostro idiomate baxigia uulgariter uocatur: mirabiliter ualet doloribus renum ac lapidis. existimant quidã quod hæc apud Aui. in. 2. cano. uocatur alblage. Mesue dixit, quod zingiber cõdiatur cum melle & zuccharo. Auic. uero dicit apud nos affertur conditum cum melle, aut cum aqua rizi. Serap. in proprio capitulo de zingibere inquit: Sunt quidam cõdientes zingiber cum melle, quidam cum rob, id est sapa: moderni uero generaliter condiunt solum cum zuccharo, & est nobilior modus, defertur de Damasco ad nos, & quanto albius tanto melius.

III.

PASTINACÆ, uulgo Bauciæ conditæ.

Bauciæ conditæ ualent sicut secacul, & eius modus est sicut secacul. i. sigilli sanctæ Mariæ.

COMMEN. MANLII.

Bauciæ. i. pastinacæ, conditum apud Arabes nominatur algingibel. Auic. in. 5. cano. docet modum condiendi, & dicit: Sumantur de duris clari coloris mundæ. Pastinacam autem secũdum Isido. in cap. de oleribus dicit sic uocatam, quia radix eius præcipuus pastus sit hominis: unde Macer sic ait: Quòd pastũ tribuat est pastinaca uocata, est enim odoratu iocunda, cibo delectabilis, reperitur alia species quæ dicitur syluestris, quæ uocatur Daucus apud Auicẽ. in. 2. cano. quidam crediderunt quod bacia esset chariota, quod non credo. Nam Gal. in libro. 2. de alimentis facit unum cap. de pastinaca & dauco, & chariota, qđ non faceret si essent idem, sed sit quomodocunque, hic uolo declarare, quod chariota est species pastinacæ, cuius radix est citrina bona ad manducandum, & est illa quam Lombardi uulgariter gniffo uocant. Plin. ait: Alterum genus est staphilinos q̃ pastinacam erraticam uocant.

IIII.

ACORVS CONDITVS.

Acorus conditus ualet ægritudinibus cerebri & neruorum, & eius modus est sicut secacul conditi. Addantur tamen ad omnem partem eius secacul boni partes duæ.

COMMEN. MANLII.

Acorus. i. piper apum uel aphrodisia, ut dicit Dios. conditum. i. præparatum. Hoc apud nos est multum in usu: reperitur etiã una confectio conditi ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis, quam ipse describit in summa quarta de ægritudinibus neruorum, & est confectio diacori, quæ etiam in usu est, ut dictum fuit.

V.

ZVCCHARVM ROSATVM.

℞. Foliorum rosarum albarum, aut rubearum quantitatem quam uolueris, & expandantur super tabulas in umbra usque dum superfluum humiditatis ipsarum resoluatur, & sint rosæ habentes medietatem inter complementum & acerbitatem, & terantur in uase lapideo: deinde proiiciatur super eas zuccharũ tabarzeth. i. album triplum ponderis earum, & reponantur in uase uitreato, & obturetur os eius cum pergameno, & apponatur soli mensibus tribus omni die sæpe agitando illud: deinde remoueatur à sole & seruetur, & quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de complemẽto, & inuenitur magis stypticum, & sunt qui non terunt rosas, sed incidunt cum forficibus & fricant manibus fricatione ultima rosas & zuccharum: deinde exponunt soli.

COMMEN. MANLII.

Zuccharum rosatum, siue conditum rosatum, siue conserua rosarum idem est. Nicolaus in suo antidotario ait: Rodozaschara. i. zuccharum rosatum, sed non fit sicut dicit Mesue. Petrus de crescentiis in ca. de rosaria. i. rosa habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem. Moderni uero generaliter faciunt, ut docet hic Mesue.

VI.

ZVCCHARVM VIOLATVM.

Zuccharum uiolatum eius modus est sicut zucchari rosacei: indigent tamen uiolæ expansione longiori, & expositione prolixiori soli.

COMMEN. MANLII.

Zuccharum uiolatum. i. conditum uiolatum, siue conserua uiolarum, quod satis est notum.

VII.

ZVCCHARVM BVGLOSSATVM.

Zuccharum buglossatum eius modus est sicut zucchari rosacei.

COMMEN. MANLII.

Zuccharum buglossatum, siue diabuglossatum dicitur à floribus linguæ bouis, quæ alio nomine buglossa uocatur. Auicẽ. in. 2. cano. de lingua bouis cap. facit, sed uere credo quod illa qua utuntur moderni non sit illa de qua loquitur Auicenna. ipse autem Auicenna. ponit quod sit genus almaru. i. marmacor, ut dicit in capitulo. de maru. Mesue non ponit modum conficiendi zuccharum boraginatum quod fit ex floribus boraginis quæ est species buglossæ, tamen si diaboraginatum facere uolueris facies illo modo sicut buglossatũ. Christophorus de honestis putauit, sed non recte quod zuccharum alchilil sit zuccharum de floribus boraginis, quod non est: apparebit infra conditum de buglossa quod est conserua uel diabuglossatum.

VIII.

ZVCCHARVM Rosmarinatum, uulgo zuccharum Alchilil.

Zuccharum alchilil stomachum, cerebrum, & cor confortat, uentositates fugat, & eius operatio est sicut zucchari rosati.

COMMEN. MANLII.

Zuccharum alchilil. i. zuccharum ꝙ fit ex floribus rosmarini qui alio nomine corona montis uocatur. Christophorus de honestis dicit: Zuccharum alchilil. i. zuccharum factum ex floribus boraginis, sed nõ est uera expositio, ut patet apud Matthe. Syl. in litera kilkil, ubi sic ait: Chinchil. i. rosmarinus, illud uocabulum ponitur in antidotario Damasceni. i. Mesue septimo quæ incipit zuccharũ alchilchil, & post sex qui incipit zuccharum buglossatum, & sic est quod alchilil, uel alchilchil, flos est rorismarini, sed grana alchilchil sunt grana syluestria.

IX.

CITRI CONDITVM.

℞. Corticum citri. ℥. vi. buglossæ. ℥. i. s. * marmacor. ℥ s. garyophyllorum aur. i. ligni aloes aur. s. terantur & proiiciantur super ea uini boni lib. iii. & dimittatur diebus tribus: deinde proiiciatur super ea zucchari tabarzeth. i. albi lib. ii. & aromatizetur cum galliæ bonæ aur. s. croci. ʒ. i. quarta, masticis. ʒ. i. musci. ʒ. i. sexta.

* Melissam uocant.

COMMEN. MANLII.

Conditum. i. præparatum. Mesuæ in distinctione de conditis ponit citra condita & in distinctione de syrupis habet duas descriptiones conditi de citro, sed illæ duæ descriptiones non sunt in usu. Ego uero scripsi secundam descriptionem ut declararem quid sit marmacor. Marmacor secundum intentionem Mesuæ est melissa, & sic credo esse bene expositum: quia Sera. in cap. de melissa inquit: Benerangie. i. turungen, & dicitur marmacor. i. melissa. Auic. in. 2. cano. in cap. de maru. De marmacor loquitur, & ibi distinguit in plures species, & ponit linguã bouis. i. buglossam inter species eorum. Stephanus Iudæus affirmabat quod est marrubium quod ignoro. Verum sapientes dixerunt quod marmacor est melissa: & marmacur est marrubiũ. Gulielmus Placentinus dicit: Marmacora. i. marrubium siue prassium, quod idem est.

X.

BVGLOSSI CONDITVM.

℞. Buglossæ, mentæ siccæ, foliorum rosarum, corticum citri, aut foliorum eius, ana. ℥. iii. * alfelengemisch. ʒ. i. trium generum cytoniorum, trium generum pomorum, ana. ℥. i. s. setæ crudæ incisæ, nucis muschatæ, zedoariæ, galangæ, been utriusque. s. albi & rubei, sandali citrini. croci, ana. ℥. i. s. ligni aloes. ʒ. ii. uini & aquæ, ana. ℥. vi. mellis lib. viii. aromatizetur cum musci. ʒ. i. tertia, galliæ. ʒ. ii.

* Ocimum Garyophyllatum nominant.

COMMEN. MANLII.

Conditũ. i. præparatum de buglossa. i. linguæ bouis: conditũ

autem de buglossa non est zuccharū buglossatum, ꝙ fit ex zuccharo & floribus buglossæ, ut quidam crediderunt.

Trium generum cytoniorum, uel trium specierum cytoniorum. Græci uero ponunt ipsas in numero malorum, & genera ipsorum sunt multa quorum quædam sunt dulcia quædam acria, quædam muza, & sic de singulis, sed hic solum intelligimus tria genera quæ sunt dulcia, acetosa, & muza, idest ꝙ sapor ipsius sit compositus ex dulcedine & acetositate.

Trium generum pomorum similiter intelligitur de tribus generibus pomorum, & sunt proprie dulcia acetosa & muza.

Setæ crudæ & non coctæ, ut dictum fuit. Papias inquit: Bombices dicuntur apud Seres frondium uermes qui sericum creãt ex cuius tinctura bombicinus fit.

Peroratio in secundam Sectionem.

Hic sectio de conditis complementum suscipit secundum .d. Mesuæ, nunc uero aggrediamur sectionem de speciebus loch secundum eundem. Nobis igitur adsit dator auxilii Deus terrarum: cœliq; sator, rerumq; omnium opifex, & comitor.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO TERTIA.

ELIGMATA, SEV ILLINCTVS, officinis LOCH, E' MESVE, ac aliis Continens.

Vnà cum Manlii Commentariis.

I.
EX PINEIS NVCLEIS, uulgo Loch de Pino.

RECIPE granorum pini. ʒ. xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, dragacanti, gummi arabici, liquiritiæ & succi eius, amyli, capillorum ueneris, radicū lilii cœlestis, ana. ʒ. iiii. carnium dactylorum † charion. ʒ. xxxv. amygdalarum amararum. ʒ. iii. mellis passularum, zucchari tabarzeth, idest albi, butyri recentis, ana. ʒ. iiii. mellis tabarzeth quantum sufficit sumatur ex eo quasi lambendo.

† Faluorl.

COMMEN. MANLII.

Loch est autem medicina liquida in modum syrupi, sed est inspissata ualde, aliqualiter uiscosa, apta ut lambatur deglutiendo ipsam paulatim: contra dispositionem pectoris ac pulmonis ualet. Lafrancus cherurgicus in cap. de gibbositate impartiri habet unum medicamen, & inquit: Fiat loch id est medicina spissa sicut mel liquidum seu crudum mitigans tussim: apud nos istud loch est multum in usu. Auic. in. 5. cano in tracta. 3. de auris dolore habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem. Ioan. Serap. in suo antidotario habet unam aliam descriptionē quæ uocatur loch de granis pini, & ibi inquit: Astroculibe, & sunt grana pini.

Pinus arbor secundum Isido. in cap. de propriis nominibus arborum ubi inquit: Pinus arbor picea ab acumine foliorum uocata: pinum enim antiqui acutum nominabant: pinum autē aliam pitim, aliam Græci paucem uocant: quam nos piceam dicimus, eo quod defudet picem, nam in specie sibi differunt. In Germaniæ autem Insulis huius arboris lachryma electrum gignit. hic textus Isidori non acceptatur. Nam electrum non est lachryma pini, sed potius agiros, & est gummi dictum charabe, ut patet apud Simonem Ianuen. Auic. in. 2. cano. facit unum capit. de grano pini, & aliud de geloum, & ibi dicit ꝙ est granum pini maioris. Certe illud nomen de geloum apud Arabes est de auellana maiore, quam nos nucellam dicimus, hoc granum satis est notum.

Auellanæ notæ sunt. Ioan. Serap. in suo antidotario in confectione alchechengi inquit: Abuse & sunt auellanæ assatæ. Pe. de crescen. ait: Auellanæ ex eis quædam sunt syluestres quæ in nemoribus & sepibus nascuntur, quædam domesticæ. Syluestres sunt paruæ, saporosæ, grossam testam habentes. Domesticæ uero quædam sunt rotundæ grossæ, & quædam longæ, ex quibus longæ saporosiores sunt, & citius maturantur, & assantur auellanæ, ut dictum fuit de cymino.

Liquiritia est radix dulcis satis nota. Albuchasis in tract. 2. docet modum faciendi succum ipsius. & dicit ꝙ fit de mense Iulii, quia tunc planta eius est plena succo. Cassius felix cap. de glycyrrhiza inquit: Glycyrrhiza Græce ex eo dicta quod dulcem radicem habet glycy enim Græce dulce dicitur. Gal. ait: Maius iuuamentum quod est in liquiritia, est in succo radicis eius: quidā praue sophisticant succum ipsius ex puluere ipsius & melle.

Amylium. i. amidum. Serap. in cap. de frumento docet duos modos faciendi amylum siue amidum. Gal. in lib. ad Partenianum dicit: Amylum omnibus notum, est enim quasi medulla frumenti.

De melle passulato seu passularum ingrediente compositionem huius loch. Contrarietas existit aliquando inter apothecarios non parua. Aliqui enim male accipientes uerba Mesuæ apponuntur mel & passulas pro loch conficiendo, quod minime facere conuenit, quia hæc non est intentio .d. Mesuæ. Nam hæc ipse, nec alii post mel uix unquam medicinas aliquas in suis compositionibus subiūgunt, sed per mel passularum intelligere debemus cum passulis confectum, sicut etiam conficitur cum emblicis & anacar. & aliis rebus. Et modus ipsius est quod accipiantur passularum mundatarum à sordibus eorum. ℥. iiii. aquæ communis lib. i. coquantur simul usque ad consumptionem aquæ deinde fiat fortis expressio, cui addatur mellis duplum ponderis, hoc est pro qualibet lib. i. carnium passularum addātur lib. ii. mellis bene despumati, & iterum simul coquantur usq; ad necessitatem: deinde deponatur ab igne, & usui reserua in uase uitreato, & erit mel passulatum: si etiam mel myrtinum facere uolueris de modo ipsius docet Nicolaus in fine diacodion, ut ostensum fuit.

II.
DE PAPAVERE, & est Diapapauer,

℞. Papaueris albi. ʒ. xxv. amygdalarum dulcium excorticatarum, granorum pini, gummi arabici, dragacanti, succi liquiritiæ ana. ʒ. x. amyli. ʒ. iiii. seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis cytoniorum, ana. ʒ. iiii. croci. ʒ. i. penidiorum alborum. ℥. iiii. syrupi de papauere quantum sufficit, etiam fit proprie syrupus ex capitibus papaueris albi & nigri, & semine lactucæ, & uiolis.

COMMEN. MANLII.

Loch de papauer secundum intentionem Mesue est diapapauer, sed secundum intentionem apothecariorum, aliud est loch de papauere, aliud diapapauere, tamen unum pro alio potest dari. Ipse in sua practica describit multas descriptiones diapapaueris, ut in cap. de tussi, & in cap. de fluxu sanguinis ab aure, sed non sunt in usu. Alia uero descriptio quā nos habemus in usu est ex authoritate Nicolai de quo supra Aui. in. 5. cano. habet unam descriptionem loch de papauere, sed non sunt idē ista uero est nobilior illa.

III.
DE SQVILLA.

℞. Squillæ, mellis despumati partes conuenientes, decoquātur in substantia loch, & accipiatur sic lambendo.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est multum in usu, idem Mesue describit aliam descriptionem in cap. de tussi humida, sed eadem est Auicen. in. 5. cano. habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Squilla apud Auic. in. 2. cano. est cæpe muris, eo quod interficit mures. Circa instans, Squilla alio nomine cæpa marina dicitur: illa quæ sola reperitur nisi sit plantata, mortifera eū. Succus autem squillæ isto modo fit oportet ut mundetur squilla cum cultello ligneo ex corticibus superioribus, & postea inuoluatur illa recte in pasta facta ex farina frumenti i uel cherfene .i. filiginis secūdū Albuchasim, & ponātur in furno panis tēpato nō nimis calido, nec nimis frigido, et ibi dimittat usq; ꝙ pasta erit co

cta: de

cta: deinde extrahatur & accipiantur laminæ squillæ ita calidæ, & habeas paratum mortarium lapideum calidum cum pistello ligneo, & bene contundantur, postea cum petia lini subtilis exprimantur fortiter & succus extrahatur.

APPENDIX.

Non absimile apud Galenum.vii.medicamẽtorum per Loca, est Eclegma Antonii Musæ ex Aschlepiade ad Dyspnoicos in hunc sane modum.

Scillæ crudæ succum ex primito, eiq; parem mellis attici mẽsuram addito, & ad prunas admota coquito. Dato inde ante, & post cibum mystri mensuram.

IIII.

EX RADICE BRYONIÆ.

uulgo Loch de Alsescera.

Loch de alsescera ualet sicut loch de squilla, & eius modus est sicut in illo, & est medicamen expertum.

COMMEN. MANLII.

Istud loch de alsescera non est in usu, ideo non est necesse ut ipsum describam. Fescera uero secundum Mesuæ est uitis alba, quæ alio nomine bryonia uocatur. hæc apud Dio. uocatur ampelos leuce, & apud herbaticos cucurbita syluestris dicitur.

APPENDIX.

In simplicibus Bryonicum Eclegma, Mesues cap. de Bryonia perbelle exponit, iis sane uerbis.

Ex succo Bryoniæ, ac sapa uelle malumus, uuarum passarũ Eclegma ad tusim, asthma efficax, filius Zezar componit.

V.

SANVM, ET EXPERTVM.

℞. Cinnamomi, hyssopi siccæ, liquiritiæ, ana.ʒ.s.iuiubæ, sebesten, ana nume.xxx. passularum enucleatarum, ficuum siccarum, dactylorum pinguium, ana.℥.ii. fœnugræci.ʒ.v. capillorum ueneris.M.i. anisi, fœniculi, ireos, calamenthi, seminis lini, ana.℥.iiii. hæc omnia coquantur in lib.iiii. aquæ usque dum remaneant lib.ii. & proiiciantur super ea penidiorum lib.ii. & coquantur, impinguentur usque ad spissitudinem mellis: deinde proiiciatur super eum pinearum mundatarum.ʒ.v. amygdalarum mundatarũ, liquiritiæ, dragacanti, gummi ara. amyli, añ.ʒ.iii. ireos. ʒ.ii. misceantur omnia & agitentur usq; dum medicamen macretur & album fiat, & reserua.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est multum in usu, & est sanum & expertum ad tussim & ad raucedinem uocis.

VI.

AD CALIDITATEM, & asperitatem pectoris, & ad tusim calidam.

℞. Radicis glycyrrhizæ.ʒ.xv.
Chesmes pinguium.℥.ii.
Sebesten, } ana*nu.xxv.
Iuiubarum,

*alii.ʒ.xv. Decoquantur cum facilitate in.iiii.lib.aquæ, usque ad lib.i. et proiiciatur super ipsum casiæ fistulæ.℥.i. deinde colentur à scoriis, & proiiciantur super illud,
Rob.℥.iiii.
Penidiarum, lib.s.
Deinde coquantur donec impinguẽtur, deinde misceantur cũ eis farinæ fabarum.℥.ii. & lambatur ex eo.

COMMEN. MANLII.

Non est in usu.

Chesmes sunt passulæ sine ossibus, & meliores ex eis sunt illæ quæ ueniunt de oriente, quæ satis sunt notæ.

VII.

ALIVD ex intentione nostra.

℞. Seminis papaueris.ʒ.x.
Glycyrrhizæ.ʒ.vii.
†Seb esten attici mi. †Myxa, nu.xv.
Psyllii, } ana.ʒ.v.
Granorum cydoniorum.
Coquantur cum.iii.lib.aquæ, usque ad lib.i.s. & colentur, & proiiciantur super illud,
Rob, } ana.℥.iiii.
Penidiarum,

Et iterum coquatur illud donec impinguetur deinde misceatur cum eo,
Tragacanthi, } ana.ʒ.v.
Gummi,
Papaueris albi, } ana.ʒ.ii.
Trium granorum.

COMMEN. MANLII.

Hoc non est in usu. Simplicia tamen quæ declaranda sunt declarabo.

Per tria grana secundum quosdam intelliguntur tria semina ex seminibus quatuor maioribus frigidis.i.semina melonis, citrulli, & cucumeris: & quando reperitur quatuor granorum ut est in tryphera persica quatuor semina: communia maiora frigida intelligũtur.s.melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ.

VIII.

BONVM, conferens Hecticis, & consumptis, & Phthisicis.

℞. Papa.albi, spodii, seminis lini torrefacti, croci, amygdalarum dulcium, ana.ʒ.iii. amyli, dragacanti, gummi, seminis cydoniorum, seminis citrulli, ana.ʒ.vi. granorum nasturcii coctorum amygdalarũ amararum, fabarum, ana.℥.i.s. penidiorum.ʒ.lx. dissoluantur penidiæ in aqua fontium & coquatur & conficiantur cum eis cætera.

COMMEN. MANLII.

Istud loch in urbe Ticinensi non est ualde in usu sed in urbe Mediolani magis. Ipse Mes. in cap. de phthisi quasi in fine habet unam descriptionem ex authoritate Sabor ꝙ dicitur loch conferens phthisicis & consumptis, sed non sunt eadem, nec sit secundum illam descriptionem.

Granis nasturcii, contrarium euenit ei quod aduenit ligno aloes. Nam istud per decoctionem debilitatur. immo extinguitur, illa uero sunt uirtuosior a. Nasturcium uero apud Dios. uocatur cardamus. Gal.in.6.simp.inquit: cardamus.i.crocus hortulanus, & est ex herbis spinosis. hic textus Gal. non uidetur bene sonare, sed credo quod fuit error scriptoris. Nam ipsemet in 7. inquit: Cardamus.i.nasturtium, & sic est secundum ueritatem sed sicut dicit cardamum, debet dicere cartamum.i. crocũ hortulanum. Mesue inquit, granorum nasturcii coctorum non intelligitur ꝙ debeant coqui in aqua, sed intelligitur ꝙ sint bene cocta.i.matura ad solem.

IX.

AD ASTHMA BONVM.

℞. Squillæ assatæ.ʒ.iiii. radicis lilii cœlestis.ʒ.ii. hyssopi, prassii, ana.℥.i. myrrhæ, croci, ana ʒ.s. confice cum melle, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est multum in usu. idẽ in ca. de asth ma te habet unam aliam descriptionem ex authoritate Ioan Sera. quæ eadem est. De modo assandi squillam uide supra ubi ostensum fuit.

X.

DE AMYGDALIS.

℞. Amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, granorum pini, anisi, dragacanti, gummi arabici, succi liquiritiæ, & radicis eius, ana.ʒ.i.s. zucchari, penidiorum, ana.℥.iii. cõficiantur cum melle, & succi fœniculi, & succi apii prius bullitorum quantitate sufficienti.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est in usu. Amygdala secundum Isidorũ apud Græcos idem sonat quod latine nux longa: hanc alii nucicam uocant, quasi minorem nucem. Amygdala etiam pro morbo aliquando accipitur, & sunt duæ eminentiæ iuxta radicem linguæ in faucibus similes capitibus mamillarum, & dicũtur branci.

SECVNDVM EVNDEM IN SVA PRACTICA.

XI.

DE ALLEIS, in cap. de tussi humida.

℞ Alleorũ mundatorũ, lib.s. & elixa ea in aqua decoctionis cicerũ, & hyssopi siccę usq; dũ sint bene cocta: deinde colent &

terantur allea ficut medulla, & proijce super ea mellis & butyri ana.℥.vi.& decoquantur lento igne usque ad terminum loch; & utere, bonum est.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos non est in usu.

Allium secundum Isido.in cap.de oleribus dicit: Allium dictũ quod oleat, uipleum appellatum, quod allii odorem habeat. Papias inquit: Allium dictum quod oleat, cuius odorem uene nata ferre non sustinent, leo quoq; & pardus fugiunt, corporibus tamen humanis salubre est. Nam sui calore deducit & interius medicatur doloribus, oculis uero in cibo crebrius sumptũ caliginem inducit. Aui.in.5.cano.habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

XII.

DE CAULIBUS in eodem cap.

℞. succi caulium lib.v.lento igne coque auferendo spumã eius usq; dum redeat ad lib.ii.deinde coquatur cum rob.i.musto cocto, siue sapa, & mellis lib.i.usque dum ingrossetur.& bonum est.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est multum in usu. Io.Serap.in suo breuiario in cap.de phthisi absq; febre habet unam aliam descriptionem, & est fere eadem.

Caulis à Græco caulos quod est hasta hastile & uirga uirilis. s.ueretrum.unde caulis est tirsus cuiuslibet plãtæ. Isido.inquit: Caulis est generaliter herbarum & olerũ medius frutex qui uulgo tirsus dicitur quod à terra sursum conscendat. Est autem generale nomen: omnis enim frutex caulis dicitur. Caulium autẽ genera quinq;: cumanum.s.pompeianum, arcinum, sabellicum, brucium. Apud Dio.caulis uocatur brasica.

XIII.

DE PUMONE UULPIS, in cap.de phthisi.

℞. Pulmonis uulpis sicci, succi liquiritiæ, capillorum ueneris, seminis fœniculi, ana.℥.iiii.confice cum zuccharo decocto cum aqua quantum sufficit, & quandoq; conficitur cum rob myrtino, & est confortatiuum amplius.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos est multum in usu. secundum intentionem Mes.& est medicamen Gal. Auicẽ.decima tertia in capit. de cura ulcerum pectoris, & cura phthisis habet unam aliam descriptionem quæ est eadem: sed Lumen malelucens inquit: Loch de pulmone uulpis magistrale uidelicet quod nõ reperitur ab autoribus, sed falsa est opinio sua. Nam uide quod sua descriptio est eadem cum ista. Præterea Nicolaus Floren. in li.3.in ca.de catarro & coriza ponit ad litteram loch de pulmone uulpis, & ibi nec additur uel minuitur aliquid: immo est eadem descriptio. Pulmonem uulpis antequam administretur in medicinis oportet primo præparari. Et modus eius est quod accipias pulmonem uulpis & mundetur optime & incidatur per uenas: postea abluatur cum uino albo odorifero parum calido.hoc fiat tantum quod pulmo uulpis efficiatur sine putredine: postea ponatur in olla & exiccetur in furno leuiter calido; & post ipsius exiccationem reseruetur, sed prius inuoluatur cũ absinthio, & utere ubi oportet: ait pulmo uulpis cum uino nigro asthmaticis subuenit.

Vulpes & animal satis notum. Isidorus dicit: Vulpes dicta quasi uolupes: est enim uolubilis pedibus, & nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit, fraudulentũ animal insidiusq;, deinceps. Nam dum non habuerit escam fingit mortem: sicq; descendentes quasi ad cadauer uolucres rapit & deuorat.hoc apud Arabes uocatur thaleb.Sera.in cap.de amygdalis inquit: & quando uulpes comedit amygdalam amaram cum aliquo cibo moritur. Auic.ac Auic. uolunt quod prædictum loch conficiatur cum zuccharo: sed hodie generaliter conficitur cum melle: etiã Nicolaus uult quod conficiatur cũ zuccharo. Mesuæ inquit: Etiam si conficitur cum rob myrtino est confortatiuum optimum.

EX SERAPIONE.

XIIII.

DE SEMINE LINI, ad illum qui tussit in Antidotario.

℞. Seminis lini torrefacti.℥.iiii.

Conyce cum melle, & fiat loc.

COMMEN. MANLII.

Istud loch est multum in usu. tamen ego uidi ipsum fieri ex farina seminis lini non torrefacti, & melle & est mirabile ad tussim puerorum. Auic.in.5.cano.in tracta.5.de allohoc ad spiritualia habet loch ad tussim siccam, & est idem cum descriptione Serap. Linum.s.semen medicinæ aptum est ad multa. Isido. in cap.de linis inquit: Linum ex terra specie mittenti oritur: de fluxumq;, nomen eius ex Græco est. Nam linum Græci linarin dicunt siue quod sit molle & leue. Petr.de crescen.in cap.canapis dicit: quod est de natura lini, torrefit autem semen lini, sicut alia semina.

EX AVICENNA.

XV.

ALBOTIN, in.v.can.

℞. Semin.lini torrefacti, passularum mundatarum ana.lib.i. amygdalarum pini, amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum mundatarum, ana.℥.vi.auellanarum torrefactarum, gluti nis albotin, radicũ lilii cœlestis, añ.℥.i.myrrhæ, croci, thuris masculi, ana.℥.s.tere & cribellentur & inuoluantur cum lacte asini no, & conficiatur cum eo, & fiant trochisci, & exiccentur in umbra: deinde terantur & conficiantur cum melle.

COMMEN. MANLII.

Istud loch apud nos non est in usu.

Albotin uero terebenthina quæ alio nomine largatum dicitur, & granum ipsius secundum Auic.in.2.cano.uocatur granũ uiride: secundum Circa instans terebenthina melior est alba uel citrina & clara sine putredine, per centum annos seruatur. Sera. in cap.de terebenthino dicit, quod sunt duæ species, scilicet domestica & syluestris. Domestica est bona secundum ueritatem, & fructus eius est granum uiride. Et syluestris est lẽtiscus, & ambæ habent gummi. Gal.in suis secretis in cap.de dolore capitis & splenis & multorum aliorum inquit: Cere elchalimbac, id est terebenthina uel albotin.

Amygdalæ pini sunt grana ipsius uel semina quæ alio nomine nuclei pinearum dicuntur, Græci uero dicunt strobilia.

EX OFFICINIS.

XVI.

DE FARFARA MAGISTRALE.

Recipe. Radicum farfaræ. ℥.vi. lauentur bene à sordibus earum: deinde bulliant bene donec sint bene coctæ deinde bene pistentur, prius cum dicta aqua dissoluantur zucchari lib.i.s. coquantur usque ad formam electuarii: deinde addatur pinearum mundatarum.℥.i.s.passularum.℥.ii.pistentur in mortario lapideo, & misce cum syrupo suprascripto: deinde adde croci, garyophyllorum, añ.℈.s.succi liquiritiæ.℈.i.gra.xv.cinnamomi, macis, ana.℈.i.misce, & fiat loch in forma bona.

COMMEN. MANLII.

Hoc medicamen in Papia non est in usu. Immo magis est in usu in partibus Mediolanensis, sed descriptio ipsius ab autoribus non reperitur. Farfara uero secundum modernos est ungula caballina, siue ut alii dardanam uocant: species ipsius duæ sunt: una est iam proxime dicta, altera uocata nenuphar: utraq; in aquis nascitur, una cum flore albo, altera cũ flore rubeo, ut dictũ fuit supra in electuario de farfara.

Peroratio in tertiam Sectionem.

Perfecimus fautore domino hanc sectionem de loch: prosequamur nunc circa sectionem syruporum iulepe: præstet igitur altissimus nobis gratiam, & sub umbra alarum suarum protegat nos. De iulep, syrups ac rob. Secundum. d. Mesue & alios doctores per ordinem, si deus uoluerit describam quæ sunt in usu, & quæ non.

Lumin.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO QVARTA.

ZVLAPIA, uel cum officinis IVLEBOS, seu IVLEPOS, è MESVE continens.

I.

ROSATVM ex infusione rosarum, febrium adustioni conferens.

℞. Aquæ infusionis rosarum, lib.v.
Zucchari, lib.iiii.
Coquatur cũ facilitate, & administretur cum aqua frigida.

COMMEN. MANLII.

IVLEP uel iuleb Arabice est syrupus simplex est sola aqua & zuccharo uel adhibita aliqua parte aquę rosaceæ, ut inquit Ioan. Sera.in.7.Gentilis super.5.cano. Auic.dicit: Iulep Arabice iubel Græce est syrupus ex sola aqua rosata uel cõmuni & zuccharo iulep apud nos est multũ in usu, sed non utimur sub nomine iulep: uerum est quod facimus & facere debemus & utimur sub nomine syrupi rosati ex infusione rosarum, & prædictam infusionem ipse docet inferius: quando uero medicus ordinat iulep non intelligitur de ista descriptione, sed illud iulep quo utimur apparebit infra sub nomine iulep aliud rosarum. Nicolaus ponit syrupum rosatum cuius infusio eadem est cũ illa Mesuæ, tamen in dosi non concordât.

Infusio rosarum est illa quam docet idem sub nomine: operatio infusionis rosarum aut uiolarum, hic annexa.

II.

INFVSIO ROSARVM, & uiolarum.

℞. Foliorum rosarum aut uiolarũ recentium lib.vi. ponantur in uase uitreato terreo stricti orificu, & fundantur super ea aquę calidæ lib.xv. & stringatur orificium uasis & dimittatur per horas octo, tunc denuo colentur, & in uase iterum tantundem foliorum rosarum recentium aut uiolarum immittantur, & denuo eadem aqua calefacta super ea mittatur, & stringatur orificium similiter per octo horas: deinde coletur, & si conseruare uolueris ponatur, in uase uitreato stricti orificii, & distilletur oleum in orificio eius, & stringatur caput eius, & exponatur soli diebus.xl. & dicitur illud mucharum rosarum aut uiola.

COMMEN. MANLII.

Hæc operatio infusionis rosarũ aut uiolarum est illa de qua fit syrupus rosatus ex infusione rosarum, etiam illo modo fit infusio uiolarum pro faciendo syrupum uiolatum ex infusione uiolarum ut dictum fuit supra, & quando prædicta infusio est completa potest conseruare in uase uitreo & non in uase terreo, quia putrefit, & in hac infusione zuccharo dissoluto & cocto secundum artem possunt fieri confectiones, & alia est ut diarhodon descriptione communi, & ita de aliis.

III.

VIOLATVM ex infusione VIOLARVM, conferens ad febrem, & inflammationem, & asperitatem pectoris, & tussim, & pleuritidem, fit ut IVLEPVM Rosatum.

COMMEN. MANLII.

Iulep ut dictum fuit est syrupus simplex ex sola aqua & zuccharo. Et propter id dominus Mesue dicit iulep uiolatum, qđ fit ex infusione uiolarum, & nos facimus & nominamus syrupum uiolatum simplicem siue syrupum uiolatum ex infusione uiolarum. Et eius modus est sicut modus syrupi rosati, hoc est quod pro lib.v. infusionis uiolarum addantur lib. iiii. zucchari, & fiat syrupus uiolatus ex infusione, & est ille de quo intelligitur quando medicus ordinat iulep uiolatum simpliciter. Infra apparebit una alia descriptio quæ uocatur syrupus uiolatus compositus qui etiam in usu est, etiã apparebit aliud iulep rosatum uel uiolatum & fit uterq; ex aquis distillatis & nõ per infusionem.

IIII.

ROSATVM è succo rosarum.

℞. Aquæ rosarum, lib.iiii.
Zucchari, lib.ii.
Et fiat iulep.

COMMEN. MANLII.

Istud iulep quod fit ex aqua rosata distillata ab elambico est illud quo utimur pro iulep rosato, & est illud de quo intelligitur quando absolute ponitur, duæ descriptiones iulep positæ fuerunt quæ fiunt ex infusione florum siue rosarum siue uiolarum & nominantur suo nomine. Aui.in.5.cano etiam docet facere iulep cum aqua rosata.

V.

VIOLATVM è succo uiolarum.

℞.* Aquæ uiolarum, lib.iii.
Zucchari, lib.ii.
Fiat ut supra.

* Succum alii legunt, uerum, non ab re aquã substituimus, cum e succo in usu minime existat quod & in rosarum adnotauimus.

COMMEN. MANLII.

Simili modo iste iulep debet fieri ex aqua uiolarum distillata sicut fit iulep rosatum, quod etiam in usu est, in fundo uasis iulep uiolati uel rosati aliquando inuenitur zuccharum induratum in fundo uasis, quod uocant moderni candum uiolatum uel rosatum.

VI.

ALCHESMES, in Mesuæ practica cap. sermo in aqua cicerum &c.

℞. Alchesmes, & decoquatur in aqua, decoctione sufficiẽti, & recipe huius aquæ partem.i. penidiorum partem.s. decoquantur usque dum sufficit, secundum eundẽ modũ fiat iulep.

COMMENT. MANLII.

In usu non est. Alchesmes uel chesmes scriptum ut hic cum litera.s. sunt passulæ sine arillis, sed chermes scriptum cum.r. est grana cum qua tinguntur panni, & apud Dioscor. uocatur coccus.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO QVINTA.

SERAPIA uel, ut uulgo, SYRVPOS ex quamplurimis Autoribus continens.

E' MESVE.

I.

DE POMIS, SIMPLEX.

RECIPE succi pomorum dulciũ & acetosorum, ana. libr.v. coquatur succus usque ad consumptionem medietatis ipsius & dimittatur per dies.ii. usque dum clarescat: deinde coletur & cum lib.iiii. zucchari fiat syrupus, & sunt qui submergunt in succo setam tinctam ex chermes ana succi depurationem, usque dum rubeat & recipiat uirtutem tincturæ, & est excellentior.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos est multum in usu, & maxime secundũ istam descriptionem qua dicitur syrupus de succo pomorum, uel syrupus de pomis simplex ad differentiam alterius, descriptionis quæ uocatur de pomis compositus, de qua infra.

Succus secundum Isidorum in cap. de potu dictus est quod succo exprimatur ut ptisanæ. Plin. in cap. de generibus succorũ & de odore ait: Interim quæ sunt communia ex pomis omnibus, succis saporum genera tredecim reperiuntur, dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, salsus &c.

Mesue inquit ꝙ sunt aliqui qui submergunt setam tinctam ex

chermes in isto syrupo,& est excellentior,sed raro apud apothecarios fit per illum modum.

APPENDIX.

Persimilem sane compositionem Ægyneta lib.vii.cap.xv. abunde explicat,uerum ex cydoniorum succo, quanquam nonnullos,in cōpositionis calce,consimiliter ex malis dulcibus Hydromalon(sic nāq; compositiones ambæ inscribuntur,)cōponere affirmet,iis nempe uerbis.

Hydromalum ex succo Cydoniorum.

Malorum cydoniorum concisorum,purorum, libræ.v. in aquæ fontis sextariis decem,tantisper elixato, dum subiuga reddantur,& tabescant,& sublata ab igne,refrigerataq; exime,& expresso cremore,mala proiice,aquæ mensuræ,mellis quantitatē dimidiam admisceto,& rursus assidue despumando, donec octaua pars euanescat,decoque.Sunt uero nonnulli qui Hydromalon ex malis dulcibus consimiliter composuerunt.Mel autē loco sacchari Paulus habet,cum antiquiores olim zuccharū latuerit,at si hæc Pauli compositio ex zucchro paretur,aptionē Syrupum inueniemus.

II.

DE PYRIS.

Syrupus de Pyris,fit ut syrupus de Pomis.

COMMEN. MANLII.

Non est in usu.

Auic.in.6.cano.habet unam aliam descriptionem quæ eadē est,idem in.4.cano.in fen.prima.in cap.de cura morbilli laudat ipsum sub nomine syrupi de altelea.Nam altelea ut exponitur in suis synonymis sunt pyra,& syrupus de altelea.i.de pyris, ut ponit etiam Ioan.Arculanus super illo passu.

Pyrus uocata uidetur q in ignis speciem sit formata,Nā hoc genus pomi ab amplo incipit & in angustum finit sicut ignis: pyrus autem arbor,fructus eius pyra sunt.

III.

DE CYDONIIS.

Syrupus de cydoniis ualet sicut syrupus de pyris & est idem modus utriusq;,hoc est pro qualibet lib.i.succi cydoniorum purificati adde lib.i.s.zucchari, & fiat secundū artem & uocetur syrupus de succo cydoniorum.

COMMEN. MANLII.

Cydonium uero est fructus satis notus.Mesue habet hic syrupū de cydoniis qui apud quosdā est miua cydoniorū,simplex: tamen idem iterum ponit descriptionē miuę cydoniorū, quæ potest fieri cum speciebus,& sine speciebus.Auic.in.5.in distinctione de syrupis habet syrupum de cydoniis,& dicit,quod est miua:quidam sapientes dixerunt quod si necessitas fuerit in operando loco syrupi de succo cydoniorum potest dare miua cydoniorum sine speciebus,tamen differunt inter se.

APPENDIX.

Hoc recentiores quidā μελοκύδωνον,atq; κυδωνίων χυλισμα appellitant,Miua cydoniorum simplex aliis uocitatur,quanquā inferius e Mesue miua sine speciebus,& cum speciebus descri batur. Ægineta quoq; hunc Hydromelon inscribit, ut antea numero.i. annotatum fuit,ubi & compositionem ad uerbum conscripsimus.

IIII.

DE SVCCO ACETOSÆ.

℞. Succi acetosæ purificati,lib.iii.
Zucchari,lib.ii.
Fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est multum in usu.

Acetosa uero est herba sans nota,cuius hortus est in pratis, folia ipsius dum sunt uiridia manducantur.apud Dios.& Serap. uocatur lapacium,sicut patet si legatur utriusq; cap.de lapacio cum acetosis apud Auic.Guilielmus Placentinus inquit: Ribes idest acetosa uel acetosella.hic textus Guiliel.est falsus. Nam ribes nō est acetosa,sicut patet per Sera.ac Aui.qui de utraq; ca. faciunt:uerum ad necessitatem unum pro alio potest poni, tamen idem non sunt.

V.

DE SVCCO CVCVRBITÆ.

℞. Cucurbitam magnam,& inuoluatur pasta,& decoquatur in furno,& recipe expressionis eius lib.v.zuchari albi,lib.iii. misce,& fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est ualde in usu.Cucurbita uero communiter satis est nota:reperitur alia cucurbita dicta syluestris apud herbaticos. & hæc apud Dioscor. uocatur ampelos leucæ.i. bryonia.

VI.

DE GRANATIS ACETOSIS,

ualet contra febres cholericas.

℞. Succi granatorum acetosorum purificatorū lib.v.zucchari albi,lib.iii.Fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus secundum plurimū est ille qui nobis est in usu tamen quia idem describit unam aliam de granatis dulcibus ambas describam.

Granatum malum.i.pomum granatum.Serap.cap.de granatis ex authoritate Gal.inquit,quod sunt ex eis acetosa & dulcia & uirtus cuiusq; eorum est secundum suum saporem, & sapor totius granati & granorum ipsius est plus stypticus quam sapor succi eius & pluris desiccationis.reperitur aliud granatum cuius sapor est muzus,scilicet cuius sapor est mixtus ex dulcedine & acetositate.

VII.

DE GRANATIS DVLCIBVS.

℞. succi granatorum dulcium purificatorum lib.v. zucchari lib.iii.& fiat ut supra: sed sunt qui immergunt in succo setam tinctam ex chermes,idest grana cum quibus tinguntur panni, & est excellentior inter has duas descriptiones syrupi,de granatis,sed secundum plures prima est nobilior.

COMMEN. MANLII.

Petrus de crescentiis inquit:Mala punica sunt mala granata quæ nota sunt,ex quibus quædam sunt dulcia,quædam acria si ue acetosa, quædam mediocris saporis inter dulce & acrum composita.

VIII.

DE CORTICIBVS CITRI.

Recipe corticum pomorum citri recentium lib.i. decoque cum lib.v.aquæ fortium usque ad consumptionem duarū partium,& cum lib.i.zucchari fiat syrupus & condiatur.i.aromatizetur cum gra.iiii.musci,& sunt qui in iulep proiicunt ex corticibus citrorum partes conuenientes,& proprie quando uicinatur complexioni coctura eius,est delectabilis, & quando submergitur in aqua decoctionis citri seta tincta ex chermes.i.granis tinctorum,tunc est excellentior.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos est in usu.Citrum uero apud Arabes uocatur hateogi.Serap.in cap.de citro ait ex authoritate Gal. fructus huius arboris nominatur in Græco pomum aquæ.Idē in septimo inquit: Mille medica.i.citrus huius fructus nondū pomum medicum,sed citrum ab omnibus nominatum.

IX.

EX ACIDO CITRI SVCCO,

uulgo de acetositate citri.

℞. Succi acetositatis citri lib.xii.decoque in uase uitreato super prunas cum facilitate usquedum consumatur tertia pars ipsius: deinde coletur & dimmittatur donec clarificetur. Et accipe ex eo quod est clarum lib. vii. & funde super ipsum ex iulep claro & depurato lib .v.& coquatur donec inspissetur: si autem æstas fuerit dimittatur in sole donec eius acetositas consumatur.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus de acetositate citri est multum in usu, & debet fieri cum magna diligētia,apud nos generaliter faciunt ipsum in hyemali tempore apud festum natiuitatis domini nostri Iesu Christi,quia illo tempore citri deferuntur ex Ianua ad nos, tunc faciunt syrupum.

X.

EX OMPHACIO, officinis de agresta.

Syrupus de agresta fit ut syrupus de acetositate citri, & quidā condiunt cum garyophillis.

Com-

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu. Auic. in .5. cañ. habet unam aliam descriptionem, & est fere eadem. Etiam Franciscus de Pedemontium in cap. de cura malæ complexionis stomechi cum materia simplicis & compositæ habet unam aliam descriptionem quæ eadem est cum illa .d. Auic.

Mesuæ dicit ꝙ modus operationis eius est sicut syrupi de acetositate cytri, & sic est ꝙ accipiantur libræ .xii. succi uuæ acerbæ & decoquantur lento igne, uel ponantur ad solem usq; ad consumptionem tertiæ partis: deinde coletur & dimittatur donec clarescat: tunc accipe ex eo .s. succo quando erit clarus li. vii. zucch. clarificati sicut iulep. lib. v. & coquantur simul usque ad perfectam cocturam & reseruentur.

Vuæ plura sunt genera, sed hic intelliguntur illæ quæ in coloce sunt citrinæ & rufiæ: & dicunt sapientes quod prædictæ uuæ debent esse ex illis ex quibus fit agresta. Albuchasim in tracta. 1. docet modum extrahendi succum uuæ acerbæ. Petrus de crescentiis inquit: Agrestum fit duplex liquidum & siccum, agrestum liquidum fit hoc modo, cum uuæ sunt acerbæ usq; ad debitum uel quasi peruenerint ad Augustum colliguntur & pistantur, & in mastellum uel tinam uel aliud uas ponuntur ad solem, & in eis aliquid de sale ponatur: postquã duos dies uel tres ad solem steterint, accipitur succus & repositus usui reseruatur: & quidam sal non ponunt, sed cum eo melius reseruatur &c. ibi etiam docet facere agreste siccum.

APPENDIX.

Huic affinem ex Omphacio compositionem tum ab Aëtio, tum ab Ægineta, tum etiam ab Actuario fusissime habemus, sicuti iamiam ordinatim oculis subiiciemus, cum tamen Paulus atq; Aetius mellis ratione inscriptionem uarient.

OMPHACOMELITIS præparatio, ex lib. v. cap. cxxxiiii. Aetii.

Botri uuæ acerbæ accipiãtur qui iam maturescere incipiũt: deinde in domo temperie moderata ad biduum uel triduum expandantur, & resiccati exprimantur, & liquor in uase uitreato excipiatur, & optimi mellis despumati pars una ad tres succi partes admisceatur, & ad dies aliquot ad solem exponatur hoc pharmacum donec feruere desierit, ac quieuerit: deinde in domo superiore seruetur ne putrescat. Hæc autem proportio tibi pro regula sit in optimo melle, & optimo uuarũ acerbarum succo. Augebis autem, & minues quantitatem mellis pro tenuitate aut crassitie succi.

OMPHACOMELITIS breuissima concinnatio. ex lib. vii. cap. xv. Æginetæ.

Vuæ immaturæ succi sextarios treis.
Mellis sextarium.
Mixta per quadraginta dies in solem exponito, siue ignẽ decoquito.

Ex Actuario.

Succi uuæ acerbæ libram .i.
Sacchari, lib. ii.

Verum bellissima est Aëtii præparatio, quam aliis etiam nobiliorem fatemur, quãq; probe parari posse censemus, modo zuccharum mellis loco substituatur, ut Mesuæ Omphacium penitus æmuletur.

XI. DE GRANIS MYRTI.

℞. Succi granorum myrti purificati, lib. vii.
Zucchari albi, lib. v.
Fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos est in usu. Myrtus est arbor, semen uero ipsius dicitur myrtillus species eius duę sunt. s. alba & nigra idem posses dicere domestica & agrestis. Domestica uero est myrtus quæ semen nigrum habet. Agrestis est cubebæ, quæ alio nomine myrtus alba appellatur, & ambæ sunt notæ.

APPENDIX.

Hunc belle expressit Ægineta lib. vii. cap. xv. ac myrteton appellat, iis nimirum uerbis.

Myrteti præparatio.

Succi myrtorum sextarios treis.
Mellis sextarium.
Ad consumptionem usq; tertiæ partis decoquito,
At ipse ex melle facit, nam zuccharum nesciebat.

XII. DE DACTYLIS, uulgo albelac.

℞. Albelac & enucleentur & conterantur & coquantur usq; ad consumptionem duarum partium, & fiat syrupus cum zuccharo secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu. Ioã. Serap. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem albelac uel belac: secundum opinionem plurium doctorum sunt dactyli immaturi: alii dicunt ꝙ sunt anacardi, quod ignoro. Matth. Syl. inquit: Abelac est species dactylorũ, & sunt dactyli immaturi .i. acetosi. Nicol. Floc. in lib. 4. in cap. de squinantia dicit: Albelac .i. aldela .i. dactyli immaturi: & hæc communis est opinio.

XIII. DE PAPAVERE.

℞. Papaueris albi & nigri, & propriæ capitum eorum, añ. ʒ. lx. & decoquantur in lib. iiii. aquæ pluuialis usque dum redeat ad lib. i. & .s. & cum zucchari albi, & penidiorum, añ. ℥. iiii. & fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus secundum intentionem doctorum non est ille quo utimur, sed ille quo utimur est syrupus papauere compositus, cuius descriptionem idem describit, de quo infra. Nicolaus habet unam descriptionem, sed non est in usu. Auic. habet duas in .5. cañ. sed non concordant cum ista nec in usu sunt. Miror ꝙ illud Lumen uel uerius tenebra apothecariorum posuerit descriptionem syrupi de papauere ex auctoritate Mesuæ, sed non concordat descriptio sua cũ illa domini Mesuæ. Rasis in libro diuisionum in cap. medicinarum tussis, asthmatis, & sanici habet unam aliam descriptionẽ, sed non est eadẽ.

Papauer quando simpliciter reperitur de semine papaueris albi intelligitur. Macer inquit:

Dicunt uim gelidam siccamq; papaueris esse.
Tres illi tribuunt species, flos unius albus.
Alterius roseus, rubeus, pauensq; minoris.
Flos est, hanc uulgo dicunt agreste papauer.
Nobilior cunctis est semen quæ gerit album, & florem, hoc est notum.

XIIII. BIZANTHINVS, uulgo syrupus Dinarii hoc est, de Bizantiis.

℞. Succi endiuiæ, succi apii, añ. lib. ii. succi lupuli, succi boraginis, aut buglossæ, añ. lib. i. bulliant ebullitione una, & despumẽtur & depurentur. Recip. eorũ depuratorũ lib. iiii. zucchari tabarzet .i. albi lib. ii. s. & coquatur cum facilitate donec fiat syrupus, & quandoq; ad omnem partẽ succi depurati ponitur aceti boni albi & clari pars .s. quandoq; bulliant in succis foliorũ rosarum. ℥. ii. liquiritiæ. ℥. s. spicæ nardi. ʒ. ii. anisi, fœniculi, seminis apii, añ. ʒ. iii. & est mirabilis.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu, sub nomine syrupi de bizantiis, non autem dicitur syrupus de bizantiis, quod in ipso blattæ bizantiæ ingrediuntur, sed potest dici de bizantiis a loco quodam nominato Bizantium in confinio Macedoniæ, ut dicit Gentil. super .5. cañ. Auic. Dios. autẽ in cap. de purpura marina .i. blattabizantia ait, ꝙ bizantium est quidam locus in quo primum inuenta fuit blattabizantia: & ideo bizantia a quodam loco potest appellari. Papias etiam dicit: Bizantium est urbs Thraciæ a Pausania rege Sparthanorum condita: post a Constantino principe in maius aucta, Constantinopolis nuncupata, est totius caput orientis. Ioannes Tortellius inquit: Bizantiũ prima cum y græco, sequente z. consonante penultima cum t, exili. & i. latino scribitur, urbs est Thraciæ maritima, a Pausania Sparthanorũ rege prius condita, ut testatur Iustinus libro suo epithomatis nono. nunc uero Constantinopolis a Constantino Imperatore qui eam adauxit & exornauit uocatur. Idem etiam notat supplementum chronicarum libro iiii. etiam alio uocabulo potest dici ꝙ bizantium est genus denarii uel ducati, unde Guarinus Veronensis ait: Bizantium uel bizante olim dicta est Constantinopolis, inde bizantius bizantia bizantium,

uel bizanteus bizantea bizanteum, idest Constantinopolitanus, hinc etiam adhuc moneta istius ciuitatis dicitur hic bizanteus uel hic bizantius. & sic Mes. uult ꝙ per bizantium intelligimus denarium. & hoc quia iste syrupus apud medicos est carissimus, & etiam apud infirmos propter utilitatem quæ reperitur in ipso sicut bizantii, uel denarii sunt charissimi apud homines: & iste syrupus potest fieri cum aceto & sine, sed sine aceto est magis in usu.

Si autem syrupum de bizantiis cum aceto facere uolueris, addatur pro qualibet lib. syrupi de bizantiis sine aceto lib. s. aceti boni, & iterũ coquatur ꝙ tunc appellatur syrupus de bizantiis cum aceto, sed quando doctor ordinat syrupum de bizantiis simpliciter de illo qui fit sine aceto intelligitur, & illos succos qui in ipso ingrediuntur, oportet cõseruare per totum annum ad necessitatem trochiscorum de eupatorio ac aliorũ.

XV.
ACETOSVS SIMPLEX.

℞. Zucchari boni albi lib. v. & funde super illud in uase lapideo aquæ fontium dulcis & claræ lib. iiii. & decoquatur semper abiiciendo spumam eius. & sit ignis in quo coquitur prunarum aut tenuis flammæ sine fumo & decoq; hoc modo donec clarificetur & diminuta sit aqua sicut medietas eius: deinde funde super ipsum aceti uini albi clari lib. ii. in leui & forti lib. iii. & mdiocri lib. iii. & da ei post illud perfectionẽ & cocturã.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est multum in usu. Mesuæ dicit: Sermo in syrupo acetoso dicẽs, ꝙ iam magnificata est inter uerificatores uirtus syrupi acetosi, & excellentia eius. s. in communitate & posse ipsius in materias calidas & frigidas, & subtiles & grossas, & uiscosas siue adhærentes &c. Iste est syrupus acetosus simplex. Gal. in libro secretorum habet unam descriptionem syrupi acetosi quo conseruatur sanitas corporis, sed non sunt idem. Auicen. s. habet multas descriptiones, sed non sunt in usu.

Acetum. i. oxos, oxi uero Græce est acutum. Serap. cap. de aceto ex authoritate Diosc. dicit, ꝙ infrigidat & stypticat, & est bonum stomacho, & prouocat appetitum. Pet. de crescen. docet qualiter fit acetum & de uirtute eius, Liber qui dicitur Albucasis in tracta. 2. in cap. de præparatione medicinarum quæ fit plantis, inquit: Modus distillandi aquam ex squilla quæ occidit mures & quæ ponitur in medicinis, ex qua fit syrupus acetosus: hic intelligitur ꝙ ex aqua distillata ex squilla debet fieri syrupus acetosus, sed ista non est intentio Mesuæ. ipse dicit: Aceti uini albi clari, & non dicit aquam factam ex sqillis, ut uult Albuchasis Gale. in suis secretis dicit: Saureli. i. acetum acetosum, & hoc est in cap. de strictura anhelitus & doloris stomachi.

APPENDIX.

Ex Galeni oxymelite hanc syrupi acetati simplicis imaginẽ Mesues belle sumpsit, cũ in nullo differant, nisi ꝙ (ut infra suo loco exponemus,) mellis loco, saccharum Mesues accipit.

XVI.
ACETOSVS cum radicibus.

℞. Aquæ fontium claræ lib. x. & proiice super ipsam radicis fœniculi, apii, endiuiæ, añ. ℥. iii. anisi, seminis fœniculi, apii. añ. ℥. viii. seminis endiuiæ. ℥. s. coquatur cum facilitate usq; dũ ueniat ad lib. v. tunc proiice super ipsam zucchari boni lib. iii. & clarificetur sicut prius: deinde funde super ipsum aceti boni quantitatem sufficientem iuxta modum superioris doctrinæ, & da ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu, sed non utimur sub nomine syrupi acetosi cum radicibus generaliter faciunt & facere debent apothecarii sub nomine syrupi acetosi compositi, uel sub nomine syrupi de duabus radicibus, tamen Mes. habet tres radices, qđ non est consonum, sed error hic est ꝙ radices communes sunt ad numerum quinq; uidelicet fœniculi, apii, petrosilii, brusci, & asparagi: de quarum ex istis quinq; nisi duæ ingrediuntur in isto syrupo, & propter id nominatur syrupus de duabus radicibus, endiuia uero non ponitur in numero istarum quinq;.

XVII.
DE CANNIS.

℞. Succi granorum dulcium lib. iii. aquæ malorũ de seni, aquæ cannarum zucchari, aut penidiorum, añ. lib. i. s. & fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu. Mesuæ habet syrupum de cannis scilicet de canna de qua fit zuccharum, quidam mel cannæ uocant. hæc in Siciliæ partibus reperitur. Sicilia insula est prope Sardiniã, ab oriẽte cingitur mari Hadriatico, a meridie Aphrico & ab occidente. forma cannarũ zucchari est sicut forma cannarum mellice foris & intus, sed canna mellis dulcem gustum reddit: canna uero mellicæ habet contrarium.

Malum seni siue mororum de seni sunt moroni grossi de quo fit diamoron.

XVIII.
DE PORTVLACA.

℞. Succi endiuiæ cocti & depurati lib. iiii. semin. portulace. ℥. xii. terantur semina & fundantur super ea succus & dimittantur in uase lapideo per diem & noctem, & coquatur cum facilitate usq; ad medium, & addas zucchari lib. ii. fiat syrupus, & quandoq; additur aceti lib. i. aut succi malorum granatorũ acetosorum lib. i. s. & fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus nõ est ualde in usu, & potest fieri per duos modos, uidelicet si accipiatur succus endiuiæ coctus & depuratus & addas zuccharum: tunc est syrupus de succo endiuiæ coctus & depuratus, & addas zuccharum: tunc est syrupus de succo endiuiæ: si autem addas alia, tunc est syrupus de portulaca.

Portulaca secundum Circa instans habet maiorem efficaciã uiridis quam sicca. Serap. cap. de portulaca nominatur herba stulta & palpitella. Hæc apud Diosc. uocatur andrachne. Macer ait: Andrachnis Græce quæ portulaca latine Dicitur, hæc uulgi pes pulliniore uocatur.

XIX.
VIOLATVS, uulgo de Violis compositus.

℞. Violarum. ℥. ii.
Sem. Cydoniorum, Maluæ, } añ. * ℥. viii. — * alii. ℥. vi. alii. unc. i.
Iuiubarum, Sebesten, } añ. † nũo. xx. — † alii. xxx.

Coque cum * lib. vi. aquæ cucurbitæ, usq; ad tertiam partem, & cum † lib. i. s. Zucchari fiat syrupus. — * alii li. 7. † alii li. ii.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu, sub nomine syrupi de uiolis compositi, sed quando doctor simpliciter ponit. ℞. syrupi de uiolis, intelligitur de illo qui fit ex infusione uiolarũ, cuius descriptionẽ uide supra, Idem Mes. in sua practica in cap. sermo in aqua cicerum, habet duas descriptiones, sed ista est nobilior illis.

Viola secundum Mesuæ est medicina tẽperata conueniens, & fit per eam male qualitatis permutatio & naturę solutio, melior est quæcunq; est ex primis, quam non inuenit calor resoluens uirtutem, aut pluuia dissipans. Isidorus inquit: Viola propter uim odoris nomen accepit, cuius genera sunt tria, & sunt hæc, purpurea, leucoe. i. alba, cheiri. i. uiola citrina dicta saracenica, & omnes sunt notæ. Secundum Circa instans omni anno uiola debet renouari.

Malua. s. semen quod satis est notum. Plin. ait: Maluæ satiuæ & syluestris duo sunt genera, amplitudine foliorum discernuntur, maiorem Græci malopen uocant in satiuis, alteram a molliendo uentrem malachen uocant, è syluestribus cuius grande folium & radices albæ: althea uocatur ab excellentia effectus. Serap. cap. de malua dicit: Cubeze. i. malua. Auic. in. 2. de cubeze cap. facit & inquit, ꝙ species maluæ, & dicunt ꝙ cubeze est syluestris, & maluchia est domestica, & cubeze quidem est species quædam quæ dicitur maluchia arborea, & ipsa est althea & est olus iudaicum, & non est longum quin sit species eius, & est melior quæ fit in ipsa &c.

XX.
DE IVIVBIS.

℞. Iuiubarum * nũo. lx. — * Mendose prius libras lx. legeramus afsinuare decepti, nã. sem. libram putauit, cum numeri nota recte sit exscriptas.
Tragacanthi,
Sem. Cydoniorum, Papaueris. Melonis. Lactucæ, añ. ℥. iii.
Capillorum ueneris. ℥. i.
Seminis maluæ,
Violarum, añ. ℥. v.
Liquiritiæ,
Hordei mundi, añ. ℥. viii.

Decoque

*alii libræ. vi.

Decoque in * lib.iiii.aquæ fontium,& cum libr.ii.zucchari fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus,est in usu,& maxime secūdum istam descriptionem. Idem in sua practica in capi.de asthmate habet unam aliam descriptionem ex authoritate Hamec & est fere eadem,tamen ista est nobilior illa.

Iuiubæ apud Auic.in.6.cano meliores sunt maiores earum Dios.nominat zinzifa,sed de forma ipsius non loquutur. Auenzoac in ca.de fractura ossis causa doloris dicit:Iuiubæ qui Arabice dicuntur aupini habet fructus sicut cornu quod apud omnes satis,est notum.

Capillus ueneris secundum Mesuæ dicitur apud quosdam capillus fontium,& dicitur capillus hominis nemoralis, capillus ueneris uero est debilis in qua,& uirtus eius cito tollitur.

XXI.

DE PAPAVERE.

℞. Papaueris albi & nigri,añ.ʒ.l.capillorum ueneris.ʒ.xv.liquiritiæ.ʒ.v.iuiubæ numero.xxx.seminis lactucæ.ʒ.xl.seminis maluæ,seminis cydoniorum,añ.ʒ.vi.coquantur in lib.iiii.aquę usq; ad duas,& cum zucchato:& penidiorum,añ ℥.viii.fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est ille qui nobilis secundum plurimum usu uenit. Suprapofita fuit alia descriptio ex authoritate eiusdem,sed non est ita in usu. Idem in ca. de tussi habet tres descriptiones sed sunt in usu,nec æedem.

Papauer sicut inuenitur in.7.simpl.apud Gal.sunt multę species. Nam inquit: Micon.i.papauer.s.album, micon ceratitis.i. papauer cornutum,nominatum quidem sic a fructu breuē cōnexionem habente , sicut fœnugræcum , ut assimiletur cornu bouino uocatur: & est aliud quod dicitur micon heraclea.i.papauer herculeum,uocatur autem & spumosum: quoniam totū albū est,& spumosum paruum:secundum Circa instans semen papaueris albi & nigri seruatur per decem annos.

XXII.

AQVA MVLSA, uulgo Aqua mellis.

℞. Mellis boni & mundi & proprie cuius est color sicut color paleę,& quod est inter tenue & spissum,& quod est boni odoris,& quod est modicæ acuitatis , & quod non est antiquum, & sit eius lib.i. & pone ipsum in uase lapideo aut uitreato , & funde super ipsum aquæ fontis dulcis,& claræ lib.viii. & coq; ipsum cum facilitate,& auferatur spuma eius, & non dimittatur super ipsum multiplicari:immo quam cito apparet auferatur deinde coletur colatorio denso de panno,& utere secundum ꝙ ipse docet. Et sunt ex hominibus qui aromatizant illā cum speciebus alephangineis,sicut zingiber,croco, cinnamomo,mace,& similibus,& sunt qui aromatizant cum gallia moscata,ligno aloe,& similibus.

COMMEN. MANLII.

Mesuæ inquit,ꝙ posuerunt antiqui diuersitatem in aqua mellis,qui locuti sunt de ipsa,& scripserunt ei iuuamenta plurima quæ sunt in ea , quia sitim sedat , & multa alia , ut uidetur ibi; hæc apud nos est in usu : quidam existimant ꝙ sit mellicratum,quod ignoro,quia idem aliud cap. facit de mellicrato,de quo infra etiam hydromel apud Græcos est aquam mellita Rasis in.9.Almansoris in cap.de cholica habet modum faciendi,hydromel,& est,quasi idem. Auic.in.5.cañ.habet duas descriptiones syrupi de fauis mellis,& idem est cum hydromelle secundum descriptionem Io. Serap.& sic si legis utriusq; descriptionis uidebis ꝙ syrupus de fauis mellis apud Auic.cum hydromelle apud Io.Serap.sunt idem.

Mel secundum Dios.est ros cœlestis quem apes colligunt. Isido.in cap.de escis dicit: Mel Græce appellatum est quod ab apibus nomen habere probatur. Nam apis Græce mel esse dicitur &c. Mel secundum intētionem Mesuæ. Melior est quod colorem paleæ habet,& quod est inter tenue & spissum,& quod est boni odoris:secundum autem Serapionem,bonum est cuius color tendit ad rubedinem,nec ꝙ est nimis liquidum,& quādo immisceris in eum digitum adhæret digito & uenit cū eo, & melius quidē mel est mel ueris: deinde mel ęstatis,mel uero hyemale est malum. Auicē.laudat illud quod est uere dulcedinis,boni odoris declinantis ad acredinem,& ad rubedinem,& quod est ut palea in colore,quod non est subtile,uiscosum,qđ non abscinditur,& melius est uernale:deinde æstiuum hyemale autem est malum.idem ait Serap.

APPENDIX.

Græcorum quam plurimi,ne dicam omnes , non ineleganter mulsæ compositionem literis mandarunt :uerum ex Ægineta tantum,ac Dioscoride eam oculis subijciemus.

MVLSA hac ratione concinnatur,ex lib.i. cap.xcvi. Æginetæ.

Aquæ octuplum mellis miscetur, & quoad nihil amplius spumæ eiciat decoquitur,oportet autem spumam e medio simul atq; exoritur,identidem tollere.

Aqua mulsa ex lib.v.cap.x.Dioscoridis.

Fit duabus pluuiæ aquæ ueteris ad unam mellis partem additis,& insolatis. Alii fontanam aquam adiiciunt,& ad tertias parteis decoquunt,& ita recondunt. Nec desunt qui Hydromeli appellant,ꝙ a melle elutis aqua fauis confici soleat:sed meracius facere conuenit. Aliqui id coquunt.

Aqua Paulo cū Mesue est octupla, Dioscoridi uero dupla, quem Auicenna etiam imitatur.

XXIII.

OXYMELI simplex seu acetum mulsum, uulgo SECANIABIN purum.

Recipe mellis boni lib.ii. aceti boni lib.i.aquæ fontium claræ & dulcis lib.iiii. & quandoq; exigit dispositio ut addatur ad quantitatem aceti,& sicut fescire fecimus in cap.de syrupo acetoso,& operatio est ut accipiatur mel & aqua: & abiciatur spuma eius : deinde fundatur super illud acetum & decoquatur, non dimittatur eleuari,& excrescere super ipsum spuma eius: immo auferatur omni hora & clarescat,& cum fuerit recōde.

COMMEN. MANLII.

Iste secaniabin uel squingebin est in usu,sed nos utimur sub nomine oxymellis simplicis. Simon Ian.dixit: Squingibin Arabice est syrupus acetosus siue mellinus,quod est oxymel: & sic sapientes hodierni faciunt oxymel simplex secundum istā descriptionem de secaniabin puro, & sic debet fieri . unde Nicola in suo antidotario , nam habet scriptum oxymel simplex, quod idem est.

APPENDIX.

Antiquiores Græcorum,Arabum,ac Latinorum OXYMELI uarie nimirum composuisse , omnibus ex eorum monumentis iam perspectum arbitror,unde nimis longum foret singulorum placita breuibus hic recēsere,uerum sat erit ex Principe GALENO. IIII. tuendæ Sanitatis,rem ad uerbum explicare,sic inquiens.

OXYMELI ita præparari debebit.

Quum melli optimo super carbones spumam abstuleris,coniicie in ipsum aceti tantū, unde gustanti nec acidum nimis,nec dulce uidebitur , ac denuo super prunas coques , quoad plane unitæ amborum qualitates sint,nec appareat gustanti acetum adhuc crudum.hinc ab igni depones , quumq; uti uoles, aquam ei miscebis,ita nimirum temperās ut uinum. Ergo qui bibet,si nec de acore eius queritur , nec dulcedine, assidue eo utatur,sin alterutro offenditur,adiecto quod desideratur, rursus id coques. Neq; enim eos probo, qui sub una quapiā mensura id conficiunt,qui mihi similiter iis affecti uidentur,qui bibentes omnes similiter aquam uino miscere censent , non aduertentes,quibusdam utiq; qui dilutiori insueuerunt,caput statim,si uel pusillo meracius hauserint , tentari : quibusdam qui meraciore delectantur,stomachum si dilutius biberint,subuerti. Quum igitur in uino tā familiari potione ista incidant,multo sane magis in Oxymelite , utpote quam uinum tum minus familiari,tum magis forti,ipsa sequi par est . Satius ergo fit ex sumentis gustu,non nostro,Iudicium de modo facere , id esse sumentis naturæ conuenientissimum Oxymelitos,quod utique est iucundissimum,proindeq; etiam utile,contra aduersissimum esse,quod iniucundum. Ipsam tamen primam ipsorū mixtionem quo plurimis conueniat,talem esse oportet.

Vni aceti parti,mellis a quo detracta spuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda donec eorū qualitates in unum coierint.ita enim nec acetum amplius crudum apparebit.

Cum aqua uero statim ita facies Oxymeli.

Melli quadruplum optimę aquę miscebis, dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidē mel, multam egerit spumam, quo etiā diutius coqui debebit. Optimū uero, ut breuissimo tēpore coquitur, ita minimum spumæ euomit, unde nec pari ei coctione est opus: plurimum certe quartam partem eius quod ab initio est inditum, amittit: post uero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatū omnino fit unitas, nec acetum crudum etiam appareat.

Conficitur sane Oxymeli, etiam tribus statim ab initio mixtis, ad hunc modum.

Aceti uni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum, atq; hæc ad tertiam partem coquuntur, uel etiam quartam, spuma interim detracta. Quod si ualentius id facere studes, tantundem inijcies aceti, quantum mellis.

XXIIII.

OXYMELI de radicibus, uulgo SECANIABIN de radicibus.

℞. Corticum radicis apij, fœniculi, añ. ℥.ii. seminis anisi, fœniculi, apij, añ. ℥.i. mundentur cortices, & conterantur, & proijciatur super eas in uase lapideo aceti boni antiqui & albi lib. x. aquæ lib. xii. & dimittatur per diem ac noctem: deinde coquatur donec eius tertia consumatur, postea coletur & proijciatur super ipsum mellis quod sit medietas eius: coquatur cum facilitate sicut superius diximus.

COMMEN. MANLII.

Secaniabin sicut dictum fuit est oxymel: & propter secaniabin de radicibus est oxymel, & est quo moderni pro oxymele composito utuntur. Oxymel uero secundum Isidorum appellatum, quod aceti & mellis permixta conficiatur materia unde & dulcedinem retinet & acorē. Idem in cap. de pleuresi habet unam aliam descriptionē ex authoritate Gal. & ibi habet mellis & zucchari sulemeni, idest illius regionis, sed nō sunt idem nec utimur illa.

APPENDIX.

Bellissime Actuarius hanc ex radicū Oxymelite cōpositionem ad uerbum fere cum Mesue expresßit, in hunc sane modum.

Mellis, lib. lv.	Croci. ℥.ii.
Aceti, lib. xv.	Radicum apii. ℥.ii.
Anisi. lib. i.	Radicum fœniculi, lib. i.

XXV.

DE MENTA inuentione nostra.

℞. Succi cydoniorum muzorum, & est sapor compositus ex dulci & acetoso, succi cydoniorum dulcium, succi granatorū acetosorum, & dulcium, & muzorū, añ. lib. i. s. proijciatur super eos mentæ siccæ lib. i. s. foliorum rosarum. ℥. iii. & dimittatur per diem & noctem: deinde coquantur cum facilitate usq; ad medium, & cum mellis uel zucchari lib. ii. fiat syrupus & aromatizetur cum gallia muscata.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est ille qui est in usu. idem habet unam aliā descriptionem, sed ista est excellentior priore. Auicē in. 5. cañ. habet unam descriptionem, sed non utimur illa.

Menta apud Dioscor. uocatur Hedyosmon, mentæ autem genera sunt quinq;. s. menta domestica quę proprie hortulana dicitur uel communis uel odorifera. & est alia syluatica quæ mētastrum siue calamenthum fluuiale dicitur: & est alia dicta balsamita, siue menta aquatica: & hæc iuxta aquas reperitur, & est alia cuius folia sunt nigriora aliis, & hæc dicitur menta Romana uel Saracenica, & est alia dicta menta non odorifera, & hoc est calamenthum, & omnia ista quinq; genera debent poni in unguento Marciaton, de quo infra.

XXVI.

DE ABSINTIO.

℞. Absinthii Romani lib. s. foliorum rosarum. ℥. ii. spicæ. ℥. iii. uini albi boni antiqui & odoriferi, succi cydoniorum, añ. lib. ii. s. & dimittantur per diem & noctem in uase lapideo: deinde coquantur cum facilitate usq; ad medietatem, & cū mellis lib. ii. fiat syrupus expertus & nobilis.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est ille quo utimur, idem describit unam aliam descriptionem, sed ista est nobilior. Absinthium secundum eundem Mesue est multiplex, sed illud quod intendimus nunc est absinthium Romanum. Isidorus ait: Absinthium Græcum nomen, cuius probabilius est quod in Ponti regione nascitur. unde absinthium ponticum nominatur. Dios. absinthium est omnibus notum cuius probabilius est Ponticum & Cappadociū nascens in monte. unde nomen accepit, Halyab. in practica uocat ipsum bulengi.

XXVII.

FVMARIÆ MAIOR, officinis de Fumo terræ maior.

Recipe myrobalanorum citrinorum, chebulorum, añ. ℥. xx. boraginis uel buglossæ, uiolarum, absinthii, cuscutæ, añ. ℥. i. liquiritiæ, rosarum, añ. ℥. s. epithymi, polypodii, añ. ℥. vii. prunorū numero. c. passularum enucleatarum lib. s. tamarindorum, cassiæ fistulæ, añ. ℥. ii. hæc omnia bulliant in aquæ lib. x. usq; dum deueniant ad lib. iii. & cum succi fumiterræ cocti & depurati, & zucchari añ. lib. iii. fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus de fumoterræ maior est ille qui est in usu. & habet maiorem efficaciam quam minor. Fumusterræ secundum eundem ponitur inter medicinas benedictas, sed de forma herbæ ipsius non loquitur, & hoc est, quia credo q; sit nota omnibus. Circa instans dicit: Fumusterræ dicitur quasi fumus a terra in multa quantitate emittitur, dicitur autem fumus terræ, quia generatur a quadam grossa fumositate a terra resoluta. & quāto uiridior est tanto melior, & in sicco nulla est efficacia. Auic. in. 2. cañ. inquit: Fumusterræ melior est ille qui est uiridis, recēs acutus, amarus &c. Mesue dicit: Boraginis uel buglossæ, quasi dicat, pone unū pro alio ex istis duobus quia in uirtute & specie fere conueniunt, ambæ confortant cor, sicut est notum.

XXVIII.

GLYCYRRHIZÆ, uulgo de Liquiritia.

℞. Liquiritiæ. ℥. ii. capillorum ueneris. ℥. i. hyssopi siccæ. ℥. s. proiice super illud aquæ lib. iiii. & dimittantur die & nocte: deinde coquantur usque ad mediam partem: proiice super illud mellis & zucchari, & penidiorum, añ. ℥. viii. aquæ rosatę. ℥. vi. fiat syrupus & administretur.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos est multum in usu. Liquiritia uero apud Diosc. uocatur glycyrrhiza. Gligoritia uero reperitur in multis libris de Græco translatis: quod est dictu dulcis radix, nam glycon dulcis, riza radix. Isido. inquit: Glycyrrhiza Gręce ex eo dicta q; dulcem radicem habeat eadem ad ipsos, quia sitientibus finem sedat, hęc est satis nota. Gal. in. 7. simpl. ait: Ghus idest liquiritia id quod est utile de hac planta est succus radicis eius. Mesue habet in isto syrupo aquæ rosatæ, q; sapientes uolunt intelligi aquam rosatam distillatam per alembicum. Quidam uero dixerunt q; intelligitur de aqua quæ fit ex infusione rosarum, sed non est credendum.

XXIX.

DE HYSSOPO.

℞. Hyssopi siccæ radicum apii, petroselini, fœniculi, liquiritiæ. añ. ℥. c. hordei mundi. ℥. s. seminis maluæ, draganti, seminis cydoniorum, añ. ℥. iiii. capillorum ueneris. ℥. vi. iuiubarum, sebesten, añ. numero. xxx. passularum enucleatarum. ℥. xii. ficuum siccarum, & dactylorum pinguium, añ. numero. x. albarum penidiarum lib. ii. & fiat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu, & maxime secundum istam descriptionem. Idem Mesue in capitulis de tussi habet quatuor uel quinq; descriptiones syrupi de hyssopo; quarum nulla cū ista concordat, nec etiam inter se.

Hyssopus sicca ad differentiā hyssopi humidæ dicitur, quæ est sordes aggregata super lana. Isid. Hyssopus herba purgandis pulmonibus apta. unde & in ueteri testamento per hyssopi fasciculos aspergebantur agni sanguine, quos mundare uolebant, de ipso uide supra in diahyssopo.

XXX.

DE PRASSIO.

℞. Prassii. ℥. ii. hyssopi, capillorum ueneris, añ. ℥. vi. liquiritiæ. calamenthi, anisi, radicum apii, fœniculi, añ. ℥. v. seminis maluæ, fœnugræci, ireos, añ. ℥. iii. seminis lini, seminis cydoniorum, añ. ℥. ii.

ʒ.ii.passularum enucleatarum.℥.ii.ficus siccas pingues numero xv.penidiorum lib.ii.mellis boni despumati lib.ii.& fiat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu,& maxime secundũ istã descriptionẽ. Idem in cap.de asthmate habet duas descriptiones ex authoritate Hamec,sed cum ista non concordant,nec in usu sunt.

Prasium.i.marrubium album . Plin.ait: Græci perison uocant,alii linostrophon,nõnulli philopede,aut philogares. Circa instans ait: Marrubium herba est quę alio nomine prasium dicitur,folia eius medicinæ cõpetunt,herba collecta,& in umbroso loco suspẽsa per annum seruari potest . Et aliud prasiũ quod uocatur prasium uiride,& hoc secundũ intentionẽ Nicolai est flos æris. Prasion apud Græcos est porrũ : prasium uero est marrub.album,& est herba satis est nota.

XXXI.

DE CALAMENTHO, conferens spleneticis,

℞. Calaminthes Domesticæ, Syluestris, } añ.℥.ii,
Ligustici,
Dauci,
*Schœnuanthus, } añ.ʒ.v.
[*Squinantũ dicunt.]
Passularum enucleatarum, lib.s.
Mellis, lib.ii.
Fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est ille qui communiter est in usu,idẽ habet unã aliam descriptionem,sed hæc est nobilior illa Gal. in libro secretorum habet unam aliam,sed non est eadem,nec est in usu.

Calamenthum domesticum secundum modernos est usuale.Circa instans calamenthum inquit,herba est quæ alio nomine nepita dicitur.

Calamenthum mõtanum melius est, quia est magis siccum, cum flores producit debet colligi. Diosc. ait: Calamentham q̃ pulegium agreste multi dicunt , & ipsa montuosa est &c. Calamenthum uero agreste secundũm intentionem Nicolai est nepita siue herba dicta a uulgo gattaria siue neuida . Nam sine dubio nepita est calamenthi species.unde Macer:

Herbam quam neptam uulgari sæpe uocamus.
Hanc medici Græco calamenthi nomine dicunt.

XXXII.

DE EVPATORIO.

Recipe radicum apii,fœniculi,endiuiæ,añ.℥.ii.liquiritiæ,squinanti,cuscutæ,absinthii,rosarum,añ.ʒ.xvi.capillorum ueneris, *bedeguar,†suchaha,florum buglossæ aut radicum eius, anisi, fœniculi,eupatorii,añ.ʒ.v.rheubarbari , masticis,añ.ʒ.iii. spicæ, asari,folii,añ.ʒ.ii.coque in aquæ lib.viii.usq; ad tertiam,& cum lib.iiii.zucchari fiat syrupus addendo succi apii, endiuiæ, quantitatem sufficientem,& usui reserua.

[*. i. spinæ albæ. †. i. spinæ Arabicæ.]

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos est multum in usu, & magnificata est uirtus eius,ut docet experiẽtia, sed nõn solum in oppilationibus hepatis,ut in aliis proprietatib*,sed sunt qui faciunt,& quãdo credunt aliqua facere nihil faciunt , & hoc est propter simplicia quæ in ipso ingrediuntur,ut ostendam.

Bedeguar siue bedeguard idem sunt,& est quam Diosc. Acãthis leuce uocat:sed apud Serap.est spina alba, de qua ipse Serap.scribit in litera b.bedeguar,& in litera s.scribit spina alba, quæ idem est similiter facit Auic. in.2.cañ.sed opinio ignorantium apothecariorum multorum est φ bedeguard sit quędam res similis spõgiæ quæ nascitur sub quadam planta quæ apud Diosc.uocatur cinos batus.i.rubus canis, & in ea aliquando reperitur uermes,& sic meo tempore uidi multos eam ponere in isto syrupo loco bedeguard,sed recipiuntur.Nam uide Nicolaum Floren.in.lib.7.in cap.de cancro qui dicit: Dicunt quidam experimentatores φ fiat puluis ex eriton qui oritur sub rubum canis qui a quibusdam,sed non recte ponitur pro bedeguard.Moderni generaliter in puluere qui fit contra bocium gulæ habet bedeguard,sed litera non est bona,quia prædictus puluis repetitur apud Rainaldum de uilla noua in cap.de bono gulæ, & ibi dicit. ℞. spinæ rosarum , & credo quod sit illa spongia quæ falso bedeguard dicitur. Ille qui de nouo scripsit Lumen apothecariorum dicit , φ bedeguard est radix cardonis benedicti masculi,quod non est credendum, sed ut ueritati apertior sit uia, hic uolo scribere formam ueri bedeguard , & quod debet administrari in isto syrupo secundum Serap.ex authoritate Diosc.qui dicit bedeguard.i.spina alba. Diosc.nominat acanthis leuce,& in Græco est spina alba,& est planta quæ nascitur in montibus Zagial,& habet folia similia cameleunte albæ,nisi quia sunt strictiora & albiora,& sup ea est simile borcæ,& sunt spinosa,& habet stipitem longum duobus brachiis in grossitudine digiti pollicis uel plus:color eius est uergens ad albedinem,& super summitates eius sunt capitella spinosa similia eritio marino,nisi quia sunt minora & oblonga,& flos eius est coloris purpurei,& semen eius est simile grano cartami,sed apud Diosco.est simile grano ginco quod idem est,nisi quia est rotundius eo,& id quod administratur ex ipsius plãta est radix , uide ergo si bedeguard est illa spongia ut uolunt ignorantes.

Suchaha est etiam species cardonis & est propinqua bedeguard.& est quam Diosc.uocat acanthim Arabicam.i. spinam arabicam & est similis supradictæ.i. similis bedeguar , nascitur spinosa & alba.Matthæ.Syl.uult φ suchaha sit cameleunta alba,quod non credo.Nam Diosc.& Serap.de utraq; faciunt distincta capitula.Et secundum Christoforum de hone. suchaha est bedeguar,quod non est,& secundum Lumen est radix cardonis benedicti fœminæ , quod non reperio apud authores, sed sit quomodocunq; suchaha apud Diosc. est acanthis arabica.& secundum Serap.est spina arabica.& secũdum Rasim est megailem.& idem Serap.ex authoritate Gal. ait : Herba est similis plantæ bedeguar,nisi quia uirtus eius desiccat & distypticat plus eo,& fructus & radix eius est fortior.secundum Paulum suchaha est herba dulcis quæ extenditur super terram, & facit capita grossa prope radicẽ,& exeunt ex illis capitibus flores sanguinei,& sic est secundum ueritatẽ φ suchaha est herba spinosa alba expandens se super terram cuius flos est in colore sanguinis,& hæc est proprie suchaha quæ administratur in ipso syrupo:radix eius usui medicinæ competit.

Postquam dixi de bedeguar ac suchaha quæ sunt species cardonis.Etiam mea intentio est declarare quasdam alia species quæ ponuntur in numero cardonum. Nam primo est cameleunta alba & nigra:sed de alba Sera.dicit φ sunt homines qui nominant eam acaciam: & de nigra dicit φ nominãt eam homines cameleuntam propter uarietatem florum eius , quia ex eis reperiuntur uirides multum,& aliqui ad albedinem declinantes,& aliqui ad cœlestem colorem,& quidam ad rubedinẽ sanguinis secundum diuersitatem locorum in quibus nascuntur.Et est alius cardus qui alio nomine scolimas uocatur.et iste apud quosdam ex cardus dictus arcosof,sed ignoro uerum.Serap.in suo cap.ait in fine capituli de cardo , comeditur planta ista recens sicut comeduntur asparagi . Ego uero nec nego, nec affirmo φ scolimas sit arcosof.i.artigiocho,sed nomẽ . uiuerum est chinera,aut alio nomine dicitur alcorsof, de quo uide Rasim in.3.Almansoris qui uirtutem eius describit,sed formam non:tamen iste cardus est spinosus,cuius capita comedũtur referuntur de Ianua.Auic.in.2.cañ.dicit . Gheuchezred est gumma alcorsof. Ioan.Sera. in suo antidotario in fine inquit: Cancarzed.i.gummi alcorsof.Auer.in.5.coll.inquit: Harchaf, idest cardus alchi uult dicere artigiocho,& ẽ alius cardus quo utuntur homines ad gargellandum pannos & bireta & similia: & iste apud Diosc.uocatur dipsacus,& a multis ignorantibus uirga pastoris:& est alius cardus dictus astaraticon , siue centũ capita cęlestis coloris,& iste apud nos nascitur iuxta uias,& est qui dicitur centũ capita alba, & hæc est iryngus & est alius qui a modernis cardus benedictus appellatur,& iste est quem hodie herbam turcham uocant siue sedum,ut apud Dioscor.siue eregeron,ut apud Pli.flos buglossæ,ut radicum eius:flos uero ut uult Papias dictus est φ cito fluat,quasi fluor. Isidorus uero inquit: Flores nominantur φ cito defluant de arboribus,quasi fluores φ cito soluantur.

Folium.i.malabathrum in hac descriptione loco eius ponitur macis,ut dicit Auicẽ.in.2.cañ. cap.de folio, si uero in ipso non ingrederetur spica potest poni,sed quia spica non ingreditur ponitur macis.

XXXIII.
DE THYMO.

℞. Extremitatum thymi.℥.ii.calamenthi,mentę siccæ.añ.ʒ.v.seminum anisi,fœniculi,apii,dauci,añ.ʒ.iiii.passularum enucleatarum unc.iiii.& cum lib.ii.mellis fiat syrupus,& aromatizetur cum.ʒ.ii.galliæ muscatæ.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu.Thymus secundum Isid. appellatum est ꝑ flos eius odorem refert.de quo Virg. Redoletq; thymo fragrantia mella. Plin.Thymum flore sato nascitur, nec durat nisi in afflatu maris,propter thymum enim quod in Attica regione abundat,mel atticumsummę laudis in toto mundo est. Mesue in cap.de hyssopo quem uocat hasce inquit: Dicũt quidam ꝑ est hyssopus hortensis,& dicunt alii ꝑ est una ex speciebus origani,& in fine formæ prædictæ plantæ ait:& planta eius ut dicitur est mater epithymi,ergo est thymus:nã sine dubio hasce est thymus & flos ipsius est epiphtymus: quidã thymũ policariã maiorem uocant alii hasce. Mesue habet hic extremitatem thymi,& est melior pars plantæ eius.

XXXIIII.
DE EPYTHIMO.

℞. Epithymi boni hortensis.ʒ.xx.myrrhæ,citrinorum indorũ,añ.ʒ.xv.cuscutæ,fumiterræ,añ.ʒ.x.thymi,buglossæ,calamenthi,emblici,bellerici,liquiritiæ,polypodii,agarici,sticados, añ.ʒ.vi.rosarum,seminis fœniculi,anisi,añ.ʒ.ii.s.prunorũ numero.xx.passularum enucleatarum.℥.iiii tamarindorum.℥.ii.s.zuccheri lib.iii.rob.i.uini cocti lib.ii.& fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu. Epithymum uero secundum Mesue est ex herbis supra crescentibus aliis herbis,& est simile cuscutæ:secundum Diosco.epithymum est flos thymi similis thymbræ.i.saturegiæ.Isido.inquit: Epithymum Græce,quod Latine dicitur flos thymi,nam flos Græce thymum uocatur:est autem flos thymbræ similis.Circa instans,epithymum flos,& non herba medicinæ competit,& quando producit flores, colligi debent. Mesue laudat subrussum cretense acuti odoris Auic.laudat Cretense & Hierosolimitanũ,& est decliue ad rubedinem.

XXXV.
DE STOECHADE, uulgo de Sticados.

℞. Florum sticados.ʒ.xxx.*hasce,calamenthi, origani,añ.ʒ.x.anisi,pyrethri,añ.ʒ.vii.piperis longi.ʒ.iii.zingiberis.ʒ.ii. passularum enucleatarum.℥.iiii.mellis lib.v.cõdias cum cinnamomi,calami aromatici,spicæ nardi,croci,zingiberis,piperis nigri & longi,añ.ʒ.i.s.liga in panno raro,& suspende in syrupo, dosis eius est.℥.i.cum aqua decoctionis spicæ,& florũ alchilil.i.chilchil,& est flos roris marini.

* Thymum appellant.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est in usu,maxime secundum istam descriptionem.idem Mesue in cap. de ægritudinibus neruorum habet unam aliam descriptionem ex authoritate Iudæi,& dicit ꝑ est medicina mirabilis conferens omnibus ægritudinibus neruorum,sed nõ est eadem nec in usu:tamen ibi habet ziniam quod est iua siue chamæpitys,ut dictum fuit in electuario de iua.

Sticados secundum Mesue medici laudãt Arabicum,& melior pars plantæ est flos post folia. Diosc.dicit:Sticados ab insula Galatiæ quæ sticados dicitur nomen accepit in rei ueritate illud sticados quo moderni utuntur nõ est uerum sticados, de quo intelligunt.Mesue & Auic.ut dictum fuit in confectione de sticados.

XXXVI.
OENOMELI, idest uinum mulsum,uulgo perperam Melicratum conditum.

℞. Vini boni antiqui lib.x.mellis boni & despumati lib.ii.proiice super ea cinnamomi boni & subtilis.ʒ.v.spicæ aromaticę.℥.i.garyophyllorum,zingiberis,ligni aloes,macis, añ.ʒ.iiii.† heil,ʒ.ii.croci.ʒ.i.s.tere contritione grossa, & coletur cum colatorio grosso de panno, & aromatizetur cum musci.ʒ. unius tertia, idest.℈.i.

† Cardamomum maius nominant.

COMMEN. MANLII.

Melicratum secundum Diosc. est mulsa & ipse docet facere,sed non hoc modo. Melicratum uero secundum Simonem est uinum ex melle & aqua factum & uocatur mulsa.s.ex tertia parte mellis,& duabus aquæ.differt autem ab hydromelle, eo ꝑ hydromel plus aquæ habeat.quasi ipsa sit aqua mellita.Melicratum uero est uinum ex melle.a crasis quod est uinum, & ipsa est mulsa.Isido.inquit: Melicratum uinum melle mixtum medius quasi melleus,quia ex melle fit sicut calamitas pro cadamitas,non est aqua mellis,ut quidam crediderunt. Nam supra etiam posita fuit descriptio aquæ mellis.

APPENDIX.

Galenus.v.Sanitatis tuendæ œnomeli compositionem probe edocet,cuius uerba in studiosorum gratiam breuibus hic iamiam subnectere non grauabor.

Nõ uetẽ ẽt nec iis quę melle(uina enim enumerat)condiũtur,senes uti,maxime quibus suspicio est calculi in renibus gignendi,aut podagræ alicuius,articularisue morbi impetus futuri. Porro uinum huiuscemodi cõpositioni aptissimum fuerit Sabinum,aut simile aliquod. Conicitur autem in id petroselinum,atq; id solum articularibus satisfaciat. Iis qui calculo laborant,etiam aliquid betonicæ,& censeri qui Galliis nascitur, est immiscendum,uocant autem herbam eã saxiphagon. Qui uero curiosius id medicamentum cõponunt,etiam spicæ nardi aliquid iniciunt. Sunt uero & alia quędã,quibus urinas mouendi uis inest. Verum simplicem potionem pleriq; ex uino melleq; conficiunt ,adiecto rutæ,piperisq; exiguo.

XXXVII.
CONDITVM ex cydoniis,uulgo Miua citoniorum sine speciebus.

℞. Succi cytoniorum acetosorũ lib.xx.uini antiqui boni lib.x. coquantur cum facilitate usq; dum cõsumpta sit eius tertia pars,semper auferendo spumã eius:deinde coletur & dimittatur residere & clarescat.postea proiice super illud mellis boni & despumati lib.vi & uerum bulliant & auferatur spuma eius, & coquatur usque dum habeat perfectam cocturam, & reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Conditum de cytoniis secundum intentionem Mesuæ est miua:sed secundũ Aui.& Gulielmũ Placentinũ est syrupus de cytoniis:tamen Mesue ponit etiã descriptionẽ syrupi de cytoniis qui aliud est.hæc.s.miua potest fieri cũ spẽbus & sine speciebus,& ambæ sunt in usu,sed ista est miua cytoniorũ sine speciebus. Rasis autem in.9 Almansoris in cap.de his quæ confortant stomachum,& ciborum perficiunt digestionem,habet descriptionem miuæ , & syrupi acetosi de cytoniis. Idem in lib. diuisionum in cap.de medicinis solutionis uentris ait : Confectio miuæ constrictiuæ,qui est syrupus de cytoniis.

Cytonium est pomum notum. Petrus de crescentiis dicit: Coctanum siue cytonium est arbor nota. & ex eis quædã sunt quæ faciunt pyra cytonia,& hæc arbores maiores sunt : & minora habent folia quædam sunt arbores minores, & latiores habentes frondes:quarũ fructus proprie uocãtur coctana. Papias ait:Mala cydonia esse dicta ab oppido in insula Cræta.

XXXVIII.
MIVA Cytoniorum cum speciebus.

℞. Succi cytoniorum acetosorum lib.xx.uini boni antiqui lib.x.coquantur cum facilitate usq; dum consumpta sit eius tertia pars,semper auferendo spumam eius:deinde coletur,& dimittatur residere & clarescat,& proiice super illud mellis boni, & despumati lib.vi.& iterũ bulliat & auferatur spuma eius,& proiiciantur super illud species alephanginæ ligatæ, panno suspẽso super illud medicamen,& sunt proprie cinnamomi,& heil, añ.ʒ.iii.garyophyllorum.ʒ.ii.zingiberis,masticis, añ.ʒ.i.s.croci, ʒ.ii.ligni aloes macis,añ.ʒ.i.s.omnia præter crocum terãtur cõtritione grossa,& suspendantur in panno sicut diximus omni hora fricando illud super medicamine donec fiat eiʼ spissitudo:deinde aromatizetur cum.ʒ.unius tertia musci hoc est.℈.i. & galliæ muscatæ.ʒ.ii,& reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Hæc uero est miua cytoniorum cũ speciebus, siue miua aromatizata.i. ꝑ supra miuam cytoniorum simplicem adduntur quædam aromata.i.quædam redolentia , & sunt proprie illa quæ in panno ligantur , & de prædictis aromatibus aromatizantur,etiam quædam alia condita,ut est secacul conditum & alia huiusmodi.

Heil

Heil ficut dictum fuit ex authoritate Serap. est cardamomũ maius: de quo minor ꝙ Auic. in prædicta confectione habet cardamomum maius & minus & heil. Christoforus de hone. in prædicta confectione dixit, ꝙ heil est species cardamomi quam non habemus hic, sed loco eius assumitur cardamomũ maius, quasi dicat ꝙ heil non est cardamomum maius: hoc affert in dubitationem. Guliel. Placen. eodem loco habet cardamomum maius & minus, & melegetam. quam textus Gulielmi secundum opinionem Bartholomæi Montagnanæ est falsus. Nam ficut dictum fuit supra in electuario de aromatibus cardamomum maius est melegeta, & sic hodie generaliter habetur opinio, ꝙ heil sit cardamomũ maius, siue melegeta, quę alio nomine grana paradisi uocatur. etiam Matth. Syl. in cap. de cardamomo errauit dicens ex authoritate Serap. ꝙ heil est cardamomum minus. Nam. Serap. non dicit ꝙ heil sit cardamomum minus: immo dicit ꝙ est maius, & sic est.

XXXIX.

ACETVM Squilliticum, uel rectius Scillinum.

℞. Ex laminis squillæ, & proprie quæ sunt mediæ inter corpus & corticem ipsius, quantitatem quam uolueris, & consue eas separatim in filo cum stilo ligneo, & dimitte siccari in umbra diebus. xl. post illud comminue eas in frusta cum incisorio ligneo, & pone ad omnem libram eius aceti boni albi lib. viii. & pone in uase uitreo stricti orificii, & stringe caput eius, & dimitte in sole per alios dies. xl. post illud cola & administra ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Mesue inquit ꝙ concordati sunt antiqui super iuuamenta aceti squillatici ad ęgritudines multas, descriptionem ipsius describit etiam Serap. in cap. de squilla. & syrupum de squilla, & multa alia. Liber qui dicitur Albucasini docet modum præparandi, & desiccandi, & de forma castrandi squillam, & conficiendi acetum squilliticum, & distillandi aquam ipsius, & de modo albificandi acetum squillaticum, & sic de singulis: squilla dicitur cæpe muris eo ꝙ interficit mures.

APPENDIX.

Græcorum Dioscorides v. cap. xviii. Paulus Ægineta. vii. cap. xi. Actuarius capite de Liquoribus medicatis. Nicolaus Alexandrinus de cõpositione Medicamentorum cap. cxxxv. Constantinus Cæsar . Arabum uero Auicennæ. v. cano. Filius Serapionis Albucasis Seruitor uocatus. Latinorum inde, Columella. xiii. cap. xxxiiii. Palladius in Iulio mẽse cap. viii. Plinius. xx. cap. ix. Scyllinum Acetum iisdem fere uerbis abunde omnes exponunt, uerum non ab re silentio eorum placita inuoluam, ne hæc eadem sæpius inculcemus, cum præsertim a Mesue parum, aut nihil differant: satis nanque duximus Locos indicasse.

XL.

OXYMEL SQVILLITICVM, descriptione Democriti.

℞. Origani, hyssopi siccæ *alhasce, †cheisim, cordumeni, sticados, añ. ʒ. v. coquantur in tribus libris aque usq; dum deueniat ad lib. i. proiice super ipsum mellis lib. ii. mellis passulati lib. s. succi alsescere. ℥. v. aceti squillitici lib. i. s. auferatur spuma eius omni hora, & coquatur ad perfectam decoctionem.

* Thymum uolunt.
† Ligusticũ uocant.

COMMEN. MANLII.

Oxymel Græce est syrupus acetosus tam cum zucchARO factus quam cum melle: idem habet duas alias descriptiones, sed non sunt in usu, ut est ista, & sunt qui faciunt ipsum, sed decipiuntur ut ostendam.

Chesim. i. leuisticum hortulanum, & est aliud cheisim dictũ campestre, & istud est cordumeni, quod apud ignorantes non est nouum. supra ostendi ꝙ cordumenum est carui agreste siue leuisticum: tamen opinio multorum est falsa, quia hic Mesue in isto oxymelle habet cheisim & cordumenum: ergo non sunt idem, sed error est horum qui non cognoscunt species leuistici, sed secundum modernorum sententiam sunt duæ species. s. hortulanum & campestre, hortulanum uero est illud quo cõmuniter utuntur campestre uero est cordumenum, & est leuisticum campestre siue montanum, & est semen quod reperitur sub planta quæ dicitur peucedanum, & sic est opinio herbatiorum tamen scias quando reperitur in cõfectione aliqua ubi solum ingrediatur cordumenũ, intelligitur de hortulano, sed hic ambæ species debent poni.

Mel passulatum est medicamen, quod fit ex melle & passulis expresis, ut ostendi supra in confectione loch de pino.

Alsescera uel fescera est uitis alba, quæ alio nomine bryonia uocatur, siue ampelos leuce. ut apud Diosc. Gal. in. 6. simp. inquit: Carinabrat. i. uitis alba. & dicitur alsesire: hanc plantam quidam nominant bryoniam, & quidam abradentes cutẽ, summitates eius comedunt in principio sui hortus, sicut mos est.

EX GALENO.

XLI.

OXYMEL IVLIANI, secundum Galenum. ii. ad Glauconem in cura podagræ a bilioso humore factæ.

℞. Foliorum rutæ, origani, añ. ʒ. iii. radicis mãdragoræ, anethi, añ. ℥. ii. ireos. ℥. i. agarici. ℥. ii. tedæ pinguis lib. i. cocognidii, ℥. iii. lacteridarum, alipiados, añ. ℥. s. polypo. ℥. ii. folii, costi, spicæ nardi, añ. ℥. i. rheupontici. ℥. i. squillæ interioris, cimarum ebuli, añ. ℥. iii. asari. ʒ. i. canopi. ℥. iii. epithymi, ellebori, acori añ. ℥. ii. hyssopi, amomi, hyperici, cymini añ. ℥. i. anisi. ℥. ii. aceti acris lib. i. mellis lib. ii. confice autem hoc modo. Lacterides & costum, coccognidium, & spicam nardi teres diligẽter, cæteras autem herbas infundes in aceto per dies tres, & postea coques donec media pars aceti decoquatur, & tũc proiectis herbis mittes, & cum iterum decoctum fuerit ad spissitudinem mellis, suprascriptas species tritas miscebis, & utere ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Istud oxymel apud nos non est in usu. Nicolaus in suo antidotario habet unam aliam descriptionem quæ quasi eadem est. Alexander in cap. de catharticis ad podagram ex phlegmate, habet unam aliam quæ eadem est simplicia autem quæ declaranda sunt declarabo.

Teda pinguis, est nomen quod apud rusticos appellatur thela, & est lignum pingue pini, uel abietis, & utuntur ipso ad faciendum lumen pro cãdelis. Serap. in cap. de pino inquit, ꝙ una est species pini, ex cuius sudore extrahitur pix, & cum ligno suo fit lumen sicut cum cera.

Coccognidium sicut dictum fuit, est semen mezereon.

Lacterides. Ioan. Serap. in. 7. cap. de laxatiuis simplicibus inquit: Lacterides est mendana, & dicitur fructus amarus. Hęc est quam Auic. in. 2. cañ. uocat mehenbethene: ergo est catapucia minor. Nam uide Serap. in proprio cap. de catapucia minore, qui inquit: Mẽdana. i. catapucia minor, & est planta quam multi cõputant inter species lacticiniorum, & hæc planta apud nostros rusticos dicitur cagarola, & in hortis abundat.

Alipiados secũdum Nico. est coccognidium uel laureola, quod non uidetur esse uerũ. Nam si consideretur bene in prædicto oxymelle ingreditur coccognidium. i. semen mezereon: & etiam alipiados, quod non fieret si idem esset, sed cõmuniter tenetur ꝙ alipiados sit laureola.

Canopis secundum Nicol. est medianus cortex sambuci. Similiter ait Gal. quidam crediderunt ꝙ esset canapis, quod non est. Nam etiam Alexander inquit: Canopis est cortex medianus sambuci.

EX ANTONIO GERMISONO.

XLII.

ACETVM PASSVLATVM, secundum Anto. Germisonum in cap. de ęgritudinibus capitis.

℞. Acetum uini non multum uinob lib. ii. passularum. ℥. ii. bulliant usq; ad consumptionem tertiæ partis aceti: deinde coletur, & fortiter exprimantur passulæ: deinde iterum passulæ terantur in mortario, & fiat earum expresio, & acetum tali usu reserua.

COMMEN. MANLII.

Apud nos tale acetum non est in usu.

EX PRACTICA MESVÆ.

XLIII.

Ad Ægritudines Melancholicas in cap. de Soda frigida ab humore melancholico.

℞. Capillorum ueneris, radicum buglossæ domesticæ & syluestris, & flor. earũ, polypodii, epithymi, añ. ℥. i. folliculor. senę,

chamæpityos,sticados,añ.ʒ.vii.chamædryos,squinanti, ellebori nigri añ.ʒ.iii.fumiterræ.ʒ.viii.eupatorii.ʒ.iiii.succi pomorum dulcium.℥.iiii.omnia præter epithymum, & succum pomorum bulliant in lib.iiii.aquæ usq; ad lib.ii.deinde bulliat in ea ebullitione una epithymum & coletur, & cum succo pomorum & lib.i.zucchari fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est preciosus ac dignissimus cōtra quartanam, & suo nomine ab apothecariis non est sic appellatum,sed ad meliorem declarationem feci sub isto nomine, quia in Mediolano multi medici ordinant syrupum ad quartanam,sed apud apothecarios fit sub nomine syrupi de pomis compositi. & idem est Franciscus de pedemōtium habet unam aliam descriptionem syrupi ad quartanam, quæ non est eadem, nec est in usu,sicut infra ostendam.

Buglossa est lingua bouis, & proprie domestica: syluestris uero buglossa est borago,cuius herba cibo apta & medicinæ, flos,& folia,& semen,ac radix in isto syrupo debent poni.

Pomum uero ab opimo.i.a copia.i.ubertate est dictum: inter alia poma Parisiana sunt magis laudata quam alia: post hęc est pomum dictum redolens.

XLIIII.

DE PSYLLIO, in cap.de Phthisi.

℞. Spodii,seminum portulacæ,seminis cytoniorum, papaueris albi,añ.ʒ.ii.psyllii mundi.ʒ.v.succi arnoglossę cocti & despumati.ʒ.xx.cancrorum fluuialium lotorum secundum doctrinā ʒ.xx.decoquantur in lib.iii.aquæ usq; ad lib.i.& cum lib.i.zucchari fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos nō est ualde in usu. Raynaldus de uillanoua in lib.4.in cap.de hectica,habet unam aliam descriptionem,sed non est eadem. Psyllium uero est semen simile pulicibus,& laudabile est ad conseruandum camphoram, in bladis ac uiis abundat,& uulgari sermone linosella dicitur.

Arnoglossa secundum Papiam in litera a.inquit, q; est quæ a latinis dicitur plātago.i.lingna agni,in litera p,ait: Plantago a Romanis dicta,q; planta eius cito terræ adhæreat,herba quā Græci arnoglossam uocant. Macer:

Herbam quæ nostra lingua plantago uocatur,
Hanc arnoglossam Græcus uocat,est quia linguæ
Agninæ similis foliis plantaginis,huius
Sunt geminæ species,sed maior prima uocatur.
Altera uero minor,quam uulgo lantiolatam

Dicunt & sic est. Plantago uero maior secūdum opinionem modernorum est quam nostri rustici bletam syluestrem uocāt: minor est quam falsi herbatici linguam caninam uocāt,sed decipiuntur,in pratis ambæ ac uiis reperiuntur.

Cancer fluuialis notus est,aliud cap. facit de cancro marino, & ibi inquit: Cum dicitur cancer marinus,nolumus intelligere per hoc omnem cancrum maris,immo speciē cancri quæ proprie habet omnia membra dura ut lapis.

XLV.

SABOR, in cap.de Mania, & Melancholia sanguinea.

Recipe. Succi buglossæ domesticæ, & syluestris,añ. lib.ii.succi pomorum dulcium redolentium lib.iiii.folliculorum senæ.℥. iiii.croci.ʒ.ii zucchari tabarzeth, idest albi.iii.fit autem sic.Senæ proiiciantur in succis per diem & noctem post contritionem eius: deinde bulliat ebullitione una aut duabus: deinde cū zuccharo fiat syrupus: crocus autem confricetur in panno,& eius decoctione & fiat.

COMMEN. MANLII.

Isto syrupo in partibus Mediolani utuntur apothecarii: quidam crediderūt q; esset syrupus de pomis cōpositus, sed aliud est. Ioan. Concoregius in cap.de mania & melancholia inquit: Sabor rex Medorum qui ab hodiernis practicantibus penitus habetur in usu, quo ut plurimum utor, & in quo multam inueni utilitatem.

EX FRANCISCO PEDEMONTANO.

XLVI.

DE BERBERIS, in cap.de cura uomitus sanguinis.

℞. Spodii.ʒ.iiii.
Berberis. ℥.iiii.
Vuæ acerbæ. ℥.ii.
Cicoreæ. m̄.s.
Zucchari, lib.ii.
Fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non ast in usu.

Berberis est fructus rubicundus satis notus apud Auic.in.2.cañ.uocatur amirberis,sed apud Diosc. uocatur oxiachantos, & est arbor minuta spinosa,habens fructum rubicūdum, & ex eo fructu a modernis conficitur lycium, & arbor ipsius uocatur darsisahan,ab aliis crispinus arbor: negant quidam q; hæc arbor sit darsisahan,sed errant ut dictum fuit. Petrus de crescētiis inquit: Berberi sunt fructus cuiusdam arboris paruæ ualde spinosę sicut arbor mali punici,idest arbor mali granati domestici,& sunt rotundi rubei,quasi subnigri sicut fructus spinosæ albæ aliquantulum oblongi &c.

XLVII.

DE ENDIVIA, in cap.de cura male complexionis hæpatis simplicis, & compositæ.

℞. Endiuiæ utriusq; añ.m.i.seminum cōmunium recentium. ℥.ii.aceti albi.℥.ii.zucchari tabarzeth.i.albi lib.i.& syrupizetur cum aqua hordei & aromatizetur,cum sandali utriusq;,& spodii añ.ʒ.i.& usui reserua.

COMMEN. MANLII.

Iste est syrupus de endiuia compositus ad differentiam simplicis qui fit ex succo & zucchearo sicut ostendam infra in tractatu de magistralibus. Gētilis scripsit unā aliā descriptionem, & secundum illam generaliter faciunt syrupum de endiuia cōpositum secundum Gentilem,cuius infra apparebit descriptio. sunt quidam qui faciunt ipsum secundum Franciscum quod etiam est laudabile.

Endiuia secundum Gal.in.8.simpli.est seris. Diosc.uocat ipsam seridis,& ista est illa qua communiter utuntur. Hic Franciscus habet endiuiæ utriusq;, quod intelligitur usualis & cicoreæ quæ flores azurinos habet. Auic.in cap.de endiuia in.2.cano.ait: q; magis iuuatiua ex eis hepati est illa q̄ est magis amara. Ego existimo q; ipsa sit cicorea,quia est magis amara & mirabiliter confert hepati.

XLVIII.

DE HEPATICA, in cap.de cura malæ complexionis Hepatis simplicis, & compositæ.

℞. Hepatis.M.i.lenticularum aquæ.M.i.florum cucurbitæ.uiolarum sos.añ.℥.i.cimarum squinanti.ʒ.i.zucchari tabarzeth.i.albi lib.i.irroretur cum succo granatorum.℥.iiii.& aromatizetur cum sandali & spodii,añ.ʒ.i.& fiat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu.

Hepatica uero est herba nascens super lapides semper madidos iuxta flumina & fontes superextensa lapidibus. Serap. cap.de hepatica ex autoritate Gal.inquit: nascitur in lapidibus humectatis,& cadit super ea ros, & est similis lenticulæ aquæ: hæc est illa quam Diosc.uocat lichenam. Circa instans ait Hepatica herba est, & quāto maiora folia habet tanto melior est, & dicitur hepatica,quia principaliter est iuuatiua hepati. Arabes uocant ipsam azezal saber. Rustici nostri frigidariā dicūt.

Lenticula aquę secundum Diosc.super aquam inuenitur natans,rotunda est sicut lenticula,colorem uiridem habens. Sera. dicit: q; est ex ea marina,& est ex ea aquę dulcis,sed illa que est dulcis utuntur ut plurimum.

XLIX.

DE NENVPHARE, in cap.de cura malæ complexionis Hepatis simplicis, & compositæ.

Recip. Florum nenupharis.℥.ii.ungulæ caballinæ aquaticæ, psyllii integri,acetosæ,añ.℥.i.seminum communium.ʒ.ii.seminū frigidorū.℥.s.radicum fœniculi.ʒ.i.bulliāt in aqua hordei, & addatur

& addatur lib.i.zucchari,aceti albi,& succi granatorum, añ.℥.ii.& aromatizetur cum sandali & spodii,añ.ʒ.i. & addatur parum spicæ ne frigiditate oppilationem inducat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est ualde in usu.Guliel.Placentinus in suo tractatu de confectionibus habet unã aliã descriptionẽ, sed nõ est eadem:ipse Guliel.facit suam descriptionem ex decoctione florum nenupharis incorporata cum zuccharo & albumine ouorum,& fit syrupus secundum artem:isto modo ut docet Gul.idem ait Circa instans in cap.de nenuphare.

Nenuphar.i.nymphea apud Diosc. & nascitur in aquis stantibus sicut dictum fuit:species eius sunt duę,scilicet una quæ in medio floris croceum habet colorẽ, & est proprie nenuphar siue ungula caballina,alia uero habet florem album, & ista est nenuphar usuale,& ambæ in aquis nascuntur: uide de ipso in electuario de farfara.

Vngula caballina aquatica est nenuphar secundum modernos quę florem croceum habet,& eius folia ad similitudinem nenupharis albi,& ista est illa quæ apud herbaticos farfara uocatur,non nascitur autem in uineis,ut quidam falso crediderũt immo hæc duo genera in aquis currentibus & non currentibus reperiuntur.Hic Franciscus habet semina communia, sed non specificat si debẽt esse semina communia maiora uel minora,sed sapientes uolunt ꝙ sint semina cõmunia minora, & sunt hæc.s.portulacæ,scariolæ,lactucæ,& endiuiæ.

Semina frigida simpliciter intelliguntur semina communia maiora frigida quæ sunt ad numerum quatuor.s. melonis cucumeris,citrulli,& cucurbitę,& sic in isto syrupo semina minora ac maiora frigida debent poni.

L.

AD QVARTANAM, INVENTIONE Pedemontani, in cap.de medicinis Febrium melancholicarum.

Recip. Calendulæ leuem,pimpinellæ,lupuli,quinq; folii,trifolii,linguæ arietis,capillorum ueneris,endiuiæ cum radicibus boraginis,fumiterræ,radicum buglossæ utriusque, & florum earum,cicoreæ,hepaticæ,*bedeguar, querculæ maioris & minoris, capparorum recentium,& corticum radicum eorum, corticum seminis tamarisci,scolopendriæ cum radice añ. M.i. uiolarum,florum boraginis añ.℥.ii.prunorum,sebesten,añ.numero.xxv.senæ,cuscutæ,thymi,epithymi,anisi,foeniculi, añ.℥.s.liquiritiæ,passularum,stoecados añ.℥.s.hordei mundi pugillum unum seminum communium,corticum citri,añ.℥.ii.squinanti.℥.ii.quinq; radicum communium residentium in aceto.℥.iii. prædicta bulliant in aquæ lib.vi.usq; ad medium:deinde colentur,& colaturæ addatur succi buglossæ,succi pomorum dulcium,añ.lib.i.s.& dissoluãtur in eis zucchari lib.ii. & mellis rosati lib.s.aceti prædictarum radicum.℥.iiii. & aromatizetur cũ sandali.ʒ.i.garyophyllorum,ligni aloes,añ.ʒ.s.& fiat syrupus secundum artem,& usui reserua.

*Spinam albam dicunt.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus secundum intentionẽ Francisci est syrupus expertus ad quartanam,qui apud nos in usu non est:maxime secundum istam descriptionem,sed supra fuit posita una descriptio huius syrupi,quæ confert quartanę,& ille est quo utimur sub nomine syrupi de pomis compositi,sed quia in isto Francisci ingrediuntur quædam simplicia quæ declarata non sunt: ideo declarabo.

Calendula uel kalendula secundum Nicol. & Manfredum de mõte imperiali est herba dicta herba blanca, de qua Matth. Sylua.speciale facit cap.ex authoritate Plinii, & uocat ipsam charamos:quidam crediderunt ꝙ esset primula ueris siue herba paralysis,sed falso. Nam secundum opinionem modernorum uera chalendula est herba dicta apud nos herba blanca, in hortis reperitur,cuius folia comeduntur sicut aliorum olerũ. Ioan.Anglicus in cap.de paralysi dicit Calendula.i.solsequiũ, uel primula ueris.Idem in cap. de sterilitate ait: Et calendula crescit in hortis,portans florem rubeum uel croceum,de quo flore faciũt puellæ coronas,& in mulieribus in quibus aliquãdo inflãtur mamillæ propter retentionem menstruorum, tunc dentur flores calendulæ cum spica & uino, quia tumorem sedat & menstrua prouocat.

Laureola secundum Matth.Syl. est primula ueris, sed non scribit:de forma ipsius,sed lauendula secundum modernos est plãta sicut libanotides:cuius folia similia sunt rori marino,sed albiora cum flore purpureo paruo,apud nos in hortos reperitur cũ odore iocundo:hunc florem mulieres ponunt in pannis propter odorem suum.

Pimpinella est herba facta sicut saxifragia, sed minora folia habet:hæc apud omnes est nota.

Trifolium secundum Serap.est handacocha & species eius sunt plures.Nam est trifolium trigonũ, uel polyphylon quod latini trifolium odoratum dicunt, & est trifolium acutum, & est trifolium leporinum, & est alia species a modernis dicta planta leonis,siue herba flaura, & sic de singulis.Isido.inquit: Trifolium est quod Græci triphyllum uocãt quod sit foliis trinis per singulas annotationes.

Lingua arietis,secundum Auic.est duorum generum.s.parua & magna:hæc est quam Diosc.arnoglossam uocat,siue alio nomine plantaginem,siue bletam syluestrem, minor dicitur a falsis herbaticis lingua canis,sed aliud est.

Quercula maior secundum Simonem Ianuen. est chamæpityos & interpretatur apud Græcos infima pinus a cami, ꝙ est breue & pitheos quod est pinus,eo ꝙ omnes species ipsius odorem pini habeant,hæc a modernis est uera iua quam Mesue in cap.de ægritudinibus neruorum laudat sub nomine ziniam,& idem est.

Quercula minor est chamædryos,& non est chamæpityos, ut dicit Matth.Syl.Guliel.Placẽ. inquit Quercus terræ uel quercula minor est chamædryos,& est dicta infima quercus,a cami, idest infima & dris dria Græce.i. quercus inde chamædryos.i. infima uel parua quercus, quia folia sunt similia foliis quercuum. In antidotario uniuersali positum est trisogum.i.chamædryos.Pli.chamædryos est herba quam Latini querculam dicunt. Auic.in.2.cano.in cap.de chamædryos dicitur ꝙ nominatur quercus terræ,& hęc est quam hodie calamandream uulgariter uocant.

Quinq; radicum apothecarii generaliter debent scire ꝙ per quinq; radices communes intelliguntur radices foeniculi,apii, petroselini,brusci,& sparagi, & sic istæ quinq; poni debent in isto syrupo.Radix autem secundum Isidorum appellatur ꝙ quasi radiis quibusdã fixa terris in profunda demergatur. Nã physici dicunt parem esse altitudinem radicum & arborum; alii radicem a similitudine radiorum dictam putant, uel si eradatur non repullulat.

EX NICOLAO.

LI.

DIAMORON, BATV.

℞. †Mororum celsi lib.s.mororum bati lib.i.mellis lib.s.sapę.℥.iii.Confice sic.succum mororum cum melle & sapa in uase æneo stannato ad prunas leues ad perfectam decoctionem bullire sine,cum autem scire uolueris si coctum sit pone guttam super marmor,& inclinato marmore si se ut mel retinuerit coctum est,& tunc cola,& in stannato uase usui reserua.

†Nicolaus non sic habet sed hoc pacto legit,succi mororum bati li.ii.mellis lib.i.sapę lib.s.& cæ

COMMEN. MANLII.

Diamoron secundum intentionem Nicolai dicitur a moris celsi, batinum a moris rubi.Mesue in suo antidotario.in digestione de loch habet confectionem de moris:& dicit ꝙ est diamoron & sic est.nam sua descriptio cum ista Nico.concordat: sed generaliter conficitur secundum istam descriptionem.ipse Mesue in practica.in cap.de sinantia gutturis habet unam aliã descriptionem ex authoritate Alexandri:sed non est in usu.in eodem cap. habet unam aliam quam dicit diamoron, quam Gal.composuit:sed non est in usu.Gal.uero in tractatu sexto de miemir describit duas descriptiones:quarum unam ipse cõposuit:aliam composuit Andromacus,sed non sunt usuales.

Mora celsi sunt fructus arboris sic dictę:& ex foliis huius arboris pascuntur uermes qui generãt sericũ. Isidorus in cap.de nominibus arborum inquit.Sycomorus sicut & morus græca nomina sunt:dicta autem sycomorus,eo ꝙ sit foliis similis moreo: hanc latini celsam appellant ab altitudine,quia non est breuis,ut morus.Sycomorus uero secundũ sentẽtiam modernorũ

est nomen compositum: a siccos græce quod est ficus: & moro latine, & uocatur ficus fatua, siue ficus Pharaonis. Mes. loco eius habet mororum de seni: quod idem est.

Morus batus. i. mora. Mesue habet mororum dulcium: & idem sunt: & est rubus ferens mora, ex aliud rubus canis: qui apud Diosc. cynosbatus uocatur: & est spina quæ nostro idiomate rosagna uocatur. Isidorus ait: Morus a græcis uocata q̃ latini rubum appellant. Gal. in simpl. inquit: Lanuch est rubus. uel de bato qui dicitur rubus.

Sapa secundum compositorum est uinum coctum siue mustum coctum usq; ad consumptionem duarum partium. Mesue loco eius habet rob. i. carenum siue triplicatum: & dicitur carenum: eo ꝙ feruendo parte careat tertia. Matth. Syl. inquit: Sapa est mustum coctum ad consumptionem trium partium.

Vas æneum. i. uas de eramine. Nicolaus uult ꝙ prædictus syrupus fiat in uase æneo stannato, & hoc est quia generaliter apothecarii faciunt syrupos in cazus de ære quæ non sunt stannatæ, & ibi coquunt, sed faciunt male, quia ille cibus uel potus qui coquitur & stat in illis uasis: si comeditur facit aliquando incurrere elephátiam: & cancrum, & dolorem hepatis: & splenis: & malitiam complexionis. Isido. in cap. de uasis oleariis inquit: Lenticula modicum uas æneum uel argenteum quadrangulum alteri, aptum, quod & lechitum. est enim uas olei quo reges & sacerdotes ungebantur a liniendo dictum.

LII.

RHODOMELI, uulgo MEL ROSATVM.

℞. Mellis albi despumati lib. x. succi rosarum recentium lib. i. ponantur in caldario ad ignem, & cum bullire inceperit, unidum rosarum cũ forficibus, uel cum cultello incisarũ lib. iiii. addantur: & tandiu bulliant quousq; ad succi deueniant consumptionem, & dum bullierit semper agitetur cum spatula, & cum coctum fuerit in subtili uase recondatur.

COMMEN. MANLII.

Mel uero rosatum secundum intentionem Nicolai apud græcos appellatur rhodomel. quidam gelemabin uocant. Mesue in antidotario in distinctione de conditis habet unam aliã descriptionem, sed ista Nicolai est illa: qua generaliter utimur, tamen inter ipsas est parua differentia. Circa instans in cap. de rosis. habet unã aliã descriptionẽ: & eadem est. Isidor. inquit: In cap. de potu. rhodomel, dicitur eo ꝙ in succo rosæ mel admisceatur calemabin: & chaliebinum reperio in practica Haly abatis pro geliabin: & sunt rosæ conditæ: hodie uero pro gelemabin mel rosatum intelligunt. si mel uiolatum facere uolueris eodem modo fit: sed non est tantum in usu ut est rosatum.

LIII.

OXYZACCAR, uulgo OXYSACCHARA.

℞. Zucchari lib. i. succi malorum granatorũ. ℥. vii. acet. ℥. iiii. ponantur super ignem in uase stannato, & tandiu bulliãt cum spatula semper agitando donec ad quantitatem zuccharí ueniat: & in pisside posit deportari ad modum electuarii.

COMMEN. MANLII.

Oxyzacchara secundum intentionẽ Nicolai dicitur ab oxi, quod est acetum & zuccharo. ipse Nicolaus habet unam descriptionem quæ dicitur oxi, sed hæc dicitur ab acetoso succo malorum granatorum, sed in usu non uenit.

Malum granatum, est pomum granatum: quod satis est notum. Papias inquit: Mala granata. i. punica dicta: quia intrrius grana habeant olentia quæ comeduntur. & significant ecclesiã de multis gentibus congregatam, uel gratias habentes.

Acetum quod oxos dicitur Isidorus in cap. de pou. Nicolaus uult oxyzacchara coquatur tantum ꝙ posit ferri in pisside admodum electuarii, sed nos generaliter facimus ipsam ad formam syrupi, & non ad formam electuarii. Isidorus in cap. de uasis oleariis inquit. Pisides uascula in unguentaria ex buxo facta. nam quod nos buxum græci pixum uocant.

EX RASI.

LIIII.

DE MYROBALANIS citrinis secundum Rasim in tractatu de ægritudinibus iuncturarũ, in cap. de medicinis mundificantibus sanguinem & choleram.

℞. Myrobalanorum, citrinorum. ℥. centum, & ablue cum aqua calida, rheubarbari. ℥ centum, mitte in aquam frigidam, ita ꝙ aqua supereemineat duobus digitis. postea in ęstate pone ad solem per quatuor dies. deinde aquam abiice iterum, & remaneant myrobalani, & iterum mitte in aliam aquam & dimitte tandiu donec amittant saporem suum & albescant, deinde aggrega primam & secundam aquam, & cum. ℥. centum mannæ albæ coque ad ignem, & remoue spumam donec fiat sicut iulep, & si uis acue cum cum scamonea, super qualibet lib. pone ℥. unam. scamoneæ, super qualibet lib. pone. ℥. i. aquæ rosæ. & utere quando uolueris.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu: credo ꝙ sit ex carioribus aliis: Myrobalani citrini magis sunt laudati illi qui in calore suo sunt citrini multæ citrinitatis declinantes ad uiriditatem & in pondere sint graues & grossi, & cortex ipsorum sit spissus densus completus, ossa parua. Guliel. placentinus inquit. Myrobalani sunt quinque specierum, sed citrini sunt meliores omnibus aliis.

LV.

DE TVRBITH, secundum eundem in eodem tractatu, in capitulo de medicinis quæ purgant phlegma & crudos humores.

℞. Turbith lib. i. mitte in tribus libris aquæ frigidæ, & moretur una die ad solem: deinde cola, & deinde si saporem amiserit proiice, & aquam serua: sin autem appone aliam aquam, & iterum appone ad solem donec amittat saporem: postea aggrega illas duas aquas, & mitte lib. i. zucchari, & coque donec fiat sicut iulep: educit multotiẽs humorem phlegmaticum, & si uolueris citius facere coque ad ignem, quoniã est debilior a principio, sed postea non est ita clarus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est ·uuji

Turbith secundum Mesue est radix herbæ, cuius folia sunt sicut folia ferulæ minora tamen &c. Diosco. de ipso cap. facit, sed non inuenitur sub nomine turbith, sed ipse uocat tripoliõ: quapropter miror ꝙ Matth. Syl. de tripolion cap. facit sed nõ cognouit quid esset, sed postquam ego aggregaui cap. de tripolion apud Diosc. cum cap. de turbith apud Sera. uidi ꝙ idẽ sunt: scias ꝙ flos ipsius mutat colorem suum ter in die: nã mane est albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in uesperis uero sit rubeus.

EX AVICENNA.

LVI.

DE VVA, IN. V. CANO.

℞. Succi uuæ pontice stipticæ lib. vi. & decoquatur usq; ad tertiam, & fundatur super ipsum mellis lib. i. sumach radicis liquiritiæ, gallarum balaustiarum & superioris rosarum omnium, añ. sextarium unum & est. ℥. vi. secundũ Gentilẽ croci. ℥. ii. myrrhæ, aluminis iameni, añ. ℥. i. decoquatur, & coletur, & potetur.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu. Franciscus de Pedemontium in cap. de solutione continuitatis stomachi & ulceribus, & ruptura, & eius cura, habet unam aliam descriptionem, sed ex authoritate Auic. & eadem est.

Vua pontica styptica. s. in sapore non autem intelligitur põtica ab illa regione, sed dicitur & intelligitur ponticum, quia ponticum. i. fortem habet saporem. Petr. de crescen. docet modum conseruationis uuarum, & de uirtutibus, & de apparatu uindemiæ, & de tempore uindemiandi, & sic de aliis.

LVII.

DE FRVCTIBVS.

℞. Succos cytoniorũ, malorum, pirorum, granatorum muzorum, sumach, zarur, & decoquantur leui igne donec ingrossentur: si autem uis dulcorare ipsum proiice super ipsum zucchari quantum uis, & bulli ipsum, & cola, & utere.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus nõ est in usu. Idem habet unam aliã descriptionem inferius, sed non est eadem. Gale. in lib. secretorum habet unam aliam quæ eadem non est, nec aliquæ sunt usuales.

Fructus. Isidorus in cap. de arboribus ait: ꝙ fructus nomen accepit ab eminente gutturis parte q̃ uescimur, inde & fruges.

Fructus

Fructus autem proprie dicuntur agrorum & arborum quibus utimur: in animalibus uero abusiue & translatiue uocari fructum dicimus.

Zarur secundum Auic. in. 2. cañ. est nominatum triangulus latinorum, & zarur est species quam nominant Græci telesimon, & sentabinum: & quandoq; nominant eam malum syluestre. Zaror uel zarur secundum sententiam modernorum est fructus similis piro in figura sua, sed est minor: quidam putauerunt ꝙ esset sorba, sed non est: uerum est ꝙ loco zarur ponitur sorba. Serap. in cap. de sorba ait: Zaror. i. faciens appetitum & est sorba, & ibi describit formã ipsius: si zarur sit sorba aut nõ, non nego nec affirmo, sed unum pro alio potest poni. Zaror secũdum Matt. Syl. est mespilum siue auzarola uel tricoccum Gal. in. 7. simpl. inquit: Mespilum quod tricoccum nominatur, eo ꝙ tria habeat ossula omnia intra se. Ioãnes Arcula. in. cap. de oppilatione hepatis inquit: Zaror. i. sorba Nicolaus Florẽ. in lib. 4. de squinantia dicit: ꝙ zarur est mespila.

LVIII.

DE FRVCTIBVS, alius.

℞. Cydonia,
Mala,
Acetositas citri,
Pyra,
Granata,
Agresta,

Et exprimatur aqua eorum omnium, & infundatur in ea aliquid de,

Sumach,
Zarur,
Alnabach.
Granis myrti,
*Ambiberberis,

* Alias Alnirberis.

Et dimittatur die & nocte, & exprimatur, & coletur & proiiciatur desuper mel, & decoquatur donec fiat ei spissitudo, & administretur.

COMMEN. MANLII.

Non est in usu, sed quia ibi ingrediuntur quædã simplicia q̃ nõ ingrediũtur in alia descriptione: ego solũ illa declarabo.

Alnabach. i. nabach secundum eundem in. 2. cañ. est fructus arboris dictæ sardar, & hæc est quam Diosc. agrifolium uocat: cuius semen est simile piperi dulcis saporis. Idem aliud cap. facit de lothos, & dicit ꝙ caligarii rosum uocant. Ioã. concoregius in cap. de capillis dealbandis & denigrandis inquit. ℞. oliorum cozi de quo præparantur coria, hæc non sunt agrifolium nec lothos, ut qudam uolunt. Serap. de nabach speciale cap. facit & inquit: Nabach est cortex similis cortici mori, & odoris boni, hoc non est cap. de uero nabach, sed est cap. de nascatimon, sicut patet si legis illud cap. de nabach apud eundem cum cap. de nascatimon apud Dios. uidebis ꝙ idem sunt, sed textus Serap. ibi est falsus. Nam ipse Serap. in cap. de sadar inquit: Sadar est arbor, & fructus eius est nabach: ergo est agrifolium, & non est cortex, & hæc arbor nascitur in partibus Ianuensibus, semen est rubicundum maius pipere comestibile, & uocant ipsum herbatici laurum syluestrem.

Ambiberberis secundum eundem in. 2. cañ. est azatarasch, & est ex eo rotundum, rubeum, campestre, & nigrũ, longũ, arenosum, aut montanum, & est forte hæc arbor quã Diosc. oxiachantos uocat, & est arbor dicta apud herbaticos crispinum siue berberi, & satis sunt nota.

EX ANTONIO GVAINERIO.

LIX.

Sãcti Ambrosii secundum magistrum Antoniũ Guaineriũ in cap. primo de febre tertiana pura interpollata, & eius cura. ℞. Parum milii a cortice superiori depilati: quod pistum appellatur, & decoqui facies i aqua donec reperitur, quia cito decoquitur. deinde de tali bulliente brodio accipiantur. uerbi gratia. ℥. iiii. & imponantur. ℥. ii. uini, & ita calidum bibatur, & mirabiliter sudorem prouocat, & sedat sitim.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus secundum intentionem domini magistri Antonii, Mediolanenses tempore magni æstus utuntur eo, & communiter appellant ipsum pistum uini, & sic adhuc generaliter utuntur ipso, sicut ex notum apud ipsos.

Milium. s. milium quo utimur generaliter. Serap. cap. de milio inquit ex authoritate Diosc. ꝙ sunt duæ species. una earum est asperum habens granum, & est illud quod potest teri & a quo aufertur cortex, sicut fit a rizi. & alia species est fortissimi & asperrimi grani, & nõ potest ab eo auferri cortex. Gal. in. 7. simpl. inquit. Canchrum. i. millium. hoc granum est de speciebus granorum, & est simile panico, quod notum est.

E IOAN. ANGLICO.

LX.

De Pimpinella, secundum Ioan. Anglicum, quæ alio nomine Rosa Anglica nominatur, in cap. de cura phthisis.

℞. Pimpinellæ, consolidæ maioris, consolidæ minoris, consolidæ, mediæ, hyssopi recentis, polytrichi, ceterach, adiantos, scariolæ, radicis ungulæ caballinæ aquaticæ. i. farfar. añ. M. i. capillorum ueneris. M. iii. uiolarum. ℥. ii. foliorum nenupharis, quatuor seminum frigidorum mundatorum, liquiritiæ mundę, añ. ℥. i. candi. i. zucchari candi. penidiorum, medullæ, seminis bombacis, seminis cytoniorum, boli ar. seminis lactucæ, portulacæ, papaueris albi, myrtillorum, succi liquiritiæ, añ. ℥. s. dragacanti, gummi arab. amyli, foliorum rosarum rubearum, spodii, sanguinis draconis, añ. ℨ. iii. seminis alteæ, seminis maluæ, uuæ passæ mũdatæ ab arillis. i. a granis pinearum, caricarum. i. ficuum, añ. ℨ. ii. hordei mundi lib. i. zucchari lib. iii. fiat syrupus cũ aqua pluuiali, ꝙ bene clarificetur, & detur mane & sero.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu. Pimpinella est herba cuius folia sunt similia saxifragiæ, sed minora hanc generaliter Lombardi in hortis habent. Matth. Syluaticus inquit: Pimpinella est herba multum similis saxifragiæ, unde uersus Pimpinella pilos, saxifragia non habet illos.

Consolida maior est herba quæ a uulgo aneaicho dicitur. Dios. de ipsa cap. facit sub nomine symphytum: & ibi describit duas species: quarum prima nascitur iuxta riuos, cuius flos est albus, radicem habet subnigram, & est illa quæ iuuamẽtum habet in medicina. Auic. in. 2. cañ. de ipsa cap. facit sub nomine sucutum, sed in arabico est symphytum, & sic apparet manifeste ꝙ illud cap. de sucutum apud Auic. cũ cap. de symphyto apud Dios. sunt idem, sed ipse Auic. non habuit perfectam notitiam quid esset; quia dicit est semperuiua, & dicitur ꝙ est species seminis mandragoræ, & dicitur aliud, nec Guliel. Placen. agnouit eã sicut patet in cap de anagallo, & in cap. de sucuto. hanc quidam anagallicum consolidam uocant.

Cõsolida minor est herba habens folia similia arthriticę, sed non sunt ita nigra sicut arthriticæ, sed flos ipsius est purpureus factus in modum floris stœcados. hæc herba in pratis ac uiis nascitur, hanc rustici Papienses, soda uulgariter uocant.

Consolida media, de ista pauci authores sermonem faciũt, sed uide de forma ipsius apud Manfredum de monte imperiali. si uero non poteris habere, ponatur loco eius radix cõsolidæ maioris in pondere.

Polytricum uel polytrichon græce dictum multarum comarum. nam græci thrix comam seu capillum uocant. Pli. polytricha distant a gallitrichis: ꝙ iuncos habeant albos, & folia plura maiora, quę frutice quoq; maiora sunt. Diosc. inquit: Adianton siue galitrichon, uel polytrichon, sed aliud est, & sic ex isto syrupo possumus certificari, ꝙ adianton non est capillus ueneris, nec polytrichon: ut quidam uolunt.

Ceterach secundum modernorum sententiã est herba quæ in muris humidis & in lapidibus nascitur, & secundum intentionem meam est species scolopendriæ, uerum moderni distinguunt aliter ualet ꝙ ceterach est herba dicta apud herbaticos adorata & scolopendria lingua ceruina, infra apparebit descriptio syrupi de scolopendria, & ibi melius ostendam si Deus uoluerit.

Adiantum. Diosc. inquit: Adiantum siue gallitrichon uel polytrichon, folia habet coriandro similia scissa, in summitatẽ habet ramos subtiles duos longitudine unius palmi nigros,

& non habet stipitem, nec florem, nec semen, hoc est cap. de capillo ueneris sicut patet si legis capitulum de capillo ueneris apud Auic. & Serap. uidebis quod idem sunt: sed moderni distinguunt per diuersas herbas, uidelicet quod aliud est adianton, aliud est capillus ueneris, aliud est polytrichon, aliud est gallitrichon licet tres primae species habent quasi eandem uirtutem.

Bombax uel bombix secundum quosdam est uermis: qui facit sericum. Papias inquit: Bombix graece uermis est, penultima producitur. Serap. inquit. Coton. i. bombax. Auic. in. 2. can. uocat ipsum kotum & ait. quod eius semen est calefactiuum lenitiuum, hoc est notum.

Althea secundū Gal. in. 7. est malua syluestris. Macer inquit. Altheam maluae speciem nullus negat esse, Altheamque uocant illam quod crescat in altum. Hanc ipsam dicunt euiscum quod quasi uisco illius radix contrita matre uidetur, A multisque solet agrestis maluari uocari.

LXI.

DE LILIO, in cap. superius citato.

℞. Radicum Enulae campanae, ireos, an. ℥. i. hyssopi, calamenti, adianthos, an. M. i. succorum caulium, gallitrichi, an. ℥. ii. carnium dactylorum, succi liquiritiae, an. ℥. ii. mucillaginis, seminis lini, & foenugraeci, an. ℥. s. mellis despumati lib. i. & si non abhorreat aînata, tunc addatur de prasio. i. marrubio & gramine, an. ℥. iii. & fiat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu, secundum intentionē Io. Anglici siue Compositoris est syrupus de lilio qui florem purpureum gerit, sed generaliter habetur opinio, quod quādo reperitur syrupus de lilio simpliciter, de lilio albo intelligi debeat: tamen hic Ioannes habet syrupum de lilio, & ibi non habet nisi ireos quod est radix lilii coelestis, & propter hoc dico quod iste est syrupus lilii purpurei, si aliquis uoluerit facere syrupum de lilio albo infra apparebit eius descriptio.

Enulae campanae, non autem est enula quae elenium dicitur, sed potius est quaedam species panacis de qua Diosc. cap. facit sub nomine panax, chironia dicitur quia nascitur in monte pelion, folia habet amaraco similia, & florem aureum & radicem tenuem, haec apud nos non est cognita.

Ireos apud Aui. in. 2. can. est radix lilii coelestis, uide ergo quod iste syrupus est uerus syrupus de lilio coelesti, seu purpureo generaliter: moderni admirantur quod Mesue in cap. de ireos dixerit ireos duae sunt species, una quae florem habet purpureum, & alia quae habet album. Electio habens florē albū melior est in omni re, hoc est ireos qui florem gerit album est melior quam qui gerit purpureum, quod non reperitur esse uerum. Circa instans inquit: Lilium est domesticum & syluestre, sed syluestre album gerit florē, purpureum efficacius est, & sic hodie pro lilio coelesti siue ireos accipitur radix lilii, quod florem purpureum facit, & non album, ut dicit Mesue.

Gallitrichon siue centrum galli est planta quam multi moderni uulgari nomine bozomo uocant, eius species sunt duae, una quae in hortis nascitur quae comeditur sicut alia olera, alia nascitur in pratis & haec est syluestris, & est illa quam rustici nostri uulgariter scarlezam dicunt, & istam secundum plures est nobilior in medicina quam hortulana. Circa instans dicit: Gallitrichum. i. centrum galli.

LXII.

DIGESTIVVS, in ca. de cura Paralysis.

℞. Seminis foeniculi, petrosilii, dauci, anisi, saluiae, origani, lauendulae, primulae ueris, betonicae, sileris montani, stoecados, sanamundae, abrotani, iuniperi, an. M. i. zingiberis, pyrethri, costi, nigellae, piperis nigri & longi, ozimi, rutae siccae, basiliconis: maioranae, aristolochiae rotundae, baccarum lauri, sinapis, gētianae, an. ℥. ii. pistentur & coquantur & colentur, & fiat syrupus cum melle quantum sufficit. uel cum lib. ii. mellis si uis, uel cum lib. i. si patiens sit robustus & rudis, tamen si patiēs sit delicatus, ponatur minus de abrotano. Et si uis adde acetum squilliticū. Et uoco istum syrupum de sanamunda.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus nō est in usu, secundū intentionē compositoris est syrupus digestiuus. Idē inferius in ipsa descriptione ait: Voco istū syrupum de sana munda. i. garyophyllata de quo infra.

Lauendula secundum Matth. Syl. est primula ueris, sed non credo, quia in hoc possumus certificari quod lauendula nō sit primula ueris, quia in isto syrupo habet laue dulam & primulam ueris, quod si essentidem, non cepeterentur.

Primula ueris secundum Nicolaum est herba sancti Petri, si ue herba paralysis, quod idem est. Moderni uero ponunt quod de hac repeeriuntur maior & minor, & maior secūdum ueritatem est herba sancti Petri quae omnibus est nota: minor uero est illa quae in pratis ac uiis reperitur: cuius folia comeduntur sicut aliorū olerum, Et ista a uulgo dicitur herba margarita: ab aliis el primo fiore.

Sanamunda. i. garyophyl. non est pes leporinus, ut quidam ignorantes herbarii uolunt, sed garyophyllata, siue sanamunda, siue auantia est herba similis agrimoniae: cuius radix odorē habet garyophyl. haec apud nos nascitur iuxta hortos & in cāpis, hanc adolescentes suo tempore euellunt, & portant ipsam in manibus propter odorem, folia ipsius sunt illa quae habent efficaciam in medicina: de qua ait Circa instans, garyophyllata uel garyophyllatum dicitur proprie quaedam confectio ex garyophillis confecta: unde folia & non radices in medicinis ponuntur, & quanto est recens tanto melior est. Plin. autem uocat ipsam gethim. hic syrupus secundum intentionem Cōpositoris est syrupus de sanamunda. i. garyophyllata.

Ozimum. s. ozimum garyophyllatum quod alio nomine alselengemisch uocatur. Io. Anglicus in isto syrupo habet ozimum, & inferius habet basiliconem, quod idem est: tamen species ozimi sunt plures, & sic hic pro ozimo possumus intelligere semen ozimi garyophyllati, & pro basilicone possumus intelligere herbam ipsam ozimi, uel quandam speciem ozimi, ut est ozimum citratum. i. mellissa.

LXIII.

DE RAPHANO, in cap. de cura paralysis.

Recipe radicum raphani, lapacii acuti, lilii, paeoniae, an. partem. i. temperentur cum uino & aceto per diem & noctem. Tunc ℞. saluiae, eupatorii, chamaedryos, chamaepithyos, calamenti, pētaphylli, hyssopi, an. M. i. anisi, marathri. i. foeniculi, carui, pyonae an. ℥. i. acori, squinanti, an. ℥. ii. nucis muschatae, cinnamomi, an. ℥. s. foliorum boraginis. ℥. i. corticis fraxini, & arboribus tremulae, an. ℥. s. mellis lib. i. decoquantur ista in aqua extinctionis ferri, & in tēpore calido & in aetate iuuentutis posset addi scolopendria cum herbis praedictis.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu. Diosc. de raphano inquit: Raphanum graeci: nos uero radicem uocamus, eo quod tota deorsum mittitur cum reliqua olera magis sursum prosiliant &c. infra ponit quod est aliud genus raphani, quod multi aromarachiō dicunt: & sic inuenitur apud Serap. in cap. de semine raphani ubi sic ait, sed raphanus agrestis quem Romani uocant aromerachion. Gal. in. 8. inquit: Raphanus. i. raphanida. Isidorus ait: Raphanum Graeci, nos radicem uocamus, eo quod totus deorsum mittitur.

Fraxinus est arbor satis nota. Petr. de crescen. inquit: Fraxinus est arbor satis magna, quae in pinguibus & humidis nemoribus delectatur, eius lignum satis igni cōpetit, & est optimū pro circulis uegetum & tinarū, eius semen est factū admodum linguae passerum, & propter id apud nos uocatur lingua auis.

Arbor tremula secūdum opinionē plurium modernorum est arbor granati syluestris, sed secundum opi. Bartholomaei Mōtag. aliud est: nam ipse Bartholomaeus in sui consiliis, in consilio de regimine ardoris urine per medicinalia inquit, ibi administratio est trochiscorū de charabe, & propriē qui scribuntur nono Almansoris allega. cap. quorum descriptio haec est. Recipe charabae, gummi arboris tremulae, & est populus, sed in ueritate ille textus est falsus. Nam Matthae. Sylua. in litera inquit: Arbor tremula. i. arbor granati syluestris. Ioā. Arcula. in cap. de mictu sanguinis & sanei ait: Gummi tremulae arboris, i. granati syluestris. Rasis in suis synonimis in fine similiter ait.

LXIIII.

DE MEZEREON, in cap. de fluxu uentris.

℞. Radicū foeniculi, petroselini, brusci, radicū paeoniae, lapatii acuti, aristolochiae rotundae, ana. ℥. i. hyssopi, pulegii montani, pentaphylli, chamaedryos, chamaepithyos, thymi, rosarum, an.

M. i.

M.i.mentæ modicum, succorum boraginis, scabiosæ, fumiterræ, ana.ʒ.ii.seminis pæoniæ, anisi, marathri, carui, ana.℥.i.ameos ʒ.s.cuscutæ.ʒ.vi.uisci quercini, epithymi, senæ, foliorum stœcados arabici, ana.℥.i.polypodii.ʒ.i.& si fit in æstate ponatur inter herbas scolopendriæ, corticū genestræ, fraxini, ana.℥.i. mezereon boni.℥.i.mellis rosati lib.i.s.fiat digestiuum ꝙ uocetur syrupus mezerinus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu. Mezereon autem herba est quæ apud Dios.uocatur chamælæa.& eius semen est coccognidium. Vide supra de ipso in electuario de mezereon.

LXV.

DE RVBEA tinctorum, in cap.de sterilitate.

℞. Artemisiæ, rubeę maioris, sauinæ, ana.lib.s. tamen sauina amara est: ideo potest poni in minori quantitate foliorum mētæ, foliorum absinthii: summitatum origani, & calamenti, ana. ʒ.ii.spicæ nardi.ʒ.i.squinanti.ʒ.ii.calami aromatici.ʒ.iii.anisi, marathri, carui, ana.ʒ.i.sileris montani: ameos añ.ʒ.ii.pæoniæ.ʒ.s. ro. lib.ii.fiat syrupus quo utatur mane & sero.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu. Rubea autem maxime tinctorū est herba cuius radix usui medicinæ competit. Diosc.autem de ipsa duo capitula facit.unum sub nomine eritrodanū, aliud sub nomine rubea, & hæc herba apud rusticos dicitur rosa, & ab aliquibus dicitur uena tinctorum, sed uena citrina aliud est.

LXVI.

MACEDONICVS, ibidem.

℞. Radicum petrosellini domestici, & macedonici, apii, fœniculi, aristolochiæ, ireos, lilii, enulę campanæ, rubeæ maioris, ana.M.s.artemisiæ, pulegii, calamenti, hyssopi, paticæ, origani, diptami, solsequii, ana.M.i.cinnamomi, anisi, carui, pæoniæ, dauci, marathri, ameos, ana.ʒ.i.spicæ celti.ʒ.ii.spicæ nardi, ʒ.s. casiæ ligneæ, costi, ana.ʒ.s.liquiritiæ.ʒ.ii.mellis quod sufficit & fiat.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu: macedonicum autem est olusatrum, & est ex speciebus apii: & est quam Diosc.hipposelinum uocat: alii apiū agreste uocant: siue ut latini olusat melius est hortino, & albedius, radix est illi grossa & alba & mollis, folia habens obrotunda & uiridia, in capite plenum est flore, in quo semen est uiride & oblongum & ussidum, aromaticum habens odorem, radix eius odorata & alba & eustomac a est, nascitur in locis umbrosis humidis & in hortis.hæc herba cibis apta est cruda & cocta comeditur sicut apium. Hęc apud modernos Alexandrum uocatur. Nicolaus dicit. Alexandrum uel olusatrum est macedonicum seu petroselinum macedonicum quod idem est. Mattheus syluati.de ipso loquitur in capitulo de apio.

Solsequium secundum Simo. Ianuen.à multis uocatur intuba.ergo est endiuia nam intuba est nomen græcum: sed à latinis endiuia nuncupatur. Circa instans in cap. de sponsa solis ait: Sponsa solis, heliotropia, intuba, cicorea, dionysia, solsequiū idem sunt. Matthæos syl.in cap.de cicorea dicit. cicorea latine uel sponsa solis uel solsequia, secundum Nicolaum solsequiū est mirasol.i.sponsa solis siue cicorea: hic textus Nicolai nō uidetur sonare bene: quia mirasol non est cicorea, immo est pentadactylos.hæc uero planta ab aliquibus pentadactylis uocatur & ab aliis heliotropia. Ioan.uero angli.seu Compositor in ca. de paralysi ait.kalendula.i.sosequium uel primula ueris. ergo est herba dicta à uulgo herba planca: & hæc uidetur habere plura nomina, nam cicorea potest dici solsequium: helitropeia idē kalēdula idem: sed quia tertio Compositoris est ꝙ solsequium sit kalendula.ergo debemus eam ponere.

LXVII.

DE PVLEGIO, ibidem.

℞. Artemisiæ. M.iii.sanamundæ, calamenti, caprifolii, origani, pulegii, camomillæ, melissæ, costi, balaustiarum, sisymbri, radicum fœniculi, petrosellini, leuistici, lapatii, radicum lilii, capillorum ueneris recentiū, adiāthor, enulę campanæ ana.M.i. marathri, seminis petroselini, calami aromatici, utriusq; stœcados anthos, thymi, epithymi, nucis muscatæ, macis, seminis basiliconis, chamædryos, endiuiæ, pastinacæ, ana.ʒ.ii.mellis lib. ii. zucchari lib.i.uini albi q.s.i.s.fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu, secundum uero intentionem Compositoris: iste syrupus est de mente Albucasim qui ipsum describi in sua practica.

Pulegium autē herba est satis nota. Circa instans in ca. de pulegio ait: Pulegium in tempore florum colligitur, per annum seruatur. Dio.in cap.de diptamo dicit: Diptamum multi dicunt pulegium agreste esse.sine dubio pulegium est species diptami sicut apparet apud Serap.in cap.de origano. Idem in cap.de calamento de pulegio loquitur. Pli.inquit: Pulegium fœmina efficacior: est autem flore purpureo, mas candidum habet &c. syluestri ea quæ de domestico dicta est efficacior uis est quod simile est origano minoribus foliis quam satiuum, & à quibusdam diptamos uocatur: gustatum à pecore caprisq; balatum concitat.unde quidam græci literas mutantes ibeconon uel bliconon uocauerunt: secundū autē modernos pulegium regale est usuale: sed pulegium indum seu ceruinum est diptamum.

Sanamunda.i.garyophyllata, seu assara baccara agrestis, siue auantia, ut inquit Compositor in cap.de uulneribus recentibus in carne & neruis: & hæc apud herbaticos dicitur pes leporinus sed non recte.uidetur de in syrupo de sanamunda: qđ de ipsa aliquid ostendam.

Capriolum secundum Nicolaum est matrisilua: matrisilua autem apud Dios.periclymenon uocatur: & ex foliis ipsius as apud quosdam fit lycium: & est herba quæ iuxta horto inuenitur: & est illa quam rustici uocant eezolo: infra in unguento de matrisilua melius ostendam, si Deus uolucrit.

Adianthos seu adiantos secundum Diosc.adiantum siue gallitrichon siue polytrichon est herba quæ habet folia similia coriandro scissa in summitate, habet ramos subtiles duos in longitudine unius palmi nigros, & non habet stipitem, neque florē, neque semen, hoc uidetur esse capitulum de capillo ueneris Nam adiantos seu polytrichon species sunt capilli ueneris, & sunt ex hominibus qui ponunt unum pro alio. Hic Compositor in isto syrupo habet adiantos, quod potest dici esse florem roris marini, uel potest dici adiantos confectio de floribus roris marini, sed quia Compositor in isto syrupo iterum inferius habet anthos, ideo idem non sunt.

Antos uero apud Græcos est flos unde antos, idest flos roris marini, & adianto est species capilli ueneris, de qua uide Circa instans in cap.de rore marino, qui sic ait: cum autem ceperitur, Recip.antos uel roris marini, debent poni flores, & sic est.

LXVIII.

COLVMBINVS, ibidem.

℞. radicum fœniculi, petrosilii, hyssopi recentis, radicum lilii, radicum apii, capillorum ueneris recentium, *ceterach, polytrichi, adiantos, radicum scabiosę, buglossæ, ana. M.i.herbæ sancti Christophori, maruscæ, pedis columbini, pimpinellę, cōsolidę minoris, utriusq; lactis corticū mori celsi, fumiterræ, †hipericon, ana.M.s.liquiritiæ mundæ.ʒ.i.marathri, florū boraginis, florū camomillæ, seminis brusci, seminis sparagi, florū uiolarū, añ.ʒ.i.zucchari lib.ii.fiat syrupus quo utatur mane & sero.

* Asplenon uocant.

†Herba sancti Ioannis uulgo.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu, secundum autem intentionem Compositoris curat omne aposiema, & omnem inflationem tempore frigido, & à ueneno liberat, dicitur autē syrupus colūbinus à pede columbino qui ingreditur.

Pes autem columbinus, secundum Serap.est amomum, sed hic alius intelligitur: apud modernos pes columbinus est herba, de quo infra in troch.diacoralli de forma ipsius apparebit.

Herba sancti Christophori, secundum Nicolaū est filius ante patrem uel oculus consulis. Secundum uerò Matth.Syl.filius ante patrem est herba quæ ex authoritate Plin. dicitur garyophyllon, & est herba faciens florem sicut buphtalmos: cuius stipites faciunt ramulos plurimos, sed ramus post natus excedit longitudine ante natum, & ob hoc filius ante patrem uocatur similiter oculus Christi: hæc herba apud nos in pratis inuenitur, sed flos eius non est ita, ut inquit Mattheus Sylua.quia eius flos non est sicut buphtalmos: nam buphtalmos habet florem citrinum similem flori camomillæ, & oculus consulis habet florem nigrum: ergo non conueniunt, sed error est hic. Nam buphtalmos secundum antiquam translationem habebat flores

men ſcariolæ agreſtis,ſed non eſt album neque nigrum, & naſcitur in bladis utplurimum,& credo quod ſit ſcariola agreſtis. quid autem ſit communiter ignoratur:ſed ſecundum plures eſt illa herba quæ in bladis reperitur:quam nos uulgo moneghetam uocamus,& ſic meo tempore uidi eam poni in iſto ſyrupo ſed ſecundum plures ſapientes errant illi apothecarii qui ponunt ipſam.etiã male faciunt medici qui dimittuntur ipſam poni:& hoc aduenit,quia non habent cognitionem quot ſpecies endiuiæ uel ſcariolæ ſint:ſed ſecundum modernorum opinionem ſpecies ſcariolæ ſunt.vi.uel.vii.de quibus,tres uel quatuor ſunt quæ faciunt florem cœleſtem : & una de ipſis habet florem ac ſemen , ut dicit Compoſitor:& in bladis reperitur ſicut monegheta . Verum exiſtimauerunt aliqui quod monegheta ſit baſtiſoſere,eo quod apud tuſcos ita uocetur:ſed error eſt nec eorum ſermo apud ſapientes acceptatur.nam opinio Cõpoſitoris eſt aperte ꝙ ſit ſcariola agreſtis: quæ ſimilis eſt moneghetę,ut innuere uidetur in præſenti loco. Si ergo Compoſitor credit quod baſtiſoſere ſit ſcariola agreſtis,nos debemus intelligere ſcariolam agreſtem quæ formam habet ut ipſe docet: & non moneghetam:quæ non habet odorem nec ſaporem:et pro baſtiſoſere,ſiue ſcariola agreſti intelligitur cicorea agre. ſiue ſcariola agreſtis : quæ florem cœleſtem gerit. Præterea omnes ſpecies endiuiæ uel ſcariolæ uel cicoreæ ſunt laudatæ in iſto ſyrupo.

LXXII.
DE OPPIO.

℞. Opii,pondus gra.iiii.iuſquiami,pondus gra.viii. corticũ mandragoræ gra.i.s.ſeminis apii.℈.iii.ſeminis papaueris,ſeminis lactucarum,ana.℥.i.s.foliorum lactucarum,endiuiæ, uel cicoreæ,ana.M.i.foliorum papaueris,mercurialis,ana.M.i. piſtẽtur groſſo modo,& bulliant in lib.iii.aquæ donec conſũmatur medietas & coletur & addatur zuccharum & inſpiſſetur & clarificetur,& reſeruetur.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus in uſu non eſt. Opium ſecundum Auicen.in.2. cano.eſt ſuccus papaueris nigri & ægyptii ipſum ſeminant.Macer in ca.de tribus generibus papaueris inquit:

Exutis teneris opium faciunt capitellis.
Inciſa leuiter ſumma cute,lacq; quod inde
Defluit,excipiunt cocleis ſiccumq; reſeruant.
Antidotis multis aptum uariiſq; medelis.
Sunt qui contundunt cum lacte ſuo capitella.
De quibus expreſſum ſiccant in ſole liquorem &c.

E RAYNALDO DE VILLA NOVA.
LXXIII.
DE PLANTAGINE, in lib.ii.cap.de Dyſenteria hepatica,& inteſtinorum.

℞. ſucci plantaginis depurati.℥.iiii. aquæ pluuialis uel roſarum quod melius eſt lib.i.ſpodii, nucis cypreſſi, balauſtiæ,ſumach,ſanguinis draconis,gummi arabici,maſticis,thuris,gallarum,hypoquiſtidos,lapidis hematitis,raſuræ eboris ana.ʒ.ii.terantur omnia in prædicto ſucco & aqua roſ.uſque ad medietatem coquantur,& addito zucchato ſiat ſyrupus.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud nos non eſt in uſu. Plantago uero apud Auic.in.2.cano.uocatur lingua arietis,& ſunt ei duæ ſpecies.ſ. maior &minor,maior eſt quam ruſtici noſtri bietam ſylueſtrem dicunt,& minor eſt quinque neruia.quæ alio nomine lanceola uocatur & hæc eſt illa quæ apud falſos herbaticos pro lingua canis habetur,ſed errant.Dioſ.ait uocatur arnogloſſa ſiue eptapleuros,ideſt ſeptem coſtarum.Serap.ait: Liſen alchamel.i. lingua arietis & dicitur arnogloſſa,& eius expoſitio eſt lingua agni,ideo quod Græci nominant arnon agnum & gloſſam linguam,& dicitur etiam eptapleuron.i.habens ſeptem coſtas: nã in folio eius ſunt ſeptem coſtæ: & epta in Græco eſt ſeptem, & pleura.i.coſta.

EX NIC. FLOREN.
LXXIIII.
DE IVA ſecundum Nicolaum Floren.in libro.iii. in cap.de Paralyſi.

℞. Iuæ.M.ii.ſaluiæ,maioranæ,roriſmarini,polii,origani,calamenti,mentaſtri,pulegii,hyſſopi thymi,rutæ domeſticæ & ſylueſtris,betonicæ,ſerpilli ana.M.i.radicum acori, ariſtolochiæ longæ & cotundæ,peucedani,ualerianæ, bryoniæ, gentianæ, diptami ana.℥.s.radicum fœniculi,petroſilii,apii,ſparagi,bruſci ana.℥.i.ſtœcados,aniſi,fœniculi,leuiſtici,ameos,carui, ſileris montani ana.ʒ.iii.pyrethri.℥.i.s. paſſularum.℥.ii. aquæ & mellis quantum ſufficit,& aromatizentur cum cinnamomo,nuce muſcata,& cubebis,& fiat.Iſte enim ſyrupus in hac materia eſt optimus .

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus non eſt in uſu.Iua uero ut dictum fuit eſt uerũ chamæpityos & non eſt chamædryos:ut quidam crediderunt generaliter tenetur quod iua non ſit chamæpityos, ſed errant. Nam ego uidi apud multos apothecarios in ſacculis chamæpityos,ſed nec in ſapore,nec in odore,nec in forma nõ eſt chamæpityos,de quo loquuntur noſtri autores,ſed loco chamæpityos habent chamædryos:unde per hoc dico ſi aſpexeris illam iuam qua moderni utuntur pro iua muſcata:uidebis ꝙ in forma,& in reliquis eſt uerum chamæpityos.

Ioannas Anglicus in cap.de dolore iuncturarum ait:ꝙ prodeſt guttoſis.unde uarſus.

Si capias iuam guttam tollet tibi iuuam.

Serpillum ſecundum Plin.à ſerpendo putant dictum quod in Sylueſtri euenit:in petris maxime.Satiuum non ſerpit,ſed ad palmi altitudinem creſcit. Dio.ſerpillum ſiue ut alii herpillũ: Latini ut cicer erraticum uocant &c.folia & florem ſecundum Circa inſtans medicinæ competunt.

Valeriana,ideſt phu.

Bryonia.i.cucurbita agreſtis. Papias ait: Ampelos leucos ſeu bryonia quam Latini albam uitem uocant : uide de ipſa in confectione de alſeſcera.

LXXV.
DE LILIO, in lib.v.cap.de Boliſmo.

℞. flores lilii albi,& decoquantur in aqua non quidem ſoli quia nocent ſtomacho cum proprietate eorum, ſed cum aliis aromatibus corrigentibus malitiam eorum,& fiat ſyrupus cũ zucchato,& decoctio eorum ſecundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iſtius ſyrupi ſicut inquit ibi Nicolaus,non reperitur deſcriptio apud aliquos autores ſecundum intentionem ipſius poteſt fieri ſicut ipſe docet.

Lilium.ſ.lilium album quod florem album gerit. Roſa anglice habet unam deſcriptionem ſyrupi de lilio,ſed ibi non habet niſi ireos,ideſt lilium cœleſte,& propter id ille eſt ſyrupus de ireos,ut dictum fuit. Macer ait.

Lilia iure ſequi quæ nec ſpecie nec odore
Cedere creduntur,roſeo colata decori.
Nec minus in multis hominum ſunt apta medelis.
Eius radicis bulbus qui lilia profert &c.

Hoc lilium ſatis eſt notum.

LXXVI.
Optimus ad omnem hemorrogiam undecunque ſiat ,ſecundum eundem in libro.v.in cap.de præſeruatione à ſputo ſanguinis & cura eius.

℞. hypocyſthidos,cimolæ,boli armeni, acaciæ,coralli albi & rubei,mumiæ,pſidiæ,gallæ,mentæ,balauſtiæ,gummi arabi. draganti,ſymphiti,corrigiolæ,ſeminis arnogloſſæ,ſumach,radicum pentaphylli,ſanguinis draconis ana.℥.i.decoquantur in aqua pluuiali uſq; ad tertiam,& colentur & addantur lib.iii.zucchari,& fiat ſyrupus.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud nos non eſt in uſu. ſed ſecundũ intentionem Nicolai eſt optimus in illa materia.

Chimolea ſecundũ Dio.eſt gicimolia:cuius alia eſt alba atq; denſa,alia purpurea.Apud Aui.uocatur lutum chimolea:uide de ea ſupra,in confectione eſdræ.

Pſidia eſt cortex mali granati:ſed pſigia eſt ſtorax liquida.

Symphytum de ipſo dictum fuit ꝙ eſt conſolida maior,ſiue anagalicum: uide de ipſo in ſyrupo de pimpinella.

Corrigiolæ.i.polygonia,ſiue centum nodia,ſiue uirga paſtoris.Dioſ.uocat ipſam polygonos maſculum: & ibi etiam deſcribit aliã quæ dicitur polygonos fœmina.Petrus de creſcen.

inquit. Virga pastoris est cardus sylvestris: ille textus non uidetur bene sonare: nam uirga pastoris non est cardus, ut ipse & alii dicunt. Nam si legis capitulum de polygonos apud Dios. cum cap. de uirga pastoris apud Serap. & Auic. uidebis quod idem est. Et idem Ioan. Serap. in cap. de lapide uocat ipsam dimirision, & hæc herba in uiis multum reperitur. Matthæus Syluaticus in cap. de dipsaco.i. cardo fullonum dicit: quod est uirga pastoris: sed non recte. Quidam uocant corrigiolam sanguinariam, sed secundum aliquos sanguinaria est illa herba quam hodie bursam pastoris uocamus, siue à uulgo herba gugiarolla.

LXXVII.

AROMATICVS, in eodem lib. cap. de Debilitate Digestionis.

℞. Cubebarum, garyophyllorum, zingiberis, cinnammomi, nucis muscatæ, cardamomi, macis, calami aromatici ana. ʒ.s. spicæ, masticis, asari, squinanti, folii, ana. ʒ.vi. amomi, ameos, costi, cyperi, carpobalsami, xyloaloes ana. ʒ.iiii. suppistata infundantur in uino albo ueteri ponderis lib.x. tribus diebus, deinde coquantur ad tertiam partem, & cum frigescunt manibus fricentur & colentur, & cum lib.iiii. mellis decoquantur, in uase bene obturato reponantur, & cum musco aromatizentur.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus non est in usu. dicitur autem aromaticus propter species odoriferas quæ in eo ingrediuntur. Isidorus in capitulo de arboribus aromaticis inquit: Aromata sunt quæque fragrantis odoris quæ India & Arabia mittit siue aliæ regiones. nomen autem aromata traxisse uidentur: siue quod aris imposita diuinis inuocationibus apta uideantur: seu quod ipsa aeri inseri ac misceri probantur. nam quid est odor nisi aër contactus.

LXXVIII.

DE CICOREA, in eodem lib. cap. de Oppilatione Hepatis.

℞. Endiuiæ domesticæ, & sylvestris, cicoreę, taraxacon ana. M.ii. cicerbitæ, hepatice, scariolæ, lactucæ, fumiterræ, lupinorũ ana. M.i. hordei non excorticati, alcherhengi ana. ℥.i. liquiritię, capillorum ueneris, cetherach, polythrichi, adianti, cuscutæ an. ʒ.vi. radicum fœniculi, apii, sparagi ana. ℥.ii. ferueant in aqua sufficienti & colentur, & cum zucchàro albo solido fiat syrupus, pro cuius unaquaque libra ponatur ad coquendum. ʒ.iiii. rheubar. electi: & ℈.iiii. spicę ligatæ in petia rara quæ sæpe exprimatur donec syrupus sit perfecte decoctus. dosis. ℥.iii. cum aqua mulsionis seminum communium frigidorum.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus secundum collegium nostrorum doctorum. Ticinensium est ille quo uti debemus: aliqui tamen magis laudant descriptionem Gulielmi Placentini: & ea utuntur sicuti Mediolanenses qui descriptionẽ Guliel. præparant. Ioan. Matthæus gradi. in cap. de cura malarum dispositionum hepatis habet unam aliã descriptionẽ: quæ quasi idem est cũ illa Nicolai: licet aliqua simplicia mutauerit: aliqua omisecit: nunc uero intendo declarare omnes species endiuiæ, cicoreæ uel scariolæ.

Endiuia nomen latinum est post græcum intuba, at abes & post græcum undebe dicunt. In hac uero uolo ostendere omnes species cicoreæ uel endiuiæ uel scariolæ: sed primo uolo ostendere illas species: de quibus ipse Nicolaus in proprio libro loquitur. nam in cap. de debilitate hepatis ait sic. dixit Auic. taraxacon: quam Gentilis dicit esse cicerbitam. siue rostrum porcinum. & Guli. dixit ipsam esse cicoream, & est illa species quæ à multis uocatur planta leonis. hic textus Nicolai uidetur corruptus. nam ipse Nicolus debebat dicere quod dens leonis quæ est species cicoreæ & non planta leonis quæ est herba dicta flaura uel herba maura quæ odorem aspalti habet & hæc est species trifolii quod est consonum. idem in cap. de oppilatione hepatis dicit. taraxacon est species sponsæ solis, & inferius in eodem cap. inquit: Rostrum porcinum est cicerbita &c. Habita opinione Nicoli sequitur opinio Ioannis Anglici in cap. discrasiæ calidæ hepatis quæ est ꝙ altaraxacon est rostrũ porcinum uel cicorea idem sentit in cap. de fistula, ulcere, cancro, & sanie oculorum.

Postquam ostendi uerba Nicoli & Ioannis Anglici de taraxacon & rostro porcino, etiam uolo ostendere opinionem aliorum: & dico quod species endiuię uel cicoreæ sunt septẽ ad numerum, de quibus ipse Nicolus sex species in isto syrupo ponit. Gulielmus autem in sua descriptione non ponit nisi tres. s. cicoream scariolam & bactisoferam, ut per ordinem ostendam.

Endiuia domestica. i. usualis est herba satis nota. sylvestris uero potest dici quod sit crispinus herba. cicorea uero secundũ sententiam modernorum habet flores azurinos uertentes seipsos ad solem: quare sponsa solis, & solsequium uocauerunt de qua Circa instans ait: Sponsa solis est cicorea, uel intuba, uel solsequium. hæc etiam satis est nota. Sera. in cap. de endiuia inquit: undebe sunt species. nam est ex ea domestica & est scariola & est ex ea sylvestris quæ est taraxacon: & est tertia species quæ dicitur candarel & est amiron. etiam secundum Circa instans & Petrũ de crescentiis. endiuia est scariola, Gal. in. 8. simplicium dicit. seris idest endiuiæ, inferius dicit.

Condrinæ est species cicoreæ: uel lactucæ. Auic. in. 2. cano. in cap. de endiuia ait. quod est ex ea sylvestris & hortulana: & est duarum specierum: & magis iuuatiua ex eis hepati est illa q̃ est magis amara. ego credo quod sit cicorea. Idem aliud capitulum facit de taraxacon: & dicit quod est species endiuiæ: etiã ista nota est.

Scariola uero secundum Simonẽ Ia. est uelut lactuca agrestis, nisi quia in dorso costarum habet spinas paruas, sed Matthæus Syl. & Isidorus uolunt quod lactuca agrestis sit scariola ut dictum fuit. etiam hic dicam uerba Isidori quæ in cap. de oleribus dicit: lactuca agrestis sit scariola, ut dictum fuit. etiam hic dicam uerba Isidori quæ in cap. de oleribus dicit: lactuca agrestis est quam sarraliam nominamus: eo quod dorsum eius in modum serræ est. Simon in hac errat. nam in cap. de scariola dicit, quod ipsa est uelut lactuca agrestis, & in capitulo. de sarralia inqt. ex authoritate Isidori quod sarralia est lactuca agrestis, & in fine dicit: ꝙ est scariola, & sic uolunt multi moderni.

Cicerbita uero sicut dicit Nicolus est rostrum porcinum, secundum Gulielmũ est cicorea, & est herba cuius flos est cœlestis. Etiam reperiuntur duæ alię species quæ florem cœlestem habent, & omnes in bladis reperiuntur. Et sic si bene consideretur uidebis quod species endiuiæ uel cicoreæ sunt septem: & sunt istæ. uidelicet endiuia domestica. i. usualis, cicorea quæ ab omnibus nota est: rostrum porcinum, dens leonibus, differunt parum inter se: secundum modernorum opinionem in pratis reperiuntur cum flore croceo, nisi solum in foliis differunt. Post maturationem florum producunt quandam lanuginem albam quæ cum tangitur euolat, & alia est dicta crispinum à uulgo. & hę apud quosdam est lactuca asini, quod non credo sicut patet si legis capitulum de anchusa apud Dio. uidebis ꝙ cum cap. de crispino non conuenit, & est alia species quę dicitur cicociastrũ, & est scariola quæ in bladis reperitur, & omnes istæ species uocantur endiuia uel cicorea uel scariola. Et hę notæ sunt apud sapientes.

Alchechengi seu alchechengi est strignus agrestis, secundũ Dio. & est herba proferens granum rubicundum simile ceraso in uesica inclusum, citrina in colore, quæ à multis uesicaria dicitur, sed apud Lombardos fiaccho nominatur, & in uiis reperitur. Aduertendum est in descriptione præsentis syrupi quod in omnibus codicibus Nicoli quos uidi, deficit dosis hordei & alchechengi ingredientium dictam descriptionem, quod credo accidisse errore scriptoris potius quam alia causa, sed ut haberetur modus dosandi prædicta duo simplicia, uolui cõferre hanc descriptionem cum illa quam ponit Io. Matthæus gradi, qui etiam prædictum syrupum describit: & inueni eas in ordine pondere, & in omnibus aliis concordare, & ipsum dosare prædicta duo simplicia hoc modo: sumit enim hordei nõ excorticati. ℥.ii. Alchechingi, capil. ueneris &c. secundum ordinem Nicoli ana. ʒ.vi. ideo & nos debemus etiam proculdubio eo modo dosare illa duo, uidelicet hordei non excorticati. ℥.ii. alchechingi. ʒ.vi. quanuis præter nostram uoluntatem apposuerint impressores æquales pondus eorum. Nam si sumeremus. ℥.ii. chechingi excederet debitum pondus, nec bene proportionaretur aliis.

Cete-

Ceterach, ſicut dictũ fuit in ſyrupo de ſcolopendria eſt herba quæ à modernis herba dorata dicitur.

Polytrichon eſt herba quæ in puteis & in locis humidis reperitur, ut dictum eſt ſupra in ſyrupo de pimpinella.

LXXIX.

DE FICVBVS, in eodem lib. in capitu. de cura colicæ ex fæce.

Recipe ficum albarum. ℥. i. aquæ. ℥. x. coquantur ad lentum ignem uſque quo uenerint ad ſtatum iulep de quo accipiatur omni die. ℥. iii.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud nos non eſt in uſu. Ficus. i. carica. Serap. in cap. de ficu ex authoritate Gal. inquit: quod ſunt ex eis domeſticæ & ſylueſtres & montanæ, & ex domeſticis quædam ſunt recentes, & quædam ſiccæ, uirtus recentium eſt debilis, quia admiſcetur eis de humiditate, ſiccæ ſunt meliores maxime carnoſæ: ſylueſtris uero ficus ſecundum quoſdam uocatur caprificus: & dicit Pli. ꝙ huius fructus nunquam matureſcunt.

LXXX.

DE ARTEMISIA in lib. vi. in cap. de retentione menſtruorum præternaturam.

℞. artemiſiæ. M. ii. puleg ũ, calamenti, mentaſtri, origani, meliſſæ, perſicariç, ſauinæ, ſanſuci, chamædryos, perforatæ, chamæpityos, matricariæ cum flore, centaureæ minoris, rutæ, betonicæ, meliſſæ ana. M. i. radicum fœniculi, apii, petroſilii, ſparagi, bruſci, ſaxifragiæ, enulæ, diptami, cyperi, rubeæ tinctorũ, ireos, pæoniæ ana. ʒ. i. ſeminis iuniperi, leuiſtici, petroſelini, apii, aniſi, nigellæ carpobalſami, coſti, aſari, pyrethri, caſsiæ ligneæ, cocdumeni, calami aromatici, phu ah. ℥. s. cõquaſſentur & infundãtur in aqua pluuiali ſufficienti per diem & noctem. Poſtea decoquantur ad medietatis aquæ conſumptionem, tunc deponatur ab igne, & dimittatur donec aqua tepuerit: tunc manibus in ipſa aqua poſitis fricentur: poſtea colentur, & in colatura addatur mellis uel zucchari quantum ſufficit, & fiat ſyrupus, & ſi humor fuerit uiſcoſus acetoſetur cum aceto acuto uel ſquillitico & fiat ſyrupus aromatizatus cum cinnamomo & nardo, cuius doſis ſit. ʒ. ii.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud modernos in uſu non eſt: & maxime ſecundum iſtam deſcriptionem, ſed illa deſcriptio qua utimur ẽ magiſtralis quã moderni practicantes, maxime Papienſes multum laudant, & multum ualet ad ea quæ dicit Nicolus. Ioan. Mattheus Gradi in cap. de prouocatione menſtruorum habet unam aliam deſcriptionem quæ ab hac non differt.

Artemiſia ſecundum Circa inſtans eſt mater herbarum. cuius folia magis competunt uſui medicinæ quam radix. Dioſc. in cap. de artemiſia dicit: Artemiſiæ tria ſunt genera, unum eſt quod uocatur artemiſia monoclonos. i. mater herbarum, quæ eſt fructuoſa, & ſimilis abſinthio: folia pinguiora & maiora habens, & haſtas longas: naſcitur in maritimis locis lapidoſis & ſabuloſis: Altera artemiſia tagetes nominatur quæ tenera eſt, ſemen habens minutum, & unam haſtam foliis plenam, & nos lingua latina uocamus thanaſiam, uel ſecundum quoſdam athanaſiam: Eſt & tertia arthemiſia quæ leptafilos dicitur: naſcitur circa foſſas & agros, floſculum eius ſi cõtriueris ſanſuci odorem habet. Galen. 6. ſimpl. ait: Berengeſif. i. artemiſia, ſed textus Auic. in. 2. cano. non uidetur multum conſonus, quia ponit quod eſt abrotanum ꝙ communiter non creditur niſi ſumpſiſſet abrotanum pro artemiſia.

Melliſſa ſecundum modernorum ſententiam eſt ozimum citratum: cuius folia odorem citri habent, etiam citraria dicitur: miror quod Nicolus in iſto ſyrupo habeat. ℞. melliſſæ: & inferius iterũ replicat eandem, credo ꝙ ſit error ſcriptoris, ut oſtẽdam in alia litera.

Perſicaria, ideſt herba ſanctæ Mariæ: & eſt herba quæ habet folia ſimilia perſicis ſignata: apud nos iuxta hortos reperitur exiſtimant quidam quod hæc ſit zingiber caninum, ut uidetur ſentire Auicen. in. 2. cano. etiam putauerunt quidam ꝙ ipſa ſit piper aquæ.

Perforata. i. herba ſancti Ioannis ſiue fugadæmonum, ſiue hypericon, & dicitur perforata, quia folia eius habent foramina parua, in locis domeſticis reperitur. Auerrois in. v. coll. ait: Heuon. i. ſerichypericon, nelifricon: & quidam appellant hanc herbam cordialem, eo ꝙ aſsimilatur cordi.

Matricaria etiam eſt artemiſia, & eſt illa quam Dioſco. uocat leptaphyllos, ſed Auic. in. 2. cano. uocat ipſam uchuen aliquando alacoen. & hæc eſt quã Lombardi criſpulam dicunt, de ipſa melius oſtendam infra in cap. de trochiſcis alindaracaron, ſi Deus uoluerit.

Melliſſa ut dictum fuit, eſt ozimum citratum, miror ꝙ Nicolus in iſto ſyrupo habet ſuperius melliſſam, & inferius iterum habet melliſſam, ſed exiſtimo quod ſit errore ſcriptoris. Nam Ioan. Matthæus gradi loco eius habet abugilliſſam. i. lactucam aſini: ſicut patet apud Auic. in. 2. cano. in proprio cap. de abugilliſſe, & idem de ipſa quatuor cap. facit, unum ſub nomine abugilliſſe, aliud ſub nomine hearſelli, aliud ſub nomine lactuce aſini, aliud ſub nomine ſemiar, & hæc apud Dioſ. uocatur ancuſa. Sapientes uero exiſtimant quod Nicolus uolebat dicere abugilliſſe, ut dicit Ioan. Mattheus, & dicunt quod loco eius poteſt poni lactuca uſualis.

Leuiſticum apud Auic. uocatur cheiſim: & eſt ſemen ſatis notum, ſed eius genera ſunt duo. ſ. hortulanum & campeſtre, hortulanum uero eſt proprium illud quod notum eſt, campeſtre ſecundum modernorum opinionem eſt cordumenũ, ſiue carui agreſte, & ambæ in iſto ſyrupo ingrediuntur.

Cordumenum ſecundum Serap. eſt carui agreſte. Ioan. Arculanus in cap. de epilepſia in electuario quod ualet ad omnẽ epilepſiam inquit quod cordumenum eſt cardamomum, ſed mihi non placet. liber qui dicitur Albuchaſis in tracta. 2. in cap. de forma ſtypticandi oleum ad faciendum oleum de lilio ait: Carui agreſte, & eſt cordumenum. ſimiliter ait. Guil. Placen. in diſtinctione de theriaca ut dictum fuit, & hic pro cordumeno intelligitur ſemen leuiſtici campeſtris, & hoc eſt ſemen ꝙ reperitur ſub planta peucedani. & hoc eſt ex ſecretis ſimpliciũ.

EX GENTILE DE FVLGINEO.

LXXXI.

DE ENDIVIA, inuentione Gentilis de Fulgineo.

℞. Succi endiuiæ, ſucci hepaticæ ana. lib. iii. clarificentur prædicti ſucci ad ignem ut expedit. roſarum, uiolarum, lenticulæ, aquæ florum nenupharis, polytrichi ana. ℥. s. capillorum ueneris, hordei mundi, ſeminum communium maiorum frigidorũ ana. ℥. i. fiat ſyrupus cum zuccharo. quantum ſufficit, ſecundum artem, & aromatizetur cum ſandalis albis & rube. & berberis, ſeminum cytoniorum, lig. aloes, cinnamo. corticum citri. ana. ℈. i. & uſui reſeruetur.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus ſecundum plurimum eſt ille quo utimur pro ſyrupo de endiuia compoſito: tamen ſunt qui faciunt ipſum ſecundum deſcriptionem quam ſuperius poſui ex authoritate. Franciſci de pedemontium: & ſic ambæ habent efficaciam. Hepatica eſt herba ſatis nota Dio. uocat ipſam lichenam, ut dictũ fuit in ſyrupo de hepatica.

DE OFFICINIS, uulgo MAGISTRALIS.

LXXXII.

AD MATRICEM.

℞. Matricariæ, carpobalſami, calami aromatici, xylobalſami ſileris montani, caſsiæ ligneæ ana. ʒ. iiii. aniſi, fœniculi, ſeminis carui, pulegii origani, calamenti, roriſmarini, ſerpilii ana. M. i. ligni aloes, doronici, cinnamomi. ana. ʒ. ii. ſeminis agni caſti, cuſcutæ ana. ʒ. iiii. radicũ mandragoræ, iuſquiami ana. ℥. s. mellis deſpumati quantũ ſufficit. fiat ſyrupus ſecundũ artẽ. dentur mulieribus habentibus malum ſtomachum frigidum, & ad paſsionem matricis mirabiliter ualet.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus ſecundum iſtam deſcriptionem eſt in uſu in partibus Mediolanenſibus, & debet fieri decoctio cum aqua ferrata ad pondus lib. viii. & lib. 2. uini albi odoriferi, & omnia coquantur uſque ad conſumptionem medietatis. Matthæus Syl. de ipſa loquitur in litera ferugo. matricaria eſt artemiſia: & eſt illa quam Dio. uocat parthenion: ſed Aui. uocat ipſam uchuẽ. aliquando alacoen: quod idem eſt. & hęc eſt herba quam Lombardi criſpulam uocant.

Agnus castus.s.semen notum est. Dios.inquit: Agnus siue agigos latine alexandrina appellata. Serap. de ipso duo capitula facit. unum de arbore quod dicit agnus castus. aliud de piperella quæ est semen eius. infra apparebit descriptio troc. de agno casto: & ibi melius ostendam si domino placuerit.

LXXXIII.

DE ARTEMISIA.

℞. Florum Artemisiæ. M.ii. calamenti, folii, saturegiæ, origani, thymi, timarisci, stœcados ana. M.i. florum camæmillæ, florum mellilotii, sansuci, anthos. añ. ℥.i. blactæ bizantiæ, calami aromatici ana. ʒ.iii. spicæ celticæ. ʒ.i. chamædryos, matricariæ minoris, bethonicæ, abrotani ana. M.s. acori, prassii, foliorum rubeæ maiorum, sileris montani ana. ʒ.i. assari, squinanti, anisi marathri, ameos, apii, ana. ʒ.vi. fiat decoctio ex istis, & cum melle quantum sufficit fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus est ille qui generaliter in usu est: tamen hodie inueni unam aliam descriptionem quam describit Nicolus florentinus: quæ etiam est laudata apud nostros doctores, de qua uide supra: tamen uide utranque & elige quam uolueris.

Artemisia.i. altilia berengesit. Papias ait: Artemisia ab inuentore dicta: ut Plinio placet herba à Gentilibus Dianæ consecrata, nam græce arthemis Diana dicitur. Macer inquit in principio libelli sui.

Herbarum quasdam dicturus carmine uires.
Herbarum matri dedit artemisia nomen.
Cui græcus sermo iustum puto ponere primo.
Huius opem fecitur prior inuenisse Diana.
Arthemis græce quæ dicitur. indeque nomen.

Herba tenent &c. sed Circa instans est mater herbarum.

Folium.i. malabathrum, loco eius ponatur spica: aut macis saturegia.i. thymbra: Pli. inquit: Tymbra uero quæ sit cunicula hæc apud nos habet uocabulum, & aliud saturegia dicta in cõdimentario genere: seritur mense Februario.

Anthos græce est flos, unde alosanthos.i. salis flos, sed hic p anthos intelligitur flos rorismarini, inde Nicolaus dianthos dicit: quia fit de floribus rorismarini. ẽt flos eius dicitur alchilil.

Matricaria minor secundum plurimum est secunda species artemisie. Dio. de forma ipsius describit, & hæc est illa quã hodie tenacetum. siue daneta uocant.

Abrotanum herba est satis nota. Ioan. Serap. in cap. de retẽtione menstruorum, & cura eius inquit: Sanguasora est abrotanum. in antidotario in decoctione ad hydropicos dicit: Belengesif est sanguasora hic textus Serap. non uidetur uerus: nam ipse uult quod sanguasora, & abrotanum & berengesif sint idẽ sed non est, quia berengesif: apud Gal. ac Simonem est artemisia, & non est abrotanum: ut dicit Ioan. Sera. ac Aui.

LXXXIIII.

CORDIALIS.

℞. Mellissæ, buglossæ, boraginis, endiuiæ, lactucæ ana. M.ii. seminum communium frigidorum maiorum, sandalorum, rubeorum, acetosæ ana. ℥ i. fiat decoctio cum aqua rosata, aquæ mellissæ, aquæ buglossæ, aquæ endiuiæ, aquæ boraginis, uini granatorum, uini berberorum, agresti, succi ranciorũ ana. ℥.vi. zucchari albi lib.vi. misce, & fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus in Papia non est ualde in usu. sed in Mediolano magis: & sine dubio est cordialis: quia cõfortat cor, & custodit pericula quæ accidunt in corde.

EX HIERONYMO DE CASALI.

LXXXV.

DE ACORO, secundum intentionem domini magistri Hieronymi de Casali physici clarissimi.

℞. radicum acori. ℥.iii. hyssopi, calamenti, origani siccæ, mellissæ, buglossæ. añ. M.s. stœcados arabi, polypodii, pyrethri boni ana. ʒ.vii. piperis longi & nigri ana. ʒ.iii. cinnamomi fini, zingiber. fini, senæ bonæ ana. ℥.s. myrob. chebulorum, indorum, emblicorum ana. ʒ.i.s. sansuci, rutæ, betonicæ, pulegii, saluiæ ana. ʒ.vi. hasce, epithymi ana. ℥.i. zucchari libr.iiii. fiat syrupus secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus à modernis practicãtibus non est ualde in usu sed tempore domini magistri Hieronymi magis erat in usu & ipse laudat eum ad ægritudines neruorum, & ad multa alia. Acorus secundum Dios. herba uenera uel aphrodisia uel piper apum. Plin. super hoc ait: quod semper in aquosis nascitur. Serap. dicit: Hueg.i. acorus & nominatur spatella: quidam uocãt ipsum geliam, & ab aliis gladiolus palustris dicitur. Arabice uero nominatur huegi uel ogi: radix eius usui medicinæ competit.

Hasce.i. thymus. Io. Sera. in cap. de retentione menstruorũ dicit: Alsoura.i. alhasce, quod idem est.

DE OFFICINIS.

LXXXVI.

DE SCABIOSA.

℞. succi scabiosæ depurati lib.i. aquæ decoctionis hordei, capillorum ueneris ana. quantum sufficit, zucchari lib.ii. dissoluti in prædicto succo, & decoctione, cui addantur corallorum rubeorum tritorum. ʒ. iii. ligatorum in pecia rara, & ex eis fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus in partibus nostris non est ualde in usu. Scabiosa uero est herba satis nota, sed miror quod nostri autores de ipsa non loquuntur: tamen secundum intentionem Matthei Sylua. dicit: Scabiosa Latine, Græce stibes uel stibeos: & ibi loquitur de scabiosa ex authoritate Dio. sub litera scabiosa, quod non reperitur. uerum est quod Diosco. cap. unum facit de stibeos, sed ignoro quod illud sit de scabiosa, sed secundum intẽtionem Matthei, idem est. Concoregius in cap. de tussi in fine capituli inquit sic, sed quia scabiosa confert in hac passione, & parum de ea dicitur ab autoribus, ideo hos uersus nota.

Vrbanus per se nescit precium scabiosæ.
Nam purgat pectus quod comprimit ægra senectus.
Purgat pulmonem laterisq; simul regionem.
Rumpit apostemata, lenit uirtute probata.
Emplastra foris necat antracem tribus horis.
Intus potatur, & sic unus euacuatur.

LXXXVII.

DE BETONICA.

℞. betonicæ. M.i. rutæ, chelidoniæ, fragrariæ, eufragiæ, leuistici, pulegii, chamædryos, rorismarini, origani, foliorum lauri, saluiæ, hyssopi, liquiritiæ, rubeæ tinctorum, garyophyllatæ.i. sanamundæ ana. M.s. seminis anisi, anethi, ameos, petrosilii, lactucæ ana. ℥.i.s. rosarum, florum boraginis ana. ℥.i.s. rosarum, florum boraginis ana. ℥.i. fiat ex ipsis decoctio, & cum zucchao albo fiat syrupus.

COMMEN. MANLII.

Iste syrupus apud nos non est in usu. Sed in Mediolano utuntur ipso.

Betonica uero est herba satis nota. Dio. uocat ipsam betonicam. Serap. in cap. de betonica dicit plurimum quod ex ea administratur sunt folia. Gale. in. 7. simpli. dicit: Cestrum latine dictum betonica Macer ait. Betonicam soliti sunt cestron dicere Græci.

Pli. uetones in Hyspania eam quæ betonica dicitur in Gallia: in Italia autem sarratula, à Græcis cestrõ dicitur Auer. in. 5. col. ait: Alchison quæ in latino dicitur betonica, & in Persica lingua berahuem.

Fragraria herba est ferens fragra, & granum ipsum secundũ Matth. Sylua. est granum acetosum, eius planta similis pentaphyllon est qua propter Pli. in cap. de quinq; folio dicit: Quinque folium fragra gignere, non quod illud sit quinque folium quo nos utimur in medicinis, sed ad eius similitudinem. s. à numero foliorum quinq; folium appellauit apud nos uero fragra sunt fructus, qui quando maturescunt, rubicundi efficiuntur, & satis noti sunt.

Euphragia est herba quæ in pratis ac alibi inuenitur, & secundum Mattheum Sylua. est herba adhil, & laudat ipsam, qa medetur ægritudinibus oculorum.

LXXXVIII.

DE LVPVLIS.

℞. succi lupulorum lib.ii.
Succi fumiterræ lib.i.

Purificentur ſucci, & cum lib. iii. zuccha. fiat ſyrupus.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud nos non eſt in uſu. Lupulus uero ſecundum Meſ. eſt ſpecies uolubilis, & eſt habens folia ſimilia citrulo: cuius flos eſt ſicut ampullæ adhærentes: ipſa uero planta dum eſt recens, in principio hortus ſui comeditur cima ipſius. Petrus de creſcen. dicit: Humilus. i. leuertigo: flos eius, propter ſiccationem maximam ſuam ſeruatur per longiſſimum tempus in uirtute ſua: ita quod uulgaris opinio eſt quod nunquã putreſcat, & eſt acuti odoris, & fortis: hæc apud nos in hortis reperitur.

LXXXIX.

DE BVGLOSSA.

℞. ſucci bugloſſæ, ſucci boraginis ana. lib. ii. ſucci pomorũ dulcium lib. i. s. folliculorum ſenæ. ℥. iiii. croci. ʒ. ii. folliculi ſenæ, & crocus ponantur in infuſione per diem & noctem in parũ aquæ, & cum illa infuſione fiat decoctio, & cum ſucco & lib. iii. zucchari, fiat ſyrupus ſecundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus in uſu non eſt apud nos. Bugloſſa uero herba eſt ſatis nota. Gal. in vi. ſimp. dicit: Liſen althaur. i. lingua bouis. Iſidorus ait: Bugloſſa à Græcis dicta eo quod folia aſperrima ad modum linguæ bouis habeat. Auic. in. 2. cano. de ea loquitur in tribus locis, uidelicet in cap. de chenzauguen, & in capit. de lingua bouis, & in cap. de maru, & ſecundum quoſdam habetur opinio, ꝙ ipſe. Aui. non cognouerit ueram bugloſſam.

XC.

DE SVCCO ENDIVIÆ.

℞. ſucci endiuiæ depurati lib. viii.

Zucchari tabarzeth lib. v. s.

Fiat ſyrupus ſecundum artem.

COMMEN. MANLII.

Iſte ſyrupus apud omnes generaliter eſt in uſu, & miror qđ deſcriptio ſua ab autoribus autenticis nõ reperiatur, unde quã do doctor ordinat ſyrupum de endiuia ſimpliciter de iſto tenet intelligitur, & eſt ſyrupus de endiuia ſimplex, uel ſyrupus de ſucco endiuiæ: ſupra poſitæ fuerunt duæ deſcriptiones, ſed ſunt deſcriptiones ſyrupi de endiuia compoſiti.

XCI.

ROSATVS ex infuſione Roſarum ſiccarum.

℞. Infuſionis Roſarum ſiccarum, } ana lib. ii.
Zucchari, }

Coquatur & coletur, & fiat ſyrupus ſecundum artem.

COMMEN. MANLII.

Modus autem faciendi infuſionem roſarum ſiccarum eſt ſicut fit ex roſis uiridibus: cuius deſcriptionem ipſius ſupraposui. Et ſcias quod etiam iſta deſcriptione aliquando utimur: tamen raro, ſi eſſet aliquis qui uellet facere ſyrupum roſaruñ ſolutiuum uideat deſcriptionem ſuam apud Aui. in. 5. cañ. in fen. in xxiiii. in ca. de ſolutiuis, ſed non eſt in uſu.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO SEXTA.

ROB, uel ROBVB, hoc eſt SAPAS, uel SVCCOS MEDICATOS continens.

EX MESVE.

I.

DE RIBES.

RECIPE ſucci ribes lib. x. decoquatur cũ facilitate uſque dum conſumatur tertia ipſius, deinde coletur & dimittatur reſidere uſque dum clareſcat, deinde coquatur cum multa facilitate in uaſe uitreo uſq; dum habeat ſpiſſitudinem, aut exponatur ſoli uſq; dum pingueſcat, & conſeruetur.

COMMEN. MANLII.

Rob uero apud Arabes eſt, ſuccus cuiuſdam fructus coctus ad ſpiſſitudinem ut ſeruari poſſit. Aui. in. 5. cano. in. 6. tract. poſuit differentiam quæ eſt inter ſyrupum & robub, & ait quod ſyrupi ſunt decoctiones, & ſucci inſpiſſati cum dulcedine, & robub ſunt ſucci inſpiſſati per ſeipſos. Gal. in lib. ſecretorũ in cap. de Phreneſi & tuſſi ſicca, & febre concluſa ait: Coagulatum & eſt rob: tamen ſcias quando ſimpliciter reperitur rob intelligitur muſtum coctum.

Ribes ſecundum Serap. eſt planta habens capreolos recentes rubeos ad uiriditatem tendentes. in fine cap. ait. Et putaueruntaliqui medicorum quod ſit illa quam nos nominamus acetoſam. i. lapacium: & putauerunt alii quod ipſa ſit granum acetoſum quod defertur ex coraſceni: & Gulicl. Placen. ait, ribes. i. acetoſa uel acetoſella quod non creditur. nam aliud eſt ribes: aliud eſt acetoſa. uerum eſt quod ambæ uidentur habere eandem uirtutem: ſed non ſunt eædem. Aui. in. 2. cano. in capit. de ribes ait. ineſt ei uirtus acetoſitatis citri agreſtæ. Et ſit in Damaſco ſyrupus de ribes qui defertur ad nos: & utimur ipſo.

II.

OMPHACON, uulgo de AGRESTA
Modus eius eſt ſicut Rob de Ribes.

COMMEN. MANLII.
In uſu non eſt.

III.

DE CORNIBVS, ualens ſicut Rob de Agreſta.

℞. Succi Cornium, & proprie quibus eſt meditatio inter maturitatẽ, & acerbitatẽ, & operatio eius eſt ſicut Rob de Ribes.

COMMEN. MANLII.

Cornu eſt fructus ſimilis oliuæ, ſed oblongior apud nos in hortis naſcitur. hoc apud Dioſ. uocatur cranea arbor. i. cornea ſemen habet ſimile oliuæ ſed paulo oblongius & uiride, quod cum maturum fuerit obruffi coloris eſt. exiſtimant quidam ꝙ iſte ſit fructus qui apud Auicen. in. 2. cano. uocatur mauran. Quid meth. ait.

Corna quæ & in duris hærentia mora rubetis.

Et Virgilius.

Victum infelicem baccas, lapidoſaq; corna
Dant rami.

IIII.

DE SVMACH.

Rob de Sumach ualet ſicut Rob. de Berberis, &
eius operatio eſt ſicut Rob de Ribes.

COMMEN. MANLII.

Non eſt in uſu: ſumach ſecundum Auic. aliud eſt coraſceni: & aliud eſt ſeni minus coraſceno rubeum: lentis ſimilitudinem habens, & eſt conueniens ei cui conueniunt acatia, & roſa &c. Sera. cap. de ſumach dicit ex authoritate Dioſ. ſumach ſunt qui dam qui nominant ipſum adiuratio. & eſt ſumach cibus in arabico, & eſt planta quæ dicitur ros barſoditicos: & eſt in arabico ſumach coriorum, & eſt arbor naſcens in locis ſaxoſis, cuius longitudo eſt duorum brachiorum, folia habens oblonga quorum color uergit ad rubedinem ſanguinis, grana habet magnitudine lentiſci aliquantulum lata, iuuamentum eius eſt in cortice granorũ. Gal. melius quod eſt in tota arbore eſt cortex grani eius: & ſuccus eius, ſecundum Circa inſtans eius granum per quatuor annos ſeruatur.

V.

DE MORIS SENI.

Rob de Moris ſeni immaturis ualet ſicut Rob
de Sumach, & ſit ſicut illud.

COMMEN. MANLII.
Non eſt in uſu.

Peroratio in. IIII. V. & VI. Sectiones.

Sectioni de ſyrupus & robub ſecundum intentionem diui Meſuæ & aliorum doctorum hoc loco finem imponimus: uertamus modo ſermonẽ noſtrũ in ſectionem de decoctionibus. Illuminet igitur ſenſus & corda noſtra ille qui eſt lux ueritas & uita.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO SEPTIMA.

APOZEMATA, uel DECOCTIONE continens

EX ANTIDOTARIO MESVÆ.

I.

ADIANTI, uulgo capillorum ueneris.

RECIPE Capi.uene. ℥.i. fumiterræ.℥.i.lupuli, uiolarum ficcarum ana.ʒ.viii. prunorum numero.xl. iuiubæ numero. xx. coquantur in libr.iii. aquæ cum facilitate usque dum redcant ad lib.i.& proiice in ea casfiæ fistulę mundatæ à cortice suo.℥.iii.tamarindorum.℥.ii.*siracost.℥.i.rheubarbari boni.ʒ.iii.fricetur manibus,& coletur,& propinetur ius in mane,& quandoq; ponit loco aquę,seri caprini.i. aquæ lactis uel casei lib.iiii.

* Mannam appellant

COMMEN. MANLII.

Decoctio uero est apozima diuersarum medicinarum.f. aqua,in qua medicinæ coquuntur.idem in cap.de tussi humida habet unam aliam descriptionem,sed non est eadem.in fine decoctionis dicit. Et si uolueris accipe ex hac decoctione libr. ii.& cum meihueg.i.uino cocto,& zucchari. ℥.x. fiat syrupus, & per ista uerba quæ dicit Mesue existimant quidam q̃ ex illa decoctione potest fieri syrupus de capillo ueneris.

Capillus ueneris apud Auicen.in.2.cano.uocatur bescegna sceen,&dicit quod est coriandrum putei,& Persice est bescegna sceen:& Siriace est capillus porcinus: & arabice est capillus alagul.Isidorus dicit:Capillum ueneris uocatum,siue quod elapsos post alopiciam capillos recreat,uel quod capillorũ fluores coerceat,uel quod sit uirgulis nigris leuibus cum splendore quasi uopilli:eius species secundum modernorum opinionem sunt tres.f.capillus ueneris qui satis est notus: polytrichõ quod herba est quæ in puteis reperitur:& adianton quod similitudinem habet capillorum ueneris,& hæc iuxta fossos reperitur,&sic iste tres species in uirtute differunt parum ab inuicẽ.

Siracost est species mannæ sicut apparet apud Aui.in.2.cañ. in ca.de manna.& dicunt quidam sapientes q̃ siracost est deterior aliis speciebus mannæ.

EX RASI.

II.

DE EPITHYMO, in.9. Almanso. capitulo de melancholia.

℞. myroba.indorum.ʒ.x.polypodii.ʒ.v.senæ.ʒ.xi. turbith.ʒ.iiii.stoecados.ʒ.x.passularum enucleatarum.ʒ v. epithymi cretensis.ʒ.x. omnia excepto epithymo in tribus libris aquæ coquenda sunt donec ad unam libram & mediam redeant, & cũ hoc factum fuerit addatur epithymum,& illico ab igne remoueantur,& dimittantur donec infrigidari ceperint, cumq; infrigidata fuerint manibus fricata colentur,ac usui referuentur.

COMMEN. MANLII.

Hæc decoctio de epithymo secundũ aliquos est illa de qua intellexit Rasis in hoc.9.in cap.de hæmorrhoidibus & fistulis & ragadis in fine confectionis de scoria ferri,cum dixit, conficiatur cum apozimate emblicorum sicut in cap.de melancholia nominamus:sed si bene consideremus ista non est apozima emblicorum,de quo Ras.intelligit,quia ibi non ingrediuntur emblici. uerum potius apozima de qua intelligere debemus, est illa quæ ponitur à Rasi in fine dicti cap.de melancholia. in descriptione electuarii lætificantis in qua ingrediuntur myrobalani,chebuli,& emblici hoc modo.℞.myrab.chebul.emblic. ana.numero.xx.terantur,& in tribus lib.aquæ coquantur donec ad unam redeant,& colentur,& profecto de isto apozimate intelligere debemus,ut uolunt sapientes, & eam ponere in dicta confectione de scoria ferri,& non decoctione de epithymo quæ non conueniret in casu,licet in declaratione dictæ cõfectionis dictum sit debere intelligi decoctionem de epithymo superius scriptam.

EX PETRO TVSSIGNANA.

III.

COMMVNIS, in cap.de Paralysi,tremore,tortura,& spasmo de repletione.

℞. hordei.℥.iiii.prunorum numero.xii.liquiritiæ, tamarindorum,anisi,fœniculi ana.℥.s.aquæ lib.iii.bulliant simul usque ad consumptionẽ tertiæ partis lento igne,& conseruetur.

COMMEN. MANLII.

Hæc decoctio apud nos est multum in usu,sed sunt ex hominibus qui faciunt ipsam per aliam secundum uoluntatem decoctorum, & si secundum istam descriptionem facere uolueris addantur in fine decoctionis iam dictæ buglossæ & boraginis ana.parum,& usui reserua:& quanto recentior tanto melior: in ampullis de uitro melius conseruatur.Isido.dicit:q̃ ampulla est dicta quasi ampla bulla.similis est enim in rotunditate bullis quæ ex spumis aquarum fiunt,atq; ita inflantur uento.

EX BARTHO. MONTAGNANA.

IIII.

PECTORALIS, in Antidotario.

℞.caricarum pinguium.i.ficuum siccarum.ʒ. vi. dactylorum pinguium,prasii,seminis apii,fœniculi,passularum,capil.ueneris, hyssopi,liquiritiæ ana.ʒ.v. coquantur omnia in libr. xiiii. aquę usque ad consumptionem medietatis, & coletur, & fiat decoctio.

COMMEN. MANLII.

Hęc decoctio fit ex uariis intentionibus,sunt quidam qui faciunt ipsam magistraliter,& sunt quidam qui faciunt ipsam secundum aliam descriptionem,sicut est intentio medicorum.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO OCTAVA.

PASTILLOS, uel TROCHISCOS č quamplurimis continens.

EX MESVE.

I.

GALLIÆ MVSCATÆ.

℞. Xyloaloes crudi.boni,& electi.ʒ.v.
Ambræ,*ʒ.iii.
Moschi boni.ʒ.i.
Glutinis tragacanthi,†
Aquæ rosatæ quantum sufficit ad miscendum ea.Fiant trochisci similes foliis myrti,& sigillentur,& in uase uitri reponantur & administrentur.Apud alios dissoluitur ambra in uase uitreo cum oleo de ben pauco,ac eo cætera conficiunt.

*alias Partes.ii.ex Sylui interpretatione.
†in aqua rosati solutum.

COMMEN. MANLII.

HÆC cõfectio apud apothecarios est multum in usu, & maxime secundum istam descriptionem. Et dixerunt sapientes quod ista descriptio debet poni in confectionibus ac electuariis quæ sunt ex authoritate ipsius Mesuæ. Nicolaus in suo antidota.habet aliam descriptionem confectionis galliæ muscatæ quæ etiam est in usu. Et sapientes dixerunt quod etiam secundum illam descriptionem debet fieri, & administrari in confectionibus ac aliis quæ sunt ex authoritate Nicolai. sunt ex hominibus qui uocant trochis de gallia muscata Me

ta Mesuæ. & dicunt quod gallia dicitur à quadam prouincia sic nominata. Guliel. Placentinus inquit: Gallia est quædam herba: quę gallias odorifera appellatur Serap. de gallia cap. facit: & dicit quod est such. Rasis in. 9. Almansoris describit trochiscos muscatos: sed non sunt idem de quibus infra.

Trochiscus autem dicitur à trochos quod est rota: quia trochiscus est factus ad modum rotæ. Simon Ianuen. inquit: Trochiscus dictus à trochos græco: quod est rota uel aliquid simile rotundum Mesuæ dicit quod fiant troc. similes foliis myrti. hodierni apothecarii non faciunt ipsos illo modo, sed faciunt ad modum rotę currentis, ut est notum. Mesuę dicit, quod prædicti troc. debent sigillari. liber autem qui dicitur Bulchasim, in tracta. 2. docet modum faciendi sigillum, quo sigillantur trochisci, & fit sigillum ex ligno ebani, aut buxi, aut eboris, aut alterius cei.

Oleum de ben. i. de granis ben quod uocatur balanium & non musrellinum: ut quidam potauerunt. eius faciendi modū ponit Mesuæ: de quo infra.

APPENDIX.

Ambracani, loco Ambræ, in hac compositione apud quam plurimos, uulgarem loquendi modum secutos, non ineleganter legitur Ambracani enim seu Ambracanum uel uulgaribus, Græcorū ἄμπαρ aut ἄμβαρ, Arabumq́; Ambarum seu Ambra, ulla absque controuersia omnino existit. At cum hoc è Cucullatorum turbæ nonnulli, altiora forsan perscrutātes, minime adnotassent, non sine maximo errore bipartitam dictionem processus inepte finxerunt, atq; ambræ camphoram addiderunt, mendose sic legentes, ambræ, camphoræ, &c. quodq; absurdissimū fit, ne dum frigidę eorum rationes, uerum res ipsa (ut alias abūde exponemus,) belle indicat. Non enim galliam moschatam sed uerius camphuratam perscribunt, cum tanta sit camphuræ uis, ut omni ex parte compositionem immutet.

II.
GALLIA SEBELLINÆ.

℞. Foliorum rosarum recentium, & humidarum, quæ iam incipiunt reserare nodos. ℥ i. s. terantur cōtritione ultima in mortario lapideo. deinde proiiciantur super illas.

*Aloes boni, & electi, *[margin: alias Xylo aloes.]*
Garyophyllorum,
Gummi,
Spicæ indę, } ana. ʒ i. s.
Sandali citrini. ʒ ii.
Ramich. ʒ iii.

Quæ trita prius minutissime sicut alchohol, terantur cum rosis, & humectentur cum modico aquæ rosatæ infusionis gūmi arabici, & iterum terantur. Deinde iterum humectentur, & terantur, & hoc fiat per diem unum. ultimo uero aromatizentur cum musci. ʒ i. partibus duabus i. ℈ ii.

Ambræ, *[margin: †alias. Aur. i. sed mendose.]*
Camphoræ. } ana. †aur. s.
Forma trochiscos, & sigilla.

COMMEN. MANLII.

Confectio galliæ sebellinæ non est in usu: tamen ingreditur in confectione aromatici nardini, sed loco eius sunt qui ponūt galliam muscatam.

III.
GALLIÆ ALEPHANGINÆ, & eius interpretatio de aromatibus, & est illa de qua Antiqui considerant, & de qua plurimum loquuntur.

℞. Emblicorum bonorum abiectis ossibus. ℥ iiii. conterantur contritione grossa, & ponantur in uase uitreo, & fundatur super eos aquæ rosatæ bonę & electæ infusionis rosarum siccarum. & corticum citrorū li. s. & stringatur os uasis, & dimittatur per dies tres. deinde fundantur in eis aquæ prędictæ infusionis. ℥ iiii. & in crastinum fiat similiter usquequo emblicorum uirtus in aqua impressa fit. tunc uero ℞. ligni aloes boni. ʒ viii. ramich. ℥ i. s. rosarum. ʒ x. garyophyllorum. ʒ. x. spicæ indæ. ʒ iii. sandali citrini aromatici. ʒ iiii. gummi arabi. ʒ vi. terantur omnia sicut alchohol. i. subtiliter sicut sunt atomi solares. & fundatur super ea parum succi infusionis prędictæ emblicorum, & terantur cum eo usque dum totum in eo paulatim fundatur. ultimo aromatizentur cum. ʒ i. camphoræ & ambræ. ʒ ii. musci boni. dra. ii. fiant inde trochisci, & sigillentur sicut diximus, & ponantur in uase uitreo & administrentur.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio istius gallię secundum intentionem Mesuæ. eius interpretatio est de aromatibus quæ apud nos est in usu Liber qui dicitur Bulchasis docet modum faciendi trochiscos de gallia & inquit: Si uis facere trochiscos alios de such. i. gallia. sed non sunt idem infra ait. quando autem transiuerit super eos annus erit gallia bona, & quanto amplius tempus habuerit tanto erit gallia melior: & galliæ quatuor sunt species. s.: gallia ex musco, & gallia ex uentribus, & ex corio, & ex aqua. Operatio galliæ ex musco est illa quam dixi, & iterabo operationem eius breuiter quando ramich fuerit siccum: & est quod accipias ex musco, & teras ipsum per se, & teras ramich per se: & cribra cum cribro mediocri, & proiice super ipsum muscum, & malaxa in uase, quod arabice dicitur salachia cum oleo de cheiri, aut zabath, & fac trochiscos, & existimant quidam sapientes quod isti trochisci sunt illud quod nos zebeth uocamus: Simon Ianuensis inquit: In litera gallia muscata dicebat Iudeus uocari zebeth arabicæ, nos seneram uocamus & cætera.

IIII.
DIARHODON.

℞. Poliorum rosarum rubearum aur. vi. spicæ aromaticæ. i. nardi. aur. ii. liquiritiæ aur. iii. ligni aloes aur. ii. spodii aur. i. croci aur. s. masticis. drach. ii. confice cum uino albo, & fiant inde trochisci.

COMMEN. MANLII.

Trochisri diarhodon secundum Mattheum Syluaticū sunt trochisci de rosis: tamen secundum intentionem Mesuæ aliud sunt troc. diarhodon, & aliud sunt troc. de rosis, ut apparebit. quod ipse Mesue aliam descriptionem facit. & de hac debent fieri duæ descriptiones, quarum una est ista domini Mesuæ, q̄ solum debet administrari in suis confectionibus, ut est in diarhodon & in electuario de gemmis, & in aliis. Alia uero descriptio est ex authoritate Nicolai, & illa debet administrari in suis cōfectionibus, ut docet ipse Aui. in. 5. can. habet trochiscos de rosis nominatos diarhodon, sed non sunt in usu.

V.
DE ROSIS.

℞. Foliorum rosarum. ʒ x. liquiritiæ. ʒ. v. spicæ aromaticæ. i. nardi. ʒ ii. s. confice cum uino albo, & si laxatiuum facere uolueris adde scamoneæ. dra. iii. & reseruentur.

COMMEN. MANLII.

Isti tro. sunt illi quibus nos utimur. idem inferius habet unā aliam descriptionem, sed hęc est nobilior illa. Auic. in. 5. cano. habet multas descriptiones: quarum prima descriptio est de rosis uniuersitatis: secunda est de rosis asclepiadis: tertia est de rosis cum scamonea, & iste eædem sunt cum illis domini Mesuæ addendo scamoneam, ut dicit ipse: alii faciunt cum spodio alii cum spica, & sic de singulis, sed non sunt in usu. Rasis in. 9. Alman. in cap. de his quæ confortant stomachum: & ciborum perficiunt digestionem, habet unam aliam descriptionem, & in. 10. Alman. in cap. de quotidiana quæ uocatur phlegmatica, habet unam aliam descriptionem quā nominat de rosis completus, sed non est in usu.

VI.
DE ROSIS, ET EVPATORIO.

℞. foliorum rosarum dra. viii. spicæ dra. iii. *raued seni dra. iiii. spodii dra. i. s. liquiritiæ dra. iii. s. & succi eupatorii dra. x. fiāt tro. cum tereniabin. i. manna. *[margin: *Rhabarbarū dra. iii.]*

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio istorum trochiscorum de rosis, & de eupatorio apud nos est multum in usu: rosa flos est satis notū. Pli. ait: Rosa nascitur spina uerius quam frutice, in cibo quoque proueniens illic etiam iocundi odoris quamuis Augusti. Secundum Circa instans, rosa sicca & uiridis competit usui medicinæ, & est magnæ efficaciæ: species autem rosæ sunt mul

tæ: nam eſt roſa aſini quæ neremiſch dicitur ſiue pæonia, & eſt roſa regia.i.ſtaphiſagria, & eſt roſa uineæ ideſt flos ſpinæ albæ & eſt roſa zamen.i.maluauiſci, & eſt roſa Perſica.i.rubea, quoniam à Perſica habuit hortum, & eſt roſa canina.i.planta in cuius radice naſcitur fungus, ex quo fit hypoquiſtidos & eſt roſa marina quæ apud quoſdam corona montis, ſiue roriſmarini dicitur, & ſic de ſingulis.

VII.

DE ROSIS.

℞. roſarum.ʒ.iiii.ligni aloes.ʒ.ii.maſticis.ʒ.i.s. ſpicæ nardi, cinnamomi, caſsiæ ligneæ, florum ſquinanti, abſinthii romani ana.ʒ.i. fac trochiſ.ʒ.ii.cum uino antiquo & aqua decoctionis radicum.

COMMEN. MANLII.

Iſta uero deſcriptio apud nos non eſt in uſu: ſed illam qua utimur ſupraſcripſi. Meſue inquit quod prædicti troch. debent fieri cum uino & aqua decoctionis radicum, ſed non ſpecificat quæ ſint illæ radices quæ debent poni: ſed ſapientes credunt quod quando ſimpliciter reperitur radicũ, intelligitur de quinque quæ ſunt proprie iſtæ.ſ.fœniculi, apii, bruſci, petroſellini, & ſparagi, & ſic iſtæ quinque radices debent bullire in aqua, & de illa aqua quæ erit decoctio debent fieri prædicti troc.

VIII.

SVCH AHALERTIF, ideſt, galliæ magnæ, ſeu regalis.

℞. ſucci albelach lib.i.bulliat ebullitione una: deinde coletur & proiiciatur ſuper ipſum gallarum recentium contritarum contritione ultima.℥.iii.& bulliat donec fiant ſicut mel currẽs: deinde.℞.foliorum roſarum.℥.s.cardamomi, linguæ auis.i. ſeminis fraxini, garyophyllorum, nucis muſcatæ, maſticis, ligni aloes ana.ʒ.vii.s.darſeni.ʒ.iii.ſandali, mahazari.i.citrini.ʒ.v.croci.ʒ.v. gummi arabi.℥.i.terantur & cribellentur, & miſce cum prædictis, & expande ſuper marmore inuncto oleo amygdalarum donec ſiccetur: deinde puluerizetur ſicut alcohol, & aromatizetur cum muſci aur.s.deinde cum aqua roſata fiant troc. ſubtiles, & ſiccentur in umbra.

COMMEN. MANII.

Hæc deſcriptio iſtius galliæ non eſt in uſu. Secundum intentionem Meſuæ eſt gallia magna, ſiue regalis, ideſt imperialis.

Albelach ſecundũ multos ſunt dactyli immaturi. Suprapoſui ſyrupum de albelach, & ibi oſtendi quod Auicen.in.2.cano.in cap.de gallia inquit: Gallia uera eſt ſima facta ex emblicis: nunc autem quoniã illud eſt difficile ſumitur pondus ipſorũ de gallis & albellam, ꝙ eſt alberach, ut dicit Gentilis, & ſunt proprie dactyli immaturi.

Darſeni eſt cinnamomum groſſum, ſed Lumen apothecariorum, uel uerius tenebra exponit quod eſt cinnamomum electum quod non eſt, ſicut oſtenſum fuit ſupra in confectione de cinnamomo.

IX.

RAMICH.

℞. ſucci herbæ acetoſæ.℥.xvi. bulliat ebullitione una cum ℥.i.roſarum, &.℥.ii.granorum myrtillorum, & coletur, & miſce cum eo gallarum recentium & humidarum tritarũ ultima contritione.℥.iii.& coquatur adhuc: deinde puluerizetur ſupra ea foliorum roſarum.℥.i.ſandali mahazari.i.citrini.℥.i.& quarta. drac.ii.gummi arabici.℥.i.s.carnium ſumach, ſpodii ana. drac. viii.ſucci agreſtæ.drac.vii.ſucci granorum myrti tritorum contritione ultima drac.iiii.ligni aloes, garyophyllorum, macis, nucis muſcatæ ana.drac.iiii.inuoluantur omnia ſimul, & expande in ſcutella lapidea uſque dum ſiccentur: deinde tere ſicut alcohol.i.ſubtiliter ſicut atomi ſolis, & cum cãphoræ aur.i.& aqua roſata fac trochiſ.ſubtiles, & exicca in umbra, & apud alios loco ſucci acetoſæ ponitur ſucci citoniorum acetoſorum immaturorum tantundem: & quidam ſunt qui aromatizant cum muſci drac.unius quarta.

COMMEN. MANLII.

Hæc confectio ramich, ſeu trochiſci de ramich apud nos eſt multum in uſu, & utimur multum in alii confectionibus, ſed deſcriptiones ipſius ſunt diuerſæ ſecundum diuerſitatem medicorum, nam eius deſcriptio reperitur etiam apud Serapio.in ſuis ſimplicibus, qui ſic ait: Ramich eſt gallia ſeu materia ex qua fit gallia, & dicit quod accipitur ex multis ſpeciebus, & aliquando accipitur ex dactylis immaturis, & aliquando accipitur ex gallis, & aliquando accipitur ex corticibus granatorum. & ex herbis aſperis, & omnes ſpecies eius ſunt frigidæ & ſtypticæ, & ipſum eſt radix ſuch.i.galliæ &c. inferius docet modum faciendi, ſed non eſt ſimilis iſti Meſuæ. liber qui dicitur Albuchaſis in tracta.2.habet unam aliam deſcriptionem quæ fit ex palſulis bonis rubeis, & aliis, ſed non fit: nobilior uero omnium eſt hæc Domini Meſuæ.

Meſue inquit: Succi herbæ acetoſæ.i. lapacii acuti: quidam crediderunt quod eſſet ribes, ſed non eſt: ſi autem habere non poteris ſuccum acetoſæ, pone ſuccum cytoniorum immaturorum ad pondus eorum.

X.

DE CAMPHORA.

℞. Foliorum roſarum.drac.iiii.ſpodii.drac.ii.ſandalo. citri. drac.ii.s.croci drach.i.liquiritiæ drac.ii.ſeminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, draganti, gummi ara.ſpicæ ana drac. i.ligni aloes, cardamomi, amyli, camphoræ ana drac.i. partes duas ſcilicet.℈.ii.zucchari tabarzet.i.albi, tereniabin.2. mannæ ana.drac.iii.confice cum mucillagine pſylii, & aqua roſata.

COMMEN. MANLII.

Hi trochiſci apud nos ſunt in uſu. & maxime ſecundum iſtã deſcriptionem. Auicen. in ſexto habet quinque deſcriptiones: ſed non utimur illis. etiam Raſis in.10. Almanſoris. in capit. de febre hectica habet unam aliam deſcriptionem, ſed non eſt in uſu.

Camphora ſecundum Auicen.& Serap.eſt gummi arboris, ſed Serap.de ipſa melius loquitur dicens: quod camphora eſt gummi arboris naſcens in partibus illis, & eſt gummi maculati coloris rubei: & lignum eius eſt album tenerum, quaſi uelit fieri nigrum. & camphora reperitur in corde ligni arboris in petiis ligni quæ ſunt ibi intus extenſæ. Auerro. in 5.colliget dicit. ambra eſt una ex ſpeciebus camphoræ quæ oritur in fontibus maris.

Modus faciendi mucillaginem pſyllii quod eſt ſemen factũ ad modum pulicis, oportet quod accipiatur pſylium, & mundetur à ſordibus ſuis in pondere lib.i.& poſtea ponatur ſupra ipſum aquæ calide lib.iiii.aut minus, ſecundum quod tu uolueris magis uel minus pinguem mucillaginem, & dimitte per noctem. in mane uerò calefacias parum prædictum pſylium cum aqua: poſt hoc pone ipſum in petia, uel ſacculo facto ex tela lini forti noua & groſſa: & ſtringe os ſuum cum ligamento fortiter: ne aliquid de pſylio lubricet extra, deinde fortiter exprimatur tantum quod ibi nihil de mucillagine remaneat, & utere ubi oportet.

XI.

DE RHEVBARBARO.

Recipe Raued boni.i. rheubarbari.dra.x. ſucci eupatorii. ʒ.iiii.roſarum.ʒ.iii.ſpicæ, aniſi, rubeæ tinctorum, ſeminis apii, abſinthii, aſari ana.drach.i.amygdalarum amararum, drach.iiii.& fiant troch.aur.i.

COMMEN. MANLII.

Hi trochiſci apud nos ſunt mult in uſu, & maxime ſecundum iſtam deſcriptionem. Aui.in quinto cano.habet unam aliam deſcriptionem quæ quaſi idem eſt. Raſis in nono Almã. in cap.de dolore hepatis.habet troch.de raued.i.de rheubarbaro, ſed non ſunt in uſu. Meſue non ponit cum quo liquore debeant fieri iſti troch. ſed ſecundum quoſdam debent componi cum ſucco de eupatorio, & ſic conficiuntur.

XII.

DE SPODIO.

℞ Spodii.ʒ.iiii.roſarum rubearum.ʒ.vii. ſeminis portulacæ, ſucci liquiritiæ ana.ʒ.ii.cõfice cum mucillagine pſilii, & fac trochiſcos.ʒ.i.& da cum ſucco mali granati, & alii addiderunt quatuor ſeminum, gummi ara.draganti, croci ana.ʒ.i.s.

COMMEN. MANLII.

Iſti troc.ſunt in uſu, & maxime ſecũdũ iſtã deſcriptionẽ ipſe Meſue

Mesue dicit.ꝙ debent fieri prædicti trochisci ex illis quatuor rebus.inferius uero ait.quod alii addiderunt quatuor seminũ .i.quatuor semina communia frigida maiora.gummi ara.dragantum & crocum,& sic debent fieri, quia sunt multæ efficaciæ.Auic.in.5.cano.habet unam descriptionẽ & dicuntur troc. de spodio cum tereniabin:& sunt quasi idem. Rasis in.9.Almãsoris.in cap.de fluxu uentris,habet unam aliam. & in decimo Almansoris. in cap.de febribus.ex quibus accidit frigus & calor similiter habet unam aliam.& in eodem tractatu.in cap.de febre hectica,habet unam aliam,sed non sunt in usu.

Spodium secundum Auicen.in.2.cano.est radix cannarum adustarum.Auer.autem in.5.colliget dicit: Tamen baisir.i.spodium.spodium carbo est nodorum harundinum adustarum. nos uero loco spodii utimur osse elephantis cõbusto, de quo Circa instans ait: Spodium os est elephantis combustum. elephas habet ossa solida,ut sunt dentes: & illa non comburũtur, sed ad diuersa officia & artificia seruantur. sophisticatur sæpe ex radice cuiusdam cannæ combustæ.quandoq; ex ossibus cãnis combustis: quandoque ex marmore combusto, sed hoc nimis ponderosum est. unde eligendum est subalbidum & ualde leue & grossum: quia in puluere facile adulteratur, & uix cognoscitur.

XIII.

DE SPODIO.

℞.Rosarum rubearum.ʒ.xii.spodii.ʒ.x.seminis acetosæ.ʒ.vi. seminis portulacę, seminis coriandrorum infusorum in aceto & torrefactorum,pulpæ sumach ana.ʒ.ii.s.amyli assi,balaustiarum,berberorum,ana.ʒ.ii.gummi arab. assi.ʒ.i.s. confice cum succo agrestæ.

COMMEN. MANLII.

Isti troc.etiam in usu sunt.Auicen.in.5.cano.habet troc. de spodio cum semine acetosæ,sed idem non sunt.

Coriandrum est semen satis notum. Infusorum in aceto.i. præparatorum.modus torrefaciendi coriandrum oportet calefacere patellam ad ignem.deinde supra semen coriandri ponatur,& cum aliquo instrumento misceatur.& hoc facias tantum ꝙ sit bene torrefactum,& utere ubi oportet.

Gummi arabicum secundum Serap.ex authoritate Diosco. est gummi quod reperitur super arbore acaciæ,sicut aliæ species gummi,& melius ex eo est illud quod est ex hac arbore quod est simile uermiculis in figura sua,color eius est sicut uitrũ clarum,& non habet lignum.Modum assandi ipsum docet liber qui dicitur Bulchasis in tract.2.& eius modus iste est. Accipiatur gummi arabicum & frangatur in frusta ad magnitudinem orobi,deinde accipiatur patella & calefiat & auferatur ab igne & ponatur super eam gummi arabicum, & misceatur bene sine intermissione donec albescat, & si non albescit prima uice fiat iterum,ut prius donec fiat album,eodem modo de dragacanto ac gummi amygdalarum dicendum est.

XIIII.

OXYACANTHÆ, uulgo de BERBERIS.

℞.Berberorum,aut succi eorum,spodii,succi liquiritiæ, & seminis portulacæ aã.ʒ.iii.rosarum.ʒ.vi.spicæ,croci,amyli, draganti ana.ʒ.i.semi.citrulli.ʒ.ii.s.camphoræ.ʒ.s.confice cum terenıabin.i.manna.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.apud nos sunt in usu:maxime secundum istam descriptionem, quia idem inferius describit unam aliam descriptionem,sed ista est nobilior.Auic.in.5.cano.habet septem descriptiones quæ in usu non sunt.etiam.Ras.9.Alman.in.capi. de dolore hepatis, habet unam aliam descriptionem quæ nõ est in usu.

Berberi apud Aui.in.2.cañ.nominantur amirberis, & apud Diosco.uocantur oxyachantos.i.spina acuta,& est arbor quæ in partibus nostris iuxta aquas nascitur:eius fructus exprimitur & fit ex eo uinum,quod apud herbaticos dicitur uinum de cirspino.Etiam apud modernos ex succo ipsius fit licium,& secũdum multos,hæc est arbor mali granati syluestris quæ à Serapione harsifahan uocatur.Sapientes habent hoc pro secreto.

Citrullus est cucumer:cuius forma longior & maior est nostro,& sunt qui loco eius ponunt semina cucumeris uulgaris:Ille uero qui de nouo scripsit dicit seminis citrulli ana.ʒ.ii.s.ille textus huius tenebræ est falsus. Nã regula est inter medicos ac apothecarios,ꝙ ana significat duas uel plures res esse acceptas sed hic non intelligitur nisi semen citrulli,quapropter illa dictio ana non conuenit.

XV.

DE ABSINTHIO.

℞.rosarum,absinthii,anisi ana.ʒ.ii raued.i.rheubarbari, succi eupatorii,asari,apii,amygdalarum amararum,spicæ, masticis, folii ana.ʒ.i.fac troc.cum succo endiuiæ.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.in usu sunt:& maxime secundum istam descriptionem.Auic.in.5.cano.habet duas descriptiones,sed nulla earũ est eadem huic.

Absinthium secundum Dio.est notum:cuius probabilius est Ponticum & Capadocum nascens in montibus: unde nomen accepit à terra.infra habentur duæ aliæ species.Pli. dicit: Plura sunt eius genera,sandonicum appellatur à ciuitate Galliæ.põticum de ponto,ubi pecora illo pinguescunt.& ob id sine felle reperiuntur,neq; aliud præstantius multo Italico amarius,sed medulla pontici dulcis,sed illud absinthium, quod hic intendimus est absinthium ponticum uel romanum uel commune,quod satis est notum.

Folium.i.malabatrũ:raro inuenitur,sed loco eius ponimus macem,aliquando spicam.

XVI.

DE EVPATORIO.

℞. tereniabin.i.mannæ,succi eupatorii ana.℥.i.rosarum.℥.s. spicæ nardi.ʒ.iii.raued.i.rheubarbari,asari,anisi ana.ʒ.ii.s.spodii.ʒ.iii.fac troc.cum succo herbarum.* — *Eupatorii nempe.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.sunt in usu.Eupatorium uero secundum Guliel. Placen.& Circa instans est saluia agrestis,sed hoc uidetur alienum à sententia Diosco.nam dicit ipse eupatoriũ uocant Græci radicem agrimoniæ:eo quod diuretica sit ualde,etiam secũdum eundem marrubium quidam eupatorium uocauerunt, sed moderni distinxerunt per herbas.Gal.6.simpl.inquit:Cafit .i.eupatorium,sed melius est dicere gafith,quod idem est. Mesue inquit: quod prædicti troch.debent fieri cum succo herbarum,sed non specificat cum quo succo herbarum fieri debeat, sed secundum modernorum opinionem fieri debent cum succis qui sunt ex quatuor herbis,& sunt propriæ illæ quæ ingrediuntur descriptionem syrupi de bizantiis: & sunt istæ endiuię & apii.℥.i. lupuli & buglossæ uel borraginis.℥.s. & simul misceantur,& fac troc.de eupatorio & alios:& quãdo non habemus prædictos succos,loco eius ponatur.syrupus de bizantiis.

XVII.

DE ANISO.

℞. anisi,eupatorii ana.ʒ.ii.seminis anethi,spicæ,masticis, folii, absinthii,asari,apii,amygdalarum amararum ana.ʒ.s. aloes succotrini.ʒ.ii.confice cum succo absinthii & apii.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.sunt in usu:& maxime secundum istam descriptionem. Auicen.in.5.cano.habet unam aliam descriptionem quę quasi eadem est.

XVIII.

DE ANISO, alii ex decem simplicibus,uulgo de decem medicinis.

℞. Anisi.ʒ.iiii.masticis,spicæ,apii,absinthii romani,asari,folii,ana.ʒ.i.amygdalarum amararum ʒ.ii.s.aloes boni.ʒ.ii. succi eupatorii.ʒ.iii.confice cum decoctione absinthii.

COMMEN. MANLII.

Istis trochis.utimur sub nomine trochis.de decem medicinis,& nominantur de decem medicinis,quia ibi nõn ingrediũtur nisi decem simplicia ad numerum.Auic.in.5.cano. quasi in fine habet trochis.de decem medicinis,& idem sunt. Oportet autem scire quod quando doctor simpliciter ordinat trochiscos de aniso,de prima descriptione intelligi oportet.

XIX.

DE LACCA.

℞. laccæ mundæ,succi liquiritiæ,absinthii,berberis, succi eupatorii,raued.i.rheubarbari,aristolochiæ longæ, costi,asari,a-

mygdalarum amararum,rub.tinctorum,anisi apii,squinanti aña. ʒ.i.fac trochisc.de.ʒ.i.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.sunt in usu: maxime secundum istam descriptionẽ. Aui.in.5.cañ.habet unam aliam,sed eadem nõ est.Rasis in 9.Alman.in cap.de dolore hepatis,habet unam aliam sed non utimur illa.

Lacca uero est gummi rubicundum quo tincturæ fiunt:arbor eius est in Arabia similis arbori myrrhæ:dixerunt quidam sapientes quod lacca non debet poni in medicinis si abluta nõ fuerit, & eius modum abluendi ostendi supra in confectione dialaccę,& de prædicta decoctione possunt ẽt fieri isti troch,

XX.

DE TERRA SIGILLATA, ex inuentione nostra.

℞. sanguinis draconis,gummi arab.assi,ramich,foliorũ rosarum,& seminum earum,amyli,assi,spodii,acaciæ,hypoquistidos,lapidis hematitis,balaustiæ,boli,ar.terræ sigillatæ,schedenegi,coralli rubei,charabæ ana.ʒ.ii.margaritarum draganti,papaueris,nigri ana.ʒ.i.s.portulacæ assæ,cornu cerui adusti,thuris gallarum,croci ana.ʒ.ii.fiant troch.cum aqua arnoglossæ.

COMMEN. MANLII.

Isti trochi.sunt in usu.Terra sigillata secundum Diosco. & Auicen.est terra rubea,sed hodie quidam utuntur una alia quę est albi coloris,sed non est tantæ uirtutis.Serap.in capit.de terra sigillata ait. quod est sigillum marinum: quidam sigillum laicæ uocant.

Semen rosæ secundum plurimũ est illud semen:quod reperitur in fructu cinosbatu.Ioannes Anglicus in cap.de fluxu uẽtris in febre inquit: Anthema.i.semen rosarum.

Schedenegi secundum Auic.est semen arboris canapis, etiã Serap.in cap.de canape dicit.schedenegi est canapis. si autem ecperitur scriptum scedenegi sine h.non est idem, sed est lapis hematitis.Christophorus de honestis super hoc passu dicit. ꝙ sedenegi est fumusterræ:sed hoc mihi non multum placet: q̃a si diceret scheteregi bene esset fumusterræ,sed Cõpositor dicit schedenegi,ꝙ est uerum semen canapis:& sic debet poni.

XXI.

COLOCYNTIDOS, uulgo Alandahal,qui ponuntur in Hiera Hermetis, & in aliis confectionibus loco coloquintidæ.

℞. Pulpæ coloquintidę albæ & leuis,& mundę à granis. ℥.x.incidantur cum incisorio incisione conuenienti,& fricentur cum.℥.i.olei rosati.deinde recipe draganti,gummi,bdellii ana. ʒ.vi.infundantur cum aqua rosa.per dies quatuor, & conficiatur coloquintida incisa cum glutino eorum,& fiant in troch. & exiccentur in umbra, deinde iterum terantur contritione bona,& iterum confice cum glutino eorum, & fiant troch. & administrentur.

COMENT. MANLII.

Isti troc.sunt in usu sub nomine trochiscorum Alandahal, & sub nomine trochis.de coloquintida.& secundum intentionem ipsius debent poni de hiera hermetis & aliis confectionibus loco coloquintidæ,& sic generaliter faciunt apothecarii.

Gummi.s.gummi arabi.quidam crediderunt sed non recte ꝙ esset gummi bdellii.s.lachrymum eius,ꝙ non est.

XXII.

DE SANDALIS.

℞. Trium sandalorum ana.ʒ.viii.spodii,seminum cucumeris,cucurbitæ,citrulli, portulacæ ana.ʒ.iiii.rosarum rub.ʒ.vii.camphoræ.ʒ.i.berberorum aut succi eius.ʒ.vi.boli arme. ℥.iiii. confice cum aqua portulacæ.

COMMEN. MANLII.

Hos trochis.nos non habemus nec sunt ualde in usu.Mesue habet duas descriptiones:sed ista est illa qua magis utimur.

Sandalus secundum Serap.defertur ex sini, & est album rubeum & citrinum,& idem Serap.ex authoritate Isaac eben amram inquit: Sandalum est lignum quod defertur ex sini: & species eius sunt tres.s.album,rubeum,& citrinũ,& omnes sandali competunt usui medicinæ, & sic hic per trium sandalorũ de illis tribus intelligitur.

XXIII.

DE CYPERIS.

℞. Zingiberis,heil.i.cardamomi maioris,nucis muscatę,cubebæ,macis,garyophyllorum,gallię muscatæ ana.aur.i. corticum citri,masticis,florum squinanti,cyperi,spicæ cinnamomi; emblicorum,extremitatũ myrti,ana.aur.ii.& in alio musci charat.ii.confice cum melle passularum & fiant.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt in usu. Cyperus secundum modernorum sententiam,est iuncus triangularis in pratis ac iuxta fossas reperitur.Galenus in.7.simplicium inquit: Cyperi utiles maxime sunt radices.Circa instans in cap.de cypero ait:Est autem radix iunci triangularis quæ in transmaritimis partibus nascitur, & eius radix competit usui medicinæ,& per annum seruatur. Halyabas autem in tertio practicæ.scripsit suadũ pro cypero:Differentia autem magna est inter cyperum cupressum & cyprum; quia cyperus est iuncus triangularis,cupressus est arbor ex qua fiunt capsulæ sic odoriferæ,& gerit fructum dictum nux cupressi. Cyprus etiam est arbor quæ apud arabes alchanna uocatur. unde oleum de alchanna græce uero uocatur oleum cyprinũ.

Charabes uel cherates siue chirat est pondus sumptum à semine xylocaracte siue siliqua.Isido.dicit:Siliqua uigesima pars solidi est ab arbore suum uocabulum tenens. charates oboli pars media est habens siliquam unam semis.hinc latinitas semiobolum uocat.cherates autem græce latine siliqua cornu interpretatur.nos uero uocamus chirat pondus quatuor granorum hordei.

XXIIII.

DE CAPPARIBVS.

℞. Corticum capparis,seminis agni casti,aã.ʒ.vi.nigellæ,calamenti,succi eupatorii,acori,amygdal.amararum,nasturtii,armoniaci foliorum rutæ,aristolo.rotundæ ana.ʒ.ii.cyperi,scolopendrię ana.ʒ.i.armoniacum dissoluatur in aceto,& aliarum rerum puluis conficiatur cum eo,sunt qui duplicant armoniacũ & est melius.

COMMEN. MANLII.

Isti troc.apud nos sunt in usu: maxime secundũ istam descriptionem Auic.in.5.cano. habet unam aliam descriptionem, sed eadem non est sed una descriptio quæ reperitur apud Rasim in.9. Almansoris in capit.de dolore splenis,uidetur quasi esse eadem.

Capparis secundum Circa instans cortices radices folia & flores competunt usui medicinæ,debet colligi cortex in uere & in umbra suspendi & desiccari, uel etiam ad solem per sex annos,in multa efficacia seruatur. Columella in libro de cultu hortorum ait,

Capparis & tristes enulæ ferulæq; minaces.

XXV.

EX ELECTRO, officinis de CHARABÆ.

℞. Charabæ aur.vi.cornu cerui adusti, gummi arabici,coralli adusti, draganti, acaciæ, hypoquistidos, balaustiæ, macis laccæ,papaueris nigri assi.ana.aur.ii.thuris,croci,opii,ana.ʒ.i.s. fac trochiscos cum mucillagine*psylii. * Seminis aqua feruente maceran.

COMMEN. MANLII.

Isti troch. sunt in usu,maxime secundum istam descriptionem. Rasis in.9.Almansoris.in cap.de mictu sanguinis & puris,habet unam aliam descriptionem, sed non est in usu apud nostros doctores.

Charabæ uel carabre est gummi arboris secundum Auicẽ. & Serap.dictæ hauir romi,& secundum Diosc. est species populi arboris iuxta Rhodanum fluuium nascentis,secundum Simonem Ianuensem electrum est charabæ,& est gummi arboris dictæ agiros,apud Dio.& est spẽs populi arboris.Isi.in ca. de pino dicit in fine: huius arboris lachryma electrum gignĩ. Barthol. Montagnana, in consilio de regimine ardoris urinæ per medicinalia dicit,administratio est troc.de charabæ,& proprie illorum qui scribuntur.9.Almansoris.allegato cap.quorum descriptio hæc est.℞.charabæ gummi arboris tremulæ , & est populus,hic textus Bartholomei non uidetur securus,nam arbor tremula nõ est populus, sed arbor mali granati syluestris, ut dicit Matth.Syl.charabę autem dicitur quasi rapiens paleas.

Corallus est arbor nascens in mari:& eius species secũdum Auic.

Auic.sunt tres.s.albus rubeus & niger: & modus combustionis ipsorum est, ut docet Bulchasis in tractatu primo. & est iste. tes rantur coralli grosso modo: & ponantur in olla terrea, & ponantur in furno per noctem: si bene côburuntur bene est: si non autem iterum ponantur donec comburantur & caserue tur.

APPENDIX.

Pastillum δι' ἠλέκτρου, seu ex succino inter alia, quæ Asclepiades ad Hœmoptoicos scripsit.vii.medicamentorum per loca cap.iiii.Galenus susius explicat, quê ad uerbum Oribasius, Paulus lib.vii.cap.xii.Actuarius inde medic.côpositione æmulantur, quanquam Ægineta pondera nô nihil immutet, uerum iam Galenum audiamus.

Pastillus est succino.

Psyllii mundi.ʒ.xlv.
Iridis illiricæ,
Mastiches,
Ramentorum succini,
Croci, } singulorum. ʒ.xxx.
Opii.ʒ.xv.

Psyllium in aquam calidam coniectum macerari finito, atque ubi uiscosum, ac glutinosum de se in aquam deposuerit, liquorem exprimito, & cum eo pharmacum preparato, in pastillos ipsum cogendo, ex quibus obolus.ad somnum dato. Sint autem aquæ sextarii.iii.in aliis exemplaribus psyllium ad triduû madescit: deinde bulliat ter donec coquitur, & ab igne ademptum cursus ad triduum finitur, atque tunc liquor ad pharmaci confectionem segregatur.

XXVI.

E VESICARIA, seu HALICACABO, uulgo de ALCHECHENGI.

℞. Granorum alchechengi.ʒ.iii. seminis citrulli, albathechæ, cucurbitæ añ.ʒ.iii.s.boli armeni, gummi arabi.thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi liquiritiæ, draganti, amyli, granarum pini añ.ʒ.vi. seminis apii, charabæ, boli, iusquiami, opii añ.ʒ.ii. & fiant trochis.da.ʒ.i.cum iulep.aut cum aqua mellis.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt in usu: maxime secundû istam descriptionem, & possunt fieri cum opio & sine opio secundum uoluntatem medicorum. Aui.in.5.cañ.habet duas descriptiones, sed non sunt in usu. Etiam Rasis in libro diuisionum.in cura medicinarum urinæ habet unam aliam descriptionem quæ eadem non est, nec est in usu.

Alchechengi uero est species solatri, sicut apparet apud Dio sco.in cap.de strychno. & ipsa est secunda species strychni.i.solatri, eius granum inuenitur in quadam re simili uesicæ rubicundum: & est id quod a nostris rusticis siaccho uulgariter dicitur. Halyabbas autem in.4.cap.de electione granatorum scripsit ca quenegi pro alchechengi. Simon Ianuen. dicit: quod trochis.diaphysalidos sunt trochis.de alchechengi, quod non nego, nec affirmo, sicut ostensum fuit in philoantropos.

Albathera, siue batheca, ut apud Auic.in.2.cañ.quid sit communiter ignoratur. Guliel. Lombardus inquit: Batheca est quædam species melonis, & si sic est ego existimo quod sit anguria, & sine dubio sic est, sicut reperitur apud Guainerium in cap.de tertiana continua, & eius cura: qui inquit: Batheca est melon magnus qui a Venetis uocatur anguria. Auenzoar in cap.de sahaphat.dicit: cucumerum sararenorum.i.anguriarum. Simon Ianuen.dicit: Batheca Arabica est melon magnus Indis qui anguria a quibusdam dicitur, & sic est secundum modernorum opinionem, eius semen usui medicinæ competit.

Bolus uel bali quidam falso putauerunt quod iste bolus non debet hic ingredi & dicunt quod est bolus ar.quod non credidit. nâ supra in prædictis trochis.habet. ℞. boli ar. & inferius iterum habet boli, quod indicat: quod idem non sunt. Sapientes uero exponunt quod boli sit terra rubeâ qua utuntur carpentarii ad signandum ligna. Auic.in.5.col.dicit.Halmagrat.bolus est quo tinguntur muri seu parietes. Item Aggregator Patauinus dicit: Bolum.i.sinopodia uel macra, lutum carpentariorum, uel lutum pictorum: & sic est: & hæc terra est quâ Auic.nominat mitra; & apud Diosco.multa sinopodia. & apud Serap.dicitur sinopodia, & sic si legis illa capitula uidebis quod eadem sunt uerû

moderni loco eius ponunt terram sigillatam rubeam, qui existimant, ipsam esse eius speciem.

Opium succus est papaueris nigri, ut dictum fuit: prædicti troch.possunt fieri cum opio & sine opio: si tu opium facere uolueris non diminuatur ex illa descriptione, nisi opium: & tunc dicuntur trochisc.de alchechengi sine opio, & debent fieri cum aqua mellis.

APPENDIX.

Trochisci δι' ἁλικακάβου, è uesicaria nempe, seu ex halicacabo, ab Ægineta lib.vii.cap.xii.nec non ab Actuario, magna ex parte cum iam expositis Mesuæ conuenientes, prorsus habentur. ut mox ex eorum descriptionibus clarius hinc apparebit.

PAVLVS.

Seminis cucumeris satiui pelle exuti.ʒ.iiii.
Seminis alterci,
Cicutæ, } singulorum.ʒ.ii.
Fœniculi,
Seminis rumicis,
Croci,
Nucleorum pineorum
Amygdalarum amararû, } uniuscuiusque.ʒ.i.
Opii,
Vesicariæ, sextar.iii.
Vini quantum opus est.

ACTVARIVS.

Lachrymæ papaueris,
Seminis cucumeris,
Seminis apii,
Apollinaris herbæ,
Fœniculi,
Vesicariæ, } singulorum quadrans, idest.ʒ.iii.
Amygdalarum, triens.i.ʒ.iiii.
Croci, sextans.i.ʒ.ii.
Vini dulcis, quantum erit satis, ut hoc ueluti fermento concrescat in pastillos.

Ad hæc GALENVS. V.Medicamentorum κατὰ γένη, seu per genera malumus, pastillorum historiam explicans, pastillos δι' ἁλικακάβου.i. ex uesicaria, uel plures, inculcat, uerum id alterius ab instituto considerationis existit. nam ea maxime ex eorum classe apparent, quæ corpori exterius admouentur.

EX PRACTICA MESVÆ.

XXVII.

ALCHADICON, in cap. de Polypo qui fit in naribus.

℞. Calcis non extinctæ, arsenici citrini, añ.ʒ.ii.colcothar, floris æris, aluminis, añ.ʒ.i.gallarum, rhichiæ, balaustiæ añ.ʒ.s.tere ea in mortario æneo.i.æraminis cum aceto forti, contritione ultima usque ad quinque dies, deinde fiant ex eis troc. & conseruentur in uase uitreo in loco frigido.

COMMEN. MANLII.

Isti trochis.apud nos non sunt in usu. Ioannes Sera.in cap: de alcola dicit.calidicon sunt trochis.facti cum arsenico, & secundum Almásorem dicuntur achali, quod recipit.tamen Mesue in sua descriptione nô habet chali. uerum est quod per unam descriptionê quæ reperitur apud Dinum Florentinû ingreditur chali.de quo infra declarabo quid sit, si Deus uoluerit.

Calcis secundum Auic.in.2.cañ.per calcem significatur cinereitas corporum lapidosorum & ostracorum natura: illa quidem quam non tetigit aqua & illa quam aqua tetigit cum remanet extincta duobus diebus aut tribus, tunc non adurit immo calefacit: tamen abluta quidem est sicca &c.

Arsenicum secundum Diosco.nascitur in metallis ubi & sandaraca, uerum optimum est lanores laminas habens, & aureû colorem & uenas separabiles à se, ut separari uideatur mundum sine sorditie tale in helespôto nascitur, cuius genera sunt duo: unum est æquales supradicto, & aliud fuscum: apud Aui. sunt tria genera.s.album, citrinum & rubeum. Album secundû modernorum opinionem est arsenicum crystallinum: rubeû est rezagala: citrinum est auripigmentum usuale, & omnia tria nota sunt.

Colcotar apud Auic.in.2.cano.in cap.de atramento est uis

riolum citrinum: & ibi ponit ꝙ species uitrioli sunt quatuor .s. colcotar .i. citricum, calcadis .i. album, calcantum .i. uiride, aliurit .i. rubeum. Ioãnes Arculanus in cap. de sebel dicit. colcotar ustum .i. uitriolum romanum, & hoc est notum.

Flos æris secundum intentionẽ Simonis non est uiride æris sed moderni generaliter loco floris eris ponunt uiride æris. Serap. in cap. de ziniar inquit. Ziniar .i. ærugo æris siue uiride æs, quod idem est in capitulo uero de ære, & quę ex eo fiunt. docet modum faciendi florem ęris: de quo infra in emplastro apostolicon erit sermo.

Cachiæ credo ꝙ uult dicere acaciæ. nam Dinus & alii loco eius habent acaciæ, & secundum modernorum sententiam est succus prunellorum syluestrium, ut est notum.

XXVIII.

OROBI, in cap. de Vulneribus, & ulceribus gingiuarum.

℞. Farinæ Orobi quantum uolueris & misce cum ea tantum mellis ut confici possit ex eis sicut pasta dura, & fac troc. & pone super laterem, & mitte in furnum usq; dum maturantur, bonam faciunt nasci carnem.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci apud nos non sunt in usu. Rasis in octaua Almansoris. in capitulo de morsibus uiperarum. habet unam descriptionem trochis. de eruo .i. de orobo, sed eadem nõ est, de qua infra. orobus .i. eruum siue herba iudaica. de ipso uide supra in electuario de orobo. Rasis in libro de experimentis, in cap. de medicinis quæ ornant faciem, dicit ꝙ robus dicitur carthena. Bulchasis docet modum faciendi amydum ex orobo.

XXIX.

DE GARIOPHYLLIS. in cap. de fœtore Oris.

℞. Garyophyllorum, corticum citri, cyperi, spicæ, nucis musc. suchelemese. xyloaloes, cinnamomi, macis, heil, cubebæ, añ. ʒ. s. musci chirat. i. fac ex eis trochiscos, cum aqua malorum, & teneat in ore suo super cibum.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci non sunt in usu. Auic. in. 3. cap. de cura fœtoris oris habet descriptionem pilularum de garyophill. de quibus infra. Garyophyllus uel charyllus est satis notus.

Suchelemese. i. galliæ muscatæ: sicut reperitur apud Serap. in proprio cap. de gallia. Liber qui dicitur Bulchasis in tractatu. a. inquit, modus faciendi trochisc. de gallia, sed si uis facere trochis. allos de such. i. gallia, & sic arabes dicunt ꝙ such est confectio ex qua fit gallia uel ipsa gallia, græcus uocat socum.

Chirat est põdus granorum. iiii. hordei: ut dictũ fuit supra.

XXX.

DE VIOLIS, in cap. de Asthmate.

℞. Foliorum uiolarum mediocrium in exiccatione & humectatione. ʒ. vi. turbith boni harundinei ʒ. iiii. succi liquiritiæ, tereniabin. i. mannæ añ. ʒ. ii. scamoneæ. ʒ. ii. & fiant trochi.

COMMEN. MANLII.

Isti troc. sunt in usu, maxime secundum istam descriptionẽ. sunt uero ex hominibus qui faciunt troc. de uiolis secundum unam descriptionem, quam idem in ca. de turbith ponit ex authoritate Hamech: sed isti sunt nobiliores. Ras. in libro diuisionum cap. de medicinis colicę, habet duas descriptiones, sed nõ sunt eædem, nec in usu sunt.

EX PETRO DE EBANO.

XXXI.

DE AGARICO, in cap. de Vomitu.

℞. Agarici boni uigorati. ʒ. v. zingiberis. ʒ. i. salisgemmæ. ʒ. i. s. masticis. ʒ. i. calami aromat. ʒ. i. s. turbith. ʒ. ii. anisi. i. aceti. ʒ. ii. fiant ex eis trochisci. da cum aqua calida.

COMMEN. MANLII.

Isti troch. apud nos non sunt in usu: maxime secundum istã descriptionẽ. illa uero descriptio quæ est magis usualis est una descriptio. quam describit Mesue in libro de consolatione medicinarum. in proprio cap. de agarico, qui sic inquit. & Gal. dixit fiant troc. ex eo .s. agarico cum uino infusionis, zingiberis, in quo puluis ipsius sæpe sumergatur, & fiet operatio eius cõpleta, & ex rebus sibi additis uigorantibus ipsum est spica, & aqua casei, & proprie sumpta ex capris. Gal. non ponit in ipsis salgemma, sed generaliter moderni addunt cum infusione zingiberis parum salisgemmæ, & fiunt inde trochisci, & ad minus debent fieri tribus uicibus. & si prædicti troc. fiunt cum agar. prauo, tunc illi trochis. in colore efficiuntur nigri, & quando fiunt cum agarico albo, leui. & frangibili, & dulci in primo gustu, tunc in colore sunt albi, & etiam sunt meliores. Dicunt quidam differẽtiam esse inter trochis. de agarico, & agaricum trochiscatum, sed medicorum modernorum opinio est uera, ꝙ inter agaricum trochiscatum & troch. de agarico nulla fit differentia: maxime si fiant secundum descriptionem quam dixi de mente. Gal. Scias etiam si loco infusionis zingiberis addas oxymel, & facias inde trochiscos, sicut priores: tunc uocatur agaricum trochiscatum cum oxymelle: cuius etiam est magnificata operatio. Democritus autem dicit ꝙ agaricus est medicina familiæ, quia ad singulas partes corporis cõmoditatem affert.

EX FRANCISCO DE PEDEMONTE.

XXXII.

DE SPICA, in cap. de medicinis aposthematum stomachi.

℞. Florum squinanti, tapsiæ, ligni aloes, cinnamomi, rheubarbari añ. ʒ. iii. croci myrrhę, apii, anisi, piperis, costi añ. ʒ. i. seminis calami aromatici, spicæ nardi, añ. ʒ. iii. bdellii, subalbidi. ʒ. i. masticis, storacis liquidæ añ. ʒ. i. armoniaci. ʒ. s. fiant trochisc. in pondere. ʒ. i.

COMMEN. MANLII.

Isti troch. non sunt in usu. Rasis in. 9. Almans. in cap. de dolore & aposthemate stomachi: habet unam descriptionem, & fere eadem est.

Spica. s. spica nardi, siue spica aromatica, siue spica auium, ut dicit Auic. Macer inquit:

Esse gradu primo calidam siccamq; periti

Testantur spicam quæ dicitur indica nardus.

Isidorus: Nardus est herba spicosa, unde a Græcis nardos tacos appellata: quarum alia Indica, alia Siriaca uocatur, non ꝙ in Siria nascatur, sed ꝙ mons in quo inuenitur alio latere Indiam spectat alio Siriacam. Gal. in. viii. simpl. inquit: Nardostachys. i. nardus spicatus, siue spica nardus celtica, similis aliquantulum est secundum genus in uirtute prædictis. Nardus ora quæ in thilaricis, & piricis nominatur, & generatur quidem in Sicilia &c.

Tapsia dicitur quia primo in tapso insula inuenta fuit: Arabes corrupte dicunt tessisiæ, ut apud Auic. in. 2. can. & exponit quod est gummi rutæ agrestis: & secundum Compositorẽ est setaragi, ut dicit in cap. de cura oppilationis splenis.

Setaragi uero, ut dictum est in tripheram Saracenica est hiberidos. i. nasturtium agreste siue senation. Rasis loco eius ibidem habet xylocassiæ. i. cassiæ ligneæ. Tu uero considera ꝙ opinio Franc. est ꝙ tapsia sit setaragi, & opinio Gentilis est ꝙ sit cassia lignea. Credo ꝙ de ipsa non inueniatur certitudo quid sit, sed hodie sunt qui loco eius ponunt cassiam ligneam, quidã senation, quidam rutam agrestem, ut dictum fuit supra in confectione anacardina conferens ad ægritudines neruorum.

Seminis calami puto ꝙ uult dicere calami aromatici: nam loco eius habet calami aromatici.

XXXIII.

DE SILIQVIS, in cap. de tenesmo.

℞. Gallarum, siliquarum nabatii, fructus tamarisci, thuris balaustiæ añ. ʒ. i. gummi arabici, opii añ. ʒ. s. fiant troch. cum aqua pluuiali ponderis. ʒ. ii. s. & usui reseruentur.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci nõ sunt in usu: Siliqua nabatia. i. septentrionali parte siue regione; & est fructus longus ad similitudinem fabæ magnæ, sed magis sunt longiores & grossiores, intus habẽt semen ad modum cassiæ fistulæ, hic fructus defertur de Ianua ad nos, & uocamus ipsum carobas: quidam uocant bazianas maninas, & eius arbor est species darfisahan. Isidor. inquit. Siliconquam latini corrupte siliquam uocant ideo a Græcis tale nomen accepit, eo ꝙ ligni eius fructus dulcis est: Serap. uocat ipsam xylocaractam. Dios. siliquam. Gal. in. 7. simpl. inquit: Ceratonia. i. arbor xylocaracte. Siliqua etiam est pondus & ponde-

rat uigesima quacta pars solidi.

XXXIIII.

DE ALVMINE, ibidem.

℞. Gallarum, aluminis, acaciæ, balaustiarum, corticis granatorum, succi hypoquistidos añ. partes æquales, terantur & clysterizentur cum decoctione mediani corticis glandum, balaustiarum, & rosarum, & fiant inde troch.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisc. non sunt in usu. Rasis in libro diuisionum in ca. de medicinis solutionis uentris habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Aluminis secundum Diosc. species sunt multæ: sed medicinæ tres sunt necessariæ. s. rotundum, scissum, & liquidum: rotundum dicitur propter similitudinem zucchari: scissum. i. iamenum dictum a uulgo de pluma, liquidum. i. de roccha uel lypparinum: quãdo uero simpliciter reperitur alumen, de scisso intelligitur, ut dicit Matth. Syl. in cap. de alumine, & per alumen scissum intelligitur alumen dictum de pluma, quod apud quosdam dicitur fiore de preda: & quando ipsum ponitur in oleo facit lumen sicut bombix, & non consumitur.

XXXV.

DE DACTYLIS, in cap. de cura hecticæ febris.

℞. Dactylorum im maturorum. ʒ. ii. spodii armeni, aur. iiii. rosarum. ʒ. vi. portulacæ, citruli, cucurbitæ, charabæ ana. ʒ. iiii. fiant ex eis trochisci.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci apud nos non sunt in usu. Dactyli secundum Auic. & Petrum de cresce. sunt fructus palmarum. Circa instãs ait: Oxyphenica. i. phœnicõ Indi uel dactyli: dactylus apud medicos Venetos significat unum bolum casiæ.

EX NICOLAO.

XXXVI.

DIARHODON.

* al. ʒ. iiii.
† al. ʒ. i.
* al. ʒ. xx.
† al. ʒ. x.
* al. ʒ. viii.
† al. ʒ. vi.

℞. Croci. *℈. ii. gra. vii. camphoræ †gra. xii. rosarum uiridum *ʒ. iiii. spodii †. ʒ. ii. sandali rubei rubei *. ʒ. i. s. gra. vii. sandali albi †. ʒ. i. gra. xii. conficiantur sic in marmorea pila recentes rosæ sine intermissione terantur: deinde cæterarum subtilissimus puluis specierum superponatur, & cum sufficienti rhodomaste cõficiantur, ad ultimum adhibeatur camphora: deinde troch. informentur, & ad umbram exiccentur, & usui reseruentur.

COMMEN. MANLII.

Trochiscus secundum intentionem Nicolai est rotunda cõfectio, ut dictum fuit. Isti trochis. reperiuntur etiam in antidotario Mesuæ, sed non sunt idem, & propter id ambæ descriptiones debent fieri. Nam ista descriptio Nicolai non debet administrari, nisi solum in suis receptis, ut est in diamargariton, & in diarhodon: descriptio Mesue nõ debet administrari nisi in receptis suis. sed sunt quidam qui faciunt unam pro alia: & non faciunt differentiam ponere troc. diarhodon descriptione Nicolai in receptis Mesuæ & descriptione Mesuę in receptis Nicolai, sed recte non faciunt.

Rhodostoma secundum Compositorem est aqua ros. quidam dixerunt ꝙ est mel rosatum, sed non credo, quia idem in descriptione pilularum de cinoglossa inquit: Temperẽtur cũ rhodostomate. i. cum aqua ros. & sic est.

XXXVII.

DIAION, è uiolis, uulgo DIANI. seu DIAVI.

* al. ʒ. xv.
† al. ʒ. iii.
* al. ʒ. vii.
† al. ʒ. i.
* al. ʒ. xv.
† al. ʒ. iii.

℞. Florum uiolarum, albarum uiridium *. ʒ. v. amyli †. ʒ. iii. seminis papaueris albi * ʒ. ii. &. ℈. i. balsami †. ℈. i. rheubarbari *. ℈. i. seminis plantaginis †. ʒ. i. rhodomostomatis. i. aquę rosæ quod suffiet, confice ad modum præcedentium.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci secundum intẽtionem Nicolai dicuntur a uiolis albis quæ ibi ingrediuntur, & sic debent fieri de uiolis albis, & debent poni in diamargariton, & prædictæ uiolæ Diosc. uocantur leucis. nam leucos album interpretatur.

XXXVIII.

HEDYCROI, uulgo IDIOCRI.

* al. ʒ. vi.
† al. ʒ. viii.
* al. ʒ. ii.

℞. Amonũ *. ʒ. i. cinnamomi, croci, folii, myrrhæ, casiæ lign. añ. †. ʒ. s. spicę nardi *. ℈. i. opobalsami, costi, squinã. calami aromatici, xylobalsami, assari, phu, añ. †gr. xv. maratri, masticis añ. *gr. x. tamarisci †gra. vi. uini ascalonis quod sufficit. hæc omnia tere cum uino albo, trochiscos informa, & cũ fumo storacis sicca.

† al. ʒ. i. s.
* al. ʒ. i.
† al. ʒ. s.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt in usu, sed non multum ingrediuntur in rubea trochiscata & in sotira. Gilibertus de Anglia in cap. de cura arthriticæ secundum magistros habet unam aliam descriptionem quæ eadem est, & dicuntur idiocri a Compositore qui idiocritus dicebatur. Gul. Placentinus habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Vinum ascalonis secundum Cõpositorem est uinum optimum tendens parum ad rubedinem. Gilibertus eodẽ loco habet halcaloni. Gul. autem ait. conficiantur cum uino in quo dissoluta est storax sicca. i. calamita.

XXXIX.

CROCOMACMATIS, uulgo corrupte CROCIMACNETIS.

℞. Croci. ʒ. iiii. rosarum, ameos, myrrhæ, añ. ʒ. i. s. xyloaloes. ℈. ii. informentur cum aqua ros.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt in usu, quia ingrediuntur in rubea trochiscata & dicuntur a croco qui ibi ingreditur. Isido. inquit: Crocum magma expressus aromatibus crocini unguenti atq; infoemato sedimine in pannusculos fit, & ideo sic appellatur. Auic. in. 2. cañ. inquit: crocoma est fex olei de croco. reperitur etiam una descriptio troc. croci magna, sed non est eadem; & ambæ debent fieri sed una ingreditur in rubea trochiscata, alia ingreditur in confectione diahyrundinis, ut ostensum fuit.

XL.

DIACORALLIVS, uulgo DIACORALLI.

℞. Coralli rubei, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papaueris añ. ʒ. iiii. squinanti, croci añ. ʒ. ii. calami aro. xylobalsami, casiæ, folii, masticis, phu, polii montani, asari. pedis columbini añ. ʒ. i. de illis omnibus facto puluere cum uino tẽpera. & troch. pensantes solidos singulos informa, & in umbra sicca.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt usuales apud illos qui facere uolunt theriacam quæ fit de mẽte Gal. Andromacus loco troc. diacoralli hẽt troc. alindaracaron. ipse Gal. in trac. 7. meinur. in ca. de expuitione sanguinis habet unam aliam descriptionem: sed non est eadem, nec in theriaca illa descriptio debet poni.

Amomum semen est minutum, nigrum, quod ab oriente defertur. Serap. in cap. de amomo dicit. ameme. i. pes columbi, & est amomum. miror uerbis Serap. nam in istis troch. ingreditur amomum & pes columbinus. ergo non sunt idem. Verum est ꝙ pedis columbini sunt species quatuor, de quarum una illarum potest dici ꝙ sit amomum.

Pes uero columbinis secundum Serap. est amomum. secundum uero modernorum opinionem est herba habens folia rotunda, parua, diuisa in magnis & paruis incisuris, stipites ipsius sunt subtilis coloris, subrubei, habentes nodos raros, in quibus sunt duplicia folia, & femina tria uel quatuor uel quinq; coniuncta in medio eorum sicut acus. Hæc apud nos nascitur in niis ac pratis. Auerrois in quinto coll. dicit: Elnegat. i. pes colũbinus est quatuor species & parũ diuersificantur una ab alia.

Solidus est pondus secundum Compositorem drachmæ unius cum dimidia, etiam exagium est idem. unde exagium a solido differt in nomine solo.

XLI.

DE TYRO.

Inuenias tyros longitudine unius palmi, oculos rubeos habentes, & linguam mobilem, & cornua in modum grani frumenti, caput & caudam tribus digitis mensuratis abscinde medũ, quod remanet excoria, & intestinis proiectis optime dulci aqua laua, & sic coquæ donec spinæ a cornibus separentur, & spinis proiectis caeo in marmoreo mortario teratur & cõmisceatur tantundem de farina orobi, uel panis asi, & cum iuce ipsorum tẽpera. & fac trochiscos pẽsantes solidos singulos & diligenter siccentur in umbra, & usui reseruentur.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos apud nos habemus in usu.

Tyrus autem est animal, cuius forma est, ut dicit Nicolaus:

eius species sunt tres.s.tyrus,uipera,& idria. Andronicus inuentor istius animalis scripsit etiam de forma ipsius,& ait. ꝙ theriaca non dicitur nisi a tyro serpente. Auic.in.5.cañ.ponit trochi.de uiperis,& ibi describit formam uiperæ, & idem est, de quo infra Isido.in cap.de serpẽtibus dicit: Vipera dicta quod ui pariat: nam cum uenter eius ad partum intumuerit catuli nõ expectantes naturam naturæ solutionem, corrosis eius lateribus ui erumpunt cũ matris interitu. Lucanus. Viperei coeunt abrupto corpore nati. Fertur autem quod masculus ore infecto uiperæ semen expuat. Ex uipera autem fiunt pastilli qui theriaci uocantur a græcis. Nicolaus dicit.ad misceatur cum tyro panis assus Andromacus & Aui.haben: tortellas.i.tortellas de sceni: de cuius modo infra apparebit.

EX RASI.

XLII.

DE ERVO, in.8. Almanso. cap.de morsibus uiperarum.

℞. Seminis andachochæ,aristolochiæ rotundæ,pigami,farinæ añ.partes æquales: ex istis tritis, & cum aceto cõmixtis fiat trochisci,de quibus pondus unius aurei cum uncia uini ueteris in potu tribuatur.

COMMEN. MANLII.

Isti troch.nõ sunt in usu: supra posita fuit una descriptio trochiscorũ de orobo.i.erui,sed eadẽ non est. Eruum apud Auic. est herba Iudaica,sed apud Diosc.eruum est orobum.

Andachoche uel andachocha,ut apud Auic.& Serap.est trifolium: cuius alia est syluestris,& alia domestica,& alia est ægyptiaca.& fit ex semine eius panis.

Aristolochia rotunda dicitur, quòd radicem rotundam habeat. Isido.inquit: Aristolochia dicitur ꝙ mulieribus foetis optima sit: nam super sella post partum matricẽ beneficio uaporis expurgat,& sunt duæ species: una est rotunda dicta propter ꝙ rotundam radicem habeat: altera longa, quia longam radicem habeat. Dioscor. habet tertiam speciem quæ dicitur dermaticis.

Peganon,seu pigamum secundum Gale.in 8.simpl.est ruta syluestris. Macer in cap.de ruta,quasi in fine ait. Peganõ in græca nostra.quia ruta uocatur,sine dubio pigamum est ruta. Nã Græci peganon rutam dicunt. Item Circa instans in cap.de ruta ait: Rutæ duplex est maneries scilicet domestica & syluestris quæ pigamum dicitur,& cum inuenitur. ℞. pigami folia syluestris ponuntur cum semine, pigani semina collecta per quinq; annos seruatur.

XLIII.

MVSCATI, in ca.de tremore cordis.

℞. Masticis,spicæ nardi,xyloaloes,cinnamomi,garyophyllorum,galliæ muscatæ,nucis muscatæ,cubebæ,cardamomi maioris,& ibelohe,corticis citri,omnium añ.pondus unius aurei, musci sextam.ʒ.i.ex istis omnibus cum uino redolente cõspersis fiant trochisci.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu: supra habita est confectio galliæ muscatæ Mesuæ,& confectio galliæ muscatę Nicolai,& secundum illas descriptiones facimus.

Ibelohe uel ibeleuche est cacula uel cardamomum minus, & est illa qua nos pro cardamomo magistraliter utimur.

XLIIII.

DE OLIBANO, in.9. Almanso. cap. de passione cholerica.

℞. Boli corasceni.i.cretensis insulæ thuris añ.℥.x.cubebæ,cardamomi añ.ʒ.ii.s.camphoræ,galliæ,garyophyllorũ añ.sextam ʒ.i.fiant trochisci pondere aurei unius.

COMENT. MANLII.

Hos trochiscos nõ habemus in usu. Rasis uero inquit: Trochis.de olibano,sed non habet olibanum: uerum loco eius habet thus,quod idem est: tamen quidam admirantur dicentes: si trochisci de olibano & trochisci de thure sunt idem: quare idẽ ponit etiam troch.& de thure. Vnde ad hoc dico ꝙ si doctor ordinat trochiscos de olibano non debent intelligi trochis.de thure: simili modo est differentia inter pilulas de raued, & pilulas de rheubarbaro, sed moderni non habent cognitionem ueram.

XLV.

DE AGNO CASTO, in ca.de dolore splenis.

℞. Seminis agni casti, seminis tamarisci añ.ʒ.x. seminis endiuiæ, seminis portulacæ. añ.ʒ.v.ex his fiant trochis. de quibus quotidie detur unus cum syrupo acetoso de zuccharo, cuius pondus sit.ʒ.iii.

COMMEN. MANLII.

Isti trochi.sunt in usu multum apud nos. Franc.de Pedemõtium in cap.de cura oppilationis splenis habet unam aliã descriptionem quæ est eadem.

Agnus castus secundum Serap.ex authoritate Diosc.sunt ei duæ species,& dicitur chistos,eo ꝙ religiosi sternunt hanc plãtam sub lectis ad refrenandam libidinem, & nominatur login propter duritiem uirgarum eius,& est planta in magnitudine arborum: nascitur prope aquas,& in locis aquestribus. Gal.ait: Id quod administratur ex hac arbore in medicina sunt folia & semen est factum ad modum piperis,& propter id uocatur piperella. Auer.in.5.coll.inquit: Pentasuer dicitur a Persis arbor Habraam,& in Latino dicitur agnus castus.

XLVI.

DE BALAVSTIIS, in cap.de fluxu uentris.

℞. Gallarum,siliquarũ nabati,seminis tamarisci,olibani,balaustiæ,omnium añ.partes æquales,opii,gummi arab.amborum añ.partem mediam: informentur troch.pondere.ʒ.ii.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. Auicẽ.in.5.cañ.habet unam aliam descriptionem,sed non est eadẽ. Idẽ describit Alexander in cap.de troch.ad dysenteriam & dysenteria.

Balaustia uero apud Auic.in cap.2.cañ.est flos mali granati syluestris Persici aut Ægyptii. Aliud de ipsis capitulum facit in litera hascch. Dios.in cap.de malo granato dicit: Agrestum autem malorum flores Græci balaustion uocauerunt, sed Gal.in 7.simpli.dicit contra in cap.de iulinar,qui sic inquit: Iulinar est flos mali granati syluestris, sicut balaustiã est flos mali granati domestici: nam iulinar apud Arabes est balaustia. Halyabbas autem generaliter scribit: sine dubio balaustia qua apothecarii utuntur,& flos mali granati domestici seu usualis.

Siliqua nabathia.i.illius regionis, & est faba marina uel baszianæ maritimæ,uel charobiæ, uel charub, uel xylocaracta ꝙ idem sunt. Supra de ipsis dictum fuit diffuse.

XLVII.

DE THVRE, in cap.de singultu.

℞. Thuris.ʒ.s.enulæ.ʒ.iii.mentastri,foliorum rutæ siccæ,amyli,añ.ʒ.ii.seminis nemen.ʒ.iii.s.informentur ex his trochisci põderis unius aurei.

COMMEN. MANLII.

Hos troch.non habemus in usu. Diosc. in cap.de thure inquit: Thus est lachrymum arboris,quod Gręce libanus dicitur: quod autem de Arabia defertur candidum est: quod uero de India subrufum, sed utrunq; masculum dicitur: est & tertium genus minutum ualde & rufum: de quo mannis maxime fit: ergo optimum thus quod masculum dicitur subalbidum & rotundum. Isidorus thus masculũ appellatur,eo ꝙ sit natura rotundum in modum testiculorum generaliter. habetur opinio ꝙ olibanum & thus idem sint,& sic est uerum.

Nemen secundum Serap.in ca.de serpillo dicit. ꝙ nemẽ est serpillum: sed Auic.uel translator ipsius errauit in hoc in.2.cano.ubi capitulum facit de nemen, & exponit ꝙ est sysymbriũ, quod falsum est. Nam Ioan.Arculanus in cap.,de cura cephaleæ tam calidæ quam frigidæ dicit,quod nemen est serpillum & non est sysymbrium.

XLVIII.

DE MYRRHA, in cap.de prouocatione menstruorum.

℞. Myrrhæ.ʒ.iii.lupinorum optime tritorum.℥.v.foliorum rutæ,mentastri,pulegii,cimini,rubeæ,assæ,serapini, opopanacis añ.ʒ.ii.informentur troc.põderantes.ʒ.ii.ex quibus detur unus in die cum aqua,in qua semen iuniperi coctum fuerit.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos habemus multum in usu. Gul. Placentinus in suo tractatu de confectionibus habet unã aliam descriptionem quæ eadem est. Bartholomæus Montagnana in suo antidotario

dotario habet unam descriptionem troch. optimorum ad prouocandum menstrua, & est eadẽ. Nicolaus Florentinus in sermone. 6. in cap. de retentione menstruorum præternaturam inquit. dixit Almans. troc. de myrrha, & ibi describit eius descriptionem quæ est eadem, nisi in una re, de qua infra etiã Almãs. in libro diuisionum in cap. medicinarum menstruorum. & hæmorrhoidarum habet unam aliam descriptionem, sed prima est nobilior.

Myrrha latinum est, græcus smyrna dicit. secundum Auicẽ. myrrha est gumma currens super arborem in iameni quæ dimittitur donec cõgeletur. deinde colligitur sicut galbanum: & eius quidem alia est pura & alia adulterata. Melior est illa quæ ad albedinem declinat & rubedinem: non cõmixta ligno, & cuius arbor est boni odoris.

Lupinus secundum Serap. ex lupinus sunt quidam qui dicuntur regales & quidã sunt domestici: & domestici comeduntur post eorũ elixationẽ, & infunditur in aqua pluribꝰ diebus.

Rubea. s. rubea tinctorum: ita habẽt alii doctores. radix eius herbæ est id quod est iuuatiuũ in medicina. Plin. ait: Erithordanis quã aliqui erenthodanum uocant. nos rubeã qua tinguntur lanæ pellesq; perficiuntur in medicina urinam ciet.

Assæ. s. assæ fœtidæ nam Bartholomæus loco eius habet assæ fœtidæ quod idem est. In hac descriptione codices. Nicol. Floren. deprauati esse cernuntur. nam ubi debent dicere assę. s. fœtidæ scribitur hasceæ, quod est thymus, sed hic error manifeste comprehendi potest esse scriptoris male intelligentis. debemus aũt ponere assam fœtidam, & non thymum. Rasis nõ ponit cum quo liquore debeant fieri: Bartho. dicit ꝙ debent fieri cum decoctione sauinæ secundum artem. & sic apud nos generaliter fit ex illa decoctione, etiam sunt qui faciunt ipsos cum aqua decoctionis rubeæ tinctorum uel iuniperi, sed prima est nobilior.

XLIX.

DE TAMARISCO, uulgo de ALCARMESCIT, in lib. diuisionum, cap. medicinarum splenis.

℞. Seminis alsagradi, seminis tamarisci, seminis endiuiæ añ. ʒ. iii. scolopendriæ quartam unius. s. drachmæ. fiant trochisci. aurei. ii. sumatur cum syrupo acetoso.

COMMEN. MANLII.

Hos trochis. non habemus in usu. Rasis nominat troc. alcarmescit, sed ibi alcarmescit non ingreditur, sed loco eius habet semen tamarisci, quod idem est. Aui. in. 2. cañ. inquit: Carmezik est fructus tamarisci. etiam Sera. in ca. de tamarisco idem dicit. unde trochisci de carmescit. i. de tamarisco.

Alsagradi uel alsagdi est semẽ agni casti sicut reperitur apud Galenũ in sexto de simplici medicina. in proprio cap. de agno casto, & credo esse bene expositum, nam agnus castus in ista materia multum ualet.

EX AVICENNA.

L.

ALINDARACARON, uel Aliadaracon, In. v. cañ. aureos passim habet Auicenna.

℞. Corticum radicis darsisahan. ʒ. vi. superioris squinanti. ʒ. xii. calami aromatici, costi, xylobalsami. i. assari, myrrhæ, amomi, polii montani omnium, añ. ʒ. xxiiii. masticis, meruchil, & est alacoẽ alba, phu, añ. ʒ. vi. aristolochiæ rotundæ. ʒ. xx. rheubarbari, xylocassiæ, cinnamomi añ. ʒ. x: spicæ indæ, folii, añ. ʒ. xvi. croci. xii. teratur totum & cribelletur per se, & conficiantur cum uino odorifero antiquo declinante ad dulcedinem, & fiant trochisc. & exiccentur in umbra, & conseruentur sic ut fit in trochis. de uiperis.

COMMEN. MANLII.

Hos trochis. habemus in usu, maxime quando facere uolumus theriacam quæ est de mente Andromachi. Auic. ibi habet duas alias descriptiones, sed hæc est prima, & est nobilior aliis nam Ioan. Serap. Rasis. Guliel. Placent. isti omnes habent primã descriptionẽ, sed Lumen apothecariorũ uel uerius tenebra scripsit tertiam descriptionem istius trochis. qui in usu non est.

Galenus autem loco troc. alindaracaron. i. Andromachi habet troc. diacoralli. supra in theriaca Auic. posui authores qui scribunt istam theriacam, & in quo cap. describunt. Darsisahan est cortex radicis arboris mali granati syluestris, sed nec Auicẽ. nec Gentilis cognouerunt certitudinaliter quid esset darsisahan. Ipse autem Auicẽ. in. 2. cañ. ponit loco darsisahan fructus alienbuc. i. xylocaractæ, sed per illa uerba non cognouit quid esset, & Gentilis credidit ꝙ per darsisahan intelligeretur darseni. i. cinnamomum, quod non est, nam Guliel. Placen. in prædictis trochiscis inquit, & intellige per darsisahan arborem habentem spinas magnas quæ appellatur spinum album. Præterea Serap. in cap. de darsisahan dicit ibi. quod est arbor granati syluestris, & habet spinas. in fine cap. dicit, ingreditur in trochiscis theriacæ, & nominant eum in Barbaria aldai. Lumen malelucens inquit, ꝙ darsisahan est arbor cornuta uel nespili, quod est falsum, hæc arbor apud modernos dicitur crispinus siue amiberberis. i. spina acuta.

Emerukit secundum intentionem Auic. est alacoen alba. Andromachus habet amaracum. Ras. habet cotullam albam. Io. Serap. habet coen rubeam. Gul. Placen. habet flores cotillæ albæ, & dicit ꝙ appellatur anatellũ fętidum. Gal. habet amaracũ. Aui. in secũda descriptione habet alacoen, in tertia habet amaracũ, & dicit ꝙ est alacoen alba: hic possumus uidere si Andromachus compositor & Auicen. uolunt ꝙ ipsa sit alacoen, siue uchuen, ut apud ipsum Auicen. in. 2. cañ. quid autem sit cõmuniter ignoratur. Lumen malelucens habet amaracum, & dicit ꝙ est maiorana, sed est falsum. Gentilis in tractatu de febribus dicit: Amaracum esse maioranã quæ dicitur uchuen, sed non est maiorana quæ dicitur sansucus. Matth. Syl. dicit: Alacoen. i. pes coruinus, quod est falsum: nam pes coruinus est solutiuus, & alacoen non: nec est camomilla ut quidam putauerunt, sed ueritas est ꝙ alacoen siue uchuen, siue partemon, ut apud Diosco. siue matricaria idem sunt: & qui mihi nõ credit uideat bene ca. de uchuen apud Auic. cũ cap. de partemon apud Dios. & cap. de matricaria apud Serap. & uidebit ꝙ idem sunt: præterea uide ꝙ Nicolus Floren. in lib. 7. in cap. de apostematibus emunctoriorum siue de bubonibus dicit: alacoen. i. matricaria, & sic est: & hæc est illa quæ a Lombardis crispula uocatur, & sic ista in prædictis troch. debet poni.

LI.

SQVILLÆ.

Oportet ut eligantur de squillis humidis illa quæ est grauis, & non est magna, & non linias ipsam cum luto, quoniam illud facit eam rancidam, & corrumpit ipsam: immo linias eam cum fermento, & assa eam in olla, donec coquatur, aut in furno iam calefacto, & extracto cinere eius, aut in patella de terra, super quam coquetur panis eius: cum ergo extrahetur inde, tunc sumatur interius eius leue, & teratur optime, & misceatur cum eo farina orobi recens secundum uirtutem squillæ, & exitus eius. Andromacus uero miscebat cum parte una squillæ duas partes farinæ orobi, & alii æqualem mensuram: cum ergo mixta est squilla cum farina orobi: tunc fac ex ea troch. subtiles, & unge manus tuas, & facias ex ea troch. cum oleo rosato, & exicca eos, & conserua eos sicut dicta inferius in descriptione, de uiperis.

COMMEN. MANLII.

Isti troch. sunt in usu apud illos qui faciunt tyriacam. Squilla autem secundum Auic. est cępe muris. eo ꝙ interficit mures. Rasis nominat prædictos trochis. trochis. squillaticos, & uult ꝙ sumatur squilla tempore messium, & oportet ꝙ squilla non sit minima neq; paruissima. Ras. ac Gulielmus uolunt ꝙ squillæ sit pars una, & farinæ media. etiam Auicẽ. dicit ꝙ medici sui tẽporis accipiunt squillę partes. ii. & farinę orobi partem unã: sed Andromachus dicit contrarium. hoc est, ꝙ squillæ addere debemus duplum farinæ orobi, & sic fit.

LII.

DE VIPERIS.

Accipiantur uiperæ cum est finis ueris, & incipit æstas, & si fuerit uer hyemale, & dimittantur usquequo consequatur ęstas, & uiperæ quidem sunt serpentes capita habentes plana, quę sunt lata proprie apud propinquitatem colli minuti subtilis ualde, quorum caudæ sunt curtæ strepitum facientes, & sonitum in incessu, & istis quidem trochiscis non conueniunt omnes uiperæ: immo flauę, & de flauis fœminæ, & earum signũ est ꝙ masculi in omni latere habent unum dentem, & fœminæ plures

uino, & oportet ut alienentur cornutæ & uariæ, & aspides declives ad albedinem. & non capiantur ex piscinis & littoribus fluuiorum & aquarum, & neq; petrosæ: quoniam in eis sunt quercinæ facientes sitim: immo capiantur in loco longinquo ab humorositate, & nõ capiãtur illæ q̃ sunt debilis motus: imo eligantur illæ q̃ sunt uelocis motus habentes caput eleuatũ, & oportet ut nõ moretur cũ capiũtur si possibile est, & abiũciãtur a parte capitis eius quatuor digiti, & similiter a parte caudæ ipsius, & anu eius: ꝙ si cucurrerit ex ea sanguis plurimus, & fuerit motus eius in illa dispositione plurimus, & mors ipsius tarda; tunc erit electa. Et si fuerit parui motus, & pauci sanguinis, uel locis mortis: tũc erit mala, & de signis eius item est, ut sit motus eius uelox & aspectus eius aspectus audaciæ & præsũptionis, & sit egressio fęcis eius ex postremo caudę eius, cumq; mortua est, extrahãtur uiscera eius, & proprie fel ipsius, & abluatur cũ aqua & sale ablutione exquisitissime facta, deinde decoquantur in aqua & sale. Et si cũ ea fuerit anethũ non erit malũ in eo decoctione discoquente cũ qua leuis fiat collectio carnis eius ab osse ipsius, mundificetur ergo caro ipsius ab osse, & proiiciatur in mortario, & teratur bene, & præcipiatur illi qui facit illud ut odoret oleum balsami, & similiter inungat ipsum super digitos: cum ergo contrita est misceatur cum tortellis secundum descriptiones diuersas & non eligatur supra descriptionem Andromachi: deinde fiant ex ea trochi. minuti subtiles & exiccentur in umbra: & reponantur in repositorio, & oportet ut non cadat super eos radius solis omnino, neq; ante exiccationem, neq; post ipsam, sol nanq; destruit, & expoliat eos a uirtute appropriata carnibus uiperarum interficiente uenena quæ sunt ex morsione, & ebibita.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci sunt de uipera .i. tyro: & sic propter istam descriptionem istius troch. tyriaca deriuatur ab ei: quidam crediderunt quod trochisci de uiperis non essent troch. de tyro, sed errant. Nã Andromachus uult ꝙ uipera sit huiusmodi: & uult ꝙ troch. de uiperis sint troch. de tyro: eiusdem opinionis est Haly. qui dicit ꝙ tyria debet esse in ætate adolescens sexu fœmina nõ masculus: uide etiam supra ubi posita fuit descriptio trochis. de tyro ꝙ sunt idẽ. Andromachus & Rasis melius ostẽdunt de forma uiperæ, quam Auic. Rasis in tractatu tyriacæ inquit: sumantur uiperæ fœminæ quæ in hoc discernũtur, ꝙ plures duobus habent dentes: masculi uero sexus duos tamen habent dentes, ex quibus eligantur illæ tantum quæ rufo uicinãtur colori, & sunt cito mobiles caput frequenter agitantes, & quæ sunt bonæ habitudinis, & pingues, oculos habentes rubeos, & capita lata: quarum anus iuxta caudam inuenitur: quę in tempore ueris colligantur in eius s. medio. ille tamen quę in litoribus maris morãtur, aut in lacubus, uel in locis quæ aquæ salsæ uicina existunt: nequaquam accipiantur. similiter ait Andromachus. Nicolaus Florent. in lib. 4. in cap. de speciebus serpentum inquit: ex eis est serpens paruus dictus tyrus uel tyria: cuius est q̃dã species, q̃ etiã tactu occidit. unde Gal. de theriaca ad Cæsarẽ ait: dictũ est regina Ægypti q̃ interficit seipsam ꝑ impositionẽ manus super tyriã, q̃ ipsa hora appositionis mortua est, & hoc uoluntarie fecit, q̃a rex qui inuaserat regnũ mittebat eã capere, & dicit Gal. ego uidi hãc tyriã in Alexãdria & interficere feci eam sine mora, & postea iterum: De uiperis etiam malis reperiuntur aliquæ apud nos, & ex istis sunt quędam curtę, & grossæ dictæ nostro idiomatæ scorzoni uel scurtii. Scias ꝙ prædicti tyri species sunt tres. quarum una uulgari nomine dicitur uipera, alia dicitur tyrus, alia hydria. in nostris partibus bonæ raro reperiuntur, immo hodie reperitur serpẽs dictus scuetius qui pro tyro habetur, sed credo ꝙ hodie fiunt ex hominibus qui faciunt theriacam absq; tyro, uerum tempore quo prędicti tyri non reperiebantur collegium medicorum uenetorũ ordinauit unam descriptionem trochiscorum qui possunt poni in theriaca loco troc. de tyro, sed melius est si possibile esset ponere de tyro. sed ad minus malum est ponere illos trochiscos, quorum modus iste est. ℞. tortellarum de seni. i. panis assi ʒ. iiii. s. farinæ orobi. ℥. xxii. s. tormentillæ, diptami, añ. ℥. iiii. fiãt trochisci ex eis cum uino in quo infusum sit gummi arab. & siccentur & referuentur. Auic. dicit: Misceatur cum tortellis secũdum descriptiones diuersas. Nicolaus loco eius habet panum assum. Gulíel. Placen. habet ibi tortellas, & dicit: Per tortellas intelligas panem de frumento coctum, ut possit conteri, & in quo non sit multum fermenti. immo uicinetur pani azimo, ita ꝙ non habeat aliquid aretositatis in se: immo sit perfectæ exiccationis, teratur ille panis, ut alcohol .i. subtilitee & referuetur. moderni non faciunt ipsum secundum illum modum: uerum est ꝙ oportet ꝙ ipse sit panis azimus, sed sit cũ decoctione masticis ac passularum, sicut ostendam infra in emplastro diaphœniconis, si Deus uoluerit.

LIII.

COCHION, administrati in mithridato.

℞. Passularum rubearum enucleatarum ʒ. iii. glutinis albotin. ʒ. iiii. squinãti, myrrhę, añ. ʒ. xii. cinnamomi, bdellii subalbidi, blattæ bizantiæ, spicæ romanæ, cassiæ, melliloti, cyperi, baccarum lauri añ. ʒ. iii. calami aromatici. ʒ. ix. croci. ʒ. i. bituminis iudaici. ʒ. ii. s.

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio est sabor filii sehel in qua est additum bytumen iudaicũ, & in descripione alia est additum bytumen iudaicum, & in descriptione alia est additum darsisahã: pondus. ʒ. ii. s. & in descriptione alia sunt additæ assari. ʒ. ii. s.

Isti trochisci de cochion sunt in usu, apud illos qui facere uolunt mithridatum secundum descriptionem communẽ. Rasis. & Gulielmus loco eius habent theriacam diffusio. & idem est. Auicẽ. uero inquit: ꝙ hæc descriptio est sapor filii sehel, in qua est additum bitumen iudaicum: & in descriptione alia darsisahã. & in descriptione alia assarũ. ista uero duo simplicia Rasis & Gulielmus non habent. Aui. non ponit modum ipsos cõficiendi: sed Rasis & Guli. dicunt. conficiantur sic. ea quæ mollificari possunt in uino ueteri posita resoluantur donec liquida fiant. alia autem omnia trita & cribellata cum eis iungantur, & cum melle despumato confecta & mixta reponantur. Gulielmus dicit: Medicinæ eius confectionis præter mel & uinũ sunt xiiii. hoc enim electuarium s. mithridatum sic confectum ponitur in omni re loco aureæ Alexandrinæ & Hadriani: quæ ambæ in antidotario Nicolai ponuntur.

Bitumen iudaicum .i. asphaltum. nam alii habent loco eius asphaltũ: quod idem est. Diosc. autem inquit asphaltum .i. bitumen iudaicum, aliud aridum, aliud liquidum.

LIIII.

DE MEZEREON.

℞. Anisi, seminis apii, calamenti hortulani, mentæ, petroselini, ameos añ. ʒ. vi. opii, castorei, piperis albi, macropiperis, sisymbrii, myrrhæ, absinthii añ. ʒ. iiii. corticum cassiæ. ʒ. xii. conficiantur cum melle, & fiant trochisci.

COMMEN. MANLII.

Isti trochisci non sunt in usu, ipse Auic. habet unam aliã descriptionem, sed hæc est nobilior. Sed dubitatur cur isti trochisci dicantur de mezereon cum illorum descriptionem mezereon non ingrediatur? Ad hoc potest dici ut quidam ꝙ est nomen equi cum forsan enim significat nomẽ cõponentis. Rasis autem in. 9. Almansoris in cap. de hydropisi habet unam aliam descriptionem, & ipse habet mezereon.

LV.

DE RVBEA.

℞. Rubeæ. ʒ. xii. corticum radicum capparis, aristolochiæ longæ, radicum liquiritiæ añ. ʒ. i. conficiantur cum syrupo acetoso, & informetur trochis. ponderis. ʒ. i.

COMMEN. MANLII.

Hos trochis. non habemus in usu.

Rubea. s. rubea tinctorum quidam uocant uenam tinctorũ, & dicitur rubea, quia radix eius est rubea. unde & in colorando lanas adhibetur, Gal. in. 6. simplicium. dicit salma. idest rubea. hæc medicina est rubea qua utuntur tinctores. in septimo dicit coccus baphicus .i. rubea tinctorum. hæc medicina apud Lombardos dicitur roxani uel roxa.

LVI.

DE CVSCVTA.

℞. Seminis citrulli, seminis portulacæ, seminis alchesabran añ. ʒ. iii. suchaha .i. achãris, arabicæ, bedoardi .i. spinæ albæ, fumi terræ añ. ʒ. iiii. draganti, amyli, gummi añ. ʒ. i. s. spodii, turbith, seminis cuscutæ añ. ʒ. iiii. tereniabin. ʒ. xxx. zucchari alhusar. ʒ. xxx. croci.

croci.ʒ.iii.cōficiātur cū aq̃ & melle & fiāt troc.& administretur.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos nos habemus in usu.

Cuscutæ uero est herba quæ inuoluitur Circa alias herbas, sicut Circa linum, & propter id a multis podagra lini dicitur. Serap. in cap. de cuscutę dicit, ꝙ in latino uocatur thima. apud nos dicitur a uulgo grengo. eius forma est sicut epythimi.

Alscechesabram uel sechesabram. idem Auic. in. 2. cañ. habet cap. in littra o, quod dicitur oalmaram, sed non declarat quid sit. Gentilis super isto uerbo dicit. ꝙ est herba similis parietariæ: neque per id credo ꝙ Gentilis cognouerit quid sit; sed uerum sesabran est ozimum carmenum, sicut reperitur apud Sera. in proprio cap. de ozimo carmeno, de quo supra est dictum electuario quod dicitur lætificans.

Zuccharum alhusar apud eundem in. 2. cañ. habetur ꝙ est manna cadens super alhusar, & est sicut frusta salis, & in ipso quidem est cum obsterfione & resolutione ponticitas & amaritudo, & de ipso aliud est iamenum album, & aliud est agizium ad nigredinem declinans. Aliud cap facit de hausurum, & dicit ꝙ est arbor arabica armena, & est unum de lacticiniis, & quidam dixerunt ꝙ desurum est quædam species interficiens sedentem in umbra eius, & hæc arbor uidetur habere similitudinem cuiusdam plantæ quæ apud Diosc. uocatur taxus: sub cuius umbra si quis dormierit aut sederit statim superuenit periculum uitæ, sicut dicit Auic. Serap. in cap: de zucchasro describit formam zucchari alhusar.

LVII.

STELLÆ.

℞. Myrrhæ, castorei, spicæ nardi, casiæ ligneæ, terræ sigillatæ, corticum mandragoræ añ. ʒ. iiii. opii. croci, costi, stellę terræ añ. ʒ. v. papaueris albi. ʒ vi. dauci, anisi, siseleos, seminis iusquiami albi, storacis liquidæ, seminis apii añ. ʒ. viii. infunde gummas in uino odorifero, & tere medicinas, & confice cum eo, & fac trochis. ponderantes. ʒ. s. & exiccentur in umbra.

COMMEN. MANLII.

Hos troch. habemus in usu, sed non multum. Ioã. Serap. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem quæ eadem est. Etiam Bartho. Montagnana in suo antidotario habet unã aliam descriptionem quæ eadem est. sed sua descriptio in uno loco est falsa: credo tamen ꝙ hic fuerit error scriptoris, & infra ostendam errorem ubi sit. Rasis in libro diuisionum in cap. medicinarum stomachi, ponit hanc eandem descriptionē. Dominus Mesue in cap. de tussi humida ait. Gal. trochisci cognominati assemus, & sunt trochisci stellæ, conferunt tussi iuuamẽtum sublime. Matth. Sylu. in litera t, ait. Trochisci stellæ, & antiqui medici nominauerunt eos aluirola caneæ huiusmodi non permittunt uitam recedere.

Stella terræ apud ipsum in. 2. cañ. uocatur lutum, samium & ibi inquit ex authoritate Gal. nos utimur eo ex hoc quod nominatur stella samia. Ego autem dico ꝙ hominibus uidetur ꝙ illud sit talk: uerum de talk iam dixerunt ueridici ꝙ ipsum inuenitur in terra Græcorum, in insula Cypri in. 3. cañ. in cap. de cura sputi sanguinis: iterum ait lutum samium, & existimauerunt quidam ꝙ nominatur Græce stella terræ, & nominibus nominatur pluribus, & uidetur ꝙ sit nomen altalk, & hæc est quam Diosc. uocat gissamiam, & eligenda est alba ualde, & leuis, linguæ adhærens leuis, & aspergens se super chartam, & fragilis qualis est quam multi colcrion dicunt: Duo sunt genera eius unum quod prædictum est, & alterum quod dicitur aster placodes quod est laminosum: ambo uerę uirtutis sunt: aster uero placodes est dicta lata uel plana. Ioan. Serap. ibidem habet stellam terræ, sed Bartholomæus dicit troch. stellæ, sed non debet sic dicere: immo debet dicere stella terræ, & hanc terram multi moderni dicunt esse speciẽ gypsi, eius similitudo est ut alumen scariola. & hęc terra a multis a uulgo in Lombardia talcho uocatur, & sic trochisci de stella terrę sunt trochi. de talcho. idem Auerrois in. 5. coll. dicit: Terra stellæ. i. talch.

LVIII.

DE CROCO, lib. iii. fen. I. cap. de cura sodæ absq; materia aut adustione solis, & reliquis ex materia calida, aut sanguinea.

℞. Croci aur. vii. myrrhæ aur. ii. expresionis agrestæ, calcadis añ. aur. i. s. aluminis iameni. i. scissi siue de pluma aur. viii. colcothar. medicinæ istę bene puluerizatæ cum uino pontico temperentur, & ex eis troch. informentur.

COMMEN. MANLII.

Hos trochi. non habemus in usu. Aliá descriptio reperitur etiá in antidotario. Bartholomei de Mõtagnana quæ eadẽ nõ est. Idem dñs Mes. in sua practica in ca. de hemicrania calida inquit. Alexander, confectio troch. quibus fit linimentum ad hemicraniá idem sunt, nisi in una re, & hoc est quod Auic. nõ habet gummi as. Mesue uero habet, in reliquis rebus idem sunt. Sed insurgit dubitatio ex eo ꝙ dñs Mes. dicit in pra. sua in cura sodæ frigidę hæc uerba formalia: eodẽ modo trochisci de croco dicti in antidotario & tamen in antidotario nusquam reperio illorum descriptionem: tu igitur considera. Matth. Syl. in. c. de chalcitis dicit. Ioan. Mesue in troch. de croco. ponit colcothar & calcadis. Gentilis in tractatu de febribus ait: Troch. de croco. i. fiet de croco non inuenitur propria descriptio, sed nescio cur hæc uerba protulerit.

Crocus. i. zafaran. Isidor. inquit: Crocum dictum ab oppido ciliciæ quod uocatur cornium, quanquam & alibi nascatur, sed non tantum uel tale quale in cilicia: unde & a potiori parte nomen accepit.

Agrestum aũt fit ex uuis immaturis, & potest appellari omphaciũ. Diosc. inquit: Omphacium est succus uuarum albarum immaturarũ quæ uuæ ante dies caniculares colligendæ sunt: Omphaciũ autem potest capi multis modis: nã potest dici ꝙ omphacium est oleum quod fit ex oliuis immaturis, etiam potest dici ꝙ omphacium est succus expressus, uel liquor amarus & acerbus unde Gal. in libro dinamidiarum dicit: Omphaciũ sic fit acinis uuæ agrestis expressis: carnes ipsarũ & nucleos in sole siccatos tundæ, & fac puluerẽ, & erit omphaciũ, ẽt fit ex fructu uitis immaturæ: exprimitur enim eius fructus antequã matura sit, & succus inde factus inspissatur & recondítur.

Calcadis apud ipsum in. 2. cañ. in ca. de atramento est uitriolum album, quidam crediderũt calcadis & colcothar idẽ esse, sed non recte, nam istis trochis. possumus certificari, ꝙ idẽ non sunt: uerum unum pro alio potest poni. Ioã. Serap. in cap. de eruptione sanguinis ex matrice inquit, ꝙ calcadis est chalcanthum: cuius color est uiridis, & quando antiquatur calcadis fit colcothar. Io. Arculanus in cap. de ungula ait: Quatuor sunt species uitrioli. s. colcothar quod est citrinum chalcanthum uiride. calcadis quod est album, alsuru rubeum: similiter ait in cap. de atramento.

Colcothar. i. uitriolum citrinum apud ipsum in cap. de atramento. Et idem dicit Nicolaus. Io. Arculanus in ca. de sebel dicit, ꝙ colcothar est uitriolum romanum.

Vinum ponticum. i. forte uel acutum, non autem dicitur põticum a ponto insula, sed hic dicitur ponticum in sapore: & idem dominus Mesue loco eius habet uinum forte aut acetũ, quod tantum ualet.

LIX.

DE ELLEBORO, in. iiii. tertii cap. de cura. opilationis accidentis in aure.

℞. Ellebori albi, aur. iii. nitri, aur. xvi. croci aur. iii. constringantur, & terantur cum aceto, & fiant inde troch.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu.

Elleborus secundũ Mesue est barba alfugi, & eius duæ sunt species. nam alius est albus, alius niger, & niger incolumior est albo. Gal. in libro ad Partenianum dicit. ueratrum. i. elleborus. Auerrois in quinto coll. dicit. condisi. i. elleborus, quod nõ uidetur uerum sicut patet per Diosc. & Aui. qui de utroq; faciunt capitula. elleborus uero apud teutonicos uocatur uelax. si detur in potu de radice ipsius gallinis interficit ipsas. de qua uide Serap. in cap. de elleboro nigro in fine ait. Mesarugie. elleborus albus est fortioris operationis quam niger, & timor est ne ille qui sumit elleborum incurrat spasmum, & ipse occidit colũbos quando infunduntur fabæ aut frumentũ in aqua in qua ĩfunditur elleborus: & datur colũbis aut pullis ad comedẽdũ.

LX.

DE BDELLIO, lib. iii. fen. xiiii. in cap. de cura apostematum durorum,

℞. Trium rosarum. ʒ. x. spicæ aromaticæ. ʒ. ii. myrrhæ. ʒ. i. co

sti.ʒ.i.s.masticis.ʒ.i.amygdalarum amararum.ʒ.i.s.bdellii.ʒ.iii.terantur medicinæ & dissoluatur bdellium cum uino, & conficiātur cum eo medicinæ, & fiant inde trochisci.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. Ras.in lib. diuisionū in cap.de ægritudinibus hepatis habet unam aliam descriptionem quæ eadem est. Bdellium uero est gummi, quod satis notum est. Gal.in.6. simplicium inquit mochol.i. bdellium, duæ sunt eius species. unum est sethelina. & est magna & molior altera, & eius uirtus est mollificatiua. altera uero spēs est arabica.

LXI.

DE CARTA combusta, lib.iii.sen.xvi.cap.de cura excoriationis intestinorum, & ulcerum.

℞. Arsenici adusti.ʒ.x.corticis æris, aluminis iameni, gallarum, calcis quæ non est extincta, añ.ʒ.xii.fiant ex eis trochisci cū succo arnoglossæ.i.plantaginis.quorum unusquisq; ponderet.ʒ.iiii.& parum ex eis administretur.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu, dicuntur autem trochisci de charta: licet illorum descriptionem charta non ingrediatur. idem uero in.2.cañ.de charta cap.facit. idem in cap.de papyro ait. ꝙ ex ipsa quidem fiunt chartæ, & ipsa quidem est in potentia charta, & quod ex ea adustum est. est uehementioris exiccationis, Dios.inquit. Papyrus. unde charta alexandrina fit, utilis est: Sera.in cap.de burchdi est notum, & ex eo fiunt chartæ, & utuntur eo medici quando uolunt dilatare orificia fistularum. idem Serap.ait. & kirtas quidem combustum est fortioris operationis quam burchdi cōpustum. Etiam dicit Gal. hæc herba non administratur in medicina sola. idem Sera. infra ait. Burdi uis.i.iuncus. hæc uero planta est quædam species iunci in aquis nascentis, nō autem intelligitur de chartam qua scribimus qua ex pannis lineis fit, sed sapiētes credunt ꝙ hæc sit quędam herba in qua Arabes faciunt sextariola in quibus inuolūt species, & quæ est quædam herba uiscosa nascens in palustribus. unde Auic. prima quarti. tractatu.2.cap.x.de curationibus febrium acutarum, sic inquit: Et si domus est proximi tēporis ex quo linita fuerit luto, & proprie illo in quo ponitur loco paleæ cottum papyri, tunc est melius.

Aes apud ipsum Auic.in.2.cañ. aliud est rubeum ad citrinitatem declinans, & est alcabrusi, quod est melius, & aliud est rubeum clarum, & aliud rubeum ad nigredinem declinans, & est genus æris quod dicitur talacon. Diosc. Aes ustū quod alii calcucecumenon uocant. Serap. inquit.in cap.de ære. Dicit Philosophus quidam faciunt ex ære uasa ad comedendum & bibendum in eis, & nocent eis ualde, & hoc notum est.

Troch. de cineribus. descriptio horum ab authoribus nō reperitur, sed nostri medici clarissimi faciunt ipsos componere cum speciebus electuarii de cineribus, quorū descriptio est posita ex authoritate Aui. & sic ordinant. ℞. specierum completarum electuarii de cineribus.℥.i.cum uino albo odorifero quantum sufficit, fiant trochisci & siccentur: & usui reserua.

EX DINO FLORENTINO.

LXII.

ALCADICON, in suo tract. de compositionibus.

℞. Calcis uiuæ.ʒ.i.arsenici rubei, & citrin.chali, acaciæ añ.ʒ.s. omnia hæc trita conficiantur cum aqua quæ uocatur prima, & in usu reserua.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. ipse Dinus inferius describit unam aliam descriptionem, sed eadem non est cadicon ut dictum fuit ex authoritate Ioan. Serap. sunt troch. facti ex arsenico: & secundum Almansorem dicuntur a chali quod recipit. Nicolus Floren.in lib.7.in.e.de medicina diminutiua carnis, siue corrosiua eius. habet unam aliam descriptionem quæ est ex autho. Gal. quæ eadem est.

Arsenicum rubeum.i.arsinagal. Nicolus loco eius habet auripigmentū rubeum, credo ꝙ idem est, & per arsenicum citrinū intelligitur auripigmentum citrinum, seu usuale: & per arsenicum rubeum intelligitur arsenicum dictum arsinagal.

Kali uel alkali, ut habet Nicolus est quædam planta quæ in litoribus maris nascitur similis uermiculari.i. semperuiuę minori, pinguis & salsa, & de cinere ipsius fit uitrum. Serap. in cap. de usnen inquit: Vsnen est herba chali. Aui.in.2.cañ.de usnen cap. facit & dicit. quod est plurium specierum, & subtilior earum est alba, & nominatur stercus passerum, non est usneæ. ut quidam crediderunt. nam usneæ est res collecta super arbores glandium, & alias arbores.

Acacia secundum Auic. est succus alcharisti exiccatus, deinde in troch. mutatus, & melior ex ea est quæ est melioris odoris uiridis declinans ad nigredinem, pōderosior & durior. Mesue loco eius habet chachie, quod idem est.

Aqua prima secundum intentionē Compositoris sic fit.

℞. Calcem uiuam & chali.i.herbam usnen añ. partes æquales, & terantur, & septulum præcedens ipsorum ex aqua eius admisceatur, & sepultum præcedens ibi moretur quotidie agitādo, & postea coletur & ex ea conficiantur & fiant troch. & reseruentur. Nicolus loco eius habet capitellum cōmune, quod fit ex cinere fabarum, & stipitibus eius, & calcis uiuæ, & coletur ad modum lixiui.

EX ANTID. BARTH. MONTAGNANA.

LXIII.

DE CHELIDONIA, pro ruptorio leui, est bonum.

℞. Succi radicum chelidoniæ, urinæ pueri añ.℥.iiii.calcis uiuæ ℥.iii.arsenici citrini.℥.i.ruptorii de capitello, bulliant simul succus, & urina: deinde superaddatur calx, & coquatur ad ignem lignorum, usq; ad consumptionem succi & urinæ, & reliqua addantur cum calce, & fiant trochisci.

COMMEN: MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. idem inferius describit unam aliam descriptionem quam uocat trochiscos de chelidonia cauterizantuos, sed idem non sunt nec in usu.

Chelidoniæ uero secundum Serap.in cap.de curcuma duæ sunt species.i.maior & minor, & dicit ꝙ nominantur hoc nomine eo ꝙ incipit accepere ante aduentum hyrundinū, & desiccatur quādo recedunt: putant aliqui etiam ꝙ sic nominetur propterea ꝙ quando excæcantur pulli hyrundinum, defert eis mater hanc herbam, & dat eam illis in cibum, & redit uisus hyrundinibus: de qua etiam Io. Anglicus in cap. de sterilitate inquit: Et est hic notandum ꝙ chelidonia dicitur quasi coeli donum, quia ipsa aufert maculam oculorū: & ideo hyrundo quærit eam quando pulli eius non uident, & matricem mundificat conceptionem pręparat, histeritiam curat & scabiem succus eius suppositus curat & aufert. unde uersus. Histericos per se sanat chelidonia succus.

Iniectus oculis maculas disrumpit eorum.

Aufert, & cancros qualiscunq; capiatur.

Maior uero chelidonia est nota, minor est illa quæ apud Arabes memitē aut memite dicitur. Leonar. de præda palea in ca. de formica ait: Foliorum domini Dei.i.chelidoniæ.

Capitellum uero apud nos uocatur aqua fortis saponariorum: lixiuium est de quo fit sapo: & eius compositio est diuersa, sed illud capitellum quod ibi ingreditur fit hoc modo. ℞. aq primæ saponis lib.ii. bulliant longa ebullitione usq; ad cōsumptionem tertiæ partis: deinde addatur calcis uiuæ.℥.i.opii.℥.s. & decoquantur: deinde addatur auripigmentum.ʒ.s. & reserua, & de hac facias trochiscos de chelidonia.

EX ANTID. GVLIELMI PLACEN.

LXIIII.

DE CALMENTO.

℞. Æris usti. uitrioli de quo fit encaustrum añ.ʒ.vi: floris æris.ʒ.ii. salis armoniaci, baurach.i. salis rubei, seu aphronitri, arsenici sublimati añ.ʒ.i.s. terantur & dimittantur sic per hebdomadam & fiant ex eis trochisci cum succo rutæ.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos in usu non habemus. Gulielmus noiat istos trochiscos de calamento.i.calcātho quod est uitriolū, de quo fit encaustrū, sed non recte: nam hęc cōfectio est fief de calchanto sicut apparebit infra ex authoritate Ras. & uidebis ꝙ idē ē.

Flos æris non est uiride æris secundū Simonē Ianuēsem: uerum multi moderni loco eis ponunt uiride ęs. Rasis loco eius habet ziniar.i. uiride æs, sed opinio Gulielmi est ꝙ flos æris & ziniar idem sunt.

Arsenici cum sublimatum secundum quosdam est argentū sublimatum.

sublimatum. Liber qui dicitur Bulchasis in lib.i. docet modum sublimandi arsenicum. uide ibi.

EX NIC. FLORENTINO.

LXV.

DE SCOLOPENDRIA, in.v.cap. de opilatione splenis.

℞. Scolopendriæ, hyssopi, prasii, fructus tamarisci, corticum radicum capparis añ. ℥.s. seminis agni casti, seminis rutæ, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, florũ genestræ añ. ʒ.ii.s. armoniaci dissoluti in aceto, ʒ.i.s. cum quo reliqua componantur, & fiant trochisci.

COMMEN. MANLII.

Isti trochi. in usu non sunt. Ioan. Sera. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem, sed eadem non est.

Scolopendria ut pluries dictum est: est lingua ceruina.

Genestra est frutex omnibus nota. existimãt quidam ꝙ hæc apud Diosc. dicitur spartus: eius semen affertur in folliculis sicut faseolus. Gal. in.4. simp. ait: Spargamum .i. genestra: infra de ipsa apparebit melius in unguento genestrato.

Armoniacum gũmi est satis notũ. Gal. in.8. simpl. inquit: Armoniacum est gummi daltala, quod est unum ex gũmis arboris, idem in libro ad parthemianum ait: Armoniacum est quasi lachrymum herbæ, quæ Græce asilius appellatur.

LXVI.

DE CICADIS, in.v.ca. de cura lapidis. per potionem.

℞. Milii solis, pentaphyllonis, seminis urticæ, nucleorum cerasorum, seminis nasturtii petroselini, alexandri .i. macedonici, tartari uini albi añ. ʒ.s. sanguis hirci, cicadarum añ. ʒ.iii. galangæ. ℥.i. olei nucellini, & nardini .i. de spica nardi, & balsami añ. ʒ.i.s. succi saxifragiæ. ʒ.iii. misce, & fiant trochisci, & siccentur in umbra.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. Cicadæ sunt quædam animalia de quibus supra dixi: ex intentione Isidori ac aliorũ. Hic uero nolo dicere de mente Pli. ꝙ cicadę non nascuntur in ueritate arborum, idcirco non sunt Cirenis circa oppidum, nec in campis, nec in frigidis, aut umbrosis nemoribus. Est quædã & his locorum differentia in Milesiam regione paucis sunt locis, sed in Cefalenia nimis: quadam penuriam earum, & copiã dirimit. at in regio agro silent oẽs: ultra flumen in locis canunt pẽnarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore ampliores.

Vrtica est herba satis nota. Diosco. dicit: Acalyphen siue ut alii ignida latine dicitur. Vrtica eius altera maior quæ & usualis est, & simplex cum tenui semine ac foliis minutis asperis: altera agrestis est densioribus foliis atq; latioribus nigrioribus. Etiam Auic. in.2. cano. ait: Calife .i. urticæ: est etiam alia urtica dicta mortua: & hæc apud modernos dicitur: Angelica seu archangelica: & est alia dicta urtica mora: cuius folia magna ac nigriora sunt, & hæc dicitur millemorbia siue herba ficaria, sed a latinis dicitur scrofularia.

Tartarum generatur in uino in fundo: & lateribus uegetis, & est fex uini uel aceti. Concorregius in ca. de surditate in speciali, inquit.: Tartari quod adheret in parietibus uegetis intrin secis: hoc notum est.

Sanguis hirci, de ipso dictum fuit Nicolus nõ dicit hic si debet esse præparatus aut non: sed in hoc est regula ꝙ ipsum nõ oportet administrari in aliquibus medicinis si præparatus non fuerit: & modus eius est multiplex: supra dixi de ipso in electuario de cineribus secundũ intentionẽ plurium doctorũ. etiã hic iterum nolo ostendere de modo ipsius ex authoritate Ioã. Sera. in cap. de illis in quibus generatur lapis, & magnificatur qui sic inquit: Medicamen cũ sanguine hyrci ad dolorem renũ & lapidẽ & non est ei simile, & est mirabile, & modus eius iste est: quando incipit uua denigrari sumatur olla noua a figulo, & fundatur in ea aqua, & feruéat donec auferatur ab ea terrestreitas, deinde decollētur hyrcus, & accipiatur ex medio sanguis qui currit ex eo in ollam, & nõ accipiatur primus sanguis neq; postremus eius, & dimittamus ipsum donec coaguletur, deinde incidamus ipsum in paruas partes eo existente in concauitate ollæ, & cooperiamus ipsum cum retu stricto, aut cum panno subtili raro, & dimittamus ipsum sub coelo donec recipiat radios solis & lunæ, & dimittamus ipsum donec exiccetur bene, & caue ne ueniat ei humectatio ex rore, deinde teratur multum, & seruetur & detur ex eo coclearium unum cum decoctione dulcis aquæ. Idem Io. Serap. ait: Et secundum illud quod dixit Filagrius in primo sermonum suorum necesse est ut sit hyrcus iuuenis in ætate sua ex eis quibus aduenerunt quasi quatuor anni, & proiiciamus in hoc medicamine folium indum, & amomum, & spicã, & quæ sunt illis similia donec aromatizetur odor eius.

Oleum muscellinum a musco dictum est, descriptio uero ipsius secundum quosdam sapientes reperitur in antidotario Gal. quod apud nos non est, tamen descriptio infra apparebit: quidam modernorũ crediderũt: ꝙ oleum balaninum .i. de granis de been esset oleum muscellinum, sed non recte.

LXVII.

PHODILLORVM, in.vii. ca. de medicina diminutiua carnis, siue corrosiua eius.

℞. Succi radicum asphodillorum. ℥.s. calcis uiuæ. ʒ.ii. auripigmenti. ℥.i. conficiantur & exiccentur ad solẽ in mense Augusti.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos in usu non habemus. dominus magister Petrus Argillata in capitulo de medicinis corrosiuis habet unam aliam descriptionem. & idem est Aphodillus. Circainstãs phodillus est centum capita, cuius radix competit usui medicinæ, idem dixit Petrus de crescen. sed uterq; falsum dicunt dicentes ꝙ aphodillus sit centum capita. nam si uis uidere certitudinem uide in antidotario Gal. in quodã antidoto, quod incipit. Antidotum quod facit epilepticis. & ibi habet centũ capita & aphodillos, quod non essent si essent idem. ueritas autem est, aphodillus est herba dicta apud nos porrago propter similitudinẽ foliorum, & secundum Papiam aphodillus herba: quam latini albuciam uocant, & centum capita est una species irringi: sicut patet apud Serap. in suo cap. de irringo.

LXVIII.

DE CALCE, ibidem.

℞. Calcem uiuam pulurizatam, & commisce cum melle & cõmixta in olla noua, pone in clybano, & dimitte donec comburatur, & usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Hos trochiscos non habemus in usu. Petrus Argillata in capitulo de medicinis corrosiuis, habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Calx secundũ Gulielmum Placen. per calcem significamus cinereitatem corporum lapidosorum, & ostracorum extinctã: & non extinctam. Auerrois in quinto colliget. inquit: Almura. idest calx uiua, & est calx lapis decoctus.

PERORATIO, in.viii. Sectionem.

Superno numine ducti cõpleuimus sermonem in sectionẽ trochiscorum prolixam aliquãtisper uerum compendiosam supra modum. Erit uero nũc sermo noster circa distinctionem sief secundum mentem diui Ioan. Mesue & Rasis.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO NONA.

ARIDA COLLIRIA, uulgo SIEF. continens, EX MESVE.

I.

CITRINVM, in Practica cap. de Ophthalmia.

RECIPE Climiæ lotæ, deinde adustæ & extinctæ in lacte mulieris. ʒ.viii. cerusæ lotæ. ʒ.xvi. croci. ℥.iii. opii. ʒ.i. dragachanti. ʒ.ii. aquæ pluuialis: quod sufficit, utere cum albumine oui.

COMMEN. MANLII.

Sief uero apud nos est confectio ocularis forma ad modũ nuclei dactyli quæ fricatur super cotem cum aliquo liquore conuenienti. hanc medicinam quidam collyrium uocant.

Clima seu cadmia, ut apud Diosc. dicitur ꝙ bona est cyprya

& botyriades, & quæ spissa fuerit Serap. cap. de climia inquit. Quod eius species sunt duæ, est lapis repertus in cypro in cursibus aquarum, & est petrosa, & melior aliis speciebus climiæ, & alia generatur in fornacibus, & aggregatur in tecto fornacis quando purgatur æs, & generatur ex ære quando ponitur in fornace, & liquefit: nam resoluitur fumus ab eo, & adhæret parietibus fornacis in tecto eius &c. secundum modernorum opinionem climia est fuligo, uel fumus qui adhæret superioribus partibus fornacis in purificatione auri uel argenti, uel aliorum. unde dicitur climia auri uel argenti, de qua uide in. 2. can. Auic. qui capi. de utraque facit. ille lapis quem dicit Serap. credo quod sit lapis dictus a uulgo calamina, seu calaminaris, de quo tingitur æs.

Modus autem lauandi climiam. & adurendi habetur in libro qui dicitur Bulchasis in libro primo. in cap. de modo præparandi katimiam. i. thutiam. nam climia est species thutiæ, & præparatur sicut thutia. etiam Sera. in cap. de thutia habet modum lauandi thutiam, & dicit. Abluitur sic climia, lauatur etiam thutia similiter, & in ista materia lauatur ipsa cum aqua rosa.

Cerussa. i. biaccha quæ satis est nota. de modo abluendi docet Seruitor in suo lib. & eius modus iste est. tere cerussam in aqua sæpe. & proiice supra aquam sæpe. & fiat hoc sæpe tandiu ꝙ non appareat super aquam aliquid putredinis. deinde collige: sicca & reserua, & bona cerussa est, quę multum est candida, & partes eius sunt de se clare. & quando tangis eam digito inuenies partes eius leues sine asperitate.

II.

ROSATVM, ibidem.

Recipe. Foliorum rosarum rubearum. ʒ. xv. croci. ʒ. viii. opii. ʒ. ii. spicæ indæ. ʒ. ii. gummi arab. ʒ. viii. aquæ pluuialis quantum sufficit.

EX RASI.

III.

ALBVM, in. 9. Alman. ca. de ophthalmia.

℞. Cerusæ ablutæ. ʒ. x. sarcocollæ grossæ. ʒ. iii. draganti. ʒ. i. opii ʒ. s. fiant ex eis formæ lenti similes.

COMMEN. MANLII.

Istud sief apud nos non est multum in usu: & eius modus est duplex, uidelicet ꝙ ipsum possumus facere cum opio & sine opio, si cum opio facere uoluerimus addatur de opio in põdere, ut dicit Compositor: si autem sine opio facere uolueris non ponitur aliquid opii. Mesue in cap. de ophthalmia habet multas descriptiones: quarum una est descriptio filii Zachariæ quæ eadem est nisi in una re. & hoc est ꝙ Mesue habet amylum. Rasis uero non: in reliquis sunt idem.

Sarcocolla secundũ Auic. est gummi arboris spinosæ, & in ipsa est amaritudo: & melior ex ea est illa quæ ad citrinitatem declinat & est similis olibano. i. thuri: medici nostri dixerunt ꝙ hanc medicinam in collyriis non oportet ponere si nutrita nõ fuerit in lacte asinæ. Et eius modus iste est. Accipe de sarcocolla bona alba grossa, & pone eam in uase uitreo amplioris orificii, & mulge super eam lac asininum in quãtitate pauca ne infundantur in ea, & liquefiat, sed remanet sic, & pone subito in sole, ut cito desiccetur, & quando erit sicca, oportet ut iterum mugeas secundum quantitatem prioris: & semper caueas ne coperias eam lacte, ne accrescat lac antequam desiccetur & destruatur: & fac ita quater: & cum hoc feceris sicca bene, & conserua: & si nutrire uolueris in lacte mulieris eadem forma & modo facias.

IIII.

DE THVRE, in. 9. Almanso. cap. de ulceribus oculorum.

℞. Armoniaci, sarcocollæ añ. ʒ. s. thuris. ʒ. x. croci. ʒ. ii. conficiantur cum mucillagine fœnugræci, ꝙ fiant ex eis sief.

COMMEN. MANLII.

Istud sief non est ualde in usu. Mesue in cap. de uulneribus & ulceribus oculorum habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Thus uero est olibanum de quo supra in troch. de olibano.

V.

DE PLVMBO, ibidem.

℞. Plumbi adusti, antimonii, tutiæ ablutæ, calcucecumenon, gummi arabi. draganti añ. ʒ. viii. opii. ʒ. s. terantur, & cum pãno sericino. i. de serico qui sit subtilissimus cribellentur & cõspergantur ex aqua pluuiali, & fiant ex eis sief.

COMMEN. MANLII.

Istud sief in usu non est. Mesue in cap. de uulneribus & ulceribus oculorum habet unam aliã ex authoritate filii Zachariæ. i. Rasis quæ eadem est.

Plumbum species est antimonii. Pli. uocat plumbum quandam ægritudinem oculi quæ curatur cum quadam herba quæ Græce dicitur molendina: quod est dictu plumbago. Auic. in. 2. dicit: Alannoch & alahabar utrunq; est plumbum nigrum: in quo est substantia aquosa multa: quam congelauit frigus. Modum autem adustionis eius docet Bulchasis libro primo qui iste. ℞. Laminas plumbeas, & pone in olla fictili, & proiice super eas parum sulphuris radendo ipsum sulphur super eas: deinde accipe alias laminas plumbi, & pone super primas, & iterum radas super eas de sulphure: & iterum alias laminas superpone, & sulphur rade: & fac ita quousq; olla sit plena: deinde accende super eas ignem: & quãdo uideris plumbum inflammari oportet ꝙ commisceas cum uirga ferrea donec plumbum conuertatur in cinerem: ita ꝙ nihil remaneat de substantia plumbi quin sit totum in cinerem conuersum: & quando erit ita aufer ab igne, & dimitte infrigidari, & oportet ꝙ ille qui hoc facit cooperiat faciem suam, nam odor multum nocet, & sic utere.

Antimonium inuena est terræ similis plumbo, sed antimoniũ teritur & non funditur: plumbum uero funditur & non teritur. Diosc. uocat ipsum stibium, & inquit: Stibius formosus est & lucidus, & qui radiosus apparet cum fractus fuerit, & gustu salsus, & fragilis nihil habens terrosum aut sordidum: hunc multi ophtalmon nominant. Hęc est medicina ocularis, quę satis est nota.

Thutiæ uero nomen cadit super tres res: primo super id de quo Auic. in. 2. can. proprium cap. facit sub nomine thutiæ. & Diosc. sub nomine pompholix, cui sunt duæ species: una quarum dicit pompholix a Diosc. alia spodium: quæ ab Auic. dicitur succudus, & ambæ sunt fuligo ex fumo eleuato in fornace in qua fit auricalcum, & eleuatur ille fumus a lapide calaminari: quo æs tingitur, & fit auricalcum. Moderni generaliter loco spodii utuntur osse elephantis combusto. Gal. in. 8. simpli. dicit: Chadmia. i. thutia, de modo ipsam abluendi uide Albuchasin in libro primo.

Chalcucecamenon. i. ęs ustum: & est nomen compositum a chalcos: quod est æs cecamenon incensum. Diosco. in cap. de ære dicit: Æs ustum quod alii chalcucecamenon uocant. Circa instans, æs ustum, idest chalcecumenon. Auer. in. 5. col. ait: Chalcecumenon. i. æs ustum. idem ait Leonar. de predapalea in ca. de ulceribus putridis: & sic est secundum ueritatem: modum adustionis eius docet Diosco. in proprio cap. de ære: & idem facit Serap.

VI.

RVBEVM, in. 9. Alman. cap. de scabie, & sebel.

℞. Hæmatitis, colcotar combusti. i. uitrioli citrini añ. ʒ. iii. æris usti. ʒ. ii. myrrhæ, croci. ʒ. i. piperis lon. ʒ. s. conspergantur ex uino ueteri, & fiant ex eis sief.

COMMEN. MANLII.

Istud sief in usu non est. & dicitur rubeum a colore ipsius propter lapidem hæmatitem. i. sanguinarium qui ibi ingreditur. Mesue in ca. de scabie oculorum habet unam aliam descriptionem, & loco hæmatitis habet sedenegi: quod idem est.

VII.

VIRIDE, in. 9. Alman. ca. de ungula.

℞. Ziniar. ʒ. iii. colcotar usti. ʒ. vi. arsenici rubei, baurach, spumę maris añ. ʒ. i. salis armoniaci. ʒ. s. armonia. s. gummi. ʒ. ii. armonia cum in succo rutæ dissoluatur: & species ex eo cõspergantur, & fiant ex eis sief. est enim mirabile.

COMMEN. MANLII.

Istud sief apud nos nõ est in usu. Mesue in ca. de scabie oculorum habet unam descriptionem, & eadem est.

Ziniar. i. erugo æris. Liber qui dicitur Bulchasis in lib. i. docet modũ faciendi ipsum, & abluendi. & colligendi ex eo qđ est bonum. Auic. in. 2. can. de ziniar cap. facit. & dicit species faciendi

cendi ziniar ſunt cum exaſperatione æris in fęce aceti, & rotatione limaturæ eius cum aceto, & ſepultura ipſius in loco humoroſo, & inclinatur uas æreum ſuper uas in quo eſt acetum, & dimittatur quouſq; in ipſo fiat ziniar. Auerrois in qnto coll. dicit: Ziniar.i.uiride æs, & ſic eſt ſecundum ueritatem. Meſue loco eius habet florem æris, & idem non eſt: ut dicit Simon Ianuenſis. uerum hodie unum pro alio ponitur.

Spumæ maris ſecundum Auic. & Sera. ſunt quinq; ſpecies. Idem dicit Dioſc. ꝙ ipſam uocant Alcionium. ſecundum Plí. qui ſimiliter uocat. Quatuor ſpecies tantum deſcribit. Gal. in tractatu primo de meimir. in cap. deſcriptis in alopecia &c. ait adarcham, & in medio eorum eſt uocata ſpuma maris. Dinus Floren. in lib. 2. in ca. de cura ſcrofularum dicit: Pumicis.i. ſpumæ maris. ſed non mihi placet. nam uera ſpuma maris eſt ſpiſſa, ſolida, grauis, habens odorem piſcium putridorum, ſimilis ſpongiæ, & inuenitur in litoribus maris.

VIII.

DE CALCANTO. ibidem.

℞. Aeris uſti, chalcanthi añ. ʒ. s. ziniar. ʒ. ii. ſalis armoniaci, baurach, arſenici ſublimati añ. ʒ. i. terátur, & per hebdomadam uná dimittantur, deinde fiant ex eis ſief, & frizetur ungula cum eis.

COMMEN. MANLII.

Iſtud ſief in uſu non eſt. Gulielmus Lombardus (ut dictum fuit) deſcribit trochi. de calamento.i. de calcanto. & idem ſunt cum ſief da calcanto, ſed non recte. Nam aliud eſt ſief, aliud eſt trochiſcus, ut oſtenſum fuit.

Chalcanthum apud Auic. in cap. de atramento eſt uitriolū uiride. Idem facit aliud capitulum de chalcantho. Ioannes arculanus in cap. de ungula dicit: Chalchanthum.i. uitriolum uiride. idem dicit Galenus in. 8. ſimplicium. & idem Galenus dicit. calcantos.i. æris flos, & eſt nomen compoſitum chalchas græce quod eſt æs. anthos uero flos. unde chalcathos.i. æris flos, ſed calcanthum eſt uitriolum uiride de quo fit encauſtrū.

IX.

DE FELLIBVS, in. ix. Almanſ. ca. de aqua deſcendente in oculum.

℞. Fellis gruis, fellis ſaboth, fellis hyrcinis, fellis accipitris, fellis aquilæ, fellis perdicis omnium ſiccorum unum aut plura, ſumantur quoq; pro omnibus. ʒ. x. iſtorum ſiccorū euforbii, colloquintidæ, ſerapini omnium añ. ʒ. i. trita aggregentur ex ſucco fœniculi teneri, & mittantur in oculos.

COMMEN. MANLII.

Iſtud ſief non eſt ualde in uſu, & hoc uenit quia ſimplicia quę in eo ingrediuntur difficilia ſunt inueniri tempore debito, aliter magis in uſu eſſet. Meſue in cap. de debilitate uiſus ait. inquit. Gal. fella omnia abſtergunt oculum, & clarificant uiſum: & eligantur ex animalibus. ibi dominus Meſuæ allegat quædam ſimplicia, quæ etiam in iſto ſief ingrediuntur, de quibus infra.

Grus eſt auis uolatilis, cuius forma omnibus nota eſt.

Saboth eſt piſcis. nam Meſue dicit, & ex piſcibus eſt fel ſaboth quid ſit generaliter ignoratur. Bartholo. Montagnana in ſuis conſiliis in conſilio de medicinis communis iuuamenti ad nocumenta ſtomachi uiſus & auditus, in quodam collyrio bono habet fellis ſabath. & inquit. quod eſt piſcis nominatus lucius, idem in conſilio ad malam complexionem frigidam & humidam ſtomachi &c. dicit fellis piſcis ſaboth, & eſt lucius uel uarolus. iſta uerba non cōueniunt eſſe idem, nam aliud eſt lucius, aliud eſt uarolus, uerum autem eſt ꝙ ipſe eſt uarolus, & eſt piſcis nominatus labrax, & habet plura nomina ſecundum prouincias. nam ſaboth apud romanos uocatur ſpinula, a uenetis uariolus, & ab aliis locaeius.

Accipiter auis eſt quam nos in manu portamus in ciuitatibus ac ſoliis locis. Iſido. ait: Accipiter dicitur accipitris a capiēdo. eſt enim auis rapiens alias, auis auida. ideoq; uocatur accipiter hoc eſt raptor. quia rapit. ſiquis accipit ipſum: fertur autē accipitres circa pullos ſuos impios eſſe. nam dum uiderint eos poſſe tentare uolatus nullas eis præbent eſcas: ſed uerberant pennis: & a nido præcipitant: atq; a teneris cōpellunt ad prædam: ne forte adulti pigreſcant. unde hæc auis ſatis nota eſt.

Aquila eſt auis ex uolatilibus, quam domini italici pro ſigno uictoriæ portant. Meſue idem laudat, hæc uero auis reperitur in partibus Indiæ, & iuxta litora oceani. etiam inuenitur apud nos, tamen raro. Serap. facit capitulum de lapide aquilæ & inquit, ꝙ eſt lapis indus qui quādo agitatur auditur intra ipſum lapillus alius, & minera eius eſt in montibus Indiæ inter chinoas & ſaradin, & græci nominant eum antarront. & expoſitio eius eſt alleuians partum.

Perdix auis eſt quæ genere eius conturnix nuncupatur. eſt enim auis quæ ſatis nota eſt. hæc apud Auic. in. 2. cañ. uocatur cubugi. Gentilis ſuper tertio cañ. in cap. de cura lubricitatis ſtomachi ait: Cubugi.i. perdix. Simon Ianuenſis ait: Cubugi. dicitur. perdix & algel. Item Matthæus Syluati. in litera, c. ait: Cubugi.i. perdix. Ioan. Anglicus in cap. de debilitate uiſus, & cæcitate accidentali inquit. ℞. fellis galli, aut perdicis, aut faſiani qui uocatur alcūbugi a Meſue, & ꝙ cubugi ſit capo ſeu gallus, & ex hoc colligi uidetur. nam Auicen. in. 2. cañ. in capitulo de harmel allegans uerba Dioſco. dixit ꝙ ipſa trita cum melle & uino, & felle alcubugi & gallinarum, ſed patere poteſt legenti ꝙ Dioſco. in loco allegato non habet fel alcubugi, ſed caponis. Serap. uero etiam eodem loco ex uerbo Dioſco. habet fellis galli. Item Dioſc. in cap. de felle laudat fel cubugi. Serap. eodem loco auc. Dioſc. laudat fel galli ex quibus poſſumus comprehendere intentionem Auic. fuiſſe ꝙ cubugi ſit capo, & Serap. ꝙ ſit gallus, ſed intellexit ut opinor de gallo ſyluеſtri, qui faſianus appellatur, quem aliqui dicunt eſſe cubugi, licet uelit Simon ꝙ non ſit capo, & Meſue quod non ſit gallus, nec perdix. Nam Meſue in capitu. allegato ſcripſit cubugi, & galli, & perdicis, ex quo apparet quod ſecundum eum idem non ſunt. tamen intentio Arabum eſt ꝙ cubugi, eſt algel aut perdix.

X.

MEMITHE, *in Synonymis.*

Fit hoc modo. exprimitur ſuccus memithe, & in ſole deſiccatur, & ex eis informantur pilulæ in modum nuclei dactylorū, uel informantur magdaleones parui.

COMMEN. MANLII.

Iſtud ſief non eſt in uſu: tamen eius compoſitio in aliis collyris multum operatur, Memithe uero ſecundum Serap. ex authoritate Dioſco. eſt ſuccus herbæ eiuſdem nominis quæ eſt ſimilis in foliis ſuis herbę ſpeciei papaueris dicti ceratides.i. cornuti, niſi quia eſt in ea humiditas adhærens manui, & eſt propinqua terræ: & habet grauem odorem, & habet multum ſuccum & color ſucci eius eſt ſimilis colori croci. hęc apud Dioſ. ſub iſto nomine non reperitur. uerum eſt ꝙ Dioſcor. de ipſa facit cap. ſub nomine glaucium: quod idem eſt: quid autem ſit communiter ignoratur, ſed ſecundum eſtimationem modernorum eſt ſpecies chelidoniæ, & ſine dubio hoc ſonat. Nam Serap. in cap. de curcuma.i. chelidonia inquit: Minor chilidomon, & eſt memithe. Nicolaus Florent. in lib. 5. in cap. de hydropiſi in ſpeciali dicit memithe.i. uolubilis minor, ſed nō bene ſonat hic textus. nam idem in. 7. lib. in cap. de apoſtematibus emunctoriorum ſiue de bubonibus ait. Memithe.i. chelidonia: quod recte dicit Ioannes Arculanus in cap. de cura cephaleæ, tam calidæ quam frigidæ dicit: Sief memithe.i. ſuccus memithe, per decoctione inſpiſſatus uel ad ſolem, & eſt herba ſimilis papaueri dicta glaucium, & eſt ſpecies chelidoniæ. Ille autem ſuccus ſic inſpiſſatus dicitur ſief, uidelicet ſief memithe, & eſt medicina ocularis. Item Ioannes Anglicus in cap. de ſurditate & debilitate auditus ait: Succus memithe, ideſt chelidoniæ agreſtis.

Gulielmus Placentinus ait: Memithe eſt ſimile glandibus coloris citrini, & eſt fructus cuiuſdam herbæ quæ naſcitur in litoribus aquarum. Idem dicit Auic. in. 2. cañ. Bulchaſis in lib. 2. docet modum exprimendi ſuccum ex memithe, & ignorat de ipſe inuenire ueritatem quid eſſet. Moderni uero habent ipſam cognitionem ueram: nam ut dictum fuit de mente Serap. ipſe uult ꝙ ſit chelidonia minor, & ſic hodie generaliter habetur opinio: quamuis aliqui contradicant dicentes ꝙ memithe nō eſt chelidonia: nam chelidonia eſt calidæ cōplexionis, memithe uero frigidę, quibus rńdetur, ꝙ & ſi chelidonia ſit calidę complexionis propter hoc tamen non tollitur quin memithe ſit ſpēs chelidoniæ, uidelicet chelidonia minor. nam qui dicūt ꝙ chelidonia eſt calidæ cōplexionis forte intelligunt de cheli-

donia maiori, uel de eius succo uel radice, sed hoc nullam includit repugnantiam, ꝙ chelidonia minor non sit frigidæ uirtutis. non enim repugnat in eadē specie esse indiuidua seu simplicia diuersæ complexionis: & hæc apud Lombardum reperitur in hortis ac locis aquosis, & est quam angelicam siue archangelam uulgo uocamus. Et sic si legis bene illa cap. uidebis ꝙ angelica est memithe in foliis, in colore, in radice, & in reliquis. Præterea in foliis multum similatur chelidoniæ maiori.

Peroratio in .ix. sectionem.

Habita sectione de sief consequenter elucubrabimus sectionem de pilulis secundum mentem diui Mesuæ & aliorum doctorum clarissimorū. Si modo tenues uires nostras paululum refocillauerit ipse Deus bonorum omnium largitor, sine cuius nutu quæ fiunt omnia cassa atq; irrita extant. Is igitur adiutor ac protector noster adsit.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO DECIMA.

CATAPOTIA, SEV PILVLAS CONTINENS.

EX MESVE.

I.

ALEPHANGINÆ, quarum interpretatio est de Aromatibus.

RECIPE cinnamo, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, gariophyllorum, asari, masticis, squinanti, spicæ, carpobalsami, añ. ʒ.i. absinthii, succi rosarum, añ. ʒ.v. terantur contritione grossa, & fundantur super ea aquæ lib. xii. & coquantur usq; ad cōsumptionem duarum partium: deinde fricentur manibus & colētur, & exprimatur aquositas eius. Et recipe aloes succotrini boni * lib. i. & lauetur in scutella lapidea uitreata cum aqua pluuiali lauationibus † pluribus: deinde exsiccetur & fundatur super ipsum expressionis prædictæ circiter lib. ii. & terantur in sole: deinde admisceantur cum aloe, myrrhæ, masticis añ. ʒ.v. croci, ʒ.iii. tere contritione bona: deinde prædictæ expressionis residuum super ea fundatur, & conterātur usq; dum siccentur, & fiant ex eis pilulæ in modum ciceris, & da ex eis añ. ʒ.ii. usq; ad aur. ii.

* Aliis potest augenda ꝙ minus bona uidetur aloe † Multi nūc aloe lauisse cū aqua in qua theon barbarū longo tempore maduerit, alii cū brasil ex succo.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud medicos nostros sunt nobiles, & ipsis utūtur multum sub nomine pilularum alephanginearū, & de aromatibus quod idem est. Pilula autem a rotunditate dicitur: nā eius forma est ut pila qua luditur, etiam potest dici ꝙ dicuntur pilulæ a pistando: nam ipse fiunt cum pistello in mortario cū multo labore: in aliquibus libris inuenitur pilula pro catapucia. Papias catapodia dicta, eo ꝙ modica potetur uel inglutiatur, & est pila. in libris de Græco translatis reperitur sæpe catapodia pro catapucia. Sunt ex hoībus qui fortasse quęritabunt quare inoleuit usus ꝙ pilulæ dentur in numero impari laxatiuæ. Ad hoc respondet Conciliator differentia. 49. circa medium differentiæ dicens, ꝙ illæ pilulæ debent agere. actionis autem ratio sumitur a forma tanquam ab eo quod ipsius est principium sustentatiuum & non a materia. Impar uero habet rationem formæ, & multa alia dicit quæ uideas.

Aloes succotrinus secundum ipsum Mes. est nobilior aliis speciebus aloes, & dicitur succotrinum, quia fit in Succutri prouincia, & hæc plaga apud Arabes uocatur zambaera. Isido. in cap. de herbis aro. ait: Aloe herba amarissimi succi panacæ. Papias, aloe species aromatica amarissimi succi herba resistēs uermibus, & putredini: si abluere uis aloem qui ibi ingreditur fac secundum formam, quam tradit Mesue ibi. secundum quosdā prædictus aloes lotus debet poni in hiera. Gal. ac in aliis locis, sed supra ostendi per aliam uiam in hiera. Gal. ut docet Bulchasis in tractatu secundo qui inferius in cap. alleg. inquit. & utere in medicinis laxatiuis, & in speciebus hieræ, & in aliis medicinis, in quibus aloes ingreditur.

II.

STOMACHICHE, uulgo Stomaticæ.

℞. Hieræ picræ. s. hieræ simplicis Gal. ʒ.viii. triū mycobal. añ. ʒ. iii. agarici. ʒ.ii. turbith boni, ʒ.x. epithymi cretensis. añ. ʒ.ii. s. salis indi. ʒ.ii. absinthii, scammoneę añ. ʒ.iii. pe[n]idiarum. ʒ.iii. & fac pilulas cum succo scariolarum. dosis eius est. ʒ.ii.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ secundum quosdam sunt illę quibus utimur. Mesue autem in distinctione de pilulis habet multas descriptiones sub nomine pilularum stomachicarum, & omnes differūt inter se. uerum omnes stomachum mundificant. & propter id sunt qui faciunt unam descriptionem pro alia. Moderni uero doctores laudant primam descriptionem & penultimam, ex his quæ in hac distinctione ponūtur. & sic infra apparebit alia descriptio. Mesue habet trium myrobalanorum qui sunt isti. s. citrini chębuli, & indi. nam bellerici & emblici non computantur inter species myrobalanorum. quare idem & Serap. de illis tribus in uno capitulo loquuntur & de aliis separata faciunt capitula.

Scariola de ipsa dictum fuit in syrupo de cicorea.

III.

AGREGATIVÆ, ex inuentione nostra.

℞. Myrobalanorum citrinorum, raued seni, añ. ʒ.iiii. succi eupatorii, succi absinthii añ. ʒ.ii. scamoneæ anthio. coctæ in pomo. ʒ.v. chebulorum, indorum, agarici, colloquintidæ, polypodii añ. ʒ.ii. turbith boni. aloes añ. ʒ.vi. masticis, rosarum, salis gemmæ, epithymi, anisi, zingiber. añ. ʒ.i. electuarii rosati quantū sufficit ad aggregationē, fiant pilulæ grossæ, da. ʒ.i. uel aur. unum.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ sunt ex inuentione Mesue, & sic secundum istam descriptionem sunt apud quosdam in usu, sed medici moderni laudant magis aliam descriptionem quæ dicitur descriptio pilularū aggregatiuarum maiorum, & sic describā ipsas. Auic. in. 5. cañ. habet unam aliam descriptionē, & dicuntur pilulæ aggregatiuæ filii Hilgeben, sed idem non sunt: nec sunt in usu.

Scamonea anthiochena. i. illius prouinciæ. idem in cap. de scamonea magis laudat Anthiochenam & armenam, & laudat illam quę est in colore clara sicut gummi subalbida, & si tāgatur cum aqua uel saliua fiat sicut lac: & sit tenera ad frangendum & puluerizandum, & in pondere sit leuis. & sit in odore bona non grauis. remota uero ab his proprietatibus nō est bona. Conseruatur quoque per annos. xx. uerum quanto antiquior, tanto nobilior.

IIII.

AGGREGATIVÆ MAIORES.

℞. Bdellii, myrobalanorum nigrorum, bellericorum, emblicorum añ. ʒ.iiii. turbith boni & electi. ʒ.xiii. seminis apii, foeniculi, anisi, carui, ameos, origani, rosarū, seitaragi indi, harmel, hermodactyli, salis indi, masticis, armon. spicæ, acori, añ. ʒ.i. zingiberis, cinnamomi, cardamo. croci, colloquintidæ. ʒ.iii. casiæ añ. ʒ.s. serapini. ʒ.iiii. penidiarum al. ʒ.iiii. aloes succotrini. ʒ.xv. cōfice cū suc. caulium, & iunge manus tuas cū oleo sambucino.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud nostros physicos sunt usuales. dicuntur autem maiores ad differētiam minorum, ꝙ plura simplicia ingrediantur. Supraposita fuit alia descriptio pilularum ex inuentione sua, quæ etiam sunt laudatæ.

Seitaragi indum. uide de ipso in confectione trypheræ saracenicæ. Hæc est quam. Diosc. lepidum uocat, & secundum Paulum est hyberidos, secundum Plinium hybederidā, quamquā alio nomine inuētioni eis assignato carmine. nascitur maxime circa uetera monumenta parietesq;, & occulta iterum flores semper folio nasturtii, caulæ cubitali, semine tamen paruo ut uix aspici possit, radici odor nasturtii, usus æstate efficacior. tantum. Hæc est quam Lombardi rrisonem uocant.

Harmel. i. tertium genus rutæ, secundum Mattheum Sylua. harmel scriptum cum h. est semen cicutæ, & armel scriptum sine h.

ne h. eſt genus rutæ. eandem habet opinionem Lumen tenebroſum, quod harmel ſit cicuta, ſed falſum eſt. ſed harmel cum h. & ſine h. eſt tertium genus rutæ. nam Dioſ. in cap. de ruta qua ſi in fine ait. Alterum genus rutæ quod naſcitur in Macedonia & Galatia: quam molyn ciues appellant. Idem in fine ait. rutam multi armolam uocant, Sirii beſaſa, naſcitur, locis cultis. Auicē. in. 2. cano. inquit: ruta ſylueſtris uehementioris eſt, nigredinis q̃ alhar mel cum h. item lege capitulum de harmel ſcriptum cũ litera h. apud eundem eſt idem cum cap. de armola apud Dioſc. idem in quarto cano. in capit. de curatione morſus uiperarum cum eo quod eſt ſicut Canon ait. ruta ſylueſtris, & nõ eſt alhar mel ſecundum quod exiſtimauerũt quidam: immo eſt ſpecies rutæ ipſius, & ſic eſt ſine dubio, ſed Auerro. in. 5. coll. ait: Alhar mel. i. cicuta, quod falſum eſt. nam ſecundum plures ſapientes creditur quod harmel cum h. & ſine h. idem ſit. & poſſibile nõ eſt quod harmel cum h. ſit cicuta. nam Serap. de hermel cum h. capitulum facit, cuius formam hic uolo deſcribere. ut magis appareat ueritas. & hæc eſt. harmel ſecundum Serap. nominatur moli, & nominant eam multi rutam ſylueſtrem & eſt planta quæ egreditur ex una radice cum multis ramiculis, & habet folia longiora foliis rutæ alterius & meliora habentia grauem odorem, & habet florem album, & capitella maiora ſatis quã capitella rutæ domeſticæ diuiſa tribus, diuiſionibus in quibus eſt ſemen amarum: cuius color eſt ad rubedinem decliuis. habet tres angulos, & eſt id quod de planta uenit in uſum medicinæ, & ipſum maturat & colligitur in autumno, & ſic eſt ſi aggregaueris rutam ſylueſtrem, quia utuntur moderni eadem eſt cum illa.

Sambac ſiue xambac. i. ieſeminum, & ſit oleum ex eius floribus, ſicut infra oſtendam, ſi Deus uoluerit.

V.

DE EVPATORIO MAIORE.

℞. Myrobal. citrinorum, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii ana. ʒ. iii. rauedſeni. ʒ. iii. s. maſticis. ʒ. i. croci. ʒ. s. aloes boni. ʒ. v. confice cum ſucco enduiæ. doſis eius. ʒ. ii. cum aqua caſei.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas apud nos non habemus in uſu: maxime ſecundum iſtã deſcriptionem: idẽ deſcribit unam aliam deſcriptionẽ pilularũ minorum, ſed in uſu non ſunt. Aui. in. 5. cañ. habet unã aliam deſcriptionem, ſed eadem non eſt.

Eupatorium. i. gaſit. Plin. eupatorium regiam habet authoritatem caulis lignoſi nigri cantis: hirſuti cubitalis: aliquando & amplioribus foliis per interualla quinq; ut canapis per margines inciſis nigris; & ipſis plumoſis radice ſuperuacua.

VI.

DE RHEVBARBARO.

℞. rauedſeni. ʒ. iii. ſucci liquiritiæ, ſucci abſinthii, maſticis ana. ʒ. i. myrob. citrinorũ. ʒ. iii. s. ſeminis fœniculi, apii ana. ʒ. s. trochi. diarhodon. ʒ. iii. s. hieræ picræ. ʒ. x. confice cũ aqua fœniculi, & da. ʒ. ii. cum aqua caſei calida in ſero.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu. Meſue inquit quod ſunt pilulæ de rheubarbaro, ſed loco rheubarbari habet rauedſeni, quod idem eſt. Ergo poſſumus dicere quod pilulæ de rheubarbaro, & pilulæ de raued idem ſunt. Et ſic meo tempore uidi apothecarios dare pilulas de rheubarbaro pro pilulis de raued, ſed errant multum. nam ſi uides bene Meſue in hac diſtinctione de pilulis habet deſcriptionem pilularum de rheubarbaro quæ conferunt ad febres antiquas: & pilularum de rauedſeni quæ conferũt ad oppilationes ſplenis, quæ nec in uirtute nec in aliis cõcordant, & ſic apothecarii, & etiã medicus debent ſcire differentias quæ ſunt ipſis, & ſic in multis aliis.

Rheubarbarum ſecundũ Iſido. eſt rheuponticum, ſed nõ recte, uide de eo in confectione de rauedſeni.

VII.

DE HALICACABO, uulgo de Alchechengi, ex inuentione noſtra.

℞. abſinthii & ſucci eius, & ſucci eupatorii, aloes, myrobala. citrinorum, maſticis, croci, rauedſeni, laccæ ablutę, aniſi, aſari, caſſiæ, fiſtulæ, ſeminis fumiterræ ana. ʒ. ii. hieræ picræ. ʒ. iii. confice cũ aqua ſolatri, & ſi eſt tuſſis cum febre pone uenarum liquiritiæ ſunt enim ſanę & expertę.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu, ſed non multum. Occurrit hîc dubitatio ſimilis ei quæ occurrit in diacurcuma in quam licet dicatur curcuma, non tamen ingreditur curcuma: ſic & in his pilulis licet non ingrediatur alchechengi: dicuntur tamen pilulæ de alchechengi, ſed ſecundum quoſdam poſſunt dici à Cõpoſitore, uel quod uitio ſcripiorum deſcriptio non eſt integra, uel potius quia conficiuntur cum aqua ſolatri, quod eſt ſpecies alchechengi.

VIII.

INDÆ HALY.

℞. myrob. nigrorum, ellebori nigri, polypodii, ana. ʒ. v. epithymi, ſtœcados ana. ʒ. vi. agarici, lapidis lazuli, loti. i. abluti, colloquintidæ, ſalis indi ana. ʒ. iiii ſucci eupatorii, ſpicæ ana. ʒ. ii. garyophy. ʒ. i. hieræ picræ. ʒ. xii. fiant pilulæ cum ſucco apii, doſis eius eſt à. ʒ. ii. uſq; ad aur. ii.

COMMENT. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu: dixerunt quidam quod dicuntur indæ, quia in partibus Indiæ ſunt magis in uſu quam in partibus aliis. Alii dixerunt quod dicuntur indæ propter ſal indũ quod recipiunt, & per ſal indum intelligitur ſal nigrum: ſed cũ caremus eo, ſapientes uolunt ꝙ loco eius ponamus ſal rubeũ: quidam ponunt zuccharum candidum, ſed non eſt ei proximũ ut eſt ſal rubeum.

IX.

DE SARCOCOLLA, albę ſunt.

Recipe ſarcocollæ. ʒ. iii. turbith. ʒ. iiii. colloquintidæ. ʒ. i. s. zingiberis. ʒ. i. s. ſalis gemmæ. ʒ. s. diſſolue ſarcocollam in aqua ro. & confice alia cum ea, & fiant pilulæ, ſunt enim ſanę & expertæ, doſis. ʒ. i.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu. ipſe Meſue in cap. de ſarcocolla habet unam aliam deſcriptionem ex authoritate Haliſenis, & idem ſunt. Sarcocolla eſt gummi arboris quæ eſt ſicut frutex & eſt ſpinoſa: cuius rami ſunt nodoſi: & colligitur ex ea gummi: & eſt eius aliud album ſicut thus & aliud ſubcitrinum. Electio, fortius eſt ſubcitrinum albo, & quod eſt amarius melius. Et modus nutriendi ipſam eſt quod infundatur in lacte aſinæ per quatuor uel quinque dies, & ſemper infundendo lac ſuper eam: & hoc facias in ſcutella lapidea ſupra de hoc in quodam ſief melius oſtendi.

Sal gemma. i. ſal Capadocum. Meſ. in cap. de ſpeciebus ſalis dicit: quod ſal gemma eſt ſicut cryſtallus ſcindibilis. Idem dicit Auic. in. 2. cano. in cap. de ſale: quidam dixerunt quod ſal gemma dicitur: quia eſt clarum ut gemma, & eſt uena terræ, & habet effectum ſalis armoniaci: de quo Circa inſtans ait: Sal gemma dicitur, quia gemmæ aſſimilatur, uel quia clarũ eſt ut gēma, & de eo fiunt ſuppoſitoria, ut eſt notum omnibus.

X.

FOETIDÆ, MAIORES.

℞. ſerapini, armoniaci, opopanacis, bdellii, colloquintidæ, harmel, aloes, epithymi ana. ʒ. v. hermodactylorum, alſcebran ana. ʒ. ii. ſcamoneæ. ʒ. iii. cinnamomi, ſpicæ, croci, caſtorei ana. ʒ. i. turbith. ʒ. iiii. zingiberis. ʒ. i. s. euphorbii drachmæ unius partes. ii. diſſoluatur gummi in aqua porri, & fiant pilulæ. da. ʒ. ii.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu. Fœtidæ autem dicuntur, quia fœtidos & corruptos humores educunt uel dicuntur fœtidæ, quia ingrediuntur quædam fœtida. Idem in cap. de ægritudinibus neruorum habet quatuor deſcriptiones: quarum una eſt maiorum, & hęc eſt ex authoritate Gal. in alia eſt minorum, & credo quod non ſit ex authoritate eiuſdẽ: poſtea aliæ duæ deſcriptiones ſunt ex authoritate filii Zachariæ ſiue Raſis, & ſic ſine dubio Raſis in. 9. Almanſ. in cap. de paralyſi poſuit pilulas fœtidas quas ipſe compoſuit, ſed non ſunt in uſu. Idẽ in libro diuiſionum habet unam aliam deſcriptionem. Aui. in. 5. cañ. habet quatuor deſcriptiones quæ in uſu non ſunt.

Alſcebran. i. ſcebran. Auice. in. 2. cano. dicit: Scebran quidem oritur in hortis habens cannam ſubtilem æqualem & habet pilos & folia ſunt ſicut tarcon ſecundum ꝙ exiſtimo, & habet lac, ſine dubio ſcebram habet lac, & eſt ſpecies lacticiniorũ, ſed non computatur inter ſeptem ſpecies tithymalorum quę a Dioſco.

& Serap. describuntur. Mesue ait: Alscebram est species lactici niorum & est solutiuum rusticorum,& eius aliud est magnum habens radices rotundas & grossas. & aliud est paruum habēs radices subtiles,& est tenuis corticis.magnum est malum.pars uum uero est illud quod eligitur,& melior pars plantæ est cortex radicis eius. & lac eius est acutius & fortius. Hæc est quam nos esulam uocamus.nam Arabes uocant ipsam xebram. nos uero esulam.hæc apud nos in pratis ac aliis locis inuenitur.est similis linariæ,sed ipsa non habet lac.unde dicitur Esula lactescit,sine lacte linaria crescit.Et est medicina rusticorū : ut supra dixi.Differentia autem est inter scebram & scescebram. Nam scebram est esula,& scescebram est ozimum carmenū,de quo uide supra in dianasturtio.

XI.

SAGAPENI, uulgo de SERAPINO.

Recipe Serapini, armoniaci, bdellii, opopanaci, aloes, castorii,harmel ana.ʒ.ii.colloquintidæ.ʒ.iii.fiant pilulæ cum aqua porri.

COMMEN. MANLII.

Hæ pilulæ raro habentur in usu.illa uero descriptio quæ est magis in usu.est una alia quam idem inferius describit. Auicē. in.5.cano.habet unam aliam descriptionem,sed non est in usu.

Serapinum apud Diosc.uocatur sagapenum.& est lachrymū ferulæ nascens in India.eligendum est limpidum foris rufum intus album.odorem silphii.i.assæ fœtidæ & galbani habens gustum uiscidum.Mesue autem ait: Serapinum est gummi alescehundeg. & est arbor similis oleandro.i.nereon montano, & melius est cuius intra subrubeum & subalbidū,& quod habet odorem porrorum,& quod est facile resolubile in aqua,& quod est clarum.ibi Mesue docet de modo præparandi ipsum duobus modis.

XII.

DE EVPHORBIO.

℞.Euphorbii,colloquintidæ,agarici,bdellii,serapini ana.ʒ.ii. aloes,succotrini dra.v.fiant pilulæ cum aqua porri,potio est à dra.s.usque ad.i.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu,maxime secundum istam descriptionem. Aui.in.5.can.habet unam quæ eadem est in simplicibus,sed differt in uno uidelicet quia Mesue uult ꝙ conficiantur cum aqua porri.Aui.uero cum aqua caulium.

Euphorbium secundum Mesue est gummi excedens omnia genera gummi in calefaciendo & subtiliando,& melius ex eo est leue frangibile habens colorem palearem & clarum, & qd est uehementis acredinis & odoris ualde acuti,& quod est recens,super ꝙ iam præteriit annus.recens uero anni sui est sicut uenenum & ignis.

XIII.

DE RAVEDSENI.

℞.Rauedseni dra.vii.armoniaci,serapini,bdellii ana. drac.x. laccæ dra.viii.opopanaci dra.iiii.mezereon,gummi ara. ana.ʒ. iiii.turbith dra.x.spicę nardi,polii montani,aloes ana. v. mastiscis dra ii.myrobala.citrinorum dra.x.dissolue in uino gūmas, & fac pilulas.dosis eius est dra.ii.cum aqua casei.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ ab apothecariis tenentur confectæ: & sunt in usu,sub nomine pilularum de rauedseni.non autem ista descriptio debet dari pro pilulis de rheubarbaro,quia licet rauedseni sit rheubarbarum,tamen pilulæ de rheubarbaro non sunt eędem ut dictum fuit supra. Rasis in nono Almansoris habet unam descriptionem in ca.de hydropisi,seu nō est in usu.

XIIII.

EX THYMELEA, uulgo de MEZEREON.

℞.Fol.meze.infusorum in aceto & exiccato.dra.v.myro.citrinorum dra.iiii.chebulorum dra.iii.confice cum tereniabin. i.manna,&tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu.dicuntur autem de mezereon, quia ibi magis ingreditur mezereon quam aliud simplex.Christophorus de honestis inquit: Pilulæ de mezereon,idest de laureola,sed falsum est.nam mezereon ut dictum fuit in confectione almezereon non est laureola.

XV.

LVCIS MAIORES.

℞. Rosarum,uiolarum,absinthii,colloquintidæ,turbith,cubebæ,calami aro.nucis muscatæ,spicæ, epithymi, carpobalsami, sileris, seminis, rutæ, squinanti, asari, masticis, garyophyllorum,cinnamomi,anisi,fœniculi,apii,cassiæ,croci, macis ana dra.ii.myrob.citrinorum,chebulorum indorum, emblicorum,bellericorum,rauedseni ana.dra.iiii.agarici,senæ,ana.dra. v.euphragiæ. *drach. vii. aloes succotrensis, ad pondus omnium, confice cum succo fœniculi,dosis eius est à drachai. usque ad . iii. *aliás.ʒ.vi

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud nos sunt in usu.dicuntur autem lucis, quia ualent ad oculos medendos,uel dicuntur lucis: quia obscuritatem oculorum prout sol noctem remouent , & de ipsis reperiuntur ibi maiores & minores,sed maiores sunt illæ quas nostri medici laudant.uerum sunt ex hominibus qui faciunt unā descriptionē pro alia.eo ꝙ in minoribus pauciores res ingrediuntur,& propter id ambas describam.

Euphragia est herba quæ apud nos in pratis reperitur,& est minuta herba mirabiliter medetur ęgritudinibus oculorum,& propter id Mesue in sua practica in capitu. allegato, uocat ipsam herbam adhil.fœniculus similiter ualet in illa materia. unde uersus.

Fœniculus,uerbena,rosa,chelidonia,ruta.

Ex istis fit aqua quæ lumina reddit acuta.

Et non est completus uersus nisi addatur capillus ueneris euphragia & betonica.

XVI.

LVCIS MINORES, in intentione maiorum.

℞.Xylobalsami,carpobalsami ana.dra.i.chelidoniæ drac. v. rosarum,uiolarum,absinthii,euphragiæ ana.drac.iii.senæ, epithymi,myrobal.citrinorum,chebulorum indorum, bellericorum,emblicorum,agarici,colloquintidæ,squinanti,licii,lapidis lazuli ana.†dra.ii.s.aloes boni ad pondus omnū confice cum succo fœniculi aut chelidoniæ. *ʒ.i.s.aliás.

COMMEN. MANLII.

Chelidonia secundum Plinium genera sunt duo.Maior fruticoso caule folio pastinacæ erraticæ amplior ipsa altitudine duorum cubitorum,color albus,flos luteus,minor folia hederæ rotundiora,minus candida,succus utriusque croceus, mordax,semen purpureum. florent aduentu hyrundinum discessu marcescunt.

Licium.Diosco.est eligendum intus colore rufo,& deforis nigro , quod diuisum brunum habet: ftypti cum est & coloris rufi & crocei apparet cum gustu amaro sicut est indicū quod & melius arbor:unde fit est lnhtos appellata,siue exacanton folia buxo similia atque spinosa generans : nascitur in dumosis locis cuius folia & grana,& radix in unum cōtunduntur, & ex aqua dulci coquuntur usque ad crassitudinem. Apud Sera.uero sunt folia spinosa:& habet ramos longitudine duorum brachiorum.Pli.autem ait: Fit ex arbore spinosa fructu simile pipe ri præcipue amaritudinis foliis paruis. Aui.in.2.cano. de ipso duo facit cap.unum quod incipit feluzeari:aliud quod incipit licium. Io.Serap.in antidotario in capit.de epithematibus ait: Licium.i.feilneragi. Liber qui dicitur Bulchasis in tracta.2. ait: Sunt qui faciunt licium ex radice arboris quæ dicitur curtan. & species eius licii nominatur cohaculem:& est quoddam qd affertur ex alienem,& sunt qui faciunt licium secundum hunc modum,ut ibi docet,neque per id cognoui quid fit.Gentilis super quintum Auic.in fine inquit: Bel est herba de qua fit liciū, in uno alio loco super quodam passu quarti ait: Licium fit ex arbore spinosa quæ uocatur azarasch siue oxiacātos, quod est notum.Gulielmus Placentinus ait:licium est succus granorum cabrosię uel cornastrelli.Nicolaus dicit: Licium est succus de floribus caprifolii uel oculi lucidi.Idem in litera o,ait: Oculus lucidus.i.caprifolium uel matris sylua.uide ergo si bene confideretur capitulum Diosco.de licio quod eius arbor est exacāthos, & secundum Gentilem est azarasch,siue oxiacanthos.i. spina acuta: ergo licium fit ex arbore spinosa, quæ apud nos berberis uocatur:nam sine dubio est consonum , quia ut dictū fuit gentilis in uno loco allegato dicit quod bel est herba, sed debet

debet dicere arbor de qua fit licium. Bel uero apud Serap. est arbor granati syluestris quod idem est. & sic meo tempore uidi facere liciū ex fructu arboris granati syluestris quæ proprie est berberis, quod apud Diosco. oxiacanthos dicitur, & hoc licium est optimum: uerum sunt ex hominibus qui faciunt liciū, ut dicit Nicolaus de quadam herba quæ mater syluarum uocatur: & hæc apud nos iuxta hortos nascitur: cuius folia sunt ex uno latere subalbida, & ab altero uiridia se adhærens, & inuoluens sæpius super alias plantas: & hec à nostris rusticis dicitur scizo, sed est debilius priore: etiam sunt ex hominibus qui faciunt licium ex fructu nigro cuiusdam arbusti: quod quidam lustragum uocant: cuius folia sunt similia folijs buxi, ramuli recti quibus causæ auricularum sunt succo granorum expresso, & cocto: in quo etiam inuenitur idonea efficacia, ut habet liciū optimum &c.

XVII.

STOMACHICÆ NOSTRÆ, stomachum, & caput mundificant, & accipiuntur omni tempore.

℞. turbith. ʒ. x.
Mastiches. ʒ. iiii.
Rosarum. dra. iii.
Aloes optimi ad pondus omnium, confice cū succo absinthii.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ cum alia descriptione suprapositæ sunt illæ quibus utimur.

XVIII.

EX TROCHISCIS COLOCYNTHIDOS uulgo pilulæ ALANDAHAL.

℞. troch. alandahal. ʒ. x.
Salis gemmæ. ʒ. i.
Ladani. ʒ. xii.
Olei rosati, quantum sufficit, & sunt expertæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu sub nomine pilularum alandahal siue Hermetis, & non debemus uti sub nomine pilularum alandahal, ut quidam credunt: nam uide quod Mesue in sua distinctione de pilulis habet pilulas alandahal siue Hermetis. ergo differunt inter ipsas, & per trochis. alandahal intelliguntur trochis. de colloquintida: quorū descriptio superius est posita.

XIX.

DE AGARICO.

℞. Agarici,	Hierę picræ ʒ. iiii.
*Masticis, ana dra. ii.	Colocynthidos,
Radicis lilii cœlestis,	Sarcocollæ, ana. ʒ. ii.
Prassii, ana. dra. i.	Myrrhæ dra. i.
Turbith dra. v.	

*Apud non nullos Mesuæ expositores non sine mēda desideratur.

Confice cum robub, & est mustum coctum.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ sunt multum in usu. Idē Mesue in cap. de asthmate habet unam aliam descriptionem quæ eadem est. Aui. in. 3. canonis. in. fen. 10. in cap. de cura asthmatis habet unam aliam descriptionem, quæ eadem est.

Agarici autem uirtus est magnificata ut docet experientia: non solū in euacuando phlegma φ à prædominio euacuat: uerum etiam alios humores pharmaco educibiles.

Lilium cœleste apud Aui. est ireos. Mesue in alia descriptione habet ireos; quod idem est.

XX.

DE TVRBITH, & dicuntur AVREÆ.

℞. turbith boni. dra. xvi. aloes. ℥. i. s. masticis, rosarum, ana dra. vii. myrobalanorum citrinorum. ʒ. x. croci dra. iii. confice cum succo absinthii.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu sub nomine pilularum turbithatarum, etiam sunt in usu sub nomine pilularum aurearum Mesue: tamen quando medicus ordinat pilulas aureas intelligitur secundum descriptionē quæ est de mente Nicolai. Ioannes Serap. in antidotario ait: Pilulæ albeen, & dicuntur pilulæ auri, sed non sunt in usu.

XXI.

DE LAPIDE LAZVLI.

℞. lapidis lazuli abluti dra. vi. epithymi, polypodii ana. drac. viii. scamoneæ, ellebori nigri, salis indi ana. dra. ii. s. agarici. dra. viii. garyophyllorum, anisi ana. dra. iiii. hieræ picræ dra. xv. confice cum succo endiuiæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu. Lapis lazuli secundum Serap. oportet quod eligatur color cuius est cœlestis multum, & est lenis sine asperitate & sine mixtione alterius lapidis, & qui non frangitur facile: & cuius frusta sunt magna. Mesue de ipso loquitur in cap. de lapide stellato. Modus autem abluendi eum dictus est supra, & sicut abluitur lapis lazuli: sic etiam abluitur lapis armenus.

XXII.

DE LAPIDE ARMENO.

℞. Lapidis armeni loti & præparati, hieræ picræ ana. dra. v. epithymi, polypodii ana. dra. viii. *scamoneæ coctæ in citonio dra. iii. garyophyllorum dra. ii. salis indi dra. i. s. confice cū succo solatri, idest herbæ moræ uel morellæ.

*Diagrydion uocāt.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu, sed raro. Idem Mesue in capitulo de soda frigida ab humore melancholico habet unam aliam descriptionem quæ est ex authoritate Alexandri: sed non idem est.

Lapis armenus secundum Mesue: melior est habens colorē medium inter uiridem & obscurum terreum & indum: & habet macularum distinctiones uirides & nigras. Aui. ait: In ipso est aliquantulum azuli coloris, & non tamen est in colore azuli, & non est in eius soliditate. modus abluendi ipsum est sicut abluitur lapis lazuli, cuius modus supra fuit positus.

APPENDIX.

Catapotia ex armeniaco lapide. Actuarius, nihil fere euariās & si pro polypodio agaricum habeat, ac pondera aliquantulū immutet, iis uerbis pulcherrime pingit.

Hieræ amare. ℥. s.
Epithymi. ℥. s.
Agarici. ℥. iiii.
Armeniaci lapidis. ℥. s.
Scammonii. ℥. i.
Garyophyllorum. gra. viii.
Trita excipiuntur citriorum succo, aut rosaceo melle, uel rhodomelle, modus est ficilliquus.

XXIII.

AD OMNES MORBOS catarrhi, coryzæ, & tussis catarrhalis.

℞. Myrrhæ puræ dra. vi. olibani dra. v. opii, iusquiami ana. s. iiii. croci dra. i. s. radicum linguæ canis dra. iiii. s. fiant pilulæ & administrentur.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud nobiles medicos sunt multum in usu sub nomine pilularum ad morbos catarrhalles. etiam sunt in usu sub nomine pilularum de cynoglossa, sed hoc est ex secretis medicinæ, & à multis cognitæ non sunt. Nicolaus habet unam aliam descriptionem, sed suæ proprie uocantur pilulæ de cynoglossa: sed non sunt in usu, tamen infra apparebit earum descriptio. Etiam infra apparebit una alia descriptio pilularum quę dicuntur pilulæ de alchaiber. i. de cynoglossa, sed non tenētur confectæ.

Lingua canis. i. cynoglossa, & componitur a cynos quod est canis, & glossa quod est lingua. inde cynoglossa. i. lingua canis: Ioannes Anglicus in ca. de scissuris labiorum inquit. cynoglossa. i. lingua canis. Mesue non ponit cum quo liquore debeant fieri, sed uidi ipsas confici ex succo radicis ipsius cynoglossæ.

XXIIII.

EX SAGAPENO. uulgo de SERAPINO.

℞. Serapini, armoniaci, opopanaci, bdelii ana. dra. ii. s. seminis apii, anisos, †armel, anisi ana. dra. i. acori, *scitaragi indi calamenti, folii, centaureæ, polii, costi, salis gemmæ ana. drach. s. aloes. drach. vi. colloquintidæ drach. v. fiant pilulæ & administrentur.

†Rutā syluestrem uocant.
*Lepidium appellant.

COMMENT. MANLII.

Istę pilulę sunt illæ quas nostri doctores laudant. suprapositia fuit una alia descriptio ex authoritate eiusdem: sed non sunt ita laudatæ.

Armel uero scriptum sine litera h. secundum Matthæũ Sylua. est tertium genus rutæ, sed harmel cum h. est cicuta, sed falso. nam harmel tam cum h. quam sine h. idem importat ut dictum fuit supra; de formã ipsius in confectione pilularũ aggregati, maiorum apparebit.

Folium .i. malabathrum, loco eius à modernis multis macis ponitur, aut spica nardi.

Centaurea .s. centaurea minor. sunt enim duæ species secundum Mesue, maior .s. & minor, inter quas distinguunt proprietates notæ. Electio minor melior est in omni re, cuius flores & crura coloreni habent citrinum palcarem, & melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius, & melius tempus collectionis ipsius est primum æstatis.

XXV.

DE BDELLIO MAIORE.

℞. Bdellii ʒ.xii. ameos ʒ.iii. chebulorum indorum, belle. embli. uenarũ adustarum, charabæ ana ʒ.ii.s. infundatur bdelliũ in succo porri, & fac pilulas in modum ciceris.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ sunt illæ quibus communiter utimur. dicuntur autem maiores ad differentiam minorum, eo quod plura simplicia ingrediantur. idem habet unam aliam descriptionem, & sunt ex inuentione sua. & hæc sunt apud quosdam in usu. Io. Serap. in suo antidotario habet tres descriptiones, sed nõ sunt in usu. Rasis in .9. Almanso. in cap. de hæmorrhoidibus & fistulis & rhagadiis quæ in ano fiunt, habet unam descriptionem. sed idem non est.

Bdellium secundum Plin. in Britania nascitur, cuius arbor est nigra magnitudine oleæ foliis arboris &c. Diosco. autem in Armenia illud nasci dicit, & laudat illud quod lucidum est & subalbidum; lenæ: æqualiter cereũ, & quod facile mollitur &c. Auic. distinguit in iudaicum & mechium, & dicit quod ambo sunt ex palmis syluestribus. laudat autem illam speciem quæ est clara & amari saporis, & est munda à lignis, & est facilis resolutionis, boni odoris, cuius fumus, habet odorem picis, & cum antiquatur bdellium iudaicum egreditur à lenificatione ad exiccationem. Dinus Floren. in lib. 2. in cap. de cura scrofularum ait: Almugath .i. bdellium, quod falsum est, nam almugath siue mugath est radix granati syluestris. de qua Auic. in .2. cano. speciale facit cap. & redarguit, sed male eos qui dicunt q̃ est radix granati syluestris.

Venarum adustarum notandum quod uenã per uarias intẽtiones accipitur, de qua Gentilis in tertio cano. super ca. de cationibus generalibus curationis ægritudinum oculorum inqt. quod uena aliquando accipitur pro uena tinctorum .i. rubea tinctorum, aliquando pro uena chelidoniæ, aliquando pro minerabilibus terræ, aliquando sumitur uenã pro uermibus terrestribus, ubi uero per uenas intelligunt radices fœniculi & petroselini &c. seu in isto loco per uenam aliud intelligitur: est enim litera corrupta. nam debet dicere auellanarum adustarũ a sicut testatur Matheus sylua. in litera uena. ubi sic ait. uena est radix plantarum: uel uena corporis. uerum est quod in antidotario Damasceni .i. Mesuæ in receptione pilularum de bdellio. ponitur uenarum adustarum: quod contingit ex errore scriptoris: quia debet dicere auellanarum adustarum quę omnibus notæ sunt. Lumen apothecariorum dicit quod debet dicere ueneriarum adustarum .i. radicum acori, sed hoc falsum est ut patet ex sententia Matthei Syl. qui alterius est authoritatis q̃ istud fuscũ Lumen, uel adhuc uerius tenebra.

XXVI.

DE BDELLIO, ex intentione nostra.

℞. myrobalanorum nigrorum, emblicorum, bellericorum. ana ʒ.v. bdellii ʒ.x. scoriæ ferri, seminis porri ana ʒ.iii. coralli adusti, charabæ, conculæ adustæ ana ʒ.i.s. margaritarum ʒ.s. cõfice cum aqua porri.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu, sed non tãtum ut maiores. Corallus secundum Dios. arbor est quæ in fundo maris nascitur: quando autem simpliciter reperitur corallus de rubeo intelligitur. Modus autem adustionis ipsius talis est: oportet quod terantur grosso modo, & ponantur in olla terrea, & ponantur in furno per noctem: si bene comburitur bene est: si non: iterũ ponantur donec comburantur, & melior corallus est qui est ueræ rubedinis, & qui nulla aut pauca foramina habet.

XXVII.

EX COLOCYNTHIDE, uulgo de colloquintida.

℞. colloquintidæ ʒ.vi. myrobala. nigrorum, citrinorum, serapini, bdellii, sarcocollæ ana ʒ.v. aloes ʒ.vi. nigellæ, cymini carmeni, origani persici, nasturtii albi, salis gemmæ, * uisci romani ana drach. i. infunde gummas in aqua porri; & fac cum cæteris pilulas.

* Absinth. Roman.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu, sed non multum. Colloquintida secundum intentionem Mesue est fel terræ, secundum uero intentionem Isido. fel terræ proprie est centaurea. Idem sentit Simon Ianuensis. Circa instans autem ait: Colloquintida pomum est cuiusdam fructus in transmarinis partibus nascentis circa regionem Hierusalem, & cucurbita alexandrina dicitur, & nota quod tam pomum quã fructus dicitur colloquintida.

Nasturtium album .i. nasturtium babylonicum. Aui. in .5. can. in mithridato inquit: Alseis .i. nasturtium babylonicum: & secundum Mattheum est nasturtiũ orientale: de eo dictum fuit supra in confectione mithridati.

Viscum romanum .i. glutem romanum, & glutem romanũ apud Sera. est mastix. Aui. mastix alius est Romanus albus: & alius ennabati ad nigredinem declinans: & melior est ille qui est albus mundus & magnus.

XXVIII.

EX OPOPANACE, uulgo de opopanaco.

℞. opopanaci, hermodactyli, serapini, bdellii, armoniaci, coloquintidæ ana ʒ.v. croci, castorei, myrrhæ, zingiberis, piperis, macropiperis, cassiæ, myrobal. citrinorum, indorum, bellericorum, emblicorum ana drach. i. scamoneæ ʒ.ii. turbith. drach. iiii. aloes drac. xli. infundantur gummi in aqua caulium, & fiant ex eis pilulæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu: maxime secundum istam descriptionem: ipse in capit. de paralysi habet aliam descriptionem: sed non est eadem. & Aui. in .3. cano. habet aliam: & est eadem.

Opopanacum secundum Mesue est gummi plantæ cuiusdã similis ferulæ: cuius stipites eleuantur super terram circiter cubitum uel duos: & melius ex eo est quod est citrinum extra, & subalbidum intus: & quod est amarum. Auic. ait, opopanax est arbor quæ non eleuatur à terra: & similantur ipsius folia foliis ficus. idem in cap. de chemestir ait. quod est in dispositionibus alicusir .i. opopanacis: & aliquando uocatur alsofir.

XXIX.

DE HERMODACTYLIS, MAIOR.

℞. Hermodactylorum, aloes, myro. citrinorum, turbith, colloquintidæ, bdellii, serapini ana ʒ.vi. castorei, sarcocollæ, euphorbii, opopanacis, harmel, apii, ana ʒ.iii. croci ʒ.i.s. cõfice cum succo caulium & fac pilulas.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ sunt illæ quibus utimur: dicuntur maiores ad differentiam minorum: eo quod plura simplicia ingrediuntur pilulas maiores quam minores: & ambæ sunt in usu. & ex inuentione sua sunt in usu. Rasis in .9. Almansoris habet unam aliam descriptionem: sed apud nos non est in usu: tamen infra descriptio sua apparebit.

Hermodactylus secundum Mesue est radix herbę montanæ & eius alius est longus sicut digitus: & alius rotundus est. ille de quo ipse intelligit est alius albus: alius rubeus: & alius niger melior ex eis est ille qui habet proprietates tres bonas .s. qui est albus & ueræ albedinis intra & extra: & qui est grossus & qui est duritiei mediocris. Aui. in .2. cano. duo facit cap. unum de flore qui dicitur digitus Hermetis, aliud de hermodactylo. hæc apud nos in locis aquosis nascitur: sed non est ualde utile. ille uero qui in montibus reperitur est nobilior. hæc radix utilis est quidem ægritudinibus iuncturarum. Gal. autem in ca. de medicinis Zenonis in suis experimẽtis in electuario de centaurea pro hermodactylo scripsit zurugen, quod idem est.

De her-

XXX.

DE HERMODACTYLIS MINOR.

℞. Hermodactylorum.ʒ.v.scamoneæ.ʒ.ii.s. myrobalanorũ,citrinorum.ʒ.iii.rosarum.ʒ.ii.aloes.ʒ.x.confice cum cathartico rosato.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ secundum istam descriptionem non sunt in usu. potest autem dici ꝙ dicuntur minores,eo ꝙ pauciora simplicia ingrediantur ad differentiam maiorũ,uel dicũtur minores, quia habent minorem efficaciam.

Catharticum uero apud Græcos est purgatiuum. & ideo hic Mesue docet conficere prædictas pilulas cum cathartico rosato.i.cum purgatiuo facto cum succo rosarum, quod uocatur electuarium rosatum ex authoritate ipsius,sed electuarium de succo rosarum est ex authoritate Nicolai,sed hic de illo ꝙ fit de mente Mesue debet intelligi & poni,& non aliud.

XXXI.

DE HERMODACTYLIS ex inuentione sua.

℞. Hermodactylorum,aloes ana.ʒ.v.myrobala. citrinorum, turbith ana.ʒ.iiii. zingiberis.ʒ.ii.fac pilulas cum electuario rosato, da.ʒ.ii.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ quæ sunt ex inuẽtione Mesuæ apud nostros medicos sunt multũ i usu:sunt enim expertæ ad ea quæ dicit Mes. & sic etiam maiores sunt expertæ,sed minores non tantum.

XXXII.

SEBELLIÆ.

℞. Spicæ indæ.ʒ.v.spicæ romanæ.ʒ.ii.raued,agarici, epithymi ana.ʒ.iii. croci.ʒ.ii. myrrhæ, cinnamomi,garyophyllorum, squinanti ana.ʒ.i.aloes.ʒ.x.fiant pilulæ cum uino antiquo,& da ʒ.ii.cum uino permixto.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus aliquando in usu: secundum quosdã dicuntur sebeliæ à Compositore.

Spica Romana apud Aui.est spica celtica.idẽ ait Sera.in ca. de spica.uide de ipsa in confectione de spica romana.

EX PRACTICA MESVÆ.

XXXIII.

BECHICÆ, uulgo BICHICHIÆ.

in cap.de tussi sicca.

℞. Succi liquiritiæ,zucchari tabarzet,ana.aur.vi.siue.ʒ.ix.amyli,dragacanti,amygdalarũ dulcium ana.ʒ.iiii.confice cum mucilagine psyllii uel cytoniorum.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu,maxime secundum hanc descriptionem.idem in cap.de raucedine uocis habet unam aliam descriptionem sed non est i usu.Rasis in nono Almansoris in ca. de tussi habet unam aliam descriptionem,& eadem est. Auicẽ. in.3.cano.in fen.x.in cap.de cura tussis & sputo sanguinis, habet unam aliam descriptionem.sed non est eadem.Lumen maiu lucens describit unam descriptionem ex authoritate Mesuæ sed falsa est descriptio sua in pondere,&non debent fieri.

Pilulæ autẽ bichichię uel bechias est compositio ad tussim, & earum forma est ut lupinus aut trochiscus, & tenentur sub lingua lambendo.

XXXIIII.

DE CROCO, in cap. de Raucedine uocis.

℞. Croci dra.iii.cubebæ dra.i.s.succi liquiritiæ, olibani, ana. dra.i.fac pilulas cum rob.i.uino cocto & sint pilulæ magnæ,& teneat patiens unam sub lingua,& glutiat saliuam eius, & sunt expertæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu. Crocus.s. orientalis qui uulgo dicitur zaffaram.Ioan.Serap.in suo breuiario in cap.de ægritudinibus quæ generantur in auribus ait: Zaffaram.i.crocus orientalis.idem dicunt Arabes.

XXXV.

Cõferentes ad omnes rheumaticas passiones,& sunt de lib. Alexandri Medici,& eas describit Mesue in cap.de cura catarrhi,quarum hæc est permixtio.

℞. Myrrhæ dra.iii.thuris masculi dra.ii.s.opii,iusquiami,tanni dicum,alcalchar siccæ ana. drach.ii.confice cum succo alchazaber humidæ da ex eis à tribus usque ad.v.in sero, sunt enim mirabiles.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ secundum intentionem Mesuæ sunt ex authoritate Alexandri medici,& sic credo,quia idem in capitu.de tussi ait Alexander. confectio pilularum ad tussim catarrhalem: & est ex medicinis benedictis,& est ex secretis artis, & conferunt ad omnes ægritudines catarrhales,& uocantur pilulæ alchaiber: & dictæ sunt in cap.de catarrho.& sic est quod hæc est descriptio pilularum de alchaiber,& quid sit alchaiber generaliter ignoratur.Ioan. Arculanus in cap.de catarrho ait: Pilulæ alchaiber secundũ descriptionem Alexandri medici apud Mesue in fine cap.de catarrho sunt præstantissimæ. Et per alchaiber intelligitur cynoglossa siue lingua canis: & sic est secundũ ueritatem,quod hæc est descriptio pilularum de cynoglossa; sed apud nos non sunt in usu.illa uero descriptio qua utimur est illa quam superius scripsi sub nomine pilularum ad omnes morbos catarrhi.

Alcalcachar siue calcachar est lingua canis siue cynoglossa, & componitur à cynos græce quod est canis. & glossa quod est lingua.Et nota quod meo tempore uidi multos herbaticos uendentes ignorantibus apothecariis quinquernyam sententiæ plantaginem minorem pro lingua canis,sed aliud est. hic uero per alcalcachar siccam intelligitur radix ipsius puluerizata ac contrita.

Alchazaber humida.i.recens, & est lingua canis seu cynoglossa,sed generaliter dubitant aliqui an alcalcachar & alcazaber sint idem,sed sine dubio idem sunt,uerum est quod per alcalcachar intelligitur radix ipsius,& per alchazaber intelligitur succus ipsius.similiter in antidotario Nicolai in confectione pilularum de elaterio. Nicolaus dicit de elaterio quantũ de pulueribus hoc est de puluere radicum elaterii; & est radix cucumeris asinini: postea ait: Cõfice cum succo sicydis.i. cum succo cucumeris asinini,tamen idem debet intelligi.

XXXVI.

DE STORACE, in cap.de tussi.

℞. Storacis liqdæ albæ,olibani,myrrhæ,succi liquiritiæ,opii, ana.ʒ.iiii.fiant pilulę sicut cicer.dosis eius est.ii.aut.iii.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu. Rasis non Almansoris in cap.de tussi,habet unam aliam descriptionem quæ eadem est. idem in libro diuisionũ in cap.medicinarum tussis, asthmatis: & saniei,habet unam aliam descriptionem.

Storax liquida est satis nota.

XXXVII.

DE HIERA Simplici Galeni,

℞. Specierum hierę picræ.Gal.℥.i.conficiantur cũ melle dicto geleniabin quantum sufficit,& fiat magdaleon.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ sunt multum in usu: descriptionem uero specierum uide supra in tractatu de electuariis,in loco ubi est hierapicra sicut dictum fuit de speciebus hierępicræ,sit confectio hierępicræ cum melle secundum artem,& hæc dicitur à doctoribus hierapicra Gal.& quandoq; de prædictis speciebus completis cum geleniabin fit pasta bona.& tunc à doctoribus uocãtur pilulæ de hiera Gal.seu de hiera simplici,& de istis debet intelligi quando simpliciter medicus ordinat hieram,infra apparebit una alia descriptio pilularum de hiera composita, quę etiam sunt in usu.

EX PETRO DE EBANO CONCILIATORE.

XXXVIII.

MASTICHINÆ, in ca.de indigestione stomachi.

℞. Mastiches.ʒ.iiii.
Aloes electi.ʒ.x.
Agarici,*ʒ.iii. — * Mendose prim. ℥ iiii. legebatur.
Confice cum succo altillæ,& fiant.

COMMENT. MANLII.

Istæ pilulæ sunt illæ quas nostri doctores laudauerunt in multis proprietatibus.Franciscus de Pedemontium in cap. de medicinis appetitus corrupti,ponit hanc eandem descriptio-

nem. Idem Franciſcus in cap. de nocumētis digeſtionis, ex quibus eſt debilitas deſtructio & corruptio, & cura eius habet aliā, Meſue in ſuo grabadin in cap. de caputpurgiis conferentibus ſodæ frigidæ, habet unam aliam deſcriptionem, & dicit quod mundificant ſtomachum & caput, & accipiuntur omni tempore, & dicuntur pilulæ de maſtice, ſed non ſunt in uſu.

Altillia aut altimilia idem eſt. O quanta differentia reperitur in hac maxime ab ignorantibus apothecariis ac medicis ut eſt Lumen malelucens. nam ipſe dicit quod altile eſt uinum uel ſapa uel rob: quod falſum eſt. uerum ſi Conciliator diceret: conficiātur cum tale eſſet uinum coctum, ſed ait cum ſucco altillię, ideſt artemiſiæ. nam iſtud uocabulum (ſicut dictum fuit mihi) eſt quaſi uulgare, quia in partibus Hyſpaniæ dicunt altimilia i. artemiſia. Præterea Auic. in. 5. cano. in tyriaca Eſdræ inquit: Succi altiliæ & eſt albelēgeſiſ, & dicitur abrotanum ſyluestre. ergo eſt artemiſia: nam belengeſif apud Gal. in. 6. ſimpl. eſt artemiſia. Præterea Conciliator ſeu Petrus de Ebano dixit quod compoſitio harum pilularum eſt medicina matricis uitioſæ & uiſcerū interiorum. Artemiſia ad idem mirabiliter ualet, & ſic eſt ꝙ altillia eſt mater herbarum ſiue artemia, loco eius poteſt poni ſyrupus de ſtœchados.

EX FRANCISCO DE PEDEMON.

XXXIX.

De quatuor rebus, in cap. de dolore inteſtinorum & medicinę eius, & ſunt expertisſimæ.

* Trochiſcos alandahal, eius loco paſſim ſubſtituendos, ſtudioſi non ignorēt.

℞. *colloquintidæ,
Sagapeni,
Salis gemmæ,
Diagrydii cocti, } ana. ʒ. ii.
Terantur & conficiantur cum ſucco porri.

COMMEN. MANLII.

Iſtæ pilulæ non ſunt in uſu apud nos. dicuntur autem de quatuor rebus à quatuor ſimplicibus quæ in ipſis ingrediuntur ſine liquore.

XL.

DE BENEDICTA.

℞. ſpecierum benedictæ ſimplicis completarum ʒ. vi.
Fiant ex eis pilulæ cum gelenabin. i. melle roſato.

XLI.

DE SPICA, in cap. de hydropiſi.

† Rhabarbarum uocant.

℞. Spicæ ʒ. iiii.
Agarici,
Amomi,
†Raued,
Epithymi,
Maſticis,
Coſti,
Chamędrios, } ana. ʒ. iii.
Myrrhæ,
Cinnami,
Squinanti,
Garyophyllorum, } ā. ʒ. i.
Aloes ʒ. viii.
Fiant pilulæ.

COMMEN. MANLII.

Iſtæ pilulę nō ſunt in uſu. Spica. ſ. ſpica nardi. Dio. nardus herba eſt ſpinoſa: nam à Græcis nardoſtachios appellatur, eius genera ſunt duo: unum Indicum, & aliud Syriacum, & non quia in Syria inuenitur: ideo nomen accepit, ſed quia mons ubi naſcitur, pars eius in Indiam porrigitur &c.

EX NICOLAO.

XLII.

Sine quibus eſſe nolo.

℞. Aloes optimi abluti & odoriferi ʒ. xiiii. quinque myrobalanorum, rheubarbari: maſticis abſinthii, roſæ, uiolarum, ſenæ, agarici, cuſcutæ, ana ʒ. i. tēperentur cum ſucco fœniculi, in quo ſint, ſcamoneæ bene tritæ ʒ. vi. ſ. admiſceantur, ita tamen quod puluis ſcamoneæ per pannum in ipſo ſucco ſit expreſſus, & ſit tantum ſucci quod ſufficiat ad confectionem pilularum ad modum ciceris informentur manibus cum oleo uiolato unctis, uel oleo communi abluto ſecundum doctrinā, & uſui reſerua.

COMMEN. MANLII.

Pilulæ à rotunditate dicuntur: ſine quibus eſſe nolo propter magnam efficaciam & uirtutem quam habent ad purgandos humores: etiam ualent ad obſcuritatem oculorum. Gilibertus de Anglia in cap. de ſcotomia & uertigine, habet unam aliam deſcriptionem quæ eſt conformis huic. Quinque myrobalani ſunt proprie citrini, chebuli nigri. i. indi, emblici, bellerici, & ſic iſtæ quinque ſpecies debent intelligi per quinque myrobalanos: ſecundum enim quoſdam ſapientes ſpecies myrobalanorum ſunt tantum tres. ſ. citrini, chebuli, & indi: nā alias duas ſpecies non computant inter myrobalanos. quare Meſue ſeparata de ipſis facit capitula. Moderni uero addiderunt bellericos & emblicos, & ſic per quinq; myrobalanos, de iſtis quinq; intelligitur. unde uerſus:

Myrobalanorum ſpecies dic quinq; bonorum,
Citrinus, chebulus, bellericus, emblicus indus.

Scamonea eſt ſolatiuum magnum antonomaſice. ſecūdum intentionem Nicolai in iſtis pilulis debet eſſe bene trita, ſed ſecundum opinionem aliquorum doctorum debet eſſe groſſa, dum ponitur in pilulis ac electuariis, & inquiunt ꝙ ratio hæc eſt, primo quod ſcamonea eſt uenenoſa & eſt ualde nociua ſtomacho & furioſa. unde ſi bene trituraretur intraret poroſitates ſtomachi & longo tempore ibi maneret: apothecarii uero moderni ſic faciunt, ſed loco eius ponunt diagrydium. i. ſcamoneā præparatam coctam in pomo cytonio. Antiqui dicebant diagrydium uel acrydium: moderni diagredium.

XLIII.

AVREÆ.

℞. aloes,
Diagrydii,) ana ʒ. v.) alias ʒ. x.
Roſarum,
Seminis apii,) ana ʒ. ii. ſ.) alias ʒ. v.
Fœniculi,
Aniſi,
*Maſtiches. } ana ʒ. i. ſ. alias ʒ. iii.
Croci,
Colloquintidæ interioris,) ana dra. i.) alias dra. iiii.
Informentur ad modum ciceris cum aqua infuſionis tragacanthæ.

* Apud Ni. nō habetur.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu. dicuntur autem aureæ, quia ſicut aurum inter omnia metalla præcioſius eſt, ſic iſtæ pilulæ, inter omnes alias precioſæ habentur. Gilibertus de Anglia. in ca. de ſcotomia, & uertigine, habet unam aliam deſcriptionem q̃ eadem eſt. ſuprapoſita fuit una deſcriptio ſub nomine pilularū de turbith, & ſunt de mente Meſuæ quæ dicit ꝙ ſunt pilulæ aureæ, ſed non ſunt tantę dignitatis ut iſtæ.

XLIIII.

DE CASTOREO.

℞. Caſtorei, pyrethri, opii, croci, zingiberis, euphorbii, elaterii, mabatematicon, leucopiperis, nigellæ, ſaxifragiæ, epithymi, ſpicæ nardi, ellebori, albi, ana dra. i. confice cum ſucco bletæ, in forma ad modum piperis.

COMMEN. MANLII.

Iſtæ pilulę non ſunt in uſu. Caſtoreum autem eſt animal ꝙ apud Serapio. caſtoc uocatur. Auicen. autem ait: Caſtoreum eſt teſticulus animalis marini ꝙ ſubmergitur, & inuenitur par ſuſpenſum ex radice una ſicut duo ſella uaccina exiccata: & habet corticem ſubtilem qui quolibet tactu frangitur. Electum ex eo eſt quod duo teſticuli ſunt ſimul adhærentes pares: illud. n. non adulteratum eſt, & eius quidem adulteratio ſit ex opopanaco, & gummi confectis cum oleo & pauco caſtoreo, & deſiccatur in ueſica.

Elaterium eſt ſuccus cucumeris aſinini ſecundum Compoſitorem. idem dicit Dioſcor. infra in pilulis de elaterio melius oſtendam.

Mabatematicon. i. ſuccus cauliculi agreſtis ſecundum Nicolaum. caulis uero agreſtis ſecundum Dioſcor. naſcitur in locis maritimis & deſertis, albidior & lōgior domeſtico: & amatus quidam putant, ſed non recte ipſum eſſe condiſi ſeu ſtructium, de quo Circa inſtans ſtructium eſt cauliculus agreſtis, ſed falſum

ſum dicit.idem ibi ait ubi inuenitur.℞.mabatematicon ſuccus ponitur qui ſic appellatur,ueritas tamen eſt quod mabatematicon eſt ſuccus cauliculi agreſtis,ſed non eſt ſtructiũ.i.cõdiſi.

XLV.
HEPTAMERÆ, uulgo quam corruptiſsime OPTOMERÆ.

℞. Aloes, } ana.ʒ.ii.
Diagradii, } alias.ʒ.iiii.
Colloquintidæ interioris,
Epithymi cretici,
Agarici,
*Chebuli,
Maſtiches,
Abſinthii, } ana.ʒ.i. alias.ʒ.ii.

*Nic.non habet,uerũ hoc quam mendoſe addiderunt, ut ſolam compoſitionem barbaræ inſcriptioni facilius aptarent.

Temperentur cum ſucco ſtrychni,& in modum ciceris informentur.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in uſu.dicuntur autem optomerę idest de octo rebus.

Strychnus ſecundum Dioſ.ſpecies habet quatuor, quarum prima eſt hortulana,odoris iocundi,hæc comeditur,& hæc eſt quam nos ſolatrum uocamus,aut morellam uulgo. Macer. Herbam quam græci ſtrychnum dixere,latini Maureolam dicunt,ſecundum Serap.ſolatrum eſt uua uulpis.ſecundum uero Meſue uua uulpis aliud eſt ut apparet apud ipſum in cap. de alfeſcera,ſed maior pars ſapientum tenet hãc opinionẽ ꝙ uua uulpis ſiue uua canina ſit ſtrychnum ſeu ſolatrum.

XLVI.
STYPTICÆ, ualent contra fluxum uentris.

℞.Myrtillorum,balauſtiæ,pſidiæ,ſymphyti,ſanguinis draconis,boli ar.acaciæ,roſarum,tartari,hypoquiſtidos,ſumach,croci,galliæ muſcatæ,galangæ,cinnamomi,ſpodii,macis, gummi ara.ana.ʒ.i.opii thebaici.drac.s.temperentur cum ſucco cimarum myrtæ,uel lentiſci,uel plantaginis, & fac pilulas in modum ciceris.

COMMEN. MANLII.

Non ſunt tamen in uſu apud nos. Pſidia.i.cortex granati, pſigia uero eſt ſtorax liquida.

Symphytum.i.conſolida maior,ſeu anagalicum. Auic.in.2. cano.ſcribit ſuccutum,ſed & ſymphytum,dicit quod eſt ſemperuiua. & dicit quod eſt ſpecies ſeminis mandragoræ.idem in.3.cano.in fen.x.in cap.de cura ſputi ſanguinis ait ſuccutum & eſt ſemperuiua,& dixit: Vir in quibuſdam quæ aggregauit quod eſt ſpecies calamenti naſcens inter lapides quæ teritur & comeditur cum ſale,& nominatur rimuſil albure ſylueſtre, & in hoc eſt conſideratio:neque per id Auicenna cognouit quid eſſet.

Lentiſcus arbor eſt nota. Iſido.in cap.propriis nominibus arborum ait: Lentiſcus dicitur quod cuſpis ipſius lentus ſit & mollis.nam lentum dicimus quicquid flexibile eſt.unde & lentum uimen & uites. Virgilius & lente uites.i. flexibiles,cuius fructus oleum deſudat cortex reſinam quæ maſtix appellatur. cuius plurima,& melior in Chio inſula gignitur.

XLVII.
DE quinq; generibus myrobalanorum.

℞. Omnium myrobalanorum,agarici,diagrydii, colloquintidæ,ſenæ,ana.dra.i.s.epithymi,turbith,aniſi,marathri,maſticis lapidis lazuli ana.dra.ii.s.gra.v.aloes.℥.i.conficiantur cum ſucco abſinthii.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in uſu.Bartho. Monta. in ſuo antidotario habet unam aliam deſcriptionem & eadem eſt. Nicolaus dicit quod ſunt pilulæ de quinque generibus myrobalanorum,poſtea ait.℞. omnium myrobalanorum, quod non eſt ſic dicendum nam per quinque myrobalanos intelliguntur citrini,chebuli,indi,emblici,& bellirici,& per omnes myrobalano.intelliguntur ſex.nam Serap.ponit ſeni quod non reperitur apud Meſue.uerum hodie per omnes myrobalanos quinque myrobala. intelligi uolunt.ſ.citri.chebu.indos, bellerici, & embli.

XLVIII.
ARTHRITICÆ, ualent contra arthriticam,& podagram.

℞.Hermodactylorum,turbith,agarici.ana.dra.iiii.caſsiæ,ſpicæ,garyophyl.xylobalſami,carpobalſami,zingiberis,maſticis, fœniculi,aniſi,ſaxifragiæ,ſeminis ſparagi,bruſci,roſæ,granorũ ſolis,ſalis gemmæ ana.dra.s.aloes ad pondus omnium,conficiantur cum ſucco fœniculi,uluæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu.dicuntur autem arthriticæ,quia ualent ad arthriticam paſsionem.i.ad paſsionem iuncturarum, non autem dicuntur arthriticæ ab herba quę arthritica dicitur cuius forma eſt ſicut conſolida minor cum floſculo cœleſti,iuxta uias hæc naſcitur.Gilibertus de Anglia in ca.de cura arthriticę ſecundum magiſtros ait: Pilulæ arthriticæ magiſtrorum Salernitanorum,& idem ſunt. Nicolus Florenti.in libro.vii.in cap.de præſeruatione à doloribus iuncturarum ait: Pilulæ Salernitanorum quæ uocantur pilulæ arthriticæ,& idem ſunt.

Iua.i.ziniam. Meſ.laudat ipſam in cap.de ægritudinibus neruorum,generaliter apothecarii faciunt ipſas pilulas cum ſucco fœniculi ſed Gilibertus ac Nicolus laudant magis ſuccum iuæ,& eſt chamæpitys,ſed hæc à multis cognita non eſt.

XLIX.
Ante cibum,& poſt.

℞. Maſticis,granorum ſolis,croci,ſpicæ nardi,nucis muſcatæ,garyophyllorum,macis,zingiberis,galangæ,iuniperi, apii, petroſellini,fœniculi,ſparagi,bruſci,cyperi,carui,cubebæ,xylobalſami,chamædryos,chamæpityos,thymi,epithymi,ſenæ, coſti,ſaxifragiæ,lapidis,lyncis,pulegii,ſileris montani, turbith,asmeos,amomi ſeminis anethi,portulacæ,lactucæ,zedoariæ aã. ℈.i. rheubarbari ad pondus omnium,aloes ad pondus rheubarbari,& omniũ aliorũ,conficiuntur cum uino ueteri rubeo.

COMMEN. MANLII.

Iſtæ pilulæ apud nos non ſunt in uſu,ſed ſecundum intentionem Luminis tenebroſi ſunt in uſu ſub nomine pilularum imperialium,ſed non recte:nam iſtæ non ſunt pilulæ imperiales quibus generaliter utimur,ut eſt notum doctoribus ac apothecariis:illam uero deſcriptionem pilularũ imperialium quibus utimur inferius ſubiungam.

L.
EX ELATERIO, ideſt,ex ſucco cucumeris ſylueſtris,uulgo quam mendoſe de electuario,ſeu elacterio.

℞. Aloes.℥.ii.maſticis.℥.i.elaterii quantum de pulueribus .ſ.℥.iii.confice cum ſucco ſicydis,uel cum ſucco actis uel chamæactis,& da.dra.iii.uel.v.ſuauiter enim ſoluunt & principaliter melancholiam & phlegma purgant, ſecundario cholerã.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in uſu:tamen non multum ſub nomine pilularum de cucumere aſinino, nam elaterium eſt ſuccus cucumeris aſinini ſicut apparet apud Dioſco.in proprio cap. de elaterio.Præterea Serap.cap.de cucumere aſinino ait:Elaterium ſit ex fructu cucumeris amari in hunc modum.Accipe de cucumeribus iſtis antequam ueniant ad plenam maturitatem & coacerua eos,& dimitte ſic nocte una: poſtea in meridie pone coram,te uas,& pone ſuper cribrum non ſpiſſum & reſupina ſuper ipſum cultellum & fac ſicut docet ibi Serap.& melius elaterium eſt illud quod uergit ad colorem album leue, amarum,humidum, & quando appropinquatur lumini accenditur.Petrus de creſcen.ait:Cucumer agreſtis eſt herba nota: ex cuius ſucco ſit elaterium.idem ait Circa inſtans,lacterides autẽ aliud eſt,ut apparet apud Dio.& eſt cataputia.

Sicydis.i.cucumeris Aſinini,& hic intelligitur de radice: ignorantes apothecarii mirantur quod elaterium ſit ſuccus cucumeris Aſinini,& ſicydis ſit radix ipſius,& dicunt quod poſsibile non eſt quod in iſtis pilulis ingrediatur ſuccus fructus cucumeris & radix ipſius,ſed tales ignorant:nam experientia reperitur eadem in pilulis alchaiber.i.de cynogloſſa, ut dictum fuit ſupra.

Actis.i.ſambucus: chamæactis.i.ebulus quaſi infima ſeu humilis actis ac chame ꝙ eſt infimum,qui autem dicit.Ebulus eſt

picræ.ʒ.x.colloquintidæ,centaureæ minoris ana.ʒ.v. euphorbii.ʒ.ii.turbith.ʒ.x.feitaragi indi,zingiberis,sinapis,piperis,castorei,ana.ʒ.i.informentur ex eis,pilulæ ex quibus à duabus.ʒ.&.s.ad tres sumantur.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud nos non sunt in usu, secundum istam descriptionem.idem in libro diuisionum circa finem habet unã aliam descriptionem quæ quasi eadem est.illa uero descriptio qua utimur est de mente Mesuæ ut ostensum fuit.Hermodactylus græce est dictus Hermentis digitus. Diosc.de ipso uidetur loqui sub nomine colchico sicut apparet apud Serapio.cap. de hermodactylo. Satyrion est radix dicta ab Auicē.testiculus uulpis.Pli.ait:Satyrionis duo sunt genera.unum longioribus foliis oleæ,caule quatuor digitorum,flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testiculorum.alterũ uide apud eundem,de quo etiam dictum est in diasatyrion.

Mizaran.i.meizaram,& dicunt quidam quod est tapsia, ab aliquibus dicitur esse mezereon,quod etiam uidetur uoluisse Rasis.nam in descriptione pilularum de hermodactylis in fine libri diuisionum loco meizahara posuit mezereon. Auic.in.2.cano.uocat ipsam mehezerengi,& dicit. est arbor sicut arbor scebram.i.esulæ.uerum tamen est longior,in cuius colore est cinereitas ad citrinitatem declinans.quidam uero homines numerauerunt ipsam inter lacticinia.Serap.de hac dicit quod cõfert doloribus iuncturarum & articulorum,& addit:& dixerũt quidam quod uiderunt in foliis huius plantæ id quod dixi in arbore agie.& hoc est ꝙ quando ponitur in fluuiis inebriat pisces,neque per id cognoui qd sic Io.Arculanus in ca. de podagra dicit: Meizara.i.senæ quod Deus scit.

Sataragi indum,i.agricardamum agreste. Rasis in libro diuisionum,ubi ut diximus scribit aliam descriptionem pilularũ de hermodactylis,loco seitaragi indi,posuit tapsiam indam:ex quo apparet ipsum uelle quod seitaragi indum sit tapsia inda. eandē opinionem habuit Franciscus de Pedemontiũ in descriptione trochiscorum de spica,ut ostensum fuit supra.

EX AVICENNA.

LVIII.

DE TAPSIA, in.v.can.

℞.Serapini,armoniaci,euphorbii,bdellii,opopanacis ana.ʒ.i.aloes,epithymi,agarici ana.ʒ.i.s. aristolochiæ rotundæ, centaureæ minoris,castorei ana.ʒ.ii.macropiperis,zingiberis, cymini,ameos,seminis anisi,apii,myrrhæ,croci ana.ʒ.i. myrobal. citrinorum,hermodactylorum,almehei zahengi ana.ʒ.ii.s.sinapis,capsiæ,pulueris colloquintidæ,ligni aloes,acori, salis indi ana.ʒ.i.confice cum aqua alchechengi.i. solatri minoris,& fiãt inde pilulæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu:dicuntur de tapsia maiores ad differentiam minorum:eo quod plura simplicia ingrediuntur:tapsia autem est seitaragi,&est quam Dios.lepidium uocãt & secundum Gal.est genus cerucaæ,& est agricardamum agreste.i.nasturtium aquaticum seu senation,ut ostẽsum fuit supra in triphera saracenica.

LIX.

DE DENDE, ibidem.

℞.Cinnamomi excorticati a cortice suo superiore: de quo proiiciantur linguæ repertæ inter duo frusta granorum : deinde succi liquiritiæ,agarici albi,alcheiati,& herbæ eupatorii,absinthii,aloes ana partes æquales:tere & cõfice cum aqua apii, & informentur pilulæ paruæ,& ille qui de eis facit pilulas inungat manum suam oleo balsami odorifero.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu.Franciscus de Pedemontium in cap.de dosi habet unam aliam descriptionem,quæ eadem est.Dende uel denden.secundum Auic.in.2.cano.est quæ est sceni.ex ea est sicut fisticis, alscetriæ est similis alcherua rubea habens puncta nigra,& inda est minor alsceni,& maior alsetriæ,eius medulla est cineritia declinans ad citrinitatem.idem ait Serap.sed dicit: Aliud est sceni,& aliud non.quidam amicus fideliter dixit mihi quod istud granum reperitur in Hyspania super arbore dicta scortanum,& ipso ligno utuntur tinctores ad tingendum pannos:tamen Deus scit, secundum Franciscũ est species graminis de catapuria quod ignoro:nerum aliquã do reperitur: deinde pro cataputia.i. cherua. Alcheiati alias cheiati.Franciscus loco eius habet alchechengi:ergo est solatrum minus,sed Gentilis super hoc canone dicit: Alcheiati.i. galbana.

LX.

DE GARYOPHYLLIS, in.iii.fen.vi. cap.de cura fœtoris oris.

℞.Garyophyllorum,galangæ ana.ʒ.s.musci, camphoræ aã. danic.i.pyrethri.ʒ.i.aloes.ʒ.iii.sinapis.ʒ.i.fiant pilulæ cum uino.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu.Mesue in eodem cap. habet troch.de garyophyllis.Nicolaus Floren.in lib.iii.in cap.de fœtore oris habet unam aliam descriptionem,& eadem est huic. Danic est pondus octo granorum hordei.

LXI.

DE SANDARACHA, in.iii.fen.xvii.cap. de liquidis quæ ponuntur super eas,& quibus embrochantur.

℞.Sandarachæ,corticis ouorum,fumiterræ,seminis porri aã. dra.iiii.salis armoniaci dra.ii.scoriæ ferri,dra.iiii.fiant ex eis pilulæ sicut nabac.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu. Franciscus de Pedemontium in cap.de hęmorrhoidibus & medicinis eius habet unam aliam descriptionem quæ est similis huic.Sandaracha uero secundum modernorum opinionem est uernix:non est autē auripigmentum rubeum ut dixerunt quidam,& arbor ferens uernicem iuniperus uocatur.

LXII.

E FVMARIA, uulgo de FVMOTERRÆ, in.iii.fen.vii.cap.de cura scabiei,& pruritus.

℞. Myrobal. Citrinorum, Chebulorum, Nigrorum, } ana.ʒ.v.
Aloes succotrensis.ʒ.vii.
Scamoneæ.ʒ.v.

Sine cessatione conficiantur cum aqua fumiterræ, & dimittantur donec exiccentur,& imbibantur uice altera, & dimittantur donec exiccentur,& fiat illud tribus uicibus,& in omni uice fiat sicut sorbitio:deinde dimittatur donec inspissetur, & compactum fiat,& fiant inde pilulæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu. Nicolaus in suo antidotario habet unam aliam descriptionem quæ uidetur quasi esse eadē. sed hæc est qua utimur. Fumusterræ est herba quæ habet folia similia dauco,nisi quia sunt magis minuta, & amariora, & habet radicē:cuius color uergit ad albedinem.hæc apud nos in uiis ac pratis & in rupibus inuenitur. Gal.in.6.simpl. dicit: Xeitarig.i.fumusterræ sicut in sapore xeiterig Arabes uocant ipsum sceheterig.

EX PETRO TVSSIGNANA.

LXIII.

DE OPIO, in cap.de phrenesi.

℞.Opii, Croci, Cassiæ ligneæ, } ana ʒ.iiii.
Fiant pilulæ cum uino albo.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu. Opium est succus satis notum.Serap.in cap.de papauere ait:Gummi uero papaueris nigri est opium.Liber qui dicitur Bulchasis docet modum ipsius:& dicit quod fit ex lacte papaueris nigri. Opium uero ab opos ꝙ est lachrymum nomen extrahit.

EX BARTH. MONTAGNANA.

LXIIII.

DE RHEVPONTICO, in Ant.

℞. Succi cucumeris asinini,arthanite ana.ʒ.i.s.rheupontici.ʒ.ii. aloes succotrini.ʒ.i.diagrydii.℈.i.orobi,seseleos,spicæ,ligni aloes ana.℈.s.fiant pilulę cum succo apii.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ apud nos non sunt in usu. Rheuponticum uero est barba sirsta, & est radix similis rheubarbaro, & propter id multi mercatores ignorantibus apothecariis uendunt mixtum unum cum alio, sed potest cognosci: quia rheubarbarum optimum, quando masticatur causat saliuam rubeam similem tincturæ croci. rheuponticum uero habet contrarium. dicitur autem rheupõticum à rheu, quod est radix, & ponticum, quia in pontico insula reperitur. Diosc. autem ait: Rheuponticum nascitur in bosphoro, & est radix similis centaureæ maiori. Sera. nec de rheupontico, nec rheubarbaro facit cap. uerum facit ca. de rheu. & dicit rau ed .i. rheu. & dicit idem quod dicit Dios. de rheupontico, sed moderni per raued non intelligunt rheuponticum, immo rheubarbarum, de quo uide Mesue in capitu. proprio de rheubarbaro. Credo quod antiqui utebantur pro raued rheupontico.

Arthanita idest panis porcinus de quo infra in unguento de arthanita.

LV.

DE DIAMVSCO.

℞. Musci, myrrhæ ana. ℈.iiii. stœcados, rubeæ tinctorum, pulegii, corticis citri, piperis longi, corticum casfiæ ligneæ, corticum casfiæ interioris, granorum pæoniæ, calami aroma. ana. ʒ. vi. spicæ. ʒ. s. fiant pilulæ cum succo artemisiæ, idest matris herbarum uel altiliæ.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas non habemus in usu. idem in suis consiliis in cõsilio de præfocatione matricis ex nocumento ipsius habet unã aliam descriptionẽ, sed differt ab hac. mater herbarum adoptata herba quæ artepicnus uocatur.

LVI.

ASSAIARET.

℞. Hiere picræ. ℥. i.
Masticis,
Myrobal. citrinorum, } añ. ʒ. iiii.
Aloes hepatici, *℥. ii.
Fiant pilulę cum syrupo de stœcade.

*alii. ʒ. ii. mendose corrigunt.

COMMEN. MANLII.

Has pilulas habemus in usu, & sunt ex autho. Auic. sicut reperitur in. 3. cano. in fen. 1. in cap. de canonibus uniuersalibus curationis. nam ibi inquit: soluiua uero facilia ad purgandum caput uel asceiaret sunt. ex quibus sumatur pilula magna ut paruum pondus operationem efficiat sufficientem cum mora, & non noceat propter paruitatem suam iteratio, & dormiatur super ipsa ne destruant motus & uigiliæ eius operationem. & cum non quidem in eis est aloes & hiera, deinde cadit in eis mastix ad confortandum stomachum, & recipiuntur in eis myrobalani ut prohibeant uaporem acutum & c. ipse Aui. non ponit dosim ipsarum rerum, sed Gẽtilis loco allegato ponit dosim ipsarum rerum: & est sicut est dosis Bartholomei, & sic generaliter secundum istam descriptionem conficiuntur.

LVII.

DE HIERA composita.

℞. Aloes hepatici. ʒ. xiii. cinnamomi, spicæ nardi, costi, squinãti, xylobalsami, xylocasfiæ, masticis, asari, rosarum, cinnamomi, absinthii añ. ʒ. i. agarici, colloquintidæ, turbith, bdellii mollis añ. ʒ. i. fiant pilulę cum syrupo de stœchade.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulę sunt in usu, tamen non ualde. Quidam apothecariorum dant pilulas de hiera magna pro pilulis de hiera composita, sed non sunt idem. secundum intentionem Bartholomei: ut patet si legis istã descriptionẽ de hiera composita cum descriptione de hiera magna, quæ superius posita est.

Cinnamomi .i. cannella fina subtilis & electa: ut est notum. Hic Bartholomeus in ista descriptione pilularum de hiera cõposita ponit bis cinnamomum, cuius causam ignoro, sed secũdum quosdam debet dicere cinnamum .i. cinnamomum grossum, aut potest dicere amomum, ut uolunt multi.

EX OFFICINIS, uulgo MAGISTRALES.

LVIII.

IMPERIALES.

℞. Cinnamomi, amomi, anisi, masticis, cardamomi, zingiberis, zedoariæ, macis, nucis muscatæ, garyophyllorum, croci, cubebæ, ligni aloes, turbith, tereniabin .i. mannæ puræ, agarici, folliculorum senæ, spicæ nardi, quinque myrobalanorum ana. ℈. i. rheubarbari ad pondus omnium, aloes succotrini ad põdus suprascriptarum receptarum, conficiantur cum syrupo rosato & uiolato quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istas pilulas apud nos habemus in usu, maxime secundum istam descriptionem, secundum quosdam dicuntur imperiales quia inuentæ fuerunt à quodam imperatore, uel dicuntur imperiales, quia sunt in usu multum. apud reges tamen eius descriptionem ab authoribus non reppeti. uerum secundũ quosdam istæ pilulæ dicuntur describi à Rainaldo de uilla noua, sed ego in practica Rainaldi qua utimur non repperi. Christophorus autem de honestis posuit pilulas magistrales pro regibus inuentas, nec reperitur à quo authore sint descriptæ, tamẽ ibi describit suam descriptionem, & est eadem cum ista nisi solum in una re, & illa est spica nardi. secundum autem Lumẽ maiorem lelucens, pilulæ imperiales inueniuntur in Nicolao sub nomine pilulæ, aliæ ante cibum & post cibum, sed uidetur esse falsus textus. nam illæ pilulæ quas describit Nicolaus sub nomine pilulæ, aliæ ante cibum & post cibum non sunt pilulæ imperiales quibus utuntur medici. Et si tu legis descriptionem pilularum imperialium uel pilularum ante cibum, apud Lumen apothecariorum non sunt pilulæ imperiales, pilulæ ante cibum, nec post cibum, sed istam descriptionem aggregaui cum multis aliis descriptionibus, & inueni eam optimam. Et sic secundum istam confici uolunt nostri medici.

LIX.

AD QVARTANAM.

℞. Sagapeni bene gummosi, colloquintidæ ana. ʒ. ii. diagrydii. ʒ. ii. salis gemmæ. ʒ. i. fiant pilulæ cum uino albo ad modum ciceris, capiat unam singulo die ad uiginti dies, saluo'q; non capiatur illa die qua febris uentura est.

COMMEN. MANLII.

Istæ pilulæ ualent multum ad quartanam: uerum eius descriptiones sunt diuersæ & differunt inter se. Suprapofita fuit una alia descriptio quæ est de mente Ioan. Sera. sed ille non sunt ualde in usu. Ioan. Mattheus gradi in sua practica habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem.

Peroratio in .x. sectionem.

Aggregauimus in hac distinctione diuersarum descriptionum pilulas ex illustrium medicorum libris excerptas, quæ deseruire possunt intentioni cuiuslibet practicantis. Transibimus nunc ad sectionem de suffuf & pulueribus si nos direxerit ille qui cœli condidit ornamenta.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO VNDECIMA.

PVLVERES, uulgo SVFFVF continens.

EX ANTIDOTARIO MESVÆ.

I.

DE LIGNO ALOES.

RECIPE ligni aloes. drach. iii. cardamomi, mentæ siccæ, spicæ, marmacur, cyperi, corticis citri, ana. drach. ii. galliæ, squinanti, ana. drach. i. masticis, anisi, apii, ana. drach. ii. zucchari ad pondus omnium: da cum mirua.

COMMEN. MANLII.

Suffuf autem istud in usu non est: ualet autem tantum dicere suffuf, quantum puluis subtilissimus sicut alcohol.

Marmacur apud Auic. uocatur maru, & ibi distinguit in plures species, & secũdum opinionem Iudei est marubium, sed si diceret

diceret marmacoc esset mellissa sine citraria.

II.

AROMATICVM.

℞. Anisi aur.xii.seminis fœniculi aur.iiii.liquiritiæ, xingiberis ana.aur.ii.garyophyllorum, macis, cinnamomi, galangę ān. aur.ii.galliæ muscatæ aur.i.ligni aloes, corticis citri ana.aur.i. a musci boni.ʒ.i.quartam, zucchari tabarzeth.i.albi ad pondus omnium, zucchari nabet, idest zucchari candidi medium pondus omnium.

COMMEN. MANLII.

Non est in usu.

III.

IMPINGVATIVVM BONVM.

℞. Farinæ cicerum infusorum in lacte dulci & exiccatorum, & iterum infusorum in lacte & exiccatorum, & sic fiat tertio: deinde coctorum. ℥.vi.rizi abluti multotiens. ℥.ii.tritici: & hordei excoriatorum & ablutorum multotiens exiccatorum, & multotiens infusorum in lacte & exiccatorũ ana. ℥.iii.amygdalarum dulcium. ℥.v.papaueris, tortellarum de semi.i.panis asi ana. ℥.iiii.zucchari tabarzeth lib.i.terantur & da ut sorbeat omni die mane. ℥.iiii.postquam decoquitur cum lacte, aut cum aqua ciceris.

COMMEN. MANLII.

Rizum semen est notum. Græci nocant ipsum oriza granũ. Auic.in.2.cano.uocat rixon.idem in.iiii.cano.in fen.vi. inquit: cum alicui datur in potu cortex rizi: secundum quod dixerunt quidam primorum accidit statim dolor in ore & in lingua, & apostematur lingua eius: deinde extenditur dolor in umbilico & stomacho & intestinis eius & inflãmatur totũ corpus eius, & nominat eum in uenenis, de cura uide ibi.

Triticum.i.frumentum. Isido.ait: Triticum uel à tritura dictũ ꝙ purissimum horreo cõdatur, uel quia granum eius commolitur & teritur.

IIII.

DE GRANIS MYRTI.

℞. Granorum myrti, granorum granatorum acetosorum iolostorum ana.ʒ.xx.cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto, & exiccati, & coriandri sicci similiter infusi & exiccati, & torrefacti, & sauich, anabac, charub de spinis, sumach, glandium ana. ℥.x. curt, & tarathit ana.ʒ.v.confice & da.

COMMEN. MANLII.

Cyminum carmenum: secundum Serap.ex authoritate Rasis est cyminum agreste: & secundum Aui.est nigrum: & secundum Matthæum Syl.est siseleos, sed non recte: uerum hodie loco eius siseleos ponitur.

Sauich.i.hordeum, & secundum Rasim est hordeum uel triticum fractum in parua frusta. Auic.in.2.inquit: Sauich iam dictum est in cap. tritici & hordei, in cap.uero de hordeo dicit: Aqua hordei est nutribilior sauich. Auer.in.6.coll. frumẽtum fractum post lotionem in aqua infusum: deinde coctũ sauich uocatur: hæc est polenta. Nam ubicunque in Dio.habetur polenta. Serap.eodem loco ex uerbo Dios.habet sauich, & hoc nomen cadit super multas res: nam potest fieri sauich ex siligine & ex cucurbita. unde Circa instans in capitulo de hordeo narrat.ex hordeo multa fiunt quæ competunt usui medicinæ .s.polenta, far, & farina, & aqua polentæ fit ex farina & aqua, & sic de singulis. Moderni per sauich simpliciter uolunt intelligi hordeum immaturum.

Anabac siue nabac est fructus arboris dictæ apud Diosc. agrifolium, & apud Auic.est fructus arboris dictæ sadar, & hic fructus plura nomina habet: nam Dio.uocat ipsum agrifolium & lotos. Plin.lotos siue fabam græcam. Isido.ait: Mella quam Græci loton appellant quæ uulgo propter formam & colorem faba Syriaca dicitur: quidam uocant ipsum granum anesceem, & est fructus rubicundus quem nostri herbatici lantum syluestrem uocant, quidã uocant iuiubas syluestres, sed prima expositio est melior.uide de ipso in syrupo de fructibus.

Charub apud Arabes dicitur xylocaracta: ergo est siliqua siue baziana quæ in maritimis partibus inuenitur. Auicẽ. in trochiscis alindaracaron.i.andromaci putauit, sed nõ recte ipsum esse darsisahan: & posuit xylocaractam ibi loco darsisahan, ꝙ est cortex buzee quod non creditur.

Curt.i.gummi arabicum, & eius arbor secundum Serap. est arbor acaciæ. Gentilis super tertio canonis in cura lubricitatis stomachi dicit: Alchort.i.acatia.uerum moderni eo carẽtes ueram acaciam faciunt ex fructu prunellorum syluestrium, & inuenitur idoneæ uirtutis.

Tarathit est similis fungo quæ in radice plantæ dictæ barba hircina seu rosa canina nascitur: & fit ex eo hypoquistidos. apud Aui.uocatur hensistides. Ioan.Serap. in suo breuiario in cap.de ægritudinibus quæ accidunt in naso dicit ꝙ hypoquistidos est barba hircina:

EX ANTI. BART. MONTA.

V.

CAPITALIS.

℞. Pulegii, calamenti, corticis citri, maioranæ, stœcados, betonicæ. sandaracæ. garyophyl.ana.ʒ.ii.misce & fiat puluis, & ponatur super caput in loco commissuræ ęgrotantis.

COMMEN. MANLII.

Sandarax siue sandaraca secũdum Modec.est uernix scriptorum, ut inquit Serap.

VI.

PRO OCVLIS.

℞. Siseleos, euphragiæ, fœniculi, cubebarum. ana.ʒ.s. granorũ paradisi, macis, ana.ʒ.i.cinnamomi, cimini, ana.ʒ.ii.foliorum roris marini. ℥.s.anisi ℥.s.misce & fiat puluis subtilis.

COMMENT. MANLII.

Grana paradisi est nux sarta, quę alio nomine melegeta uocatur, & est quã Auicen.in.2.cano.uocat cobzbague, & dicitur melegeta, eo ꝙ habet grana ad similitudinẽ grani melicæ hæc apud modernos nocatur heil & est cardamomum maius, ut ostensum fuit supra in electuario de gemmis.

EX RAINALDO DE VILLA NOVA.

VII.

PRO BOTIO, in lib.2.ca.de botio gulæ.

℞. Spongiæ marinæ, paleæ marinæ, ossis sepiæ, piperis longi & nigri, zingiberis, cinnamomi, salis gemmæ, pyrethri boni, gallarum, spinæ rosarum ana.omnium. ℥.ii.hæc omnia puluerizentur excepta spongia marina, & palea quæ debent comburi, & cinis ex eis factus cum prædictis debet admisceri, & omnia debent cribrari, & da hoc puluere pluries in die teneat in ore, & in nocte.

COMMEN. MANLII.

Iste puluis debet seruari in pisside ligni, uel in sacculo de corio, & debet cooperiri ne uirtutem eius amittat.

Iste puluis ꝑ me fuit expertus mirabiliter in illa materia ualere. & ego met de ipso feci plura experimenta. uerum iste puluis inuenitur etiam in antidotario Bartholomei de Mõtagnana, sed non ualet tantum. idem inuenitur in antidotario Dini Florentini qui minus ualet.

Palea marina secundum modernorũ opinionẽ est balla marina: cuius forma est rotunda prout balla, & eius similitudo est sicut borra. & hæc inuenitur in partibus Ianuæ citra mare, & inuenitur super quadam planta quæ folia habet longa sicut corrigia & in fundo ipsius plantæ inuenitur quædam tuberositas grossa facta in modum fungi, & hæc apud multos mercatores spuma maris uocatur, & supra hanc plantam nascitur quidam globus in modum pilæ rotundæ factus in colore supradicto, & hæc est palea marina seu balla marina: & est id quod de illa planta administratur, hanc quidam mercatores Ianuenses algã uocant, & hæc est quam Dios.alosathne insidens uocat, & modus adustionis ipsius est iste, incide eam minutim cũ manibus in quantitate quam uolueris: deinde pone ipsam in olla terrea & ponatur in furno panis per duos dies & totidem noctes tãtũ quod in colore efficiatur nigra ueræ nigredinis, postea depone & usui reserua, & eodem modo fit de spongia. uerũ spõgia non efficietur tam nigra in colore, immo parum ad rubedinem declinans.

Os sepiæ est os ꝙ inuenitur in corpore cuiusdam piscis sic

COMMEN. MANLII.

Istud pomum est in usu, sed non ualde. Laudanum ante secundum Serap. colligitur ex una specie cistus. i. hederæ, & inquit: ex hac quidem specie accipitur laudanum: quoniã quando capræ pascuntur ea, adhæret humiditas eius pilis earum, quia est sicut uiscus: quare apparet in cossis earum & in barbis & ideo sunt homines qui colligunt illam humiditatem, & mũdificant eam, & faciunt trochiscos & reponunt, & sunt homines qui accipiunt funes & trahunt super plantam istam, & quod adhæret eis de illa humiditate emungunt a fune & colligunt & faciunt trochiscos, & fortius ex laudano est illud quod ex boni odoris coloris uergentis ad uirorem sub molli tactu, & quando malaxatur adhæret manibus, & non est in eo sabulum, & non assimulatur resinæ pini, & cyprense est huiusmodi. & quod fit in terris Arabum & alibi est grossus &c. Gal. autem in libro secretorum in cap. ad omnes ægritudines inqt: Glutinus pilorum barbæ hirci. i. laudani, hæc herba in cypro inuenitur & uocant eam Ladam.

XVII.

Pomum odoriferum contra pestem secundum Bartho. Montagnanam in suo antidotario.

℞: Storacis calamitæ, florum buglossæ, añ. ℈. ii. garyophyllorum. ʒ. i. been albi & rubei, añ. ℈. i. ligni aloes. ℈. ii. myrrhæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, thuris, uernicis, masticis, añ. ℈. i. ambræ musci, añ. ℈. s. charabæ, croci, añ. ʒ. s. acedulæ. ʒ. iii. camphoræ. ℈. ii. trium sandalorum añ. ʒ. i. rosarum rubearum. ʒ. iii. succi portulacæ, succi arancii, añ. ℥. iiii. nenupharis, coriandri torrefacti añ. ʒ. ii. corallorum rubeorũ spodii, añ. ʒ. s. syrupi de citro, boli armeni. añ. ʒ. iiii. terræ sigillatæ. ʒ. ii. misce omnia quæ puluerizanda sunt præter ambram & muscũ quæ duo de per se puluerizentur, & postea admisceantur. deinde recipe laudani infusi in aqua rosa. & aceti. ʒ. iiii. terebentinæ lotæ cũ aqua rosa. quantum sufficit ad continuationem & mollificationẽ ad omnia ista, & fiat pomum.

COMMEN. MANLII.

Istud pomum est optimum contra pestem & est in usu. Mesue in cap. de cura catarrhi describit tres descriptiones pomorum quæ cum prædicta non cõueniunt. Verum ibi habet quædam simplicia quæ difficilla sunt inuenire, sed quædam hic declarabo. Primo in prima descriptione habet fausel, quod est auellana inda. & sandali mahazari qui sunt sandali citrini. In secunda descriptione habet sandarace quæ est uernix scriptorũ, & habet bucur. i. zisenide, & secundum plures ista est alipta muscata. In tertia descriptione habet bucur senden, quod sunt plures est idem, tamen non recte, quia ibi dominus Mesue inquit. Bucur senden añ. partes. viii. ergo sunt duæ res, quarum bucur est alipta, & senden est saduram siue algalia habens bonũ odorem, tamen Deus scit.

Acedulæ uero nomen multis herbis attributum est in diuersis regionibus. nam acetosa acedula potest dici, idem trifoliũ acetosum, siue panis cuculi, siue aleluia idem. Macer autem de acedula speciale capitulum facit, inquit. Diximus acedulam q̃ græcus dicit aizoon. ergo est semperuiua. Nam aizoon apud Dios. est semperuiua, & componitur ab ai quod est semper & zon quod est uiua. uerum secundũ modernos acedula est acetosa, aut est idem in uirtute.

XVIII.

Trazea confortans stomachum secundum Franciscum de Pedemontium in capitulo de cura passionum cordis per compassionem ad stomachum.

℞. Coriãdri præparati. ʒ. ii. seminis melissæ. ℥. s. cinnamomi electi. ℥. i. zucchari tabarzet. ℥. iiii. puluerizẽtur & misceãtur. dosis coclear unũ post cibũ non sequente potu, & est sana & expta.

COMMEN. MANLII.

Trazea autem sunt plures facti ex uariis rebus, ut est notum apud apothecarios. Hæc apud apothecarios Papienses nõ est in usu, sed in partibus Mediolanensibus ea utuntur, & ualet mirabiliter ad confortandũ stomachum, infra apparebit una alia descriptio quæ ualet contra ardorem urinæ.

Coriandrum siue coliandrum est semen satis notum. Eius autem præparatio fit cum uino cytoniorum & aceto, ut ostensum fuit supra.

Melissa est herba quæ alio nomine citraria uocatur, eo q̄ folia ipsius odorem citri habent. hæc apud Dios. uocatur mellissophillos: quidam uocant eam bederangiam, & ab aliquibus ozimum citratum uocatur.

XIX.

Trazea ualens ardori urinæ, secundum Nicolum Florẽ. in libro. 5. in cap. de ardore urinæ.

℞. Seminis cucumeris, cucurbitæ, citrulli, melonis, portulacæ, maluæ, papaueris albi añ. ʒ. i. draganti, gummi arabici, uiolarũ, amidi, spodii, boli armeni añ. ʒ. vi. zucchari ad pondus omniũ.

COMMEN. MANLII.

Trazea est confectio reducta in puluere, & hæc est in usu, apud illos qui patiuntur ardorem urinæ. supra est posita una alia descriptio: quæ ualet ad cõfortandum stomachũ, & utrẽq; sunt usuales.

XX.

Medicamen de Turbith, secundum Auic. in lib. 4. fen. i. in cap. de cura phlegmaticæ.

℞. Zingiberis, masticis, amborum añ. ʒ. x. turbit, sicut alcohol, idest subtiliter triti. ʒ. x. zucchari tabarzet, idest albi, quantum omnia, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Istud medicamen est in usu, maxime secundũ istã descriptionem Mesue in cap. de turbith inquit: Filius Zezar medicamen bonum de turbith, & est idem in simplicibus. Nicolus autem Florentinus in lib. 2. in cap. de cura febris phlegmaticæ puræ per potionem habet unã alia descriptionem, sed non est eadẽ tamen parum differt & differunt solum, quia Aui. habet masticem. Nicolus autem non habet, idem Nicolus describit unam aliam descriptionem quæ est fortior altera, sed non est in usu.

XXI.

Puluis contra dolores post partum, magistralis.

℞. Corticum cassiæ fi. & cassiæ ligneæ, cinnamomi, capillorũ ueneris añ. ʒ. ii. seminis anisi, passularum añ. ʒ. iiii. terantur subtiliter. & detur cum uino albo: & est optimus.

XXII.

Puluis pro fluxu spermatis, expertus, magistralis.

℞. Mentæ siccæ. ʒ. iii. seminis agni casti, radicum ireos añ. ʒ. ii. seminis rutæ. ʒ. i. seminis lactucæ. ii. s. zucchari albi ad pondus omnium, fiat puluis subtilis, de quo sumat cum uino albo coclear medium ante cibum per duas horas.

XXIII.

Puluis expertus ad epilepsiam puerorum.

℞. Coriandrorum præparatorum cum aceto & uino cytoniorum. ʒ. ii. seminis peoniæ, seminis portulacæ añ. ʒ. i. ungularum asini ustarum. ʒ. iiii. misce & fiat puluis, & detur parum cum aqua rutæ.

COMMEN. MANLII.

Vngula asini in illa materia multum ualet, & modus adustionis ipsius est, quod ponatur in olla, & ponatur in furno panis, & dimittatur tantum quod eius assatio sit completa. Sera. in. c. de ungula ait, quidam uero existimantes hoc accipiunt ungulam asini & adurunt, & curant cum ea epilepsiam magnam.

XXIIII.

Puluis ad frangendum lapidem in uesica expertus.

℞. Millii solis, saxifragiæ, cinnamomi, capillorum ueneris, seminis anisi añ. ʒ. s. liquiritiæ rasç. ʒ. i. s. lapidis lyncis, lapidis iudaici añ. ℈. i. seminis spargorum, seminis mellonis añ. ʒ. i. misce & fiat puluis, capiat cum modico uini albi odoriferi.

XXV.

Puluis pro exitu intestini.

℞. Masticis, thuris, nucis, cupressi, antimonii, corticum granatorum, balaustiarum, glandium añ. ʒ. ii. misce & fiat puluis & utere, & est bonus.

XXVI.

Pulnis pco stomacho.

℞. Cinnamomi electi. ℥. i. s. zingiberis, piperis, liquiritiæ, añ. ℥. s. piperis longi, garyophyllorum, galangæ, macis, cardamomi, melegetæ, nucis muscatæ, añ. ʒ. i. spicç. ʒ. s. misce & fiat puluis addendo in hyeme. ℥. i. zucchari albi pro qualibet. ʒ. i. s. specierũ, & in æstate adde. ℥. i. zucchari pco. ʒ. i. specierum.

XXVII.

Puluis ducis ordinatus per illustrissimum dominum Robertum Sanseuerinatem.

℞. Cinnamomi, garyophyllorum, corticum interiorum, cinnamomi, amomi, melegetæ, trium piperum, zingiberis, folii, ligni aloes, macis, añ. ʒ.s. cardamomi, cubebæ añ. ʒ.i. spicæ nardi ℈.s. musci gr. iiii. nucis muscatæ. ʒ.s. zucchari albi boni. ℥.vi. foliorum lauri numero. vi. misce, & fiat puluis subtilis.

XXVIII.

Puluis Galatinæ.

℞. Piperis lib.i. zingiberis fini lib.ii. cinnamomi. ℥.ix. fusti garyophyllorum. ℥.iiii. nucis muscatæ. ℥.iiii. misce, & fiat puluis subtilis: iste uero fit ex speciebus aromaticis, ut est notus omnibus inuenitur autem gelatina piscium quæ fit quando pisces coquuntur in aceto: & postea congelatur acetum cum quo coquuntur, & eodem modo fit cum carnibus.

XXIX.

Puluis piperatus communis.

℞. Piperis lib.i.s. zingiberis fini lib.iii. croci. infusi in uino rubeo per noctem. ℥.i. & ʒ.i. misce, & fiat secundum artem.

XXX.

EPITHEMA pro corde, ex Antidotario Bartholomei Montagnanæ.

℞. Aquarum buglossæ, acetosæ, añ ℥.iii. aquarum florum salicis, rosarum, absinthii, graminis, mellissæ, lambruscę, añ. ʒ.ii. specierum cordialium temperatarum, credo ꝙ sit puluis cordialis aut fragmentorum cordia. ʒ.i.s. croci gra. viii. myrrhæ, diptami, gentianæ, ligni aloes, sandalorũ citrinorum seminis alfelengemisch, been albi & rubei, hyacinti, smaragdi, añ. ℈.s. succi lymonũ. ℥.iii. aceti. ℥.i. uini maluatici. ℥.v. misce, & fiat epithema.

COMMEN. MANLII.

Epithema autem apud Græcos est superpositio siue emplastrum molle uel aquosum: apud nos epithema est medicamentum aquosum: quod stomacho cordi ac hepati supraponitur cum panno tincto ex chermes. s. scarlatto, & eius modus est diuersus secundum diuersa loca ac infirmitates.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO DVODECIMA.

CEROTA, uulgo CEROTOS continens EX ANTID. MESVÆ.

I.

OESYPATVM, uulgo HYSSOPI descriptione Galeni.

* Prius non habebantur. † Antea medose. ʒ.i. * Alii. drac. lxxx.

℞. Ceræ citrinæ, * ℥.iii. — Croci, † ʒ.i.s.
Olei Chamęmelli. Irini, añ. ℥.vi. — Terebinthinæ. ℥.i.
— Resinæ. ℥.s.
Masticis. ℥.i. — Hyssopi humidæ, * ʒ.x.
Spicæ. ʒ.ii.s. — Fiat cerotum.

COMMEN. MANLII.

ISTVD cerotum apud nos non est in usu: illa uero descriptio qua nos utimur est descriptio philagrii, de qua infra.

Ceræ citrinæ. i. usualis. Sera laudat ex ea quæ est grossa munda a sorde: & in cuius odore parũ odoris mellis, & in colore eius est parum rubedinis: & illa quæ est alba per costurã & pinguis est post ipsam. Reperitur etiam alia cera dicta propolis, & hæc est fęx aluearis apum, quæ apud Arabes muz uocatur.

Oleum proprie sumpto uocabulo est omne oleum cuiuscũque fit rei, ut oliuarum ac aliarum rerum: descriptio olei camęmillæ infra apparebit. etiam descriptio olei irini subiungetur & est oleum de ireos, quod florem purpureum gignit.

Resina. s. resina pituina. i. pini. Plin. resinæ summæ species sunt duæ, sicca & liquida: sicca è pino & picea fi: liquida terebinto, larice, lentisco, cupresso, nam & hæ nascuntur in Asia & Asiria. falluntur qui eandem putant esse e picea atq; larice: picea enim pingue & tirso modo succosam fundi: larix gracilẽ & mellei liquoris uirus redolentem: medici liquida raro utuntur. Moderni pro pice liquida chitran accipiunt, & est gummi quod egreditur ex arbore dicta serbin seu cedrus.

II.

Oesypus ut extrahatur, uel operatio Hyssopi humidæ.

℞. Lanarum ouium succidarum circiter lib.ix. & funde super eas aquæ fontium calidę quantum sufficit ad infundendum, & dimitte per horas. viii. deinde bulliat ebullitione una, exprimatur aqua lanarum & coletur aqua, & coquatur cum facilitate in uase stannato agitando semper fundum uasis cũ ligno amplo ne recipiat de uestigio adustionis aliquid, & coquatur usq; dum fiat sicut mel currens, & seruetur.

COMMEN. MANLII.

Hæc est operatio hyssopi humidæ ad differentiam hyssopi siccæ quæ est herba. de utraq; Auic. in 2. cañ. facit cap. dicens ꝙ hyssopus humida est sordes aggregata super lanam ouium in Armenia, & sternitur super herbas tithymallorum, & accipit uirtutes & lac earum, & fortasse est currens: ergo coquitur & præparatur ibi. Dioscor. autem hyssopi cerotum est quasi sordes ex succo lanarum succidarum, ut docet ipse ibi. Pli Hyssopum est sordes pecudum: sudorq; femorum, & aliarum adhærens sanis hyssopum uocant melior maritis omnibus genitus fit pluribus modis, sed probatissimum lana ab his partibus recepti capta, aut quibuscunq; sordibus succidis &c. Melior autem est quæ non habet odorem astaros, & sit mollis qñ tangitur sine asperitate: habens odorem lanæ succidæ: & quando dissoluitur in coclea munda non apparebit ibi aliqua grossities, sicut apparet quando est adulteratum cum cera, aut seuo dissoluto cum oleo: ut faciunt multi herbarici maligni. Liber qui dicitur Bulchasis quasi in fine docet modum seruandi zuccherach: idest hyssopum humidam.

APPENDIX.

Oesypum qua arte parandum Dios. lib. 2. cap. 84. elegantissime ducet, cuius placita Aetius quoq; lib. 1. ca. 129. non obscure perstringit, a Mesue sane longe diuersa.

III.

Oesypi ex philagrio, uulgo Hyssopi descriptione Philagri.

℞. Croci ʒ.v. bdellii, masticis, armoniaci, aloes, storacis liquidæ añ. ʒ.viii. ceræ citrinæ lib.i. terbentinæ. * ℥.i.s. medullæ cruris uaccæ, adipis anseris añ. ʒ.xv. hyssopi humidæ lib.i.s. olei nardini quantum sufficit, bdellium, armoniacum, & aloes dissoluantur in aqua infusionis fœnugræci, & camęmillæ & cum cęteris fiat unguentum, & post philagrium addiderunt expressionis squillæ. ℥.iii. olibani ℥.i. sepi uituli. ʒ.xv. & in alio ceræ lib.i. minus quarta, & est conueniens. * alii medullæ unc. ii. s.

COMMEN. MANLII.

Hæc descriptio istius hyssopi ceroti descriptione Philagrii est illa quam laudant magis nostri doctores: & sic generaliter ista descriptione utuntur.

Vacca est animal quadrupes omnibus notum: & modus faciendi medullam ex cruribus est talis. Oportet primo ꝙ eligatur tempus in fine æstatis: quia in aliis temporibus reperitur in eis superfluitas sanguinis quæ congelatur in loco cum medulla, & non nouit hoc nisi ille qui assueuit frangere ossa & extrahere medullas: & omnes species medullarum sunt mollificatiuæ, resolutiuæ, & modus extrahendi est, ꝙ accipias medullas recentes, & purges a sanguine ipsius. postea lauetur cum aqua & dissoluãtur ad ignem leuem: & dimitte donec liquefiat medulla: & coletur in uase: deinde accipe illud colatum clarificatum, & pone in uno alio uase tereo nouo, & quando apparet sordes colligatur, & ibi dimittatur donec fiat rubea. deinde accipiatur quod est desuper ex puro eius, & quod est in fundo, & non purum abiiciatur. Auic. in 2. cañ. in cap. de medullis laudat medullam uitulorum & cerui: deinde thauri. & postea caprarum, deinde ouiũ, & medulla quidem hircorum cũ testiculis, & thaurorum proprie non castratorum est magis sicca, & medulla extremitatum est magis pinguis.

Anser est auis: cuius genera sunt duo. s. domestica & syluestris. Domestica est qua generaliter utimur, quæ moratur in

locis

in locis domesticis. sylvestris uero est illa quæ in locis sylvestribus moratur, & ambæ sunt notæ, & modū præparationis eius docet Bulchasis in tractatu. 3. qui iste est. Accipe adipem anseris quando est recenter occisa, & purga bene a pelliculis suis, & pone in olla noua terrea, capacitas sit dupla quātitati adipis & cooperi uas, & pone in sole calidissimo, & aufer quod dissoluetur, & pone in alio uase & fac ita assidue ad illud clarificādum secundum quod egreditur ex eo donec nihil de eo remaneat. deinde accipe quod clarificatum fuerit, & repone in loco frigido, & utere ubi oportet, & ille qui uult facere opus cum præparatione, oportet quod dissoluat eum in olla duplici secundum formam, ut ibi docet. eadem fit præparatio de adipibus anatis.

IIII.

Oesypatum ex Paulo, uulgo Hyssopi descriptione Pauli.

℞. Ammoniaci. ʒ. x. bdellii. ʒ. v. sigię. ʒ iii. croci. ʒ. i. s. aloes, masticis, olibani aā. ʒ. ii. s. ceræ. *ʒ. iii. s. sepi & medullæ uituli. aā. ℥. ii. hyssopi humidæ. ʒ. xl. irileon quantum sufficit.

*unc. iii. s.

COMMEN. MANLII.

Sigia, idest storax liquida, nō est storax calamita, ut quidam dixerunt. Auic. in. 2. cā. inquit: Iubne est arbor sigiæ, ergo sigia est storax liquida & hæc apud quosdam est mel storacis calamitæ. Item Circa instans ait in cap. de storace, storax alia calamita, alia liquida, quæ proprie sigia dicitur: storax autem liquida in Calabria reperitur, storax calamita nō a calamo sed a calo quod est bonum dicitur, & nucos quod est gutta, per decē annos seruatur.

Irileon. i. illirica: & est oleum de ireos, quæ florem purpureum gerit. nam Diosc. in cap. de balano persico. i. ben: & est semen arboris ait. q̃ ex eo. ʒ. i. bibita cum pusca splen siccat cum iri illirica mixtus, & in cataplasmatibus positus & mulsa adhibita dolores podagricos mitigat &c. Illirica mixtus. Serap. eodem loco ex uerbo Diosco. habet ireos, quod idem est. Isido. iris illirica a similitudine iris cœlestis nomen accepit. unde & a latinis arcumen dicitur iris, quod flos eius coloris uarietate eūdem arcum cœlestem imitetur. Illirica autem dicitur, quia in illirico plurima nascitur.

APPENDIX.

Quanquam hæc cerati compositio Paulo inscribatur, non ignorandū tamen uaria admodū esse, quæ in lib. vii. ca. 17. Ægineta in hunc sane modum bellissime perscribit.

Liquidi hyssopi medicamenti præparatio.

Melilon, triens.
Cardamomi, sextans.
Lanæ admodum sordidæ. ℥. vi.

Macerata in uini sextariis duobus, per triduum coquito donec pusillum relinquatur, his exemptis uino admisceatur olei quadrans, & denuo usq; ad maximæ partis consumptionem elixato, uinoq; etiam tunc addatur.

Colophoniæ, } singulorum dextans.
Resinæ terebinthinæ, }

Sunt uero qui ceræ quoq; uncias. x. admisceant, & hyssopi herbæ unciam coquunt pariter cum aliis. Alii lanas uino abluunt desiccatasq; uinum cum sordibus, quas etiam pinum appellāt adiiciunt, ubi utendi est, ex eo unc. tres iniiciunt, & reliqua quē admodum dictum est.

V.

Hyssopi Diatessaron Democriti.

℞. Ceræ citrinæ terebentinæ aā. ʒ. xii. olei irini. ℥. iiii. hyssopi humidæ. ℥. ii. s. & fiat ex eis unguentum & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum apud nos non est ualde in usu. & sunt ex hominibus qui utuntur ipso sub nomine ceroti de hyssopo humida: dicitur autem diatessaron a tessara græce quod est quatuor. unde diatessaron, idest de quatuor rebus: idem dicitur de tyriaca diatessaron. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum in cura guttę melancholicæ habet unam aliam descriptionem quæ eadem est.

Hyssopus humida (ut dictum fuit) est quasi sordes & succus lanarum succidarum. Ioā. Anglicus ibi ait: Hyssopi humidæ. i. uiscositas lanæ & non lotæ prius: deinde decoque. & quod supernatat colligatur &c.

VI.

STOMACHICVM GALENI, uulgo Cerotum Gal. stomachum confortans, & emendans uitia stomachi.

℞. Rosarum rubearum. ʒ. xx. foliorum absinthii sicci. ʒ. xv. masticis, †ʒ. xv. spicæ indæ. ʒ. x. tere subtiliter, & accipe ceræ mundæ. ℥. iiii. olei rosati lib. i. s. dissoluātur in igne lauationibus pluribus in aqua rosata: deinde iterū dissoluantur & lauentur in uino ueteri & succo cytoniorum & aceto pauco: deinde misceātur cum puluere rerum, & fiat cerotum & administretur.

*alij. ʒ. xx.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum secundum intentionem Mesuæ est de mente Gal. tamen apud ipsum Galenum nō reperi. hoc apud nos est multum in usu sub nomine ceroti Gal. emendantis uitia stomachi, non autem est unguentum stomachicum, ut quidam dixerunt. Et sunt ex hominibus qui uendunt unum pro alio, sed nō recte. Moderni doctores exhibent istud cerotum ad confortandum stomachum, addendo parum galliæ alephanginæ, inuenitur in ipso uirtus mirabilis.

APPENDIX.

GALENVS stomachica in ino. viii. medicamentorum κατὰ τόπους, Pharmaca perscribens, hæc non ineleganter ad uerbum ferè explicat, sic inquiens.

CERATVM quo assidue utor.

Ex aloe, & mastiche, & cera pontica amarà, atque unguento nardino constat: componitur autem hyeme, ad. viii. drachmas ceræ, uncia una mensurali Romana unguenti nardini cōiecta. Æstate autem ad. vii. eadem unguenti proportione. Optimum autem unguentum esse oportet, quale antea qui in sola Laodicea Asiæ præparabatur, nunc uero etiam in aliis Asiatis urbibus componitur. Cera si non pontica amara tibi in promptu sit. aliam ponticam conice, & neq; illa præsente, eam quæ tyrrhenica appellatur, Si uero neq; hęc ad sit, aliam aliquam odoratam, & pinguem, si neq; talem habeas, eam quam habere potes lotā adde. Liquefiat aūt in duplici uase, atq; ita refrigeratū, atq; erasum ceratum, cum tritis reliquis probe permisce, cum aloe uidelicet, & mastiche, sit autem utriusq; . ʒ. i. & quandoque plus, non tamen ut sesquidrachmam transgrediaris. Quod si amplioti opus sit astrictione, nimirum debilitate tanta existente, ut cibum retinere non possint, omphacium pari pondere addatur, ut ipsum singulorum drachma sit una, mastiches una, & tertia omphacii. Cæterum in cerati præparatione primum omphacium misceatur: deinde etiam alia his uniātur. At uero quemadmodum, omphacium, sic etiam absinthii succum admisceto, quandoq; etiam ambo, & tertium insuper hypocysthidis, & quartum œnanthes, sic autem appello uitium sylvestrium germen una cum floribus, ex quo succedentibus diebus una fit. quin & rhois succum non raro admiscui, sed & cerati nardini copiam augere oportet, iuxta proportionē numeri reliquorum pharmacorū, ita ut si quatuor drachmæ aliarum rerum accumulentur, triens sit nardini cerati, sextans quidem ceræ, sextans item nardini unguenti, hoc est utriusq; . ʒ. xvi.

Quod etiam iis uerbis. viii. Methodi Medendi cap. v. quam breuissime testatur.

Si uero qui affligitur, cinctum non patitur, siue ob consuetudinem, siue delicias cingi recuset, licet cerato idem efficias. Est autem in eiusmodi usum optimum, quod ex ceræ fit tyrrhenica in unguento nardino liquata, cui postquam refrigeratū est, aloes, ac mastiches mollissimus puluis est admistus debet autem singulorum hic esse modus, ceræ, ac nardi partes pares, aloes pars octaua, sic etiā & mastiches, uel (si placet,) huius paulo aliquid plus. Quod si cerato aliquid e sumptuosis (numerauit nāq; tum spicata, tum foliata,) his unguentis admisceas, pręstantius medicamentum habebis.

VII.

DIAPENTE.

℞. Ceræ citrinæ. ℥. iii. sigiæ. i. storacis liquidæ. ℥. i. partem tertiam, terebentinæ. ℥. i. mucillaginis glutinis zanach. ℥. v. olei irini quantum sufficit, & expertum est.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum est in usu, sed non multum.

Gluten zanach aliquando gluten alchanach, quid autem sit

generaliter ignoratur. Ego autem testor nunquam uidisse autorem autenticum de ipso loqui, uerum secundum modernorum opinionem est colla piscium, quod a multis creditur, & a multis non, sed an sit idem aut non: infra in emplastro diaquilon magno, iterum de ipso ostendam.

VIII.

ALEXANDRINVM optimum stomachum confortat.

℞. Cimarum absintii, olibani, añ.ʒ.x. ammoniaci, storacis, calamitæ, añ.ʒ.xii. spicæ nardi.ʒ.iii. ceræ.℥.iiii. olei camæmillæ quantum sufficit. olibanum & armoniacum in uino sufficienti per diem & noctem infunde, absinthium autem & spicam tere & cribra: oleum uero, & ceram solue super ignem, & cum eis reliqua misce.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum apud practicantes Papiensus non est multũ in usu apud nos, sed apud Mediolanenses est multum in usu, & ualet multum in illa quæ dicit dominus Mesuc.

Absinthium, idest absinthium romanum, cimas, idest comas Isidorus in cap. de arboribus inquit: Cimas uocatas dicunt quasi comas.

IX.

DE SANDALIS.

℞. Rosarum rubearum.ʒ.xii. sandalorum rubeorum.℥ x. sandali albi & citrini, añ.ʒ.vi. boli arme.ʒ.vii. spodii.* ℥.iiii. camphoræ. añ.ʒ.ii. ceræ albæ.ʒ.xxx. olei rosati, lib.i. conficiantur & administrentur, & sunt qui lauant oleum & cerã prius, & postea permiscent cum aliis, & est melius.

*alii, ʒ.iii.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum est multum in usu sub duobus nominibus. uidelicet sub nomine ceroti sandali, & sub nomine unguenti sandalini, sed communiter ordinatur sub nomine unguẽti sandalini, magis quam sub nomine ceroti. dicitur autẽ sandalinũ propter sandalos quos recipit.

X.

ALBVM GALENI.

℞. Ceræ albæ.℥.i. olei.rosa.℥.iiii. & fit radix olei, oleum omphacinum, aquæ fontium claræ. & proprie uehementis frigoris quantum sufficit. oleum multotiens bene lauetur lauationibus multis: & quanto magis elaboratur in lauando illud fit excellentius, ultimo uero conquassetur cum aceto albo claro & pauco, & seruetur.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum est multũ in usu sub nomine unguẽti al. Gal. dicitur autem album, quia eius color est albus propter ceram quam recipit, & quanto albius tanto melius.

Cera alba, idest cera artificialis, & fit ex cera communi, cuius modus Venetis est notus: & de ipsa faciunt in multa quantitate. Liber qui dicitur Bulchasis i tractatu tertio dat duos modos faciendi ceram albam, sed non oportet scribere de modo ipsius, quia satis manifestus est.

Oleum rosatum quod sit factum ex oleo omphacino.i. ex oliuis immaturis. Isid. ait oleum spanum quod ex albis oliuis fit, quod a gręcis omphacon appellatur. quod autem ex fuluis & non maturis fuerit expressum uiride appellatur, quod uero ex nimium maturis commune dicitur. hoc ad nos defertur a partibus Ianuæ, & ibi uocãt oleum omphacinum.i. oleum de oliuis non maturis.

Aqua secundum Papiam est sapientia. Diosc. de aquis duo capitula facit. unum de aqua marina, aliud de aquis omnibus, & sic ait: Aquarum omniũ natura frigida & humida, aqua quę de lapide emanat leuior & limpidior est, & uẽtrem & urinam puocat. aqua quæ de lapidibus argillosis emanat grauior est. Auic. autem in primo lib. in fen.2. doctrina.2. in cap. de dispositionibus aquarum ait: Aqua unum existit elemẽtorum, quæ sola inter omnia elementa habet proprium, ut in eo ꝙ comeditur & bibitur. & ibi Auic. de aquis multum loquitur idem facit in.2. cañ. sed non tãtum. Mesue ponit hic aquam fontium, sed moderni doctores magis laudant aquam rosatam. & sic hodie generaliter fit & cerotum sandalinum, & hæc multum sunt in usu pro renibus ungendis.

Ista suprascripta cerota reperiuntur in antidotario diui Mesuæ, & inferius apparebit alia descriptio quæ inuenitur in suo grabadin.

APPENDIX.

Hanc sane compositionem multis in locis, ne dicam.i. Simplicium cap.v. & .vi. Sanitatis tuendæ. GALENVS pulcherrime explicat. uerum.x. methodi medendi cap.ix. rem omnem hoc pacto abunde prosequitur.

Incipiam autem ab eo medicamine quod omniũ quæ humectent, ac refrigerent, est simplicissimũ. quo etiam aduersus Erysipelata utor, & phlegmonas in pudendis, utiq; inter initia, priusquam depascens aliqua subindicetur putredo.

Debebit autem ad id præparata esse cera quam optima, & elota. sane optima fuerit, uel alba pontica, uel quæ ex atticis fit fauis. Esto autem & rosaceum, quod ex oleo fit a nonnullis uocato omphacino, ab aliis crudo, quodq; citra salem sit confectum. Maxime uero ad rẽ pertinebit, si & ipsum oleum tenuiũ prorsus sit partium, cuiusmodi sabinum est. Quum uti uoles ambo mista liquantor in uase duplici. Factoq; humido cerato (cuiusmodi.s. erit quod triplum, aut quadruplũ ad ceram rosaceum habet) postquam ipsum fuerit refrigeratum, miscetor ei paulatim in mortario tantum aquæ, quantum in se, dum cũ eo mollitur, accipere possit. Expedit autem & ceratum ipsum prius admodum esse refrigeratum, atq; etiam quæ huic admiscebitur aquam esse frigidissimam. Abunde autem ceratum refrigerabis, si quum modice coiuit, totum uas in quo continetur, in aquam frigidissimam dimittas. Quod si aceti quoq; admodum tenuis ac clari paululum adiicere uelis, utiq; magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autẽ medicamentum hoc eo usq; super ęgrũ corpus manere, dũ manifeste incaleat, sed assidue subinde mutari.

XI.

DE EVFORBIO, in cap. de spasmo:

℞. Olei de cinnamomo, aut olei antiqui lib.i. ceræ citrinæ.i. usualis.℥.ii. euforbii boni & recenti, ℥.i. misce & fiat cerotum, & ungatur spasmatus locus. & est mirabile.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum non est multum in usu, Euphorbium uero est gummi excedens omnia genera gummi calefaciendo & subtiliãdo. Plin. ait, Rex Iuba inuenit herbam euphorbiam medici sui fratris nomine, cuius regis de ea uolumen extat, inuenit eam in mõte athlante. Spectatur foliis acantis eius tanta est ut succus eius uel longinquo recipiatur incisa cõto suscipitur uẽtriculo hædino locato. humor lactis uidetur effluere.

APPENDIX.

Euphorbio ceratum.ii. medicamẽtorũ per loca iuxta calcẽ, Galenus in hunc modum elegantissime pingit.

Sæpe uero & ex tempore, ac improuiso pharmaca præparare coactus, simpliciter Euphorbii litione usus sum, modica cera compagis acquirendæ gratia adiecta. Sufficit autem in libram olei, siue sabini, siue alterius ei propinqui, ceræ quadrantẽ iniicere. & euphorbii unciã unam, atq; ex hoc dimidiam frõtis, partem illinere, una cum temporis uidelicet musculo.

EX ANTID. BARTH. MONTAGN.

XII.

Pro capite.

℞. Laudani.
Gummi elemi
†Sandarachæ,
Olibani,
Storacis (Liquidæ, (Siccæ,
} añ. ad libitum.
Resinæ pini,

† uernicem appellant.

Misce & fiat cerotũ, potest addi mirrha, & esset fortius, & hoc fac apud necessitatem.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum est in usu multum apud chirurgicos. Gummi elemi apud nostros autores non reperio scriptum aliquid de eo: tamen est notum omnibus: secundum quosdam est gummi cuiusdam arboris quæ reperitur in regione sic appellata. Alii dicunt ꝙ est gummi arboris dictæ elimus. Alii dicunt ꝙ est gummi cuiusdam arboris quæ reperitur in terris Indiæ: cuius

fructus

fructus lini appellatur. Alii dicunt. & hoc uidi scriptum in uno loco, ꝙ gummi elemi est gummi citri. nam sine dubio gummi elemi est coloris citrini, sed hoc non est affirmatum.

Storax liquida .i. sigia. storax sicca .i. calamita: in isto ceroto debent poni storax liquida & sicca, idest calamita.

XIII.
DE STORACE.

℞. Laudani, asphalti, arthanitæ, myrrhę, calami aromatici, squinanti, an. ℥ .s. ameos, amomi, an. ℥ .s. picis naualis. ℥ .viii. fiat ex eis cerotum secundum artem & superaddatur storax calamita.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum non est in usu. Storax secundũ Diosc. lachrymum est arboris eiusdem nominis: eligenda est autem storax quæ est rufa: & pinguis & resinæ similis frustatim subalbida & odore plena & perseuerabilis, quæ cum malaxatione humiditatem dimittit ex se similem melli uiscida naturaliter & odorata calefaciens. Aui in .2. cañ. tria cap. de storace facit: unũ quod dicitur lubne .i. arbor sigiæ: aliud de storace, & ibi ait: ex mente Diosc. ꝙ ipsa est species storacis, & apud quosdam est gummi oliuæ, & ipsius quidẽ suffumigatio ponitur loco suffumigationis thuris in omni re: infra habet aliud cap. de storace & ibi ait: Storax humida alia est quæ extrahitur per seipsam gummi, & alia est quæ extrahitur cum decoctione, per se autem extracta est citrina, & quando antiquatur declinat ad aureum colorem, & est abundans, sed quæ extrahitur ex cortice est nigra.

Asphaltum secundum Diosc. est bitumen iudaicum, & eius aliud est aridum, aliud liquidum, sed aridum gignitur in Iudea, phenice, sydonia: quod est primum, & tundi potest ut cætera pigmenta: liquidum uero generatur in Babylonia & Apolonia & Sicilia. Reperitur autem innatans in fontibus: & infra scribit aliud genus: quod neq; ferrum, neq; aqua rumpere potest: nisi tantum menstrua mulierum, aut sanguis hircorum, & si uolueris rumpere, sic rumpe, tolle filum laneum & intinge eum in sanguine, & sic hincinde circumponendo. Pli. bituminis sulphuri proxima est natura. Est alius limus a Iudeæ lacu emergens in Syria circa sidonem oppidum maritimum, asphaltum uero quod & bitumen Iudaicum est, stercus dæmonis uocatur a quibusdam, & naphtha & petroleum unius generis sunt. Bartho. Montag. in suis consilus, in consilio de medicinis habentibus cõe iuuamentum ad nocumenta stomachi uisus & auditus ait: est oleum de naphtha: oleum de petris factum, & oleum petroleum.

Pix naualis .i. pix usualis, quæ nigra est. Pli. pix liquida in Europa teda coquitur naualibus muniendis multosq; alios ad usus, lignum eius concisum furnis undiq; igni extra circundato ferreo: ut primus sudor aquæ modo fluat in canali. hæc in Syria cedrium uocatur uel cedria, cui tanta uis est ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Auicẽ. pix est duarum specierũ, una est marina, nigra, liquida, quæ ponitur in emplastris, & est de genere picis, & alia est montana syluestris, & syluestris alia est liquida, & est ex arbore aliembuc, & modis aliis pini.

XIIII.
DE GALENO, in consiliis cons. de præfocatione matricis ex nocumento ipsius.

℞. Galbani electi. ℥ .i. bdellii mollis & subalbidi. ʒ .ii. puluerũ matricariæ. ʒ .i.s. myrrhæ. ℈ .s. dissoluatur galbanum in aceto & diligenter coletur: deinde superaddãtur pulueres suprascripti, & fiat cerotum.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotũ apud nos non est in usu. Ipse Bartholomæus in suo antidotario habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem, quia illa solum fit ex galbano extenso solum super uno corio in forma rotunda ad modum unius nebulæ, galbanum uero gummi est satis notum.

Matricaria secundum Serap. est achauen. Et dicit de mente Diosc. ꝙ habet folia similia foliis coriandri, & florem album circumquaque & in medio citrinum. & habet grauem odorem, & in sapore eius est amaritudo. hic Serap. allegat hæc uerba de mente Dioscor. sed sub isto nomine non reperitur. uerum est ꝙ Dioscor. de ipsa facit cap. sub nomine Parthenion, quod idem est.

EX RAINALDO DE VILLA NOVA.

XV.
AD HERNIAS, uulgo ad CREPATOS, cum pelle arietina, in lib. ii. ca. de crepatura.

℞. Lithargyri, opii, lapidis sedenegi .i. lapidis sanguinaris, sanguinis draconis, boli armeni, masticis, armoniaci, mumiæ, galbani, thuris, costi, lumbricorum terrestriũ. an. ʒ .s. picis naualis .i. usualis, colophoniæ, ceræ albæ & rubeæ, an. ʒ .i. radicis consolidæ maioris, mediæ, & minoris an. ʒ .iii. rosarũ, myrrhæ, aloes an. gra. xv. paleæ marinæ combustæ, gallæ, balaustiarum, aristolochiæ rotundæ an. ʒ .vi. uisci quercini. ʒ .ii. sanguinis hominis rufi libr. i. minus quarta. conficiantur hoc modo. Accipe unam pellem hædinam uel arietinam cum omnibus pilis suis, & decoquatur quasi bulliendo per totum diem, quousq; quasi tota liquefacta sit, & fiat sicut colla, & parum uel nihil de aqua ibi remaneat: deinde ex illa aqua accipe lib. i. optime cum staminea uel panno colatam, & adde cum eo uiscum quercinum, & in olla noua lento igne fac liquefieri & bullire, & cum baculo semper & continue ducas, aut per alium ducere facias: deinde lumbricos terrestres post ceram & picem addas: deinde adde terebentinæ .i. gummi albotin. ʒ .ii. postea colophoniam, masticem, myrrham, armoniacum, & galbanum adde, & liquefac insimul, & cum baculo semper ducantur, & signum quando erit coctum est, ꝙ ponatur una gutta ex eo super lapidem marmoreum, seu super cultellum oleo unctum quod cum infrigidatum fuerit, si malaxetur & optime coaguletur, tunc signum est perfectæ decoctionis: sin autem lento igne bulliat, & fiat, & usui reserua.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotũ est illud quo generaliter utuntur doctores sub nomine ceroti ad crepatos, uel sub nomine ceroti cum pelle arietina: ibi Rainaldus dicit: ꝙ crepatura accidit sæpe iuuenibus & robustis: uiris qui uolunt nimis saltare uel currere uel maxima põdera portare, uel petras grossissimas iactare, uel ex ea uiriliter eleuare, uel ex nimio & alto clamore. Et Bart. Mõt. in suo antidotario habet unũ emplastrũ usuale pro crepatis, sed idẽ nõ est, uerũ differunt parũ. de quo infra. Gentilis in suis consiliis, in consilio primo habet unam aliã descriptionem, sed nõ est eadem: nec in usu apud nos est. Moderni uero practicantes magis laudant descriptionem Rainaldi quam alias.

Lytargyrum est nomen Compositum ex lithos quod est lapis, & giros quod est argẽtum. unde lithargyrium .i. spuma argenti. Diosc. lithargyrium nascitur ex arena melopdinis, quæ cõbusta liquefit, & sic refunditur, multi ex argento hoc faciũt, & ex plumbo. melius est tamen Atticum, secundum Hyspanũ, tertium Siculum, quia ibi plumbũ abundat. rufum uero & limpidum crisitis dicitur exalbidum argiritis. quia ex argento fit, aliud capitulum facit de spuma argenti, quę etiam lithargyrios appellatur. Plin. spuma argenti genera eius sunt tria optima q̃ crisiti uocatur, quæ & attica est. hæc est ipsa uena fit, Secundum argiritim uocant, quæ hyspanensis est. hæc ex argento fit, sicut dicit Dios. de litargyrio. alias duas species uide ibi.

Lumbrici terrestres secundum Serap. sunt uermes qui quãdo foditur terra, uel aratur inueniuntur, quando ipsi teruntur & ponuntur super neruos incisos conferunt iuuamento manifesto. hi apud Auic. in .2. cañ. uocantur caratin, & satis noti sunt.

Colophonia .i. pix. græca. Auicẽ. in .2. cañ. in cap. de ratinigi ait: Ratinigi nominatur colophonia, & est gummia pini, & nominatur arbor eius in feeni alherem. Ioan. Serap. in suo breuiario. in cap. de paralisi inquit: Gummi granorũ uiridium quod nominatur ratenegi. ergo ratenegi est terebintina. idem in cap. de asthmate ait. Accipe granorum pinearum super quas est ratinig, uerum hoc gummi cadit super oẽs gummias, sed ratenegi magis conuenit esse colophoniam quam terebentinam.

Cerea rubea secundum quosdam est cera usualis, secũdum quosdam est cera qua utimur ad sigillandum literas, & hæc est opinio plurium, quia ibi ingreditur cera alba .i. cera artificialis, sicut est notum, & cera rubea .i. artificiata. & propter id si ponitur cera alba quæ est artificialis, non debet intelligi cera rubea, quæ fit ex cynaprio, terebentina, & cera, & oleo. ut est notum apud apothecarios, tamen non est firmum. uidelicet si cera rubea sit cera usualis, aut cera qua sigillantur literæ.

Consolida maior apud Diosco. uocatur symphytum. & ibi ponit q eius species sunt duæ, tamen apud Modernos inuenitur alia quæ media dicitur, & hęc raro apud nos inuenitur, sed sunt ex hominibus qui loco eius ponunt pondus, æquale maioris, sed si haberi poterit est melius.

Palea marina, idest balla marina, alii authores hanc non ponunt. est autem quædam res rotunda sicut bora, quæ defertur a Ianua ad nos, & ibi eius herba algora uocatur. hæc balla ingreditur puluerem, qui fit contra botium gulæ: ut dictum fuit: & ibi melius ostendi.

Viscus quercinum .i. dabac secundum Diosc. lachrymus est arbor lenis & uiridis coloris deintus obtusum & nihil asperũ: colligitur & de semine obrotundo quod in arbore drii .i. quercus nascitur, folia habens similia buxo. hoc semen primo tunditur & lauatur, & postea coquitur, multi uero illum masticando conquassant. fit etiam ex arbore matiani, & de piro, & ex diuersis arboribus, aliquando & in radice arborum, & in frutice inuenitur. Apud Auic. eius fructus est similis ciceri nigro, non sinceræ rotunditatis, uirgulatus, frangibilis, ex quo manus inuiscantur. eius autem minera est arbor ferens glandes, & malus, & pirus: in quo sunt uirtus aerea & aquea multiplicatæ ualde, & qui ex eo bonus est recens planus coloris puri interius uiridis, externus teritur & lauatur, deinde coquitur. Hodie multi apothecarii qui se omnia scire fatentur loco eius ponunt uiscum: quo utuntur nostri rustici ad capiendas aues, sed uerum uiscum quercinum fit ex quodam fructu simili piro, qui reperitur super arbores ferentes glandes, seu arbores quercus, & propter id uiscũ quercinum appellatur, defertur a Venetis ad nos in formis rotundis, prout succus liquiritiæ.

Sanguinis hominis rufi. Bartholomeus habet sanguinis humani, & idem est. sed nostri doctores magis laudant sanguinẽ hominis rufi seu robusti quam non rufi, & oportet q extrahatur ab homine cholerico, quia est fortioris proprietatis in ista materia, & oportet q iste sanguis sit phlebotomatus in una scutella lapidea uitreata, & ibi dimittatur siccari tantum q ueniat sicut est sanguis draconis, postea utere ubi oportet. Nicolaus Florentinus in lib. iiii. in cap. de nocumentis prouenientibus ex sanguine hominis, & sanguinis & lactis congelatorum inquit: Sanguis hominis cholerici rufi extractus ab eo dum fuerit ab ira & furore semotus, si sumptus fuerit in cibo uel potu; quia ipse pro tunc est uehementis cholericitatis & inflammationis in stomacho existens, magnã efficit & acutam effumationem ad caput, & cura eius si non fuerit congelatus est uomitus, si uero fuerit congelatus educatur fluxu uentris.

EX LEONARDO de predapallea Patauino.

XVI.

DE BDELLIO, in ca. de cura scrophularum.

℞. Ammoniaci, galbani, bdellii añ. tantundem, cuius confectio est ut recipiãtur ex his tribus gummis partes æquales, & in aceto uini fortis usq; ad tertiam diem dimittantur quousq; lique fiant, deinde adde parum sulphuris, & fiat cerotum.

COMMEN. MANLII.

Istud cerotum non est in usu, cerotum uero secundũ Matthæum Syluaticum dicitur a cera, quia omne cerotum recipit ceram uel aliquid loco ceræ: & sic istud dicitur cerotum, non q recipiat ceram, sed loco eius habet gummas, quæ liquefiunt prout cera. Et nota secundum Saladinum, q sicut aloes ut plurimum est materia pilularum, ita cera ut plurimum cerotorũ uel unguentorum est materia.

EX CONCILIATORE. DIF. CLXXXI.

XVII.

Coadunatiuum scisi cranei.

℞. Gũmi elemi. ℥. iii. resinæ ℥. iiii. ceræ. ℥. vi. olei rosa. ℥. iii. s. ammoniaci. ℥. ii. terebentinæ. ℥. iii. &. ʒ. s. fiat unguentum.

XVIII.

Aliud consimilis intentionis:

℞. Gummi elemi. ℥. iii. opopanaci. ℥. ii. bdellii. ℥. s. resinæ pini. ʒ. i. ceræ quantum sufficit, fiat unguentum.

Peroratio in. xii. sectionem.

Postquam expediuimus: duce Christo cerota, ęquum est ut transeamus ad unguenta, si idem annuet.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO TERTIADECIMA.
VNGVENTA EX QVAMPLVRIMIS AVTORIBVS CONTINENS.
EX ANTID. MESVÆ.

I.

DIAPHOENICON, uulgo DIAFINICON.

RECIPE adipis zirbi * antiqui mundi & colati, & adipis uituli antiqui mundi & colati, ana. lib. i. s. † colcothar. ℥. iiii. olei antiqui & lithargyrii mũdi, añ. lib. iii. terantur lithargyrium & colcothar contritione ultima, & mundentur per pannum subtilem & spissum: deinde terantur cũ oleo & elaboretur in permixtione eorum ante parum ex oleo addendo, & fiat illud: deinde coletur super illud adeps, & coquatur cum facilitate, agitando illud sine intermissione cũ ramo palmarum, & extremitate eius grossa, abiecta cute eius. & sint rami super quorum incisione non pręterierit spatium, & quotiens exhauritur, humiditas rami a medicamine. iterum alterius humidi extremitate agitetur, necnõ & aliorum ramorum partes humidiores incidantur in frusta & ponantur in medicamine: deinde muentur dum exiccẽtur: & hoc fiat donec perficiantur eius decoctio, & fiat in termino horæ ignis aut sic ut prunæ aut flammæ tenuis:

* Suilli semper, non autẽ ceruini ut ab nulli apud Mesue mendose legunt modo infra ex Gal. iiii percurrant. † .i. Calciteos.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos est multum in usu. Vnguentum autem dicitur ab ungendo. Isidorus in cap. de odoribus & ungendis inquit: Vnguentum uero est omne quod ex communi oleo confectum aliarum specierum commixtione augetur odoris iocunditatem sumens & longius redolens: unguenta autem quædam dicuntur a locis, ut telinum: cuius Iulius Cæsar meminit dicens, corpusq; suaui telino ungimur, hoc conficiebatur in insula teló: quæ est una ex cicladibus, sunt & quædam ab inuentorum nomine ut amaricinum: nam quidam tradunt regium quendam puerum amaricinum nomine complura unguentorum genera ferentem casu prolapsum esse, & maiorem ex cõmixtione odorem creasse. unde nunc optima unguenta amariciana dicuntur: sunt autem ex genere florum.

Diaphęnicon dicitur a dia quod est confectio & phęnicõ .i. de dactylis: nam phœnicon est dactylus: tamen Mesue habet unguentum diaphœnicon, non autẽ hoc dicitur a dactylis, sed potius a palma, secundum Matth. Sylu. diaphœnicon uocatur unguentum palmę, quod diacalcadis dicitur: uerum est q possunt sic dici. tamẽ Mesue iterum scribit unguentum palmeum: quod non est idem, & differunt inter se. hoc unguentum dicitur diaphœnicon, quia conficitur cum ramis palmæ.

Zirbus est pinguedo inuoluens intestina, & hæc pinguedo in terra nostra nominatur radicella.

APPENDIX:

Miraculose (ut singula alia,) unguentum hoc GALENVS, inscriptione emplastri διὰ χαλκίτεως, iis uerbis. i. Medicamẽ. κατὰ γένη, memoriæ tradidit.

DE EMPLASTRO PHARMACO DIACHALCITEOS.

Qua ratione seu industria composuerim emplastrum διὰ χαλκίτεως quod a palma græce φοινίκινον appello, medicamen glutinandis ulceribus, cicatrice obducendis, & plegmonis curandis accommodum, ubi liquefactum humide cerati crassitudinem obtineat, uos quoq; animũ exercere, Empiricis ac Thessali sectatoribus cum inscina ipsorum relictis, qui optima pharmaca a Medicis inuenta contrariis constare facultatibus ignorãt exercere inquam ingenium, ut eisdem mecum usi methodis, medicamenta possitis conficere, persuasi re ipsa maiores

nostros

nostros ex ratione omnia illa composuisse, cum incidentia Empirocorum, Græci uocant περίπτωσιν, nugatoria sit. Dicêda itaq; nunc iam est propositi medicaméti compositionis ratio. Oleũ uetus, & Adeps digerendi uim obtinent. Chalcitis, & Palmæ succus repellendi, astringẽdiq;. Ex his igitur pharmacum composui, quo iam cõplures uti nouistis, ideo quod omnibus sui generis melius esse usu & experientia comprobarunt. etenim ratio compositionem inuenit, Experientia de inuentorum uirtute decernit, ut etiam rationalium methodorum imperitis artificiose confectæ fidem faciant. Porrò cum superioribus medicamentis argenti spumam temperaui, quæ nihil magni adeo momenti afferre potest, neq; repellentibus quod influit, neq; digerentibus quod iam particulis phlegmone laborantibus infixum est, quippe siccandi uirtutem habet, sed non ualidã. Quare ipsam ceu aptum medicamen in emplastri compositionem adiunxi, nam cum prædictis incoquitur, donec consistentiam: quę non polluat; conseruatur. Adipem uero insulsum, & quam maxime fieri licet uetustissimum esse conuenit, tum oleum uetus similiter. quod cum Suillo adipe quoquo modo propinquam uirtutẽ habet didicistis. licet adeps paulo maiorẽ emolliendi, calefaciendiq; uim obtineat. Audistis autem uetustate ipsa tenuiorum partium fieri & digerere promptius, eoq; phlegmonis quæ magnum parti dolorem inferunt, magis blanda. ac initia sunt ipsæ recentia. his uero quæ tales non sunt, cõmodiora uetusta. & quo phlegmone diuturnior, & cõtumacior, hoc magis uetera prosunt, ac sola curare ualent, modo preterea nihil afflictæ parti influat. Quod si aliquid influxerit, mixtam esse medicamenti quoq; uirtutem oportet, cuiusmodi habet a me compositum pharmacum. ac propterea Chalcitidem, & Palmam digerentibus admiscui, nõ ignarus paucas adeo phlegmonas diuturnas existere, quib⁹ nihil influat. nã ob humores in eas confluentes diutinæ esse solent. porrò dum hæ incipiũt, & accrescunt, astringentium refrigerantiumq; medicamentũ uirtus recte præpollet, ideoq; hoc emplastoripharmacum adusq; humidi cerati spissitudinem liquefactum multis utile redditur, interim uino adiecto, uel aceto, uel aqua illiquescens, nonnunquam ex oleo immaturo ὀμοτριβὲς appellãt, uel alio quodam astringente, quale est Hispaniæ, & Histricum, uel ex dulci aliquo astrictionis expertę, uel etiam uetusto. ego quoq; myrteo, & melino, ubi ualidius astringere res postulabat, medicamentum sæpe liquefeci. Hæc ipsius compositio tali symmetria constat.

Vetusti adipis, quem institores axungiam appellant sint pondo duo.
Olei ueteris, pondo tria.
Argenti spumę, tantundem.
Chalcitidis, pondo unciæ quatuor.

Hæc ita coquere oportet. Adipis membranulæ omnes eximuntur, reliquum contunditur, ut facile liquari possit, mox ad ignem liquefit, deinde per colum distillatur ut purum fiat, nihilq; membranæ habeat, pondo duo prędicta pendens, Postea; chalcitidis leuigatæ pondo triens cum olei quadrãte adipi miscetur, his argenti spumę pondo tria adiciuntur, ac omnia ubi simul in mortario coierint, coniiciuntur in cacabum, ac rudicula palmæ mouentur, sufficiet autem ramus unus maiusculus. ut solidæ ligni parte mouendo utaris in modum spathæ dictæ. uocant enim sic quo confecturas mouent, & nos perspicuitatis gratia similiter nominabimus. Quod autem solidæ parti cõtiguum est, circunciditur, & teneris utrinq; procedentes ramusculi decerpti contunduntur, sed cortice prius exuto, ut segmẽta iniecta pharmacum succo suo imbuant, inficiantq; proinde statim ab initio spatha utendum est, sed tenuia palmæ fragmẽta iniicere oportet ubi medicamentum cerato consistentiam similem habuerit, nam si prius inter initia immitas, succus ipsorum quem manere uolumus ex decoctione consumetur, insuper spathæ, quam medicamentum mouetur, pars intincta postquam inarescit, ut proprium succum non amplius seruet, amputata reiicitur, reliqua est usui. Hæc rursus quatenus medicamento intincta siccata fuerit, simili modo abscẽdatur, cõstare autem uobis arbitror quod palmæ ramum non multis diebus ante abscissum arbore esse oportet, quippe temporis interuallo arescit. & succum amittit. pridie igitur per hyemem auferas: tur, æstate eodem ipso die quo coctúrus es pharmacum. ubi iam coctum puritatem, ut tactum non inquinet, acquisierit medicamen: hoc emplastro utere ad ulcera, quæ cicatricem ægre ducunt, δυσεπούλωτα græce uocantur, & ad cruenta oleo liquefactum. si tamen chalcitidis unciæ sex immittantur, quæ est selibra, medicamen ad magna uulnera glutinanda promptius, atq; ad ea quæ cicatricem ægre ducunt, efficacius fiet. Hucusq; GALENVS. At insuper nunc uinum, nunc oleum tum Hispanum, tum Histricum, tum Omphacinum, seu Omotribes, Latinis crudum seu immaturum uocitatum: tum dulce: uerum nec recens, nec uetustum: tum uetus, tum cicinum, tum rosaceum, nunc acetum, nunc hyoscyamos, nunc succus tum mandragoræ, tum solani, tum psyllii, tum uuæ acerbæ, tum portulacæ, tum semperuiui, tum pomorum, tum papaueris, meconium appellant, tum glaucii, tum lactucæ, agrestis nempe, ac hortensis, quam uniuersi græci huius tempestatis non θριδακίνην, sed θρίδακα nominant, agrestem solam θριδακίνην uocitantes: tum sereos, tum polygoni, tum trifolii, tum muris auriculæ, tum palustris lenticulæ, tum seminis lini, ac chamæmeli, tum coriandri, nunc aqua & acetum simul, nunc calx uiua, pro uariis medentium scopis belle iniiciuntur, ut fusius inde studiosi facillime colligent.

II.

Diaphœnicum Arabicum.

℞. Foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllon acetosi, acori aã. lib. i. terantur contritione bona: & funde super ea in uase lapideo olei rosati aut myrtini, & adipi zirbi antiqui. & colati aã. lib. ii. s. dimitte per dies ix. deinde accipe myrrhæ mundæ, aloes succotrensis aã. aur. viii. sarcocollæ aur. vii. terantur & cribellentur: & proiiciantur super ea in uase alio lapideo, uini albi, aut succi arnoglossæ longæ: plantaginis maioris, in quo cocta fuerint ex foliis earundem herbarum aã. ℥. iii. & sit uini aut succi: quod funditur super ea quantitas sufficiens ad dissoluendum ea, & dimitte per dies sex: deinde redeas ad herbas: & decoque cum oleo, & adipe ebullitionibus duabus, & cola & exprime oleũ & adipem; & ℞. eius expressionis lib. iiii. s. lithargyrii mundi & trita contritione ultima lib. iii. & in alio lib. iii. s. calcadis i. uitrioli albi. ℥. iiii, & terantur & coquantur: & sicut superius diximus in unguento diaphœnicon.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum secundum intentionem Mesuæ est unguẽtum diaphœnicon. postea ait: Quod hæc est descriptio arabica: & est unguentum arabicum. non autem dicitur arabicum a gummi arabico: sed dicitur arabicum, quia in illis partibus fuit inuentum, & utuntur ipso: sed nos raro.

Cheiri arabice est planta, quæ flores citrinos seu aureos producit, & est uiola citrina. Auer. in. 5. coll. ait. alcheiri est uiola de comania. Serap. cheiri est planta nota, habens diuersitatẽ in specie sua, quæ a diuersitate florum cognoscitur, nam quædam habent album: quędam purpureum, & quædam citrinũ, quæ habet citrinum melior est & aptior in medicina, & hæc satis est nota.

Triaphyllon acetosum. i. trifolium acetosum, quidam dicũt quod est falsum, quia reperitur in Nicolao triaphyllon. Et ibi dicitur quod triaphyllon dicitur a uiridibus foliis rutæ quæ in eo ponitur & dicunt quod hic idem intelligitur, sed ignoro. nam in aliquibus codicibus Mesuę antiquis inuenitur trifolium acetosum, quod melius est, & herba dicta alelula siue panis cuculi, quæ in sapore est acetoso. Præterea uide apud Matthęum Syl. in cap. de pane cuculi, quæ dicit de isto trifolio.

III.

Κηρωτὸς magnum, uulgo mendose,

Ceraseos magnum.

℞. Ammoniaci. ℥. i. bdellii, olibani, aristolochiæ rotundæ, sarcocollæ, aã. ʒ. v. myrrhæ, galbani, aã. ʒ. iiii. lithargyrii. ʒ. xv. aloes, opopanacis aã. ʒ. ii. s. floris æris ʒ. iii. resinæ. ʒ. iii. ceræ albæ. ℥. ii. olei quantum sufficit, ammoniacum & bdellium dissoluantur

in aceto, lithargyrium teratur & decoquatur cū oleo donec liquefiat, & tūc remoueatur ab igne donec infrigidetur purum, & proiice super ipsum armoniacum & bdellium dissoluta in aceto, & reduc ad ignem donec coaguletur, & post illud proiice super ipsum reliquas medicinas, & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu sub isto nomine: uerum secundum chirurgicos est in usu sub nomine unguenti apostolorum, & sic sine dubio si legis hanc descriptionem cū descriptione unguenti apostolorum: quam Auicen. describit, uidebis φ fere sunt idem. Petrus argillata in cap. de medicinis mundificatiuis uel abstersiuis, habet unguentum apostolorum mundificatiuum. & est descriptio Auic. & in fine eius descriptionis ait: & si bulliat usq; ad ingrossationem uocat ipse Mesue cerafeos, & dominus magister Antonius de Ianua gratia Dei, quia mire rectificat ulcera maligna. Nicolus Floren. in lib. 7. in cap. de medicina abstersiua ait sic. Aliud de gummis ad mundificandum saniem grossam. ℞. galbani, armoniaci, resinę, & terebentinæ, & cætera: postea ait: conficiatur unguentum ex eis, & est unguentum apostolorum, & hoc unguentum quando decoquitur donec nigrescat, uocatur a Mesuæ unguentum cerafeos, & a quibusdam uocatur gratia Dei, quia mirabiliter mundificat ulcera maligna, sed unguentum gratia Dei est aliud apud nos, de quo infra.

IIII.

DE ARTHANITA MAGNVM.

℞. Succi arthanitæ lib. iii. succi cucumeris asinini lib. i. olei irini lib. ii. butyri uaccini lib. i. pulpæ coloquintidæ ℥. iiii. polypodii ℥. vi. euphorbii ℥. s. quæ terenda sunt tere, & submerge in succis & oleis & pone in uase uitreato stricti orificii, & stringe caput eius, & dimitte per dies viii. deinde ebulliat totum ebullitione una & coletur, & proiice super colaturam serapini aur. v. myrrhæ aur. ii. ita φ resoluatur prius in aceto uini, & aggrega omnia simul & bulliant, agitando semper cum fuste usque ad succi fere consumptionem: tunc proiice super ea ceræ ℥. v. fellis uaccini auc. vi. ferueat cum eis usq; dum liquefiat cera: deinde pulueriza super ea sicut conterendo scamonee, aloes, mezereō. i. herbæ oliuellæ, coloquintidæ aā. aur. v. euphorbii auc. ii. salis gēmæ aur. iii. turbith. aur. v. piperis longi, zingiberis, camæmillæ aā. auc. ii. conficiantur & administrentur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu, maxime secundum istam descriptionem quæ magnum nuncupatur: paruum uero non tantum, idem Mes. in cap. de arthanita habet duas alias descriptiones, quæ idem sunt.

Arthanita secundum Auicē. in. 2. cañ. est buchormarien: tamen miror φ idem in. 3. cañ. in fen. xvi. in cap. de cōpositione solutiuorum eius, qui habet cholicam ex uentositate aut materia phlegmatica, de quibus fiunt clysteria, ponit ibi bochormarien & arthanitam. ergo falsus est textus secundi cañ. Rasis. in ix. Almau. in cap. de cholica idem habet. idem in cap. de apoplexia in clysterus idem habet. Auic. autem in. 2. cañ. dicit: Arbor Mariç est buchormarien. & iam dictum est de ea: & est triū specierum, una species eius sine fructu & duæ cum fructu. ego non intelligo quid uelit Auic. per talia uerba: nam arbor Mariæ est rosmarinus, & buchormarien secundum ipsum est arthanita, quod non est possibile. error uero qui inuenitur in ipso apud me nunquam separabitur. hodie generaliter habetur opinio, φ Rasis in illo loco errauerit ponere buchormarien & & arthanitam sed non recte, quia in hac inuenitur differentia: quæ reperitur inter scedenegi sine h, & inter schedenegi cū h, similiter est differentia inter buchormarien scriptum cum litera t, & inter buchormarien scriptum cum litera c, nam ibi Rasis habet buchormarien scriptum cū litera c, & hæc est arbor Mariæ siue rosmarinus: Si uero reperias buthormarien est uera arthanita: de qua uide Serap. in cap. de cyclamine, qui inquit: Buthormarien. i. cyclamen. in ca. uero de arbore Mariæ dicit, φ est libanotis. ergo est rosmarinus, & sic si bene legeris uide bis φ buchormarien est arbor Mariæ: & buthormarien est cyclamen seu arthanita. Franciscus de Pedemontium in cap. de dolore intestinorū & medicinis eius ait: Buchormarien est radix pyrethri uel maliterræ: quod est falsum: nam buchormarien non est pyrethrum: uerum si diceret buchormarien est maliterræ, sed non pyrethrum.

V.

DE ARTHANITA PARVVM.

℞. Succi arthanitæ, & uiscositatis quæ mulgetur ex radice filicis, & succi chameneł aā. ℥. viii. succi extremitatum tamarisci. ℥. ii. olei irini lib. ii. hyssopi humidæ ℥ v. armoniaci, bdellii, aā. ℥. i. s. aceti quātum sufficit, ceræ citrinę. ℥. vi. corticis radicis capparorum. ℥. i. s. spicæ scilicet nardi. ℥. iii. fiat sicut superius diximus. *al. ℥. ix.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum de arthanita paruum non est in usu. Verū sunt ex hominibus qui faciunt unum pro alio, quia in isto pauciora simplicia ingrediuntur, sed non recte faciunt.

Filix secundum Isid. a singularitate folii dicta, denique ex una uirgula altitudine cubitali unum scissum folium gignitur res, applicata uelut penna Diosc. autem de ipsa duo facit cap. unū de dipteris, aliud de feliterou: secundum uero Math. Syl. dipteris est polipodium, sed non recte. nā si legis ca. de dipteri apud Dioscorid. cum cap. de filice apud Serap. uidebis φ idem sunt ipse uero Serap. in uno cap. loquitur de masculo & fœmina. Auic. in. 2. cañ. duo capitula facit, unum de childaru, & aliud de sarace. hæc apud Diosco. nascitur sine semine, sine flore, & sine hasta, sed quidam modernorum dixecūt: φ in nocte sancti Io. aliqui uadunt ad locum ubi filix nascitur, & ibi stant per horas tres, & dicunt φ cito in illa hora filix gerit florem, post semen: Deus melius scit.

Camemelis istud uocabulum est corruptum. nam quedā descriptiones dicunt eauhenzigh, quædam camealis, quædā chameactis quod melius est, & sic hodie habetur opinio quod debeat dicere chameactis: ergo est ebulus: cuius ortus est iuxta fossos. Columella in libro de cultu hortorum ait:

Parturit & rutilas ebuli creat uuida baccas.
Nam neque sicca placet: nec quæ stagnata palude,
Perpetitur quærule semper conuitia ranæ.
Tum quæ sponte sua frondosas educat ulmos.

Hæc est species sambuci, & est quam nostri rustici Loricem dicunt.

VI.

ALHARIEL.

℞. Alhariel recentiuum. ℥. x. axungiæ porcinę †. ℥. xlv. terantur simul & dimittantur marcescere per dies vii. deinde bulliant & colentur, & seruetur unguentum in uitri uase, & administretur ubi oportet. †al. ℥. v. &.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos nō est in usu: uerum ut dicunt, fuit, chirurgici utuntur ipso sub nomine ruptorii de cantaridibus. & dicunt φ alhariel sunt cantarides. sine dubio uidentur habere eandem uirtutem. Preterea in fine practicæ Dini Florētini. uidelicet in antidotario habetur unguētum alhariel: & ibi ponit ad literam φ sunt cantarides. ergo unguentum de alhariel est unguentum & de cantaridibus. infra apparebit una alia descriptio sub nomine unguenti de cantaridibus: sed non erit eadem.

VII.

ROSATVM.

℞. Axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam uolueris, & lauetur in aqua calida nouies, & tantundem cum aqua frigida lauatione ultima, deinde terantur cum ea rosarum rubearum recentium quantum ipsa, & dimittantur marcescere dies. vii. deinde coquantur cum facilitate, & colentur, & iterum tantundē rosarum terantur & dimittantur per alios septem dies, & fundantur super ipsum succi rosarum circiter parte. s. olei amygdalini partes. vi. & iterum coquatur cum facilitate usque ad succi consumptionem, deinde reponatur & administretur quandoque disrumpitur in aqua rosata parum opii & proiicitur in decoctione, & est mirabile ubi oportet, & proprie quando uigiliæ adsunt.

COMMEN. MANLII.

Istud unguētum est in usu. dicitur aūt rosatū propter rosas quas recipit. Diosc. rosa aquosa colore mixta est, duæ generātur in ea qualitates alternæ. s. styptica & amara. flores autem

eius

eius plus sunt styptici: & ideo plus desiccatiui.

Axungia porcina pinguedo est satis nota. Serap. ex authoritate Gal. ait in cap. de pinguedine. quando animal est humidũ generatur in eo pinguedo: sicut porcus: & quando est siccum generatur in eo adeps sicut thaurus, capra, & alia quæ habent cornua. Dios. in cap. de axungia cum tunica ait in illo cap. confectio quæ sane est pessariis miscetur axungia porcina & ursina, conficitur sic ut docet ibi.

APPENDIX.

Adipes est DIOSCORIDE odorandos nemo nõ pulcherrime dicheit, unde prorsus hunc componendi modũ originem traxisse arbitror, libro nempe. 2. cap. 86. Quem locum (si plura cupiunt,) studiosi percurrant.

VIII.

VIOLATVM.

℞ Vnguentum uiolatum ualet sicut rosatum, & non confert pleuritidi, & inflammationi pectoris sit ut rosatum.

COMMEN. MANLII.

Hoc apud nos non est in usu ut est rosatum.

IX.

BASILICON magnum.

℞. Ceræ albæ resinæ pini, sepi uaccini, picis .s. naualis, glutinis olibani, myrrhæ añ. ℥ .i. olei quantũ sufficit in alio ceræ unc. vi. picis unc. iii. & aliorum añ. l. s.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: maxime secundum istam descriptionem, aliud uero quod minus non tantum. Auic. in. v. cañ. habet duas descriptiones sicut habet Mesue: sed non concordant cum istis. uerum differunt parum. dicitur autem basilicõ non ꝙ basilicon .i. ozimum ingrediatur. sed secundum quõdã dicitur basilicon a suo Compositore. nam basilicon seu uasilicon interpretatur regale seu imperiale. nam græci uasilea regẽ seu imperatorem dicunt. inde basilicon unguentum regale est tetrapharmacum.

Gluten olibani .i. thus: quidam autem crediderũt ꝙ per gluten olibani intelligeretur quæ res. uidelicet per gluten terebẽtina: & per olibanum thus, & hoc approbant: quia Auic. ibidẽ habet loco eius glutinis alimbac. i. terebentina: sed ueritas est ꝙ per gluten olibani intelligitur solum thus: quia satis est notum, sed Leonardus de preda palea: in cap. de cura ulcerum in generali. idem habet glutinum albotin: & olibanum. ergo debemus ponere in isto unguento terebentinam, & thus: quia satis conueniunt: tamen secundum intentionem Mesue solum thus debet poni.

X.

DE BDELLIO.

℞. Bdellii ℨ. vi. euphorbii ℨ. iiii. castorei ℨ. iii. serapini ℨ. iiii. ceræ ℨ. xv. olei sambucini, aut olei de cheiri ℨ. x. bdellium & serapinum dissoluantur in aqua rutæ acceſtis, cætera liniantur cum aqua calida, & fiat unguentum, & liniatur cum eo.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentũ est in usu. Bdellium est gummi arboris quæ nascitur in terris Arabũ: & melius ex eo est illud quod est amarum: clari coloris: & in se non habens ligna nec sordes.

XI.

PHILAGRIOS.

℞. Ceræ ℥ .iii. hyssopi humidæ, succi rutæ agrestis añ. ℥ .ii. euphorbii, piperis, armoniaci, croci, *olei balsami, castorei, glutinis, alimbac i. terebentinæ, opopanaci, añ. ℨ. ii. figiæ .i. stocacis liquidæ. ℨ. ii. s. olei quantum sufficit.

*al. Olibani, thuris.

XII.

AVREVM.

℞. Ceræ citrinæ, ℨ. vi. olei boni lib. ii. s. terebentinæ. ℨ. ii. resinæ colophoniæ .i. picis græcæ añ. unc. i. s. olibani, masticis, añ. unc. i. croci. ℨ. i. misce, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu. Dicitur autem unguentum aureum, quia est optimum & excellentius inter alia unguenta, sicut est aurum preciosum inter metalla. Leonar. de preda palea in cap. de ulceribus ambulatiuis habet aliam descrip. sed nõ est eadem. Nicolus Floren. in lib. 3. in cap. de maturatione uariolorum, & cura ipsarum post apparitionem, inquit sic. Et quandoq; confectio unguenti de cerussa & litargyrii, & unguenti rubei est bona ad ulcera uariolarum, & hoc unguentum est illud quod ponitur in antidotario: & hoc uocat ibi unguentum aureum: hoc ego ignoro, quia Auic. in. 5. cañ. habet unguentum rubeum, quod idem non est. Gilibertus. de Anglia. in cap. de cura arthriticæ. secundum Magistros habet unam descriptionem unguenti aurei, sed non est eadem.

XIII.

DE CERVSSA.

℞. Cerussæ, merdasengi añ. ℨ. vi. plumbi adusti, scoriæ argenti añ. ℨ. iiii. mastichis, olibani. ℨ. ii. s. olei rosati & aceti quantum sufficit, terantur in mortario, & ponatur prius oleum, post acetum añ. parum infundendo, ita ꝙ sine intermissione teratur, nunc hoc nunc illud infundendo donec impinguatur. si autem eo indiget pruritum habens, argenti uiui. ℨ. v. adde & administra, & quandoq; apud necessitatem adde ziniar. ℨ. ii.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: solum sub nomine unguenti de cerussa ad phlegma salsum: sed quando medicus ordinat unguentum de cerussa simpliciter. intelligitur una alia descriptio: quæ inferius apparebit. Bartholomeus Montag. in suo antidotario habet unam aliam descriptionem, sed non est eadem; nec in usum uenit.

Cerussa secundum Auicẽ. est cinis plumbi, aut alaunoch: & tamen in ea quæ fit ex alaunoch: multum elaboratur in aduren do sit asfeng, & acquirit superfluam subtiliationem: quandoq; uero sunt omnes cerussæ cum aceto: & quãdoq; cum salibus, & quandoq; sunt pluribus modis, secundum ꝙ scitur in libris huius artis. Leonardus de preda palea in cap. de inflãmationibus & uesicis inquit: Cerussa .i. blacca.

Merdasengi .i. lithargyrium: sicut inuenitur apud Auerroem in. 5. col. Auic. in. 2. cañ. ait: Merdasen est plumbum adustum: et go lithargyrium secundum Auic. est plumbum adustum: tamẽ hic aliud intelligitur, quia ibi ingreditur merdasengi, & plumbum adustum, quæ idem non sunt Leonardus de præda palea in cap. de inflammationibus & uesicis in quodam unguento inquit: Merdasengi .i. lithargyrium & sic hodie loco merdasengi lithargyrium ponunt, plumbum adustum: secundum Auic. in. 2. cañ. est merdasen .i. lithargyrium, sed hic aliter intelligitur. Gal. in libro secretorum in cap. de squinanti ait: Merdesengi .i. plumbum: plumbum uero uena est terræ similis antimonio ac lithargyrio, & satis notum est. Et modus adustionis eius superius habitus est.

Scoria argenti secundum Serap. ex authoritate Alcanzi est stercus argenti, & est bona scabiei & pruritui: quidam lithargyrium putauerunt, quod non est. Liber qui dicitur Bulchasis in tractatu primo inquit: Doctrina qualiter aduruntur scoria argenti & auri ex libro almeiamir: quibus utimur in colyriis. Recipe de scoria cabrusiæ quantum uis, & tere ipsam grosso modo, & confice cũ melle ipsam: & pone ipsam in uase fictili nouo, & fac, ut ibi docet Auic. in cap. de ære de alcabrusii loqtur.

Argentum uiuum, aliud est minerale, aliud artificiale: artificiale conficitur ex minio & cinaprio. minerale autem inuenitur in mineris metallorum, & propter id inter genera metallorũ est positum: quorum species metallorum secundum Isidorum sunt septem. s. aurum, argentum, plumbum, stannum, æs, argentum uiuum, & ferrum: quidam posuerunt argentum sublimatum, cerussam, & lithargyrum inter genera metallorum. Gilibertus de Anglia in cap. de cura lepræ in generali dicit, ꝙ fit de mercurio .i. argento uiuo: hoc autem cõseruatur in uasis plumbeis, aut uitreis, aut in uasis de terra uitreata, aut in uesicis, quia alia uasa corrodit, & ipsum computatur inter uenenosas medicinas.

XIIII.

ÆGYPTIACVM MAGNVM.

℞. Floris æris auc v. mellis * aur. xiii. aceti fortis aur. vii. coque super ignem donec inspissetur, & sunt qui addunt in eo olibani masculi triti aur. ii. s.

*alii aur. xiii.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: maxime secundum istam descriptionem. Rasis in libro diuisionum in fine, cap. de medicinis algebra, habet unam aliam descriptionem, quæ est quasi eadem.

Leonard.de predapalea in cap.de ulceribus profundis habet unam aliam descriptionē quæ eadem est. Forma autem istius unguenti: efficitur in colore rubeo.nam quando flos coquitur colorem rubeum acquirit.

APPENDIX.

EX GALENO sumptum dixerim ne dum.iii. Methodi Medendi: uerum maxime.ii. Medicamentorū per genera abūs de uiridia emplastra perscribens.nec suis inscriptionibus Ægyptia seu fusca malumus emplastra.iii. Medicamentorum κατὰ γένη, multum interturbent, cum potissimum ab his longe diuersa existant.

XV.

TRIPHARMACVM.

℞. Lithargyrii triti, sicut alchohol.i.subtiliter, sicut atomi solares partem unam, & funde super ipsum nunc oleum, nunc acetum, & teratur, & adæquetur, & proprie quantum sufficit, & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum sub isto nomine non est in usu.uerum secundum chirurgicos est in usu sub nomine unguenti de lithargyrio:tamen inferius iterum apparebit descriptio unguenti de lithargyrio, qua generaliter utimur: dicitur autem triapharma cū a tribus medicinis quæ in ipso ingrediuntur. Auic.in.5.cañ. habet descriptionem unguenti nigri, & eadem est huic.

XVI.

PSΩRICVM, uulgo Alsefericon, Alexandri.

℞. Cerussæ, lithargyrii, alsefericon, aloes boni, croci, argenti uiui extincti añ.par.es æquales: olei de oleandro, & aceti quantum sufficit, fiat sicut unguentum de cerussa.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Auic.in.1.cañ.de ipso facit cap.sub nomine fasuricon, & dicit φ est medicina ad scabiem, facta ex lithargyrio calcadis.i.uitrioli & aceto, sine dubio alsefericon est medicamen compositum: cuius descriptionem Mesue inferius describit, & si facere uolueris unguentum alseferi con similiter oportet facere confectionem de alsefericon.

Oleander apud Diosc. uocatur nereon. Isido. ait: Rodandarum quod corrupte uulgo lorandrum uocatur φ sit folijs lauri similis: florem habet ut rosæ, arbor uenenata: interficit enim animalia, & medetur serpentum uexationibus, descriptionem autem olei ipsius describit Rasis, de qua infra erit sermo.

XVII.

PSΩRICVM medicamen compositum, uulgo Compositio alsefericon.

℞. Lithargyrii albi, chalchanti, añ.partem unam, floris æris partem mediam: terantur cum aceto uehementer forti in sole tēpore æstiuo ferè per diem unam semper ante modicum addēdo aceti: deinde ponatur in uase uitreo, & stringatur os eius, & sepeliatur in fimo diebus.xl.deinde administretur.

XVIII.

PALMEVM.

℞. Olei ueteris lib.iii.axungiæ ueteris depuratæ a sale lib.ii.lithargyrii lib.iii.uitrioli.℥.iiii.conficiantur sic.oleum & axungia mittantur in stānato supra ignem & liquefiant.deinde addatur lithargyrium & uitriolum, & ducantur continue cum tribus ramis palmæ, & accipe unum ramum palmarum minutatim incisum, & intromittatur, & tandiu bulliat supra ignem lentū fastum de lignis siccis donec inflectur & redeat ad lutum, statimq; & inspissetur, & densitatem habeat.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu sub isto nomine uerum est in usu apud chirurgicos sub nomine unguenti de colcotar. & sic sine dubio possunt uti sub isto nomine: nā uide quod Nico.Flor.in lib.7.in cap.de curatione phlegmonis inquit. Sic est emplastrū de colcotar: & est illud quod uocat Serap.in suo antidotario diapalmam. Leonardus de predapalea.in cap.primo de phlegmone ait. Vnguentum de palma.i.de colcotar relatum ab Auic. & sic est φ Auic.in.5.habet unguentum de calcadis, quod quasi idem est, de quo infra.

APPENDIX.

Idē cum διὰ χαλκίτεως Galeni emplastro exit cuius cōpositionem hac in sectione nume.1.perpulchre monstrauimus.

EX PRACTICA MESVÆ.

XIX.

De flore æris, in cap.de uulneribus narium.

℞. Ceræ.℥.iiii.olei antiqui uel facti ex oliuis immaturis.i.olei omphacini.℥.xvi.floris æris puluerizati sicut alchool.i.subtiliter.℥.ii.fiat ex eis, & utere cum lycinio, & quandoq; additur & minuitur ex flore æris, secundum φ exigit necessitas.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Auic.in.5.cañ.habet unam aliam descriptionem quæ eadē est nisi solū in uno, & hoc est φ Mesue non ponit resinam. Auic.uero sic.in reliquis idem sunt. Ioannes Sera.in suo antidotario habet unguentum de ziniar, quod est idem cum unguento de flore æris apud Auic.

Flos æris secundum Simonē Ianuensem non est uiri de æris uerum hodie ponunt loco eius: quia repertum in multis locis ubi unus doctor habet florem æris: in uno alio loco habet uiride æris.nam uide Rasis in sief de calcanto ubi habet ziniar.i.uiride æris Gulielmus Placen. loco eius habet florem eris. Petrus de Argellata.in ca.de medicinis mundificatiuis uel abster siuis in unguento apostolorum habet. ℞. uiride æris. Auicen. in.5.idem habet, ℞.floris æris. Itē Ioannes Serap.in suo antidotario habet unguentum de ziniar. Auic.in.5.cañ.habet unguentum de flore æris, quod idem est sic hodiernum pro alio ponunt. Serap.dat modum eius, sicut apparebit infra in emplastro apostolicon &c.

EX NICOLAO.

XX.

Alabastri nardi spicati.

℞. Sauinæ uiridis.℥.v.hederæ terraneæ uiridis, millefolii, artemisiæ, gallæ cupressi, fœnugræci, herbæ benedictæ, seminis lini, rorismarini, omnium octo.℥.vi.pone hęc omnia simul trita in aquæ sextarii.xii.& dimitte macerari usq; ad tertium diem. postea adde olei sextaria.v.diligēter cum cautela tādiu coque usquequo ad oleum perueniat remota aqua.remoto uero ab igne, & colato per sacculum fundum adde ceræ.℥.vii. colophoniæ, terebentinæ, galbani, masticis, gummi hæderæ, resinæ, olibani, myrrhæ añ.℥.v.storacis calamitæ, cozumbri, spicæ nardi, omnium trium.añ.lib.i.ballami.℥.iiii. quæ terenda sunt terætur, quę liquefacienda liquefac insimul mixtus omnibus, diu agitando cum spatula misce, deinde usui reserua &c.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum alabastri est in usu. Appellatur autem unguentum alabastri nardi: nō φ alabastrū ingrediatur. hodierni aūt utuntur unguento alabastri, & in eo ponunt alabastrū quod est genus marmoris: sed non recte, quia ex meo iudicio alabastrum in hoc nō debet ingredi. nā hoc unguentum inuenitur in libro.7.Giliberti Anglici.in cap.de retentione menstruorū, quod alabastrū non habet. Papias uero ait: Alabastrum genus marmoris, unde fit uas in quo de intus unguenta conseruātur, & ideo pro unguēto ponitur.nam sine dubio hoc dicitur alabastrum, quia ipsum conseruari debet in uno uase facto ex alabastro. Præterea uide in passione domini nostri Iesu Christi secundum Marcum ubi dicitur. & cum esset Iesus Bethanię in domo Simonis leprosi & recūberet, uenit mulier habens alabastrū unguētt nardi spicati preuosi, & fracto alabastro effudit super caput eius. & hoc est istud unguentum quo utebantur Maria & Martha sorores, unde per hoc uide apud Leonardū de preda palea.in cap.de casu & offensione propria doctrina ubi sic ait. Nota de unguento alabastro, quod operatur mirabiliter in contusione & attritione, & casu, & offensione.ac etiam in uerberatis, & flagellatis. & tortis cū tortura, & similibus, & uocatur unguentū alabastrū nardi de spicanardi preciosa, quia Romani a Hierusalē abulerūt tempore quo dominus noster Iesus Christus crucifixus est. Bonum & probatum in omnibus febribus & rigoribus & calculosis doloribus lumborum, petram de uesica rumpit, renum dolorem aufert, & henucraneū dolorem amputat, casibus matricis optime subuenit. Maria & Martha sorores Lazari hoc unguento usæ fuerunt omnibus diebus uitæ suæ. Scias autē φ ueritas est, φ hoc unguentū dicitur alabastrum nardi spicati, quia cōseruatur in uase alabastro, & propter spicam nardi quā recipit. & dicunt sapientes, φ hoc potest

pôt dici unguentũ de ſpica nardi conſeruato in uaſe alabaſtro. Sauinæ uiridis.ideſt recentis.

Hedera apud Dioſco. uocatur ciſſos.Pli.hedera ſpecies habet tres:candidam, nigram, & clix, Et hæ in ſpecies alias diuiduntur.Gal.in lib.ad parthenianum ait: Hedera naſcitur in diuerſis arboribus,parietibus , uel petris,& terra , ſed hic intelligitur de illa quæ in terra reperitur, quæ ſatis eſt nota , de qua antiquitus coronabantur poetæ, unde Virgilius in bucolicis. Paſtores hedera creſcentem ornate poetam.

Gallia cupreſſi.i.fructus eius.qui aptus eſt in medicina.Iſidorus in cap.de propriis nominibus arborum inquit Cupreſſus græce dicitur ꝙ caput eius a rotunditate in acumen erigitur. unde & canon uocatur.i.alta rotunditas , hinc & fructus eius conus,quia rotunditas , eius talis eſt ut conum imitetur . unde coniferæ cypariſſi dicuntur:huius lignum cedræ pene proximam habet,templorum quoq; trabibus aptum:impenetrabili ſoliditate,nunquam oneri cedit,ſed ea qua in principio fuerit firmitate perſeuerat.Antiqui cupreſſi ramos prope rogum cõſtituere ſolebant,uti odorem cadauerum dum urerentur cõprimerent iocunditate odoris ſui.

Millefolium eſt herba quæ omnibus nota eſt Dioſc.miriophyllos,ſiue ut latini millefolium.i.ſupercilium ueneris: naſcitur in paluſtribus locis,tirſum habet ex una radice mollem & ſubrufum,& quaſi manibus linitum, & folia ſimilia fœniculo. Pli.miriophyllon,quod noſtri millefolium uocant.

Herba benedicta ſecundum Compoſitorem eſt phu : quæ alio nomine naleriana uocatur. Simon uero Ianu.ait: Tera benedicta in antidotario olim in unguento alabaſtri, quod ignoro:uerum eſt ꝙ Gilibertus loco herbæ benedictæ habet terrã benedictam,ſed Leonardus habet herbam benedictam.ego uero ignoro: quid ſit terra benedicta,ſed herba benedicta eſt ualeriana: quam meo tempore uidi apponi in hoc unguento.

Roſinarinus ſecundum Dioſc.eſt libanotides, ſecundũ uero ſerap.eſt arbor Mariæ: de qua miror ꝙ ipſe Serap. in ſuo breuiario in cap. de hæmorrhoidibus inquit : ꝙ arbor maria eſt arthanita,quod non recte,dicitur ab aliquibus corona mõtis,uel montana,eius flores alchilil dicuntur: unde zuccharum alchilil.i.de floribus roriſmarini.

Sextarium uero ſecundum Compoſitorem. Auic. & Serap. eſt pondus ſex drachmarum,& dauich duorum:ſecundũ Gentilem eſt pondus ℥.vi.Leonardus idem inquit:ſextarius eſt pondus aur. iiii. aureus uero eſt quarta pars unciæ , in uncia ſunt octo drachmæ. Hodierni uero generaliter quando reperiunt in receptis ſextarium uini uel aquæ,intelligunt duas lib.cum dimidia,ſed per ſextariũ piperis uel cinnamomi , ſex drachmas intelligunt, Deus melius ſcit.

Colophonia.i.pix græca.Dinus Florẽt.in primo lib.in cap. de eruptionibus exturalibus ait: Picis ſiccæ.i.picæ grçce.Item Circainſtans:colophonia.i.pix græca:eſt autem gummi cuiuſdam arboris quæ in Græcia reperitur:unde pix græca dicitur: etiam reperitur in aliis locis . Plin.uocat eam briciam dicens: Bricia fit e picea reſina: in Hiſpania autem ẽ picea noſtris minime laudata:eſt enim reſinarũ amara,& arida,graui odoreq; unde reſina frixa:pix bricia,pix romana, colophonia idem ſunt.

Cozumbrum ſecundum Compoſitorem eſt cenſura Iudçorum,uel thimiamatis,uel thus Iudæorum.Leonar.ibidem,inq̃t Cozumbrum ſunt fœces ſtoracis liquidæ , ergo cozumbrum eſt ſtorax rubea: qua utuntur Iudæi in eccleſiis pro fumigatione:etiam cozumbrum poteſt dici ꝙ interpretatur omne fumigium odoriferum.

Spica nardi.i.aromatica.iſtud uero unguentum dicitur alabaſtrum nardi propter ſpicam nardi quam recipit in multa quantitate,& conſeruare debes in uaſe facto ex marmore dicto alabaſtrum.

Balſamus.i.opobalſamum.nã opos eſt balſamus, uelut lac. & ſimiliter opoſici uocatur lac ficulneæ ab ipſa. Pli.autem ait: ſed omnibus odoribus præfertur balſamum uni terrarum Iudeæ conceſſum quondam in duobus tantum hortis utroq; regio altero iugerum.xx.non amplius,altero pauciorum,Oſtendere arbuſculam hanc ubi Imperatores Veſpeſiani.Clarumq; dictu a Pompeio magno,in triumpho arbores quoque duximus,ſeruit nunc hæc & tributa pendit cum ſua gente. In totũ alia eſt natura quam noſtri externiq; prodiderant:hoc præcioſum eſt,in noſtris partibus raro inuenitur, ſed infra deſcribam quædam olea quæ poſſunt poni in omni loco ingreditur balſamus.

XXI.

MARCIATON, uulgo Martiaton.

℞. Ceræ albæ*lib.i.Olei†lib.viii.rutæ ℥.vii.maioranæ.℥.vi. tamariſci.℥.vi.esbrii,roriſmarini,foliorum lauri aã.*℥.iii.ſauinæ balſamitæ,liliſagi,ozimi,polii,calamenti,artemiſiæ, enulæ,betonicæ,branchæ urſinæ, ſpergulæ , herbæ uenti , pimpinellæ, agrimoniæ,abſinthii,herbæ paealyſis,herbæ ſanctæ Mariæ, cimarum ſambuci,herbæ craſſulæ,millefolii, ſemperuiuæ , chamædryos,centum neruiæ,centaureæ,fragulæ , quinq; folii,tetrait,†aã.℥.iiii.s.radicum euiſci,cymarum myrti,*aã.℥.iii.fœnu græci†℥.i.s.butyri.* ℥.i.ʒ.ii.urticæ,uiolarum,papaueris nigri, mentæ ſaracenicæ,& aliæ mentæ,lapacioli,politrichi,carducelli,matriſſiluæ,maturellæ,herbæ muſcatæ,aleluiæ,linguæ ceruinæ,criſpulæ,camphoratæ,ſtoracis calamitæ,medullæ ceruinæ †aã.℥.s.adipis urſi,adipis gallinæ , maſticis aã.℥.i. thuris.*℥.s. olei nardini.† ℥.ii.colligantur omnes herbæ in menſe madii: & in uno die aut in duobus ſi poteſt ab hora tertia uſq; ad meridiem,cõficiantur ſic.herbas tritas diebus ſeptẽ in optimo odorifero uino infunde, octauo autem die coquantur lento igne, & cum uinum aliquantulum inceperit conſumari addatur ſupradictum oleum,& bulliant donec herbæ incipiant dimitti: deinde ſtudioſe colentur,& proiectis herbis iterum ſuper ignẽ ponantur,& cum bullire inceperit,ponatur ſtorax,& cum modicum bullierit.ponatur butyrum,& axungia contuſa, & oleũ nardinum.i.de ſpica nardi,& maſtix,& olibanũ,& poſtea cera. Et cum cera liquefacta fuerit bene cum ſpatula ſemper agitando ab igne deponatur,& cum coagulatum fuerit in uaſe reponatur.

*al.lib.ix. †al.ſextar.vi. *al.lib.ij.s. †al.lib.j.s. *al.lib.j. †al.lib.s. *al.unc.v. †al.unc.iiii *al.unc.ii. †unc.j.

COMMEN. MANLII.

Iſtud unguentum martiaton dicitur a Martiatone peritiſſimo medico a quo fuit inuentum.hoc apud multos apothecarios in uſu eſt,ſed pauci ſunt apothecarii qui ipſum faciant, immo emunt a mercatoribus Ianuenſibus , & hoc aduenit quia ibi ingrediuntur multa ſimplicia quę difficilia ſunt inueniri,ſed ego conſideraui dicens,ſi in partibus Ianuæ ac in aliis faciunt, nonne idem poſſimus componere noſtram ſine dubio idem nos poſſumus componere,& melius,quia ego fui in partibus Ianuæ & interrogaui apothecarios qui componunt prædictũ unguentum,qui in multis ſimplicibus errant , & ponunt in eo quid pro quo.i.unam rem pro alia, ſed ego taliter agã ꝙ nos & alii apothecarii facere poterunt. Gilibertus de Anglia in ca. de cura arthriticę ſecundum Magiſtros habet unam aliã deſcriptionem quæ eadem eſt,eandem habet Leonardus de predapalea in cap.primo de contuſione & attritione.

Rutæ.ſ.rutæ domeſticæ,hæc ſatis nota eſt. Secundum Circainſtans:ſiquis eſt totus circundatus ruta uiridi ſecure poteſt accedere ad interficiendum baſilicum , ſed hoc credo ꝙ apud ipſum nunquam fuit probatum,nec apud me.

Maiorana herba eſt ſatis nota hæc eſt quam Dioſc.ſampſucum uocat.Plin.amaracum Diocles medicus & Figulagrus appellauere,quod Æygptus & Syria ſampſucũ. In hac ſunt diuerſæ opiniones.nam Gilibertus loco eius habet armoniacũ.Leonar.non habet maioranam nec armoniacum,& ſic meo tempore uidi facere ipſum ſine maiorana,& ſine armoniaco,tamẽ fac ut tibi placet.

Tamariſcus apud Dioſ.uocatur myrica.Pli.muricem in Italia naſci quam tamaricẽ uocant, certum eſt Achaia , aut brion ſylueſtrem inſignem,& quod eam ſatiuam tantũ ferat,cui galliæ ſimilis fructus in Syria & Ægypto copioſus. Gal.in lib.ad parthenianum inquit: Miricas fructuculum afferre mollẽ,frãgibilẽ,& ueluti florem tantum Ægypto quidem ſimilem gallæ. huius igitur ſuccus in aqua ſi fuerit coctus pediculos occidit, & culices & pulices fugat,hæc apud nos iuxta aquas naſcitur. Febrium ſecundum Cõpoſitorem eſt flos ſaluiæ.ſecundũ uero Mattheum Syl.eſt maiorana.quod non creditur. nam Leonardus loco eius habet flores ſaluiæ,quod idem eſt .

Balſamita idem habent alii,eſt mentha aquatica ſeu ſiſymbriũ,in hac errauit tranſlator. Auic.in.2.can.in cap.de nemen

dicens,ꝙ nemen est sisymbrium,quod non est.nā nemen apud Sera.est serpillum.Balsamita uero siue menta aquatica est herba habens folia similia foliis mentæ, sed maiora cum flore cœlesti.iuxta aquas nascitur. Multi autem ignorantes apothecarii credunt sed non recte,ꝙ balsamita sit quædam herba inuoluens circa muros:quam nos uulgo balsaminam dicimus, sed aliud est:suum uero nomen de balsamina in latino est dictum memordita &c.

Lilifagus.i.saluia.unde Macer.Lilifagus græce,sed saluia dicta latinæ.Diosc.elisfagus aut lelifagus,aut fagnon. Pli.bechion quæ & saluia dicitur,alias tussilago.duo eius sunt genera,syluestris ubicunq; nascitur sub esse aquas credunt . ita altera a quibusdam saliua appellatur similis uerbasco.

Calamentum est herba satis nota. Isidorus . menta agrestis quam græci calamētum,nostri uulgo neptam uocauerunt,est maioris uirtutis & uehemens in calore.

Brancha ursina secundum Petrum de crescentiis calida est & humida in primo gradu uirtutem habet molliendi secundū Moder.duæ sunt species.Q uarum una habet folia magna,sicut folia caulis:sed incisa.sicut brancha ursi. in medio eorū est stipes:cuius capite sunt multi flores purpurei spinosi & cœlesti.hæc uero nascitur in montibus in locis umbrosis.Altera ueo species habet folia similia foliis parietariæ:sed longiora,& in ipsis folus oriuntur flores conclusi:sicut prioris purpurei,& quando siccantur efficiuntur spinosi.hæc apud nos iuxta hortos nascitur:ponitur hæc si habere non poteris priorem.

Spargula secundum Compositorem est rubea tinctorū minor,& sic hodie habetur similis opinio . Diosc.uocat rubeam & inquit: Rubea quam alii erythrodanum,latini uero rubricā dicunt.herba est omnibus nota.eius species sunt duę:una agrestis:alia quæ appellatur sparthos: ramulos siue tirsos habens tenues:& quasi nodosa folia: per interualla distantia , atq; per singulas enodationes,ueluti stellarum imaginem mentientia: fructus siue semen rotundum est & uiride : dehinc rubrum,aut circa maturitatem:nigrum, radicem habet tenuem & paruam & rubicundam &c.hæc est forma rubeæ tinctorum,si autē habere non poteeis minorem,ponas maiorem.minor uero non est illa herba quā nostri rustici Rasparellā dicūt, sed est aliud.

Herba uenn.s.herba uenti maior, & est parietaria eius species duæ sunt.s.maior & minor . maior uero est paritaria siue uitriola,siue alisinem uel rectius helxine,ut apud Diosco. siue herba uitri .ut apud Auic.idem Circainstans ait: parietaria herba est quæ alio nomine dicitur uitriola,quia optime uasa mundificat.hoc apud nos in muris nascitur,& dicitur a uulgo uerarium.minor uero est consolida minor habens florem sicut artrinca,sed sunt purpurea,& dicunt sapiētes:ꝙ utraq; in hoc unguento debet poni.

Agrimonia herba est satis nota:apud nos in pratis reperitur, Diosc.autem inquit.agrimonia herba omnibus nota quæ feraria minor dicitur:nascitur in cāpis uel circa sepes , cuius radix græco nomine eupatorii dicitur:eo ꝙ diuretica sit ualde apud modernos.eupatorium est aliud.Gal.in lib.ad partheniaū de agrimonia,& eupatorio in uno ca.loquitur.in fine uero ait.huius igitur radicem græci eupatorium dicunt.

Herba paralysis secundum Compositorem est herba sancti Petri,siue ut alii primula ueris : eius species sunt duæ.s. maior & minor.maior uero est herba sancti Petri quæ in hortis nascitur cum foliis uiridibus parum incisis , hæc nota est omnibus; minor est illa quā hodie generaliter herbā margaritā dicimus, cuius flos similis camomillæ est.huius in pratis plurimum est.

Herba sanctæ Mariæ secundum eundē est persicaria: seu sanguis Christi.secundum uero Matthæum Syl.est herba ad albedinem tendens cū foliis rugosis,sicut herba quæ dicitur philosinos.i.tassus barbasus:sed non recte dicit:quia si Compositor dicit ꝙ est persicaria eius forma non est,ut dicit Matthæus. Pręterea Leonardus ait.herba sanctæ Mariæ siue persicaria , & sic est secundum ueritatem & eius forma est:ꝙ habet folia similla foliis persici . intra quæ sunt puncta nigra : apud nos iuxta hortos nascitur,inuenitur alia species quę caret maculis:sed hæc non est tantæ uirtutis:quidam uocant ipsam zingiber caninum,alii persicariam cum sigillo.secundum Petrum de Crescentiis:herba sanctæ mariæ est menta romana uel saracenica:quod falsum est:nam in isto unguento utrunq; ingreditur.

Sambucus est actis.Serap.in cap.de sambuco inquit:Q uod duæ sunt species,quorum una dicitur a græco actis, & in latino saboca.uult dicere sambucus.secunda nominatur in græco chamæatis,& est eius intentio terrena,uel infima actis, & in latino dicitur abolas, uult dicere ebulus,& est arbor ebuli. unde uersus.Sambucus est actis:sed ebulus est chamæactis.

Herba grassulæ secundum Compositorem est faba grassa: cuius species sunt tres.s.crassula maior.i.faba grassa:minor uero est uermicularis,media est cardus benedictus,sed Lumen uel rius tenebra,apothecariorum exponit,ꝙ est uermicularis , sed falsum est.nam uera crassula est herba habens folia uiridia & pinguia.ut semperuiua cum flore tendenti ad albedinem . nascitur autem apud nos iuxta fossos:& est illa quā nostri rustici uulgo fabam dicunt: sed non recte : quia aliud est, sed debent dicere fabam grossam . Infra apparebit oleum frigidissimum uiride:& ibi melius certificabo;ꝙ crassula non est uermicularis, ut dicit Lumen malelucens.

Semperuiua apud Auic.uocatur succutum , sed non eecte, quia succutum est corruptum,& debet dici symphytum: ergo est consolida maioe,sed ipse ignorauit quid esset.apud Diosc. uocatur aizoon.

Diximus aecidulam quam græcus dicit azoon.
Sic dici credunt sapor illi ꝙ sit aceti.Inferius idem ait:
Altrea uero minor species est illius herbæ:
Q uam semperuiuam dicunt, quoniam uiret omni.
Tempore barba iouis uulgari more uocatur.

Chamædryos est herba dicta apud nos calamandrina.Plin. chamedrys herba est quæ latine trizaga dicitur, aliqui chamæpitys cropē,alii teucriam appellauere.

Centum neruia secundum Compositorem ac Giliber.est arnoglossa siue plantago maior.hæc apud Auic.uocatur lingua arietis,& est herba quam nostri rustici Bletam syluestem uocāt illud uero Lumen fuscum loco centum neruiæ habet centauream,quod non recte actum est.nam in isto unguento ingreditur,& centumneruia,& centaurea.

Centaurea.s.minor,sed Lumen malelucens inquit:Centaurea.s.maior,sed non recte.nam uide ꝙ Mesue in cap. de centaurea ait: ꝙ eius species sunt duæ.s. maior & minor : minoe uero est melior in omni re.Isidorus centauream græci uocant quæ a chirone centauro fertur reperta , eadem & limnosios, quia locis humectis nascitur eadem & fel terræ, propter amaritudinem dicta est.

Fragula est herba gerens fragra. Vnde Ouidius metamorphoseos.Montana quæ fragra legebant. & Virgilius. Qui legitis flores & humi nascenna fraga. Apud nos hęc nascitur iuxta fossos:cuius fructus comeduntur in suo tempore.

Q uinq; folium.i.pentaphyllon.Auic.in.2.cā.duo capitula facit,unum de pentaphyllon,aliud de quinq; folio, quod idē est:dicitur autem pentaphyllon a numero foliorum: quia per singulas adnodationes habet quinq; folia.Auic.in cap.de lacticinio ponit pentaphyllonem inter species eorum.

Tetrait seu herba tetrahit, ut dicit Leonar.secundum Gilib. est herba Iudaica.Idem ait Compositor , sed multi hodierni apothecarii c[r]edunt ꝙ dicat torathit,sed non recte. quia torathit est fungus nascens in radice rosæ caninæ siue barbæ hircinæ:ex quo fit hypoquisthidos,& hoc multi ponunt qui errant: nam aliud est tetrait,aliud est torathit.Si uero Cōpositor uult ꝙ tetrait sit herba Iudaica:ergo est eruum.nam Auic.in.2.cā. inquit:Herba iudaica.i.eruum : & eruum apud Diosc.est orobum:cuius aliud est pallidum,aliud subrufum,& aliud album. Circainstans dicit: tetrait est herba iudaica.& sic est secundum ueritatem ꝙ tetrait est herba iudaica.siue eruum,siue orobum, ergo est eruilia,aut illa herba quā rustici Elmocho uulgo dīt.

Ebiscus , idest maluauiscus seu althea . Auicen.in.2. cano. ait : Altheæ nomen in græco deriuatum est ex nomine plurium iuuamentorum.

Menta sarracenica .i.menta romana seu nigra. Nam eius planta est nigra ad similitudinem sarracenorū:cuius folia maiora sunt quam mentæ hortulanæ: hæc apud nos iuxta aquas inuenitur.Petrus de crescentiis in ca.de menta ait: Mentæ tres sunt species:est enim quædam domestica,quæ proprie hortulana

lana dicitur: & est alia syluestris quę mentastrum dicitur, & est menta quæ longiora, latiora, & acutiora habet folia: & hæc mẽta romana, uel saracenica: & uulgariter herba sanctæ Mariæ uocatur, quod falsum est, nam supra in isto unguento posita fuit herba sanctæ Mariæ: ergo non est menta saracenica, ut inquit ipse. Hic Nicolaus dicit: & aliæ mentæ: idem dicunt alii, ut Gilibertus & Leonar. & significat alias species mentæ quas ipse nominauit: nam species mentæ sunt quinque, de quibus tres nominauit supra, alias duas non nominauit: sed illas quas intelligere debemus, & alias mentas, est menta communis seu hortulana, & mentastrum. Et sic meo tempore uidi in hoc ponere quinque species mentæ, quæ sunt menta hortulana siue communis, uel odorifera: & syluatica, & est mentastrum: & est alia quæ dicitur saracenica siue romana: & est alia quæ dicitur aquatica siue balsamita: & est alia quæ dicitur menta non odorifera, & hoc est calamentum: & sic omnes istæ quinque debent poni in isto unguento, sed Lumen de quo supra inquit, ꝙ per alias mẽtas non intelligitur nisi menta domestica, sed nõ recte, ut est notum apud omnes sapientes.

Polytrichum herba est minuta: cuius stipes nergit ad nigredinẽ, in puteis hanc uidi & in muris, ac in locis humidis, & hoc est satis notum.

Lapaciolum siue lapacioli secundum Compositorem ac Giliber. est lapacium acutum: ergo est acetosa qua generaliter utuntur, & sic est quod illa acetosa qua utimur est acutior omnibus lapaciorum speciebus. Macer ait: Herba solet lapaci uulgo paritella uocari.

Illius species dicuntur quatuor esse. Idem ait Dios. in cap. de lapacio. Circa instans inquit: Lapaciorum triplex est maneries scilicet lapacium rotundum, acutum & domesticum, lapacium folia habens acuta, efficacius est lapacio rotundo, minus efficax est lapacio domesticum, ꝙ folia habet aliquantulũ lata & magna, usui medicinæ competunt.

Carduncellus secũdũ Gilibertũ est cardus benedictus. idẽ dicit Cõpositor: ergo est quę Pli. erigeron siue senecion uocat: de qua Isidorus, erigonon à græcis dicitur, quod uere primo senescat. unde & eam latini herbam senecionem uocant, non intelligitur de senatione quod dicitur cressonum, sed de alia herba de qua Macer ait.

Erigeron græci senecio nosq; uocamus.
Q uod canis similis uideatur flore capillis.
Nascitur in muris & in hortis & tegulaꝛis.

Hæc apud Dios. uocatur sedum, & apud Gal. in libro ad Parthenianum uocatur suedo, quam alii senition uocant. hæc uero est herba quæ in numero cardonum est. apud nos in hortis ac in muris inuenitur, & est quam Lombardi herbam Turchã uulgariter dicunt.

. Matrisilua secundum compositorẽ est oculus lucidus seu caprifolium, de hac apud quosdam fit lycium, sed illud lycium est debile. Hæc uerba apud nos iuxta hortos inuenitur, cuius folia sunt ab uno latere subalbida, & ab altero uiridia: se adhærẽtes & inuoluentes sæpius super alias plantas, ut est notum. Et est quam Diosco. periclymenon uocat, & nostri Cesoli uulgariter dicunt.

Maturella secundum Compositorem est potentilla seu amantilla, ergo est ualeriana seu phu. Mattheus Syl. dicit: Matorella. i. ualerianæ: uel phu, uel herba gattæ. sed herba gattæ apud nos etiam habet aliam significationem. nam significat nepitam seu calamentum montanum, ualeriana apud theutenicos dicitur thamaria. hæc herba omnibus nota est. Circa instans ait: Phu intelligitur radix in medicina. Lumen malelucens non posuit in sua descriptione maturellam, forsan, ignorauit quid esset.

Herba muscata. i. herba muscata maior. Leonardus loco eius habet herbam garyophyllatam, sed non recte: Gilibertus habet herbam muscatam, secundum Compositorem est maior & minor: maior autem facit actus & non redolet: minor non facit actus & redolet: quid autem sit communiter ignoratur. non enim est iua muscata, ut quidam dicunt, nec eius forma est, ut dicit Lumen malelucens, ueritas autem est quod herba muscata maior est herba dicta serabnon, quæ folia habet minuta simul ha petrosellino aliqualiter pilosa, florem habet paruum tendentem ad rubedinem, & quando flos decidit facit quandam rem ad similitudinem acus acutæ: uel ad similitudinem rostri ciconiæ. hæc suo tempore dum est recens comeditur: in uiis ac pratis inuenitur: hanc uulgares rostrum ciconiæ uocant: & hanc meo tempore uidi ponere in hoc unguento.

Aleluia idem dicit Leonar. Giliber. dicit: aleluia est species trifolii: & est herba acetosi saporis. ergo est panis cuculi: unde meo tempore uidi multos in hac errare: reperitur autem super arborem ulmi: quædam res similis uesicæ: & hæc apud magnos herbaticos panis cuculi uocatur, sed non recte, quia panis cuculi est aleluia: & herba quæ saporem habet acetosum habens tria folia sicut trifolium: sed sunt parua & tripliciter diuisa, & in acumine cuiuslibet paruis est incisa: semina ipsius sunt in uaginis similibus cornibus: quæ cum tanguntur tempore maturationis euolãt ab his semina sicut handachoche. idest trifolii: tendentia ad rubedinem: hæc raro in pratis inuenitur.

Lingua ceruina secundum modernos est scolopendria: qua generaliter utuntur. unde de ipsa in syrupo de scolopendria.

Crispula idem habet Leonardus. Giliber. dicit. crispula. i. oculus bouis: secundum autem Compositorem est herba cancri: quid autem sit generaliter ignoratur, sed Gilibertus dicit: quod crispula est oculus bouis. ergo est quædam herba quæ apud Dioscο. uocatur buphthalmos: cuius folia sunt similia foliis marathri. i. fœniculi: flores habet nigros. Hic textus Diosc. est corruptus, debet enim dicere, ꝙ habet flores citrinos plus flore camæmillæ, ut dicit Serap. ex uerbo Diosco. in cap. de cotula, quæ idem est. Auic. in. 2. cano. ait: Bichar & est illa quæ uocatur cheusem, scilicet oculus uaccæ, rosa eius est citrini coloris, rubea in medio, grossior rosa camæmillæ: & sic est. uide ergo quod crispula est oculus bouis seu buphthalmos siue cotula, & hæc apud nos in ciuitatibus & in uiis nascitur. R alis in libro aphorismorum: in libro quarto de dictis medicinis & cibariis inquit: Ladion. i. oculus bouis seu oculus uaccæ, ꝙ idẽ est. hanc nostri rustici cotulam dicunt.

Camphorata secundum Compositorem est abrotanum syluestre, sed Lumen malelucens loco eius posuit camphoram: sed non recte factum est. nam Giliber. ac Leonar. posuerunt cãphoratam. i. abrotanum syluestre, cuius folia sunt similia foliis camæmillæ, loco eius uidi ponere abrotanum usuale.

Medulla ceruina seu ceru. Serap. in cap. de medulla ossium inquit, & illa quæ est melior per experientiam est medulla ossis ceru, & post ipsam medulla uituli. Idem dicit Auicẽ. in cap. de medullis. in. 2. cano. Dios. ait: Medulla omnis recens sine sale mollitiuæ atq; mitificæ uirtutis est, inueterata sine sale sumpta recorporatiua efficitur, laxando. uerum de omnibus medullis melior est ceruina: secundo uitulina.

Adeps ursi secundum Serap. facit oriri pilos in alopitia, & est conueniens scissuris quæ fiunt à frigore & aposthematibus sanguineis. Auicenna. ait: Adeps ursi & adeps anseris conferunt alopitiæ.

Adeps gallinæ nota est. Dio. in cap. de axungia inquit, axungia omnis utilis est matrici, maxime recens anserina, uel gallinacea sine sale condita. nam salita contraria est matrici.

XXII.

ARAGON. officinis Aragon.

℞. Rosis marini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis, ebulidis, ana unc. iiii. s. foliorum lauri, saluiæ, sauinæ, ana. ℥. iii. pulicariæ maioris, pulicariæ minoris, ana. unc. iiii. bryoniæ. unc. iii. laureolæ. ℥. ix. nepetæ. unc. vi. masticis, olibani, ana. ℥. vii. pyrethri, euphorbii, zingiberis, piperis, ana. ℥. i. olei muscellini. ℥. s. petrolei. ℥. i. adipis ursi, olei laurini, ana. ℥. iii. herbæ & radices colligantur & in maio, sicut dictum est. nam in mense Iunii non sunt apti nisi primus uel secundus dies, deinde fortiter tunsæ in mortario ponantur in oleo per septem dies, secundo uero die super ignem ponantur donec coquantur bene, postea super saccum colentur, & tunc super ignem ponantur & cum inceperint bullire addantur butyri. ℥. iiii. olei communis lib. v. ceræ lib. i. ℥. iii. & cera liquefacta ponatur petroleũ & muscellinum, & ad ultimum mastix, & olibanum zingiber, & piper, & pyrethrum, tunc ab igne deponantur & recondantur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu. Aragon. i. adiutorium. Gilibert

tus de Anglia.in cap.de dolore renũ habet idemmet. Leonardus de preda palea.in cap.de cura casus & offensionis, ponit ung.aliud magistrale mirabile,ꝙ uocatur aragon:& est idem, nisi quod ipse non ponit pulicariam maiorẽ:nec minorem: in reliquis idem sunt.unde meo tempore multos in hac uidi errare,& hoc est in pulicaria,de qua infra.

Radicum iari siue iarus est dragõtea minor:& est quã Dio. uocat aaron.Petrus de Crescentiis inquit: Iarus alio nomine dicitur barba aaron:uel pes uituli,ꝙ idem est Gal.in sexto simplicium ait. Lus idest iarus aaron.

Radicũ sicydis,idest radicum cucumeris asinini,cuius succus elaterium dicitur.Leonardus ibi dicit,radicum sicydis.i. cucumeris asinini.

Pulicaria maior apud græcos conisca uocatur, sed apud Diosco.conyza,cuius alia maior atque odoris grauioris , alia minor & odoris iocundi,inter has alia est media grauioribus odoribus.Quorum prima appellata est etiam conyza lata siue uanitatis,uel ut latini armentalis.Item secunda uocatur libanotis siue ut latini pix marina, uel sirisearum media,appellatur etiamconyza cephaleos,siue ut latini thymus minor: maior & minor conyza folia oliuæ similia habent, sed aspera & pinguia, minoris uero folia odorata sunt,maioris uero grauis odoris,quæ etiam in frutice maior est Diosco.ponit quod species conyzæ sunt tres,sed,Pli.non ponit nisi duas, quid autem sit communiter ignoratur.secundum intentionem Luminis apothecariorum est elleborus,quod falsum est. nam generaliter apud peritos tenetur quod conyza sit pulicaria, ut inuenitur in.7.simpl.apud Gal.& sic conyza est pulicaria: & secundũ intentionem Dios.tres sunt species.s.maior.minor, & media. Ipse autem.Dios.dicit,quod media est cephaleos siue thymus minor, & thymus maior apud moder.est saturegia, ergo per pulicariam minorem intelligitur saturegia: & per pulicariam maiorem intelligitur conyza maior, seu thymus maior.i.usualis,& sic si bene consideretur uidebis ꝙ pulicaria maior est thymus,& pulicaria minor est saturegia.

Pulicaria minor secundum intentionem Diosc.est sicut maior in foliis,sed est odoris grauioris , & sic est quod pulicaria minor,idest saturegia seu thymbra habet maiorem odorem ꝙ maior,in foliis idem sunt,& in uirtute sunt quasi idem,in partibus Romæ unus Græcus dixit mihi quod pulicaria minor apud ipsos uocatur conyza seu thymbra. & fecit uersiculos sic dicens.

Thymbra solet græce saturegia dicta latine.
Thymbra solet grece pulicaria dicta minore .
Thymus dictus hasee nos pulicariam maiorem nominamus & sic meo tempore pro pulicaria maiori thymũ uidi ponere: & pro pulicaria minoris saturegiam.

Laureola apud Dios.uocatur daphnoides.Serap.uero inter species lauri laureolam describit,& est quam dicit esse gar. est species alia quæ dicitur daphnides,& est arbor parua, cuius altitudo est unius brachii,habet uirgas multa subtiles medietate, supra quibus superius sunt folia,& uirgæ eius sunt facile frangibiles,& super ea,est cortex fortiter adhærens ligno, & folia eius sunt similia foliis lauri,nisi quia sunt molliora & tenaciora & ad frangendum difficiliora mordicantia & pungẽtia linguã & gulam exasperantia, & habet flores albos,& grana quando sunt matura fiunt nigra,& habet radicem nullius ualoris in medicina,nascitur in locis montuosis.Ioannes Anglicus in ca. de paralysi dicit: Semen laureolæ,& uocatur coccognidium,ꝙ nõ est credendum.

Nepeta secundum Compositorem est calamentum montanum,sine dubio est consonum ꝙ nepeta sit calamentum,& est herba quæ à Lombardis Gattaria,seu neuidem dicitur.

XXIII.

DIALTHÆA.

℞. Radicum ebisci lib.ii.seminis lini, fœnugręci ana.lib.i. squillæ.℥.vi.olei lib.iii.cerę lib.i.terebentinæ, gummi hederæ, galbani ana.℥.ii.colophoniæ,resinæ añ.℥.vi.Nota uero quod si ita ponatur radix.s.actis.i.sambuci, aut cyclaminis ualet ad consolidationem uulnerum,omnes radices bene abluantur & terantur,postea totum in lib.vii.aquæ per tres dies ponantur, & bulliant donéc incipiant inspissari, paulatim ponantur in sacco, cumq; exprimere uolueris addatur aliquãtulum aquæ feruentissimæ ab extractoine illius succi,de succo istorum accipe lib.ii.& mitte in lib.iiii.olei,& bulliat usque ad consumptionẽ succi , postea addatur cera,& cum liquefacta fuerit addantur terebentina,galbanum,& gummi hederæ, ad ultimum ponatur puluis resinæ,colophoniæ,& coctum ab igne deponatur.

COMMENT. MANLII.

Istud unguentum est multum in usu. Dialthea autem à radice ebisci dicitur malasticum.i. mollificatiuum. Leonar. de preda palea in cap.de cura casus & offensionis inquit: Vnguentum malasticum dictum dialthea à radice illa ebisci,& est idẽ.

Ebiscus secundum Compositorem est althea,seu malua agrestis. Isidorus inquit: Althea est malua agrestis siue maluauiscus,sed althea quod in altum surgat,& ebiscus,quia glutinosa est dicitur.Gal.in.7.simpl.ait: Malma sylu estris.i.althea. Leona: de preda palea in cap.de medicinis facientibus nasci carnem in speciali inquit.℞.radicum herbæ quæ uocatur falcumen,alitec uocatur herba ungarica,& assimilatur maluauisco,& in foliis & in radice. secundum uero Cõpositorem ungarica est malua agrestis seu bismalua.

XXIIII.

CITRINVM, quod fit,in pomo Citrino.

℞. Boracis.ʒ.ii.camphoræ.ʒ.i.coralli albi.℥.s.amenti dulcis unc.i.umbilici marini,dragacanti albi,amidi, crystalli, anthali, dentali,olibani,albi nitri ana.ʒ.iii.marmoris albi.ʒ.ii. gersæ serpentariæ.ʒ.i.cerussæ communis unc.vi.hoc modo fit.tere dragacantum album & umbilicos marinos in mortario marmoreo,pistello ferreo,insimul cætera sigillatim in eodem mortario terantur,& cum panno subtilissimo cribellentur, & cum axungiæ nouellæ porcinæ albissimæ lib.i.s.sepi caprini, uel pecorini.ʒ.i.s.axungiæ gallinaceæ.℥.i.confice sic.Caldarium plenum aqua super ignem bulliat,& cacabus cum axungiis in caldario pendeat in ipsa aqua ut de calore ipsius aquæ axungiæ liquefiant,& liquefactæ per subtilem pannum colentur in catinum,& mox totus puluis apponatur præter camphoram, & boracem,cum spatula semper agitando, ut omnium bona fiat incorporatio: hoc facto in uno citro hoc est in uno pomo citrino cauato uel duobus ponantur,cum spatula semper agitando,& cum inceperint bullire,iterum in caldario ponantur, & cum spatula semper agitando pulueres camphoræ & boracis apponantur,& donec incipiat frigescere agitentur,& est infrigidatũ fuerit recondantur.Et nota ꝙ pro lib.i.pulueris , libras octo axungię ponere debemus.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu.dicitur autem citrinum, quia coquitur in pomo quod citrum dicitur& non cedrus, nõ autem dicitur citrinum à colore,ut quidam crediderunt,nam eius color est albus.Gulıel.Lombardus in suo antidotario habet unã descriptionem quæ idem est. Leonar.de præda palea in capit. de eradicatione uestigiorum eandem ponit.Inuenitur aliud unguentum nominatum citrinum à colore,unde quando medicus simpliciter ordinat unguentũ citrinum,de illo intelligitur, sed quando dicitur unguentum citrinum coctum in pomo citrino,de isto intelligitur.

Borax.i.capistrum auri.Serap.in cap.de borace inquit. Micar.i.borax,& est ex speciebus salium,& in sapore suo reperitur de sapore baurach,& habet cum eo parum amaritudinis, & est minerale & artificiale,& minera eius est in riperis maris. Idem Serap.ex authoritate Rasis ait: quod radix eius est urina infantium,& intelligo eius quod est artificiale,& est gluten auri.hæc apud Diosco.uocatur chrysocolla,quæ in principio habet colorem uiridem ualde,melior est Armenia,secundo Macedonica & Cypria.eligenda uero est munda sine lapide & sine terra. Aui.in.2.cano.duo facit capitula.unum de eo quo aurum aphæret.aliud de tincar,& est capistrum auri,eo quod cũ ipso aurifabri aurum, ac alia metalla consolidant, secundum autem Circa instans,borax est gummi cuiusdam arboris quæ in partibus transmarinis nascitur: & in æstate effluit, hoc satis est notum .

Amentum dulce secundum compositorem est gypsum coctum, quidam crediderunt quod esset quidam lapis albus qui de uitro cocto fit sed ignoro.Sed si Compositor uult quod sit

di

gypſum coctum, ergo idem debet poni, & ſic meo tempore uidi gypſum coctum ponere, & modus coctionis eius eſt ꝙ ponatur gypſum ſuper ignem, & ibi dimittatur tantum ꝙ in colore efficiatur album, ſicut fit de allumine rochæ.

Vmbilici marini.i.bellirici marini, eorum forma eſt quaſi ſicut forma umbilici hominis, & ſunt lapides parui & albi, & inueniuntur in ripis marinis cohærentes ſicut dentales, deferũtur à Venetiis ad nos, & ſunt noti.

Cryſtallus.ſ.lapis cryſtallus eſt de genere berilli.ipſum enim reperitur in fluuiis.hoc notũ eſt, eius puluis lac mulieribus præbet.ſecundum Sera.cryſtallus eſt de genere uitri.

Anthali ſunt oſſa facta, ſicut dentali utcunq; maiora, ſed non habent ſuperficiem leuem ſicut dentali, ſed uirgulam & totam albam, oriuntur ſicut illi, & eandem habet uirtutem, in partibus marinis inueniuntur.

Dentali ſunt oſſa ſatis alba, & ſunt ſicut canini dentes ſed lõgiores, & intus perforati & inanes.i.uacui, oriuntur in cauernis lapidũ exiſtentium in profundo maris, & ſunt noti.

Marmor albũ inter genera marmorea lapis alabaſtrum eſt poſitum, & hæc eſt opinio Compoſitoris. Item uide apud Ioannem Anglicum.in cap.de lepra.ait enim ſic.& aliquando aliqui addunt de lapide alabaſtri, quod idem eſt cum marmore albo.hic uero lapis naſcitur in alabaſtria Ægypti & Damaſco. Iſido.in cap.de marmoribus ait. Poſt lapidum genera ueniemus ad marmora: Nam inter lapides & marmora differentia eſt.Nam marmora dicuntur eximii lapides, quæ maculis in coloribus cõmẽdantur, marmor ſermo græcus eſt à nitiditate uocatus, marmorũ colores & genera inumerabilia ſunt.idẽ ibidẽ ait: Alabaſtrides lapis candidus: inter tinctus uariis coloribus ex quo euangelici illius unguenti uaſculum fuit.cauantur enim, ad uaſa unguentaria, quoniam optime ſeruare in corrupta dicitur.naſcitur circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum: Syriæ cæteris candidior, probatiſſimus uero in India &c.

Gerſæ ſerpentariæ ſecundum Compoſitorem eſt lac ſerpentariæ, uel colubrariæ uel uiperinæ, quidam crediderunt quod eſſet ceruſſa communis, ſed non recte.nam ibi ceruſſa communis ingreditur.Circa inſtans inquit: Ceruſſa eſt flos plumbi, ſiue gerſe appellatur. Verum gerſe dici poſſet ceruſſa ſi illud non ſubiungeret, ſed hic dicit gerſe ſerpentariæ, quod aliud eſt. Gilibertus autem de Anglia in cap.de pilis, & rugis tollendis ait: Gerſe fit, ex iaro uel de uiticella, ſicut de ſerpentaria extrahitur ſuccus radicis, & colatur, & ponitur ad ſolem, & cum receſſerit aqua ſuperior proiicitur, & ponitur aqua alia & reſidet & proiicitur, & ſic fit quouſque ſubſtantia exiccatur, & eſt gerſa calida & ſicca, ſed ceruſſa eſt frigida.meo tempore uidi facere gerſam ex ſerpentaria minori, hoc modo puluis ſubtiliſſimus ex radice ipſius conficitur cum aqua roſata, & ponitur ad ſolem donec aqua ex toto conſumetur, & ita fit quater uel quinquies tantum ꝙ eius puluis efficitur albus, & uſui reſeruatur, & uocatur gerſe ſerpentariæ, ſiue ceruſſa ſerpentariæ, idem poteſt fieri de ſerpentaria maiori.

XXV.

FVSCVM, ſeu nigrum.

℞.Olei lib.i.s.ceræ nouæ.℥.iii.colophoniæ ſepi porcini, gũmi arabici, ſerapini, picis naualis colatæ ana.℥.ii.maſticis, galbani, olibani, terebentinæ ana.℥.i.confice ſic. oleum in olla ſuper ignem mittatur & bulliat, tunc apponatur cera, deinde colophonia, qua liquefacta ponatur pix naualis, poſtea gummi, ſerapini, terebentinæ, ita tamen ut omnia terantur prius præter picem naualem & terebentinam.pul.maſticis, & olibani, & cũ ſpatula agitando ſemper omnia liquefiant, & bene coctũ ſit, deinde cum infrigiditatum fuerit uſui reſeruetur.

COMMEN. MANLII.

Iſtud unguentum apud nos eſt in uſu. Fuſcum dicitur quia eſt nigrum. Raſis in.7.Almanſoris in cap.de medicinis generãtibus carnem ponit unguentum nigrum, quo utendum eſt cũ uulnus eſt ſiccum & fuſcum, ſed non eſt idem. Nicolus Florentinus in lib.7 in cap.de uulneribus euenientibus pectori habet aliam deſcriptionem huic conformem niſi in una re, & hoc eſt quod Nicolus habet armoniacum. Nicolaus non. Leonardus de preda palea in ca.de cura ulcerum in generali ponit unguẽtum fuſcum.i.nigrum & eſt idem. Idem habet Gili.de Anglia in ca.de uulneribus capitis & eorum curis.

XXVI.

POPVLEON.

℞. Oculorum populi, lib.i.s. foliorum papaueris nigri, foliorum mandragoræ, cimarum rubi tenerrimarum, foliorum iuſquiami, ſolatri, uermicularis lactucæ, bardanæ, ſemperuiuæ, uiolæ, ſcatuncelli, ana.℥.iii.axungiæ nouellæ porcinæ, ſine ſale lib.iii.oculi populi per ſe bene piſtentur, & magdaleones informentur, per duos dies dimittantur, tertio uero die omnes herbæ ſupradictæ colligantur & per ſe bene terantur, & cum magdaleonibus iterum terantur, & miſceantur, & formatis magdaleonibus per nouem dies reſeruentur. poſtea uero magdaleones illi fruſtatim in caldario cum lib.ii.uini optimi odoriferi ponantur, & bulliant uſq; ad conſumptionem uini cum ſpatula ſemper agitando.& poſtea per ſaccũ bene expreſſum cola, & colatum dimitte infrigidari, & in uaſe reconde.

COMMEN. MANLII.

Iſtud unguentum eſt in uſu. Dicitur autem populeon: quia fit de oculis arboris quæ populus nominatur: & fit in tempore ueris, Leonardus de preda palea in capitu.de inflationibus & ueſicis habet idem, populus autem eſt arbor ſatis nota. eius ſpecies duæ ſunt ſicut patet per Dioſ.qui de ipſo duo facit cap.unum ſub nomine agiros.aliud ſub nominæ populus. in cap.uero de egiros ait.aliqui etiam perhibent eius lachrimum.i.gummi arboris in Rhodanum diſtillatum, & coagulatum, & ſuccinum facere. Hic uidetur quod hæc eſt arbor de qua fit charabe: nam ſine dubio charabe eſt gummi arboris ſecundum Auicenna dictæ haur romanum quæ iuxta rhodanum eſt naſcens.

Papauer nigrum.ſ.papauer qui gerit ſemen nigrum: nam inter papauer album & nigrum: in foliis eſt parua differentia, & ſunt ex hominibus qui ponunt unum pro alio: nam non diſtinguunt niſi in ſemine tantum. Hodierni apothecarii: ſi nigrũ habere non poſſunt, ponunt rubeum, ſed non recte, & hæc eſt quæ à Dio.anemonis uocatur, & à noſtris ruſticis dicitur roſella, ſed hoc non conuenit, quia papauer nigrum eſt frigidum, & rubeum calidum.

Mandragoræ.ſ.folia apud nos raro inuenitur, ſed moderni herbatici reperiunt ſpeciem unã mandragoræ in partibus Comi, & illa utuntur: & ſi hanc habere non poſſunt ponunt folia brioniæ. Leonardus autem ibi inquit, foliorum mandragoræ, & loco eius fabæ inuerſæ: faba uero inuerſa apud Dioſc. inter ſpecies ſtrychni deſcribitur, & eſt tertius ſtrychnus, ideſt ſolatrũ.

Rubus alius batus ferens mora: alius rubus canis, qui apud Dioſcor.cynosbatus uocatur, ſed hic intelligitur de rubo qui fert mora.

Iuſquiamus.i.dens equinus ſiue ſymphoniaca, & eſt herba quæ in ſterquilinis locis inuenitur, apud nos iuxta hortos, ac in ciuitatibus inuenitur. hanc Papienſes uulgo herbam pinulam dicunt.

Vermicularis ſecundum Compoſitorem eſt ſemperuiua minor, quidam portulacam agreſtem uocant.hæc apud Dioſ.aizoon minus uocatur, naſcitur in parietibus, & in ciuitatibus, & ſuper tecta: hæc nota eſt.

Bardana ſecundum Compoſitorem eſt illapheos ſeu lappa quidam lappagonem maiorem dicunt. Iſidorus ait: Lappa dicta, quod habeat caulem ingentem per terram diſpoſitã, hæc à græcis philoantropos uocatur, ſupra de ipſo dictum eſt in filoantropo antidoto.

Scatuncellus ſecundum Compoſitorem eſt umbilicus ueneris. Idem dicit Leonar.de preda palea ibidem: ſed hodierni apothecarii: maxime ignorantes loco eius ponunt illum cardũ qui à Dioſco.uocatur dipſacus: cuius frutex eſt ſpinoſa, habẽs folia ſimilia lactucæ, & hoc utuntur fullones ad garzandũ pannos & bireta: & ſic meo tempore uidi multos ipſum ponere, ſed errant, nam ut dictum fuit. Nicolus compoſitor uult quod ſcatuncellus ſit umbilicus ueneris. Idem dicit Leonardus, & ſic eſt ſecundum ueritatem. hæc à Dioſc.uocatur cotilidon. apud nos naſcitur in tectis domorum.& eccleſiarum, ac aliis locis, & uocant ipſum uulgo herbam rotundellam, aut cimbalariam.

XXVII.
AGRIPPÆ.

℞. Bryoniæ.i.cucurbitæ agrestis lib.ii.radicis sicydis.i. cucumeris asinini lib.i.squillæ.℥.vi.ireos.℥.iii.radi.filicis.℥.ii.radi.ebuli.ʒ.ii.tribuli marini.℥.ii.omnes radices ter uel quater abluantur,& terantur in pila marmorea,& in lib.iiii.olei de leuco uel lentiscini ponantur per duos dies.iii.die super ponantur & tandiu bulliant donec incipiant radices dimitti: postea ponantur in sacco,& exprimendo colentur,& cum colata fuerint iterum super ignem mittantur,& cum bullire inceperint ponantur.℥.xv.ceræ albissimæ,liquefacta cera ab igne deponatur, & dum infrigidatum fuerit,collige in uase & serua.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: dicitur autem agrippa, quia agrippa rex utebatur,uel quia ab eo,uel eius causa fuit inuentũ. Leonardus de preda palea in cap.cura casus & offensionis habet idem.

Ebulus est species sambuci,& est chamæactis, de forma ipsius apparebit infra in unguento.

Tribulus marinus.i.cicer imperiale.hic apud Auic.in.2.cañ. uocatur hasech:eius species duæ sunt,scilicet domesticus & agrestis,sed ille qui hic intelligitur est ille qui fert quendam fructum ad similitudinem castaneæ,& propter id multi uocant ipsum castaneolum,& isti fructus abundant in locis uicinis sanctę Mariæ de monte,& ibi uocantur lagani ab incolis,& sunt primo uiridis coloris:deinde nigrescunt, & habent angulos acutos:apud nos idem inueniuntur ultra padum,maxime in aquis & hic fructus piscatoribus nocet,eo ꝙ inuoluitur circa rete,& pisces fugiunt.

Oleum de leuco.i.oleum album de oliuis:nam leucos græce album interpretatur,& tale est oleum antiquum,quia quanto oleum est antiquius tanto albius est,in hac sunt diuersæ opiniones:nam secundum multos non debet ingredi nisi oleum de leuco.i.album:sed in ista descriptione habet oleum de leuco,uel lentiscinum,& hæc litera ut puto fuit superaddita. nam in cordicibus Nicolai uetustis non repecitur nisi oleum de leuco.uerum hodie generaliter ponunt oleum de lentisco,sed nõ recte faciunt.

Lentiscus autem arbor est quæ in nostris partibus non reperitur,immo nisi in Chio insula:huius arboris lachrymum mastix est,ut uolunt moderni.Serap.in cap.de terebinto de lentisco loquitur.in isto unguento ingreditur oleum de leuco.i. album uel lentiscinum.i.de granis lentisci,sed melius est ponere solum de leuco,ut dictum fuit,si tamẽ ponere uolueris oleum de lentisco. Modum ipsius inuenies apud Diosco.sub nomine olei schinini,huius modus est sicut olei laurini.s.de semine ipsius:in Chio insula fit in multa quantitate,& utuntur ipso in cõuiuiis.loco olei oliuarum,& ad faciendũ lumen hoc defertur de Ianua ad nos,sed raro utimur.

EX GALENO.
XXVIII.
DIAPOMPHOLYGOS.

℞. Pulueris plumbi usti,lauati,pompholigos,olibani ana.℥.iii.absinthii.℥.ii.ceræ.℥.iii.olei rosati.ʒ.v.uuæ lupinæ,ex fructu succi ꝙ sufficit,& coques & facies unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu sub nomine unguenti pompholigi:immo apud chirurgicos est in usu sub nomine unguẽti de thutia:nam pompholigos aut pomphilix est thutia, sicut patet si legis capitulum de pomphilix apud Dios.cum cap.de thutia apud Serap.& Auicen.uidebis quod idem sunt,sed Dinus Florentinus in suo antidotario habet prædictum unguentum,& inquit: Pompholigos uel spodium,quod non est bene dictum (ut iam dixi) ipse Gal.in libro secretorum in ca.de conseruanda sanitate oculi inquit: Alceonie,idest thutia inda idem in octauo de simplicibus ait: Chatinuia.i.thutia,unde per hoc dico quod unguentum diapompholigos est unguentum de thutia.

Vua lupina.i.solatrum secundum modernos non est stafisagria,ut quidam crediderunt,miror quod Mesue in cap.de alfeseta dicat.nascuntur super ea botri,sicut botri uuarum,& uocitur uuæ lupinæ,sed apud modernos non recte.nam uua lupina apud Serap.in cap.de solatro est idem. Auerrois in.5.coll. inquit: Hupne phatahalep.i.uua uulpis quæ in latino nominatur,uua canina,hæc herba.s.uua uulpis uel maurella. Præterea Auic.in cap.de chechingi ait: Virtus eius est proxima uirtuti uuæ lupinæ: & proprie uirtus foliorum eius. nam sine dubio chechengi est species solatri siue uuæ lupinæ: quod idem est. Item Circa instans strychnum uua lupina solatrum morella idem est,& sic ex meo iudicio dico quod uua lupina est solatrũ quæ apud Dio.strychnus uocatur.à uulgo dicitur herba mora.Papias ait.Vua lupina dicta ꝙ semẽ eius uuæ simile est.hęc stychuos græce dicitur.

EX ANTI. IOAN. SERAPIONIS.
XXIX.
DE ZINIAR.

℞. Ziniar.ʒ.ii.
Ceræ, } añ.ʒ.v.
Resinæ pini, }

Misce,& liquefiat cum oleo,& administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Hoc unguentum uidetur concordare cum unguento de flore æris ꝙ scribit in.5. cano. Aui.& sic sine dubio idem est.

Ziniar autem secundum intentionem Simonis Ianu. nõ est flos æris,ut apparet in cap.de erugine æris,& in capit. de flore eris,ergo unguentum de ziniar,non debet esse unguentum de flore æris,sed moderni generaliter loco floris æris ponunt ziniar.i.uiride æris,& sic si consideras intentionem Aui. ac Sera. uidebis quod ziniar & flos æris idẽ sunt Ioan. Anglicus in ca. de ulceribus nasi dicit ziniar.i.uiride æris,sciniar autẽ est ancusa .i.lactuca asini,ut apud Aui.in.2.cano.

EX RASI.
XXX.
DE MELLE, in.vii.ad Almanso.capitulo de carbunculis.

℞. Sarcocollæ,mellis,partes æquales.deinde sarcocolla puluerizata cum melle misceatur & recondatur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Dubitant nostri chirurgici an istud unguentum sit unguentum de melle an de sarcocolla ꝙ ignoro,quia secundum intẽtionem Rasis est de melle, & sic credo,quia istud unguentum inuenitur apud Nicolaum Flor. in lib.6.in ca.de ademul & foruncula spina siue claua ubi ponit unguentum de melle,quod idem est.

EX ANTI. AVICENNÆ.
XXXI.
DE FLORE ÆRIS.

℞. Floris æris.ʒ.ii.ceræ,resinæ ana.ʒ.v.teratur flos æris & liquefiant reliquæ medicinæ cum oleo,mensura quæ est necessaria,& proiiciatur desuper flos æris,& commoueatur donec æquetur,& administretur.

COMMENT. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Mesue in suo grabadin describit unam aliam descriptionem,sed non est idem. ut dictum fuit:tamen differt parum. Ioan. Anglicus in ca.de ulceribus nasi habet idem,sed non est simile,immo est idẽ cum illo Mesue. Ioan. Serap.in suo antidotario: habet unguentum de ziniar, quod idem est in omnibus,& secundum intentionem utriusq; flos æris,& ziniar idem sunt.

XXXII.
DE Chalchantho,uulgo,de calcadis.

℞. Adipis zirbi.s.pinguedinis seu panniculi cooperientis intestina antiqui lib.iii.olei antiqui lib.iii. calcadis.℥.iiii. liquefiat adeps,& teratur calcadis,& misceatur cum lib.iii.olei,& terantur lib.iii.lithargyrii,& misceantur cum eis,& cũ adipe in mortario,deinde ponatur in frixorio mundo,& pmisce ea cũ spatula quæ sit abscisa ex palma,donec æquetur & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum in usu non est secundum Leonardum de

preda palea in cap. de phlegmone, est unguentum de palma, nam ibi inquit: Vnguentum de palma, i. de colcothar relatum ab Aui. in suo antidotario.

Calcadis uero apud Auicen. in secundo cano. in capi. de atramento est uitriolum album. Leonardus loco calcadis habet uitriolum supra fuit positum unguentum palmeum, quod idem non est.

XXXIII.

RVBEVM.

℞. Lithargyrii contriti & cribellati eminan. i. olei oliuæ lib. ii. aceti lib. x. concutiantur donec coagulentur, & ponatur super ipsa postquam coagulantur lib. i. de uenis tinctorum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu: secundum intentionem Nicoli Florentini est unguentum aureũ: tamen Mesue ponit unguentum aureum quod idem non est, ut ostensum fuit. Leonar. de preda palea in ca. de medicinis facientibus nasci carnem: habet idem quod est huic conforme.

Emina secundum ipsum Aui. maxime comana est. ℥. xx. sed emina italica & ægyptiaca est. ℥. xvi. & sic secũdum modernos emina est. ℥ xvi.

Vena tinctorum secundum intentionem Auic. est rubea tinctorum, quidam crediderunt ipsam esse uenam citrinã sed non recte, secundum intentionem Nicolai uena tinctorũ est rubea tinctorũ, & uena citrina est radix celidoniæ, seu curcuma.

XXXIIII.

APOSTOLORVM.

℞. Terebentinę, ceræ albæ, resinæ pini ana. ʒ. iiii. opopanaci, floris æris ana. ʒ. ii. armoniaci ʒ. iii. aristolochiæ longæ, thuris masculi ana. ʒ. vi. myrrhæ, galbani ana. ʒ. iiii. bdellii ʒ. vi. lithargyrii ʒ. ix. infundatur bdellium in aceto uini, & coquatur in æstate cũ duabus lib. olei. & in hyeme cum lib. iii.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum secundum intentionem Auic. est unguentum apostolicon, & nominatur unguentum ueneris, & dicitur quod est medicina. xii. apostolorum. Petrus Argillata chirurgicus, in cap. de medicinis mundificaui & abstersiuis habet idem in fine uero eius descriptionis inquit: Vocat ipsum Mesue ceraseos, & magister Anto. de Ianua, gratia dei, quia mire rectificat ulcera maligna, ut dictum fuit in unguento ceraseos. Leonar. de preda palea in ca. de ulceribus uirulentis habet idem, & est simile, & sic apud nos est multum in usu.

Flos æris loco eius. Petrus Argillata habet uiride æris, ergo est ziniar, & sic moderni uiride æris in ipso ponunt.

XXXV.

DE CALCE, in. iiii. cano. Fen. iiii. cap. de medicinis, quæ sunt ad combustionem, secundum intentionem secundam.

℞. Calcem, & abluatur septies donec separetur eius acuitas tota: deinde conquassetur cum oleo rosato aut oleo oliuæ, & pauca cera si indiget ea, & fortasse addantur super ipsum chimolea & albumen oui, & parum uini, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu: idem habet unam aliam descriptionem ibi subsequẽtem: & utraq; est optima contra combustionem ignis. Bartho. Mõtagna. in suo antidotario habet idem. Leonardus de preda palea in ca. de cõbustione ignis uel aquæ uel olei, ponit unguentũ mirabile de calce quo usus fuit in abbate, quem afflauit fulmen, & ille abbas erat de uilla Garariæ Paduanensis, & combustus erat ab una parte integre per medium corporis, & per mammillam cordis, & destruxit ferrum id fulmẽ absq; læsione uagine, & combussit camisiã absq; læsione aliorum pannorum, & ante ipsum à latere mortuus est unus suus famulus, & mortui sunt duo canes distantes per. xx. pedes & plus. ℞. calcem uiuam & decies extinctam in aqua ferventissima, & postea exiccatam sparsa aqua cum pecia, & exiccatam calcem ad umbram reserua, & tempore quo uolueris uti, utere ut ibi docet.

EX GVIL. VARIGNANA.

XXXVI.

COMITISSÆ, in ca. xx. de his quæ à communi natura magis sistunt menstrua mulierum.

℞. Corticum medianorum castanearum & glandium & arborum glandium, myrtinorum, caudæ caballinæ, gallarum, corticum fabarum, acinorum uuarum, sorbellarum siccarum, mespilorum maturorum, radicum chelidoniæ, foliorum prunorum syluestrium ana terantur grosso modo, & coquantur in aqua plantaginis, & colẽtur. ℞. ergo tunc ceram quantum uis & dissolue illam cum oleo myrtino, & laua cam nouies cum prædicta aqua semper innouando aquam qualibet uice. Post hoc. ℞. iterum cortices prædictorum. i. castanearum, & glandiũ & arboris glãdium ana partem unam, cineris ossium cruris bouis, myrtillorum, acinorum uuarum ana partem mediam: terãtur & fiat puluis. ℞. ergo huius pulueris partes duas, trochiscorum de charabe partem unam, misceantur & cum prædicta cera, & oleo myrtino, & oleo masticino ana quãtum sufficit fiat unguẽtum, ex quo cum expedit renes & pecten, & omnes partes circunstãtes inungantur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguẽtum est multum in usu maxime secũdum descriptionem istius autoris: hoc multi moderni faciũt per aliãm uiã sed ista descriptio est nobilior aliis, quia inuẽtor primus istius unguẽti fuit Gu. qui ibi sic ait: Ego uero in restrictione mẽstruorum mirabilem habeo experiẽtiam cum hoc unguẽto: quod propria industria inueni pro comitissa Vadræ. ipsa enim prægnãs existẽs propter pressuram gẽtium sibi factam in festo sancti Grisogoni iam inceperat abortiri, & sanguis & aqua iam in magna quãtitate egressa fuerãt: peruxit ergo se tãtum semel cũ ipso, & sanata est, partum cõseruãs ut debuit: & postea semper propterea uocaui ipsum unguentum comitissæ, & cum ipso etiam postea plurimas alias sanaui, & si ex eo etiam renes à sursum usque deorsum inungantur, sistit hæmorrhoides, & ibi ponit duo experimenta mirabilia in restrictione mẽstruorum: magister Io. concoregius in cap. de partu innaturali, habet idem: sed istud est nobilius. Nicolus Floren. in libr. 4. in capi. de fluxu humiditatum à matrice, ponit unguentum utile quo utebatur ducissa Austriæ: & à quibusdam dicitur unguentum comitissæ & est idem, sed Nicolus nõ fuit primus inuentor: magister Antonius Guainerius in cap. de approximandis ab intra: & cura superfluitatis menstruorum ab hæmorrhoidibus matricis pro uenẽtibus seu rupturæ uenæ frigidæ describit hoc idem: scias quod multi hodierni medici ac apothecarii quærebant prædictum unguentum in Guil. Lombardo: & hoc aduenit, quia non habuerunt cognitionem Gui. de Varignana.

Castanea fructus est satis notus: Isidorus ait: Castaneam latini à græco appellant uocabulo: hanc enim græci castaneam uocant: propter quod fructus eius geminis in modum testiculorum intra folliculum recunditi sunt, qui dum eiciuntur quasi castrantur.

Glans nota est. Serapio. de glande & castanea in uno capitu. loquitur. sicut etiam Auicenna. in secundo cano. Gulielmus inquit: & glandium hoc est mediani corticis glandium, sicut habet Nicolus.

Arbor glandis seu glandium nota est omnibus. Gulielmus inquit: Et arbor glãdium. i. corticum medianorum arboris glãdium siue quercus. Nicolus loco arboris glandium inquit: Et iterum cupularum glandium, sed hoc Guliel. non habet: uerum est quod hodierni cupulas glandium in ipso ponunt, quæ sunt laudatæ.

Cauda caballina est cauda equina, & est quam Dios. hippurim uocat. Nicolus loco eius habet caudam equinam: quæ idẽ est Serap. in cap. de cauda equina inquit: aliquando uero egreditur à muris in quibus nascitur, & declinat inferius propter similitudinem foliorum quæ sunt sicut coma, ut uideatur uelut cauda pendens in muro, & propter hoc sic nominatur. Moderni autem duas ponunt species, una est maior & asperior qua tornitores scifos poliunt, & alia tornatilia: aliquando aspreila dicitur, aliquando troxia. Gulielmus Lombardus ait: Cauda equi est asprella: hæc apud nos in fossis ac iuxta aquas inuenitur.

Faba. s. corticum ipsarum. Isido. in ca. de leguminibus inqt: Faba græca etymologia à uescendo uocabulum sumpsit, quasi faga, fage enim græce comedere dicitur: primum enim homines hoc legumine usi sunt: cuius species sunt duæ, quarum alte

ra communis,altera ægyptia,faba frisa dicta,eo quod eam homines frendant.i.frangant,& molendo comminuant: ipse Isido.describit fabam græcam inter species leguminis: sed secundum modernorum opinionem faba græca est fructus cuiusdā arboris magnæ,quæ apud Dio.agrifolium uocatur.

Acini uuæ secundum quosdam sunt acini uuæ dictæ lambruscæ: quia habet maiorem stipticitatem quam aliæ. Nicolus & magister Antonius Guainerius loco acinorum uuarum habent arillorum uuarū.ergo sunt grana uuæ,seu semina quæ magis laudata sunt.

Sorba uero apud Serap.est zarur.sed apud modernos non recte,uerum est quod ponunt unum pro alio,& eius arbor sicut narrat Sera.est spinosa:cuius formam uide in electuario de sorbis.Gal.in.8.simplicium ait.nix.i.sorba.arbor eius fructus à multis dicitur omnia.

Mespilla secundum Dioscor.semen habet rotundum & minutum maciano simile,tria ossa habens. unde & triconum dicitur,&alia quæ in Hispania nascitur,quam multi epinelidani uocant,semen rotundum habens hoc aptum est ad edendum, & stypticum.& tarde maturescit.& hæc apud Serap.est ca. de forba.& sic si legis cap.de mespilla apud Dios.cum cap. de sorba apud Serap.uidebis quod idem est.Isid.ait mespila arbor spinosa,fructui similis malorum, sed paulo breuiore.unde & appellata quod pilulæ formam habeant.eius poma. Gul. Compositor. & magister Antonius Guainerius ponunt mespila, sed Nicolus habet mespilam,&sic hodie nespulā in eo ponūt.

Pruna syluestria secundum modernorum opinionem sunt fructus ex quo acacia fit,de qua liber qui dicitur Bulchasis inquit: Modus extrahendi succum prunorū syluestrium exquo fit acatia.Lumen malelucens loco eius habet folia pini syluestris,sed non recte: quia Compositor & Nicolus habent folia prunorum syluestrium.Compositor autem Nicolus & magister Ant.Guainerius non ponunt dosim ipsarum rerum,tamen notum est quod quando dicitur ana,significat æquale: & sic in prædicto unguento idem intelligitur, & potest fieri in magna quantitate,& in parua,sed magis fit in magna quam parua. Si uero facere uolueris istud unguentum de manipulis duobus pro qualibet rerum supradictarum dosi, ceræ ac aliarum rerū ostendam infra.

Plantago herba est satis nota, Compositor ait: Coquantur in aqua plantaginis. Nicolus inquit. Coquantur in succo uel decoctione plantaginis, ceræ.f. cera usualis, Compositor & alii inquiunt. ceræ quantum uis, hoc est quantum oportet.supra dixi quod ana significat æquale, & si prædictum unguentū facere uolueris de manipulis duobus cuiuslibet prędictarum rerū debet poni lib.i.&.℥.iiii.ceræ nouæ, & dissolue ipsam,ut docet Compositor.

Olei myrtillorum descriptionem docet dominus Mesue in tractatu de oleis,de quo infra Compositor,nec alii non ponūt dosim istius olei,sed generaliter ponitur tantum olei quātum ceræ.postea dicit ceræ quantum uis,& dissolue illam cum oleo myrtino,& laua eam nouies cum prædicta aqua semper innouando aquam qualibet uice.Nicolus dicit semper innouando eam unaquaq; uice, accipiendo de ipsa omni uice portionem eius sufficientem ad lauandum,& hoc facto.℞.ut dicit Cōpositor.ana.i.æqualiter,Compositor ait.ana partē unam.f.rerum supradictarum,& debent esse pro qualibet.℥.ii.&per partē mediam quæ ponitur inferius,intelligitur.℥.i.

Troc.de charabe.descriptio inuenitur in pluribus authoribus,ut dictum fuit,sed generaliter faciunt secundum descriptionem Mes.quam superius posui,dicitur autem charabe quasi rapiens paleas,& est gummi arboris dictę haur romanum.Ioan. Angli.in cap.de feb.ethica ait:Charabe,& est charabe idem quod uernix,sed charabe idem quod ambra.pondus eorum debet esse.℥.iii.℈.vi.Oportet iterum addere oleum myrtinum,& oleum masticinum,sed Compositor non dicit: Si debent esse lota aut nō.Nicolus autem ait:Oleo myrtino loto.addito eis oleo masticino non loto. quidam tamen lauant ipsum simul cum illis postquam omnia sunt simul commixta, & confecto unguēto quo unguēto ungātur renes à sursum usq; deorsum. dosis uero istorum duorum oleorum.f.myrtini & masticini.i.de mastice debent esse ana.lib.ii. &.℥.iii.& fiat: istud unguentum debet

cōfici cum optima diligētia propter optimam utilitatem quæ in ipso inuenitur.

EX ANTI. DINI FLOREN. XXXVII. PSILOTRVM.

℞.Calcis fortis supra quam ponatur septulum aquæ,& per tres dies sic dimissa coletur,postea in hac aqua.vi. partis calcis ponatur,& per tres dies moriantur.his gestis sexta pars arsenii citrini in prædicta aqua mittatur & tandiu ad solem dimittatur donec pena immissa depiletur,cum extrahitur uero locus fricetur.id enim cito abradit pilos.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu.liber qui dicitur Bulchasis in tractatu primo scribit modum psilotri noti,sed non est idem uerum superius posuit modum faciendi medicinam depilantem pilos una hora,& hoc uidetur esse melius unguentum psilotrum pro psilotro,intelligitur medicamen depilatorium.

EX IOAN. ANGLICO. XXXVIII. GENESTRICVM commune,capit. de cura quartanæ.

℞.Florum genestræ.℥.vi.butyri Maii.f.facti de mense Maii,uel alterius,si hoc haberi non posset,axungiæ porcinæ recentis li. i.ceræ modicum.uel fiat liquidum,uel potest cōfici cum oleo camæmillæ,& tunc cera plus ualebit.ibi conterantur flores cū istis prædictis uel cum aliquo istorum, & tunc ista per.x.dies continue agitando,& ad solem ponendo,&tunc ultimo ponātur in patella ferrea ad ignem,& dissoluantur,& liquefiat pinguedo uel butyrum, & tunc deponatur ab igne, & cito post coletur per medium panni linei bene comprimendo, & erit unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu. Idem in eodem cap. describit duas alias descriptiones quę idem nō sunt.ego uero solam scripsi istam descriptionem:quia Compositor intitulat ipsum unguētū genestricum commune. Genestra autem frutex est omnibus nota.hac apud Dios.uocatur spartus. Plis. genistæ uinculi usum præstāt.flores apibus gratissimi, dubito an hæc sit q̄ græci authores Sarton uocant quidam myricam uocant, sed non myricem. Mesue.inquit: Albrachin est capistrum arboris,& est arbor montana:super cuius stipitem eleuatur densitas fustium multæ rectitudinis, & dum plicantur, non patiuntur fracturas.unde ligantur ex eis arbores,& producunt flores figuræ lunaris citrinitatis multæ,& profert folliculos secundum semitā orobi habentes semina distincta sicut lēs sed in lingua latina genestra siue myrica appellatur.Electio.ultra marina est melior, & omnes quæ in partibus orientalibus oriuntur.Gal.in.8.simpl.ait:Spargamum.i.genestra.

XXXIX. DE TALPA, in ca.de cura lepræ.

℞.Talpam combustam,cortices auellanarum,nucum maiorum,castanearum,& cum his apes &muscas,& omnia ista comburantur:deinde recipe capillorū ueneris recentium,spicæ nardi,laudani,bulliant omnia in oleo laurino, & addatur cera,& fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu.Talpa animal est quod uocatur irbea,& est notum.Papias inquit:Talpa dicitur quod sit damnata cecitate perpetua. est enim absq; oculis terram semper fodiens,quæ græce dicitur talfas.Isido.in cap.de minutis animalibus inquit:Talpa dicta quod sit damnata cæcitate perpetua & tenebris:est enim absq; oculis,semper terram fodit, & humum egerit,& radices subter frugibus comedit:quam græci Assalan uocant:comburatur autem istud animal ut comburitur lepus:cuius modus patuit supra.

Apes sunt positæ inter minuta animalia,& hæ notæ sunt.Isido.inquit: Apes autem dictæ uel quod se pedibus inuicem alligent,uel pro eo quod sine pedibus nascantur: nam postea & pedes & pennas accipiunt,hæ solertes in gerādi mellis officio assignatas incolunt sedes:domicilia inenarrabili arte cōponūt ex ua-

ex uariis floribus fauum condunt,textisq; ceris in minera, pros le casta replent exercitum,& reges habent, prelia mouent, fus mum fugiunt,tumultu exasperatur:has pleriq; experti sunt nas sci de boue & cadaueribus: nam pro his creandis uitulorum occisorum carnes uerberantur,ut ex putrefacto cruore uermes creentur: quæ postea efficiuntur apes,proprie tamen apes uos cantur orte de bobus:sicut crabrones de equis,fuci de mulis,ue spæ de asinis. Dio.in cap.de melle inquit: Mel est ros cœlestis, quem apes colligunt.

Musca apud omnes nota est. Isido.musca ex græco uenit,si cut & mus,hæc sicut & apes neratæ in aqua aliquotiens post.I. horæ spatium reuiuiscunt: reperitur alia species muscę quæ uo catur cynomia apud Græcos,& est musca canina: nam cynos græce canis uocatur.

XL.
DE CASTOREO, in cap.de spasmo.

℞. Piperis nigri,castorei,euphorbii ana.ʒ.ii.pyrethri, costi a mari ana.ʒ.ii.costum resoluatur in.ʒ.iii.uini albi per unam diem & noctem in crastino addantur.unc.iiii. olei, & bulliant usque ad consumptionem uini, & postea addantur pulueres, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu: uerum secundũ intentionem Compositoris est expertum in illa materia. ipse uero in principio non dicit quod. istud sit unguentum de cas storeo.immo in fine eius descriptionis ait,&fiat unguentum:qp ego uoco unguentum castorinum.

XLI.
EBVLINVM, in cap.de dolore iuncturarum.

℞. Foliorum ebuli.M.iii.coquantur in aqua diu. deinde ex trahantur & conterantur sicut si deberent comedi,& pistentur in mortario,&tunc modicum axungiæ porci uel butyri de ma io,& flores genestræ misceantur,ut per medium panni lini ex trahantur,& erit unguentum optimum in causa frigida, sicut ego probaui in uno podagrico & sciatico pingui ualde, nec ualuit sibi aliquid aliud.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu:tamen secundum intentio nem Compositoris est mirabile in illa materia.

Ebulus autem est species sambuci:unde uersus. Sambucus est actis.sed ebulus est chameactis:de quo Serap.in cap.de ebu lo de utraq; loquitur,&ibi describit de forma ipsorum dicens, quod illa species quæ dicitur chamæactis est minor prima, & habet ramos magis herbæ pertinentes quadratos,in quibus sunt multi nodi, & folia inuicem distantia in singulis nodis similia foliis amygdalæ in sumitatibus suis,nisi qa habet uenas,& sunt longiora eis habentia grauem odorem,& in summitatibus ras morum sunt capitella seu coronæ similes coronæ supradictæ speciei,& flos similiter,& habet radicem longam in grossitudi ne digiti,& apud nos in uiis ac in multis locis nascitur, & uos cant ipsum rustici Lorex.

XLII.
QVERCINVM, ibidem.

℞. Visci quercini,rubeæ minoris,ebuli & mediani,corticis sambuci,ana.ʒ.s.coquantur in aqua camæmilla,& fiat unguẽ tum quercinum:est enim secretissimum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Viscum autem quercinum uel uiscus secundum Serap.ex aut. Diosc.melior ex eo est nos uus q est similis in colore suo porris,exterius uero subrubeus, sine asperitate,& sine furfureitate,& fit ex fructu rotundo qui nascitur in arbore glandium.idem Serapio dicit,reperitur autẽ in arbore malorum & pirorum: & aliis multis arboribus. Ego uero uidi prædictum fructum qui est in grossitudine ciceris,& parum plus:etiam sunt ex hominibus qui dixerunt,quod inue nitur aliquando eius fructus in magnitudine piri parui, & alis quando in magnitudine ciceris,sed parum plus secundum di uersorum locorum uarietatem,& nascitur super quercum,cus ius folia sunt citrina,longiora & paruiora,& inuenitur in Hys spania: Compositor in fine descriptionis istius unguenti ait: & tamen loco uisci quercini potest poni uiscum alterius alboris & est quoddam uiride inter ramos arboris nascens, & per tos tum annum est uiride,& habet baccas & grana sicut solatrum, & folia talia qualia crassula maior,sed sunt strictiora,&ualet in omni gutta fomentata & emplastrata & inuncta ut satis uidi,& uiscum quercinum est optimũ in epilepsia,& uocatur ab Auic. in.2.cano.ca.de corallis,lignum crucis.

EX PETRO TVSSIGNANA.
XLIII.
DE EVPHORBIO, in ca.de paralysi,tremore, tortura, & spasmo ex repletione.

℞. Olei antiqui multum lib.i.ceræ rubeæ.ʒ.ii. liquefiat cera cum oleo ad ignem,& proiiciantur desuper euphorbii.ʒ.i.cas storei.ʒ.s.& fiat unguentum.

COMMENT. MANLII.

Hoc enim mirabile est in passionibus neruorum: apud nos in usu est.

APPENDIX.

Medramentum δι᾽εὐφορβίου, ex euphorbio nempe, GALE NVS bellissime.III.Medicamentorum per genera compo suit,in hunc sane modum.

Euphorbii pars una.
Ceræ tres.
Olei duodecim.

Ceram quidem euphorbii triplicatam,oleũ uero ipsius ce ræ quadruplum esse conuenit.& hæc est simplicissima compo sitionis symmetria,uerum(modo plura uelint,)studiosi locum consulant.

EX ANTI. BART. MONTAG.
XLIIII.
DE CORTICIBVS castanearum.

℞. Olei de mastice lib.i.olei myrtini, cytoniorum,ana.ʒ.vi. masticis,acaciæ,sanguis draconis ana.ʒ.i.corallorum rubeorũ. ʒ.i.charabæ,terræ sigillatæ ana.ʒ.i.corticum castanearum,sco riæ ferri præparatæ,uidelicet in aceto,ut ostẽsum fuit ana.ʒ.ii. s.resinæ pini.ʒ.i.ceræ quantum sufficit,& fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentũ non est in usu:maxime apud nos.Castanea est fructus omnibus notus.Serap.de castanea & glande in uno cap.loquitur.Apud Auic.de castanea non inuenitur capit.imo mo de ipsa loquitur in cap.de glande.glans enim generale est uocabulum ad plures fructus sicut ad castaneas nuces &c. uns de nucem dicimus iuglandem quasi iouis glandem cui est di cata.Pet.de Crescen.in lib.5.in cap.de natura arborum,&de u tilitate fructuum ipsorum inquit: Castanea est arbor nota: & earum quædam domesticæ,quædam syluestres, & domesticæ quædam mediocres fructus facientes,quæ castaneæ dicũtur: & quędã faciunt fructus ualde grossos,quos Mediolanẽses mar rones uocant uulgariter.

XLV.
PRO VERMIBVS.

℞. Succi persicariæ,absinthii,abrotani,centaureæ minoris,ma literræ,foliorum persici,foliorum lupinorum,radicum ebuli, corticum granatorum ana.ʒ.i. porrorum non transplantato rũ,sunt porri dicti purixilli unc.ii.nasturtii aquatici li.i.aceti fors tissimi.unc.iiii.ceræ quantum sufficit,fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu,tamen non ualde.idem Compo sitor describit duas alias descriptiones,sed hanc opinantur esse nobiliorem aliis.

Persicaria secundum Nicolaum est herba sanctæ Mariæ,cu ius folia sunt similia foliis persicorum,nascens iuxta hortos,e ius species duæ sunt:quarum una in medio foliorũ habet ma culam fuscam.alia uero est absq; macula, sed prima & melior est quam persicariam cum sigillo uocant.

Malum terræ est cyclamen aut buthormarien. Nasturtium aquaticum.i.senation. hoc apud Auicenna in secundo cano. uocatur pupilla oculi. de nasturtio aquatico uide supra in dianasturtio.

XLVI.

DE MVCILLAGINIBVS.

℞. Mucillaginis, fœnugræci, seminis lini, altheæ, ana. lib. s. coquantur omnia donec inspissentur, & quando coquitur, semper aspergatur cum aceto, deinde sumatur lib. s. merdasengi. i. lithargyrii, & coquatur in lib. i. olei sisamini, lento igne. deinde proiiciatur super ipsum mucillago, & proiiciatur super marmor, & malaxetur cum manu, & fiat unguentum mollificatiuum & lenitiuum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum de mucillaginibus secundum modernos est diaquilon, & sic sunt ex hominibus qui faciunt istam descriptionem sub nomine diaquilon sine gummis: nam Mattheus Syl. in litera diaquilon ait: Diaquilon est male scriptum, & debet dicere diachylon. i. compositio facta cum succis uel mucillaginibus. Præterea Io. Serap. in suo antidotario inqt: Vnguentum de mucillaginibus, & est diaquilon. idem dicit Gentilis super quintum cano. Aut infra apparebit emplastrum diaquilon magnum, & ibi melius ostendam.

XLVII.

PECTORALE.

℞. Pinguedinis anatis, pinguedinis gallinæ ana. ℥. i. s. butyri recentis. ℥. i. croci. ʒ. i. olei uiolati. ℥. ii. ceræ albæ. ℥. vi. fiat unguentum molle quod postea lauetur duabus uicibus cum aqua hordei tepida.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est multum in usu, sed sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum istam descriptionem: & sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum aliam descriptionem tamen moderni doctores laudant istam descriptionem adiungendo in ipso mucillaginis, fœnugræci, & seminis lini, ana. ʒ. v. Mesue in cap. de asmate habet unam aliam descriptionem, quæ satis laudata est ut apparet in cap. allegato. infra apparebit una alia descriptio.

XLVIII.

DE ELLEBORO mirabile ad tineam.

℞. Olei laurini. ℥. ii. myrrhæ, ellebori albi ana. ʒ. i. s. lithargyrii ʒ. ii. ceræ. ʒ. ii. misce & fiat unguentum molle.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu apud nos. Elleborus secundum Mesue est barba alsugi: secundum Auerroem in. 5. col. elleborus est condisi, quod non creditur. uerum multi moderni computant condisi inter species ellebori, eo quod sternutationem commouet, tamen nostri doctores non ponunt species ellebori nisi duas. s. album & nigrum, qui satis noti sunt. infra in oleo de euphorbio ostendam melius, & condisi non est elleborus. secundum intentionem Mesue. quado niger nascitur apud radices arboris fructuosæ sunt fructus eius solutiui. Papias inquit. Anticira est insula ubi abundat elleborus ad capitis purgationem necessarium: & ponitur pro elleboro antiqua parte templi quæ ortus respicit. hæc ab aliquibus dicitur uelax, & ab aliquibus dicitur stranudella, eo quod puluis ipsius in naribus positus sternutationem commouet.

XLIX.

DE SEMPERVIVA.

℞. Olei uiolarum, olei rosarum ana. ℥. i. pinguedinis anseris. ʒ. vi. succi semperuiuæ. ℥. iii. bulliant usque ad consumptionem succi. postea adde croci. ℈. i. & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Semperuiua. s. maior secundum Circainstans dicitur: quia semper uiridis reperitur. Auic. in. 2. inquit: Semperuiua est sucutum. in cap. uero de sucuto inquit: Sucutum dicitur quod est semperuiua, & dicitur quod est species seminis mandragoræ, sed non recte, quia illud ca. de sucuto est corruptum. nam apud Arabes est symphytum. ergo est consolida maior, & sic si legis illud ca. de sucuto apud Aui. in cap. de symphyto apud Diosc. uidebis quod idem sunt. semperuiua apud Dio. uocatur. aizoon maius. dicitur quod omni tempore folia uiridia habet, dicitur & buphthalmon quod non est. nam buphthalmon est oculus bouis, aut zophthalmon, aut ambrosia quod non est. Aliud facit cap. de aizoon minori, & hæc est uermicularis, & ambæ notæ sunt aizoon uero est proprie nomen suum, quia componitur ab ai quod est semper. & zoi quod est uiua. unde semperuiua dicitur, quia semper folia uiridia habet, nascitur super tegulas plurimum, & in locis quibus stercora proiecta fuere, & alibi.

L.

DE SVCCO Enulæ.

℞. Succi radicum enulæ, lapacii ana ℥. vi. salis nitri, sarcocollæ, merdasengi. i. lithargyrii, masticis, ana. ʒ. s. uitrioli, aluminis iameni, ana. ʒ. i. s. argenti uiui mortificati. ʒ. ii. butyri. ʒ. v. terebentinæ. ℥. iii. picis naualis unc. ii. & fiat unguentum, butyrum & terebentina dissoluantur simul: deinde cum eis incorporentur species omnes: & ultimo omnia cum succis bulliant lento igne usque ad consumptionem succorum, & reserua.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Enula est herba omnibus nota, uide de ea in electuario de enula.

Salnitrum secundum modernorum opinionem est sal quod ignem accendere facit, & est sal quo Bombardarii utuntur: nascitur in muris ueteribus, quod quidam florem parietis uocat. Liber qui dicitur Bulchasis in tractato. 2. ponit operationem salis alchali, & est sal nitrum quod ingreditur in medicinis multis & hoc sal ut docet ibi, fit ex cinere cuiusdam herbæ quæ uocatur chali, seu usnen, ut apud Sera. & est stercus passerum.

Argentum uiuum inter metalla est computatum, mortificatur autem argentum uiuum cum saliua secundum artem. Auic. in. 4. cano. in fen. vi. de argento uiuo loquitur dicens, quod plurimi qui bibunt ipsum non læduntur eo, egreditur enim cum dispositione sua per inferiorem regionem &c. Nicolaus autem Florentin. lib. iiii. ad ultimum inquit: Argentum uiuum interius cum sumitur sicut est secundum plurimum nullam aut paruam efficit læsionem, & per hanc causam existimauerunt quidam quod argentum uiuum non sit in numero uenenorum: uerum ueritas est, quod est uenenum: immo ut dicitur multa uenena ex eo conficiuntur, & si maneret in spatio sufficienti, & non egrederetur uelociter, interficeret, ut fuit de quodam apothecario qui sitiens in nocte bibit argentum uiuum, & mane mortuus est, & ipsum quidem extinctum cum saliua deterioris est uenenositatis.

LI.

DE AMYLO.

℞. Olei sambucini unc. i. olei uiolati rosati, ana. unc. i. s. cerussæ. ʒ. x. thuris, masticis, ana. ʒ. i. camphoræ. ℈. i. amyli. ʒ. x. aquæ rosarum unc. i. albumina duorum ouorum, ceræ unc. v. coquantur simul oleum & cera: deinde addantur species aliæ propter infrigidationem, postea incorporentur simul albumina, & ultimo addantur boli armeni. ʒ. x. diligenter agitando cum spatula, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Amylum. i. amydum. Gal. in libro ad Parthenianum inquit: Amylum, omnibus notum est: est enim quasi medulla frumenti: nam apud nos amylum est succus frumenti in aqua diu macerati colatus & desiccatus. Amidum autem apud apothecarios nostros non est ualde in usu: sed in partibus Venetiarum apothecarii magis utuntur in faciendo quadam mixturam quæ fit ex zucchero albo, aqua rosa & amido: & hæc tria bene coquuntur simul addendo si erit necessitas parum olei amygdalarum dulcium recentium, & fiat inde confectio in morsellis: quam Veneti Sauonia uocat.

Oleum sambucinum. s. oleum quod fit ex floribus zambac: cuius descriptio inferius apparebit.

LII.

DE TEREBENTINA.

℞. Pulueris serpentariæ. ʒ. i. sarcocollæ ablutæ. ʒ. ii. s. sandaracæ. ℈. iiii. thutiæ præparatæ uidelicet, ut docet Bulchasis. ℈. ii. terebenthinæ lotæ cum aqua fumiterræ lib. iiii. s. camphoræ. ℈. s. unguenti de succo enulæ. ℥. vi. misce, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu. Terebenthina lachrymum est arboris satis notum. hanc quidam uulgo largatum uocant. Moderni multi computant abietum inter species terebentinæ, eo quod manibus cito inuiscatur: & arbor autem terebenthinæ

thinæ botin dicitur: & eius fructus granum uiride. Matth. autẽ syluaticus in litera t, inquit: Terebenthina est gummi arboris q̃ uocatur terebintus. idem in litera g, dicit gummi albotin. i. lacea: uide ergo ꝙ sibiipsi contradicit.

Serpentaria. i. dragõtea maior seu colubrina: uide de ipsa in hiera Hermetis.

Sarcocolla abluta. i. lota aut nutrita in aqua rosata aut in lacte asinæ uel mulierum, ut ostensum fuit.

Vunguentum de succo enulæ. i. helenii: eius descriptio fuit posita superius secundum ipsum.

LIII.

VIRIDE secundum Chirurgiam.

℞. Chelidoniæ, leuistici, herbæ centrigalli, lilifagi. i. saluię añ. M. s. myrrhæ. ℥. iiii. ceræ, terebenthinæ, ana lib. i. pinguedinis anatis lib. iiii. olei communis lib. vii. aloes. ℥. v. fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu: tamen secundum intentionem Compositoris est quoddam unguentum uiride quo utuntur chirurgici.

Centrumgalli. i. galli crista: & est quã gallitricum uocamus reperitur ex eo domesticum & syluestre: de quo uide supra.

EX ANTI. GVIL. PLACENTINI.

LIIII.

DE CERVSSA.

℞. Cerussæ. ʒ. v. lithargyrii. ʒ. ii. scoriæ argenti aur. i. dragantis drach. i. terantur & cribellentur & sumatur ceræ albæ. ℥. i. liquefiat cum. ʒ. iii. olei rosati, & proiiciantur, & incorporentur medicinæ in mortario: remouet enim excoriationem & adustionem ignis.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est multum in usu: sed hodierni apothecarii non faciunt ipsum secundum istam descriptionem. illa uero descriptio qua generaliter utuntur pro unguento de cerussa cocto: fit solum ex cerussæ & olei rosati ana partibus ęqualibus, & ambo bulliant ad ignem leuem & fiat ex eo pasta in magdaleonibus, & usui reseruetur: quidam addunt in ipso parũ lithargyrii, sed raro. Leonar. de preda palea in cap. de medicinis cõsolidatiuis ponit cerotum siue unguentum duro de cerussa coctum cum sepo castrati, istud est uerum unguentum, de cerussa coctum si admiruatur sepum, in reliquis est idem cũ descriptione quę omnibus communiter est in usu, & hoc satis est notum. reperitur alia descriptio quæ dicitur à multis unguentũ de cerussa crudum, & à multis dicitur unguentum album, & ab aliquibus dicitur unguentum de biaccha crudũ, & ambæ descriptiones sunt in usu, sed hæc descriptio infra apparebit pro unguento albo, quod idem est.

Cerussa. i. biaccha, & est ærugo plumbi, apud Auic. in. 2. cañ. est cinis plumbi, aut alasunoch: quod idem est. secundum Circa instans cerussa est flos plumbi siue gersa. gersa etiam fit ex succo serpentarię sicut dictum fuit in unguento marciatonis.

EX RAINALDO DE VILLA NOVA.

LV.

PRO capite puerorum, contra grossam, & crustosam scabiẽ, in lib. ii. cap. de scabie, seu pruritu.

℞. Butyri recentis, terebentinæ, axungię gallinæ recentis, olei uiolati ana. ℥. i. ceræ. q. s. & fiat unguen. quo ungatur caput ter in die, & post supponatur folium sicla. i. bletæ, aut brasicæ. i. caulis.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu, sed non ualde, sed uere à me fuit probatum contra crustam & scabiem puerorum mirabiliter ualere utendo ipso, ut docet Compositor.

EX NIC. FLORENTINO.

LVI.

DE Cicuta, in lib. v. ca. de duritie splenis.

℞. De tota herba cicutæ. ℥. vi. armoniaci. dimittantur nouẽ diebus in aceto. nono die bulliant ad ignem donec armoniacũ bene dissoluatur. postea colentur per pannum fortẽ, & illa liquofitas iterum bulliat, & addito oleo & cera fiat unguentum. Est enim potissimum contra omnem duritiem.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos non est in usu. Magister Pet. Argillata in ca. de duritie splenis habet unum quod idem est.

Cicuta uero aut succharam est herba satis no. apud Diosc. uocatur conios, hastas habet nodosas sicut marathrum, folia similia ferulæ, sed angusta apud Auic. in. 2. cano. uocatur suchasram, & inquit sic. inquit Diosco. crus huius plãtæ est sicut crus ferulæ, & folia eius sunt sicut folia cucumeris. Hic textus Aui. est corruptus, quia debet dicere hastas habet nodosas sicut marathrum, folia similia ferulæ, sicut dicit Diosco. Liber qui dicitur Bulchasis in tractatu. 2. inquit: Forma extrahendi succũ ex succharam. i. iusquiamo, quod falsum est. nam Serap. in cap. de cicuta ait, sucharam sic nominatur apud medicos, sed Arabes nominant eam scirharam uel zuccharã, & sic est quod zuccharam uel succharam est cicuta. Idem Serap. in fine eius capituli inquit. Et quando ponitur cicuta super testiculos puerorũ non dimittit cresrere eos. melior autem ex hac planta est illa quæ nascitur in Creta: & in Chio, & in Attica, etiã apud nos in multis locis hæc reperitur. unde si fricaueris folia ipsius recentia grauem odorem referunt &c.

Armoniacũ lachrymum seu gummi est satis notũ. Nicolus: & magister Petrus Argillata non ponũt dosim armoniaci, sed si ipsum facere uolueris. adde. ʒ. iiii. armoniaci, & confice, ut ipse Nicolus docet.

LVII.

DE RANIS, in lib. vii. cap. de curatione dolorum iuncturarum per medicinas conferentes à proprietate.

℞. Ranarum fluuialium euisceratarum & excoriatarum ꝙ uolueris, & laua eas nouies in aqua dulci & olla lapidea in solo sufficienti coquantur usq; ad consumptioenm uel dissolutionem carnium earum. postea colentur per pannum rarum fortiter manibus exprimendo carnes earum. hoc enim oleum pedibus unctum. & iuncturis optime confert, etiam locis cancrosis inunctum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nostros doctores est in usu, tamen non ualde. sed utuntur magis medici Mediolanenses, quia in ipso inueniunt mirabilem experientiam in illa materia. uerum est quod hæc descriptio non est illa quæ in usu est. nam Nicolus dicit: quod est unguentum de ranis. infra uero dicit. hoc enim oleum pedibus inunctum, & iuncturis optime confert. ergo descriptio Nicolai reducitur ad modum olei, uel ad modũ apozimatis, sed melius est fieri unguentum de ranis. secundum intentionem Petri de Tussignana positam apud eum in capit. de podagra sciatica & arthritica. quorum hæc est descriptio. ℞. sepi ranarum. ℥. i. s. butyri, agrippæ. s. unguenti de agrippa ana. ℥. i. olei camæmilæ, olei anethi, olei costini ana. ℥. ii. olei rosati. ℥. iiii. uitrioli. ℥. ii. ceræ albæ ℥. i. euphorbii. ℥. i. resinæ. ℥. ii. & misce fiat unguẽtum, & ungatur locus. Hæc uero descriptio à Modernis doctoribus pro unguento magis laudata est quã illa Nicoli. uerum infra apparebit una alia descriptio quæ est magistralis. & hæc est illa q̃ ab omnibus usitatur, de qua infra.

Rana secundum quosdam est de genere piscium quæ satis notæ sunt omnibus. Ipse Nicolaus in libr. 4. in cap. de speciebus serpentum facit cap. de ranis & buffonibus. & inquit: Buffo est de speciebus ranarum, & rana magna à quibusdam dicta botrax, & est turpis aspectus, uentrem habẽs latum & grossum & cutem durissimam difficiliter penetrabilem, & color eius declinat ad citrinitatem obscuram & oculi eius sunt ualde lucentes &c. Idem in cap. de animalibus aquaticis uenenosis inquit: Et ex eis est rana quædam rubea maligna inuadens animalia ꝑ transeuntia ut mordeat ea, & si non possit mordere insufflat ad ipsa sicut buffo insufflatione nociua. sine dubio species ranarũ sunt multæ, sed nõ utimur nisi quadam specie earum quæ morantur in paludibus, quæ note sunt.

LVIII.

DIVINVM optimum, in lib. vii. cap. de medicina generatiua carnis.

℞. Pimpinellæ, uerbenæ, betonicæ ana. M. terantur & bulliãt

in uino optimo albo usq; ad consumptionem quartæ partis uini.deinde coletur,& post colationem sumatur tota substantia dictarum herbarum,& ponatur in saeculo de panno lineo, & fortiter stringendo prçmatur cũ torculari uel baculis supra aliquod uas,donec tota substantia herbarum cadat in eo. deinde. ℞.de tota substantia herbarum & terebenthinæ ana. ℥.vi. ceræ uirginis albæ.ʒ.iiii.& pone in uase terreo nouo ad ignem donec dissoluantur,& misceantur cum dicta substantia herbarum: deinde supermittatur masticis.ʒ.i.& lactis mulieris.ʒ.ii.& bulliãt omnia sufficienter donec fit coctum,quod cognoscitur quando modicum ex eo proiectum in aqua frigida adhæret digito tangentis.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum apud nos est in usu,sed non ualet:sed quãuis non sit ualde in usu apud nos,forsan eo in aliis locis magis utuntur. Leonar.de preda palea in tractatu de neruis in cap.de uulneribus.ponit unguentum diuinũ à Deo datum:& est magistrale:ibi habet unam descriptionem,sed non est idem.

Verbena seu berbena est herba quæ apud Diosc.hierebotanum uocatur: quidam uocant ipsam sacrã herbam quæ sagmẽ .i.sanctimen antiquitus dicebatur:eo quod pagani in sacrificiis, & omnibus expiationibus ea utebantur.hæc autem herba inde nomen accepit quod sacerdotes eam purificationibus adhibere consueuerunt:in Passionario habetur, quod si medicus uisitando infirmum ipsam in manu portauerit ægroto insciente:&dicet ægroto qualiter habes:si æger dicet,bene,sanabitur, & si dicet,male,morietur.hæc apud nos in ciuitatibus nascitur: hanc quidam rustici herbam sancti Ioannis uocant,sed non recte.Papias berbena herba sagmen dicitur dicta quasi pura.Hçc & hierebotane dicitur grçce.

LIX.

DE LILIO, seu de radice lilii,in lib.vii.capit. de sudationibus.

℞. Radicis lilii in aqua decoctæ, & optime tritæ.℥.i. incorporentur cum.℥.axungiæ recentis liquefactæ, & cola, & cum ℥.i.aquæ rosatæ:deinde super addantur cerussæ pulucrizatæ. ʒ.ii.pulueris masticis,olibani,ana.ʒ.s.camphorç.ʒ.i.& optime incorporentur & usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu:maxime apud nos Lilium planta est: cuius species sunt multæ:de qua Serapio.in suo capitu.loquitur.

LX.

ALBUM, in lib.vii.cap.de combustione ignis uel rei ardentis,aquæ feruentis,uel olei,uel similium.

℞. Olei rosati.ʒ.iiii. ceræ albæ.℥.ii.cerussæ quantum sufficit ad incorporandum & inspissandum, & in fine addantur duo albumina oui.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est multum in usu: uerum est quod sunt ex hominibus qui utuntur ipso sub illo nomine: quidam utuntur sub nomine unguenti de biaccha crudi:aut de cerussa crudi ad differentiam cocti,quod superius scripsi.Rasis in libr.de diuisionibus in cap.de adustione inquit: Confert adustioni ignis unguentum de calce,& unguentum de cerussa, & magis ultimum,quod experti sumus. ad hoc est unguentum album, & cum est res magna,plurima indiget phlebotomia ex latere diuerso aut opposito:deinde curetur cum unguento albo: uolo quod intelligatur per unguentum album, quod est factum de cerussa & oleo rosato & cera,& non de pluribus.idem hodierni faciunt.

LXI.

DE CANTARIDIBUS, in.vii.cap. de saphati,tinea, & aliis pustulis capitis.

℞. Cantaridarum purgatarum puluerizatarum unc.ii. sulphuris unc.s.corticum nucis.s.nucis communis dictæ carea basilica seu regalis.℥.ii.sinapis,myrrhæ,ana.ʒ.I.mellis &aceti quantum sufficit,& fiat,& teneatur super locum per unum diem, postea eo amoto superponantur folia sictæ.i.bletæ uel caulium.

COMMENT. MANLII.

Istud unguentum non est in usu apud nos. Gliber.de Anglia in cap.de paralysi habet idem,sed non est omnino simile. Hoc unguentum secundum intentionem Dini Florentini est unguentum elhariel.hanc intentionem habent hodierni chirurgici,& eius descriptionem describit Mesue in suo antidotario de quo uide supra.

Cantarides secundum Nicolaum sunt muscæ uirides: quarum ortus est in frumentis ac aliis locis. secundum intentionẽ Cõpositoris debent esse purgatæ,uidelicet à malitia sua.Dios. inquit: Cantarides uirtutem habent putrefactiuam, sunt autem bonæ ad repositionem.in triticea segete colliguntur,quæ missæ in uase fictili,& desuper ligato panno imponũtur supra cacabum ubi acetum bulliat,ut uapore aceti bullientis eædem inclusæ necentur: quæ postea lino inseruntur uel in uase non piscato.i.uitreato reponuntur:meliores autem sunt uariæ grossæ & longiores,quæ super testam positæ combustæ uirtutem habent stypticam.Liber qui dicitur Bulchasis.i.Seruitor in trac.3. docet formam colligendi cantarides,& repo̅nẽdi eas, sed eius forma non est,ut docet Diosco. ipse.uero loco aceti ponit oleum uetus.Moderni uero ponunt acetum & non oleum.

EX LEONARDO DE PREDA PALEA.

LXII.

DE PLUMBO, in cap.de herisipila.

℞.Plumbi usti cum sulphuræ secundum Seruitorem. ℥.ii.litargyrii unc.ii.cerussæ,ammonii,ana unc.i.olei rosati quantũ sufficit,fiat unguentum molle.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu:maxime secundum istam descriptionem. Idem in cap.de cura cancri habet idem.Idem in cap. de ulceribus ambulatiuis habet idem. Sed uterq; ab isto differt. Plumbum uero apud Auic.uocatur alaunoch,& alhabar: ustũ uero cum sulphure secundum Seruitorem supecius in quadã fief ostendi.

LXIII.

DE LITHARGYRIO, in ca.de pruna,& igna persico.

℞. Pulueris lithargyrii unc.ii.cerussæ.i. biacchæ unc.s. olei rosati & aceti ana quantum sufficit,fiat unguentum in catia decoctum ad ignem, sed melius adhuc est ut fiat in mortario sine decoctione.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu:maxime secundum istam descriptionem.Petrus Argillata in primo cap.de phlegmone habet idem,& est simile,nisi quod deficit acetum.Rasis in.7.Almans. in cap.de his quæ ulcera consolidant, & in ulceribus multam habentibus humorositatem,carnẽ generant,& ipsorum remouent humorositatem:habet idem,sed non est in usu: idem habet Gul.Placentinus.

Lithargyrium secundum Dios.est scoria argenti:idem est secundum Pli.eius uero species sunt multæ,quia quædã species eius est quç fit ex plumbo,& quædam fit ex argento, & quædam fit ex auro,& quædam ex eis est nigri coloris,& quædam aurei: quæ quidem melior est cæteris. nam unguenta q̃ fiunt ex tali lithargyrio,declinant ad albedinem,& sunt nobilissime bonitatis:sed si lithargyrium fuerit nigrum aut habens in se aliquid plumbi,erit unguentum quod fiet ex eo nigrum & turpe hoc est satis notum.

LXIIII.

DIABUTION, ibidem.

℞. Minium indicum & terram nigram,de quibus tribus pingunt pictores ana.unc.s.olei.℥.iii.salis communis bene pistati. ʒ.ii.pone hæc omnia ad ignem in catia lento igne semper cũ spatula agitãdo, & decoquatur donec ad formam quam uis reducatur,& maxime ad formam ceroti.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum diabution non est in usu. Auic. in lib.4.in fen.2.in cap.de curatione prunæ & ignis persici in fine cap.inquit,cum ergo quiescit inflammatio,& remanẽt ulcera,curẽtur cũ eis quæ sunt sicut emplastra de merdasengi.i.de lithargyrio, & emplastra diabuticiarõ. Auicẽ.ibi nõ ponit descriptionem sed solum de ipso loquitur.& si facere ipsum uolueris, descriptionem habebis.

Minium est res rubea qua pictores utuntur. Cal. in libr. ad Parthenianum inquit: Armenianum uel minium optimum dicimus quod est leue, æquale ceruleum, frangibile, sine lapidibus nires habet crisocolle. hoc apud Dios. uocatur armenium nam ibi Dioscor. dicit idem quod dixit Cal. sed Simon non cognouit ipsum.

Endicum siue indicum est quædam res qua utuntur pictores ad pingendum colocem turchinum, & eius color tendit quasi ad cœlestem. Pictores de ipso habent cognitionē, quia eo utuntur. & hoc notum est, & fit de flore cuiusdam herbæ q̄ Arabice dicitur nil quo panni unguntur. Macer uocat ipsum osatim. unde uersus.

Osatis à græcis est uulgo guaido uocatus.
Non modicum quæstum præbens tinctoribus herba.

Moderni existimant ipsum esse uerum gualdum seu telassam, & est herba cum qua tingitur blauetum.

LXV.

DE CANCRIS fluuialibus, in cap. de cura cancri.

℞. De cineribus cancrorum fluuialium recentium, & de climia auri, & de aqua solatri quod sufficit, fiat unguentum peroptime ducēdo in mortario de plumbo cum pistello aut super tabulam plumbeam.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Cancri maxime fluuiales non sunt. Liber qui dicitur Bulchasis .i. Seruitor in tracta. 3. posuit formam comburendi sartas .i. cancros, & ait: Accipe cancros fluuiales uiuos quando sol fuerit in signo arietis .xiii. die mensis, intelligo lunaris, & pone in furno panis quousq; comburantur, & non conuertantur in cinerem.

Climia auri secundum Auic. melior est illa quæ aurea est ut cincinus glaciei cineritii coloris recens, & laminosa grossior. Guliel. lombar. inquit: Climia auri est superfluitas quæ adhæret parietibus uasis in quo purificatur aurum. climia argenti est superfluitas quæ adhæret uasi in quo purificatur argentum ultimo fit climia ex ære, & marchesita est sicut climia auri.

LXVI.

DE DRAGANTIBVS, in cap. de medicinis facientibus nasci carnem.

℞. Draganti. ℥. s. & ponatur ad mollificandum in aqua calida ad tantā quantitatem ut reduci posit ad formam collæ. nā istud unguentum est ualde conglutinatiuum. & si uis potes addere de sanguine draconis, & sarcocollæ ana parum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu secundum intentionem Luminis maleiucenus. hoc unguentum non reperitur ab authoribus.

Dragantum gumma est quæ apud Dios. uocatur tragacanthum. sed apud Serap. dragacantum. Pli. ait: Tragacanthum est spinæ albæ radice multum plantata apud medos & caucasum nascitur. Eligendum est tragantum album & limpidū & lucidū & dulce & leue, hoc satis est notum.

LXVII.

INCARNATIVVM Æsculapii, cap. de incarnatiuis in generali.

℞. Herbæ dictæ licii, quæ herba est tantæ proprietatis quod cæcatis pullis harundines tangunt oculos cum dictis foliis, & faciunt cum dicta herba reuidere, & dicta herba reducatur ad formam pulueris. & resinæ pini ana. ℥. ii. olei & ceræ quantum sufficit, & fiat unguentum, quoniam est mirabile.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu, sed secundum intentionem Leonar. est ex authoritate Æsculapii primi medici, quod ualet mirabiliter in illa materia, & est certum quod Æsculapius primus medicus fuit inuentor medicinæ ut existimant hodierni. Isido. inquit: Medicinæ autem artis author ac repertor apud græcos perhibetur Apollo. hanc filius eius Æsculapius laude & opere ampliauit. sed postquam fulminis ictu Æsculapius interiit, interdicta fertur medendi cura, & ars simul cum authore defecit. Latuitq; per annos pene quingentos usque ad tempus Artaxerxis Regis Persarum, tunc eam reuocauit ad lucē Hippocrates Asclepio patre genitus in insula choo.

Licium apud moder. fit ex succo fructus arboris quæ dafisaham dicitur. quidam hanc uocant bugiam sicut Matth. Syl. in litera. p. qui ait: Puluis bugiæ .i. puluis de radice arboris berberis: ipse Leonar. in cap. de undimia inquit. Licium est succus fructus cornastrelli, de ipso uero uide supra in descriptione pilularum lucis minorum, ubi melius fuit ostensum.

LXVIII.

DE FLORIBVS salicis, ibidem.

℞. Florum salicis uel succi foliorum ipsius. ℥. ii. lachrymi, uel terebinthinæ loco eius. ℥. ii. aspalti, uernicis humidæ ana. drac. i. colophoniæ .i. picis græcæ drach. ii. olei & ceræ. q. s. & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Salix autem est arbor quæ in aquosis locis semper nascitur ut est notum omnibus. Serap. in cap. de salice dicit. Quòd flos & rosa ipsius administrantur ab omnibus medicis in unguentis desiccatiuis. Isido. ait: Salix dictà quod celeriter saliat. hoc est uelociter crescat, arbor lenta uitibus habilis uinciendis. Auicen. in. 2. cano. tria de ipso facit cap. unum sub nomine aia, & ibi dicit quod est algarab dicta in ca. de gami. aliud cap. facit de garab. quo est salix uel species eius, & aliud sub nomine salicis, hæc apud græcos itea uocatur. Circa instans ait: Salix cortex & flores & folia, usui medicinæ competunt. Pet. de crescen. dicit: Salix est arbor nota sic dicta: eo q̄ eius planta in altum salit. Pli. salicis fructus ante maturitatem in arenam abit.

Lachrymum .i. lachrymum arboris balsami. nam ipse Leo. in cap. de fistulis ait: Olei uiti seu lachrymum, q̄ idem est: uel terebenthinæ loco lachrymi sine dubio secundum intentionem Compositoris lachrymum est opobalsamū, quia ipse dicit q̄ loco eius ponitur terebinthina ut faciunt multi alii.

LXIX.

DE PVLECIO, ibidem.

℞. Succi pulegii montani, succi calamenti, succi centaureæ uel pul. istorum, ana. ℥. i. olei myrtini, & ceræ quantum sufficit, & fiat.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum nō est in usu. Pulegium herba est satis nota: maxime pulegium cómmune .i. pulegium regale. Isidor. inquit: Pulegium apud indos piper preciosius est. Circa instans ait: Pulegium in tempore florum colligitur, per annum seruatur: folia cum floribus abiectis stipitibus in medicina ponuntur gliconium etiam est pulegium.

LXX.

DE CENTAVREA, in cap. de medicinis consolidatiuis.

℞. centàureæ minoris. ℥. i. aristolochiæ lon. ℥. v. uenæ tinctorum .i. rubeæ tinctorum, laccæ, an̄. ʒ. ii. terebenthinæ. ℥. i. olei masticis. ℥. i. ceræ. q. s. fiat ung.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Centaurea uero herba est nota. Io. Angl. in ca. de fluxu uentris ponit uersus, de cētaurea quod ipsa optime ualet in hæmorrhoidibus.

Centaurea iuuat neruos pectusq;, secundū .i. secūdinam
Eiicit, & uulnus solidat, uisum meliorat.
Incisas carnes radix contrita reducit.
Tussibus atq; sciæ ualet & muliebria ducit.
Si desiccetur & post bene puluerizetur.
Stringit hæmorrhoidas oleo si commisceatur.

Pli. inquit: Centaurea hac dicitur curatus chiron cum Herculis exceptus hospitio petractanti arma, sagitta ei excidisset in pedem: quare aliqui chiromon appellant: alia est centaurea maior, sed ista non est nota, nec fuit in tempore Macri: nam Macer inquit.

Sunt centaureæ species maiorq; minorq;.
Vt supradictis dixi de pluribus herbis.
Sed quia per paucas species est cognita maior.
Hanc prætermittens uires narrabo minoris.
Quam notam cunctis credo uulgaribus ipsis.
Apud nos in locis aquosis nascitur.

LXXI.

CITRINVM, ibidem.

℞. Terebenthinę. ℥. ii. cerussæ. ℥. i. olei myrtini. ℥. ii. argēti uiui:

cum saliua extincti.ʒ.s.ceræ quantum sufficit,& fiat unguentum in mortario sine igne propter argentum uiuum ne saliat.

COMMENT. MANLII.

Istud unguentum est in usu,sed sunt ex hominibus qui componunt per alium modum:dicitur autem citrinũ,quia eius color efficitur citrinus.Gul.Lombar.habet idem sed non est in usu:inuenitur aliud unguentum dictum citrinum.quia coquitur in pomo citrino,sed hoc non habet colorem citrinum: immo eius color tendit ad albedinem:cuius unguenti descriptio superius ostensa fuit:infra apparebit una alia descriptio quæ generaliter usui uenit &c.

LXXII.

DE HEDERA, in cap.de combustione ignis,uel aquæ, uel olei.

℞. Granorum & foliorum hederæ, & pistentur peroptime & extrahatur succus,olei communis ana partes æquales, ceræ albæ quantum sufficit:omnia in simul decoquantur usq; ab cõsumptionem succi:& postea proiiciatur supra acetum albũ, & malaxetur illud unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu.Hedera apud Auicen.in.2. cano.uocatur cussus,& sunt eius species tres.s.nigra,alba,& rubea,& omnes sunt acres stipticæ,& una quidem specierũ eius est quiddam quod nominatur laudanum, & cussus quidem in radice est laudanum aut aliud,ambo enim sunt propinquarum dispositionum. Serap.de hedera loquitur in ca. de uolubili in fine eiusdem capituli inquit:Eedem.i.laudanum colligitur ex una specie cussus & nominatur laudanum.apud Diosco.hedera uocatur cissos,& dicit quod multæ sunt species,sed tria sunt genera.s.alba nigra & elix. Hæc ab Auicen.dicitur rubea,alba uero semen affert album nigrum aut crocum,quam multi dionysiam uocant,elix uero non habet semen.ibi à Dios.confunditur sermo de hedera uolubili hypoquistidos & laudano: ex quo uidetur textus falsus.nam hypoquistidos non est hedera: nec est species eius.unde Serap.de hypoquistidos separatũ cap. facit.& illud quod dicit Diosco.in cap.de cissos.idem dicit Serap.ex authoritate ipsius in capitu.de hypoquistidos,& si bene consideretur uidebis quod ille textus Dios.est corruptus. Gal. in.7.simpl.inquit:Cissus uel laudanum.infra ait:Cissus uel hedera.Idem in lib.ad Parthenianum inquit: Hedera nascitur in diuersis arboribus parietibus uel petris uel in terra.Isido.hedera dicta quod arboribus raptando adhæreat:dicitur etiã hedera,quia libenter à capris editur,uel dicitur hedera, eo ꝙ hedis lactis abundantiam in escam teneris præbeat.

LXXIII.

DE VITRO, in capitulo de eradicatione uestigiorum.

℞. Vnum collum anghiestaræ uitri albi, & accendatur in igne & extinguatur nouies in succo lymonum, & hoc facto uitrum subtilissime tere,& loco ipsius ualet spuma uitri,& est melius si haberi potest: si autem non potest accipite supradictum uitrum.℥.ii.pulueris sandalorum alborum,pul.crystal. ana.ʒ.i. & din omnia super porfidum.i.lapidem quendã sic uocatũ bene ducantur cum aqua lymonũ,donec fiat unguentũ extendibile super locum quando uolueris extendere.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Collũ unum anghiestaræ dicitur uulgari nomine,sed à latinis dicitur insula,& hic est sermo Venetorum & astantium regionum.

Vitrum maxime album est laudabile, secundum Auicenna uitrum est inter lapides sicut stultus inter homines: species autem uitri sunt multæ,nam est uitrum album,rubeum,citrinum, uiride,& azurinum,sed nobilior cunctis est illud quod colorẽ habet album.

LXXIIII.

DE SANDARACHA, in capitulo de cura uulnerum.

℞. Ceræ albæ.℥.iii.terebinthinæ lotæ.℥.viii. masticis.℥.i.s. sandarachæ,saccocollæ,thuris ana.ʒ.vii.misce & fiat unguentũ malaxando in forti aceto,uel in bono uino montano albo, & habeas ipsum pro secreto,quia bonã operationem facit in omnibus membris carniformibus,& neruosis.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu.Sed Leonar. habuit ipsum pro secreto.

Sandaracha secundum Dios.in eisdem locis nascitur, in quibus aurumpigmentum. Eligenda quoque est quæ colore est rufa ualde & facile terribilis,munda,colorem cynabrii habens, hanc multi græci crediderunt esse aurumpigmentum rubeum, sed non recte.nam apud arabes sandaracha est uernix, & idem est apud Moder. Item Serap.in cap.de uernice ait:Sandarax.i. uernix.Item Ioan.Angl.in cap.de reumate ait: Vernix quę uocatur sandaracha penultima genitiui producta, quia ipsa breuiata uel correpta, tunc est idẽ ꝙ auripigmentũ.unde uersus.

Est sandaracha uernix medicorum non unctorum. Sandaracha.s.auripigmentum rubeum uel citrinum: quia color citrinus aliquando uocatur rubeus apud græcos, sed non recte ut dictum fuit.

LXXV.

DE VVLPE, ibidem.

℞.Iuniperi,terebinthinæ sublimatæ aã.℥. vi.axungiæ porci.℥.ii.pyrethri,gentianæ,piperis lo.baccarum lauri,aristolochię rotundæ,castorei,myrrhæ,salis ana.ʒ.ii.adipis ursi,adipis gatti, adipis tassi,mellis crudi,cerę rubeæ aã.ʒ.ii.armoniaci,assæ foetidæ,galbani,serapini,olei petrolei ana.ʒ.i.euphorbii, nigellæ, sinapis,laudani, masticis olei communis ana.℥.i.s. omnia suo modo terãtur & ponãtur in uulpẽ ad ignem,& coquãtur bene donec uulpes bene consumpta sit cum omnibus supradictis rebus,& fac ung.secundũ artem ex ingenio mirabile.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentũ apud apothecarios Moder.Papienses non est in usu,sed Mediolanenses utuntur ipso.magister Petrus argillata in cap. de podagra siue gutta frigida ponit unguen.de uulpe ipsius Mesue. ℞. uulpem integram interioribus euulsis, & pone in uase cũ aqua calida uino & oleo, & ultra hoc pone in isto uase saluiam,& roremmarino,iuniperũ,anethum,origanum,& maioranam,omnia ista bulliãt usq; ad uini consumptionem & aquæ,& tantũ bulliant,quod caro uulpis ab osse separetur,& postea in cocleari exprimatur & coletur:& ex ista colatura fiat unguentũ.hæc descriptio magistri Pet.uidetur esse oleum uulpinũ,quæ est de mente Mesuæ sed apud nos aliud est unguentũ de uulpe,aliud est oleũ uulpinũ.uerũ quidã sapientes dixerunt,ꝙ si addatur in illa colatura ceræ quantitas conueniens,potest dici unguentum de uulpe.

Vulpes apud Arabes uocatur taleb. Auicenna in secundo cano. narrat uirtutem suam dicens, quod quando uulpes coquuntur in aqua,& embrocantur iuncturæ dolorosæ ex ea cõfert uehementer &c.

LXXVI.

IRINVM, ob colorem.in capitu. de ulceribus uirulentis.

℞. Olei irini.i.facti de foliis liliorum coelestium.℥.ii.ponatur dictum oleum in bacili bene terso & mundo.deinde.℞.salis armoniaci.℥.i.s.& frica tandiu in oleo,donec illud oleum remaneat coelestis coloris,deinde recipe resinæ pini,& terebinthinę ana.℥.i.pul.indici.℥.s.& ceræ.q.s.& fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu, infra apparebit aliud unguen.quod uocatur de ireos, sed istud fit ex puluere radicis ireos,de quo infra.

EX PETRO ARGILLATA.

LXXVII.

DE MINIO, in cap.i.de phlegmone.

℞. Minii.ʒ.i.olei rosa. uel myrtini secundum quem uis.ʒ.ii. secundum quantitatem quam uis facere, misceantur omnia in cazola & bulliant ad ignem cũ paruo & lento igne usq; ad cõsumptionem olei,& semper misce cum spatula ne aduratur,& fiat unguentum in bona forma.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu apud chirurgicos ac alios.

Leonar.de roeda palea in ca.de medicinis cõsolidatiuis ponit cerotum de minio,& est idem.

Minium uero apud Auic.in.2.cano.uocatur sirengi. Serap. uero

uero uocat ipsum minium. & inquit: Afrengi.i.minium. Alexander, Paulus, & Alchindus dicũt ꝙ ipsum est azarcon, & alii dicunt ꝙ est afrengi, & fit ex plumbo quando ponitur in igne & inflatur & fit rubeum, pictores eo multum utuntur.

LXXVIII.

DE IREOS, in cap. de medicinis facientibus nasci carnem.

℞. Seui uacci.℥.vi.olei rosa.℥.iii.ceræ.℥.ii.radicum ireos.℥ i. thuris masticis, sarcocollæ, aloes, succotrini, aristolochiæ rotundæ añ.℥.i.terebentinæ.ʒ.ii.& fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Bartho. Montagna in suo antidotario habet idem Leonar. de preda palea in cap. allega. habet unguentum irinum, quod est factum de oleo irino facto de floribus liliorum cœlestium.

Ireos uero est radix lilii cœlestis. Scrap. in ca. de lilio inquit. ꝙ habet stipitem super quem est flos habens colores diuersos. & sunt albus citrinus, purpureus, & cœlestis, & propter diuersitatem istorum colorum nominatur ireos.i.arcus dæmonis.i.ab illo arcu dæmonis qui apparet in aere tẽpore pluuioso, & habet radices duras, nodosas, quæ habent odorem bonum. & hæc satis est nota.

LXXIX.

GRATIA DEI, ibidem.

℞. Ceræ albæ resinæ pini, armoniaci añ.℥.vi.terebentinę.℥.iii. galbani, olibani, masticis, myrrhæ claræ añ.℥.s. aristolochiæ rotundæ.ʒ.ii.terẽda terãtur & infundãtur in uino in quo decocta fuerint betonicæ, uerbenæ, cõsolidæ maioris, & minoris. centaureæ, pimpinellæ, hypericon, herbæ gratia dei, bauciæ añ.M.i.& postea extrahantur & malaxentur cum lacte mulieris. hoc unguentum generat carnem & consolidat, & est commune ad omnia uulnera.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum generaliter est in usu, sed moderni non cõponunt ipsum secundum istam descriptionem. illa uero descriptio qua utuntur est magistralis quæ ab authoribus non reperitur, sed hodierni chirurgici mirabiliter istam descriptionẽ laudant, quia mirabiliter generat carnem & consolidat: & est commune ad omnia uulnera, Fasciculus medicinæ in sua anatomia habet idem, sed non est simile: inutilis diuersitas inter multos est in hoc unguento. nam quidam dicunt ꝙ dicitur gratia Dei.i.a Deo datum. Alii dicunt ꝙ dicitur gratia Dei, a quadam herba quæ gratia Dei uocatur quæ eius cõpositionem intrat: cuius formam infra ostendam, & sine dubio est consonum ꝙ debeat dici unguentum gratia Dei, ab illa herba quam recipit, ut dicimus unguẽtũ de lithargyrio a lithargyrio quod recipit: & sic de singulis: sed quia hæc descriptio in usu non est ualde: hoc aduenit quia pauci inuenerunt eius descriptionẽ. infra uero apparebit alia descriptio quæ est magistralis: hoc unguentum apud quosdam dicitur unguentum ceraseos.

Herba gratia Dei apud Moder. herbaticos uulgo sic est uocata, & est herba: cuius longitudo est unius palmi, aut parum plus: folia habet similia hyssopo: florem habet inter folia paruum: cuius color tendit de bicoloribus ad album & purpureũ sicut herba quæ dicitur uolubilis quæ in uineis nascitur: radicẽ habet paruam & paucam. apud nos in pratis ualde abundat, & cognoscitur propter saporem foliorum: nã folia ipsius habent amaritudinem, prout centaurea minor aut parum plus.

LXXX.

DE CLIMIA, in cap. de medicinis cicatrizatiuis.

℞. Climiæ adustæ, colcotar adusti, añ.℥.ii. cerussæ, lithargyrii, añ.℥.iiii. puluerizentur, & cũ oleo myrtino & aceto uini granatorum & uino styptico.i.forti misceantur, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Climia uero secundũ Moder. est res sicut fuligo quæ adhæret superioribus partibus fornacis in depuratione auri, & tunc dicitur climia auri uel argenti: tunc dicitur climia argenti uel aliorum, & modum eius adustionis docet liber qui dicitur Bulchasis in primo tractatu.

Colcotar est uitriolum citrinum. Gal. in libro secretorum in cap. ad omnes ægritudines dicit ꝙ est atramentum album: ergo est uitriolum album, sed non recte. Ioã. Anglicus in cap. de ulceribus & uulneribus nasi ait: Colcotar.i.atramentum citrinum. & ita dicit Aui. in cap. de atramento: nos uero loco eius uitriolum uiride generaliter, aut uitriolum romanũ ponimus.

LXXXI.

DE VERMIBVS incarnatiuum, in cap. de medicinis incarnatiuis.

℞. Vtriusq; consolidæ, pilosellæ, utriusq; plantaginis, añ.M.i. uerminum terrestrium.℥.vi.terantur omnia & ponantur in lib. i.s. olei communis per septem dies: deinde bulliant modicum, & coletur & exprimatur, & tunc addatur seui arietini mundati lib.i. picis naualis.℥.vi. picis græce.℥.iii. armoniaci, galbani, opopanaci, terebenthinę, añ.℥.i.thuris, masticis, añ.℥.s. dissoluãtur gummi in aceto, & fiat unguentum, quod mirabiliter ualet.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentũ non est in usu. Vermes.s.terrestres sunt multum laudati. Isido. in cap. de uermibus inquit: Vermis est animal quod plerunq; de carne, uel de ligno, uel de quacunq; re terrena sine ullo concubitu gignitur: licet nonnunquam & de ouis nascantur ut scorpio.: sunt autem uermes, aut terræ, aut aquę, aut aeris, aut carnium, aut frondium, aut lignorum, aut uestimentorum. O quanta admiratio est ꝙ in corpore humano generãtur lumbrici longitudinis duodecim brachiorum: & isti uermes apud quosdam uocantur solea piscis. Serap. de uermibus duo fecit capitula, unum de lumbricis terrestribus ubi dicit: Isculi uel lumbrici terreni. Aliud de uermiculis hasotum quos dicit esse uermiculos paruos, qui quando tanguntur inuoluunt seipsos & sunt uirides. Auic. in.2.cañ. uocat ipsos charathin, & sunt lumbrici terrestres. Leona. de preda palea in ca. de medicinis & solidatiuis inquit: Puluis uenæ terræ.i.lumbrici terrestris: hi satis noti sunt.

Pilosella herba est satis nota: dicitur autem pilosella propter abundantiam pilorum quos in foliis habet: egò non inueni autorem autẽticum qui de ipsa speciale faceret ca. sed apud Moder. pilosella est herba, nascẽs in locis lapidosis siccis cum foliis quæ expandũtur super faciẽ terræ, & super ipsa folia habet pilos ab uno latere, & ab alio cum flore rubeo: hie a multis dum est recens comeditur. Existimauerunt quidam ꝙ hæc sit quam Auic. in.2.cañ. uocat fistulam, sed non approbo.

LXXXII.

DE MATRISSYLVA in cap. de fractura cranei.s.ossis capitis.

℞. Ex matrissylua recenti, & fac ipsam bullire in uino usq; ad consumptionem medietatis: deinde coletur, & in ipsa colatura addatur oleum & cera, & bulliat usq; ad cõsumptionem, & pone super durat matrem.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Leonar. de preda palea in cap. de cura ulcerum in generali habet idem, sed non est conforme: uerum differt parum. hoc unguentum uidetur esse idẽ cum uno emplastro quod describit Nicolaus Floren. sub nomine emplastri bouini quo communiter utuntur: cuius descriptio inferius apparebit.

Matrissylua apud Dios. uocatur periclimenon siue splenion siue splenaria, & est herba seu frutex, dictum fuit supra in unguento martiatonis. Leonar. inquit: Matrissylua.i.caprifolium. idem dicit Nicolaus de hac multi faciunt licium, sed est deterior in bonitate aliis speciebus licii.

Olei.s.olei.oliuæ, ceræ.s.usualis: hic magister Petrus non ponit dosim de istis duabus rebus, sed Leonard. ponit olei communis.℥.vi.ceræ.℥.iiii. Nicolaus uero ponit ceræ citrinæ, terebinthinæ, añ.ʒ.iiii. olei rosati.ʒ.ii. magister Petrus non habet resinam nec terebentinam. Leonar. habet resinæ terebentinæ añ. ℥.iii. bulliant omnia ad consumptionem medietatis succi, & fiat unguentum.

LXXXIII.

DE VESPERTILIONIBVS, in cap. de podagra, siue gutta frigida.

℞. Vespertiliones numero decem, & pone in caldario, & cooperi cum aqua pluiali, & coque usq; ad medi. consumptionem aquæ & cola, fiat unguentum &c.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentũ non est in usu. Vespertilio est animal quod de nocte uolat. Auicen.in.2.cano.de uespertilione sic ait: Dicitur ꝙ scrirazirac est lac eius, & dicitur ꝙ est urina eius. Lafrancus chirurgicus in ca.de panno.lentiginibus gutta rosacea cicatricibus ulcerum, & eorum cura inquit: Puluis paruorum murium siue uespertilionum, quod idem est.

LXXXIIII.

DE FORMICIS, ibidem.

℞. Terræ fornicarum cum ouis & toto.℥.iii.farinæ hordei & fabarum aã.℥.rosarum.℥.s. maluæ, mandragoræ aã.ʒ.vi. coq; rosas maluam & mandragoram in tribus libris aquæ usq; ad medietatem, & cola, & confice cum reliquis medicinis in mortario puluerizatis, addendo tria albumina, ouorum & utere.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum non est in usu. Formica est animal paruũ omnibus notum, etiam formica aliquando accipitur pro quadam ægritudine, de qua Auic.in.4.cañ.in fen.3.cap.de formica miliari inquit: Formica est pustula, aut pustulæ quæ ægrediuntur & faciunt accidere apostema purum, & ambulant, & fortasse, ulcerant, & fortasse resoluuntur, & tu iam sciuisti causam cuiusq; illorum, & color quidem formicæ ad citrinitatem est decliuis, & est inflammata cum substantia uerrucali & rotũda: & secundum plurimum habent radicem latam, nisi quædã species eius acruhaurod, & est radicis paruæ quasi sit pedens, & sentitur in omni formica sicut punctura formicæ &c. Leonar.de preda palca, in cap.de formica inquit: Formica dicitur esse pustula parua granata de cholera adusta denominata sic tali nomine per formam coloris citrini, & per quantitatẽ paruitatis, & similitudinem illius animalis, apparet.s.in colore formicæ citrinæ, & paruitate illius animalis & punctione.

Postquam dixi de formica quæ pustula uocatur, nunc uero uolo narrare de natura quæ inuenitur in formica. nam Isidor. inter minuta animalia computat ipsam, & inquit: Formica dicitur eo ꝙ ferat micas farris, cuius solertia multa est, prouidet enim in futurum, & præparat in æstate quod hieme comedat, in messe autem eligit triticum, ordeum non tangit dum pluit & super frumentum totum eiicit. dicuntur in Ætiopia esse formicæ ad formam canis, quæ harenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne auferantur, captantesq; ad necem persequuntur.

EX OFFICINIS, uulgo MAGISTRALES.

LXXXV.

DE ADIPIBVS.

℞. Olei camæmillæ, olei uio.aã.℥.vi.butyri recentis, adipis gallinæ aã.lib.i.ceræ quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

In usu est.

GRATIA DEI.

℞. Galbani, opopanacis, uiride æris, thuris, aristolochiæ longæ, masticis, myrrhæ aã.℥.i.armoniaci.℥.ii.℥.ii.ceræ.℥.viii.olei communis, lithargyrii aã.℥.xviii.bdellu.℥.ii.adamantis, calamitæ, lapidis hæmatitis aã.ʒ.i.conficiantur secundum artem addendo.℥.vi.terebenthinæ.ʒ.iiii.abiezi, & fiat in magdaleonis, ut est notum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu generaliter, uerum est ꝙ sunt ex hominibus qui cõponunt ipsum secundum istam descriptionem, & sunt ex hominibus qui componunt per aliam descriptionem secundum diuersitatem locorum, quãdo autem hoc facis, eius color est tripliciter. Scias autem ꝙ hodierni chirurgici laudant unguentum gratia dei, secundum descriptionem Petri Argillatæ, & illud uocatur unguentum gratia dei. propter herbam gratia dei, quam recipit de quo supra.

Thus dicitur a uulgo, incẽso. Circainstans ait: olibanum idẽ est quod thus gummi est cuiusdam arboris. iuxta Alexãdriam nascitur quod Alexandrinũ dicitur, & est melius & purius. nascitur etiã iuxta Damascenũ, & Damascenũ dicitur, quod est albũ purũ, & inuenitur thus grossum, ꝙ thus masculũ dicitur.

Adamas, scilicet lapis adamas. Serap. in capitulo de lapide adamas dicit, quòd lapis adamas est mes fluminis in quo est lapis de mes, & est flumen ad quod nunquam iuit aliquis nisi Alexander, & est in finibus corascen, & color eius approximat colori salis armoniaci, non est lapis magnes, ut quidam putauerunt. Simon Ianuensis ait: Adamas lapis durissimus, inter pretiosas gemmas computatus, sex angulos habens ferruginei coloris, quod multi mentiti sunt nõ posse frangi nisi cum hircino sanguine: aut plumbo, quod auri fabri experti negant. aliquando adamas magnes uocatur, sed falso.

Calamita.s.lapis calamita quæ a multis uulgari nomine sic est uocata, sed apud Diosco. uocatur lapis magnes, & est lapis qui inuenitur circa litus oceani apud trogoditas, & in India ab inuentore sic uocatus. iste est lapis qui attrahit ferrum sicut est notum omnibus. Aui.in.2.cañ.inquit. magnes est lapis qui attrahit ferrum, cum ergo aduritur fit ematites, dant mihi admirationem uerba Auic.dicentis, ꝙ quando magnes aduritur fit ematites.s.lapis ematites, quod ignoro, quia lapis ematites est in colore rubeo, & magnes nigro, quod non conuenit nisi forte ut arbitror, acquireret illum colorem ex adustione.

Abietinum est gummi abietis, & est sicut terebenthina, sed non est ita subtilis, ut est notum. Isido.in cap. de propriis nominibus arborum inquit: Abies dicta ꝙ præceteris arboribus longe eat, & in excelsum promineat: de qua Virgil.ait.

Et casus abies uisura marinos.

Quia ex ea arbores nauium fiunt. hanc quidam gallicum uocant propter candorem. Pet.de Crescen.dicit. Abies picea, & arexes, seu larices quasi eædem arbores sunt.

LXXXVII.

STAPHISAGRIVM.

℞. Staphisagriæ, saponis mollis aã.℥.ii.axungiæ porcinæ.℥.iii. argenti uiui extincti.℥.i.s.misce, & fiat unguentum.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu sub nomine unguenti staphisagrii: aut sub nomine unguenti pro piatolis, aut pro pediculis, aut pro soldatis, quod idem est.

Staphisagria autem secundum Serap. est granum capitis, & est dicta passula mõtana. Auic.in.2.cañ.ait: Staphisagria est uua passula montana, & est granum capitis, in monte libano inuenitur de eo plurimum, & est granum nigrum sicut cicer nigrum. Circainstans inquit: Staphisagria quæ etiam caput purgium dicitur: semen & herba simili nomine appellantur. dicitur enim caputpurgium, quia caput purgat: multæ est efficaciæ: semen usui medicinæ cõpetit, per decem annos durat. Isido. staphisagria, hoc est herba quinq; digitorum: huius semen &c.

LXXXVIII.

DE ANTHERA MAGNVM.

℞. Antheræ.ʒ.vi.rosarum rub.balaustiarum, corticum granatorum, gallarum, nucis cypressi, gummi ara.myrrhæ, myrtillorum, draganti, terræ sigil.coriandrorum præparatorũ, boliar. sandalorum rub.aã.ʒ.iiii. sanguinis draco.masticis, thuris, hypoquistidos aã.ʒ.iii.s.acaciæ, sumach aã.ʒ.v.bdellii, spodii, corallorum rub.aã.ʒ.ii. camphoræ.℈.i. copularum glandium.ʒ.vi.charabe, seminis plantaginis, aã.ʒ.iiii. olei rosa.lib.i.olei myrtillorum, olei cytoniorum, olei masti.aã.℥.vi.misce, & fiat unguentum secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: sed sunt ex hominibus qui cõponunt ipsum secundum istam descriptionem, & sunt ex hominibus qui componunt ipsum per aliam: tamen ista descriptio apud hodiernos doctores multum est laudata, & sunt ex hominibus qui uocant hoc unguentum constrictiuum: infrà apparebit una alia descriptio.

Anthera autem secundum communem opinionẽ est semen cuiusdam fructus qui dicitur a uulgo gratacul. Io. Anglicus in cap.de fluxu uentris in febre inquit. Anthera.i.semẽ rosarum. idem dicit in cap.de cura fluxus sang. Circainstans anthera dicitur flos rosæ: est autẽ quoddam quod reperitur inter rosam: eius fructus apud Aui.in.2.cañ.uocatur rubus: cuius fructus est sicut oliua habens interius lanam. idem Serap.in cap.de rubeo inquit: Sed rubus canis est maior rubo satis: nam assimilatur in magnitudine sua arboribus: & folia eius sunt latiora foliis myrti: in ramis eius sunt spinæ duræ. habet florem albũ: & fructus eius est oblongus similis nucleo oliuæ: qui quãdo maturuerit fit rubeus, & habet interius simile lanæ: qui quãdo deficcatur

catur aufertur quod interius est: & hæc est planta quæ apud Diosc. uocatur cynosbatus: in cuius summitate nascitur quædã res similis spongiæ:, & in ea interdum uermes inueniuntur. & & hæc apud ignorantes spina alba seu bedeguard uocatur.

LXXXIX.
DE ANTHERA MINVS.

℞. Olei rosati. ℥.vi. ceræ, antheræ, añ. ℥.i. acaciæ. ʒ.iiii. sandalorũ rub. rosarum rube. añ. ʒ.ii. boli ar. ʒ.i. misce, & fiat unguentum.

XC.
Rubeum Camphoratum.

℞. Olei rosati lib.i. & ℥.viii. lithargy. ℥.ii. minii. unc.iii.s. cerussæ. unc.i.s. thutiæ; cãphoræ, añ. ʒ.iii. ceræ. unc.ii. i æstate, & in hyeme. unc.i. fiat unguentum in mortario plumbeo cum pistello plumbeo, & sunt qui addunt chimoleæ. ʒ.vi.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: maxime apud chirurgicos: dicitur autem unguentum rubeum cãphoratum, ad differentiam alterius descriptionis quod dicitur album.

Camphora autem apud Serap. & Auic. est gummi arboris, ut dictum fuit: sed secundum Circainstas camphora est succus cuiusdam herbæ quæ in fine ueris colligitur, & teritur, & succus eius exprimitur, quod fæculentũ est residet, & abiicitur, q̃d purum est & liquidum retinetur, & soli exponitur & desiccatur, & reducitur in substantiam camphoræ. Io. Anglicus in cap. de sterilitate ait: similiter camphora frequenter odorata multũ impedit erectionem: & ideo dicitur in uersu cõmuni. Cãphora per nares castrat odores mares.

XCI.
DE CAMPHORA ALBVM.

℞. Olei rosati lib.i. ceræ nouæ albæ unc.iii. cerussæ. unc.xii.s. albumina ouorum numero.vi. in quibus dissolutæ sint ʒ.ii. camphoræ cum aqua rosata, & fiat unguentum secundum artem.

XCII.
PECTORALE.

℞. Mucillaginis psyllii, dragacanti, gummi ar. seminis lini, fœnugræci añ. unc.i. pinguedinis gallinæ, medullæ uituli, butyri recẽtis loti cum aqua uiolarum, añ. unc.i.s. olei uiolati, olei amygdalarum dulcium, añ. unc.i. ceræ albæ quantum sufficit, & fiat unguentum molle pro pectore.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est illud quo generaliter utuntur: uerum supra est posita una alia descriptio, quæ est ex authoritate Bartholomei Montag. sed non est idem: uerũ est q̃ hodierni autores laudant etiam illam sed in usu non est tantum. hæc descriptio in partibus Mediolanensibus est multum in usu.

XCIII.
DE LAPACIO.

℞. Olei uiolati. unc.vi. ceræ uirginis. unc.ii. succi lapacii in aceto infusi unc.vi. cerussæ, lithargyrii, añ. unc.ii. & ʒ.ii. camphoræ. ʒ.ii. misce, fiat unguentum, & lauetur cum aqua solatri, & optimum est.

COMMEN. MANLII.

Istud unguentum est in usu: maxime secundum istam descriptionem: eius autem descriptionem non repperi ab autoribus. uerum est q̃ Petrus Argillata in cap. de corrosionibus capillorum laudat unguentum unum factum de succo lapacii scriptum ab ipso, ut inquit: infra in cap. de tinea: ego autem uidi prædictum cap. totum, & prædictum unguentum non repperi, uerum est q̃ ipse in illo cap. describit duo unguenta, & in utroq; illorum ingreditur succus lapacii, sed non habeo certitudinem si sint de lapacio, aut non: lapacium autem est rumex, quod apud omnes notum est.

XCIIII.
PRO STOMACHO.

℞. Masticis. ℥.i. aloes. ℈.ii. garyophyllorum, cinnamomi, calami aro. añ. ℈.iiii. aquæ rosæ, & uini cytoniorũ añ. ʒ.iii. olei masti. ʒ.iiii. ceræ quantum sufficit, & fiat unguentum, quod est bonum & expertum.

COMMEN. MANLII.

In usu est.

XCV.
CITRINVM usuale, quod in colorem citrinum efficitur.

℞. Terebentinæ, olei communis añ. unc.vi. rasæ pini. unc.iiii. ceræ citrinæ. unc.iii.s. gummi elemi. unc.s. misce, & fiat unguẽtum secundum artem.

XCVI.
AD SCABIEM, quo si plantæ pedum, & manuũ ungantur, omnem scabiem delet.

℞. Olei laurini. unc.iii. thuris albi, ceræ mundæ, añ. ʒ.ii. argenti uiui mortificati cum saliua unc.ii. pinguedinis porci mundi, unc.v. salis communis triti, unc.viii. succi plantaginis, & fumiterræ ad libitum omnia misceantur, & fiat unguentum, & est mirabile.

XCVII.
MOLLITIVVM, quo utuntur Veneti.

℞. Mucillaginis altheæ, mucillaginis fœnugræci, mucillaginis seminis lini añ. unc.vi. lithargyrii auri lib.ii. terebenthinæ, medullæ cruris uaccæ añ. unc.iii. ceræ. unc.iiii. ireos puluerizati, olei seminis lini lib.ii.s. misce, & fiat unguentũ in bona forma.

Peroratio in. xiii. sectionem.

Vtilis tractatus de unguentis coadiuuante uniuersi orbis cõditore fœliciter expletus est. Sequitur nunc tractatus de emplastris super antidotarium domini Mesue ac aliorum doctorum in sacra medicina scribentium.

LVMIN. MAIORIS
SECTIO QVARTADECIMA.

EMPLASTRA CONTINENS. EX ANTID. MESVÆ.

I.
DIACHYLON, uulgo DIAQVILON magnũ.

RECIPE lithargyrii mundi triti & cribellati. unc.xii. olei irini. i. de ireos, & camæmillini, & anethini añ. unc.viii. mucillaginis seminis lini, mucillaginis fœnugræci, & radicum altheæ, & mucillaginis ficuum pinguium, mucillaginis passularum, & succi ireos, & succi squillæ, & hyssopi humidæ, & glutinis alchanach añ. ℥.xii.s. terebentinæ. unc.iii. resinæ pini, & ceræ citrinæ añ. unc.ii. conficiantur hoc modo, lithargyrium & suprascripta olea diu in mortario lapideo cum pistello ferreo conquassentur per spatium mediæ horæ, deinde bulliant super ignem leuem cum facilitate semper agitando cum spatula donec coaguletur totum, tunc deponatur ab igne & dimittatur infrigidari deinde, Recipe mucillagines ac alia & simul iterum bulliant donec efficiantur eius forma dura, deinde ab igne deponatur, & ponatur sup marmor, & fiat in magdaleonibus. inquit, Filius Zachariæ, acquiritur ei ex decoctione ut descendat a mollitie, & accedat ad spissitudinem uenguentorum, & liniatur in panno, & superponatur ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum est in usu, maxime secundum istam descriptionem. ipse autem Mesue intitulat hoc emplastrum diaquilon, sed secundum Modernorum opinionẽ debet dicere diachilon. i. compositio facta ex mucillaginibus & succis, & propter hoc a multis dicitur cerotum de mucillaginibus sine gummis. & sic si bene legis expositiones nostrorum doctorum uidebis q̃ emplastrum diaquilon magnum, & cerotum de mucillaginibus, & unguentum diaquilon sine gummis idem sunt, & qui non credit uideat in antido. Ioan. Serap. quod dicit. unguẽtum de mucillaginibus, & est diaquilon. idem dicit Gentilis super quintum cañ. Auic. Magister Petrus Argil. in cap. de scro-

fulis:ponit unguentum diaquilon,quod idem est. & ibi docet ipsum conficere cum gummis, de quo infra , supra est positũ unguentum de mucillaginibus ex authoritate Bartholomei Montag.quod potest fieri pro diaquilon sine gummis . Scias autẽ ꝙ generaliter apothecarii maxime,apud nos faciunt emplastra in forma molli;,& cerota in forma dura.de quo apothecarii Neapolitani admiratur,quia ipsi faciunt cõtrarium . nam emplastra faciunt in forma dura & cerota in forma molli.Leonardus de preda palea.in ca.de ulceribus profundis ponit emplastrum diasinicon descriptione Alexandri,sed dicitur emplastrum.i.dura confectio,eadem est opinio Nicolai.

Gluten alchanach.siue alchamach,siue alcanach quid sit generaliter ignoratur: uere nunquam uidi nec audiui ab aliquo uidisse authorem autenticum de eo mentionem facere.uerum secundum consuetudinem apothecariorum est colla piscium, quod non nego,nec affirmo. certe in partibus Romæ dictum fuit mihi ꝙ in rei ueritate gluten alchanach est quidam uiscus qui reperitur in Arabia super arborẽ assæ fœtidæ,tamen Deus scit.Magister Petrus Argil. qui sæpe & sæpius utitur isto unguento quod ipse describit in.c.allegato.& ibi loco glutinis alchanach ponit uiscum cum quo capiuntur aues,sed nos intelligimus uiscum quercinum quod conuenit in isto casu,tamen ego nõ affirmo quid sit,sed generaliter loco eius ponitur colla piscium,sed intentio nostrorum chirurgicorum uiscus quercinus etiam ualet.Si autem facere uolueris unguentum diaquilon seu emplastrum de mucillaginibus cum gummis oportet facere,ut docet magister Petrus Argillata.in cap. allegato.ubi sic ait:In fine descriptionis dicens.conficiatur sicut ipse Mesue docet in antidotario.& si cum istis addatur bdellium,serapinũ, armoniacum añ.℥.i.erit diaquilon gummatum siue cum gummis,tu uero scias si ponas supra unguentum diaquilon sine gummis,aut cerotum de mucillaginibus sine gummis illas tres gummas quas nominaui,tunc erit diaquilon cum gummis.

APPENDIX.

Medicamentũ διὰ χυλῶν,ex succis nempe,a Menecrate inuẽtum,hunc in modum Damocrates(ut GALENVS.vii.Medicamentorum per genera testatur,)numeris trimetris nõ ineleganter cecinit.

DAMOCRATES.

Præfati igitur,quo tandem pacto uulnera
A phlegmone secura recte glutines:
Posthac agemus quo modo cum phlegmone
Obsedit ipsa,curare queas commode.
Cum musculo læso,uel neruo quopiam
Vel & propinqua quando ossi membranula
Puncta diem post quartum continuus dolor
Et phlegmone febresq; cum symptomatis
Multa uigilia,tum delirio,& siti
Ac siccitate linguæ, crescantq; omnia
Et quotidie uergant magis ad deterius.
Et fœculenta sanies tenuis,uulnera &
Rubeant,propinqua item patiantur corpora
Distensiones,phlegmonas,œdemata,
Iras,uariis tunc abstine cataplasmatis
Qui mos iuuenibus est facere, quo phlegmonũ
Status effugientes non dent calumnus
Occasionem.at arti qui fidit suæ
Eum timere pariter cum ægrotantibus
Oportet,haud expectantem dum uicerit
Natura,uel fortuna quædam iuuerit.
Ergo pares, quibus consului affectibus
Quod & podagricis medicamentum conuenit
Ægris impositum, quo tu cupias tempore
Spatio quidem promptam agilitatem corpori
Progignit , ipsum nec cito permiserit
Callis,nec facile crebris angi insultibus
Morbosinitio prohibet increscere,
Cogit autem uigentes mox decrescere,
Nisi ad alia descendas facile medicamina.
Hunc pharmaci in modum sit compositio.
Lithargyrii læuissimi chrysitidis
Libras duas miscens,quatuor axungiæ
Valde uetustæ,annosæ atque crassissimæ
Et non olentis,non nigræ , non asperæ:
Sic nanque sumet pharmacum efficaciam.
Liquatæ diligenter siglina axungiæ ,
Membranulas salemq; mox deponito
In uas aliud ipsa percolans amplius :
Adiectoq; oleo,rursus cura ferueat,
Non omne pones oleum,sed partes duas,
Tertia manebit in expedito condita,
Si sit necessum iungere,ne absit longius.
Vteris omnino per hiemem,cum inditum
Medicamini oleum crassum longo tempore
Euaserit, lithargyrum & seruentibus
Inspegito,leui igne & assiduo coquas
Spatha mouens,quæ potior est ex picea
Cum cœperit mediocri coctum tempore
Medicamen hoc emplastri spissitudinem
Nec non fœtorem simili pacto pharmaci,
Ab igne cacabum confestim deponito ,
Curans per æstatem pauxillo durius ,
Sed hieme molliusculum,non inquinans tamen.
Moueto,quoad modice ita refrixerit:
Sic deinde rursus manibus durioribus
Totum subactum,ex olla transferri iube
Cum poscet usus,iterum ualide mollies,
Molliq; pelliculę diligenter illines
Permagna superaccommodamus splenia.
Si quando hoc emplastrum efficacius
Desideres ac neruos crassos musculos,
Durasq; mammas , atq; articulos super
Tumentes fieri, pondo radicum indito
Agrestis maluæ,purarum ac recentium
Sectarum in partes digiti crassitudine
Ac longitudine, in olla seruentibus.
At cum madorem totum, & uires pharmacum
Ex igne deposuerit colo traiice
Maluæ radiculam,leuem & lithargyron
Inspersum coquito,ut dixit prios, reponito &
Simili modo rursus,eodemq; utitor .
Vtriusq; tenere istud uirtutes ait
Inuentor Menecrates medicaminis
Primus,uir equidem erga artem affectus optimi
Etenim recentia seruat citra phlegmonem
Vulnera , eadem diuisa glutino
Iungere , tum phlegmone obsessa ulcera
Nimis, medicari & uulneratos musculos
Persuasit,sine quodam alio , quæ succurrere
Possunt,cataplasmatis, fomentis,spongiis.
At omnia,quæ facere confirmaui prius
Medicamen ex lithargyro,& axungia
Facit.optimum uero pessum diutinis
Recentibusq; uteri inflammationibus
Implere caua dilutum rosaceo
Vel myrteo bono,& cicatricem addere.
Summatim oẽ cataplasma,necnon pharmacum
Extrinsecus quod ipsis super infunditur
Superfluum esse dicit isto utentibus.
Profecto dignum scriptione est pharmacum
Iam & fidem promittit inuidis.
Hunc in modum ipsum præparari dictitat.
Septem æstiuis olei libras temporibus
Indes,alias eius dimidium repperi
Pinguis,recentis pariter & axungiæ .
Sed hieme,sicut tradit,conficies nouem.
At sex læuissimi modo lithargyri ,
Fœnigræci adhibet dimidium sextarii,
Et seminis tantundem † combusti lini,
Maluæq; agrestis pondo statuebat tria
Radicis , etiam num cui succus sit recens
Coquere ex aquæ sextariis bis quatuor.
Ollæ orificio amplo recenti fictili
Maluæ radix purgata , concisa itidem

† [illegible]

Et

Et tenuis,& contusa,ut fuerit indita,
Mox adde fœnigræci elutum probe
Liniq; semen, cum iam furcum emiserint
Et spissitudinem habeant expressum linteo
Succum teneto,libras implens quatuor,
Misensq; oleum totum incoquito carbonibus.
Cum uero tenues bullulæ ex maioribus
Crebræq;, in iis quæ cacabus tenet, emerserint,
Lithargyrum læuem protinus aspergito,
Igniq; non acri, sed assiduo coque
Dum succus una cum pingui fit torridus.
Medicamen appareat emplastrum melinum
Boni coloris,amolyntum,sed non nimis
Durum:uetu stis hoc qui inuenit pharmacis.
Vocabat ipsum non absurde διὰ χυλῶν.

ALIVD.

Et hoc eodem prodit genere pharmacum
Aliis licet misturis ipsum præparent,
Affectibus quos retuli,prorsus benefacit,
Summatim omnibus,& crudis,& quæ coqui
Mutariq; facile nequeant, ingentia
Et musculorum,& membranarum uulnera
Persanat,ipsorum nam facile subuenit
Punctibus, arthriticis iniectum item omnibus
Infestatos iam mitigabit diutino
Dolore. Sumit picis quam siccisimæ
Libras duas, ceræq; totidem ponticæ
Puræ, terebinthinæ liquidæ libras duas
Mannæq;, & thuris ueri unam pondo libram
At selibram,uel hac pauxillulo minus
Albi,recentis,ualde pinguis butyri.
Reliqua liquato acri igne,& assiduo simul:
Vbi cernis digitos pharmacum non amplius
Inquinare,cacabum a flamma deponito,
Mannam liquatis inde sic aspergito
Mouens medicamentum ualde rudicula,
Sic refrigeratum,& mollitum reponito,
Huic copiosum, tum recens rosaceum
Contemperans,ad caua,& carnis indiga
Adeo ulcera utere, tendonumq; phlegmonas,
Tum quæ nõ facile in pus mutantur candidum.

Et hæc Damocrates.

Quæ omnia quam breuissime Paulus lib.vii.cap.xvii.his uerbis perstrinxit.

Spumæ argenti lib.sex.

Olei (Æstate) librae (vii. / (Hieme) librae (ix.

Fœnugræci,sextarius dimidiatus.

Seminis lini,semixtarius.

Altheæ,libræ tres.

Althæam,ac semina in aquæ sextarii.xx.decoquito, donec parum relinquatur ex ipso,inde succi libris quatuor admixtis oleo decoque,tantisper dum bullæ defierint: deinde leuissima argenti spuma inspersa, igni clemente usq; dum manus non inquinet elixato.

II.

DE GRANIS LAVRI.

℞. Olibani,masticis,myrrhæ,añ.℥.i.granorum lauri.℥.ii.cyperi,costi.añ.℥.s.mellis colati quantum sufficit ad aggregandum & extendatur in panno,& calidum superponatur ubi oportet: fit autẽ tripliciter cyperũ,& de stercore uaccarum aut caprarũ sicco ad pondus omnium, inuenitur mirabile ad hydropisim.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum est in usu,tamen non ualde. Petrus de crescen.inquit: Laurus est arbor satis magna: cuius frondes sunt latæ & longæ,& folia semper uiridia & odorifera ualde,quæ arbor baccas facit quæ sunt fructus parui nigri quorum magnitudo est sicut auellanæ paruæ super quas sunt cortices nigri subtiles qui compressione franguntur in duas partes, & illæ sunt quæ competunt medicinæ.

APPENDIX.

Compositionem διὰ δαφνῶν, uel ex baccis Lauri malumus, VI.Medicamentorum per genera,Emplastra,Græcis diaphoretica, atq; [illegible] uocitata,explicans:similiter etiam. VII. inter Malagmata Asclepiadis, nec non libro Medicamentorum per Loca.IX.cap.III.GALENVS non inepte,quanquam ab hac Mesuæ longe diuersam,ostendit.

III.

DE GALLIA.

℞. Galliæ muscatæ,squinanti,añ.ʒ.i.s.ramich, sumach, acaciæ, hypoquistidos,laudani,gallarum nõ perforatarũ, calami aromatici, rosarum & seminis eius,quod anthera a multis modernis dicitur,sandalorum alborum & rubeorum,masticis,xyloaloes, garyophyllo.spicæ nardi,olibani,myrrhæ,costi, cyperi, absinthii añ.ʒ.ii.fiat eorum contritio bona:deinde accipe succi foliorum myrrhæ humidæ,foliorum lauri,aquæ ros. & uini pontici añ.℥.i.s.& submerge in eis calefactis tortellarum de seni.ʒ. iii. dactylorum siccorum numero.xii.dimittantur per diem & noctẽ: deinde terantur,& fiat sicut puluis,& misceatur cum muæ aromaticæ.i.cum speciebus.℥.iii aut.iiii.gummi asfi.s. gummi ar.ʒ.vii. coquantur omnia lento igne usq; ad spissitudinem mellis:deinde aggrega cum puluere rerum & tere diu in mortario,donec fiat totum uiscosum:deinde lini ex eo super lamina & suffumiga cum ligno aloes & epithimetur cum eo.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu:dixerunt autem ꝙ appellatur emplastrũ de gallia propter troch. de gallia quos recipit. Alii dixerunt ꝙ dicitur de gallia, quia in Gallia prouincia repertum fuit,& utuntur ipso Bartho.Montag. in suo antidotario habet unguentum de gallia muscata,quod in usu non est. Ramich uero est quædam confectio facta ex uariis rebus & reducta ad formam troch.sicut apparuit supra.

Galla.s.galla asiana,gallarum aliæ sunt perforatæ,aliæ non: sed non perforatæ sunt magis laudatæ in medicinis quam perforatæ. Circainstans ait: Galla est fructus quercus: quædam inueniuntur grossa & leuis & perforata quæ modicum ualet: aliæ reperiuntur in Asia & Aphrica: & dicuntur asianæ,quia paruæ sunt,& non perforatæ: quę uero inter eas inueniuntur grossiores,meliores sunt.

Tortellæ de seni.i.panis asfi,siue panis biscotellus: eius modum ostendam infra in confectione emplastri diaphœnicon.

Vinum ponticum.i.forte:nam põticus est sapor dictus fortis:potest etiam dici ponticum ab insula quadam sic nominata sed non est ad propositum.

IIII.

Relatum ad Andromachum.

℞. Sepi arietini,picis,añ.ʒ.xviii. gummi pini.℥.viii. ꝙ ex Auic. restituendum censemus.auripigmenti rubei & citrini,aluminis scissi,calcis non extinctæ añ.ʒ.xv.armoniaci.† ʒ.ii. dissoluatur armoniacum cum uino rubeo,& dissoluatur in igne,& dissoluantur cum eo olei lib.ii.& puluerizanda pulurizentur,& aggrega omnia simul secundum decentem modum præparationis eius,& utere ubi oportet expansum in lamina. † al. unc.ii.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu. Aurumpigmentum latinũ nomen est ab aureo colore. Isidor.in cap.de coloribus inquit: Arsenicum quod latini ob colorem auripigmentum uocant, sine dubio aurumpigmentum & arsenicum eiusdem sunt generis,sicut patet si legis cap.de arsenico apud Diosc.in cap.de auripigmento apud Sera.uidebis ꝙ idem sunt: species autem arsenici uel auripigmenti: secundum Diosco.sunt duæ.s.rubeum & citrinum: sed secundum Auic.sunt tres.s.album,citrinum, & rubeum: de quo uide supra. Liber qui uocatur Bulchasis in lib. i. docet modum comburendi & albificandi auripigmẽtum,& sublimandi ipsum,& comburendi & uertendi citrinum in rubeum: & de sublimatione arsenici,& de modo uertendi arsenicum citrinum in rubeum.

APPENDIX.

Idem.v.can.Auic.non ineleganter perscribit,uerum in simplicibus,ac ponderibus non nihil euariat.

V.

SINAPINVM DEMOCRITI.

℞. Ficuum siccarum pinguium partem unam, & infunde in aqua tepida per diem & noctem,tunc exprime fortiter ut nul

lus humor in eis remaneat: deinde ſinapi tritam cum aceto cũ eis miſceas diligenter diu cõmiſcendo, & ſit ſinapis pars una, & ficuum pars alia, ſi uehemẽtioris uirtutis facere uolueris pone de ſinapi partes duas: ſi autem minus ex ficubus partes tres, & eſt ſinapi partem unam. quando autem applicatur loco dimittatur in eo, & auferatur antequam uulneretur locus, & proprie quando ſolum calefacere oportet, & quandoq; dimittatur donec uulneretur, & proprie quando profundarum materierũ excluſionem quæris ſicut in talibus: in defectu uero ſinapis ſquibale caprinæ ponantur pridie in aceto infuſæ, & eſt ad hydropiſim & duritiem & dolorẽ ſplenis efficax. & quandoq; additur in eis fimus columbarum agreſtium, & radix enulæ, & ſemen naſturtii, & grana lauri, & confert ad frigidas & uentoſas ægritudines uiſcerum & ſplenis & hydropiſim & ſimilia, & eſt expertum ab antiquis medicis.

COMMEN. MANLII.

Iſtud emplaſtrum apud nos nos eſt multum in uſu. D. Raſis in libro diuiſionũ. in cap. de ſciatica & dolore iunctura anchæ, habet etiam hoc emplaſtrum. Synapis autem ſemẽ eſt ſatus notum. Columella in libro de culto hortorum inquit. Seq; laceſſenti fletum fractura ſynapis. hæc apud Arabes cardeldel dicitur. Serap. autem in cap. de ſynapi ex authoritate Dioſc. inquit: Eligendum eſt illud quod non eſt ſiccum nimis neq; extenuatum habens granum groſſum, & quando frangitur eſt album interius & eſt humidum. nam iſtud tale nouum eſt bonum.

Squibalæ caprinæ apud authores nõ inuenitur cap. ſub hoc nomine, ſed ſquibale apud græcos ſtercora ſuſt. unde per ſquibalas caprinas intelliguntur ſtercora caprarum, & ſub iſto uocabulo Auic. & alii de eis loquuntur.

Columbi agreſtes ſecundum multorum ſententiam ſunt columbi quos ruſtici fauacios dicunt, quorum ortus ſunt in arboribus. d. Raſis in lib. 1. aphori. inquit: Alchenebir. i. colũbæ ſylueſtres. Extimauerũt quidam ꝙ columbus ſylueſtris ſit ille qui apud Auic. 2. can. dicitur guareſcen: ſed non eſt certum.

APPENDIX.

SINAPISMI præparatio ab Ægineta lib. vii. cap. xix. ad uerbum ſic perpulchre explicatur.

Ficus aridæ pridie aqua tepida irrigandæ ſunt, Poſtero die præualide exprimendo ſtrenue læuigandæ, deinde acre ſinapi, cuiuſmodi Syriacum, & Ægyptium eſt priuatim conterendum affuſo illarum diluto, & maſſa confecta miſcendum. Siquidem uiolẽtius uoluerimus exulcerare, duas partes ſinapis cum una ficuum temperabimus: ſi uero mitius, e contrario, ſin mediocriter, æquis partibus utraq; confundemus. cæterũ ſinapi ante cõtritionem aceto dilutum, quem ad modum aliqui faciunt, inefficacius redditur. Atqui a ſinapis purgatione, & lauacri uſu, ſi dolor intenſus, rubor ue locus ſuffunditur, & puſtulæ oboriuntur, linteum ſucco maluæ, aut fœnogræci cum roſaceo irriguum applicemus, deinde roſaceo cerato addita ceruſſa utemur. In diſſolutis uero in quibus ſenſus oblæſus eſt, multum diuq; aduertere oportet animum, detegendo, & ſpeculando ſubinde partem, non ſentientes etenim, ſæpenumero ſupra modum miſcere exuſti ſunt, & caprarum baccæ cũ aceto cataplaſmatis inſtar illitæ efficaciores quam ſinapi ſunt, potiſſimum in his qui laborant Coxendice.

VI.

DIAPHOENICON Alexandri.

℞. Dactylorum uicinorum maturitati ſine oſſibus, ℥. v. tortellarum de ſeni. ℥. i. cytoniorum & proprie carnium eorum decoctorum in uino ſtyptico. i. forti. ℥. i. s. ſtoracis, calamitæ, maſticis, laudani añ. ʒ. iiii. acacie, ſucci agreſtæ, florum uuarum agreſtium, roſarum, ſandalorum citrinorũ, marchaſitæ, ramich, myrrhæ, aloes añ. ʒ. iiii. ceræ. ℥. iiii. olei ro. ℥. xv. uini pontici quantũ ſufficit ad infundendum infundenda: & confice ipſum ſecundum artem, & lini ex eo ſuper laminam, & cum xyloaloe ſuffumiga & ſuperpone.

COMMEN. MANLII.

Iſtud emplaſtrum eſt multum in uſu, maxime ſecundum iſtã deſcriptionem quæ eſt de mente Alexandri. ipſe uero Meſue deſcribit unam aliam deſcriptionem, ſed non eſt tantæ utilitatis ut eſt iſta, tamen infra apparebit.

Tortellę de ſeni. i. panis aſſus, & ab aliquibus uocatur panis azimus, & ab aliis biſcotellus, & eius modus eſt multiplex ſecundum diuerſa loca. nam ſecũdum quoſdam eſt panis biſcoctus factus de flore farinæ, de illa contrata uel de illa regione quæ dicitur ſeni. Ioa. Matthæus Gradi. in c. de fluxu uentris in generali. inquit: Huic quoq; addatur panis biſcoctus de Syria. ſup. quando intendimus facere confectionem ad modum emplaſtri ad magis incorporandum. nam talis panis ſic biſcoctus infunditur in uino uel aceto: & cũ pulueribus facta expreſſione reducitur ad formã emplaſtri, & talis panis biſcoctus appellatur tortellę de ſeni. & a Meſue ponũtur in emplaſtro diaphęniconis, ſine dubio tortellæ de ſeni in emplaſtro diaphœniconis intrant, ſed eius modus non eſt, ut docet Io. Matthæus gradi, & ignoratur quid ſit. Guliel. Placen. in troc. de uiperis docet modum faciendi, ut oſtenſum fuit ibidem: tamen melius infra iterum oſtendam. Matthæus autem Syl. inquit: Paſſime. i. tortelle panis azimi biſcocte de ſeni. i. de terra Hieruſalem: quoniam ibi Arabes impaſtant eas cum aqua decoctionis maſticis, paſſularum, uerum ſunt ex hominibus qui ſolum impaſtant cũ aqua decoctionis maſticis, ſed non recte. nam hodierni maxime ſapientes impaſtant ut dixi. & eius modus eſt ꝙ accipiatur farinæ frumenti purgatæ a furfure quantitas quam uolueris, & impaſtetur ea cum aqua decoctionis maſticis & paſſularum quantum oportet. & fiat ex eis panis in forma panis qui manducatur, & decoque in furno tantum ꝙ in colore efficiatur niger, & quod facillus teratur, & poſtea utere ubi oportet. Iſi. panis azimus eſt panis nõ fermẽtatus. nã azimus eſt ſine fermẽto ſincerus acrizimus, leuiter fermentatus, quaſi acroazimus. Flores uuæ agreſtis ſunt flores lambruſcæ. & hæc eſt quam Dioſ. œnanthium uocat. Matthæus Syl. in cap. de œnantio inquit: Ex authoritate Dioſc. œnantium flos eſt uitis agreſtis, quæ cum fecerit flores colligendi ſunt & deſiccandi: & alio nomine uocatur uitis, flores eius optime redolent, & ſiccantur in umbra, & in teſta reponendi ſunt, melius naſcitur in Syria. idem in litera. I. ait: ſanitum. i. flos lambruſcæ: & eſt flos uitis agreſtis. idem dicit in litera maſſaris.

Marchaſita eſt lapis qui ab aliquibus uocatur luminaris, eo ꝙ percuſſus ferro ignem emittit. dominus Meſue in cap. de lapide ſtellato de ipſo loquitur, & hic eſt lapis qui a Dioſc. uocatur lapis pyrites, & dicitur a pyr quod eſt ignis: quia percuſſus ferro ignem emittit.

VII.

DIAPHOENICON, confortatiuum ſtomachi.

Prius fiat cerotum cum ceræ. ℥. ii. olei roſa. olei nardini añ. ℥. iiii. deinde ℞. dactylorum ſiccorum numero xl. tortellarum de ſeni. i. panis uſti. ʒ. v. deinde funde biduo in uino odorifero, & accipe carnium cytoniorum decoctorum in uino. ʒ. viii. & tere cum dactylis contritione ultima, & miſceantur cum ceroto, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde proiice ſuper maſticis, olibani, abſinthii romani ſicci añ. ℥. ii. s. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, ſpicæ, acaciæ, *galliæ, ramich, calami aro. añ. ʒ. i. laudani. ʒ. ii. & iterum conterantur donec permiſceantur, deinde lini ſuper lamina ex eo, & ſuffumiga cum xyloaloe, & pone ſuper ſtomachum & hæpar & uiſcera. de meliori autem operatione eſt ut maſtix, & laudanum cum cera & oleis miſceantur, & ſic cum cæteris & emplaſtrum fiat.

*Galli [illegible] legendum.

COMMEN. MANLII.

Iſtud emplaſtrum eſt in uſu: ſed non tantum ut prædictum, quod dicitur eſſe ex deſcriptione Alexãdri: dicitur autem emplaſtrum diaphenicon. i. de dactylis. ſpecies autem dactylorũ ſecundum modernorum opinionem duæ ſunt. ſ. domeſtici & ſylueſtres, domeſtici autem ſunt fructus ex palmis domeſticis, & iſti ſunt noti. ſylueſtres uero ſunt dactyli dicti acetoſi, & iſti ſunt tamarindi, ut allegat dominus Meſue in cap. de tamarindis. eius arbor a mulus alcori uocatur. unde Ioan. Serap. in ca. de debilitate hæpatis inquit. oleum de calcala. i. oleum de floribus dactylorum.

APPENDIX.

Emplaſtrum διὰ χαλκίτεως, GALENI, ab his maxime diuerſum in unguentis numero. 1. abunde ſcripſimus.

VII.

Filii Zachariæ.

℞. Ceræ citrinæ. ℥. iii. medullæ cruris uaccæ, adipis gallinæ, mucillaginis,

mucillaginis, feminis lini, añ. ℥. iii. olei de lino quantum sufficit. si autem fortius facere uolueris adde mucillaginis altheę, & mucillaginis fœnugræci partes conuenientes, & pro oleo de lino ponatur oleum de cheiri citrina i. de uiola citrina uel utrunque, & si adhuc fortius facere uolueris adde hyssopi humidæ, & glutinis danaham quantum de una mucillaginum, & miraberis effectum ad ea quæ diximus.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum apud medicos Papienses non est multũ in usu. immo est in usu apud medicos Mediolanenses, quia in ipso inuenitur uirtus mirabilis. nam lenit duritiem nodositatũ & iuncturarum, & multa alia operatur. Gluten autẽ danaham uel zanach. de ipso uide in emplastro diachylon supra.

VIII.

DE ALLIIS, Alexandri.

℞. Spicarum allii mundatarũ. ℥. iii. s. storacis, aloes boni, bdellii añ. ℥. iii. terebinthinæ. ℥. iiii. axungiæ porcinæ recẽtis, adipis anseris añ. ℥. v. mastices, olibani añ. ℥. i. s. euphorbii. ℥. i. croci. ℥. i. s. ceræ citrinæ. ℥. xii. olei nardini. i. de spica nardi, & uini odoriferi añ. quantum sufficit.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu. Allium autem dicitur quod oleat, maxime allium domesticum, & est illud quod intelligitur quando simpliciter ponitur, & est aliud allium quod agreste uocatur, & istud appellatur scordeon seu tyriaca rusticorũ. Serap. in cap. de allio ex authoritate Diosc. inquit: Alliũ aliud est domesticum & aliud agreste, & est quoddã ex eo quod inuenitur in Babylonia quod non est diuisum in dentibus &c. Columella in libro de cultu hortorum inquit: Allia quæ infractis spicis & olentia &c.

IX.

RELATVM ad Aristarchum.

℞. Ceræ citrinæ, unc. i. terebinthinæ unc. vi. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, medullæ cruris uaccæ añ. unc. iiii. bdellii, myrrhę, olibani, storacis, opopanacis, aloes, masticis añ. unc. i. s. armoniaci. unc. iii. colophoniæ. ℥. vii. aluminis quod a uulgo de pluma uocatur. unc. i. spicæ. ʒ. vi. folii, calami aro. euforbii, granorum lauri añ. ʒ. vii. olei balsami lib. i. olei nardini & uini odoriferi. q. s. confice sicut sæpe narrauimus & utere.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum apud medicos Papienses non est multũ usuale, sed apud medicos Mediolanenses magis.

X.

DE MELLILOTO.

℞. Melliloti unc. vi. florum camæmil. fœnugræ. granorum lauri, radicũ altheę, absinthii añ. ʒ. iii. seminis apii, cordumeni, ireos cyperi, ameos, anisi. i. seminis fęniculi romani, spicæ, casiæ añ. ʒ. i. s. sampsuchi. ʒ. iii. ammoniaci. ℥. x. storacis, bdellii añ. ʒ. v. terebinthinæ. unc. i. s. ficuum pinguium numero. xii. sæpi caprini, resinæ añ. unc. ii. s. ceræ unc. vi. olei sampsuchini, & olei de spica. q. s. aquæ decoctionis fœnugræci, & camæmillæ & melliloti. q. s. ad infundendum, infusione diligenti misceantur & conficiantur, & epithimetũr cum eo.

OMMMEN. MANLII.

Istud emplastrum est in usu apud omnes maxime secũdum istam descriptionem. quia inuenitur in ipso mirabile iuuamentum ad omnem duritiẽ quæ est in stomacho & ad multa alia. Bartho. Montagna in suis consiliis in consilio de indigestione habet hanc descriptionem, sed nõ est omnino similis nec usualis. Ioan. Concorcgius in cap. de spasmo & thetano & cuzez ponit emplastrum etiam mollitiuum competens, & est emplastrum de melliloto. ponitur a Mesue in suo antidotario, & sic ista descriptio Mesuæ est nobilior aliis. Mellilotum autem est nomen cõpositũ a meli & lothos quod est trifolium. unde mellilotum inter species trifolii enumeratur, quidam sertulam cãpanam uocant, eo quod serto antiqui coronabantur, & propter id uocatur etiam corona regia. Serap. in cap. de melliloto ex authoritate Isaac eben amram inquit. Elchilelmelich est herba quæ habet folia rotunda uiridia & ramuli eius sunt subtiles multum: & folia rara & fructus habens uaginas subtiles rotundas sicut uirgæ puerorũ paruulorum, & sunt in eis grana pauca glauci coloris rotunda maiora granis synapis, & quod de ipsa administratur sunt illæ uaginæ, cum eo quod est in eis ex granis, miror quod hodierni generaliter ista herba nõ utuntur nisi floribus & non seminibus ut uult Isaac, & Auerrois in quinto colliget ait: Alchelilacmelec. i. mellilotum, uel corona regia. Circa instans ait: Mellilotum herba est: cuius semen simili nomine appellatur corona regia, semina cum ipsis cornibus colliguntur: per quatuor annos seruatur, semen cũ cortice in medicinis ponitur. ob quod miror ut dictum fuit, quia apothecarii id nõ faciunt. hæc autem herba apud nos in ciuitatibus inuenitur cum flore croceo boni odoris ut est notum.

Cordumeni. i. carui agreste, & alio nomine a Romanis chatda uocatur: sed apud nos cheisim campestre dicitur.

Sampsucus secundum Diosc. a Siculis amaracus nominatur herba est ramosa: multas uirgas super terram spansas habens cum foliis paruis & rotundis non dissimilibus neptę. i. calamẽto montano: & hæc est herba quæ a nobis maiorana uocatur quæ nota est.

APPENDIX.

Malagna διὰ μελιλώτου Asclepiadæ, Hieraticon inscriptum; nec non paulo inferius Andromachi. viii. Medicamentorum κατὰ τόπους, cap. v. apud GALENVM, a Mesue Emplastro longe diuersum legitur. Ægineta insuper ex Meliloto Malagma lib. vii. cap. xvii. haud quaquam omittit. Quorum compositiones de industria silentio inuoluere placuit, cum satis duxerim hæc indicasse.

XI.

Mistuca ad uulnera.

℞. Gariophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellæ, camæmillę, pentaphyllonis, uiolarum, herbæ uenti, caulis rubei, canapis renatæ, omnium añ. M. i. rubeæ quantum de omnibus. hæc omnia bulliant in uino usque ad medietatem: postea cola & colaturæ adde tertiam partem mellis, & cum eo bulliat: deinde cola & usui reserua.

COMMEN. MANLII.

Garyophyllata herba est similis agrimonię: cuius radix odorem garyophyllorum refert. hæc apud nos iuxta fossos inuenitur, & a multis sanamunda uocatur, & apud herbaticos dicitur pes leporinus, quod falsum est.

Herba uenti. s. herba uẽti maior quæ parietaria uocatur: minor autem uocatur consolida minor, ut dictũ fuit supra in unguento martiaton. Parietaria autem apud Auic. in. 2. cañ. uocatur herba uitri, sed apud Dios. uocatur helxine aut parthenion quod falsum est, quia parthenion apud ipsum est herba quæ a modernis uchuen uocatur: & apud Sera. matricaria & sic si legis ca. de parthenion apud Diosc. cũ ca. de matricaria apud Serap. uidebis quod idem est. ergo parthenion non est parietaria. hæc parietaria apud nos nascitur in tectis, & uocant eam rustici ueraggium.

Caules rubei sunt caules sic nominati, quia eorum color rubeus est: in hortis inueniuntur: quorum folia & stipites rubrorum habent colorem.

Canapis renata. i. syluestris, & secũdum quosdam iste textus est corruptus: quia debet dicere canapis syluestris aut summitates canapis. Dinus aũt Florent. in suo antidotario habet eandẽ mixturam: & loco eius habet summitates canapis.

Rubea. s. rubea tinctorum: de qua diximus supra.

EX NICOLAO.

XII.

APOSTOLICON.

℞. Lithargyrii. *℥. vi. ceræ rub. colophoniæ, añ. †℥. ii. propolei, uisci quercini, ana *unc. i. armoniaci, lapidis calaminaris, ana †. ʒ. vi. masticis, olibani, mũmiæ, ana * unc. i. terebinthinæ, galbani, bdellii, myrrhæ, chalcucecaumeni. sarcocollæ, lepidos calcis, diptami, aristolochiæ longæ, prassii uiridis, opopanacis, ana †ʒ. iii. conficitur sic, galbanum, armoniacum, & opopanacũ aliquantulum contusa ponantur in uino una nocte, [illegible] ut bene cooperiantur & mane bulliant donec liquefiant, & per captiã colentur, & iterum bulliant ad consumptionem uini, deinde lythargyrium in subtilissimum puluerem redactum cum sufficienti oleo in caldario distemperetur, & super ignem mittatur, & cum spatula agitando tandiu bulliat donec superpositum lapidi in modum ceræ inspissetur, & statim addatur cera, qua

*al. ʒ. xviii. †al. ʒ. vi. *al. ʒ. iii. †al. ʒ. i. *al. ʒ. i. s. †al. ʒ. i.

liquefacta addatur colophoniæ: postea addatur mastix, olibanum, & myrrha, & facto interuallo ponatur bdellium, & uiscus quercinus, liquefacto uisco ponatur terebinthina, ea liquefacta ponatur caldarium in terra, & tunc gūmę in ipso caldario paulatim ponantur, iterum super ignem ponantur & cum spatula agitando aliquantulum dimittantur bullire: postea addatur sarcocolla, deinde lapis calaminaris, facto interuallo ponatur flos æris & lepidos calcis, post hæc chalcucecaumenon semper cum spatula agitando, donec aliquantulum rubere inceperit, ad ultimū diptamū & aristolochia rotunda: deinde infundantur in aqua frigida, & ab aqua abstractū manibus exprimendo & malaxādo ita tractetur, ut tota aqua inde exeat, & in unctis manibus oleo laurino magdaleones informentur, & usui reseruentur.

COMMEN. MANLII.

Emplastrū dicitur dura confectio. Apostolicon .i. suprapositum, uel supra missum interpretatur. Gilib. de Anglia in cap. de uulneribus in partibus interioribus habet unam aliam descriptionem quæ eadem est: hoc emplastrum est in usu.

Propoleum uel propoleos secundum Compositorem est fauus siue cera. Gilibertus ibidem dicit, ꝙ propoleos est cera alba: sed hoc non approbatur a sapientibus: nam propoleos est sordicies alueariorum apum quæ uocatur mum: quod patet per Diosco. qui de cera propolei singulare facit cap. & inquit: quod utilis est rufa, & odorata sicut storax, & mollis non ualde: quam manibus si uolueris duces ut storacem. hæc uidetur esse cera quæ apud Auic. in. 2. can̄ uocatur mum, ubi sic inquit, ꝙ mum purum est paries domorum apum: in quibus faciunt oua & pullos, & adducunt eis mel, & mum quidem nigrum est sordes fenestrarum intrinsecarum & forinsecarum. Auer. in 5. coll. ait: Alumen .i. cera citrina. Serap. in cap. de cera, de ipso mum loquitur, & inquit ex authoritate Dioſc. sed mum est superfluitas & sordes quam apes proiiciunt extra domicilia sua, & reperitur in aluearis, & melius, mum est illud quod est rubei coloris, odoris boni simile storaci non duræ substantiæ: sed potest malaxari sicut storax. hæc est sordes uasorum apū quæ inuenitur in orificiis aluearorum ipsarū apum: & hanc uidi ponere in dicto emplastro non inconuenienter. nam emplastrum ex ea redditur attractiuum, ut uult Compositor.

Viscus quercinus lachrymū est arboris lene, & uiridis coloris, intus obrusum & nihil asperum habens, supra de ipso melius ostensum fuit in unguento quercino.

Lapis calaminaris secundum Compositorem est lapis magnes. Gilibertus ibidem dicit: Lapidis calaminaris .i. calamitæ quæ apud modernos ignoratur communiter, quia lapis calaminaris non est lapis calamitæ .i. magnes: immo lapis calaminaris est lapis qui a uulgo calamina dicitur, quo tingitur æs: in antidotario uero uniuersali in eodē emplastro est positum giro .i. lapis calaminaris, lapis uero calamitę est lapis qui attrahit ferrum, secundum intētionem Simonis Ianuensis lapis calaminaris est species thutiæ, sicut apparet in cap. de cadmia: & apud nos est notum ꝙ lapis calaminaris, & lapis calamitæ idem non sunt.

Calcucechaumenō .i. æs ustū. Gilibertus ibi dicitur dicit: Calcecumenon .i. æris usti. Dioſc. in ca. de ære usto dicit: ꝙ alii calcucechamenon uocant, & sic est.

Lapidos calcis uel lapidos calcu .i. squamma æris. inuenitur autem in aliquibus descriptionibus istius emplastri scriptum lapis calcis, sed debet dicere lapidos calcis: quia Gilibertus ibidē dicit: Lepidos calcis .i. batturæ æris. Dioſ. in cap. de lapide dicit bona est quæ ex acutis ciprinis fit: quæ & patia dicitur aut elitis nugax quæ ex tenero æramine fit. hæc apud arabes tubel uocatur seu squāma seu batturæ ęris, seu cuiusq; metalli: Circaīstās dicit: Ferri ferrugo & squamma ferri eiusdem sunt uirtutis. idem dicit Mathæus Syluaticus: tamen aliud est ærugo, aliud ferrugo, & aliud squamma uel scoria. nam squamma uel scoria est illud latum uel tenue quod euolat percussionem a fereo: ferrugo est ꝙ̄ p excoctionē liquescit a ferro, alia uide ibi.

Prasium uiride secundum Cōpositorem est flos æris. prassium autem album est marubium, flos autem ęris apud multos est uiride eris. sed secundum Simonem Ianuensem aliud est uiride æris. aliud est flos æris uerum hodie pro flore æris uiride æris ponitur. inuenitur autem in antidota. Ioan. Serap. unguētum de ziniar .i. uiride æris. Auic. in. 5. can̄. habet unguentum de flore æris, quod idem est. ergo flos æris & uiride æris idē sunt. ut ostensum fuit supra. uerum est ꝙ Serap. in libro de aggregatione simplicium facit cap. de ziniar .i. ærugine æris siue uiride æris: & aliud cap. facit de ære, & quæ ex eo fiunt. Et ibi docet modum faciendi florem æris, & inquit. flos æris fit secundum hunc modum: quando liquefit æs in botis metallorum & extrahitur a climia & est in botis aliquantulum terræ incensæ de subtus in fundo & æs purificatū dimittitur currere in loco ubi colatur. tunc purificatores eius proiiciunt super ipsum aquam dulcem donec coaguletur: & faciunt hoc donec infrigidetur, & est aqua clara: ex hoc ergo quod accidit æri ex aggregatione partium adinuicem fit hæc substantia, & est flos æris. alia uide ibi.

XIII.

OXYCROCEVM.

℞. Croci picis naualis, colophoniæ, ceræ* an̄. unc. iiii. terebinthinæ, galbani, armoniaci, myrrhæ, olibani, masticis, †an̄. unc. i. & ʒ. iii. aceti phialam, Nic. habet, fiat autem hoc modo. galbanum & armoniacum contusa in sufficienti aceto ponantur per noctem, & mane ponantur ad ignem usq; ad liquefactionem & liquefacta colentur per raram paruam, & coquantur iterū ut aliquantulum consumetur. tunc addatur pix naualis bene colata. liquefacta pice adde cerā, & ea liquefacta addatur colophonia & terebinthina: interuallo facto ponatur mastix, olibanum & myrrha, & semper cum spatula agitando, ad ultimum cum fuerit bene coctum in aqua frigida infundantur, & ab aqua extracta manibus exprimantur ut aqua inde exeat & super marmor inunctum oleo laurino cum puluere croci superposito malaxetur, & factis magdaleonibus usui recondatur.

*aā. unc. ii. †aā. unc. ii.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum est in usu & maxime secundum istam descriptionem. dicitur autem oxycroceum ab oxy quod est acetum, & croceum a croco dicitur, ualet proprie ad fracturam ossium & ad dolorem eorum & ad multa alia. Gilibertus de Anglia in ca. de uulneribus in partibus interioribus habet unā aliam descriptionem quæ idem est. Bartholomeus Montagn. in suo antidotario habet unam aliam: sed non est similis huic nec in usu est. crocus aūt de quo intelligitur est crocus orientalis seu cōmunis qui a uulgo zaffrā dicitur. Papias ait: Crocus dicitur ab oppido ciliciæ quod uocatur coricium.

EX RASI.

XIIII.

DE CASEO, in lib. de ægritudinibus iuncturarum cap. de cura propria lapideitatis.

℞. Caseū antiquū longi temporis, & nasturtiū & pulueriza simul. postea accipe pedes porci antiqui salsi & coque, & cū illa aqua accipe nasturtium & misce caseum & fac emplastrum super iuncturas lapideas, & rūpetur cutis & exibit uentositas omnis, & sic patiens sanabitur, & expertus sum illud sæpe.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu. Caseus secundum Auic. in 2. can̄. quandoq; ex sero, & est ille qui nominatur recocta matura, recens uero est frigidus & humidus in tertio, & salitus antiquus est calidus & siccus in eo. Isidorus. in ca. de escis ait: Caseus uocatur, ꝙ careat sero quasi carenum.

EX AVICENNA.

XV.

MIRABILE, Andromachi. in. v. can̄.

℞. Granorum quæ inueniuntur in fructu plantæ quæ dicitur anmeli, baurach rubei .i. salis rubei, salis armoniaci, aristolochię creticæ, & radicis cucumeris asinini, & gummi albotin omniū an̄. aur. xx. piperis, macropiperis, armoniaci, amomi, xylobalsami an̄. au. x. thuris masculi, myrræ, resinæ siccæ. aldabac frigidæ an̄. aur. x. lactis arboris mori aur. x. ceræ, aur. xxx. & adipis capræ aur. xv. amurcæ olei de lilio quantum sufficit ad conficiendum medicinam. terantur medicinæ siccæ & fricētur etiam & inūgat qui fricat eas manus suas, ex amurca olei de lilio. ut cū permixta fuerint omnia bene, reponantur & reseruentur, & cū necesse fuerit uti eo ad auferendam laxitudinem, tunc sumatur

de eo

de eo.unc.iii. & adipis anatis. ℥.iii. & olei de alcanna. ℥.iii. & permisceantur & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu, hic Auic. dicit.

℞. Granorum quæ inueniuntur in fructu plantæ quæ dicitur aumeli: sed non dicit quæ planta sit. uerum ipse in 2. can. de ea capitulū facit dicens. ꝙ aumeli est oleum dulce ualde spissum sicut mel, & spissius eo extrahitur ex crure arboris quæ est in terra Nurciæ dulcis, & fit ex eo oleum, & cum eo admiscetur etiam oleum de flore eius, & nominatur aumel & oleum mellis, & melius ex eo est quod est magis clarum & spissum, & antiquius &c. neq; per id cognoui quid sit. Isido. inquit. oleamella nascitur in palmaria Syriæ ciuitate ex eo ita appellata, ꝙ ex tunc oleum defluat in crassitudine mellis saporis suauis.

Aldabach siue dabach est uiscus quercinus: sicut apparet apud Serap. in cap. de uisco. Idē dicit Auic. in suis synonimis.

Amurca olei de lilio. i. fęx olei de lilio. Diosc. inquit: Amurca fœx est olei nigra & aquosa cum premitur: quæ coqui solet ad mellis spissitudinem, & sic uetustatem accepit. Leona. de preda palea in cap. de cura scrofularū inquit: Amurca olei antiqui. i. fœx olei. Item Io Anglicus in cap. de paralysi dicit: Fęx olei oliuarum quæ uocatur amurca. Serap. in cap. de oliuis dicit: amurca olei quando coquitur in uase æris cabrusci quousq; ingrossetur. & fiat sicut mel.

Oleum de alcanna. i. oleum de cyprino: unde oleum de alcāna. i. oleum cyprinum: & modus eius infra apparebit.

XVI.

AVREVM, in.iiii. fen.iiii. cap. de curatione eorum quæ sunt difficilis consolidationis.

℞. Merdasengi aurei boni, eminam unam ceræ, & radicis almezereon añ. aur. xxxvi. floris æris. aur. xviii. limaturæ auri tritæ, limaturę almerdasengi, añ. aur. xl. olei antiqui lib. iii ponantur super ipsum in primis merdasengi, & aurum, & flos æris: deinde reliquę medicinę, & iterum sumitur ostracum furnorum, & cinis uenarum, & plumbum combustum ablutum, & fiat ex eis emplastrum cum oleo myrtino, & oportet ut sit illud oleū inspissatum cum merdasengi. uerbi gratia. ℥. i. & aceti acuti, in triplo ipsius, & ex oleo, aut oleo myrtino, aut oleo anethi. ℥. i. moueantur cum facilitate donec resoluatur merdasengi, & inspissetur, & nō aduratur & acceruati de eis cortices æris, & flos æris, & calx abluta sine exquisitione fiat ex eis puluis, & antecedat & liniat ea cum melle: deinde puluerizetur super hunc puluerem contritum æris partes. ii. ceræ. x. dissoluantur digitis in sole, & administretur aut cerussę & aluminis añ. partes. viii. corticum æris, salis gemmę, thuris, floris æris, corticum granatorum omnium añ. partes. ii. calcis partem. i. ceræ partes. x. olei myrtini quantum sufficit, & iterum merdasengi olei añ. lib. i. gallarū non perforatarum, aristolochiæ añ. ℥. i. armoniaci. ℥. i. minuti thuris. ℥. ii. fiat ex eis linimentum super ignem, & moueatur cum radice cannæ.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu: dicitur autem emplastrum aureum ab auro, eo ꝙ limatura auri ingreditur: non dicitur autem a lithargyrio auri, ut quidam crediderunt: aurum autem inter metalla est positum. Pli. ait: Auro effuso inest argentum uario pondere alibi dena, alibi octaua parte, in uno tamen galliæ me alio quod uocant albucrarense tricesima sexta portio inuenitur: ubicunq; una argēti portio est: electrū uocatur &c. electrū etiam uocatur succinum. i. chachabre. Circainstans ait: Aurum temperatius est aliis metallis, aurum de uena terræ fit per decoctionē: & in decoctione id quod superfluum est ab auro separatur & cathimia seu spuma auri uocatur. Serap. in cap. de auro inquit: Limatura auri confert cardiacæ melancholicæ. infra ait: & dixerunt antiqui, quando accipitur anulus aureus aut argenteus, & ponitur in igne, & cauterizantur cum eo alæ rolumbarum ueniunt cito, & libenter ad turrim suam, & non separantur ab ea.

Merdasengi aureum. i. lithargyrium aureum: nam merdasengi apud Auer. in. 5. coll. est lithargyrium idem dicit Io. Anglic. in ca. de ulceribus & uulneribus nasi inde merdasengi aureum idest lithargyrium aureum. infra in isto emplastro habet almerdasengi: credo ꝙ sit lithargyrium argenti.

Almezereon. i. mezereon.

EX ANTID. BARTHO. MONTAG.

XVII.

DE VIOLIS.

℞. Violarum siccarum. ʒ. vi. rosarum. ʒ. ii. s. spicæ, masticis añ. ʒ. i. florum camæmillæ. i. bebonigi, mellilotí. i. coronæ regiæ, farinæ hordei, seminis altheæ añ. ʒ. x. farinæ seminis lini. ℥. i. squinanti, cyperi, calami aro. añ. ʒ. i. fiat emplastrum cum aqua communi quod applicetur omni die semel.

XVIII.

DE EVPATORIO.

℞. Eupatorii. M. ii. camemillæ, mellilotí, añ. M. s. cyperi, masticis, squinanti, spicæ añ. ʒ. i. sandali albi & rubei, calami aromatici, absinthii añ. ℈. ii. spodii. ℈. i. mucillaginis altheæ. ℥. iii. olei de mastice, de spica, farinæ hordei, añ. ℥. ii. aceti parum & fiat emplastrum cum decoctione eupatorii.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu. Eupatorium autem est herba quę apud Arabes gafit uocatur. secundum uero Circainstās eupatorium est saluia agrestis, quod non est, ut ostensum fuit supra in confectione de eupatorio.

XIX.

VSVALE pro crepatis.

℞. Picis naualis. i. usualis. ℥. iiii. lithargyrii, armoniaci, galbani, masticis, añ. ℥. ii. ceræ albę & rubeę, colophoniæ, aloes, aristolochiæ longæ & rotūdæ, añ. ℥. iii. uisci quercini, boli ar. añ. ℥. vi. gypsi, myrrhæ, thuris añ. ℥. s. glutinis albotin loti cum aceto. ℥. iii. lumbricorum terrestriū. ℥. iiii. radicis consolidæ maioris & minoris, añ. ℥. s. mumię, sanguinis draconis, bdellii, añ. ℥. i. pellis arietinæ a pilis mundatæ & frustatim incisæ partem unam, sanguinis humani lib. i. & conficitur sic: bulliat pellis in aqua quousq; sit liquefacta: postea supra addātur prædictæ glutinis scriptorum, glutinis caprini, glutinis piscium añ. ℥. ii. bene incorporentur omnia & cæteris gummis liquefactis simul & pulueribus additis fiat emplastrum, & malaxetur cum oleo myrtino & fiant magdaleones, & ponantur in uase terreo uel æreo, & usui seruentur, & cum opus fuerit super corio extendantur.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum secundum intentionem Cōpositoris est usuale pro crepatis: & est illud quo utimur. uerum supra est positum cerotum ad crepatos cum pelle arietina: & secundum illam descriptionem a multis fit: sed quia etiam ista descriptio est laudata in illa materia eam scripsi, & fac illam descriptionē quæ tibi placet, quoniam ambæ sun optimæ.

Gluten scriptorum secundum multos est cola quæ uocatur taurocolla, quæ fit de coriis: sed Nicol. Floren. in lib. 7. in cap. de curatione herniæ siue ramicis inquit: Addatur gluten carpētariorum. i. quo ligna connectuntur ad inuicem, & glutinis scriptorum, alias piscatorum. i. collæ de piscibus: ergo gluten scriptorum secundum intentionem Nicoli est colla piscium: sed secundum intentionem Bartholomei aliud est, quia in isto emplastro utrunq; ponitur, ergo non sunt idem.

XX.

DE CRVSTA PANIS.

℞. Masticis, mentę, spodii, corallorum rub. sandalorum rub. & alborum añ. ʒ. i. crustæ panis assi infusæ in aceto per mediā horam. ℥. ii. olei de mastice, & cytoniorum añ. ℥. i. farinæ hordei quantum sufficit, & fiat emplastrum.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum apud nos non est in usu. Panis autem secundū Auic. in. 2. can. oportet ꝙ sit panis mundus salitus, massam habens confectam fermentatus coctus bene in tanor ultime una nocte permanens, & non comedatur calidus sicut est electio panis de simula nutribilior est aliis, & eius nutrimētum est melius, sed est tardioris penetrationis.

EX LEONAR. de preda palea.

XXI.

DE CARICIS, in cap. de cura carbunculi.

℞. Caricarum bene pinguium & siccarum lib. i. sinapis. ℥. iii. farinæ fœnugræci, & seminis lini añ. ℥. i. bdellii, armoniaci, galbani, añ. ℥. i. dissoluantur gūmę in oleo liliorū, & postea simul oīa misceantur pinguedinibus prius colatis, & fiat emplastrum ade

dendo farinæ hordei quod sufficit ad inspissandum.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum apud chirurgicos est multum in usu, sub nomine emplastri de ficubus, nam caricæ sunt ficus siccæ pingues, de quibus Ioan. Angli. in cap. de lapide renum inquit. fiat emplastrum de caricis .i. de ficubus siccis. Ficus autẽ pro morbo uocantur durities ulcerosæ habentes in se grana sicut ficus, hæc apud quosdam uerucam .i. porrus uocatur.

XXII.

DE PENTADACTYLIS, in cap. de medicinis maturatiuis.

℞. Granorum mirasolis mundatorum numero .xxx. amygdalarum dulcium numero .xx. foliorum rutæ, cicutæ, cœlidoniæ añ. M. ii. axungiæ porci. ℥. iii. olei cõmunis quod sufficit, & fiat emplastrum secundum artem.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu: sed secundum intẽtionem Leonar. est mirabile in illa materia. ipse uero Leonard. inquit: Emplastrum pentadactylis: & postea dicit. ℞. mirasolis. s. granorum ipsius, & idem est. Idem in cap. de ulceribus putridis inqt. alcherua idest mirasol. ergo est cataputia maior. libro uero qui dicitur Bulchasis. i. Seruitor in tractatu. 2. ponit formam excoriandri grana alcheruæ, & ut inquit ipse, est cataputia maior siue pentadactylus &c. eius autem species duæ sunt. s. maior & minor, de qua Serap. duo cap. facit. unum in quo dicit cataputia maior est arbor sicut ficus, cuius semen est factum ad modum zechiaron, quæ inueniuntur sub uentre bestiarum. maior uero est planta habens folia longa in longitudine unius. digiti aut duorum. & ambæ in hortis nascuntur. & minor apud rusticos herba chagorola uocatur, & ambæ sunt notæ. Mesue de utrisque loquitur. in cap. de albemeluch. Diosco. autem uocat eam cici siue sisamum agrestem.

Cicula autem herba est quæ apud Diosc. conios uocatur, & apud Auic. succharam. sed ipse ignorauit eam, ut dictum est in unguento de cicuta. Isido. cicuta autem est dicta ꝙ inter cannarum nodos lateat. In indicis stagnis nasci harundines calamiq; dicuntur: ex quorum radicibus expressum suauissimum succũ bibant. unde & Varro ait.

Indica non magnum in arbore crescit harundo.
Illius, & lentis premitur radicibus humor.
Dulcia cui nequeunt succo concedere mella.

EX PETRO ARGILLATA.

XXIII.

DE CENTAVREA, in cap. de fractura cranei.

℞. Centaureæ minoris. M. vi. temperentur per unam noctem in uino albo, deinde coquantur usq; ad consumptionem medietatis uini, deinde coletur, & colatura bulliat usq; ad mellis spissitudinem, de qua accipias. ℥. i. ceræ nouæ uirginis. ʒ. ii. lactis mulieris. ℥. ii. terebinthinæ lib. i. ceræ nouæ. ℥. iii. resinæ. ℥. i. s. thuris, masticis, gummi arabi. añ. ℥. misce, & fiat emplastrum, & mirabiliter ualet.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum apud nos non est in usu.

Centaurea autem maxime minor est herba quæ satis est nota. Serap. autem duo capit. facit unum de centaurea maiore aliud de minore, sed maior apud nos non inuenitur nec inuenta fuit tempore Macri. Minor uero nascitur in locis aquosis, & est similis herbæ hypericon, aut pulegio montano. habet uirgam lõgam quadratam unius palmi. & florem rubeum uergentem ad purpureitatem similẽ flore plantæ quæ dicitur amibes, & habet folia parua oblonga sicut folia rutæ, & semẽ sicut granum frumenti, & habet radicem paruam in qua nullum est iuuamentum. Idem in fine sui libri de uirtute centaureæ loquitur.

Lac mulieris secundum Auic. in secundo cañ. in cap. de lacte ait. Lac quod melius est omnibus est lac muliebre, & melius est quod est ubere sugendo bibitur aut sicut mulgetur. & melius ipsius est quod uehementis albedinis æqualis essentiæ quod super unguem distillatum figitur & non currit & est pastus animalis ipsius planta bona, & non est in ipso sapor extraneus declinans ad acetositatem, aut amaritudinem, aut acredinem, aut odor extraneus horribilis.

XXIIII.

DE BETONICA, ibidem.

℞. Succi betonicæ, succi plantaginis, succi apii, colatorum añ. lib. i. resinæ, ceræ nouæ añ. ℥. iii. terebinthinę lib. i. coquãtur primo usq; ad succorum consumptionem, ultimo addatur terebinthina, & fiat emplastrum.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum est in usu, maxime apud Mediolanenses.

Betonica uero est herba quæ apud Dios. uetonica uocatur. Auerrois in quinto coll. inquit: Alchison quæ in latino dicitur bethonica, & in Persica lingua herabuem. Apud quosdã dicitur etiam lingua bubali, & ab aliquibus dicitur lingua equi. uide supra de syrupo de betonica, quia etiam aliquid de ea ostẽdi. Hæc est herba quæ apud nos in pratis inuenitur.

EX NICOLAO FLORENTINO.

XXV.

BOVINVM, in. vii. cap. de cura fracturæ cranei.

℞. Matrissyluæ recentis, uel passæ, uel etiam siccæ ad libitum & decoque in optimo uino donec minuatur tertia pars ipsius, deinde coletur, & tunc habeas terebinthinæ, ceræ citrinæ, añ. ℥. iiii. olei rosati. ʒ. ii. liquefiant, & coletur supradictum uinum: deinde tandiu cum ipso uino ducatur cum spatula donec infrigidatum fuerit, & tunc collige & utere.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum secundum Nicolum est emplastrum bonum quo cõmuniter utimur: ego uero existimo ꝙ istud emplastrum sit in usu. in partibus Florẽtiæ sub nomine emplastri bouini, sed apud nos est unguentũ matrissyluæ. & sic si legis istud emplastrum bouinum cum unguento matrissyluę: quod supra positum fuit, uidebis ꝙ quasi idem sunt.

EX GALENO.

XXVI.

DE ADIPIBVS, Galeni.

℞. Adipis agni, adipis porci, ursi, uituli, cerui, hirci, asini syluestris, anatis, gallinæ, uulturis, añ. omnium. ℥. i. olei sisamini, olei de cherua, olei lentiscini, medullæ cruris uaccini, olei amygdalarum amararum, ceræ albæ, omniũ añ. ℥. s. ceræ rubeæ butyri uaccini, omnium añ. lib. i. liquefiat, & coletur & administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud emplastrum non est in usu. uerum loco eius utimur unguento quod appellatur unguentum de adipibus: de quo uide supra.

Agnus autem, ac porcus, ursus, uitulus, ceruus, hircus, sunt animalia quæ omnibus nota sunt.

Asinus syluestris: de asino syluestri nullum autorem inuenio mentionem facere. Auicẽ. uero in. 2. cañ. facit cap. de asino, sed non dicit an sit domesticus an sylue. & dicit ꝙ cinis carnis asini & hepatis eius cũ oleo ualet superpositus fissuris frigoris.

Vultur est auis maligna quæ alias aues offendi ungulis ipsius ac cum rostro ut est notum apud aucupes. Papias inquit: Vultur a uolatu tardo nominata dicitur. idem infra uultures, sicut & aquilæ ultra maria cadauera sentiunt.

Oleum sisaminum. i. de granis sisami, oleum de cherua. i. de pentadactylo seu cataputia maiori oleum lentiscinum. i. de granis lentisci quæ in insula Chio inuenitur: & secundum multos gummi ipsius arboris mastix appellatur &c.

Peroratio in. xiiii. sectionem.

Expleta sectione de Vnguentis, emplastris, ac Cerotis, eam quæ ultima est iuxta ordinem præmissum sectionem de Oleis aggrediemur: si nos oleo gratiæ suæ perfuderit dominus, cuius influxu deficiente in nihilum tendunt uniuersa, quæ exacta huic operi nostro finem statuemus, ad alia forsan non uiliora accessuri.

LVMIN. MAIORIS

SECTIO DECIMAQVINTA.

OLEA EX QVAMPLVRIMIS AVTORIBVS CONTINENS.

EX ANTIDO. MESVÆ.

I.

OLEVM de amygdalis dulcibus oleum de amygdalis amaris, oleũ de nucibus, oleum de auellanis, oleum de chryosonmelis, oleum de persicis, oleum de been, oleum de cherua, oleum de carthamo, oleum de nuce indica, oleum de cerasis, oleum de amachaleb, oleum de granis citri & citrangulorum, oleum de fisticis, & oleum de pineis, & sic de singulis.

COMMEN. MANLII.

Oleorum genera sunt multiplicia. quædam sunt quæ ab ipsis seminibus fiunt: & hæc sunt simplicia sicut oleum de amygdalis dulcibus ac amaris ac alia supradicta, quædam sunt composita quæ artificialiter per impositionem medicinarum in oleo antiquo fiunt: non oportet enim narrare, modum & formam faciẽdi olea supradicta: fiunt enim per expresionem eorum, ut docet Mesue: ad quem si necesse fuerit recurratur. hæc autem olea plurimis nota sunt.

Amygdala dulcis dicitur ad differentiam amaræ. Amygdalus autem arbor est: eius folia, fructus & gummi medicinæ competunt.

Amygdala amara aptior est in medicina, sed dulcis esui. Petrus de crescen. ait: Amygdalus est arbor satis nota. eius quidẽ diuersitates in fructibus duæ sunt: quoniam quædam faciunt fructus dulces quædam amaros. Dulces esui hominum in cibum competunt: amari quia sunt calidiores magis competunt usui medicinæ. Item quædam sunt ualde grossum & durũ habentes corticem, quædam subtilem, & quædam amygdala est longa, quædam quasi rotunda, & quædam grossa, quædã parua eligendæ sunt grossum rotundum, & subtilem corticẽ seu testam habentes: amant aerem clarissimum.

Nux grossa. i. usualis, uidelicet illa quæ comeditur de qua fit oleum quo aliquando utimur pro faciẽdo lumen loco olei seminis lini: aliquando utimur in cibariis loco olei oliuæ: & hæc nux est illa quæ apud Dios. uocatur carea basilica. i. alexãdrina: quam multi persicam dicunt: quidam uocant ipsam nucem regalem quæ idem est. Petr. de crescen. inquit: Nux a nocendo dicta, eo ꝙ eius umbra noceat aliis arboribus. Ioã. Anglicus in cap. de discrasia calida hepatis laudat ipsam, & facit uersiculos sic.

Nux homini salus est si sumitur ut medicina.
Si uelut esca datur non est salus immo ruina.

Auellana autẽ est fructus satis notus: maxime auellana usualis. Isidorus ait: Auellanæ ab auellano campaniæ oppido ubi abundant cognominatæ sunt: hæ a Græcis ponticæ appellantur, eo ꝙ circa ponticum mare abundant. Auellana aliquando pro pondere sumitur. Io. Anglicus in ca. de discrasia calida hepatis laudat auellana, & est uersiculus sic.

Dic auellanas hepati semper fore sanas.
Sanant rheumaticos frigidos & hydropicos. s. quando assantur. Idem in cap. de passionibus stomachi ait: Dico tantum hic de auellanis, ꝙ inter fructus, post ficus & uuas sunt meliores.

Chrysomila apud nos est fructus similis persicis & computant ipsam inter genera ipsius. Pet. de crescen. uocat ipsam moniacham, & ait: Moniacus est arbor quædam quasi similis pruno, sed est magis nodosa, & eius fructus est magnitudinis omniũ prunorum, sed similis fructui persicorũ in forma, est tamen ualde odoriferum & in colore auri Bartho. Montag. in consilio de exiccatione & consumptione hæmorrhoidarum, & restrictione immoderati cursus earum inquit: Approbatum est oleũ de chrysomilis, & sunt fructus parui persicis aliqualiter similes coloris aurei cum maturescunt, & ideo nominãtur chrysomila a chrys græce quod est aurum, & milon malum. unde chrysomilla quasi aurea mala, ex quorum nucleis tale perficitur oleum, ut dicit Mesue. Gal. in lib. 2. de alimentis ait: Armeniacis & præcociis. i. chrysomilis. Isid. armeniacum dicit ꝙ primum genus eius ab Armenia sit adductum.

Persica fructus sunt satis noti. Pli. aũt a regionibus distinguit eius genera. Petr. de Crescen. ait: Persicus, est arbor nota, quæ parua est: cito tamen crescit, & paruo tempore uiuit.

Ben. s. de granis been. hoc oleum a multis ignorantibus dicitur muscellinum: sed non recte. nam muscellinũ dicitur a musco. Mes. de ipso facit capl'm & inquit: Been est granũ almesus: & eius aliud magnũ, aliud paruũ magnũ aũt est in magnitudine fructus auellanæ triangulatum. paruum uero est sicut cicer: & utrunq; habet medullã unctuosam leuem & albã, & hoc apud Diosc. uocatur balanus persicus, cuius semen est semini arboris simile mirifico. i. tamarisco, ut hẽt Sera. in eodẽ cap. ex uerba Diosc. Auic. in. 2. cañ. de been duo facit cap. unũ de ben scriptum cũ uno e tantũ. & hoc est granũ ben, aliud scribit cũ duobus e, & istæ sunt illæ radices quibus generaliter utimur pro been albo & rubeo. Ioan. Anglicus in cap. de sterilitate inquit: Oleũ de ben. i. de pipere albo est optimũ in illo casu. Item Dinus Flor. in lib. 2. in cap. de cura apostematis duri inquit: Oleũ de been. i. cataputia illa alba grossa quam speciarii piper albũ uocant. hic tex. est falsus. nam oleum de been non est de cataputia, nec aromatarii eius semen uocant piper album, etiam opinio Luminis malelucens est ꝙ been sit semen cataputiæ, quod non est: quia uide ꝙ hic Mes. docet modum faciendi oleũ de been, & oleum de cherua. i. cataputia, ergo non sunt idem, nec est piper album, quia piper album apud oẽs est notum, & uocatur leucopiper, de quo infra in oleo de piperibus, descriptio ipsius olei inuenitur. idem reperitur apud Diosc. sub nomine olei balanini, quod conficitur ut amygdalinum.

Cherua. i. cataputia maior. Mesue de ipsa facit capitulũ sub nomine albemesuch, & dicit ꝙ est granum regum, & est ex eo aliud magnum aliud paruum & dicitur ꝙ magnum est cherua, magnũ & paruum cõpetunt usui medicinæ. Auic. in. 2. cañ. in cap. de oleis inquit: Oleũ de cherua est bonum lentiginibus. & panno. idẽ in quinto habet duas descriptiones de hoc oleo, est unum compositum quod in usu non uenit. Aliud simplex quo magis utimur. hic possumus uidere ueritatem ꝙ been nõ est cataputia ut dicunt multi, cherua autem apud Diosc. uocatur cici siue sisamus agrestis, sed apud Serap. uocatur cataputia maior, & ab aliquibus dicitur pentadactylus, & ab aliis mirasol, & ab aliquibus custos horti, & ab aliquibus solsequia, minor uero est sicut plãta habẽs folia longa, & in hortis nascitur.

Nux indica. i. nux magna quæ de India uenit. apud Auicen. nux indica est neregil, & bona ex ea est recens, uehementis albedinis, & aqua quæ in ipsa est, est suauis, & cum in ipsa non inuenitur aqua significatur ꝙ est antiqua, & oportet quidem ut ab ea tollatur cortex medullę eius. hanc nucem ego uidi tantę magnitudinis ꝙ ex ea potest formari uasculum quod impleatur uino loco cantari.

De cerasis habitus fuit supra sermo diffusus. Recurre lector ad id loci.

Machaleb secũdum Nicolaum est granum cerasi syluestris, & de eo in prioribus abunde diximus in Esdræ descriptione.

Citrus secundum Dios. est arbor cui omnibus partibus suis non una eademq; uirtus continetur: & hoc pomum dictum citrum, de acetositate cuius conficitur syrupus in tempore hyemali qui appellatur syrupus de acetositate citri. Non est autem cedrus ut quidam crediderunt. nam Dios. aliud facit cap. de cedro cuius gummi a moder. alchitram seu pix liquida dicitur. Mesue inquit hic, oleum de granis citri & citrangulorum. i. citroniolorũ: inferius habet oleum de pomis citranguli, & hoc est pomum apud moder. dictum arancius.

Fistici. i. pistacia. Diosco. inquit: Pistacia quæ in Syria nascuntur similia strobylibus. i. pineis sunt. Auic. fisticum natura dicitur ꝙ est uehementioris caliditatis quã nux & amygdala, & est

calidum in fine secundi, & est in ipso humiditas, & existimauerunt quidam ꝙ est frigidum sed errauerunt.

Pinus arbor nota est, cuius fructus pineæ dicuntur. Diosc. pineæ ex nucleis fortissimus cibus est, & humores optimos gignit. Auic. in. 2. cañ. inquit: Geloum est granum pini maioris & est melioris nutrimẽti quam nux, sed est tardioris digestionis. Infra aliud facit cap. de grano pini, sed si bene consideretur, uidetur quod illud cap. de geloum sit capit. de auellana maiori.

APPENDIX.

Cum oleum ex amygdalis, nempe dulcibus, ueluti quidam typus aliorum oleorum, quæ tum ex nucleis, tum ex seminibus extrahuntur, existat. non ab re cẽsemus hic ad uerbum ex Mesue compositionem explicare, hunc in modum sese habẽs.

Amygdalæ dulces cortice lignoso, & cute mẽbranosa purgatę, plurimum teruntur, in offas coguntur, horas circiter quinque loco calido continentur, uel in uase duplici hora una coquuntur, aut sub calente arena, aut cinere, sacculo inuolutæ, & pannis, aliquandiu fouentur. Postea rursus teruntur, & sacculo conclusæ torculari exprimuntur, uel tritæ amygdalæ in uase quomodo maza subiguntur in aere calido, pauca calida identidem affusa. Hisq; modis oleum exprimes largius torculari, quod assere inferno sit cauato, & decliui uersus emissarium: superno autem pro cauitatis magnitudine, & forma gibboso, ut undiq; ceu sigillo quodam amygdalæ æqualiter exprimantur. Quo etiam pacto quam facillime subsequentia extrahi posse memoriæ tradidit, Ex amygdalis amaris, Ex nucibus, καρύϊνον, Gręcis uocitatum. Ex auellanis. Ex chrysomelis. Ex Persicis. Balanium, uulgo de ben appellatum. Ricininum, Græcis κίκινον; officinis de cherua nuncupatum. Ex Cnico, uulgo de carthamo. Ex nuce Indica. Ex cerasis. Ex nucleis cerasi syluestris, uulgo de amachaleb. Ex seminibus citri, arancii, uulgo citrangulorum. Ex pistaciis seu fisticis. Ex strobylis, seu pineis. Interim tamen non ignorandum huius olei compositionem paululum diuersam Græcis autoribus fieri, præsertim Dioscoridi, qui lib. i. cap. xxxix. sic componit.

Semodius ex amygdalis dulcibus uel amaris repurgatis, siccatisq;, in pila, ligneo pistillo leniter tunditur in offas. Aquæ, quæ ferbuerit, sextarius adiicitur, & ubi dimidia hora humorẽ hauserit, uehementius, quam antea, tunditur, mox tabellis præmitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur pressis nucibus rursum hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus prosequendum, singulas heminas reddunt singuli modii.

II.
LAVRINVM.

℞. De granis lauri maturis quantum uolueris, & dum adhuc sunt recentia tere in pila, & fac bullire cũ aqua in caldario: deinde exprime in zainari plano non habente concauum, & collige ex aqua quod supernatat oleum: deinde iterum exprime grana contrita in zainari habenti uacuum, & infunde aquã calidam & collige oleum, & repone & administra ubi oportet.

Oleum { Ex baccis uiridibus terebinti, uulgo de granis uiridibus. Ex schino, idest ex lentisci baccis, non autem de stincho, ut prius mendose legebatur. } eodem modo paramus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu pro oleo de baccis lauri. idem est in usu pro oleo de urbagis: eius descriptionem idem Diosco. describit.

Laurus arbor est satis nota: eius granum apud Auic. est granum ad emest. hoc granum est satis notum melius de ipso ostẽsum fuit supra in electuario de baccis lauri.

Granum uiride secundum Auic. in. 2. cañ. est fructus arboris terebinthi. unde terebinthina colligitur. Matthæus autem Syl. in litera g, ait: Gummi albotin. i. lacca, quod ignoro: uide supra in ung. de terebinthina, quia sibiipsi cõtradicit, non est autem resina ut quidam putauerunt.

Stinchus secundum Diosc. est animal, quod in India inuenitur: uide de ipso in electuario de stincho.

APPENDIX.

Varie ex lauri baccis oleum apud Dioscor. lib. i. cap. xlviii. parari studiosi non ignorent, his nempe uerbis.

Maturæ lauri baccæ in aqua coquuntur, siquidem ex obducto cortice quandam pinguedinem reddunt, quæ in manibus expressa, concha excipitur.

Alii omphacinum prius oleum cypiro iunco odorato, & calamo inspissant: deinde mollia lauri folia concoquunt.

Alii etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit.

Alii styracem, & myrtum addunt.

Optima laurus ad id latifolia, & montana.

Ad hæc Actuarius non inepte, merum, ac syncerum oleum ut extrahatur, edocet, sic inquiens.

Quidam baccas lauri solum citra mistionem aliã molliunt, & ita Prælo, uel Fisco oleum exprimunt. hoc autem merum est, & sincerum.

Hocq; utilius cum Diosc. censemus, cum simplex laurinum maxime laudet, recens, uiride, amarissimum, & acre.

III.
DE BALSAMO.

Fit ex planta longitudinis cubiti unius aut duorum ad plus simili rutæ agrestis, cortici cuius si acciderit scarificatio aut scapellatio ex parte ortus solis fluunt sicut lachrymę pinguedinis & est dimel balsen. i. pinguedo balsami & quandoq; accipiunt palmites plantæ in principio Veris & terunt in pila, & coquũt in aqua, & exprimunt in zainari, & uocatur oleum balsami, & quandoq; terunt palmites & funditur super eos oleũ antiquũ & ponitur in sole diebus. xl. deinde coquitur in duplici uase, & iterum innouantur in eo alii palmites, & ita tertio: deinde colatur & reconditur.

COMMEN. MANLII.

Hoc oleum secũdum istam descriptionem est illud quo utimur: sed apud nos non potest confici, quia eius planta non reperitur in partibus nostris.

Balsamus autem secundum Auic. est arbor ægyptii, nascens in loco qui dicitur oculus solis, sed quia in partibus nostris prædictum oleum non potest confici: hodierni doctores composuerunt olea quæ debent administrari in omnibus locis ubi ingreditur balsamus: & docto. isti sunt Pet. de Ebano. Gul. Placen. etiam Bartho. Montagna. scripsit modum faciendi balsamum artificiosum: quod in omni probatione ualet ut balsamus: de quo infra.

APPENDIX.

Nostram studiosi consulant (modo plura desiderent,) Theriaces Fabricam, cum mihi hæc abunde pertractentur.

IIII.

Oleum de granis sisami, oleum de semine lini, oleum de granis papaueris, oleum de semine lactucæ, & oleum de semine cucurbitæ, oleum de semine citrulli, cucumeris, & melonis, hæc omnia fiunt eodem modo.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum quod fit de granis sisami ingreditur in multis confectionibus: sed hodierni apothecarii non cognoscunt ipsum. Ego uero habui prædictum semen delatum ex Venetiis, & fieri feci prædictum oleũ, sicut oleũ de amygdalis, & inueni eũ optimũ & in cibis delicatissimum, & in colore clarum, unde per hoc dico ꝙ bonum esset ꝙ oẽs idem facerent & uterentur ubi oportet. Pli. ait: Silama ab indis uenit ex ea oleum, faciunt: color eius est cãdidus. Matth. syl. in litera f, ait: Fesudegi. i. cõfectio de melle sicut penidie, & in lingua nostra uocatur sisami.

Oleum de semine lini est in usu: & est duplex. unũ quod solum fit ex semine ipsius: & hoc dicitur oleum linosæ purũ qđ aptum est esui. aliud fit cum aqua: tamen non multum: & hoc dicitur oleum linosæ compositum. hoc lucernę aptum est. Isido. in cap. de linis ait: Linum ex terra specie nitenti oritur desexumq; nomen eius ex gręco: nam linum græci linarin dicunt, siue ꝙ sit molle & lene: hoc oleũ a quibusdã dr̃ oleũ lineleon.

APPENDIX.

Quanq̃ hic iã exposita, ut amygdalinũ, extrahantur, nõ ignorãdũ tamen inter cętera tñ sesami semen uarie prius excorticandum, ut ex Mesue colligere liquet, ad uerbum sic inquiens.

Sesami

Sesami semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigetur, manibus fricetur, iterum irrigetur, donec madefiat, siccetur, modice assetur, sacculo aspero multum diuq; confricando excorticetur, corticibus expurgetur, molatur in farinam, oleum, ut ex Amygdalis, exprimatur. Ex eodē semine (addidit,) non excorticato, sed assato, & molito in farinam, oleum quoq;, ut prius, extrahitur.

V.

ROSATVM completum.

℞. Oleum de oliuis, aut oleum sisaminum recens, & lauetur cum aqua fontium lauationibus pluribus, deinde accipe folia rosarum rub. recentium contusarum quantitatem sufficientem, & sepelias in oleo ꝙ modo lauasti, & reconde in uase uitreo, & obtura orificium eius & exponas soli dies.vii. Deinde coque in uase duplici per horas tres, deinde fac permutationem foliorum rosarum, & utere aliis recentibus, & dimitte per alios dies.vii. deinde exerce coctionem in eo sicut fecisti prius, & fac denuo permutationem foliorum rosarum, & proiice super illud aquæ infusionis rosarum quam tradidimus in cap. de syrupis, sicut est quantitas olei & stringe orificium uasis, & dimitte in sole per dies.xl. deinde scola, & iterum expone soli, & dimitte tempore extenso & utere ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum apud nos est multum in usu, secundum autem intentionem Mesue est oleum rosatum completum. ipse enim docet facere ipsum tribus modis, sed solum scripsi unum modum, quia ab hodiernis in usu non est secundum illum modū. Nicolaus habet oleum rosaceum.i. rosatū, quod magis apud modernos in usu est, uerum est quod sunt ex hominibus qui accipiunt foliorum rosarum recentium, & comminuunt cum forficibus quantitatem quam uoluerint, & superponunt oleū commune, & exponunt soli per dies.xl. deinde administrant ubi oportet. Circa instans in cap. de rosis inquit: Oleum rosatum sic fit quidam decoquunt rosas cum oleo & colant & reseruant. alii terunt rosas uirides, & ponunt in oleo, & in uase uitreo soli per.50.dies exponunt. & hoc optimū est. Dio. autem habet oleum rosa. sed non est idem. uerū ipse docet ipsum cōponere tribus modis, ut facit Mesue.

APPENDIX.

Vltra Dioscoridem lib.1.ca.52. Aetius lib.1. rosaceum oleum his uerbis bellissime componit.

Accipitur floris rosarum rubrarum exunguium, & per diē, ac noctem siccatarum quadrans, olei omphacini sextarius unus, rosis iniectis, os uasis occludere oportet, intrinsecus linteolo, forinsecus pellicula, propter imbres repentinos, & insolare ad dies.40. atq; ita excolatum reponere, uasis super tabulas locatis in domo temperata. Quidam alia quędam rosis adiiciūt. Verum optima est præparatio ex solis rosis, & oleo constans. Alii non insolant, sed uas in puteū aquæ frigidæ da dies.40 suspendunt. propterea ꝙ ex frigore (addit Paulus, hæc omnia li.7.ca.20. & Aetio perscribens) amænus; ac gratus odor conseruetur. Aliqui in terram hoc ipsum fodiunt.

VI.

CHAMÆMELINVM, uulgo camomillinum.

Oleum camęmellinum est oleum benedictum, & modus operationis eius est sicut olei rosati, præterquam oportet ut fiat cum oleo de oliuis cōpleto, aut oleo sisamino cū illis modis præparationum quos diximus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu, sed eius modus apud modernos si est idem, ut docet Mesue, uerum est quod faciunt ipsum sicut dixi de oleo rosato. Mesue inquit: quod oleum camæmillinū est oleum benedictum. Io. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum ait. Item in gutta indurata ualet oleum camæmillinum in quo coquantur flores hyacinti crescentis in campis. uoco istud oleum hyacinti.

APPENDIX.

Ex primo Aetii libro, Paulus non inepte.7.cap.20. chamęmelinum præparat. uerum nō ab re Aetium sequemur, cuius uerba hæc existunt.

Olei dulcis sextarius Italicus unus, florum chamæmeli diem unum præsiccatorum sextans, in uas mittuntur, cuius osculum raro linteolo integitur, quo pespirationem habeat oleum, & sic per dies.40. insolantur. Etenim si non perfletur, ac transpiret chamæmelinum oleum, odorem garo similem acquirit. Post insolationem seruare ipsum oportet ex colatum, uase locato in tabulis in domo temperata.

Ad hæc Actuarius flores, chamæmeli prorsus eligēdos hac compositione pulcherrime admonet.

Chamæmeli flores lutei, sine ambientibus candidis foliis, pōdere sextantis, in libram olei demerguntur, & uitreo uase, linteolo cooperto.40. dies sole sinuntur illustrari.

VII.

VIOLATVM.

Modus operationis eius est sicut olei ro. excepto qđ debet fieri cū oleo rudi, aut amygdalino, aut sisamino cū illis modis operationum quos enarrauimus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu secundum intentionem Mesuæ, fit sicut rosatum, excepto quod debet fieri cum oleo rudi.i. oleo de oliuis immaturis, quod onfacinum appellatur. nam idem in capi. de oleo ro. inquit: Rudis autem materia est ex oliuis. quibus nondum accidit completio & maturatio. Præterea Simon Ianuensis inquit. oleum uiolaceum.i. de uiolis ex omphacino oleo fieri debet, & sic intelligendum est pro oleo rudi oleum oliuarum immaturarum.

Viola autem flos est satis notus. Bulchasis.i. Seruitor in tractatu.2. in cap. de modo desiccandi uiolas dicit: qui uult colorem & odorem earum seruare sicut est. uiolæ montiū sunt meliores hortulanis, & lib.x. ex recentibus conuertuntur ad unam quando siccæ fuerint.

APPENDIX.

Inter alios græcorum Ægineta ἰανὸν, hoc est, uiolaceum abunde his uerbis.7.ca.20. exponit.

Iatum, alii quidem purpurarum, aliqui uero crocinorum, alii albarum uiolarum, unguibus detractis, foliorum uncias tres, in olei omphacini, Italicos sextarios quinq; iniicientes, præparant, & accurat, ne liberius euaporet, undiq; constringentes.x. diebus insolare solent, ter ipsa post triduum commutantes, perinde atq; lilia: ad conseruandum pręterea pauca quædam exacte arida immittunt.

VIII.

ANETHINVM.

Modus operationis eius est sicut olei chamæmeli.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu: & modus eius apud modernos est, accipiantur flores anethi, & similitudinem habet cum fœniculo & assimilatur plantæ ipsius, & ponantur flores cū oleo, & exponantur soli per.xl. dies: deinde utere ubi oportet.

APPENDIX.

Aetius lib.i. oleum anethinum elegantissime hunc in modum præparat.

Anethinum ex anethi coma fit adhuc uirente, prius quam semen solidum reddatur, & aere, inutile enim ad usum hunc fit floribus abiectis. Resecare autem mollia tantum germina, & unciæ unius pondere expāsa, ad sextariū Italicum unū olei dulcis iniicere oportet, & osculum uasis probe obturare, & diebus.xl. insolare.

Confici autem potest (Ægineta.vii.cap.xx. addidit,) pro temporis ratione anethinum, ubi insolatus denegatur copia, aridi nanq; anethi comam cum oleo in diplomate uasculo elixantes utuntur, & chamæmelino consimiliter. Minoris uero efficaciæ hæc sunt iis, quæ ex uiridibus confiunt, pręsertim insolatis.

IX.

DE LILIO compositum, uulgo cum speciebus.

℞. Ex foliis liliorū.℥.ix. masticis calami aromatici, costi, carpobalsami, ana.℥.i. garyophyllorum, cinnamomi electi, ana.℥.ß. croci.ʒ.iii. omnia præter folia liliorum infundantur in aqua sufficienti, & dimittantur die ac nocte: postea bulliant ebullitione una, aut duabus: deinde proiice olei sisamini super ea, aut olei de oliuis completis libr.ii. & pone in uase uitreo cum foliis lilioꝝ, & dimitte in sole ꝑ dies.xl. deinde cola & administra.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu sub nomine olei liliorum cum specie

bus: aut sub nomine olei de liliis compositi ad differentiam alterius descriptionis secundum quam fit oleum de lilus simplex cuius descriptio inuenitur in antidotario Io. Sera. de qua infra. Dio. habet idem sub nomine olei susini. i. de liliis.

APPENDIX.

Lilinum, quod alii, cum in susis maxime in promptu, tum aliis, tum prægnantibus (ut Aetius lib. i. clare expressit,) ad partum facilitandum, olim esset susinum appellant, apud Diosco. libr. i. cap. xli. pulcberrime temperatur: cuius placita in unum quam breuissime Paulus Ægineta lib. vii. ca. xx. his uerbis pstrinxit.

Sumito olei sextarios, calami odorati libras quinque, myrrhæ quincūcem, cardamomi libras tres, foliorum lilii detractis unguibus refrigeratorum libram, cinnamomi quadrātem, croci cilicii quincūcem. Præparationem uniuersam in treis iniectiones diducito. Primum, myrrham, & calamū uino per quinq; dies macerata, ter in die agitemus, post hæc oleo quam minimum decoquamus.

Secundo, cardamomum aqua maceratum pee triduum cōmouebimus, pari rursum ratione cum oleo ad horam unam simul elixemus: quibus deinde exemptis oleo puro liliorum tertiam partem iniciamus, & lapso iam triduo his quoq; exemptis tertiam liliorum aliam partem inicito: quam iterum post triduum exemptus, ac proiectis primis, ultimam liliorum tertiā partem cum croco leuigatam immitte, transactis tribus aliis diebus oleo de tracto, cinnamomum contusum indito. Loco huius amabon, uel cassiæ duplum, uel carpesium iniice, & reponito.

X.

IRINVM.

℞. Radicum ireos quantitatem aliquam, & florum eius duplum, & aquæ decoctionis radicum eius quantum sufficit. Et funde super ea olei sisamini, aut de oliuis maturis quantum oportet, & decoque in duplici uase: deinde permuta radices & folia liliorum, & fac ut diximus de oleo rosato.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu sub nomine olei de ireos, aut irini, aut liliorum purpureorum: nam oleum irinum est oleum factum cum radice ireos, & est radix lilii quod purpureum florem gerit. Gal. inquit: Ireos ad similitudinem iris quem in cœlo uidemus dicitur: & hinc cognominatur: quoniam illa plures & dissimiles habet colores, sic & uarios, & differentes mitti flores: atqui enim sunt albi, aliqui cerulei, & aliqui purpurei. Vnde Virgi. de iri loquens ait:

Mile trahens uarios aduerso sole colores.

XI.

LEVCOII, officinis de cheiri:

Oleum de cheiri quod est ex cheiri citrina est melius & subtilius: deinde quod ex alba: est autem oleum de cheiri resolutiuum sedatiuum dolorum qui fiunt in neruis & iuncturis & pectore, renibus, & uesica, & eius modus est sicut olei de camæmilla.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu & debet fieri: quia ingreditur in multis locis.

Cheiri autem est uiola citrina dicta apud quosdam saracenica. Auer. in. 5. col. inquit: Alcheiri, idest uiola de romania. hæc apud nos in hortis ac bladis inuenitur. Auicē. in. 3. cano. in fen. xxii. in cap. de potionibus ad solutionem faciendam, & de illis quæ conferunt eis inquit: albesed, de quo dixit quidam: quod est alcheiri rubea. Hic tex. Auic. apud Arabes est corruptus, nā albesed est corallus, sicut apparet apud Serap. in proprio ca. de corallo. Nicolaus Florenti. in lib. 7. in ca. de cura dolorum iuncturarum in speciali, & proprie sciatici inquit. Dixit Gal. medicamen confectum cum cheira citrina pluries dissoluit apostemata dura accidentia in articulis. Idem ibi ait. inquit Dios. hæc est descriptio medicaminis cheirini citrini qualiter debet fieri & debet intelligi de flore eius, qui & appellatur cheiri rufa, & appellatur bassad. Similiter textus Nicoli est corruptus dicētis ꝙ cheiri rufa appellatur bassad. nam uide in omnibus libris de Arabico translatis in latinum, & uidebis ꝙ bassad est corallus, & alcheiri est uiola citrina, quæ satis est nota.

XII.

E MELILOTO.

Confert sicut oleum chamæmelinum, & fit sicut illud.

COMMEN. MANLII.

Oleum de mellilioto non est in usu. Mellilotum autem componitur à melli, & lothos quod est trifolium: nam sine dubio mellilotum est species trifolii, & dicitur ꝙ est trifolium ódoratum, ut dictum fuit in emplastro de melliloto.

XIII.

NYMPHATVM, officinis de nenuphare.

Confert sicut oleum uiolatum, & fit sicut illud.

COMMEN. MANLII.

Apud nos est in usu. Sed componunt ipsum ex floribus nenupharis, & oleo omphacino posito soli per dies. 40. & postea utuntur.

Nenuphar autem apud Diosc. nocatur nymphea siue ut alii cacabus ueneris. i. papauer palustre siue ut latini alga palustris, secundum Aui. est caulis aquæ, de nenuphare uide in electuario de farfara: quia ibi clare determinatum est de eo.

XIIII.

MELINVM, uulgo de CYTONIIS.

℞. Carnium cytoniorum tritorum, cum cortice suo, quibus media accidit maturatio, & succi eorum ana partes æquales, olei ex oliuis incompletis quātum sufficit. pone in uase uitreo per dies. xv. ad solem, deinde coque in uase duplici per horas quatuor, post illud fiat permutatio cytoniorum, & succi eorum & fiat sicut diximus bis uel ter, deinde cola & reconde.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu. Cytonium autem fructus est satis notus, existimant autem quidam ꝙ istud oleum sit illud quod à Dios. mellinum dicitur.

APPENDIX.

Mellinum (ut Aetii uerbis utar, lib. 1.) ex malis cydoniis paratur. fit etiam ex aliis malis, corium habentibus acerbius, & odoratius, hoc modo.

Adimitur pediculus ad exortum, & festuca ad fundum, & pars interior una cum seminis granis, deinde secantur mala una cum adhærente cuticula. Nam in ipsa & odoris gratia, & adstringendi uis continetur, fiunt autem parua frusta, quorum quadrans in olei omphacini sextarium inicitur, & insolata ad dies. 40. reponuntur.

XV.

MYRTINVM.

Fit sicut oleum de cytoniis.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum apud nos est in usu. Myrtus uero est arbor, cuius semen myrtillus dicitur. eius species secundum moder. duæ sunt. s. albus & niger, albus autem cubeba, seu myrtus agrestis, niger est ille quo utimur generaliter. Isid. ait: myrtus à mari dicta: eo ꝙ magis littorea arbor sit. unde & Virgilius.

Littora myrtetis letissima & amantes littora myrte. Hinc est quod à græcis myrene dicitur. Medicorum autem libri hanc arborem aptam scribunt mulierū necessitatibus plurimis.

APPENDIX.

Myrteum Dioscorides lib. 1. ca. 47. hunc in modum bellissime parandum edocet.

E myrto nigra syluestri, aut satiua, foliorum mollissima quæque tusa præmuntur. Succo pares omphacini olei portiones adiiciuntur, subiectisq; carbonibus inferuescunt, donec concoquantur. Innatans oleum deraditur.

Sed longe facilior hæc compositio.

Tenera folia contusa coquuntur in oleo, & aqua, & quod innatat, eximitur.

Priuatim alii directa in oleum folia in sole macerant.

Alii prius oleū inspissant malicorio, cupresso, cypiro, & iunco odorato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, uiride, translucens, & olens myrtum.

Insuper Aetius lib. i. uinum odoratum adstringens addidit, ac uarie concoquit, sic inquiens.

Fit & hoc foliis myrti uiridibus pondere sextantis, in olei omphacini sextarium Italicum unum iniectis, addita uini odo-

rati

ratiq adstringentis quarta sextarii parte. Coquuntur hæc ad lentam prunam, donec folia arefiant, ac confringantur, & uinum consumetur: Deinde oleum purum excolatur, & uitreo uase excipitur, ac reponitur.

XVI.

EX POMIS mandragoræ, uulgo de pomis Iabrol.

℞. Expressionis eorum completorum, & olei sisamini ana partes æquales, decoque in uase duplici usq; ad succi consumptionem, deinde cola & reconde in uase cum eiusdem succi expressione, sicut quartæ partis & utere.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Nicolaus in suo antidotario habet hoc oleum, sed non est omnino idem.

Pomum iabrol est pomum mandragoræ secundum intentionem Mesuæ. Aui. in. 2. cano. inquit: Iabrol est radix mandragoræ syluestris, & est radix omnis mandragoræ magna similis formæ hominis, & propter hoc nominatur mandragora. est enim nomen imaginis naturalis. s. sicut planta existens in forma hominis. hic textus Auic. est falsus. nam mandragora non est sicut forma hominis, ut apparet apud Diosc. & Serap. Præterea Petr. de Crescentiis inquit. mandragora non determinatur ab authoribus, cuius duæ sunt species. s. masculus & fœmina, & quidam ut Auicen. & alii dicunt fœminam formatam esse ad modum fœminæ, masculum ad modum uiri, quod falsum est, & sic certum est quod mandragora non est in similitudine formæ hominis. uerũ Itali herbatici, & maxime falsificatores accipiũt radicem brioniæ, & cum certis instrumentis faciunt quandam imaginem ad similitudinem formæ hominis, & dicunt quod illa est uera mandragora, quibus non creditur. Serap. in cap. de mandragora. narrat de pomo ipsius de mente Rasis. & ibidẽ dicit. dixerunt mihi quidam ex antiquis Babyloniæ quod puella quædam comedit quinq; poma mandragoræ, & cecidit sincopizata, & facta est tota rubicunda, & quidam superueniẽs effudit super caput aquam niuis totiens donec surrexit.

XVII.

ENVLATVM, uulgo de enula.

℞. Radicis enulæ contusæ & succi eius radicis, & olei sisamini ana partes æquales. uini odoriferi partem. s. fac sicut diximus in oleo myrtino. Alius modus operationis est. adde permixtioni prædictæ foliorum lauri, cordumeni. i. cheisim hortulani, spicæ indæ, calami aromatici ana sextam partem unius, & decoq; sicut diximus.

COMMENT. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Enula est herba satis nota.

XVIII.

DE CINNAMOMO.

Confert sicut oleum de enula, & modus operationis eius est sicut illius.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Dio. habet descriptionem huius olei, sed non est eadem huic.

Cinnamomi autẽ secũdum Sera. species sunt plures sicut apparet in suo cap. Macer autem inquit: Cinnama tres species dicuntur habere.

Sed harum est præciosa magis quæ plus subtilis habetur. Et quæ plus mordet mixta dulcedine linguam &c. Secundum intentionem Macri eius species sunt tres, sed secundum Serapiõ. sunt plures. Io. Anglicus in cap. de passionibus stomachi inqt: Item utantur homines frequenter cinnamomo, quia os redolere facit & ualet contra rheuma frigidum, & preseruat à corruptione humorũ, & ideo dicitur Cur morietur homo, qui sumit de cinnamomo supposito bono regimine.

XIX.

RVTACEVM, officinis de ruta.

Modus operationis eius, est sicut olei myrtini.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum secundum intentionem Mesuæ fit sicut oleum myrtinum. fit autem sicut oleum de cytoniis. hoc est quod accipiatur foliorum rutæ, & succi eorum ana partes æquales: olei oliuarum incompletarum, quantum sufficit ponantur hæc tria in uase per dies xv. & obturetur os eius: deinde coque in uase duplici per horas quatuor: postea colentur fortiter manibus comprimendo & bis uel ter hoc reiteretur: deinde cola & reconde.

Ruta autem herba est satis nota.

APPENDIX.

Rutaceũ quam breuissime Actuarius hoc pacto præparat. Comarum rutæ, & foliorum diu, noctuq; decoctorum, uncia, olei libra, anethini modo soli exponitur.

XX.

NARDINVM BENEDICTVM.

℞. Spicæ aromaticæ. ℥. iii. uini & aquæ, ana. ℥. ii. s. olei sisamini. ℥. vi. decoquatur in uase duplici lento igne quasi per horas quatuor, & frequenter moueatur omni hora.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu: maxime secundum istam descriptionem. uerum est q Mesue ponit qd ipsum potest fieri duobus modis: sed primus est magis i usu: si autẽ facere uolueris iuxta secundum modum infra apparebit.

Olei autem nardini. i. de spica nardi: seu spica aromatica. Auic. in. 5. cano. habet unam descriptionem, sed non est idem. Rasis in. 9. Almans. in cap. de dolore stomachi proueniente ex apostemate indurato ponit oleum nardinum, sed nõ est in usu. Dios. ait. Oleum nardinum diuerse conficitur cum folio malabathri & sine isto miscetur. Io. Angl. in cap. de modo abluendi oleum, habet descriptionẽ huius olei, sed non est similis,

Oleum sisaminum. i. oleum quod fit ex granis sisami: cuius modus superius fuit positus, sed non oportebat quod D. Mesue diceret oleum sisaminum, quia hodierni apothecarii apud nos generaliter ponunt loco olei sisamini, oleũ oliuarum pro hoc oleo conficiendo, sed errant errore maximo.

XXI.

NARDINVM ALTERVM.

℞. Spicæ indæ. ℥. iii. sampsuci, xyloaloes, enulæ, folii indi, calami aro. foliorum lauri, cyperi, squinanti, cordumeni, ana. ℥. i. s. proiiciantur super ea prius quã fuerint contrita uini & aquæ fontis. q. s. olei sisamini lib. vi. deinde fiat sicut primũ, & coquatur horis sex, & agitetur omni hora.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum secundum istam descriptionem apud nos non est in usu. idem Mesue ponit q ipsum potest fieri per tertium modum, sed non est in usu:

APPENDIX.

Pulchre admodum, quanquam uarie, NARDINVM oleũ Aetius lib. i. memorie prodidit, quæ non ascribimus, cum satis duxerim locum adnotasse.

XXII.

MASTICHINVM.

℞. Masticis. ℥. iii. olei sisamini lib. i. coque in uase duplici. Secundus modus operationis eius est. ℞. olei rosati. ℥. ii. masticis. ℥. iii. uini boni. ℥. viii. decoque sicut primum ad uini consumptionem.

Istud oleum est in usu: secundum intẽtionem Mesue potest ipsum confici duobus modis: sed primus apud nos non est in usu: immo secundus est ille quo generaliter utimur. Auic. in. 5. cañ. habet unã descriptionem, quæ est eadem cum prima.

Mastix uero gummi est satis notum. Isido. mastix arboris lẽtisci gutta est: melior autem in Chio insula gignitur, odoris boni: Secundum Gal. mastix est gluten romanum.

Chist est pondus secundum modernorum opi. libre. i. cum dimidia. Auic. in. 5. cano. in tractatu de põderibus inquit: Chist apud gentes quæ lingua græca loquuntur cognitum est: sup mensuram uero non conueniunt omnes, & illud est: quoniam quidam eorum utũtur alia quam utantur alii. Chist enim apud Romanos capit li. i. s. & sextam. quare est. ℥. xx. & chist italicũ lib. i. s. & lib. est. ℥. xii.

APPENDIX.

Mastichinũ, nunc simplicissimum, nunc magis uarium Æginetta lib. vii. ca. xx. egregie parat. hæc proferens.

Mastichinum simplicissimũ hoc modo paratur. Mastiches in Chio insula natæ uncia, Omphacini olei sextario Italico permiscetur, & in olla decoquitur: nonulli uero absinthii, & styracis cuiuslibet unciam adiicere consueuerunt.

Magis uarium.

Olei ſextarii quinquaginta, Enulæ campanæ libræ quinq;, xylobalſami libræ decem, florum iunci rotundi libræ quinq;, cardamomi libræ ſeptem, maſtiches libræ quinq;, xylomaſtiches libræ octo, terebenthinæ libræ tres, abſinthii comæ libra, uini odorati ſextarii quinque, aquæ ſextarii decem, maceratæ in uino res aridæ ante triduum commiſcentur oleo, & aqua, & elixantur horis ſex, tumq; maſtiche, & terebenthina iniiciuntur, & exacte cõmixta, & infrigidata depurantur, & transfuſa reponũtur.

XXIII.

STYRACINVM, officinis de Storace.

℞. Olei ſiſamini. ℥. xii. ſtoracis. ℥. iii. fiat ſicut oleum maſtichinum: deinde coletur & adminiſtretur.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum non eſt in uſu. idem Aui. in. 5. cano. habet unam aliam deſcriptionem quę eadem eſt. Dio. habet deſcriptionem huius, ſed non eſt eadem.

Storax. ſ. ſtorax calamitæ quæ ſatis eſt nota Meſ. in ſuo grabadin. in ca. de ægritudinibus neruorũ habet duas deſcriptiones olei de ſigia, & eſt ſtorax liquida, ſed non ſunt in uſu.

APPENDIX.

Styracinum ex Aetio lib. 1. ſimplicisſime ſic paratur, olei dulcis optimi, ſextarius unus.

Styracis pinguis ſextans.

Coquuntur in duplici uaſe, donec ſtyrax uim ſuam in oleum deponat.

XXIIII.

COSTINVM.

℞. Coſti amari. ℥. ii. caſsiæ ligneæ. ℥. 1. extremitatum ſampſuci. ℥. viii. uini odoriferi quantum ſufficit ad inſundendum noctibus duabus olei ſiſamini lib. iii. decoquatur ſicut oleum nardinum horis ſex.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum eſt in uſu. Aui. in. 5. cano. habet duas deſcriptiones, ſed non ſunt eædem.

Coſtum uero eſt radix amara.

XXV.

CIPRINVM, uulgo de ALCHANNA.

Florum alchannæ ℥. iiii. olei antiqui. ℥. x. fiat ſicut oleum ro. In defectu autem florum fiat cum foliis, & iteretur decoctio eius cum modico uini.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum non eſt multum in uſu. Dioſ. habet aliam deſcriptionem ſub nomine olei cyprini, quod idem eſt. nam oleum de alcanna apud Arabes eſt oleum cyprinum apud græcos. Idem Dioſ. aliud de ipſo facit cap. ſub nomine cypri arboris, cuius folia ſunt oliuæ ſimilia, ſed uiridiora & paulo grosſiora, & ſemen nigrum, & florem album germinat cum odore bono. apud moder. duæ ſunt ſpecies. ſ. alba & rubea. alba uero ſecundum exiſtimationem plurium modernorum eſt frutex ſicut arboroſa quæ iuxta hortos ac in campis inuenitur, & eſt q̃ noſtri ruſtici Ceuerox uulgariter dicũt, de cuius flore mulieres inficiũt capillos, rubea uero apud nos non inuenitur.

APPENDIX.

Cyprinum Dioſcorides lib. 1. ca. 64. Aetius lib. 1. Ægineta li. vi. cap. xx. nec non Actuarius, uarie pręparant, ſpiſſamentũ potius quam oleum, nuncupandum.

XXVI.

SAMPSVCHINVM, uulgo de SANSVCO.

Fit oleum myrtinum.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum non eſt in uſu. Dio. habet unã aliam deſcriptionem. ſed non eſt eadem huic.

Oleum uero ſampſuchinum eſt oleum de maiorana. Dioſc. inquit ſampſuchus à ſiculis amaracus nominatur. Idem dicit Pli. ſed ſecundum Auicę. amaracus eſt alacoen ſiue uchuen, ut apparet apud eundem in. 5. cano. in trochiſcis andaracharon, uerum generaliter hodierni habent opinionem quod amaracus ſit maiorana. uerum contraria eſt opinio Simonis Ianuenſis in cap. de alacoen. Iſido. dicit ſampſuchus eſt quem latini amaracum uocant, cuius nomine uſus eſt Virgilius etiam ad Venerem referens.

Vbi mollis amaracus illum.

Floribus & dulci aſpirans amplectitur umbra.

Vnde & nomen traxit amaracus à puero cuiuſdam regis, q caſu lapſus, dum ferret unguenta, nomen, & gratisſimum ex effuſione unguenti odorem creauit.

APPENDIX.

Elegantisſime Dioſcorides libr. 1. cap. 57. (quæ etiam ad uerbum Actuarius repent,) Sampſuchinum his uerbis miſcet, atq; componit. ſerpilli, caſiæ, abrotani, florum ſiſymbrii, frondium myrti, ſampſuchi ſingulæ portiones, quadam pro uiribus ſingulorum conlectatione una tunduntur, atque iis omphacini olei modus adiicitur, qui madentium uires non euincat. Hæc poſt quatriduum exprimuntur. Denuo alia, ſimili menſura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi ſolet. Eligi oportet ſampſuchum colore nigrum, plurimum redolẽs mediocriter acre.

XXVII.

Ex Thymælea, officinis de mezereon.

℞. Foliorum mezereon. ℥. iiii. & proiice ſuper ea aquæ dulcis libr. 1. dimitte die ac nocte, deinde fundantur ſuper ipſum lactis dulcis & recentis unc. vi. olei ſiſamini unc. viii. coquantur uſque ad lactis & aquæ conſumptionem, deinde coletur, & reponatur.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum eſt in uſu, & debet fieri ſecundum iſtam deſcriptionem. Idem in cap. de mezereon habet unam aliam deſcriptionem, ſed non eſt eadem huic. Leonardus de preda palea in cap. de fiſtulis, habet unã aliam deſcriptionem quę eſt eadẽ.

Mezereon apud Dio. uocatur chamælea ſiue coccognidiũ ut dictum fuit in electuario de mezereon.

XXVIII.

DE THYMO, uulgo de HASCE, oleum (neſcio unde,) ſericinum uocitatum.

℞. Haſcæ. ℥. iiii. zingiberis. ℥. 1. s. funde ſuper ea in uaſe uitreo ſucci extremitatum halaſcę. ℥. iiii. olei ſiſamini. ℥. xiiii. aquæ dulcis quantum ſufficit. decoque uſq; ad aquæ conſumptionẽ. Modus alius. ℞. olei ſiſamini, & ſucci halaſcæ, & lactis uaccini recentis ana. lib. ii. albarum penidiarum. ℥. v. zingiberis albi. dra. xii. decoquantur uſque ad ſucci & lactis conſumptionem & adminiſtretur.

COMMEN. MANLII.

Iſtud oleum non eſt in uſu. ſecundum autem intentionem Meſ. oleum de haſce eſt oleum ſericinum, & ſic credo. quia Io. Serap. in ſuo antidotario inquit, oleum alſek. in fine deſcriptionis ait, coquatur donec conſumetur aqua, & remaneat oleum ſericinum, & ibi docet ipſum facere duobus modis, ut facit Meſue. Aui. in. 5. cano. habet tres deſcriptiones. Meſue uero dicit. ℞. haſce. Io. Serap. dicit alſek. Auic. haſce. ſi hæc tria idem ſunt eſt thimus: ſi autem non, eſt hyſſopus uſualis. nam in iſto oleo primo habet haſce, inferius habet extremitatem halaſce. ſ. thimi: & ſic quidam ſapientes dixerunt quod per haſce intelligitur hyſſopus: & per halaſce thimus. Meſue ponit in alia deſcriptione penidios, unde Ioan. Serapio. inquit: In deſcriptione alia non dicitur uaccinum, & dicitur quod illud accipitur ex penidiis.

APPENDIX.

Ex uaria, ac obſcura huius compoſitionis inſcriptione, ſponte ſtudioſis uaria, ac non obſcura olea ſeſe offerunt. Cum hoc oleum nonnulis de haſce, ex thymo nempe, ſeu de halaſce, uel ex hyſſopo dicamus, Arabice inſcribatur, alii (forſan rectius ut autumant,) de Alhaſech, ac ſi ex Tribulo dixerimus, nẽpe terreſtri. Vnde, ne augurium potius, quam iudicium, quæ nam ex hiſtis uerior exiſtat, afferamus, non iniuria poterit quiſque iuxta modum à Meſue iam expoſitũ, uel ex thymo, uel ex hyſſopo, uel ex tribulo oleum perpulchre ſibi parare.

XXIX.

SICYONIVM, officinis de cucumere aſinino.

℞. Succi cucumerum eius completorũ olei ſiſamini añ. ℥. vi. coq; uſq; ad conſumptionem ſucci & utere.

Modus alius. ℞. ſucci radicum eius, & radicum eius contritarum ana. unc. vi. olei ſiſamini libr. 1. coquatur ſicut diximus; & adminiſtretur.

COM-

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu,tamen non multum. Diosco.habet unam aliam descriptionem sub nomine olei sicyonii.i.olei de radice cucumeris asinini:eius succus apud eundem electuarium dicitur.Mesue in cap.de cucumere asinino inquit:Cucumer asininus est fructus sicut cucumer paruus qui satis est notus:& melior pars eius plantæ est fructus ipsius,& proprie eius complети succus,& post ipsum radix,& melior fructus eius est completus citrinus iam expoliatus à uiriditate,& qui est uerè amaritudinis, & cuius succus est albus habens sicut de pinguedine aliquid. Incompletus uero est malus, & melius tempus operationis eius est finis æstatis, & collectionis radicis eius est finis ueris.

Operatio succi.℞.ex succo eorum quantitatem quam uolueris,& proprie quando citrinescunt:& sunt maturitatis complete,& fiat extractio succi cum facilitate non cum compressione & expressione laboriosa,& exiccetur sicut exiccatur scamonea & aloes,& conseruatur succus eius triennio,& est administrandus post sex menses.

APPENDIX.

Σικυώνιον, ἀπὸ τοῦ σικύου ἀγρίου, à cucumere agresti uocitatum, Græcorum Aetius,Paulus,atq; Actuarius uaria componũt:ueru cum Ægineta triplicem Sicyonii compositionem afferat, absurdum haud censemus,hic ad uerbum ex libr.vii.ca.xx.eius placita referre,hunc sane in modum.

Sicyonium simplex.

Præparatur illud ex radice cucumeris sylnestris refrigerata, unciis duabus, in olei Italici sextarium iniectis, & in cacabo decoctis.

Sicyonium compositum.

Olei sextarii decem.

Cucumeris agrestis radicis derasæ libra.

Serpilli, Meliloti, } singulorum.℥.sex.

Tædarum picearum pinguium, Althææ, } sing.quincunx.

Scolopendrii.℥.sex.

Fœnugræci,sextarii duo.

Præmaceratur fœnugræcum aqua primo diem unam:dein de colatur,& immittuntur dictis cum oleo,&uini sextariis duobus,omnibusq; decoctis adiiciuntur medullæ ceruinæ cum olei momento leuigatæ.℥.quatuor,adipis gallinarum totidem, ac denuo colatum oleum alio uase reconditur. Nec desunt qui ipsum post decoctionem dies.xl.insolant.

Sicyonium aliud efficacius.

Elaterii succi,sextarios tres.

Aristo. Rotundæ, Iochiæ Longæ, Styracis, Inulæ campanæ, Hyssopi, Ireos, Colocynthidis, Pulegii, Origani, Cyperi, Dendrolibani, Centaurii, Daphnophyllorum, } uniuscuiusq; sextantem.

Olei,sextarios quinq;.

Mixta,usq; dum succi exiguum relinquatur,decoq;.

Q uanquam non ignorandum à iam exposito uarium ac diuersum σικυώνιον, Dioscoridi inscribi, nempe ἀπὸ τῆς σικυωνίας, Peloponesi regio,in qua laudatissimum habebatur.Cum omnino aliter,ac præsertim sine syluestris cucumeris radicibus, cõponatur.ut iam ex eius compositione clarus fiet.

In lebetem oris lati stãno inductum,funditur olei albi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus,aquæ congius semis. Leui id igne coquitur,leuiter mouendo.At ubi bis efferbuit,& subtracto igne refrixit,innatans oleum concha tollitur,& adiecta noua aqua conferuescit,& reliquis,ut diximus, peractis reponitur.In Sicyonia maxime fieri consueuit, Sicyonii inde accepto cognomine.

XXX.

DE POMIS Citreis,uel Aranciis,uulgo de pomis Citrangulis.

℞.Poma citrangulorum numero.xii.& sint proprie antiqua &pone ea integra in uase figuli uitreato:funde super ea olei de oliuis,aut olei sisamini.℥.xxvi.aut plus secundum magnitudinem & paruitatem citrangulorum,& aquæ fontis, & aquæ maris ana.lib.i.coquatur ad consumptionem aquæ:deinde funde super ipsum aquæ dulcis claræ lib.i.s.& proiice super ea peni diarum albarum.℥.viii.decoq; usque ad aquæ consumptionẽ, & administretur in potibus & cibis & pulmẽtis de farina.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu.Superius fuit positum oleum de granis citri & citrangulorum, & hoc est de pomis citrangulis: & de hoc pomo testatur Simon Ianuensis quod nunquam inuenit aliquem de eo mentionem fecisse:sed secundum Modernorum opinionem est pomum dictum arancium. Matthe.Syl. inquit:Pomum aranciæ.i.citrangulum uel citromolum: nam hoc pomum in colore est citrinum.Aui.in lib.i.in fen.ii.doctrina.iii.cap.ii.de significationibus coloris urinæ inquit,ex coloribus urinæ sunt gradus citrinitatis sicut palearis:deinde citrinus post flauus,deinde rufus, postea citrangularis,postea igneus & tincturæ croci assimilatur.

Vas figuli.i.terra argillæ.Isido.in ca.de uasis escariis ait:Vas dictum à uescendo,quod in eo escæ apponantur: cuius diminutiuum uasculum quasi uesculum. Mel.habet in uale figuli.i. de argilla siue terra figuli,unde uasa sunt dicta ab argis ubi primo ipsa uasa facta sunt.Papias argilla terra humida ab argis dicta:apud quos primum ex ea uasa facta sunt.

XXXI.

DE CROCO.

℞. Croci.℥.i.myrrhæ puræ.℥.iiii.cordumeni.℥.ix.calami aromatici.℥.viii.infundantur medicinę in aceto diebus quinq; præter cordumenum.die sexta proiiciatur super ea cordumenum, & dimittatur die una.deinde fundatur super ea olei lib.i.s.& coquatur lento igne usq; ad aceti consumptionem,& sunt qui loco aceti uinum ponunt.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu,tamen non multum.Aui.in.5.cano.habet unam aliam descriptionem,sed non est eadem huic. Crocus.i.zaffaran, & est crocus orientalis seu cõmunis. inuenitur alius crocus qui hortulanus dicitur,& hic est carthamus.

APPENDIX.

CROCINUM Dioscorides præsertim libr. i.capitu. 63. nec non Paulus Ægineta libr.i.capitu. 20.quam laudatissime componunt.

XXXII.

DE PIPERIBUS.

℞. Trium piperum ana.℥.iii.chebulorum,bellericorum, emblicorum,indorum ana.℥.v.radicum apii,fœniculi ana.℥.iii.s. serapini,opopanaci,iusquiami albi ana.℥.ii.s.turbith albi boni.℥. xii.zingiberis.℥.iii.caulis recentis,hasech humidi, foliorum rutæ humidæ,quantum de singulis capi potest.decoquantur omnia post contritionem earum cum aqua lib.xxiiii.usq; ad tertiã partem,deinde coletur & proiiciantur super ea olei de cheruaeminæ.ii.& coquatur usque ad consumptionem aquæ, & sunt ex hominibus qui addunt in eo ireos.℥.vi.tapsiæ.℥.ii. anisi cordumeni ana.℥.i.s.calami.aro.℥ ii.s.spicæ indæ.℥.i.expressionis alafcæ,sextaria tria,& administretur ubi oportet,& sunt qui loco olei de cherua ponũt oleũ irinum.i.de ireos,aut oleum de cheiri.i.de uiola citrina,aut oleum de amygdalis amaris,aut ex omnibus partes conuenientes.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu:maxime apud Mediolanenses. dicitur autem de piperibus propter tria genera piperis quæ in eo ingrediuntur,& sunt proprie albi dicti leuci,nigri dicti melani, longi dicti macri.& hæc tria genera nota sunt apothecariis:sed apud medicos non tantum,quia opinio multorum medicorũ est quod piper album sit cataputia,aut granum ben, quod nõ est credendum.Et ego summe ad miror quod doctores supra

dicti in descriptione olei de ben sint decepti in re tam facili, cũ habeant cap. speciale & clarissimum à Serap. qui hæc tria genera apertissime declarat.

Hascæ humidæ. i. recentis & est thymus. nam inuenitur in aliquibus codicibus Mesue ubi diritur hascæ humidi. ergo hascæ est uerus thymus: sicut apparet apud Sera. in ca. de thymo. quidam dixerunt ꝙ est hyssopus: Deus uero nouit.

Oleum de cherua est oleum ꝙ fit ex semine, ꝙ dicitur granũ regum siue cataputia maior: ut apparet supra.

Emina secundum Aui. in. 5. cano. in ca. de ponderibus emina italica & ægyptiaca est. ℥. xvi. & emina romana est. ℥. xx. Papias, ait: Emina appendit libram unam quæ geminata sextariũ facit habet drachmas centum.

Tapsia secundum Diosc. dicitur tapsia, quia primo in insula tapso fuit inuenta. ab Auicẽ. uocatur thexisisie, & dicit quod est gummi ruthæ agrestis, & secundum Halyabatem tapsia est ruta agrestis. Auer in. 5. col. inquit: Tapsia. i. gummi rutæ agrestis secundum quosdam medicos. quidam praue crediderunt q̃d esset rubea tinctorum: sed non recte. uerum est quod tapsia secundum Simonem ex authoritate Pauli est rubea tinctorũ, sed aliud est. Auic. in. 4. cano. in cap. de cura alguada & albaras in quodam medicamen habet tapsiam & rubeá tinctorum: quod non esset si essent idem. sunt ex hominibus qui loco tapsiæ ponunt rutam syluе. & sunt ex hominibus qui ponunt cassiam ligneam, & sunt ex hominibus qui ponunt lepidium, ꝙ est genus erucæ siue seitaragi indi.

Sextarium secundum Auic. in. 5. cano. in cap. de ponderibus est. ℥. vi. idem dicit Gentilis super illum passum. Moder. uero generaliter opinantur quod sextarium sit pondus duarum librarum cum dimidia: maxime quando inuenitur sextarium uini uel aquæ uel succi. si uero inuenitur sextarium cinnamomi aut piperis intelligitur pondus drachmarum sex. in hoc sunt diuersæ opinionis.

XXXIII.

DE EVPHORBIO.

℞. Euphorbii. ℥. s. olei de cheiri. i. olei quod fit ex uiola citrina. ℥. v. uini odoriferi. ℥. v. decoque usq; ad uini consumptionem & utere.

COMMENT. MANLII.

Istud oleum est in usu Mes. ponit quod istud oleum potest fieri duobus modis, & sic est, quod sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum primum modum, & sunt qui faciunt ipsum secundum alium modum. uerũ nostri doctores magis laudant secundum modum quam primum. Aui. in. 5. cañ. habet unam aliã descriptionem quæ uidetur esse eadem cum secunda descriptione, & sic aliam describam.

XXXIIII.

DE EVPHORBIO, secundum alium modum.

℞. Staphisagriæ, condisi ana. ℥. iiii. pyrethri. ℥. vi. calamenti montani, succi. ℥. xii. costi. ℥. x. castorei. ℥. v. tere & decoque in uase uitreo cum uini odoriferi lib. iii. s. postquam infusa fuerint in eo diebus duobus usq; ad medium uini, deinde frica manibus fricatione uehemẽti, & cola & fundes super ipsum olei de cheiri. i. de uiola citrina aut olei sisamini lib. i. s. & decoq; usq; ad cõsumptionem uini. deinde proiice super ipsum euphorbii recentis & albi. ℥. iiii. trita contritione ultima, & coquatur cum eo & utatur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est illud ꝙ magis laudant nostri doctores.

Euphorbium uero est gummi satis notum.

Staphisagria secundum Auicen. in. 7. cano. est uua passa mõtana, & est granum capitis, & in monte libano inuenitur de ea plurimum & est granũ nigrum: sicut cicer nigrum, & hæc ab aliquibus dicitur pedicularia, eo ꝙ pediculos occidit.

Condex. i. condisi: & est id quod Dios. uocat struthiũ: & sunt radices quibus utuntur lanarii ad suffumigandum lanas secundum intentionem Diosc. ego nunquam potui scire quid esset: uirtutem etiam habet ad prouocandum sternutationem, & propter id multi crediderunt ipsum esse elleborum album, sed nõ recte sicut patet per Dios. propterea Macer uocat id struthium & inquit. quod non minus prouocat id sternutationem quam elleborus albus. Dinus autem Floren. in li. ii. in ca. de cura scrofularum inquit: Condisi. i. elleborus albus, quod falsum est. idẽ dicit Auer. in. 5. col. uide etiam Auic. in. 4. cano. in fen. vi. in summa secunda uenenorum ex plantis qui ait: de condisi & elleboro albo. ergo idem non sunt. uerum hodierni putant ipsum esse speciem ellebori: & loco eius potest poni elleborus eo carentes, & nullo modo audeant huiusmodi interius propinare.

APPENDIX.

Quanquam GALENVS passim pro uariis medendi scopis euphorbinum oleum præparet, ueruntamen quam simplicissime. ii. Medicamentorum κατὰ τόπους, iuxta calcem, in hunc modum componit.

Nimirum ad libram olei unã, euphorbii uncia dimidia, si ualidum euphorbium existat. Verum in corporibus molli, ac tenero sensu præditis, etiam si minus quam dimidiam unciã miesceris, melius res procedet.

XXXV.

VVLPINVM.

℞. uulpem integram cuius interiora sint euulsa & pone in uase & funde super ipsam aquæ fontium, & aquæ marinæ añ. †kist. i. olei antiqui clari kist. ii. s. decoque lento igne cum salis. ℥. iii. usque ad aquæ consumptionem: deinde pone in uase, & proiice super ipsam herbæ anethi, & alasce. i. thymi, ana lib. i. & funde super ea aquæ dulcis, ubi coctus fuerit ex eisdem herbis ana manipulus unus, decoque sicut prius usque ad aquæ consumptionem, & administretur, est enim mirabile: & quandoq; præter oleum coquitur uulpes in aqua fontium & aqua salsa (& sit aquæ quantitas multa) cum eisdem herbis, & administretur lauando in tina & est efficax: hoc quoq; non prætermittimus, ꝙ uulpes tandiu debet coqui siue in faciendo oleum siue aquam ad abluendum, donec sic cocta sit ut eius artus omnes laxentur & dissoluantur.

† alkili

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est multum in usu. Io. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum inquit: Oleum uulpinum est medicamen ultimũ ad arteticam & podagram & dolorem renum & dorsi: quod ita fit ut docet D. Mesue. Petrus argill. in cap. de podagra siue gutta frigida ponit unguentum de uulpe ipsius Mesue. ℞. uulpem integram euulsis interioribus, & pone in uase cum aqua salita uino & oleo, & ultra hoc pone in isto uase saluiam, rorẽ marinum, iuniperum, anethum, origanum, & maioranam: omnia ista bulliant, ut docet ipse ibidem. miror ob talia uerba. Nã primo Mesue non ponit unguentum de uulpe. Præterea descriptio olei uulpini non est eadem: sed uide supra in unguento de uulpe: uulpes uero apud Arabes dicitur thaleb. Gal. narrat uirtutem ipsius dicens, quod oleum in quo decoquitur uulpes confert multum doloribus iuncturarum. & multi medicorum ponunt ipsam uiuam in uase cum oleo & decoquunt: quidam ponunt eam mortuam sed hoc oleum non est plus resolutiuum quam oleum in quo coquitur adeb: nam quando coquitur in oleo est uirtus eius resolutiua multum, & nos quidem diximus quod medicinæ quæ hoc faciunt attrahunt ab interioribus corporis.

APPENDIX.

Vulpes in oleo apud GALENVM. XI. simplicium, totæ coquuntur, nonnullosq; sic Arthriticos curare uoluit, partim uiuas uulpes in lebetem in gentem iniicientes, partim etiam mortuas, atq; hyœnam. totam oleo ut uulpes, in coctam non inefficacius idem posse affirmat, quod etiam Aetius lib. ii. cap. cxciii. his uerbis abunde prosequitur.

Hyœna uiua in oleo cocta, uelut de uulpe (eadem quæ iam ex Galeno habuimus, ad uerbum explicans,) dictum est, oleum discussorium efficit. Arthriticis utilissimum. Vsus fiat ueluti de uulpe indicauimus, in lib. ii. ca. clxiiii. nempe.

Ex hyœna olei ad Arthriticos.

XXXVI.

DE SCORPIONIBVS.

℞. Scorpiones circiter. xx. uel plus uel minus secundum quãtitatem eorum & pone in uase uitreo, & funde super eos olei amygdalarum ana lib. ii. & stringe caput uasis, & dimitte in sole diebus. xxx. deinde cola & utere.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu. Mesue docet ipsum componere duobus modis. Et sic sunt ex hominibus qui componunt ipsum secundum

cundum

cundum primum modum. sed nostri doctores magis laudant secundam descriptionem quam primam, & sic illam describã.

XXXVII.
DE SCORPIONIBVS, secundum alium modum,

℞. Aristolochiæ rotun. gẽtianæ, cyperi, corticum radicis capparis, ana. ℥. i. funde super ea olei amygdalarum amararum, lib. i. & pone in sole. xx. diebus: deinde ꝓiice super ea ex scorpionibus à. x. usque ad. xv. & iterum stringe orificium uasis, & dimitte in sole per dies. xxx. deinde cola & reseruetur, est enim mirabile.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum maxime secundum istam descriptionem est illud quod magis laudant nostri doctores. uide etiam apud Rasim in lib. de diuisionibus in cap. medicinarum urinæ unam descriptionem quæ eadem huic est. Io. Anglicus in cap. de lapide renum habet hanc descriptionem. Scorpiones autem satis noti sunt supra narraui de ipsis in capit. de tyriaca quæ ualet contra scorpiones.

XXXVIII.
EX VIPERIS, uulgo de Serpentibus.

℞. Ex serpentibus nigris circiter lib. ii. & sint serpentes nigri integri, & funde super eos olei sisamini lib. i. s. & pone in uase terreo uitreato stricti orificii, & sigilla orificium uasis, & decoque lento igne usque dum dissoluantur serpentes, & caueat sibi operator à uapore eius, & cum coctum fuerit dimittatur infrigidari, & recondatur in uase uitreo, & administretur liniendo cum penna.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Serpens autem accipit nomen q̃a occultis accessibus serpit. Auicen. in. 5. cano. habet unam aliam descriptionem quæ est similis huic. eadem habet Leonardus de preda palea in cap. de fistulis. Gilibertus de Anglia in ca. de paralysi habet unam aliam descriptionem, sed non est similis isti: species autem serpentum multę sunt. Aui. in. 2. cano. de serpente facit cap. sed ibi non narrat eius species. uerum idem in quarto in fen. vi. in cap. de speciebus serpentum de ipsis loquitur: & narrat de morsu basilici. i. reguli: quoniam habet coronam: cuius longitudo est duorum palmorum, & caput est acutum ualde, & oculi eius sunt rubei, & color eius ad nigredinem, & citrinitatem decliuis est, qui adurit totum super quod incedit, & nõ oritur in circuitu cauernæ eius aliquid, & cum apponitur habitationi eius auis, moritur ipsa auis, & secundum plurimum qui tangit eum cum uirga moritur, & est mediãte uirga. & propter illud iam tetigit illum miles quidam cum lancea sua, & statim mortuus est miles, & animal eius, & tetigit ipse labium equi, quare mortuus est equus, & miles, & hi quidem serpentes multiplicantur in terra arob, & nubiæ. uerum de numero serpentũ primi ordinis reponuntur species quædam draconis interficiẽtium sicut basiliscus flatu eorum, de quorum numero fuerunt dracones, de quibus recitat Aristo. in lib. de proprietatibus elementorum, & plantarum, quod tempore Regis Philippi erãt in duobus montibus: inter quos montes erat posita uia ducẽs ad ciuitatem, & quotquot per illam uiam transibant quando erant inter illos duos montes moriebantur, & tunc Socrates ingeniatus est ad mortem ipsorum, & fecit fieri caueam uitream, & intrans in eam illuc perrexit, & uidit illos quorum flatu inficiebatur aer: per cuius respirationem, & contactum inficiebãt transeuntes, & moriebantur. dicunt etiam quidam, quod regulus serpens interficit suo sibilo, & suo uisu. regulus etiam est auis paruissima omnibus nota nullius effect⁹ ad opa medicinæ.

XXXIX.
DE RANIS.

℞. Ranarum aquaticarum capita circiter. ℥. vi. & funde super ea in uase uitreo olei sisamini lib. s. & obtura orificium uasis, decoque sicut diximus in oleo Serpentino. ex multis autem rebus fiunt olea secundum hunc modum: quæ rerum ex quibus fiunt uirtutem habent, de quibus multi ex scriptoribus scripserunt, in quibus sermonem non extendimus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est ualde in usu. Io. Angli. in cap. de dolore iuncturarum habet descriptionem huius olei, species autem ranarum multæ sunt. Auic. in. 2. cano. de ipsis loquitur, sed non distinguit species earum: uerum idem in. 4. cano. in fen. vi. in tracta. 2. ii. de uenenis ebibitis quæ sunt ex animalibus loquitur de ranis lacunalibus uiridibus, & marinis rubeis, & de ranis citrinis, & ibi loquitur de uenenositate quæ est in ipsis. nam sine dubio omnes ranæ sunt uenenosæ. Serap. in cap. de ranis inq̃t. ex authoritate Diosc. ranæ quæ sunt in paludibus quando coquuntur cum sale, & oleo, & administrãtur in cibo sunt bezaar uenenis, nam bezaar est tyriaca contra uenenum, bezoar est lapis contra uenenum. Isido. in ca. de piscibus inquit. ranæ garrulitate uocatæ eo, quod circa genitales strepunt paludes, & sonos uocis importunis clamoribus reddunt. ex his quædam aquaticæ dicuntur, quædam palustres, quædam rubetę. ob id q̃a in uepribus uiuunt grandiores cunctarum: aliæ calamites uocãtur: quoniam inter harundines, & fructices uiuunt, minutæ omnium, & uiridissimæ mutæ, & sine uoce sunt, agridulæ ranæ paruæ in sicco, uel agris morantes. unde, & nuncupatæ, negant quidam canes latrare, quibus in offa rana uiua fuerit data.

XL.
DE OVIS.

℞. Vitella ouorum elixatorum circiter. xxx. & comminue ea manibus, & pone in sartagine lapidea, & frige super ignem mouendo cum ligneo, aut ferreo cocleari, donec rubescant, & resoluatur ab eis oleum, & tunc exprime ea cum cocleari, & manabit abunde.

COMMENT. MANLII.

Istud oleum non est in usu: secundum intentionem Mesuæ potest, componi tribus modis. Leonar. de Præda palea in ca. de fistulis habet etiam hanc descriptionem.

Quorum species sunt plures. Auic. in. 2. cano. ait. oua nota sunt, & meliora ex eis sunt oua gallinæ recentia, & melius q̃d in eis est: est uitellus, & melius eorum artificium est, ut non cum alio congelentur. Gale. autem inquit oua quæ eligimus sunt oua gallinarum: non ergo oportet, quod narremus naturam aliorum ouorum.

XLI.
DE FRVMENTO.

Pone Frumẽtum super laminam ferream ignitam non multum, & comprime, & manabit oleum. secundus modus. ponatur frumentum excorticatum in uase sublimationis, & fiat sicut dicemus: in oleo Philosophorum.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu. Leonar. de Præda palea in cap. de fistulis habet huius olei descriptionem. Frumentum. i. triticum. Isid. ait. frumenta sunt proprie quæ aristas habẽt, fruges autem reliqua frumenta autem uel fruges à fruendo hoc est à uescendo dicta sunt. nam frumen, dicitur summa pars gulæ. primitiæ quæ sunt de frugibus percipiuntur. triticum uel a tritura dictũ, quod purissimum horreo condatur, uel quia granum eius cõmolitur, & teritur.

XLII.
SINAPINVM.

Fit ut oleum de Frumento.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu: secundum intentionem Mesue eius operatio est sicut operatio olei de frumento. ego autem uidi fieri oleum de sinapi sicut fit oleum de amygdalis. sinapis autem duæ sunt species. s. nigra, & alba. nigra autem est illa quæ intelligitur quando simpliciter ponitur, & utraq; nota est.

APPENDIX.

Sinapinum sic q̃ breuissime Actuario paratur.

Sinapi fracto, aqua feruenti perfuso, de in additur oleum, & simul exprimitur.

Facit ad inueteratos dolores, ex alto id q̃ infestat euocans.

XLIII.
DE IVNIPERO.

℞. Ex lignis iuniperi quantitatem sufficientem, & scinde in frusta, & imple ex eis dolium magnum uitreatum interius, cuius orificium sit arctum, & fac foueam in terra, & prępara parietes

eius cum terra figuli: deinde pone ollam uitreatam ex directo in fundo foueæ habentem orificium amplum, & cooperiatur lamina ferrea subtili perforata foraminibus multis, sicut cribatorium tritici. ita quod lamina undiq; ollæ orificium cooperiat deinde super laminam præparet orificium dolii ex inuerso, & præparetur cum terra figuli, ut nihil ex utrisq; orificiis respiret: post illud accende ignem super totum corpus dolii, & dimitte ardere sic per horas duas. manebit enim ex arte hac oleum, quod recondе, & administra ubi oportet.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu. Leonardus de Præda palea in ca. de fistulis, habet etiam hanc eandem descriptionem.

Iuniperus autem apud Auicen. est cupressus syluestris, & eius quidem alia est parua, alia magna, & arbor multiplicatur in terris Romanorum, & occidente, & assumuntur ex ea ligna ad fabricas magnas, & granum ipsius apud eundem uocatur abel, sed ille textus est corruptus: nam abel est sauina quæ uocatur bracteos, & sic si bene legis illud cap. de Abel apud Auic. uidebis quod est falsum. nam Serapio. in cap. de iunipero inquit ex authoritate Dios. iuniperus est una ex speciebus cupressi masculi, & omnes sunt quatuor species, & sunt iuniperus. i. pinus indus, & abel. i. sauina, & serbin, & gar. uidelicet iuniperus quæ nominatur arconas, & gummi ipsius secundũ Moder. opinionem est sandaracha, seu uernix scriptorum.

Terra figuli. i. terra seu argilla. unde uasa fiunt. Isido. in ca: de pulueribus, & glebis terræ inqt. Argilla ab Argis uocata apud quos primum ex ea, uasa confecta sunt. Creta ab insula creta ubi melior est. Io. Anglicus in ca. de sterilitate ait. Argilla Anglice clei, & est terra rubea uiscosa & tenax.

XLIIII.

FRAXININVM.

Valet sicut oleum de Iunipero, & confert splení, & fit sicut illud.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum apud nos non est in usu.

Fraxinus autem est arbor satis nota, eius semen apud Modernos dicitur lingua auis de fraxino: apud nostros doctores reperiuntur uariæ opiniones, quidã uolunt (ut Matthæus Sylua.) quod hæc arbor sit illa quæ ab Auic. in. 2. cano. dicitur arbor cimicum, sed non recte. uerum Matthæus Sylua inquit. dirdam uel dirdar est arbor cimicum siue fraxinus: quod falsum est. nam dirdar est ptelea, & ptelea apud græcos est ulmus, & sic est, quod dirdar: siue arbor cimicum est ulmus: fraxinus autem secundum Isido. uocari fertur quod magis in asperis locis montanisq; fragis nascitur. hinc per deriuationem fraxinus sicut à mõte montanus.

XLV.

DE GAGATE, sacratum.

℞. Ex lapidibus gagatis quantum uis, & fac ex eis sicut diximus in oleo de iunipero. secundus modus est cum opere sublimationis, ut dicemus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu: secundum intentionẽ Mesuæ est oleum quod fit ex lapidibus qui gagates dicuntur, & ipsum est oleum sacratum.

Gagates autem secundum Dios. est lapis qui inuenitur in Licia circa ripam quæ ganges appellatur. color niger, & aridus, & quasi luminosus mediocriter, leuis ualde. Et eft melior qui facile exarserit igne: & odorem aspalti habens. secundum Plin. optimus est qui ad lucernam accenditur. quidam extimauerunt ipsum esse oleum petroleum, alii dixerunt, quod est carabe, sed aliud est.

XLVI.

PHILOSOPHORVM.

℞. Ex lateribus antiquis multæ antiquitatis, & proprie factis è terra rubea, & comminue eos in frusta, & accende super eos ignem carbonum sine fumo usq; dum inflammentur, & rubeãt, deinde submerge eos in cõca plena oleo de alchechul, aut oleo antiquo claro usque dum imbibantur imbibitione ultima, & pone in cazoia, & permitte exiccari per se. post illud comminue eos comminutione ultimã, & pone in cazola, & sigilla orificiũ cazolæ cum orificio alembici, & sigilla cum luto alchymistarũ, & pone in fornace, cuius ignis sint prunæ, & coquatur usque dum distillet oleum, & tu ordinabis uas sub rostro alembici in quo fluat. oleum: deinde reconde illud, & stringe orificium uasis in quo recondis, & administra ubi oportet, & quanto antiquius tanto melius.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est i usu, sed oportet ipsum fieri cũ bona diligẽtia: secundum intentionem Mesuæ est oleum in quo concordati sunt antiqui, & uerificauerunt esse oleum secretorum iuuamentorum. Alii illud oleum sapientiæ dixerunt, & alii oleum benedictum, & alii diuinum, alii uero sanctum, & à pluribus oleum perfecti magisterii uocatum est, ipse Mesue in sua distinctione de oleis ponit duas alias descriptiones olei quæ uocantur oleum benedictum: & sunt oleum camæmillæ, & oleum nardinum, & hoc quia sunt olea multæ utilitatis, sed proprie oleũ benedictum est oleum philosophorum. nã uide apud Rasim in suo tractatu de oleis qui habet oleum benedictum, & est idẽ, in fine uero eius descriptionis inquit. hoc oleum est de secretis philosophorum, & ualet sicut oleum balsami. Liber qui dicitur Bulchasis. i. Seruitor in tract. 2. habet unam aliam descriptionẽ quæ eadem est cum ista. uerum Mesue dicit, quod accipiantur ex lateribus antiquis multe antiquitatis. Albuchasis autẽ inqt.

Accipe lateres rubeos nouos quos aqua non tetigit. Leonardus de Præda palea in ca. de fistulis, habet unam aliam descriptionem quæ est similis huic quam ponit Mesue. Io. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum ait. petroleum, & est oleum benedictum factum de lateribus, tamen fœtidum est, sed summe penetratiuum.

Oleum alchichil. i. oleum quod fit ex floribus rorismarini. Bulchasis. i. Seruitor habet oleum uetustissimũ. Leonardus habet oleum oliuæ, uel oleum antiquum clarum, si uero componere uis cum oleo de alchichil, accipiantur florum alchichil. i. rorismarini. ℥. x. & proiiciantur in lib. i. s. olei oliuæ, aut sisamini & dimittatur soli donec accipiat uirtutem rorismarini & postea coletur, & administretur.

EX PETRO DE EBANO.

XLVII.

BALSAMINVM, in capitulo de ægritudinibus cordis.

℞. Myrrhæ electæ, aloes hepatici, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, mummię, opopanacis, bdellii, carpobalsami, armoniaci, *sarcocollæ, croci, masticis, gummi aro. storacis liquidæ. †ana. ℥. ii. laudani electi, *succi castorei ana. ℥. ii. s. musci. ℥. s. terebentinæ ad pondus singularium rerum, misce omnia hæc puluerizando cum terebentina, & pone hoc totum in alembico, & ingeniose distilla. est enim ars sicut de aqua rosata, & postea usui reseruetur.

*alias sagapeni. †alias unc. ii. *alias sic castorei. unc. ii. s.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est illud quod meo tempore uidi componere, & uidi ipsum poni in tyriaca: mithridato: diacurcuma, aurea alexandrina, ac aliis confectionibus in quibus ingreditur balsamus. uerum supra fuit posita una alia descriptio olei quod ex ligno balsami manat, & illa est nobilior ista, sed quia illud apud nos non potest fieri, nostri doctores composuerunt descriptiones olei cum tanta diligentia quod potest poni in omni loco ubi ingreditur balsamus, & sic ista descriptio magis est laudata quam aliæ descriptiones. sinautem secundum istam descriptionem facere nolueris infra apparebit alia descriptio ex authoritate Guilelmi Placentini, & oleum quod fit secundum illam descriptionẽ potest poni in omni loco ubi ingreditur balsamus: etiam ostendam facere balsamum artificiosum sicut docet Bartholomeus Montagnana. Succi castorei. hęc litera est corrupta. debet enim dicere sicci castorei, aut castorei sicci: quod idẽ est. Castoreum autem est animal quod uocatur castor: Gal. in lib. ad Parthenianum inquit. castoreum animaliculum quadrupedis, & castor appellatur testiculus eius.

EX NICOLAO.
XLVIII.
FRIGIDISSIMVM uiride.

℞.Olei communis albi uel abluti lib.iii.cimarum rubi tenerrimarum,foliorum uiolarum, uermicularis, cimbalariæ,semperuiuæ,solatri,foliorum papaueris,iusquiami, mandragoræ, crassulæ maioris,portulacæ,lactucæ,bardanæ, omnium ana.℥.iii.hæc omnia simul terantur,& in supradicto oleo mittantur p tres dies post tres uero dies super ignem ponantur, & usq; ad spissitudinem bulliant.postea colentur bene expressa cum panno:deinde,iterum in stannato uase ponantur super ignem, & bulliant ad succi consumptionem,tunc ab igne deponantur,& residere permittantur,& illud clarum quod supernatat colligatur,& usui reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu:dicitur oleum frigidissimum uiride ab herbis frigidis,& uiridibus quæ in ipso ingrediuntur, & sic ipsas herbas quę difficiles sunt declarabo.

Vermicularis secundum Compositorem est semperuiua minor,aut portulaca agrestis,in tectis domorum nascitur.secundũ autem Lumen malelucens est crassula:quod falsum est: quia in isto oleo utrunq; ingreditur.Macer ait.Semperuiua minor species est istius herbæ.Q uam semperuiuam dicunt:quoniam uiret omni tempore Barba iouis uulgari more uocatur.secundũ intentionem Macri barba iouis est semperuiua minor. secundum uero Matthæum Syl.barba iouis est herculis,uel bonades .i.stœcados citrinum.secũdum autem Nicolaum est stœcados citrinum seu santonicum marinũ.ergo est herba marina.i.herba lumbricorum. Aduertendum est autem quod Macer non dicit ipsam uocari barbam iouis nisi à uulgaribus , sed Deus hoc nouit.

Cimbalaria umblicus ueneris scantuncellus idẽ apud Dios. uocatur cotilidon,siue ut alii cimbalion,siue ut latini umbilicus ueneris:hæc est herba quæ folio habet rotunda,& lata , quæ in maris nascitur,& est quam nostri rustici herbam Rotundellam uulgariter dicunt.

Grassula maior secundum Compositorem est faba grossa, secundum aliquos est semperuiua maior,sed non recte.nam in isto oleo possumus certificari,quod idem non sunt,quia in hoc ambæ ingrediuntur. Crassulæ uero species tres sunt.s.maior minor & media.maior uero est herba quæ habet folia uiridia, & pinguiora,ut semperuiua,& florem tendentem ad albedinẽ. nascitur autem apud nos iuxta fossos,& hæc est faba grassa.minor uero est uermicularis, & media secundum Compositorẽ est cardus benedictus .

EX ANTI. IOAN. SERAPIONIS.
XLIX.
DE LILIIS, Purum.

℞.Ex liliis albis mundatis.℥.ii.s.proiiciantur in lib.iii. olei sisamini,& maneant donec accipiant uirtutem liliorum, & coletur,& administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est illud quod apud nos est in usu sub nomine olei de liliis puri:aut simplicis.Guliel. Placenti.in suo anndotario habet oleum de liliis simplex, quod idem est. supra fuit positum oleum de liliis compositum,quod etiam est i usu, sed non tantum.

APPENDIX.

Hanc ne dum puram,uerum simplicissimam compositionẽ libro primo Actius hunc in modum bellissime explicat.

Liliaceũ,siue susinum,aut lirinon oleum,fit ex albis lilii foliis exanguibus,& solum intectis,citra ipsorum croceum filamentum,ad sextarium Italicum olei dulcissimi, pondere sextantis siccare autem etiam hæc oportet in umbra per diem,ac noctẽ. Deinde uasi inicere,& diligenter obturata insolare per triduũ. Deinde excolare,& alium sextantem foliorum immittere,prioribus uidelicet uelut inutilibus electis.Ternis enim alterationibus folia inicere expedit,qua re ubi rursus per triduum insolaueris,rursusq; excolaueris,tertium sextantem liliorum immittes similiterq; per triduum insolabis,& sic excolatum in umbra repones.Siquis enim mox à principio sexuncem foliorum immittat,putrefacta oleum foetidum reddent.

L.
DARSISAHAN.

℞.Selib,& est darsisahan.℥.vi.cassiæ ligneæ.℥.viii.costi.℥.iiii. cinnamomi.℥.v.calami aromat.℥.ii.olei lib.vii.s. decoquantur omnia bene lento igne,& coletur,& administretur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Darsisahan uero est arbor quæ apud Diosco,uocatur aspalium:ut dictum fuit in confectione de chifodea.

EX RASI.
LI.
FOENVGRÆCI, in tractatu de oleis.

℞.Fœnugræci lib.i.elaterii lib.viii.cypeci lib.ii.calami aro.li.i.pone in oleo per decem dies quotidie moue ter, & exprime oleum & reserua.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu.Dio.habet unam aliã descriptionem sub nomine olei telini,sed non est simile huic.

Fœnugræci farinam multi buceron.aut egloceras: aut lotõ appellauerunt:uide apud Gal.in octauo simplicium,quod telinum est fœnugræcum,& ista nomina non sunt referenda farinæ,sed ipsi fœnugræco.bucerõ enim sonat bouis cornu: egloceron uero caprę cornu.nam semina ipsius in corniculis similibus faseolis sunt.& hoc semen notum est.inuenitur apud nos quædam herba quæ multum sibi assimilatur in foliis & in reliquis,& hæc apud quosdam dicitur capricornu,& de hoc semine multi falsi herbarici uendunt aromatariis ignorantibus loco fœnugræci,sed errant.

Electuarium siue elaterium,ut apud Dios.& est succus cucumeris asinini. uide supra ubi positæ fuerunt pilulæ de elaterio & ibi melius ostensum fuit.

LII.
EX SALIVNCA, uulgo salmenta.

℞.Salmentam,& pista,& pone in aqua,coq; & pone oleum, & coq; ad ignem,& serua colatum.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu.secundum intentionem Rasis est oleum de salmenta,sed textus est corruptus. debet enim dicere oleum de saliunca.i.spica celtica.secundum Matthæum Sylua.sed non recte: quia Dios.ac Plin.de saliunca speciale faciunt cap.& est aliud, sed secundum plurimum loco saliuncæ spica celtica ponitur.&sic hodie herbarici uendunt apothecariis saliũcam pro spica celtica: quæ idem non est,ut dictum fuit: tamen potest poni loco eius,licet sit debilior.hanc teutonici,& aliæ gẽtes apud quas nascitur saliuncam uulgari nomine appellant.nascitur apud teutonicos plurima.in alpibus Italiæ,& in montibus Pireneis,in desertis,& asperis summitatibus montiũ, & est cibus caprearum siue damarum.

LIII.
DE OLEANDRO.

℞.Succi oleandri lib.i.rosarum libr.s.olei omphacini libr.ii. coq; donec consumetur succus,cola,&serua.nam ualet scabiei, & aufert eam omnino.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu.

Oleander autem secundum Auic.in.2.cano.est syluestris, & fluuialis, & ipse computat ipsum inter species uenenosorum. idem in quarto in fen.6.in cap.summa.2.uenenorum ex plantis inquit.oleander plurimum interficit homines, & animalia, & hęc planta est quam Diosc.nereon uocat.hæc plura nomina habet.nam ab aliquibus dicitur neredendron, & ab aliis redodendrõ,& ab aliis lorandrum,&ab aliis rododaphne,&ab aliis nereo.eius folia sunt similia amygdalæ.sed maiora,& pinguiora,&florem habet similem rosæ.in locis maritimis nascitur.Leonardus de Prædapalea,in cap.de primo,& igne persico inquit. oleum de dandrod.i.de oleandro.

Oleum omphacinum.i.oleum de oliuis non maturis. Auic. in.2.cano.in cap.de oliuis inquit.oleum quandoq; exprimitur ex oliuis ultimæ maturis,& oleum omphacinum est illud q; expressum est ex immaturis:& quandoq; exprimitur ex oliuis ru

beis mediis inter immaturas, & ultime maturas.

EX ANTI. AVICENNÆ.

LIIII.

DE VSNEA.

℞. Vsneæ sextaria.v.costi.ʒ.x.cassiæ ligneæ, calami aroma. añ.ʒ.iii.marmacor.ʒ.ii. storacis calamitæ.ʒ.v.olei myrtini lib.i.s. terantur medrinæ, & infundantur in aceto, & dimittatur tribus diebus continuis, & coquantur cum oleo donec consumetur acetum, & remaneat oleum, & coletur & recondatur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu, de usnea uide in electuario de usnea: quia ibi ample determinatum est.

Marmacor.i. melissa, quidam crediderunt esse marrubium, sed non recte. nam uide Serap.in cap.de melissa qui inquit. be derangie.i.turungem, & dicitur marmacor.i.melissa. Auic.in.2. cano in cap.de maru.inquit. Maru dicunt indi, quod sunt species plures. est.n.quædam species eius quæ est boni odoris, & est marmacor.ibi ipse Aui.in plures species distinguit. Leonardus de Præda palea in cap.de ademenul inquit. semen almaru .i.semen buglossæ siue linguæ bouis sine dubio almaru est eius species, sed pro marmacor intelligitur melissa siue ozimum citratum.

EX IOAN. ANGLICO.

LV.

De Staphisagria, in cap.de cura tinnitus Aurium.

℞.Staphisagriæ.ʒ.i.s.coquatur in succo rutæ, uel in aqua foeniculi, deinde apponatur oleum laurinum, uel nardinū ad pondus.ʒ.vi.uel lib.i.coquatur usq; ad consumptionē quartæ partis, & coletur, & fiat oleum de Staphisagria.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Staphisagria apud Auicē.est uua passa montana, & est granum capitis. Dios. staphisagria quam latini pedicularium uocant, & nominatur hoc nomine, quia interficit pediculos, & lendines. quidam uocant ipsam caputpurgium, & quod caput à pediculis purgat.

LVI.

DE LAVDANO. in lib.v.capitulo de modo abluendi oleum.

℞.Laudani.ʒ.i.olei laurini lib.i.conficiantur simul, & est oleū de laudano simplex q̄ ualet in confortatione stomachi mollificati, & capillos cadentes detinet.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. Idē in ca.de lepra habet hoc oleum. Laudanum autem est notum.

EX ANTI. BARTH. MONTA.

LVII.

BALSAMINVM.

℞. Terebentinæ lib.i.thuris albi.ʒ.iiii.gummi elemi.ʒ.vi. granorum lauri.i.baccarum lauri.ʒ.iiii.masticis, galangæ, garyophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis muscatæ, cubebæ, ligni aloes bene triti ana.ʒ i.omnia simul mixta ponantur ad distillandum primo cum lento igne. & prima aqua dicitur aqua balsami. iterum pone aliam, & sic facies, & tunc ueniet balsamus in omni probatione, sed quanto plus distillatus fuerit, tanto erit fortior. serua in uase bene obturato.

COMMENT. MANLII.

Iste est modus artificii balsami secundum quem secundum intentionem Bartholomei ueniet balsamus in omni probatio ne prout balsamus naturalis. uerum supra est positum oleum balsaminum quod apud nostros doc. satis est laudatum. si autem illam descriptionem facere nolueris, fac istam Barth. si autem istam Bartholomei facere nolueris, fac descriptionem Guliel. de qua infra.

EX GVLIEL. PLACENTINO.

LVIII.

BALSAMINVM.

℞. Myrrhæ, carpobalsami, nucis indæ ana.ʒ.s.hypericon.ʒ. s.terantur grosso modo, & misceantur cum.ʒ.v.olei, uel.ʒ.i.s. largati, & in fine addantur gra.v.musci.& gra.iii.ambræ.&.ʒ.i. olei de lateribus.hoc enim loco balsami potest poni in omni loco, facit enim operationes, ut balsamus.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum maxime secundum istam descriptionem potest poni in omni loco ubi balsamus ingreditur, & secundum intentionem Guliel. facit operationes, ut balsamus. uerum ipse Guliel. describit duas alias descriptiones olei quod ponitur loco balsami, sed secundum intentionem suam ac Moder. doctorum ex illis tribus hæc est nobilior: sed ipse Guliel. non ponit qualiter ipsum oleum debeat componi. uerum est, quod in secunda descriptione melius docet, & est quod omnia bene terantur, & malaxentur adinuicem in mortario, & ponantur in uase alembici .ci, & distillentur ut aqua rosacea. Lumen maleluccns habet unam descriptionem secundum intentionem Guliel. sed ipse Guli. non scripsit talē descriptionem in suo antidotario.

Alargatum.i.largatum, & est uulgare uocabulū, sed a latinis terebentina nuncupatur, & non resina. nam in multis locis ubi ipsa inuenitur uocatur largatum.

Oleum de lateribus.i.oleum philosophorum seu oleum benedictum. eius enim descriptionem describit idem, & est similis descriptioni quæ inuenitur in antidotario Mesuæ: de qua supra.

EX LEONAR. de Preda palea.

LIX.

DE CALCE, in capitulo de curatione corruptionis ossis.

℞. Calcis uiuæ unum frustum integrum antequam extinguatur, & infundatur in oleo communi donec extinguatur, & calx in puluere reducatur. & postea pone in alembico uitreo, & distilletur, & emanabit oleum, q̄ uocatur oleum calcinum.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est in usu. tamen secundum intentionē Cōpositoris ualet mirabiliter in illa materia.

Calx secundum Sera. ex authoritate Diosc. quædam est quæ fit ex conchiliis marinis, & quædam quæ fit ex lapidibus, & quædam fit ex marmore, quoniam hæc comburuntur igne donec fiunt alba interius, & exterius, & fiunt calx, sed melior omnibus est calx quæ fit ex marmore.

EX PETRO ARGILLATA.

LX.

DE TARTARO, in capitulo de his quæ abstergunt faciem.

℞.Tartarum puluerizatum, & funde in aceto postea ponatur in panno lini: deinde ponatur in stupis balneatis, & ponatur sub cineribus, postea ponatur in scutella uitreata p̄ tres dies ita tamen q̄ scutella stet plicata, & distillabit quædam humiditas magna uergens in subrussum, & hoc est oleum de tartaro.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu: maxime apud prostitutas, eo quod ex ipso liniant faciem. Dinus Flor.in suo antido. habet hoc: sed lumen tenebrosum inquit. quod hoc oleum est magistrale, q̄d falsum est.

Tartarum uero secūdum Nicolaum est lapis uini. apud nos uulgariter dicitur greppola. Leonar. de Prēda palea in cap.de remotione carnis superfluæ inquit: pul. tartari.i. fæcis uini adhærentis parieti uidelicet uasis ubi collocatur uinum, quia uulgari sermone dicitur Greppola, de hoc inuenitur album & rubeum, sed album magis ad faciendum hoc est laudatum.

EX OFFICINIS, uulgo Olea magistralia.

LXI.

DE HYPERICO, mirabile.

℞. Summitatum hyperici.ʒ.iii.infundantur in uino odorifero tribus diebus, & noctibus: deinde bulliant in duplici uase.i. in balneo mariæ bene obturato, & fiat expressio fortis postea. ℞. totidem hyperici bene contusi, & infundantur in suprascripto uino tribus diebus, & noctibus: deinde addantur tereben-

rebentinæ.℥.iii.olei antiqui.℥.vi.croci.℈.i.& misceantur,& coquantur in bocia in duplici uase ad consumptionem uini:deinde reseruetuc in uase uitreo.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum non est multum in usu. Hypericon autem herba est satis nota,quæ à Diosc.uocatur hypericon Auic. inquit. hypericon nominatur arabice alharib,&nominatur syriace uua dæmonis.Dios.de hypericon facit tria capitula.& distinguit ipsas species.unum facit sub nomine asquiron.aliud sub nomine corim:quod est rapa rustica.aliud de hypericon. sed Serapi.in cap.de omnibus loquituc,sed illud hypericon quo utimur habet folia parua,& in eis foramina minuta,& fuga dæmonum: apud nos in ciuitatibus nascituc.

LXII.

DE SVLPHVRE.

℞.Sulphuris citrini,terebentinæ,ana.℥.iii.uini boni.℥.iii.olei rosati lib.i.bulliant omnia ad consumptionem uini lento igne & fiat oleum de sulphure,

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu:maxime apud Mediolanenses.

Sulphur citrinum.i.usuale,quod satis est notum.Diosc.dicit sulphuc eligendum uiuū colorē habēs limpidū,& resplēdens, & perlucidum,& sine lapide:quod missum in focum,uiride,& pinguem colorem facit.nascitur in melosda,& lipara. istud est capitulum de sulphure uiuo:ꝙ hic non debet intelligi, de ipso uide in diasulphur.

APPENDIX.

Ex sulphure insuper oleum nonnullis sic probe paratur.

Sulpbur ignem non expertum,uel flauissimum inter urendū fumum crassum remittit,excipiendum campana uitrea,aut fictilicea, in qua ex uapore crasso oleum concretum destillat in uas planum capax,in cuius medio sulphur uasculo conditū uritur.

Alus trito sulphuri per aquam uitæ incensam ignea consumitur substantia, post reliquum destillatur, ut oleum philosophorum.

LXIII.

DE CAPPARIBVS.

℞.Corticum radicum capparorum.ʒ.viii.ireos,agni casti,tamarisci ana.dra.iiii.olei communis lib.ii.uini.℥.iiii. hæc omnia bulliant simul usque ad consumptionem uini, deinde coletuc, & reseruetur.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est multumin usu.Miroc tamen exquo apud doctō.& Moder. & antiquos erat multum usuale:quod eius descriptio apud authorem authenticum non inueniatuc. uerum liber qui dicitur Aggregator Paduēsis inquit.in illo ca. ubi hoc ualet.oleum de capparibus ponit Gal.ad Glauconem. ego autem miratus fui,quia legi omnia cap.Gal.quæ sunt ad Glauconem,& id non reperiri,tamen ista descriptio fuit approbata in duritie splenis:quod multum ualet.

Cappares siue kappares noti sunt Sera autem in ca.de cappare inquit.in fine ex authoritate Rasis.attulit mihi quidam amicus meus confectionem quandam capparum recentium, & cum comedissem exeis, induxecunt mihi tenasmonem, & consueui facere clistere ad sciaticam cum succo capparum, & iuuat multum.

Tamariscum est arbor satis nota.Dio.dicit.myrice.i. tamariscus.Isid.myricē quam latini tamariciam uocant ex amaritudine nominata. gustus enim eius nimis amarus est:hæc arbor in solitudine,&saxosa humo nascituc,ex qua etiam arbore maleficiis artis ministeria,i.odia concitari dicuntur.

LXIIII.

MOSCATVM officinis Muscellinum.

℞.Olei communis lib.vi.aquæ lib.iii.folii,spicæ,costi,masticis aā ℥.i.s storacis calamitæ,croci,myrrhæ,casiæ ligneæ,xylobalsami,ana.ʒ.vi garyophyl.carpobalsami,bdelli. ana.ʒ.iiii. muscilaginis.℥.i.alii dicunt,quod debet dicere muscilaginis.ʒ.i.neregil.ʒ.ii.hæc omnia terantuc grosso modo,& bulliāt simul ad consumptionem aquæ: deinde coletur,& reponatur in uase bene obturato.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu:dicitur autem muscellinū ꝑcopter muscum quod cecipit.quidam praue putauerunt hoc esse oleum balaninum.i.de granis been,sed recte, ille uero qui dedit mihi istā descriptionē istius olei:dixit ꝙ ipsum inuenituc in antidotario Galeni,& dixit,ꝙ Gal.composuit ipsum.

Neregil.i.nux indica secundum Sera.in cap.de nuce indica, ut dictum est supra.

LXV.

DE CASTOREO, bonum,& expertum.

℞.Castorei,storacis,calamitæ,galbani, euphorbii, casiæ ligneæ,croci,opopanacis,cacpobalsami,spicæ nardi,costi ana.ʒ.ii.cyperi,squinanti,piperis longi,bractcos,pyrethri, piperis nigri ana.ʒ.ii.s. olei oliuarum libr.iii.uini albi & boni libc.ii.bulliant omnia simul ad consumptionem uini,deinde exprime, & reseruetur .

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu: ualet enim in omnibus ægritudinibus,& confert tremori, & teranto, & doloribus neruorum,& iuncturarum.

Castoreum autem secundū Sera.sunt testiculi animalis, ꝙ castor appellatur.uide de ipso in diacastoreo.

Bratteos.i.sauina,sicut apparet apud Sera.in ca.de iunipero. idem est secundum intentionem Macri.

LXVI.

IASMINVM seu SAMBVCINVM, uulgo quam mendose Sambucinum.

℞.Florum Sambrach.℥.ii. ponantur in lib.i.olei oliuarum, & dimittantur in sole pec dies quinque:deinde bulliant cū lento igne,postea colentuc,& usui reseruentuc in ampulla.

COMMEN. MANLII.

Istud oleum est in usu.Sambach uel zambach idem est: sed apud Serap.uocatur iesemiuum,& inquit.iesemin.i.zambach. quoddam ex eo est album habens florem,&quoddam citrinū, & citrinum est minus in caliditate,& siccitate quam album, & militer est minus in operatione sua,& citrinum reperitur in Babylonia.est etiam species alia ex eo cuius flos est cœlestis coloris:secundum intentionem Serap. huius tres sunt species, sed apud nos credo,quod non ceperiatur nisi album, & à uulgo nominatur gesemin.Bulchasis.i.seruitor in libro.2.cap. de modo colligendi herbas medicinales ait.zambach.i.iesemini. Itē Christophorus Barzicius in cap.de cura cephaleæ ait. & Rasis laudat epithima ex oleo sambucino,& fiat ex floribus sambuci siue gessimini.Auicen.in.5.cano.in tractatu de collirus. in collirio quoddam sic ait.collirium iuuamentum factum cum iensemini,& ait.℞.acaciæ,& succi sambach.uide hic, quod loco iensemini habet sambach,quod idem est.Gal.in.7.simpliciū ait.leuconia.i.iesuminū.Auerrois in.5.col' gesemini,idest uiola ultramarina,apud nos in hortis reperitur.

LXVII.

PVERORVM, pro doloribus optimum, & expertum.

℞.Olei aneti,olei camæmillæ ana.℥.vi.olei rutæ, storacis liqdæ ana.℥.iii.pul.cimini.℥.ii.bulliant omnia una ebullitione:deinde coletur,& usui ceseruetur,& quando oportuerit ungatur locus dolorosus,& expertum est.

LXVIII.

ATRAMENTVM uulgare,officinis ENCAVSTRVM nigrum.

℞.Aquæ pluuialis bocalia.o4.galletti rupti lib.vi.coquantur ad consumptionem medietatis,tunc addantur gūmi arab.libr. iiii.uitrioli pisti lib.iii.misce,& fiat secundum artem.

COMMEN. MANLII.

ENCAVSTRVM autem scriptorum multis modis conficitur.nam Diosco.in capitulo de atramento scriptorum inquit,quod fit tedarum lignis cuius unciis tribus una admiscetur gummi, conficitur præterea ex ligno resinæ, & ex pictorum fauilla.eius enim centū &.xx.ʒ.accipiunt gummi,&taurini glutinis.dcach.vi.& attramenti sutorii.ʒ.i.s.& adaptantue admixta stypticis medicaminibus quæ dysenteriæ conueniūt. Item Diosco.aliud cap.facit de atramento sutorum: quod foditur in metallis. Plin.atramentum sutorum, quod calcantum

TABVLA LVMINARIS MAIORIS IN XV. DIVISI SECTIONES, IN QVARVM SINGVLA, PRIMVS numerus medicaminis compositionem, secundus uero folium indicat.

SECTIONVM NOMINA.

PRIMA sectio Electuaria ac confectiones e quam plurimis selecta authoribus continet.

27 Fumarię

Explicit Luminare maius, nunc ad maiorem perfectionem redactum, summo studio & cura peritissimi medici Nicolai Mutonis Lucensis: qui multorum excellentissimorum doctorum medicinas inseruit, ut uere prius, Luminare minus, hoc nunc, Luminare maius, appellari possit, cum copiosissimo indice, ad mnima quæque in ipso contenta reperienda.

LVMEN APOTHECARIORVM

OLIM NON INFELICITER AEDITVM A
subtilisſimo Artium & Medicinæ doctore domino magiſtro Quirico de Auguſtis de Torthona : nunc uero ſummis uigiliis quam accuratisſime caſtigatum .

PROOEMIVM.

MIHI IPSI cogitanti qd memoria dignū mea hac iuuenili ętate cōmemorarem, uenit in mentē hoc præſens inſtitutū : ne ocioſe uita hæc noſtra tranſeat. Comperi ferè materiam oēm occupatam eſſe ab illuſtribus doctoribus: tam antiquis quā modernis. Et tuæ petitiones Ioannes Franciſce mi optime frater meam incidiſſent in mentem : pcofecto tenera hæc ætas ſine labore decurrebat, & ſine honore, & fama cōſumebatur. quare gloria tibi erit qui me ſopitum excitaſti, & inectē tuis arduis petitionibus acceleraſti. Audias igitur quid Quirico Auguſto fratri tuo ſcribere coegiſti. Hoc enim meo in opuſculo cōpoſitiones oēs deſcribam quæ aromatariis neceſſariæ ſunt, quæq; communiter fiunt, daclarando obſcuca uocabula: tam Græca, quam Arabica, & Latina, quæ ab antiquis doctoribus obſcuro ſermone tradita ſunt. Materia enim utilis & neceſſaria. Heu ſummam ignauiā. Infiniti quidem errores & mortiferi ſolent ſæpe accidere apothecariorum quorundam imperitia, & uocabulorum obſcuritate. Quanta'ue infamia dominis medicis, & uiris egregie doctis inde eueniat excogitari uix poteſt, qui credentes inſtrumēta ſanitatis rite compoſita eſſe, ægro ſalutem promittunt. Sperantes huius artis artifices diſpenſas ſuas ſecundum mentē Meſuæ diſpenſare. Et ipſi auſu temerario Quid pro quo addunt & tunc medicinæ uirtus diuerſificatur. ut pinceps medicorum ſcribit Auic. 5. cañ. cap. de tyriaca. Et conſequenter uulgi infamiam apothecariorū ignauia medici incurrūt. Tu. n. hoc meo opuſculo non indiges, cū huius artis tandiu & doctrina & experientia comprobatus fueris. Sed uolui tibi tanquam cariori digniorīq; ad corrigendum deſtinare. Quare illum excutias, abiiciasq;, ſi quid in eo ſuperfluum cōperies : demum illum in lucē adire permittas, ut tuo ingenio libelliq; doctrina rudes te imitari conētur. Qui ſoles tua prudentia nō ſolū apotecarios ſed & nouos medicos in ordinando dirigere. Vale diu felix.

Opus in quinq; ac decem diſtinctiones partitur. Prima erit de confectionibus aromaticis. Et cōtinet deſcriptiones. XXII. Quarum prima eſt.

ELECTVARIVM de gemmis, Meſuæ, cuius iuuamentum eſt magnum ad ægritudines cerebri, cordis, ſtomachi, hepatis, & matricis frigidas, & nos ſumus experti: inquit Meſue bonitatem eius ad tremorem cordis, & ſyncopim, & debilitatē ſtomachi: & quando aliquis triſtatur, & neſcit radicem, & ei qui diligit ſolitudinem, & ſunt eo uſi reges & magnates, trahit enim eos in conſequentiam bonorū moꝝ, & nobilium, & dilatat animam, & facit corporis odorem & colorem bonum.

℞. Albarum margaritaꝝ. ʒ. ii. fragmentorū, zaphiri, hyacinti, ſacdinis, granatoꝝ, teruzegi. i. ſmeraldi. aā. ʒ. i. s. zedoariæ, doronigi, corucū citri, macis, ſe. alphelenſemuſc. i. ozimi garyophyllati aā. ʒ. ii. coralloꝝ rubeoꝝ, charabæ, limaturæ eboris aā. ℈. ii. behen albi & rubei, ſunt quædā radices q̄ de Armenia deferuntur, garyophyll. zingiberis, piperis lōgi, croci, ſpicæ, foliī, heil. i. cacdamomū maius aā. ʒ. i. Trochiſcoꝝ hiarhodō, Ligni al. aā. ʒ. v. cinnamomi, galāgę, zurūbet ē radix aromatica aā. ʒ. i. s. folioꝝ auri & arg. aā. au. i. s. ℈. ii. & gra. v. Muſci boni. ʒ. s. Ambræ. ʒ. ii.

Pulueriʒētur & reſeruētur ī uaſe uitreaꝛo & obturetur os uaſis

In hac cōpoſitione multa ſunt uidēda pro clariori ipſius doctrina. Primo qd ſit Sardix eſt. n. lapis rubeus ſpiſſus cū ſubſtantia peruia ſeu trāſparente. & dicituc ꝙ eius uirtus eſt q̄ accēdit animū ad gaudiū & acuit ingeniū: ideo merito in hoc electuario poſitū eſt. Sed quia cognitio huius lapidis nō eſt apud apothecarios: iō loco ipſius ponuntur rubini. Et hoc cōſonum eſt cuidā receptæ inuentæ in uno antiquiſſimo Meſ. quæ dicebat quinq; generū fragmentorum cōium precioſorum. & ſic erit litera bona, quia ſi ſcriptū reperies quinq; generū fragmentorū cōium pcetioſorum de quinq; ſupraſcriptis deberes intelligere. ſ. de Zaphiri, Hyacinti, Rubini, Smeraldi, Granatæ, fragmentis: & nō de aliquibus aliis. De Al. ſcias ꝙ al p ſe nihil ſignificat niſi articulū. ſ. hoc. Nā ubi nos dicimus hoc, Arabes dicūt al. & ideo quando al miſcetur cū aliqua dictione ſigñat articulū in illa dictione. ut alhaſe. i. lo thimo. &c. Feleniemuſc. dſta eſt de eo inter doctores, quidā dicūt ꝙ eſt ozimū garyophyllatum, & illud eſt ſemen citrinū odoriſeꝝ quod colligitur a baſilicone habente folia minuta. & hæc opinio uera eſt. Alii uero dīcūt quod eſt ſemen meliſſæ. Alii quod eſt cinnamomū q̄ duæ opiniones a doctoribus reprobantur & prima tenetur. Præterea fragmenta & mineralia cū in aliqua cōpoſitione intrāt ſunt ultimate cōterēda uſq;quo poſſint p ſatis ſpiſſā telā trāſire: ac ēt oēs lapides: ut coralli, lapis iudaicus. & ita ea adminiſtrare ut doret, noſq; monet Auic. cū lapidē iudaicū in calculo iubet dari illū ſuper cotem uel lapidem molarē ducere iubet ut magis ſubtilis ſit. igitur nunq̄ in triturando eos feſſus ſis: quia quāto ſubtiliores tanto perfectiores exiſtunt. Zurumbet nō eſt zedoaria: ut Matth. Syl. exponit. cū Auic. 2. cañ. diuerſa de eis faciat capitula. ſed zurumbet eſt quædam radix ſimilis cypero groſſior zedoaria intus ſub citrini odore aromatica & ſapore acuto: minus tamen zedoaria: ſed ſi caremus ea, loco ipſius, zedoariam ponimus.

In Pandectis ſcribitur al felengemſæ. i. ozimū garyophyllatū & in Meſue alſeſemſc.

De aureo pondere differentia eſt inter doctores de eo & magna: quidā dicunt ut Gentilis ꝙ eſt pondus. ʒ. i. s. & hoc affirmat Simon Ianuen. Alii dicunt ꝙ eſt ſeptima pars unciæ. Sed cōis & uera deciſio eſt ꝙ ſi inueniatur aureum. i. ut in hoc loco & in omnibus aliis medicinis non ſolutiuis idē eſt quod. ʒ. i. s. In medicinis uero ſolutiuis ſi reperitur idem eſt quod ſeptima pars unciæ ꝙ nō plus. In ſuper qa confectio hæc & ſequētes ꝑpter laſciuiā hominū fieri ſolent in morſellis: quātitas ſpecieꝝ ad zuccharum declarāda eſt. Ideo ad oēm librā. i. zucchari apponi debet. ℥. i. ſpecieꝝ cribellataꝝ: cribellatarū dico propter ſimplicia quæ cribellari non poſſunt ut amygdalæ, dactyli, ſemina oia &c. Ad oēm uero lib. i. mellis ſpecieꝝ cribellataꝝ, ut ſupra. ℥. iii. Et hoc modo faciendo, habent dñi medici & ægri uirtutē medicinaꝝ a doctoribus limitatā. Secus aūt faciunt apothecarii noſtri tpis auaritia ducti: ꝙ ignoſcat illis Deus &c. Nota inſuper ꝙ Meſue dicit: cōfice cū melle emblicoꝝ & colatura geleniabin. Ideo ſi forte illa facere uis: ſcias ꝙ mel emblicoꝝ hoc modo fit. ℞. myrobalanorum emblicorum. ℥. ii. aquæ cōis lib. ii. terantur ſubtiliter dicti myrobalani & infundantur p dies viii. in dicta aqua: poſtea bulliant uſq; ad conſumptionē medietatis: deinde colentur cum panno lineo in manibus exprimendo, & in dicta colatura addatur mellis boni lib. i. & bulliant ſimul uſq; ad conſumptionē aquæ & coctionem mellis, & reſeruetur. hoc. n. dicitur mel emblicoꝝ. Accipe ergo mel emblicoꝝ, geleniabin. i. mel roſatū. aā. li. s. ſupraſcriptaꝝ ſpēꝝ. ℥. iii. et ſimul miſce, & habebis electuariū de gēmis in forma liquida ut ſcribit Meſ. & doſis eſt ab aureo medio uſq; ad aureū unū. De geleniabin inter doct. eſt differētia. nā. Aui. 5. can. c. de cōditis di

cit: ꝙ geleniabin idem est quod rosa condita siue cum melle siue cum zuccharo. Et fit tam zuccharum ros. quam mel rosatũ: secundum eum appellari potest geleniabin: & hoc idem tenet Halyabbas. Rasis uero .3. Almans. dicit: Geleniabin est mel rosatum. Quas opiniones reprobat Matth. Syl. dicens: ꝙ geleniabin idem est quod mel rosatum. Sed selenabin .i. zuccharum rosatũ: geleniabin .i. syrupus rosatus, & hæc opinio ab aliis omnibus doctoribus tenetur. Igitur geleniabin .s. mel rosatum &c. Et hoc de electuario de gemmis.

Descriptio. II.

DIAMVSCVM dulce Mesuæ faciens ad pulsum cordis & ægritudines melancholicas & ad eum qui tristatur sine causa, & confert ad ægritudines cerebri: sicut est uertigo, & epilepsia, & tortura, & paralysis, & ad ægritudines pulmonis & difficultati anhelitus.

℞. Croci, doronigi, zedoariæ, ligni alo. macis, añ. ʒ. ii. albarũ margarita. setæ crudæ adustæ, charabæ, coralli rub. añ. ʒ. ii. s. galliæ muscatæ, ozimi citrariæ .i. melissæ, añ. ʒ. ii. s. been albi & rubei, folii, spicæ, garyophyllorum, añ. ʒ. i. zingiberis, cubebæ, piperis longi, añ. ʒ. i. s. musci boni. ℈. ii. pulуerizentur & cõficiantur cum melle crudo ꝙ fit quadruplũ ponderis omniũ. hoc est ꝙ dicit Mes. in hac cõpositione, & dosis eiꝰ est a. ʒ. i. usq; ad. iii.

Circa hanc descriptionem. Nota de seta cruda adusta. Accipe de folliculus serici noui qui nondum pertranseunt annum, & aperi, & extrahe uermes quos intus reperies mortuos, & mũda peroptime: deinde pone in olla noua dictos folliculos: quę cooperiorio lapideo bene tegatur: deinde in furno ponatur, & tantum permittatur ꝙ possint puluerizari: deinde extrahantur & usui reseruentur. Hæc enim cõbustio fit ut desiccet, ac ut conteri possit. In una alia confectione infra reperies subtiliter incidatur: est etiam ut bene teratur: igitur per hoc intelligas ꝙ uterq; modus laudatur. Tamẽ ego nõ soleo hoc in electuario nec in aliis confectionibus cordialibus setam cõburere, sed subtiliter incidere. Sed si cõburere uis ut uerba Mes. sonãt. Caueas ꝙ illa adustio non fit incinerans: immo prudenter fieri debet, & taliter ꝙ sericum solum sit puluerizabile & remaneat seta secundum formam suam: dicit etiam crudæ, quia per coctionem uirtus eius extrahitur &c. De ozimo. Quando enim in compositionibus reperies scipum ozimi garyophyllati tunc idem est ꝙ semen basiliconis citrinum. Si uero ozimi simpliciter idẽ est ꝙ semen basiliconis nigrum, & hoc colligitur a planta basiliconis habente folia lata. Citrinum uero a planta faciẽte parua folia, & hæc est ipsorum differentia. Citrinum enim magis aromaticum est & cordiale magisq; calidum. Varia reperitur litera de citraria. Vna enim dicit ut præscripsi & hæc bona est: & idẽ est quod melissa. Alia enim dicit citrati & alia ciriaci & ambę corruptę. Hic bene aduertendum est de behen. Behen enim scriptum duplici de & cum h. idem est ꝙ radix alba & rub. quę ambæ portantur de partibus Armeniæ. Sed ben scriptum solũ cum uno e, & sine h, idem est quod semen cataputiæ: quare bene nota literas ipsas cum in composito reperies. Spica: aliquãdo enim reperitur scriptum spicę nardi uel spicæ indæ: & ambo idem sunt: aliquando spicæ romanæ, uel spicæ celticæ: & hæc quo idem sunt. quare &c. Mel crudum est quod nõ est coctum. Igitur si modo descripto a Mesue facere uis. Accipe mellis puri lib. i. suprascriptarum specierum. ℥. iii. & permisce: & sic habes mentem autoris. s. mel crudum quod est quadruplũ ponderis omnium. Si uero non habes mel purum: potes hoc modo facere. Accipias unam quantitatẽ mellis ꝙ uolueris & pone ad ignẽ ad bulliendũ, & semper illud despumabis quousq; mundum fit: deinde ab igne amoueatur, & post frigidationem suprascripta specierum quantitas apponatur: & hoc modo habes mel crudũ & a superfluitatibus depuratum. Alii uero dicunt ꝙ mel crudum est illud quod manibus absq; igne exprimendo a fauo mellis habetur & extrahitur: & hæc opinio non omnino sine ratione est fundata, uel illud uel præscriptũ accipias quia cõueniunt. Sed quia confectio hæc cõmuniter fit in forma solida accipias zuccha. cocti lib. i. supra scriptarũ specierum. ℥ i. & facias in morsellis.

In Pande. dicitur ozimũ .i. basilicon, sꝫ falso. berẽ gemis. h a?. ozimũ græce. Latine basilicõ garyophyl. non ergo scribatur per. c.

Descriptio. III.

DIAMVSCVM amarum ualens ad omnia ea quæ dicta sunt de diamusco dulci, & ad exsiccandum humiditates stomachi & putrefactiones eius.

℞. Suprascriptarum specierũ diamusci dulcis quantitatem omnem suprascriptam, & his addas absinthii rosarum. s. rubearum añ. ʒ. iiij. aloes optimi. i. succotrini ablut. ℥. s. Mes. dicit. ʒ. iiii. castorei kesim. i. leuistici, añ. ʒ. i. cinnamomi. ʒ. ii. s. & confice cum melle crudo ꝙ fit quadruplum ponderis omnium. s. ꝙ sit quadruplũ ad summã specierum, & facias ut supra tibi monstraui uel in forma solida uel mellis &c. & dosis est dicta supra.

Aloes succotrinũ dicitur aloes optimũ. quia inter oẽs alias species aloes est melius. Et lauatur hoc modo. terantur quantitas aloes tibi necessaria, & rorabis illum aqua pluuiali uel endi. hæc enim lotio fit ut ipsius acuitas amoueatur, ꝙ confortatio augeatur donec tantum ab aqua sit madefactum: deinde soli exponatur ad desiccandum, & permittatur usquequo possit denuo puluerizari: deinde iterũ cõtere, & cũ prædicta aqua irrora & soli exponas. Et illud idem tertio facias: demum post exiccationem reserua & utere illo. De aloe iterũ est notandũ: ꝙ sunt qui illum cõburunt, quẽ ponere uolunt in hac confectione, & non lauant, dicentes ꝙ per cõbustionẽ amouetur sua gummositas per quã laxabat & stomachum debilitabat: & per hoc magis ei appropriatur alia uirtus & alia operatio quæ est confortare: & ideo tunc melius cõfortat. Et ob hoc notandũ est, ꝙ si aloes datur ad laxandum non comburitur, nec lauatur Sed si ad confortandum uel abluitur uel cõburitur, quanquam cõbustio ipsius de raro fiat. Modus cõburendi est: ponatur in olla munda & super prunas permittatur donec aduratur. Semen leuistici in compositionibus apponendum est. Non autẽ planta neq; radix neq; folia.

Descriptio. IIII.

DIAGALANGA Mesuæ ualens contra morbos uentositatum grossam & acetosam eructationem: & est medicina experta ad malitiam digestionis, & bonificat operationes stomachi, & hepatis frigidorũ: immo emendat defectionẽ ipsorum.

℞. Galãgæ, ligni aloes añ. ʒ. vi. garyophyllorũ, macis, kelsim .i. sem. leuistici añ. ʒ. ii. zingiberis, macropiperis .i. piperis lõgi, cinnamomi, piperis albi añ. ʒ i. s. calamenti, sicci, mentæ. s. domesticæ siccæ añ. ʒ. i. heil .i. cardamomi maioris, spicæ, sem. apii, fœniculi, anisi, carui añ. ʒ. i. calami arom. ʒ. i. s. puluerizentur omnia suprascripta debito modo: zucchari tabarzeth .i. albi uel illius prouinciæ. ʒ. x. mellis colati & despumati. ℥. x. Et fiat confectio decoquẽdo mel & zuccharum debito modo. Sed quia cõiter fit in morsellis: accipe lib. i. zucchari, & post decoctionem & aliqualẽ infrigidationẽ adde suprascriptarũ specierũ. ℥ i. & sic facias in sequentibus, & dosis est a. ʒ. ii. usq; ad aureo. ii.

Intelligendum ꝙ in omnibus cõfectionibus & cõpositionibus cordialibus, stomachicis, hepaticis & breuiter exceptis in medicinis uomitiuis: semper apponendum est cinnamomum subtile. In uomitiuis uero grossum apponendũ est: eo ꝙ illud uomitum prouocat, parumq; sustinet de decoctione & contritione & minus subtile iterum sustinet.

Quando simpliciter piper descriptum in cõpositionibus reperitur, de pipere usuali seu nigro intelligẽdum est. Calamentum & menta sicca in hac cõpositione ponũtur, quia sicciores sunt complexionis. Et de menta domestica & calamento mõtano est intelligendum, non de aquatico.

Nonnunquam cõtinget apothecario reperire in quibusdã cõpositionibus mel tabarzet. Ideo declarabo quid illud sit. Et dico, ꝙ est mel album de cœlo cadens admodum roris. Et est albius quam sit mel apum, & quasi tendit ad naturam zucchari. Sed quia illud caremus, loco eius ponimus mel album uel zuccharum secundæ coctæ. Et hoc mel tabarzet ponitur a Mesue confectione de zingibere. distinctione quarta circa finem.

Descriptio. V.

AROMATICVM rosatum descriptione Gabrielis ualet contra stomachi defectionem: & omnia nutricationis membra confortat: & confortat: & est contra stomachi humiditatẽ & mollificationem medicamen expertum, & omnem putrefactionẽ in eo corrigit: cerebrũ & cor cõfortat, appetitũ excitat, digestionẽ procurat, cõualescentibus, & debilibus mire subuenit.

℞. Rosarum rubearũ. ʒ. xv. liquiritiæ rasæ & mundæ. ʒ. vii. ligni aloes boni, sandalorũ macoziri .i. citrini, añ. ʒ. iii. cinnamomi electi. ʒ. v. macis, garyophyllorum añ. ʒ. ii. s. gummi arabi. dragachanti

In Mesue utroque habetur ʒ. ii. ambræ scr. o. ii.

gacanthi añ.℥.ii.& partes duas alterius.ʒ.i.℈.ii.nucis muscatæ, cardamomi.s.maioris & minoris galangæ, añ.ʒ.i. spicæ.℈.ii. musci,℈.ii.ambræ.ʒ.s.syru.rosati & de corticibus citri añ.lib.i. & fiat electuariũ puluerizatis prius puluerizandis: Sĩin forma solida facias ut in suprascriptis tibi ostendi. Accipiendo lib.i. zucchari &.℥.i.specierum &c.& dosis est a.ʒ.iii.usq; ad.v.

Duplex solet litera reperiri in ad recepta de sandalis, una enim dicit sandali mazucchari. Alia sandali masurnæ. Et una& altera potest stare quia idem est quod sandali citrini, sed sunt q exponunt & dicunt ꝙ idẽ est ꝙ sandali rubei,& expositio hæc falsa est:& prima uera. Quid autem intelligatur per duas partes alterius drachmæ ut autor supra ponit. Dico ꝙ duæ partes unius drachmæ sunt.℈.ii. cum quælibet drachma ex tribus scropulis constet.

In confectione de cinnamomo hoc melius declarare uidetur

Aduertendum bene est adhuc propter cõmunem apothecariorum errorẽ. Quod in quibusdam compositionibus in quibus scriptum reperitur Cardamomi tunc & maius & minus apponenda sunt,& de eis intelligendum est, sin uero de maiori solum intelligas. Et hæc fuit & est opinio Gẽtilis super quintum Auicen. Et de hoc multi errores occurrerunt imperitia apothecariorum.

Descriptio. VI.

DIACYMINVM Mesuæ contra stomachi & uiscerum uentositatẽ, digestionẽ procurat, stomathũ & uistera calefacit.

Rec. Cymini per diem in aceto infusi & exicrati.ʒ.x.zingiberis, cinnamomi, añ.℥.s. garyophyllorum, ligni aloes, macis, añ.ʒ.ii.s.galangæ, piperis longi, cardamomi.s.maioris & minoris añ.ʒ.ii.musci.℈.s.puluerizentur puluerizanda, mellis cocti & despumati lib.i.&.℥.iiii.fiat confectio in forma liquida, sed quia cõmuniter fit in forma solida facias ut supra ostensum in aliis est &c.dosis est a.ʒ.iii.usq; ad.iiii.

Variæ enim reperiũtur receptæ de hac cõpositione, sed ista est melior & in usu. Reperitur quandoq; magnus error in hac cõpositione apud apothecarios & medicos: Aliqui enim habent in suis receptis. Cymini carmeni,& apothecarii dicunt ꝙ carmeni, nihil aliud est quam prouincia iu qua dictum cyminũ nascitur. ut uerbi gratia, opũ thebaici &c. Sed multum errant ut uideri põt a Mattheo sylua. cap. de cymino: ubi dicit ꝙ cyminũ carmenũ idem est quod siseleo, & fiseleos.i.siler montanum. Causa autem quare infunditur cyminũ in aceto per diem est: quia acetum addit sibi in uirtute profundationis & incisionis, temperat eius calorem aliqualiter. Nota insuper ꝙ contritio medicinarũ huius confectionis non debet esse subtilis sed grossa. Cum intentio ipsius medicinæ non sit nisi ꝙ sit fortis in resoluendo & euacuando uentositatem: ꝙ si ultimate cõtereretur uentositatẽ non resolueret sed per urinã educeret &c. hoc declarat Auic. 5. cañ. cap. de diacymino &c.

Descriptio. VII.

DIAMBRA Mesuæ est medicina sublimis: cerebrũ & cor consortans,& stomachum,& omnia membra: digestionẽ procurat,& utentem eo lætificat: & membra nutricationis calefacit: senibus quoq; conuenit & frigidis natura & mulieribus & ægritudinibus matricum.

℞. Cinnamomi, doronici, garyophyllorum, macis, nucis muscæ. folii, galangæ, añ.ʒ.iii.spicæ, cardamomi maioris & minoris añ.ʒ.i.zingiberis.ʒ.i.s.sandali citrini, ligni alo. piperis longi añ.ʒ.ii.ambræ.drach.i.s.musci.ʒ.s.puluerizentur puluerizanda. Et confice cũ syrupo rosato facto cum aqua ros.i.cũ iulep rosato,& sit eius quantitas lib.i.&.℥.iiii.s.sed cõmuniter fit in forma solida ut supra &c.& dosis eius est.drach.iii.uel.iiii.

Circa præscripta & sequentia unum generale est notandum ꝙ species huius cõfectionis & omnes species medicinarũ confortantium membra & aperientium oppilationes debent subtiliter puluerizari:& eo maxime si ad longinqua membra confortanda debent transire. Non tamen ultimate. Vltima enim contritio perdit uirtutem aromaticę, sed media sit inter ultimã & subtilem. Et si nostro tempore hę confectiones fiant in morsellis: maior operatio tamen & efficacior ut plurimũ fit ab electuario quam a confectione præparata, ut superiores. Et hoc multis rationibus. Prima propter meliorẽ fermentationẽ quę fit aromatum in electuariis quæ fieri potest in confectionibus. Secunda quia de aromatibus plus ponitur in electuario construendo quam in confectione.

Tertia quia melius & facilius euaporat & transit uirtus electuarii ad membra remota quam uirtus cõfectionis assumptæ ut in passionibus pectoris & cerebri. Et hoc uerificari potest in omnibus confectionibus & electuariis.

Descriptio. VIII.

DIACORALLI magistralis mirabiliter ualens ad confortationem cordis,& stomachi, & maxime cũ ex longa ægritudine & calida sunt debilitata.

℞. Specierum diarhodon abbatis.ʒ.iii. corallorum utriusq; fragmentorum preciosorum, margaritarum añ.ʒ.s.puluerizentur subtiliter,& additis.℥.vii.s. zucchari dissoluti in aqua rosa. fiat confectio in morsellis.

Intelligendum ꝙ quando scribitur fragmentorũ preciosorum absolute de quinq; descriptionibus supra in electuario de gemmis est intelligendum, & non de aliquibus aliis. Secundo etiam est intelligendum ꝙ quando dicitur specierum diarhodon abbatis uel specierum triasandalorum, uel aliarum specierum de ipsis complete intelligendum est.i. de ipsis secundum integram descriptionem positam a doctoribus, non ut quidã fatui dicebat: qui cum scriptum inuenerunt diarhodon abbatis illas sine musco ponebant dicentes ꝙ illa erat doctoris intentio & fatuæ.

Descriptio. IX.

TRIASANDALI Nicolai taliter dicti a tribus generibus sandalorum qui descriptionem ingrediuntur. Dantur proprie cõtra calorẽ hepatis & stomachi,& phthisicis, & ictericis.

Rec. Sandalorum alborum, rubeorum, citrinorum, zucchari albi añ. solidos duos.i.añ.ʒ.iii. rheubarbari, spodii.s.de canna succi liquiritiæ, semi. portulacæ.s. domesticæ añ. solidum.i.s.i. ℥.ii.gr.xv.amydi, gummi arabici, dragacanthi, sem. melonum, sem. cucumeris, sem. citrulli, sem. cucurbite, sem. scariolæ, añ. solidum.i.idest.ʒ.i.s.camphoræ.℈.i.s.rosarum rub.℥.i.s.puluerizentur subtiliter, syrupi rosati lib.ii.& fiat electuarium, sed communiter fiat in forma ut supra scilicet.

Solidus enim idem est quod.ʒ.i.s. & omnes doctores affirmant,& exagium idem etiam est,& non differt a solido nisi solum nomine. Omnia simplicia ex quibus confectiones electuaria & compositiones oẽs componuntur non sunt simul terenda, sed quælibet simplex medicina per se conterenda est pulue rizanda. Et ratio est quia omnia non sunt eiusdem complexionis & substantiæ. Immo quædam sustinent multum de contritione,& quædam minus. Cinnamomum enim & macis sunt raræ substantiæ: garyophylli uero & gũmæ sunt densioris substantiæ. Quapropter ut ex contritione uirtus ipsorum non deperdatur, omnia & per se debẽt puluerizari: quod secus faciũt apothecarii nostri tpis & male. Ideo nimirum si cõposita non habent uirtutẽ a doctoribus limitatã. Et hoc idẽ in decoctionibus est aduertendum ut in tractatu syruporum te scire faciam.

Descriptio. X.

ELECTVARIVM de aromatibus Mesuæ quod scripsit Gal. expertorũ iuuamentorum ad causas stomachi, & hepatis,& ægritudines in eis factas ex phlegmate grosso,& uentositate, digestionẽ confortat, inflationẽ remouet, & morbos ex ea factos curat. Redardat canos, colorem efficit bonum: & oris,& sudoris odorẽ. Renes quoq; calefacit & coitũ excitat. Acidos ructus curat,& fastidium & abominationem remouet.

Rec. Ligni aloes crudi.i.non cocti, rosarum añ. aureos.xii. idest.ʒ.xviii.galliæ muscatæ, doronigi, piperis longi, nucis muscatæ, mentæ siccæ, spicæ, casfiæ ligneæ, macis, garyophyllorũ, macis, cinnamomi, assari, añ. aureos.iii.idest.℥.iiii.s. calami aromatici aur.iiii.idest.ʒ.vi.croci, cardamomi.s.maioris, cardamomi minoris.i.melegetæ, trium sandalorum, rheubarbari, cubebæ costi, zingiberis, seminis fœniculi, semi.anisi, keisim.i.leuistici ana aureos.ii.s.idest.ʒ.iii.℈.ii.gra.v.zucchari.℥.vi.miuæ aromaticæ.i.miuæ cydoniorum cum speciebus lib.i.mellis cocti & despumati lib.i.&.℥.ii.&fiat electuarium puluerizatis prius puluerizandis. Sed si in morsellis facere uis, facias ut supra: dosis eius est a.ʒ.ii.usq; ad aur.iii.

Lignum aloes crudum est illud quod non est coctum. Arabes enim solent ipsum decoquere antequam illud ad nos uenire permittant: decoquendo illud in aqua per q decoctionem

quædam humiditas quæ in illo erat seu gũmositas amouetur quę natans est super aquã: illã reseruant: deinde mittũt ad nos illud coctum. quod est sine anima, & nullã habet uirtutẽ uel bene paucã, & ob hoc autor dicit crudi. Cognoscitur ꝙ sit crudũ hoc modo. Nam si in igne ponitur emittit quandam humiditatem aromaticam, quæ illud a cõbustione prohibet. secundo si in aqua proiiciatur subito subdum petit propter ipsius grauitatem; & talis est eius cognitio.

Descriptio. X I.

DIARHODON abbatis Nicolai a rosis quæ ibi intrant plus quam de aliis speciebus, nomen accepit abbatis ab abbate de curia cõpositũ: datur proprie ictericis, hepaticis, phtisicis, hecticis, & cardiacis qui patiuntur ex calore, & ad calefactionẽ stomachi, pulmonis & totius corporis & conualescentibus ex longis & acutis ægritudinibus mirabiliter auxiliatur.

℞. Sandalorum albo℞, sandalo℞ rubeorum, añ. ʒ. ii. s. dragacanthi, gummi arabici, spodii añ. ℈. ii. assari, spicæ masticis, cardamomi. s. maioris & minoris, croci, xyloaloes. i. lignialoes, garyophyllo℞, galliæ musc. anisi. s. sem. marathri. i. sem. fœniculi, cinnamomi, succi liquiritiæ, rheubarbari, semin. basiliconis, berberis, scariolæ. s. seminis, seminis portulacæ. s. domesticæ, seminis papaueris albi, seminis citrulli, seminis melonũ, seminis cucumeris, semin. cucurbitæ añ. ℈. i. ossis de corde cerui, margaritaꝝ añ. ℈. s. zucchari cãdi, rosaꝝ. s. rubeaꝝ añ. ℥. i. & ʒ. iii. cãphoræ tertiã partẽ unius. ℈. & gra. vii. musci gr. iii. s. pulueriżẽtur pulurrizãnda subtiliter. Et cũ lib. i. s. syrupi facti cũ aqua ros. i. cũ iulep rosato fiat cõfectio. Et si in forma solida facere uis modum habes supra descriptum: & dosis est a. ʒ. ii. usq; ad. iii.

Nicolaus dicit ꝙ hæc cõfectio debet dari cũ rhodostomate uel cũ frigida, ut igitur omnis pars clara sit scias ꝙ cũ rhodostomate. i. cũ decoctione rosaꝝ, uel cũ frigida. i. uel cũ decoctione facta cũ frigidis. Sed decoctio hæc hoc tpe nõ est in usu, sed loco ipsius datur cũ syrupo ros. De spodio inter doctores magna est controuersia. Quidã enim dicunt ꝙ est radix cãnę ultramarinę adustæ: quidã uero ꝙ est spica cuiusdã arbusculi in Alexandria crescentis. Alii ꝙ est fuligo q̃ in domibus inuenitur in quibus funduntur metalla: quæ postquam cecidit a tecto dicitur spodium, quæ uero remanet dicitur põpholix. Nonnulli uero dicunt ꝙ est cinis qui inuenitur super fornaces argẽtariorum qui lauatur ut ferrugo. Quæ oẽs opiniones abiiciendæ sunt tanq̃ friuolæ: & dicendũ ꝙ spodium est os elephantes cõbustum. Elephas ossa habet solida ut sunt dẽtes, & illa non cõburuntur sed ad diuersa accidentia seruantur. Sed illa quæ medullam habent comburuntur, & combusta spodium de canna dicitur. & hæc uera est opinio.

Si spodiũ est res cuius origo nos latet: res est adusta uẽ. Auic. dicit radices cannarũ adustarũ. Spodiũ est species thuciæ.

Descriptio. X II.

CONFECTIO de storace magistralis. Illa Mes. & Nicolai non est in usu propter opium.

℞. Passularum electuarũ & ultimate contritaꝝ. ℥. i. liquiritiæ rasæ & mundæ. ʒ. vi. ligni alo. nucis mus. cinnamomi electi añ. ʒ. i. s. storacis. s. calamitæ. ℈. v. boli arme. loti & pręparati. ʒ. iii. puluerizentur subtiliter omnia, & cum. ℥. xv. zucchari dissolun in aqua betonicæ & foliorum uiolarũ fiat confectio in morsellis faciendo omnem morsellum de. ʒ. ii.

Confectio enim nihil aliud est quam cõpositio diuersorũ. Modus lauandi & præparandi bolum armenũ talis est. Accipe de eo quantitatem q̃ uolueris & tere subtiliter: postea infundatur super eum quãtitas aquæ rosæ qua irroretur: deinde in umbra permittatur exiccari: & iterum post exiccationem conteratur, & aqua ros. irroretur, & ter ut primo hoc fiat: postea reserua: illud enim dicitur lotum & præparatum.

Storax simpliciter si scriptum reperiatur de storace calamitæ, intelligendum est tanquam de perfectiori.

Descriptio. X I I I.

CONFECTIO de cinnamomo Mes. sana & experta ad humorositatẽ stomachi & putrefactione in eo, phlegma digerit & digestionem procurat.

℞. Cinnamomi subtilis & electi. i. cãnellæ. ʒ. xv. siue darseni. i. cinnamomi grossi, cymini, enulę. s. radicis añ. ʒ. iiii. dicit Mes. ℥. s. galangæ. ʒ. viii. garyophyllo℞, piperis longi, cardamomi. s. maioris, zingiberis, heil. i. cardamomi minoris, & est melegeta mãcis, nucis musc. ligni aloes añ. ʒ. iii. croci. ʒ. i. zucchari tabarzet. ℥. albi. ℥. v. musci. ℥. i. partes duas. i. ℈. ii. puluerizentur subtiliter oia, mellis colati lib. i. & ℥. iiii. fiat cõfectio, & fit in forma, solida, ut supra tibi ostensum est. dosis est a. ʒ. i. usq; ad. v.

Confectio hæc licet in usu non sit: tamen quia in ea apothecarii solent dubitare. igitur qñ in una cõpositione scriptũ reperis darseni per se, semper debes apponere cinnamomũ electũ si uero darseni & cinnamomi ut in superiori uidisti, utrũq;. s. & subtile & grossum est ponendũ: nec auscultes illos dicentes ꝙ per darseni intelligit macis. hæc enim opinio reprobata est a Christofo. de honestis super Mes.

Secundo est intelligendũ ꝙ cũ reperis in una recepta heil ꝑ se: de cardamomo maiori semper est intelligendũ. Si uero cardamomũ per se reperiatur etiam de maiori est intelligendũ. Si uero ambo reperiantur ut in superiori. Et maiorem & minorẽ debes apponere. Non aũt garyophyllos ut quidã fatui dicũt.

In antidotario Rasis ca. xii. ubi reperitur cardamomũ intelligendum est de maiori et minori: & in rosata et diarhodon est.

Descriprio. X I I I I.

ROSATA nouella Nicolai dicitur rosata a rosis: nouella respectu ueteris quæ recipiebat sulphur uiuũ uomitũ & subuersionẽ stomachi aufert, debilitatẽ & sitim reprimit, defectis ex lõga ifirmitate mire subuenit, & sudores diaphoreticos cõpescit.

℞. Rosarũ, liquiritiæ, zucchari. s. albi añ. ℥. i. ʒ. i. & ℈. ii. s. cinnamomi. ʒ. ii. ℈. ii. gr. ii. garyophyllo. spicæ nardi, galangæ, zingibe. nucis musca. zedoariæ, storacis. s. calamitæ, cardamomi. s. maioris & minoris, apii. s. sem. añ. ℈. i. gr. viii. pulueriżẽtur puluerizanda, mellis cocti & despumati lib. i. & ℥. viii. & fiat in forma liquida. Si uero in forma solida facias ut supra te assuefeci.

Nardi si reperiatur scriptum in aliqua cõpositione ut in hac communiter reperitur: de spica nardi intelligendum est. Non autem de compositione cuiusdam unguenti preciosi ut quidã dementes ausi sunt dicere.

Descriptio. X V.

DIADRAGACANTHVM frigidum Nicolai a draganto nomen accepit, sanat omne uitiũ pectoris & pulmonis, quod fit a colore & siccitate, & confert maxime phthisicis, hecticis, pleureticis, peripleumonicis, & ad omnẽ tussim quæ fit ex caliditate uel siccitate. Ad oẽm linguæ & gutturis asperitatẽ, cũ uero sumitur, tãdiu in ore teneatur donec ibi dissoluatur

℞. Dragacanthi albi. ℥. ii. gũmi arbici. ℥. i. & ʒ. ii. amydi. ℥. s. liquiritiæ. ʒ. ii. semi. melonis, semi. cucumeris, sem. citrulli, semi. cucurbitæ añ. ʒ. ii. penidiarum. ℥. iii. camphore. ℈. s. syrupi uiolati. i. iulep. uiolati lib. ii. contundantur subtiliter omnia: deinde ꝑmisceantur bene in mortario paulatine miscendo & refereuentur. Sed hoc communiter fit in forma solida hoc modo.

De cõpositione ista est intelligendum, ꝙ sit cũ fit in forma solida non debet fieri ut de superioribus tibi dixi. s. accipiendo specieꝝ. ℥. i. zucchari lib. i. eo quia paucæ species cribellatæ in ea intrant. Sed de eis supra descriptis debes accipere. ℥. iii. zucchari lib. i, & facere in morsellis, Tantũ enim zucchari ꝙ prædictæ species possunt simul teneri debet apponi & non plus. Igitur præscripta regula ab apothecariis tenẽda est. Et ego oppositũ uidi semper facere ab eis: quãquã sæpe ac sæpius a me moniti essent. Oẽs docto. conueniunt ꝙ gummæ debent dissolui in cõfectionibus: in quibus intrant & nõ conteri eo quia puluerizari non possunt: & pistando uirtus illoꝝ deperditur: quare cũ in aliqua cõfectione intran dissolui debẽt in aqua appropriata: in ista enim dissoluantur cum parum aquæ uiolarum: in aliis uero cum aliis aquis secundum diuersas intentiones.

Descriptio. X V I.

DIARHODON descriptione cõi Mesue conferens ad dolorẽ stomachi, & hepatis, & puncturam in eis a caliditate & acuitate choleræ citrinæ faciens digerere cibum: & est ex conferentibus stomacho & hepati debilibus.

Rec. Rosaꝝ rubearum. ʒ. xxx. trochiscoꝝ diarhodon, trochiscorum de spodio, liquiritiæ añ. ℥. s. garyophyllorum, galliæ musc. añ. ʒ. iii. spodii, croci, masticis, berberis, ligni alo. añ. ʒ. ii. sandalorum alborum, sandalorũ rub. sandalorum citrinorum añ. ʒ. iii. assari, spicæ indæ, macis, cardamomi. s. maioris & minoris, seminis portulacæ, semi. lactucæ, semi. scariolæ, sem. citrulli, sem. melonum, semi. cucumeris, sem. cucurbitæ, margaritarum albarum, alfelengemisch. i. ozimi, rasuræ eboris, dragacanthi, gummi arabici añ. ʒ. i. camphoræ. ʒ. i. s. musci. ℈. s. puluerizentur subtiliter puluerizanda. Confice cum lib. iii. & ℥. iiii. syrupi facti

Mes. dicit ʒ. iiii.

facti ex rof. & aqua rosata, dosis est a. ʒ. ii. usq; ad aureos. Sed in forma solida fieri solet ut supra.

Syrupus factus ex rof. & aqua rosata cum quo debet confici hæc cõfectio si in forma liquida facere uolumus hoc modo fit. ℞. rosarum uiridiũ lib. ii. ponatur in uase uitreato stricti orificii. & super eas infundantur feruentis aquæ rosatæ lib. v. constringatur orificium uasis, & permittatur infrigidari: deinde dictæ rof. bene manibus exprimantur: & duæ aliæ libræ rosarum uiridium accipiantur, & prædicta aqua rof. calefiat bene: & iterum supra eas ponatur: deinde coletur & exprimatur: deinde iterum & tertio hoc fiat innouando rosas & aquam calefaciendo: deinde coletur. Accipe dictã colaturam, & adde lib. iiii. zucchari clarificati, fiat syrupus de quo fit suprascripta confectio. De musco & opio in medicinis parum ponitur: muscus enim in modica quantitate est magnæ qualitatis & operationis, opiũ similiter. Et ideo sufficit parum apponere: ne in magna quantitate noceat, aut operationes aliarum medicinarũ corrumpat, aut occultet. Et sicut de opio & musco exemplifico: ita & de aliis medicinis fortibus est intelligendum. Nota hæc de contritione specierum electuariorum & confectionum. Nã quæ species quæ ponuntur in electuariis confortantibus aperientibus uel alterantibus: uel alterantibus & cõfortantibus subtiliter debent conteri. Causa est quia non alterant nec cõfortant nisi attrahantur: & ideo ad hoc ut alterent mẽbrum, uel confortẽt, indigent ui attracta a mẽbris possint penetrare: facilis aũt penetratio fit p̃ cõtritionẽ multã. Secus aũt est de medicina solutiua. Nã ipsa manens quieta in stomacho secundũ cõem opinionẽ, euaporat ad membra: ꝙ si attraherẽtur a membris esset malũ. Et ideo grosso modo debent conteri, & hoc respectu subtilis, nec citius debito transeat a stomacho, & hoc notato habes pfectam doctrinam conterendorum.

Descriptio. XVII.

AROMATICVM rosatũ Mesue stomachum & cor cõfortat, humiditatem uiscerum exiccat, appetitum excitat, & digestionem confortat. Vomitum & nauseam sedat.

Mes. dicit drach. iiii. Rec. Florum rosarum rubearũ. ʒ. i. s. ligni, aloes, macis, garyophyllorum, trochiscorum diarhodon, galliæ muscatæ añ. ʒ. ii. s. liquiritiæ mundæ. ʒ. i. cinnamomi subtilis & electi. ʒ. iii. galangæ, zingiberis, nucis musca. añ. ʒ. ii. s. heil. i. cardamomi maioris, spicæ añ. ʒ. i. puluerizentur subtiliter, & cum syrupo rof. & de corticibus citri añ. ℥. viii. fiat confectio. aromatizando illã cum. ℈. s. optimi musci. Sed in forma solida fieri solet ut supra: dosis est a. ʒ. iii. usque ad. v.

Si rosarum in aliqua compositione scriptum reperis sine determinatione tunc de rubeis intelligendum est tãquam de perfectionibus & melioribus. Hic & pro hac cõpositione & pro antescriptis & infra scribendis est notandum ꝙ descriptiones trochiscorum in ipsis ingredientes infra describẽtur in summa 4. quæ de trochiscis tantum erit.

Descriptio. XVIII.

AROMATICVM rosatum minus Mesue, stomachum & cor confortans, & eorum inflammationes sedans.

Mes. dicit drach. iiii. ℞. Rosarum rubearum. ʒ. x. ligni aloes, sandali macoziri. i. citrini añ. ʒ ai. cinnamomi electi. ℥. s. masticis. ℥. i. &. ℈. i. ambræ. ℈. ii. musci. ℈. i. puluerizentur subtiliter & cũ. ℥. x. sy. rof. fiat in forma liquida. In forma solida fit ut supra, de cæteris dixi.

Inuenitur in hac cõpositione magna diuersitas literæ: aliqua enim dicit ut in superiori annotaui, & bene litera stat. In aliquo Mesue scriptum reperitur masticis exagium unum, & hæc litera corrupta est, quia superior tenenda est. Insuper intelligẽdũ ꝙ si aliqua in cõpositione scriptum reperies sandali: de sandalis citrinis est intelligendum, cum meliores sint, eo ꝙ participant de utraq; natura: & quoddã mediũ sunt inter albos & rubeos. Si uero reperiatur sandalorum: de omnibus sandalis intelligas.

Descriptio. XIX.

AROMATICVM muscatũ Mesuæ, confert syncopi, & tremori cordis, & confortat cerebrum & cor & confert epilepsiæ, & præfocationi matricis, & facit oris odorem bonum.

Rec. ligni aloes. ʒ. vi. darseni. i. cinnamomi fini uel subtilis. ʒ. x. ambræ. ʒ. iii. musci boni. ℈. ii. puluerizentur subtiliter, & cum lib. i. syrupi rosati fiat confectio. Si in forma solida, ut supra ostendi facias.

De musco nota ꝙ uim suã & odorẽ amittit si cũ speciebus aromaticis conseruatur seu ponitur, & uirtus sua amissa recuperatur si in cloacha ponatur, odorem recuperat quem amiserat ex permixtione aromaticorum. Conseruatur autẽ si in suo folliculo tenetur uel in ampulla uitreata, & cum eo permisceatur plumbum in parua frustra incisum, sed ab aromatibus elongetur. Medicinæ simplices plures ponuntur in composita, eo quia ex his simplicibus fiat una uirtus communis quæ in nulla simplici inueniebatur.

Descriptio. XX.

AROMATICVM garyophyllatũ Mesuæ stomachũ & cor confortat, nauseam & uomitum sedeat. & ualet contra fastidionem in partibus stomachi: membra uero nutritionis calefacit, & uentositates dissoluit & carminat.

℞. Garyophyllorum. ʒ. vii. macis, zedoariæ, galangæ, sandali, macoziri. i. citrini, trochiscorũ, diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ indæ, piperis longi, heil. i. cardamomi maioris añ. ʒ. i. rosarum. s. rub. ℥. s. liquiritiæ. galliæ muscatæ añ. ʒ. ii. folii, cubebæ añ. partes tres. ʒ. unius. i. ℈. ii. & gra. v. ambræ. ʒ. i. musci. ℈. s. puluerizentur subtiliter omnia, & cũ lib. i. &. ℥. ii. syrupi citrini. i. iulep rosati fiat confectio, sed in forma solida ut supra faciendum est. *Mes. dicit. ʒ. s.*

De folio inter doctores magna est differentia, & controuersia. Quidam enim dicunt ꝙ est quædam herba nascẽs in aquis dulcibus absq; radice: & super eas natat quẽadmodũ lenugo aquæ. Alii ꝙ est arbuscũ nascens in India, & folia ipsius est folium. Alii uero dñt, & hæc opinio tenetur, ꝙ sunt folia gariophyllorum, & sic res est. Partes tres unius drachmæ sunt duo scropuli & grana quinq;. Nam diuidendo drachmam per quatuor omnis pars erit gra. xv. & sic ter multiplicãdum. xv. erunt ii. ℈. & gra. v. Cum scropulus modernorum resultet, siue sint gra. xx. quare. &c.

Descriptio. XXI.

AROMATICVM nardinũ Mes. stomachũ & hepar & uiscera cõfortat, & renes, & uesicam, & addit desideriũ coeundi, oris & sudoris odorẽ bonum facit, & confortat anhelitum, & facit digestionem cibi & resoluit uentositates.

℞. Spicæ indæ. ʒ. ii. rosarum. s. rub. ℥. s. liquiritiæ. ʒ. ii. s. galliæ, sebelinæ, & est quædam cõfectio quæ fit in trochiscis, cubebæ, ligni aloes, macis, garyphyllorũ, folii indi, cinnamomi, anisi, corticum citri. trochiscorũ diarhodon añ. ʒ. i. &. ℈. i. pinearum purgatarũ amygdalarũ purgatarũ & excorticatarũ añ. ʒ. v. dragacãti, gũmi arab. añ. ʒ. ii. musci. ℈. ii. puluerizentur subtiliter & conficiantur cum lib. i. & unc. syrupi rof. & fit in morsellis ut supra. *ʒ. iiii.*

Purgentur pineæ, & amygdalæ hoc modo. Accipitur baccisonũ sub quo fit ignis carbonũ & in eo ponuntur amygdalæ. & pineæ excorticatæ seu mundæ a subtili cortice, & manibus, ducuntur hinc & inde usquequo sint bene calidæ & illa caliditate cõsumitur illud humidum corruptum. Alio etiam modo fieri potest cum amygdalis & pineis ponantur. M. iii. uel. iiii. secundũ ipsorũ quantitatẽ furfuris, & bene supra dictum ignem ola simul uolue quousq; bene calefactæ sint, & ab illo furfure, amouetur illa ranceitas, & puræ. s. sine malo sapore reddũtur: & hic modus melior est. Sebeliæ est quædam compositio quæ describitur infra in tractatu trochiscorũ quæ a Mesue gallia sebelinæ apellatur & dicitur. Itẽ notandũ est ꝙ in præscriptis cõpositionibus in quibus Mes. scribit, & confice cum syrupo rof. uult ꝙ cõponãtur cum iulep rosato, quia perfectior est & magis confortatiuũ. igitur exponas confice cũ syrupo rof. s. facto ex aqua rof. uel. i. cum iulep rosa. & hæc est authoris intentio.

Descriptio. XXII.

ELECTVARIVM de citro Mesue cõfortans stomachum. & procurans digestionẽ, & odorẽ oris facit bonũ, grossas uentositates expellit, & confortat cor.

℞. Corticũ citri aureos. xx. i. ʒ. xxx. garyophyllorũ, ligni aloes. cinnamomi, macis, galangæ añ. ii. musci. ʒ. s. cardamomi. s. maioris & minoris, zingibe. añ. ʒ. i. puluerizentur hæc non nimium subtiliter. mellis cocti despumati. ʒ. viii. & fiat confectio. Sed fieri solet in forma solida ut supra. dosis est. ℥. s.

Vellem etiam postquam prouinciam hanc accepi Ioannes Francisce mi, partem omnem apothecariis necessariã declarare, ne illi sua ignorantia ad tenebras exteriores ducerentur. Cõ

tingit nonnunquam ad eos accedere uiros & homines afflictos stomachi dolore petentes ab eis suffragium. Ipsi pietate moti exhibent uel aromaticum, uel diacyminum, uel dianisum non ultra considerantes de hora exhibitionis, quæ res quandoq; ducit ægrum ad non parua pericula. Et propter indocti me audiant, notentq; digestionē hanc. Confectiones quæ dantur, aut dantur ad digerendum materiā facientem ægritudinē & deoppilandum, ac ad confortandū membrum ut triasandali, & tunc dari debent ante cibum saltem per horas quatuor ut possint a natura præparari, & ad loca necessaria transmitti. Si uero propter stomachum aut propter prostrationem appetitus dantur, tunc parum ante cibum dandæ sunt. Si uero propter uirtutem digestiuam exhibentur, immediate post prandium exhibendæ sunt. Si uero dantur ad confortationem cerebri & uirtutis animalis post prādium & post cenā per longum tempus saltem per duas horas dandæ sunt. Si uero ad cordis confortationem debent dari circa mediam noctem & tenēdæ sunt multum in ore ut paulatine resoluantur. Si uero ad resolutionem uentositatis stomacho uacuo a cibo & superfluitatibus mundato exhibeantur. Et in hoc aduertendum est ꝙ nullo modo exhibeantur, neq; tyriaca, neq; confectiones aperitiuæ seu diureticæ cibo existēte in stomacho uel in ipso repleto malis humoribus. Igitur consuetudo Vercellensiū quæ est accipere tyriacam cum aqua ardenti propter nauseam uituperatur. Ac corruptela Italicorum qui eā cum maluatico assumunt. Et ratio est, quia cibus indigestus ac superfluitates malorum humorum ducuntur subtilitate maluatici uel aquę ardentis ad hepar & opilationem faciunt: & ad prauas ægritudines homines præcipitant. quare &c.

Huius electuarii species sunt satis grossæ terendæ cum sua uirtus sit in confortando stomachum & non transit ipsum. sed uentositates resoluit. & hoc propter causas assignatas in recepta diacymini.

Modus accipiendi cortices citri, & aliorum pomorum suauem & aromaticum habentium odorem, hoc modo facias. igitur qui uult uti corticibus pomorum citri in compositionibus eligat poma quæ habeant acetositatem maiorem intrinsecus eo quia cortices eorum sunt magis odoriferi, & oportet ꝙ excorientur illa die qua collecta sunt ab arbore, terātur ergo primo bene cum mantili aspero, & mundo, & excorientur cū cultello acutæ acutiei paulatim & leuiter, ne accipiatur ex carne cum cortice, & simili modo oportet. fieri de cydoniis & aliis pomis. deinde in umbra exiccentur.

Nota ꝙ ista omnia electuaria dulcia supra descripta per annum integrum seruantur & ultra omnia alia præter electuariū quo utuntur reges & prælati, quod non potest diu seruari, eo quia rācescit, sed solū per dies. xv. uel ꝑ mēsem ad plus seruatur.

Et ex his habentur descriptiones confectionum delectabiliū cum sua declaratione, & est finis primæ distinctionis.

Incipit Secunda distinctio: quæ est de electuariis amaris, & continet. 16. descriptiones. Quarum prima est.

Tyriaca Andromachi quæ est sublimior medicinarū cōpositarum, & melior earum propter multitudines sui iuuamenti & proprie in uenenis quę sunt & puncturis, sicut serpentum & scorpionis, & canis rabidi, & uenenis ebibitis interficientibus. Et ad ægritudines phlegmaticas & melācholicas, & ad febres earū, & ad uentositates malignas & paralisim, & apoplexiam, & ad epilepsiam, & torturam, & tremorem, & ad eum qui secum loquitur, & maniam, & ad lepram proprie & albaras. Et cōfortat cor, & acuit sensus, & confortat stomachum, & alleuiat anhelitum, & delet pulsum cordis, & retinet sputum sanguinis. Et confert ad plures dolores renum & uesicæ ex quacunq; causa sint. & frangit lapidem proprie in uesica, & confert ad ulcera intestinorum & duritiës intrinsecas in hepate & splene, & melior descriptionū huius medicinæ est descriptio radicalis Andromachi, & est illa quæ fieri deberet: quāuis aliqui apothecarii nostri temporis illam Galeni faciant. hanc aūt descriptionem repperi in quodā libello Gētilis de uenenis, quē ut ipse testatur habuit & extraxit a quodam libello Andromachi propria manu scripto &c.

Rec. Trochiscoꝝ squillæ lib. i. trochiscoꝝ uiperæ, trochisco alindaracharon. i. Andromachi, piperis nigri, opii thebaici aā. ℥. vi. cinnamomi, seminis napi. i. syluestris, scordeon. i. alliorum syluestriū, rosaꝝ rubeaꝝ, ireos. i. lilii cœlestis. s. radicis, agarici, succi liquiritiæ, balsami. i. liquoris emanantis a stipite, myrrhæ, croci, zingiberis, rheubarbari, pentaphyllonis. i. quinq; folii, calamenti montani, prassii. i. marubii, doronici, & aliqui ponunt seminis macedonici, & aliqui petrosillini, stœcados, arabici, costi, piperis longi, piperis albi, pulegii, olibani, squinanti, terebinthinæ, cassiæ ligneæ, spicæ nardi, polii montani, nasturcii aā. ℥. i. s. storacis liquidæ, seminis apii, siseleos. i. sileris montani, semen accipiendū est, ameos, chamedrios, chamæpithyos, hypoquistidos, spicæ celticæ, schceæ montanæ, folii gentianæ radix sumitur, seminis fœniculi, terræ sigillatæ, colcotar adusti. i. uitrioli, amomi, acori. s. radicis, carpobalsami. i. semen. s. balsami hypericon. i. perforatæ uel herbæ sancti Ioannis, rubeæ tinctorum, ualerianæ. s. radicis aā. ℥. ii. gummi arabici, cardumeni, anisi, acharitæ, dauci. i. pastinacæ syluestris, semen accipitur aā. ℥. ii. bdellii subalbidi, bedeguar, albezard, aspalti, opopanacis, centaureæ minoris, aristolochiæ. s. rotundæ aā. ℥. s. castorii, serapini aā. ℥. i. dissoluantur gummæ prædictæ in uino albo odorifero quātum sufficit. Mellis cocti & despumati. rub. i. & lib. xxiii. quod est pro omni libra una mellis. ℥. iiii. specierū prædictarū, & hoc uoluit bonus Andromachus, & apponi debent si tyriaca debet habere uirtutem descriptam a doctoribus. dosis autē exhibenda de tyriaca in unaquaq; ægritudine diuersa est secundum diuersitates ægritudinum.

IN HAC descriptione multa sunt intelligēda. Et primo de opio thebaico. dicitur enim opium thebaicum. quia factū & collectum est Thebis, quia illud est melius & perfectius quocunq; alio opio ubicunq; collecto: & est minoris periculi & timoris usus eius.

De calamento dicitur montanum, & ponitur hoc, quia habet maiorem caliditatem & siccitatem quam calamentum fluuiale quod nascitur iuxta aquas.

Stœcados arabici, dicitur arabici quia in Arabia oritur, & illud melius est, & in illis partibus multum colligitur. Sed nos utimur stœcados, quod quidem colligitur in prouincia Romana, & est perfectum.

Loco chamæpithyos si nō haberetur, accipi pōt iua muscata, quod a Mes. in ca. de ęgritudinibꝰ neruoꝝ appellatur zirzē.

Hypoquistidos succus est barbæ hircinæ, & illa ponitur, nō herba: non solum in hac compositione, sed in omnibus medicinis in quibus simpliciter reperies scriptum hypoquistidos: & qui herbam ponunt male, immo pessime faciunt.

Centaurea de minori intelligendum est, & illa in medicinis administratur, quia si simplr̄ reperitur, de ea est intelligēdum. Et radix accipi debet non herba ut quidam rudes faciunt.

Vitriolum seu colcotar hoc modo aduritur. Accipe de eo quantitatem quam uolueris & pone in patella ad ignem & cōtinue sub ea insuffletur donec igniatur, & continue uitriolū uoluatur, & tātum hoc fiat ꝙ eius naturalis color mutetur, & tūc moueatur, quia adustum est.

Species iste tyriacæ debent subtiliter teri seu puluerizari, & bene cribellari per subtilem & spissum setacium ut melius & citius res simul fermentari possint, ut Mesue & Auicen. scribunt cap. de tyriaca.

Pulueri zabile enim est quod cōminuibile uel diuisibile est in partes paruas, & est aliud quam fragibile.

Vtilitas aūt puluerizationis, est quia facit penetrare uirtutes medicinarum ad partes, ad quas non penetrarent.

Ætates enim tyriacæ sunt quatuor. prima dicitur infantia, & incipit a die cōpositionis usq; ad sex mēses. secunda pubertas quæ incipit post illud tempus & durat usq; ad. 10. annos. tertia adolescentia, & incipit post illud & durat usq; ad. 20. annos. quarta senectus, & incipit post illud & durat usq; ad. 20. annos. post illud expoliatur a uirtute tyriacæ.

In uase plūbi tyriaca debet poni uel conseruari uel argenti: ib alio enim uase posita facit quandā ferruginē, q̄ appellatur zinar, & consumitur humiditas eius naturalis & necessaria in tyriaca, quare in plūbo benē cōseruatur. Et uas in quo ponitur nō debet repleri, sed saltē tertia pars uasis debet esse uacua ut

medicinæ

medicinæ possint respirare & exhalare ne sese suffocent.

Descriptio. II.

TYRIACA Gal. quæ communiter fit, licet non fit tantæ perfectionis quantæ est præscripta Andro.

℞. Trochi. de squilla lib. iii. piperis longi lib. ii. &. ℥. iii. trochi. tyr. lib. i. s. trochi. diacoralli lib. i. s. xylo. i. ligni balsa. ℥. iiii. &. s. opii thebaici. i. illius prouinciæ, agarici, rosarum, ireos. i. radicis lilii coelestis, leuistici, scordeon. i. allii syluestris, seminis capæ syluestris, cinnamomi, opobalsami ana. ℥. vii s. rheubarbari, spicæ nardi, costi, squinanti, croci, zingiberis, casiæ ligneæ, storacis calamitę, myrrhæ, terebinthinæ, calamenti montani, thuris, diptami, stœcados arabici, polii montani, pentaphylon, piperi, ana. ℥. vi. folii. petrosilli, gummi arabici. chalcanthi usti. i. uitrioli, serapini, terræ sigillatæ rubeæ, hypoquistidos. i. suc. barbæ hircinę, spicæ celticæ, acori. s. radicum, chamædryos, gentianæ. s. radicis, fitræ. i. ualerianæ, carpobalsami. i. seminis balsami ana. ℥. iiii. s. seminis apii, ameos, amomi, seminis fœniculi, carui, sileris montani, semen accipitur nasturcii, anisi, hypericon. ana. ℥. iiii. s. mummiæ, castorei, opopanaci, aspalti, galbani, centaureæ minoris. s. radicis aristolochiæ. s. longæ, dauci ana. ℥. ii. &. ʒ. vi. est pastinaca syluestris. s. seminis, mellis cocti & despumati Rubrica. v. & lib. v. quod est omni pro omni lib. i. mellis. ℥. iii. specierum. Sed apothecarii auaritia ducti hoc tempore solum ponunt lib. iiii. specierum pro Rubrica. i. mellis & male faciunt, & ob hoc tyriaca non habet uirtutes à doctoribus descriptas, quare semper ponas. ℥. iii. specierum pro omni lib. i. mellis. Et præscriptum mel sit coctum bona coctione. Crocus uero & hypoquistidos per se puluerizentur ac uitriolum, gummæ uero in optimo uino albo dissoluantur, alia uero omnia simul. Mel uero in frigidatum, terebenthina, & hypoquistidos intus ponantur, deinde omnes aliæ species. Crocus uero infundatur in uno boccali optimi uini nigri, & dimittatur per tres dies, deinde cum dicto uino in tyriaca ponatur, uitriolum uero in uino dissoluatur & in tyriaca ponatur, & simul misceantur. Sunt qui addunt galleti subtiliter puluerizati. ℥. s. ut tyriaca maiorem nigredinē habeat. Sed hoc ego non laudo, cū extra mentem Galeni & omnium doctorum fuerit, & nunc præsentium sit.

HOC nomen Tyriaca est nomen impositum ab effectu, idem enim est dicere tyriaca quod conferens uenenis serpentū & aliarum medicinarum uenenosarum. Et ideo hoc nomen habet duas partes. s. tyri & significat serpentem, & aca quod significat medicinas uenenosas, cum componitur. igitur tyriaca est nomen ꝙ significat rem quæ iuuat in uenenis serpentū & medicinarum uenenosarū, & est uocata tyriaca a carne tyri.

Agaricus, ireos, & radix acori ponuntur in hoc recepto, & in aliis quia habent in se uirtutem conseruandi alias medicinas ne cito corrumpantur, & augent earum uirtutes. & sic piper cōseruat & zingiber à corruptione.

Anacardi corrumpunt uirtutem trochiscorum tyri. Dictiq; trochisci debent esse parui & bene compressi si conseruari debent, & non debent exiccari in sole. Sol enim habet uirtutē dissoluendi & destruendi uirtutē carnium tyri & uiperarum.

Tyriaca non debet dari nisi sit fermentata, & fermentatio fit in tempore. vi. mensium. Quid autem sit fermentatio nota. Nam compositum habens unam formam & uirtutem resultantem ex simplicium compositione significat, hoc uocabulum fermentata.

Vinum in tyriaca ponitur primo ut per ipsum fiat medicinarum conseruatio & commixtio. secundo ut per ipsum confortetur cor, & est contra uenenum. In exhibitione tyriacæ istæ cōditiones sunt seruandæ. Primo ꝙ sit fermentata. Secundo ꝙ detur sanis in parua quantitate & caro. Tertio ꝙ non detur in tēpore calido, sed in temperato uel frigido. Quarto ꝙ non detur pueris usque ad xiiii. annos. Quinto ꝙ non exhibeatur in complexione calida nec in homine parato inflammari. Sexto ꝙ non detur stomacho repleto cibo. Et hæ sunt conditiones attendendæ in exhibitione tyriacæ.

Duæ pręscriptæ descriptiones tyriacæ per annos. xxx. ac etiam usque ad. xl. annos seruantur, dummodo sint conuenienter debitæ factæ.

Descriptio. III.

MITHRIDATVM Nicolai. mater omnium antidotorum, siue à Mithridate rege dictum qui ipsum composuit: faciens ad omnes passiones capitis uirorum uel mulierum si fuerint ex infrigidatis & maxime melancholicis & timidis, epilepticis, & hemicranicis & dolorem cilii patientibus, & lachrimātibus, oculis, & ad omnia capitis uitia uel aurium, subuenit dentium doloribus & palato, & omnibus uitiis oris maxillarū medetur si super locum dolentem ponatur, & iterum ad modum emplastri ponatur in temporibus, unde fit discursio. Squinantiam soluit, apoplecticis, tussientibus, Asthmaticis, æmoptoicis, peripleumonicis, & omnibus doloribus qui intra corpus humanum fiunt. Succurrit iliacis, dysentericis, & lientericis optimū si detur cum decoctione balaustiæ, extensionem humerum thetanos siue spasmos patientes & paralyticos sine mora curat. diaphragmati & hypocondriis subuenit, renibus & uesicæ opitulatur, calculos frangit, menstrua prouocat, omniaq; uitia matricis excludit, sciriosim patientibus & podagricis singulis præsidium est, præcipue datur contra uenena omnia. Reprimit uenenatos morsus siue rabidi canis seu cuiuscunq; reptilis impositum siue bibitum, cum magna admiratione emendat. Quotidianariis & quartanariis etiam ante horam accessionis datū mirifice prodest &c.

℞. Garyophyllorum. storacis calamitæ, spicæ nardi, xylobalsami, idest ligni balsami, orobi, lentisci. i. laccæ. alia litera habet leuistici, dragachanti, masticis, galbani, gummi cedri, & quia nō habemus, loco eius ponimus gummi iuniperi, aspalti, castorei offei. gummi hederæ, bdellii, terræ sigillatæ, melliloti, laudani, opopanacis, armoniaci, opii, liquiritiæ, sulfuris uiui, nitri, idest salnitri, hypoquistidos, achatiæ, rosarum, chamædryos, hypericon, abrotani, pæoniæ, heleni, idest enulæ, origani, hyssopi, rami cedri, quia non reperiuntur loco ipsorum ponitur flos & folia sanien. quidam uero ramusculos iuniperi, sed sanien melius est daphnidem: idest laurus, aristolochiæ longæ, epithymi, peucedani, centaureæ. s. minoris, rorismarini. radicum iringorū balaustiarum, squillæ, cimarum myrti, iusquiami, corticum granatorum, anisi, raphani, carpobalsami. s. seminis balsami, cymini, cardamomi. s. maioris, seminis fœniculi, siseleos, idest, sileris mōtani semē accipit: seminis apii, ameos, petrosilii. s. herbę rutę. i. herbæ, seminis papaueris nigri: alia litera hēt albi, dauci, naseos. i. seminis git, idest lapæ, seminis rapæ, synapis albæ, alia litera hēt synapis usualis, macropiperis, idest piperis longi, ozimi, amomi ana. ʒ. iii. acori, idest radicis, ilafeos. i. berbenæ, panis porcini, idest cyclamis, philis. i. capparis, zuechozariæ, idest floris agni casti, cornu cerui ana. ℈. iiii. balsami. i. liquoris emanantis ab arbore balsami, cinnamomi, croci, zingiberis, costi, squinanti, terebinthinæ, myrrhæ, olibani, casiæ ligneæ, agarici, spicæ celticæ, ireos reupontici, assaci, prasii, diptami, colloquintidæ, filisei, idest consolidæ minoris, stœcados, artemisiæ, calamenti. s. montani, scordeon, idest allii syluestris, leucopiperis, idest piperis albi, chamepityos melanopiperis, idest piperis nigri, pentaphylon, petrosellini, idest. s. petrosellii, seminis anagodan, idest sumach, malabathri, idest folii indi, cardamomi. s. minoris, idest meligete ana. ℈. iiii. baccarum lauri. ℈. i. gra. vii. uini uetustissimi. ℥. ii. pulueri zentur subtiliter omnia. Sed gummæ dissoluantur in optimo uino albo: quemadmodum dictum est in tyriaca, mellis cocti & despumati li. viii. &. ℥. ii. & fiat in bona forma.

Laudanum non est terribile: immo si laboretur in eius trituratione prius corrumpetur ꝙ̃ fiat malaxabile. ideo debet dissolui & liquefieri in uino quemadmodum gummæ: laudanum res est ca. & sic. in primo gradu.

Insuper scias ꝙ omnes gummæ parum sustinent de contritione, & omnes medicinæ subtilis substantiæ & acutæ & raræ, sicut scamonea, aloes, & omnes medicinæ inflammabiles: sicut gummæ ut bdellium & serapinum Et ratio est, quia per trituratione acquiritur inflammatio, quæ inflammatio fit per motū qui motus calefacit. Et hoc quia istæ medicinæ sunt aptæ inflāmationi ratione substantiæ & subtilitatis, & ex hac inflāmatione & motu duo fiunt. Vnū quia partes subtiles euolant. Aliud quia ipsa intensa contritio corrumpit substantiam earum.

Aristolochię omnes species & de trituratione & decoctione rem plenam sustinet. Ana enim est dictio arabica, & tantum importat in lingua latina: quantum æqualiter. Radices debet in umbra exiccari & incidi in parua frusta. Et in filo infilari,

& partes seu frusta separata esse debent: ita q una pars non tangat aliam & celeruetur. Peucedani colligi debent de mense Nouembris. Spica uero celtica colligi debet de mense Iulii. Vnum uniuersale in omnibus compositis est intelligẽdum de ethimologia uocabuli. Medicinis enim compositis imponuntur nomina uaria. Quandoq; enim à medicina quæ est basis denominatur. Sicut dyacidonitem, à carnibus cydoniorum. Aliquando à quantitate licet non sit basis, sicut diaphinicon à fenichiis dactylis. Aliquando à componente sicut philonium a Philone medico, & Mithridatum à Mitridate rege. Aliquando ab effectu communi, sicut benedicta, quia ab omnibus sumentibus benedicitur. Aliquando à propriis effectibus. Sicut blanca: quia blãcos. s. albos purgat humores. Aliquando à similitudine, ut diacurcuma, quia similatur radici curcumæ. Aliquando à loco ut syrupus de byssantiis, Byssantium quidem est locus in confinibus Macedoniæ. Aliquando à quantitate medicinæ & authore componente, sicut dicitur diarhodon abbatis, diarrhodon dicitur à rosis: abbatis, quia Abbas quidam composuit. Aliquã do ex effectu, & authore ut ygia græca ygia. i. saluatrix, græca, quia græci eam inuenerunt. Aliquando ex medicina & similitudine, sicut opopyra. i. succus similis igni. Aliquando à numero medicinarum, ut tyriaca diatesseron, idest de quatuor rebus. Aliquando a loco in quo aliqua suarũ medicinarum fuerit collecta, sicut medicida asuledatio scripta in cap. de lepra, asuledati est mons quidam super cuius lapides mingunt hirci montani, & ibi colligitur. Et quia tantum duodecim modi sunt hic positi, tamẽ plurimum sunt alii modi impositionis: qui apud nos sunt noti, & qui ignoti: & qui procedunt à uoluntate hominis: ideo omnes describi non possunt.

Istæ species subtiliter etiam sunt puluerizandæ, & cribellandæ. Nam cribellatio & puluerizatio subtilis duo facit. primo quia transeunt ad loca remotissima. secundo a calore nostro alterantur & præparantur. Mithridatum si canonice & secundum artem factum est, durat usq; ad annos quadraginta in sua uirtute & bonitate.

Descriptio. IIII.

AVREA Alexãdrina Nicolai: aurea dicta ab auro quod ingreditur eius descriptionem, uel ab auro, propter eius excellentiam. sicut enim aurum præcxcellit omnibus metallis, sic hæc medicina aliis in multis passionibus. Alexandrina ab Alexandro peritissimo philosopho inuentore, ualet proprie ad omne capitis uitium ex frigidate, & ad omnem rheumaticam passionem quæ a capite, ad oculos, aures, & gingiuas descendit: & ad grauedinẽ omnium membrorum quæ fit de eodẽ humore.

℞. Assari, iusquiami carpobalsa. i. seminis plantæ balsami ana .ii. s. garyophyl. opii, myrrhæ, cyperi ana. ʒ. ii. balsami. i. liquoris emanantis ab arbore balsami, cinnamo. folii, zedoariæ, zingibe. costi, corallorum rubeo. cassiæ lig. euphorbii, dragachanti: thuris, stora. calamitę, spicæ celticæ, quam pro saliunca ponimus, meu. i. se. anethi syluestris, uel sistre, cardamomi. i. maioris & mi. siselei, synapis, saxifcagiæ, seminis ane. se. anisi. ana. ʒ. i. ligni alo. rheubacba. aliptæ muscatæ, castorei, spicæ nar. galangæ, opopana. anacardi, masti. sulphuris uiui, pæoniæ, iringorum, rosarum. s. rubearum, thymi, achori. s. radicis, pulegii: aristolochiæ rotun. alia litera habet longæ, gentianæ, corticum mandragorę, chamedryos, ualerianæ. s. radicis, baccarum lauri, ameos, dauci, macropiperis. i. piperis lon. leucopiperis. i. piperis al. xylobalsami. i. ligni balsami, carui, amomi, petrosilii. i. se. petroselli, rutæ. s. seminis, leuistici, se. sinoni. i. petrosellii agre. ana. ʒ. s. auri cocti, argẽti meri, albarum margaritarum, blatæ bysantię, ossis de corde cer. ana. ℈. i. gra. xiii. limaturę eboris, calami aro. pyrethri ana, gra. viii. puluerizanda puluerizentur additis libris. ii. mellis cocti & despumati, fiat confectio in bona forma, detur in modum auellanæ eunti dormitum cum uino calido nõ febricitantibus, febricitantibus uero cum aqua calida.

Opium quod fit in nostris partibus ex capitibus papaueris nigri fieri debet in mense Maii uel Aprilis, & ita opium thebaicum illo in tempore fieri debet. De meu magna inter doctores est differentia, quidam dicunt quod est peucedanum, & hæc opinio ab omnibus reprobatur. Alii quod est radix cuiusdã herbæ nascentis in India, & falsa etiam est. Sed meu idem est quod semen anethi syluestris, Si non habetur loco eius ponitur semẽ aneti domestici. hoc uoluit Christophorus de honestis. Pro balsamo ponitur terebinthina subtilis, uel oleum laurinum, uel oleum balsaminum: uel gummi hederæ, uel quædam compositio olei, quæ describetur infra in recepta diacurcumæ. De aristolochia absolute scripta apparet magna controuersia inter doctores, quidam dicunt q de rotunda est intelligendum, quidam uero de longa, dicentes q una est perfectior, alii uero aliã. Qui uero longam dicunt esse perfectiorem, intelligunt in calefaciendo: magisq; terrestris est quæ rotunda. Qui uero rotundam perfectiorem dicunt, est: quia subtilior aptiorq; ad aperiendum est q̃ longa, Cum igitur absolute scripta inuenitur, de rotunda intelligatur. Quia illa propĩtior est ad omnes operationes & melior &c. Radices omnes in autumno sunt colligendæ, & cyperi mensæ Octobris. Et nota q si radices alicuius herbæ uel arboris colligantur: tunc debent colligi quãdo flores habent.

Descriptio. V.

IVSTINVM Nicolai, taliter dictum, quia a Iustino Imperatore primo fuit inuentum, præcipue datur calculosis & patientibus dolorem ilii, ualet stranguriæ & dysuriæ, & his qui mingunt mucos.

℞. Cinnamomi, costi, foliĩ, spicæ nar. cassiæ lig. aristolochiæ lon. aristolochiæ ro. un. enulæ. s. radicis, hyssopi, pulegii, artemisiæ, pentaphylonis, leucopiperis. i. piperis longi, albi, orobi. i. arbiliæ. Nota q frequens usus eius facit mingere sanguinem, petroselli. s. seminis, leuistici, macedonici, seminis urticæ, milii solis. i. anisi syluestris, saxifrag. iuniperi. s. seminis, se. asparagi, sileris montani, apii. s. seminis, anethi. s. seminis, rutæ agrestis. s. seminis, loco eius poni potest domesticę: seminis citri, seminis foeniculi. anisi, baccarũ lauri ana. ʒ. i. s. puluerizentur omnia subtilissime. Mellis cocti & despumati libras duas, & fiat electuarium.

Nota q hoc electuarium solum per annum seruatur. De costo quando in receptis scriptum reperitur absolute: de costo amaro intelligendum est. Nec auscultes dicentes dulce costũ reperiri. Nam illos omnino uitupcrat Symon Ianuensis hoc modo dicens, Inuenitur autẽ in multis locis costum dulce scriptum in confectionibus, sed nec uidi nec audiui, ab aliquo dici. Sed quidam emperici dicunt costum dulce esse radicem enulæ artificiose paratam. Igitur & si in receptis inueniatur scriptum costum dulce, amarum ponatur, cum illud dulce in rerum natura non sit. Duæ tamen reperiuntur diuersitates costi. unus enim est Indus & est rufus seu subniger, & alter Arabicum qui est albus & est temperatior, & illo utimur, quare nota, & hoc omnes clamãt doctores. A nullo enim reperies dulce costum scribi de doctoribus medicinæ, quare acquiescant tantis authoribus uiri hi ignari dicentes costum dulce reperiri. De saxifragia est cõtrouersia inter apothecarios. multi enim ignorantes pro ea ponunt quandam herbam habentem folia similia fere chelidonię siue pimpinellæ, minus tamen lata, & habentem radicem grassam & errant. nam illa eũ pastinaca syluestris. Sed uera saxifragia est quædam herba nascens in montibus adhærens saxis, q̃ herba facit plãtam multis foliis subtilissimis, subtilitatis fere capillorum longitudinis digiti, & hæc uere saxifragia est, & illa in medicinis debet apponi & non alia: & ex hoc apparet corruptela apothecariorum, quare non habetur uirtus medicinæ a doctoribus limitata.

Descriptio. VI.

ELECTVARIVM de baccis lauri. Rasis. 9. Almanso. cap. colica, & appellat confectionem non electuarium, mirabiliter ualens in doloribus stomachi & intestinorum & a uentositate factis, datur præcipue in dolore colico a uentositate facto & per os & in clysteribus apponitur.

℞. Foliorum rutæ sicco. ʒ. x. ameos, cimini, nigel. cheisim. i. seminis leuisti. origani, carui, amygdalarum amararum, piper. nigra. macropiperis. i. piperis longi, mentastri, dauci, acori, baccarum lauri, castorei ana. ʒ. ii. serapini. ℥. s. opopanacis. ʒ. iii. puluerizentur puluerizanda non multum subtiliter ut dictum est de diacymino, mellis cocti & despumati ad pondus omnium, & est. ℥. v. & ʒ. v. gummę uero dissoluantur in aqua rutæ. & facias in bona forma. Et nota q Rasis dicit q non habet parẽ in resoluendo uentositatem.

Ruta quæ in hac compositione intrat ac in omnibus aliis debet exiccari cum mensura. & hoc ideo, quoniam si exiccatur uehementi

hementer est calidissimæ complexionis,&eius calefactio est ultra mensuram. Et si non exiccatur debito modo, remanet in ea humiditas superflua, quæ prohibet eam digeri & uentositaté facit. quare in ipsius exiccatione diligentia habenda est. Et debet in umbra exiccari, non autem in sole ut quidam empirici faciunt. De nigella multi sunt qui errant ponentes in receptis semen quoddam cinerulentum odoriferum satis triangulare ꝓ ipsa nigella, & errant. Sed nigella est quoddam semen nigrum clarum, aromaticum multum, faciens folia fere similia fumiterræ, & id in medicinis apponendum est. Origanum colligendum est in mense Iulii postquam sol tendit ad occasum. s. in uesperis. Non autem in mane ante solis ortum ut quidam fatui faciunt.

Mel & omnes medicinæ triplici causa coquuntur. primo ut mundificentur ut mel, quia coquitur ut sua impuritas remoueatur. secundo ut expellamus aliquam substantiam nostro ꝓposito repugnanté, ut multa decoctio cauliũ. quæ illos stypticos facit. tertio ut uirtus ipsius in oleo uel aqua transeat.

Descriptio. VII.

DIACALAMENTVM Nicolai a calamento dictũ ualet præcipue ad omne uitium pectoris ex frigiditate, & maxime his qui sunt in senili ætate, ualet tussientibus ex frigida cã.

℞. Calamenti syluestris, pulegii, hyssopi, melanopiperis. i. piperis nigri, siseleos, sileris montani. i. seminis, seminis petrosillii ana. ʒ. iiii. &. ℈. ii. leuistici. ʒ. i. &. ℈. i. seminis apii. ℈. i. ameos, thymi, anethi. s. seminis, cinnamomi, zing. ana. ℈. ii. pulucrizentur omnia subtiliter, mellis cocti & despumati li. i. &. ℥. iiii. & fiat electuarium, & detur post prandium & cœnam.

Calamentum quod in hac compositione ingreditur, debet esse syluestre, eo quod magis confortatiuũ & abstersiuum est q̃ domesticum. In mense Iulii & Augusti ista semina colligenda sunt. s. semen petrosellii: laureolæ, cataputię, rutæ, fœniculi, caulis, milii solis, lactucæ, pastinacæ rapæ, & similium.

Anethum si simpliciter scriptum reperiatur semp de semine est intelligendum, non de herba, ut est communis corruptela.

Descriptio. VIII.

DIACALAMENTVM Mesuæ de mente Gal. conferens ad ægritudines frigidas membrum nutritionis, &ad malitiam digestionis, & facit penetrare cibum qui non posset penetrare ad hepar: & ad corpus reliquum, & hæc est eius proprietas, & confert rigori febrium, & emplastratum & inunctũ in spina est ex maxime subtiliantibus humiditates grossas & uiscosas, & ex resoluentibus uentositates, & confert singultui uehementi frigido & uentoso, cuius difficilis est resolutio. & prouocat urinam & menstrua.

Mes. dicit dra. xij. ℞. Calamenti, montani & fluuialis, siseleos. i. sileris montani, seminis petrosillii, ana. ʒ. vi. zingiberis. ʒ. iii. seminis apii, extrematatum alasce. i. thymi ana. ʒ. ii. keisim. i. leuistici. ʒ. vi. piperis scilicet nigri. ℥. i. s. puluerizentur omnia subtiliter, mellis cocti & despumati li. ii. & fiat electuarium: dosis eius est. ʒ. i.

Calamentum tam montanum q̃ fluuiale colligendum est in mense Iulii, & exiccandum est in umbra: exiccatio enim facta in sole operationem eius debilitat, & eo tempore colligitur pulegium. Quinq; de causis medicinæ miscentur simul. Primo ut uirtus earum fortificetur: & hac de causa scamonea miscetur cum medicinis aloeticis, &, zingiber cum turbith. Secundo ut cito faciat alias medicinas transire ad locum debitum, & sic crocus admiscetur auro & argento: aurum enim & argentum sua põderositate ad intestina descendunt, nec ad uenas possunt penetrare: & crocus facit eas ad cor penetrare. Tertio miscemus ut cito medicina non transeat ad uenas, ut cum uolumus hepar deoppilare per diuretica, quia illa sunt cito penetrantia ad uenas permiscemus aliam medicinam ut raphanũ. Raphanus enim habet proprietatem attrahendi humores ad stomachum. Quarto ut una per aliam stabilitetur: &sic miscemus cũ uiolis, uel cum cassia fistula myrobalanos. Quinto ut malitiam alterius remoueat uel impediat, ut zingiber cum scamonea iunctum: scamonea enim debilitat stomachum, & zingiber confortat.

Descriptio. IX.

DIANISVM Mes. ualet grossæ uentositati stomachi & frigiditati & abundantiæ phlegmatis crudi in ipso.

℞. Anisi. ʒ. xx. liquiritiæ, masticis ana. ℥. i. carui, macis, galangæ, zingiberis, seminis fœniculi, cinnamomi ana. ʒ. v. trium pi- Mes. dicit
perum. s. piperis albi, nigri, & longi, calamenti. s. montani, pyre ana. dr. viii.
thri, cassiæ ligneæ ana. ʒ. ii. heil. i. cardamomi maioris, gariophyllorum, cubebarum, croci, spicæ. ʒ. i. s. zucchari. ℥. ii. puluerizentur ista satis subtiliter: mellis libr. iii. & fiat electuarium in bona forma.

Notandum ꝙ in electuariis de melle ac de zuccharo, semp in eis species aromaticæ ponendæ sunt post eorum aliqualem infrigidationem, quia si ponerentur de melle uel de zuccharo existente adhuc ad ignem ut quidam mente capti faciunt, uirtus aromatum perderetur &c. Fœniculi & anisi cum simpliciter scripti reperiuntur in confectionibus uel electuariis: de ipsorum seminibus est intelligendum, cum ea magis ad usum medicinæ conueniant.

Descriptio. X.

DIATRIÓN pipereon Mesuæ quod calefacit stomachum & uentrem, remouet dolorem eorum ex humiditatibus phlegmaticis multis & crudis, & mundificat stomachum ab ipsis, & ualet contra acidos ructos, & digestione procurat.

℞. Trium piperum. s. albi, longi, & nigri ana. ʒ. v. zingiberis, hasce. i. thymi, anisi ana. ʒ. ii. spicæ, ameos, amomi, cinnamomi, ana. ʒ. i. cassiæ ligneæ, seminis apii, siseleos. i. sileris montani, seminis assari, enulæ siccæ. s. radicis ana. ʒ. s. puluerizentur omnia satis subtiliter: mellis colati cocti & despumati. ℥. viii. fiat electuarium, dosis est a. ʒ. i. usq; ad. ʒ. ii.

Piper album non est illud quod est paruum contractum, & ꝙ habet corticem grossum. Sed est illud quod est magnum grauis ponderis sine cõtractione subtilissimi corticis. Et illud plus confortat stomachum quam duæ aliæ species. Enula debet esse sicca: eo quia maioris est desiccationis quam quando est recens. Cassia quando in libris autorum reperitur absolute scripta, considerandum est si compositio illa in aqua intrat est solutiua uel lenitiua & tunc debemus ponere cassiam fistulam. Si autem non est solutiua nec lenitiua, sed calefactiua confortatiua uel aperitiua oppilationum: tunc debemus ponere cassiã ligneam, & hoc sit de generali regula & documento.

Descriptio. XI.

DIACVRCVMA magna Mesuæ conferens ad ægritudines antiquas & cacheam & hydropisim iuuamentum manifestum, & eradicat ægritudines hepatis &splenis chronicas quæ iam induratæ sunt, & confert ad fœtiditatem coloris & corruptioné stomachi, & humiditaté frigidam & uentositates grossas in eis, & dolori renũ & uesicę, & urinam prouocat.

℞. Croci, assari, seminis petrosilii, dauci, anisi, sem. apii, an̄. ℥. s. rauedseni. i. rheubar. meu. i. seminis anethi syluestris. Aliqui dicunt quod radix est efficacior, spicæ nardi ana. ʒ. vi. costi, myrrhæ, cassiæ ligneæ, squinanti, carpobalsami. i. sem. balsami, rubeæ tinctorum, succi absinthii, succi eupatorii, olei balsami. i. liquoris emanantis ab arbore balsami ana. ʒ. ii. calami aromatici, cinnamomi ana. ʒ. i. s. scordeon. i. allii syluestris, scolopendriæ, succi liquiritiæ ana. ʒ. ii. s. dragacanthi. ʒ. i. puluerizentur subtiliter omnia mellis despumati & cocti li. iii. & fiat electuariũ in bona forma: dosis eius est a. ʒ. i. usq; ad. iii.

Dicitur diacurcuma, quia color assimilatur curcumæ, uel dicitur a croco qui crocus apud Græcos dicitur crocon, qui in ea ingreditur in bona quantitate. Et quia uocabulum est corruptum dicitur diacurcuma. Sed debet dicere diacrocon. Insuper nota ꝙ omnes medicinæ confortantes hepar, & ualentes hepati debent bene teri & subtiliter cribellari.

Balsamus est liquor emanans a stipite illius arbusculi, & dicitur opobalsamum, & oleum balsami, uel balsamum absolute. Et quia perfectum & uerum non nisi cum difficultate haberi potest. igitur loco eius ponitur istud oleum hoc modo factum: ꝙ describitur a Gulielmo Placentino, dicente quod habet uirtutem balsami, &ponitur in omni compositione in qua balsamũ intrat loco ipsius. Modus faciendi oleum illud talis est.

℞. Terebinthinæ lib. ii. olei communis lib. iii. olei laurini. ℥. xvi. cinnamomi. ℥. iii. euphorbii, garyophyllorum, baccarũ lauri, gummi hederæ, scrapini, galba. aromati. opopanacis, ana. ʒ. i. thuris, masti. ana. ℥. ii. terantur terenda & distillentur ad alembicum lento igne, & reserua.

Deſcriptio. XII.

DIALACCA magna Meſ. conferens ad debilitatē ſtomachi & hepatis, & ægritudines factas in eis, oppilationes hepatis aperit, & omnem duritiem reſoluit, lapidem renum & ueſicæ frangit, urinam prouocat, & eſt ad hydropiſim & cachexiā medicina ſublimis.

℞. Laccæ ablutæ rauedſeni.i.rheubarbari ana.ʒ.iii. ſpicæ nardi, maſticis, ſeminis apii, cimarum, ſquinanti.i.extremitatum ſquinanti, abſinthii, ſucci eupatorii, ameos, ſauinæ, amygdalarum amararum, coſti amari, myrrhæ, rubeæ tinctorum, ſeminis fœniculi, aniſi, aſſari, ariſto.ſ.rotundæ, gentianæ, ſcilicet radicis, croci, cinnamomi, hyſſopi ſiccæ, caſſiæ ligneæ, bdellii ana.ʒ.i.s. piperis.ſ.nigri, zingibe.ana.ʒ.i.infunde myrrham & bdellium in uino & cætera tere ſubtiliter & confice cum libr.i. & unc.viii. mellis colati cocti & deſpumati, doſis eius ē ab aur.i.uſq; ad.ii.

Modus lauandi laccam, ponitur a pādectis cap. proprio de lacca in hunc modum. Tere gummam laccæ, & laua illam in mortario poſtquam bene piſtata fuerit lauationibus pluribus ex aqua fontis, in qua bullierint ariſtolochiæ longæ & ſquināti ana.pates æquales, & tandiu lauetur cum hac aqua, ꝙ clareſcat ſemper cum piſtello agitando, deinde dimittatur reſidere, poſtea coletur aqua & in umbra permittatur deſiccari, quæ deſiccata reſeruetur, & hic eſt modus. Et ex iſta lotione lacca acquirit ſubtilitatem & apertionem maiorem. Medicinarū ablutio fit quinq; de cauſis. Primo ut acuitas quæ in medicina eſt auferatur, & hoc modo abluitur calx. Secundo ut ſordes remoueantur & abiiciantur, & hoc modo abluitur oleum & cera. Tertio ut poſſit melius conteri, & hoc modo abluitur thutia. Quarto ut eius malitia auferatur, & hoc modo lauatur lapis lazuli, ut remoueatur quædam uirtus nauſeatiua, & compreſſiua ſola remaneat. Quinto ut acquirat maiorem ſubtilitatē, & hoc modo lauetur lacca q̄ efficitur ſubtilior ad aperiendum.

Deſcriptio. XIII.

CONFECTIO anacardina Meſ. & eſt confectio ſapiētum, & eorum qui deſiderant ſcire. Acuit enim intellectum, & ſubtiliat ſenſum, & memoriam reparat, & confert dolori ſtomachi & uentris a frigiditate facto, & clarificat ſanguinem, & colorem bonum facit.

℞. Piperis, macropiperis.i.piperis lon. myrobalanorum kebulorum, emblicorum, bellericorum, indorum, uidebeduſt.i.caſtorei.ana.ʒ.ii.coſti, anacardi, zucchari tabarzet.i.zucchari al.burungi.i.nigellæ, baccarum lauri.aā.ʒ.vi.cyperi.℥.s. Tere anacardos per ſe, deinde medicinas alias & confice cum butyro uaccino & melle ana.lib.proiiciendo primo butyrum, poſtea mel, deinde alias medicinas ſubtiliter puluerizatas, datur poſt ſex menſes, & doſis eius eſt.ʒ.ii.cum aqua fœniculi & apii, & caueat aſſumens a labore ira, coitu, & ebrietate.

Omnes myrobalani ponuntur in hac cofectione ad frangēdum malitiam anacardorum. Niſi enim illi ponerentur, ipſorū malitia omnes alias medicinas corrumperent. igitur in hoc bene aduertant apothecarii. Anacardi ſunt fructus cuiuſdam arboris, qui habet ſimilitudinem cum corde auium paruarum habentes intrinſecus rubedinem quandam ad ſimilitudinē ſanguinis, & naſcuntur in Sicilia in montibus igneis qui continue comburunt, & ab ipſis denominatur confectio anacardina. Et nota ꝙ iſti fructus dum ſunt recentes condiuntur cū melle hoc modo. Liquefacto melle in eo ponuntur, & illud tale mel uocatur mel anacardinum, & habetur in uſu abſq; dictis anacardis. Et aliquando ingreditur in electuariis ut inferius apparebit. Et illud tale mel habet intenſiorem gradum caloris & ſiccitatis quam mel puril, quia anacardi ſunt calidi & ſicci in quarto gradu. Nec ſunt pediculi elephantis, ut quidam falſe dicunt. Burungi de eo eſt magna inter doctores differentia. Chriſtophorus de honeſtis ſuper illum paſſum exponit ꝙ eſt nigella, & ꝙ nigella, eſt ſemen nigrum odoriferum. Gentilis uero exponens illam confectionem inquit. burungi ſunt grana ſimilia piperi quæ non habemus, ſed illorum loco ſecundum quoſdam ponitur cataputia. alii uero dicunt quod eſt quædā herba habens folia ſimilia rutæ faciens ſemen in uaginis ſimilem naſturcii quæ mordent linguam. Sed prima opinio eſt melior, magiſq; ad mentem authoris, cum nigella cerebrum confortet, humiditatemq; ipſius deſiccet quemadmodū confectionis uirtus eſt. quare nigella ponenda eſt &c.

Deſcriptio. XIIII.

CONFECTIO de ſcoria ferri Raſis.9.Almanſo.cap. de hæmorrhoidibus. quam dicit mirabiliter ualere pro cōſtringendo fluxu immoderato hæmorrhoidarum, retinens etiā fluxum exuberantem menſtruorum in mulieribus. afferens etiam iuuamentum in fluxibus uentris chronicis, & datur inquit ipſe omni mane ad quantitatem caſtaneæ.

℞. Myrobalanorum emblicorum, nigrorum.i.indorum, bellericorum ana.ʒ.s.ſpicæ, ſquinanti, cyperi, zingib. piperis.ſ.nigri, ameos, oliba.ana.ʒ.ii.ſcoriæ ferri præparatæ.ʒ.i.s. puluerizentur omnia ſubtiliſſime, & conficiantur cum melle diſpu. quod ſit coctum cum apozimate emblico.℥.x.& fiat in bona forma.

Præparatur ſcoria fer. hoc modo. Accipe ſcoriam fer. quātitatem quam uolueris, & eam infunde in aceto fortiſſimo ꝑ hebdomadam. omni die acetum mutando, poſtea proiiciatur ſuper laminam ignitam & torrefiat, deinde ſubtiliſſime pulueriżetur & reſerua, hæc enim eſt ipſius præparatio. quare &c. Mel cum apozimate emblicorum hoc modo fit.

℞. Myrobalanorum kebulorum, & emblic.ana.ʒ.xx.terantur & in tribus libris aquæ coquantur donec ad unam remaneat, & poſtea coletur, in colatura uero ponatur mellis boni libr.i. deinde bulliant donec aqua a melle conſumpta ſit. Et hoc facto habes mel cum apozimate emblicorum quod in hac confectione ingreditur.

Deſcriptio. XV.

ELECTVARIVM de cineribus Auic.fen. decimaoctaua tertii.ca.xix.ꝙ dicit eſſe medicamen forte, & ab ipſo expertum in comminuendo lapidem renum, & conueniens etiam lapidi ueſicæ extrahens ipſum.

℞. Cineris uitri, cineris ſcorpionum, cineris radicum cauliū, naban ſunt caules non tranſplātati, cineris leporis, lapidis ſpōgię, ſanguinis hir. exiccati & præparati, cineris corticum ouorum a quo pullus egreſſus fuerit, lapidis iudaici, gummi nucis, ſcilicet uſualis, acori.ſ.radicis.ana.ʒ.i.ſeminis petroſillii, dauci.i. ſemen paſtinacæ ſylueſtris pulegii gummi ara. ſeminis altheæ, piperis.ſ.nigri.ana.ʒ.i.s.puluerizentur omnia ſubtiliſſime, mellis cocti & deſpumati.℥.x.& fiat electuarium quod bene obturetur: ac ſæpe cum ſpatula commiſceatur, & doſis eius eſt uſque ad aur.ii. cum aqua tribulorum decoctorum cum cineribus nigris.

Vitrum comburitur hoc modo. Teratur bene, deinde reponatur in crucibulo uel captia ferri, & pone ſuper prunas ſemꝑ inſufflando donec rubeum fiat, deinde ab igne remoueatur. Si erit incineratum, bene eſt. Aliter iterum ponatur ſuper prunas inſuffletur, & non deſinas ſic facere donec incineretur, & de eo utere. Scorpiones hoc modo comburuntur. Accipe ſcorpiones uiuos, qualitatem quā uolueris, & pone in olla noua, claude eam lutando illam cum paſta uel cum terra, & pone illam in furno calido, & dimitte illam per diem & noctem, deinde extrahe, & cinerem ipſorum habebis. Caules nabati.i.caules tranſplantati hoc modo comburentur, extrahe radices a terra, mūdentur ab omni immunditia, deinde infruſta incidantur & ponantur in olla, & cooperiatur olla coopertorio perforato, ita ut fumus poſſit exire, & ponantur in furno, & dimittantur per totum diem, in ſero remoueantur & reperies in dicta olla tanquam carbones, poſtea dictos carbones tere bene, & in alia olla parua repone, & cooperi luto eam, & reponatur in furno, et dimitte per diem & noctem, & tantum ac tam ſæpe hoc facias ꝙ carbones in cinerem album eſſe conuerſum reperies, & de illo utere. Modus incinerandi leporem. Accipe leporem uiuum & decolla illum, & repone in olla noua cum toto ſanguine, & pelle bene obturando ollam, deinde ponatur in furno, & tantum dimittatur ꝙ incineretur, & de dicta cinere utere in electuario ſupraſcripto. Cortices ouorum hoc modo incinerentur. Accipe cortices oui a quo pullus egreſſus fuit, & bene piſtentur, deinde ponantur in olla noua quæ bene obturata ſit, ponantur in furno & dimittantur per noctem in mane. ſi ſunt incineratæ bene eſt, ſin autem bene in furno dimittantur uſquequo ſint incineratę. & nota ꝙ quanto amplius coquuntur: tanto magis albiores redduntur & incinerantur, & de eis utere. Serapi. author pandectarū uult ꝙ differentia ſit inter dauci & baucia,

& di

& dicit ꝙ danei est pastinaca syluestris, bäucię uero pastinaca domestica. Aui. uero & Mes. inter eas nullam differentiam faciunt, tamen in usu est, & tenetur opinio pandectarum, & Sera. Sanguis hirci in hoc electuario ingrediens hoc modo præparandus est. Accipe hircum quatuor annorum in diebus caniculanbus, qui sunt dies caniculares infra describētur in rob nucū, & nutriatur saxifrag. fœnicu. apio, petro. puleg. hedera, squinanto, genestra: capill. uen. polytricho uel lupulis. Potetur uero optimo uino, & si ad aliqualem acetositatem tenderet, melius esset, semperq; in sole teneatur, & hoc modo nutriatur saltim p dies quadraginta, deinde cū incipit urina eius denigrari, sumatur olla noua, & fundatur in ea aqua, & ferueat donec auferatur ab ea terrestas quæ in ea est.

Deinde decolletur hircus, & accipiatur ex medio sanguine qui currit ex eo in olla, & non accipiatur primus sanguis neq; postremus, & non moueatur donec coaguletur, deinde incidatur in partes duas cocultiente in concauitate ollæ, & cooperiatur cum rete stricto, aut cum panno subtili raro. Et dimittatur sub cœlo donec recipiat radios solis, & lunæ, & dimittatur ipsum: donec exiccetur bene: & caue ne adueniat ei humectatio ex rore. Nec decollandus est nisi sanus sit hircus, & ex dicto sanguine utere in omni medicina, & in omni loco in quo scriptū reperis sanguis hirci. In collectione mineralium tres conditiones considerandæ sunt. primo eligantur a mineris notis & famosis. secundo ꝙ nō sit admixtū ꝙ impediat eius cognitionē. tertio ꝙ non habeat substantiam transmutatam.

Descriptio. XVI.

DIASATYRION Mesuæ seu confectio testiculorū uulpis, & est secunda descriptio, quæ est melior, & in usu, faciens ad erectionem urgæ, & multiplicans sperma & desiderium coeundi.

℞. Secacul albi & mundi elixati. i. cocti in aqua cicerum, quorum electa sit aqua prima lib. i. satyrionum, idest testiculorum uulpis qui abscinduntur a patre suo, idest a stipite suo, etiam elixatorum in aqua dicta. ℥. viii. radicum rapha. s. syluestris. ℥. iii. suf. plani. i. serpentariæ uel dragonteæ. ℥. ii. terantur hæc omnia & infundantur super eas lactis uaccini uel ouim quantitas quæ supereminneat radicibus duobus digitis, olei sisamini, butyri uaccini recentis ana. ℥. iiii. coquantur hæc omnia cum facilitate usq; ad spissitudinem, & si adhuc radices non bene coctę sint, fundantur iterum super eas ex lacte & oleo & butyro ana. partes æquales usq; dum perfecte coquantur, post hoc infunde super hoc totum mellis boni & despumati lib. vi. succi cepæ humidæ. i. recentis lib. i. s. decoq; omnia simul usq; ad perfectā coctionem, & post hoc remoueantur ab igne, & proiice super ea puluerem hunc: cuius hæc est permix. ℞. caudarum stinci cū renibus & lumine. i. ab umbilico infra. ℥. i. seminis erucæ, zingi. albi & mundi, been albi & rube. linguæ auis. i. seminis fraxini, seminis nastur. cinnamo. piperis long. baucię. seminis pastinacæ domesticæ, synapis. s. semi. napi, semi asparagi, ana. ℥. s. conficiantur cum eis, his primo subtiliter puluerizatis. ultimo uero ponantur hæc alia in medicina prædicta pinearum mun. libr. i. s. phisticorum mundatorum. ℥. x. cerebellorum passerum. ℥. ii. pistentur tria hæc subtilissime omnia per se, deinde bene commisceantur simul, & in fine aromatizentur cum. ʒ. i. musci boni, & dosis eius est ab. ℥. s. usq; ad. ℥. i. cū bono uino puro & pauco, & sumitur in sero cum itur dormitum.

De secacul inter doctores est diuersitas. Author pandectarum, & Mesue dicunt, quod secacul idem est quod iringus, & iringus idem quod secacul. Simon uero Ianuensis: Serap. in li. de simplici medicina in. 7. libro sui breuiarii. & Aui. dicunt qd secacul est radix sicut zingiber quæ apportatur ab India, uerū in usu est, & accipitur iringus pro secacul, quia eo caremus. Aliqui dicunt ꝙ secacul est sigillum sanctæ Mariæ. Quare prima aqua ciceris abiicitur & in secunda lauantur satyriones & secacul, quia prima est abstersiua prohibens inflationem & uentositatem generari. secunda uero est multum uentosa & inflatiua, & cum hoc portatiua aliarum medicinarum ad genitalia membra. Stincus est quoddam animal simile lacertæ degens in ripis aquarum secundum flumen Nili. In hac confectione pro omni lib. i. s. melis cocti & despumati ponendæ sunt. ℥. iii. specierum cribellatarum, si habere debet uirtutem a Mesue scriptā.

Iringus & tamus barbassus colligendi sunt in mense Octobris. Incidenter hoc notandum est ꝙ hoc electuarium duplici ratione solet dari hominibus. primo exhibetur corporibus exiccatis ad humectandum, & tunc debemus exhibere de eo. ℥. s. in mane per horas quatuor uel duas ad minus, ante prandium datur. & secundo ad augmentum coitus & uirilis membri, erectionem. & tunc ipsum exhibere debemus uespere ante cœnā per duas horas cum modico uini subtilis & odoriferi: complexio dicti electuarii est tēperata inter calidū & frigidum, humida tamen ad secundum gradum.

Descriptio. XVII.

DIAIRIS Nicolai, sic dicitur a radice illa quæ ireos uocatur, prodest dyspniacis, orthonicis, & tussientibus ex phlegmate grosso, & uocem deperditam restaurat si fuerit ex frigiditate & cætera.

℞. Radicum ireos. ℥. i. pulegii, hyssopi, liquiritiæ. ana. ʒ. vi. amygdalarum. s. amararum, dragāacti, pinearum, cinnamomi, zingib. piperis ana. ʒ. iii. caricarum carnium, dactylorum, passularum enucleatarum ana. ʒ. iii. s. storacis rub. ʒ. ii. &. ℈. i. pulue-rizentur subtiliter omnia, mellis cocti & despumati libr. i. s. & fiat electuarium.

Hyssopi si simpliciter scriptum reperiatur de herba sicca est intelligendum, & in umbra exiccandum est & non solum ipsum, sed omnes herbæ aromaticæ. sol enim aromaticitatem illarum resoluere facit: uirtutem destruit. Pineæ & amygdalæ nisi sint recentes antequam in confectionibus & electuariis pectoralibus ponantur semper debent purgari ut supra ostēsum est, aliter ranceitas sua nocet pectori, & tussim prouocat. quare bene notent apothecarii in hoc & aduertant.

Descriptio. XVIII.

DIAPENIDION Nicolai. sic dicitur a penidiis, quæ ibi intrant plus q̃ de aliis speciebus, ualet ad omne uitium pulmonis & tussis, ad raucedinē uocis factam ex siccitate, & phthisicis subuenit.

℞. Penidiarum. ʒ. xvi. s. pinearum amygdalarum præparatarum, hoc est mundatarum, seminis papaueris al. ana. ʒ. iii. &. ℈. i. garyophyllorum, cinnamo. zingib. succi liquiri. dragan. gummi arabi. amydi, se. citrulli, se. melonum, se. cucumeris, se. cucurbitæ mundatorum ana. ʒ. i. s. camphoræ tertiam partem unius. ℈. i. gra. vii. syrupi uiolati quantum sufficit, puluerizentur subtiliter puluerizanda, & conterantur conterenda, deinde confice sic. In lib. i. aquæ florum uiolarum. ℥. iii. bulliant. donec aqua aliquantulum inficiatur, postea coletur & colaturæ addatur libr. s. zucchari, & bulliant donec incipiant inspissari. Tunc addantur pineæ, amygdalæ, & suprascripta semina, unum quod q; p se bene contusum, cum spatula semper mouendo. deinde addatur penidii subtiliter puluerizati, & cum liquefacti fuerint illud grossum quod supernatat cum cacia despumetur, & iterū in mortario proiiciatur, & bene terendo, & commiscendo, deinde camphora admisceatur. Ad ultimum puluis suprascriptarum specierum cum supradicto syrupo in mortario semper agitando moueatur, donec incorporetur. demum reseruetur in uase uitreato.

Gūme ingredientes in hac compositione dissolui possunt in aqua florū uiolarum, uel in decoctione præscripti a Nicolao. & pineæ etiam & amygdalæ cum altero prædictorum humectari possunt ad hoc ut bene conterantur.

Descriptio. XIX.

DIADRAGAGANTHVM calidum. Nicolai. Taliter dictum a draganto quod recipit, & dicitur calidum ad differentiam diadragacanthi frigidi alterius descriptionis. datur aūt in strictura pectoris facta a materia friga grossa & uiscosa.

℞. Dragacanthi triduo in aqua temperati lib. i. hyssopi, pinearum, amygdalarum mundatarum & excorticatarum, seminis lini assi ana. ℥. iii. fœnugræci. s. seminis, cinnamo. ana. ℥. ii. zingiberis, liquiritiæ. s. radix, succi liquiritiæ. ana. ℥. i. puluerizētur subtiliter puluerizanda, & conterantur conterenda, & confice sic, dragacantum infusum in aqua per linteolum extorque & cum lib. ii. &. ℥. viii. mellis cocti usque ad spissitudinem lento igne semper cum spatula agitando misceatur, deinde additis pineas, amygdalis, seminis lini & fœnugræci ab igne deponantur, & puluis suprascriptarum specierum addatur, &

Modus assandi semina lini in eo intrātia talis est. accipe patellam uel bernacium, & super ignem multum calefacias, postquam bene fuerit calefactum remoue ab igne, & intus ponas lini semina semper mouendo usquequo sint assata, & si tunc bene assata non sunt, iterum uas calefiat amotis seminibus, deinde ab igne remoto iterum semina supraponantur semper mouendo usquequo sint bene assata, deinde reserua, & secundum hanc doctrinam omnia alia semina debent assari. Lini semen assatur ut amoueatur humiditas superflua & uiscositas, & plus assari debet quam alia semina. Ideo nota ꝙ omnia semina per se assanda sunt, eo quia aliquod semē multum assandum est ꝓpter eius uiscositatem multam ut lini semen, & psyllii, quoddam minus propter eius pauram humiditatem ut semen anisi, & rymini & huiusmodi. quare bene notent apothecarii. Cōfectiones hæ amaræ per duos annos conseruantur, tyriaca uero magna longiori tempore seruatur, ut in ipsa scripsi.

Descriptio. XX.

TRYPHERA magna Nicolai cum opio & sine opio quæ taliter dicta est, quia magnam utilitatem & fructum mulieribus confert. Datur contra dolorem stomachi uirorum & mulierum cum aqua in qua cocta sint semina fœniculi, anisi, & masticis, datur contra uitium matricis ex frigiditate si distemperata bibatur cum uino in quo cocta sit artemisia, prouocat etiam menstrua si ex ea cum artemisia bene trita & cum oleo muscelino commixta fiat pessarium ex bombice quod ex istis inunctū in uulua mulieris immittatur, & prouocat etiam menstrua mulieri non concipienti si detur cum uino in quo cocta sit mādragora, uel sambucus, miro modo prodest pueris qui nō possunt dormire, & in nocte nimis garriunt distemperata cū lacte mulieris in modum ciceris & bibita prodest.

℞. Cinnamomi, galangæ, garyophyllorum, spicæ nardi, zædoariæ, zingiberis, costi, storacis calamitę, calami aromatici cyperi, ireos, scilicet radicis, peucedani, corticū mandragorę, spicæ relticæ, acori, rosarum .s. rubearum piperis .s. nigri, anisi seminis aperiri, seminis petrosillii, seminis fœniculi, macedonici .i. apii montani, dauci, ozimi, iusquiami, cymini, diptami, ana. ʒ. i. puluerizentur subtiliter omnia, mellis cocti & despumati lib. i. &. ℥. ii. & hoc modo faciendo nihil addendo uel minuendo erit tryphera sine opio. Si uero cum opio facere uis, addas perdictis omnibus opii thebaici. ʒ. ii. & cū opio tryphera erit. Sed in hac patria mulieres uolunt illam in zuccharo. Accipias igitur suprascriptarū specierum sine opio. ℥. i. zuc. li. i. & factas, & datur in modum castaneæ.

Confectio hæc danda est a stomacho uacuo, & differenda est comestio usquequo de ea facta sit digestio, & dictæ species subtilissime sunt terendæ ac puluerizandæ. Dicitur enim cōpositio. hæc tryphera .i. hominem iuuenem reddens.

Nota ꝙ q̄uis in multis cōfectionibus reperies scriptum mellis cocti, ꝙ tamen etiam cum melle crudo & mundo possunt confectiones fieri, & illud habet minus de spissitudine, & magis de penetratione. Igitur ab authoribus sæpe inuenies scriptum mellis cocti, & quandoq; mellis crudi, ut per hoc intelligas, ꝙ utrunq; potes ponere, & conuenienter.

Descriptio. XXI.

DIAOLIBANVM Nicolai dictum ab olibano ingrediente descriptionem, ualet ad omnes capiti passiones. lachrymas potenter stringit, dolorē hemicraneum & superciliorum sanat, & squinantiam curat &c.

℞. Castorei, opii thebaici, iusquiami. ana. ʒ. ii. cassiæ lig. ʒ. i. &. ℈. i. folii, croci, thuris ana. ʒ. s. rheupontici, amomi. ana. ℈. ii. s. pæoniæ .s. radicis, macropiperis, idest piper longum, storacis, calamitæ, ana. ʒ. s. myrrhæ. ℈. ii. gra. v. spicæ, pyrethri, euphorbii, leucopiperis, idest piperis al. ana. ℈. i. gra. xv. puluerizentur subtiliter omnia, mellis cocti & despumati. ℥. viii. & fiat electuarium in bona forma.

De iusquiamo cū scriptum reperitur semper de semine & non de herba est intelligendum. herba enim maioris est uenenositatis q̄ sit semen.

Peonia si simplr scribatur de radice intelligendum est: cum illa magis usui medicinæ conueniat q̄ folia uel semina.

Descriptio. XXII.

REQVIES Nicolai. Sic dicta eo ꝙ requiē patientibus præstet & somnū, & maxime typice febrientibus quotidianariis tertianariis, quaternariis acutis & peracutis &c.

℞. Rosarum .s. rubearum, uiolarum ana. ʒ. iii. opii, iusquiami .s. seminis, papaueris albi, corticum mandragorę, scariolę, seminis lactucæ, seminis portulacæ, psyllii .s. seminis nucis musc. cinnamomi, zucchari ana. ʒ. i. s. sandalorum alborum, sandalorum rubeorum, sandalorum citrinorum, spodii .s. de canna, dragacanti. ana. ℈. ii. gra. v. puluerizentur subtiliter puluerizanda mellis cocti & despumati li. i. &. ℥. iiii. & fiat electuarium.

Ista cōpositio a multis corrupte & male componitur, multi enim addunt & in suis receptis repiunt ultra præscripta Miconis: & exponunt ꝙ est papauer nigrum & false. nam idē est ꝙ papauer album, ut uult Gentilis super quintum cano. sed litera debet stare ut præscripsi.

Vsus istorum opiatorum non debet esse nisi transactis sex mensibus. Et inueterata ultra, sex annos non uigorose electuaria hæc operantur, immo declinant ab eius uirtute, maxime stupefactiua seu opiata.

Descriprio. XXIII.

ZAZENEA Meluę, experta ad dolorem stomachi a frigiditate factum, & ad omnes dolores factos a simili causa, & a uentositate grossa, & ad dolorem colicæ, & difficultatem urinę & dolorem dentium, & ad uentositates matricum, et confert iuuamentum maximum ad sterilitatem bibita, et supposita cū lana et oleo de lilio.

℞. Castorei, myrrhæ, opii, piperis, macropiperis, idest piperis longi, galbani, costi, cinnamomi, phu .i. ualerianæ, meu .i. seminis anethi syluestris, Aliqui dicunt quod radix est ponenda & non semen, dauci assari, croci. ana. ʒ. i. puluerizentur subtiliter omnia, mellis cocti & despumati lib. s. & fiat electuarium in bona forma, dosis eius est aur. i.

Mel ponitur in ista medicina, & non solum in ista, sed in omnibus aliis triplici ratione. Primo ut placet horribilitatem medicinarum. Secundo ut mundificet & resoluat. Tertio ut conseruet species sua uiscositate.

Stupefactio est dispositio inducta in membro a frigiditate, ꝑ quam, membrum non sentit, aut obtuse sentit.

Descriptio. XXIIII.

ATHANASIA Mesuæ sic dicta, quia hominem a morte præseruat, confert ad dolorem hepatis & splenis, & oppilationi in eis, & ad dolorem stomachi, & ad asthma, & ad tussim antiquam, & mundificat pectus, & ad fluxum uētris antiquum, & ad dyssenteriam, & ad fluxum sanguinis, & est in sedatione doloris sicut Philonium, & confert ad dolorem renum & hæmorrhoidarum, & Galenus quidem præcepit misceri in confectione hac hepar adib. ualet enim sua proprietate ad morbos hepatis.

℞. Croci, opii, myrrhæ, castorei, iusquiami, costi, carui, seminis papaueris nigri, spicæ, eupatorii, hepatis adib. idest lupi. cornu dextrum capræ uel cerui. ana. dra. i. puluerizentur subtiliter omnia mellis cocti & despumati libr. s. & fiat electuarium in bona forma.

Hepar adib. idest lupi præparatur hoc modo & conseruatur. primo debet optime lauari cum uino albo optimo, & bene mūdari ab omnibus immūditiis, deinde saliatur seu aspirgatur sandalis citrinis bene & subtiliter puluerizatis, deinde permittatur exiccari, demū inuoluatur absinthio, omni hebdomada absinthium mutando.

Lupi uero intestinum hoc modo præparatur & conseruatur, lauetur optimo uino albo, deinde tumefiat & ponatur ad exiccandum, sed caueatur a fumo, & puluere, deinde etiam in absinthio inuoluatur, & reseruetur, ualet enim in colica mirabiliter.

Descriptio. XXV.

PHILONIVM Persicum. Mesuæ in sua practica. capi. de sputo sanguinis in fine capituli. quod dicit, esse uehementis uirtutis ad emanationem sanguinis undecunq; & screatū eius cum tussi: & sine tussi, & ad superfluitatem menstruorum dolorosam, & hæmorrhoidarum, & ad egestionem sanguineam, et ad mulieres prægnātes, quibus erumpuntur menstrua, & cōseruat fœtum in matricibus earum.

℞. Papaueris albi .s. seminis, iusquiami .s. seminis ana. ʒ. xx. ter

ræ sigillatæ, opii, ana.ʒ.x.scehedengi, idest seminis canapis, croci, ana.ʒ.v.castorei, spicæ, euphorbii, pyrethri, margaritarũ non perforatarum, charabæ, zedoariæ, doronici, ramich. est quædã compositio infra descripta ana.ʒ.i.camphoræ.℈.i.puluerizentur subtiliter omnia, mellis rosati colati lib.ii.& fiat electuariũ in bona forma, dosis est a.ʒ.s.usq; ad.ʒ.i.cum succo arnoglossę, aut cum aqua rosata & modico uini puri.

Differentia enim est in scedenegi & scehedengi, scedenegi enim idem est quod lapis hæmathitis.scehedengi.i.semen canapis, quare bene considerandæ sunt literæ in omni compositione & uocabulo.

Castoreum.n.in hac compositione ponitur, ut prohibeat cõgelationem ab opio. Margaritæ uero ad confortationem mẽbrorum principalium, propter læsionem opii. Margaritæ a natura pforatæ, meliores sunt q̃ non pforatę. Et rõ est: qa p illud foramen superfluitates ipsaꝝ non sunt consumptæ, & purgatę.

Philonium enim dicitur a Compositore, quia Philon medicus illud composuit.

Descriptio. X X V I.

PHILONIVM Mesuæ descriptione prima, quæ in usu est: quod est expertorum iuuamentorum in sedatione dolorum ex separatione a casibus mortis, & proprie dolori stomachi a frigiditate facto, aut humore crudo, aut a uẽtositate grossa extendente, & sedat dolorem colicæ, & uiscerum, & dolorẽ renũ, & matricum, & dolorem laterum, & præsocationẽ anhelitus, & difficultatem urinæ, & singultum uehementem.

℞. Piperis albi, iusquiami.s.seminis ana.ʒ.xx.opii.ʒ.x.croci.ʒ.v.spicæ, pyrethri, castorei ana.ʒ.i.puluerizentur omnia subtilissime, mellis cocti colati & despumati lib.ii.&.℥.xi.& fiat confectio in bona forma.

Medicinæ autem omnes opiatæ quomodo stupefaciunt. Nota. omne enim membrum sentiens habet quandam mensuram frigoris terminati, cum suo calido, in quo frigore, si fiat additio in cẽra mensura membroꝝ stupefit, & hoc modo medicinæ omnes opiatæ stupefaciunt.

Contritio enim medicinarum omnium stupefacientium debet esse subtilissima, ad hoc ꝙ psit per paruas uenas penetrare ad ardua loca, aliter enim membrum ab eis non posset stupefieri, neque sensus ipsius obtundi. In actu practico, notent iuuenes medici, & non solum de hac compositione, sed de omnibus narcoticis & stupefactiuis, tam simplicibus q̃ compositis. Quòd si intentio medici est somnium ꝓuocare: illa danda sunt post cœnam in sero, transacta hora. Cum autem intendimus sedare dolores, seu fluxum sanguinis prohibere, non nisi uacuo stomaco a cibo & superfluitatibus sunt exhibenda. Neq; post per quinq; horas est cibus assumendus, & sic de tyriaca noua intelligitur. Et his imponitur finis distinctioni secundæ, quę fuit de medicinis amaris &c.

Incipit tertia distinctio quæ est de medicinis solutiuis, & continet descriptiones.51. Quarum prima est.

HIERAPICRA Mesuæ de mente Gal. hiera.s. sacrã, picra.i. amara: habet enim nomen amaritudinis, & est medicina sublimis, in qua aggregantur uirtutes & operationes nobiles. est enim subtiliatiua & resolutiua materierum malarum grossarum & uiscosarum, & exiccatiua earum quæ imbibitæ sunt in poris & angustationibus, sicut imbibitur in spongia, & perficitur ab ea solutio bona & conueniens, & est calefactiua & aperitiua oppilationum, & abstersiua, & uirtus huius medicinæ affert iuuamenta multa experta ad ægritudines capitis, stomachi, hepatis, iuncturarum, renum, & matricum, & membrorum frigidas.

℞. Cinnamomi, masticis, assari, spicæ, carpobalsami, croci, xylobalsami.i.ligni balsami, cassiæ lig.ana.ʒ.i. Aloes succotrini.℥.ii.mellis colati & despu.℥.iii.fiat electuariũ in bona forma.

Quantitas mellis in hac compõne debet esse pauca.s.specierum & mellis ana partes æquales, eo quia mel frangit uirtutem aloes. Et non solum de hac compositione est intelligendũ sed & de omnibus aliis in quibus aloes est basis. Basis in medicina dicitur illa medicina simplex, cuius operatio principaliter quęritur in medicina composita. Et per consequens operationem, cuius aliæ medicinæ intendunt, sicut finem, & ipsa est efficiens principale. Et sic ratio essendi basim est ratio finis intenti. Vel illud dicitur basis in medicina, per quod laudes medicinę ei conueniunt. quare bene nota. Hiera non exhibenda est ilico cum est facta, & hoc contra indoctos medicos & ignaros apothecarios. Albuchasis enim uult quod postq̃ est facta sepeliatur per sex menses in hordeo ut fermentetur, & debet confici in mense Iulii uel Iunii, & non in frumento, quia calore ęstatis & frumenti corrumperetur. Cuius contrarium faciunt apothecarii nostri temporis. De aloe succotrino & hepatico differentia est inter doctores. Auicenna, Mes. & quidam alii laudãt succotrinum: Halyabas hepaticum. Igitur nota quod aloes hepaticum magis est solutiuum, & hoc est ꝙ Halyabas dicere uoluit. Sed in aliis succotrinum hepaticum in bonitate superat. Et ideo cum aloes simpliciter scriptum reperitur. de succotrino est intelligendum tanq̃ de perfectiori.

Descriptio. I I.

HIERA simplex Gal.7.therapeuticæ. quæ est illa quæ in usu est. Et de qua intelligunt doctores, cui tantas laudes attribuunt. Sicut in anteposita hiera dictum fuit, & dicunt ꝙ dosis est.ʒ.i.ꝙ non intelligant de prescripta satis patet, eo quia de ea exhibui & exhibere uidi a famosis doctoribus.℥.i.& aliquãdo ʒ.x.& parum operabatur.

℞. Cinnamomi, masticis, assari, spicæ nardi, croci, xylobalsami, idest ligni balsami ana.ʒ.i.aloes succotrini.ʒ.c.mellis colati & despumati.ʒ.centũ & sex, ita ꝙ est æqualis q̃titas cum speciebus, & hæc est descriptio hieræ quæ fieri debet non alia.

Si reperiatur scriptum hiera simplex, uel hierapicra Galeni, uel hiera ex octo rebus, uel hierapicra, uel hiera, semper de nũc præscripta est intelligendum, non de alia.

Hieræ omnes seruari possunt a sex mensibus usq; ad q̃tuor annos in sua bonitate. Cum uero dictum tempus transeunt, a bonitate & perfectione declinant &c.

Descriptio. I I I.

HIERA composita Gal. quæ in clysteriis apponitur, & potest etiam per os exhiberi, & est descriptio Nicolai, Quę facit ad diuersas capitis passiones, & ad aurium & oculorum distemperantiam, stomachum quoq; optime purgat, causas hepatis emendat, splenis durities remouet & extenuat, renibus et uesicæ pficit, & matricis distemperantiam emendat &c.

℞. Cinnamo. spicæ, croci, squinanti, assari, cassiæ lig. xylobalsami.i.ligni balsami, carpobalsami.i.seminis balsami, uiolarũ, absinthii, epithymi, agarici, rosarum, turbith, colloquintidæ, masti. ana.ʒ.ii.aloes electi.℥.iiii.puluerizentur subtiliter omnia. Mellis colati & despumati.℥.viii.q; est ad pondus specieꝝ & cõfice.

Squinantum per se terendum est & puluerizandum, eo quia multum sustinet de contritione. & si permisceretur cum aliis medicinis ad puluerizandum ante ipsius puluerizationem euanesceret uirtus aliarum medicinarum, & bonitas deperderetur per se conterendum est. Hieræ species sunt omnes subtilissime terendæ, ut sua subtilitate uirtus aloes transeat p angustas uias, & hoc uoluit Albuchasis particula quinta cap. hierę antiquæ, cum dicit. & unaquæq; pars teratur, & cum panno serico tricorizetur, & puluis in aliquo uase uitreo reponatur. Mel in electuariis solutiuis parum uel nihil decoquendum est. mel enim quanto magis coctum tanto magis restrictiuum, ac etiam quia per coctionem magis uiscosum redditur. mel enim coctũ magis nutrit & minus laxat.

Descriptio. I I I I.

BENEDICTA Nicolai, sic dicta quoniã ab omnibus a quibus sumitur benedicitur, si detur habentibus infirmitates contra quas inuenta fuit, ualet ad guttam arthriticã & podagrã ex frigiditate. & renes & uesicam purgat.

℞. Esulæ, turbith, zucchari ana.ʒ.x.diagrydii, hermodactylorum, rosarum ana.ʒ.v.garyophyllorum, spicæ nardi, croci, apii, saxifragiæ, piperis longi, cardamomi, amomi, salis gemmæ, zingiberis, galangæ, macis, carui, fœniculi.s.seminis, agarici, seminis asparagi, polypodii, milii solis, brusci.ana.ʒ.i.puluerizentur subtiliter omnia, mellis colati & despumati lib.iii.& fiat electuarium in bona forma. Aliqui addunt huic descriptioni, masticis, ameos, lapidis lincis ana.ʒ.i.

Benedicta dicitur ab effectu, & ab eo denominatur, quia

bonum effectum inducit. unde ab omnibus ſumentibus benedicitur. Fœniculi, ſi ſimpliciter ſcriptum inuenitur de ſemine ipſius intelligendum eſt, non autē de radice, neq; de herba, ut fol. 5. ſupra etiam ſcripſi.

Sextaria multiplicia ſunt & diuerſificantur ſecundum diuerſitatem rerum. Si enim dicitur aquæ ſextarium unum: tūc idem eſt ꝙ libr. ii.s. Si autem uini ſextarium unum idem eſt quod lib. ii. ℥. viii. Si uero ſextarium unum olei, & idem eſt ꝙ lib. i. ultimo ſæpe inuenitur ſextarium unum mellis, & idem eſt ꝙ lib. iii. quare nota has differentias, quia ſæpe uidi errores cōtingere in compōne medicinarum, & non a uulgaribus apothecariis.

Deſcriptio. V.

ELECTVARIVM indum Meſuæ maius, educens ſolutione ſuperfluitates humorum, & proprie phlegmaticorum, & putridorum a ſtomacho, & a membris nutritionis, uentoſitatē groſſam in eis reſoluit, & morbos factos ab eorum exuberantia curat, ſicut eſt dolor ſtomachi, & uiſcerum, & colica & dolores renū: & educit materias quæ ſunt in iuncturis.

℞. Cinnamomi, garyophyllorum, ſpicæ, roſarum, caſſiæ, macis, cyperi ana. ℥. s. ſandalorum citrinorum. ʒ. ii. s. ligni aloes, nucis muſ. ana. ʒ. ii. turbith albi & boni. ℥. i. zucchari al. pe. añ. ʒ. xx. galāgæ, heil. i. cardamomi maioris, cardamomi. ſ. minoris ideſt melegetæ, aſſari, maſticis ana. ʒ. i. s. diagrydii. ʒ. xii. omnia hæc fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium, deinde accipe ſucci cydoniorum, ſucci granatorum, ſucci apii, ſucci fœniculi añ. li. s. puluerizentur puluerizanda ſatis groſſo mō. Mellis colati & deſpumati li. iii. s. miſce, & fiat electuariū in bona forma.

De caſſ. hoc eſt notandum, ꝙ ſecundum doctrinam ſupra tibi datam in diatrion pipereon, caſſiafiſtula ponenda eſt, cum fit electuarium ſolutiuum. Nec caſſia lig. hoc in electuario eſt ponenda, ꝙ tamen ſecus eſſe quidam tenent. Ego enim apponi facio caſſiamfiſtulam. Cū nullum ſolutiuū ſine lenitiuo eſſe debeat, ut uolunt doctores.

Nota ꝙ doctores non ponunt in electuariis a remotis attrahentibus penidios in ſuis receptis, ſed duntaxat in illis quorum intentio eſt a ſtomacho & inteſtinis, & uenis magnis attrahere, ut in diaphœnicon, & hoc electuario.

Aſſarum cum ſimpliciter ſcriptū reperitur radix ipſius ponenda eſt, quia radix melior pars eſt plantæ.

Licet Meſ. in litera ponat ꝙ doſis huius electuarii eſt uſque ad aureos tres, hoc intelligendū eſt quando ad lib. i. mellis ponuntur. ℥. iii. ut apothecarii noſtri temporis faciunt, & male, maior quantitas dari poteſt.

Deſcriptio. VI.

ELECTVARIVM indum minus Meſuæ habens intentionem maioris.

℞. Turbith albi & gummi. ʒ. c. zucchari. ʒ. c. macis, garyophyllorum, piperis, zingiberis, cinnamomi, heil. i. cardamomi maioris, nucis muſ. ana. ʒ. vii. ſcamoneæ. ʒ. xii. puluerizentur omnia ſatis groſſo modo, mellis colati & deſpu. li. ii. & ℥. ii. miſce, & fiat electuariū liquefaciendo zuccharum cum melle.

Nota hic unum generale intelligēdū in omni compoſito ꝙ cum ſcamonea acuitur. Medicina enim quandoq; fit in principio ueris, & acuitur ut per totum annum poſſit ſeruari & dari quando uolumus. Et tunc cū ſcamonea non cocta acuenda eſt ne ſua uirtus longa mora debilitetur. Nec timetur eius malitia eo quia per temporis diuturnitatem ſatis aufertur: Aliquando autem acuitur medicina, non quæ debet diu conſeruari, ſed q̃ infra tres uel quatuor dies debet exhiberi. Et tūc cū ſcamonea cocta debet acui, ut ſua malitia coctura remoueatur. Et idē intelligas tā in electuariis q̃ pilulis & confectionibus.

Si ſimpliciter ſcriptū reperiatur electuarium indum, de minori eſt intelligendum tanq̃ de meliori & perfectiori, & ſi non perfectiori, ſaltem de eo ꝙ magis eſt in uſu.

Inſuper nota ꝙ Meſ. acuit hoc elium cum ſcamonea, & nō cum diagrydio, eo qa intentio eſt ꝙ longo tēpore cōſeruetur. Si uero dare illū intendimus omni die, acuatur cum diagrydio & non cū ſcamonea ꝓpter cauſam ſupra aſſignatam.

Deſcriptio. VII.

CONFECTIO amech Meſuæ prima, q̃ in uſu eſt, & ualet oī paſſioni q̃ fit ex phlegmate ſalſo & cholera, & ꝓprie q̃ ē ſicut ipetigo & ſcabies, lepra, & cancer corrodens, & ſimilia.

℞. Myrobalanorum citrinorum. ℥. iiii. kebulorum, nigrorū i. indorum, rheubar. boni ana. ℥. ii. agarici, colloquintidæ, polypodii ana. ʒ. xviii. abſinthii, haſce. i. thymi, ſenæ ana. ℥. i. & in aſlio ana. ℥. vi. uiolarum. ʒ. xv. epithymi. ℥. ii. aniſi. ſ. ſeminis, fœniculi. ſ. ſeminis, roſarum ana. ʒ. vi. ſucci fumiterræ lib. i. prunorū numero. lx. paſſularum enucleatarum: ℥. vi. infundantur hæc omnia in aqua caſei quantitate ſufficienti, prius tamen omnia ſint ſimul contuſa. Et ponantur in uitreato uaſe ſtricti orificii, & obturetur os eius. Et dimittatur per dies quinque: deinde bulliāt ebullitione una, & fricentur manibus, poſtmodum colentur, & tali colaturæ infraſcripta addantur caſſiæfiſtulæ mundæ. ℥. iiii. tamarindorum. ℥. v. tereniabin. ℥. ii. non inuenitur apud nos, ſed loco eius ponitur manna. Fricentur manibus, & diſſoluantur cum decoctione prædicta: deinde colentur. Et proiiciantur ſuper ipſum zucchari albi li. i. s. ſcamoneæ. ℥. i. s. cōſtringatur ſeu puluerizetur ſatis groſſo modo. Et hæc omnia ſimul coquantur donec habeant ſpiſſitudinem mellis: deinde puluerizentur ſuper iſtud myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorū ana. ℥. s. bellericorum, emblicorum, rheubar. fumiter. ana. ʒ. iii. uel herba, uel ſuccus poni debet, ſeminis aniſi, ſpicę, ſcilicet nardi ana. ʒ. ii. Et in uaſe uitreo ponantur & reſeruentur.

Tereniabin eſt ſpecies mannæ, quæ apud nos non reperitur ſed loco ipſius accipimus mannam. Eſt enim tereniabin ros q̃ de nocte cadit in quibuſdam partibus Ægypti ſuper frondes aliquarum arborum, & ſic colligitur. In iſta confectione intelligendum eſt, ꝙ autor coquit ſcamoneam ut amoueat malitiam eius, eo quia ſi præparata eſſet non deberet decoqui, ſed reſeruari: deinde puluerizare eam debito modo: & cum aliis rebus puluerizatis apponi, ꝙ ſi decoqueretur uirtus ſolutiua ipſius deperderetur. Incidenter de aqua lactis hic intelligēdum ꝙ ponitur ad ſerenū, ut eius acuitas remoueatur: frigida enim aſſumenda eſt. Et quæ in uſu eſt: eſt aqua lactis capræ.

Deſcriptio. VIII.

ELECTVARIVM eleſcof Meſuæ. Quod educit ſuperfluitates a toto corpore, & expellit uentoſitatem & ualet ad iuncturarum dolorem, & laterum, & colicam, & mundificat renes & ueſicam, & addit in coitu.

℞. Scamoneæ antiochiæ, turbith albi ana. ʒ. vi. garyophyllorum, cinnamomi, zingiberis, myrobalanorum emblicorum, nucis muſcatæ, polypodii ana. ʒ. ii. s. zucchari albi. ʒ. vi. puluerizentur omnia groſſo ſatis modo: mellis deſpumati lib. i. miſce, & fiat electuarium in bona forma.

Scamonea dicitur antiochia. i. illius prouinciæ, eo quia melior & perfectior eſt. Inſuper nota ꝙ ſi in medicinis ſolutiuis reperis ſcriptum ſcamoneæ intelligendum eſt de præparata niſi in duobus ſequentibus caſibus. Primo ſi in dicto electuario coquatur, ut in confectione amech, & electuario roſa. & tunc ſcamonea ponatur non cocta, quia coquendo præparatur. Secundo ſi illud compoſitum longo tēpore reſeruari debeat, & hoc modo non præparata ponitur propter cauſam ſupra allegatam. In aliis uero ſi reperitur litera Meſuæ: ſuppleatur & dicatur ſcamoneæ. ſ. coctæ.

Deſcriptio. IX.

DIACATOLICON Nicolai. Quod datur in acutis & peracutis, quia mollificat, digerit, & confortat, & ualet hepaticis, & ſpleneticis.

℞. Foliorum ſenæ, caſſiæfiſtulæ, tamarindorum ana. ℥. ii. rheubarbari, uiolarum, polypodii, aniſi ſeminis ana. ℥. i. liquiritiæ, ſeminum communium frigidorum, penidiarum ana. ʒ. ii. puluerizentur puluerizanda. Diſſoluantur tamarindi & caſſia fiſtula cum aqua decoctionis infraſcriptarum rerum, polypodii liquiritiæ, prunorum, ſeminis aniſi, fœniculi. ſ. ſeminis ana parum zucchari albi li. ii. & fiat electuarium in bona forma.

Species electuariorum ſolutiuorum ſunt groſſo modo conterendæ, & per ſatis rarum cribrum tranſire debent. Et non ſolum electuaria ſolutiua, ſed & confectiones ſolutiuæ, ut diarob & diacartamum. Et groſſa hæc puluerizatio duplici cauſa fit. Primo ut diu in ſtomacho maneant, & ibidem diu operentur. Secundo ut uirtus eorum cito non erubeſcat, & ne ſua ſubtilitate ad membra tranſirent, quia maximum nocumentum inducerent ut ſupra declaraui.

Medicinæ ſolutiuæ dicūtur, eo qa habent corruptos humores

res

res soluere .i. educere & euacuare.

Descriptio. X.

ELECTVARIVM rosatum Mesuæ. Solutione educens choleram sine molestia, & ualet ad ægritudines ex ea factas, & ad ægritudines iuncturarum calidas, & ad sodam calidam & uertiginem. Ad oculorum dolores, & ad ictericiam citrinam, & est sanum & expertum.

℞. Succi rosarum rube. completarum .s. in maturitate lib. iiii. zucchari tabarzeth .i. illius regionis lib. i. s. tereniabin puri & recentis: loco ipsius ponitur manna. ʒ. vi. scamonea antiochię. ℥. i. s. conteratur grosso satis modo: coquantur omnia super prunas usq; dum mellis habeat spissitudinem: deinde proiice sup illud trochiscorum de spodio. ℥. i. galliæ mus. croci an. ʒ. ii. trochiscorum de berberis. ℥. s. & repone in uase uitreo & reserua.

Succi rosarum completarũ, eo qa rosæ seu succus earum magis est solutiuus ꝙ succus cõpletarum, & ideo explicauit de cõpletis, & nulli sunt apothecarii ad hoc aduertentes.

Nota insuper ꝙ de hoc electuario reformari debent pilulæ aggregatiuæ Mesuæ ex inuentione nostra, & pilulæ de hermodactylis minores, & pilulæ de hermodactylis inuentione nostra ipsius Mesuæ. Non cum electuario de succo rosarum, ut quidam bestiales faciunt.

Descriptio. XI.

ELECTVARIVM de succo rosarum Nicolai, ab eodem succo dictum. expertum contra guttam calidã, choleram rubeam purgat, & conualescentibus ex ægritudine tertianariis & quotidianariis, mirifice prodest purgando eos sine molestia, & reliquias malorum humorum potenter educit.

℞. Zucchari albi, succi rosa. ana lib. i. & ℥. iiii. sandalorum alb. citri. rubeo. ana. ʒ. vi. spodii .s. de cãna. ʒ. iii. diagrydii. ℥. i. s. cãphoræ. ℈. i. Misce, & fiat electuarium in bona forma, puluerizando prius puluerizanda.

Succus rosarum hoc modo fit. Accipiantur rosæ completę, & post earum collectionem permittantur per diem: deinde in marmoreo uase cum pistello ligneo bene terantur: deinde in pecia inuoluantur, & in torculari ad exprimendum ponantur: postea coletur, & in uitreato uase reponatur, & soli p aliquos dies permittatur: deinde a residentia seu fæce facta amoueatur, ponendo in alio uase, & sup eũ ponatur parum olei oliuarum, & reserua. Conseruatur enim in sua bonitate p annos duos &c.

Electuarium enim idem est ꝙ electum ex uariis, quia ex multis & uariis rebus electuaria cõficiuntur. Et electuarium dicitur omnis cõpositio nõ reducta ad soliditatẽ, siue cũ zuc. siue cum melle fiat. Cõfectio uero dicitur qñ durescit, & i dura forma fit.

Descriptio. XII.

DIASENE Nicolai. Sic dicitur, qa plus de sena ingreditur descriptionẽ ꝙ de aliis speciebus. Valet ꝓprie melãcholicis, maniacis, cardiacis, & tristibus, quartanariis & spleneticis.

℞. Folliculorum senæ ℥. iii. auellanarum assatarum numero. 9. serici combusti. drach. ii. lapidis arme. drach .i. lapidis lazuli loti. ʒ. iii. zucchari. ℥. vi. cinnamomi. ℥. i. garyophyllorum, galãgæ, piper. spicæ, ozimi .i. seminis basiliconis, zingiberis, folii, cardamomi .s. maioris & minoris, croci, zedoariæ, floris rorismarini, macropiper .i. piperis longi ana. ʒ. ii. puluerizentur subtiliter omnia. Mellis colati & despumati lib. ii. & fiat electuariũ in bona forma hoc modo. Auellanæ subtiliter conterantur: deinde ad bulliendum cum melle ponantur, semper spumam a melle amouendo: post uero aliqualem coctionem mellis remoueantur ab igne. Et species ponantur.

Lapis lazuli & lapis armenus hoc modo lauantur: terantur ambo per se subtilissime: deinde accipe mortarium lapideum, & proiice ipsorum alterum, & aquam claram in eo, & cum pistello agitando simul misceantur: & hoc facto per aliquod tẽpus permitte residentiam facere, & primam aquam abiicias, & sic ter facias, semper aquã innouando. Postea loco aquæ claræ accipias aquam rosa. & sic facias ut de communi aqua dixi. Et tantum cũ dicta aqua lauetur ꝙ aqua remaneat clara. Et tũc ipsorum perfecta erit lotio, sed p se conteri debent & lauari.

De serico, nota ꝙ sericum ꝙ apponitur in medicinis cordialibus pro confortatione cordis, nullo modo debet comburi, sed minutissime incidi & teri. Quod uero ponitur in medicinis ad materiæ consumptionem, ut in hoc electuario ponitur: tunc comburendum est. Modus combustionis positus est supra fol. i. ibi recurras.

Descriptio. XIII.

CONFECTIO de manna Mes. de mente Gal. Solutionem facilem efficiens & educens choleram citrinam sine molestia: & ualet ad ægritudines ex ea factas: & est medicina delectabilis saporis: cuius permixtio remanet pure & recentis libr. i. scamoneæ antiochenæ. ℥. s. succi rosa. lib. i. Dissoluatur manna cum succo rosa. & coquantur simul debito modo usq; ad spissitudinem mellis: deinde remoueantur ab igne, & ponatur sup illud masticis puluerizati. ʒ. iii. & reseruetur. Inquit Gal. ostẽdit compositio huius medicinæ nobilitatẽ eius, est enim cõposita ex partibus conuenientibus complexione & ꝓprietate.

Tereniabin syracost & manna inter se differunt, nec sunt species ut quidam dicunt. Immo differunt & secundum patriam, & secundum locum in quem cadunt, & secundum uirtutem & complexionem: syracost enim & tereniabin calidiores & humidiores sunt manna, sed quia ad nos non portantur, ideo ipsorum loco ponimus mannam.

Quidam doctores uolunt ꝙ diagrydium & nõ scamoneæ hoc in loco ponatur. Sed sua semper pace salua: si poneretur & decoqueretur, uirtus solutiua fere in totum deperderetur. Coctio enim est præparatio dictæ scamoneæ: quare illa nõ diagrydium est ponenda.

Descriptio. XIIII.

ELECTVARIVM de psyllio Mes. Solutione educẽs choleram citrinam: & conferens ad febres difficiles, & ad sodã & uertiginem, quæ fiunt a fumis cholericis.

℞. Succi buglos. domesticæ & syluestris, succi endiuiæ, succi apii, omnium coctorum & despumatorum ana lib. ii. proiice sup ipsis cuscu. anisi, folliculorum senæ ana. ʒ. s. capil. ueneris. M. i. succi fumiterræ. ℥. iii. assari. ℥. iiii. spicæ. ʒ. ii. infundãtur hæc omnia in dictis succis per diem ac noctem: deinde bulliant bullitione una: & post dictam ebullitionem proiiciatur super ea uio. ℥. iii. epith. ℥. ii. & iterum alia bulliant ebullitione: deinde omnia colentur & bene exprimantur, & in dicta colatura ponatur seminis psylii. ℥. iii. & permittatur per diem & noctem omni hora: tamen agitando illud cum spatula: deinde exprimatur uiscositas eius tota: deinde accipiantur huius uiscositatis lib. iiii. & ꝓiiciantur super eam zucchari albi lib. ii. s. scamoneæ coctæ in pomo. ℥. iii. s. coquantur omnia simul cum facilitate: post uero coctionem addantur trochiscorum diarhodon, trochiscorum de spodio, rheubarba. ana. ℥. i. trochis. de berberis. ℥. s. puluerizentur hæc satis subtiliter & misceantur & reseruentur in uitreato uase: & dosis est a. ʒ. iii. usq; ad aur. iii.

Violæ si simpliciter scriptæ aliquæ in composito reperiantur, de ipsis siccis intelligendum est, quæ colligẽdæ sunt in mẽse Martii, exiccandæq; in umbra, & reseruandæ in loco siccos: humiditas enim in eis putrefactionem inducit.

Sunt aliqui textus qui dicunt scamoneæ non coctæ: & hæc litera magis consona est, quia ponendo scamoneam coctã & illam iterum decoquendo uirtus solutiua deperditur. Sed nota ꝙ quando præparata coquitur: intentio est ut illud electuarium sit lenitiuum & non solutiuum. Potes igitur cum in his electuariis reperies hanc literam .s. Diagrydii, & iubet illud iterato decoquere loco ipsius scamoneam ponere, & coquere, uel diagrydium puluerizare grosso modo: & cum aliis speciebus in fine in electuario ponere sine coctione: & altero duorũ modorum facias &c.

Descriptio. XV.

MICLETA Nicolai .i. experta: ualet proprie ad hæmorrhoidas & ad uentris tortionem & rugitũ lienteriæ, & dysenteriæ: & optima est omni solutioni uentris.

℞. Myrobalanorum citrinorum, indorum, chebulorum mũdatorum & assatorum ana. ʒ. ii. cumini, anisi, marathri .i. semẽ fœniculi ana. ʒ. i. s. bellericorum, emblicorum assatorum ana. ʒ. ii. nasturtii. ʒ. ii. s. ameos, carui ana. ʒ. i. s. infundantur hæc omnia in fortissimo aceto per diem & noctem: deinde extrahantur, & exiccari permittantur: deinde puluerizentur spodii, balaustiarum, masticis sumach, gũmi ara. ana. ʒ. i. & gra. xv. fricẽtur hæc omnia manibus cũ oleo ro. Et postea puluerizentur subtiliter. & cũ lib. i. & ℥. iii. syrupi myrtini: fiat electuarium in bona forma.

Myrobalani omnes assantur hoc modo. Infundantur myrobalani qui assari debent in succ. cydoniorum uel granatorum; deinde linteo exicca eos: postea madefiát in oleo rosa. uel mastichino: deinde eos assa super patellam ferream bene calefactá semper ducendo & mouendo. Et antequam incipiant nigrescere ab igne siue a patella calida, amoueantur ne cóburantur: & sic sunt assati, & hoc modo in usu administrantur.

Sex sunt modi præparationis medicinarum. primus est coctio. secundus contritio. tertius adustio. quartus ablutio. quintus congelatio. sextus commixtio. & causam omnium istorum hoc in libello reperies descriptam.

Descriptio. XVI.

DIAPHOENICON Mes. & est confectio de dactylis quam scripsit filius Zezar: conferens ad febres compositas, & chronicas, & est medicina securitatis, & confert ad colicá, & dolorem uentris, & humorem crudum, & frigora.

℞. Dactylorum heyrón infusorum in aceto tribus diebus & noctibus. ʒ.c. penidiarum fihari. i. facti ex zuccharo albo infuso in aqua decoctionis hordei. ʒ.i. amygdalarum mundatarum. ʒ. xxx. turbith. ʒ. xxv. scamoneæ. ʒ. xii. s. præparatæ, zingiberis, piperis lon. foliorum rutæ siccorum, cinnamomi, macis, ligni aloes, seminis anisi, fœniculi. s. seminis, dauci, galangæ ana. ʒ. ii. s. conterátur subtiliter, dactyli, penidii, & amygdalę. Cętera uero puluerizentur non multum subtiliter. Mellis colati & despumati lib. i. &. ℥. i. s. fiat electuarium.

Dactyli heyron, dicuntur heyron ab illa regione in qua dactyli multum abundant, & qui in ea nascuntur, sunt meliores omnibus aliis aliarum regionum. Alii uero dicunt quod est una maneries dactylorum quæ melior est: quemadmodum sunt pruna damas. quæ meliora sunt aliis prunis: & una & altera opinio bona est.

Penidii & dactyli hac in compositione ponuntur, ut inuiscét & ingrossent medicinas solutiuas, ne ad longinqua penetrent, & hac de causa ponuntur in hac compositione a Mesue & in omnibus aliis medicinis solutiuis in quibus ponuntur.

De hac cóposítione uaria reperitur litera, & paucissimi sunt apothecarii qui usq; adeo compositionem hanc rite composuerint ob literæ uarietatem. reperio enim in aliquibus Mes. scriptum fihari. in aliis fihant, in aliis fihati: in quibusdam sahiri in aliis fichari: & in aliis syhari & syhari: quæ omnes corruptæ sunt præter illam quæ penidiarum syhari dicit, & multipliciter exponitur. Quidam enim dicunt ꝙ penidii fihari sunt penidii facti ex zucchero illius prouinciæ, & quod fihari est prouincia & hæc falsa est. Alii dicunt ꝙ sunt penidii qui fiunt ex zucchero prius infuso in aqua hordei: cũ fiet idem fit quod hordeũ & tunc illo modo facti, sic appellandi sunt, magis lenitiui sunt & abstersiui, minusq; uiscosi & oppilatiui. Alia expositio est: ꝙ fihari idẽ est quod solidi albi & leues: & hi fiunt ex bono zuccharo: & duæ hæ opiniones bonæ sunt, sed prima magis ad mentem doctoris. & fuit & est mea opinio. Igitur cum compositionem hanc facere uis, accipe zuccharum album & infunde in aqua decoctionis hordei per horas sex: deinde zuccharum coque illa in aqua, & penidios fac: & habetis perfectam & ueram descriptionem diaphœniconis, secundũ autoris mentem.

Penidii fiunt ex solo zucchero ultimate ducto, & ex longa & continua ductione & manibus pertractatione dealbantur, & de bono zuc. faciendi sunt, non de puluere zucchari ut quidam faciunt apothecarii.

Diaphœnicon dicitur a fenichiis. i. dactylis: de quibus plus intrat ꝗ de aliis medicinis: basis tamen non sunt in hac medicina. Sed turbit & scamonea sunt basis.

Descriptio. XVII.

DIAPRVNIS non solutiuum Nicolai. Datur acutas & peracutas patientibus, & maxime causoni & synochæ, in principio, in augmento, & statu ægritudinis, & sine diagrydio potest exhiberi in omni hora diei: cũ diagrydio uero in hora matutinali & cum cautela: quoniam est solutiuum forte.

℞. Prunorum damascenorum quantitatem quam uolueris, aquæ claræ in quantitate conuenienti, qua dicta pruna cooperiantur. Ponantur duo hæc in uase ad ignem, & tádiu bulliant usquequo dissolui uideantur, & dissoluti ab igne deponantur: deinde in cribro perforato ponantur, & tandiu manibus fricẽtur, ꝙ pulpa dictorum prunorum transeat, & solum ossa & cortices remaneant, deinde de dicta pasta accipe lib. i. zucchari li. ii. aquæ in qua cocta sunt pruna lib. vi. uiolarum. ℥. s. bulliant leui ebullitione in dicta aqua: deinde coletur, & in ea colatura ponatur zuccharum & pasta prunorum præscripta, & usquequo ad spissitudinem omnia ueniant simul bulliant semper agitando, & tunc addantur cassiæ fistulæ, tamarindorum ana. ℥. i. duo hęc dissolui debent cum aqua prunorum in qua uiolæ bullierint. Postea tandiu simul bulliant usquequo reducantur ad perfectam coctionem, & electuarii habeant formá, & ab igne remota infrigidari permittátur: demũ infrascriptæ spẽs sup̃ proiciátur.

℞. Sandalorum alb. sandalorum rube. spodii, rheubar. cinnamomi ana. ʒ. iii. uiolarum ro. seminis portulacæ, scariolæ, berberorũ, succi liquiritiæ, dragacáthi ana. ʒ. ii. seminis citrulli, melonũ. s. seminis, seminis cucurbitæ mũdatorũ ań. ʒ. i. puluerizẽtur omnia satis subtiliter & bñ pmisceátur. Et habes diaprunis.

Descriptio. XVIII.

DIAPRVNIS solutiuum ℞. diaprunis non solutiui compositi in omnibus ut supra lib. ii. diagrydii. ℥. ii. misce, & sic habes diaprunis solutiuum. Aliqui textus habent, & si laxatiuũ facere uolueris, ponatur in unaquaq; lib. ʒ. vii. diagrydii quãdo ab igne deponitur.

Pruna & oẽs fructus colligendi sunt qñ iam maturitatẽ acceperunt, & anteq̃ cadant ab arbore: & sic debent conseruari.

Pruna ex quibus suprascripta cóposítio fit, debent esse mediocris maturitatis, non multũ matura uel muza. Muzũ aũt proprie dicitur, cuius sapor est cóposítus ex dulci & acetoso.

Descriptio. XIX.

DIACASSIA inuentione mea, quæ est lenitiua uentris & leuis, & est medicina pro delicatis: carens acuitate & mordicatione & omni excessu lędente.

℞. Cassiæ mundæ & electæ lib. ii. tamarindorum. ℥. i. prunorum numero. xii. uiolarum, hordei, anisi, polypodii, cartami, liquiritiæ, capill. uene. thymi, epithymi ana. M. s. passularum. ℥. i. seminis fœni. ℥. ii. seminis portulacæ, seminis maluarum ana. ʒ. iii. cinnamomi. ℥. s. misceantur, & confringantur omnia grosso modo, & bulliant in lib. xii. aquæ secundum artem: deinde colentur manibus exprimendo: de qua colatura, cassię & tamarindi extrahantur, & dissoluantur: Et addatur lib. i. zucchari: deinde coquantur, & usq; ad formam electuarii reducantur lento igne cum spatula semper agitando.

Drachma nomen est ponderis, & ponderat nonam partem unciæ. & sic accipiebat antiquitas, & illa est uera drachma. Moder. uero octauum partem unciæ pro drachma accipiunt, quæ est scropuli tres. Et drachma græce idem est quod manipulus uel fasciculus moder.

Quomodo ergo in omnibus descriptionibus Mes. & Nicolai ubi dicunt. ʒ. iiii. iste ponit unciam mediam, & ubi dicunt. ʒ. viii. ponit unciam. i. et ideo in multis locis in margine reperies doses Mesue & Nicolai & Venetiis sic more antiquo.

Grana ex qbus medicinæ põderantur debent esse grana uel hordei uel frumenti. Si enim sunt frumenti debet illud granũ esse a superiore cortice mũdatũ. Si uero hordei, illud granũ ẽe debet cũ cortice: & sic habebis debitum ordinem ponderum.

Descriptio. XX.

CASSIAFISTVLA pro clysteribus magistralis.

℞. Florum uiolarum, foliorum earum, maluarum, mercurialis, bletarum, parietariæ ana. M. i. absinthii romani. M. s. omnium uiridium: fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ secundum artem, postea colentur manibus exprimendo de qua colatura cassia extrahatur, qua extracta, pro omni lib. i. dictæ cassiæ addatur mellis electi lib. s. & coquatur usq; ad spissitudinem, & reseruetur.

Herbæ omnes præscriptæ ex quibus decoctio hæc fieri debet uirides esse debent, eo quia sunt magis lenitiuæ. Si uero haberi non possunt, siccæ ponantur.

De absinthio nota, ꝙ ipsum diuersificatur secundum diuersitatem loci & patriæ in quibus oritur. Ideo quando dicitur: & reperitur in receptis absinthii romani: hoc est, quia illud est melius aliis, una tamen & eadẽ est species. Sed qa illud haberi non potest, eligatur illud ꝙ in montibus & locis saxosis oritur qa melius est ꝗ ꝙ nascitur in locis humidis & umbrosis, & colligi debet in Iulii mense, & umbra exiccari.

Inter enema & clyster differentia est. Nam clyster est instrumentum quo decoctio in intestinis impellitur. Enema autẽ est ipsa decoctio & medicina quæ iniicitur.

Descri-

Descriptio. XXI.

DIAROB cũ turbith & rheubarbaro magistralis, quæ est confectio delectabilis in forma solida, & euacuat choleram & phlegma, & humores uiscosos putridos a stomacho, & a partibus remotis & iuncturis.

℞. Zingiberis. ʒ. s. galangę, piperis longi, cardamomi. s. maioris & minoris, ana. ℈. i. croci. ℈. i. macis. ℈. s. turbith albi & gummosi. ʒ. x. rheubar. boni & electi. ℥. s. diagrydii infusi in aqua ros. per diem unum. ʒ. s. zucchari boni. ℥. xvi. & fiat confectio in morsellis faciendo omnem morsellum de drach. vi. & hæc est eius dosis.

Pondera communia ex quibus medicinæ commensurantur & ponderantur sunt sex. primo libræ: cuius talis est figura lib. secdo uunciæ & talis est figura ℥. tertio drachma, & talis est ʒ. quarto scropolus, & talis est ℈. quinto granum, & talis est gr. Manipulus, & talis est. M. & his sex ponderibus communiter omnes mensuræ mensurantur medicinarum.

Descriptio. XXII.

DIAROB sine rheubarbaro magistralis. Cũ uirtute superioris, plus tamen euacuans phlegma q̃ choleram.

℞. Turbith albi gummosi. ℥. i. zingiberis. ℥. s. cinnamomi, garyophyllorum ana. dra. ii. galangæ, piperis longi, macis añ. dra. i. diagrydii. ℥. s. zucch. albi lib. i. fiat confectio in morsellis dissoluendo zuccharum cũ uino cydoniorum & aqua simplici, & si oẽ morsellũ de. ℥. s. puluerizando hæc solutiuorum more &c. Inter antiquos modernos de ponderibus est differentia. Ideo intelligendum ꝙ libra modernorum constat & resultat ex. xii. ℥. uncia constat ex. viii. ʒ. drachma ex iii. ℈. scropolus ex gr. xx. & sic medicinæ a medicis & apothecariis commensurantur hoc tempore.

Descriptio. XXIII.

DIACARTAMVM magistrale ualens in euacuatione choleræ, phlegmatis.

℞. Medullæ cartami dra. i. & ℈. i. specierum diadragacanthi frigidi. ℈. ii. carnium cydoniorum. ʒ. ii. s. zingiberis albi. ℈. i. turbith electi. ℈. ii. diagrydii. ℈. ii. & ʒ. i. mannæ granatæ: mellis ros. ana. ℥. i. zuccha. alb. ℥. vi. & fiat confectio in morsellis uel in forma manus christi: de. ℥. s. pro singulo. Cuius est dos.

Dosis enim est limitata mensura uel q̃titas simplicis uel cõpositæ medicinæ solutiuæ uel non solutiuæ, q̃ de se apta nata est facere sufficientẽ operationẽ nõ diminutam nec superfluã.

Carnes cydoniorum. i. pulpa cydoniorum debent subtiliter conteri cum cartamo a quo amotus sit cortex exterio: & hoc modo dicitur medulla, deinde ambo debent dissolui cum melle rosato & mãna, & zuccharo fere cocto bene miscere, in fine uero spẽs præscriptæ misceri debẽt, & confectio fieri.

Medicinæ omnes solutiuæ conseruantur per duos annos in sua bonitate & solutione: elapso uero dicto tempore amittũt uirtutem suam solutiuam.

Descriptio. XXIIII.

PILVLÆ alephangine Mes. quæ dicuntur pilulæ de aromatibus: & ualent ad dolorem stomachi propter phlegma, & sunt uehementis iuuamenti in mundificando stomachũ & cerebrũ, & instrumẽta sensuũ ab humoribus grossis & putridis.

℞. Cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi. i. maioris & minoris, garyophyllorum, assari, masticis, squinanti, spicæ, carpobalsami ana. ʒ. i. absinthii sicci, rosarum ana. ʒ. v. terantur hæc omnia contritione grossa, & fundantur super ea aquæ lib. xii. & coquantur usque ad consumptionem duarum partium: deinde fricẽtur manibus, & colentur exprimendo aquositatem eius: postea accipe aloes sucotri. lib. i. lauetur in scutella lapidea uitreata lauationibus pluribus cum aqua pluuiali. Postea remota aqua proiciatur super eum de prædicta decoctione lib. ii. & ponatur in sole, & permittatur desiccari omni die cum spatula agitando: deinde post ipsius exiccationem conterantur subtiliter, puluerizentur myrrhæ, aloes, masticis ana. ʒ. v. croci. ʒ. iii. Et ea permisce cum aloe loto, & tere contritione bona. Et postea residuũ decoctionis expressionis adde, & soli expone omni die cõmiscẽdo cũ spatula, & tm̃ pmittatur stare ꝙ exiccatę sint, & serua.

Istæ pilulæ non possunt confici nisi semel in anno. s. pilulæ alephanginæ, in æstate. s. in mense Iunii & Iulii: & sic tantũ ista species pilularũ ꝑ annũ conseruatur in sua uirtute, & non plus.

Magna diuersitas reperitur in Mesue: de dosi rosarum & absinthii: quidam ponunt ana. ℥. v. quidam uero ana. ʒ. & ista litera uerior & melior est. Nam rosę ponuntur ut expellant malitiam caliditatis aloes a stomacho & capite. Absinthium uero ut aggreget sua stypticitate partes lassatas ab aloe: quare. ʒ. v. est dosis quæ in dicta recepta apponi debet.

Aloes lauatur cum aqua pluuiali propter hanc causam, quia illa subtilior est q̃ communis: ideoq; magis penetrat per omnes partes aloes q̃ posset communis facere propter grossitiẽ suæ substantiæ: quare cum illa lauetur.

Aloes lauatur hoc modo. Accipe de aloe succotrino mundo cito frangatur & boni sit odoris quantitatem quam uolueris, bene terantur & cribelletur: deinde proiciatur in scutella lapidea uitreata & roretur aloes ex aqua pluuiali: donec imbibatur ab ea per totum: deinde soli exponatur, & exiccari permittatur ab illa aqua. Et cũ desiccatũ fuerit: iterũ teratur & secũdo: & iterũ imbibatur ex aqua pluuiali, & dimitte siccari sicut pri⁹.

Descriptio. XXV.

PILVLÆ masticinę Petri de apono super additionibus factis Mesue, cap. de medicinis appetitus corrupti. in fine capituli. Quæ præseruant stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittunt humores putrefieri in eo, & multas alias laudes eis attribuit.

℞. Masticis boni. ℥. s. aloes electi. ℥. x. agarici boni. ʒ. iii. confice cũ succo altilæ. i. cum uino cocto uel sapa uel rob ꝙ idẽ sunt prius puluerizatis omnibus.

Differentia enim est inter rob, robub, & syrupum. Nam rob idem est ꝙ uinũ ultimate decoctũ. Robub idẽ est ꝙ succus inspissatus uel caliditate solis uel ab igne. Syrupus uero ẽ decoctio inspissata ab igne cũ qua ponitur zuccharũ uel mel uł sapa.

Descriptio. XXVI.

PILVLÆ aureæ Nicolai: sic dictæ ꝑpter earũ excellẽtiã: ꝓprie purgant caput, lumen oculorũ acuunt, uẽtositatẽ stomachi & intestinorũ expellunt, & sine molestia purgant.

℞. aloes electi, diagrydii ana. ʒ. v. rosarũ, seminis apii ana. ʒ. ii. s. seminis anisi, seminis fœniculi ana. ʒ. i. s. croci, interioris colloquintidæ, masticis, ana. ʒ. i. puluerizentur nõ multũ subtiliter, & formentur pilulæ cum aqua infusionis dragacanthi.

Dicuntur pilulæ aureæ per metaphoram, quia sicut aurum preciosius est cæteris metallis: ita istæ pilulæ ad cõplendos effectus ad quos faciendo dantur sunt preciosiores aliis comparatis ad suos effectus cõplẽdos, & multũ in usu habentur.

De colloquintida inter doctores est differentia: multi ponũt quando repertiunt interiora colloquintidæ & semina & pulpa ut uult Circa instans & malefaciunt. Alii uero ponunt pulpam sine semine, ut alii omnes scribunt doctores: & isti melius faciũt & sic communiter ab omnibus ponitur ut seruitor de modo præparationis ponit: sic Mesue in descriptione trochiscorum alandal iubet illam a granis mundari.

Descriptio. XXVII.

PILVLÆ turbithathæ & dicuntur aureæ Mesue q̃ cholerani & phlegma sine molestia purgant stomachum & hepar confortant, & digestionem procurant: turbithatæ a turbith, & sunt primæ quę sunt in usu.

℞. Turbith boni. ʒ. xvi. aloes. ℥. i. s. masticis, rosarum ana. ʒ. vii. myrobalanorum citrinorũ. ʒ. x. croci. ʒ. iii. puluerizentur, & confice cum succo absinthii.

In istis pilulis non ponitur zingiber, & hoc est ut debiliores sint & a longe non trahant: ꝙ secus facerent si in eis poneretur zingiber enim permixtum cum turbith fortificat ipsius solutionem, & facit ꝙ a longinquo attrahat.

Descriptio. XXVIII.

PILVLÆ aggregatiuæ ex inuentione Mesuę descriptione nostra ut ipse inquit. Expertorum iuuamentorum ad febres antiquas: & ad febres diuersitatis, & ad ægritudines capitis, stomachi, & hepatis, & educunt putrefactiones utriusq; choleræ, & phlegmatũ, & mundificant instrumenta sensuum.

℞. Myrobalanorum citrinorum, rauedseni, ana. ℥. s. succi eupatorii, succi absinthii ana. ʒ. ii. diagrydii. ʒ. vi. chebulorum indorum, agarici, colloquintidæ, polypodii ana. ʒ. ii. turbith boni, aloes ana. ʒ. vi. masticis, rosarum, salisgemmæ, epithymi, anisi,

zingiberis ana.ʒ.i.misce,& reformentur cum electuario rosato omnibus prius puluerizatis.

Nota ꝙ succi intrantes in istis & aliis pilulis seu confectionibus hoc modo fiunt,accipiatur absinthium & bene conteratur deinde in pecia rara inuoluatur:postea cum torculari exprimatur,& absq; alia colatura in uesica ponatur,& soli ad exiccandū permittatur:si enim a parte grossa colaretur in uesica nihil remaneret,eo quia pars aquea a sole consumeretur, & ut de absinthio dico,ita & de aliis omnibus herbis intelligatur &c.& ꝑ annum conseruatur.

Nota ꝙ istæ pilulæ & pilulæ de hermodactylis descriptione nostra Mesuæ: & de hermodactylis minores reformantur cum electuario rosato, quanquam quidam ignari apothecarii reforment cum electuario de succo rosarum,& ualde errāt, & hoc auaritia ducti.

Nota insuper ꝙ simpliciter scriptum reperis pilularum aggregatiuarum de istis supra descriptis est intelligendum,q̃ sunt perfectiores aliis magisq; correctæ.

Descriptio. XXIX.

PILVLÆ de fumoterræ Aui.lib.4.fen.7.ca.de scabiei cura. Valentes ad pruritum & scabiem,& ad ægritudines de materia adusta.

℞.Myrobalanorum citrinorum,chebulorum,nigrorum,indorum,ana.ʒ.v.aloes succotrini.ʒ.vii.scamoneæ.ʒ.v.puluerizentur omnia non multum subtiliter. Et confice cum aqua fumiterræ irrorando ea & dimittantur donec exiccentur,& imbibātur uice altera,& dimittantur donec exiccentur,& fiat tribus uicibus sic,& in omni uice fiat sicut sorbitio:deinde dimittantur donec inspissentur,& cōpactum fiat,& fiant inde pilulæ.

Hic intelligendū est,& in omnibus aliis locis in quibus scribuntur myrobalani ꝙ solum cortices amotis ossibus accipi debent myrobalanorum.

Modus faciendi suprascriptarum pilularum fere uidetur obscurus,sed hoc modo fieri debēt:terantur præscripta in eis: deinde irrorentur aqua fumiterræ: in tantum quod omnes partes ipsarum penetrent:deinde in sole ad exiccandum ponantur & ante perfectam exiccationem,sed post aliqualem suctionem iterum aqua fumiterræ irrorentur & soli exponantur, & hoc ter fiat:ultimo in sole exponantur,& tantum permittantur, donec pilularum formam accipere possint:deinde remoueantur & conseruentur.

Descriptio. XXX.

PILVLÆ de mezereon Mes.quæ sunt mirabiles ad hydropisim,educunt aquā citrinam,& sunt expertæ.

℞. Foliorum mezereon præparatorum.ʒ.v. myrobalanorū citrinorum.ʒ.iiii.chebulorum.ʒ.iii.misce & puluerizentur omnia non multum subtiliter Et confice cum aqua endiuiæ,in qua dissoluti sint tamarindi,& tereniabin.i.māna aā.ʒ.i.& fiat massa.

Mezereon præparatur hoc modo. Infundatur in fortissimo aceto & per diem dimittatur, & exiccari permittatur: deinde conteratur,& administretur. Hoc enim modo præparatur ut serositas & inflammatio quæ in eo est amoueatur: parum enim sustinet de decoctione,& laboriosa contritio uirtutem eius destruit & resoluit.

Descriptio. XXXI.

PILVLÆ de hiera simplici Gal.septimo therapi.capitu. xii.Quæ sunt sublimes,& laudes earum sunt dictæ superius in capi.de hiera.

℞.Specierum hieræ simplicis.Gal.℥.i.Et conficiantur cū melle rosato.& fiat massa.Nec aliud est addendum nec diminuendū,& hoc modo Gal.describit loco allegato supra.

Necessitas compositionis pilularum fuit:quia medici uolētes dare substantiam medicinæ in forma,in qua diu moretur i stomacho,oportuit eas aptare in forma pilularum:quum solidū magis in stomacho stet,q̃ quæcq; alia forma.

Descriptio. XXXII.

PILVLÆ de hiera composita siue de hiera, cum agarico magistrales,quæ sunt maximi iuuamenti solutione educentes utranq; choleram,& phlegma,& humores uiscosos & putridos,& earum proprietas est mundificans cerebrum & mēbra sensuum.

℞.Specierum hieræ simplicis Galeni.agarici trochiscati ana ℥.s.aloes boni subtiliter puluerizati,seu contriti.℥.i. misce cū melle ro.& fiant pilulæ seu massa.

Hoc meo libello notandum est, ꝙ aliquibus in descriptionibus & compositionibus reperitur terantur, & in aliquibus conterantur.Illa differentia est inter tero & contero.Terere enim idem est quod rem aliquam diuidere per partes grossas, Conterere uero idem est quod rem diuidere per partes subtilissimas.Ideo quando intendo species subtilissime teri debere, scribo conterantur.Quando uero uolo ꝙ grosso modo puluerizentur,dico & scribo terantur:quare & in suprascriptis & infrascriptis cōpositionibus ad hæc bene aduertatur.

Descriptio. XXXIII.

PILVLÆ fœtidæ maiores Mesuæ:quæ expellūt humores grossos,& conferunt ad dolorem iuncturarum,& podagræ, & ad omnem dolorē ex humore crudo,& ad dolorem stomachi & colicam,& ad albaras,morpheam,& lepram.

℞. Serapini,armoniaci,opopanaci, bdellii, colloquintidæ, harmel.i.seminis cicutæ,aloes,epithymi ana.ʒ.v.alsebram.i.esulæ:colligenda est in mense Octobris,hermodactylorum ana.ʒ. Mes.dicit. iiii.
ii.scamoneæ.s.præparatæ.ʒ.ii.cinnamomi,spicæ,croci, castorei ana.ʒ.i.turbith.℥.s.zingiberis.ʒ.i.s.euphorbii.℈.ii.terantur omnia & gūmæ dissoluātur in aq̃ porri,& fiant pilulę.s.massa.

Nota de mente autoris pandectarū ꝙ harmel scriptum cum h,idem significat quod semen cicutæ: quando uero scribitur cum a,idem est quod semen rutæ.Ex hoc igitur intelligas ꝙ diuersus modus scribendi diuersificat nomen uocabuli: quare semper respiciendæ sunt literæ, & syllabæ, uocabulum componentes in medicina scriptum:eo ꝙ uariatur secundum uarietatem compositionis literarum:quare bene nota.

Descriptio. XXXIIII.

PILVLÆ fœtidæ minores Mesuæ, & sunt eiusdem uirtutis cum maioribus.

℞.Serapini,armoniaci,opopanaci,bdellii,myrrhæ,ana.ʒ.v.turbith.ʒ.x.colloquintidæ:ʒ.vi.dissoluantur gummæ in aqua porri &c.terantur,& cum ea conficiantur.

Vnum generale hic nota,& incidēter,quod illud quod de natura sua est aromaticum quanto est aromaticius, tanto melius,& quod est fœtidum,quanto fœtidius tanto melius, excepto aloe.Similiter etiam omne quod debet habere aliquē saporem,quanto in suo sapore est intensius,tanto melius, excepto oleo.Nam cū sit de natura rerum amaritudinē habentium quanto minus amarum tanto laudabilius &c.

Gummæ dissoluuntur in aqua porri uel in aceto uel in aliquo alio liquore hoc modo.infunduntur in aqua uel aceto ꝑ noctem,& debet acetum uel aqua esse in tanta copia ꝙ eas tegat: in mane si gummæ totam biberunt aquam uel acetum & duræ sint adiungatur ipsorum alterum:& postea accipias eas & fricabis manibus super setacium,qua fricatione,bona transibit substantia:paleæ uero & immonlitiæ remanebūt,& tūc utere.

Descriptio. XXXV.

PILVLÆ de sarcocolla Mes.in cap.de sarcocolla & in antidotario:solutione educentes phlegma,& conferunt ad ægritudines phlegmaticas.

℞.Sarrocollæ præparatæ.ʒ.iii.turbith.℥.s. interioris colloquintidæ,zingiberis ana.ʒ.i.s.salis gēmæ.ʒ.i.dissolue sarcocollam in aqua rosata:cætera terantur,& cum ea fiat massa. Mes.dict.3 iiii.

Sarcocolla hoc modo preparatur,infundatur in lacte asinæ ꝑ dies quinq;,semper & omni die lac innouando,& primum abiiciendo,demum dissoluatur in aqua rosata, ut in superioribus pilulis tibi monstraui.

Descriptio. XXXVI.

PILVLÆ de bdellio maiores Mesuæ, expertæ ad fluxū hæmorrhoidarum & ulcerum in eis,& ad fluxum menstruorū.

℞. Bdellii.℥.i.s.ameos,chebulorum , indorum, bellericorum,emblicorum,ueneriarum adustarum.i.radicis acori,charabæ, ana.ʒ.ii.s. Infundatur bdellium in succo porri: cætera terantur, & cum eo fiat massa. Et dentur pilulæ in modum ciceris & cætera.

De porro nota, quoddam est porrum capitatum.i.transplātatum & esui illud competit. Aliud est sectile.i. non transplantatum,& illud usui medicinæ competit:igitur de isto fit succus de quo istæ pil.reformātur:&ex his ēt fit aq̃ uł ꝑ sublimationē

uel

uel per decoctionē, & iste ultimus modus magis mihi placet, de qua reformantur & dissoluuntur gummæ intrantes in pilulis fœtidis: quare nota.

Diuersitas magna reperitur in receptis harum pilularū Mes. ferè omnes dicunt uenarum adustarum. Et hanc literam reprobat Mattheus Sylua. in synonimis ponitur sub cap. 690. dicens quod est error scriptoris, & q debet dicere auellanarum adustarum: Sed salua semper pace, in errore est. Sed debet dicere ueneriarum adustarum, ut in quodam in antiquissimo Mesuę scriptum repperi. Et q sic dicere debeat, patet eo quia ueneriæ.i. acorus.s. radix, q radix supra aliquē portata illū cōseruat à fluxu sanguinis, ut ipse ponit. ca. 281. quare seipsum corrigat.

Radix acori hoc modo aduritur: post ipsius exiccationem per grossa satis frusta incidatur: deinde super laminam ferreā ignitam incessanter reuoluatur, donec & quousq color eius de toto mutetur, & tunc remoueatur, quia adusta est.

Descriptio. X X X V I I.

PILVLÆ lucis Mesuæ maiores: quæ addunt in uisu, & corroborant eum, & abstergunt instrumenta sensuum, & expellūt superfluitates, & custodiunt sanitatem corporis.

℞. Rosarum uiolarum, absinthii, colloquintidæ, turbith, cucubæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami.i. ligni balsami, sileris montani, seminis rutæ, squinanti, assari, masticis, garyophyllorum, cinnamomi, anisi, fœniculi.s. seminis, apii.s. seminis, cassiæ ligneæ, croci, macis, aā.ʒ.ii. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, bellericorum, emblicorum, rauedseni.i. rheubarbari aā.℥.s. agarici, senæ, aā.ʒ.v. euphragiæ.ʒ.vi. aloes succotrini ad pōdus oīum. Terantur omnia, & cōficiantur cū succo fœniculi, & fiat massa.

De colloquintida, pauci sunt qui in receptis ponant colloquintidam, fundantes se super dictum Mesuæ in descriptione trochiscorum alandal qui dicit. Trochisci alandal qui ponuntur in hiera Hermetis & in aliis cōfectionibus loco colloquintidæ: ac etiam propter suam uenenositatem dicunt non esse ausi in receptis ponere. Alii uero ponunt colloquintidam & nō trochiscos alandal dicentes q magis solutiua est, & q a doctoribus ponitur in compositionibus tanquam calcar, ut etiā faciunt diagrydium, & sic his rationibus uarii uarias cōpositiones faciunt. Ego uero soleo hoc fieri facere, si in receptis autorum reperio, considero si in eis, ipsius malitiam frangentia sunt posita uel non: si sic audacter illam apponi facio, ut in ista recepta, si non, loco ipsius pono trochiscos alandal. Et hoc est qd dicit bonus Mesue. & propter hoc in hiera Hermetis posuit: in qua multæ & multæ sunt medicinæ uenenosæ & paucæ earum uenenositatem corrigentes & tu hoc considera.

Descriptio. X X X V I I I.

PILVLÆ de hermodactylis maiores Mes. expertæ ad dolorem iuncturarum & podagræ frigidæ.

℞. Hermodactylorum, aloes, myroba. citrinorū, turbith, colloquintidę, bdellii, serapini aā.ʒ.vi. castorei, sarcocollę, euphorbii, opopanaci, harmel.i. sem. cicutæ, se. apii aā.ʒ.iiii. croci.℥.i.s. Conterantur omnia, & cum succo caulium fiat massa &c.

Colloquintida antequam in composito ponatur debet ultimate conteri ut iubet Mesue in cap. de rectificatione medicinarum per triturationem. Cum dicit, oportet q colloquintida ultime pulueriзetur, nec sit cōtentus aliquis in trituratione eius.

De contritione iterum nota, q dupliciter est: quædam enim multa quędam pauca. Multa contritio fit duabus de causis. Primo ut per illam contritionem remoueatur malitia medicinæ quam faceret si grossa esset: & ob hoc bene conteritur pulpa colloquintidæ. Secunda est, quia membrum quod curare uolumus, est situatum in remotis partibus, & ideo bene conterendæ sunt medicinæ renum & hepatis. Grossa uero contritio fit duabus de cāis: una est ut ultimata contritione uirtus medicinę & operatio eius propria corrumpatur, ut scammonea, si in ultimo conteratur deperdit uirtutem solutiuam. Secunda est ut multo tempore remaneat in stomacho: & iuuet digestionem, uel magis attrahat, & sic medicinę stomatichę & solutiuę grosso modo conteruntur.

Descriptio. X X X I X.

PILVLÆ de rheubarbaro Mesuæ: conferentes ad febres antiquas ex diuersis generatas humoribus uiscosis & putridis multarum putredinum, & ad dolorem hepatis, & principium hydropisis.

℞. Rauedseni.i. rheubarbari.ʒ.iii. succi liquiritiæ, succi absinthii, masticis aā.ʒ.i. myrobalanorū citrinorum.ʒ.iii.s. sem. apii, seminis fœniculi aā.ʒ.s. trochiscorum diarhodon.ʒ.iii.ʒ. specierum hiere picræ.i. hieræ simplicis.ʒ.x. Terantur terenda, & conficiantur in magdaleone cum aqua fœniculi.

Pro reformationē pilularum. Nota q nisi pilulæ reformentur cum aliqua re uiscosa, non possunt simul teneri ut faciunt istæ pilulæ cochiæ, quæ reformantur cum uino albo. Ideo si istæ reformarentur cum syrupo acetoso uel cū oxymelle simplici, non esset inconueniens, ut pilulæ cochiæ cum melle rosato. Igitur ut dico de istis, & de aliis etiam intelligas, quæ cum aqua uel uino reformantur &c.

Descriptio. X L.

PILVLÆ de hermodactylis minores Mes. expertæ ad dolorem iuncturarum, & podagræ calidæ.

℞. Hermodactylorū.ʒ.v. scamoneæ.℥.ii.s.s. præparatæ, myrobalanorū citri.ʒ.iii. rosarū.ʒ.ii. aloes.ʒ x. Confice cum cathartico.i. cum electuario rosato, terendo prius terenda.

Catharticum.i. purgatiuum ut doctores exponunt: igitur catharticum rosatum idem est quod purgatiuum factum cū succo rosarum. Et sic electuariū rosatum dici potest catharticum rosatum. Verum ego magis laudo reformari debere cum electuario rosato, quia illud magis benignum est, & minori uenenositate participat.

Descriptio. X L I.

PILVLÆ indæ Mesuę quarum iuuamentum est ultimū ad ægritudines melancholicas, & ad cancrū, & leprā, & morpheā nigrant difficilem: & sunt bonæ melancholiæ, & timori, & ad dolorē splenis, & ictericiam splenalem, & ad quartanam.

℞. Myrobalanorum nigrorum.i. indorū, ellebori nigri, polypodii aā.ʒ.v. epithymi, stœcados aā.ʒ.vi. lapidis lazuli loti. Modus lauandi supra ostensus est: colloquintidæ, salis indi aā.℥.s. succi eupatorii, spicæ aā.ʒ.ii. garyophyllorum.ʒ.i. specierū hieræ picræ.i. simplicis.℥.i.s. terātur, & fiat massa cū succo apii.

Nota q pilulæ omnes conseruantur cum bona earum uirtute & operatione usq ad sex menses. Et debent teneri in magdaleonibus & non in puluere, quia nō cōseruantur, immo nullam uel remissam faciunt operationem. & non debent conseruari in loco excessiue calido, nec prope ignem, nec ad solem, quia in excessiuam duritiem & lapideitatem conuerterentur, & tunc nullo modo debent apothecarii eas exhibere, eo quia si darēt, torquerēt corpus, & nullā penitus operationē facerēt.

Descriptio. X L I I.

PILVLÆ sine quibus esse nolo Nico. taliter dictę propter summam efficaciam, mirabiliter a cholera phlegmate & melācholia purgant. & ualet proprie ad cataractas, & obscuritates oculorum, uisum custodientes, & aurium dolorem sanant, & iliosis mirabiliter conferunt.

℞. Aloes electi abluti.s. cum aqua communi.℥.xiiii. myrobalanorum citri. chebulo. bellericorum, emblicorum, indorum, rheubarbari, rosarum, masticis, absinthii, uiolarum, senæ.s. folliculi, agarici, cuscutæ aā.ʒ.i. terantur hæc omnia: deinde accipe scamoneæ.s. præparatæ subtiliter puluerizatæ.ʒ.vi.s. ligetur in pecia dicta scamonea: deinde infundatur in succo fœniculi quantitate qua pilulæ possint reformari: deinde exprimatur dicta scamonea, manibus prius tamen inunctis oleo uiolato uel cōmuni. Et tantum dicta scamonea exprimatur & manibus pertractetur, q in lactis similitudinem a panno exeat tota eius humiditas, & de illa expressione pilulæ formentur: abiiciendo quod intra peciam de scamonea remanebit. Succum fœniculi cum expressione facta de scamonea accipiendo, & pilulas formando.

Aloes quādo simpliciter ponitur pro succotrino & de succotrino intelligitur, ut ponit Matth. Syl. ca. proprio &c.

Pilulæ a pila dicuntur, quia sicut pila est rotunda, ita pilulæ debent esse rotundæ.

Pilulæ quare dantur in forma rotunda. Et quia figura sphærica non tangit planum nisi in puncto. Sed concauum ipsum tāgit undiq: quando ergo pilula ponitur in stomacho quod est concauum ipsa, æqualiter tangitur a qualibet parte stomachi

& ideo undiq; & in omni sui parte ad actum reducitur propter calorem stomachi: & ideo ipsa in qualibet sui parte reducta ad actum attrahit undiq; æqualiter a membris omnibus: ideo datur & dari debet in forma rotunda.

Descriptio. XLIII.

PILVLÆ cochiæ Nicolai probatæ ad hemicraneū dolorem, & ad dolorem stomachi, & iliorum.

℞. Aloes scamoneæ .i. præparatæ absinthii, pulpæ collonthidæ, añ. masticis dimidium unius prędictorum, conficiantur cū succo absinthii, uel fœniculi, uel solatri.

Quare enim hæ pilulæ dicuntur cochiæ. Cochiæ .i. capitales a cochos quod est caput.

Pilulæ quare dātur in impari numero, est, Pythagoras enim posuit in impari numero uirtutem multam: & dixit numerum imparem masculum: igitur perfectiorē. Et ob hoc uulgares sequētes eum credunt φ dando eas in numero impari fit maior perfectio, & multi errant. Numerus enim non est principium actionis & passionis, ut .5. metaph. cōmen. 1. Et ideo facta dosi conuenienti medicinæ potest formari numerus pilularum par & impar &c.

Descriptio. XLIIII.

PILVLÆ cochiæ Almāsoris .i. capitales. cochos enim grece idem est quod caput latine: caput enim mirabiliter mundificant, & maxime ab humoribus grossis & frigidis, conferunt cephaleæ, & hemicraneæ.

℞. Specierum hieræ simplicis. ʒ .x. colloquintidæ. ʒ .iii. & ∋. i. samoneæ præparatæ. ʒ .ii. s. turbit, stœcados añ. ʒ .v. terātur hęc, & conficiantur cum uino albo.

Pilulæ fuerunt inuentæ: primo propter earum minorem displicentiam in gustu, cum uniuersaliter componātur ex rebus amaris: secundo ut magis a remotis attrahant, quanto enim medicina longiori tempore stat in stomacho, tanto magis a longinquioribus attrahit.

Descriptio. XLV.

PILVLÆ arabicæ Nicolai: contra omnem dolorem capitis purgantes mirabiliter omnes humores, generātes letitiam, & mentem acuentes, uisum, auditum, & memoriam restaurantes: scotomiam, uertiginem, oculos, dētes, gingiuas, stomachū, splenem purgant, omnibus his conferentes.

℞. Aloes electi. ℥. iiii. bryoniæ .i. radicis cucurbitæ saluaticæ, quinq; generum myrobalanorum, masticis, diagrydii, assari, rosarum añ. ʒ .i. croci. ʒ .i. castorei. ʒ .iii. Terantur omnia, & conficiātur cum succo fœniculi uel absinthii.

Si in pilularum descriptione reperitur scriptum scamonea suppleatur .i. præparata. Nec ullo modo non præparata ponatur, quia longa mora non potest præparari, ut in electuariis supra declaraui, eo quia earum uirtus non transit sex menses. Sed semper diagrydium est ponendum.

Descriptio. XLVI.

PILVLÆ assaieret Aui. in prima fen. tertii. in ca. de canonibus usibus euacuationis capitis, & exponitur a Gētili in hunc modum, quæ faciliter sine molestia caput purgant & mundificant.

℞. Pulueris hieræ .i. specierum hieræ simplicis. ʒ .ii. myrobalanorum citri. masticis añ. ʒ .i. aloes boni. ℥. s. Terantur & cum uino optimo fiant pilulæ seu massa.

De myrobalanis nota φ aliquando reperitur scriptum in receptis myrobalanorum absolute: & tunc de omnibus myrobalanis est intelligendum .s. de quinq; generibus myrobalanorū. Si uero scriptū reperiatur myrobalani absolute: de citrinis est intelligendum, tanquam de melioribus & perfectioribus.

Descriptio. XLVII.

PILVLÆ stomachichę Mes. descriptione sua, quæ inquit, dari & accipi possunt omni tempore, & sunt illæ quæ sunt in usu, quæ caput & stomachum miro modo mundificant.

℞. Turbith. ʒ .x. masticis. ℥. s. rosaꝶ. ʒ .iii. aloes optimi. ʒ .xvii. quod est ad pondus omnium. Terantur & conficiantur cū succo absinthii, & reserua.

Tres alias descriptiones pilularum stomachicharum ponit Mesue, quas uide si placet.

Hic nota, φ si zingiber cum turbith poneretur fortificaret operationem eius. Nā turbit sui uirtute, & de se phlegma subtile trahit, sed si cum eo zingiber admiscetur fortificādo ipsum facit φ attrahit etiam phlegma grossum.

Descriptio. XLVIII.

PILVLÆ imperiales magistrales: & sunt illæ quæ sunt in usu, & bonæ ad digestionem, & uirtutem digestiuam confortādam, mundificantes stomachum ab omnibus putridis & prauis humoribus, & dicuntur imperiales, uel quia fuerunt a quodam Imperatore inuentæ, uel quia sunt multum in usu apud reges & principes.

℞. Nucis muscatæ, spicę, croci, ligni aloes, cardamomi .s. maioris & minoris, garyophyllorū, amomi, cinnamomi, zingiberis, galangæ, zedoariæ, cubebarum, macis, anisi, masticis, fœniculi .s. seminis, carpobalsami, quinq; generum myrobalanorū, turbith electi, mannæ, agarici senæ .i. folliculi añ. ʒ .s. rheubarbari, ad pondus omnium .i. ʒ .xiii. s. aloes ad pondus omnium .i. ʒ .xxvii. Terantur omnia & aloes de per se: deinde conficiantur cum optimo uino albo, & mundis manibus cum oleo laurino reformentur, & reseruentur.

Senæ cum simpliciter scriptum reperitur in compositis solutiuis uel lenitiuis: de folliculus semper est intelligendum, cum magis solutiui & meliores sint.

Descriptio. XLIX.

PILVLÆ cōmunes Auic. prima fen. quarti tractatu .iiii. ca. v. & sunt de illis ex quibus fit præseruatio & euasio a pestilentia, & consimilem descriptionem posuit Rasis in .iiii. Almans. in cap. de pestilentia & eius cautela.

℞. Aloes electi. ʒ .ii. myrrhæ, croci añ. ʒ .i. Terantur, & cum uino optimo fiant pilulæ.

Pilulæ omnes præscriptæ & infra scribendæ exhibendæ nō sunt immediatæ post ipsarum compositionem, sed saltim stādum est per quindecim dies, ut possint simul commisceri. Et tunc agent operationem suam ratione compositionis. Secus autem faciunt si ante dictum tempus exhibeantur: utrum autē in illo tempore fermententur, & nunquid dici possit uera fermentatio. Satis in questiuncula mea de narcoticis per longum processum declaraui: qui uidere uult ad illam recurrat.

Descriptio. L.

PILVLÆ de agarico Mesuæ: mundificantes pectus ab humoribus grossis & putridis, & conferentes asthmati, & tussi antiquæ.

℞. Agarici electi masticis añ. ʒ .iii. radicis lilii cœlestis .i. ireos, prasii añ. ʒ .i. turbith. ʒ .v. specierum hieræ picrę .i. simplicis. ʒ .iiii. colloquintidæ, sarcocollæ añ. ʒ .ii. ℥ .i. terantur omnia, & cōficiatur cū uino cocto .i. cū sapa uel rob uel tila, quod idē significat.

In istis pilulis soleo apponi facere loco agarici agaricū trochisatum, eo quia in eis sunt multæ medicinæ uenenosæ, & fere nullæ sunt medicinæ earum uenenositatem refrangentes: & ideo refractæ esse debent medicinæ apponendæ, ut sunt trochisci alandal, & agaricus trochiscatus, & tu nota.

Descriptio. LI.

PILVLÆ bichichiæ Mesuæ in sua de appropriatis cap. de cura tussis siccæ, quæ sunt fiendæ sicut lupini, & tenēdæ sub lingua, conferentes raucedini uocis, & asperitati, & tussi calidæ, & siccæ.

℞. Succi liquiritiæ, zucchari albi añ. ʒ .ii. amydi, dragacanthi, amygdalaꝶ dulcium excorticataꝶ añ. ʒ .iii. s. terantur omnia, & cum mucillagine seminis cydoniorum fiat massa.

Species omnium pilularum grosso modo sunt terendæ, & per taram staminam transiri debent, & sic melior est sua operatio, & a longinquioribus partibus attrahunt: ratio supra est assignata in electuariis solutiuis.

Et ex his finis sit tertiæ distinctioni, quæ fuit de medicinis solutiuis. Cum igitur non minori iactura Ioannes Franciscæ mi, pilulæ ab apothecariis exhibeantur quam confectiones. Si tempore debito non exhibentur: ideo modum exhibitionis inscribam, ne sua imperitia ac temeritate uiri ad aliquas graues ægritudines incurrant.

Pilulæ quę dantur quantum nunc nostro proposito spectat aut dantur ad euacuandum aliqualem materiam in stomacho existentem, & tunc dari debent ante cœnam immediate. Aut ad euacuandum aliquam humiditatem cerebri: & tunc post cœnam per duas horas saltem exhibēdæ sunt, & hoc intelligatur de pilulis non scamoneatis, & leuibus, ut masticinæ, elephangi

næ,

næ, de hiera .f. &c. Aut dantur ad purgandum humorem loco medicinæ, & tunc dari debent facta digestione cibi in stomacho, & post eas tardadus est cibus saltem per horas sex, & hoc modo doctores exhiberi iubent.

Incipit quarta distinctio, quæ est de trochiscis, & cõtinet .xxxi descriptiones. Quarum prima est.

TROCHISCI Diarhodon Mes. quorum iuuamentum est magnum ad febres antiquas, & febres permixtionum, & febres phlegmaticas, & febres in quibus corrumpitur forma.

℞. Foliorum rosarum rubearum aureos .vi .i. ʒ .ix. spicæ aureos .ii .i. ʒ .iii. liquiritiæ aureos .iii .i. ʒ .iiii .s. ligni aloes aureos .ii. idest ʒ .iii. spodii. de canna aureum .i. idest ʒ .i .s. croci aureum .s. idest ℈ .ii. & gr. v. masticis ʒ .ii. conterantur omnia, & conficiantur cum uino albo optimo in forma pilularum, sed in medio deprimantur.

Quid sit trochiscus nota: Est trochiscus compositio quædã ex diuersis pulueribus & speciebus mediante aliquo liquore aggregatis, & dicitur trochiscus a trochos quod est rota, quia trochiscus est similis rotæ currus.

Descriptio. II.

TROCHISCI de rosis minores Mesuæ solutiui, qui stomachum, & hepar confortant, & conferunt febri hecticæ euacuando & abstergendo humorositatem stomachi.

℞. Foliorum rosarum ʒ .x. liquiritiæ ʒ .v. spicæ ʒ .ii .s. scamoneæ præparatæ ʒ .iii. conterantur hæc, & conficiantur cum uino albo optimo.

Quare autẽ trochisci fiant est ut medicinæ possint melius cõseruari: acquirunt etiam ista permixtione aliquam uirtutem cõfortandi quam prius per naturam non habebant.

Descriptio. III.

TROCHISCI de rosis maiores Mesuæ plurimorum iuuamentorum: quorum maius est ad dolorem stomachi, & malitiam digestionis, & eis proprie quibus corrumpitur forma & principia hydropisis, & ad febres antiquas.

℞. Foliorũ rosarum ℥ .s. ligni aloes ʒ .ii. masticis ʒ .s. absintii, spicæ, cinnamomi, cassiæ ligneæ, florum squinanti añ. ʒ .i. conterantur, & fiant trochisci cum uino albo optimo.

De floribus squinanti nota. Non enim ad nos portãtur, sed ipsorum loco ponimus rami partem.

Descriptio. IIII.

TROCHISCI de eupatorio & rosis Mesuæ: expertorũ iuuamentorum ad febres antiquas & compositas, & ad dolorem hepatis, & oppilationem, & ictericiam.

℞. Foliorum rosarum ℥ .i. spicæ ʒ .iii. rauedseni .i. rheubarbari ℥ .i. spodii ʒ .i .s. liquiritiæ ʒ .iii .s. succi eupatorii ʒ .x. tereniabin, & accipitur eius loco manna dissoluta in succo præscripto ʒ .ii. & fiant trochisci. Conterendo prius omnia.

Liquiritia si simpliciter scripta reperitur, de radice sicca semper intelligitur, de qua duæ tantum partes usui medicinæ conueniunt .s. radix & succus.

Descriptio. V.

TROCHISCI de rheubarbaro Mesuæ conferentes ad dolorem hepatis, & oppilationẽ ipsius, & ad apostemata eius, & antiquas ęgritudines in ipso, & hydropisim, & corruptionẽ formæ, & ictericiam.

℞. Raued boni .i. rheubarbari ʒ .x. succi eupatorii ℥ .s. rosarum ʒ .iii. spicæ, anisi .s. seminis, rubeæ tinctorum, seminis apii, absinthii, assari añ. ʒ .i. amygdalarum amararum ℥ .s. conterantur, & fiant trochisci de aureo uno pro singulo.

Nota ꝙ isti trochisci quia nõ possunt reformari cum suprascriptis humiditatibus in ipsis ingredientibus: ideo addatur de succo eupatorii intantum ꝙ reformari possint, & quẽadmodum dixi de ista ita de cæteris intelligatur sequentibus.

Descriptio. VI.

TROCHISCI de camphora Mesuæ: ualentes ad febres multæ inflammationis, & sitim uehementem, & incẽsionẽ choleræ rubeæ, ebullitionẽ sanguinis, & sup calefactionẽ stomachi, & hepatis, & ictericiam, & conferunt hecticis & phthisicis.

℞. Foliorum rosarum ℥ .s. spodii de canna ʒ .ii. sandalorum citrinorum ʒ .ii .s. croci drach. .i. seminis citrulli, seminis cucumeris, seminis melonis, seminis cucurbitæ, dragacanthi, gummi .s. arabici, spicæ, añ. ʒ .i. ligni aloes, cardamomi .s. maioris & minoris, amydi, cãphoræ añ. ℈ .ii. zucchari albi, tereniabin, loco eius accipitur manna añ. drach. .iii. conterantur, & conficiantur cum mucilagine psyllii facti in aqua rosata.

Ad faciendum mucilaginem psyllii accipiendum est ℥ .i. seminis, & ℥ .iiii. aquæ, & nõ solum de hoc semine intelligas, sed de omni re de qua mucilaginem facere intendis. Nota insuper ꝙ sunt quidam ignari apothecarii qui frangunt dictum semen ad faciẽdum mucilaginem, & male: eo quia interior & medullaris pars est calida: superior uero est frigidissima. hoc in loco quærimus infrigidationem, & haberemus intensissimam calefactionẽ, & non solũ confrangendũ nõ est: sed nec diu in aqua debet dimitti propter causam supra allegatũ de confractione.

Descriptio. VII.

TROCHISCI de spodio Mesuæ: qui sunt ultimi ad febres acutas, & inflammationem stomachi, & hepatis, & ad sitim uehementem.

℞. Spodii ʒ .s. rosarum rubearũ ʒ .vii. sem. portulacæ, succi liquiritiæ añ. ii. quatuor seminum cõmunium frigidorũ maiorum, gummi arabici, dragacanthi, croci añ. ʒ .i .s. cõterantur omnia, & fac trochiscos, cum mucillagine psyllii.

Quatuor semina cõia frigida maiora sunt ista: semen melonum, cucumeris, cucurbitæ, & citrulli: quare si quatuor semina cõmunia maiora scripta reperiantur, suprascripta ponantur.

Confice cum mucilagine psyllii, uel cydoniorum, uel alterius cuiusuis, & est intelligendum ꝙ fieri debet in aqua cõmuni: & hoc intelligas in omnibus in quibus non specificatur liquor, in quo fieri debet &c.

Sunt qui in istis trochiscis non ponunt nisi quatuor res a succo liquiritiæ supra. Sed non sunt tantæ uirtutis, quare ponẽda sunt alia quatuor, & fiant ut supra & erunt efficacissimi.

Descriptio. VIII.

TROCHISCI de spodio cum semine acetosę Mesuę cõferentes ad febres cholericas cum quibus est solutio uentris, & sedant inflãmationem stomachi, & hepatis, & sitim cõtinuam.

℞. Rosarum rubearum ℥ .i .s. spodii ʒ .x. seminis acetosæ ʒ .vi. seminis portulacæ, seminum coriandrorum præparatorum & torrefactorum, sumach añ. ʒ .ii .s. amydi, assi, berberorum, balaustiarum añ. ʒ .ii. gummi arabici assi ʒ .i .s. conterantur omnia, & conficiantur cum succo agreste .i. cum succo uuæ acerbæ.

Modus assandi gummam arabicam & omnes gummas: gũmæ franguntur in frusta ad magnitudinem ciceris: deinde accipe patellam uel bernacium, & calefac forti calefactione: deinde ab igne remota ponãtur supra gummæ, & sine intermissione misceantur, & super dictam laminam calidam semper miscẽdo permittãtur donec albescant, & si illa caliditas non sufficit, calefiat denuo remotis tamen gummis: deinde calefactis, supra gummæ ponantur, & misceantur donec albescant, & albefactæ remoueantur, quia assatæ sunt, & hoc modo facias de omnibus gummis.

Coriandrorum semina hoc modo præparantur: bene cum aqua communi lauentur, ut ab eis puluis amoueatur: deinde ab aqua extrahãtur: & supra ea infundatur acetum fortissimũ, & in eo dimittantur per dies nouem, & omni die ea mouẽdo, & elapsis nouem diebus ab aceto remoueantur, soli ad exiccãdum apponantur, & sic præparati dicuntur. Sed unum nota ꝙ bene exiccari ab aceto permittantur, aliter acquirerent malum saporem.

Semina coriandrorum hoc modo torrefiunt. Calefiat bernacium uel patella ad ignem mediocri caliditate: deinde supra semina ponantur quæ torrefieri debent, & sic supra ponãtur, & ducantur hinc & inde donec calorem undiq; sentiant .s. per omnem eius substantiam: deinde remoueantur, & hoc modo omnia semina torrefiunt.

Præparantur autem coriandrorum semina, ut quędam uenenositas quæ in eis est amoueatur. Torrefiunt ut magis styptica reddantur. Torrefactio enim idem est quod semicoctio.

Amydum assatur ut fiunt gummæ, ducendo super laminam bene calidam. Et cum incipit eius naturalis color alterari, remouetur, & assum est.

Descriptio. IX.

TROCHISCI de berberis Mes.primi: qui sunt in usu boni ad febres inflãmatiuas, extingũt.n.eas, & sitim angustiosam.

℞. Berberorum, aut succi eius, spodii, succi liquiritiæ, seminis portulacæ, añ. ʒ.iii. rosarũ. ʒ.vi. spicæ, croci, amydi, dragacanthi añ. ʒ.i. seminis citrulli. ʒ.iii.s. caphoræ. ʒ.s. conterantur omnia & cõficiantur cum. ʒ.ii. mannæ dissolutæ in succo berberorum. Et si succus non reperitur, dissoluantur cum decoctione ipsorum, & reformentur.

Gummi si simpliciter scriptum reperiatur, de gumma arabica est semper intelligendum.

Trochisci a pilulis in tribus diuersificantur. s. quantitate, operatione, & exhibitione. In quantitate diuersificantur, eo quia in maiori quantitate formantur. Vnde trochisci semper debent formari ad quantitatem. ʒ.i. ut dictum est de trochiscis de tyro, pilulæ enim a remotis trahunt: trochisci uero non attrahunt. tertio diuersificantur in exhibitione, quia trochisci semp debẽt exhiberi cum aliquo liquore uel succo habente respectum ad proprietatem trochiscorum, non autem pilulæ.

Descriptio. X.

TROCHISCI de absinthio Mesuæ: qui conferunt febribus antiquis, & aperiunt oppilationes hepatis, & stomachi, & confortant stomachum, & conferunt dolori membrorũ nutritiuorum, & confortant appetitum.

℞. Absinthii sicci, rosarum, anisi, añ. ʒ.ii. raued. s. rheubarbari, succi eupatorii, assari, amygdalarũ amararũ, spicæ, masticis, foliĩ, añ. ʒ.i. conterantur, & fiant trochisci cum succo endiuiæ.

Necessitas & causa cõpositionis trochiscorum est conseruatio alicuius rei longo tempore, & commoditas portandi. Alia est, quia medici aliquando uolebant dare aliquas res cum tota substantia & puras, & hoc modo præparari iusserunt. Alii uero dicunt q̃ trochisci fiunt ut medicinæ possint melius conseruari: acquirunt etiam aliquam uirtutem confortatiuam per artem quam prius per naturam non potuerunt habere.

Descriptio. XI.

TROCHISCI de alchechengi Mesuæ, mirabiliter conferentes ad ulcera in renibus, & uesica, & dolorem q̃n mingitur.

℞. Granorum alchechengi. ʒ.iii. seminis citrullorum, seminis albatheçæ, semi. cucurbitæ añ. ʒ.iii.s. boli armeni, gũmi arabici, thuris, sanguinis, draconis, semi. papaueris albi, amygdalarum amararum, succi liquiritiæ, dragacanthi, amydi, granorum pini añ. ʒ.vi. seminis apii, charabæ, boli. i. terræ sigillatæ, iusquiami, opii, añ. ʒ.ii. conterantur omnia, & conficiantur cum aqua mellis, uel iulep uiolato.

Bateræ semen, est semen cuiusdam melonis indi uiridis ad similitudinem cucumeris bene maturi, quod anguria alio nomine appellatur, sed si semen illorum non reperitur apud nos ipsorum loco accipere possumus semina melonum nostrorũ.

Amygdalæ amaræ & quatuor semina ponuntur in hac descriptione trochiscorũ hac ratione. bolus enim armenus & sanguis draconis habent stationem & moram in primis uenis & sua uirtute illas non transcendunt, sed quia in hoc casu indigemus q̃ ad consolidandũ cum sua stypticitate ad uesicã nadãt, & per se non possunt: ideo posuit autor amygdalas & semina frigida ut penetrationem faciant, & ad locum ducant.

De bolo nota, q̃ bolus idem est q̃ terra sigillata, quæ in multis proprietatibus est similis bolo armeno, & adhuc habet excellentiorem uirtutem & operationem.

Descriptio. XII.

TROCHISCI de capparibus Mesuæ: resoluentes duritiem splenis, & uentositatem.

℞. Corticum radicum capparorum, seminis agni casti añ. ʒ.v. nigellæ, calamenti, succi eupatorii, acori. s. radicis, amygdalarum amararum, nasturtii, foliorum rutæ, aristolochiæ rotundæ añ. ʒ.ii. pyperi, scolopendriæ, añ. ʒ.i. armoniaci. ℥.s. dissoluatur armoniacum cum aceto forti, & cum dicto aceto trochisci reformentur conterendo omnia alia.

Capparorum radix & genestræ flores colligendi sunt in mense Decembris.

Trochisci conseruantur usq; ad sex menses, & debẽt formari in forma rotunda, & de primi in medio, & habẽt bonam uirtutem: & cum transeunt dictum tempus amittunt uirtutem: & hoc de omnibus trochiscis est intelligendum. Exceptis trochiscis stellæ qui conseruantur usq; ad duo annos.

TROCHISCI de eupatorio Mesuæ: conferentes ad febres antiquas, & rigorem earum, oppilationẽ hepatis & splenis, & ictericis, & principio hydropisis.

℞. TerenIabin si est, si non, loco eius accipitur manna, succi eupatorii, añ. ℥.i. rosarum. ʒ.s. spicæ. ʒ.iii. raued, idest rheubarbari, assari, anisi, añ. ʒ.ii.s. spodii. ʒ.iii.s. conterantur omnia, & fiãt trochisci cum succis herbarum, & reseruetur.

Succi herbarum sunt succi ex quibus cõponitur syrupus de bizantiis. Et sunt quatuor. s. succi endiuiæ, succi apii, succi lupulorum, succi boraginis uel buglossæ: & ex his succis dicti trochisci reformentur, q̃ si haberi non possent ipsorum loco accidere possemus syrupum de byzantiis.

Descriptio. XIIII.

TROCHISCI de charabe Mesuæ abscindentes sanguinem de omni loco emanationis eius.

℞. Charabæ. ʒ.vi. cornu cerui adusti, gummi arabici adusti, corallorum adustorum, dragacanthi, hypoquistidos, balaustię, macis, laccæ, papaueris nigri assi añ. ʒ.iii. thuris, croci, opii añ. ʒ.i.s. cõterantur omnia, & fiant trochisci cum mucilagine psyllii.

Modus comburendi omnes gummas & cornu cerui & corallos talis est. Terantur & ponantur in olla terrea, & ponãtur in furno, & dimittantur per totam noctem: si quod posuisti siue coralli uel cornu cerui uel gummę sunt combustę extrahes: aliter iterum in sequenti nocte in furno apponãtur, & tantum apponantur q̃ comburantur: & reserua, & habes cõbustionis modum. Et hoc modo conchilia omnia comburuntur, & ossa animalium &c.

Operatio ignis in medicinis est triplex, quædam enim torrefiunt, & cognoscuntur quando sunt torrefactæ, quia cum calor penetrauit totam substantiam medicinæ: tunc operatio est perfecta, & per illam remouetur quædã parua humiditas quæ in medicina erat. Secunda operatio est assatio per quam remouetur pars humida & uiscosa subtiliatur ut in semine lini, ipsius assatio cognoscitur, quia quãdo incipit in superficie colorem mutare, & ad contrarium quod ante erat reducitur assata est. Tertia operatio est combustio, & hoc fit transmutando uirtutẽ unam: & fortificando aliam, ut in rheubarbaro & myrobalanis: quando comburuntur pars subtilis solutiua debilitatur, & terrestris styptica augetur: Et ipsius combustio cognoscitur q̃n naturalem & proprium colorem in tota ipsius substantia deperdit, & alium acquirit; tunc combusta est. Et hoc notent bene apothecarii.

Medicina sex de causis aduritur. Prima ut eius acuitas amoueatur, ut de uitriolo. Secundo ut per adustionem acuitas acquiratur, & sic lapides aduruntur, & in calcem transmutantur. Tertia quando ipsa est ualde grossa, propter quod ipsa ad partes remotas non potest penetrare nisi subtilietur, ut cornu cerui. Quarta ut melius possit conteri ut sericum. Quinta ut malitia medicinæ remoueatur, & sic scorpiones aduruntur. Sexta causa ut humiditas superflua consumetur, & sic myrobalani & omnes medicinæ quæ dantur contra fluxum uentris aduruntur, ut auferatur gummositas illa per quam laxabat.

Papauer si simpliciter scriptũ reperitur semper de albo intelligatur: & de semine non de alia parte plãtæ. Modus uero assationis eius est sicut cætera semina: supra in diadragacanto cæ lido, clare modum reperies.

Descriptio. XV.

TROCHISCI de myrrha Rasis in. 9. Almanso. cap. de prouocatione menstruorum, optimi & efficaces in prouocatione menstruorum.

℞. Myrrhæ. ʒ.iii. lupinorum optime tritorum. ʒ.v. foliorum rutæ mentastri, pulegii, cimini, rubeæ tinctorum, asæ. i. asæ foetidæ, serapini, opopanaci añ. ʒ.ii. conterantur omnia, & conficiantur trochisci cum aqua in qua bullierint & coctæ fuerint. ʒ.ii. seminis iuniperi.

Notent apothecarii ut suis erroribus corrigantur. Nam errãt periti in receptis asa simplici scriptum, & idem est quod asa foetida. Et assa duplici ss, idem est quod thymus: quare hæc non sunt differentiam. Et ideo in compositione multi errant ponentes

tes thymum pro assa fœtida.

Si reperitur scriptũ in receptis simpliciter rubeæ uel rubea, semper debes intelligere de rubea tinctorum, quæ est quædam radix, cum qua tinctores in rubeum tingunt.

Descriptio. XVI.

TROCHISCI de terra sigillata Mesuæ, inuentione nostra qui sunt in usu: ultimi iuuamenti ad sputum & ad egressionem sanguinis, & proprie sumpti cum aqua arnoglossæ, & leniti super frontem sedant fluxum sanguinis ex naribus, & liniti super matricem sedant fluxum menstruorum: & quandoq; intrisũtur in matricem, & in uesicam, & liniuntur partes pectinis, & omne membrum emanationis sanguinis.

℞. Sãguinis draconis, gummi arabici ana, ramich.i. cuiusdam compositionis infra describẽdæ, foliorum rosarum, seminum earum.s. rosarum, amydi ana, spodii, achaciæ, lapidis hæmatitis, eufistides, idest hypoquistidos, balaustiæ, boli armeni, seu luti armeni quod idem est: terræ sigillatæ, sehedengi.i. seminis canapis, coralli.s. rubei, charabæ, ana.ʒ.ii. margaritarũ, dragacanthi, papaueris nigri, ana.ʒ.i.s. seminis portulacæ assæ, cornu cerui usti, thuris, gallarum, croci, ana.ʒ.ii. conterantur omnia, & fiant trochisci cum aqua arnoglossæ, idest cum aqua plantaginis & hi sunt sine opio. Sed si cũ opio facere uis, addas suprascriptis opii thebaici.ʒ.ii.

Differentia est inter sedenagi & schedengi, sedenagi.i. lapis hæmatitis, schedengi uero idem est quod semen canapis, contrariæ tamen opinionis fuerunt Gentilis & Christoforus de honestis exponentes de mente aliquorum q̃ est fumus terræ, sehedengi non semen canapis. Ego uero appono facio dictũ semen cum magis hoc in casu conueniat.

Varia est opinio inter homines de semine rosę: quidã enim dicunt q̃ semina rosæ sunt quædam grana quæ reperiuntur inclusa in illa parua grossitie quæ sustinet folia rosæ, sunt pilosa. Quidam dicunt q̃ non illa, sed illa sunt quæ reperiuntur in medio rosæ habentia colorem glaucum, & ista opinio est falsa. Nã illa a doctoribus appellatur anthera. Prima ergo opinio est uera: eo q̃ semen alicuius dicitur esse: illud quo seminato producit sibi simile, sed hoc facit illud semẽ pilosum grossitudinis grossi milii nõ rotundum, sed cõpressum quod reperitur apeciendo illam paruã grossitiem, ut supra dictum est, & uulgo dicitur gratacułlo. Et colligendum est de mense Maii uel Aprilis.

In receptis quando simpliciter scriptum reperitur coralli, rubei apponendi sunt, de eis intelligendo, & non de aliis. Si uero scriptum reperiatur corallorum, & de rubeis albis est intelligendum.

Hypoquistidos, idest succus ipsius herbæ in medicinis apponitur ut supra dixi: qui fieri debet in mense Aprilis & Maii, & usui reseruari.

Descriptio. XVII.

TROCHISCI de aniso Mes. qui auferunt febres antiq̃s, & aperiunt oppilationes, & emendant malitias hepatis.

℞. Anisi.s. seminis, eupatorii ana.ʒ.ii. seminis anethi, spicæ, masticis, folii, absinthii, assari, apii.s. seminis amygdalarum amararum ana.ʒ.s. aloes.ʒ.ii. conterantur omnia, & fiant trochisci cum succo absinthii.

Amygdalarum si simpliciter scriptæ reperiãtur & absolute: tunc de amaris est intelligendum, & non de aliis nisi exprimantur. Eo quia dulces cõpetunt esui. Amaræ uero usu medicinæ.

Medicinæ quæ sumuntur a superfluitatibus animalium, debent sumi ab animalibus uiuentibus sanis, & tempore ueris, ut cornu cerui &c.

Descriptio. XVIII.

TROCHISCI de agarico extracti ex dictis Mesuæ ca. de agarico, & sunt incolumes, & hoc modo agaricus cõiter præparatur & dicitur agaricus trochiscatus cuius magnificata est operatio. De quo Democritus dixit, quod est medicina familiæ, quia ad singulas partes corporis commoditatem affert.

℞. Agarici electi & mundi.℥.i.s. salis gemmæ.℥.s. zingiberis mundi.ʒ.i.℈.i. conterantur omnia, & cum oxymelle simplici fiant trochisci uel in pasta permittantur.

Aliqui sunt qui hanc compositionem faciunt, & relinquũt in pasta, & dicunt quod tunc appellari debet agaricus trochiscatus. Si uero reformantur ad formam trochisci, q̃ tunc appellandi sunt trochisci de agarico. Sed ipsorum salua pace sub quacunq; forma appellari possunt & agaricus trochiscatus, & trochisci de agarico.

Descriptio. XIX.

TROCHISCI alandal Mesuæ: qui ponitur in hiera Hermetis, & in aliis confectionibus loco colloquintidæ, & sic generaliter faciunt apothecarii.

℞. Colloquintidæ albæ & bonæ mundatæ a granis interioribus.ʒ.x. incidatur cum incisorio incisione minuta, & fricetur, manibus prius tamen inunctis cum oleo rosato: deinde accipe dragacanthi, gummi arabici, bdellii ana.ʒ.s. & gra. xv. aquæ rosaceæ.℥.iiii. infundantur præscriptæ gummæ in dicta aqua, & dimittantur per dies quatuor, & cum dictis mucilaginibus fiant trochisci de dicta colloquintida subtiliter incisa, & exiccentur in umbra. Deinde iterum terantur contritione bona, & iterum confice cum glutine eorum, & facias trochiscos, & iterum exicca in umbra, & reserua.

Gummæ colligendæ sunt antequam indurentur & minorẽtur, quia si non colliguntur illo tempore reducuntur in puluerem, & uirtus ipsarum deperditur.

Quare autem medicinæ coagulẽtur est ut uirtus calida quę in eis est extinguatur uel in totum remoueatur.

Descriptio. XX.

TROCHISCI diacoralli Nicolai, qui ingrediuntur descriptionem tyriacæ de mente Galeni.

℞. Coralli rubei, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papaueris albi. ana.℥.s. squinanti, croci, ana.ʒ.ii. calami aromatici, xylobalsami, casiæ ligneæ, folii, masticis, polii, fu. idest ualerianæ, assari, pedis colũbini. ana.ʒ.i. Conterantur omnia, & cũ uino optimo formentur trochisci de solido uno pro simbolo.

Hic incidenter est notandum q̃ habens defectum appetitus nunquam debet uti croco, & hæc est regula generalis, quoniã malum fastidium generat. hoc Ioannes de sancto amãdo in fine opusculi sui dicit.

Descriptio. XXI.

TROCHISCI de tyro Nicolai, qui etiã in magna tyriaca Galeni ingrediuntur, & inde sortita est nomen tyriaca.

℞. Tyros longitudinis unius palmi existentes, oculos habẽtes rubeos, & linguam mobilem, & cornua in modum grani frumenti. Caput & caudam tribus digitis mensuratis abscinde, medium quod remanet excoria. Et intestinis proiectis optime dulci aqua laua, & in dicta aqua pura & munda coque donec spinæ a carnibus separentur, postea spinis proiectis carnem in marmoreo mortario tere. Et commixta eiusdem ponderis farina orobi uel panis frumenti ana cum iure suo tẽpera, & fac inde trochiscos, & reserua.

Trochisci isti non debent esse multæ quantitatis, & bene in medio sunt comprimendi, & in umbra exiccandi. Et in sua bonitate & uirtute per annum seruantur & non plus.

Descriptio. XXII.

TROCHISCI de squilla Nicolai qui etiã ingrediuntur compositionem tyriacæ.

℞. Squillam integram, & diuide interiorem, & posteriorem partem abiiciendo, mediam uero partem inuolue in pasta fermentata, & in furno coque, cocta abstrahatur de pasta, teratur in mortario bene, & tantundem farinæ orobi adde, & exinde trochiscos reforma cum uino uel melle puro & mundo & in umbra exiccentur. Et si deest orobum tantundem panis ana subtilissime triti pone.

Mel purum & electum hoc modo cognoscitur & habet sex conditiones prout infrascriptum. Primo debet esse uernale, q̃a illud melius est hyemali. Secundo q̃ sit rubeũ. Tertio q̃ sit graue, unde quod in fundo est melius est. Quarto q̃ sit dulce, quia quanto dulcius tanto melius. Quinto q̃ sit densum, quia quãto densius tanto perfectius. Item mel apum melius est quam mel cannæ.

Cõmemorare insuper, q̃ infra tangetur, q̃ squilla cũ cultello ferreo nõ est incidenda, nec interior & exterior pars accipiẽda, causa aũt infra assignabitur in tractatu syruporum, & loch.

Descriptio. XXIII.

TROCHISCI Alindacaron.s. Andromachi Auic.s. cañ. & est tertia descriptio, qui ingrediuntur compositionem tyria

cæ magnæ Andromachi.

℞. Asselibet .i. arboris cornutæ uel mespilum. ʒ. vi. squinanti ℥. i. calami aromatici, myrrhæ, assari, xyloballsami. añ. ʒ. vi. cinnamomi, amomi. añ. ℥. iii. cassiæ ligneæ. ʒ. vi. amararon, idest meomi... ranæ. ʒ. xx. spicæ indæ. ʒ. xvi. polii. ʒ. vi. myrrhæ. ℥. iii. masticis. ʒ. vi. croci. ℥. i. s. cōterantur oia p se, & fiāt trochisci cū uino albo.

Species trochiscorū omnium subtilissime conterendæ sunt, & per spissum setatium transeundę, ut melius per omnia membra transire possint & per paruas uenas.

Asselibet dicit Gentilis ꝙ ignoratur quid sit, sed eius loco debet poni xylocarates, xylocarates nota .i. arbor cornuta, quę est arbor portans romales uel mespilos loco summitatis: alterius accipi potest, ut ab antiquis doctoribus colligere potuit &c.

Descriptio. XXIIII.

TROCHISCI de uipera Aui. 5. cañ. qui sunt trochisci de tyro qui ingrediuntur tyriacam: Rasis tamē & Andromachus melius ostendunt de forma uiperæ quam faciat Auic.

℞. Viperas nouiter captas, & abiiciantur a parte capitis eius quatuor digiti, & similiter a parte caudæ ipsius, medium uero quod remanet cōseruetur, & aperiatur, & extrahantur uiscera eius, & proprie fel eius. Et bene abluatur cū aqua salsa ablutione exquisitissima, hoc facto decoquantur in aqua bene salsa, & cum eis addatur anethum, & coquantur leui coctione, donec leuis fiat collectio carnis ab osse ipsarum, & carnes earum in mortario lapideo bene pistentur, deinde misceantur cum quantitate æquali tortellarum de feni bene contritarū, & fiant trochisci cum iure earum, & qui eos facere uult ungat digitos suos oleo balsami, & fiāt trochisci parui bene cōpressi, qui exiccentur in umbra, per annū conseruantur, & administrentur &c.

Vipera de qua suprascripti trochisci fieri debent debet habere has conditiones. Primo debet habere planum & latum, apud propinquitatem colli debet esse minuta & subtilis ualde: Cauda curta strepitum faciēs & sonitum in incessu, uelox motu, & aspectus eius presumptuosus & audax & flaua & de flatus fœmina. Cuius cognito est, quia masculi habent unum dētem in omni latere & fœminæ plures, & capi debent in loco sicco, humidæ enim sunt malæ, & sint uelocis motus, tenētes caput altum ac eleuatum, & ut capiuntur, cito incidatur pars capitis & caudæ secundum quantitatem in trochiscis dictam, & si ab eis currit sanguis plurimis fuerit motus eius, in illa dispositione plurimus & mors ipsius tarda, tunc scias ꝙ est electa: Ex uipera igitur suprascripta signa habentia trochisci fieri debent.

Trochisci sint parui, immo minuti, subtiles, exiccētur in umbra & reponantur. Custodiantur etiam a radiis solaribus ante & post exiccationem. Sol enim destruit, & priuat eos a uirtute appropriata carnibus uiperarum &c.

Descriptio. XXV.

GALLIA muscata Mesuæ, quæ cerebrum & cor cōfortat, & ingreditur in descriptionibus medicinarum, & facit corporis & oris odorem bonum

℞. Xyloaloes crudi .i. ligni aloes crudi. ʒ. v. ambræ. ʒ. iii. musci boni. ʒ. i. gummi dragacanthi liquefacti in aqua rosata quantū sufficit, & fiant trochisci conterendo cōterenda, & sigilletur.

Muscus enim & ambra terenda non sunt, nec puluerizanda: sed dissoluenda sunt cum aqua, eo quia puluerizando euaporat uirtus sua ut de gummis dixi in recepta diadragacanthi.

Descriptio. XXVI.

GALLIA sebelia Mesue, quæ stomachū & cor confortat, & hepar debilitat, & ingreditur in medicinis magnis.

℞. Foliorum rosarū recentium & humidarum quæ iam incipiunt reserare nodos .i. quæ quasi sunt completæ, dilatatæ. ℥. i. & terantur contritione ultima in mortario lapideo, deinde accipe ligni aloes boni & electi. garyophyllorum, gummi arabici, spicæ indæ. añ. ʒ. i. s. sandalorum citrinorum. ʒ. ii. ramich .i. cuiusdam compositionis. ʒ. iii. Terantur omnia hæc subtilissime; & misceantur cum suprascriptis rosis, & simul pistando bene misceantur humectando omnia cum pauco aquę rosæ infusionis gummi arabici, & iterum terantur. deinde iterum humectētur & terantur, & hoc facias per totam unam diem, postea aromatizentur cum. ℈. ii. musci, ambræ, & camphoræ añ. aureum medium .i. ℈. ii. & gra. v. & fiant trochisci, & sigillentur.

Galliæ omnes species sunt subtilissime terendæ, & per spissum cribrum transeundæ ut ipsarū confortatio ad longinqua membra penetrare possit.

Ista cōpositio est illa quæ intrat in aromatico nardino Mesuæ, & de ista intelligitur cū scriptū reperitur gallia sebelia &c.

Descriptio. XXVII.

GALLIA alefangina Mesuæ, de qua plurimi loquuntur cerebrum, cor, stomachum, & hepar confortans, & omnia mēbra nutritionis, & linitur sup neruos debiles, & confortat eos, & ingreditur in medicinis magnis.

℞. Myrobalanorum emblicorum abiectis ossibus. ℥. iii. conterantur contritione grossa, & ponantur in uase uitreo stricti orificii, & super eos fundatur aquæ rosæ lib. s. in qua prius fuerit infusum per diem & noctem rosarum siccarum, & corticū citri. añ. ʒ. ii. & stringatur os uasis, & dimittatur per dies tres, deinde iterum infundantur. ℥. iiii. aquæ rosæ præparatæ ut supra super eos, & iterum per triduum dimittatur, postea & tertio iterum. ℥. iiii. de dicta aqua rosata præparata ut supra super eos ponatur, & per triduum dimittatur obturando os uasis ut supra usquequo uirtus in dicta aqua rosata myrobalanorū resoluta sit: deinde colentur, & aquę reseruentur, postea accipiatur ligni aloes boni. ℥. i. Ramich .i. illius compositionis. ℥. i. s. rosarum. ʒ. x. garyophyllorum. ℥. x. spicæ indæ. ʒ. iii. sandali citrini aromatici .i. odoriferi. ℥. s. gummi arabici. ʒ. vi. Terantur omnia subtilissime, & fundatur paulatim super eos de suprascripta aqua rosata colata a myrobalanis, & intantum conterantur, ꝙ dicta aqua tota permisceatur cum dictis pulueribus, ultimo uero aromatizetur cum camphoræ. ʒ. i. ambræ. ℥. ii. musci boni. ʒ. i. & fiant inde trochisci, & sigillentur.

Si secundum doctrinam tibi supra datam non uelles cāphoram dissoluere, sed puluerizare, tunc ne tota circum mortario deperdatur hoc modo facias, primo sic, in dicto mortario pistabis duas uel tres amygdalas a quibus exit quædam unctuositas, quæ circumuoluta mortario, nō permittit camphorā mortario adhærere, pistatis amygdalis abiiciantur, & camphora intra ponatur & pistetur, & sic nihil de ea deperditur, hæc annotare uolui propter iuuenes, quanquam ego antiquos quādoq; in hoc errare uiderim, & non sine risu &c.

Descriptio. XXVIII.

GALLIA magna, siue regalis, seu zurhaalertif Mesuæ, quę stomachum, cor, & hepar, & omnia membra nutritiua confortat, appetitum excitat, & digestionem procurat.

℞. Succi albelah lib. i. bulliat ebullitione una, deinde coletur & proiiciatur super ipsum, gallarum recentium contritarū contritione ultima. ℥. iii. & simul bulliant donec fiant sicut mel. deinde accipe rosarum. ℥. i. cardamomi .s. maioris & minoris, linguæ auis .i. seminis fraxini, garyophyllorū, nucis muscatæ, mastiris, ligni aloes. añ. ʒ. vii. s. darsení .i. cinnamomi electi. ʒ. iii. sandali mazarhari .i. citrini. ʒ. v. croci. ʒ. s. gummi arabici. ℥. Terantur contritione subtilissima, & cribellentur, deinde misce cum prædicto succo, postea expandantur omnia hæc mixta super marmor inunctum oleo amygdalarū, & dimittantur donec siccentur, deinde puluerizentur subtilissime, & aromatizentur cū aureo. s. musci dissoluti in aqua rosata, & cum dicta aqua fiant trochisci, qui exiccentur in umbra, & sigillentur, & reseruētur.

Inter doctores magna est diuersitas de albelah, quidā enim dicunt ꝙ est flos palmæ: ut Auic. quidam ꝙ est species dactylorum. Alii ꝙ sunt dactyli immaturi, & hæc opinio uera est. Sed quia non portantur nostram in patriam ita uirides, ꝙ succus ab eis extrahi possit, igitur hoc modo faciendum est. Accipias dactylos immaturos quantitatem quā uolueris, ut libras duas, bene pistentur uel minutissime incidantur, & post incisionē apponantur ad ignē cum lib. duabus aquæ rōis. & permittantur simul bullire donec aqua remaneat in lib. s. deinde dicti dactyli exprimantur bene in pecia uel staminea, & succositas ab eis exiens reseruetur, & utatur in confectione. & hoc facias si succum dactylorum habere non potes, ꝙ si haberi potest succus magis conueniens esset: quanquam enim ab ipsa decoctione uirtus ipsorum extrahatur, tamen per dictam decoctionem de uirtute eius indubie resoluitur.

Descriptio. XXIX.

CONFECTIO seu trochisci ramich. Mes. quæ est medicina

ficina composita, & recipitur in aliis medicinis, & confortat stomachum, cor, & hepar, & ualet ad lubricitatem ulscerum, & intestinorum, & sedat acuitatem, & sistit fluxum cholericum, & uomitum.

In Mes. uet. antiquo habetur & succi granatorum myrthi unc. 4. sed iste forte carebat mirtillis id hoc mõ scripsit.

℞. Succi acetosæ uel cydoniorum. ℥. xvi. rosarum. ℥. i. granorum myrti. ℥. ii. bulliant simul ebullitione una, postea colentur, & colaturæ misceantur gallarum recentium & humidarum cõtritarum contritione ultima. ℥. iii. & iterum coquantur, deinde puluerizentur super ea foliorum rosarum. ℥. i. sandali mazachari. i. citrini. ʒ. x. gummi arabi. ʒ. s. sumach, spodii de canna. añ. ʒ. viii. succi agrestæ. ʒ. vi. succi granatorum, myrtillorum tritorum ultima contritione. añ. ℥. s. ligni aloes, garyophyllorum, macis, nucis muscatæ, añ. unc. s. misceantur omnia simul in scutella lapidea, & illic permittantur donec exiccentur. Postea puluerizentur subtilissime, & cum. ʒ. i. s. camphoræ dissolutę in aqua rosata fiant trochisci ad pondus. ʒ. i. & reserua.

Hic multi hæsitant propter falsitatem literæ, una enim litera dicit succi granorum, myrtillorũ, & illa falsa est. Sed dicere debet ut præscripsi. s. succi granatorum, myrtillorum tritorum, & sic bene stat, & in hac patria fieri possunt &c.

Descriptio. XXX.

TORTELLÆ de seni secundum Matthæum Sylu. quæ ingrediuntur descriptionem trochiscorum de uipera, & in emplastro diaphœniconis, & in aliis descriptionibus.

℞. Farinæ tritici bene purgatæ a tritico seu furfure lib. i. impastetur cum aqua infusionis masticis, ponẽdo pro omni unc. i. aquæ cõmunis. ʒ. i. masticis electi, & de dicta farina fiant placẽtæ paruæ quæ in furno decoquantur, & coctæ puluerizentur, & cum prædicta aqua iterum reformentur ad formam trochiscorum & decoquantur, postea referuentur.

Appellatur compositio hæc tortella de seni. nam tortella. i. panis azimus bis coctus, de seni de terra Hierusalẽ: quoniam ibi Arabes impastant eas cum aqua masticis, habes igitur ex his modũ faciendi & ethymologiam uocabuli tortellarum de seni.

Descriptio. XXXI.

MODVS figillandi trochiscos.

℞. Asides duas planas longitudinis & latitudinis æquales quæ sint ex forti ligno & plano. Et dictas asides concauabis ad formam unius trochisci, & concauatio sit profunda secundum quod intendis quod trochisci remaneant grossi, & illa concauatio sit æqualis in dictis duabus asidibus. Et postquam feceris pastam tuorum trochiscorum inunge dictam concauationem quæ in asidibus est oleo amygdalarum dulcium, deinde impleas pasta, & postea dictas asides æquabis, & ambas fortiter comprimes, & quod superfluum erit amouebis, & ita habebis trochiscos factos.

Sed sunt qui uolunt aliquod signum uel figuram in trochiscis imprimere. Igitur scribas quicquid tibi uidetur in dictis cõcauitatibus, & istud idẽ in trochiscis imprimetur. Et hic est modus figillandi omnes trochiscos. Et his præscriptis & intellectis finis est quartæ distinctioni quæ est de trochiscis.

Incipit quinta distinctio quæ est de pulueribus. Et continet XL. descriptiones. Quarum prima est.

PVLVIS pro epithymate cordis magistralis. Et ego eam fieri facio.

℞. Florum buglossæ, florum boraginis, florũ melissæ. añ. M. s. sandalorum omnium rosarum rubearum. añ. ʒ. ii. doronigi, been albi & rubei, karabe, ossis de corde cerui. añ. ℈. iii. corticum citri, seminis acetosæ ligni aloes, garyophyllorum. añ. ʒ. i. s. croci. ℈. s. margaritarum. ʒ. s. musci. gra. iii. cãphoræ gra. vi. fragmentorum pretiosorum omnium ʒ. i. corallorum utriusque, spodii. añ. ʒ. s. cõterantur omnia per se, deinde, misceantur & usui referuentur.

Flores omnes in umbra exiccari debẽt. Nam si in sole exiccarentur, pars uirtutis ipsorum deperderetur: sol enim resoluit partes subtiles & uaporosas. Apparet & quibusdam extraneũ quod in hac compositione frigida & quæ ad infrigidandum facta est crocus apponatur. Sed hoc factum est, ut dirigat uirtutem aliarum medicinarum ad cor, & sic instruit Auicen. fen. quarta primi cap. 2. &c.

Descriptio. II.

PVLVIS cordialis magistralis.

℞. Corallorum utriusque terræ sigillatæ. añ. ʒ. s. rasuræ eboris, cornu cerui ana. ʒ. ii. margaritarum. ʒ. i. seminum coriandrorum præparatorum, spodii, rosarum ana. ℈. ii. seminis acetosæ, fragmẽtorum preciosorum omnium, ossis de corde cerui, ana. ʒ. s. zucchari albi. ℥. iii. foliorum auri & argenti numero. xxv. conterantur omnia per se subtilissime & referuentur.

In hac compositione zuccharum apponitur duplici causa primo ut sit magis gustu delectabilis. secundo ut citius a natura attrahatur.

Præscripta autem quomodo cor confortent uel ratione nutrimenti uel qualitatis uel occultæ proprietatis in quæstione mea de remouentibus uenenositatem & malitiam narcoticorum a membris principalibus subtiliter excussi. Quantum uero ad locum istum pertinet. dico quod agunt & ratione qualitatis, & ratione proprietatis occultæ, & hoc magis &c.

Descriptio. III.

PVLVIS contra uermes magistralis.

℞. Cornu cerui usti, granellæ præparatæ, diptami, semi. caulium, seminis acetosæ, seminum coriandrorum præparatorum, seminis portulacæ, ossis de corde cerui ana. ℥. s. fragmentorũ pretiosorum omnium. ʒ. i. rheubarbari electi. ʒ. i. s. foliorum auri numero. 7. seminis leuistici. ℈. iiii. conterantur omnia subtilissime & referuetur.

Granella hoc modo præparatur. Mundetur ab omni immũditia, & super eam proiiciatur tantum acetum quod cooperiatur, & omni die acetum permutetur, & hoc fiat per dies nouem, deinde extrahatur ab aceto, & super asidem dilatetur & permittatur in umbra exiccari.

Descriptio. iiii.

PVLVIS pro bocio Montagnanæ efficax multum.

℞. Auellanæ, spongiæ combustæ, paleæ, marinæ. i. balæ marinæ, chartæ combustę ossis sepiæ, seminis plantaginis. ana unc. s. trium pipereon. s. albi longi & nigri, zingiberis, salis gemmæ, pumicis lapis est perforatus, nucis muscatæ, gallarum, aristolochiæ lon. cinnamo. ellebori albi, ellebori nigri. añ. ʒ. ii. limaturę acus præparatę, cineris corticum ouorum. añ. ʒ. s. Conterantur subtilissime, & detur omni die. ʒ. i. cũ aqua saluiæ per duas horas ante cibum, & uidebis optimum effectum.

Spongia hoc modo cõburitur. primo bene lauetur & purgetur a lapillis interioribus, deinde in furno temperato exiccetur deinde comburatur, & cognoscitur eius combustio quando omnis eius pars puluerizari potest, & hoc modo comburitur charta. Causa quare hæc duo comburuntur est, ut sint magis corrosiua & penetratiua.

Modus incinerãdi cortices ouorum positus est supra in electuario de cineribus.

Limatura uero acus præparatur eo modo quo scoria ferri, ut in electuario de scoria ferri ostenditur.

Descriptio. V.

PVLVIS nucis magistralis pro stomacho.

℞. Cinnamomi subtilis & electi. ʒ. ii. zingiberis, galãgæ. añ. ʒ. i. garyophyl. nucis musc. cardamomi. s. maioris & minoris, cubebæ, piperis longi, añ. ℈. i. zucchari albi ʒ. vi. misce & fiat puluis, pistando prius species, deinde zuccharum ad faciendum compositionem hanc bonam pro omni. ℥. i. specierum apponi debet. ℥. i. zucchari si perfecta & bona esse debet.

Descriptio. VI.

PVLVIS senæ Montagnanæ in antidotario, educens cũ facilitate melancholiam & cholerã adustam, mundificans cerebrum, & membra sensuum, & aperit oppilationes uiscerum.

℞. Folliculorum senæ. ℥. i. zingib. macis, añ. ℥. iii. cinnam. tartari, añ. ʒ. i. s. terantur oĩa satis grosso modo, & dosis eius est. ʒ. i. &c.

Folliculi ponẽdi sunt in hac cõpositione quia meliores totius plãtæ magisque solutiui. In foliis uero uirtus ẽ debilis ualde &c.

Descriptio. VII.

PVLVIS senæ magis soluens magistralis, habens uirtutem superioris plus tamen solutiuus propter diagrydium, debet tamen exhiberi in minori dosis.

℞. Folliculorum senæ. ℥. ix. tartari. ℥. iiii. macis. ʒ. iii. cinnam. ʒ. i. s. salis indi. ℥. s. diagrydii. ʒ. s. terantur oĩa & fiat puluis. dosis est. ʒ. s.

Tartarum quod apponi debet in hac compositione est tartarum uini albi, eo quia magis solutiuum est & penetratiuum quam tartarum uini nigri.

Descriptio. VIII.

PVLVIS pro mingentibus in lecto Montagn[illegible] efficax multum.

℞. Stomachorum gallinarum præparatorum. ℥.s. agrimoniæ ℥.i. cineris heritii cõbusti. ʒ.iii. conterantur omnia, & detur patienti. ʒ.i. cum pauco uini uel brodii quando uadit dormitum.

Stomachi gallinarum hoc modo præparãtur. Accipe aquã capitelli calidam. i. lisciuii quantitatem conuenientem, & infundas stomachos gallinarũ uel caponũ per horam, postea ablue duabus uel tribus uicibus, deinde abiecto lisciuio infunde in uino nigro sicut dictum est de aqua. Et iterum infunde in aquas, ut supra: & iterum infunde in uino, ut dictum est abluendo, postea ponantur in furno a quo nouiter panis fuerit extractus, & permittantur exiccari, & reseruentur usui &c.

Heritium cõburitur eo modo quo lepus cõburitur. Modus combustionis positus est in electuario de cineribus.

Descriptio. IX.

PVLVIS restrictiuus magistralis.

℞. Boli armeni lib.i. myrtillorum lib.s. sanguinis draconis. ℥.iii. thuris, masticis, añ. ℥.i. rosarum rubearum, balaustiarũ. añ. ℥.ii. conterantur omnia subtilissime, & usui reseruentur.

Oẽs species puluerum in hac spuma supra descripta subtilissime sunt conterendæ & p spissum setaciũ sunt trãseundæ, &c.

Descriptio. X.

PVLVIS pro sacculo capitis magistralis. Qui etiã potest sine sacculo apponi super caput in loco cõmissuræ coronalis: in pauca tamen quantitate, & alternatis uicibus, & põt etiã diuersificari secundum diuersitatem dispositionis capitis.

℞. Florum camo. stœchados, maioranæ. añ. M.s. macis, masticis, cubebarum, nucis mosc. corticum citri. rosarum añ. ʒ.i. corallorum rub. ℈.ii. salis usti. ℈.iiii. conterantur hæc, & in petia suantur, & capiti approximentur.

Quantitas suprascriptarum & infrascriptarum specierum sacculis apponenda est. i. ℥. pro singulo, uel. ℥.i.s. ad plus, forma sacculi capitis debet esse quadrata ad latitudinem palmæ manus, sacculus uero pro corde debet habere formam cordis &c.

Descriptio. XI.

PVLVIS pro sacculo cordis magistralis, qui satis temperatus est, potest tamen fieri & magis calidus & frigidus etiã secundum exigentiam & diuersitatem dispositionis cordis.

℞. Florum boraginis, buglossæ, melissæ, añ. M.i. rosarũ rub. M.i. florum camæmillæ, anthos, añ. M.s. sandalorum omnium, been al. & rubei, ossis de corde cerui. añ. ʒ.i. corallorum rub. seminis acetosæ, corticum citri. añ. ʒ.s. ligni aloes, garyophyl. añ. ℈.ii. misce, & oĩa grosso modo puluerizẽtur, & usui reseruẽtur.

Duæ præscriptæ cõpositiones specierum sunt terendæ grosso modo, & per cribrũ medicinarum transeundæ, & cõmodius possint in sacculis stare, ac ut uirtus ipsarum longiori tẽpore duret.

Et sic finis imponitur quintæ distinctioni q̃ fuit de pulueribus.

De pulueribus fuit opinio quorundam ꝙ uirtus earum duraret usq; ad sex menses: sed huic opinioni ego non adhæreo, eo quia in spatio sex mensium uirtutes puluerum resoluuntur & efficiuntur debiles, Igitur dicas ꝙ per duos menses conseruantur in bonitate sua & non plus.

Incipit sexta distinctio quæ est de loch. Et continet nouem descriptiones. Quarum prima est.

LOCH de pino Mes. cõferens ad tussim antiquam ad asthma, & sputi uiscositatem, & constrictionem anhelitus.

℞. Granorum pini mundatorum & recentium. ʒ. xxx. amygdalarum dulcium excorticatarum, auellanarum assatarum, dragacanthi, gummi arabici, liquiritiæ. s. radicis, succi liquiritiæ, amyli, capil. uene. radicum lilii cœlestis. i. ireos. añ. ℥.s. carnium dactylorum heyron. i. illius prouinciæ. ʒ. xxxv. amygdalarum amararum etiam excorticatarum. ʒ.iii. mellis passularum, zucchari tabarzet, butyri recentis. añ. ℥.s. mellis tabarzet, quid sit supra declaratum est lib.i. & ℥.ii.s. & fiat loch, mel coquendo & depurando.

Auellanæ assantur quemadmodum semina, igitur facias ut supra tibi ostendi de seminibus, & hoc modo habes doctrinã assationis earum. Assantur autem quoniam assatæ maturant catarrhum, sed cortex interior abiicitur, & hoc modo assando remouetur quædam superflua humiditas.

Dragacanthum, quod ponitur in omni loch præparatur hoc modo. Accipiatur mellis & aquæ, añ. quantum sufficit, & in eis infundantur dragacanthum, & permittatur, deinde per setacium fricando transeatur, & hoc modo utatur. & sic facias de omnibus gummis in loch intrantibus.

Nucleus si simpliciter scribitur, de nucleo pini intelligitur, quidã uero alii de nucleo oliuæ intelligũt. Aui. uero. 2. cañ. de nucleo dactyli intellexit. Sed prima opinio uerior & melior ẽ.

Mel passulatum fit hoc modo. Exprimantur passulæ donec ex eis exeat succus, & accipe de dicto succo partem unam mellis partes duas uidelicet succi passularũ. ℥.i. mellis. ℥.ii. misce, & bulliant simul usq; ad cõsumptionem succi, & tunc erit mel passulatum. Et hoc modo ostendit facere. Gal. mel myrtinum ꝙ fit ex duabus partibus mellis & una myrtillorum. s. succi. In suo antidotario minori in confectione, quæ incipit. Confectio mellis myrtini. Quod si succus earum haberi non potest, hoc modo facias, passularum. ℥.ii. aquæ. ℥.vi. bulliãt simul usq; fere ad consumptionem aquæ, deinde exprime passulas, & adde duplum mellis, & coq; & erit mel passulatum.

Varia reperitur litera in hac cõpositione, quædam enim dicit ut supra annotatum est, & ista litera bona est. Alia uero dicit mel cannæ quantum sufficit, & idem est quod puluis zucchari, eo quia puluis ille extrahitur ex cannis, & condensari nõ potest, & antiqui mel cannæ appellabant. Alia uero dicit zucchari tabarzet. & idem significat ꝙ zuccharum illius regionis quod est albissimum, purum, & bene coctum, uerum quia nõ cognoscitur ipsorum diuersitas accipitur zuccharum mederæ.

Descriptio. II.

LOCH de papauere seu diapapauer Mesuæ. Conferens ad tussim calidam, & pectoris asperitatem, & cuius sputum est tenue indigens ingrossationem & maturatione, & cõfert ad febrem calidam, & dolorem pectoris, & pleuresim.

℞. Seminis papaueris al. ʒ. xxv. amygdalarum dulcium excorticatarum, granatorum pini, gummi arabici, dragacanthi, succi liquiritiæ, añ. ℥.x. amydi. ℥.s. seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis cydoniorum, añ. ℥.s. croci. ʒ.i. penidiarum albarum. ℥.iiii. syrupi de papauere hoc modo facti lib.i. & fiat loch in bona forma.

Syrupus iste debet hoc mõ fieri. ℞. capita papaueris albi & nigri, añ. M.s. seminis lactucæ, uiolarum añ. unc.i. bulliant hæc in libris quatuor aquæ secundũ artem, deinde colentur, & additis lib.ii. zucchari fiat syrupus, de quo fiat loch præscriptum.

Descriptio. III.

LOCH sanum & expertum Mesuæ, conferens ad tussim & raucedinem uocis, quæ est propter frigiditatem, & phlegma grossum quod in pectore continneatur & pulmone.

℞. Cinnamo. hyssopi siccæ, liquiritiæ, añ. unc.s. iuiubarum, sebesten, añ. numero. xxx. passularũ enucleatarum, ficuum siccarũ, dactylorum pinguiũ añ. unc.ii. fœnugræ. ireos. s. radicis, calamenti. s. montani, sem. lini. añ. unc.i. hæc omnia coquantur secũdum artem in lib.iiii. aquæ usq; ad cõsumptionem medietatis, deinde colentur, & in colatura addantur penidiarum lib.ii. & coquantur usq; ad spissitudinem mellis, deinde proiiciantur super eis pinearum mundatarum. ʒ.v. amygdalarum mundatarũ, liquiritiæ, dragacanthi, gummi arabici præparati ut supra, amydi, añ. ʒ.iii. ireos. ʒ.ii. misce omnia simul, prius tamen bene contusis conterendis, & puluerizatis puluerizandis, & reducantur ad formam loch, bene omnia commiscendo.

Coqui secundum artem est plus & minus res bullire secundum quod sui natura plus & minus sustinent de decoctione. Quæ uero sint illa quæ sustineant multum de decoctione, quæ uero minus in ultima distinctione declarabitur pro nunc his sis contentis.

Descriptio. IIII.

LOCH ad asthma. Mes. bonũ etiam ad constrictionẽ anhelitus, & ad tussim antiquam, & subtiliat humorem grossum.

℞. Squillæ

℞. Squillæ assatæ. ℥.s.ireos.f.radicis.ʒ.ii.hyssopi, prassi.ań.ʒ.i. myrrhæ,croci,ań.ʒ.i.mellis cocti & bene despumati.℥.ii. & fiat loch prius conterendo subtiliter præscripta.

Modus assandi squillã talis est. Accipe cepæ squillæ mediocris magnitudinis, & amoue cortices exteriores & interiores obiiciendo ambas. Quæ uero in medio sunt inuoluas in pasta hordei,& fit pasta grossa grossitudinis digiti, deinde ponatur in furno,& tandiu dimittantur,ꝙ pasta effecta sit rubea, deinde extrahe,& dimitte infrigidari,post infrigidationem aperiatur. si bene assata est,contere subtiliter,& utere. Aliter, iterum inuoluas in alia pasta, & in furno ponas, & tantum hoc facias ꝙ bene assata sit. nam nisi bene assentur, remanet in eis acuitas mala,quare nocent stomacho & uentri ualde, uomitumq; & nauseam faciunt.

Mel,nota ꝙ bene despumari debet in quacũq; cõpositione ponatur,& maxime in loch,& cõfectionibus pectoralibus,eo q̃a qñ spuma ab eo nõ est ablata,facit tussim,& laxat uẽtrẽ,quare notent apothecarii,quia q̃nq; sunt causa magni detrimenti.

Descriptio. V.

LOCH de squilla Mes. quod est medicamen iuuamenti magni eis quibus materia grossa & uiscosa & difficilis maturationis exuberat in mẽbris anhelitus,reddẽs eã facilẽ ad expellẽdũ,& cõfert difficultati anhelitus,& dolori pectoris,& laterũ.

℞.Succi squillæ,mellis colati & bene despumati.ań ℥.vi.misce,& simul coq; usq; ad formam loch,& reseruetur.

Modus extrahendi succũ a squilla talis est. Mũdetur sq̃lla a supioribus,& interioribus corticibus,q̃a uenenosæ sunt & mediæ sumantur.Et bñ inuoluantur in pasta fcã cũ farina hordei, uel filiginis,uel frumenti,nõ aũt ex luto ut q̃dã fatui faciunt.Et notanter dictũ est in pasta hordei,filiginis,uel frumenti,nõ aũt in luto.Lutũ.n.hẽt sordiciẽ,imo addunt in uirtute earũ,& subtiliant & mundificant ipsas, & post inuolutionẽ in dicta pasta ponantur in furno tẽperate calido,& permittantur usq; ad coctura pastæ in quã laminæ sq̃llæ sunt,deinde extrahantur, & abiecta pasta accipiantur laminæ squillæ ita calidæ,& proiiciãtur in mortario lapideo prius calefacto,& pistello ligneo bene pistentur,non aũt cũ pistello ferri, ferrum.n. facit eis rubiginem q̃ rubigo uenenosa est,& post perfectam pistationẽ confestim ante infrigidationem ipsarũ in subtili petia inuoluãtur,& exprimantur fortiter.& sic succum habebis.Nec infrigidari permittantur, eo quia infrigidatæ succus haberi non posset propter maximam uiscositatem quam facerent &c. Quod si squillã carueremus,apponi potest loco eius raphanus.

Descriptio. VI.

LOCH de pulmone uulpis magistralis.Et Mesuæ cap.de phthisi ponit ipsum de mente Gal. Aui.etiam.13. cap.de curã ulcerũ pectoris.& est ex medicinis mirabilis iuuamenti aggregantibus uirtutẽ cõfortationis & mundificationis pulmonis.

℞. Succi.liqui.pulmonis uulpis præparati,seminis fœniculi, capil.ue.ań ℥.i.mellis lib.i.coquantur.beneq; despumentur,& commisceantur &c. prius bene conterendo.

Pulmo uulpis hoc modo præparatur & cõseruatur. mũdetur peroptime ab oĩbus suis immunditiis, deinde illũ bene lanes cum aq̃ uitæ, & postea illũ aspergas zuccharo optimo bñ puluerizato,deinde p̃mittatur exiccari in stupha uel furno leuiter calido.Et post ipsius exiccationẽ inuoluatur in absinthio; conseruat enim illum a corrosione uermiũ.Alio modo cõseruari & præparari põt hoc modo. Accipe pulmones uulpis numero.vi.scindantur p̃ uenas & cannas,postea abluantur cũ uino albo dulci & calido & odorifero. quatuor uel quinq; uicibus per horã pro qualibet uice,postea exiccẽtur in absinthio; & modus iste melior est.

Descriptio. VII.

LOCH de althæa magistralis. Cõferens mirabiliter in plenitudine pectoris & pulmonis,facilitando sputũ,abstergendo & rescindendo materias grossas,& prohibendo a apostemate.

℞. Radicum altheę quantum placet,lauentur optime,& a ligno interiori mundentur. Postea incidantur per transuersum minutissime, & coquantur in aqua completa decoctione, postea optime pistentur,deinde stamignentur cũ sua decoctione, si per se nõ possent manibus transire fortiter cõprimantur: de hac colatura accipe lib.iiii.mellis bene despumati lib.ii.liquiritiæ mundæ & bene puluerizatæ.℥.vi.passularũ bene contusarũ.℥.iii.pulmonis uulpis,seminis cotti.ań.℈.iiii. Cõterantur omnia subtilissime & misceantur, & bulliant usquequo habeant formam loch,& in fine post aliqualem infrigidationem apponantur præscriptæ species &c.

Species omnes in loch intrantes debent subtilissime conteri,& per spissum setacium transiri.& non tantum species loch, sed omnes medicinæ pectorales. Loch oẽs in sua bonitate per duos annos seruantur proprie delectabiles,horribiles uero usque ad tres annos seruari possunt.

Descriptio. VIII.

MIXTVRA pectoralis per me composita.

℞. Zucchari uiolati,zucchari buglossati,zucchari boraginati,manus christi uiolati.ań.℥.iiii.diatris de zuccha. penidiarum, dragacanthi. ań.℥.vi.diacalamẽti,loch de althæa ań.℥.ii.misce, & cum syru.uiol.fiat mixtura,& reseruetur.

In ista cõpositione est notandum ꝙ si debitã formã habere debet,necesse est ꝙ manus christi,penidii,diadragacãthi,& diairi,subtilissime prius per se terantur,deinde cum aliis rebus misceantur,& cum syrupo prædicto humectentur.

Descriptio. IX.

MIXTVRA cordialis per me composita.

℞. Diaboraginati,diabuglossati,zucchari uiol. ań.℥.iii.zucc. rosati.℥.ii.amaræ natæ.℥.vi.zuccha.candidi.℥.ii. cõteratur subtilissime zuccharum candidum,deinde omnia misceantur & cũ syrupo de acetositate citri fiat mixtura.

Cãdi b simpliciter scriptum reperiatur, uel candi uiolati uel rosati. Illud est zuccharum rosatum uel uiolatum induratum quod reperitur in fundo uasis ubi reconditur iulep rosatũ,uel uiolatum,& de eo est intelligendum.

Ista componentia hanc mixturam debent multum bene cõmisceri in mortario semper & paulatim syrupum addẽdo,donec ipsorum debita fuerit facta permixtio. Et sic fit conclusum de sexta distinctione quæ fuit de loch &c.

Incipit septima distinctio quæ est de syrupis. Et continet. 60 descriptiones. Quarum prima est.

SYRVPVS acetosus simplex Mesuę cuius iã magnificata est uirtus & excellentia in communitate & posse ipsius in materias calidas & frigidas & subtiles & grossas & uiscosas siue adhærentes.

℞. Zucchari lib.v.aquæ lib.iiii.& cum ea clarificetur zuccharũ,quo clarificato cũ igne lento,semp̃ spumã abiiciendo,deinde proiiciatur sup̃ illud aceti uini albi lib.ii.in leui & forti partes quatuor.s. lib.iiii.& in mediocri partes tres.s.lib.iii. & da ei post illud perfectionem decoctionis. Sed usitatus modus est ponere lib.ii.aceti & facere syrupum,& hic in usu est.

Multi dubitant in hac recepta, & apparet eis ambiguum id quod Mesue dicit,& referunt illud forte, & illud debile, & illud leue ad acetum. Et non debet referri ad acetum,sed ad uirtutem syrupi. Et sic clara est litera.

Descriptio. II.

SYRVPVS magistralis de duabus radicibus efficax & conueniens in digerendo materias mixtas cholericas & phlegmaticas,usus tamen eius est plus ad materiam phlegmaticam, aperit etiam oppilationem splenis & renum.

℞. Radicũ petrosilli,radicũ fœniculi.ań.M.i.bene lauentur, & a ligno interiori mundentur,& abradãtur, deinde bulliãt in lib.viii.aq̃ usq; ad consumptionẽ medietatis,deinde colẽtur,& prædictæ colaturę addantur zucchari clarificati lib.ii.& bulliãt usq; ad perfectam decoctionem & formam syrupi.

In isto syrupo sunt q̃ ponunt radicẽ apii loco radicis petrosilli. Sed quia apiũ habet in se hãc proprietatẽ ꝙ epilepsiã mouet: iõ mihi suspectũ est,& loco ipsius poni facio petrosillum.

Descriptio. III.

SYRVPVS rosatus Mes.ex infusione, cõueniens ad extinguendã sitim in febribus acutis, & ad remittendũ excessum caliditatis in eis,confortans stomachũ relaxatũ,& hepar supercalefactum,& cor,resistens putredini, & conueniens tempore pestilentiæ,resistens uenenositati.

℞. Aquæ infusionis rosarum lib.iiii. zucchari clarificati lib.

iii.misce,& fiat syrupus coquendo debito modo.

Modus infusionis rosarum talis est. Accipe foliorum rosarum uiridium mundatarum lib.vi.ponantur in uase uitreato stricti orificii.& super eas fundantur aquæ feruentis lib.xv.& stringatur orificium uasis,& dimittatur per horas.ix. deinde coletur, & bene rosæ exprimantur.& postea abiiciantur. Et iterũ tãtundem foliorum rosarum recentiũ in dicto uase ponatur,& supradicta aqua colata quæ denuo fuerit calefacta proiiciatur,& obturetur,& permittatur utsupra.& iterum tertio hoc fiat, deinde coletur,& si reseruare uolueris apponatur ad solẽ per dies 40.in uase uitreo stricti orifici, & distilletur parum olei oliuarum in orificio eius,postmodum reserua,de dicta infusione accipe qã uolueris,ponendo æqualem quantitatem zucchari cũ ea.

Descriptio. IIII.

SYRVPVS rosatus ex infusione rosarum rubearũ magistralis mirabiliter confortans & stypticans.

℞.Infusionis rosarum siccarum,zucchari clarificati añ.lib.ii. misce,& fiat syrupus coquendo debito modo.

Infusio rosarum siccarũ fit ut infusio rosarum uiridium.hoc excepto,ꝙ loco uiridium ponuntur rosæ siccæ,sed secundum eandem quantitatem,tam de rosis quam de aqua.

Omnes syrupi restringentes,ut syrupus rosatus,de granatis, de myrtis,& cæteri cõstrictiui debent bene decoqui,lenitiui uero ut uiolarum econtrario.

Descriptio. V.

SYRVPVS de endi.magistralis qui in usu est,ualẽs precipue ad supercalefactiones hepatis,cordis,& aliorum mẽbrorum nutritiuorum, & generaliter confert cuilibet cõplexioni calidæ.

℞. Foliorum endi.hepaticæ,capil.ue.añ.M.iii. diatthos.M. ii.radicum endi.aquæ endi.añ.li.i. bulliant autem hæc secundũ artem in lib.xviii.aquæ ad consumptionem duarum partium deinde colentur,& colaturę addantur zuccha.clarificati lib.vi. & fiat syrupus coquendo debito modo.

Nota hic unũ uniuersale,ꝙ si uis facere syrupũ magis clarũ tunc cũ decoctione debes zuccharũ clarificare, sed tunc syrupus non est tantæ uirtutis,ideo semper zuccharũ per se clarificari soleo facere,deinde decoctionem supra addo.

Descriptio. VI.

SYRVPVS de endi.cuius inuentor fuit Gentilis de fulgineo,quem manu propria eius descriptum ego iam uidi efficacior & melior prescripto,ualens ad suprascripta. & ultra illud est aliqualiter aperitiuus oppilationum, & confortatiuus membrorum debilitatorum a mala complexione calida,illam notabiliter remouendo: est etiam digestiuus materierum cholericarum acutarum.

℞. Succi endi.succi hepaticæ.añ.lib.iii.clarificentur seu purgentur prædicti succi ad ignẽ ut expediat,rosarum,uiolarũ,lenticulæ,aquæ florum nenupharis,polytrichi,añ.℥.s.capil.ue.hordei mundi, seminum cõium frigidorum maiorũ.añ.℥.i.bulliant oĩa hæc secundũ artem in lib.vi.aquę usq; ad consumptionẽ tertię partis,deinde colentur & colaturæ addantur zuccha.clarificati lib.iiii.& fiat syrupus qui aromatizetur cũ infrascriptis subtili modo puluerizatis,sandalorum alborũ,sandalorum ru.berberorũ, seminũ cydoniorum,ligni alo.cinnamo.corticũ citri.añ.℈.i.subtiliter puluerizẽtur,& syrupus aromatizetur,est enim efficacior.

Aromatizatio dupliciter fieri potest.Primo ꝙ postquã syrupus pfecte coctus est,proiiciantur ea ex quibus debet aromatizari,& pmittantur solũ una ebullitione bullire,deinde ab igne remoueantur,& reseruentur. Alio modo, postquam syrupus perfecte coctus est & ab igne remotus,possunt aromata ex quibus aromatizari debet intus apponi,simul longo tpe concutiẽdo misceri, & sic uirtutem accipit earum, & hoc modo aromatizatio fit, uterq; modus est laudabilis.

Descriptio. VII.

SYRVPVS de succo acetosæ Mes.conferens febribus cholericis,& inflammationi stomachi,& cõfortat cor calidum, & stomachum,& est conueniens febribus pestilentialibus.

℞. Succi acetosæ purificati lib.iii.zucchari clarificati lib.ii.& fiat syrupus debito modo coquendo.

In syrupis unũ uſe nota. Syrupi enim aut cum zuccharo,aut cũ melle,aut cũ sapa fiunt,syrupus q de zuccharo fit melius debet decoqui q̃ qui cũ melle cõponitur,cũ mel sit magis conseruatiuũ & minus corruptibile. Et ideo syrupus cũ melle factus diutius cõseruatur.Syrupus factus de melle, quãto minus decoquitur, tanto magis laxat, & quanto plus coquitur tanto plus restringit.Syrupi in ęstate magis coquẽdi sunt q̃ in hyeme & omni tẽpore syrupus quãto magis coquitur tãto melior ẽ.

Descriptio. VIII.

SYRVPVS de agresta Mes.conferens uomitui & solutioni cholericæ,& inflãmationi stomachi,& siti laboriosæ,& febribus cholericis, & cõfortat stomachos prægnãtium qui facile recipiunt superfluitates,& ualet contra uenenã.

℞. Succi uuæ acerbæ lib.xii.decoquãtur lento igne usq; ad consumptionẽ tertiæ partis,deinde colẽtur,& postea dimittantur donec clarescant. Accipe igitur de eo claro lib.vii.zucchari clarificati lib.v. Et simul coquantur usque ad perfectã coctionem,& reseruentur.

Succus iste extrahi debet ex uuis citrinis declinãtibus ad rubedinem,nõ maturis,collectis ultima hebdomada Iulii,& post ipsarum collectionẽ stent per tres dies,deinde succus extrahatur anteq̃ hebdomada illa trãseat,quia elapsa illa hebdomada stella canis absconditur,& succus non est tantæ perfectionis.

Insuper incidenter hoc est notandum,ꝙ illa quæ dãtur pro fluxu uentris ad constringendum, debent exhiberi statim ante cibum. Quæ uero propter uomitum dantur, immediate sumpto cibo danda sunt.

Descriptio. IX.

SYRVPVS de papauere Mes.cõferens catarrho,& tussi quæ uigilare facit,& faciens ad somnũ,& ad sitim extinguendam,est etiam lenitiuus partium pectoris & pulmonis.

℞. Seminis papaueris nigri.añ.ʒ.50.capil.ue.ʒ.xv. liquiritiæ ʒ.x.iuiubarum numero.xx.seminis lactucæ.ʒ.lx.seminis cydoniorum ℥.vi. Coquantur omnia in lib.iiii. aquæ pluuialis usq; ad cõsumptionem medietatis,deinde colentur,& cum zuccha. clarificati, & penidiarum.añ.℥.viii. fiat syrupus addendo uini cocti seu sapæ.℥.vi.

Semina omnia mucilaginẽ facientia nõ sunt sic ad bulliendũ seu decoquendũ cũ aliis rebus ponenda,sed sunt in pecia ligãda,demũ ad bulliendũ ponẽda,& sic uirtus earum in syrupo transit,& uiscositas,quæ syrupum uiscosum reddere,retinetur.

Sapa in hoc syrupo ponitur ut dirigat uirtutẽ aliarum medicinarum ad pectus,sapa enim multum pectori amicatur.

Descriptio. X.

SYRVPVS de succo endi.magistralis,ualens principaliter ad omnes supercalefactiones hepatis, & aliorum mẽbrorum nutritiuorum.

℞. Succi endi.purificati lib.iiii.zucchari clarificati lib.ii.&.℥. viii.& fiat syrupus debito modo omnia decoquendo.

Succi omniũ herbarũ conseruantur per annum, & nõ ultra, si supra eos ponatur parũ olei oliuarũ, & bene sint clarificati, ut in syrupo de bizantiis ostẽdetur,& apponẽdi sunt in uase uitri uel saltem uitreato,demum transacto anno sunt abiiciendi.

Descriptio. XI.

OXYZACCHARA Nicolai sic dicta ab oxy, quod est,acetum & zuccharo,ualens tertianæ acutæ & quartanæ nõ ueræ,purgans choleram in stomacho existentem.

℞. Zucchari lib.i.succi malorum granatorum.℥.viii.aceti.℥.iiii. ponantur omnia ad ignẽ,& tandiu bulliant cũ spatula semper agitando,& spumã remouẽdo,donec ad formã syrupi redeat.

Hoc in loco zuccharũ nõ clarificatur, si autẽ illud clarificare uis saltẽ tantum bulliat,ꝙ aqua cõsumetur antequã aceto permisceatur,quæ postq̃ cõsumpta erit,acetũ & succus granatorũ ponantur,& hoc fit ut aceti uirtus non deperdatur.

Descriptio. XII.

SYRVPVS de pomis simplex Mes.confortãs cor debile,& sanans syncopim,& tremorem cordis.

℞. Succi pomorum dulciũ, succi pomorum acetosorum.añ. lib.v.bulliant ambo simul usq; ad consumptionem medietatis, deinde in eis infundatur seta tincta in kermes.i.in grana.℥.s.& dimittatur in eis per dies duos usq; dũ clarescant,deinde colẽtur.& colaturę addatur zuccha.clarificati lib.iii.& fiat syrupus.

Seta tincta in kermes, nota ꝙ kermes scriptum cum r idem est quod granum cum quo seta tingitur, scriptum uero cum s kesmes idem est quod passulæ,hoc bene nota,quia diuersitas li

teræ

terae diuersificat rem.

Omnes syrupi facti ex succis, semper zuccharum debent recipere clarificatum & coctum per se, postea uero succi sunt addendi. & ratio est, quia per longam ebullitionem succi uirtus deperditur, & hoc intelligas de succis fructuum & uinis aromaticis, quia hi parum sustinent de decoctione.

Succi uero radicũ quanto decoquuntur tanto puriores euaduntur. Herbarum uero succi mediocrem sustinent decoctionem, & illa mediocri purificantur.

Pomum simpliciter si scriptum reperiatur, de malo est intelligendum, ut Matth. Syl. scribit.

Descriptio. XIII.

SYRVPVS de pomis cõpositus Mes. in sua practica ca: de soda frigida ab humore melancholicho, conferens ad sodam dictam, & quartanae, & oppilationi splenis, & omni aegritudini de melancholia, & est expertus.

℞. Capil. ue. radicũ buglossae domesticę, radicũ buglossę syluestris, folio. ambarũ, polypodii, epithymi, añ. ℥ i. folliculi senae, chamaepithyos, cuscutae, stęcados añ. ʒ. vii. camędryos, squinã. ellebori nigri. añ. ʒ. iii. fumiter. ℥ i. eupatorii. ℥. s. succi pomorũ dulcium. ℥. viii. omnia praescripta praeter epithyma, succũ pomorũ, & capil. ue. bulliant in lib. iiii. aquae usq; ad consumptionem medietatis, deinde bulliant cum eis ebullitione una epithymum, & capilli ueneris postea colentur, & cum succo pomorum, & zucchari clarificati lib. ii. fiat syrupus debito modo decoquendo.

Zuccharum quod in syrupus ingreditur semper debet clarificari & purgari, & non solum in syrupis, sed in omnibus omnibus cõpositis in quibus zuccharum intrat. Modus igitur clarificandi talis est. ꝙ pro omni lib. zucchari accipiẽda sunt duo albumina ouorum uel unum ad minus, & lib. i. aquae & simul aqua & albumina ouorum manibus sunt concutienda. Illa cõcussione multa spuma resultabit. & quanto magis concutientur tanto maior fiet. In illa igitur spuma & aqua proiicias tuũ zuccharum, & igni exponatur, & diu bollire permittatur, usq; ad cõsumptionem medietatis. deinde per flaminiam panni bene lotam illa omnia bene colabis, & sic erit zuccharum clarificatum. Sed si uis clarificare syrupos & iulep sine albuminibus ouorum, ita ꝙ remaneant clarissimi & aurei coloris, dum coquuntur, ponatur in uase succi granatorũ acetosorum in fine decoctionis. ℥. i. s. mirabiliter enim clarificat.

Et idem facit parum uini boni electi quando granatorum non habetur.

Descriptio. XIIII.

SYRVPVS de myrtis magistralis, ualens praecipue contra omnem fluxum uentris antiquum, & maxime excoriatiuũ, & contra omnem fluxum sanguinis a renibus, uel a pectore, uel a matrice.

℞. Granatorum myrtillorum, carnium cydoniorũ, sumach achaciae, rosarum añ. ℥. i. spodii, hypoquistidos. añ. ʒ. ii. masticis ʒ. s. bulliant hęc omnia in lib. iiii. aquae secundum artem usq; ad consumptionem tertiae partis, deinde colentur & colaturae addantur zucchari clarificati lib. i. & fiat syrupus.

Syrupus de myrtis Mesuae non fit, eo quia succus myrtillorum haberi non potest apud nos, ꝙ si haberi posset, melior & perfectior isto esset.

Descriptio. XV.

MEL uiolatũ Nic. Quod ualet tepide febrientibus, corpus humectat & relaxat, & ualet ad siccitatem pectoris.

℞. Mellis electi & purificati lib. x. uiolarum lib. v. bulliãt duo haec simul leui ebullitione, deinde colentur, coquantur postea ad debitam coctionem & reseruentur.

Mel de quo fit mel rosatũ & uiolatum antequẽ uiolae uel rosae in eo ponantur debet bene purgari ponendo in eo aquã & bulliendo cum ea debet continue despumari, demum, cum aqua per decoctionem fere est consumpta, uiolae uel rosae sunt intus ponendae, & post pusillum colari debet, deinde in integrum decoqui, & hoc modo mel purificatur.

Descriptio. XVI.

MEL rosatum Nicolai, stomachum confortans & mundificans, & est digestiuum materierum phlegmaticarum in stomacho, & miseraica contentarum.

℞. Mellis purificati lib. x. succi rosarum recentium lib. i. ponantur in chacabo ad ignem, & cum bullire inceperint, ungulae rosarum cum forficibus uel cum cultello incisarum lib. iiii. addantur, & tandem bulliant, quousq; ad succi deueniant consũptionem, & dum bullierint, semper agitetur cum spatula, & cũ coctum fuerit recondatur.

Et secundum istum modum deberet fieri etiam mel uiolatũ suprascriptum, sed apothecarii hodierni temporis auaritia ducti, nec hoc, nec illud, hoc modo faciunt, sed accipiunt solũ mel & rosas ut supra de uiolato dictum est. Quidã sunt qui ad purificandum mel non faciunt ut supra ostensum est. Sed illud clarificant cum ouis queadmodum dixi de zuccharo. & hic modus non est, inutilis facias modo ut tibi placet.

Descriptio. XVII.

SYRVPVS de acetositate citri Mesuae, cuius iuuamentum est magnum in extinguendo inflammationes cholerae rubeae, & febres inflammatiuas uehementes, & confert ebrietati, uertigini, & sitii uehementi.

℞. Succi acetositatis citri lib. xii. Decoquatur in uase uitreato super prunas usq; ad consumptionem tertiae partis, deinde coletur, & permittatur clarescere, postea accipe ex eo claro lib. vi. zuccha. albi clarificati lib. v. misceantur simul, & coquantur ad ignem usq; ad perfectam coctionem.

Ego autem aliter soleo fieri facere, & pauci sunt apothecariĩ qui sciant illud facere. immo fere oẽs errant facientes hunc syrupum: quia durũ formam syrupi non potest stare, sed congelatur tanquam gelu, & hoc aduenit imperitia facientium. Sic igitur est faciendum. Accipiatur acetositas citri, & ipsam in pecia subtili & spissa ponas, leuiterq; peciam exprimas non uiolenter, exiet liquor clarus non mucillaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quãtitatem dictã, zuccha. al. bene clarificati & debito modo. cocti quantitatem ut supra. & cum eo pone acetositatẽ, & soli exponas. Sol. n. consumet paruo tẽpore humiditatem superfluam acetositatis, & remanebit clarũ & lustrũ tãquam aqua: hoc enim modo Cipriani faciunt. & ab eis accepi.

Nota ꝙ Mes. dicit, accipe de iulep claro & depurato. i. accipe de zuccharo clarificato & iulepizato, non autem de iulep intelligit, ut quidam apothecarii fatue credunt.

Descripitio. XVIII.

OXYMEL simplex Mesuae, cõferẽs in materiebus phlegmaticis grossis & uiscosis, subtiliãdo, incidẽdo & abstergẽdo, aperiendo & diuidendo, & digerit materias febriũ longi tpis.

℞. Mellis boni lib. ii. aquae fontiũ lib. iiii. misceãtur duo hęc, & bulliant lento & claro igne usq; fere ad cõsumptionẽ aquae deinde his addatur aceti boni lib. i. decoquantur usq; ad perfectam decoctionem, & reseruetur in uitreato uase.

Secaniabin. i. syrupus factus ex melle, aceto, & aqua.

Squingibin est syrupus factus ex aqua, aceto, & zucch.

Hyeleniabin est quod aqua mellis.

Descriptio. XIX.

SYRVPVS uiolatus cõpositus Mes. conferens tussi calidae, & pleuresi, digerit enim materiam subtilem, cholericã, & est alteratiuus malae complexionis, calidae, & siccae.

℞. Violarum. ℥. ii. seminis cydoniorum, seminis maluae. añ. ℥. i. iuiubarum, sebesten. añ. numero. xx. Coquantur haec cũ lib. vi. aquae cucurbitae secundum artem usq; ad consumptionem tertiae partis, zucchari clarificati lib. i. & s. & fiat syrupus debito modo decoquendo.

Aqua cucurbitae fit incidendo cucurbitas in grossa frusta, deinde ponantur in alambico, & aqua extrahatur.

Descriptio. XX.

SYRVPVS de iuiubis Mes. conferens ad raucedinẽ uocis. & tussim, & pleuresim.

℞. Iuiubarum numero. 40. & plures textus habent lib. x. uiolarum, seminis maluarum, añ. ʒ. v. capil. uene. ℥. i. seminis cydoniorũ, seminis papaueris albi, seminis melonum, seminis lactucae, dragacanthi. añ. ʒ. iii. liquiritiae, hordei mundi excorticati. añ. ℥. i. decoquantur in lib. iiii. aquae fontiũ secundũ artem, uel aquae pluuialis usq; ad consumptionẽ medietatis, deinde colentur, & colaturae addantur zucchari clarificati lib. ii. & fiat syrupus debito modo decoquendo.

In hac cõpositione fere oẽs textus sunt corrupti, litera enim

mulkorum dicit iuiubarum lib.x. Quod hęc litera falsa sit appa ret cum dicit, coquantur in lib.iiii. aquæ. nō enim possibile est, cum maior sit quantitas iulubarum quam aquæ.

Dicit insuper in aqua fontis coqui debere, eo quia post plu uialem subtilior est, & penetrationi aptior aqua fontis, infra de aqua pluuiali multa dicentur.

De hordeo, nota ꝙ author uult ꝙ excorticetur, amoto enim cortice exteriori tollitur uirtus eius abstersiua, & remanet uir tus lenitiua cum aliquali siccitate.

Descriptio. XXI.

SYRVPVS de scabiosa magistralis, de qua scabiosa nota uersus.

Vrbanus per se nescit pretium scabiosæ.
Nam purgat pectus, comprimit ægra senectus,
Pulmonem lateris similiter & regionem.
Rumpit apostemata, lenit uirtute probata.
Emplastra foris necat antracem tribus horis.
Intus potatur, & sic uulnus euacuatur.

℞. Hordei mundi a cortice superiori. M.ii. radicum scabio sæ. M.i. corallorum rubeorum.ʒ.ii. aquæ pluuialis lib.x. bulliāt omnia simul usq; ad crepaturam hordei, & cocturam radicis, deinde colentur exprimendo, cui colaturæ & expressioni ad datur succi scabiosæ lib.i. Et iterum cum prædictis bulliat suc cus usq; ad ipsius purificationem, deinde coletur, et his addatur zuccha. clari lib.ii. puluis corallorum rubeorum.ʒ.ii. coquātur usq; ad perfectam coctionem & reseruentur.

De aqua pluuiali & de corallis in isto syrupo cū restringāt, & syrupus iste dilatat partem pectoris, ratio dicetur in syrupo de liquiritia, ubi ponitur aqua ros. quia eadem est ratio.

Descriptio. XXII.

IVLEP Mesuæ conueniens ad extinguendam sitim in fe bribus acutis, & ad remittendum excessum caliditatis in eis, cō fortatiuum stomachi relaxati, & hepatis super calefacti. & cor dis, & resistens putredini.

℞. Aquæ rosæ lib.iii. zucchari albi clarificati & cocti, lib.ii. & fiat iulep lento igne, debito modo coquendo & leuiter.

Apothecarii nostri temporis nō faciunt hoc modo, sed cla rificato zuccha. cum aqua communi, cum propinquum est co ctioni, addunt pro omni lib.i. zucchari aquæ rosæ.℥.ii. & iste non est modus, & ideo non habetur utilitas a doctoribus posi ta, & hoc propter auaritiam apothecariorum.

Quotiens enim scriptum reperitur iulep absolute, de iulep rosato semper est intelligendū, tanq̄ de perfectiori & meliori.

Descriptio. XXIII.

IVLEP uiolatum Mes. conueniens acute febrientibus, & habentibus hepar calefactum & cor, & confert asperitati cā næ, & gutturis, & pleurisi, & tussi siccæ.

℞. Aquæ florum uiolarum lib.iii. zucchari albi clari & cocti lib.ii. misce, & fiat iulep.

Iulep omnes sunt parum decoquendi, eo quia si multū de coquuntur candescunt. Nec propter leuem eius coctionem ti metur eorum corruptio, eo quia aqua est aromatica & eos a corruptione conseruat. Et nota ꝙ dico ꝙ non sunt multum de coquendi: coquendi tamen sunt.

Differt syrupus a iulep dupliciter, primo, quia syrupus lōge melius decoquitur quam iulep. secundo, quia iulep absq; alicu ius rei commixtione decoquitur, secus autem syrupus.

Descriptio. XXIIII.

SYRVPVS uiolatus ex infusione Mesuæ conue niens ut supra.

℞. Aquæ infusionis uiolarum lib.v. zuccha. clarificati lib.iiii. misce & coquantur cum facilitate, & reseruentur.

Modus infusionis uiolarum hoc modo fit. Accipe uiolarū recentium lib.vi. ponantur in uase uitreato stricti orificii, & po stea fundantur super eas aquæ pluuialis bullientis lib.xv. & strin gatur orificium uasis, deinde permittatur per horas nouē. His elapsis colentur aliqualiter exprimendo, denuo in uase prædi cto tantum de floribus uiolarum recentium ponatur, & denuo eadem aqua bene calefacta super eas mittatur, & stringatur orificium uasis. & sic per horas ix. dimittatur, & iterum tertio hoc fiat seruando modum bis per te seruatum, & dimittatur p horas nouem. & postquam aqua infrigidata fuerit, coletur a uiolis. & si illam conseruare uolueris, ponatur in uase uitrea to stricti orificii, & distilletur parum olei in orificio eius, & strin gatur caput eius, deinde soli exponatur per dies.40. deinde re moueatur, & conseruetur.

Violæ sunt colligendæ in mense Martii, & de eis syrupū fa cias, & omnia alia necessaria.

Syrupus uiolatus simpliciter reperitur scriptum de syrupo isto, ex infusione semper intelligendum non de composito.

Descriptio. XXV.

SYRVPVS de granatis Mes. ualens contra febres cho lericas & phlegmaticas multæ inflammationis.

℞. Vini gra. dulcium & acetosorum, añ. lib.v. coquantur si mul usq; ad consumptionem medietatis, & dimittantur postea per duos dies dum clarescant & residеant, postea remotis a re sidentia colentur, & his addantur zucchari clarificati lib.iii. & coquantur ad formam syrupi, & in medio coctionis addantur setæ tinctæ in kermes.i. in grana.ʒ.ii. & permittatur usquequo facta sit perfecta decoctio.

Vinum granatorum fit: Accipiendo grana granati mundata a corticibus, inuoluuntur pecia, & sub torculari ponuntur, & exprimuntur, & facta expressione, colatura colatur, & in ampullis ponitur, & soli exponitur per aliquos dies, deinde a residētia seu fęce mundatur, & post modum oleum oliuarum super illud apponitur & reseruatur bene, per annos tres con seruantur in bonitate.

Hic notandum ꝙ zuccharum quod ingreditur in isto syru po debet esse ab aqua de toto purgatum, ita ꝙ in eo nulla uel bene pauca sit aqua quando uinum prædictum granatorum cum eo miscetur, eo quia si longa coctione cum aqua coque retur, uirtus eius deperderetur.

Descriptio. XXVI.

OXYMEL squilliticum Mesuæ, uirtuosum contra mate rias frigidas, difficiles, & submersas in locis difficilis eradicatio nis, & eructationem acetosam.

℞. Mellis despumati & purificati lib.iii. aceti squillitici lib. ii. coquantur usq; ad perfectam coctionem & reseruentur.

Ad purificandum mel debet esse dupla quantitas aquæ ad mel, ut mellis lib.iii. aquæ communis lib.vi. & simul debent bul lire usq; ad consumptionem medietatis, semper spumam abii ciendo, & hoc modo purificatur.

Modus faciendi acetum squilliticum talis est. Accipe lami nas squillæ quæ in medio sunt, abiiciendo primas & ultimas, quia uenenosæ & malę. primæ sunt uenenosæ, quia etiam sunt multum calidæ. Interiores uero sunt abiiciendæ, quia mortife ræ sunt nimia frigiditate. Mediæ uero sunt tēperatæ. Diuiden da est igitur squilla, & tot tunicæ sunt ab exteriori parte abiiciē dæ, quod interiori, & mediæ reseruandæ. Accipe igitur de me diocribus quantitatē quam uolueris, & sue eas in filo cū filo li gneo, & sit distātia inter eas, & dimitte siccare sic i umbra p dies 40. postea incide eas in frusta mediocria, cū incisorio ligneo.

Et pone ad omnem libram dictarum c[illegible]rum squillæ ace ti albi boni lib.viii. & ambo pone in uase [illegible]eato stricti orifi cii, & obturetur os eius, & exponatur soli per dies.40. post il lud cola & reserua administrando ubi oportet.

Incisio & perforatio squillæ cum instrumento ligneo est, ne insurgat ex ferro in ea rubigo, quam excitat sui acuitate, & ob hoc doctores dubitantes, cum instrumento ligneo fieri fa ciunt &c. Miua hæc sine speciebus durat in sua uirtute per an num, & forte per annos duos.

Descriptio. XXVII.

MIVA cydonior. sine speciebus Mes. cuius iuuamēta in ferius in cap. de miua cydoniorum cum speciebus dicentur.

℞. Succi cydoniorum acetosorum lib.xx. uini boni lib.x. co quantur omnia cū facilitate simul usquequo consumpta sit ter tia pars, semper auferendo spumam, deinde colentur, & reside re permittantur, demum residentia amoueatur, deinde adda tur mellis despumati & purificati lib.vi. coquantur usq; ad per fectam coctionem & reseruentur.

Succus seu uinum cydoniorum hoc modo fit. Cydonia cū gratusia raspātur usq; ad interiorē alam, deinde pecia inuolu ū tur, & cū torculari exprimuntur, & colatura præparatur ut ui nū granatorum: durat enim in eius uirtute per annos tres &c.

Nota

Nota hic, ꝙ in condiendo radices, faciendo syrupo cum suc cis, apponenda est magna quantitas mellis, quia eos cõseruat. Et sic in condendo radices ponitur quadruplum mellis.

Descriptio. XXVIII.

SYRVPVS de bizantiis Mesuæ siue aceto: faciens ad febres oppilationum, & febres cholericas & phlegmaticas, quarum difficilis est eradicatio, & ad ictericiam.

℞. Succi endiuiæ, succi apii ana. lib. ii. succi lupulorum, succi boraginis, uel succi buglossæ ana. lib. i. bene depurentur, deinde bulliant in eis foliorum rosarum. ℥. ii. liquiritiæ. ℥. s. spicæ. ʒ. ii. seminis anisi, fœniculi, seminis apii ana. ʒ. iii. postea colentur. Accipe igitur de prædicta colatura lib. iiii. zucchari boni & clarificati lib. ii. s. & coquantur cum facilitate omnia simul, donec ad formam syrupi coquantur, reseruentur, & hic erit syrupus de bizantiis sine aceto. Si uero facere uolueris dictum syrupũ cum aceto, addas ad omnem partem succorum depuratorum aceti albi boni & clari partem mediam. Cum igitur in dicto syrupo apposueris li. iiii. succorum in quibus fuerint bullitæ res præscriptæ, ponas aceti lib. ii. Et erit syrupus de bizantiis, cũ aceto, nihil ultra erit addendum uel minuendum.

Syrupoȝ conseruatio:

Hic multi laborant apothecarii & diuersimode, ut succos conseruare possint, & non tantum istos, sed omnes alios. Quidam uero post expressionem, dictorum succorum bullire ad ignem eos faciunt, deinde reseruant, & hoc modo corrumpũtur. Alii post expressionem & colaturam factam cum staminia ad solem ponunt, & facta residentia, remouent illos a residentia, deinde reseruant, & hoc modo etiam corrumpuntur. Ego uero post expressionem illos colari facio per staminiam, deinde iterum colari facio per sacculum factum ex tela spissa, ac si clarificaré syrupũ, in tantum, ꝙ pars grossa superflua hoc modo purificatur. Et quando non transit propter partem spissam claudentem sacculum, tunc uacuo sacculum & bene lauo, deinde repono succum. & sic facio donec totum sit colatum, deinde in ampulla pono, & supra pono parum olei oliuarum, deinde soli expono per dies. xv. & si residentiam aliquam faciunt, illam amoueo, & illos sic colatos reseruo, non solum per annum, sed per annos & menses. Et sic facio de uino granatoȝ, & cydonioȝ, semper ponendo oleum, illud enim a putrefactione conseruat. & tu bene nota.

Succi enim isti & similes herbarum in uasis uitreatis uel uitri conseruari debent. Liquores uero oculorum debent reseruari in uase æneo.

Hic nota, ꝙ succi hi, & omnium herbaȝ, solum per annum conseruantur in sua bonitate, si cum oleo ut supra aptentur & non plus, quare in capite anni debent succi de nouo fieri, & antiqui alterius anni abiici, cũ iam omnẽ uirtutem suã amiserint.

Descriptio. XXIX.

SYRVPVS de menta Mes. inuentione nostra, & est ille qui in usu est: ualet ad confortandum stomachum relaxatum, & frigidum, uomitum, fluxum uentris lubrificatiuum, & singultum sedat.

℞. Succi cydoniorum muzorum & dulcium, succi granatorum acetosorum dulcium & muzorum, ana lib. i. s. proiiciatur super eos mentæ siccæ lib. i. s. foliorum rosarum. ℥. ii. & simul dimittantur per diem & noctem. deinde coquantur cum facilitate usq; ad medium. i. mediocri decoctione, deinde colentur, & his addantur zucc. clarificati lib. ii. & fiat syrupus debito modo coquendo.

Syrupus nihil aliud est ꝗ decoctio, uel succus inspissatus cum aliqua re dulci. s. uel cum melle, uel zuccharo, uel sapa, succus autem est rob. Rob enim est succus inspissatus per decoctionẽ ab igne uel sole sine aliqua re dulci, & hæc est ipsoȝ differẽtia.

Muzum enim proprie dicitur, cuius sapor est compositus ex dulci & acetoso.

In hoc syrupo sunt qui loco zucchari ponunt mel. Ego enim zuccharum magis laudo, cum ad minores intentiones cũ zucchato factus conueniat, maioremq; temperantiam habeat. Vbi uero intenderemus calefactionem maiorem, cum melle fieri potest.

Descriptio. XXX.

SYRVPVS de fumoterræ Mesuæ maior, qui in usu est, stomachum & hepar confortans, oppilationem aperit, & morbos cutis curat, & proprie quorum materia sunt humores salsi aut adusti, sicut est scabies, impetigo, & serpigo, & lepra.

℞. Myrobalanorum citrino. kebulorum, ana. ℥. ii. s. florum boraginis uel buglossæ, uiolarum, absinthii, cuscutæ. ana. ℥. i. liquiri. rosarum, ana. ℥. s. epithymi, polypodii. ana. ʒ. vii. prunorum nume. c. passularum lib. s. tamarindorum, cassiæ fistu. ana. ℥. ii. Hæc omnia bulliant secundum artem in lib. x. aquæ usq; ad perfectam coctionem. i. usquequo ueniant ad lib. iii. Cassia & tamarindis exceptis, deinde colentur, cum qua colatura dissoluantur cassia & tamarindi, deinde addantur zucchari clarificati, succi fumiterræ depurati, ana. li. iii. & coquãtur ad formã syrupi.

Cum dicitur bulliant in aqua, tunc de aqua communi est intelligendum. s. uel pluuiali uel fontis, & non solum in hoc syrupo, sed in omnibus aliis compositionibus, in quibus absolute reperitur bulliant in aqua.

Fuit opinio multorum, ꝙ in hac recepta rosæ non essent apponendæ, & dicunt, ꝙ fuit error scriptoris, qui scribere debebat liquiritiæ rasæ, & scripsit rosæ. sed salua pace ipsorum, dico ꝙ rosæ apponendæ sunt, & author illas apposuit, ut ipsarum uirtute, reprimatur acuitas multarum medicinarum in ista compositione intrantium &c.

Descriptio. XXXI.

SYRVPVS de prasio Mesuæ, conferens senibus, & frigidis natura, & ægritudinibus quæ fiunt in pectoribus eorum, & tussi antiquæ, & asthmati a phlegmate grosso & putrido.

℞. Prasii ℥. ii. hyssopi, capil. ue. ana. ʒ. vi. liquiritiæ, calamenti, seminis anisi, radicum apii, fœniculi. s. seminis. ana. ʒ. v. seminis maluæ, fœnugræci, ireos, ana. ʒ. iii. seminis cydoniorum. ana. ʒ. ii. passularum ʒ. ii. ficus siccæ pingues numero. xv. bulliant hæc omnia secundum artem in libr. x. aquæ usque ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & his addantur penidiarum lib. ii. mellis purificati libr. ii. & fiat syrupus debito modo coquendo.

De prasio nota, ꝙ in hoc syrupo ponenda est herba prasii non succus. Illum uero fieri debet ex succo, non de herba.

Varia reperitur litera in diuersis Mes. de hoc syrupo. In aliquibus enim basis huius syrupi est radix fœniculi & apii. In aliquibus ficus. In aliquibus hyssopi. In aliquibus capil. uene. Et si sic non debet appellari syrupus de prasio, quia alia & alia est intẽtio ꝗ ponit. Mesue. Sed recepta debet stare ut suprascripta est. Et sic erit intentio syrupi de prasio secundum Mesue.

Descriptio. XXXII.

SYRVPVS de absinthio Mesuæ, conferens ad casum appetitus, & debilitatem stomachi, & mollificationem uisceꝶ, & debilitatem hepatis, & dolorem.

℞. Absinthii romani lib. s. foliorum rosarum. ℥. ii. spicæ. ʒ. iii. infundantur hæc omnia per diem & noctem, in uini albi boni antiqui odoriferi, succi cydoniorum, ana. lib. ii. s. ponendo in lapideo uase, deinde coquantur cum facilitate usq; ad consumptionẽ medietatis, deinde colentur, & colaturæ addantur mellis bene purificati li. ii. & fiat syrupus debito modo coquendo.

In una compositione si inuenitur in una res, cuius plures sint species ꝗ illarum certum debemus intelligere. uerbi. g. cum scribit spicæ uel rosarum &c. dico ꝙ debemus intelligere speciem præualentem aliis in uirtute, ut de spica nardi q̃ melior est, & de rosa rub. quia illa præualet albæ in uirtute.

Descriptio. XXXIII.

SYRVPVS de epithymo Mes. choleram nigram & humores adustos cum uirtute expellens, & morbos ex eis factos curat, & confert proprie eis qui parati sunt ad leprã, & q cancrum patiuntur, & ulcera fraudulenta, & scabiem.

℞. Epithymi boni hortensis ʒ. xx. myroba. citri. indorum ana. ʒ. xv. cuscutæ, fumiterræ, ana. ʒ. x. thymi, calamenti, buglossæ. s. herbæ, myrobalanorum emblicorum, belliricorum, liquiritiæ polypodii, agarici, stœchados. ana. ʒ. vi. rosarum, seminis fœniculi, seminis anisi, ana. ʒ. ii. s. prunorum numero. xx. passularum enucleatarum. ℥. iiii. tamarindorum. ℥. ii. s. bulliant hæc omnia tamarindis exceptis in libr. xv. aquæ secundum artem usq; ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & cum prædicta colatura dissoluantur tamarindi, deinde addantur zuccha. clarificati lib. iii. rob. i. uini cocti seu sape lib. ii. & fiat syrupus debito modo coctus.

Epithymi hortensis. dicitur hortensis, eo quia hortense minus uigorosum est quam quod in montibus nascitur, & consequenter minorem habet malitiam. Et hoc scribit Sauonarola in sua practica. capitulo de hydropisi asclite. de succo radicis ireos, & tu uide. & Auicen. lib. secundo capitu. 6. ubi dicit, & quod res syluestres sunt omnibus domesticis fortiores, & de syluestribus montanæ sunt fortiores.

Passulæ in hoc syrupo ponuntur ut uigorent operationem epithymi, & remoueant malitiam ipsius, quæ timetur ex sua nitrositate, & ut conforient operationem myrobalanorum, & remoueant, ab eis malitiam hanc quæ est ut non remaneant in uillis stomachi & intestinorum.

Folia colligenda sunt, quando habent quantitatem debitam, & non sunt parata ad casum, & non amiserunt colorem suum proprium.

Descriptio. XXXIII.

SYRVPVS de thymo, conferens ægritudinibus pectoris, & pulmonis frigidi stomachi & hepatis, & confert frigoribus quæ fiunt in hyeme, & frigida complexione.

℞. Extremitatum thymi. ℥ ii. calamenti, mentæ siccæ. ana. ℥. v. anisi, foeniculi. s. seminum, apii, dauci ana. ℥. s. passularum enucleatarum. i. ab omni immunditia purgatarum. ℥ iiii. bulliāt hæc omnia secundum artem in li. x. aquæ usque ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & colaturę addantur mellis purificati li. ii. & fiat syrupus debito modo coquendo, & aromatizetur cum galliæ. ʒ ii.

Si in receptis reperitur gallia absolute scripta, de gallia magna est intelligendum tanquam de digniori & perfectiori. Passulæ in hoc syrupo ponuntur ut corrigant & uigorent uirtutē thymi, quemadmodum de epithymo supra dictum est.

Descriptio. XXXV.

SYRVPVS de artemisia magistralis: efficax & multum ualens in prouocatione menstruorum.

℞. Artemisiæ, capi. uene. sauinæ, chamedryos, chamępithyos origani, ozimi, sampsuchi, calamenti, scolopendriæ, betonicæ, scabiosæ, hyperícon, cyperi, squinanti, lupuli, polypodii, gentianæ, rubeæ tinctorum. ana. M. i. spice, assari, thymi, epithymi, camo. rosarum uiolarum, ana. ℥ i. sandalorum rubeorum seminum communium frigidorum maiorum. ana. ℥. s. se. apii, se. foeni. seminis petrosilii, ameos, carui, iuniperi, mylii solis, rutæ, ana. ʒ. ii. s. seminis, bulliant omnia hæc in aqua sufficientis quantitatis secundū artem, & stent prius in ea infusa per horas. x. cinnamomi. ʒ. i. s. serapini, armoniaci. ana. ʒ. s. dictæ gummæ ligentur in pecia. Et omnia simul bulliant usque ad consumptionē medietatis, deinde colentur, & colaturæ addātur mellis purificati lib. vi. & fiat syrupus debito modo coquendo.

Coqui secundum artem hoc modo intelligitur. Est enim aliqua medicina quæ multum sustinet de decoctione, ut sunt radices. Aliquæ minus illa, ut sunt stipites plantarum. Aliquæ iterum minus, & sunt folia. Aliquæ adhuc minus, & sunt fructus. Aliquæ iterum minus, & sunt semina. Aliquæ minus & minus, & sunt flores. Igitur cum tu decoquere uis aliquem syrupum uel aliquam decoctionem. primo ponas ad bulliendum radices, secundo stipites plantarum. tertio folia. quarto fructus. quinto semen. sexto flores, & hoc modo coques secundum artem. Ista regula non generalis est, sed ab ea exripiuntur quædā herbę et semina, ut inferius declarabitur ubi numerabuntur, & semina, & herbæ parum sustinentia de decoctione, sed hanc regulam posui, quia sicut in pluribus euenit, & fieri debet, inferius clarius dicetur, declarabiturque, sigillatim quæ medicinę sustineāt, & quæ non &c.

Semina omnia colligenda sunt quando sunt matura, quia tūc aquositas propria ab eis est separata.

Descriptio. XXXVI.

DIAMORON Mesuæ, conueniēs ad apreata gutturis & uuluæ, & ad omnia genera præforationum.

℞. Succi mororum dulcium. i. domesticatarum, succi mororum de se. i. mororum ru. i. saluaticorum, ana. lib. i. s. rob. i. uini cocti, mellis purifica. ana. lib. i. coquantur omnia simul usque ad mellis spissitudinem, & reseruetur.

Rob idem est quod sapa seu uinum ultimate decoctū. Rob autem proprie est quicunque succus inspissatus uel caliditate solis uel igni s. unde litera Mesuæ in distinctione sexta. ubi loquitur de speciebus robub quæ dicit rob, est corrupta ex defectu translationis, debet enim dicere robub, igitur quando Mesue dicit rob. i. robub suppleatur.

Descriptio. XXXVII.

DIACARIDION seu rob nucum Mesuæ, conferēs eis quibus a capite ad pectus catarrhus acutus & subtilis defluit ad cannam pulmonis, & est causa apostematum & præfocationum & mortis, & est ad hoc medicamen sublime.

℞. Succi exteriorum corticum nucum in diebus canicularibus lib. iiii. Decoque ipsum ebullitione una, deinde adde mellis purificati libr. ii. & coque usque ad spissitudinem mellis, & reserua.

Nota quod rob durat per duos annos in sua bonitate & perfectione ut uoluerunt antiqui: moderni uero dicunt per annum solum, sed durat & plus & minus secundum ipsorum succorum purificationem.

Nux simpliciter prolata uel scripta, semper de nuce communi intelligatur.

Dies caniculares, sunt dies in quibus apparet quædam stella meridionalis. Canis appellata ab astrologis, in matutinis apparet, & solis ortum antecedit, & hoc est in medio æstatis. Incipit autem caniculare tempus decimo die Iulii uel circa, & durat usque ad. 20. Augusti: ita quod in summa dicti dies sunt. 34 seu. 40. Illis igitur diebus nuces colligendæ sunt pro hac cōpōne.

Dies, quidam dicuntur naturales, quidam artificiales: naturales dies sunt a prima hora usque ad. 24. artificiales uero ab ortu solis usque ad occasum.

Descriptio. XXXVIII.

MIVA cydoniorum cum speciebus Mes. stomachum & hepar & omnia uiscera confortans, & appetitum excitans, & digestionem procurans, uomitum & uentris solutionē sedās, & est medicina experta & famosa.

℞. Succi cydoniorum acetosorum li. xx. uini boni lib. x. Coquantur omnia cum facilitate: donec consumpta sit eius tertia pars, semper auferendo spumam: deinde colentur, & permittantur residere, & facta residentia, ab ea amoueatur: deinde addantur mellis purificati lib. vi. Et iterum bulliant semper auferendo spumam eius. Demum proiiciantur super ipsis infrascriptæ species ligatæ in subtili pecia quæ fuerint grosso modo cōfractę: & dimittantur usquequo fuerit facta perfecta decoctio, & reductio ad formam syrupi, uidelicet cinnamomi, heil. i. cardamomi, ana. ʒ. iii. garyophyllorum. ʒ. ii. zingiberis, masticis aā. ʒ. i. s. croci. ʒ. ii. ligni aloes, macis, ana. ʒ. i. s. omnia præter crocū terantur contritione grossa: crocus uero permittatur ut est: deinde ligentur in pecia ut supra: & permittantur simul bullire, postea iterum peciam in qua ligata sunt aromata pręscripta, in bocali si uis dimittere potes & post perfectam coctionem aromatizetur cum musci boni. ℈ i. gallię mu. ʒ. ii. & reserua in uitreato uase bene obturato.

Miua hæc aromatica durat per annos tres in sua uirtute & bonitate.

Species præscriptæ ad bulliendū non sunt ponendæ usque fere facta sit decoctio, uel sit bene propinquum coctioni, eo quia ista parum sustinent de decoctione, & hoc bene nota.

Descriptio. XXXIX.

SYRVPVS de stoechados Mes. expertus ad omnes ægritudines neruorum frigidas, sicut est paralysis, epilepsis, spasmus, tremor, & tortura.

℞. Florum stoechados. ʒ. xxx. assę. i. thymi, calamenti, origani, ana. ʒ. x. anisi. s. seminis, pirethri, ana. ʒ. vii. zingiberis. ʒ. ii. passularum. ℥. s. & plures textus habent. ℥ iiii. bulliant hæc secundū artem in aqua sufficientis quantitatis secundum artem usque ad consumptionem tertiæ partis: postea coletur, & colaturæ addantur mellis purificati lib. v. & fiat syrupus debito modo coquendo. Et facta quasi perfecta coctione, uel parum distante a decoctione, ponantur hæc grosso modo confracta in pecia ligata, uidelicet cinnamomi, calami aromatici, spicę, croci, zingiberis, piperis nigri, piperis longi, ana drach. i. s. & reseruentur in uitreato uase: in quo si uis peciam potes relinquere in qua sunt aromata.

Bulliant in aqua sufficientis quantitatis. Nota quod ista sufficiēs

quan

quantitas diuersificatur multum: nam quãdo sunt res quę multum sustinent de decoctione: tunc pro omni. M.i. ipsarum apponi debent aquæ bocales quatuor. Si uero mediocrem, medietatem: si parum, bocalem unum tantum. Si uero mensuretur unciis, debes pro omni libra rerum, ponere lib.vi. aquæ, si multum sustinent de decoctione: si mediocrem lib.iii. si parum lib.i.s. Et ideo caueant uiri in manibus rudium apothecariorum se ponentes, & domini medici bene considerent, quis apothecarius sit, qui suas ordinationes dispensat, quiasi ignarus, ne & animæ & honori suo parcat.

Descriptio. X L.

S Y R V P V S de corticibus citri Mes. qui confortat stomachum, & facit oris odorem bonum.

℞. Corticum pomorum citri recentium lib.i. setæ tinctæ in kermes. ℥.s. in grana, corticum cydoniorum lib.s. Decoquantur in aquæ fontium lib.v. usque ad consumptionem duarum partium: deinde addatur zucchari clarificati & cocti libr.i. coquantur usque ad formam syrupi, & in fine aromatizetur cum musci gra.iiii.

Aduerte hic, ꝙ cortices cydonioꝝ debent poni in fine quasi decoctionis, eo quia parum sustinent de decoctione, & hoc ratione aromaticitatis suæ.

Ad clarificandum zuccharum apponenda est pro omni lib.i. zucchari, aquæ communis lib.i. & dicta quantitate bene clarificatur & purgatur &c.

Descriptio. X L I.

S Y R V P V S de radicibus compositus magistralis, conferens ad febres antiquas, & diuidit, & abstergit choleram grossam & phlegma, aperit oppilationes omnes, & proprie stomachi, hepatis, & splenis, & prouocat urinam.

℞. Radicum apii, fœniculi, petrosillii, endiuiæ ana. M.i. de radicibus intelligitur, seminis apii, fœniculi, anisi, ameos, asparagi, ana. ℥.s. de seminibus intelligitur, aceti boni lib.ii. Omnia præter acetum bulliant in lib.xx. aquæ usque ad perfectam coctionem: deinde colentur, & colaturæ addantur mellis purificati lib.iiii. & aceti quantitas præscripta, & coquantur ad perfectam coctionem, & appellatur syrupus iste de radicibus cum aceto. Si uero facere uis illum sine aceto, remoueas acetum, & erit factum.

Triplex fuit necessitas syruporum compositionis. Prima fuit conseruatio uirtutum rerum in toto anno. Secunda exhibitionis rerum in forma potabili, uolendo uirtutem rei præter eius substantiam. Tertia propter infirmos qui non possunt sumere medicinas nisi in hac forma, & propter has causas syrupi reperti sunt.

Radices anteq̃ exiccentur bene lauandæ sunt, & ab interiori ligno mundandæ: deinde ad solem siccari debent, reseruandæq; a fumo & humiditate sunt, & ita fere omnes herbę exiccantur & conseruantur, flores uero in umbra.

Radices simpliciter prolatę sunt.v.nu.ſ.radix fœniculi, apii, petrosillii, brusci, & asparagi.

Semina quatuor frigida communia minora sunt ista, semen endiuiæ, lactucæ, scariolæ, portulacæ: ideo si simpliciter scriptũ reperiatur, seminum communium frigidorum minorum, de istis intelligatur. Si uero scriptum reperiatur quatuor seminũ communium calidorum maiorum ista ponantur, semen anisi, fœniculi, carui, ameos, quia illa sunt. Semina uero quatuor cõmunia minora calida sunt ista, semen apii, petrosillii, cimini, nasturcii. Ideo si simpliciter scribatur quatuor semina communia minora calida, de istis intelligitur.

Syrupus factus cum melle simpliciter melius ualet q̃ factus cum zuccharo: & quadruplex est causa. Prima est, quia mel cũ sit uiscosum melius conseruat medicinas componentes syrupum q̃ zuccharum. Secunda ratio, quia mel magis mundificat materias, tegitq; horribilitatem medicinarum q̃ zuccharũ. Tertia, quia mel est dulcius. Quarta causa quia melius digeritur quam zuccharum, & licet syrupus factus cum melle melior sit ad digerendum & mundificandum: tamen ad infrigidandum & confortandum melius ualet syrupus factus cum zuccharo q̃ cum melle. Vnde si intendimus digerere, abstergere, calefacere, & mundificare fortiter: debemus facere syrupum cum melle: si infrigidare, confortare, leuiterq; aperire, cũ zuccharo bono: si utrunq; fiat, cum utroq;. Ideo notent ignari & trouantuli apothecarii qui suos syrupos propter auaritiam cũ melle faciunt. Maior enim intentio syrupi est confortare, infrigidare, & leuiter digerere q̃ aliud facere: quare &c.

Descriptio. X L I I.

S Y R V P V S de hyssopo Mes. conferens asthmati, & tussi, dolori pectoris, & laterum.

℞. Hyssopi siccæ, radicum apii, radicum fœniculi, radicum petrosillii, liquiritiæ, ana. ʒ.x. hordei mundi. ℥.s. seminis maluę, dragacanthi, seminis, cydoniorum ana. ʒ.iii. capill. uene. ʒ.vi. iuiubæ, sebesten ana num.xxx. passularum. ℥.i.s. ficuum siccarum, dactylorum pinguium ana numer.x. coquantur omnia secundum artem in aqua sufficientis quantitatis, in aqua.ſ. pluuiali usq; ad consumptionem duarum partium: deinde colentur, & colaturæ addantur albarum penidiarum lib.ii. & fiat syrupus debito modo coctus.

Radices colligendę sunt cum folia ceciderunt, quia tunc & natura & uirtus foliorũ reuertitur ad radicem: & tunc fortior est uirtus radicis. Radix si simpliciter scripta reperitur, in compositis de rafano domestico est intelligendum. Sic enim & romani & græci hodie accipiunt.

Syrupi omnes isti, scilicet uiolatus, de hyssopo, de scabiosa, de liquiritia, de prasio, de iuiubis, & omnes decoctiones pectorales cum aqua pluuiali faciendi sunt: non cum aqua communi. & ratio est, quia aqua pluuialis est magis subtilis: & ratione subtilitatis magis penetratiua, facitq; uirtutes aliarum medicinarum ad partes pectoris penetrare: quæ cum alia aqua nõ penetrarent. Et ad dominum Auic. dicentem ꝙ aqua pluuialis ratione subtilitatis suæ substantiæ citius putresit: dico, ꝙ uerum dicit, & hoc propter impresionem aeris ab extra sed ab intra secus est: quare bene nota.

Albarum dicit autor penidiarum, eo quia penidii fieri debẽt ex zuccharo albo, non cum puluere rubeo, ut quidam faciunt apothecarii nostri temporis.

Descriptio. X L I I I.

S Y R V P V S de liquiritia Mesuæ, conferens tussi antiq̃ & mundificat pectus & pulmonẽ a materia phlegmatica, q̃ tamẽ non sit multæ quantitatis, tenacitatis, & uiscositatis.

℞. Liquiritię rasæ & mundæ. ℥.ii. capillorum ueneris. ℥.i. hyssopi siccæ. ℥.i. proiice super his aquæ pluuialis lib.iiii. & dimitte per diem & noctem: & deinde coquantur secundum artem usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur, & colaturæ addantur, mellis purificati, zucchari clarificati, penidiarũ ana. ℥.viii. aquæ ros. ℥.vi. bulliant & coquantur usq; ad formã syrupi, & reseruetur.

Hic notandum ꝙ absurdum uidetur ꝙ in isto syrupo autor ponat aquam rosatam cũ ipsa restringat, & hic syrupus debet dilatare partes pectoris, & hoc nõ solum uidetur contra rationem, sed est etiam contra facientes hunc syrupum, eo quia nulli sunt qui aquam rosatam in eo ponant. Ad hoc dicendum ꝙ recte ponitur, & qui non ponunt, multum errant. & ratio est: nam ad hoc ꝙ syrupus iste ualeat tussi antiquæ, & pulmonem & pectus mundificet, non solum oportet ꝙ in eo sint dilatantia partes pectoris, lenientia & maturantia catarrhum, ut per liquiritiam, capillos ueneris & hyssopum sit. Sed etiam necesse est, ꝙ in eo sint ea quæ partes relaxatas adunent, & uirtutem expulsiuam confortent atq; refocillent & fortificent, & hoc fit per aquam rosatam: igitur rationabiliter ponitur.

Tribus modis uel altero trium modorum cognoscitur quãdo syrupus est coctus. Primo quando accipitur cum spatula distillat continue sicut oleum. Secundo quando adhæret spatulę. Tertio si ponatur super unguem una gutta, si remanet & nõ discurrit huc uel illuc. est uera cognitio coctionis.

Descriptio. X L I I I I.

S Y R V P V S de eupatorio Mes. conferens febribus antiquis, & ꝓprie eis quibus corrumpitur forma stomachi & hepatis, oppilationes aperit, & confert frigiditati, & mollificationi, & uentositati in eis, & inceptioni hydropisis.

℞. Radicum apii, radicum fœniculi, radicum endiuiæ, liquiritiæ, squinanti, cuscutæ, absinthii, rosarum, ana. ʒ.ii. capillorum ueneris, bedeguar. i. radicis cardonis benedicti masculi, sucaha i. radicis cardonis benedicti fœminæ, florum buglossæ, anisi.ſ.

ſeminis, fœniculi.ſ.ſeminis, eupatorii, ana.ʒ.v.raued.i.rheubarbari, maſticis, ana.ʒ.iii.ſpicæ, aſſari, ſolii ana.ʒ.ii. coquantur in li.viii. aquæ ſecūdū artem uſq; ad conſumptionem tertiæ partis: deinde colentur, & colaturæ addantur zucchari clarificati li.iiii.ſucci apii, ſucci endiuiæ depurati ana.li.iii. &.℥.iii.℈.iii.& gra.xii. & fiat ſyrupus debito modo coquendo.

De bedeguar & ſucaha eſt magna diuerſitas inter doctores Auic. Mattheus Sylua. Dioſcorides. Simon Ianuenſis. Plinius & Gentilis exponunt ꝙ eſt ſpina alba. Gentilis etiam exponēs receptam Sotiræ quæ quinto canone deſcribitur. dicit iterum ꝙ eſt maneries ſpinæ, pro qua communiter ſumitur alba ſpina. Et infra eo.libro pro expoſitione pilularum dicit, & bedeguar eſt modus ſpinæ, & creditur ꝙ ſit ſpina alba. hoc eſt quod a doctoribus elicere potui: qui confuſe loquuntur, qui dato ꝙ ſit ſpina alba, non ponunt quam partem ipſius plantæ apponere debeamus. Communiter apothecarii ponunt quandā rem habentē ſimilitudinem ſpōgiæ, quæ reperitur adhærere plātæ roſæ ſylueſtris, & dicunt eſſe bedeguar, &c.

Succaha de ſucaha dicit Simon Ianuenſis ꝙ eſt nomen arabicum, & idem importat ꝙ ſpina arabica, & hoc idem dicit Ga. Raſis, Halyab. Mattheus Sylua. Paulus uero uolens oſtendere quid ſit, dicit. Sucaha eſt herba dulcis quæ extenditur ſuper terram & facit capita groſſa: & flores ſanguinei coloris, ſed hæc apud nos reperitur. Alii uero dicunt ꝙ ſucaha eſt bedeguar, & bedeguar eſt ſucaha, & ſic exponunt ignotum per ignotum.

Alii uero poſtponentes tantorum uirorum ambiguitates, ſolent hoc in ſyrupo apponi facere Iunceos marinos, & radices cardonis benedicti, & dicunt, ꝙ duo hæc uidentur de mente autoris, cum illa ſint apertiua urinæ, confortatiua hepatis, q̃ omnia quæruntur a ſyrupo de eupatorio, & ꝙ reperiunt experimento bene eis ſuccedere &c.

Sed & hi & illi a ueritate ſunt multū diſtantes. Igitur ſcias ꝙ bedeguar ē radix cardonis benedicti, q̃ maſculus dicitur, nullum florē faciens nec tirſum, ſed folia extenduntur ſuper terrā & folia ſtrictiora ſunt, & breuiora ſucaha, magiſq; inciſa.

Sucaha uero eſt radix cardonis benedicti florem facientis cum groſſo capite cum paruo tirſo: immo a radice non extenditur per longitudinem ſpannæ ſed eleuatur, & in futura & ꝓpinqua pluuia conſtringitur, & in ſereno dilatatur: differt a ſuperiori cardone per folia, tirſum, & florem. Apud nos non reperiuntur uel raro duo hi cardones, ſed portantur a montibus Belinzonæ in confinibus theutonicorum & Ducis Mediolani, in montibus & ſaxis oriuntur: & hæc eſt uera expoſitio & declaratio bedeguar & ſucaha &c. & duæ hæ radices in hoc ſyrupo ponuntur, & non aliud &c.

Pauci inſuper ſunt qui hunc ſyrupum ſciant facere. Meſue enim dicit, fiat ſyrupus cum ſucci apii & endiuiæ quantitate ſufficienti, nulli ſunt qui hanc ſufficientem quantitatem eligere ſciant. Igitur nota, per hanc ſufficientem quantitatem intelligit proportionatam quantitatem zucchari ad ſuccos: quemadmodum proportionauit & poſuit in ſyrupo de bizantiis.ſ.ſucci lib.iiii.zucchari lib.ii.s.quod eſt pro omni lib.zucchari, ſucci depurati.℥.xix.cum.ʒ.i.℈.i.gra.xvi.nec plus nec minus. Illo igitur modo proportionando, reſultat ſucci quantitas præſcripta ſupra, nec plus nec minus: & hæc fuit & eſt opinio doctoris: quare bene nota, quia pauci ſunt facientes hunc ſyrupū ſecundum rationem.

Flores colligendi ſunt quādo perfecte ſunt maturi, & anteq̄ cadant, & anteq̄ dimittant colorem ſuum &c. & ſic ſumma ſyruporum in his concludit &c.

Deſcriptio. XLV.

DECOCTIO pectoralis magiſtralis, leniens pectus, & cōferens ad tuſſim, & raucedinem uocis.

℞. Hyſſopi ſiccæ, capil.uene.ficuum, dactylorum, ſebeſten, paſſularum, hordei, liquiritiæ ana partes æquales, bulliant hæc in aqua ſufficientis quantitatis ſecundum artem: deinde colentur, & reſeruentur.

In hac decoctione ſunt qui his addunt ireos, ſed ego q̄q̄ pectoralis ſit, non laudo illam apponendam eſſe ꝓpter eius horribilitatem & malum ſaporem.

Deſcriptio. XLVI.

DECOCTIO communis, quæ in acutis febribus & aliis paſſionibus calidis, & tempore calido eſt multum in uſu ad diſtemperandum medicinas quæ in his temporibus & paſſionibus aſſumuntur: uariantur autem iſtę decoctiones a medicis peritis ſecundum diuerſitatem ægritudinum magis & minus calidarum, & in exigentia diſpoſitionum.

℞. Prunorum, tamarindorum, paſſularum, uiolarum, liquiritię, hordei ana partes æquales, bulliant hæc in aqua ſufficientis q̄titatis ſecundum artem, & colentur, & reſerua.

Decoctiones iſtæ & omnes aliæ per tres uel quatuor dies conſeruantur & non plus: & maxime in æſtate, & inter omnes hoc incidenter dicam de infuſione facta in aqua lactis ſeu caſei quia minus conſeruatur, quia niſi per unum uel per duos dies conſeruari poteſt.

Syrupi uero conſeruantur ſi ſunt de melle per duos annos Si uero de zuccharo & bene cocti & in uaſe bene obturato, per annum durant.

De conſeruatione iulep. Scias ꝙ iulep aquoſum & male decoctum pauco tempore conſeruatur, & maxime tempore ęſtatis. Iulep uero bene coctum per annū ſeruatur & non plus ſub forma iulep. Et hic cōcluditur ac completur ſumma ſeptima, quæ fuit de ſyrupis, & decoctionibus, & iulep.

Incipit octaua diſtinctio, quæ eſt de unguentis, & continet. xxiii.deſcriptiones. Quarum prima eſt.

VNGVENTVM ſtomachicum inuentione magiſtri patris mei, confortans ſtomachum, & ualens in paſſionibus frigidis eius, & doloribus factis a uētoſitate, & ad debilitatem uirtutis digeſtiuæ, appetitum excitans, & digeſtionem procurans.

℞. Olei nardini.i.ſpicæ, olei maſticis, olei camæmillæ, olei mentæ, olei de abſinthio ana ℥.ii.olei cydoniorum.℥.iii. olei roſ.℥.ii.s.macis, maſticis, garyophyllorum, nucis muſcatę, cardamomi.ſ.maioris & minoris galangæ.ligni aloes ana.ʒ.ii.corallorum rub.ſeminum coriandrorum præparatorum, roſarū rub., ana.ʒ.ii.s.ſummitatum abſinthii, mentæ, florum camæmillæ, ſummitatum ſquinanti ana.ʒ.i.s.conterantur omnia ſubtiliſſime, & cum pauco ceræ fiat unguentum medium, tenens inter duritiem & mollitiē. Addendo panis bruſtulati prius in aceto infuſi & bene expreſſi.℥.s.

In omni unguento ſpecies debent ſubtiliſſime conteri. Niſi n.bene pulueriaentur non poſſet uirtus earum per poros penetrare, nec a calore præparari.

Neceſſitas unguentorum & emplaſtratorum oleorum fuit, ut rei alicuius uirtus applicaretur in ſubſtantia adhærenti & non ſtatim ſolubili. ſecundo, quia medicinæ ſimplices non faciebāt effectū. tertio propter debilitatem medicinarum ſimplicium.

Deſcriptio. II.

VNGVENTVM ſandalinum Meſuæ, ꝙ cerotū ab eo dicitur ultimū, ad ſedandum inflammationes & apoſtemata calida, & ſuper calefactiones, quæ fiunt in ſtomacho & hepate.

℞. Roſarum.℥.i.s.ſandalorum rubeorum.ʒ.x. ſandalorum rub.ſandalorum alborum, ſandalorum citrinorum ana.ʒ.vi. boli armeni.ʒ.vii.ſpodii.℥.s.camphoræ.ʒ.ii.ceræ albæ.ʒ.xxx.olei roſ.libr.i.Liquefiant ſimul oleum & cera: deinde lauentur cum aqua frigidiſſima pluribus uicibus: deinde præſcriptæ ſpecies ponantur.

Si uis facere unguentū in forma ſatis dura, debes ponere ꝓ ōi.℥.i.olei ſpecierū.ʒ.iii.ceræ.ʒ.ii.s.Si uero molle, pro omni.℥.i.olei.ʒ.ii.ceræ &.ʒ.ii.ſpecierum, & iſta eſt, doſis ſpecierum olei & ceræ ad faciendum unguenta.

Deſcriptio. III.

VNGVENTVM Galeni Meſuæ: & ab eo appellatur cerotum ultimum infrigidatione, ualens ad febres acutas & ſodā calidam pulſatiuam.

℞. Ceræ albæ lib.i.olei roſa.lib.iii.& ſit factum ex oleo omphacino.i.ex oliuis immaturis. Liquefiant omnia ſimul: deinde lauentur cum aqua frigidiſſima lauationibus pluribus uſq; quo bene albeſcat. Et q̄to magis lauatur tanto ſit perfectior. In fine uero coquaſſetur ſeu lauetur cum pauco aceti boni.

Iſtud unguētum ego lauari ſoleo facere cū aqua roſacea loco aq̄ communis, & eſt magis confortatiuum renum.

Vnguen-

Vnguentum ab emplastro differt. eo quia unguentũ est magis tenerũ siue liquidum seu liquabile, sed emplastrum est solidum: licet utrunq; cum oleo & cera componantur &c.

Descriptio. IIII.

VNGVENTVM populeon Nicolai, taliter dictum quia fit de oculis populi, & ualet cõtra calorem febris acutæ, & his qui dormire nequeunt inunctis temporibus, & pulsibus, & plãtis manuum, & pedum.

℞. Oculorum populi lib. i. s. papaueris rubei, foliorum mãdragoræ, cimarum rubei tenerrimarum, foliorum iusquiami, solatri, uermicularis lactucæ, semperuiuæ, bardanæ, uiolarũ, umbilici ueneris ana. ℥. iii. axungiæ nouellæ porcinæ sine sale li. ii. oculi populi per se bene pistentur: & iterum postea cum axungia repistentur, & magdaleones formentur, & per duos dies sic dimittantur. Tertia uero die herbæ per se bene terantur: deinde his addas magdaleones, & simul ante terantur: & postea iterum omnia in magdaleonibus reducantur, & permittantur per dies nouem, & elapso termino, dicti magdaleones in caldario uel captia cum lib. i. optimi uini reponantur, & simul ad ignem bulliant, usq; ad uini consumptionem, semper cum spatula agitando. Et postea colentur per sacculum, & colatũ permitte infrigidari, & ultimo in uase reconde.

Oculi populi in mense Aprilis sunt colligendi, & cum axungia miscendi, & conseruandi sunt usq; in mensem Maii, cum axungia eos miscendi usquequo aliæ herbæ colligentur.

De foliis mandragorę nota, quia apud nos non reperiũtur sed ipsorum loco apponimus uel cortices mãdragoræ, uel papauer nigrum, uel iusquiamum.

Descriptio. V.

VNGVENTVM citrinum seu mundificatiuum magistrale, quod in usu est.

℞. Terebinthinæ bene lotæ in aqua hordei lib. s. uitellos ouorum. vi. mellis rosati. iii. farinę hordei quantum sufficit, & fiat unguentum in bona forma sine igne.

Terebinthina lauatur in aqua hordei, primum ut infrigidetur: deinde ut magis abstersiua reddatur & minus uiscosa. Multis aliis modis diuersificatur hoc unguentum a chirurgicis, sed iste prænalet aliis.

Descriptio. VI.

VNGVENTVM ægyptiacum Mesuæ, conferens ad uulnera antiqua, & fistulas quæ indigent mundificatione, abstergit enim ea, & mundificat a carne mortua.

℞. Floris ęris. ʒ. v. mellis. ʒ. iiii. aceti fortissimi. ʒ. vi. Coq; super ignem donec inspissetur: deinde ab eo ablato, adde olibani bene puluerizati. ʒ. ii. s. terendo supra terenda.

Hoc unguentum duobus modis fit: qui enim uolunt illud multum corrosiuum, faciũt ipsum sine olibano. Qui uero mediocriter, olibanum ponunt.

Descriptio. VII.

VNGVENTVM apostolorum Auicen. 5. cano tractatu. 11. quod in usu est, rectificans cum facilitate fistulas difficiles et scrophulas paruas, nec est aliqd simile ei, & mũdificat uulnera ex carne mortua & plus ea consolidat, & dicitur q̃ est medicina xii. apostolorum.

℞. Terebinthinæ, ceræ albæ, resinę pini, ana. iiii. armoniaci. ʒ. xiiii. opopanacis. ʒ. ii. floris æris. ʒ. ii. aristolochię lon. thuris ati. ʒ. vi. myrrhæ. galbani ana. ℥. s. bdellii. ʒ. vi. lithargyrii. ʒ. ix. infundantur bdellium & aliæ gummæ in aceto forti & dissoluantur: cætera uero conterantur, & fiat unguentum addendo olei li. ii. in æstate, & in hyeme lib. iii.

Oleum, si simpliciter scriptum reperiatur, de oleo oliuarum semper est intelligendum: q̃ oleum est materia omnium oleorum, ut in tract. de oleis manifeste apparebit.

Descriptio. VIII.

VNGVENTVM basiliconis magnum Mesuæ, q̃ cõfert uulneribus, in quibus est calefactio, & ꝓprie in uulneribus neruosis: mundificat enim et incarnat ea.

℞. Ceræ albæ, resinæ pini, sepi uaccini, olibani, myrrhę, picis græcæ. i. colophoniæ, ana. ℥. i. s. picis. ℥. iii. olei communis li. ii. conterantur conterenda, & fiat unguentum in bona forma.

Pix si simplr scripta reperiatur, semper de nauali intelligatur. Si uero pix græca, de colophonia semper intelligitur.

Descriptio. IX.

VNGVENTVM de cerussa crudum magistrale conferens ad adustionem ignis & excoriationem.

℞. Cerussæ lib. i. s. olei ros. lib. ii. & ℥. iiii. lithargyrii. ℥. i. s. cõterantur omnia subtilissime, & fiat unguentum in mortario bene omnia miscendo.

Et hic est communis modus. Ego uero soleo lauari facere cerussam & lithargyrium cum aqua ro. ea enim lotione remouetur ab eis acuitas & mordicatio.

Descriptio. X.

VNGVENTVM de cerussa coctum magistrale, conueniens quibuscunq; malis complexionibus calidis, factis caliditate solis, uel quomodolibet, & fricationi seu excoriationi, cũ calefactione mala.

℞. Cerussæ lib. i. s. lithargyrii. ℥. i. s. olei rosa. lib. ii. & ℥. iii. ceræ albæ. ℥. iii. conterantur omnia subtilissime, & fiat unguentũ decoquendo illud lento igne usq; ad perfectam coctionẽ semper cũ spatula agitando, & in magdaleonibus reducatur.

Parum aceti potest apponi ut magis alteret, & sine aceto ut supra fieri potest, & tunc conuenit in omnibus membris, non autem cum aceto, quia in locis neruosis noceret, & in uulneribus profundis.

Descriptio. XI.

VNGVENTVM de dragacanthis magistrale.

℞. Gummæ dragacanthi mundæ. ℥. iii. aquæ florum uiolarum lib. ii. infundatur in ea gumma per horas. xii. postea stamignetur, & addatur olei uiolati, olei amygdalarum dulcium, ceræ albæ ana lib. i. liquefiant oleum & cera: deinde apponatur gumma ipsius infrigidatis, & misceantur.

Vnguentum hoc nisi ingenio fiat, nunq̃ bonam formam habere potest, sed stat in magdaleonibus grossitudinis fabæ. Igitur hoc modo facias, post liquefactionem cerę & olei, & ipsorum infrigidationem. Addas gummam stamignatam paulatine illam stangelizando, ac si uelles stangelizare manuschristi, & non cesses addere gummam & stangelizare, donec habeat bonam formã, & quanto magis elaborabis in ducendo, tanto meliorem formam accipiet.

Descriptio. XII.

VNGVENTVM pectorale magistrale, lenitiuum, & humefactiuum pectoris, & pulmonis, conterens tussi siccæ, & siccati gutturis & pectoris, si cum ipso partes extrinsecæ pectoris ubi costæ situantur inunguntur.

℞. Olei amygdalarũ dulcium. ℥. iiii. olei camęmillæ, olei uiolarum ana. ℥. iii. butyri recentis. ℥. vi. adipis gallinæ. ℥. ii. adipis anatis. ℥. ii. ireos subtiliter puluerizati. ʒ. i. croci. ʒ. s. ceræ albæ. ℥. iii. misce, & fiat unguentũ, omnia simul liquefaciẽdo, in fine uero ireos & crocus ponantur: deinde lauetur. iii. uel. iiii. lotionibus cum aqua hordei tepida.

Butyrum, melius uaccinum, & cum medicinis ponitur. i. ad opus medicinæ datur, debet esse sine sale, & conseruatur usque ad sex menses, uel usq; ad annum ad plus.

Adeps gallinæ debet esse recens & non antiquatum, amittit enim complexionem & uirtutẽ, & efficitur rancidum, & amittit tẽperamentum, & liquefactum melius conseruatur.

Adeps anatis & anseris quanto antiquiores tanto meliores sunt, & cum in medicinis administrantur, nullo modo sale condendi sunt.

Pinguedines omnes si aspergantur zucchtaro subtiliter puluerizato diu conseruantur absq; corruptione: hoc ego sæpe uidi & experimento approbaui: pinguedines enim quæ pro usu medicinæ sunt, nullo modo salæ salãdæ sunt, sed modo prędicto præparandæ: quare &c.

Descriptio. XIII.

VNGVENTVM comitissæ Gulielmi de Varignana in sua practica ca. de his quæ communi natura magis sistunt menstrua mulierum, q̃ in usu est.

℞. Corticum medianorum arboris glandium, myrtillorum, caudæ caballinę, gallarum, corticum fabarum, acinorum, altarum, anillorum, uuarum, sorbellarum siccarum, acinorum mespillorum immaturorum, radicum chelidoniæ, foliorum pini syluestris, ana. M. i. terantur & coquantur in aqua plantaginis perfecta coctione: deinde colentur, postea accipe ceræ, olei myrtini.

unc.vii.s.liquefiant simul, & lauentur in prędicta colatura nosnies sempec colaturam innouando quaq; uice: postea accipe corticum medianorum castanearum, corticum medianorū arboris glandium, gallarum, ana unc.i.cineris crurum ossis bouis, myrtillorum, acinorum siue arillorum uuarum ana.℥.s.trochiscorum de charabe unc.ii.olei myrtini libr.ii.s.& aliqui addunt oleum masticinum, puluerizentur subtiliter puluerizanda. Et cum prædicta cera lota cum suprascripta decoctione fiat unguentum.

Per cortices fabarum autor intelligit corticem in q̃ fabæ oriuntur, crescunt & maturantur.s.illa tegula.

Modus lauandi ceram talis est: primo debet cera ad ignem liquefieri: deinde in aqua munda ab omni sapore debet proiici: & in aqua illa debet manibus malaxari, & aqua a cera manibus exprimi: deinde ad ignem debet liquefieri, & in aqua munda ꝓici, ut prius, & sic iterum atq; item est faciendum, quousq; aqua sine sapore exeat, & tunc erit signum lotionis.

Descriptio. XIIII.

VNGVENTVM Montagnanæ pro uermibus in antidotario suorum consiliorum ꝙ in usu est.

℞. Centaureæ minoris, absinthii, lupinorum ana.ʒ.s. ligni aloes, cornu cerui usti, diptami, añ.ʒ.ii.aloes ad pondus omniū, quod erit.ʒ.vii.s.olei absinthii.℥.iiii.fellis tauri unc.ii.cerę unc.i.conterantuc omnia conterenda, & fiat unguentum.

Lauatur enim cera duplici causa. Primo ut acuitas sua amoueatur. Secundo ut acquirat uirtutem quam non habet, & quā habet deperdat, ut in unguento comitissæ, quia lauatur ut efficiatur stiptica.

Si scriptum reperitur ceræ lotę: tunc dicta cera lauanda est in aqua cōmuni, aliter lauetur in decoctione de qua describitur.

Descriptio. XV.

VNGVENTVM Mesuæ pro scabie.

℞. Axungiæ mundæ a tela sua unc.v.olei laurini, argenti uiui extincti, ceræ mundæ, turis bene puluerizati ana unc.ii. salis unc.viii.succi plantaginis, succi fumiter.ana.unc.vi.confice sic, ceram, oleum laurinum & axungiam pone in captia ad ignem cum succis, & bulliant donec omnia simul liquefiant: deinde adde salem, olibanum & masticem: & bulliant omnia simul usque ad consumptionem succi: postea deponātur ab igne, & addatur argentum uiuum extinctum, ut supra, & utere.

Axungia pocci melius conseruatur liquefacta, & adeps renū caprarum hoc etiam modo melius conseruatur.

Argentum uiuum hoc modo extinguitur & præparatuc. Accipiatur argentum uiuum, & ponatur in una ampulla uitri, ut supra, & ponatur tanta saliua ꝙ cooperiatur: deinde concutiatur tantum sub & supra semper saliuam addendo ꝙ totū confrangatur, ita ꝙ posit aspergi tanq̃ lac, & partibus cui imponitur adhæreat, & hoc modo extinctum erit, aliter tantum concutiatur, ꝙ in illam formam ueniat.

Descriptio. XVI.

VNGVENTVM pro scabie aliud pro pueris & prægnātibus & delicatis, Montagnanæ.

℞. Terebinthinæ bene lotę unc.iiii.butyri loti unc.ii.sal.unc.i.succi citrangulorum, uitellos ouorum añ.nu.iii.olei co.unc.i.misceantur omnia simul, & fiat unguentum.

Sal, si simpliciter scriptum reperiatur in cōpositionibus, semper de communi sale est intelligendum.

Terebinthina & butyrum lauandi sunt in aqua cōi, & sic facias de omni alia re lauanda in aqua cū solum dicitur lauetur, & non exprimatur, cum qua re, cum cōmuni aqua lauāda est.

Descriptio. XVII.

VNGVENTVM de arthanita magnum Mesuæ, quo ungituc uenter & sumen & ilia, & solutione soluit catarrhum: & ungitur ex eo stomachus & facit uomere, & educit uermes, & cōfert hydropisi, & solutione educit aquā citrinam, & est ꝓpinandum non ualentibus sumere medicinam.

℞. Succi arthanitæ.i.ciclaminis uel panis poccini lib.iii.succi cucumeris asinini lib.i.olei irini lib.ii.butyri uaccini lib.i. pulpæ colloquintidæ unc.iii. polypodii unc.vi. euphorbii unc.s. quæ sunt terenda tere, & submerge in succis & oleis, & pone in uase uitreo stricti orificii, & stringe caput eius, & permitte ꝑ dies octo, deinde bulliant omnes ebullitione una & colentur: deinde proiiciantur super colaturam, serapini aur.v. myrrhæ aur.ii.duo hæc dissoluātur prius in forti aceto: deinde proiiciantur in dicta colatura, & bulliant simul semper agitando cū spatula usq; fere ad succorum consumptionem, & tunc proiice super eam ceræ unc.v. fellis uaccini aur.vi. ferueat cum eis usq; dum liquefiat cera: deinde puluerizza super id scamoneæ, aloes, mezereon, colloquintida añ.aur.v.salisgemmæ aur.iii. euphorbii aur.ii.turbith aur.v.piperis lon.zing.camęmillæ añ. aur.ii.misceantur omnia bene ut permisceantur, & utere.

Modus extrahendi succum a cucumere asinino talis est. Accipiantur in fine Iulii in diebus canicularibus & in mense Augusti, quando sunt citrini, quia illi sunt maturi, & ponātur in uase, & permittantur per noctem: deinde forentur cultello acuto. Exiet aquositas quædam clara & substātia pulposa. Illa aquositas colligatur cum spōgia uel bombice & abiiciatur, & substātia pulposa reseruetuc, & utatur ad libitum ponēdo illam ad solem, & permittatur exiccari donec posit educi ad formam trochiscorum: deinde remoueatur, & reseruetur.

Descriptio. XVIII.

VNGVENTVM dialthæa magistrale, ualēs proprie ad dolorem pectoris ex frigiditate & pleuresi, & super pectus inunctum sanat omnia loca, infrigidata calefacit, mollificat, & humectat.

℞. Radicum althęæ.M.iii.sem.lini, sem.foenugræci, cæpe squillæ, ana lib.s.ex his fiant mucillagines in communi aqua, de quibus accipe lib.vi.olei communis lib.iiii.ceræ lib.ii. terebinthinæ unc.vi.gummi hederæ, galbani, ana unc.i.butyri unc.viii.resinæ pini, colophoniæ, ana.℥.iiii.medullæ bonis.unc.vi. croci.ʒ.ii.sepi uaccini lib.s.& fiat unguentum, dissoluendo gummas in aceto forti.

In receptis quando reperituc scriptū olei loti. Modus lauandi talis est: primo ponatur oleum in uase mundo stricti orificii, & supra fundatur aqua clara calidissima: deinde abiiciatur aqua, & totiens reiteretur proiectio dictæ aquæ feruentis, ꝙ finaliter exeat eiusdem coloris & saporis sicut ante proiectionem: & tunc oleum erit mundum. Et nota quando fit debet lauari in uno uase ꝙ sit in fundo foratum ut aqua posit exire, oleum enim remanet sempec super aquam & natat, qa est corpus aereum. Ideo quanto leuioc, tanto melior &c.

Descriptio. XIX.

VNGVENTVM marciaton Nic. in suo magno antidotario. Et q̃q̃ hoc unguentum & duo sequentia non multum sint in usu, tamen quia in eis sunt multæ difficultates, ideo declarare proposui, quod facit ad dolorem & frigiditatem capitis, & pectoris, & stomachi, & ad sclyrosim, & splenis, & hepatis. & ad ilii dolorē, subueniens paraliticis, sciaticis, nephreticis, & podagricis, tumoces reprimit: & contra omnes dolores medetur.

℞. Ceræ albæ lib.ii.olei communis lib.viii.roris marini, foliorum lauri ana.℥.i.rutæ.℥.vii.amarici.i.maioranæ.℥.vi.esbrii.i.floris saluiæ, sauinæ, balsamitæ.i.mentæ aquaticæ, lilifagi.i.syluæ.ozimi, polii, calamenti, artemisiæ, enulæ, betonicæ, branchæ ursinæ, spergulæ.i.parietarie: pimpinellæ, agrimoniæ absinthii, herbæ paralysis, herbæ sanctæ Mariæ, cinnarum sambuci, crassulæ.i.uermicularis: aliqui uero fabam grossam dicunt, millefolii, semperuiuæ, camedrei.i. chamædryos, centaureæ.s. maioris, fragrariæ.i.herbæ portantis fragras, quinquefolii herbæ tetrait.i.orobi ana.℥.iiii.s.euisci, radicis.i.radicis althææ, ciminum myrtæ.i.folia myrti ana.unc.iiii.foenugræci.unc.i.s. butyri unc.i. & drach.ii.urticæ, uiolarum, papaueris nigri, mentæ saracenicæ: alterius mentæ.i.mentæ domesticæ, polytrici, lapacioli.i.lapacii acuti, carduncelli.i.cardonis benedicti, matrissyluæ maturæ.i.caprifolii, herbæ muscatæ, aleluia.i. panis cuculi, linguæ ceruinæ.i.scolopendriæ, crispulæ, camphoræ, storacis calamitæ, medullæ ceruinæ ana unc.s.adipis ursi, gallinacei, masticis ana unc.i.thuris unc.s. olei nardini unc.ii. herbæ omnes præscriptæ colligantur in medietate mensis Maii, & omnes in una die uel duobus diebus, & ab hora tertiarum usq; ad meridiem. Conficiatuc sic: herbę terantur subtiliter, infundantur per dies.vii.in optimo uino odorifero octaua uero die ad lentum ignem ponantur. Et cum uinum aliquantulum erit consumptū addatur his oleum prædictum, & bulliant donec incipiant diminui: deinde cum diligentia colentur, & proiectis herbis ite-

rum super ignem ponantur, & cum inceperint bullire pone storacem, & cum modicum bullierint pone butyrum, & axūgias, & pinguedines suprascriptas aliquantulum tonsas & oleū nardinum, & masticem, & olibanum: & postea ceram, semper cum spatula agitando, & cū cera liquefacta fuerit ab igne deponatur & cum coagulatum fuerit reseruetur in uase.

Paralysis herba est cuius folia incipiūt tempore hyemis q̄ se extendunt in terra, quasi alba, & crispa, habens florem album.

Herba sanctæ Mariæ est quædā herba ad albedinem tendēs rugosis foliis aliqui persicariam dicunt.

Menta saracenica, habet folia longiora & acutiora q̄ menta domestica seu hortensis: mentæ. n. plures sunt species, ut Matt. syl. cap. 543. ostendit.

Herbæ mus. hæc herba est illa herba q̄ se expandit p terrā, odorē habens musci, q̄ satis assimilatur agrimoniæ, sed ē minor ea, qdā dicūt q̄ est ualeriana, & quidā q̄ est rostrum ciconiæ. Inter unguentū & emplastrum est differentia. Nam ad compositionem unguenti, requiritur cera & oleum: in emplastris autē non est expediens semper ponere ceram.

Descriptio. XX.

VNGVENTVM aragon Nic. ualens ad dolorē ex frigiditate, ad spasmū, & tetanō, ad dolorē ilii & renū, arthriticis & sciaticis multū ꝓdest, & quartanariis si spina inungatur ante horam accessionis mirifice ꝓdest, debet tñ. semper bene calefieri. ℞. Roris marini, maioranæ, radicum lari. i. serpentariæ, serpilli, rutæ, radicum ficidæ. i. cucumeris asinini ana ʒ. iii. s. foliorū lauri, saluiæ, sauinæ ana. ℥. iii. polycariæ maioris & minoris. i. ellebori albi & nigri. ℥. ix. aliqui dicunt q̄ polycaria maior est thymus, & polycaria minor est saturegia, bryoniæ. i. radicis cucurbitæ saluaticæ. ℥. iiii. laureolæ. ℥. ix. nepitæ lib. s. masticis, olibani ana. ʒ. vii. pyrethri, euphorbii, zingiberis, piperis ana. ℥. i. olei muscellini. ℥. s. olei petrolei. ℥. i. adipis ursi, olei laurini añ. unc. iii. butyri unc. iii. olei communis lib. v. ceræ lib. i. Herbæ & radices colligantur tempore & hora scripta in prædicto unguento, lauentur, & mundentur, & subtilientur: deinde conterantur, & per. vii. dies in oleo infundantur: octaua uero die super ignē ponantur, & coquantur usq; ad perfectam coctionem: postea per sacculum colentur fortiter exprimendo: deinde dicta colatura super ignem ponatur, & cum bullire ceperit, addatur oleum laurinum, butyrum & adeps ac cera, qua liquefacta: adde petroleum & muscellinum: & postea masticem & olibanum, zingiber, piper & euphorbium, & pyrethrum, & post ab igne deponatur, & recondatur.

Inter doctores magna est differentia de laureola & mezereon: nam eædem sunt, & falsæ. Nam mezereon est planta lacticinia, & dicitur alio nomine oliuella: laureola uero est arbustū, & non habet lac, sed folia laureolæ sunt similia lauro.

Policaria est herba quæ habet folia similia oliuę, sed aspera, & pinguia, & uiscosa: & sunt duarum specierū. s. maior & minor: maior est grauis odoris: & in fine frutice maior est: uirgas habens longitudine cubitis duobus. Minor uero unius pedis longitudine porrecta, florem fragilem, & mellinum habens colorem, amarum saporem: & cum floruerit flores uelut capillos facit. Radix ipsa est inutilis, sed quia nostro hoc in climate nōn reperitur: nec cognitio habetur: ideo loco ipsorum ponitur elleborus albus & niger: et aliqui loco polycariæ maioris ponūt thymū maiorem usualem: & loco minoris ponunt saturegiā.

De oleo muscellino magna inter doctores est contentio: quidam enim dicunt q̄ dicitur muscellinū: quia in eius compōne intrat muscū: item muscellinū uocatur, quia fit ex humiditate inuenta in tuberositatibus ulmi. Item muscellinū uocant multi oleum de ben. i. de semine cataputiæ.

Aliī uero hoc mō oleū muscellinū faciunt secundū hāc receptam, & ponitur a Galeno in suo antidotario, & illud ē in usu. ℞. Olei li. iiii. aquæ lib. ii. folii, spicæ, costi, macis ana. ℥. i. storacis calamitæ, myrrhæ, croci, cassiæ ligneæ ana. ʒ. vi. garyophyllorum, bdelii ana. ℥. s. nucis indæ, musci ana. ʒ. ii. conquassentur: deinde bulliant simul usq; ad consumptionē aquæ deinde colentur, & reseruentur: aliqui superaddunt huic descriptioni xylobalsamum & carpobalsamum.

Descriptio. XXI

VNGVENTVM agrippæ Nicolai in magno antidotario: quo Agrippa rex Iudeorū utebatur, ualet ad hydropisim, & ad omnes tumores in quacunq; parte corporis fuerint, & ad neruos indignatos, urinā ꝓuocat, & inunctū super uentrem laxat, & dolori renum ex frigida causa optime facit.

℞. Bryonię. i. radicis cucurbitæ syluestris lib. i. radicum ebuli, species est sambuci faciens quædam tenuina nigra fœtentia, tribuli marini ana. ℥. ii. radicum sacydę. i. cucumeris asinini lib. i. squillæ. ℥. vi. ireos. i. lilii cœlestis. ℥. iii. radicum filicis. ℥. ii. Omnes radices ter uel quater bene lauentur & in pila marmorea bene terantur, olei lentisci lib. iiii. ponantur in dicto oleo, & per dies. viii. permittantur. Nona uero die ad ignem ponantur omnia hæc, & tandiu bulliant, q̄ radices diuidantur: deinde ponātur in sacco exprimendo & colando, & cum colatum fuerit ad ignem ponatur, & cum fuerit debitē fere coctum, intus proiiciantur ceræ albæ unc. v. & liquefacta cera ab igne deponatur, & post infrigidationem reseruetur.

Antidotariū est quodlibet includens diuersas descriptiones medicinarum ad diuersas & uarias passiones, dicitur antidotarium. i. contra uitium datū, & quia contra ægritudines principaliter. Vel aliter antidotarium dicitur. i. contra datum, ab anti q̄ est contra, inde dicitur antidotarium q̄ est liber continēs experimenta contra morbos data.

Tribuli marini sunt quidā fructus nascentes in aqua cornua habentes, & intus habentem quandā medullā ad similitudinē castaneę, & isti gallici pauperes solēt sup pileos suos portare. Botim est duarum specierum domestica & syluestris, domestica est arbor terebinthinæ. Et syluestris lentiscus arbor in montibus nascens: ex cuius semine fit oleum lentisci: & si haberi nō potest, eius loco ponitur olei masticis, uel terebinthina, uel oleū de leuco. i. album, antiquum.

Descriptio. XXII.

VNGVENTVM marciaton: q̄ in usu cōiter habetur Nicolai ut supra habens uirtutes unguēti marciaton suprascripti. ℞. Foliorum lauri lib. iii. rutæ lib. ii. s. amarici. i. maioranæ lib. ii. rorismarini lib. i. s. foliorum myrti lib. i. esbrii. i. floris saluiæ, balsamitæ. i. mentæ aquaticæ, ozimi ana. lib. s. butyri. ℥. v. masticis, storacis calamitæ, medullę ceruinæ, adipis ursi, adipis gallinæ ana. ℥. i. thuris. ℥. ii. s. olei nardini. ℥. i. olei uiridis. s. ex oliuis immaturis lib. vi. & fiat unguentum prout in unguento alio marciaton tibi ostendi.

Oleum uiride est oleum omphacinum. i. oleum oliuarū immaturarum, & dicitur a uirendo, eo quia maiorem uiriditatem habet q̄ cætera olea simplicia.

Descriptio. XXIII.

VNGVENTVM staphisagrię magistrale.

℞. Axungiæ, saponis mollis, staphisagriæ ana. ℥. iiii. olei linosæ. ℥. iii. argenti uiui extincti. ℥. ii. conterantur subtiliter conterēda, & misceantur: ualet hoc unguentū ad interficiendū uermes seu pediculos capitis palpebrarum & inguinum.

Axungia si simpliciter scripta reperiatur, semper de axūgia porcina est intelligendum. Hic utiliter est notandum, q̄ stomachus & hepar non debent aliquo unguento ungi, aut aliquod emplastrum uel cerotum supra eos ponendum est post cibum quia attrahendo calorem a loco digestionis impediret cibi digestionem, & naturam a sua digestione seu operatione diuerteret. Vnguenta emplastra & cerota ut plurimum conseruantur per annum in sua uirtute & bonitate, & non plus, quia elapso anno paulatim humiditas eorum naturalis deperditur, & terrestreitas acquiritur: quare notent apothecarii, & hic cōpletur distinctio octaua quæ fuit unguentorum.

Incipit. IX. distinctio, quæ est de emplastris, & continet. vi. descriptiones. Quarum prima est.

EMPLASTRVM de mellilolo Mesuæ mollificans omnem duritiem quæ fit in stomacho, & hepate, & splene, & omnibus uisceribus.

℞. Melliloti. ℥. vi. florū camæmillæ, fœnugræci, s. seminis, baccarū lauri, radicū althææ, absinthii añ. ʒ. iii. se. apii, coriandri. i. carui agrestis, ireos. s. radicis, cyperi, ameos, spicæ, cassiæ ligneæ, ana. ℥. i. s. sampsuci. i. maioranæ. ʒ. iii. aromatici drach. x. storacis, bdellii, ana. drach. v. terebinthinæ unc. i. s. ficuum pinguium nu. xii. sepi caprini, resinæ ana. ℥. ii. s. ceræ. ℥.

vi. olei sampsuci.i. maioranæ, olei spicæ ana lib. ii. cōficiatur sic. Ex semine fœnugræci, radice althææ & ficuum fiant mucilagines in aqua decoctionis alterius fœnugræci, camæmillæ & melliloti ana quantum sufficit, & de dicta decoctione etiam gummæ præscriptæ dissoluantur. Cætera uero puluerizentur, & additis oleis, cera & adipibus fiat emplastrum. Potes etiā alio mō facere, decoquere radices althææ, & ficus in præscripta decoctione, & post ipsarum perfectam coctionem bene illa pistare, & gummas in decoctione dissoluere: cætera uero pulverizare: deinde cum oleis prædictis ꝙ remansit de decoctione miscere, & his addere, & radices & ficus & gummas dissolutas, & iterum simul tantum bullire ꝙ decoctio consumpta sit: postea adde flores, & leui bullitione bulliant: deinde terebinthina resina colata sepum & cera ponantur & bulliant usq; ad liquefactionem ceræ: deinde ab igne deponantur, & puluis suprascriptarum rerū addatur, & bene omnia misceantur & reseruētur, & hic melior erit modus ꝗ̄ꝗ etiam superior sit bonus.

Ea quæ in emplastris ponuntur non multum sunt conterenda, eo quia uirtus ipsius solum agit in membrum ꝙ tangit, & diu uirtus eius durat. Et debet esse emplastrum grossum quando super locum ægrum ponitur.

Aliqui emperici apothecarii puluerizant semen lauri exteriori corticæ non amoto & male: quare in quocunq; loco ponunt, semper a superiori cortice mundentur.

Cordumeni.i. carui agreste. Sed si haberi non possit, eius loco apponi possunt carui domestici.

Descriptio. II.

EMPLASTRVM Galeni positum a Mesue emendans uitia stomachi, confortans stomachū, & emendans eius uitia q̄ ex frigiditate fiunt, cōfortans digestionē, & appetitum, pectoris, & confortans hepar, & sedans dolorem eorum.

℞. Rosarum. ʒ. xx. foliorum absinthii sicci. ʒ. xv. masticis. ʒ. xx. spicæ indæ. i. spicæ nardi. ℥. x. terantur seu conterantur hæc: deinde accipe ceræ mundæ. ℥. iiii. olei rosa. lib. i. s. dissoluantur duo hæc ad ignem & lauentur post earum coagulationem cū aqua rosa. lauationibus pluribus: deinde iterum dissoluantur: & post congelationem lauentur in uino ueteri, succo cydoniorum & parum aceti: deinde misceantur cum puluere rerum suprascriptarum, & fiat emplastrum.

Modus iste est bonus, sed ego soleo illum lauari facere post prædictas lotiones in uino optimo nigro ut maiorem stypticitatem iterum habeat & confortationem.

Descriptio. III.

EMPLASTRVM diaphœnicon Mesuę est confortatiuum stomachi & hepatis in quibus accidit uehemens debilitas, & uiscerū, quibus accidit lubricitas & mollificatio, & confert ad fluxum uentris, & ad fluxum hepaticum.

℞. Ceræ. ℥. ii. olei nardini, olei rosa. ana. unc. iiii. masticis. ʒ. ii. s. laudani. ʒ. i. puluerizentur puluerizanda, & liquefacta cera cum oleis misceantur, & reducantur ad formam ceroti: deinde accipe dactylorum siccorum nume. xl. tortellarum de seni. ʒ. v. duo hæc fundantur per duos dies in optimo uino nigro subtiliter incisa & tortellę confractæ, carnium cydoniorum coctorum in uino. ℥. i. terantur dactyli contritione ultima, carnes cydoniorum & tortellæ de seni omnia per se: deinde iterum insimul: deinde misceantur cum suprascripto ceroto, & contundantur in mortario donec aggregentur: deinde proiiciantur super ea, olibani absinthii sicci ana. ʒ. ii. s. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes loti, spicæ, achaciæ, galliæ muscatæ, ramich, calami aromatici, ana. ʒ. i. puluerizentur subtiliter hæc: deinde cum aliis rebus misceantur, & conterantur in mortario bene donec omnia commisceātur, & fiant in unum, formam habens emplastri.

Calamus uel calami si simpliciter scriptum reperiatur, de calamo aromatico semper est intelligendum.

Aloes ꝙ ingreditur in emplastris, unguentis & cerotis semp debet esse lotum, cum magis confortatiuum fit, magisq; desiccatiuum, & minus mordicatiuum.

Descriptio. IIII.

EMPLASTRVM de granis lauri Mesuæ conferens ad dolores ex frigiditate factos & uentositate, & proprie ad dolorem uentris & stomachi, & renum, & matricum, & uesicæ, & aliorum uiscerum.

℞. Olibani, masticis, myrrhæ ana. ℥. i. granorum lauri. ℥. ii. cyperi, costi, ana. ℥. s. mellis cocti lib. i. s. conterantur omnia præscripta, & reducantur cum melle ad formam emplastri, & si uis emplastrum ualere in hydropisi, his præscriptis omnibus addas cyperi. ℥. i. s. stercoris caprarum, uel uaccarum sicci puluerizati. ℥. vii. s. ꝙ est ad pondus omnium, mellis li. ii. est enim multum conueniens, ut a Mesue uideri potest eo loco.

Ad faciendū emplastrū cū melle, p ol li. i. mellis dare debes ℥. iiii. specierum cribellatarum si debitam formā habere debet.

Mel in emplastris nullo modo coquendum est, eo ꝗa coctura multum tenax ipsum facit: ideo ponatur in eis crudum.

Descriptio. V.

EMPLASTRVM Montagnanæ: contra fluxum ꝙ in usu est, ualens in oībus fluxibus antiquis diarriis, & ex eo calido totū mpracha sexto oris stomachi usq; ad ilia & femur.

℞. Eupatorii. M. i. squinanti. M. ii. spicæ indæ quartam partē. M. anitus, masticis, macis ana. unc. s. ligni aloes. ʒ. iii. myrobalanorum emblicorum, chebulorum assatorum ana. unc. i. boli armeni, lapidis hematitis, terræ sigillatæ ana. ʒ. vii. seminum coriandrorum præparatorum unc. i. s. spodii. ʒ. ii. rosarum. ℥. i. farinæ hordei. ℥. ii. specierum triasandalorum sine camphora. ℥. s. scoriæ ferri præparatæ. ʒ. i. olei masticis, olei myrtillorum ana lib. i. s. contundatur subtiliter eupatorium. Cætera uero puluerizentur, & fiat emplastrum in bona forma. Mirabiliter enim ualet in fluxu uentris.

Camphoram non iussit apponi speciebus triasandalorum sile in emplastro intrantibus propter intensam ipsius frigiditatem. Intestina enim sunt debilis caloris, nec multū frigida sunt apponenda circa ea regulariter operando.

Descriptio. VI.

EMPLASTRVM de crusta panis Montagnanæ, ualet in uomitu puerorum, & in non potentibus cibum retinere, multum in usu est: ꝙ actu calidum in omni uomitu sedat eum in media hora.

℞. Masticis, mentæ, spodii, corallorum rubeorum, sandalorum alborum, sandalorum, rubeorum ana. ʒ. i. crustæ panis assi & infusi in aceto per mediam horam. ℥. ii. olei masticis, olei cydoniorum ana. ℥. i. farinæ hordei. ℥. i. s. conteratur subtilissime panis. Cętera puluerizētur: deīde misceāt, & fiat emplm̄ sine igne.

Vtiliter hic est notandum ꝙ membris principalibus & maxime cordi & stomacho nullo modo apponenda sunt frigida actu, q̄uis potentialiter, uirtualiter frigida sint: sed aliq̄liter sunt tepefacienda, & proprie pueris: quare bene notetur hic ut q̄ant instruere medicamenta accipientes, quia quando domini medici inaduertenter non explicant de forma approximationis, doctus apothecarius supplere potest. Et his emplastrorū communium distinctio completur quę fuit. ix. distinctio.

Incipit distinctio. X. quæ est de cerotis, & continet. ix. descriptiones. Quarum prima est.

CEROTVM diachylon magnum Mes. quod ab eo appellatur emplastrum, uerum quia communiter fit ad formam ceroti: ideo in eorum summa ponam, expertum ad resolutionem, & ad maturationē omnis duritiei.

℞. Lithargyrii mundi triti & cribel. lib. i. olei irini, olei camæmil. olei anethi ana, ℥. viii. mucilaginis secundum lini, mucilaginis. f. fœnugræci, mucilaginis radicum althææ, mucilaginis ficuū pinguium, mucilaginis passularum, succi ireos, succi squillæ, hyssopi humidæ, glutinis alzanach ana. ʒ. xii. s. terebinthinę. ℥. iii. resinæ pini, ceræ citrinæ, ana. ℥. ii. confice hoc modo. Accipe lithargyrium & suprascripta olea, & diu in mortario lapideo cum pistello ferreo conquassentur, & elaboretur in eorū cōquassatione per mediā horā saltē: deinde bulliāt super ignē cū facilitate semp, & incessanter agitādo cū spatula, donec coaguletur lithargyrium: tunc deponantur ab igne, & permittantur infrigidari: deinde accipe mucilagines, gluten, succum & hyssopū, & terebinthinā, & inter eos aliquali ebullitione bulliant: deinde in mortario cum lithargyrio & oleis prædicta ponantur, & cum pistello tantum conquassentur, donec condecēs fiat eorum permixtio.

Tunc iterū omnia reponātur super ignem, & cera addita tātum

tum coquantur, ꝙ ad debitam formam ueniāt. s. ꝙ habeant solidiorem coctionem quam habere debeat unguentum, & nihil ultra ne aduratur.

Sunt qui male scribunt & proferunt hanc cōpositionē, & dicunt diaquilon & male, debet enim scribi diachylon .i. cōpositio facta cum succis & mucilaginibus qui sunt sicut succus. Nā chylus .i. succus.

De alzanach inter doctores magna est controuersia: qdā dicunt ꝙ est mucilago radicis enulæ, & hoc satis consonū est: eo qa est mollificatiua & resolutiua. Alii dicunt ꝙ est mucilago radicis althææ, & scribunt alzanach. Nec hoc remotū est a consonantia, cū & illa sit mollificatiua, resolutiua, & maturatiua. Nonnulli alii dicūt ꝙ est mucilago radicis aristolochiæ, & hoc ēt de apparentia habet, cū & illa ualeat in resoluendis apostematib⁹ & in extrahendo ossa fracta, & scribunt alcanach. Sunt & alii dicentes ꝙ est collapiscis: qa Mattheus syl. dicit ꝙ alchanach est nomen cuiusdā piscis, & alibi, ꝙ est spēs cuiusdā piscis, & alibi ꝙ est quoddā genus piscis: q uero colla sit remanet indecisum, & nisi cōpositū hoc haberet in se attractionē potentē, sane magis adhærerem secundæ opinioni & dimitterem hanc collam: Sed qa medici cōpositionem hanc attractiuā dicunt, ut experimento iā comprobatū est, & extractio nō fit nisi mediante hac colla igitur poni facere potes collā piscis dissoluēdo illā prius in aqua, & hoc idē faciunt cōmuniter practicātes in apothecis.

Descriptio. II.

DIACHYLON minus Mesuæ: cuius iuuamentum est ad apostemata dura, & ad duritiem hepatis, & splenis, & stomachi & ad omnem duritiem, & scrophulas excorticatiuas, & in omni fluxu hepatico & proprie cum emplastratur.

Puluis radicis ireos. ℥ .i. Accipe ergo lithargyrium & pulue. ireos, & diu in mortario agitentur, & ut supra tibi ostendi in alio facias. Commemorando ꝙ coctio fit media inter unguentum & cerotum.

In omni cōpone in qua intrant lithargyrium & mucilagines post coctionem lithargyrii cū oleo, anteq̄ mucilagines ponantur, semp debemus expectare infrigidationē uel saltem tepefactionē olei in quo est lithargyrium. Si enim ipsis feruentibus apponerentur mucilagines, adeo excresceret super captum ꝙ maior pars in ignem perderetur. Et hoc sæpe uidi contingere famulis apothecarioꝝ non expertis: & tunc iudicabā illos indoctos huius artis, & qui se magistros esse dicebant, ineptissimi discipuli esse comperiebantur.

Descriptio. III.

CEROTVM pro renibus meo ingenio repertū: utile atq; mirabile ad prohibendum aborsum in muliere prægnante: uidi de ea utilia experimenta, & maxime in illustrissima nūc quōdam comitissa Brixiæ in partibus ultramontanis uxore illustrissimi Philippi domini de Sabaudia quæ habuit duos aborsus: approximato ceroto, aliquo tpe portauit. Et illo semel relicto iterū ad aborsum uenit. In multisq; aliis matronis & mulieribus, illum composui dum Illustrissimæ suæ dominationi seruirem. anno. 1480.

℞. Masticis electi unc. i. laudani. ʒ. vi. ceræ citrinæ unc. s. bistortæ, nucum cupressi, hypoquistidos, achaciæ, sanguinis dra. rosarum rubeaꝝ, corallorū rubeorum, sandal. mentæ siccæ, seminū coriandrorum præparatorū, gallitæ mu. terræ sigillatæ, ana. ʒ. ii. olei oliuarum incompletarum lib. iii. puluerizentur pulnerizanda, & fiat cerotum in bona forma, ꝙ si tenax non est, addatur parum terebinthinæ.

Cerotum dicitur a cera, quia omne cerotum recipit cerā, uel aliqd loco ceræ, & est quoddam mediū inter unguentū, & emplastrum, spissius unguento, & liquabilibus emplastro.

Descriptio. IIII.

CEROTVM de gummis Mesuæ.

℞. Galbani. ℥ .i. armoniaci. ℥ .ii. uiridis æris. ʒ .ii. aristo. longæ, aristo. rotundæ, thuris, opopanaci, masticis, ceræ ana. unc. i. olei oliuarum unc. viii. lithargyrii aur. lib. i. s. myrrhæ unc. i. bdellii unc. ii. lapidis calamitæ, lapidis hemathitis, ana. ʒ. i. puluerizentur puluerizanda, & gummæ in aceto dissoluantur, & fiat cerotum in bona forma.

Lithargyrium si simpliciter scriptum reperiatur, de lithargyrio auri intelligatur, qq̄ Circa instans aliter sentiat, dicit enim ꝙ lithargyrium. s. fæx stanni in usu est, & cōiter eo utimur, & fit p excoctionem, cum sit stannū ex uena terræ, & hoc uerum est ꝙ eo uti debemus qñ intendimus multum infrigidare.

Descriptio. V.

CEROTVM de laudano magistrale mirabilis iuuamenti pro stomacho infrigidato, & debilitato: confortās uirtutē digestiuam, & ualens in passionibus frigidis eius, & remouens dolores factos a uentositate digestiua.

℞. Mentæ, rosaꝝ, absin. lig. aloes, masticis, cinnamomi, spicæ nardi, myrtilloꝝ ana. ʒ. iii. garyophyl. galangæ, nucis mu. macis, zingib. galliæ mu. costi ana. ʒ. ii. s. cypi, calami aro. olibani, aloes, myrrhæ, coralloꝝ, rubeo. ana. ʒ. i. zedoariæ, terræ sigil. abrotani, centonici, centaureæ maioris ana. ʒ. i. s. laudani boni. ℥ .ix. ceræ citrinæ li. ii. terebin. ℥. viii. liquefiant cera, terebinthina, & laudanū simul: deinde suprascriptæ aliæ species apponantur.

Aliqñ scriptū reperies mentæ siccæ, & absinthii sicci, & aliqñ mentæ & absinthii simplr, qreret aliqs qd in diuersitate dicta est faciendū. Ideo in hoc dico ꝙ autores semp intelligunt de ipsis siccis qūis aliqñ non exprimant, & aliqñ sic, & ꝓpter expressionē uolūt postmodū te intelligere de siccis, & ideo expresserūt in aliqbus mentæ uel absinthii sicci id ꝙ uolunt ꝙ tu in cæteris intelligas. Nā quādo uolunt dictarum humiditatem herbarū, dicunt succi absinthii uel succi mentæ: quare bene nota.

Descriptio. VI.

CEROTVM pro crepatis. Gentilis in suis consiliis, consilio primo: preciosissimū & expertū, ꝙ in usu est, & est consolidatiuū dydimi dilatati per quem intestina descendunt ad osseū siue bursam testiculorum.

℞. Picis liqdæ, colophoniæ, ceræ, aristo. lon. aristo. rotun. uermiū terrestriū, aloes ana. ℥ .iiii. lithargyrii, armoniaci, opopanaci, galbani, masticis, bdellii, sumach ana. ℥ .i. terebinthinæ, serapini, consolidæ, maioris, consolidæ mino. ana. ℥. i. uisci quercini, lapidis hemathitis, olibani, gypsi, myrrhæ, thuris ana. ℥ .s. gallarum, nucū cupressi, boli ar. hypoqstidos, mūmiæ ana. ℥. vi. sanguinis draco. unc. vii. sanguinis humani li. ii. confice sic: accipe pellē arietis cum pilis inde remotis, coquatur in aqua tandiu donec tota liquefiat, & postea permitte aquā infrigidare & residere: deinde accipe spēs bene tritas & cribellatas & gūmas, prius tamen dissoluātur in aceto fortissimo, quæ dissolutæ sanguine commisceantur: & hæc omnia permisce in colatura aq̄ arietis pellis in cacabo, & fac ut simul bulliant donec ad ingredinem & formam ceroti ueniant & utere.

Sanguis humanus debet extrahi ab homine sano sanguineæ complexionis, & post extractionem debet in ceroto ilico poni eo quia longa ipsius extractio corruptionem inducit. Aliqui uolunt ꝙ prius exiccetur.

Descriptio. VII.

CEROTVM pro costis magistrale: ualens proprie ad dolorē pectoris ex frigiditate, mollificās & sanās loca infrigidata.

℞. Masticis, galbani, opopanaci, serapini, armoniaci, thuris, picis naualis, hyssopi humidæ, ana. unc. ii. terebinthinæ, ceræ, absinthii, fœnugræci. s. seminis, camæmillæ ana. unc. i. croci unc. s. mucilaginis fœnugræci, mucilaginis seminis lini, mucilaginis althææ, ana. ℥ .ii. s. misce, & ex his fiat cerotū dissoluēdo prius gūmas in aq̄ decoctionis althææ, fœnugræci & seminis lini, pulerizando etiā puluerizanda, reducatur ad formam ceroti.

Camæmillæ si simpliciter scripta in compositis reperiatur, semper de flore est intelligendum.

Mucilago althææ si simpliciter scribātur uel scriptū reperiatur, de radice facienda est ut doctores uolunt.

Descriptio. VIII.

CEROTVM oxycrocii Nic. magno antidotario, ex aceto & croco nomen habet, ualet præcipue ad fracturas ossiū, & ad mēbra, q̄ dolore aliquo affliguntur, & apostemata dura ī quacunq; parte corporis fuerint remollit & dissoluit.

℞. Croci, picis, colophoniæ, ceræ ana. ℥ .iiii. terebin. galbani, armoniaci, myrrhæ, olibani, aloes: aliq textus nō habent aloē, masticis, ana. ℥ .i. ʒ. iii. conficiantur sic. Galbanū & armoniacū aliqūtulū contusa ponātur in sufficienti q̄titate aceti p noctē: mane uero ponātur ad ignē usq; ad liqfactionē dimittēdo: post liqfactionem colentur, & iterū decoquantur donec acetum cōsumetur, & tunc addatur picis naualis liquefactæ & colatæ, cera, co-

lophonia & terebinthina, & interuallo facto ponatur maſtix, olibanum, myrrha, & aloes ſemper cum ſpatula agitando. Ad ultimum cum coctum fuerit in aqua frigida funde, & extracto ab aqua manibus exprimatur ut tota aqua exeat. Et ſuper marmor unctum oleo laurino puluere croci ſuperpoſito malaxetur. Et factis magdaleonibus reſeruetur.

De croco hoc in ceroto a uariis diuerſimode ponitur: quidam poſt perfectam coctionem ceroti, & poſtq̃ amotum eſt ab igne. Crocum intus ponunt, & cũ aliis rebus bene incorporãt & modus iſte magis a doctoribus laudatur. Alii uero ſupradicto modo faciunt nec inutilis eſt.

Deſcriptio. IX.

CEROTVM de mucilaginibus magiſtrale: lenitiuũ & mollificatiuum omnis duritiei.

℞. Mucilaginis althææ, mucilaginis fœnugræci, mucilaginis ſeminis lini ana. ℥. vi. bdelli, armoniaci, opopanaci, ana. ℥. ii. olei de lilio, fæcis olei linoſæ, ana. ℥. iii. lithargyrii, terebinthinæ, ana. ℥. iiii. ſtoracis. ℥. ii. picis naualis unc. iiii. ceræ nouæ li. ii. medullæ bouis, uel ſepi caſtrati unc. iii. puluerizentur puluerizanda, & ex his fiat cerotum in bona forma.

Nota ꝙ quando ſtorax ſimpliciter reperitur, de calamita eſt intelligendum, cũ melior ſit aliis ſpẽbus. Nã calamita idẽ eſt ꝙ bona gutta, a calos ꝙ eſt bonũ, & mitos ꝙ eſt gutta. Et hic cõpletur decima diſtictio q̃ fuit de cerotis in uſu exiſtentibus.

Incipit XI. diſtinctio, quæ eſt de oleis, & continet. xxx. deſcriptiones. Quarum prima eſt.

OLEVM ſpicæ Meſ. ſeu nardinum, & eſt ſecunda deſcriptio, multorum iuuamentorum, & ꝓprie ad omnes ægritudines frigiditatis & uentoſitatis, & proprie neruorum, ſtomachi, hepatis, ſplenis, renum ueſicę, & matricis, & confert dolori auris uentoſo, & dolori capitis, et hemicraniæ ſecundum oẽm formam adminiſtrationis.

℞. Spicæ indæ unc. iii. ſampſuci. i. maioranę unc. ii. xyloaloes. i. ligni aloes, enulæ. ſ. radicis, folii indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſquinanti, cordumeni. i. carui agreſtis añ. unc. s. confrangantur omnia groſſo modo, & fundantur ſuper ea uini & aquæ ana tantum ꝙ prædictæ res cooperiantur, olei ſiſamini lib. vi. decoq̃tur in duplici uaſe per horas ſex lento igne deĩde ſine colatura, olã ĩ uaſe reponãtur & obturetur os uaſis,

Oleum oliuaꝝ eſt materia omniũ oleoꝝ, & de nominatione olei habetur, & intelligitur de oleo oliuaꝝ & nõ de alio oleo.

Compoſitio huius olei eſt præcioſiſſima. Sed raro fit propter penuriam folii ueri. Et propter auaritiam emptorum nolentium debitum precium ſoluere.

Oleum ſiſaminum non fit, quia grana ſiſami nõ reperiuntur apud nos, ſed loco ipſius accipi poteſt oleũ amygdalarum dulcium, uel illud quod inferius deſcribetur.

Deſcriptio. II.

OLEVM ſpicæ magiſtrale: & hoc cõmuniter fit, & ſupplet uicẽ ſuperius ꝙ propter penuriam folii ueri non fit.

℞. Spicæ nardi. ℥. ii. ſpicæ celticæ. ℥. i. ſtœchados unc. s. maloca unc. s. nucis muſ. cinnamomi, ana. ʒ. vi. maſticis. ʒ. ii. calami aromatici, croci ana ʒ. s. ſucci ſaluiæ, uini optimi, aquæ fontis, ana. unc. vi. olei communis lib. vi. confrangantur omnia ſimiliter, & coquantur in duplici uaſe lento igne uſq; ad conſumptionem uini, aquæ & ſucci: deinde reſeruetur.

Omnia olea debent coqui in duplici uaſe & lento igne, eo quia oleum faciliter eſt reſolubile, & magno calore inflammaretur, & uirtus deperderetur: ideo doctores uolunt & iuſſerunt hanc decoctionem. Modus autem tritus eſt. Sed ſi artificiale uas ad hoc non haberemus, poſſemus accipere urceum petræ uel ſtanni coopertum, & in eo oleum & alia ponere: deinde dictũ urceum infundere in cacabo aquæ pleno, & ſub eo ignẽ facere & ex ebullitione aquę, oleum ꝙ aquam non tangit decoqueretur: & hic eſt modus optimus.

Dicitur oleum ſpicæ & ſpica in eo intrante, eo quia ſpica eſt baſis in oleo.

Deſcriptio. III.

OLEVM ſiſaminum magiſtrale: quod fit quando haberi nõ poteſt oleum de granis ſiſami, tamen ſi haberi poſſent melius eſſet: modus compoſitionis eius eſſet, ſicut olei de amygdalis, & eius iuuamenta ſunt, quia impinguat, & addit in ſpermate, et lenit duritiès, & aſperitates, & clarificat uocem, & lenit guttur, & eſt materia multorum oleorum.

℞. Muſci. ʒ. i. ligni aloes. ʒ. s. nucis muſcatę, garyophyllorum, macis, ſpicæ, cardamomi. ſ. maioris & minoris, galliæ muſca. cubebæ, calami aromatici, ana. ℈. i. olei communis lib. i. bulliãt in duplici uaſe, & reponantur.

Iſtud oleum ingreditur in multis medicinis, & quia ad nos non affertur: q̃q̃ multi & falſe dicant ꝙ uerum apportatur, hãc compoſitionem loco ipſius ſolent medici diſpenſare quæ in uirtute eſt ipſius. Et ſi hanc non nis facere & aliud habere non potes, ipſorum loco accipies oleum amygdalarum dulcium, ꝙ in uirtute eſt illius, ut omnis medicorum tenet ſchola, ſed recens eſſe debet non rancidum.

Deſcriptio. IIII.

OLEVM cydoniorum Meſ. ſtomachum & membra nutritionis confortans, & neruos quibus accidit laxitas, & prohibet multitudinem ſudoris.

℞. Carnium cydoniorum tritorum cum cortice ſuo quibus media accidit maturatio, ſucci cydoniorũ cum cortice incomplete maturatorum ana. unc. vi. olei ex oliuis immaturis lib. iii. tria hæc ponantur in uaſe uitreo, & ſoli exponantur per dies. xv. uaſe obturato: deinde coquantur in duplici uaſe per horas q̃tuor: deinde colentur cum pecia exprimendo, & colaturæ iterum addantur cydonia, & ſuccus eorum quantitate ſupraſcripta. Et ſoli per tantum tempus dimittantur: deinde in duplici uaſe, ut ſupra coquantur: deinde exprimantur. Et iterum tertio & cydonia & ſuccus colaturæ addantur, & ſoli exponantur, & tempore dicto iterum dimittantur: poſtea ultime coquãtur, et coletur & reſeruetur.

Si oleum de oliuis immaturis haberis nõ poſſet loco ipſius accipi poteſt oleum cõpletum, & ter uel quater lauari poteſt ĩ aqua, & ita aliqualiter ad uirtutem olei incompleti approximabitur. Modus lauandi poſitus eſt ſupra.

Deſcriptio. V.

OLEVM maſticis Meſuæ ſecundum: quod in uſu eſt confortans ſtomachum, neruos, hepar & iuncturas: & lenit apoſtemata dura, & ſedat dolores.

℞. Olei roſ. lib. i. maſticis unc. iii. uini boni unc. iiii. & in alio unc. viii. decoquantur omnia in duplici uaſe uſq; ad conſumptionem uini & reſeruetur.

Vinum cum quo fieri debet illud oleum debet eſſe uinũ rubeum, eo quia magis ſtypticum & confortatiuum eſt.

Deſcriptio. VI.

OLEVM liliorum compoſitum ſecundum Meſ. in uſu eſt: ſeparatiuum dolorum qui fiunt a frigiditate, & confert dolori pectoris, dolori matricum & frigiditati eius, & calefacit renes, & ueſicam, & confert colicæ.

℞. Folii liliorum alborum unc. ix. maſticis, calami aromatici, coſti, carpobalſami ana. unc. i. garyophyllo. cinnamomi ana. unc. s. croci. ʒ. iii. omnia groſſo modo conterantur & proiiciantur ſuper eis lib. ii. aquæ foliis liliorum remotis & dimittatur ꝑ diem ac noctẽ: poſtea omnia ſimul bulliant tribus uel quatuor ebullitionibus: deinde pone olei oliuarum uel ſiſamini ſuper ea lib. ii. de tribus ebullitionibus iterum bulliant: deinde ponãtur in uaſe uitreo cum foliis liliorum, & dimitte in ſole per dies xl. deinde cola & adminiſtra. Iſtud oleum quandoq; fit ex lilio cœleſti. ſ. ireos, & tunc illud eſt magis reſolutiuum, calefactiuum, penetratiuũ. Factum uero ex lilio albo eſt magis ſedatiuũ & lenitiuum, & maturatiuum.

Deſcriptio. VII.

OLEVM coſtinũ Meſ. neruos & lacertos calefaciens & aperiens oppilationes eoꝝ, & confortãs oĩa mẽbra neruoſa, & cõfert ſtomacho & hepati, & confortat capillos ꝓhibens caniciẽ & faciens colorem & odorem corporis bonum.

℞. Coſti amari, ℥. ii. caſiæ ligneæ. ℥. i. ſummitatum maioranę ℥. viii. uini odoriferi li. ii. confrangantur oĩa prædicta, & infundantur in uino ꝑ noctes duas: deinde accipe, olei ſiſamini li. iii. decoquantur oĩa in duplici uaſe per horas ſex & reſerua.

Hic nota ꝙ autor dicit coſti amari, ex his uerbis poſſet quis credere ꝙ ſit aliud coſtũ: igitur intelligas ex ſuis dictis ꝙ te inſtruit ꝙ nõ accipias de adulterato, ſed de naturali ꝙ amaꝝ eſt, & cum his etiã nota quæ ſupra de coſto tibi dixi.

Deſcri-

Descriptio. VIII.

OLEUM uulpinum Mesuæ: & est medicamen nobile ultimum ad arthriticam & podagram & dolorem renũ & dorsi.

℞. Vulpem integram, cuius interiora sint euulsa, & pone in uase, & funde super ipsam aquæ fontium & aquæ marinæ ana kist. i. idest li. i. s. olei antiqui clari, kist. ii. s. idest lib. iii. ℥. ix. Et simul omnia decoquantur lento igne cum sale. ℥. iii. & coquantur lento igne cum sale. ℥. iii. & coquantur usq; ad aquæ consumptionem: deinde permuta in alio uase, & proiice super ipsa, anethi, alhasce. i. thymum ana lib. i. & funde super ea aquæ dulcis decoctionis prædictarum herbarum lib. ii. & decoque sicut prius usque ad aquæ consumptionem, & carnis ab ossibus & neruis separationem: deinde colentur omnia fortiter exprimendo & reseruetur.

De aqua marina. Nam si illam habere non potes loco eius apponas aquam bene salitam, & cum hoc ꝙ bene salita sit iterum quantitatem salis in receptis descriptam apponas. Aqua marina ante quartum diem putre fit & fœtet. Sed ad eam conseruandum per mensem ponatur seu misceatur cum ea parum aquæ uitæ: aqua enim uitæ est bona conseruatrix: eo quia resistit contra omnem putrefactionem. Et ultra hoc conseruat encaustrum ne a magno frigore congeletur, ut sæpe ego expertus sum hoc incidenter.

Sal si simpliciter scribatur uel scriptum reperiatur semp̃ de usuali & communi intelligatur.

Kist enim idem est ꝙ li. i. s. uel cotilæ duæ. Et cotila est. ℥. ix. ut uolunt doctores.

Descriptio. IX.

OLEUM scorpionum secundũ Mesue: ꝙ lapidem in renibus & uesica frangit & expellit eum, & ꝓpue in renibus, fermore, & super collum uesicæ inunctũ & iniectum per uirgam.

℞. Aristolochiæ rotun. gentianæ, cyperi, corticũ, radicis, cappari, ana. ℥. i. funde super ea grosso modo confracta, olei amygdalarum amararum kist. i. idest libr. i. s. & pone in sole uiginti diebus stringendo orificium uasis: deinde proiice sup̃ ea scorpiones. xv. & iterum stringe orificium uasis, & dimitte in sole p̃ dies. xxx. deinde coletur & reponatur.

Istud oleum q̃q; Mesue iubeat absq; coctione illud facere: tamen ut uirtus istarum reꝝ in oleo melius transeat laudarem ꝙ anteq̃ soli exponerentur cum oleo ad ignẽ tribus uel quatuor ebullitionibus & plus bullirent, eo quia in eo sunt multa de decoctione multum sustinentia.

Descriptio. X.

OLEUM irinum Mesuæ abstersiuum, resolutiuum, maturatiuum, & sedatiuum doloꝝ frigidorũ, subtiliatiuum & maturatiuum materierum in pectore & pulmone existentium, & cõfert doloribus iuncturarum, & lenit durities earũ, & apostemata dura & scrophulas, & confert dolori & frigiditati matricis, & spasmo, & dolori auris, & fœtori narium.

℞. Radicum ireos. ℥. ii. floris eius. ℥. iii. aquæ decoctionis radicum eius lib. i. olei oliuarum lib. ii. bulliant in duplici uase usq; ad aquæ consumptionem: deinde cola, & permuta radices & flores, & aq̃ decoctionis, & hoc bis fiat, deinde cola & reserua.

Oleum istud est illud quod intrat in unguento arthanitę Mesue supra descripto.

Descriptio. XI.

OLEUM de capparibus magistrale: conueniens & approbatum in duritiebus splenis.

℞. Corticum radicum capparorum. ℥. i. seminis agni casti, scolopendriæ, cyperi, tamarisci, ana. ʒ. ii. rutæ. ʒ. i. olei oliuarum lib. i. aceti, uini optimi ana. ℥. ii. misce, & confrangantur omnia grosso modo: & coquantur in duplici uase usq; ad consumptionem uini & aceti: deinde colentur & repone.

Multę aliæ descriptiones huius olei reperiuntur a doctoribus descriptæ, sed ista melior est, & longa experientia ꝓbata.

Descriptio. XII.

OLEUM myrtillorum Ioannis de sancto amando, stomachum, cor, & neruos confortans.

℞. Myrtillorum libr. i. confrangantur, uini optimi libr. iii. olei communis lib. ii. misce, & simul bulliant in duplici uase usq; ad cõsumptionẽ uini, deinde colentur. Et iteꝝ myrtilli & uinũ secundũ eandẽ q̃titatẽ cũ dicto oleo ad coquendum ponãtur & iterum tertio fiat: deinde coletur & reseruetur.

In hoc oleo apponi debet uinum rubeum ut adiuuentur in stypticitate & melius sit. Non fit illud Mesue, quia succus myrtilloꝝ ad nos non portatur, ꝙ si haberi posset modus faciendi est, sicut olei cydoniorum, ut supra ostensum est: quare &c.

Descriptio. XIII.

OLEUM rosatum Mes. & est primus modus confortatiuũ, resolutiuum conuenienter, lenitiuum, & sedatiuum. Rude uero est extinctiuum inflammationum, & confortatiuum, & aggregatiuum, & prohibitiuum cursuum. Et differt completum a rudi: quoniam materia completi est oleum ex oliuis completis, & folia rosarum completarum. Materia autem rudis est: ex oliuis quibus nondum accidit maturatio, & ex foliis rosarum non completarum.

℞. Olei oliuarum non completæ maturitatis, uel oleum oliuarum completarum lib. i. lauetur lauationibus pluribus cum aqua fontium, rosarum rubearum completarum recentiũ contusarum. ℥. iiii. infundantur in præscripto oleo loto, & reconde in uase uitreo, & obtura os eius, & expone soli per dies. vii. deinde coq; in uase duplici per horas tres: deinde fac permutationem rosarum recentium contusarum: premas fortiter manibus exprimendo, & soli exponas per dies septem: deinde coque in duplici uase per horas tres: & iterum cola manibus exprimendo, fac denuo & tertio permutationem rosarum, ut supra: & ultimo proiice super eas aquæ infusionis rosaꝝ: q̃ tradidimus in cap. de syrupo ex infusione rosaꝝ lib. i. & stringe orificium uasis, & dimitte in sole per dies. xl. deinde cola exprimẽdo: & abiicias rosas, & iterum soli exponas, & permittas usque quo aqua sit consumpta & reserua.

Aqua īfusionis q̃ intrat in hoc oleo, fit quẽadmodũ tibi ostẽdi supra tractatu syrupoꝝ de infusione rosaꝝ ꝓ syrupo rosa.

Descriptio. XIIII.

OLEUM rosatũ Mesuæ secundum: habẽs uirtutem superioris, efficitur tamen aliqualiter solutiuum uirtute succi.

℞. Succi rosarum, aquæ infusionis rosarum, ana li. i. s. olei loti, ut supra lib. iii. foliorum rosarum contusarum lib. i. reconde in uase uitreo, & expone soli per dies septem sicut in anteriori diximus: deinde coquantur in duplici uase per horas tres, postea colentur manibus exprimendo: deinde adde iterum suprascriptam quantitatem rosarum, succi & infusionis, & facias ut supra ponendo in sole & decoquendo tempore dicto: deinde cola, ultimo uero oleum solum cum succo rosarum & aqua infusionis earum in dosi præscripta recondantur in uase, & exponatur soli per dies. xl deinde reseruetur.

Isto mõ raro fit: sed hoc modo oleũ factũ est solutiuum, & est illud de quo intelligit Aui. quando dixit secundo libro capitulum de rosis, ꝙ oleum rosatum soluit uentrem.

Nota ꝙ rosæ ex quibus fit oleum rosatum & syrupus rosatus &c. necessario colligendæ sunt in mẽse Aprilis uel Maii et in umbra exiccandæ, quæ exiccandæ sunt.

Descriptio. XV.

OLEUM camæmillæ Mes. benedictum, expertorum iuuamentorum, sedatiuum dolorum, & resolutiuum, & est in eo ꝓhibitio cursus materierum propter stypticitatem eius modicã, & cõfortat neruos, & neruosa oia, & confert doloribus eoꝝ.

℞. Olei oliuaꝝ completæ maturitatis lib. i. florum camæmillæ. ℥. iiii. infundantur in dicto oleo, & soli exponantur per dies tres: deinde in duplici uase coquantur per horas tres: deinde colentur manibus comprimendo, & hoc fiat ter semper flores permutando: deinde ultimo adde dictã quãtitatẽ florum aquæ infusionis, florum camæmillæ li. i. & pone in uase uitreo, & obturetur orificium uasis, & exponatur soli per dies. xl. deinde cola manibus cõprimendo, & flores abiicias, & colatura iteꝝ soli exponatur, & permittatur usquequo aqua tota sit consumpta.

Infusio florum camæmi. fit eodẽ modo quo fit infusio rosarum accipiendo flores camæmillæ loco rosarum, & secundũ eandem quantitatem & aquæ & florum.

Descriptio. XVI.

OLEUM uiolaꝝ Mes. īflãmatiões sedãs ubicũq; sint, & lenit asp̃itates pectoris & pulmõis, et sedat apostẽata cal. & pleuresi.

℞. Olei oliuarum immaturarum libr. i. uiolarum. ℥. iiii. secundum uiridium contusaꝝ, reponantur in uase uitreo, & soli

expotiantur per dies.vii.deinde bulliant in duplici uase per horas tres:postea colentur manibus cõprimendo,& hoc fiat bis, semper nouas uiolas mutando,soli exponendo,& decoquendo ut supra. Vltimo uero colaturæ adde uiolas nouas quantitatem dictam,& super his adde aquę infusionis uiola℞ lib.i. & stringe orificium uasis,& expone soli per dies.xl. deinde cola manibus exprimẽdo,& ite℞ in dicto uase exponatur, dimittatur & permittatur usquequo aqua consumpta sit.

Infusio uiola℞ debet fieri ut supra ostendi in syrupo uiolato ex infusione. Accipitur igitur de illa aqua & fit istud oleum.

Descriptio. X V I I.

O L E V M de anetho Mes. sedatiuum dolorum, resolutiuum prouocatiuũ sudoris, coferens rigori febris, inuncta spina, prouocans somnum,& confert dolori capitis.

℞. Olei oliuarum lib.i.florum anethi unc.iiii. reponantur in uase uitreo,& decoquantur ut in superiore tibi dixi ter permutando flores,& ter decoquendo ut supra : ultimo adde aquæ infusionis anethi lib.i.& soli exponas per tempus tibi in superiori dictum,& omnia facias de isto, quemadmodum de alio superiori monstraui.

Modus infusionis florum anethi est ut infusio rosarũ & uiolarum nec plus nec minus, nisi ꝙ loco uiolarum uel rosarum ponitur anethum.

Descriptio. X V I I I.

O L E V M liliorum simplex Mesuæ:habens uirtutem compositi superioris,est enim fortioris uirtutis & operationis q̃ oleum camæmillinum.

℞. Olei oliua℞ lib.i.flo℞ lilio℞ albo℞ unc.iiii. reponantur in uase uitreo,& soli exponantur,& modo eo facias ac de decoctione & de permutatione flo℞ & coctione & de aqua infusionis:quemadmodum fecisti in oleo camæmillino & anethino nec addendo nec diminuendo , pręter q̃ oportet ꝙ citrinitas eorum tota abiiciatur.

Infusionis modus flo℞ lilio℞ albo℞ est ut infusio rosa℞ & uiola℞:accipiendo duntaxat folia florum liliorum alborum.

Descriptio. X I X.

O L E V M sambucinum Mesuæ,leniens & mundificans cutim,& confert doloribus neruorum,& confortat eos.

℞. Olei lib.i.florum sambuci in mense Maii collecti unc.iiii. facias etiã de isto,eo modo quo fit oleum camæmillinum,anethinum,lilio℞ in omnibus tam de permutatione q̃ de decoctione & soli expositione & infusionis additione.

Modus infusionis flo℞ sambuci fit ut infusio præscripto℞ florum ut rosarum & uiolarum &c.

Insup nota ꝙ oẽs præscripti flores debẽt ẽe uirides,& de ipsis uiridib. ẽ intelligẽdũ. Ideo semel in anno fieri possũt & nõ plus.

Descriptio. X X.

O L E V M rutæ Mesuæ:renes,uesicã,& matricem calefaciẽs, & confert doloribus eorum,& dolori laterum.

℞. Foliorum rutæ,succi earum ana unc.iii.olei oliuarum incompletarum lib.iii.tria hæc reponantur in uase uitreo stricti orificii,& obturetur os eius,& soli per dies.xv.exponantur:deinde per horas quatuor in duplici uase coquantur: postea colentur fortiter manibus cõprimendo,& secundo & tertio hoc reiteretur:demũ decoquatur,per tempus ut supra feruetur.

De oleo nota ꝙ aliud est nouum,aliud est uetus,illud quod est nouum,calefacit calefactione temperata & humectat:uetus uero est calidum magis: magisq́, resolubile . Igitur cum olea temperata facere uis uel parum calida:oleum nouum accipere debes. Cum uero calida,tunc uetus accipere potes.

Et hic nota ꝙ omne oleum cum quo hæc olea fiunt debet carere omni malo sapore.

Descriptio. X X I.

O L E V M mentæ magistrale,stomacho debili frigido & nauseanti miro modo subueniens,ipsum refocillans,& omnem eius iniuriam detergens. Nauseam & uomitum sedans, digestionum confortans,& appetitum procurans,soluens scilirosim & duritiem apostematum .

℞. Folio℞ mentæ,succi eius aã.unc.iiii.olei oliua℞ cõpletarum li.iii. Tria hæc reponantur in uase uitreo,& soli exponãtur p dies.xv.os uasis obturãdo:deinde bulliant p quatuor horas, deinde colẽtur manibus fortiter exprimendo,& hoc idẽ ter reiteratur semper mõ prædicto faciendo:deinde cola,& reserua.

Istud oleum a Mes.non describitur,sed fit communiter ab omnibus practicantibus fieri solet.

Descriptio. X X I I.

O L E V M de absinthio magistrale,calefariens & confortans membra frigida,corroborans stomachum & excitans appetitum mortuum,oppilationes aperiens,& morbos oppilationũ a causa frigida curans,uermes interficiens & educens,si unguẽtis & emplastris contra ipsos apponatur.

℞.Summitatum absinthii,succi eius ana.℥.iiii.olei oliuarum lib.iii.& de his facias prout superius tibi monstraui,& de decoctione,permutatione,& expositione ad solem.

Oleum quandoq; fit ex oliuis complete maturis,& illud oleũ dicitur completum. Aliquando fit ex oliuis immaturis,& illud dicitur rude, uel omphacinum , & magis stypticum est & frigidum completo.

Descriptio. X X I I I.

O L E V M saluiæ magistrale. Alteratiuum male complexionis frigidæ,conferens mẽbris paralyticatis,& mitigans morsum uenenosum strigonis marini.

℞.Foliorum saluiæ,succi eius ana.℥.iiii.olei oliuarum li.iii. & facias prout in oleo rutæ , mentæ, & absin.tibi ostensum est de decoctione & expositione ad solem,& trina permutatione succi & herbæ &c.

Modo hoc potes facere ex omnibus herbis oleum, & illud oleũ habebit uirtutẽ illius herbæ. Sed fieri debẽt olea ex herbis in mense Maii ut in pluribus, eo q̃a tunc maiori uirtute uigẽt.

Descriptio. X X I I I I.

O L E V M de floribus papaueris Mesuæ , sedans dolores calidos,& faciens principaliter ad somnum prouocandum,q̃do causa uigiliarum est mala complexio calida ab ascensione uapo℞ acutorum ad caput si ex ipso inungantur tempora,nares,aures,& tota frons.

℞. Florum,foliorum,& capitum papaueris uiridum contusorum.℥.iiii.olei oliuarum incompleti libr.i. reponantur duo hæc in uase uitreo,& obturetur os uasis , & soli exponatur per dies septem:deinde bulliant in duplici uase per horas tres: postea colentur manibus fortiter exprimendo,& hoc fiat bis semper noua folia,capita,& flores innouando,standoq; ad solem & bulliendo ad ignem ut supra. Tertio uero colaturæ adde supraescriptam quantitatem foliorum florum &c. contusorum ut supra. Et his addas aquæ infusionis papaueris libram.i. & stringe orificium uasis & expone soli per dies.xl.deinde cola manibus exprimendo,& ite℞ in dicto uase reponantur,& soli exponantur,& ibi permittantur usq; ad consumptionem aquæ.

Istud oleum fieri ẽt potest ex solo semine per expressionẽ, ut fit oleum amygdala℞ & seminum.

Infusio papaueris fit ut infusio uiolarũ,excepto ꝙ in illo solum flores accipimus:in isto uero flores,folia:& capita omniũ ℥.iiii.& confranguntur:in reliquis fit ut in illa.

Descriptio. X X V.

O L E V M cucurbitæ Mesuæ. Alteratiuũ malæ cõplexionis calidæ excessiue:unde cõuenit superfluæ calidirati renũ,& quasi est consimilis uirtutis & operationis cum oleo uiolato.

℞. Succi rasuræ tenerrimæ,cucurbitæ,florum eius ana.℥.iiii. olei oliuarum incompleti lib.iii.tria hęc reponantur in uase uitreo,& facias prout ostendi tibi in oleo mentę & absinthii tam de decoctione , q̃ de expositione ad solem , & permutatione succi & rasuræ &c.

Olea omnia frigida perfectiora fiunt cum oleo incompleto q̃ cum completo,& si put cum completo fiunt , lauari debent cum aqua fontis bis uel ter. Calida uero olea fieri debent cum oleo completo absq; lotione.

Potest etiam fieri oleum ex semine cucurbitæ per expressionem quemadmodũ fiunt alia omnia ex seminibus, & erit superiori temperatior,& naturæ magis conformis.

Descriptio. X X V I.

O L E V M de nenuphare Mesuæ cõueniens quasi cum oleo de papauere,non est tamen tantæ stupefactionis , sæpe tamen cum quærimus somnum prouocare permiscemus adinuicem oleum hoc cum oleo de papauere,est etiam alteratiuum malę complexionis calidæ ubicunq; reperiatur.

℞.Olei

℞. Olei oliuarum immaturarum lib.i.florum nenupharis uiridium contusorum.℥.iiii.reponantur in uase uitreo,& facias prout de oleo uiolato tibi dixi,& de potitione ad solem,& de coctione,& de permutatione,& de additione infusionis.

Infusio nenupharis fit: sicut infusio uiolarum uel rosarum nec plus nec minus.

Ex omnibus floribus fieri potest oleum & habet uirtutē florum,& fit ut de floribus uiolarum,ubi monstraui,sed accipi debent cum sunt completæ maturitatis,& cum non deperderunt naturalem suum colorem.

Descriptio. XXVII.

OLEVM amygdalarum dulcium Mes.leniens asperitatē gutturis,& pulmonis,& partium omnium exteriorum, & omnes durities & siccitates membrorum & iuncturarū,& prodest hecticis,& impinguat & augmentat sperma, & iniectum confert ardori uuluæ & uesicæ.

℞. Amygdalarum quantitatem quam uolueris: contere eas bene,uel mole eas ad molam.& ipsis bene molitis repone in patella sub qua sit ignis clarus,& eas in dicta patella reuolue manibus,usquequo dicta pasta sit bene calida: deinde dicta pasta inuoluatur in tela,postea in expressorio ponatur,& bene comprimatur,& stet sub eo aliqualiter,deinde iterū ad molam ponas ad remolendum,& postea in patella iterum ad bene calefaciendū ponatur demum post calefactionem peciis inuoluatur,& iterum exprimatur,& tunc habebis totum oleum.

Alios modos ponit Mesue,sed iste magis usitatus est.

Sunt qui subtilem corticē ab amygdala remouēt anteq̄ oleū faciant,easq; mandant ab immunditiæ,& modus iste bonus ē, & oleum magis pefectū.Sed inertia detenti pauci sunt qui hoc faciant. Modo igitur præscripto de oleo amygdalarum fiunt omnia olea quæ per expressionem fiunt ut de nucleis persicorum,de chrysomillis,& oleo amygdalarum amararum.

Descriptio. XXVIII.

OLEVM laurinū magistrale,cōueniens omni male complexioni frigide materiali,conferens doloribus hepatis, hemicranie,& neruorum,& iuncturarum factis a causa frigida,& conferens dolori stōmachi,colico,renum,matricis,splenis,& uiscerum,& cum simili causa uel uentositate grossa factis.

℞. Baccarum lauri quantitatem quam uolueris,mundentur a superiori cortice,& macinentur bene ad macinam oleariorum, deinde calefiat illa pasta in cacabo,semper in manibus agitando sub quo sit ignis,deinde inuoluatur in pecia,& sub expressorio ponatur,& bene prematur,& iterato remacinetur,& calefiat,& exprimatur,& habebis oleum.

Alio modo docet facere Mesue,hoc oleum bulliendo in aqua dictæ baccaræ,& pinguedo super natans pro ipso oleo accipitur,uide ab eo,sed modus superior est melior.

Ex multis seminibus,& ex multis nucleis fructuum olea fieri possunt, sed quia in usu non sunt sermonem non feci. Olea nucum amydalarum amararum,auellanę,chrysomillæ,de persicis,de nuce inda,de cerasis,de granis citri,de phisticis & pineis de lino,de semine papa.de semine lactu.de semine cucurbi.de semine fœnugræ.fieri possunt,& fiunt per expressionē modo quo fiunt,olea amygdalarum uel dulcium uel amararum.

Descriptio. XXIX.

OLEVM amygdalarum magistrale habens uirtutem olei amygdalarum superius descripti,immo in omnibus excellentius.

℞. Amygdalarum excorticatarum lib.iiii.uel lib.ii. si uis exiccentur bene ab aqua in bacilono sub quo sit ignis carbonū,deinde bene pistentur,post bonam cōtusionē ponātur in bacilone dicto & bene calefiant,manibus semp ducendo, deinde recolligantur in unā massam,& si teneri p se non possent, parū aquæ uiolarū aspergatur usquequo de eis fieri aliquid possit ad modum pastoni,semper tñ manibus ducendo.postea inclinato bacilone ad unam positionē sub quo remoueatur ignis massam dictam manibus cōprimes.quemadmodū mulirres solent facere cum pannos suos in liscíuiam,& post aliqualē fricationē cū sapone illos exprimunt,& hoc sępe facias.Et sic extrahes pro omni lib:i.amygdalarum.℥.iiii.olei,hoc ego sępe fieri feci pro illustrissima N.quondam domina Brixiæ.

Oleū amygdalarum si simpliciter scriptū reperiatur & absq; determinatione,semper de oleo amygdalarum dul. est intelligēdū.

Descriptio. XXX.

OLEVM tartari magistrale,& est quo mulieres liniūt facies suas,abstergit enim faciem mirabiliter.

℞. Tartari quantitatē q̄ uolueris ponatur super prunas, & tādiu permittatur ꝙ totū inflāmetur & rubeat, postea ponatur in sacculo lineo,& pone dictum sacculū in loco humido sicut penu,& sub sacculo ponatur uel ampulla uel cyathus,qđ enim exiet ab eo oleum tartari ab omnibus solet appellari.

Hoc oleum pōt fieri tā de tartaro albo.s. uini albi q̄ uini rubei.Et sunt qui alio modo faciunt.s.puluerizando tartarū subtiliter,deinde in sacculo telæ reponunt,& ipsum sacculū,& tartarum irrorant aceto,deinde sub prunis ponunt, & relinquunt usquequo nigrescit,deinde extrahūt illud a sacculo, & iterum puluerizāt,& aceto aspgunt,& sub prunis ponūt, & post ipsius nigredinē sacculū accipiūt,& in penu ponūt liquor erit utsupra.

Quinq; modis habetur diuersitas oleorum, quædā enim olea fiunt per expressionē,ut oliuarum,& amygdalarum,quędam per impressionem,ut oleū camęmillæ, & de absinthio,quædam p resolutionē,ut oleum ouorum,& frumenti,quædam per sublimationem,ut oleum philosophorum,uel de lateribus,quædam uero per emanationem,ut oleum balsami.

Et iterum oleorum triplex est diuersitas, quædā enim sunt frigida,ut rosatum uiolatum, quædam temperata,ut amygdalarum dul.recens eo,quia elapso mēse rancescit, & sic sua temperies deperditur, & calida fit,ideo dixi recens.Et quædam calida,ut rutaceum,costinum,uulpinum.

Olea frigida quanto recentiora tanto meliora,cū transeunt tres menses uirtus ipsorum perditur,& calida fiunt. Temperata uero usq; ad sex mēses sunt in sua bonitate. Calida uero seu calefacientia quanto antiquiora tanto meliora. Et sic habes distinctionem oleorum quæ fuit undecima in ordine.

Incipit distinctio.XII. quæ est de artificio ceræ. Et continet sex modos præparationis. Quarum prima est.

CERA enim quid sit, & qūo a melle separetur qūo fiat a doctoribus, longo & claro sermone pertractatum est,ita ut & mulieres, & rustici magistri effecti sint. Igitur de ipsius artificio scribere restabat. A cera gitur rubea faciam initium.

Modus primus. Ad faciendum ceram rubeam.

℞. Ceræ lib.i.terebentinæ subtilis.℥.ni.in ęstate,in hyeme.℥.iiii.cinaprii super lapidē pictorum bene triti,olei oliuarum aā.℥.i.liquefiat cera,& terebentina ad ignem,demum remoueantur,& post aliqualem infrigidationem addatur oleum, & cinaprium beneq; simul misceantur,& reseruentur.

Oleum enim cum cera ponitur,ut ceram simul tenere faciat quæ a cinaprio separatur,& frangibilis redditur,ac ut cinapriū melius conteratur.

Sunt q loco cinaprii ad faciendū rubeā cerā ponūt minium, & fieri pōt,sed triplū ponitur de minio,ut pro omni lib. ceræ, minii bene triti cū oleo utsupra.℥.iii.uel duas ad minus addas.

Modus.ii.Ad faciendum ceram uiridem.

℞. Ceræ lib.i.uiridis æris triti utsupra. olei oliuarum,aā.℥.i. liquefiat cera,& post aliqualem infrigidationem addatur uiride ęs,& oleum,& bene misceantur,& uiridis fiet.

Si dictam cerā tenacē facere uis adde quantitatē terebentinę suprascriptā in cera rubea. Terebentina.n.in cera ponitur,ut p ipsam tenax reddatur. Ac qa aliqñ de ipsa fiunt imagines,ut facilius a formis in aqua madefactis separetur. quare &c.

Modus.iii.Ad faciendum ceram nigram.

℞. Ceræ lib.i.terræ tritæ:utsupra. olei oliua.aā.℥.i.liquefiat cera,& post aliqualem infrigidationem addantur terra nigra, & oleum,& reserua.

Si dictam ceram nigram tenacem facere uis, addas quantitatem terebentinæ supra tibi notatam.

Modus.iiii.Ad faciendum seu dealbandum ceram.

℞.Ceræ quantitatē q̄ uolueris,aquæ claræ partes duas.Misceātur duo hæc,& calefiat aqua ad ignē clarū usquequo cera sit liquefacta,deinde paululū pmittatur qescere donec tota cera natet sup faciē aq̄,deinde accipe uas aliquod uitreatū, cuius ps exterior sit lenis,& madefac eū in aqua frigida.deinde intus

datur fere medietas eius in cera liq̄facta, & extrahe cū cera quæ sibi adhæret, & ꝑmitte cerā illā infrigidare, deinde separa eā a uase: & tm̄ hoc facias ꝙ tota cera ab aq̄ fuerit extracta: deinde dictā cerā taliter formatā soli exponas, & rori in mēse Maii, & illā sæpe uoluas, & tm̄ ꝑmitatur, ꝙ fiat alba ut cerusa. Sunt aūt q̄dam alii qui illā dealbant in tribus diebus seruando prædictū modum, sed expectāt in mense Iulii quādo sol est in maiori calore, & q̄a cera illa subtilis est, faciliterq; a caliditate solis posset liquefieri, aspergenda est aqua munda bis in die.

Modus.v. Dealbandi ceram.

℞. Ceræ quantitatem quā uolueris, aquæ claræ partes duas, bulliant & simul coquantur donec nigrescat aqua. Et tūc proiice aquam illam, & pone aliam, & ita sæpe fiat donec fiat alba, deinde collige ceram & reserua.

Multis aliis modis potest cera dealbari. sed præscripti duo modi sunt communiores ac meliores.

Insuper nota, ꝙ cera potest omnem colorē accipere tingendo eam cum re tingente ad colorem quem intendis facere, seruando modum in cera rubea, & uiridi tibi declaratū, & de quātitate tam rei quam olei & contritione &c.

Modus.vi. laborandi dictam ceram. modus & mensuram, longitudinis secundum diuersitatem ponderum.

℞. Cereū de rub.ix. debet eē de bra.iiii.& quar.ii. Cereū de ru. viii. debet eē de bra.iiii.& quar. media. Cereū de rub.vii. debet eē bra.iiii. Cereū de rub.vi. debet eē de bra.iii.& q̄r.iii. Cereum de rub.v. debet esse de bra.iii. & tertiis.ii. Cereū de rub.iiii. debet eē de bra.iii.& tertiis.i. Cereū de rub.iii. debet eē de bra.iii. Cereū de rub.ii. debet eē bra.ii.& quar.iii.s. Cereū de lib.xl. debet esse de bra.ii.& quar.iii. Cereū de lib.xxx. debet eē de bra. ii.& quar.ii. Cereū de li.xx. debet esse bra.i.& quar.ii.s.& digitis.ii. Cereū de lib.xvi. debet eē de bra.ii. Cereū de lib.xii. debet esse de bra.ii. minus digitis.iiii. Cereū de lib.viii. debet esse de quar.vi.s. Cereū de lib.v. debet esse de quar.v.s. Cereū de lib. iiii. debet esse de bra.i. & quar.s. Cereū de lib.iii. debet esse de bra.i. Cereū de lib.ii.s. debet esse de bra.i. quar.iii.s. Cereū de lib.ii. debet esse de bra.i.& quar.iii. Cereū de lib.i.s. debet esse de bra.i.& tertiis.ii. Cereū de lib.i. debet esse de bra.i.& quar.i. Cereū de lib.s. debet esse de bra.i. Cereum de.ʒ.viii. debet esse bra.i.& digitis.ii. Cereū.ʒ.iiii. debet esse quar.iii.&.s. & dig.ii. Cereū de.ʒ.iii. debet esse de quar.iii.& digitis.ii. Cereū de.ʒ.ii. debet eē de quar.iii. Cereū de.ʒ.i. debet esse de quar.ii.& digi. iii. Cereū de.ʒ.s. debet esse de quar.i.s.& digitis.ii. Cereū de ♂. iiii. debet esse de quar.i.s. Cereū de ♂.iii. debet esse de quar.i.& digitis.iii. Cereū de ♂.ii. debet eē de quar.i. digitis.ii. Cereū de ♂.i. debet esse de quar.i.& digito uno. Mensuræ istæ intelligendæ sunt ac mensurandę cum brachiis panni, & non solū intelligendæ sunt de cereis rotundis, sed de quadratis, diuersificātur tamē quandoq; secundum diuersitatē opinionū, sed hic est cōmunis & proportionatus modus ab omnibus usitatus.

Nota insup, ꝙ quandoq; cerā laborantes, uel inaduertētia, uel in aliquo alio casu faciunt, uel summitatem, uel postremam cerei nimis grossam, ut igitur errorē suū corrigere possint abraduat cultello partē illā superfluā, cuius modus nō laudatur. Sed accipienda est altera cera feruens, & sup partem illā superfluam cum illo proiicenda, & totiens est reiteranda, ꝙ pars illa amota fit, & sic error corrigetur.

Et nota, ꝙ paꝝ debet esse dīia in magnitudine seu in grossitie de parte infinita & suprema si scd̄m rōnē laboratū est cereū. Apponuntur q̄q; rotūda cerea, ut dispendiū euitetur. Igitur talis ē modus. Amoueatur cera in supiori parte cerei antiq usq; ad lyciniū ꝑ quartā unā & liciniū antiquū cū nouo bñ ligetur, ita, ut si cū fune suspēdatur nō laxetur, deinde inuoluatur chartā tāte altitudinis q̄te cereū esse dēt, & in dicta uacuitate cera liquefacta cū captia ponatur usquequo uacuitas plena fit deinde duæ, uel tres manus ceræ sup totū cereū addantur. Et sic nouiter totū factū esse apparebit. Modus hic ab oībus usitatus est. Et in hoc concluditur. xii. distinctio quæ fuit de artificio ceræ.

Incipit distinctio. XIII. quæ est de artificio zucchari. Et cōtinet. xxx. & unum modum laborationis.

EX ZVCCHARO multa fiunt quę in hoc meo libello nō describentur, Cū iā trita sint, & rudes in his sint edocti. Sed q̄ sūt, & nō ab oībus modus faciēdi scitur, declarabitur ut artificiū zucchari oīb. pateat huius opusculi bñficio.

Modus primus. Ad faciendum coriandros solidos.

℞. Coriandri mundi seu solidi sūt ex zucharo, sub quo ponitur semen coriādri præparatū, ut supra, & bñ exiccatū oī humiditate, & in principio usq; fere ad finē ponitur zucchaꝝ bñ coctū. In fine uero ꝑ tres uel q̄tuor manus exhibetur lenis coctionis, ut maiorē rotunditatē accipere possint, fiātq; magis solidi. Dicti coriandri bñ siccādi, & fricādi manibus sunt, & nō solū in fine, sed in oī additione zucchari, eo q̄a inde duriores redduntur, nec ita faciliter ab humiditatibus denigrantur, & molles redduntur, & tunc ab omnibus artificium laudatur, & hæc est consuetudo Ianuensium quæ ab omnibus approbatur.

Modus.ii. Ad faciendum coriandros crispos.

Tegatur semen coriandroꝝ zuccharo manibus fortiter fricando usquequo habeat mediocrē magnitudinē dando sempꝛ zucchaꝝ satis fortis cocturæ, deinde accipiatur captia forata paruo foramine in fundo, & zuccharo ipleatur, & ab alto zucchaꝝ dictis coriādris ꝓiciatur sup bacilonū ducēdo sub, & supra: hinc, & inde, & sit zuccharum fortis coctæ a principio usq; ad finem, & bene exiccentur ducēdo bacilonum, ut supra. Zuccharum datur bene coctum, ut crispum durare diu possit ac ut tantum simul non adhærent quantum adhærent si leuiter decoqueretur, & hoc est ꝙ bene docti apothecarii faciunt.

Modus.iii. Ad conficiendum cinnamomum.

℞. Cinnamomū excortiratū a supiori cortice, & per parua fila incidatur, & in bacilone ponatur, ac zucchaꝝ supra ipsum ꝓiciatur cū captia paruo foramine forata. Et in principio, ut puta ꝑ tres manus zucchaꝝ sit leuis coctionis. postmodū usq; in fine fortis, bacilonum ducendo, ut in coriandris crispis dixi, & tantum hoc continuetur, ꝙ grossi reddantur.

Sunt qui post primā proiectionē zucchari aspergunt dictū cinnamomū incisum zingibere puluerizato, ut fiāt magis mordicatiui, & gustui fortiores, sed modus ille nō mihi placet, sed ut linguæ mordētes sint, debēt fieri ex bono cinnamomo, nec infundendū est in aqua, ut q̄dam fatui faciunt, ut facilius incidatur, eo quia illa infusio tollit omnino saporem cinnamomi.

Modus.iiii. Ad conficiendum amygdalas.

℞. Amygdalas, & bene cū panno aspero frica, beneq; in bacilono exicca, & ab oī immunditia mūda, demū zucchaꝝ fortis coctionis sup eas ꝓiice cū captiæ forato bacilonū huc & illuc, ducēdo incessanter sub quo sit ignis carbonū, beneq; exiccentur, & tantum hoc fiat, ꝙ bene tegantur, & quanto plus continuatur dicta ductio baciloni, tanto solidiores redduntur.

Sunt qui cōficiunt amygdalas cū cortice, & hoc modo cōfectæ lōgiori tp̄e durant nec rācescunt. Sunt uero q̄a supiori cortice mundant, & sic cōficiunt cū zuccharo. Alii q̄ illas diuidunt in duas partes, & conficiunt, illasq; crispas faciunt. Modus uero faciendi in decoctione zucchari, & ductione baciloni est, ut de coriandris crispis tibi monstraui.

Modus.v. Ad condendum rancettos.

℞. Corticem ranciorum præparatoꝝ quantitatem quā uolueris, & super eas proiice zuccharum cum captiæ forato bene coctum & facias quemadmodum de cinnamomo dixi: & de proiectione zucchari & ductione baciloni.

Cortices arancioꝝ hoc mō præparantur. Infundātur in aq̄ munda, & ꝑmittantur ꝑ dies. ix. oī die aq̄ innouando: ultimo uero bulliāt in aqua decem uel duodecim ebullitionibus: deinde ab igne remotis remoueatur pars alba q̄ cortici adhæret, & incidātur per longū in satis minuta frusta, & infundātur in zucchar o liquefacto & cocto ꝑ diē & noctē: deinde in eo bulliant leui ebullitione, postmodū extrahantur & desiccari ꝑmittantur quæ desiccatæ modo quo supra cōficiantur, & hoc modo præparantur, & amaritudo ab eis remouetur.

Modus.vi. Ad conficiendum garyophyllos.

℞. Garyophyllos & exicca, beneq; munda ab oībus imunditiis: deinde zucchaꝝ cū captiæ forato sup eos proiice fortis satis cocturæ. Et si illos crispos facere uis, facias ut de coriandris crispis tibi dixi deducendo bacilonum. Si uero solidos ut de amygdalis tibi monstraui, & idem intelligas de rancettis.

Ad faciendū confectionē bene crispas debet esse foramē captiæ paruum, & zucchaꝝ debet dari æqualr, & uniformiter, &

quanto

quanto ab alto plus proiicitur, tanto melius, nec permittendæ sunt guttæ super eas cadere: illæ enim opus destruent.

Modus.vii. Ad faciendum anisos.

℞. Semina anisoꝝ bene mũdata lib.ii. & sup ea proiice zucchaꝝ leuis coctionis in principio, & bene manibus ducantur ꝑ bacilonum usquequo fere sint coopta, beneq́, exiccentur ad oẽm manum zucchari, & hoc cõtinuetur usq; in finẽ si solidos anisos facere uis. Si uero crispos, postq̃ coopta erunt da zucchaꝝ cũ captiæ forato, & ab alto proiice, & fit fortis cocturæ, deinde duc bacilonum, ut in coriandris crispis tibi dixi, & hoc facias usq; ad debitam ipsorum magnitudinem.

Anisi quanto ꝑuiores, tanto pulchriores: & quanto duriores, tanto laudabilores: duri enim fiunt, & non solum anisi, sed & ceteræ aliæ confectiones si bene siccentur ad omnem zucchari additionem, quare bene hoc notetur.

Modus.viii. Ad conficiendum pineas.

℞. Pineaꝝ bene mundataꝝ quantitatem quam uolueris, & super eas ꝓiice zucchaꝝ cũ captiæ forato bonæ cocturæ a principio usq; ad finẽ, & duc bacilonũ ꝓut in coriãdris crispis tibi mõstraui. Si uero solidos facere uis, facias ꝓut de amygdalis tibi mõstraui, & de proiectione zucchari, & ductione baciloni.

Nota ꝙ hæc confectio parum durat, eo quia rancescunt pineæ, & antequam conficiantur est aduertendum ne rancidę sint. cognoscuntur autem quia sunt nigrę, & mali saporis, purgandę sunt cum furfure, ut supra tibi ostendi.

Nota insuper, ꝙ sunt qui in prima exhibitione zucchari ponunt albumen oui bene cõquassatum cũ zuccharo non multum calido, ne albumen coqueretur, hoc faciunt, eo quia cum difficultate zuccharum eis adhæret propter oleagineitatem quæ in eis est, & hic modus non uituperatur.

Modus.ix. Ad conficiendum auellanas.

℞. Auellanaꝝ quantitatẽ q̃ uolueris, & facias prout de amygdalis tibi monstraui, & crispas, & solidas faciendo seruãdo, modum in istis, sicut de amygdalis tibi dedi. Auellanæ antequam cõficiantur debẽt bene duci in bacillono, & calefieri ad hoc, ꝙ subtilis cortex eis adhærẽs remoueatur. Si.n. permitteretur, zuccharum faciliter ab eis remoueretur &c.

Modus.x. Ad conficiendum muscardinos.

℞. Cinnamomi subtilis, & elec. & bene puluerizati.ʒ.ii. musci optimi dissoluti cũ paucissima aq̃ ro.℈.s. misce duo hæc in bacilono, & sup eis ꝓiice zucchaꝝ bñ coctũ, beneq́, & incessanter manibus zucchaꝝ, & spẽs ducantur, & bñ exiccẽtur, & totiens hoc fiat, ꝙ ad grossitudinẽ, seminis papa. ueniant, in fine dando per duas manus zuccharum leuis coctionis ut rotundi fiant.

Muscardini nisi cũ difficultate corpus accipiũt. Sed sagax apothecarius, & sollicitus in miscẽdo manibus zucchaꝝ, & spẽs cito eos format. post uero duas, uel tres manus zucchari cribellãdi sunt, a qua cribellatione exeunt muscardini grossitudinis puntæ acus, & puluis reseruetur, & alii qui iã corpus sumpserunt explerantur. Feci ego semel facere ab uno famulo bñ docto, & põs steti, & illos cito, & optime ꝑfecit. Sed ante ꝑfectionẽ dimisit pellẽ manus ad bacilonum, & pauca quæ remansit desiccata erat.

Insup nota, ꝙ quãdo præscriptę oẽs cõfectiones in bacilono fiũt, debet esse sub eo ignis carbonum accensus sine fumo, non autem lignorum, ut iam a quibusdam fatuis uidi facere.

Modus.xi. Ad faciendum pignocatam.

℞. Zucchari clarificati, & coctionis nõ perfectæ lib.i. Stangezetur optime cum baculo amota captia ab igne, & post longam eius ductionem addantur pineæ mundæ.℥ iiii. Et simul misceantur, deinde zuccharũ perfecte coquatur, & fit dura coctio, deinde in morsellis incidatur.

Pignocata si longo tempore cõseruari debet apponenda est quantitas præscripta pinearum. Si uero pauco tempore apponi potest lib.s. pinearum pro omni lib.i. zucchari.

Modus.xii. Ad faciendum morsellatam albam.

℞. Zucchari clarificati, & coctionis nõ ꝑfectæ lib.i. Stangezetur optĩe cũ baculo, & post longã eius ductionẽ addãtur zingiberis minutim incisi.ʒ.ii. deinde zucchaꝝ ꝑfecte coquatur, & in morsellis incidatur. Sunt aũt multi qui maiorẽ quantitatẽ zingiberis pro lib.i. zucchari ponunt, ut fortior sit, sed cõis, & ab omnibus usitata dosis est.ʒ.ii. zingiberis pro omni lib.i. zucchari.

Modus.xiii. Zingiberata.

℞. Zingib. mundi & ele.℥.s. cin iam. fini.ʒ.ii. macis garyophyllorum, añ.ʒ.i. puluerizentur hæc subtiliter, & adde zucchari clarificati, & bene cocti lib.ii. & fiat confectio in morsellis.

Cõfectio hęc est multũ delectabilis gustui, sed nõ est alba, & fit in multis bonis urbibus. Sed in hac nostra urbe non est in usu.

Modus.xiiii. Ad faciẽdũ fructus, & aialia omnia ex zuccharo.

℞. Zucchari quantitatẽ q̃ uolueris, & pulueriza, deinde post subtilẽ puluerizationẽ impastetur cũ albuminibus ouoꝝ quantitate sufficienti in tantam ꝙ formã pastæ habeat, deinde unganturformæ cũ oleo amygdalaꝝ dul. & de dicta pasta formæ impleantur, postea simul cõprimãtur, & sic erunt aialia, uel fructus facti, & sic oia fieri põt dũmodo formæ habeãtur, deinde ponãtur in stupha ad siccãdũ, demũ pingatur secundũ colorẽ suum.

Sunt quidam alii q impastant zucchaꝝ cum gumma dragacãthi facta in aqua ros. & qui aspergunt formas farina, & hoc fieri potest, sed superior modus melior est.

Modus.xv. Ad faciendum penidios.

℞. Zucchari lib.ii. infundantur in aqua per noctẽ deinde coquantur cũ illa aqua absq; aliqua alia clarificatione, prius tñ colentur, & fit coctio dura. post quã coctionẽ proiiciatur sup marmor inunctũ oleo amygdalaꝝ dul. deinde ducatur ad ferrũ anteq̃ infrigidetur, & quãto longiori tẽpore ducuntur, tanto albiores fiunt, deinde forpice incidantur, & in stupha reseruentur.

Sunt autẽ q ponunt pro omni lib.i. zucchari.℥.s. amydi puluerizati post mediã zucchari coctionẽ uel in fine, & hoc ut zuccharum non candeat, & modus ille non uituperatur.

In aqua aũt zucchaꝝ ponitur, ut uiscositatẽ acquirat, qua mediante possit ad ferrum trahi, qua trahitione albi penidii fiant.

Zuccharũ quanto ꝑfectius tanto longiori tpe in aqua ꝑmittatur infusum. Quãto uero grossum magis, ac rubeũ, tãto minori tempore relinquendũ est in aqua, & hoc nota. zuccharum enim grossum, & rubeum, multũ de uiscositate hẽt, ideo paꝝ in aqua ꝑmittatur. Albũ uero paucã habet, humiditatẽ, ideo ad illam acquirendam quæ necessaria est ad hoc ꝙ trahi ad ferrum possit, in aqua infusum stare debet, & longo tempore.

Zuccharum in omnibus suprascriptis confectionibus clarificari debet. In ista autem non clarificator, sed tantummodo colatur, ut a superfluis, & immunditiis mundetur.

Modus.xvi. Ad faciendum manuschristi rosatum.

℞. Zucchari clarificati, & ab aqua consumpti lib.i. aquæ ros. lib.s. misce, & bulliant duo simul usq; ad aquæ cõsumptionẽ, & zucchari fortem coctionẽ, deinde proiice super marmor aspersum farina subtili, & reserua.

Sunt qui ungunt marmor ex oleo amygdalarũ loco farinæ. Nec hic modus mihi placet.

Scias insuper ꝙ zuccharum ex quo fit manuschristi non multũ stãgezatur: longa.n. stãgezatio ꝓhibet zucchaꝝ cãdescere &c.

Modus.xvii. Ad faciendum manuschristi uiolatum.

℞. Zucchari clarificati, & ab aqua cõsumpti lib.i. aquæ florũ uiolarum lib.s. misce, & fiat, ut prædescripto tibi monstraui.

Nota insuper, ꝙ apothecarii nostri tpis solũ.℥.ii. aquæ florũ uiolaꝝ & rosaꝝ pro lib.i. zucchari ponut ad faciendũ tã manuschristi uiolatum quam rosatum, & tunc pauca uirtus in eo est: iõ quantitas illa apponenda est supra a me descripta.

Potest etiam fieri manuschristi buglossatum & boraginatum, & fiant ut præscripti permutando solum aquas, & loco aquę rosarum ponatur aqua florum buglossæ, uel florum boraginis cũ quantitate zucchari præscripta.

Modus.xviii. Ad faciendum manuschristi perlarum.

℞. Zucchari clarificati, & ab aqua cõsumpti lib.i. aq̃ rosaꝝ lib.s. misce hæc duo, & simul bulliãt usq; ad aquæ cõsumptionem, & zucchari durã coctionẽ. In fine uero addatur margaritarum subtilissime puluerizatarum.℥.s. & proiiciatur super marmor aspersum, ut supra. & reseruetur.

Sunt aũt quidã apothecarii immo fere oẽs qui solũ.ʒ.i. margaritarũ pro oi lib.i. zuc. ponunt, & hoc propter ipsaꝝ penuriã, ac emptores nolunt soluere & male, nulla enim minor quantitas apponenda est quam.℥.s. pro omni lib.i. zucchari.

Modus.xix. Ad faciendum manuschristi cũ fragmentis.

℞. Zucchari clarificati ab aqua cõsumpti lib.i. aquæ rosaꝝ lib.s. bulliant duo hæc simul usq; ad cõsumptionẽ aquæ, & durã co

ctionem zucchari deinde in fine addátur fragmẽtorum̃ preciosorum̃ omniũ subtilissime contritorum̃.ʒ.iii.margaritarum.ʒ.i.misce, & proiiciatur super marmor, & reseruetur in stupha.

Modus.xx. Ad faciendum sauoniam.

℞. Zucchari clarificati, & ab aqua consumpti lib.i.aquæ ros. ʒ.iiii.amygdalarum pulnerizati.ʒ.iiii.bulliant omnia simul usq; ad aquę consumptionẽ, & zucchari durã coctionẽ, deinde in fine addantur zingiberis subtilissime incisi.ʒ.ii.& proiiciatur sup marmor, & detur ei forma manuschristi, sed latior, & maior sit.

Hæc cõfectio fit apud curiales & dños Venetos, & his in locis multum in usu est. Multumq; delectabilis est gustui ac nutritiua.

Modus.xxi. Ad dandum colorẽ rubeum zuccharo.

℞. Braxilli subtilissime raspati,ʒ i.aluminis rochę.ʒ.s.aquę.ʒ.vi.infundantur duo hæc le in pecia ligata in dicta aq p dies sex. deinde calefiant ad ignẽ leuiter, & cũ aqua zuccharũ coquatur.

Modus.xxii. Ad faciendum colorem uiridem zuccharo.

℞. Succum caulium, uel succum bletæ, uel succum foliorum ireos, & cum altero eorum zuccharum coquatur.

Modus.xxiii. Ad faciendum colorem cœlestinum, uel nigrum zuccharum.

℞. Indici, gũmi.dragacanthi.añ.ʒ.s.uini nigri.ʒ.vi.ligentur in pecia duo hæc subtiliter puluerizata, & infundantur in uino per dies sex: deinde cum dicto uino zuccharum coquatur, prius tamen ad ignem cum dictis rebus aliqualiter calefiat.

Modus.xxiiii. Ad faciendum colorem glaucum.

℞. Croci.ʒ.ii. aquæ lib.i.infundãtur in ea per diem & noctem: deinde aliqualiter calefiat simul, postea coletur, & cũ dicta aqua zuccharũ coquatur, uel accipe succum florum nascentium in paludibus qui sunt glauci, & est opinio quorundam, ꝙ sint flores acori, & cum eo coque zuccharum, est enim glaucum pulcherrimum, non tamen ita boni odoris.

Modus.xxv. Ad faciendum colorem turchinum.

℞. Indici.ʒ.ii.cerussæ.ʒ.s.calcis uiuæ.ʒ.i.puluerizentur, & in pecia ligentur, ac infundantur in lib.i.aquæ p diẽ, & noctẽ: deinde simul ad ignẽ aliqualr calefiãt, & cũ dicta aq̃ zuccharum̃ coquatur.

Modus.xxvi. Ad faciendum colorem morellum.

℞. Succi florum̃ ireos, & cũ eo zuccharum̃ coquatur, & ñ illo tpe nõ reptitur, accipe. M.i.incisionũ corii morelli ex quo fiunt pilæ lusoriæ, & bursæ, & pone in aq̃ dũ incipit bullire, pmittatur bullire tribus, uł quatuor ebullitionibus: deinde coletur aqua ab illis incisionibus, & cũ dicta aqua coquatur zuccharum̃, & sic potes facere de rubeis incisionibus si rubeũ colorẽ facere nis absq; braxili.

Modus.xxvii. Ad faciendum marzapanum.

℞. Amygd.dul.mundata.& subtiliter contritarum̃ lib.s.zucchari bene etiã puluerizati, deinde iterum cum amygdalis bene cõmixti lib.i.aquæ rosarum quantum sufficit, & fiat pasta quæ extendatur super ubiatas, & in furno coquatur.

Sunt autem qui non ponunt nisi.ʒ.iiii.amygdalarum pro omni lib.i.zucchari quidam plus, & quidam minus, & hoc fieri potest ad placitum sumentis seu comedentis.

Fiunt aliquando sine ubiatis marzapani hoc modo: facta pasta extendatur sup incisorium zuccharo aspersum, & in tegula sine igne ponatur, & supraponatur testum cum igne, & post coctionem superioris partis reuoluatur, & ita fiat. & tunc non cognoscetur pars superiori ab inferiori.

Etiam fiunt marzapani, si proiiciantur sup marmor, ut manuschristi. Et hoc modo fiunt, coquatur zuccharum̃, ac si manuschristi facere uelles, & in eo proiiciantur amygdalę ultimo contritæ, & bene cum zuccharo misceantur. deinde iterum zuccharum̃ coquatur, postmodum super marmor farina aspersum proiiciantur. sed primus & secundus modus melior est.

Modus.xxviii. Ad faciendum zuccharum rosatum.

℞. Sũmitates florum̃ rosarum̃ rubearum̃ incõpletæ maturitatis.ʒ.iii.pmittantur post earum̃ collectionẽ saltẽ p diẽ: deinde in lapideo uase ultimate cõterantur: postea adde eis zucchari lib.i. & bene pistãdo pmisceantur: deinde reponãtur in uase uitreato, & cooperiatur charta, demũ soli exponatur & per menses tres permittatur, omni die ipsum miscendo: deinde remoueatur, & reseruetur & hoc mõ fit zuccharum uiolatũ, buglossatũ, & boraginatũ pmutãdo solũ flores, & in reliquis præscriptus modus seruandus est.

Nota insuper, ꝙ de floribus præscriptis solũ summitas accipienda est alia uero pars abiicienda, quia nimis dura. Et fila illa quæ in floribus boraginis reperiuntur abiicienda sunt.

Modus.xxix. Ad faciendam codognatam.

℞. Poma cydonia a superiori cortice, & ab interiori aĩa mundata, & per ignẽ cũ pauco uino in pasta reducta lib.xii. zucchari clarificati, & ab aqua cõsumpti lib.viii. misce & coquãtur oĩa simul, semp agitãdo donec cocta sint, & ĩ scatulis reseruetur. Hęc enim est uera dosis zucchari q̃ in codognata apponenda est. alii ponunt æqualem quantitatẽ zucchari, & pastæ, nec modus iste laudatur. Pasta igitur dicta anteq̃ cum ea zuccharum misceatur staminanda est cum bacili forato ad hoc quod ipsa subtilis sit.

Semperq; ducenda est cum baculo dum ad ignem est ad decoquendum. Ipsius autem coctio cognoscitur cum ipsa tota a bacilono ducendo se leuat, nec ab igne remouenda est nisi ipsa separetur a bacilono, quia tunc est signum cocturæ, & hoc idem intelligas de amarenatã.

Modus.xxx. Ad faciendam amarenatam.

℞. Amarenas nõ dulces, & cũ pauco uino ad bulliendũ pone. post uero crepaturã earum̃ colentur a succo suo, deinde manibus fricando trãseãt per bacilonũ foratũ, & exiet pulpa, & arili seu nuclei, & cortices remanebunt. Accipe igitur de dicta pasta lib.xii.zucchari clarificati, & ab aqua cõsumpti lib.viii.misce, & bulliant simul semper cum baculo agitando, donec a bacilono leuentur & reseruentur.

Nota ꝙ hoc modo fit confectio delectabilis seu cornalina accipiẽdo cornalos, & faciendo, ut de amarenata supra mõstraui; & de bullitione cum uino, & colatura, & positione zucchari. Est enim confectio delectabilis multum ac restrictiua.

Modus.xxxi. Ad faciendum zeleam amarenarum.

℞. Succi prædicti amarenarum̃ lib.viii. zucchari clarificati, & ab aq̃ cõsumpti lib.ii.misce & bulliãt usq; ad cõgelationẽ, semp cũ baculo ducẽdo, & reseruetur. Est enim utilis ad sitim extinguendã, & si quis loco saporis aliquid uti uellet appetitũ incitat &c.

Sunt qui hoc idem faciunt de succis cydoniorum̃, & decoquunt illum ad zaleæ formam; alii uero ad syrupi formam, & utroque modo fieri põt, & in multis ægritudinibus ualet. Et hic finis ponitur tertiædecimæ distinctioni q̃ fuit de artificio zucchari &c.

Incipit. XIIII. distinctio quæ est de decoctione medicinarũ Et continet partes tres.

PRIMA est de medicinis quæ multum sustinent de. decoctione. Secunda est de medicinis quæ parum sustinent de coctione. Tertia est de medicinis quæ mediocrem sustinent coctionem.

Hæc distinctio nõ minus utilis est quam necessaria. Nisi enim medicinæ debito modo coquantur, quæ cõpositum faciunt, sane uirtus cõpositi a doctoribus limitata non resultabit. igitur ut hunc errorem amoueam distinctionem hãc annotaui, in qua & uniuersalem & particularem doctrinam comperies.

MEDICINÆ quæ multũ sustinẽt de decoctiõe sunt istę: aristolochia, oẽs spẽs, fœniculus, & herba, & radix apii, & radix & herba petrosilii, & herba, & radix brusci, enulæ, ireos, gẽtiana, squinantũ, colloquintida, hermodactyli, cucumer asininus, cẽtaureæ oẽs, lapis armenus, lapis stellatus, sarcocolla, serapinum, euphorbiũ, opopanacũ, oẽs spẽs serpentariæ, duo ellebori, radix pœoniæ, miliũ solis, cicera, orobus, baccare, gramen, cardones oẽs, plantago, semperuiua, cauda equa, raphanus, cortices capparorum̃, cortices mandragoræ, cortices granatorum̃, spẽs oes salis, aluminis, rheuponticũ, rubea tinctorum̃, diptamus, achacia, hypoquistidos, cornu cerui, castoreũ, oẽs succi herbarũ, radices oẽs non aromaticæ, oĩa habentia multã humiditatẽ, & frigiditatẽ, staphisagria, lupuli, faseoli, semẽ canapis, berberi, stipites arborum̃, & plãtarũ minus tamen quã radices, & plusquã folia coquenda sunt.

MEDICINÆ quę parũ sustinẽt decoctione, sunt istę. mãna, aqua lactis, rosæ, uiolæ, stœchados, epithymũ.s.psyllii, capil. ue.scamonea, foliũ indũ, flores genestrę, cardamomi, garyophylli, piper oẽ, rheubarbarum̃, cinnamomum, maiorana, saturegia, anthos, basilicõ, mellilotũ, camęmilla, serpilliũ, origanũ, sandali oẽs, muscus, ambra, cãphora, ameos, amomi, nigel.s.altheę: quatuor .s.frigida maiora.s.papau.albi & nigri, ozimũ, carpobalsamũ cũ tota plãta, cortices citri, cortices cydoniorum̃, calamus aromaticus opiũ, acetũ, aqua rosarum̃, aqua uiolarum̃, flores nenup. buglossę, flo

tes

res boraginis,oẽs etiam flores,oĩa aromatica, oĩa habentia uirtutem in superficie,lignum aloes,omnia facilis resolutionis &c.

MEDICINÆ quæ mediocrẽ sustinẽt decoctionem sunt istæ, calamẽtũ,menta,saluia,betonica,folia oĩa,semina oĩa, uinũ granato rũ,uinũ cydonior̃,herba papaue.utriusq;,succi herbar̃ aromaticar̃, aloes,tamarindi,succus rosar̃,succus uiolar̃,absinthiũ, fumus terræ, eupatoriũ,hyssopus,pruna,assar̃,lupuli,collognitidæ, turbith, agaricus,polypo.sgl.ireos,senæ,mezereon,cyclamen.s.genestræ,iusquiami,sauina,scabiosa,pæonia,dauci,carui,leuistici,petrosillii,fœniculi, anisi,cymini,asparagi,apiũ.s.semen,se.lini,se.fœnugræci,se.portula. semen lactucæ,semen scariolæ,se.endi.semẽ acetosæ,& herba,semen urticæ,semen coriandror̃.hordeũ,myrtilli, cubebæ.s.iuniperi, iniubæ,balaustiæ,tassus barbas.herba,menta,endi.scolopẽdria,cicorea,tamariscus,saxifragia,laurus,nenupha.hepatica,artemisia, pimpinella, parietaria,hypericon,costum,zedoaria,zingiber,radix liquiritiæ, & succus.Et sic concluditur.14.distinctio de coctione medicinarum.

Incipit. XV.& ultima distinctio quæ est de contritione medicinarum.Et continet partes tres.

PRIMA est de medicinis quę multũ sustinent de cõtritione.Secũda de medicinis quæ par̃ sustinent de cõtritione. Tertia est de medicinis quæ mediocrẽ sustinẽt cõtritionẽ.

Hæc distinctio non minus est utilis quam precedens,& si intellecta fuerit,& executioni mandata,authorum compositiones uirtutem suam a compositore limitatam in recipientem imprimens, ad laudem altissimi qui sua benignitate opus nostrum dirigat.

MEDICINÆ quæ multũ sustinent de contritione sunt istæ. aristolochiæ oẽs,squinantũ,enula,ireos,scoria ferri,uitrum,cortices ouor̃,scorpiones,sandali oẽs, margaritæ,opiũ, papauer albũ & nigrum.s.semen,aloes,colloquintida,cortices cappror̃,cortices granator̃,& rheuponticũ,rubea tinctorum,costũ,diptamu,sang.draco. cornu cerui,ossis sepiæ,ebur,aurũ,argẽtũ,plumbu ustum,cartamus, seminis iusquiami,hermodactyli, cucumer asininus, centaureæ oẽs, serpentariæ oẽs,dito ellebori,radix pæoniæ,miliũ solis, semina lini, semina fœnugræ.berberi,q̃tuor semina frigida maiora,staphysagria, se.coriandror̃,lupini,faseoli.s.canapis,cicera,orobos,hordeũ, baccæ lauri,pineæ,amygdalæ,auellanæ, dactyli, passulæ,ficus, myrtilli.s. iuniperi,balaustiæ,gramẽ,oẽs cortices plantar̃,sauina,cardones oẽs, sempuiua,cauda equina,raphanus,lignũ aloes,cortices mãdragorę, battitura æris,marchesita,cerussa,lithargyriũ,miniũ,argentũ sublimatum,arsenicũ,coralli utriusq; lapis lazuli,lapis iudaicus, lapis lyncis, crystallus,magnes,cinapriũ,marmor,sulphur,terra sigillata,uitriolũ, flos æris,auripigmentũ,spẽs oẽs salis,oĩa alumina,lapides oẽs,fragmenta oĩa,preciosa omnia minalia,spẽs tyriacæ,spẽs mitridati,medicinæ cõpositæ,deopilatiuæ,medicinæ cõpositæ hepaticæ, medicinæ pro renibus:species trochiscorum,medicinæ omnes stupefacientes: species hieræ:species loch,medicinæ pectocales,omnia metalla.

MEDICINÆ par̃ sustinẽtes de contritione sunt istæ. scamonea,nigella,capillus ue.aloes,rosæ,uiolæ,sarcocolla,serapinũ,euphorbiũ,opopa.mezereõ,flores genestræ,flores tamar.melilotũ,methũ, cardamomũ,absinthiũ,stœcha.epithimũ, semina psyllii, casiæ lig. pip.oẽ: cãphora,ambra,muscus,succus rosar̃,cortices citri,cortices cydonior̃,senæ,thymus,oĩa uina aromatica,oẽs gũmę,anicos,amomũ,ozimũ,calamus aromaticus:laudanum:oẽs spẽs aromaticæ,oĩa quor̃ uirtus facile resoluitur:oia debilia,& raræ texturæ,omnia quę habent uirtutem in superficie,omnia intensæ caliditatis, & siccitatis.

MEDICINÆ q̃ mediocrẽ sustinent cõtritionẽ sunt istæ,ruta, spicæ oẽs:omnia semina,cyminũ,myrobalani oẽs,rheuba.fumus terræ,eupatoriũ,hyssopus,assarũ,lupuli,turbith,agaricus,polypodium, sqlla,semina urticæ,acetosa,nastur.garyophylli,nux musca. cubebæ, siclæ,scolopẽdria,cicorea,tamariscus,serpillum,saxifragia,laurus.hepatica,artemisia,pimpinella,parietaria,ireos,cyclamen,se. genestræ, scabiosa,se.pæoniæ,dauci,carui,leuistici,petrosilli,fœnic.anisi, asparagi,apii,rutæ.s.hypericon,zedoaria,zingiber,hepar adhib,intestinũ lupi,pulmo uulpis,stomacha gallinar̃,medicinæ oẽs solutiuæ,pilulæ omnes,medicinæ stomachicæ,diaciminum,dianisum,diatrion pipereõn: omnia folia præter ipsa aromatica; omnia fere semina præter aromatica.Et sic finem operi imposuimus.

Hæc enim sunt Ioãnes Frãcisce mi, frater optime q̃ paruitate ingenii mei a uariis libror̃ uoluminibus elicere potui.Nõ ut te his doctiorẽ redderẽ,meũ enim non est Mineruam instruere:sed ut tuis uotis obtẽperarẽ.Multaq; alia scribere proposuerã: sed dubitãs loquacitate dãnari:his finẽ imposui, Nosti tu homines nostri tẽporis,prolixitas eos tedio afficit:quãquam utilis: & necessaria. Malui igitur taciturnitate suis ambagibus damnari quam loquacitate. Vale igitur diu felix: & Quirici fratris tui memento.

TABVLA DISTINCTIONUM ac descriptionum omniũ istius libri. Continet enim quinq; & decem distinctiones.

FINIS.

THESAVRVS AROMATARIORVM PAVLI SVARDI.

Recens singulari diligentia recognitus: ad clarissimos dominos Mediolanenses Collegii Physicos, Salutem.

CVM ANIMADVERTEREM colendissimi doctores quamplures in nonnullis aromatariorum apothecis errores ignorãtia cõmitti (quod in animarum simul, & corporum humanorum, summum damnum fore dubitandum non est) eosq; corrigere nõ nisi honestum ac iustum esse uideretur: quare tum amicorũ precibus: tum pietate motus (diuino prius inuocato auxilio; sine quo omnia uana, testante diuo authore nostro Mesuæ; sanat, solus languores Deus) opusculum hoc hincinde authentice eligendo componere decreui, in quo compositionum omniũ in communi practica existẽtium uirtutem, modum, tempus eligendi omnia, quæ eis pertinentia declarantur, ferme alphabetica omnia ordinando, correctionibus, emẽdationibusq; uestris me submittendo, quibus summe debeo, & sicut charitate uiuo ueor: ita Deus sublimis benignitate sua in sanitate nos conseruare dignetur, qui sit benedictus in secula seculorum amen.

AVREA ALEXANDRINA Nicolai aurea dicta est ab auro, Alexandrina ab Alexandro peritissimo philosopho a quo fuit inuenta, ualet proprie ad omne uitium capitis ex frigiditate, & maxime ad omnem decursionem rheumatis q̃ fit de capite ad oculos, ad gingiuas, ad aures, & ad grauedinem omnium membrorum quæ fit de eodem humore. cuius permistio.

℞. Assari.	Sulphuris uiui.
Carpobalsami.i.se. plantę.	Radicum pæoniæ.
Iusquiami. añ.ʒ.ii.s.	Radicum iringi.
Garyophyllorum.	Roserum rubearum.
Opii. Myrrhæ.	Thymi.
Radicum cyperi.añ.ʒ.ii.	Radicum acori.
Balsami.i.liquor emanans ab arbore balsami.	Pulegii.
	Aristolochiæ longæ.
Cinnamomi. Folii.	Gentianæ.
Zedoariæ.	Corticum mandragoræ.
Zingiberis.	Chamædryos.
Costi.	Radicum ualerianæ.
Coralli albi & rubei,	Baccarum lauri.
Cassiæ ligneæ,	Seminis ameos.
Euphorbii.	Seminis dauci.
Dragacanthi. Thuris,	Macropiperis.i.piper longũ.
Storacis calamitæ.	Leucopiper.i.piper album.
Spicæ celticæ.	Xylobalsam.i. ligni balsami.
Meu.i.radix.	Seminis carui.
Cardamomi maio. & min.	Amonii. añ.ʒ.s.
Semen sileris montani.	Albarum margaritarum.
Radicum saxifragiæ.	Seminis rutæ.
Seminis synapis.	Seminis leuistici.
Seminis anethi.	Sinoni, idest se. macedonici.
Seminis anisi. añ.ʒ.i.	añ.ʒ.s.
Ligni aloes.	Auri purificati, idest in foliis
Rheubarbari. añ.ʒ.s.	collecti.
Seminis petrosilii.	Argenti nieri.ana gra.xliii.
Aliptæ muscatæ.	Bietæ bizantiæ.
Castorei.	Ossis de corde cerui.ana
Spicæ nardi.	gra.xiii.
Galangæ.	Rasuræ eboris.
Opopanaci.	Calami aromatici.
Anacardi. Masticis.	Pyrethri.ana gra.viii.

Meu apud pãdectas est anethũ agreste, & nõ est peucedanũ. Sy.dicit radix est in usu.

Puluerizanda puluerizentur, & cum mellis despumati quãtum sufficit fiat confectio in bona forma & da post sex menses cum uino albo calido ad modum auellanæ in sero quando uadit dormitum.

Sinoni secundũ Simonem Ianuensem, & secundũ Diosc. est semen petrosillium agreste, & in libro pãdectarum est semen macedonici, opinio mea est semen macedonicum.

Opium quod fit in nostris partibus ex capitibus papaueris nigri, fieri debet de mense Maii, uel de mẽse Aprilis, & ita opiũ thebaicum in illo tempore fieri debet in partibus Thebis.

De meu Serap. in cap. de meu dicit habet radicem non subtilem, cuius aliquæ partes diuiduntur in plures, quarum quædam sunt tortuosæ, & quædam rectæ, longæ habent odorem bonum, & radix eius est quæ administratur, postea iterum ait ex authorita. Gal. radix huius herbæ est ea in quo est iuuamentum, similiter ait Circa instans.

Pro balsamo ponitur terebentina subtilis, uel oleum laurinum, uel oleũ balsaminum, uel gũmi hederæ, uel quædam cõpositio olei quæ describitur in recepta diacurcumæ in isto.

Radices omnes in autumno sunt colligendæ, & cyperi de mense Octobris.

Et nota, q̃ si radices alicuius herbæ, uel arboris colliguntur, tunc debent colligi quando non habent flores. Si uero folia quando flores habent.

ATHANASIA magna Mes. conferens ad dolorem capitis, & splenis, & oppilationem in eis, & dolorem stomachi & asthma, & tussi antiquæ, & mundificat pectus, & fluxum uentris antiquũ, dysenteriam, & ad fluxum sanguinis, & est in sedatione dolorum sicut philonium, & confert ad dolorem renũ, & hæmorrhoidarum, & Gal. præcepit misceri hepar adip.i. hepar lupi. ualet enim proprietate sua ad morbos hepatis, cuius permixtio.

℞. Croci.	carui.
Opii.	Semen papaueris nigri.
Myrrhæ.	Spicæ nardi.
Castorei.	Eupatorii.
Seminis iusquiami.	Hepar adip.i. hepar lup.
Costi. añ.ʒ.iiii.	Cornu dextri capræ. ana.
Cordumeni, idest semen	ʒ.iiii.

Quæ sunt puluerizanda puluerizentur, cætera liquefiant cum melle despumato quantum sufficit, fiat confectio, & post sex menses, dosis eius est ab aureo medio usq; ad aureum unũ cum uino suaui & dulci, aut cum rob, & succo endiuię, & apii.

Hepar adip.i. hepar lupi præparatur hoc modo, & conseruatur. primo debet optime lauari cum uino albo optimo, & bene mundari ab omnibus imunditiis: deinde saletur seu aspergatur sandalis citrinis bene, & subtiliter puluerizatis: deinde permittatur exiccari: demum inuoluatur absinthio, & ponatur in una scatula in loco sicco cum dicto absinthio, omni hebdomada absinthium mutando.

Lupi uero intestinũ hoc modo præparatur, & conseruatur. lauetur cũ optimo uino albo: deinde tumefiat, & ponatur ad exiccandũ, sed caueatur a fumo, & puluere: deinde ẽt in absinthio inuoluatur, & reseruetur. ualet enim in colica mirabiliter.

ANACARDINA Mes. est confectio sapientũ & eorũ qui desiderant scire. acuit enim intellectũ subtilizat sensum: memoriã recuperat, & cõfert dolori stomachi, & uentris, a frigiditate facto, & clarificat sanguinem, & colorem bonum facit.

℞. Piperis nigri.	Myrobalanorum bel. ana.ʒ.ii.
Macropiperis.i.piper longũ.	Zucchari taba. idest zucch.
Myrobalanorum kebu.	album.
Myrobalanorũ emblicorum.	Bunngi.i.nigella, ana.drac.vii.

Myrobalanorum ind.
Vini de beduſt.i.caſtoreum. añ.ʒ.ii.
Coſti.
Anacardi. añ.℥.vi.
Baccarum lauri. añ.ʒ.vi.
Radicum cyperi. ʒ.iiii.

Tere anacardos per ſe: deinde alias medicinas confice cum butyro uaccino, & melle deſpumato, añ.lib.i. proiiciendo primo butyrum purgatum poſtea mel deſpumatum: deinde alias medicinas ſubtiliter puluerizatas, & da poſt ſex menſes, & caueat ſumens a labore, ira, coitu, & ebrietate, doſis eſt.ʒ.ii.

Omnes myrobalani ponantur in hac cõfectione ad frangendum malitiam anacardorum: niſi enim illi ponerẽtur, ipſorum malitiæ omnes alias medicinas corrumperent, quare in hac bene aduertant apothecarii.

In pandectis dicitur ꝙ arbor ꝓducẽs ipſum dicitur pediculus elephãtis, Sy. et pancreæ de mẽte Ser. aliter ſentiunt.

Anacardi ſunt fructus cuiuſdam arboris qui habent ſimilitudinam cordis auium paruarum habentes intrinſecus rubedinem quandã ad ſimilitudinem ſanguinis, & naſcuntur in Cicilia in montibus igneis qui cõtinue cõburunt, & ab ipſis denominatur confectio anacardina, & nota ꝙ iſti fructus dum ſunt recentes cõdiuntur cũ melle hoc modo. liquefacto melle in eo, ponantur anacardi, & diu morentur in eo, illud tale mel uocatur mel anacardum, habetur in uſu abſq; dictis anacardis, & aliquãdo ingreditur in electuariis, ut inferius apparebit, & illud tale mel habet intenſiorem gradum caloris, & ſiccitatis quam mel purum, quia anacardi ſunt calidi, & ſicci in.4. gradu. nec ſunt pediculi elephantis, ut quidam fatui dicunt.

Burungi, de eo eſt magna differentia. Chriſtophorus de honeſtis ſuper illum paſſum exponit, ꝙ eſt nigella, & ꝙ nigella eſt ſemen nigrum odoriferũ. Gentilis uero exponens illam confectionem inquit. burungi ſunt grana ſimilia piperi quæ non habemus, ſed illorum loco ſecundũ quoſdam ponitur cataputia. Alii uero dicunt, ꝙ eſt quædam herba habens folia ſimilia rutę faciens ſemen in uaginis ſimile naſturtio quę mordet linguam ſed prima opinio eſt melior magisq; ad mentem authoris, cũ nigella cerebrum confortet, humiditatẽq; ipſis deſiccet, quead modum confectionis uirtus eſt, quare nigella ponenda eſt.

ATHANASIA ideſt immortalis, Nicolai, ualet ꝓprie contra fluxum ſanguinis mulieris data cum ſucco plantaginis, qui ſuccus debet duci ſuper lapidem molarem, cum lapide hæmathitis donec in ſanguinis uertatur colorem, & cum tali ſucco medicina diſtemperata detur. & etiam ſuppoſitoriũ de eadem medicina inunctum, & in uulua immiſſum ſanguinẽ ſtringit. hoc idem facit hæmoptoicis, uentris ẽt fluxum mirabiliter ſedat, fluxũ ſanguinis ex naribus cũ pentaphyllo ſoluta. & frõte illinita, ſine naribus immiſſa cũ omni celeritate ſiſtit. Iictericis cũ apozimate balauſtię nõ modice auxiliatur, cuius permixtio.

℞. Cinnamomi.	Macropiperis. añ.ʒ.s.
Caſſiæ fiſt. añ.ʒ.iii.gr.viii.	Myrrhæ.
Storacis calamitæ.	Lapis hæmathitis.
Croci.	Sanguinis draconis.
Phu.i.radicum ualerianæ.	Coralli rubei.
Betonicæ.	Mummiæ.
Iuſquiami.i.ſemen.	Coſti.
Siſeleos.i.ſileris montani.	Boli armeni.
Semen apii.	Simphyti.i.cõſolida ma.
Semen dau.	Acori.i.radicum.
Semen aniſi.	Aſſari.i.radicum.
Opii. añ.ʒ.i.s.gra.iii.	Mandragoræ.i.radicum.
Spicæ.	Polii montani.
Folii.	Baccarum lauri. añ.ʒ.s.
Caſtorei. añ.ʒ.s.	Leucopiperis.
Meu.i.radix.	Petroſilii. añ.ʒ.s.

Mellis quantum ſufficit, doſis eius eſt.ʒ.iii. & da poſt ſex mẽſes, hæc cõfectio ſæpius liberat hominem ab extremis mortis.

ANTIDOTVM Nicolai.i. contra datum hæmagogum.i.ſanguinem menſtrualem ducens, ualet ad multas paſſiones mulierum, ad matricem, quæ non uſu purgantur purgat mirabiliter, menſtrua educit, fœtum in utero occidit, & poſtea extrahit, & poſt partum quæ non ſunt purgata purgat, & ad ſalutem perducit, petram in ueſicam rumpit, & purgat urinam mouet ſtranguriã, ſanat hepatis emphraxim, curat ſclyroſim in ſplene ſanat, & ad omnia interiora magnũ bonũ facit, & ad ſtomachi indigeſtionem, & eos ſanat qui colicam patiuntur, nephreticis prodeſt, hoc autem qui biberit ſanitatem obtinebit, uel aliquando hæmorrhoidas prouocat, uiam totius corporis aperit, & fętum mortuum, & ſecundinam educit, & ueſicam purgat, ſtomachum calidum facit, uentoſitatem conſumit, nomitum compeſcit, tamen in mulieribus nihil inuenitur fortius ad omnia quæ illis ſunt utilia, propter quod cauendum eſt patientibus hæmorrhoidas, aut fluxum uentris, aut differentiam.

℞. Radicum aſſari.	Orobi.i.moco. ℈.i.
Radicum acori. Amomi.	Supteræ.i. aluminis plumæ. ℈.ii.
Seminis triplicis.	Pyrethri. ℈.ii.gra.xiiii.
Marathri.i.ſemen fœniculi. añ.℈.i.gra.vi.	Piperis nigri. ʒ.i.℈.ii.gra.vi.
Seminis aniſi. ℈.ii.	Seminis rutæ. ℈.ii.gra.xiiii.
Ariſtolochiæ longæ.	Spicæ nardi.
Artemiſiæ.	Pulegii.añ. ℈.ii. gr.xiiii.
Caſſiæ fiſtulæ. añ.℈.ii. gra.xiiii.	Radicum pæoniæ. ℈.i. gra.vii.
Centaurea mi.℈.i.gra.vi.	Radicum cyperi. ℈.i.
Dauci cretici.i. paſtinaca hortenſis.℈.ii.	Smirtus.i.betonica.℈.ii.
Ellebori nigri.℈.i.	Squinanti.℈.i.gra.xiiii.
Foliorum lauri. ℈.i.s. gra. iii.	Garyophyllorum.℈.ii.
	Radicum capparis.
	Cymini.
Liquiritiæ raſæ.ʒ.i.℈.i.	Zingiberis. añ.℈.i.
Lupini. ʒ.ii.	Seminis apii.
Melanthii.i.git, & naſcitur in frumentis. ℈.ii.	Sauinæ. añ. ℈.ii. gra.xiii.
	Xylobalſa. ℈.i.gra.xiiii.
Myrrhæ.℈.ii.gra.xiiii.	Macedonici.℈.ii.gr.xiiii.

Mellis quantum ſufficit, detur ad modum auellanæ maioris cum aqua calida poſt balneum ſi cum febre eſt: ſi uero ſine febre cum uino ueteri, aut mulſa dabis, doſis eſt.ʒ.iiii.

AROMATICVM roſatũ deſcriptione Gabrielis Meſuæ ualet contra defectionem ſtomachi, & omnia nutritionis membra confortat, & eſt contra ſtomachi humiditatẽ, & mollificationem, & omnem corruptionem in eo corrigit, cor cõfortat, appetitum excitat, & digeſtionem procurat conualeſcentibus, & debilibus mire ſubuenit, cuius permixtio.

Roſarum rubearum.ʒ.xv.	Gummi arabici.
Liquiritiæ raſæ.ʒ.vii.	Dragachanthi. añ.ʒ.ii.℈.ii.
Ligni aloes.	Nucis muſcatæ.
Sandali mazachari.i.citrini. añ.ʒ.iii.	Cardamomi.
	Galangæ. añ.ʒ.i.
Cinnamomi electi. ʒ.v.	Spicæ nardi. ℈.ii.
Macis.	Muſci. ℈.i.
Garyophyllorum. ana drach. ii.s.	Ambræ. ℈.ii.

Syrupi roſati, & de corticibus citri quantum ſufficit, & fiat confectio, doſis eſt ʒ.ii.

AROMATICVM roſatum Meſuæ, ſtomachũ, & cor confortat, humiditatem uiſcerum exiccat: appetitum excitat, & digeſtionem confortat, & uomitum, & nauſeam ſedat.

℞. Roſarum rubearum.ʒ.i.s.	Macis.
Ligni aloes. ʒ.ii.s.	Garyophyllorum. añ.ʒ.ii.s.
Trochiſcorum diarhodon.	Zingiberis.
Galliæ muſca. añ.ʒ.ii.s.	Nucis muſca. añ.ʒ.ii.s.
Liquiritiæ raſæ. ʒ.viii.	Heil.i.cardamomi maius.
Cinnamomi electi.ʒ.iii.	Spicæ nardi. ana.ʒ.i.
Galangæ. drach.ii.s.	

Pulverizentur ſubtiliter, & cum ſyrupo roſato, & de corticibus citri, ana.℥.viii. aromatizando illas cum. ℈.s. optimi muſci: ſed in forma ſolida fieri ſolent, ut ſupra.

Si roſarum in aliqua compoſitione ſcriptum reperies, ſine determinatione eſt de rubeis intelligendum, tanquam de melioribus, & perfectionibus.

Hic, & pro hac compoſitione: & pro ante ſcriptis & infra ſcribendis eſt notandum, quòd deſcriptio trochiſcorum in iſtis ingredientibus infra deſcribitur, in deſcriptionibus de trochiſcis tantum erit.

AROMATICVM roſatum minus Meſuæ ſtomachum, & cor confortans, & eorum inflammationes ſedans.

℞. Roſa-

℞. Rosarum rubear. ʒ.x.	Cinnamomi electi. ʒ.iiii.
Ligni aloes.	Masticis. ʒ.i. ℈.i.
Sandali masurne.i.citrini.	Ambræ. ℈.ii.
añ. ʒ.ii.	Musci. ℈.i.

Puluerizentur subtiliter, & cũ syrupo ro. fiat cõfectio & si in forma solida fit, ut supra diximus inuenitur in hac cõpositione magna diuersitas literæ. aliquãdo enim dicit, ut in superiori annotaui, & bñ litera stat. in aliquo Mes. scriptũ reperitur masticis exagiũ unũ, & hic litera corrupta est, q̃a supior tenenda ẽ.

Insuper intelligendũ, q̃ si in aliqua cõpositione scriptũ reperis sandali, de sandalis citrinis est intelligendum, cũ meliores sint, eo quia participant de utraq; natura, & quoddam mediũ sunt inter albos & rubeos. Si uero reperiatur sandalorum, de omnibus sandalis intelligas.

Aromaticũ rosatũ minus, dr̃ minus, q̃a min⁹ simplicia intrãt

AROMATICVM muscatũ Mes. cõfert syncopi, & tremore cordis, & cõfortat cerebrũ, & cor, & cõfert epilepsiæ, & præfocationi matricis, & facit oris odorẽ bonũ, cuius permixtio.

℞. Ligni aloes. ʒ.vii.	Ambræ. ʒ.iii.
Darseni i. cinnamo. fini. ʒ.x.	Musci boni. ℈.ii.

Puluerizentur subtiliter, & cum syrupo rosato fiat cõfectio, si in forma solida, fac, ut supra ostendi.

De musco. nota q̃ uim suam ac odorem amittit si cum spẽbus aromaticis cõseruatur seu ponatur, & uirtus sua amissa recuperatur, si in cloacha ponatur, & odorẽ recuperat quẽ amiserat ex permixtione aromaticorũ, cõseruatur aũt si in suo folliculo tenetur, uel in ampulla uitrea, & cũ eo permiscetur plumbum in parua frusta incisum, sed ab aromatibus elongetur.

Medicinę simplices plures ponuntur in composita, eo quia ex his simplicibus fiat una uirtus communis quæ in nulla simplici inueniebatur.

AROMATICVM garyophyllatum Mesuæ, stomachũ, & cor confortat, nauseã, & uomitum sedat, & ualet cõtra putrificationẽ in partibus stomachi, mẽbra naturæ nutritionibus calefacit, uentositatem dissoluit, & carminat, cuius permixtio.

℞. Garyophyllorum. ʒ.vii.	Heil. i. cardamomum maius. ʒ.i.
Macis.	Rosarum rubearum. ʒ.iiii.
Zedoariæ.	Liquiritiæ rasæ.
Galangæ.	Galliæ muscatæ. añ. ʒ.ii.
Sandali mazachari. i. citri.	Folii.
Trochiscorum diarhodon.	Cubebæ. añ. partes. ii. ʒ. unius. i. ℈. ii.
Cinnamomi.	
Ligni aloes.	
Spicæ indæ.	Musci. ℈.s.
Piperis longi. añ. ʒ.i.	Ambræ. ʒ.ii.

Puluerizãtur subtiliter oĩa, & cũ syrupo citrino quantũ sufficit fiat confectio, & si in forma solida facere uis, fac, ut supra.

De folio inter doctores magna est differẽtia, & cõtrouersia quidã dicunt, q̃ est quædã herba nascens in aq̃s dulcibus absq; radice, & super eas natat quẽadmodũ lentigo a quæ. alii q̃ est arbusculum nascens in India, & folia ipsius dicunt, q̃ est foliũ, alii uero dicunt, q̃ sunt folia garyophylli.

Partes duæ unius drachmæ sunt duo scropuli. nã diuidẽdo drachmã per quatuor, omnis pars erit gra. xv. & sic ter multiplicãdo quindecim, erunt duo scropuli. & gra. v. Cum scropulus medicinarum resultet siue sit grana uiginti.

AROMATICVM nardinũ Mes. ualet ad stomachũ, & hepar, & uiscera confortat, & renes, & uesicam calefacit, & addit desiderium coeundi, oris, & sudoris odorem bonum facit, & confortat anhelitum, & facit digestionem cibi & soluit uentositates, cuius permixtio.

℞. Spicæ indæ. ʒ.ii.	Seminis anisi.
Rosarum rubearum. ʒ.iiii.	Corticum citri.
Liquiritiæ rasę. ʒ.ii.s.	Trochiscorum diarhodon añ. ʒ. ℈.i.
Galliæ muscatæ. i. quædam compositio.	Pinearum purgatarum.
Cubebæ.	Amygdalarum purgatarum. & excorticatarum. añ. ʒ.v.
Ligni aloes. Macis.	
Garyophyllorum.	Dragachanthi.
Folii indi.	Gummi arabici. añ. ʒ.ii.
Cinnamomi. añ ʒ.i. ℈.i.	Musci. ℈.s.

Puluerizentur subtiliter, & conficiantur cum syrupo rosato quantum sufficit, & fiat ut supra.

Purgantur pineæ, & amigdalæ hoc modo. accipiatur bacilonum sub quo sit ignis carbonum, & in eo ponantur amygdalæ, & pineæ excorticatæ seu mundæ a subtili cortice, & manibus ducatur hinc, & inde usque quo sint bene calidæ, & illa caliditate consumitur illud dimidium corruptum.

Alio etiam modo fieri potest cum amygdalis, & pineis: ponantur. M. ui. uel. iiii. secundũ ipsorũ quantitatẽ furfuris frumenti, & bene super dictum ignem oĩa simul uolue, quousq; bene calefacta sint, & de illo furfure amouetur illa rancitas, & puræ fiunt sine malo sapore reductæ, & hic modus melior est.

Sebeliæ est quædam cõpositio quæ describetur infra in tractatu trochiscorum, quæ a Mesue gallia sabelia appellatur.

Itẽ notandum est, q̃ in præscriptis compositionibus in quibus Mes. scribit, & confice cum syrupo rosa. uult, q̃ componatur cum iulep rosato, quia perfectior est: & magis cõfortatiuũ igitur exponas, confice cum syrupo rosa. s. facto cum aqua infusionis rosarum uel uiolarum.

ATRAMENTVM bonum pro scribendo.

℞. Galletti rupti grosso modo lib. viii. aquæ pluuialis, aut uinacii lib. lx. & dimittatur gallettum simul in aqua, aut uino per dies quinq;, postea bulliat usq; ad cõsumptionẽ medietatis, siue sit aqua, siue uinũ, consumetur quarta pars, & postea dimittatur frigescere, & postea addatur. Gummi arabici lib. iiii. Vitrioli romani lib. vi. & iterum bulliat parum, & sic fit.

ATRAMENTVM bonum factum ad solem in carmine scriptum. ℞.

Vncia gallæ, mediaq; sit uncia gummi.
Vitrioli pars quarta, his addas octo falerni.
Hæc tribus ad solem uitreo suspende diebus.
Noctibus & totidem, sub aperto desine cœlo.

ACETVM squilliticum Mesuæ cõfortat gingiuam laxam, & putridam, & confirmat dentes motos, & similiter collutio ex eo, & eius potus, similiter est medicina magna. fœtori oris, faciens ipsum odoriferum, & sanat dolorẽ stomachi, & adiuuat ad digestionem, & usus eius secundum oẽm modum administrationis ipsius confortat corpus cui accidit laxitas, & mollificatio, & colorem bonum efficit, dosis, potio aceti ipsius est a. ʒ.v. usq; ad. ʒ.xii. & oxymellis eius ab aur. vi usq; ad. ʒ.iii. & trochiscorum eius a. ʒ.ii. usq; ad. ʒ.iiii.

℞. Laminas squillæ quæ in medio sunt abiiciẽdo primas, & ultimas, quia uenenosæ, & malæ. primæ sunt uenenosæ, quia sunt etiã multum calidæ. interiores uero sunt abiiciendæ, quia mortiferæ sunt nimia frigiditate, mediæ uero sunt tẽperatæ. diuidenda est igitur squilla. & tot tunicæ sunt ab exteriori parte abiiciendæ, quot in interiori, & mediæ reseruandæ. Accipe igitur de melioribus quantitatem quã uolueris & sue eas in filo cum filo ligneo & sit distantia inter eas, & dimitte eas siccare in umbra per dies. 40. postea incide eas in frusta cum incisorio ligneo in frusta mediocria, & pone ad omnem libram dictarũ corticum squillæ aceti albi, & boni lib. viii. & ambo pone in uase uitreato stricti orificii, & obturetur os eius, & exponatur soli p̃ dies. 40. post illud cola, & reserua administrãdo ubi oportet.

Incisio, & foratio squillæ cũ instrumẽto ligneo est, ne insurgat ex ferro in ea rubigo quã excitat sui acuitate, & ad hoc doctores dubitantes cum instrumento de ligno fieri faciunt &c.

AQVA ad asthma secundum Rasim.

℞. Ficuum siccarum. ʒ.x.	Capilli ueneris.
Dactylorum.	Liquiritiæ rasæ.
Seminis apii.	Hyssopi siccæ.
Seminis fœniculi. añ. ʒ.v.	Prasii. añ. ʒ.v.

Coquantur omnia in lib. iii. aquæ & bulliant simul usq; ad consumptionem duarum partium, & coletur, & de dicta colatura da bibere. ℥. iiii. pro uice de summo mane loco syrupi.

AQVA constrictiua magistralis.

℞. Prunorum syluestr.	Sorbarum.
Cydoniorum.	Granorum myrti.
Mespillarum immaturarũ.	Florum atedoni.

Plantaginis añ. partes æquales, & distilla ad lambicum.

AQVA ad oculos rubentes, & lachrymantes experta, & bona.

℞. Zucchari albi.	Aloes hepatici. añ. ʒ.v.

Thutiæ præparatæ. ℈.s.	Aquæ rosæ.
Camphoræ. gra.ii.	Aquæ fœniculi.aã.℥.iiii.
Vini albi clari.	

Misce in una ampulla uitri,& desuper liga peciam unam lini subtilis, & de dicta aqua asperge in oculis.

AQVA ad inflammationem membri bona & experta.

℞. Aquæ plantaginis.	Cerussæ.
Aquæ portulacæ.	Lithargyrii subtiliter puluerizati.aã.℥.iiii.
Aquæ uermicularis. aã.℥.ii.	Camphoræ.gra.iii.

Misce omnia simul, & balnea pluries in die cum pecia lini subtilis ubi est inflammatio.

BENEDICTA simplex Nicolai, & dicitur benedicta: quia ab omnibus a quibus sumitur benedicitur, maxime si detur habentibus infirmitates contra quas inuenta fuit. ualet ad guttam arteticã, & podagram ex frigiditate, renes, & uesicã purgat, peripleumonicos, stomatichos, hepaticos curat, cuius permixtio.

℞. Esulæ.℥.ii.	Salis gemmæ.
Turbith albi & gummosi.	Galangæ.
Zucchari albi.aã.℥.x.	Macis.
Diagrydii.	Seminis carui.
Hermodactylo.	Seminis asparagi.
Rosarum rubearum. aã.℥.v.	Litospermaton.i. milium solis
Garyophyllorum.	Amomi.
Spicæ nardi.	Piperis longi.
Zingiberis.	Polypodii,
Croci.	Cardamomi.
Seminis petrosilii.	Masticis.
Seminis apii.	Seminis ameos,
Radicum saxifragiæ.aã.℥.i.	Lapidis lyncis.aã.℥.i.

Puluerizentur subtiliter, & cum melle colato & despumato quantum sufficit fiat electuarium, dosis est.℥.iiii.usque ad.℥.viii.

Benedicta dicitur ab effectu, & ab eo denominatur. quia bonum effectũ inducit, unde ab omnibus sumẽtibus benedicitur.

Fœniculi si simpliciter inuenitur de semine ipsius intelligendum est, non autem de radice neque de herba.

Sextaria multiplicia sunt, & diuersificantur secundũ diuersitatem rerum: si enim dicitur aquæ sextarium unum, tunc idem est quod lib.ii.s. Si autem uini sextarium unum, idem est quod lib.ii.℥.viii. Si uero sextariũ unum olei, & idem est quod lib.i. Vltimo sæpe inuenitur sextariũ unũ mellis, & idẽ est quod lib.iii. quare nota has differentias: quia sæpe uidi errores cõtingere in cõpositione medicinarum, & nõ a uulgaribus aromatariis.

CONDITVM de secacul Mesuæ renes calefacit, & coitum excitat, uentositatem stomachi dissoluit. Et modus operationis eius est,

℞. Radices earum albas grossas, & teneras, & radantur cortices eius cineritii, & elixentur, & mundentur a uenis interioribus, & incidantur in frusta, sicut est mensura pollicis, & ponatur in eis uacuitatibus arundinosis frustum zingiberis humectati: sicut dicemus in cap. de zingibere cõdito, & gra.i. humectatum, & accipiantur ad oẽ pondus eorum mellis põdera tria. Et alii ponunt mellis põdera duo, & zucchari põdus .i. postq̃ coctũ fuerit cũ facilitate, & proiiciatur sup illud spẽ alefanginæ partes conuenientes & dosis eius est.℥.i.uel.ii.

CONDITVM de acoris Mesuæ, ualet ad ægritudines cerebri, & neruorum, & modus eius est, sicut secacul conditum additum ad omnem partem eius secacul boni partes.ii.

CONDITVM de bautia Mesuæ ualet sicut secacul, & eius modus est sicut secacul.

CONDITA de cydoniis Mesuæ fluxum uentris, & uomitum sistunt: stomachum uero confortant, & digestionem.

℞. Cydonia magna munda a putrefactione, & mundentur a cortice suo, & granis interioribus, & incidantur in frusta conuenietia, & decoquantur cum iulep multę aquositatis, & post diem unum decoquãtur cum alio iulep, quod est uicinum perfectæ coctioni usque dum perficiatur in eis decoctio: deinde aromatizentur cum musco, & ponantur in uase uitreo, & sepeliãtur cum iulep in quo decocta fuerunt. Et quidam decoquunt cum melle. Et quidam cum uino cocto decoquunt. & quidam sup cõdunt cũ speciebus aromaticis & alia. Et alii faciunt alia,

CONDITVM de citro Mesuæ stomachum, & cor cõfortat, & digestionem facit, & bonum oris odorem.

℞. Corticũ citri mundatorum a corticibus suis & proprie magnorum sicut sunt uiolę manus quãtitatem quam uolueris, & fundatur super eos lixiuii clari quantitas in qua submergãtur & mutetur super eos usque ad nouem dies semel in die aqua: deinde post illud mittatur super eos aqua clara tantum usque donec dulces fiãt, & abscindatur amaritudo eorum, tunc uero elixẽtur in aqua fontium plurima in uase mundo usquedum tenerescant, deinde exprimãtur donec fluat aquositas eorum, post illud infundatur super eos in uase lapideo iulep quantitas aliqua qua submergantur: & sic dimittantur per diẽ & noctem, & fit iulep ex zuccharo albo, & aqua quæ sit triplum ipsius: deinde coquantur cum facilitate usque ad modum penidii, tunc uero separentur cortices citri a zuccharo, & recondantur in uase uitreato, & condiantur cum iulep rosato, cuius decoctio sit sicut nabit, ita q̃ una superficies sit laminarum citri, & alia iulep, & reconde, & da post mensem. Et sunt qui aromatizant cum ambra, & musco &c.

CONDITVM de zingibere Mesuæ confert ad frigiditatem, & stomachi mollificationem, & malitiam digestionis, & corruptionem ipsius, & acetosam eructationẽ, & lenitatẽ uiscerum, & multitudinem uentositatum, faciens cibum cito penetrare ad hepar, & totum corpus, & modus eius est.

℞. Zingiberis recentis si haberi potest, uel saltem humectati partem unam, mellis boni partes tres, zucchari partem unam, coquantur sicut secacul. Et quidam accipiunt secacul, & zingiberis humectati.aã.partem unam. & fit delicatius. Et quidã super condiunt cum speciebus alephanginæ. Et quidam faciunt alia, modus autem humectationis eius est sicut diximus de kebulis, & proprie, ut infundantur in aqua: deinde sepeliantur in harena. Et sit zingiber album, mundum, & recens.

CONFECTIO de zingibere Mesuæ ualens sicut superius diximus. Accipe zucchari albi partes octo, mellis tabarzet partes quatuor, zingiberis boni puluerizati puluerizatione ultima sicut alcohol partes tres, aquæ infusionis zingiberis quantum sufficit. distemperetur zuccharum cũ aqua, & melle, & coquantur usquedũ sufficit: deinde proiiciatur sup illud puluis zingiberis & agitetur, & incorporetur cum eo & administretur.

CONDITVM de piris Mesuæ, stomachũ, & cor cõfortans, & modus condiendi ea est sicut cydoniorum.

CONDITVM de pomis Mesuæ cor confortans, syncopim, & cordis pulsum sedans. Et modus condendi est sicut cydoniorum.

CONDITVM de persicis Mesuæ stomachum calidũ & cor confortans, sitim reprimens, oris foetorem abscindens. Et modus condiendi est sicut cydoniorum.

CONDITVM de kebulis Mesuæ stomachum confortans, & appetitum prouocans, digestionem procurans, sensus & rationem uigorans, uisum clarificans, utentes eis in iuuentute conseruans. Et modus condiendi, est ut accipias ex eis humidis si haberi possunt uel saltem humectatis secundum artẽ qua humectari possunt quãtitatem quam uolueris, & cum stylo pũge eos undique, & decoque eos in aqua cum facilitate usquedum tenerescant: post hoc dimitte ipsos super tabulam, & exprime aquam illorum, & submerge illos in aquam mellis: & dimitte eos per duos dies: tunc uero decoque eos igne lento cũ facilitate, & postq̃ decocti fuerint reconde eos in uase uitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorum. Et da post sex menses.

Ars alia auxiliatur ipsos in humectando hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radiis solaribus p dies octo, deinde accipe uas magnum sicut dolium, uel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, ubi intus multam harenam humidam ponas in qua disiunctim sepeliantur sæpe ac sæpe aquam superfundendo, & innouando harenam de quinque in quinque, aut de quatuor in quatuor diebus usque dum tumefiant, & humectentur.

CONDITVM de myrobalanis emblicis Mesuæ stomachum cõfortans, & humiditatẽ ipsius abscindens, & præparans ipsum præparatione, qua partes, & uirtutes eius aggregentur in ipsum. Et modus condiendi eos est. Accipe ex eis quantitatem quã uolueris; & infunde super eos aquam, & expone soli.

quousque

quousq; tumescant, & humectentur, post exprime in aqua mellis, & dimitte per duos dies, deinde coq; cum facilitate: postq̃ cocti fuerint dimitte eos infrigidare, & adde cum melle tabarzet, sicut cum quarta parte totius, & reconde. Quidã uero sup condiunt cum speciebus aromaticis, sicut est cinnamomum, & gallia, & cardamomum crocum muscum & similia &c.

CONDITVM de citro alio modo Auic.in.5.cañ.conuenies ad debilitatem stomachi, & digerit cibum. Sumatur citrũ recens, & incidatur secundũ longitudinem in quatuor partes totum citrum, & mundetur interius totum acetosum, & proiiciatur in liurello testeo: & infundatur ex aqua dulci clara cũ sale grosso albo septem diebus donec stringatur: deinde septẽ diebus aliis sine sale: immo cum aqua donec alteretur color eius, & fit album illud quod est exterius, sicut quod est interius, & gustetur aqua tam diu donec non sit in ea salsedo: & sumantur mellis boni pars.i.aquæ partes duæ secundum quantitatẽ quæ cooperiat citrum, & proiiciatur in uase, & decoquatur leni igne duabus horis, deinde tollatur ab aqua, & melle: & in mane sumatur mel, & ferueat, & tollatur spuma eius, & proiiciatur in eo citrũ, & ferueat bullitione una: & tollatur, & reducatur citrum in liurello, & puluerizentur super ipsum istæ medicinæ ad omnes duas eminas citri, croci, & heil, & cardamomi: omniũ añ.auc.i.garyophyllorũ, & cinnamomi: amborũ añ.aur.s.Musci sexta & medietas, sextæ.ʒ.i. Tere has medicinas, & pulueriza super citrũ ex utroq; latere eius, & proiiciatur in uase, & proiiciatur super ipsum mel, & administretur.

CONDITVM de citro. Descriptione Alia Auic.5.cañ. Sumantur de citris media matura æqualis superficiei longa, & scindantur in longum: & fiãt de unoquoq; citro quatuor frusta: & infundantur in liurello testeo nouo: & illud sit in kenini. primo quando sol ingreditur Capricornum. Et melius quod fit de eis est in anno uehementis frigoris: qm̃ quanto plus congelatur super ea, æqua est magis indurans ea, & sunt magis remanentia: deinde abluantur in omni die bis: postquam fricata sunt cũ sale grosso, & mũdificẽtur, & reducantur ad aq̃ frigidã usquequo transeant sup ea tres hebdomadæ: deinde extrahantur ex aqua, & fundantur sup planũ aliquod, ut tabula, & mundificetur cum cultello, si iam aliquid cõputruit ex eis: & reducantur ad aquam dulcem, & abluantur in extremitatibus diei cum facilitate donec prætereant super ea.xl. dies deinde extrahantur ab aqua & abluantur ab omnibus quæ adueniunt eis ex putrefactione, & corrosione, & dimittantur die & nocte donec auferatur ab eis humorositas: deinde ponantur quasi in mane in uase habente latum caput: aut patella munda, & effundatur super ea tantum aquæ quod ipsa cooperiat: & puluerizetur super ea de zuccharo contrito quantum est tertium pondus citrorum, & decoquantur igne leni & misceantur cum spatula: deinde extrahantur, & abstergantur, & mundificentur, & ponantur super planũ, ut est tabula: & dimittantur duobus diebus continuis: deinde reducantur ad patellam, & proiiciantur sup ea de zuccharo quantũ est medietas ponderis citrorũ, & aquæ quæ cooperiat ea: & si superfluat quatuor digitis cõiunctis, decoquãtur lento igne sicut coxisti ea prius: & caue in hoc ne corrũpantur in igne: qm̃ sunt debiliora eorũ quæ condiecentur. Et sit mens tua, & intellectus tuus totus ad ea: quia ignem accendis sub eis, ut sit ignis lenis & quietus. Deinde extrahantur & expandantur super tabulam, & dimittantur tribus diebus continuis, & noctibus suis: & a die quarto mundentur, & mundificentur cum capite cultelli: & reducantur ad uas, & fundatur super ea mellis colati quantitas q̃ cooperiat ea: & superfluat q̃tuor digitis: & decoquantur lento igne quinq; horis, aut sex donec uideatur mel egredi sup illud quod apparet de citro, sicut similitudo margaritarum: & ingrossetur mel ingrossatione aliqua: deinde auferatur ab igne & infrigidentur, & sumantur spicæ, & garyophylli, & cinnamomi, & zingiberis, & cardamomi, & macropiperi s, & girboe: omnium añ.pars.i. & sit pondus omniũ quantitas medietas decimæ põderis citrorum. Et est ut sint duo sextaria pro unaquaq; emina citrinorũ: & terantur grossæ, & ponantur in uase uiridi uitriato: & puluerizentur in eo res parua de medicina: & fundatur desuper citra quantitatẽ tunicæ unius: deinde puluerizẽtur super ea medicinæ: & fiat cũ eis ita donec cõpleantur ambo simul: deinde fundantur sup ea in patella de reliquiis mellis donec cooperiat ea: & supfluat q̃tuor digitis, & stringatur caput uas, & ponatur in loco: i quo nõ adueniat ei frigus: neq; humorositas. Et scias q̄ signũ maturitatis citri est eius submersio i liurello sub aq̃ &c.

CYDONIA condita.5.cañ. Auicẽ. quæ conueniunt ad confortandũ stomachum, & stringunt natura. & ad malitiã digestionis, & uomitum propter causam oris stomachi. Sumantur cydonia bona magna, & mundẽtur interius, & excorticentur, & incidantur in frusta, & decoquantur cum aqua, & melle: & sint aquæ partes.ii. & mellis pars.i.

Quidã uero decoquũt ea cũ uino & melle, & est melior operatio: & infrigidentur, & in die secũdo decoquantur cũ melle solo: deinde expandantur in liurello, & puluerizẽtur sup ea medicinæ prædictæ in citris, & fundatur super ea mel & seruetur.

CYDONIA cõdita. Descriptione alia.v.cañ.Auic.quæ conferunt ad debilitatẽ stomachi & solutionẽ uentris. Sumantur de cydoniis matura & incidantur in quatuor frusta & mundetur quod est in interiore parte eorũ ex granis & abstergãtur interiora eorũ cũ mantili de lino, & fundantur super ea mellis ps.i. & aquæ partes quatuor cũ quãtitate quæ cooperiat cydonia, & ferueant duabus ebullitionibus aut tribus: deinde colentur, & reducantur ad uas, & fundantur sup ea mellis despumati pars.i. & aquæ pars.i. & bulliant ebullitionibus duabus aut tribus: deinde colentur & expandantur sup planũ aliquod ut est tabula, & dimittantur donec exiccetur qd' in eis est de humorositate: deinde abstergantur & reducantur ad uas, & fundatur super ea mellis quantitas quæ submergat ea, & emineat quatuor digitis coniunctis, & ebulliant ebullitione una, & puluerizentur sup ea species quas diximus in operatione citrorum, & ponantur in uase uitreato uiridi, & oppiletur stricte caput eius quidã uero medici non proiiciunt super ea de speciebus nisi de cardamomo garyophyllis & crocum.

CONDITVM de cucurbitis magistrale quæ cõueniũt stomachis calidis, & sitim extinguunt. Accipe cucurbitas longas natas uersus ortum solis nõ nimis teneras nec nimis duras & rade corticem earũ desup, & incide in frusta magna sicut palmam manus, & munda molliculã interius, & postea infunde eas in aqua feruentissima per nouẽ dies & noctes semper mutando quotidie aq̃ feruentissimã semel in die, postea accipe dictas cucurbitas, & pone in melle colato & despumato, aut zuccharũ albũ clarificatũ nõ nimis calidũ, & ibi dimittas per octo dies, & postea pinitta in alio melle colato & despumato, aut zuccharo clarificato, & sit bene coctum sicut iulep, & caue q̄ mel aut zuccharũ non remaneat aquosum, & ponantur in uase uitreato & cooperiatur os eius. Et sunt aliqui qui aromatizant cum speciebus aromaticis, aut musco &c.

CORNELINA confectio delectabilis & multum constrictiua, & fit sicut marenatum nec plus nec minus tam in forma solida quam in forma zele.

CONFECTIO hamech primæ descriptionis Mesuæ q̃ in usu est, ualet omni passioni quæ fit ex cholera & phlegmate salso quæ est sicut impetigo, scabies, lepra, cancer corrodẽs & similia, & est confectio medicaminis, & medicina sublimis iuuamenti: cujus permixtio.

℞. Myrobalanorum citrinorum.℥.iiii.	Agarici albi.añ.ʒ.xviii.
	Absinthii.
Myroba.chebulorum.	Asse.i.thymus.
Myroba.indorum.	Folliculorum se. añ.ʒ.viii.in alia.ʒ.vi.
Rheubar.electi.añ.℥.ii.	
Colloquintidæ interioris albæ.	Succi fumiterræ lib.i.
	Prunorum numero.lx.
Polypodii uiridis.	Passularum.℥.vi.

Infundantur hæc omnia in aqua casei quantitate sufficienti & ponantur in uase uitreo stricti orificii & obturetur os eius & dimittatur per dies quinq;: deinde bulliant ebullitione una, postmodum coletur & in tali colatur addatur.

Tamarindorum.℥.vi.	Tereniabin.i.manna.℥.ii.

Fricentur manibus & dissoluantur cum decoctione prædicta: deinde colentur & proiiciantur super illis.

Zucchari lib.i.s.	Scamoneæ.℥.i.s.

Et hæc omnia simul coquantur donec habeat spissitudi nẽ mellis: deinde puluerizentur super illud.

Myrobalanorum citrinorum.	Reubarbari.
Myrobal. chebulorum.	Sem. fumiterræ. aã. ʒ. iii.
Myrobala. indorum. aã. ℥. iiii.	Seminis anisi.
Myrbal. emblicorum.	Spicæ indæ. aã. ʒ. ii.
Myrobal. bellericorum.	Dosis eius est. ʒ. ii. usq; ad aur. ii.

Tereniabin est species mannæ quæ apud nos non reperitur, sed loco ipsius accipimus mãnam: est enim tereniabin ros quæ de nocte cadit in quibusdam partibus Ægypti super frondes aliquarum arborũ, & sic colligitur, ut habetur in sacra scriptura Exodi in capitulo. 16.

In ista cõfectione intelligendum est φ autor coquit scamoneam ut amoueat malitiam eius, eo quia non est præparata, φ si præparata esset nõ deberet decoqui sed reseruari secundum canonem medicinæ: deinde pulueriza re eam grosso modo, & cum aliis rebus puluerizatis apponi, φ si decoqueretur uirtus solutiua ipsius deperderetur.

Incidenter de aqua lactis hic intelligendũ φ ponitur aqua lactis capræ, φ melior est &c.

CONFECTIO de manna Mesuę de mente Galeni est medicida nobilis operationis & bonę solutionem enim efficit facilem & educit choleram citrinam sine molestia, & ualet ad ægritudines factas ex ea & est medicina delectabilis boni saporis, cuius permixtio.

℞. Mannæ puræ & recentis lib. i. scamoneæ antiochiæ. ℥. i. Dissoluatur manna cum succo rosarum rubearum, & sit succi quantitas conueniens circiter lib. i. & coquatur cum facilitate donec habuerit sufficientem coctionem: deinde pone super illud masticis, ʒ. iii. & da. ʒ. iiii.

Inquit Gal. ostendit compositio huius medicinæ nobilitatẽ eius, est enim composita ex partibus conuenientibus complexione & proprietate.

Tereniabin syracost & manna inter se differunt: nec est manna ut quidã dicunt: in uno differunt & secundũ patriã, & secundũ locũ in quẽ cadunt, & secundũ uirtutẽ & cõplexionẽ: syracost enim & tereniabin calidiores & humidiores sunt mãna, sed quia ad nos nõ portantur, ideo ipsorum loco ponimus mannam.

Quidã doctores uolunt φ diagrydiũ & nõ scamonea hoc in loco ponatur. Sed sua semp pace salua si poneretur & decoqueretur uirtus solutiua fere in totum deperderetur: coctio enim est præparatio dictæ scamoneæ, quia ille non diegrydium est ponendum.

CONFECTIO de storace magistralis, illa Mesuæ & Nicolai nõ est in usu propter opiũ: ualet enim & cõfert ad superabundantem fluxũ cholericum uentris & phlegmaticis & ad tenasmon factum a frigiditate: cuius permixtio.

℞. Passularum electuarũ & ultime contritarum. ℥. i.	Cinnamomi electi. ʒ. i. s.
	Storacis calamitæ. ℈. v.
Liquiritiæ rasæ. ʒ. vi.	Boli armeni loti & præparati. ʒ. iii.
Ligni aloes.	
Nucis muscatæ. aã. ʒ. i. s.	

Puluerizentur subtiliter omnia & cũ zucchar. ʒ. xv. dissoluti in aqua betonicæ & foliorũ uiolarum fiat cõfectio in morsellis.

Confectio enim nihil aliud est quã compositio diuersorũ.

Modus lauandi & præparãdi bolum armenum talis est. Accipe de eo quantitatem quã uolueris, & tere subtiliter, postea infundatur super eum quantitas aquæ ros. qua irroretur: deinde in umbra permittatur exiccari, & iterum post exiccationẽ conteratur, & aqua ros. irroretur, & ter ut primo hoc fiat: postea reserua: illud enim dicitur lotum & præparatum.

Storacis simpliciter si scriptum reperietur, de storace calamita intelligendum est.

CONFECTIO de cinnamomo Mesuæ, quæ est medicina sana & experta ad humorositatẽ stomachi & putrefactionem in ea phlegma digerit, & digestionem attrahit.

℞. Cinnamomi subtilis electi. ʒ. xv.	Cardamomi. aã. ʒ. iii.
	Zingiberis.
Derseni. i. cinnamomi grossi	Heil. i. cardamomũ minus & est melegeta.
Cimini.	
Radicum enulæ. aã. ʒ. iiii.	Macis.
Galangæ. ʒ. iiii.	Nucis muscatæ.
Garyophyllorum.	Ligni aloes. aã. ʒ. iiii.
Piperis longi.	Croci. ʒ. i.

Zucchari tabarzet idest albi. ℥. v.	Musci. ℥. i. partes duas idest. ℈. ii.

Puluerizentur subtiliter oĩa. Mellis despumati & coleti quãtũ sufficit, & fiat cõfectio in forma solida, ut supra tibi ostẽsum est.

Confectio hæc licet in usu nõ sit, tñ quia in ea aromatarii solent dubitare: igitur nota φ cũ in una cõpositione scriptum reperies darseni per se, semper debes apponere cinnamomũ electum. si uero & darseni & cinnamomi ut in superiori uidisti utrunque. s. subtile & grossum est ponendum, nec ausculites illos dicentes, φ per darseni intelligitur macis. hęc enim opinio reprobata est e Christophoro de honestis super Mesue.

Secundo est intelligendũ φ cũ reperis in una recepta heil per se: de cardamomo maiori semper est intelligendũ: si uero cardamomũ per se reperiatur, ẽt de maiori est intelligẽdum: si uero ambo reperiatur, ut in superiori, & maiorem debes apponere: non autem garyophyllos ut quidam dicunt.

CASSIA fistulatum pro clysteris magistrale, ualet ad mũdificandum sanguinem, & cõpescit omnem acuitatem, & sedat sitim, & mundificat stomachum, & educit cholerã & phlegme, & operatur sine nocumento, & resoluit apostemata & cõfert calefactioni: cuius permixtio.

℞. Florum uiolarum.	Bletarum.
Matris uiolarum. i. herba.	Parietariæ. aã. M. i.
Meluarum.	Absinthii romani. M. s.
Mercurialis. aã. M. i.	

Ordeum ulridiũ: fiat ex his decoctio in sufficiẽti quantitate aquæ postea coletur manibus exprimendo, de qua colatura dissoluatur cassię extractę lib. i. mellis electi lib. s. & coquatur usq; ad consummationem decoctionis & reseruetur.

Herbæ omnes præscriptæ ex quibus decoctio hæc fieri debet uirides esse debent, eo quia sunt magis lenitiuæ: si uero haberi non possint, siccæ ponantur.

De absinthio nota φ ipsum diuersificatur secundũ diuersitatẽ loci & patriæ, in quibus oritur: ideo qñ dicitur & reperitur in receptis absinthii romani, hoc est quia illud est melius aliis: una tamen & eadẽ est spẽs, sed quia illud haberi non põt eligatur illud quod in montibus & locis saxosis oritur, quia melius est quam qui nascitur in locis humidis & umbrosis, & colligi debet in mense Iulii, & in umbra exiccari. Inter eneme & clystere differentia est: nam clystere est instrumentum quo decoctio in intestinis impellitur: eneme autem est ipsa decoctio, & medicina quæ inicitur.

CASSIA fistulatum de melle & de zuccharo sic fit.

℞. Prunorum nũo. xxx.	Seminis anisi. aã. ʒ. ii.
Violarum.	Medullæ cassiæ lib. ii. s.
Tamarindorum.	Mellis lib. iiii. s.

Et fiat electuarium, & ad faciendum de zuccharo loco mellis accipe zucchari candii. ℥. iiii.

Mannæ electæ. ℥. ii.

Et nota φ decoctio debet fieri de prunis uiolis & anisis suprascriptis.

CASSIA fistulatum alia magistralis, ualet cuius permixtio.

℞. Pulpæ cassiæ.	Tamarindorum. ℥. vi.
Pulpæ prunorum damascenorum aã. lib. i.	Mellis lib. iii.

Cassia & tamarindi dissoluantur cum decoctione meluarũ matrum uiolarum & mercurialis, in quo sint coctæ pruno damascenorum quantum sufficit.

CODOGNATA de zuccharo sine spẽbus sic fit: ualet sumentibus ante cibum ad confortendũ & fortificandũ stomachum, & sumendo post cibũ ad restringendum fluxũ sumentibus per horam ante cibum: & similiter post cibum immediate

℞. Poma cydonia a cortice supiori & ab anime interiori mũdata, & cum pauco uino uermilio antiquo cocta & in magdaleones reducta lib. viii. Zucchari boni & clarificati lib. vi.

Et φ sint ab aqua cõsumati misce & coquãtur omnia simul semper agitando cum spatula donec cocta sint & serue. hæc est enim uera dosis zucchari quæ in codognata apponenda est, alii ponunt æquale, sed prima melior est, & debet staugezari cum bacculo super ignem hinc & inde usquequo cocta sit.

CONDITVM de cydoniis cum perlis magistrale stomachũ & cor confortat, & fortificat & uentrẽ stringit mirabiliter;

ter: cuius permixtio.

℞. Seminis coriandrorum præparatorum.	Margaritarum non perforatarum. ℈.i.
Radicum cyperi.	Zucchari albi lib.ii.
Cinnamomi fini ana.ʒ.i.	

Et fiat confectio in forma manuschristi cũ uino cydoniorum.

CEROTVM Galeni emendans uitia stomachi Mesue, stomachum confortat quæ ex frigiditate sunt præparans & confortans appetitum & digestionem cibi & confortans hepar & sedans dolorem eorum.

℞. Rosarum rubearum.	Tere subtiliter & accipe ceræ nouæ. ℥.iiii.
Foliorum absinthii sicci.	
Masticin. añ.ʒ.xx.	Olei rosati lib.i.℥.vi.
Spicæ indæ. ʒ.x.	

Dissoluantur oleũ & cera ad ignem, & lauetur lauationibus pluribus cum aqua rosata: deinde iterum lauetur cũ uino uermilio ueteri & succo cydoniorum & pauco aceti: deinde misce cum speciebus suprascriptis.

CEROTVM hyssopi descriptione Philagri. Mesue exptum ad dolorem splenis stomachi & hepatis & duritiam in eis & dolorem matricum, et apostemata in eis linitum exterius, uel etiam suppositum in lana. & ualet ad durities & nudositates q̃ sunt in ipsis: cuius permixtio.

℞. Croci.ʒ.v.	Ceræ citrinæ. lib.i.
Bdellii.	Terebinthinæ. ℥.i.s.
Masticis.	Medullæ cruris uaccæ.
Armoniaci.	Adipis anseris: añ.ʒ.xv.
Storacis liquidæ.	Hyssopi humidæ. lib.i.℥.vi.
Aloes. añ.ʒ.viii.	

Bdellium aromaticum & aloes dissoluantur in aqua infusionis fœnugræci & florum camæmillæ, & cum cæteris fiat cerotum, & post Philagrum addiderunt expressionis squillæ.℥.iii. olibani.℥.i.sepi uituli.ʒ.xv.in alio ceræ nouæ lib.i.minus quarta, & est conuenientius.

CEROTVM oxycrocii secundũ Nicolaum maiorem in antidotario, ualet ad fracturas costarum, fracturas ossium, & mirabiliter confortat & ratificat.

Croci.	Galbani. añ.i.s.
Picis naualis.	Armoniaci.
Colophoniæ, idest picis græcæ.	Myrrhæ.
	Olibani.
Ceræ citrinæ. añ.℥.iiii.	Aloes.
Terebinthinæ.	Masticis ana.℥.i.s.

Conficiantur sic: galbanum armoniacum aliquantulum cõtusum ponatur in aceto per diem & noctem: mane uero ponatur ad ignem usq; ad liquefactionem diuidendo: post liquefactionem coletur, & iterum coquatur usquequo acetum consumetur: & tunc addantur pix naualis liquefacta & colata, cera, colophonia, & terebinthina: & internallo facto ponantur mastix, olibanum, myrrha, & aloes semper cum spatula agitando, ad ultimum cum coctum fuerit in aqua frigida ponatur: & extracto ab aqua manibus exprimatur ut tota aqua exeat, & super marmor unctum oleo laurino puluerem croci superpositum malaxetur, & factis magdaleonibus reseruetur.

De croco hoc in ceroto a uariis diuersimode ponitur, quidam post perfectam coctionem, & postq̃ amotum est ab igne crocum intus ponunt, & cum aliis rebus bene incorporant: & modus iste magis a doctoribus laudatur: alii uero supra dicto modo faciunt nec inutilis est.

CEROTVM pro costi magistrale, cuius permixtio.

℞. Masticis.	Ceræ nouæ,
Galbani.	Absinthii.
Opopanaci.	Seminis fœnugræci.
Serapini.	Florum camæmillæ. ana.℥.i.
Armoniaci.	Croci.ʒ.iii.
Picis naualis.	Mucilaginis fœnugræci.
Hyssopi humidæ.	Mucilaginis seminis lini.
Thuris. ana.℥.ii.	Mucilaginis althææ. ana.℥.ii.
Terebinthinæ.℥.i.	& ʒ.iii.

Misce & ex his fiat cerotum dissoluendo prius gummas in aq̃ decoctionis althææ fœnugræci & seminis lini, pulnerizando etiã puluerizanda reducantur ad formam ceroti.

Camæmill ç si simpliciter scribatur uel scriptum reperiatur, semper de flore est intelligendum.

Mucilago althææ si simpliciter scribitur uel scriptum reperitur, de radice facienda est, ut doctores uolunt.

CEROTVM hyssopi descriptione Pauli Mesuæ ualet ut diximus in descriptione Philagri cerotum, cuius permixtio.

℞. Armoniaci.ʒ.x.	Aloes.
Bdellii.ʒ.v.	Olibani. ana.ʒ.ii.s.
Sigea, idest storacis liquidæ. ʒ.iiii.	Ceræ nouæ.ʒ.iii.s.
	Sepi uituli.
Croci.ʒ.i.s.	Medullç uituli. ana.℥.ii.
Masticis.ʒ.ii.s.	Hyssopi humidæ.ʒ.xl.

Ireleon, idest olei nardini quantum sufficit, & fiat cerotum.

CEROTVM pro renibus magistrale repertum utile atque mirabile ad prohibendum aborsum in muliere prægnante: uidi de eo utilia experimenta & maxime in illustrissima nunc quõdam comitissa Brixiæ in partibus ultramontanis uxore illustrissimi Philippi domini de Sabaudia q̃ habuit duos aborsus, & approximato ceroto aliquo suo tempore portauit, & illo semel relicto iterum ad aborsum uenit: in multisq; aliis matronis & mulieribus illudq; ualde operauit: cuius permixtio.

℞. Masticis electi.℥.i.	Corallorum rubeorum.
Laudani.ʒ.vi.	Sandalorum.
Ceræ citrinæ.ʒ.iiii.	Mentæ siccæ.
Radicum bistortæ.	Seminis coriandrorum præparatorum.
Nucum cupressi.	
Succi hypoquistidos.	Galliæ muscatç.
Sanguinis draconis.	Terræ sigillatæ. ana.ʒ.ii.
Rosarum rubearum.	Olei oliuarum completarum lib.iii.
Acatiæ. ana.ʒ.ii.	

Puluerizentur puluerizanda, & fiat cerotum in bona forma & q̃ sit tenax, & si non est tenax addatur parum terebinthinæ.

Cerotum dicitur a cera quia omne cerotum recipit ceram uel aliquid loco ceræ: & est quoddam mediũ inter unguentũ & emplastrum, spissius unguento & liquabilius emplastro.

CEROTVM pro crepatis. Gentilis in suis consiliis consilio primo preciosissimum & expertum: & est in usu in diuersis partibus: cuius permixtio.

℞. Picis liquidæ.	Serapini.
Colophoniæ, idest picis græcæ.	Consolidæ maioris.
	Consolidæ mino.ana.℥.i.
Cerç citrinæ.	Gallarum.
Aristolochiæ longæ.	Nucum cupressi.
Aristolochiæ rotundæ.	Boli armeni.
Vermium terrestrium.	Succi hypoquistidos.
Aloes. ana.℥.iii.	Mummiæ.ana.℥.vi.
Lithargyri aurei.	Thuris.
Armoniaci.	Visci quercini.
Opopanaci.	Lapidis hemathitis.
Galbani.	Olibani.
Masticis.	Gypsi.
Bdellii.	Myrrhæ. ana.ʒ.iiii.
Sumach.	Sanguinis draco. ℥.vii.
Terebinthinæ ana.℥.i.	Sanguinis humani. lib.ii.

Confice sic. Accipe pellem arietinam cum pilis inde remotis coquatur in aqua tam diu donec tota liquefiat: & postea permitte aquam infrigidari & residere: deinde accipe species bene tritas & cribellatas, & gummæ prius tantum dissoluantur in aceto fortissimo quæ dissolute sanguine commisceantur: & hæc omnia permisce in colatura aquæ pellis arietis in chacabo, & fac ut simul bulliant donec ad nigredinem & formam ceroti ueniant & utere.

Sanguis humanus debet extrahi ab homine sano, sanæ complexionis, & post extractionem debet in ceroto ilico poni, eo quia longa ipsius extractio corruptionem inducit.

CEROTVM de mucilaginibus magistrale, ualet ad mollificandum, resoluendum, maturandum omnem duritiem & inflationem, & est expertum.

℞. Mucilaginis althææ.	Mucilaginis seminis lini. ana.℥.vi.
Mucilaginis fœnugræci.	
Fœcis olei linosæ.℥.iii.	Bdellii.
Lithargyrii.	Armoniaci,

Opopanaci. ana.℥.ii.	Picis naualis. ℥.iiii.
Olei de lilio. ℥.iii.	Ceræ nouæ. lib.ii.
Terebinthinæ. ℥.iiii.	Medullæ bouis uel sepi castrati. ℥.iii.
Storacis liquidæ. ℥.ii.	

Puluerizentur puluerizanda, & ex his fiat cerotum in bona forma.

Nota ꝙ quando storax simpliciter reperitur, de calamita est intelligendum cum melior sit aliis speciebus, nam calamita idē est quod bona gutta, a calos qđ est bonum, & mitos quod est gutta, ex his completur.

CEROTVM aliud ad crepatos de pelle arietina secundum Rainaldū de uilla noua in libro.2.in ca.de crepatura.cap. trigesimo, & est multum in usu: cuius permixtio.

℞. Lithargyrii aurei.	Ceræ albæ.
Opii.	Ceræ rubeæ. ana.ʒ.i.
Sedenegi.i.lapis hemathitis siue sanguinaris.	Radicum consolidæ maioris.
Sanguinis draconis.	Radicū consolidæ madianæ.
Boli armeni.	Radicum consolidæ minoris, ana.ʒ.iii.
Masticis.	Rosarum rubearum.
Armoniaci.	Myrrhæ.
Mummiæ.	Aloes. ana.gra.xv.
Galbani.	Pallæ marinæ.i.balæ marinæ combustæ.
Thuris.	Balaustiarum.
Costi.	Aristolochiæ rotundæ.
Lumbricorum terrestrium. ana.ʒ.s.	Gallæ. ana.ʒ.vi.
Picis naualis usualis.	Visci quercini. ʒ.ii.
Picis græcæ.i.colophoniæ. ana.ʒ.i.	Sanguinis hominis rufi.ʒ.ix.

Conficiatur hoc modo. Accipe pellem unam hædinam uel arietinam cum omnibus pilis suis, & decoquatur quasi bulliendo per totum diem: quousq; tota liquefacta sit: & fiat sicut colla, & parum uel nihil de aqua ibi remaneat: deinde ex illa aqua accipe lib.i. optime cum staminia uel panno colatam: & adde cum eo uiscum quercinum, & in olla noua lento igne fac liquefieri & bullire, & cum baculo semper & cōtinue ducas, aut per alium ducere facias: deinde lumbricos terrestres, post ceram et picem addas: deinde adde terebinthinæ.i. gummi albotin.ʒ.ii. postea colophoniam, masticem, myrrham, armoniacum, & galbanum adde, & liquefac insimul, & cum baculo semper ducantur: & signum quando erit coctum est ꝙ ponatur una gutta ex eo super lapidem marmoreum, seu super cultellum oleo unctum, quod cū infrigidatum fuerit, si malaxetur & optime coaguletur, tūc signum est perfectæ coctionis: sin autem lento igne bulliat, & fiat, & usui reserua in pelle pecorina uel arietina. Et istud cerotum est illud quo generaliter utūtur doctores sub nomine ceroti ad crepatos, uel sub nomine ceroti cum pelle arietina. ibi Rainaldus dicit, ꝙ crepatura accidit sæpe i mulieribus & robustis uiris, qui uolunt nimis saltare uel currere, uel maxima pondera portare, uel petras grossissimas iactare, uel eas uiriliter eleuare, uel ex nimio & alto clamore. Et Bartho. Montagnana in suo antidotario habet unum emplastrum usuale pro crepatis, sed idem nō est: uerum differunt parum de quo infra. Gentilis in suis consiliis in consilio primo habet unam descriptionem desuper istud scriptam prout patet, sed non est eadē, sed ista est plus in usu.

CEROTVM de laudano magistrale, ualet ad stomachū & omnia membra mirabiliter.

℞. Mentæ siccæ.	Zedoariæ.
Rosarum rubearum.	Myrtillorum. ana.ʒ.iii.
Absinthii sicci.	Garyophyllorum.
Ligni aloes.	Galangæ.
Masticis.	Nucis muscatæ.
Cinnamomi.	Macis.
Spicæ nardi.	Zingiberis.
Cyperi.	Galliæ muscatæ.
Calami aromatici.	Costi. ana.℥.ii.s.
Olibani.	Terræ sigillatæ.
Aloes.	Centonici.
Corallorum rubeorum.	Centaureæ maioris.
Myrrhæ. ana.℥.i.	Abrotani. ana.ʒ.i.s.
Laudani boni.℥.viii.	Terebinthinæ.℥.viii.
Ceræ citrinæ. lib.ii.	

Liquefiant terebinthina, & cera, & laudanum simul: deinde supraſcriptæ species simul apponantur.

Aliquando reperies scriptum mentæ siccę, & absinthii sicci: & aliquando mentę & absinthii simpliciter. Quæreret aliquis quid in diuersitate dicta est faciendum. In hoc dico ꝙ autores semper intelligunt de ipsis siccis, quáuis aliquando non exprimant, & aliquando sic: & propter expositionem uolunt postmodum intelligere de siccis: & ideo expresserunt in aliquibus mentæ uel absinthii sicci id quod uolunt: ꝙ tu in cæteris intelligas: nam quando uolunt dictarum humiditatem herbarum, dicunt succi mentæ uel succi absinthii: quare bene &c.

DIACHYLON magnum mesuæ siue cerotum, ꝙ ambo appellantur emplastrum, uerum quia communiter fit ad formam ceroti: ideo in eorū summa ponam, ualet ad resoluendum & ad maturandum omnem duritiē & inflationem, & est expertum, cuius permixtio.

℞. Lithargyrii subtiliter triti.lib.i.	Mucilaginis seminis foenugræci.
Olei irini.	Mucilaginis ficuum pinguium.
Olei camæmillæ.	Mucilaginis passularum.
Olei anethi. ana.℥.viiii.	Succi ireos. ana.ʒ.xii.s.
Mucilaginis seminis lini. ʒ.xii.s.	Terebinthinę.ʒ.iii.
Hyssopi humidæ.	Raxæ pini.
Glutinis alchanach.	Ceræ citrinæ. ana.℥.ii.
Succi squillę. ana.ʒ.xii.s.	

Confice hoc modo. Accipe lithargyrium & supraſcripta olea & diu in mortario lapideo cum pistello ferreo conquassentur, & elaboretur in eorum conquassatione per mediam horā saltim: deinde bulliant super ignem cum facilitate semper, & incussant agitando cum spatula donec coaguletur lithargyrium tunc deponatur ab igne & permittatur infrigidari: deinde accipe mucilagines, gluten, succum, & hyssopum humidum, terebinthinam: & inter eos aliquali ebullitione bulliant, deinde in mortario cum lithargyrio & oleis prædicta ponantur, & cum pistello tantum conquassebtur, donec condecens fiat eorum permixtio. Tunc iterum omnia reponátur super ignem, & cera addita tantum coquantur, ꝙ ad debitam formam ueniát.s.ꝙ habeant solidiorem coctionem, qualiter habere debet unguētum & nihil ultra ne aduratur.

Istud emplastrum est in usu, maxime secundum istam descriptionem: ipse autem Mesue intitulat hoc emplastrum diachylon, sed secundum modernorum opinionem debet dicere diachylon.i. compositio facta ex mucilaginibus & succis, & ꝓpter hoc a multis dicitur cerotum de mucilaginibus sine gummis, aut diachylon sine gummis: & sic si bene legis expositores nostrorum doctorum, uidebis ꝙ emplastrum diachylon magnū, & cerotum de mucilaginibus, & unguentum diachylon sine gummis idem sunt: & qui non credit, uideat in antidotario. Io. Serap. ꝙ dicit unguentum de mucilaginibus, & est diachylon, idem dicit Gentilis super.5. Aui. Magister Petrus de argillata i ca. de scrophulis, ponit unguentum diachyion, quod idem est, & ibi docet ipsum conficere cum gummis, de quo infra: Supra est positum unguētum de mucilaginibus ex authoritate Bart. Mōtagnanæ, quod potest fieri pro diachyion sine gūmis: Scias autem ꝙ generaliter aromatarii maxime apud nos faciunt emplastra in forma molli, & cerota in forma solida, de quo aromatarii Neapolitani admirantur, quia ipsi faciunt cōtrarium: nam emplastra faciunt in forma dura, & cerota in forma molli. Leonardus de preda palea in ca. de ulceribus profundis posuit emplastrum diaphœnicō descriptione Alexádri, sed dicitur emplastrum.i. dura cōfectio, eadem est opinio Nicoli.

Gluten alchanach siue aichamach siue alzanach qđ sit generaliter ignoratus: uere nūq̄ uidi nec audiui ab aliquo uidisse autorem autēticum de eo mētionem facere: uerum secūdum cōsuetudinem aromatariorum est coila piscium quod nō nego nec affirmo: certe in partibus Romæ dictum fuit, ꝙ in rei ueritate gluten alchanach est quidam uiscus qui reperitur in Arabia super arborem assæ fœtidę, tamen Deus scit. Magister Petrus de argillata qui sæpe & sępius utitur isto unguento, quod ipse de

scribit

scribit in capitulo allegato. & ibi loco glutinis alchanach posnit uiscum cum quo capiuntur aues: sed nos intelligimus uiscū quercinum, quod conuenit in isto casu: tamen non affirmo qd sit generaliter, loco eius ponitur colla piscium, sed intētio nostrorum chirurgycorum uiscus quercinus etiam ualet. Si autē facere uolueris unguentum diachylon, seu emplastrum de mucilaginibus cum gummis, oportet facere ut docet magister Petrus de argillata in capitu. allegato. ubi sic ait in fine descriptionis dicens, conficiatur sicut ipse Mesue docet in antidotario, & si cum istis addatur bdellium, armoniacum, & sesapinum ana. ℥.i. erit diachylon gummatum siue cum gummis: tu uero scias si ponas supra unguentum diachylon sine gummis, aut cerotū de mucilaginibus sine gūmis illas tres gummas quas nominaui, tunc erit diachylon cum gummis.

DIACHYLON minus Mesuæ siue cerotum dissoluēs & maturans tumores a caliditate factos & apostemata calidat cuius permixtio est hæc.

℞. Mucilaginis fœnugræci.	Mucilaginis althææ. ℥.i.
Mucilaginis seminis lini. ana. ℥.i.	Fiant dicti mucilagines in aqua decoctionis melliloti.

℞. Lithargyrii subtilissime puluerizati. ℥.i.s.
Olei camæmillæ.
Olei irini. ana. ℥.i.s.
Pulueris radicis ireos. ℥.i.

Accipe ergo olea, & lithargyriū, & puluerizа ireos, & diu in mortario agitentur, & ut tibi ostendi in alio facias, commemorando, φ coctio sit inter unguentum & cerotum.

In omni compositione in qua intrant lithargyrium & mucilagines, post coctionem lithargyrii cum oleo, anteq̄ mucilagines ponantur, semper debemus expectare infrigidationem uel saltem tepefactionem olei in quo est lithargyrium: si enim ipsis feruentibus apponerentur, mucilagines adeo excrescerent super captiam, φ maior pars in ignem perderetur, & hoc sæpe uidi contingere famulis aromatariorum non expertis, & etiā a multis qui se magistros esse dicebant.

DIACHYLON paruū Mesuæ: maturans & dissoluens tumores a caliditate factos, & apostemata calida.

℞. Lithargyrii. ℥.vi.	Mucilaginis semi. lini.
Olei ueteris clari lib.i.	Mucilaginis radicum maluę. ana. ℥.ii.
Mucilaginis psylii. ℥.iiii.	
Mucilaginis iusquiami ℥.i.s.	

Et eius operatio est sicut operatio alterius.

DECOCTIO communis sic fit.

℞. Prunorum.	Liquiritiæ rasæ.
Tamarindorum.	Hordei mundi. ana partes æquales.
Passularum.	
Violarum.	

Bulliant hæc omnia in aqua infusionis quantitatis sufficiētis secundum artem: deinde coletur, & reseruetur.

DECOCTIO pectoralis magistralis sic fit: cuius pmixtio.

℞. Hyssopi siccæ.	Passularum.
Capillorum ueneris.	Hordei mundi.
Ficuum.	Liquiritiæ rasæ. ana partes æquales.
Dactylorum.	
Sebesten.	

Bulliant hæc in aqua quantitatis sufficientis secundum artē, & coletur, & seruetur.

In hac decoctione sunt aliqui qui addūt ireos, sed q̄q̄ pectoralis sit ego non laudo illum apponēdum esse ꝑpter eius horribilitatem & malum saporem.

Decoctiones istæ & omnes aliæ per tres uel quatuor dies conseruantur & non plus & maxime in æstate: & inter omnes hic incidenter dicam de infusione facta in aqua lactis seu casei, quia minus conseruatur, quia uix per unum uel duos dies conseruari potest.

Syrupi uero conseruantur si sunt de melle per duos annos: si uero de zuccharo & bene cocti & in uase bene obturati per annum durant, aliter uix possunt durare.

De conseruatione iulep scias quod iulep aquosum & male decoctū pauco tpe cōseruatur: & maxime tpe æstatis: iulep uero bñ coctū per annū seruatur & non plus sub forma iulep.

DECOCTIO carminatiua magistralis, quæ ualet cōtra omnes uentositates.

℞. Seminis anisi.	Ameos.
Seminis fœniculi.	Cymini.
Dauci.	Polypodii. ana partes
Carui.	æquales.

Bulliant in aqua secundum artem ut dictum est in aliis decoctionibus.

DECOCTIO constrictiua sic est, & sic fit.

℞. Corticum granatorum.	Azimorum uuarum, idest granelle.
Balaustiarum.	
Myrtillorum.	Sorbarum siccarum.
Nucum cupressi.	Nespillarum immaturarum siccarum.
Gallarum.	
Cupularum glandium.	Caudæ equinæ. ana partes equales.
Sumach.	
Achaciæ.	

Bulliant in aqua plantaginis secundum artem, & de dicta decoctione da ubi oportet: & multum ualet ad restringendum.

DIABVGLOSSATVM Mesuæ: ualet ad confortādum cor, maniacis & melancholicis confert, syncopim, & tremorem cordis aufert: & modus eius est. Accipe florum buglossæ bene mundatorum. ℥.iiii. Zucchari albi lib.i. Et expone soli, & fac sicut in ca. de zuccharo rosato.

DIABORAGINATVM Mesuæ, ualet ad confortandum cor, maniacis & melancholicis confert, syncopim, & tremorem cordis aufert.

℞. Florum boraginis. ℥.iiii. Zucchari albi lib.i.

Contundantur in mortario lapideo & exponantur soli ut dictum est in zuccharo rosato, in isto sic fit.

DIAMVSCVS dulcis Mesuæ: faciens ad pulsum cordis, & ægritudines melancholicas, & ad eum qui tristatur sine causa, & confert ad ægritudines cerebri, sicut est uertigo, & epilepsia, & paralysis, & ad ægritudines pulmonis & difficultati anhelitus: cuius permixtio hæc est.

℞. Croci.	Ozimi citrati. ʒ.ii.s.
Doronici.	Been albi.
Zedoariæ.	Been rubei.
Ligni aloes.	Folii.
Macis ana. ʒ.ii.	Garyophyllorum.
Albarum margaritarum.	Spicæ. ana. ʒ.i.
Setæ crudæ parum adustæ.	Zingiberis.
Karabæ.	Cubebæ.
Coralli rubei. ana. ʒ.ii.s.	Piperis longi. ana. ʒ.i.s.
Galliæ muscatæ. ʒ.ii.s.	Musci boni. ℈.ii.

Confice cum melle crudo φ sit quatruplū ponderis omniū: & pone in uase uitreo. Et sit dosis eius. ʒ.i. usq; ad. ʒ.ii.

Si autem hanc confectionem amaram facere uolueris ualētior efficietur ad ea quæ diximus, & ad exiccandum humiditates stomachi & putrefactiones in eis, & proprie si addatur in permixtione eius.

Rosarum rubearum.	Keisim, idest semen leuistici. ʒ.i.
Absinthii. ana. ʒ.iii.	
Aloes optime abluti. ʒ.iiii.	Cinnamomi elect. ʒ.ii.s.
Castorei. ʒ.i.	

Puluerizanda puluerizentur subtiliter, & fiat electuarium in bona forma.

Circa hanc descriptionem nota φ de seta cruda parum adusta sic aduritur. Accipe de folliculis serici noui qui nondum ꝑtransiuerint annum unum, & aperi, & extrahe uermes quos intus reperies mortuos, & munda peroptime: deinde pone in olla noua dictos folliculos, quæ coopertorio lapideo bene tegatur: deinde in furno ponantur, & tantum permittantur quod possint puluerizari: deinde extrahantur & usui reseruētur: hęc enim combustio fit ut desiccentur ac ut conteri possint. In una alia confectione infra reperies subtiliter incidantur: & etiam ut bene terantur, igitur per hoc intelligas φ uterq; modus laudatur. Tamen ego non soleo hoc in electuario nec in aliis confectionibus cordialibus setam comburere sed subtiliter incidere, sed si comburere uis ut uerba Mesuę sonant, caueas φ illa adustio non sit incinerans, immo prudenter fieri debet, & taliter φ sericum solum sit puluerizabile, & remaneat seta secundum

formam suam, dicit etiam crudæ, quia per coctionem uirtus eius extrahitur.

De ozimo quando enim in compositionibus reperies scriptum ozimi garyophyllati: tunc idem est quod semen basiliconis citrinum: si uero ozimi simpliciter, idem est quod semen basiliconis nigrum, & hoc colligitur a planta basiliconis habens folia lata. Citrinum uero a planta faciens parua folia. & hæc est ipsorum differentia. Citrinum enim magis aromaticum est & cordiale, magisq; calidum. igitur in hac compositione ubi dicit ozimi citrati: tunc ponere debes, de ozimo citrino, quia odorē habet de citro: prout per experientiam uideri potest, fricando eum manibus: dico de semine, & sic nostri aromatarii communiter utuntur.

Hic bene aduertendum est de been scriptum per duplex, ee, been sunt duæ radices, alba, & rubea, & debēt scribi per duplex ee, & non per unum e, neq; per h, prout patet in secundo libr. Auicen. cap. 86.

Spica, aliquando enim reperitur scriptū spicæ nardi uel spicæ indæ, & ambæ idem sunt, aliquando spicæ romanæ uel spicæ celticæ, & hæ duæ idem sunt.

Mel crudum est quod non est coctum: igitur si modo descripto a Mesue facere uis, accipe mellis puri lib. i. suprascriptarū specierum. ℥. iii. & permisce, & sic habes mentem autoris, secundum mel crudum quod est quadruplum ponderis omnium, si uero non habes mel purum, potes hoc modo facere. Accipias unam quantitatem mellis quantum uolueris, & pone ad ignē ad bulliendum, & semper illum despumabis quousq; coctum sit, deinde ab igne amoueatur, & post infrigidationem suprascripta specierum quantitas apponatur: & hoc modo habebis mel crudum, & a superfluitatibus depuratum: alii uero dicunt ꝙ mel crudum est illud quod manibus absq; igne exprimitur: a fano mellis, & hæc opinio nō omnino sine ratione est fundata, uel illum, uel præscriptū accipias, quia conueniunt, & si in forma solida facere uis, fac ut supra.

Aloes succotrinum dicitur aloes optimum, quia inter omnes alias species aloes est melius, & lauetur hoc modo. Teratur quantitas aloes tibi necessaria, & rorabis illum aqua pluuiali uel aqua endiuiæ. Hæc enim lotio fit ut ipsius acuitas amoueatur & confortatio augeatur, donec totum ab aqua sit madefactum, deinde soli exponatur ad desiccandum, & permittatur usquequo possit denuo puluerizari: deinde iterum contere & quantitate de prædicta aqua iterum irrora, & soli exponas, & illud idem secundo & tertio facias: demum post exiccationem reserua & utere illo.

De aloe iterum est notandum, ꝙ aliqui sunt qui illum cōburunt quando ponere uolunt in hac confectione, & non lauant dicentes, quod per combustionem amouetur sua gummositas per quam laxabat, & stomachum debilitabat: & ꝓpter hoc magis appropriatur alia uirtus, & alia operatio quæ est cōfortare: immo melius cōfortat. Et ad hoc notandum est ꝙ si aloes datur ad laxandum, non comburitur nec lauatur, sed si ad confortandum, uel abluitur uel comburitur, q̄q̄ combustio ipsius de raro fiat. Modus comburendi est: ponatur in olla munda, & super prunas permittatur donec aduratur.

Semen leuistici in compositionibus apponendum est: non planta, neq; radix, neq; folia.

DIAGALANGA Mesuę, ualet contra morbos uentositatum grossarum, & acetosam eructationem medicina experta, & ad malitiam digestionis, & bonificat operationes stomachi & hepatis frigidi, immo emendat defectionem ipsorum.

℞. Galangæ.	Piperis albi. ana. ʒ. i. s.
Ligni aloes. ana. ʒ. vi.	Calamenti.
Garyophyllorum.	Mentæ siccæ domesticæ.
Macis.	Heil. i. cardamomum maius.
Keisim, idest semen leuistici. ana. ʒ. ii.	Spicæ.
	Seminis apii.
Zingiberis.	Seminis fœniculi.
Macropiperis, idest piper longum.	Seminis anisi.
	Seminis carui. aā. ʒ. i.
Cinnamomi.	Calami aromatici. ʒ. i. s.

Puluerizentur omnia suprascripta debito modo, zucchari tabarzet, idest albi uel alius prouinciæ. ℥. x. Et fiat confectio decoquendo quantū sufficit, & fiat: dosis eius est. ʒ. ii. usq; ad aur. i. si autem in forma solida fac ut dixi.

Intelligendum ꝙ in omnibus confectionibus & cōpositionibus cordialibus stomatichis, hepaticis, & breuiter in quibuscunq;, exceptis in medicinis uomitiuis, semper apponendum est cinnamomum subtile. In uomitiuis uero grossum apponēdum est, eo ꝙ illud uomitum prouocat, parūq; sustinet de decoctione & contritione, & minus subtile iterum sustinet.

Quando simpliciter piper descriptum in compositionibus reperitur, de pipere usuali est.

Calamentum & menta sicca in hac compositione ponuntur, quia siccioris sunt complexionis. Et de menta domestica & calamento montano est intelligendum, non de aquatico.

Nonnunquam continget aromatario reperire in quibusdā compositione. mel tabarzet: ideo declarabo quid illud sit, & dico ꝙ est mel album, de cœlo cadens ad modum roris, & est albus, & aliqualiter densius q̄ sit apum, & quasi tendit ad naturā zucchari, sed quia illo caremus, loco eius ponimus mel album uel zuccharum secundæ decoctionis. Et hoc mel tabarzet ponitur a Mesue in confectione de zingibere. distinctione quarta circa finem.

DIACYMINVM bonum Mesuæ primæ descriptionis, ualet contra stomachum & uiscerū uentositatem, digestionē procurat, stomachum & uiscera calefacit.

℞. Zingiberis.	Macis. ʒ. ii.
Cinnamomi. ana. ʒ. iiii.	Galangæ.
Garyophyllorum.	Piperis longi.
Ligni aloes. aā. ʒ. ii.	Cardamomi maioris, & minoris. aā. ʒ. ii.
Cymini infusi in aceto per tres dies & noctes. ʒ. x.	Musci. ℈. s.

Puluerizentur puluerizanda, & cum melle quantum sufficit fiat confectio: si in forma solida facere uis, fac ut supra dixi in aliis recepus.

Variæ reperiuntur receptæ de hac confectione, sed ista est melior & in usu. Reperitur quandoq; magnus error in hac cōpositione apud aromatarios & medicos. Aliqui enim habent in suis receptis cymini carmeni, & aromatarii dicunt ꝙ carmeni nihil aliud est q̄ prouincia in qua dictum cyminum nascitur: ut uerbi gratia. opii thebaici &c. Sed multum errant ut uideri potest a Mattheo syluatico ca. de cymino ubi dicit, ꝙ cyminū carmenum idem est siseleos. i. siler montanum. Causa autē quare infunditur cyminum in aceto per diem est, quia acetū addit sibi in uirtute profundationis & incisionis, & temperat eius calorem aliqualiter.

Nota insuper ꝙ contritio medicinarum huius cōfectionis nō debet esse subtilis sed grossa, cum intentio ipsius medicinæ non sit nisi ꝙ sit fortis in resoluendo & euacuādo uentositatē. Quod si ultimate contererētur, uentositatem non resoluerēt, sed per urinam educerent. hoc declarat Auicen. 5. canone capitu. de diacymino.

DIAMBRA Mesuæ est medicina sublimis, cerebrū cōfortans, & stomachum & omnia membra, & digestionem ꝓcurat, & membra nutritionis calefacit, senibus quoq; cōuenit & frigidis natura, & mulieribus & ægritudinibus matricis.

℞. Cinnamomi.	Folii.
Doronici.	Galangæ. aā. ʒ. iii.
Garyophyllorum.	Spicæ. ʒ. i.
Cardamomi maioris & minoris. aā. ʒ. i.	Sandali citrini.
	Ligni aloes.
Zingiberis. ʒ. i. s.	Piperis longi. ana. ʒ. ii.
Macis.	Ambræ. aur. i.
Nucis muscatæ.	Musci. ʒ. s.

Puluerizentur puluerizanda, & confice cum syrupo rosato facto cum aqua infusionis rosarum, idest cum iulep rosato, & si facere uis in forma solida, fac ut supra tibi ostendi in aliis cōfectionibus, dosis est. ʒ. iii.

Diambra dicitur ab ambra ingrediente in bona quantitate; hoc apud medicos est multū in usu, & maxime ista descriptio.

Circa præscripta & sequentia unū generale est notandum, ꝙ species huius confectionis, & omnes species medicinarum confortantium membra, & aperientium oppilationes, debent subtiliter puluerizari, & eo maxime si ad longinqua membra confor-

confortanda debent transire,non autem ultimate.ultima enim contritio perdit uirtutem medicinæ aromaticæ, sed media sit inter ultimam & subtilem.Et si nostro tempore hæ confectiones fiant in morsellis,maior operatio tamen & efficacior utplurimum fit ab electuario q̃ a confectione præparata ut supior,et hoc multis rationibus.Prima propter meliorem fermentationem quæ fit aromatum in electuariis quæ fieri non potest in confectionibus. Secunda quia de aromatibus plus ponitur ,in electuario construendo q̃ in confectione. Tertia quia melius, & facilius euaporat , & transit uirtus electuarii ad membra remota,q̃ uirtus confectionis assumpte in passionibus pectoris & cerebri,& hoc uerificari potest in omnibus confectionibus & electuariis .

DIACORALLI magistralis ualet &c.

℞. Specierum diarhodon abbatis.ʒ.iii.	Fragmentorum preciosorum.
Corallorum alborum.	Margaritarum non perforatarum.ana.℥.s.
Corallorum rub.ana.℥.s.	

Puluerizentur subtiliter &addantur zucchari dissoluti in aqua ros.℥.vii.s.Et fiat confectio in morsellis.

Intelligendum ꝙ quando scribitur fragmentorum præciosorum absolutę,de quinq; descriptis in electuario de gēmis est intelligendum,& non de aliquibus aliis.

Secundo etiam est intelligendum ꝙ quando dicitur specierum diarhodon abbatis,uel specierum triasandalorum uel aliarum specierum,de ipsis complete intelligendum est i.de ipsis secūdum integram descriptionem positam a doctoribus,non ut quidam fatui dicebant,qui cum scriptum inuenerunt specierū diarhodon abbatis,illas sine musco ponebant,dicentes ꝙ illa erat doctorum intentio & fatue.

DIARHODON abbatis Nicolai & dicitur a rosis,quę ibi intrant plus q̃ de aliis speciebus : Abbatis,ab abbate de curia,factum,detur proprie ictericis,hepaticis & phthisicis,hecticis & cardiacis qui patiuntur ex calore,conualescentibus ex lōgis & acutis ægritudinibus calidis.

℞.Dragacanthi.	Seminis scariolæ.
Gummi arabici.	Sem.portulacæ dome.
Spodii. ana.ʒ.ii.	Seminis maluæ.
Sandalorum alborum.	Seminis lactucæ.
Sandalorum rub.ana.ʒ.ii.s.	Seminis papaueris albi.
Assari.	Seminis cydoniorum.
Spicæ.	Seminis citrulli.
Masticis.	Seminis melonis.
Cardamomi maioris & minoris.	Seminis cucumeris.
	Sem.cucurbitæ.ana.℈.i.
Croci.	Ossis de corde cerui.
Xyloaloes.i.lignum aloes.	Margaritarum. ana.℈.s.
Garyophyllorum.	Zucchari candi.
Galliæ muscatæ.	Rosarum rubearum.ana.℥.i.ʒ.iiii.
Seminis anisi.	
Maratri.i.semen fœniculi.	Succi liquiritiæ.
Cinnamomi.	Rheubarbari.ana.℈.i.
Seminis basiliconis.	Camphorę.gra.vii.
Berberorum.	Musci.gra.iii.s.

Puluerizentur pulverizanda subtiliter,& cū syrupo rosato quantum sufficit fiat,& si in forma solida facere uis,modum supra descriptum habes.

Nicolaus dicit ꝙ hæc confectio debet dari cum rhodostomate uel cum frigida:ut igitur omnis pars clara sit,scias ꝙ rhodostomate .i.cum decoctione rosarum,uel cum frigida.i.cum decoctione facta cum frigidis. Sed decoctio hæc hoc tpe non est in usu,sed loco ipsius datur cum syrupo rosa.

DIARHODON descriptione communi Mesuæ:confert ad dolorem stomachi & hepatis,& puncturam in eis,& caliditatem & acuitatem choleræ citrinæ, faciens digerere cibū, & est ex confectionibus stomachi & hepatis debilibus.

℞.Trochiscorum diarhodon.ʒ.iiii.	Croci.
	Masticis.
Rosarum rubearum.ʒ.xxx.	Ligni aloes.ana.ʒ.ii.
Garyophyllorum.	Sandalorum alborum.
Galliæ muscatæ.ana.ʒ.iii.	Sandalorum rubeorum.
Spodii.	Sandalorum citrinorum ana.ʒ.iii.
Assari,idest radicum.	Seminis citrulli.
Spicæ.	Seminis melonis.
Macis.	Seminis cucumeris.
Cardamomi maioris & minoris.ana.ʒ.i.	Seminis cucurbitæ.
	Margaritarum albarum.
	Alselengemisch.i.ozimum.
Trochiscorum de spodio.	Rasuræ eboris.ana.ʒ.i.
Liquiritiæ rasæ ana.ʒ.iiii.	Dragacanthi.
Seminis portulacæ.	Gummi arabici.ana.ʒ.i.
Seminis lactucæ.	Camphoræ.ʒ.i.s.
Seminis scariolæ.	Musci.℈.s.

Pulverizentur subtiliter pulverizanda, & cum syrupo rosa. quantum sufficit fiat confectio.Si in forma solida facere uis,fac ut supra ostendi.

Syrupus factus ex rosis rubeis,& aqua rosata cum quo debet cōfici hæc cōfectio:si in forma liquida facere uolueris hoc modo fiat.Accipe rosarum rubearum uiridium lib.ii.ponas in uase uitreo stricti orificii, & super eas infundas feruentis aquę rosatæ lib.v.& constringatur orificium uasis & permittatur infrigidari:deinde dictæ rosæ bene manibus exprimātur,& duæ aliæ libræ rosarum uiridium accipiantur,& prædicta aqua rosata calefiat bene:& iterum supra eas ponatur:deinde coletur, post infrigidationem manibus exprimendo rosas,&in dicta colatura addantur zucchari libræ.iiii.&clarificetur cum suprascripta aqua rosata,& fiat syrupus de quo fit suprascriptū confectū & fiendo infusio ter esset melius.

De musco & opio in medicinis parum ponitur,muscus enī in modica quantitate est magnæ qualitatis & operationis , opium similiter.Et immo sufficit parum apponere,ne in magna quantitate noceat,aut operationes aliarum medicinarum corrumpat,aut occultet.Et sicut de opio &musco exemplifico,ita & de,aliis medicinis fortibus est intelligendum.

Nota hic de contritione specierum electuariorum & confectionum.Nam species quæ ponuntur in electuariis confortātibus,aperientibus uel alterantibus &confortantibus,subtiliter debent conteri.Causa est,quia non alterant nec confortant nisi attrahantur,& immo ad hoc ut alterent mēbrum uel cōfortent indigent ut attracta a membris possint penetrare.

Facilius autem penetratio fit per contritionem multam: secus autem est de medicina solutiua. Nam ipsa manens quieta in stomacho secundum communem opinionem euaporat ad membra,ꝙ si attraheretur a membris esset malum: &ideo grosso modo debet conteri,& hoc respectu subtilis,ne citius debito transeat a stomacho,& hoc notato,habes perfectam doctrinam conterendorum.

DIADRAGACANTHVM frigidū Nicolai a dragacantho nomen accipit: ualet ad omne uitium pulmonis & pectoris quod fit ex calore,maxime phthisicis,hecticis, pleureticis,peripneumonicis ad omnem tussim quæ fit ex caliditate & siccitate,& ad omnem linguæ asperitatem & gutturis , cum uero sumuntur tandiu in ore teneantur donec parumper ibi dissoluatur .

℞.Amydi.ʒ.iiii.	Seminis melonis .
Dragacanthi.℥.ii.	Seminis cucumeris.
Gummi arab.℥.i.ʒ.ii.	Seminis cucurbitæ.
Liquiritiæ rasæ.ʒ.ii.	Seminis citrulli.ana.ʒ.ii.
Penidii.℥.iii.	Camphoræ.℈.s.

Syrupi albi Gal.i.iulep uiolati li.ii.contundantur subtiliter omnia:deinde permisceantur bene in mortario paulatine miscendo illam confectionem cum iulep &reseruetur.Sed hæc cōmuniter fit in forma solida hoc modo.

De compositione ista est intelligendum,ꝙ cum fit in forma solida non debet fieri de superioribus ut tibi dixi accipiendo specierum.℥.i.zucchari lib.i.eo quia paucæ species cribellatæ in ea intrant. Sed de supra descriptis debes accipere.℥.iii.specierum,zucchari lib.i.& facere in morsellis:tantum enim zuccharum ꝙ prædictæ species possint simul teneri debet apponi & non plus:igitur præscripta regula ab aromatariis tenenda est.Et oppositum uidi semper facere ab eis:q̃q̃ sæpe ac sæpius a magistris moniti essent.

Omnes doctores conueniunt quod gummæ debent dissolui in confectionibus in quibus intrant & non cōteri; eo quia

puluerizari non possunt, & pistando uirtus illarum deperditur: quare cum in aliqua confectione intrant, dissolui debet in aqua appropriata, in ista enim dissoluantur cum parum aquæ uiolarum: in aliis uero cum aliis aquis secundum diuersas intentiones.

DIADRAGACANTHVM calidum Nicolai: ualet tussientibus ex frigido phlegmate, & non ualentibus eijcere, asthmaticis, emophthicis, anhelosis, suspiriosis, peripneumonicis, pleureticis, & ad omne coarctionem pectoris, stomachum confortat, digestionem procurat.

℞. Dragacanthi triduo in aqua temperati lib. i.	Seminis fœnugræci.
	Cinnamomi. ana. ℥. ii.
Hyssopi.	Seminis lini assi. ℥. iii.
Amygdalarum amararum & excorticatarum.	Zingiberis.
	Liquiritiæ rasæ.
Pinearum. ana. ℥. iii.	Succi liquiritiæ. ana. ℥. i.

Puluerizentur subtiliter puluerizanda, & conterantur conterenda, confice sic. Dragacanthum infusum in aqua per linteolũ extorq;, & cum libr. ii. ℥. viii. mellis cocti usq; ad spissitudinem lento igne semper cum spatula agitando misceatur: deinde addantur pineæ amygdalæ, semen lini & fœnugræci, ab igne deponatur, & puluis supradscriptarum specierum addatur, & usui reseruetur.

Modus assandi semina lini in eo intrantia talis est. Accipe patellam uel bernacium & super ignem multum calefacias, postq̃ bene calefactum fuerit remoue ab igne, & intus ponas semina lini semper mouendo usquequo sint assata. Et si tunc bene assata non sunt iterum uas calefiat amotis seminibus: deinde ab igne remoto iterum semina supra ponantur semper remouendo usquequo sint bene assata: deinde reserua: & secundũ hanc doctrinam omnia alia semina debent assari.

Semen lini assatur ut amoueatur humiditas superflua & uiscositas, & plus assari debet q̃ alia semina. Ideo nota ꝙ omnia semina per se assanda sunt: eo quia aliquod semen multum assandum est propter eius uiscositatem multam, ut semen lini & psyllii: quædam minus propter eius paucam humiditatem, ut semen anisi & ozimi & hmói. quare bene notent aromatarii.

Confectiones hæ amaræ ꝑ duos annos seruantur omnes: tyriaca uero magna longiori tempore seruatur ut in ipsa scripsi.

DIACALAMENTHVM Nicolai dictum est a calamentho præcipue ad omne uitium pectoris & capitis ex frigiditate, maxime his qui sunt in senili ætate: ualet etiam tussientibus ex frigida causa & quartanariis: si ex eo utuntur accepto post prandium & post cœnam, in sero cum uino, frigiditatem & dolorem stomachi amputat: uentositatem immaturam excindit, calculos frangit, menstrua imperat, quartanariis & quotidianarus cum duobus scropulis diagrydii & euphorbii idẽ in modum nucis pontuæ añ. duas horas accessionis cũ apozimate pigami uel roris marini sumptum mirabiliter liberat.

℞. Pulegii.	ʒ. iii. ℈. ii.
Calamenti syluestris.	Seminis leuistici. ʒ. i. ℈. i.
Hyssopi sicci.	Seminis apii. ℈. i.
Melanopiperis, idest piper nigrum.	Seminis ameos.
	Thymi.
Seminis siseleos, idest siler montanum.	Seminis anethi.
	Cinnamomi.
Seminis petrosillii. ana	Zingiberis. ana. ʒ. ii.

Puluerizentur omnia debito modo, & cum melle quantũ sufficit fiat confectio.

Calamentum quod in hac compositione ingreditur debet esse syluestre, eo quia magis confortatiuum & abstersiuum est q̃ domesticum.

In mense Iulii & Augusti ista semina colligenda sunt. s. semẽ petrosillii, laureolæ, cataputiæ, rutæ, fœniculi, caulis, milium solis, lacturæ, portulacæ, pastinacæ, rapæ, & similium.

Anethũ si simplr scriptum reperitur, semper de semine est intelligendum: non de herba, ut est communis corruptela.

DIACALAMENTHVM Mesuę descriptione Ga. conferens ad ægritudines frigidas membrorum, nutritionis, & ad malitiam digestionis, & facit penetrare cibum qui non potest penetrare ad hepar & corpus reliquum: & est hæc eius proprietas, & confert rigori febrium, & empiastratum & inunctũ in spina, & est ex maxime subtiliantibus humores grossos & uiscosos & ex resoluentibus uentositates, & confert singultui uehementi frigido & uẽtoso uel acetoso: quorũ difficilis est resolutio, & prouocat urinam & menstrua.

℞. Calamenti montani & fluuialis.	Seminis apii.
Seminis siseleos, idest siler montanum.	Extremitatum alase, idest thymus ana. ʒ. ii.
	Kersim. i. leuisticus. ʒ. vi.
Sem. petrosylii. ana. ʒ. vi.	Piperis nigri. ʒ. xii.
Zingiberis. ʒ. iii.	

Puluerizentur omnia & cum melle quantum sufficit fiat electuarium, dosis est. ʒ. i.

Calamentum tam montanum quam fluuiale colligendum est in mense Iulii, & exiccandum est in umbra, exiccatio enim facta in sole operationem eius debilitat, & eo tempore colligitur pulegium.

Quinq; de causis medicinæ miscentur simul. Primo ut uirtus earum fortificetur, & hac de causa scamonea miscetur cum medicinis aloeticis, & zingiber cum turbith. Secundo ut cito fariat alias medicinas transire ad locum debitum: & sic crocus admiscetur auro & argento: aurum enim & argentum sua põderositate ad intestina descendunt nec ad uenas possunt penetrare: & crocus facit eas ad cor penetrare. Tertio miscemus ut cito medicina non transeat ad uenas ut cũ uolumus hepar deoppilare per diuretica, quia illa sunt cito penetrantia ad uenas permiscemus aliam medicinam ut raphanum. Raphanus enim habet proprietatem attrahẽdi humores ad stomachum. Quarto ut una per aliam debilitetur, & sic miscemus cum uiolis uel cum cassia fistula myrobalanos. Quinto ut malitiam alterius remoueat uel impediat ut zingiber cum scamonea: scamonea enim multum debilitat stomachũ, & zingiber confortat.

DIACODION Mesuæ: & est confectio de iecur: & modus confectionis de iecur secundum intentionem Gale. & diacodion purum conferens eis quibus ex capite ad pectus & ad pulmonem subtilis catarrhi defluunt, & sunt causa tussis & insomnietatis.

℞. Decem capita papaueris albi in quibus sit mediocritas inter paruitatem & magnitudinem & humiditatem & exiccationem & prouciatur super ea sextarium unum aquæ, & sit aqua pluuialis. Et si sint humida plus q̃ sicca, dimittantur die ac nocte, si sunt sicciora dimittantur plus. Tunc coque ea usq; dum discocta sint, & aquæ duæ partes sint consumptæ: tunc uero cola succum eius: Et restat post illud, duplex consideratio: quoniã si catarrhus subtilis fuerit & timetur fluxus eius ad pectus & pulmonem & cannam, & timentur uigiliæ, oportet tunc ut misceatur ex rob quantitas quæ sit medietas aquæ, & coquatur super ignem in quo non sit flamma neq; fumus, sed super prunas is-tum. Et non conuenit in hac intentione mel quantum mel est ex habentibus acumen. quare est subtiliatiuum, & est propter hoc quod intendimus: & quantum est materia subtilis ualet, & mel est ex subtiliantibus. Cum autem plenitudo continetur in thorace & pulmone, & uelis medicamen fieri abstersiuum: tũc mel conuenientius est: quoniam dormire facit, & materias q̃ sunt in pectore ad expellendum habilitat. Et quandoq; fit medicamen ex utrisq;, quando cadunt in occupatione duplicis intẽtionis: & est dosis. ℥. i. & plus & minus secundum ꝙ exigit dispositio. Et oportet ut teneat eam patiens in ore suo, & transglutiatur inde modicum quod dissoluatur ex ea in saliua. Si autẽ uelis ut sit retentiuum naturæ eruptionis sanguinis a locis qui sunt super diaphragma, & ab aliis locis manationis, & a partibus uiscerum, tunc ad unamquãq; lib. ipsius proiiciantur achaciæ rubeæ, hensitidos, croci, myrrhæ, balaustiæ ana. ʒ. i. & camuch. ʒ. iii. & administretur. Et sunt qui ponunt in idẽ iecur ꝑ loco mellis penidias. Et sunt qui ponunt zuccharum. Et quandoq; exigit dispositio ægritudinis quæ est multæ caliditatis & acuitatis ut fiat medicamen ex papauere nigro & sint eius capita usq; 50. Et quandoq; ex albo & nigro. Et loco mellis ponitur zuccharum penidiæ.

DIASPOLITICON de speciebus grossis. Auic. in. 5. libro & uocatur diacyminum grossum, facit ad uentositates frigidas, & sacietatem nauseatiuam, & resoluit uentositates, & confert ei qui non digerit cibum: cuius hæc est permixtio.

Reci.

℞. Baurach.i.sal nitrum partem mediam. Cymini carmeni infusi in aceto & torrefacti. Piperis albi. Piperis longi. Foliorũ rutæ omnium ana partem unam. Et hoc quidem fit secundum duas descriptiones: quandoq; enim fit ex partibus æqualibus in omnibus suis cōpositionibus.s.cymini, piperis, rutæ, & baurach: & iste modus soluit naturam ualde: & quãdoq; permiscetur de speciebus reliquis quantitas æqualis, & de baurach medietas huius quantitatis, & eligitur de cymino carmenum & infunditur in aceto forti, deinde torrefit: & fit piper album: & illud ideo quoniam ipsum confortat stomachum plusq̃ duæ aliæ species.s.piper longum, & piper nigrum: & hoc est illud quod non est paruum, uidelicet contractum, & enim eius cortex est grossus: immo est ex illo quod dicitur grauis ponderis, & eligatur de eo magnum & sanum & baurach. Fiat ergo medicina ad illum cuius natura retinetur cum baurach: dico nitrũ naturnacon & est rubeum, & quando feceris ipsam ad illum: cuius natura est soluta, administrabis baurach aliud, & fit illud quod de eo proiicies medietas quantitatis uniuscuiusq; medicinarũ quas diximus: & folia rutæ iterum. Sint ergo sicca cum mensura, & illud ideo quoniam si exiccentur uehementer, sunt calidæ complexionis, & est calefactio eorum ultra mensuram, & si nõ exiccentur uehemẽter, remanet in eis humiditas superflua quæ non consequitur ultimationem digestionis: quapropter non destruitur eius inflatio in aliquo. Et hæ quatuor species quãdoque permiscentur cum melle despumato, & quandoque non permiscentur cum aliquo, & reseruantur per se absq; melle. Cũ ergo ipsæ sunt necessariæ proiiciantur in aqua hordei, aut in cibo alio conueniente, & hæc medicina sumitur sola ante cibum & post cibum: & illa quæ permiscetur cum melle despumato est magis conueniens in hac dispositione: & illud ideo quoniã ipsa destruit inflationem omnino, & oportet iterum ut sit mel bonum quando non est necessarium ut sit hæc medicina nisi fortis in resoluendo uentositatem & euacuet cum fortitudine. Et oportet ut scias quod quando uis ut eius euacuatio plus sit, cõtritio medicinarum nõ sit subtilis sed grossa: & illud ideo quoniam scio hominem qui contriuit hac medicinam contritione ultima: quoniam non seruauit illud quod ego dixi. quare non soluit naturam omnino: immo prouocauit fortiter, & uenit ad nos mirans & querens de causa in hoc: & illud ideo quoniam ipse existimabat quod in copore illius uiri esset proprietas quę esset in causa, in hoc quod accidit, postq̃ ego feci scire eum quod causa in illo esset dispositio compositionis eius: tunc composuit eam sero sicut præcepi ei, & completa est eius operatio, & oportet ut seruetur hic determinatio in compositione reliquarum medicinarum.

DIANISI Mesuæ, ualet ad uentositatem grossam & frigiditatem q̃ est in stomacho & tussi diuturnę: cuius permixtio,

℞. Seminis anisi. ʒ. xx.	Garyophyllorum. ʒ. i. s.
Liquiritiæ rasæ.	Zingiberis.
Masticis. ana. ʒ. viii.	Seminis fœniculi.
Carui, idest semen.	Cinnamomi. ana. ℥. v.
Masticis.	Piperis albi.
Galangæ. ana. ℥. v.	Piperis nigri.
Calamenti montani.	Piperis longi. ana. ʒ. ii.
Pyrethri.	Cubebarum.
Casliæ ligneæ. ana. ʒ. ii.	Croci.
Heli, idest cardamomum maius. ʒ. i. s.	Spicæ. anã. ʒ. i. s.
	Zurchari. ʒ. xvi.

Pulueriz entur ista satis subtiliter & cum melle despumato quantum sufficit fiat confectio: dosis est. ʒ. ii.

Notandum quod in electuariis de melle & de zuccharo semper in eis species aromaticæ ponendæ sunt post earum aliquam infrigidationẽ, quia si ponerentur, melle uel zuccharo existente adhuc ad ignem, ut quidam faciunt, uirtus aromatum perperetur.

Fœniculi & anisi cum simpliciter scriptũ reperiuntur in cõfectionibus uel electuariis, de ipsorũ seminibus est intelligendũ: cum ea magis ad usum medicinæ conueniant.

DIATRION pipereon Mesuæ descriptione communi quod calefacit stomachum & uentrem, & remouet dolorẽ eius ex humiditate phlegmatica multa & cruda, & mundificat eum ab ipsis, & ualet contra acerbos ructus, & digestionem procurat.

℞. Piperis albi.	Amomi.
Piperis nigri.	Cinnamomi. ana. ʒ. i.
Piperis longi. anã. ʒ. ii.	Casliæ ligneæ.
Zingiberis.	Seminis apii.
Assæ. i. thymus.	Sisleos. i. siler montanum.
Anisi. i. semen. ana. ʒ. ii.	Assari, idest radicum.
Spicæ.	Radicum enulæ siccæ.
Seminis ameos. ana. ʒ. i.	ana. ʒ. s.

Mellis quantum sufficit & fiat confectio: dosis eius est. ʒ. i. usque ad. ʒ. ii.

Piper album non est illud quod est paruum, contractum, & quod habet corticem grossum, sed est illud quod est magnum grauis ponderis, sine contractione subtilissimi corticis. Et illud plus confert stomacho q̃ duæ aliæ species.

Enula debet esse sicca, eo quia maioris est desiccationis q̃ quando est recens.

Cassia quando in libris autorum reperitur absolute scripta considerãda est, si compositio illa in qua intrat est solutiua uel lenitiua, & tunc debemus ponere cassiam fistulam. Si autem nõ est solutiua nec lenitiua, scilicet calefactiua, confortatiua, uel operatiua oppilationũ: tunc debemus ponere cassiam ligneã, & hoc fit de generali regula & documento.

DIACVRCVMA magna Mesuæ conferens ad ægritudines antiquas hydropis iuuamentum manifestum, & eradicat ægritudines hepatis, & chronicas quæ iam induratæ sunt, & cõfert ad febrietatem caloris & corruptionis stomachi, & humiditatem frigidã, & uentositates grossas in eis, & dolori renum & uesicæ, & urinam prouocat.

℞. Croci.	Carpobalsami.
Radicum assari.	Rubeæ tinctorum.
Seminis petrosilli.	Succi absinthii.
Seminis dauci.	Succi eupatorii.
Seminis anisi.	Olei balsami. ana. ʒ. ii.
Seminis apii. ana. ʒ. iiii.	Calami aromatici.
Rauedseni. i. rheubarba.	Cinnamomi. ana. ʒ. i. s.
Meu.	Scordeon, idest allium syluestre.
Spicæ nardi. ana. ʒ. vi.	
Costi.	Scolopendriæ.
Myrrhæ.	Succi liquiritiæ. ana. ʒ. ii. s.
Casliæ ligneæ.	Dragacanthi. ʒ. i.
Squinanti. ana. ʒ. ii.	

Pulueriz entur omnia subtiliter & cum melle quantum sufficit & fiat electuarium: dosis est. ʒ. i. uel. ii.

Diacurcuma dicitur, quia color assimilatur curcumæ, uel dicitur a croco, quia crocus apud Græcos dicitur crocon, qui in ea ingreditur in bona quantitate. Et quia uocabulum est corruptũ dicunt diacurcuma, sed debet dicere diacrocon.

Insuper nota quod oẽs medicinæ confortantes hepar & ualentes hepati debent bene teri & subtiliter cribellari.

Balsamus est liquor emanans a stipite illius arbusculæ, & dicitur opobalsamum.

Oleum quod ponitur loco balsami, & est nobilius secundũ Guilelmum Placentinum.

℞. Myrrhæ.	Nucis Indæ. ʒ. iiii.
Carpobalsami. i. semen balsami. ana. ʒ. iiii.	Hypericon, idest perforata. ʒ. ii.

Terantur grosso modo, & misceantur cum. ℥. v. olei uel. ℥. i. ʒ. iiii. terebinthinæ siue largati, & in fine addantur musci gra. v. ambræ gra. iii. olei de lateribus. ℥. i. Hoc enim loco balsami potest poni in omni loco, facit enim operationes ut balsamus. Istud oleum maxime secundum istam descriptionem potest poni in omni loco ubi balsamus ingreditur, & secundum intẽtionem Guilelmi facit operationes ut balsamus: uerum ipse Guilelmus describit duas alias descriptiones olei quod ponitur loco balsami, sed secundum intentionem suam ac modernorum doctorum ex illis tribus hæc est nobilior, sed ipse Guilelmus non ponit qualiter ipsum oleum debeat componi: uerum est quod in secunda descriptione melius docet, & est quod omnia bene terantur & malaxentur deinde in mortario: & ponantur in uase alẽbici & distillentur ut aqua ro. Secunda recepta est posita in diacurcuma magna Mesuæ: prout uidere poteris.

Cinnamomi.	Seminis citrulli.
Succi liquiritiæ.	Seminis melonis.
Zingibe.ana.ʒ.i.s. gra.viii.	Seminis cucurbitæ mundatorum.
Dragacanthi.	Seminis cucumeris.
Gummi arabici.	aã.ʒ.i.s.gra.viii.
Amydi.	

Camphoræ tertiam partẽ unius scropuli. Syrupi uiolati quãtum sufficit, puluerizentur subtiliter puluerizanda, & conterantur conterenda: deinde confice sic. In lib.i.℥.iii. aquæ uiolarum bulliant donec aqua aliquantulum inficiatur: postea coletur, & colaturæ addatur lib.i. zucchari, & bulliant donec incipiant inspissari. Tunc addantur pineæ & quatuor suprascripta semina, unum quodq; per se bene cõtusum cũ spatula semper mouendo: deinde addantur penidii subtiliter puluerizati, & cum liquefacti fuerint, illud grossum quod supernatat cum captia despumetur, & iterum in mortario proiiciatur, & bene terendo et commiscendo, ad ultimum puluis suprascriptarum cum supradicto syrupo in mortario semper agitando moueatur, donec ĩcorporetur, denum reseruetur in uase uitreato.

DIAOLIBANVM Nicolai & dicitur ab olibano quod ibi ponitur, lachrymas oculorum potenter constringit, dolorẽ hemicraniium & cilii sanat, fauces rheumaticis & arterias lenit, emophthoicis & tussientibus medetur, uomitum compescit, dolorem stomachi & nauseam aufert, peripneumonicis, pleureticis subuenit, gonorrheam & satyriasim emendat, & mẽstrua sanguinis sistit.

Castorei.	Radicum pæoniæ.
Opii thebaici.	Macropiperis.i.piper long.
Iusquiami.ana.ʒ.iiii.	Storacis calamitæ.
Casfiæ fistulæ. ʒ.ii. ℈.ii.	Myrrhæ.ana.ʒ.i.
Folii.	Spicæ.
Croci.	Pyrethri.
Thuris.ana.ʒ.i.s.	Euphorbii.
Reupontici.	Leucopiperis, idest piper album.ana.℈.ii.s.
Amomi. ana.ʒ.i. ℈.ii.	

Puluerizentur subtiliter omnia, & cum melle quantum sufficit fiat confectio in bona forma.

De iusquiamo cum scriptum reperitur; semper de semine, & non de herba est intelligendum, herba enim maioris est uenenositatis quam sit semen.

Pæonia si simpliciter scribitur, de radice est intelligendũ, cũ illa magis usui medicinæ conueniat quam folia uel semina.

DIACORI Mesuæ in capitulo ægritudinis neruorum. Et est cõfectio conditi ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis.

℞. Seracul. Pinearum mundatarum. Radicum acori, ana lib. i.s. Et tunc seracul, & acori elixata, & expressa, & misce cum eis præter pineas mellis despumati, lib.x. & decoq; lento igne usque dum spisitudinem acquirant: deinde deponatur ab igne, & proiiciantur super ipsum pineæ, & misceantur ad inuicem, post hoc puluerizza super ea piperis.℥.i.

Piperis longi.	Nucis muscatæ.
Caryophyllorum.	Galangæ.
Zingiberis.	Cardamomi.ana.ʒ.iii.
Macis ana.ʒ.iiii.	

Dosis eius.℥.i.mane & sero.

DIAMORVSION Mesuæ est medicina multarum utilitatum, sicut diacurcuma magna, & experta, & efficax nimis & proprie ad dolorem stomachi propter frigiditatem factum, & humorẽ crudum, & ad ægritudines splenis, & hepatis, & chronicas factas in ipsis propter hydropisim.

℞. Croci.	Cimini carmeni.
Radicum acori.ana.ʒ.ii.	Carpobalsami.
Myrrhæ.ʒ.iii.	Florum squinanti.
Baccarum lauri ʒ.ii.s.	Seminis apii.ana.ʒ.i.
Dauci.	Seminis anisi.
Cinnamomi.	Cordumeni.i.carui agre.
Casfiæ ligneæ.	Spicæ.
	Mentæ siccæ.

Marmacur.i.marubium in pandectis.	Piperis longi.
Ameos.	Piperis albi.
Costi.	Piperis nigri.ana.ʒ.i.

Mellis despumati, & colati quantũ sufficit, & fiat confectio, dosis eius est.ʒ.i.usq; ad.ʒ.ii.

DIACOSTVM Mesuæ ualet ad dolorem uiscerum & oppilationum in eis ad principium hydropisis.

℞. Costi amari.	Rauedseni, idest rheubarbarum.ʒ.iii.
Casfiæ ligneæ.	Radicum assari.ʒ.iiii.
Cinnamomi ana.ʒ.v.	Croci.
Seminis apii.	Aristolochiæ.
Seminis anisi.	Myrrhæ.ana.ʒ.ii.
Cimarum squinanti. ana.ʒ.iii.	

Mellis quantum sufficit, & fiat confectio.

DIASVLPHVR Mesuæ confert febribus antiquis, & melancholicis, & phlegmaticis, & constrictioni anhelitus, & antiquæ tussi, & eis qui habent pectus famosum, & confert iuuamentum manifestum ad duritiẽ splenis, & hydropisim, & puocat urinam, & frangit lapidem, & confert morsui uenenoso, & eis qui timent potasse uenenum.

Piperis albi.	Agrestæ.ʒ.viii.
Piperis longi.aã.ʒ.vi.	Rutæ.
Sulphuris citrini.	Costi.ana.ʒ.vi.
Thuris.	Opii.
Meu.	Corticum mandragoræ.ana.ʒ.iii.
Iusquiami albi.	Croci.ʒ.ii.s.
Myrrhæ.	Casfiæ ligneæ.ʒ.v.
Storacis cala.ana.ʒ.viii.	
Cordumeni.i.carui.	

Confice cum melle despumato, & utere post sex menses, dosis eius est.ʒ.ii.usq; ad.ʒ.iii.

DIACVBEBÆ confectio, in thesauro pauperũ in ca. de oppilatione hepatis, & in usu a paucis diebus citra.

℞. Cubebarum.	Quatuor seminum maiorum frigidorum.
Ozimi, idest semen, ana. ʒ.iiii.s.	Spodii.
Sandalorum alborum.	Rasuræ eboris, ana.ʒ.i.s.
Sandalorum rubeorum.	Seminis endiuiæ.
Sandalorum citri.ana.ʒ.ii.s.	Seminis portulacæ.ana.ʒ.i.

Pistentur omnia subtiliter, & cum zucchero quantum sufficit fiat electuarium secundum artem tibi ostensam.

Addendo in hoc electuario in magistrale rheubarbari electi infusi.℥.iiii. & misceatur in suprascripto electuario arte, & ingenio, ne uirtus infusionis rheubarbari huius deperdatur.

DIARHEVBARBARVM Nico. ualet ad defectionem hepatis, & oppilationem eius, & uentositati uiscerũ, & digestibilitati.

℞. Costi.	Radicum assari.
Croci.	Myrrhæ.
Cinnamomi.	Aristolochiæ longæ & ro.
Spicæ indæ.ana.℥.i.	Squinanti.ana.ʒ.iiii.
Casfiæ ligneæ.ʒ.iiii.	Rheubarbari elec.ʒ.iiii.

Mellis quantum sufficit, & fiat confectio.

DIAPAPAVER Nicol. dicitur a papauere albo, quod intrat, ualet contra uitium pectoris, & pulmonis, cuius permixtio.

Succi liquiritiæ.	Seminis cucumeris.
Dragacanthi.	Seminis cucurbitæ.
Gummi arabici.	Seminis lactucæ.
Seminis papaueris albi.	Seminis maluæ.ana.ʒ.i.
Penidii.ana.ʒ.vi.℈.ii.	Amydi.
Amygdalarum.ʒ.ii.℈.ii.	Seminis cydoniorum.
Seminis melonis.	Seminis portulacæ, ana. ʒ.i.℈.ii.
Seminis citrulli.ana.ʒ.i.	

Syrupi uiolati quantum sufficit, & fiat confectio.

DIACORI magistralis ualet ad paralysim, epilepsiam, & torturam oris, & ad frigiditatem stomachi, & ad omnẽ passionem corporis ex causa frigida. Cuius permixtio.

℞. Acori sicci, & mund. ℥.iii.	Zingiberis.
	Piperis longi.

perfecte maturatorum, sed propinquorum maturationi, aquæ claræ, ꝙ possint bullire, coq; donec mollescant: deinde pone ad cribrum, ut transeant, & superius remaneant ossa, & cortices. In aqua uero decoctionis dictorum prunorum adde uiolarum unc.i. & bulliant iterum: deinde cola dictam decoctionem, & syrupiza cũ li.ii. zuc. in quo superpone de pulpa prunorum li.i.

Cassiæ nouiter extractæ. Tamarindorum.añ.℥.i.

Coq; totum usq; ad mediocrẽ spissitudinem semper cũ spatula agitando postea adde hos pulueres.

℞. Sandalorum alborum.	Berberorum.
Sandalorum rubeorum.	Succi liquiritię.
Spodii.	Dragacanthi.ana.ʒ.ß.
Reubarbari.	Seminis citrulli.
Cinnamomi.ana.ʒ.iii.	Seminis melonis.
Violarum.	Sem.cucurbitæ.mundato
Rosarum.	rum.añ.ʒ.i.
Seminis scariolæ.añ.ʒ.ii.	

Puluerizentur omnia satis subtiliter, & permisceantur, & habebis diaprunis non solutiui.

Et si laxatiuum facere uolueris, adde pro qualibet libra illius electuarii diagrydii.ʒ.vii.

Pruna, & omnes fructus colligendi sunt quando iam maturitatem acceperunt, & antequam cadant ab arbore, & sic debent conseruari.

Pruna ex quibus suprascripta cõpositio fit, debent esse mediocris maturitatis, non multum matura, uel muza.

Muzum autem proprie dicitur, cuius sapor est compositus ex dulci, & acetoso.

DIACASSIÆ magistralis.

℞. Cassiæ mundæ & elec.	Capil.ue.ana.M.s.
lib.ii.	Tamarindorum.℥.i.
Prunorum nu.xii.	Thymi.
Violarum.	Epithymi.ana.M.s.
Hordei.	Passularum.℥.s.
Seminis anisi.	Seminis fœniculi.ʒ.ii.
Polypodii.	Seminis portulacæ.
Cartami.	Seminis maluarum.ana.ʒ.iii.
Liquiritiæ.	Cinnamomi.ʒ.iii.

Misceantur, & confrangantur omnia grosso modo, & bulliant in lib.xii. aquæ secũdum artem: deinde colentur manibus exprimendo, de qua colatura cassiæ, & tamarindi extrahantur, & dissoluantur. Et addatur zucchari lib.i. deinde coquantur usque ad formam electuarii, reducantur lento igne cum spatula sempee agitando.

Drachma nomen est ponderis, & ponderat nonam partem unciæ, & sic accipiebatur antiqitus, & illa est uera drachma, moderni uero octauam partem unciæ pro drachma accipiunt quę est scropuli tres, & drachma græce idem est ꝙ manipulus, uel fasciculus modernorum.

Grana ex quibus medicinæ ponderantur debent esse grana hordei, uel frumenti. si enim sunt frumenti, debet illud granum esse a superiori cortice mundatum. Si uero hordei, illud granũ esse debet cũ cortice, & sic habebis debitum ordinem ponderis.

DIACARTAMI magistrale.

℞. Medullæ cartami.ʒ.i.℈.i.	Turbith electi.℈.i.
Specierum diadragacanthi	Diagridii.ʒ.i.℈.ii.
frigidi.℈.ii.	Mannæ granatæ.
Carnium cydoniorum	Mellis rosati.and.ʒ.viii.
ʒ.ii.℈.i.s.	Zucchari albi.℥.vi.
Zingiberis albi.℈.i.	

Et fiat confectio in morsellis, uel in forma manuschristi de ʒ.iii. pro singulo cuius est dosis.

Dosis enim est limitata mensura, & quantitas simplicis, uel compositæ medicinæ solutiuæ, uel non solutiuæ, de se apta nata est facere sufficientem operationem, non diminutam, nec superfluam.

Carnes cydoniorum, idest pulpa cydoniorum debent subtiliter conteri cum cartamo a quo amotus sit cortex exterior, & hoc modo dicitur medulla: deinde ambo debent dissolui cum melle rosato, & manna, & zuccharo fere cocto bene misceri, in fine uero addantur species præscripte, quæ misceri debent, & confectio fieri.

Medicinæ omnes solutiuæ conseruantur per duos annos in sua bonitate, & solutione, elapso uero dicto tempore amittunt uirtutem suam solutiuam.

DIAROB cum turbith magistrale, & cum rheubarbaro ualet, & est confortatiuum solutione educit, humores phlegmaticos grossos, & uiscosos, & a remotis, & iuncturis proprie. Et ipsum quidem mundificat stomachum, & expellit ab eo superfluitates adhærẽtes in uiis eius, & mundificat pectus a phlegmate grosso, & putrido, & educit a iuncturis & locis neruosis, & anchis humorem grossum, & uiscosum, & est medicina ad dolores iuncturarum, & usus eius præseruata lepra, ab infectionibus phlegmatis, sicut est morphea, & baras, est enim medicina bona febrium phlegmaticarum, is autem qui sumit ipsum, timeat, austrum, & abhorreat pisces.

Cuius permistio hæc est.

℞. Turbith albi, & gummo.ʒ.x.	Macis.℈.s.
	Rheubarbari boni & electi.ʒ.iiii.
Zingiberis albi.ʒ.v.	
Galangæ.	Diagrydii infusi in aqua ro.
Piperis longi.	per diem.ʒ.s.
Cardamomi maioris & minoris.	Zucchari boni.
	℥.xvi.
Croci.añ.℈.i.	

Et fiat confectio in morsellis, dosis eius est.ʒ.vi.

Pondera communia ex quibus medicinæ commẽsurantur, & ponderantur sunt sex. Primo libra, cuius, talis est figura libr. Secũdo unciæ, & talis est figura.℥. Tertio drachma, & talis ẽ.ʒ. Quarto scropulus, & talis est.℈. Quinto granum, & talis est gra. Sexto Manipulus & talis est. M. & his sex ponderibus cõmuniter omnes mensuræ mensurantur medicinarum.

DIAROB cum turbith sine rheubarbaro magistralis ualet &c.

℞. Turbith albi & gummo.	Galangæ.
ʒ.viii.	Piperis longi.
Zingiberis.ʒ.iiii.	Macis.ana.dra.i.
Cinnamomi.	Diagrydii.ʒ.iiii.
Garyophyllorum.	Zucchari lib.i.
ana.dra.ii.	

Et fiat confectio in morsellis de.ʒ.iiii. pro quolibet morsello dissoluendo zuccharum in uino cydoniorum, & aqua simplici puluerizando solutiuorum hoc more &c.

Inter antiquos, & modernos de ponderibus est differentia, ideo indigendum, ꝙ libra modernorum constat, & resultat ex ℥.xii. uncia constat ex dra.viii. drachma ex.℈.iii. scropulus ex gra.xx. & sic medicinæ a medicis commensurantur hoc tpe.

DIAMARGARITON Nic. & dicitur a duobus generibus margaritarum perforatarum, & non perforatarum quæ ibi intrant. ualet cardiacis tristibus, & ad omnem cordis debilitatem stomachi, patientibus fastidium aufert, digestionem procurat, asthmaticis, dispnoicis opitulatur, & pusicos, & eos quę ex longa ægritudine sunt extenuati resanat.

℞. Garyophyllorum.	Margaritarum non perforatarum.
Cinnamomi.	
Spicæ.	Margaritarum perforatarum
Galangæ.	
Ligni aloes.	Zingiberis.
Liquiritiæ.	Ossis de corde cerui.
Trochiscorum diarhodon.	Rasuræ eboris.
	Blattæ bizantiæ.ana.ʒ.s.
Trochiscorum diani.	Musci.
ana.ʒ.i.s.	Ambræ.
Nucis muscatæ.	Cardamomi.
Macis.	Seminis leuistici.
Aliptæ muscatæ.	Seminis basilici.ana.℈.i.
Rheubarbari.	minus.gra.ii.
Zedoariæ.	Camphoræ.gra.vi.
Storacis calamitæ.ana.ʒ.i.	

Mellis rosati quantum sufficit, detur in æstate cũ rodostomate, uel cum frigida, in hieme cum uino mane, & meridie.

DIAMARGARITON Auicennæ ualet mulieribus ipsum enĩ rectificat dispositionẽ matricis earum, & dispositionem stomachorum earum, & oportet, ut uehemens sit studiũ

in stomachis earum, quare confortentur cum eis quæ sunt, gelenjabin cum xyloaloe, & mastice, & similibus, & electuaria facta cum zucchar o plurimo cum speciebus aromaticis, in qbus enim est multa caliditas cum emplastris stypticis calefacientibus aromaticis, cuius permixtio.

℞. Margaritarum non perforatarum.	Zedoariæ.
Pyrethri ana ʒ.i.	Doronici.
Zingiberis.	Seminis apii.
Masticis. ana ʒ.iiii.	Tapsiæ.
Been albi.	Cinnamomi.
Been rubei.	Nucis muscatæ.
Piperis.	Macis ana ℥.ii.
Macropiperis. ana ʒ.iii.	Cinnamomi. ℥.v.

Zucchari sublimis quantū omnia, & plus fiat confectio in morsellis, & etiam in forma electuarii potest fieri.

DIACARIDION seu rob nucum Mesuæ conferens eis qbus a capite ad pectus catarrhus acutus, & subtilis defluit, & ad cannam pulmonis, & est causa apostematum, & præfocationum mortis, & est ad hoc medicamen sublime. Et eius modus est.

℞. Succi corticum exteriorum nucū in diebus canicularibus lib.iii. decoq; ipsum ebullitione una, deinde adde mellis purificati li.ii. & coq; usq; ad spissitudinem mellis & reserua.

Nota ꝙ rob durat per duos annos in sua bonitate, & perfectione ut uoluerunt antiqui, moderni uero dicunt per annum solum, sed durat plus & minus secundum ipsorum succorum purificationem.

Nux simpliciter prolata uel scripta semper de nuce communi intelligatur.

Dies caniculares sunt dies in quibus apparet quædam stella meridionalis canis appellata ab astrologis, in matutinis apparet, & solis ortum antecedit, & hoc est in medio æstatis. Incipit autem caniculare tempus decima die Iulii uel circa, & durat usque ad dies. xx, Augusti, ita ꝙ in summa dicti dies sunt nu. xl. In his igitur diebus nuces colligendæ sunt pro hac cōpositione.

Dies quidam dicuntur naturales, quidam artificiales, naturales dies sunt a prima hora usq; ad. xxiiii. artificiales uero ab ortu solis usq; ad occasum.

Et post illud nobis occurrent intentiones quatuor. nam pro pueris & mulieribus, & humidis natura sufficit medicamen sic factum, & quando est in principio aliquid de stypticitate habētibus misceri oportet. sicut sunt rosæ, & balaustiæ, & quando in statu est ægritudo crocus, & myrrha miscenda sunt, in declinatione uero baurach, & sal armoniacus, & similia. est enim medicamen sublime, & expertum.

ELECTVARIVM de gemmis Mesuæ iuuamentum est magnum ad ægritudines cerebri, cordis, stomachi, & hepatis, et matricis mulieris frigidæ, & nos fecimus experimentum bonum, & ualet ad tremorem cordis, & syncopim, & debilitatē stomachi, & quando qs tristatur, & nescit radicem, & ei qui diligit solitudinem, & facit corporis colorem, & odorem bonum.

℞. Albarum margaritarum ℥.ii.	Garyophyllorum. ana ʒ.i.
Fragmentorum zaphiri.	Zingiberis.
Hyacinti.	Piperis longi.
Sardinis quod est quidam lapis præciosus.	Croci.
Granatorum.	Spicæ.
Ferugegi idest smeraldi, ana ʒ.i.s.	Folii.
Zedoariæ.	Heil i. cardamomum maius. ana ʒ.i.
Doronici.	Trochiscorum diarhodon.
Corticum citri.	Ligni aloes. ana ʒ.v.
Seminis alphelengemisch. i. ozimi garyophyllati.	Cinnamomi.
Macis. ana ʒ.ii.	Galangæ.
Corallorum rubeorum.	Zurumbet est radix aromatica. ana ʒ.i.s.
Carabæ.	Foliorum auri, & argenti ana ℈.ii. gra. v.
Limaturæ ebo. ana ℈.ii.	Musci boni. ʒ.s.
Been albi & rubei.	Ambræ ʒ.ii.

Puluerizentur & reseruentur in uase uitreo, & obturetur os uasis.

In hac compositione multa sunt uidenda pro clariori ipsius doctrina. Primo quid sit sardonis. est enim lapis rubeus spissus cum substantia per uia seu trasparente, & dicitur ꝙ eius uirtus est quæ accendit animum ad gaudium, & acuit ingenium. ideo merito in hoc electuario positum est. Sed quia cognitio huius lapidis non est apud aromatarios: ideo loco ipsius ponuntur rubini. Et hoc consonum est cuidam receptæ inuentæ in uno antiquissimo Mesue, quæ dicebat quinq; generum fragmentorum communium præciosorum, & sic erit litera bona. Quia si scriptum reperies quinq; generum fragmētorum communiū prætiosorum de quinque supra dictis deberes intelligere. s. de zaphyri, hyacinti, rubini, smeraldi. granatæ fragmentis, & non de aliquibus aliis.

De al, scias ꝙ de per se nihil significat nisi articulum scilicet hoc. Nam ubi nos dicimus hoc: arabes dicunt al. Et ideo quādo al miscetur cum aliqua dictione significat articulum in illa dictione ut alhase, idest thymus &c.

Felengemisch differentia est de eo inter doctores, quidam dicunt ꝙ est ozimum garyophyllatum, & illud est semen citrinum odoriferum quod colligitur a basilicone habēte folia minuta, & hæc opinio uera est. Alii uero dicunt, ꝙ est semen melissæ. Alii ꝙ est cinnamomū, quæ duæ opiniones a doctoribus reprobantur, & prima tenetur.

Prætiosa fragmenta, & mineralia sunt cum in aliqua compositione intrant ultimate conterenda, usquequo possunt per latis spissam telam transire, ac etiam omnes lapides, ut coralli, lapis iudaicus, & ita ea administrare ut docet, nosq; monet Aui. cum lapidem iudaicum in carulo. alias calculo iubet dari illū super cotem, uel lapidem molarem ducere iubet ut magis subtilior sit. Igitur nunq̄ in triturando eos fessus sis, qa quanto subtiliores tanto perfectiores existunt.

Zurūbet non est zedoaria, ut Matt. Syl. exponit, cum Aui. a cano. diuersa de eis faciat capitula. Sed zurumbet est quædā radix similis cypero, grossior zedoaria, intus subcitrina, odore aromatica, & sapore acuto: minus tamen zedoaria, sed si caremus ea loco ipsius zedoariā ponimus.

De aureo pondere dicēdum est, inter doctores de eo est magna differentia, quidam dicunt, ut Gentilis, ꝙ est pondus de. ʒ.i.s. & hoc affirmat Simon Ianuensis. Alii dicunt, ꝙ est septima pars unciæ. Sed communis & uera decisio est, ꝙ si inueniatur aureum. a. ut in hoc loco, & in omnibus aliis medicinis nō solutiuis idem est ꝙ. ʒ.i.s. in medicinis uero solutiuis, si reperiatur idem est ꝙ septima pars unciæ, & non plus.

Insuper quia confectio hæc, & sequentes propter lasciuiam hominum fieri solent in morsellis, quantitas specierum ad zuccharum declaranda est. Ideo ad omnem lib. i. zucchari apponi debet. ℥.i. specierum cribellatarum. Cribellatarum dico propter simplicia quæ cribellari non possunt, ut amygdalę, dactyli, semina omnia. Ad omnem uero lib. i. mellis specierum cribellatarum, ut supra. ℥.iii. Et hoc modo faciendo habent domini medici, & ægri uirtutem medicinarum a doctoribus limitatā. Secus autem faciunt aromatarii nostri temporis auaritia ducti. quod ignoscat illis Deus.

Nota insuper ꝙ Mes. dicit, confice cum melle emblicorum & colatura geleniabin. Ideo si in forma illa facere uis, scias ꝙ mel emblicorum hoc modo fit.

℞. Myrobalanorum emblicorum. ℥.ii. aquæ communis li. ii. Terantur subtiliter dicti myrobalani, & infundantur per dies. viii. in dicta aqua, postea bulliant usq; ad consumptionem medietatis: deinde colētur cum pāno lineo bene manibus exprimēdo, & in dicta colatura addatur mellis boni lib. i. bulliāt simul usque ad cōsumptionem aquæ & coctionem mellis, & reseruetur. hoc enim dicūt mel emblicorum. Accipe ergo mellis emblicorum geleniabin. i. mel rosatum añ. lib. s. suprascriptarum specierum. ℥.iii. & simul misce & habebis electuarium de gemis in forma liquida ut scribit Mes.

De geleniabin inter doctores est discordia. nam Auicē. 5. cano. cap. de cōditis dicit, ꝙ geleniabin idem est quod rosa cōdita, siue cum melle, siue cum zuccharo, & sit tam zuccharum rosatum q̄ mel rosatum secūdum eum appellari potest geleniabin:

bin: & hoc idem tenet Halyabas. Rasis uero tertio Almansoris dicit geleniabin est mel rosatum. Quas opiniones reprobat Matthæus Syl. dicens ꝙ geleniabin idem est quod mel rosatū. Sed seleniabin .i. zucchatum rosatum, geleniabin .i. syrupus rosatus, & hæc opinio ab aliis omnibus doctoribus tenetur. Igitur geleniabin .i. mel rosatū &c. Et hęc de electuario de gēmis.

ELECTVARIVM Conciliatoris in cap. differentiarum .xcvi. cor letificat, & confortat, mirabiliter ualet. ut patet in libro Conciliatoris.

℞. Succi pomorum dulc. despumati, & sint poma redolentia.	Spicæ nardi. añ. ʒ. ii.
Succi buglossæ despumati. añ. ʒ. v.	Florum boraginis.
Doronici.	Rosarum rubearum.
Corticum citri. añ. ʒ. iii.	Been albi & rubei.
Galliæ muscatæ.	Corallorum rubeorum.
Macis.	Limaturæ eboris. añ. ʒ. iiii.
Charabæ.	Spodii. ʒ. iii.
Ossis de corde cerui.	Setæ crudæ minutim incisæ.
Sandalorum rubeorum. añ. ℥. iii.	Croci. añ. ʒ. ii.
Seminis basiliconis.	Myrobalanorum omnium. añ. ʒ. iii.
Folii.	Berillorum.
Myrtillorum.	Smeraldorum.
Melissæ.	Hyacintorum.
Seminis coriandrorum præparatorum.	Sardani.
Cinnamomi.	Zaphirorum.
Galangæ.	Granatarum: añ. ℥. i.
Zedoariæ.	Albarum margaritarum. ℥. iii.
Ligni aloes crudi.	Limaturæ auri.
	Limaturæ argenti. añ. ʒ. ii.
	Ambræ.
	Camphoræ. añ. ℈. v.
	Musci. ʒ. i.

Misce, & fiat electuarium arte, & ingenio ori laudabile cum zuccharo albo quantum sufficit.

ELECTVARIVM de aromatibus Mesuæ quod scripsit Galenus expertorum iuuamentorum ad causas stomachi, & hepatis, & ægritudines in eis factas ex phlegmate grosso, & uentositate. Digestionem confortat. Inflammationem remouet, & morbos ex ea factos curat: Retardat canos: Colorē efficit bonum, & oris, & sudoris odorem reddit bonum. Renes quoq; calefacit, & coitum excitat. Acidos ructus curat, & fastidium, & abominationem remouet.

℞. Ligni aloes crudi non cocti.
Rosarum rubearum. añ. aur. xii.

Galliæ muscatæ.	Croci.
Doronici.	Cardamomum .s. maius.
Piperis longi.	Cardamomum minus .i. melegeta.
Nucis muscatæ.	Trium sandalorum.
Mentæ siccæ.	Reubarbari.
Spicæ.	Cubebæ. Costi.
Cassiæ ligneæ.	Zingiberis.
Macis.	Seminis fœniculi.
Garyophyllorum.	Seminis anisi.
Masticis.	Keisim .i. seminis leuistici. ana aur. ii.
Cinnamomi.	Zucchari. ℥. vi.
Radicum assari. añ. aur. iii.	
Calami aromati. aur. iiii.	

Miuæ aromaticæ .i. miuæ cydoniorum cum speciebus lib. i. Mellis despumati quantum sufficit, & fiat electuariū, puluerizatis prius puluerizandis. Sed si in morsellis facere uis, facies ut supra: dosis ejus est ab. ℥. ii usq; ad aureos. iiii.

Lignum aloes crudum est illud quod non est coctum. Arabes enim solent ipsum decoquere antequam illum ad nos uenire permittant, decoquendo illum in aqua, per quam decoctionem quædam humiditas quæ in illo erat seu gummositas amouetur, quæ natans super aquam, illā reseruant: deinde mittunt ad nos illud coctum quod est sine anima, & nullam habet uirtutem, uel bene paucā, & ob hoc author dicit crudi. Cognoscitur ꝙ sit crudum hoc modo. Nā si in igne ponitur emittit quandam humiditatem aromaticam quæ illum a cōbustione prohibet. Secundo si in aqua proiiciatur, subito fundum petit propter ipsius grauitatem, & talis est eius cognitio.

ELECTVARIVM de baccis lauri. Rasis. 9. Almansoris cap. de colica. ualet ad colicam, & iliacam passionem, & doloribus intestinorum ex causa frigida uel uentosam.

℞. Foliorum rutæ siccorum. ʒ. x.	Acori. ana. ʒ. ii.
Seminis ameos.	Keisim .i. semen leuistici.
Cimini.	Origani.
Nigellæ. ana. ʒ. ii.	Amygdalarum ama.
Piperis nigri.	Carui. añ. ʒ. ii.
Macropiperis .i. piperis longi.	Baccarum lauri.
Mentastri.	Castorei. ana. ʒ. ii.
Dauci.	Serapini. ʒ. iiii.
	Opopanacis. ʒ. iii.

Puluerizentur puluerizanda non multum subtiliter, ut dictū est de diacimino. Mellis cocti, & despumati ad pondus omnium, & est. ℥. v. ʒ. v. gummæ uero dissoluantur in aqua rutæ, & facies in bona forma.

Et nota, ꝙ Rasis dicit, ꝙ non habet partem in resoluendo uentositatem.

Ruta quæ in hac compositione intrat ac in oībus aliis debet exiccari cum mensura, & hoc ideo quoniam si exiccatur uehementer, est calidissimæ complexionis, & eius calefactio est ultra mensuram. Et si non exiccatur debito modo, remanet in ea humiditas superflua quæ prohibet eā digeri, & uētositatem facit: quare in ipsius exiccatione diligentia habenda est. Et debet in umbra exiccari, non autē in sole, ut quidam imperiti faciūt.

De nigella multi sunt qui errant ponentes in receptis semen quoddam cinerulentum odoriferum satis triangulare pro ipsa nigella & errant. Sed nigella est quoddam semen nigrū clarum aromaticum multum faciens folia fere similia fumoterrę, & id in medicinis apponendum est.

Origanum colligendum est in mense Iulii postquam sol tēdit ad occasum .s. in uesperis. Non autem in mane ante solis ortum, ut quidam fatui faciunt.

Mel & omnes medicinæ triplici causa coquuntur. primo ut mundificent mel: quia coquitur, ut sua impuritas remoueatur: secundo ut expellamus aliquam substantiam nostro proposito repugnantē, ut multa decoctio cauliū quæ illos stipticos facit. tertio, ut uirtus ipsius in oleo, uel aqua transeat &c.

ELECTVARIVM de citro Mesuæ inuentione nostra, confortans stomachū, & procurans digestionem, & odorem oris facit bonum, grossas uentositates expellit, & cor confortat. Cuius permixtio hæc est.

℞. Corticum citri au. xx. idest. ʒ. xxx.	Galangæ. ʒ. ii.
Garyophyllorum.	Musci. ʒ. s.
Ligni aloes.	Cardamomi maioris, & minoris.
Cinnamomi.	Zingiberis. ana. ʒ. i.
Macis. ana. ʒ. ii	

Pulucrizentur hæc non multum subtiliter, mellis cocti, & despumati. ℥. viii. & fiat confectio, ut fieri solet in forma solida, ut supra.

Vellem tandem postquam prouinciam hanc accepi Ioānes Francisce mi partem omnem aromatariis necessariam declarare, ne illi sua ignorantia ad tenebras exteriores ducerentur. Cōtingit nonunquam ad eos accedere uiros, & homines afflictos stomachi dolore, petentes ab eis suffragium. Ipsi pietate moti exhibent, uel aromaticum, uel diaciminum uel dianisum, nō ultra considerantes de hora exhibitionis, quæ res aliquando ducit egrum ad non parua pericula. Ea propter indocti me audiant, notentq; distinctionem hanc.

Confectiones quæ dantur, aut ad digerendum materiam facientem ægritudinem, & deoppilandum, ac ad confortandum membrum, ut triasandali, tunc dari debent ante cibum saltim ꝑ horas quatuor, ut possint a natura præparari, & ad loca necessaria transmitti. Si uero propter stomachum, aut propter prostrationem appetentis dantur, tunc parum ante cibum dandæ sunt. Si uero propter uirtutem digestiuam exhibentur: immediate post prandium exhibendæ sunt. Si uero dantur ad cōfortationem cerebri, & uirtutis animalis, post prandium, & post cœnam per longum tēpus saltim per duas horas dandæ sunt. Si uero ad cordis confortationem, debent dari circa mediam

noctem,& tenendæ sunt multum in ore,ut paulatine resoluantur. Si uero ad resolutionem uentositatis,stomacho uacuo,& a cibo,& superfluitatibus mundato exhibeatur. Et in hoc aduertendum est,ꝙ nullo modo exhibeantur,neq; tyriaca,neq; cōfectiones aperitiuæ seu diureticæ cibo existente in stomacho uel in ipso repleto malis humoribus. Igitur consuetudo Vercellensium,quæ est accipere tyriacam cum aqua ardenti propter nauseam,uituperātur.Ac corruptela italicorum; qui eam cum maluatico assumunt.Et ratio est,quia cibus indigestus ac superfluitates malorum humorum ducuntur subtilitate maluatici,uel aquę ardentis ad hepar,& oppilationem faciunt, & ad prauas ægritudines homines præcipitant,quare.

Cuius electuarii species sunt satis grossæ terendæ,cū sua uirtus sit in confortando stomachum & non transit ipsum,sed uentositates resoluit & hoc propter causas assignatas in receptis diacymini.

Modus accipiendi cortices citri,& aliorum pomorum suauem,& aromaticum habentium odorē hoc modo facies. Igitur qui uult uti corticibus pomorum citri in compositionibus eligat poma quæ habeant acetositatem maiorem intrinsecus eo,quia cortices eorum sunt magis odoriferi,& oportet,ꝙ excorientur illa die qua collecta sunt ab arbore, tergantur ergo primo bene cum mantili aspero,& mundo, & excorientur cū cultello acute acutiei paulatim,& leuiter,nec accipiatur ex carne cū cortice,& simili modo oportet fieri de cydoniis, & aliis pomis:deinde in umbra exiccentur.

Nota ꝙ ista omnia electuaria dulcia seruātur per annum integrum,& ultra,& omnia alia præter electuarium quo utuntur reges, & prælati,ꝙ non potest diu seruari,eo quia rācescit,sed solum per dies quindecim, uel per mensem ad plus seruatur.

ELECTVARIVM de cineribus Auicennæ fen.decima octaua tertii cap.19.

℞. Cineris uitri.	añ.drach.i.
Cineris scorpionum.	Lapidis iudaici,
Cineris radicum caulium nabati, sunt caules trāsplantati.	Gummi nucis,
	Radicum acori.añ.ʒ.i.
	Seminis petrosilli,
Cineris leporis.	Dauci.i.semen pastinacæ syluestris.
Lapidis spongiæ.	
Sanguinis hirci exiccati,& præparati.	Pulegii,
	Gummi arabici.
Cineris corticum oui a quo pullus egressus fuit.	Seminis altheæ,
	Piperis, añ.ʒ.i.s.

Puluerizentur omnia subtilissime,mellis cocti, & despumati.℥.x.& fiat electuarium, quod bene obturetur, ac sæpe cum spatula commisceatur.

Vitrum cōburitur hoc modo:teratur bene:deinde reponatur in crucibulo uel capita ferri,& pone sup prunas semp insufflādo donec rubeū fiat : deinde ab igne remoueatur. Si erit incineratū bene est, aliter iterum ponatur sup prunas, & insuffletur,& non desinas sic facere donec incineretur,& de eo uterē.

Scorpiones hoc modo comburentur. Accipe scorpiones uiuos quantitatem quā uolueris,& pone in olla noua, & claude eam,lutando illam cum pasta, uel cum terra, & pone illam furno calido,& dimitte per diem,& noctem : deinde extrahe, & cinerem ipsorum habebis.

Caules nabati.i.caules nō transplantati hoc modo comburuntur. Extrahe radices a terra,mundentur ab omni immunditia:deinde in frusta incidantur,& ponantur in olla,& cooperiatur olla coopertorio perforato:ita ut fumus possit exire,& ponatur in furno,& dimittatur per totum diem,in sero remoueatur,& reperies in dicta olla tanquam carbones, postea dictos carbones tere bene,& in alia olla parua repone,cooperi lutando eam,& repone eam in furno,& dimitte per diem,& noctē, & tantum ac tam sæpe hoc facias,ꝙ carbones in cinerem albū esse conuersos reperies,& de illo utere.

Modus incinerandi leporem. Accipe leporem uiuum & decolla illum,& repone in olla noua cū toto sanguine ; & pelle bene obturādo ollā.Deinde ponatur in furno, & tm̄ dimittatur,ꝙ incineretur,& dicto cinere utere ī electuario suprascripto.

Cortices ouorum hoc modo incinerentur.Accipe cortices ouorum a quibus pullus egressus fuit, bene pistentur : deinde ponantur in olla noua quæ bene obturata sit,& ponatur in furno, & dimittatur per noctem . in mane si sint incinerate bene est,sin autem in furno dimittantur usquequo sint incineratæ:& nota,ꝙ quanto magis coquuntur tanto magis albiores redduntur,& incinerantur,& de eis utere.

Gūmi uero nucis secundū quosdam est fungus qui reperitur sup arbores diuersas,cuius color est ad similitudinē spongię,sed nō recte sentiunt,quia illa res uocatur narcotica nucis, gūmi uero nucis scd̄m ueritatē est gūmi quod reperitur sup arbores ferentes nuces,sed in partibus nostris non reperiuntur, ego autem uidi prædictum gummi quod in colore est similis colori myrrhæ grossæ,sed odorē non habet,defertur de Apulia ad nos,& in illis partibus inuenitur.

Auicenna dicit,ꝙ dosis istius electuarii sit usq; ad aur.ii.idest ʒ.iii.& supra cum aqua tribulorum decoctorum.i.tribulorum marinorum quos ipse in secundo uocat hasek, & sunt qui nominant ipsos uulgo castaneolos lacus.

Serapio,& author Pandectarum uolunt, ꝙ differentia sit inter dauci,& bauciæ,& dicunt, ꝙ dauci est pastinaca syluestris, baucię uero pastinaca domestica. Auicenna uero,& Mesuæ inter eas nullam differentiam faciunt. Tamē in usu est,& tenetur opinio pandectarum,& Serapionis.

Sanguis hirci in hoc electuario ingrediens hoc modo præparandus est. Accipe hircum.iiii. annorum in diebus canicularibus, Qui sint dies caniculares infra describentur in diacaridion,nutriatur saxifragia,fœniculo,apio,petrosillio, pulegio, hedera,squinanto,genestra,capillis ueneris,polytricho,uel lupulis,& potetur optimo uino,& si ad aliqualem acetositatem tenderet,melius esset,semperq; in sole teneatur, & hoc modo nutriatur saltem per dies.xl. deinde cum incipit urina eius denigrari,sumatur olla noua,& fundatur in ea, aqua, & ferueat donec auferatur ab ea terreitas quæ in ea est. Deinde decolletur hircus,& accipiatur ex medio sanguine qui currit ex eo in ollam,& non accipiatur primus sanguis,neq; postremus,& nō amoueatur donec coaguletur: deinde incidatur in parte.ii.eo existente in concauitate ollæ,& cooperiatur cū rute stricto aut cum panno subtili raro. Et dimittatur sub diuo donec recipiat radios solis,& lunæ, & dimittatur ipsum donec exiccetur bene,& caue ne adueniat ei humectatio ex rore. Nec decollādus est nisi sanus sit hircus,& ex dicto sanguine utere in omni medicina,& in omni loco, in quo scriptū reperis sanguinis hirci.

In collectione mineralium tres conditiones considerandæ sunt. Primo eligantur a mineris notis, & famosis. Secundo ꝙ non sit admixtum quod impediat eius cognitionem. Tertio ꝙ non habeat substantiam transmutatam.

EGETEA Mesuæ experta ad dolorem stomachi a frigiditate factum,& omnes dolores factos ex simili causa,& a uentositate grossa,& ad dolorem colicæ & difficultatem urinæ,& dolorem dentium,& ad uentositates matricū,& confert,iuuamentum maximum ad sterilitatem bibitum, & supposita cū lana,& oleo de lilio. Cuius permixtio hæc est.

℞. Castorei,	Costi,
Myrrhæ,	Cinnamomi,
Opii,	Phu.i.ualerianæ,
Piperis,	Meu,
Macropiperis,idest piper longum.	Dauci,
	Assari,
Galbani,	Croci. añ.ʒ.i.

Puluerizentur omnia subtiliter,& cum lib.s. mellis cocti, & despumati fiat electuarium in bona forma.

Mel ponitur in ista medicina,& non solum in ista:sed in omnibus aliis triplici ratione.

Primo ut placet horribilitatē medicinæ. Secundo ut mundificet, & resoluat. Tertio ut conseruet species sua uiscositate.

Stupefactio est dispositio inducta in membro a frigiditate,ꝑ quam membrum non sentit,aut obtuse sentit.

ELECTVARIVM Indum maius Mesuæ solutione educēs humorum superfluitates,& proprie phlegmaticorum, & putridorum a stomacho,a membris nutritionis uentositatē grossam in eis resoluit, & morbos factos ab eorum exuberantia curat,sicut est dolor stomachi,& uiscerum,& colica,& dolore renum,& educit materias quæ sunt in iuncturis, & cōfert

iuuamentum

iuuamentum manifestum doloribus eat. Cuius est pmixtio;

℞. Cinnamomi,	Turbith albi,& gummosi. ʒ.i.
Garyophyllorum,	Zucchari albi.
Spicæ,	Penidiarum, añ.ʒ.xx.
Rosarum rubearum,	Galangæ,
Cassiæ,	Heil.i.cardamomum maius.
Macis,	Cardamomum s.minoris idest melegeta.
Ciperi, añ.ʒ.iiii.	Assari,
Sandalorum citrinorum.ʒ.ii.	Masticis, añ.ʒ.i.s.
Ligni aloes,	Diagrydii, ʒ. xii.
Nucis muscatæ, añ.ʒ.ii.	

Omnia hæc fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium: deinde accipe, Succi cydoniorum. Succi granatorũ. Succi apii. Succi fœniculi, añ.lib.s. Puluerizentur puluerizanda satis grosso modo. Mellis despumati lib.iii.s.misce; & decoquatur cum succis, & fiat electuarium in bona forma: dosis ẽ aurei.iii.

De cassia hic est notandum, ꝙ secundum doctrinam supra tibi datam in forma. Cassia fistula ponenda est cum fit electuarium solutiuum. Nec cassia lignea in electuario est ponenda: ꝙ tamen secus esse quidam tenent. Ego etenim appono facio cassiam fistulam, cum nullum solutiuum sine lenitiuo esse debeat, ut uolunt doctores.

Nota ꝙ doctores non ponunt in electuariis a remotis attrahentibus penidios in suis receptis, sed dũtaxat in illis quorum intentio est a stomacho, & intestinis, & uenis magnis attrahere, ut in diaphœnicone, & hoc electuario.

Assarum cum simpliciter scriptũ reperitur, radix ipsius ponenda est, quia radix melior pars est plantæ.

Licet Mesue in litera ponat, ꝙ dosis huius electuarii est usq; ad aur.iii. hic intelligendum est quando ad lib.i. mellis ponuntur unc.iii. specierum, sicut ego hic annotaui. Sed si ponuntur unc.ii. ut aromatarii nostri temporis faciunt, & male, maior quantitas dari potest.

ELECTVARIVM indum minus Mesuæ habens intentionem maioris. Cuius permixtio.

℞. Turbith al.& gummosi, ℥.c.	Zingiberis,
	Cinnamomi,
Zucchari, ʒ.c.	Heil.i.cardamo.maius,
Macis,	Nucis muscatæ añ.ʒ.vii.
Garyophyllorum,	Scamoneæ, ʒ.xii.
Piperis, añ.ʒ.vii.	

Puluerizentur omnia satis grosso modo: mellis colati, & despumati lib.ii.℥.ii.misce, & fiat electuarium liquefaciendo zuccharum cum melle.

Nota hic unum generale intelligendum in omni cõpositione quod scamonea acuitur. Medicina enim quãdoq; fit in principio ueris, & acuitur, ut per totum annum possit seruari, & dari quando uolumus. Et tunc cum scamonea non cocta acuenda est, ne sua uirtus longa mora debilitetur. Nec timetur eius malitia, eo quia per temporis diuturnitatem satis aufertur. Aliquando autem acuitur medicina non quæ debet diu conseruari, sed quę infra.iii.uel.iiii.dies debet exhiberi. Et tunc cum scamonea cocta debet acui, ut sua malitia coctura moueatur. Et idẽ intelligas tã in electuariis q̃ in pilulis, & in confectionibus.

Insuper nota, ꝙ Mesue acuit hoc electuarium cũ scamonea & non cum diagrydio, eo quia intentio est, ꝙ longo tempore seruetur, si uero dare illud intẽdimus, omni die acuatur cũ diagridio, & nõ cum scamonea propter causam supra assignatã.

ELECTVARIVM elescoph Mesuæ qđ educit superfluitates a toto corpore, & expellit uentositatẽ, & ualet ad iuncturarũ dolorẽ, & iliacum, & colicam. Et mundificat renes, & uesicam, & addit in coitu. Cuius permixtio hæc est.

℞. Scamoneæ antiochiæ,	Zingiberis,
Turbith albi,& gummosi, añ.ʒ.vi.	Myrobalanorum emblico.
	Nucis muscatæ,
Garyophyllorum.	Polypodii, añ.ʒ.ii.s.
Cinnamomi. añ.ʒ.ii.s.	Zucchari albi. ʒ.vi.

Pulerizentur omnia grosso satis modo, mellis despumati lib.i.misce & fiat electuarium in bona forma.

Scamonea dicitur antiochia.i.illius prouinciæ, eo quia melior & perfectior est quam quæ reperitur in aliis prouinciis.

Insuper nota, ꝙ & sup medicinis solutiuis repertis scriptum scamoneæ, ꝙ intelligendum est de præparata, nisi in duobus sequentibus casibus. Primo nisi in dicto electuario coquatur, ut in cõfectione hamech, & electuario rosato, & tunc scamonea ponatur non cocta, quia coquendo præparatur. Secundo, nisi illud compositum longo tẽpore reseruari debeat, & hoc modo præparata ponetur propter causam supra allegatam. In aliis uero si reperitur litera Mesuæ suppleatur, & dicatur scamoneæ scilicet cocta.

ELECTVARIVM rosarum Mesuæ solutiuum solutione educens choleram sine molestia, & ualet ad iuncturarum ægritudines calidas, & ad iodam calidam, & uertiginem oculorum, dolores, & ictericitã citrinã, & est expertũ. Cuius pmixtio.

℞. Succi rosarũ rubearũ completarum. s.an maturitate.lib.iiii.

Tereniabin puri, & recentis loco ipsius ponuntur mannæ. ℥.vi. Scamoneæ antiochiæ.℥.i.s.

Zucchari tabarzet.i.illius regionis.lib.i.s.

Conteratur grosso satis modo. Coquantur oĩa super prunas usq; dũ mellis habet spissitudinẽ: deinde proiice sup illud.

Trochiscorum de spod.℥.i.	Croci, ʒ.ii.
Galliæ muscatæ, ʒ.ii.	Trochiscorũ de berbe.ʒ.iiii.

Et repone in uase uitreato, & reserua.

Succi rosarum cõpletarum, eo quia rosæ seu succus earum magis est solutiuus q̃ succus incõpletarũ, & ideo explicauit de completis, & nulli sunt aromatarii qui ad hoc aduertant.

Nota insuper, ꝙ cum hoc electuario reformari debent pilulæ aggregatiuæ Mesuæ ex inuentione nostra, & pilulæ de hermodactylis minores, & pilulę de hermodactylis inuẽtione nostra ipsius Mesuæ, non enim electuario de succo rosarũ, ut quidam bestiales faciunt.

ELECTVARIVM de succo rosarum Nicolai solutiuum educens choleram sine molestia, & ualet ad ægritudines calidas, & est expertum contra guttam calidam, choleram rubeam: purgat conualescentes ab ægritudinibus. quartanariis, tertianariis, & quotidianariis, de salso phlegmate purgat. & reliquias maiorum humorum potenter educit quę remanserũt post ægritudinem, uel ut quidam uolunt si admisceatur medietas bñdictæ, purgat reliquias quæ remanserunt post medicinã.

℞. Succi rosarum rubearũ.	Spodii de canna. ʒ.iii.
Zucchari al.añ.lib.i.℥ iiii.	Diagridii, ℥.i.ʒ.iiii.
Triũ sandalorum, añ.ʒ.vi.	Camphoræ, ℈.i.

Misce & fiat electuarium: dosis est.ʒ.i.usq;.ʒ.viii. puluerizando prius puluezanda.

Succus rosarum hoc modo fiat. Accipiantur rosæ cõpletæ, & post earum collectionẽ permittãtur per diẽ: deinde in mortario marmoreo pistentur cum pistello ligneo, & bene terantur: deinde in pecia inuoluantur, & in torculo exprimantur, & colentur, & in uase uitreo reponantur, per aliquos dies permittantur: deinde residentia seu fęx facta amoueatur ponendo in alio uase, & super eum ponatur parum olei oliuarum, & reseruetur. conseruatur enim bonitate sua per duos annos.

Electuarium enim idem est quod electum ex uariis, quia ex multis, & uariis. rebus electuaria conficiuntur, & electuarium dicitur omnis compositio non reducta ad soliditatem, siue cũ zuccharo, siue cum melle fiat. Confectio uero dicitur quando durescit, & in dura forma fit.

ELECTVARIVM de scoria ferri. Rasis.9. Almãsoris in capitulo de hemorrhoidibus, & ualet ad sanguinem per partem inferiorem.

℞. Myrobalanorum indorũ,	Radicum cyperi,
Myrobalanorũ emblicorum,	Zingiberis.
Myrobalanorum bellericorum, añ.ʒ.s.	Piperis nigri.
	Seminis ameos,
Spicæ indæ.	Olibani. añ.ʒ.ii.
Squinanti, añ.ʒ.ii.	Scoriæ ferri præpa. ʒ.i.s.

Puluerizentur omnia subtilissime, & conficiantur cum melle despumato quod sufficit, & sit coctum cum apozimate emblicorum. ℥.x.& fiat.

Præparatur scoria ferri hoc modo. Accipe scoriã ferri quãtitatem quãuolueris, & eam infunde in aceto fortissimo per hebdomadam omni die acetum mutando, postea proiiciatur super laminam ignitam, & torrefiat: deinde subtilissime pulue rizetur, & reserua.

Mel cum apozimate emblicorum hoc modo fit.

℞. Myrobalanorum,kebulorum,& emblicorum. añ.ʒ.xx. terantur,& in tribus libris aquæ coquantur donec ad unam libram remaneat,& postea coletur, & in colatura ponatur mellis boni lib.i.deinde bulliant donec aqua a melle cõsumata sit, & hoc facto habes mel cum apozimate emblicorum quod in hac confectione ingreditur.

ELECTVARIVM de feminibus Mesuæ,sedans dolorem uiscerum,ex uentositate factos,oppilationes aperit, lubricitatem a malitia digestionis curat.

℞. Seminis fœniculi,	Amomi Infusorum in aceto per diẽ,& noctem,& exiccatorum. añ.ʒ.vi.
Cymini,	
Seminis carui, añ.ʒ.vi.	
Keisim.i.semen leuistici,	Cardamomi,
Cinnamomi fini. ʒ.iii.	Spicæ indæ. añ.ʒ.vi.
Garyophyllorum. ʒ.iiii.	Siseleos,
Anisi,	Zingiberis,
Dauci,	Macropiperis, idest piper longum,
Ameos,	
Apii,	Galangæ, añ.ʒ.v.

Mellis quantum sufficit, & quandoq; ponitur in eo zucchari duplum pouderis omniũ,& fac sicut suffuf,& est sanum &c.

ELECTVARIVM de passulis Auicẽnæ. Et existimauit Galenus quod esset medicamen compositum ex medicinis conuenientibus cum suis proprietatibus hepati.

℞. Passularum enucleatarum, ʒ.xxv.	Spicæ indæ. ʒ.iii.
	Squinanti. ʒ.ii.s.
Croci. ʒ.s.	Myrrhæ,
Calami aromatici. ʒ.ii.	Terebentinæ.añ.ʒ.iiii.
Bdellii iudaici. ʒ.ii.s.	Darsisahan. añ.ʒ.ii.
Cinnamomi. ʒ.ii.	Mellis despumati. ʒ.xvi.
Casfiæ ligneæ. ʒ.s.	

Vini quantum sufficit,& fiat electuarium.

Darsisahan,secundum Serap.est arbor granati syluæ.q̃ apud Dioscoridem uocatur aspalinum.uide Galenum,ꝙ loco darsisahan habet limaturam aspalei quod idem est.

ELECTVARIVM pliris arcoticon Nicolai,pliris.i. completa medicina arcoticon.i.princi pium interpretatur, ualet tristibus melancholicis, ualet etiam ad magnam stomachi debilitatem, & cordis .i.syncopi, memoriam reparat, sensum acuit, epilepticis analeticis peodest, & omnem cerebri debilitatem reparat.

℞. Garyophyllorum,	Sampsuchi.i.maioranæ,
Cinnamomi,	Balsamitæ.i.menta aquatica,
Ligni aloes,	Seminis basilicoris,
Galangæ,	Cardamomi,
Spicæ indæ,	Piperis albi,
Nucis muscatæ,	Myrtyllorum,
Zingiberis,	Corticum citri. añ.℈.ii.
Spodii,	Lapidum preciosorum,
Squinanti,	Been albi,
Cyperi,	Been rubei,
Rosarum rubearum,	Corallorum rubeorum,
Violarum siccarum. añ.ʒ.i.	Corallorum alborum,
Folii. gra.xv.	Setæ parum cõbustæ. añ.℈.i. gra.xii.s.
Liquiritiæ,	
Storacis calamitæ,	Musci. gra.vii.s.
Masticis,	Camphoræ. gra.v.

Syrupi rosati quantum sufficit,& fiat.

Item nota,ꝙ in aliis inueni piper lõgum pro pipere albo. ℈.ii.gra.xv.& alibi inueni gemmarũ, & margaritaR loco lapidũ preciosorum cum aliis dosis,& sic de singulis &c.

ELECTVARIVM de psyllio Mesuæ solutione educens choleram citrinam,& confert ad febres difficiles,& uehemẽtes,& ad sodam,& uertignem quæ fiunt a fumis cholericis, & cõfert ad calefactionẽ hepatis ex innere. Cuius permixtio.

Succi buglossæ syl.& dome.	Cuscutæ. ʒ.iiii.
Succi endiuiæ.	Seminis anisi.
Succi apii coctorum,& despumatorum, & colatorum añ. lib.ii. & proiice super ipsos.	Folliculorum senæ. añ. drach.iiii.
	Capillis ueneris. M.i.
	Succi fumiterræ. ℥.iii.

Radicum assari. drach.iiii.	Spicæ indæ. drach.ii.

Infundantur omnia in suprascriptis succis die ac nocte: deinde bulliant ebullitione una,& proiiciantur super ea uiolarũ uiridium uel siccarũ.℥.iii.Epithymi.℥.ii.Et bulliant adhuc ebullitione una alia parua:deinde colentur,& exprimãtur,& in colatura ponantur Psyllii.i.semen.ʒ.iiii. Et dimittatur die ac nocte omni hora agitando cum spatula:deinde exprimatur uiscositas facta:deinde accipiantur huius uiscositatis lib.iiii.& proiiciantur super ea zucchari albi lib.ii.s.Scamoneæ coctæ in pomo.℥.iii.s.coquatur cum facilitate,& postquam coctum fuerit proiiciantur super ipsum hi pulueres.

Trochiscorum diarhodon.	rum.añ.℥.i.
Trochiscorum de spodio.	Trochiscorum de berberis.
Rauedseni,idest rheubarbarum	drach.iiii.

Pulurizentur hæc satis subtiliter,& misceantur simul,& reseruentur in uase uitreato,& qui poneret diagrydium in pulueribus melius esset quam bulliendo in succis dosis eius est.ʒ.iii. usq; ad aur.iii. Et uocauit hamech cõfectionem hanc electuariũm trochiscorum,sunt aliũ qui addunt acetu lib.i.s. Succi uiolarum lib.i.Et est medicamentum nobile.

Violæ si simpliciter scriptæ in compositione reperiuntur, de ipsis siccis intelligendum est,quæ colligendæ sunt in mense Martii,exiccatio fit in umbra, & reseruandæ sun in loco sieco. in humido enim in eis putrefactionem inducit.

Sunt aliqui textus qui dicunt:scamoneæ nõ coctæ, & hæc litera magis consona est: quia ponendo scamoneam coctam, & illam iterum decoquendo uirtus solutiua deperditur, sed nota,ꝙ quando præparata coquitur,intentio est,ut illud electuarium sit lenitiuum,& non solutiuum: quando igitur in his electuariis reperis hanc literam.s. scamoneam ponere, & eoque uel diagredium,& puluerizare grosso modo,& cum aliis speciebus in fine in electuario ponere sine coctione,& altero duorum modorum facias.

ELECTVARIVM quo utuntur reges,& prælati Mesuæ,& est bonum,& expertum,& confortat stomachum, cor, pectus,& cerebrum.Cuius permixtio.

℞. Pinearum mundatarum. unc.v.	recentis. añ.℥.iii.
	Cinnamomi elect.ʒ.iiii.s.
Amygdalarum munda.℥.v.	Garyophyllorum. ʒ.iii.
Zucchari albi. lib.iiii.	Ligni aloes. ʒ.iiii.
Aquæ rosæ. lib.i.s.,	Sandali citrini. ʒ.iii.
Olei rosati.	Ambræ bonæ.ʒ.i.
Olei amygdalarum dulcium	Musci boni.ʒ.unius sextã.

Misce omnia,puluerizentur quæ sunt puluerizanda, & fiat electuarium in bona forma.

ELECTVARIVM de pomis Mesuæ bonũ ad debilitatem cordis,& stomachi,& confortat digestionem.

Carnium pomorum dulcium,& redolẽtium mũdatorum,& incisorum p frustra. lib.vi.	Sandali citrini.
	Garyophyllorum.ʒ.iiii.
	Ligni aloes. drach.v.
	Cinnamomi electi.drach.iiii.s.
Zucchari albi. lib.v.	Ambræ. drach.ii.
Aquæ rosæ. lib.ii.	Musci boni. ℈.i.

Hoc etiam modo fit electuarium de pomis acetosis, & electuarium de pomis paruis & aromaticis dulcibus.

ELECTVARIVM de sorbis Mesuæ confortans stomachum,& sedans solutionem fortem.

℞. Carnium sorbarum immaturarum,& uicinarum maturitati,& elixatarũ in aqua rosæ rubeæ quæ prius decoctæ fuerint,& corticum granatorum,añ.lib.iiii.Mellis aut zucchari albi lib.ii.s.coquatur usq; ad spissitudinem,& reconde in uase uitreato:dosis est.℥.i.pro uice.

ELECTVARIVM ad scabiem , & pruritum carnis in tract.5.Almans.in cap.de pruritu,scabiæ,& magnis pustulis.

℞. Myrobalanorum citrinorum. ℥.ii.	Folliculorum senæ.
	Fumiterræ. añ.℥.i.

Succi absinthii quantum ad eorum sufficit conspersionem, aliquotiens aũt additur huic medicinæ absinthi quantũ quarta pars myrobalanoR,& conficiantur omnia cũ melle,& sumatur ex ea quotidie quantum est auellanæ magnitudo.

Istud electuarium non est in usu,sed generalitee loco huius electuarii utimur unguento quodam pro scabie,cuius compo

fitio

fitio nota est aromatariis.

Auellana aliquando sumitur pro fructu, aliquando pro pondere, ut apud Auic. in distinctione de ponderibus, & est pōdus auri unius, ergo est. ʒ.i. & semis unius drachmæ, ut dicit Simon Ianuensis. Auellana uero pro fructu secundum Isidorum dicitur ab Auellano campaniæ oppido ubi abundāt, hæc a græcis ponticæ appellantur, eo quod circa ponticum mare abundāt. Rasis dicit ꝙ de prædicto electuario datur quantum est auellanę magnitudo, auellana apud Auic. est sicut granum lauri, ut dicitur in suo capitulo.

ELECTVARIVM ad restaurationem humiditatis secundum Nico. Cuius permixtio.

℞. Liquiritiæ rasæ,	strium, añ. ʒ. iiii.
Rosarum rubearum,	Cinnamomi. ℥.i.
Zucchari. añ. ℥.ii.	Storacis calamitæ,
Dragacanthi,	Zingiberis. añ. ʒ.ii.
Gummi arabici. añ. ℥.i.	Croci. drach.i.
Sandali albi,	Penidii. ℥.ii.
Sandali citrini. añ. ʒ.vi.	Quatuor seminum. M. frigidorum. añ. ʒ.iiii.
Papaueris albi. ℥.i.s.	
Succi liquiritiæ,	Seminis cydoniorum. ʒ.iii.
Amydi,	Amygdalarum,
Seminis portulacæ,	Pincarum,
Seminis lactucæ,	Berberis,
Seminis scariolæ, añ. ℥.s.	Sebesten,
Spodii,	Seminis maluæ,
Garyophyllorum,	Violarum. añ. ℥.i.
Florum uuarum syluestrium,	

Syrupi rosati quantum sufficit.

ELECTVARIVM almezereon Mesuæ ex inuentione nostra quod est medicamen benedictū ad hydropisim, solutione enim educit aquam citrinam cum fortitudine.

℞. Foliorum almezereon præparatorum. drach.x.	Carnium cydoniorum elixatorū in aceto. drach.lxxx.
Zucch. tabarzet. ʒ.lxxx.	Tereniabin. i. māna. drac.lx.
Aquæ casei infusionis agarici. drach.xxx.	Olei almezereon. drach.xii.

Dissoluatur zuccharum, & tereniabin in aqua casei prædicta, & misceantur cum carne cydoniorum, & coquantur cū facilitate usq; dum mellis habeat spissitudinē, & inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiantur cum eis. Et sit dosis eius. drach.iiii.

ELECTVARIVM de persicis Mesuæ, cōfortans stomachum, sitim extinguens, & ardorem stomachi mitigans, & oris fœtorem amputans. Cuius permixtio.

℞. Carnium persicorum mediocrium inter maturitatem, & acerbitatem, & mundatorum a corticibus suis, Succi persicorum, añ. lib. iii. Zucchari tabarzet. lib. ii. Terantur persica, ut sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionem cum syrupo sicut diximus in confectione de cydoniis, & cum coctum fuerit puluerizentur super ipsum uidelicet.

℞. Ligni aloes. drac.ii.	Macis. drach.iiii.
Cinnamomi,	Sandali citrini. drach.ii.
Cubebæ, añ. drach.iiii.	Musci. ℈.s.

Et aliquando fit sine speciebus, & est sanum & expertum.

De Emplastris.

EMPLASTRVM de melliloto Mesuæ, mollificans omnem duritiem quæ est in hepate, splene, stomacho, & in uisceribus.

℞. Florum melliloti. ℥.vi.	Casiæ ligneæ. drac.i.s.
Florum camæmillæ,	Sampsuci, idest maioranæ. drach.iii.
Seminis fœnugræci,	
Baccarum lauri,	Armoniaci. drach.x.
Radicum altheæ.	Storacis,
Absinthii. ana drac.iii.	Bdellii. ana drac.v.
Seminis apii,	Terebentinæ. ℥.i.s.
Cordumeni, idest carui agrestis,	Ficuum pinguium numero. xl.
Radicum ireos.	Sepi caprini,
Cyperi,	Resinæ. ana. ℥.ii.s.
Ameos,	Ceræ. ℥.vi.
Spicæ. ana drac.i.s.	Olei sampsuci, idest maioranæ.
	Olei spicæ. ana lib.ii.

Conficiatur sic. ex semine fœnugræci, radice althæa, & ficubus fiant mucilagines in aqua decoctionis alterius fœnugræci camæmillæ, & melliloti. ana quantum sufficit, & de dicta decoctione, etiam gūmæ præscriptæ dissoluantur. Cætera uero puluerizentur, & additis oleis, cera, & adipibus fiat emplastrum.

Potes etiam alio modo facere decoquere, radicem altheæ, & ficus in præscripta decoctione, & post ipsarum perfectā coctionem bene illas pistare, & gummas in decoctione dissoluere. Cætera uero puluerizare: deinde cum oleis prædictis quod remansit de decoctione miscere, & his addere, & radices, & ficus, & gūmas dissolutas, & iterum simul tantum bullire, ꝙ decoctio consumpta sit, postea adde flores, & leui bullitione bulliant: deinde terebentina resina colata, sepi, & cera ponantur, & bulliant usq; ad liquefactionem ceræ: deinde ab igne deponantur, & puluis suprascriptarum rerum addatur, & bene omnia misceantur, & reseruetur. Et hic melior erit modus: quamquam etiam superior sit bonus.

Ea quæ in emplastris ponuntur non multum sunt conterenda, eo quia uirtus ipsius solum agit in membrum quod tāgit, & diu uirtus eius durat. Et debet esse emplastrū grossum, quando super locum ægrum ponitur.

Aliqui imperiti aromatarii puluerizant semen lauri exteriori cortice non amoto, & male, quia quo in loco ponuntur, semper a superiori cortice mundentur.

Cordumeni. i. carui agreste. Sed si haberi non potest, eius loco apponi possunt carui domestici.

EMPLASTRVM diaphœnicon Mesuæ, confortans stomachum, & hepar mirabiliter, in quibus accidit uehemens debilitas, & uiscera in quibus accidit lubricitas, & mollificatio, & confert ad fluxum uentris, & ad fluxum hepaticum. In primis fiat cerotum. Cuius permixtio.

℞. Ceræ. ℥.ii.	Dactylorum siccorum numero. xl.
Olei rosati,	
Olei nardini. ana. ℥.iiii.	Tortellarum de seni. drach.x.

Deinde infunde biduo in uino odorifero, & accipe carnes cydoniorum decoctorum in uino. drac.viii. & tere cū dactylis cū contritione ultima, & misceantur cum ceroto, & cōtundantur in mortario donec aggregentur: deinde proiice super ea.

℞. Masticis,	Aloes loti.
Olibani,	Spicæ.
Absinthii romani sicci. ana drach.ii.s.	Acaciæ.
	Galliæ muscatæ.
Ligni aloes,	Calami aromatici.
Macis.	Ramich. ana drach.i.
Myrrhæ. ana drach.i.	Laudani. drach.ii.

Et iterum conterantur donec permisceantur: deinde lini super lamina ex eo: deinde suffumiga cum ligno aloes, & pone super stomachum, & hepar, & uiscera. Et de meliori operatione est ut mastix, & olibanum cum cera, & oleis misceātur, & sic cum cæteris fiat emplastrum.

Calamus uel calami si simpliciter scriptum reperiatur de calamo aromatico semper est intelligendum.

Aloes quod ingreditur in emplastris, unguentis, & cerotis, semper debet esse lotum, cum magis cōfortatiuum sit magisq; desiccatiuum, & minus mordicatiuum &c.

EMPLASTRVM de granis lauri Mesuæ: conferens ad dolores a frigiditate, & uentositate factos, & proprie ad dolorem uentris, & stomachi, & renum, & matricum, & uesicæ, & aliorum uiscerum. Cuius permixtio hæc est.

℞. Olibani,	Granatorum lauri. ℥.ii.
Masticis,	Cyperi,
Myrrhæ. ana. ℥.i.	Costi, ana. ℥.s.

Mellis colati quantum sufficit ad aggregandum, & extendatur in panno, & calidū supponatur ubi oportet. Si autem triplicatur in eo cyperum. & ponatur de stercore caprarum, aut uaccarū sicco ad pondus oim, inuenitur mirabile ad hydropisim.

Ad faciendum emplastrum cū melle pro ol lib.i. mellis dare debes. ℥.iiii. specierū cribellatarum si debitam formam habere debet. Mel in emplastris nullo modo coquēdū est, eo quia cocstura multum tenax ipsum facit: ideo ponatur in eis crudum.

EMPLASTRVM Montagnanæ cōtra fluxum quod

in usu est. Cuius permixtio hæc est.

℞. Eupatorii. M.i.	Terræ sigillatæ. ʒ.vi.
Squinanti. M.ii.	Seminum coriandrorum
Spicæ indæ quartam partē manipu. unius.	præparatorum. ℥.i.s.
	Spodii. ʒ.ii.
Masticis.	Rosarum. ℥.i.
Macis. añ.ʒ.iiii.	Farinæ hordei. ℥.ii.
Ligni aloes. ʒ.iii.	Specierum triasandalorum sine
Myrobalanorum emblico.	camphora. ʒ.iiii.
Myrobalanorum kebulorū	Scoriæ ferri præparatæ. ʒ.i.
assatorum. añ.ʒ.i.	Olei myrtillorum,
Boli armeni,	Olei masticis. añ.lib.i.s.
Lapidis hæmathitis.añ.ʒ.vi.	

Conteratur subtiliter eupatorium. Cætera uero puluerizentur, & fiat emplastrum in bona forma. Mirabiliter enim ualet in fluxu uentris.

Camphoram enim non lusit apponi in speciebus triasandalorum hoc in emplastro intendentibus propter intensam ipsius frigiditatem. Intestina enim debilis caloris, nec multum frigida sunt apponenda circa regulariter operando.

EMPLASTRVM de crusta panis Montagnanæ, ualet in uomitu puerorum, & sic non potentibus cibum retinere multum in usu est. Cuius permixtio.

℞. Masticis,	Crustæ panis assi, & infusi
Mentæ,	in aceto per mediam horam. ℥.ii.
Spodii,	
Corallorum rubeorum,	Olei masticis,
Sandalorum alborum,	Olei cydoniorum. añ.ʒ.i.
Sandalorum rub. añ.ʒ.i.	Farinæ hordei. ℥ i.s.

Conterantur subtilissime crustæ panis, cætera puluerizentur: deinde misceantur, & fiat emplastrum sine igne.

Utiliter hic est notandum, quod membris principalibus, & maxime cordi, & stomacho nullo modo apponenda sunt frigida actu: quamuis potētialiter, & uirtualiter frigida sunt, sed aliqualiter sunt tepefacienda proprie pueris, quare bene notentur hoc, ut queant instruere medicamenta accipientia, quia quandoque domini medici in aduertentia non expediant de forma approximationis, & doctus aromatarius supplere potest.

EMPLASTRVM filii Zachariæ Mesuæ, quod lenit duritiem, & nodositatem iuncturarum, & lenit pectus, & habilitat materias in eo, & pulmone, difficilis expulsionis. Cuius permixtio hæc est.

Ceræ citrinæ.	Adipis gallinæ.
Medullæ cruris uaccæ.	Mucilaginis seminis lini.
Adipis anatis. añ.℥.iii.	añ.℥.iii.

Olei de lilio quantum sufficit. Si autem fortius facere uolueris adde mucilaginis altheæ, & mucilaginis fœnugræci partes conuenientes, & pro oleo de lilio ponatur oleum de keiri citrino, uel utrunque. Et si adhuc fortius facere uolueris adde hyssopi humidæ, & glutinis zanaba inquantum de una mucilaginum, & miraberis effectum eius ad ea quæ diximus &c.

EMPLASTRVM contra morbum magistrale.

Axungiæ porci. ℥.iiii.	Crecentis frumenti,
Caput allei numero.i.	Farinæ frumenti. añ.M.i.
Puluis synapis ru.M.i.	

Misce cū aqua putei.℥.iii.olei camæmillæ, & fiat emplastrū.

EMPLASTRVM ad extrahendum codexellas magistrale.

℞. Radicum altheæ. ℥.iiii.	Terebentinæ. ℥.iii.
Farinæ frumenti.	Albuminum oui numero.ii.
Farinæ linosæ. añ.℥.iii.	Ficuum siccorum numero.vi.
Farinæ hordei,	Cepæ lilii numero.iiii.
Farinæ synapis rub.ana.unc.ii.	

Et emplastrum secundum artem.

EMPLASTRVM ad pleuresim Mesue.

℞. Radicum altheæ. M.i.	Florum meliloti.
Farinæ hordei. ℥.iiii.	Violarum. añ.ʒ.iiii.
Florum camæmillæ. ʒ.i.	

Bulliant primo radices altheæ, & bene pistentur & postea bulliant simul, & coquantur, & in fine addatur. Olei camæmillæ. Olei uiolati. Olei amygdalarum dulcium. añ.ʒ.ii.

Misce, & fiat emplastrum secundum artem in bona forma, & sunt qui addunt in fine butyri recentis.ʒ.iiii.

EMPLASTRVM ad crepatos magistrale.

℞. Sanguinis draconis.	Pulueris balaustiarum.
Thuris. añ.ʒ.ii.	ʒ.viii.
Boli armeni.ʒ.iiii.	Farinæ cicergiaꝝ.ʒ.xvi.
Masticis.ʒ.iii.	

Et fiat emplastrum cum decoctione camæmillæ, ab sinchii, & balaustiarum quantum sufficit.

EMPLASTRVM ad morsum scorpionum, magistrale.

℞. Castorei.	Assæ.
Serapini.	Sulphuris.
Fimi columbini.	Cymini.
Mentastri.	Picis naualis.
Pulegii.añ.ʒ.iiii.	Olei scorpionum.ana.℥.iiii.

Misce, & fiat emplastrum in bona forma secundum artem etc.

EPITHEMA pro corde magistrale.

℞. Aquæ endiuiæ.	Been rubei.
Aquæ buglossæ.	Doronici. añ.ʒ.i.
Aquæ rosæ.	Spodii.
Aquæ melissæ. añ ℥.ii.	Camphoræ. añ.ʒ.s.
Aceti fortis. ʒ.iiii.	Croci. añ.℈.i.
Sandalorum rubeorum.	Ossis de corde cerui.
Rosarum rubearum.	Setæ combustæ. gra.vi.
Sandalorum alborum.	Misce & fiat epithema.
Been albi. añ.ʒ.i.	

EPITHEMA pro hepate magistrale.

Aquæ solatri.	Rosarum rubearum. ʒ.i.
Aquæ endiuiæ,	Spodii.
Aquæ rosæ, añ.℥.ii.	Camphoræ. ana.ʒ.s.
Sandalorum alborum.	Aceti fortis. ʒ.iiii.
Sandalorum rub. añ.ʒ.i.	

Misce, & fiat epithema pro hepate.

PHILONIVM ex inuentione prima Mesuę, manifestorum iuuamentorum, & expertorum in sedatione dolorum, & separatione a casibus mortis, & proprie dolori stomachi a frigiditate facto, aut humore crudo, aut a uentositate grossa extendente. Et sedat dolorem colicæ, & uiscerum, & dolorem renum, & matricum, & dolorem laterem, & præfocationem anhelitus, & difficultatem urinæ, & singultum uehementem, & est in usu primæ descriptionis in antidotario.

℞. Piperis albi.	Spicæ.
Seminis iusquiami. ana.ʒ.xx.	Pyrethri.
Opii. ʒ.x.	Castorei. ana.ʒ.i.
Croci. ʒ.v.i.	

Puluerizentur omnia subtilissime, & cum lib.ii. ℥.xi. mellis cocti, & despumati fiat confectio in bona forma, dosis eius est sicut cicer, aut faba parua cum eo quod conuenit ex potibus. Et sunt qui ponunt musci.℈.i. Medicinæ autem omnes quomodo stupefaciant nota. Omne enim membrum sentiens habet quandam mensuram frigoris terminati cum suo calido. in quo frigore si fiat additio in certa mensura mēbrum stupefit, & hoc modo medicinæ omnes opiatæ stupefaciunt.

Contritio enim medicinarum omnium stupefacientium debet esse subtilissima ad hoe, quod possit per paruas uenas penetrare, & ardua loca, aliter enim membrum ab eis non posset stupefieri, neque sensus obtundi.

In actu practico notent iuuenes medici, & nō solum de hac compositione, sed de omnibus narcoticis & stupefactiuis, tam simplicibus quā compositis. Quod si intentio medici est somnum prouocare: illa danda sunt post cœnam infero transacta hora. Cum autem intendimus sedare dolores, seu fluxum sanguinis prohibere, non nisi uacuo stomacho a cibo & superfluitatibus sunt exhibenda. Neque post per quinque horas est cibus assumendus, & sic de tyriaca noua intelligatur.

PHILONIVM persicum & est in cap. de sputo sanguinis Mesuæ: est uehementis uirtutis ad manationem sanguinis undecunque & screatum eius cum tussi, & sine tussi, & ualet ad superfluitatem menstruorum dolorosam, & hemorrhoidarum, & egestionem sanguineā, & ad mulieres prægnantes quibus erumpuntur menstrua, & conseruat fętus in matricibus ea

cum

rum. Cuius permixtio hæc eſt.

℞. Terræ ſigillatæ.	Euphorbii.
Opii. añ.ʒ.x.	Pyrethri,
Seminis papaueris albi.	Margaritarum non perfo.
Semi.iuſquiami. añ.ʒ.xx.	Karabe.
Srehedenegi, ideſt ſemen canapis.	Zedoariæ,
	Doronici.
Croci. añ.ʒ.v.	Ramirh.i. quædam cõpoſitio infra deſcripta. añ.ʒ.i.
Caſtorei,	
Spicæ. añ.ʒ.ſ.	Camphoræ. ℈.i.

Pulueriʒentur ſubtilitec omnia cum mellis roſati lib.ii. & fiat electuarium in bona forma.

Differentia enim eſt inter ſredenegi & ſcehedenegi: ſcedenegi idem eſt quod lapis hemathitis: ſrehedenegi.i. ſemen canapis: quare bene conſiderandæ ſunt literæ in omni compoſitione & uocabulo.

Caſtoreum enim in hac cõpoſitione ponitur ut prohibeat congelationem ab opio.

Margaritæ uero ad confortationem membrorum principalium propter læſionem opii.

Margaritæ a natura perforatæ meliore ſunt quam non perforatæ. Et ratio eſt, quia per illud foramen ſuperfluitates ipſarum ſunt conſumptæ & purgatæ.

Philonium enim dicitur a compoſitore, quia Philon medicus illum compoſuit.

GALLIA MVSCATA Meſuæ: quæ cerebrum, & cor confortat, & ingreditur in permixtionibus medicinarum, & facit corporis & oris odorem bonum.

℞. Xyloaloes crudi.i. lignũ aloes. ʒ.v.	Ambræ. ʒ.iii.
	Muſci boni. ℥.ſ.

Glutinis dragacanthi facti in aqua roſata quantum ſufficit, & fiant trochiſci conterendo conterenda & ſigillentur.

Muſcus enim & ambra terenda nõ ſunt, nec pulueriʒanda, ſed diſſoluenda ſunt cum aqua, eo quia pulueriʒando euaporat uirtus ſua ut de gummis dixi in recepta diadragacanthi.

GALLIA ſebeliæ Meſuæ ſtomachum & cor confortat, & hepar debile, & ingreditur in medicinis magnis. Cuius permixtio hæc eſt.

℞. Folio℞ roſarũ recentium & humidarũ quæ iam incipiũt reſerare nodos.i. quæ quaſi ſunt cõplete dilatatę. ℥.i.ſ. terantur contritione ultima in mortario lapideo: deinde accipe.

Ligni aloes boni & electi,	Spicæ indæ. añ.ʒ.i.ſ.
Garyophyllorum.	Sandalorum citrinorum.
Gummi arabici,	drach.ii.

Ramirh, ideſt quædam compoſitio. ʒ iii.

Terantur oĩa hæc ſubtiliſſime & miſceantur cũ ſupraſcriptis roſis, & ſimul piſtando bene miſceãtur, humectãdo oĩa cũ parum aquæ roſæ infuſionis gummi arabici: & iterum terantur deinde iterũ humectentur & terantur, & hoc facias p totũ unũ diẽ: poſtea aromatizẽtur cũ.℈.ii. muſci, ambrę, & cãphorę añ. aureo medio, ideſt.℈.ii.gra.v. & fiant trochiſci & ſigillentur.

Galliæ omnes ſpecies ſunt ſubtiliſſime terendæ & per ſpiſſum cribrum tranſeundæ ut ipſarum confortatio ad longinqua membra penetrare poſſit.

Iſta cõpoſitio eſt illa quę intrat in aromatico nardino. Meſ. Et de qua intelligitur, cum ſcriptũ reperitur gallia ſebelia.

GALLIA alephangina Meſuæ: & eſt eius interpretatio aromatizatũ. Et eſt illa de qua antiqui conſiderant, & de qua plurimũ loquuntur: cerebrum, cor, ſtomachum, & hepar confortat, & omnia mẽbra nutritionis. Et linitur ſuper neruos debiles, & cõfortat eos, & ingreditur in medicinis magnis, & hoc eſt, quod intelleximus.

℞. Myrobal. emblic. bono℞. abiectis oſſibus.ʒ.iiii. cõterantur contritione groſſa, & ponantur in uaſe uitreo, & fundantur ſuper eos aquæ roſatæ bonæ & electæ infuſionis roſa℞ ſiccarũ & corticum citrorum lib.ſ. & ſtringatur os uaſis, & dimittatur per tres dies: deinde fundantur in eis aquæ prædictæ infuſionis. ℥.iiii. & in craſtinum fiat ſimiliter uſquequo emblicorũ uirtus in aqua impreſſa ſit, Tunc uero.

℞. Roſarum.	Ligni aloes boni. ℥.viii.
Garyophyllorum. añ.ʒ.x.	Ramich, ideſt quædam compoſitio. ℥.i.ſ.
Spicæ indæ. ʒ.iii.	Sandali citrini aromatici. ʒ.iiii.
	Gummi arabici. ʒ.vi.

Terantur oĩa ſicut alcohol ſicut dixi & fundatur ſuper ea parum ſucci infuſionis prædictæ emblico℞, & cõterantur cũ eo uſq; dum totum in eo paulatim fundatur: ultimo uero aromatizetur cum.ʒ.i. camphoræ & ambræ.ʒ.ii. muſci boni.ʒ.ii. fiant inde trochiſci: & ſigillentur ſicut diximus, & ponantur in uaſe uitreo & adminiſtrentur &c.

Si ſecundũ doctrinã tibi ſupra datã nõ uelles cãphoram pulueriʒate diſſoluere, ſed tũc ne tota circũ mortariũ deperdatur hoc modo facias. Primo in dicto mortario piſtabis duas uel tres amygdalas, a quibus exit quędã unctuoſitas, q̃ circũuoluta mortario nõ p̃mittit cãphorã mortario adhęrere, piſtatę amygdalę abũciãtur: & cãphorã intro ponatur & piſtetur, & ſic nihil de ea deperditur, hoc annotare uolui ꝑpter iuuenes: q̃q̃ ego antiquos quandoq; in hoc errare uiderim, & nõ ſunt ſine ritu.

GALLIA magna ſiue regalis, ſeu zuchaleruſ Meſ. v3.

℞. Succi albeiarh lib.i. bulliat ebullitione una: deinde coletur & proiiciantur ſuper ipſum gallarũ contritarũ cõtritione ultima. ℥.iii. & ſimul bulliant, donec fiant ſicut mel, deinde

℞. Roſa℞ rubearum. ℥.i.	Maſticis. añ.ʒ.vii.ſ.
Cardamomi.ſ.ma. & min.	Darſeni, ideſt cinnamomi electi. ʒ.v.
Linguę auis.i. ſemen fraxini,	
Garyophyllorum,	Sãdali mazachari.i. citrini. ʒ.v.
Nucis muſcatæ,	Croci. ʒ.ſ.
Ligni aloes,	Gummi arabici. ℥.i.

Terantur contritione ſubtiliſſima & cribellentur: deinde miſce cum prædicto ſucco, poſtea expandãtur oĩa hæc mixta ſuper marmor inunctũ oleo amygdala℞ & dimittatur donec ſiccetur deinde pulueriʒetur ſubtiliſſime & aromatiʒetur cũ.ʒ.ſ. muſci diſſoluti in aqua roſata, & cum dicta aqua fiant trochiſci qui exiccentur in umbra, & ſigillentur & reſeruentur.

Inter doctores magna eſt diuerſitas de albelarh: quidã enĩ dicunt ꝙ eſt flos palmæ ut Auicẽna: quidã ꝙ eſt ſpecies dactylo℞. Alii ꝙ ſunt dactili immaturi, & hęc opinio uera eſt. Sed quia nõ portãtur in noſtra patria ita uirides ꝙ ſuccus ab eis extrahi poſſit: igitur hoc modo faciendũ eſt. Accipias dactylos inmaturos quantitatẽ q̃ uolueris ut lib.ii. bene piſtentur, uel minutiſſime incidantur, & poſt inciſionẽ apponantur ad ignẽ cũ lib.ii. aquæ cõis, & permittantur ſimul bullire donec aqua remaneat in lib.ſ. deinde dicti dactyli exprimãtur bene in pecia uel ſtamignia, & ſucroſitas ab eis exiens reſeruetur, & utatur in hac confectione, & hoc facias ſi ſuccũ dactylorũ habere nõ potes, ꝙ ſi haberi põt ſuccus magis cõueniens eſſet quãquã ab ipſa decoctione uirtus ipſorum extrahatur, tamen per dictam decoctionem de uirtute eius indubie reſoluitur &c.

HOMORVSIA in.5.cañ. Auic. qua confert ad debilitatẽ hepatis & ſplenis & duritiem eorum, & aperit oppilationem & prouocat urinã, & frangit lapidem in renibus, & iuuamentum eius in inceptione hydropiſis eſt magnum.

℞. Seminis dauci.	Piperis longi.
Cimini carmeni.	Coſti,
Xylobalſami.	Piperis albi. añ.ʒ.ſ.
Caſſiæ ligneæ,	Myrrhæ. ʒ.iii.
Cordumeni,	Baccarum lauri numero.x.
Floris ſquinanti,	Acori.
Seminis apii. añ.ʒ.i.	Croci. añ.ʒ.ii.

Mellis deſpumati quantum ſufficit, & fit confectio & da ad quantitatem auellanæ cum aqua tepida.

HIERAPICRA Galeni Meſuę: ſiue de mente Galeni. Et uirtus quidẽ huius medicinæ affert iuuamẽta multa experta ad ægritudines capitis & ſtomachi & hepatis & iuncturarum & renũ & matricũ & mẽbro℞ frigidas, & educit humiditates generatas in eis & putredines. Cuius permixtio hæc eſt.

℞. Cinnamomi,	Croci,
Aſſari, Maſticis,	Xylobalſami.i. lignũ balſami,
Carpobalſami.	Caſſiæ ligneæ. añ.ʒ.i.
Spicæ. añ.ʒ.i.	Aloes ſuccotrini. ℥.ii.

Mellis roſati & deſpumati. ℥.iiii. & fiat electuarium in bona forma. Doſis eſt a.ʒ.iiii. uſq; ad ℥.i.

Quantitas mellis in hac compoſitione debet eſſe pauca. ſ.

specierum & mellis añ. partes equales. Eo quia mel frangit uirtutem aloes, & non solum de hac cōpositione est intelligendū sed & de omnibus aliis in quibus aloes est basis.

Basis in medicina dicitur illa medicina simplex: cuius operatio principaliter quæritur in medicina composita: & per cōsequens operationem: cuius aliæ medicinæ intendunt sicut finem, & ipsa est efficiens principale. Et sic ratio essendi basis est ratio finis intenti. Vel illud dicitur basis in medicina per quod laudes medicinæ ei conueniunt: quare bene nota.

Hiera enim exhibenda est illico quod est facta, & hoc contra indoctos medicos & ignaros aromatarios. Albumasar enim uult q postquam est facta sepeliatur per sex menses in hordeo ut fermentetur, & debet confici in mense Iulii uel Iunii, & non in frumento, quia caloce æstatis & frumenti corrumperetur: cuius contrarium faciunt aromatarii nostri temporis.

De aloe succotrino & hepatico differentia est inter doctores. Auicenna, Mesue, & quidam alii laudant succotrinum. Halyabbas hepaticum. Igitur uero q aloes hepaticum magis est solutiuum, & hoc est q Halyabbas dicere uult. Sed in aliis succotrinum hepaticum in bonitate superat. Et ideo cum aloes simpliciter scriptum reperitur, de succotrino est intelligendum tanquam de perfectiori.

HIERA SIMPLEX Gal. 7. tecapeuticæ, quæ est illa quę in usu est, & de qua intelligūt doctores cum tantas laudes contribuunt & dicunt q dosis est. ʒ. i. q non intelligant de præscripta satis patet, eo quia de ea exhibui & exhibere uidi a famosis doctoribus. ʒ. i. & quandoq. ʒ. x. & parum operabatur. Et uirtus quidem huius medicinæ affert iuuamenta multa experta ad ęgritudines capitis & stomachi & hepatis & iuncturarum & renum & matricū & membrorum frigidas, & educit humiditates generatas in eis & putredines. Cuius pmixtio hæc est.

℞. Cinnamomi.	Xylobalsami, idest lignum balsami. ʒ. i.
Masticis,	Aloes succotrini. ʒ. c. seu centum.
Assari,	
Spicæ nardi,	
Croci. añ. ʒ. i.	

Mellis colati & despumati. ʒ. centum & sex. Ita quod æqualis quantitatis cum speciebus, & hæc est descriptio hieræ quæ fieri debet non alia: dosis. ʒ. iiii. usq ad. ʒ. viii.

Si reperitur scriptum hiera simplex, uel hiera picra Gal. uel hiera ex octo rebus, uel hiera picra, semper de nunc pręscripta est intelligendum non de alia.

Hieræ omnes seruari possunt a sex mēsibus usq ad quatuor annos in sua bonitate. Cum uero demum tempus transeunt, a bonitate & perfectione declinant &c.

HIERA COMPOSITA Gal. quæ in clysteriis apponitur, & est descriptio Nicolai, ualet & facit ad diuersas capitis passiones, & aurium & oculorum distemperantiam, stomachum optime purgat, causas hepatis emendat, splenis duritiem & diuersitatem remouet & extenuat, & renibus & uesicæ proficit, & matricis distemperantiam emendat.

℞. Cinnamomi,	Spicæ,
Croci,	Absinthii,
Squinanti,	Epithymi,
Assari,	Agarici,
Cassiæ ligneæ,	Rosarum rubearum,
Xylobalsami, idest lignum balsami.	Turbith albi & gummosi,
	Coloquintidæ,
Carpobalsami, idest semen balsami.	Masticis, añ. ʒ. ii.
	Aloes electi. ʒ. iiii.
Violarum, añ. ʒ. ii.	

Puluerizentur subtiliter omnia, mellis colati & despumati. ʒ. viii. quod est ad pondus specierum. & confice &c.

Squinantum per se terendum est & puluerizandum, eo qā multum sustinet de contritione, & si permisceretur cum aliis medicinis ad puluerizādum, ante ipsius puluerizationem euanesceret uirtus aliarum medicinarum, & bonitatem deperderent, per se ergo conterendum est.

Hieræ species sunt omnes subtilissime terendæ ut sua subtilitate uirtus aloes transeat per angustas uias: & hoc uoluit Albucasis particula. 5. cap. de hiera antiqua, cū dicit. Et una quæq pars teratur, & cum panno serico triconizetur, & puluis in alio uase ulterius reponatur. dosis est. ʒ. iiii. usq ad. ʒ. viii.

Mel in electuariis solutiuis parum uel nihil decoquendum est: mel enim quanto minus coctum tanto magis laxatiuum, & quanto magis coctum tanto magis restrictiuum: ac etiam quia per coctionem magis uiscosum redditur. Mel enim coctum magis nutrit & minus laxat.

HIERALOGODION secundum Auicenam. Et est confectio benedicta plurimi iuuamenti mundificans corpus ab ultimis extremitatibus suis cum solutione in qua non est labor omnium humorum & superfluitatum, & confert ad ægritudines capitis & dolorem, & hemicraniā, & cephaleam, & ouum & galeam & uertiginem & alguesgues, & maniam & epilepsiam & timorem & paralysim & mollificationem, immo ad apoplexiam, & totum illud accepta in puluere, sicut dictum est de scelithe, & est melior illo plurimum, & confert ad dolores auris & oculi, & confortat stomachum, & aperit oppilationes hepatis, & prouocat menstrua, & remouet difficultatem anhelitus, & confert ad quartanam, & omnes passiones phlegmaticas crudas, & febres antiquas & ualet ad doloces iuncturarū, & podagram, & uenam sciaticam. Et est utilis ad tyriam & alopiciam, & ulcera antiqua in capite & alia, & ad baras, & morpheam, & impetiginem, & excoriationē, & lepram, & ad scrophulas, & apostemata frigida, & cancros. Cuius permixtio.

℞. Pulpæ coloquintidæ. ʒ. v.	Croci,
Squillæ assatæ.	Cinnamomi,
Agarici,	Opopanaci,
Scamoneæ,	Polypodii,
Ellebori nigri,	Secapini,
Armoniaci,	Castorei,
Scocdeon. añ. ʒ. iiii. s. & in descriptione alia añ. ʒ. iii. s.	Seminis petrosillii,
	Myrrhæ,
Hascæ,	Aristolochiæ longæ,
Hypericon,	Succi absinthii,
Folii indi.	Euphorbii,
Prasii.	Spicæ,
Cassiæ ligneæ.	Amomi,
Polii montani,	Zingiberis. añ. ʒ. ii.
Melanopiperis, idest piper nigrum,	Gentianæ,
	Sthœchados. añ. ʒ. i. s.
Macropiperis, idest piper longum.	Epithymi,
	Chamædryos,
Leucopiperis, idest piper album. añ. ʒ. ii.	Bdellii,
	Aloes. añ. ʒ. iii.

Mellis despumati quantum sufficit: dosis integra auc. iiii. cū aqua tepida & melle, aut cum decoctione epithymi & passularum enucleatarum: dosis. ʒ. ii usq ad. ʒ. iiii.

HIERA HERMETIS Mesuæ: & est hiera lussus per qua expectatur fiducia iuuamētorum multorum expertorum, & proprie ad dolorē capitis, & hemicraniam, & uertiginem, & paralysim, & epilepsiam, & tremorem, & torturam. Et educit superfluitates, & proprie humorum grossorum, & uiscosorum, & subtilium a capite & neruis & iuncturis, & stomacho & toto corpore. Et confert iuuamentum manifestum doloribus iuncturarum, & renum, & colicæ difficili & dolori matricum. Cuius permixtio hæc est.

℞. Aloes. ʒ. i.	Masticis,
Trochiscorum alandal aureos numero. viii. idest ʒ. xii.	Bdellii,
	Ellebori nigri,
	Euphorbii,
Turbith albi & gummosi,	Assari. i. radix,
Agarici albi,	Cassiæ ligneæ,
Vtriusq lus. i. dragonteæ & serpentariæ,	Salis indi,
	Castorei,
Radicum ireos albi,	Croci,
Serapini,	Seminis apii,
Myrobal. citrinorum.	Keisim. i. semen leuistici,
Myrobal. chebulorum,	Seminis mezereon,
Myrobal. indorum, añ. ʒ. i. s.	Stœchados. añ. ʒ. i.
Zingiberis,	Squillæ assatæ. ʒ. ti. s.
Cinnamomi. añ. ʒ. i.	Scamoneæ bonæ. ʒ. ii.

Et fiat omnium contritio bona. Gūmi autem ponantur in uino odorifero, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini quantitate

quantitate qua bene inuoluatur & exiccetur, & iterum denuo inuoluatur in prædicto succo & pauco oleo nucum, & iterum siccetur & conficiatur totum cum melle despumato quantitate qua fiat totum sicut pasta, & detur post sex menses. Dosis eius est. ʒ. i. usque ad. ʒ. ii. &c.

IVSTINVM Imperatoris Nicolai, dicitur a Iustino Imperatore, quia illud composuit, ualet proprie calculosis & ad illi dolorem, contra stranguriā & dysuriam & ad muchos mingentes. Cuius permixtio hæc est.

℞. Cinnamomi,	Saxifragiæ,
Costi,	Iuniperi. s. semen,
Folii,	Seminis sparagi,
Spicæ nardi,	Sileris montani,
Casfiæ ligneæ,	Seminis apii,
Aristolochiæ longæ & rotundæ,	Seminis anethi,
Enulæ. s. radix,	Rutæ agrestis, scilicet semen, loco eius poni potest domestica.
Hyssopi,	
Pulegii,	Orobi, idest mocus similatur eruiliæ. Nota quod frequens usus eius facit mingere sanguinem.
Artemisiæ,	
Pentaphyllon,	
Leucopiperis, idest piper album,	Sem. petrosillii. añ. ʒ. i. s.
Leuistici,	Semini citri,
Macedonici,	Semini fœniculi,
Seminis urticæ,	Anisi,
Milii solis. i. milium sylnestre,	Baccarum lauri. añ. ʒ. i. s.

Puluerizentur omnia subtilissime, mellis cocti & despumati lib. ii. & fiat electuarium. Et nota quod hoc electuarium solum per annum seruatur.

De costo, si in receptis scriptum reperitur absolute, de costo amarum intelligendum est. Nec ausculites dicentes dulce costū reperiri. Nam illos omnino uituperat Simon Ianuensis hoc modo dices. Inuenitur autem in multis locis costum dulce scriptum in cōfectionibus, sed nec uidi nec audiui ab aliquo dici, sed quod imperiti dicunt costum dulce esse, radix est enulæ artificiosæ præparata: igitur & si in receptis inueniatur scriptum costum dulce amarum, ponatur, cum illud dulce in rerum natura non sit. Duæ tamen reperiuntur diuersitates costi: unum enim est indicum & est rufum uiolentum est, & arabicū quod albū est & tēperatius & illo utimur: quare nota, & hoc omnes clamant doctores. A nullo enim reperies dulce costum scribi de doctoribus medicinæ. quare quiescant tantis authoritatibus uiri hi ignari dicentes costum dulce reperiri.

De saxifragia est cōtrouersia inter aromatarios. multi enim ignorantes pro ea ponunt quandam herbam habentem folia similia fere chelidoniæ siue pimpinellæ: minus tamen lata & habentem radicem grossam & errant. nam illa est pastinaca syluestris. Sed uera saxifragia est quædam herba nascens in montibus Aronæ adhærens saxibus: quæ herba facit plantam cum multis foliis subtilissimis, subtilitatis fere capillorum longitudinis digiti, & hæc uera saxifragia est: & illa in medicinis debet apponi & non alia, & ex hoc apparet corruptela aromatariorū, quia nō habetur uirtus medicinæ a doctoribus limitata &c.

IVLEP ROSATVM Mes. ualens & cōferens adustioni febrium & uehementiæ sitis & inflammationi stomachi & pectoris. Cuius permixtio hæc est.

℞. Aquæ rosæ libr. iii. zucchari albi carificati. libr. ii. & fiat iulep lento igne debito modo decoquendo, & leuiter clarificato cum aqua rosa.

Aromatarii nostri temporis non faciunt hoc modo: sed clarificato zucchero cum aqua communi, cum propinqua est coctioni, addunt pro omni lib. i. zucchari: aquæ rosæ. ℥. ii. & iste non est modus. & ideo non habetur utilitas a doctoribus posita, & hoc propter auaritiam aromatariorum.

Quotiens enim scriptum reperitur iulep de rosato semper est intelligendum tanquam de perfectiori & meliori.

IVLEP VIOLATVM Mesuæ: conferens ad febrem & inflammationē & asperitatem pectoris, & tussim, & pleuresim, & eius operatio est sicut iulep rosatum.

℞. Aquæ florum uiolarum lib. iii. zucchari albi & clarificati cum aqua uiolarum lib. ii. & fiat iulep.

Iulep omnes sunt parum decoquendi, eo quia si multū decoquuntur candescunt, nec propter leuem eius coctionem timetur eorum corruptio, eo quia aqua est aromatica, & eos a corruptione conseruat. Et nota quod dico, quod nō sunt multum decoquendi, coquendi tamen sunt.

Differt syrupus a iulep dupliciter. Primo, quia syrupus longe melius decoquitur quam iulep. Secundo, quia iulep absque alicuius rei cōmixtione decoquitur: secus aūt syrupus. Et sic fiūt iulep &c.

IVLEP de iuiubis Mesuę: ualet ad asperitatem pectoris ac tussim, & ingrossat sputum subtile, & facit facilē eius expulsionē, & confert raucedini e pleuresi. Cuius permixtio hæc est.

℞. Iuiubarum magnarum & pinguium numero. c. Et decoque in lib. iiii. aquæ usque dum remaneant lib. ii. & cum lib. i. zucchari fiat iulep in bona forma &c.

KATHARTICVM imperiale Nicolai, idest laxatiuum, pro imperatoribus uel aliis delicatis hominibus inuentum: ducit enim sine læsione: præcipue ualet pinguibus hominibus qui semper sunt constipati: ualet etiam iliosis, uentositatem stomachi & intestinorum habētibus, optime caput purgat, & de toto corpore utranque choleram quietam educit. Cuius permixtio hæc est.

℞. Diagrydii.	Cinnamomi,
Myrobal. citrinorum.	Spicæ nardi,
Hermodactylorum.	Saxifragiæ,
Zucchari. añ. ʒ. iiii. s.	Polypodii. añ. ʒ. ii.
Garyophyllorum.	Macropiperis, idest piper longum,
Zingiberis,	
Spicæ celticæ. añ. ʒ. i. s.	Cardamomi.
Melanopiperis. i. piper nigrū.	Amomi. añ. ʒ. i. s.

Mellis quantum sufficit, sumatur cum uino uel cum aqua calida mane & sero. dosis est. ʒ. iiii.

LITHONTRIPON Nicolai, pertundens lapidem interpretatur: hoc lapidem frangit & expellit si in renibus uel uesica sunt: hac utens medicina nec dolorem illii nec lapidis uitium incurrit. Cuius permixtio.

℞. Spicæ nardi.	Seminis urticæ.
Zingiberis,	Seminis citri. añ. ʒ. i. & gra. xv.
Xylobalsami,	Folii,
Acori,	Croci,
Cinnamomi,	Squinanti,
Peucedani,	Casfiæ ligneæ,
Meu,	Bdellii,
Melanopiperis. i. pip nigrū,	Masticis.
Leucopiperis. i. piper album,	Radicum ireos.
Saxifragiæ. añ. ʒ. ii.	Amomi,
Carpobalsami,	Seminis leuistici,
Garyophyllorum,	Seminis grana solis,
Costi,	Seminis petrosillini.
Rheupontici,	Sileris montani,
Liquiritiæ rasæ,	Sinoni. i. petrosillii agrestis.
Cyperi,	Cardamomi,
Dragacanthi,	Anethi. i. semen,
Alexandri. i. macedonici.	Euphorbii,
Chamædryos,	Lapidis lyncis,
Seminis apii,	Olei nardini,
Seminis sparagi,	Olei muscellini, añ. ℈. i. minus. grana. iiii.
Seminis basiliconis. añ. ʒ. i. & gra. xv.	

Mellis despumati quantum sufficit: detur quando opus fuerit cum uino calido.

LÆTIFICANS Rasis. 9. Almās. in cap. de melancholia. in diebus uero quibus quiescit æger debet sumere ex electuario quod uocatur lætificans, lætificat cor & animū, & oris & sudoris odorem bonum facit. Cuius permixtio.

℞. Seminiss melissæ,	Cinnamomi,
Corticum citri,	Nucis muscatæ,
Garyophyllorum,	Cardamomi maioris,
Galliæ muscatæ,	Neremisch,
Masticis,	Been albi,
Croci orientalis,	Been rubei,

Zedoariæ.	phyllati, añ. partes æquales.
Doronici.	Musci quantum est decima pars unius.
Seminis ozimi maioris.	
Seminis ozimi garyo-	

Deinde sumantur chebuli.xx. embli.xxx. Et terantur in tribus libris aquæ & coquātur ad consumptionem duarum partium, & colentur in colatura uero addatur mellis despumati libri. deinde bulliant usq; ad consumptionem aquæ. Postea ex hoc melle conficiantur prædictæ species: quod tamen in pondere fit ad triplum ad species, de quo cū necesse fuerit ad magnitudinem auellanæ sumendum est: hoc enim medicamē lætitiam & coloris pulchritudinem, & digestionis bonitatē operatur, & retardat canos.

Neremisch apud Auic. in. 2. can. cap. 520. & flos & cortex & capita similantur maci, sed est minus rubeus ad citrinitatem declinans & est aromaticus &c. neq; per id cognoui quid sit.

Permutatio neremisch in eodem cap. & loco eius ponitur quarta ponderis ipsius de zingibere, & medietas pōderis eius de phisticis, & sexta ponderis ipsius de spica.

Simon Ianuēsis inquit neremisch, sed in arabico neremisch est, ut Auic. describit, sed ner Simō uidetur cognouisse qd esset.

Matthæus syluaticus dicit, q neremisch est semen rosæ asini uel flos ipsius. Auicenna in suis simplicibus in fine antidotarii ait: Neremisch. i. musaha & est flos peoniæ uel peonia, & sic credo esse bene expositum: nā sicut dictum est, Matthæus syluaticus dicit, q nermisch est flos rosæ asini. Auerrois uero in quinto colliget dicit: Peonia. i. rosa asinorum. Præterea uide apud Io. Arculanum in cap. de melancholia, qui describit prædictum electuarium ex authoritate Rasis, & ibi inquit: Neremisch. i. semen peoniæ Bartholomeus Montagna. habet loco neremisch peoniam quæ idem est. Gentilis uero super quinto cano. Auicen. ignorauit quid esset neremisch. Dicit enim ibi q Conciliator dicit falsum in cap. de colica, dum dicit, q neremisch est semen peoniæ, & sic ego reperi apud Cōciliatorem differentia ducentesimanona, quæ est penultima omnium suarum differentiarum, dicit enim ibi: Neremisch, idest peonia, & sic ex meo iudicio Conciliator et alii bene dixerunt, sed Gentilis non bene dicit, sicut ostendi supra pee supradictos autores: q uerum neremisch est flos peoniæ uel semen ipsius. Præterea uide etiam q Rasis in electuario de nucleis fructuum habet seminis peoniæ. & Auicenna in eadem confectione habet neremisch, quod idem est.

LOCH de pino Mesuæ conferens ad tusim antiquam, & asthma, & sputi uiscoso, & constrictionem anhelitus. Cuius permixtio.

℞. Granorum pini mundatorum & recentiū. ʒ. xxx.	Radicum lilii cœlestis, idest ireos. ʒ. iiii.
Amygdalarum dulcium excorticatarum.	Carnium dactylorum heyron, idest dactyli illius prouinciç. ʒ. xxxv.
Auellanarum assatarum.	
Dragacanthi.	Amygdalarum amararum etiā excorticatarum. ʒ. iii.
Gummi arabici.	
Liquiritiæ rasæ.	Mellis passularum.
Succi liquiritiæ.	Zucchari tabarzet.
Amyli, idest amydi.	Butyri recentis. añ. ʒ. iiii.
Capillorum uene. añ. ʒ. iiii.	

Mel tabarzet quid sit supra declaratum est lib. i. & ℥. v. s. fiat loch. mel coquendo & depurando.

Auellanæ assantur quemadmodum semina. Igitur facias ut supra tibi ostendi de seminibus, & hoc modo habes doctrinā assationis earum, assantur autem quoniam assatæ maturant catarrhum. Sed cortex interior abiicitur, & hoc modo assando remouetur quædam superflua humiditas.

Dragacāthum quod ponitur in omni loch præparatur hoc modo. Accipiatur mellis & aquæ ana quantum sufficit & infundatur dragacāthum & permittatur per totam noctem usq; in mane, & si deest aqua addatur: deinde per sedatium fricando transeatur, & hoc modo utitor, & sic facias de omnibus gūmis in loch intrantibus.

Nucleus si simpliciter scribitur, de nucleo pini intelligitur: quidā uero alii de nucleo oliuç intelligunt. Aui. uero. 2. can. de nucleo dactyli intellexit. Sed prima opinio uerior & melior ē.

Mel passulatum fit hoc modo. Exprimantur passulç donec ex eis exeat succus, & accipe de dicto succo partem unam, mellis partes duas, uidelicet succi passularum. ℥. i. mellis. ℥. ii. misce & bulliant simul usq; ad cōsumptionem succi, & tunc erit mel passulatum. Et hoc modo ostendit facere Gal. mel myrtinum quod fit ex duabus partibus mellis & una myrtillorum. s. succi. In suo antidotario minori in confectione quæ incipit. Confectio mellis myrtini. Quod si succus earum haberi nō potest hoc modo facias. Passularū. ℥. ii. aquæ. ℥. vi. bulliant simul usq; fere ad cōsumptionem aquæ: deinde exprime passulas & adde duplum mellis & coque, & erit mel passulatum.

Varia reperitur litera in hac cōpositione, quædā enim dicit ut supra annotatum est: & ista litera bona est. Alia uero dicit, mel cannç quantum sufficit, & idem est quod puluis zucchari, eo quia puluis ille extrahitur ex cannis & condensari non potest, & antiqui mel cannæ appellabant. Alia uero dicit zucchari tabarzet. & idē significat quod zucchari illius regionis quod est albissimū, purū, & bene coctū: uerum quia nō cognoscitur ipsorum diuersitas accipitur zuccharum mederæ &c.

LOCH de papauere Mesuæ, & est diapapauer, cōferens ad tusim calidā, & pectoris asperitatē, & cuius sputū est tenue & indiget maturatione & ingrossatione. Et cōfert ad febrē calidā, & dolorē pectoris & pleuresim. Cuius permixtio hæc est.

℞. Seminis papaueris albi. ʒ. xxv.	Amydi.
	Seminis portulacæ.
Amygdalarum dulcium excorticatarum.	Seminis lactucæ,
	Seminis cydoniorum. añ. ʒ. iiii.
Granorum pini,	
Gummi arabici,	Croci. ʒ. i.
Dragacanthi,	Penidiarum albarum.
Succi liquiritiæ. añ. ʒ. x.	℥. iiii.

Syrupi de papauere hoc modo facti lib. i. & fiat loch in bona forma.

Syrupus iste hoc modo fieri debet.

℞. Capita papaueris albi & nigri, añ. M. s. seminis lactucç, florum uiolarum, añ. ℥. i. bulliant hæc lib. iiii. aquæ secundum artē: deinde colentur & addantur lib. ii. zucchari: fiat syrupus de de quo fiat loch præscriptum.

LOCH de squilla Mesuæ. Et est medicamen iuuamenti magni eis quibus materia grossa & uiscosa & difficilis maturationis exuberat in membris anhelitus reddens eā facilē ad expellendum, & confert difficultati anhelitus, & dolori pectoris, & laterum. Cuius permixtio hæc est.

℞. Succi squillæ, mellis colati & bene despumati. añ. ℥. vi. Misce & simul coque usq; ad formam loch & reseruetur.

Modus extrahendi succū a squilla talis est. Mundetur squilla a superioribus & interioribus corticibus: quia uenenosæ & mediæ sumantur: & bene inuoluatur in pasta facta cum farina hordei uel siliginis uel frumenti: non autem ex luto ut quidam fatui faciunt. Et notāter dictum est in pasta hordei, siliginis, uel frumenti: nō asit in luto. Lutum enim in sorditiem eius adit. sed farinæ dictç non habent sorditiem: immo addunt in uirtute earum & subtiliant & mundificant ipsas: & post inuolutionē de dicta pasta ponantur in furno temperate calido, & permittantur usq; ad coctură pastæ in qua laminæ squillç sunt: deinde extrahantur, & abiecta pasta accipiantur laminæ squillæ ita calidæ & proiiciantur in mortario lapideo prius calefacto & pistello ligneo bene pistentur: nō aūt cū pistello ferri, ferrū enim facit eis rubiginē: quæ rubigo uenenosa est: & post perfectam pistationē confestim ante infrigidationem ipsarum in subtili pecia inuoluantur & exprimātur fortiter: & sic succū habebis. Nec infrigidari permittantur: eo quia infrigidatæ succus haberi non posset propter maximā uiscositatem quam faceret &c. Quod si sqilla careremus apponi potest loco eius rafanus &c.

LOCH sanū & expertū Mesuæ: & est ex inuentione nostra: conferens ad tusim: & ad raucedinem uocis quæ est propter frigiditatem: & phlegma grossum quod continetur in pectore & pulmone. Cuius permixtio hæc est.

℞. Cinnamomi.	Sebesten. añ. ʒ. xxx.
Hyssopi siccæ,	Passularum enucleatarum,
Liquiritiæ rasæ. añ. ʒ. iiii.	Ficuum siccarum.
Iuiubarum.	Dactylorū pinguium. añ. ʒ. ß.

Formu-

Fœnugræci. ʒ.v.	Radicum ireos.
Capillorum ueneris. M.i.	Calamenthi.s.montani.
Anisi.	Seminis lini. añ.ʒ.iiii.
Seminis fœniculi,	

Hæc omnia coquantur secundum artem in lib.iiii.aquę usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur, & in colatura addantur Penidiarum lib.ii. Et coquantur usq; ad spissitudinē mellis deinde proiiciantur super eis.

Pinearū mundatarum.. ʒ.v.	Gummi arabici præparati ut supra.
Liquiritiæ.	
Amygdalarum mundatarum.	Amidi. añ.ʒ.iii.
Dragacanti. añ.ʒ.iii.	Radicum ireos. ʒ.ii.

Misce omnia simul: prius tamen bene contusis conterendis & pulverizatis pulverizandis, & reducantur ad formam loch, bene omnia commiscendo. Dosis eius a.ʒ.v.usq; ad.ʒ.x. Et sumitur lambendo &c.

Coqui secundum artem est plus & minus res bullire secundum quod sui natura & plus & minus sustinēt de decoctione. Quæ uero sint illa quę sustineant multum de decoctione: quę uero minus, in ultima distinctione declarabitur: pro nunc his sis contentus.

LOCH de asthma Mesuæ bonū ad constrictionem anhelitus: & ad tussim antiquam: & subtiliat humorem grossum. Cuius permixtio est hæc.

℞. Squillæ assatæ. ℥.iiii.	Prasii. ʒ.i.
Radicum ireos. ʒ.ii.	Myrrhæ.
Hyssopi,	Croci. añ.ʒ.s.

Mellis cocti & bene despumati. ℥.i.s. & fiat loch prius conterendo subtiliter præscripta.

Modus assandi squillam talis est. Accipe cæpe squillæ mediocris magnitudinis & amoue cortices exteriores & interiores abiiciendo ambas. Quæ uero in medio sunt inuolutas in pasta hordei: & sit pasta grossa grossitudinis digiti: deinde ponatur in furno & tandiu dimittatur ꝙ pasta effecta sit rubea: deinde extrahe & dimitte infrigidare: post infrigidationem aperiatur, si bene assata est contere subtiliter & utere. Aliter, iterum inuoluas in alia pasta & in furno ponas: & tantum hoc facias quod bene assata sit. Nam nisi bene assentur remanet in eis acuitas mala qua nocent stomacho & uentri ualde uomitumq; & nauseam faciunt.

Mel nota ꝙ bene despumari debet in quacunq; compositione ponatur: & maxime in loch & confectionibus pectoralibus: eo quia quando spuma ab eo nō est ablata facit tussim & laxat uentrem. quare notent aromatarii: quia aliquando sunt causa magni detrimenti &c.

LOCH de pulmone uulpis magistrale: ualet asthmaticis empyicis, dyspniæ, orthomyæ & tussientibus ex causa frigida. Cuius permixtio hæc est.

℞. Radicum ireos.	℈.ii.
Liquiritiæ rasæ.	Zingiberis.
Hyssopi siccæ.	Ficuum siccorum.
Dragacanthi. añ.ʒ.i.	Dactylorum.
Pulegii.	Cubebarum.
Cinnamomi.	Seminis urticæ.
Amygdalarum dulcium añ.	Seminis anisi. añ.℈.ii.

Pulmonis uulpis. ʒ.vi. præparati. Zucchari dissoluti in decoctione capillorum ueneris. Liquiritiæ. Hyssopi. & pulegii. unc.vi. & fiat loch.

Pulmo uulpis hoc modo præparatur & conseruatur. mundetur per optime ab omnibus suis immunditiis: deinde illum bene laues cum aqua uitæ: & postea illum aspergas zucchario optimo bene puluerizato: deinde exiccari in stupha uel furno leuiter calido. Et post ipsius exiccationem inuoluatur in absinthio & reseruetur in loco sicco. Absinthium enim conseruat illum a corrosione uermium.

Alio modo conseruari & præparari potest hoc modo. Accipe pulmones uulpis numero. vi. scindantur per uenas & cannas, postea abluantur cum uino albo dulci & calido & odorifero quater uel quinq; uicibus per horam pro qualibet uice: postea exiccentur in furno leuiter calido & usui reseruentur in absinthio: & modus iste melior est.

LOCH de alliis Mesue, ꝙ cōfert tussi phlegmaticę & maturat materiam eius bonū in & expertum.

℞. Alliorum mūdatorum lib.s. Et elixa ea in aqua decoctionis cicerum & hyssopi siccæ usq; dum sint bene discocta: deinde colentur & terantur allia sicut medulla, & proiice super ea mellis & butyri. añ.℥.vi. Et decoquantur lento igne usq; ad terminum loch: & utere, bonum est.

LOCH de caulibus Mesuæ: ualet ut supra dictum est in loch de alliis.

℞. Succi caulium non transplantatorū lib.v. lento igne coq; auferendo spumā eius usq; dū redeant ad lib.ii. Deinde coquatur cum rob & mellis. añ. lib.i. usq; dū ingrossetur & bonū est.

LOCH. de farfara magistrale: multum ualet in passione pectoris. Cuius permixtio hæc est.

℞. Radicum farfaræ. i. ungulæ caballinæ elixatarum in aqua cōmuni. ℥.vi. Pistentur subtiliter in mortario lapideo cum pistello ligneo, & postea addatur. Pinearum purgatarum. ℥.i.s. Passularum enucleatarum. ℥.ii. Pistentur omnia subtiliter, & cū lib.i. Zucchari, & albi lib.i.s. dissolutū in decoctione ubi coctæ sunt radices farfarę, & aliqui sunt qui addūt infrascriptas spēs.

℞. Croci,	Macis. ℈.i.
Garyophyllorum,	Succi liquiritiæ. ℈.iiii.
Cinnamomi. añ.℈.i.	Misce & fiat loch secundū artē.

LOCH bonum Mesuæ: conferens hecticis, & cōsumptis, & phthisicis maxime, & expellit saniem de pectore, mundificat pectus, & pulmonem, & tussim lenit.

℞. Papaueris albi,	Gummi arabici, añ.ʒ.vi.
Spodii,	Seminis cydoniorum,
Seminis lini torrefacti,	Seminis citrulli. añ.ʒ.vi.
Croci,	Granorum nasturcii,
Amygdalarum dulcium,	Seminis cotti,
añ. ʒ.iii.	Amygdalarum amararum,
Amydi,	Fabarum. añ.ʒ.i.s.
Dragacanthi,	Penidiorum. ʒ.lxx.

Dissoluantur penidia in aqua fontium, & coquantur, & conficiantur cum eis cætera. dosis ʒ. ii. cum aqua mellis.

LOCH de amygdalis Mesuæ, conferens ad tussim, ad uehementiam siccitatis pectoris, & pulmonis. Cuius permixtio.

℞. Amygdalarum dulcium,	Gummi arabici,
Amygdalarum amararum,	Liquiritiæ,
Seminis lini torrefacti,	Succi liquiritiæ. añ.ʒ.i.s.
Granorum pini,	Zucchari,
Anisi,	Penidiorum, añ.℥.iii.
Dragachanthi. añ.ʒ.i.s.	

Confice cum mellis, & succi fœniculi bullitorum quantitate sufficienti, & fiat &c.

LOCH de althæa magistrale.

℞. Radicum altheæ quantum placet, lauentur optime, & a ligno interiori mundentur, postea incidantur per transuersum minutissime, & coquantur in aqua completa decoctione: postea optime pistentur. deinde stamignentur cum sua decoctione, & si per se non possent transire manibus fortiter comprimātur, & de hac colatura accipe lib.iiii. iusti ponderis.

℞. Mellis despumati lib.ii.	rum. ℥.iii.
Liquiritiæ rasæ subtiliter pulverizatæ. ℥.vi.	Pulmonis uulpis præparati.
	Seminis cotti.añ.℈.iiii.
Passularum bene contusa-	

Conterantur omnia subtilissime, & misceantur, & bulliant, quousq; habeant formā loch, & in fine post aliqualem infrigidationem apponantur præscriptæ species.

Species omnes in loch intrantes debent subtilissime conteri, & per spissum sedacium transiri, & non tātum species loch, sed omnes medicinæ pectorales.

Loch oēs in sua bonitate per duos annos seruantur, & proprie delectabiles, horribiles uero usq; ad tres ānos seruari pōt.

MITHRIDATVM magnū Nicolai, hoc est mater antidotorum, ualet ad oēm capitis passionē uiri, & mulieris, & timidis, lachrymantibus oculis, & uitio aurium, subuenit dentium doloribus, & palato, omniaq; uitia oris, & maxillarum medetur, si super locū dolentem ponatur, & iterum ad modum emplastri ponatur in temporibus ubi fit discursio, lientericis datur cum decoctione balaustiarum, præcipue datur contra uenenum, si di-

ſtemperatum potetur cũ ſucco mẽtæ, uel ſuperponatur. Quar tanariis etiam ante horam acceſsionis datum mirifice prodeſt cum uino tepido.

Mithridatum iſtud, diſcuſſum, & uentilatum fuit in ticinenſi academia a collegio medicorum, & ſecundum modũ ſequentem fuit approbatum eſſe de mente Nicolai, nihil ultra addendo uel minuendo.

Garyophyllorum,
Storacis calamitæ,
Spicæ nardi,
Xylobalſami, ideſt lignum balſami,
Orobi,
Leuiſtici,
Dragacanthi,
Maſticis,
Galbani,
Gummi cedri, & quia nõ habemus loco eius ponim' gummi iuniperi.
Aſpalti,
Caſtorei,
Offei i. gummi hederæ,
Bdellii,
Terræ ſigillatæ,
Melliloti,
Laudani,
Opopanaci,
Armoniaci,
Opii,
Liquiritiæ raſæ,
Sulphuris uiui,
Nitri, ideſt ſalnitrum,
Hypoquiſtidos,
Achaciæ,
Roſarum,
Chamædryos,
Hypericon,
Abrotani,
Pæoniæ,
Eleni, ideſt enula,
Origani,
Hyſſopi,
Rami cedri, quia non reperiuntur loco ipſorum ponitur flos, folia, ſaniem, quidam uero ramuſculos iuniperi, ſed ſaniem melior eſt.
Daphnide, ideſt laurus,
Ariſtolochiæ longæ,
Epithymi,
Paucedani,
Centaureæ ſ. minoris,
Roris marini.
Radicum iringorum,
Balauſtiarum,
Squillæ,
Cimarum myrti. añ. ʒ.ii.
Iuſquiami,
Corticum granatorum.
Aniſi,
Raphani,
Carpobalſami, ideſt ſemen balſami,
Cymini,
Cardamomi ſ. maius,
Seminis fœniculi,
Siſeleos, ideſt ſiler montanum ſemen accipitur.
Seminis apii,
Anieos,
Petroſilini ſ. herba,
Rutæ ſ. herba,
Seminis papaueris nigri,
Dauci,
Naſeos i. ſemen gith i. lapa,
Seminis rapæ,
Synapis albæ,
Macropiperis, ideſt piper longum,
Ozimi,
Amomi. añ. ʒ.ii.
Accori ſ. radix,
Ilaſeos, ideſt bardena,
Panis porcini, ideſt cyclamen.
Philins, ideſt caperis,
Zaccharias, ideſt flos agni caſti,
Cornu cerui,
Balſami i. liquor emanãs ab arbore balſami.
Cinnamomi,
Croci,
Zingiberis,
Coſti,
Squinanti,
Terebentinæ,
Myrrhæ,
Olibani,
Caſsiæ ligneæ,
Agarici albi,
Spicæ celticæ,
Radicum ireos,
Rheupontici,
Aſſari,
Praſii,
Diptani,
Coloquintidæ,
Silſei, ideſt conſolid. mino. añ. ℈.iiii.
Sthœcados,
Artemiſiæ,
Calamenti ſ. montani,
Leucopiperis, ideſt piper albũ,
Chamæpitheos.
Melanopiperis, ideſt piper nigrum.
Pntaphyllon. añ. ℈.iiii.
Petroſillini, ideſt ſeminis petroſillii.
Seminis anagogæ i. ſumach.
Malabathri i. folii indi.
Cardamomum ſ. minus i. meligeta. añ. ℈.iii.
Baccarum lauri. ℈.i. gra. vii.
Vini uetuſtiſsimi. ℥.ii.

Puluerizentur ſubtiliter omnia, ſed gummæ diſſoluantur in optimo uino albo, quẽadmodum dictum eſt in tyriaca, mellis cocti, & deſpumati. lib. viii. & ʒ. ii. & fiat in bona forma.

Laudanum non eſt terribile: immo ſi laboretur in eius trituratione prius corrumpetur quam fiat malaxabile: ideo debet diſſolui, & liquefieri in uino quemadmodum gummæ. Laudanum res eſt calida, & ſicca in primo gradu.

Inſuper ſcias, q; omnes gummæ parum ſuſtinent de contritione, & omnes medicinæ ſubtilis ſubſtantiæ, & acutæ, & raræ ſicut ſcamonea, aloes, & omnes medicinæ inflammabiles, ſicut gummæ, ut bdellium, & ſerapinum. Et ratio eſt, quia per trituratione acquiritur inflammatio, quę inflammatio fit per motum qui motus calefacit. Et hoc quia iſtæ medicinæ ſunt aptæ inflammationi ratione ſubſtantiæ, & ſubtilitatis, & hac inflammatione, & motu duo fiunt; Vnum quia partes ſubtiles euolant. Aliud quia ipſa intenſa contritio corrumpit ſubſtantiam eam.

Ariſtolochiæ omnes ſpecies de trituratione, & decoctionem plenam ſuſtinent.

Ana enim dictio arabica, & tantum importat in lingua latina, quantum æqualiter.

Radix ireos debet in umbra exiccari, & incidi in parua fruſta, & in filo infilari: & partes ſeu fruſta ſeparata eſſe debent, ita q; una pars non tangat aliam, & reſeruetur.

Peucedani colligi debent de menſe Nouembris, Spica uero celtica colligi debet de menſe Iulii.

Vnum uniuerſale in omnibus compoſitis eſt intelligendum de etimologia uocabuli. Medicinis enim compoſitis imponũtur nomina uaria. Quãdoq; enim a medicina quæ eſt baſis denominatur, ſicut diacydonitem a carnibus cydoniorum: Aliquando a quantitate licet nõ ſit baſis, ſicut diapheniceon a phenichiis i. dactylis: Aliquando a componente, ſicut Phylonium a Phylone medico; & Mithridatum a Mithridate rege. Aliquãdo ab effectu cõmuni ſicut benedicta, quia ab omnibus ſumentibus benedicitur. Aliquãdo a propriis effectibus, ſicut blanca; quia blancos ſ. albos purgat humores. Aliquando a ſimilitudine, ut diacurcuma: quia ſimilatur radici curcumę. Aliquando a loco, ut ſyrupus de bizantiis, bizantium quidã eſt locus in confinibus Macedoniæ. Aliquando a quantitate medicinæ, & authore componente, ſicut dicitur diarhodon abbatis. diarhodõ dicitur a roſi abbatis: quia abbas quidam compoſuit. Aliquando ex effectu, & authore, ut ygia græca, ideſt ygia ſalutatrix græca, quia græci eam inuenerunt. Aliquando ex medicina, & ſimilitudine, ſicut opopyra, ideſt ſuccus ſimilis igni. Aliquando a numerum medicinarum, ut tyriaca diateſſeron i. de quatuor rebus. Aliquando a loco in quo aliqua ſuarum medicinarum fuerit collecta; ſicut medicina aſulcdatio ſcripta in capitulo de lepra, aſulcdatio eſt mons quidam: ſuper cuius lapides mingunt hirci mõtani, & ibi colligitur. Et quia tantum duodecim modi ſunt hic poſiti, tantum plurimi ſunt alii modi impoſitionis qui apud nos ſunt noti, & qui ignoti, & qui procedunt a uoluntate hominis: immo omnes deſcribi non poſſunt.

Iſtæ ſpecies ſunt ſubtiliter etiam puluerizandæ, & cribellandæ. Nam cribellatio, & puluerizatio ſubtilis duo facit. Primo quia tranſeunt ad loca remotiſsima. Secundo cito calore noſtro alterantur, & præparantur.

Mithridatum ſi canonice, & ſecundum artem factum eſt, durat eius uirtus uſq; ad annos quadraginta in ſua uirtute, & bonitate &c.

MITHRIDATVM Auicennæ, & eſt cõfectio quam fecit Mithridates Rex, & nominauit ſuo nomine, & compoſuit ipſam, & eſt ex medicinis expertis ſuper uenena proprie, & ſuper ęgritudines alias, ut eſſet aggregatiuum iuuamenti uenenorum diuerſorum, & ægritudinum diuerſarum: fuit ergo ipſum tyriaca in illo tempore. Deinde poſtquam accidit Andromacho, illud quod expertus fuit ipſum ſuper iuuamẽtum carnium ſerpentum, & aliorum addit in eo trochiſcos de uipera, & alteratum eſt parum per additionem, & diminutionem. Fuit ergo tyriaca magna in multitudine iuuamenti. Veruntamen tyriaca magna eſt magis iuuamenti ipſo in re una, & eſt iuuamentum ſerpentum. In reliquis uero rebus non diminuitur metridatum a tyriaca diminutione de qua ſit curandum: immo eſt magis additi in pluribus earum iuuamenti, & confidentioris utilitatis, & non præiongemus ſermonem in numero illorum iuuamentorũ: quoniam ipſa ſunt illa prędicta quæ ſunt tyriacæ, & ſit doſis copioſior parumper.

Confectio mithridati ex deſcriptione communi omnium. Cuius permixtio.

Scordeon

Scordion, idest allium syluestre.	Polii scilicet montani.
Myrrhę.	Scordeon. an. ʒ. vii.
Croci.	Dauci.
Agarici albi.	Melliloti.
Zingiberis.	Gentianæ.
Cinnamomi.	Olei balsami.
Dragacanthi. an. ʒ. x.	Carpobalsami.
Spicæ nardi.	Trochiscorum chochion ana. ʒ. vii.
Olibani.	Bdellii.
Nasturcii.	Rutæ. ana. ʒ. ii.
Squinanti.	Armoniaci.
Xylobalsami.	Spicæ romanæ.
Stœchados.	Masticis.
Siseleos.	Gummi arabici.
Costi.	Petrosillii.
Camæpithyos.	Cordumeni, idest carui agreste.
Galbani.	Seminis fœniculi. ana. ʒ. v.
Terebentinæ.	Anisi.
Macropiperis. i. piper longum.	Acori.
Hypoquistidos.	Meu.
Castorei.	Serapini.
Folii.	Assari. ana. ʒ. iii.
Storacis calamitæ.	Opii.
Opopanacis. ana. ʒ. viii.	Rosarum rubearum.
Cassiæ ligneæ.	Pulegii ceruini. ana. ʒ. v.
Leucopiperis, idest piper album.	Phu.
Melanopiperis, idest piper nigrum.	Achaciæ.
Hermodactylorum.	Vmblici stinchorum.
	Seminis iuniperi. ana. ʒ iiii. s.

Vini odoriferi antiqui in quo infundantur ea quæ oportet infundi. Mellis despumati quantum sufficit, & misceantur, & reseruetur, & administretur post sex menses: summa istarum pręter mel, & uinum sunt nu. lvi.

MICLETA Nicolai, idest experta, detur ꝓprie hęmorrhoidas habentibus, & contra uentris tortionem, & rugitum: lienteriæ, & dyssenteriæ omni solutioni optima est: detur cum aqua pluuiali mane, meridie, uel sero. Cuius permixtio.

℞. Myrobalanorum citrinorum.	rum, omnium assatorum. ana. ʒ ii.
Myrobalanorum indorum.	Nasturcii. ʒ. ii. s.
Myrobalanorum kebulorum.	Anisi.
Omnium mundatorum & assatorum. ana. ʒ. ii. s.	Cimini.
Myrobalanorum bellericorum.	Marathri, idest seminis fœniculi. ana. ʒ. ii.
Myrobalanorum emblico-	Ameos.
	Carui. ana. ʒ. i. s.

Infundantur hæc omnia in fortissimo aceto per diem, & noctem. Deinde extrahantur, & exiccari permittantur: deinde puluerizentur, & postea addatur.

Spodii.	Masticis. ana. ʒ. i. gra. v.
Sumach.	Gummi arabici. ana. ʒ. i. gra. v.
Balaustiarum.	

Fricentur hæc alia manibus cum oleo rosato, & postea pulurizentur subtiliter, & cum lib. i. & ℥. iii. syrupi mirtini, fiat electuarium in bona forma.

Myrobalani omnes assantur hoc mõ, infundantur myrobalani qui assari debẽt in succo cydoniorum, uel granatorum: deinde linteo exicca eos, postea madefiãt in oleo rosato, uel masticino: deinde eos assa super patellam ferream bene calefactã: super ducendo, & mouendo. Et antequam incipiant nigrescere ab igne siue a patella calida, amoueantur ne comburantur, et sic sunt assati, & hoc modo in usu administrantur.

Sex sunt modi præparationis medicinarum. primus est coctio, secundus contritio, tertius adustio, quartus ablutio, quintus congelatio, sextus, commixtio, & causam omnium istorum hoc in libello reperies descriptam.

MEL ROSATVM Mesuæ stomachum confortat, & detur mane, & meridie.

℞. Infusionis rosarum uiridium li. x. Mellis despu. li. v. coquatur ad modum syrupi rosati ex infusione.

MEL ROSATVM Nicolai quod græci rhodomel uocant sic fit.

℞. Mellis albissimi, & purissimi. lib. x.
Succi rosarum recentium. lib. x.

Ponatur in caldario ad ignem posito, cum bullire ceperit, uiridium rosarum cum forficibus, uel cultello incisarum. li. iiii. addantur, & tam diu bulliant quousq; ad succi consumptionẽ redeat, & dum bullierit semper agiteutur, & in fictili uase reposito, quanto magis tenebitur, tanto melius erit.

Stomachum confortat, & mundificat, cum frigida cõfortat, mundificat, & constipat, cum calida mundificat. Datur in mane, & meridie: de hoc conficitur diamargariton garyophyllatum, & rubea trochiscata.

MEL VIOLATVM fit eodem modo.

Et ualet typice febrientibus cum tepida: corpus humectat, & relaxat, & ualet ad siccitatẽ pectoris cum aqua tepida datũ.

MEL VIOLATVM Nic. alio modo.

Mellis electi, & purificati lib. x. Violarum lib. v. Bulliant duo hæc simul leui ebullitione, deinde coletur, coquatur postea ad debitam coctionem, & reseruetur. Mel de quo fit mel rosatum & uiolatum anteq̃ uiolæ, uel rosæ in eo ponantur debet bene purgari, deinde ponendo in eo aquam, & bulliendo cum ea debet continue despumari, demum cum aqua per decoctionem fere est consumpta, uiolæ, uel rosæ sunt intus ponendæ, & post pusillum colari debet: deinde in integrum decoqui, & hoc modo mel purificatur.

MEL ROSATVM Nic. alio modo. Cuius ꝑmixtio.

℞. Mellis purificati libr. x. Rosarum libr. v. bulliant simul ebullitione leui: deinde colentur, & perfecte decoquantur, & reseruetur.

Quidam sunt qui ad purificandum mel non faciunt, ut supra ostensum est. Sed illud clarificant cum ouis quemadmodũ dixi de zucchăro, hic modus non est inutilis, facias modo ut tibi placet.

MIVA Cidoniorum cum speciebus Mesuæ, stomachum & hepar, & omnia uiscera confortans, appetitum excitans, digestionem prouocans, uomitum, & uentris solutionem sedãs, & est medicina experta, & famosa.

℞. Succi cydoniorum acetosorum lib. xx. Vini antiqui boni lib. x. Coquantur cum facilitate usque dum consumpta sit eius tertia semper auferendo spumam eius. Deinde coletur, & dimittatur residere, ut clarescat, & proiice super illud mellis boni, & despumati lib. vi. Et iterum bulliantur, & auferatur spuma eius, & proiiciantur super illud species alephanginæ ligatæ in panno suspenso super illud medicamen, & sunt proprie istæ.

℞. Cinnamomi.	Ligni aloes.
Heil. idest cardamomi maius ana. ʒ. iii.	Garyophyllorum. ʒ. ii.
Masticis. ana. ʒ. i. s.	Zingiberis. ʒ. i. s.
Croci. ʒ. ii.	Macis ana. ʒ. i. s.

Omnia præter crocũ terantur contritione grossa, & suspendantur in panno, sicut diximus omni hora, fricando illud sup medicamen donec fiat ei spissitudo. Deinde aromatizentur cũ musci. ∋. i. galliæ. dra. ii. Et sunt hominibus qui faciunt ipsum sine speciebus, & sunt qui loco mellis ponunt zuccharum, & proprie quando oportet faciunt cum speciebus, & sine speciebus. Miua hæc aromatica durat per annos tres in sua uirtute & bonitate.

Species præscriptæ ad bulliendum non sunt ponendæ usq; fere facta sit decoctio, uel sit bene ꝓpinquum coctioni, eo q̃ istæ parum sustinent de decoctione, & hoc bene nota.

MIVA cydoniorum sine speciebus Mesuæ, similiter ualens sicut diximus superius.

℞. Succi cydoniorum lib. c. & ponatur in uase lapideo mundo, & bulliat cum facilitate auferendo omni hora spumã eius usq; ad consumptionem medietatis: deinde coletur, & dimittatur modicum residere, sicut per horas tres, & proiiciantur super ipsum uini antiqui lib. lx. Deinde coquatur super prunas usque dum spissitudinem habeat. Et sunt qui loco mellis po-

mant zuccharum. Et sunt qui faciunt cũ speciebus, & quidam, si ne eis, & aromatizant, sicut diximus.

Succus seu uinum cydoniorum hoc modo fit. Cydonia cũ gratusia raspantur usq; ad interiorem animam. Deinde in pecia inuoluuntur, & cum torculari exprimuntur, & colatura præparatur, ut uinum granatorum. durat enim in eius uirtute per annos tres.

Nota hic q; in condendo radices, & faciendo syrupos, cum succis apponẽda est magna quantitas mellis, qa eos cõseruat. Et sic in condendo radices ponitur, quadruplum mellis.

MEL myrtinum fit sic. Accipe succi myrtillorum lib.i. mellis despumati li.ii. & bulliat simul usq; ad consumptionẽ succi, & coletur, & tunc erit mel myrtinum.

MELLIS Anacardi fit prout patet in isto in capitulo de anacardina.

MVSA magna Nicolai quæ a multis probata melancholicis antique, & moderne tussientibus, asthmaticis, peculiarensem, peripneumonicis, hepaticis, cardiacis est probata, dyssenteriæ obsistit: quotidianariis & quartanariis typos sine dubio tollit. Cuius permixtio hæc est.

℞. Croci.	Aristolochiæ rotundæ.
Opii. aã. ʒ. vi.	Gentianæ.
Cinnamomi.	Ireos.
Cassiæ.	Peucedani.
Euphorbii.	Piperis albi.
Castorei.	Piperis nigri.
Myrrhæ.	Iusquiami.
Olibani.	Dauci.
Masticis.	Petrosillini.
Cozumbri.	Sinoni, idest petrosillii agreste.
Pyrethri.	
Celticæ.	Mandragoræ. aã. ℥. i.
Aristolochiæ longæ. aã. ʒ. i.	

Mellis q; sufficit, datur ad modum castaneę ante horam accessionis cum aqua calida tussientibus in sero &c.

MARENATVM sic fit. ℞. Marenarum libr. xxv. uel circa, & bulliant in lib.i. aquæ lento igne: ebullitionis tantum q; exeat uinum, & de dicto uino claro accipe lib. vi. zucchari boni, & solidi lib. iiii. & fac bullire tantum quod sit in forma zeladiæ, & non plus. Et ad faciendum marenatam de scatolis, accipe pulpæ marenarum li. ii. zucchari lib. i. & coq; sicut codagnata de zuccharo.

MIXTVRA cordialis magistralis sic fit.

Diaboraginati.	Zucchari candi.
Diabuglossati.	Manuschristi rosati. ana.
Zucchari uiolati. ana. ℥. iii.	unc ii.
Zucchari rosati. ℥. ii.	Pulueris cordialis. ʒ. iiii.

Misce, & fiat mixtura cum syrupo uiolato. Conterantur subtiliter manuschristi, & zuccharum candidum facto subtili cum syrupo de acetositate citri, & fiat mixtura. Candi si simpliciter scriptum reperiatur uel candi uiolati, uel rosati. Illud est zuccharum rosatum, uel uiolatum induratum quod reperitur in fundo uasis ubi reconditur iulep rosatum, uel uiolatum, & de eo est intelligendum.

Ista componentia hanc mixturam debent multum bene cõmisceri in mortario semper, & paulatim syrupum addẽdo donec ipsorum debita fuerit facta permixtio &c.

MIXTVRA pectoralis magistralis sic fit.

℞. Zucchari uiolati.	Penidiarum.
Zucchari buglossati.	Diadragacanthi. ana.
Zucchari boraginati.	unc. vi.
Manuschristi uiolati ana. ℥. iiii.	Diacalamenti.
Diairis de zuccharo. ℥. vi.	Lochi de althæa. ana. ℥. ii.

Misce cum syrupo uiolato fiat mixtura, & reseruetur.

In ista compositione est notandum, q; si debitam formã habere debet necesse est, q; manuschristi, penidii, diadragacanthi, & diairis subtilissime prius per se terantur: deinde cum aliis rebus misceantur, & cum syrupo prædicto humectentur &c.

OXYZACCHARA Nic. ab oxy q; est acetum, & zuccharo dicitur. fit aũt hoc modo, & ualet tertianariis quotidianariis, & acutis, & peracutis, & quartanariis nõ uere colerã purgat. Datur cũ calida i mane.

℞. Zucchari lib.i. Succi malorum granatorum acetosorum ℥. viii. Aceti ℥. iiii. Ponantur omnia ad ignem, & tandiu bulliãt cum spatula semper agitando, & spumam remouendo donec ad formam syrupi reddatur.

Hoc in loco zuccharum non clarificatur, & si pur illud clarificare uis saltim tantum bulliant, q; aqua consumetur anteq̃ aceto permisceatur quæ postq̃ consumpta erit acetum; & succum granatorũ ponatur, & hoc fit, ut aceti uirtus deperdat &c.

OXYMEL simplex Mesuæ. Iuuamentorum multorum propriorum qui sunt in corpore toto, & ad materias q̃ sunt in iuncturis proprie: quoniam resoluit eas, & diuidit, & subtiliat humorem grossum qui est in stomacho, & hepate, & est efficax in materias febrium longi temporis. Diuidit enim, & maturat eas. Cuius permixtio hæc est.

℞. Mellis boni. lib. ii.
Aquæ fontium. lib. iiii.

Misceantur duo hæc, & bulliant lento, & claro igne usq; fere ad consumptionem aquæ: deinde his addatur.

Aceti boni. li. i. Decoquantur usq; ad perfectam decoctionẽ, & reseruetur in uitreato uase.

Secaniabin. i. syrupus factus ex melle, aceto, & aqua. Squingibin est syrupus factus ex aqua, aceto, & zuccharo. Ieleniabin idem est quod mel rosatum. Hydromel uero idem est quod aqua mellis &c.

OXYMELLIS compositi Mesuæ conferens ad febres antiquas, & diuidit, & abstergit choleram grossam, & phlegma, & aperit oppilationes omnes, & proprie stomachi, & hepatis, & splenis, & prouocat urinam.

℞. Corticum radicis apii.	Seminis apii.
Corticum radicis fœniculi.	Seminis fœniculi. ana.
ana. ℥. ii.	unc. i.
Seminis anisi.	

Mundentur cortices, & conterantur, & proiiciantur sup eis in uase lapideo aceti boni antiqui, & albi lib. x. aquæ lib. xii. dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur donec eius tertia consumatur: postea coletur, & proiiciatur super ipsum mellis quod sit medietas eius, & coquantur cum facilitate, sicut superius diximus.

OXYMEL squilliticum uirtuosum Mesuæ, ualet contra materias difficiles, & submersas in locis difficilis eradicationis earum, & confert ad ęgritudines stomachi, & hepatis, & uiscerũ, & eructuationem acetosam: & mollificationem uesicę.

℞. M[illegible]spumati, & purificati li. iii. Aceti squillitici li. ii. coqu[illegible] perfectam coctionem, & reseruetur.

[illegible]dum mel debet esse dupla quantitas aquæ ad mel[illegible]s lib. i. aquæ communis lib. vi. simul debent bullire u[illegible]ad consumptionem medietatis, semper spumam abiiciendo. hoc modo purificatur.

De Oleis.

OLEVM muscellinum.

Olei communis. lib. vi.	Myrrhæ.
Aquæ fontium. li. iii.	Cassiæ ligneæ. ana.
Folii.	ʒ. vi.
Spicæ.	Xylobalsami. ʒ. vi.
Masticis. ana. ℥. i. s.	Garyophyllorum.
Storacis calamitæ.	Carpobalsami.
Croci ana. ʒ. vi.	Bdellii. ana. ʒ. iiii.
Costi.	

Musci. ℥ i. alii dicunt, q; debet dicere musci. ʒ. i. Neregil. i. nuce indica. ʒ. iii.

Hæc omnia terantur grosso modo excepto musco, & bulliant simul ad consumptionem aquæ, deinde colentur, & reponantur in uase uitreo bene obturato, & intus posito musco dissoluto cum oleo, & serua.

Istud oleum est in usu in diuersis locis. dicitur autem muscellinum propter muscum quod recipit: quidam praue putauerunt hoc esse oleum balsaminum. i. de granis been, sed non recte: ille uero qui dedit istam descriptionem istius olei dixit, q; ipsum inuenit in antidotario Gal. & dixit, q; Galenus composuit ipsum.

Neregil. i. nux indica secundum Serapionem in cap. de nuce indica, ut dictum est supra.

OLEVM rosatum Mesuæ, & est confortatiuum: & resolutiuum, conuenienter lenitiuum, & sedatiuum. Rude uero est extinctiuum inflammationum, confortatiuum, aggregatiuum, inspissatiuum, & prohibitiuum cursuum: propter quod potentissimum est potatum ad dissinteriam, & ad fluxum mēstruorum per corpus. Et differt completum a rudi: quoniam completi materia est ex oliuis completis: & foliis rosarum cōpletarum. Rudis autem materia est ex oliuis, quibus nondum accidit completio, & maturatio, & ex foliis quæ non reserarunt nodos suos.

Modus compositionis eius est, ut accipiatur oleum de oliuis, aut oleum sisaminum recens, lauetur cum aqua fontiū lauationibus pluribus. Deinde accipe folia rosarum rubearum recentium contusarum quantitatem sufficientem, & sepelias in oleo quod modo lauasti, & reconde in uase uitreo, & obtura orificium eius, & exponas soli per dies.vii. Deinde coque in uase duplici per horas.iii. Deinde fac permutationem foliorū rosarum, & utere aliis recentibus, & dimitte per alios dies.vii. Deinde exerce coctionem in eo sicut fecisti prius, & fac denuo permutationem foliorum rosarum, & proiice super illud aq̄ infusionis rosarum quam tradidimus in cap. de syrupis sicut q̄titas olei, & stringe orificiū uasis, & dimitte soli per dies.xl. Deinde excola, & iterum expone soli, & dimitte tempore extenso & utere ubi oportet &c.

OLEVM rosatum Mesuæ alio modo, & est magis resolutiuum.

℞. Succi rosarum. Aquæ infusionis rosarum prædictæ ana partem.i. Olei loti, & præparati, sicut diximus partes.iii. Foliorum rosarum contusarum quantum sufficit reconde in uase uitreo, & expone soli sicut diximus. Deinde operare de decoctione eius, & permutatione foliorum rosarum, & expositione in sole, secundum ꝙ diximus de permutatione succi, & aquæ infusionis: & hoc fiat bis.

Vltimo uero oleum cum succo rosarum, & aqua infusionis earum recondatur in uase, & exponatur per dies.lx. soli.

Isto modo raro fit: sed hoc modo oleum factum est solutiuum, & est illud de quo intelligit Aui. quando dixit.2.lib. cap. de rosis, ꝙ oleum rosarum soluit uentrem.

Nota ꝙ rosæ ex quibus fit oleum rosatum, & syrupus rosatus, & cætera necessaria colligendæ sunt in mense Aprilis uel Maii, & in umbra exiccandæ sunt &c.

OLEVM uiolatum Mesuæ. inflammationes sedat ubicunq; sint, & lenit asperitates, & etiam pectoris, & [illegible]monis, & sedat apostemata calida, & pleuresim. Et mod[illegible] [o]perationis est sicut olei rosati, excepto quod debet fieri [illegible] oleo rudi, aut amygdalino, aut sisamino cum illis modis operationum quos diximus. Cuius permixtio.

℞. Olei oliuarum immaturatarum.lib.i. Violarum uiridium contusarum.℥.iiii. Reponantur in uase uitreo, & soli exponātur per dies.vii. deinde bulliant in duplici uase per horas.iii. postea colentur manibus comprimendo, & hoc fiat bis semp nouas uiolas mutando, soli exponendo, & decoquendo, ut supra. Vltimo uero colaturæ adde uiolas nouas quantitatem dictam, & super his adde, aquæ infusionis uiolarum.lib.i. Et stringe orificium uasis: & expone soli per dies.xl. deinde cola manibus, exprimendo, & iterum in dicto uase exponatur, dimittatur, & permittatur usquequo aqua consumpta sit.

Infusio uiolarum debet fieri, ut supra ostendi, ut in syrupo uiolato ex infusione. Accipiatur igitur de illa aqua, & fit istud oleum.

OLEVM de lilio sine speciebus Mesuę est sedatiuū, lenitiuum, & mollificatiuum. Cuius permixtio.

℞. Olei oliuarum.lib.i. Florum liliorum alborum.℥.iiii. Reponantur in uase uitreo, et soli exponantur, & modo eo facias de decoctione, & de permutatione florum, & coctione, & de aqua infusionis quemadmodum fecisti in oleo camæmillino, & anethino, nec addendo, nec diminuendo.

Infusionis modus florum liliorum alborum est, ut infusio rosarum, & uiolarum: accipiendo duntaxat folia florum liliorum alborum.

OLEVM de lilio cum speciebus Mesuæ, confert dolori pectoris, & est sedatiuum dolorum qui fiunt a frigiditate, & confert dolori matricum, & frigiditati eius, & calefacit renes, & uesicam, & confert colicæ. Et modus compositionis eius est, sicut olei camæmillini præter q̄ oportet ut citrinitas eorum tota abiiciatur. Cuius permixtio.

℞. Foliorum florum liliorum, alborum.℥.ix.	Carpobalsami.℥.i.
Masticis,	Garyophyllorum.
Costi.	Cinnamomi.añ.ʒ.iiii.
Calami aromatici.añ.℥.i.	Croci.ʒ.iii.

Omnia grosso modo conterantur, & proiiciantur super eis lib.ii. aquæ foliis liliorum prius remotis, & dimittatur per diē, & noctem, postea omnia simul bulliant tribus uel quatuor ebullitionibus: deinde pone olei oliuarum, uel sisamini sup ea lib.ii. Et tribus ebullitionibus iterum bulliat: deinde ponatur in uase uitreo cum foliis liliorum, & dimitte in sole per dies.xl. deinde cola & administra.

Istud oleum quando fit ex lilio cœlesti.i. ireos, & tunc illud est magis resolutiuum, calefactiuum, penetratiuum, factum uero ex lilio albo est magis sedatiuum, lenitiuum, & maturatiuū.

OLEVM camæmillæ Mesuæ est oleum benedictum expertorum iuuamentorum. est enim resolutiuum conueniens, sedatiuum dolorum, & est in eo prohibitio cursus materierum propter stipticitatem eius modicam, & confortat neruos, & confert doloribus eorum, & confortat neruosa omnia. Et modus operationis eius est sicut olei rosa. & ut oleum uiolatum præterq̄ oportet, ut fiat cū oleo de oliuis completo, aut oleo sisamino cum illis modis præparationum, quos diximus.

Infusio florum camæmillę fit eodem modo, quo fit infusio rosarum, & uiolarum, accipiendo flores camæmillæ loco rosarum, & secundum eandem quantitatem, & aquæ, & florum.

OLEVM de absinthio magistrale, stomachum confortat, & calefacit: & fortificat, & uermes a pueris custodit. Cuius permixtio.

℞. Summitatum absinthii. Succi absinthii.añ.℥.iiii. Olei oliuarum.li.iii. Et de his facias prout in superiori tibi monstraui de decoctione, & permutatione, & expositione ad solem.

Oleum quandoq; fit ex oliuis complete maturis, & illud oleum dicitur completum. Aliquādo fit ex oliuis immaturis, et illud dicitur rude, uel onfacinum, & magis stipticum est frigidum complete.

OLEVM de anetho Mesuæ. est sedatiuum dolorum, resolutiuum, prouocatiuum sudoris, quare confert rigori febris inunctum in spina, & membris neruosis. prouocat somnū, & confert dolori capitis: & resoluit apostemata, & durities, & modus operationis est. Cuius permixtio.

℞. Olei oliuarum.lib.i. Florum anethi.℥.iiii. Reponantur in uase uitreo: & decoquantur ut in superiore tibi dixi ter permutando flores, & ter decoquendo ut supra ultimo adde.

Infusionis anethi lib.i. Et soli exponas per tempus tibi in superiori dicto, & omnia facias de isto quemadmodum de alio superiori monstraui.

Modus infusionis florum anethi est, ut infusio rosarum, & uiolarum, nec plus, nec minus, nisi, ꝙ loco uiolarum, uel rosarū ponatur anethum.

OLEVM de ruta Mesuæ. Renes, & uesicam, & matricē calefacit, & confert doloribus eorum, et dolori laterum. Et modus operationis est.

Foliorum rutæ.	Succi rutæ.ana.℥.iiii.
Olei oliuarum incompletarum.lib.iii.	

Tria hæc reponantur in uase uitreo stricti orificii, & obturetur os eius, & soli per dies.xv. exponantur: deinde per horas quatuor in duplici uase coquantur, postea colētur fortiter manibus cōprimendo, & de secundo, & tertio hoc reiteretur: demum decoquatur per tempus. ut supra, & reseruetur.

De oleo nota, ꝙ aliud est nouum, & aliud est uetus: illud ꝙ est nouum calefacit calefactione temperata, & humectat. uetus uero est calidum magis q̄ resolubile.

Igitur cum olea temperata facere uis, uel parum calida oleū nouum accipere debes. Cum uero calida, tunc uetus accipere potes. Et hic nota, ꝙ omne oleum cum quo hæc olea fiunt, debet carere omni male sapore.

OLEVM de menta magistrale, ualet contra oppilationē

ftomachi,& hepatis ex frigido humore,& confortat ftomachũ & necat uermes in ftomacho puerorum,& incitat appetitum, & foluit durities in ftomacho,& tusfim frigidam calefacit: ftomachum bonum facit. Cuius permixtio.

℞. Foliorum mentæ niridis. Succi mentæ.aã.℥.iiii.
Olei oliuarum completarum.lib.iii.

Tria hæc reponantur in uafe uitreo,& foli exponantur per dies.xv.os uafis obturãdo: deinde bulliant per quatuor horas: deinde colentur manibus fortiter exprimendo, & hoc idem ter reiteretur femper modo prædicto faciendo: deinde cola, & referua.

Iftud oleum a Mefuæ non defcribitur: fed fic cõmuniter ab omnibus practicantibus fieri folet.

OLEVM fambucinum Mefuæ lenit,& mundificat cutim & confert doloribus neruorum,& confortat eos. Cuius permixtio hęc eft.

℞. Olei oliuarum lib.i. Florum fambuci in menfe Maii collectorum.℥.iiii. Facias & de ifto modo quo fit oleum camæmillinum,anethinum,liliorum in omnibus tam de pmutatione q̃ decoctionem,q̃ foli expofitione,& infufionis additione.

Modus infufionis florum fambuci fit,ut infufio præfcriptorum florum,& rofarum & uiolarum &c.

Infuper nota,ꝙ omnes præfcripti flores debẽt effe uirides, & de ipfis uiridibus eft intelligendum. Ideo femel in anno fieri poffunt,& non plus &c.

OLEVM de nenuphare Mefuæ inflammationes fedat ubicunq; fint,& lenit afperitates etiam pectoris,& pulmonis, & fedat apoftemata calida,& pleurefim. Cuius pmixtio hęc ẽ.

℞. Olei oliuarum immaturarum.lib.i.

Florum nenupharis uiridium contufarum.℥.iiii. Reponantur in uafe uitreo,& facias prout de oleo uiolato tibi dixi,& de pofitione ad folem,& de decoctione,& de permutatione florum,& de additione infufionis.

Infufio nenupharis fit ficut infufio uiolarum, uel rofarum, nec plus,nec minus.

Ex omnibus floribus fieri poteft oleum, & habet uirtutem florum,& fit ut de floribus uiolarum tibi monftraui: fed accipi debent cum funt completæ maturitatis,& non deperdunt naturalem eius colorem &c.

OLEVM coftinum Mefuæ,neruos,& lacertos calefacit. Et aperit oppilationes eorum, & confortat omnia membra neruofa,& confert ftomacho,& hepati,& confortat capillos,et ꝓhibet caniciem,& facit colorem,& odorem corporis bonũ, & fit ita. Cuius permixtio.

℞. Cofti amari ℥.ii. unc.viii.
Casfiæ ligneæ.℥.i. Vini odoriferi.lib.ii.
Summitatum maiorane.

Confrangantur omnia prædicta & infundantur in uino per noctes duas: deinde accipe. Olei fifamini.lib.iii. Decoquantur omnia in duplici uafe per horas fex & referua.

Hic nota ꝙ auctor dicit cofti amari: ex his uerbis poffet quis credere ꝙ fit aliud coftum. Igitur intelligas ex fuis dictis, ꝙ te inftruit ꝙ non accipias de adulterato: fed de naturali ꝙ amarum eft: & hic etiam nota quæ fupra de cofto tibi dixi.

OLEVM de formicis uolantibus Nicolai ualet ad cõfortandum coitum.

℞. Formicarum uolantium,& pone in oleo,& pone foli per dies.xl.in uafe uitreo.

OLEVM de capparibus magiftrale ualet duritiei,oppilationi,& dolori fplenis,nec non omni eius ægritudini.

℞. Corticum radicum capparum.℥.i. Tamarifci.ʒ.ii.
Rutæ.ʒ.i.
Seminis agni cafti. Olei oliuarum.lib.i.
Scolopendriæ. Aceti.
Cyperi.aã.ʒ.ii. Vini optimi.ana.℥ ii.

Mifce & confrangantur omnia groffo modo & coquantur in duplici uafe ufq; ad confumptionem uini & aceti: deinde coletur & repone.

Multæ aliæ defcriptiones huius olei reperiuntur a doctoribus defcriptæ: fed ifta melior eft: & longa experientia ꝓbata ẽ.

OLEVM myrtinum Ioannis de fanto amando ftomachũ & cor confortat & neruos. Cuius permixtio hæc eft.

℞. Myrtillorum.lib.i.confrangantur.
Vini optimi lib.iii. Olei communis.lib.ii.

Mifce & fimul bulliant in duplici uafe ufq; ad confumptionem uini: deinde colentur. Et iterum myrtilli & uinum fecundum eandẽ quantitatem cũ dicto oleo ad coquendũ ponãtur, & iterum & tertio hoc illud fiat: deinde coletur & referuetur.

In hoc oleo apponi debet uinũ rubeum ut adiuuetur in ftipticitate & melior fit. Notũ fit illud Mefuæ: quia fuccus myrtillorum ad nos non portatur: ꝙ fi haberi posfit: modus faciendi eft ficut olei cydoniorum ut in ifto oftenfum eft &c.

OLEVM mafticinum Mefuæ confortat ftomachum: neruos: hepar: & iuncturas: & lenit apoftemata dura: & fedat dolores. Cuius permixtio.

℞. Olei rofati lib.i. Mafticis.℥.iii. Vini boni.℥.iiii. Decoquantur omnia in duplici uafe ufque ad confumptionem uini & referuetur.

Vinum cum quo fieri debet iftud oleum effe debet uinũ uermiglium: eo quia magis ftypticum & confortatiuum eft.

OLEVM de caftoreo magiftrale ualet ad omnem frigiditatem neruorũ: & ad fpafmum: & tremorẽ: & confert tremori: & tetano: & doloribus neruorum,& iuncturarum.

℞. Caftorei.℥.i. Carpobalfami.
Storacis calamitæ. Cofti.
Galbani. Bdellii.
Euphorbii. Spicæ.ʒ.iii.
Opopanaci. Olei oliuarum.lib.ii.
Been albi. Vini boni rubei.ʒ.vi.
Been rubei.ana.ʒ.iii.

Bulliant omnia fimul in duplici uafe ufq; ad confumptionẽ uini: & cõquaffentur: & coletur: & referuetur.

OLEVM fcorpionum Mefuæ fecundum ualet ad lapidem in renibus & uefica,frangit: & expellit eum. & proprie in renibus & femore: & fupra collum uefice inunctum: & iniectũ per uirgam,expellit enim eum. Cuius permixtio.

℞. Ariftolochiæ rotundæ. Gentianæ. Cyperi. Corticum radicis capparis.ana.℥.i. Conterantur omnia groffo modo: & funde fuper ea. Olei amygdalarum amararum kift.i.ideft.lib.i.s.& pone in fole per.xx.dies.ftringendo orificium uafis, deinde ꝓiice fuper ea Scorpiones numero.xv. Et iterum ftringe orificium uafis: & dimitte in fole per dies.xxx. deinde colentur & reponantur.

Iftud oleum q̃q̃ Mefue iubeat abfq; coctione illud facere, tamen ut ui[illegible]tarum eorum in oleo melius tranfeat, laudarẽ, ꝙ ante q̃ fo[illegible]ponerentur cum oleo,ad ignem tribus uel quatuor ebul[illegible]bus & plus bullirent,eo quia in eo fit de decoctione multa fuftinentia.

OLEVM cydoniorum Mefuæ ftomachum & mẽbra nutritionis confortat: & neruos: quibus accidit laxitas: & prohibet multitudinem fudoris.

℞. Carnium cydoniorum tritorum cum cortice fuo: quibus media accidit maturatio. Succi cydoniorum cum cortice incomplete maturatorum ana dra.vi. Olei ex oliuis immaturis. libr.iii.

Tria hæc ponantur in uafe uitreo & foli reponantur p dies. xv. uafe obturato,deinde coquantur in duplici uafe per horas iiii. deinde colentur cum pecia exprimendo,& colaturæ iterũ addantur cydonia,& fuccus eorum quantitate fuprafcripta. Et foli per tantum tempus dimittantur: deinde in duplici uafe ut fupra coquantur deinde exprimantur: & iterum et tertio cydonia et fuccus colaturæ addantur: et foli exponantur, et tempore dicto iterum dimittantur: poftea ultimate coquatur et coletur et feruetur.

Si oleum de oliuis immaturis haberi non poffet loco ipfius accipi poteft oleum completum: et ter uel quater lauari poteft in aqua: et ita aliqualiter uirtuti olei incompleti approximabit. Et modus lauandi oleum eft in unguento dialtheæ magiftralis et cætera.

OLEVM fpicæ feu nardi Mefuæ: et eft fecunda defcriptio,et eft oleum benedictum multorum iuuamentorum: et ꝓprie ad omnes ęgritudines frigiditatis: et uentofitatis: et proprie neruorũ ftomachi: et hepatis,et fplenis,renum, ueficæ et matricis,et confert dolori auris uentofo: et dolori capitis: et

emi-

emicraneæ secundum omnem modum administrationis eius: etiam facto ex eo caput purgio purgat: & colorem efficit bonũ & corporis odorem.

℞. Spicæ indæ.ʒ.iiii.	Foliorum lauri.
Sampsuchi.i.maioranæ.℥.ii.	Cyperi.
Xyloaloes.i.lignum aloes.	Squinanti.
Radicum enulæ.	Cordumeni.i.carui agrestæ.
Folii indi.	añ.ʒ.i.s.
Calami aromatici.añ.ʒ.i.s.	

Confrangantur omnia grosso modo: & fundantur super ea uini boni & aquæ ana tantum quod prædictæ res cooperiantur. Olei sisamini lib.vi. Decoquãtur in duplici uase per horas vi. lento igne: deinde sine colatura omnia in uase reponantur, & obturetur os uasis.

Oleum oliuarum est materia omnium oleorum: & denominationem olei habet, & intelligitur de oleo oliuarum: & non de alio oleo. Compositio huius olei est preciosissima: sed raro fit propter penuriam folii ueri: & propter auaritiam emptorum nolentium debitum precium soluere.

Oleum sisaminum non fit: quia grana sisami non reperiuntur apud nos, sed loco ipsius accipi potest oleũ amygdalarum dulcium uel illud ꝙ inferius describitur.

OLEVM spicæ magistrale, & hoc cõmuniter fit & ualet.

℞. Spicæ nardi.℥.ii.	Calami aromatici.
Spicæ celticæ.℥.i.	Croci ana.ʒ.s.
Stœchados.ʒ.iiii.	Succi saluiæ.
Maioranę.ʒ.iiii.	Vini optimi ana.℥.vi.
Nucis muscatæ.	Olei communis.lib.vi.
Cinnamomi.añ.ʒ.vi.	Aquæ fontis.℥.vi.
Masticis.ʒ.ii.	

Confrangantur omnia simul: & coquantur in duplici uase lento igne usque ad consumptionem uini & aquæ & succi, deinde reseruetur.

Omnia olea debent coqui in duplici uase & lento igne: eo quia oleum faciliter est resolubile, & magno calore inflammaretur, & uirtus deperderetur, immo doctores uolunt & tulerunt hanc decoctionem. modus autem tritus est. Sed si artificiale uas ad hoc non haberemus, possemus accipere urceum petræ uel stagni coopertum, & in eo oleũ & alia ponere: deinde dictum urceũ infundere in cacabo aquæ pleno, & sub eo ignẽ facere ex ebullitione aquæ, oleum ꝙ aquam non tangit decoquatur, & hic est modus optimus.

Dicitur oleum spicæ a spica in eo intrante, eo quia spica est basis in hoc oleo &c.

OLEVM uulpinum Mesuæ, & est medicamen nobile utilissimum ad arthriticam, & podagram, & dolorem renum, & dorsi. Cuius permixtio.

℞. Vulpem unam integram, cuius interiora sint euulsa, & pone in uase & funde super ipsam aquæ fontium, & aquæ marinæ. ana kist.i.idest lib.i.s.

Olei antiqui clari kist.ii.s.idest lib.iii.℥.ix. Et simul omnia decoquantur lento igne cum salis.℥.iii. Et coquantur usq; ad aquæ consumptionem, deinde permuta in alio uase, & proiice super ipsa, Anethi.

Alase.i.thymus.ana.lib.i. Et funde super ea aquæ dulcis decoctionis prædictarum herbarum.lib.ii. & decoque sicut prius usq; ad aquæ consumptionem, & carnis ab ossibus, & neruis separationẽ, deinde colentur omnia fortiter exprimendo & reseruetur. est enim mirabile.

Et quando preter oleum coquitur uulpes in aqua fontium & aqua salsa, & fit aquæ quantitas multa cum eisdem herbis, et administretur lauando in tina est efficax. Hoc quoq; non pretermittimus, ꝙ uulpes tandiu debet coqui, siue in faciendo oleum siue aquã ad abluendum, donec discocta sit, ut eius artus omnes laxentur & dissoluantur.

De aqua marina. Nam si illam habere non potes loco eius apponas aquam bene salitam, & cum hoc ꝙ bene salita sit item quantitatem salis in receptam descriptam appones.

Aqua marina ante quartum diem putrescit & fetet. Sed ad eã conseruandam per mensem ponatur seu misceatur cum ea parum aquæ uitis. Aqua enim uitis est bona conseruatrix, eo quia resistit contra omnem putrefactionem. Et ultra hoc conseruat encaustrum ne a magno frigore congeletur: ut sæpe ego expertus sum hoc incidenter.

Salis si simpliciter scribatur uel scriptum reperiatur sempee de usuali & communi intelligatur.

Kist enim idem est ꝙ lib.i.s.uel cotile duæ. Et cotila est.℥.ix. ut uolunt doctores &c.

OLEVM de hypericon Magistrale mirabile.

℞. Summitatum hypericon.℥.iii. Infundantur in uino odorifero per.iii.dies & noctes, deinde bulliat in duplici uase bene obturato uase: & fortis fiat expressio, postea.

℞. Tantundem hypericon bene contusi, & infundatur in suprascripto uino tribus diebus & noctibus: deinde addantur terbentine.℥.iii. Olei antiqui.℥.vi. Croci.℈.i. Et misceantur & coquantur in boccia in duplici uase uitreo usq; ad consumptionem uini: deinde reseruetur in uase uitreo, istud oleum non est multum in usu. Hypericon est satis nota, eo ꝙ a Dioscoride uocatur hypericon. Auicenna inquit hypericon nominatur arabice alcarib: & nominatur syriace uua dæmonis. Dioscorides facit de hypericon tria capitula, & distinguit ipsas species. unum facit sub nomine asquiron, aliud sub nomine corium ꝙ est rapa rustica. aliud de hypericon. sed Serap. in uno cap. de omnibus loquitur, sed illud hypericon, quo utimur habet folia parua, & in eis foramina minuta, & propterea uocatur perforata siue herba sancti Ioannis, siue fuga demonum, quæ inuenitur in partibus nostris.

OLEVM pro doloribus puerorum bonum & expertũ.

℞. Olei anethi, olei camomil.ana.℥.vi. olei rutæ, storacis liquidæ.ana.℥.iii. pulueris cymini.℥.ii. bulliant omnia una ebullitione, deinde coletur & usui reseruetur quando oportet.

OLEVM de amygdalis dulcibus Mesuæ. asperitatem lenit gutturis & pulmonis & partium omnium exteriorum, & omnes durities & siccitates membrorum & iuncturarum lenit. Et confert hecticis, & impinguat & augmentat sperma. Et mixtum confert dolori uuluæ & uesicæ, & modus faciendi dictũ oleum talis est.

℞. Amygdalarum quantitatem quam uolueris. Contere eas bene uel macina eas ad molam, & ipsis bene macinatis repone in patella sub qua sit ignis clarus & eas in dicta patella reuolue manibus quousq; dicta pasta sit bene calida, deinde dicta pasta inuoluatur in tela, postea in expressorio ponatur, & bene comprimatur, & stet sub eo aliqualiter, deinde iterum ad molã ponas ad remolendum, & postea in patella iterum ad bene calefaciendum ponantur, demum post calefactionẽ petiis inuoluatur, & iterũ exprimatur, & tunc habebis totũ oleum. Alios modos ponit Mesuæ, sed iste magis usitatus est.

Sunt qui subtilem corticem ab amygdala remouent anteꝗ oleum faciant, easq; mundant ab omni immunditia: & modus iste bonus est, & oleum magis perfectum. Sed inertia detenti, pauci sunt qui hoc faciant. modo igitur prescripto de oleo amygdalarum fiunt omnia olea quæ per expressionem fiunt, ut de nucleis persicorum, de chrysomillis, & oleum amygdalarum amararum.

OLEVM de amygdalis amaris Mesuæ est aperitiuum oppilatiuum, carminatiuum uentositatum, & resolutiuum, &, confer dolori aurium & surditati & sybilo, lenit asperitates & delet pannum faciei, & confert doloribus neruorum et duritiem eorum lenit: et modus compositionis eius est sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

OLEVM amygdalarum Magistrale pro bibendo sic fit.

℞. Amygdalarum excorticatarum lib.iii.uel lib.ii.si uis exiccentur bene ab aqua in bacilono sub quo sit ignis carbonum: deinde bene pistentur, post bonam contusionem ponantur in bacilono dicto, et bene calefiant manibus semper ducendo, deinde recolligantur in unam massam, et si teneri per se non possent parum aqua uiolarum aspergantur usquequo de eis fieri possit ad modum pastoni semper tamen manibus ducendo. Postea inclinato bacilono ad unam positionem sub quo remoueatur ignis massam dictam manibus comprimens, quemadmodum mulieres solent facere cum pãnos suos inlisciuãt: & post aliqualem fricationem cum sapone illos exprimunt, et hoc sæpe facias. Et sic extrahes pro omni lib.i.amygdalarũ.℥.iii. olei hoc ego sæpe feci, & fieri feci pro multis personis.

Olei amygdalarum simpliciter si scriptum reperiatur & absque determinatione, semper de oleo amygdalarum dulcium est intelligendum.

OLEVM de nucleis persicorum Mesuæ scilicet ex nucleis persicorum, oppilationes aperit, & confert dolori auris, & occidit uermes in eis, & linitur super umbilicum calidum, & necat uermes uulnerum, & confert dolori ani, & hæmorrhoidarum, & tumoribus eorum. Et modus faciendi dictũ oleum est sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

OLEVM laurinum Mesuæ confert dolori capitis, & hemicraniæ, frigidis & dolori neruorum & iuncturarum: & confert neruis læsis a frigiditate: & confert dolori stomachi, & dolori colico, & renum & dolori matricis, hepatis, & splenis, & dolori uiscerum. Et modus faciendi dictum oleum talis est.

℞. Granorum lauri maturorum quantum uolueris, & dum adhuc sunt recẽtia tere in pila & fac bullire cum aqua in caldario, Deinde exprime in zamari plano non habente concauum, & collige ex aqua quod supernatat oleum. Deinde iterum exprime grana contrita in zamari habente uacuum: & infunde aquam calidam & collige oleum: & repone & administra ubi oportet.

OLEVM laurinum Magistrale ualet ut supra: & modus faciendi talis est.

℞. Baccarum lauri quantitatem quam uolueris: mundentur a superiori cortice, & macinentur bene ad macinam oleariorum: deinde calefiat illa pasta in cacabo: semper manibus agitãdo sub quo sit ignis, deinde inuoluatur in pecia, & sub expressorio ponatur, & bene exprimatur, & iterato remacinetur: calefiat & exprimatur & habebis oleum.

Alio modo docet facere Mesuę hoc oleum bulliendo in aquam dictæ baccaræ & pinguedo supernatans, pro ipso oleo accipitur uide ab eo: sed modus superior melior est.

Ex multis seminibus & ex multis nucleis fructuũ olea fieri possunt, sed quia in usu non sunt sermonem non licet fieri. Olei nucum amygdalarum amararum, auellanæ, chrysomillæ, de persicis, de nuce inda, de cerasis, de granis citri, de phisticis & pineis, de lino, de semine papaueris, de semine lactucæ, de semine cucurbitæ: de semine fœnugræci fieri possunt & fiunt per expressionem, modo quo fiunt olea amygdalarum dulcium uel amararum.

OLEVM irinum Mesuæ est abstersiuum, resolutiuum, & maturatiuum, & sedatiuum dolorum frigidorum: & subtiliatiuum & maturatiuum materierum quæ sunt in pectore & pulmone, & confert doloribus hepatis & splenis, & calefacit ea: Et confert doloribus iuncturarum, & lenit durities earum, & apostemata dura, & scrofulas. Et confert dolori & frigiditati matricis iuuamentum manifestum. Et cõfert spasmo. Et distillatur in aurem, & confert dolori ipsius & fœtori narium.

℞. Radicum ireos. ℥. ii. Florum eius. ℥. iiii. Aquæ decoctionis radicum eius lib. i. Oleum sisaminum, aut de oliuis maturis. lib. ii. Bulliant in duplici uase usq; ad aquæ consumptionem, deinde cola & permuta radices & flores, & aquam decoctionis, & iterum hoc bis fiat sicut diximus de oleo rosato deinde cola & reserua.

Oleum istud est illud quod intrat in unguento arthanitę Mesuæ &c.

OLEVM de granis sisami Mesuæ impinguat, & addit in spermate, & lenit durities, & asperitates, & clarificat uocem, & lenit guttur, & est materia aliorum oleorum multorum. Et modus compositionis eius est sicut olei de amygdalis, preter q̃ oportet ut grana sisami prius excorticentur, & modus operationis eius est. Mundetur sisamus ab omnibus immunditiis, deinde roretur super ipsum aqua cum sale pauco, & cõfricetur manibus, iterumq; roretur donec madefiat, postea expandatur ut exiccetur, deinde assetur assatione modica, & ponatur in sacculo panni asperi, & fricetur multum donec excorticetur, deinde mundetur a corticibus, & molatur cum molis, & fiat alrachine, & de cetero trahatur oleum sicut de amygdalis, & quandoque trahitur oleum preterq̃ excorientur. Et eius operatio est ut assetur primo sisamus, deide molatur, & fiat alrachine: & trahatur oleum sicut diximus.

OLEVM sisaminum Magistrale, quod fit quando haberi non potest oleum de granis sisami. Cuius permixtio.

℞. Musci. ʒ. i.	Spicæ.
Ligni aloes. ʒ. s.	Cardamomi. s. maioris
Nucis muscatæ.	& minoris:
Garyophyllorum.	Galliæ muscatæ.
Macis. ãn. ℈. i.	Cubebe. ãn. ℈. i.
Calami aromatici. ℈. i.	Olei communis. lib. i.

Bulliant in duplici uase & reponantur.

Istud oleum ingreditur in multis medicinis, & quia ad nos non defertur, q̃q̃ multi & false dicant quod uerus apportatur, hãc compositionem loco ipsius solent medici dispensare, quæ in uirtute est ipsius. Et si hanc non uis facere & aliud habere non potes, ipsorum loco accipias oleum amygdalarum dulciũ, qui in uirtute est illius, ut omnis medicorum tenet scola. sed recẽs esse debet non rancidum.

OLEVM de chrysomillis Mesuæ sedat dolorem ani, & hæmorrhoidarum, & resoluit tumores in eis, & tumores nariũ, & impedimenta linguæ, & dolores auris, & modus est sicut diximus in cap. de oleo de amygdalis dulcibus.

OLEVM de tartaro magistrale. ualet ad maculas faciei purgandum.

℞. Tartari quantitatem quam uolueris, ponatur super prunas, & tantum permittatur, quod totus inflammetur & rubeat, postea ponatur in sacculo lineo, & pone dictum sacculum in loco humido sicut in penu: & sub sacculo ponatur uel ampulla uel cyatum, quod enim exiet ab eo oleum tartari ab omnibus solet appellari.

Hoc oleum potest fieri tam de tartaro albo, scilicet uini albi q̃ uini rubei.

Et sunt qui alio modo faciunt, scilicet puluerizando tartarum subtiliter, deinde in sacculo telæ reponunt, & ipsum sacculum, & tartarum irrorant aceto, deinde sub prunis ponunt, & relinquunt usquequo nigrescat, deinde extrahunt illum a sacculo iterum, & puluerizant, & aceto aspergunt, & sub prunis ponũt, & post ipsius nigredinem sacculum accipiunt & in penu ponunt, & liquor exit.

Quinque modis habetur diuersitas oleorum. Quædam enim olea fiunt per expressionem ut oliuarum & amygdalarũ. Quædam per impressionem ut oleum camomillæ & de absinthio. Quædam per resolutionem ut oleum ouorum, & frumenti. Quædam per sublimationem ut oleum philosophorum, uel de lateribus. Quædam uero per emanationem ut oleum balsami.

Et iterum oleorum triplex est diuersitas. Quædã enim sunt frigida, ut rosatum, uiolatum. Quædam temperata, ut amygdalarum dulciũ recens, eo quia elapso mense rancescit, & sic sua temperies deperditur & calidum fit, ideo dixi recens. Et quædam calida ut rutaceum, costinum, & uulpinum. Olea frigida quanto recentiora tanto meliora, & cum transeunt tres mẽses uirtus ipsorum perditur & calida fiunt. Temperata uero usq; ad sex menses sunt in sua bonitate. Calida uero seu calefaciẽtia quanto antiquiora, tanto meliora &c.

OLEVM saluiæ magistrale. Cuius permixtio hæc est.

℞. Foliorum saluiæ. Succi eius. ãn. ℥. iiii. olei oliuarum lib. iii. Et facias prout in oleo rutæ, menthæ, & absinthii tibi ostẽsum est, de decoctione, expositione ad solem, & trina permutatione succi & herbæ.

Modo hoc potes facere ex omnibus herbis oleum, & illud oleum habebit uirtutem illius herbæ. Sed fieri debent olea ex herbis in mense Maii, ut in pluribus, eo quia tunc maiori uirtute uigent.

OLEVM de euphorbio Mesuæ. & est medicina solennis ad ægritudines neruorum frigidas, & dolori eorum, & dolori iuncturarum. & dolori hepatis, & splenis. Et fit caputpurgium ex eo ad sodam, hemicraniam, et lythargiam, quod ita fit.

℞. Euphorbii. ℥. s. Olei de keiri. ℥. v. Vini odoriferi tantundẽ. decoq; usq; ad uini consumptionem et utere.

Alius modus est faciendi dictum oleum.

℞. Staphisagriæ. Condisi. ana. ʒ. iiii. Pyrethri. ʒ. vi. Calamenti montani sicci. ʒ. xii. Costi. ʒ. x. Castorei. ʒ. v. Tere et decoq; in uase uitreo cum uini odoriferi. lib. iii. s.

Postq̃ infusæ fuerint in eo diebus duobus usq; ad medium uini.

uini. Deinde manibus fricatione uehementi cola: & funde super ipsum de olei keiri: aut olei sisamini.lib.i.s. Et decoq; usque ad consumptionem uini. Deinde proiice super ipsum Euphorbii recentis & albi drach. iiii. triti contritione ultima: & coquatur cum eo.

De condisi est species ellebori albi.

OLEVM de semine lini Mesuæ confert ad spasmum & lenit duritiem neruorum, & iuncturarum, & est medicina magna ægritudinibus ani sicut sunt apostemata, & hęmorrhoidę, & rhagadir, & dolori pulsatiuo. Et modus operationis eius est sicut olei sisamini præterquam non oportet ut excorientur semina lini.

OLEVM de cucurbita Mesuæ ualet ad inflammationes, sedat ubicunque sint, & lenit asperitates etiam pectoris & pulmonis, & sedat apostemata calida & pleuresim. Cuius permixtio.

℞. Succi rasuræ tenerrimæ cucurbitæ. Florum eius. ana.℥.iiii.

Olei oliuarum incompletarum.lib.iii. Tria hæc reponantur in uase uitreo, & facias prout ostendi tibi in oleo menthæ, absinthii, tam de decoctione quam expositione ad solem, permutatione succi, & rasuræ.

Olea omnia frigida perfectiora fiunt cum oleo incompleto quam cum completo, si autem cum cõpleto fiunt lauari debent cum aqua fontis bis, uel ter, calida uero olea fieri debent cum oleo completo absq; lotione.

Potest etiam fieri oleum ex semine cucurbitæ per expressionem, quemadmodum fiunt alia olea ex seminibus, & erit superiori temperatior, & naturæ magis conformis.

OLEVM de floribus papaueris Mesuę sedat dolores calidos, & facit somnum. Cuius permixtio.

℞. Flores folia & capita papaueris uiridia contusa.℥.iiii. Olei oliuarum incompletarum.lib.i.

Reponantur duo hæc in uase uitreo; & obturetur os uasis, & soli exponantur per dies.viii. deinde bulliant in duplici uase per horas tres, postea coletur manibus fortiter exprimendo, & hoc fiat bis semper noua folia, capita, & flores innouãdo, stando; ad solem. & bulliendo ad ignem ut supra. Tertiæ uero colaturæ adde suprascriptam quantitatem foliorum flor. &c. contusis ut supra. Et his addas aquæ infusionis papaueris.lib.i. Et stringe orificium uasis, & expone soli per dies.xl. deinde cola manibus exprimendo: & iterum in dicto uase reponantur & soli exponantur: & ibi permittantur usque ad consumptionem aquæ.

Istud oleum fieri etiam potest ex solo semine per expressionem, ut fit oleum amygdalarum & seminum.

Infusio papaueris fit ut infusio uiolarum: excepto q in illo solum flores accipimus: in isto uero flores folia, & capita: omnium. ℥.iiii. & confrangantur in reliquis fit ut illa &c.

OLEVM de iunipero Mesuæ confert infectionibus cutis: & malo mortuo tibiarum: & serpigini: & cancro: & uulneribus malis. Et modus faciendi talis est.

℞. Lignorum eius quantitatem sufficientem: & scinde in frusta: & imple ex eis dolium magnum uitreatum interius: cuius orificium sit arctum, & fac foueã in terra, & præpara parietes eius cum terra figuli. Deinde pone ollam uitreatã ex directo in fundo foueæ habentem orificium amplum: & cooperiatur lamina ferrea subtili perforata foraminibus multis sicut cribratorium tritici: ita q lamina undiq; ollæ orificium cooperiat. Deinde super lamina præparatur orificiũ dolii ex inuerso: & præparetur cũ terra figuli, ut nihil ex utrisq; orificiis respiret. Post illud accende ignem super totũm corpus dolii, & dimitte ardere sic per horas.ii. manabit enim ex arte hac oleum quod recõde & administra ubi oportet.

PVLVIS cordialis dulcis Magistralis. Iuuamentum magnum ad ægritudines cerebri, cordis, stomachi & hepatis: & lætificat cor: & nos fuimus experti: & ualet ad tremorem cordis: & syncopim: & quãdo quis tristatur & nescit radicem: & facit oris odorem bonum. Cuius permixtio.

℞. Fragmentorum cordialiũ communium scilicet.	Smeraldorum,
Zaphirorum,	Rubinorum. aã.℥.ii.
	Rasuræ cornu cer.
Seminis acetosæ. aã.℥.ii.	Terræ sigillatæ. ℥.i.
Margaritarum. ℥.i.	Zucchari albi & fini. ℥.xxiiii.
Et sunt aliqui qui ponunt Granatarum,	Foliorum auri & argenti. ana. numero. xl.
Hyacintorum. aã.℥.ii.	
Corallorum rubeorum.	Conterantur omnia per se subtilissime & reseruentur.
Corallorum alborum.	
Rasuræ eboris. aã.℥.iii.	

In hac compositione zuccharum apponitur duplici causa. Primo ut sit magis gustui delectabilis. Secundo ut citius a natura attrahatur.

Præscripta autem quomodo cor confortent uel ratione nutrimẽti uel qualitate uel occulta proprietate: in questione mea de remouentibus uenenositatem & malitiam narcoticorum a membris principalibus subtiliter excussi: quantum uero ad locum istum pertineat, dico quod agunt, & ratione qualitatis, & ratione proprietatis occultæ: & hoc magis.

PVLVIS contra uermes magistralis amarus est.

℞. Cornu cerui usti.	Seminis portulacæ. aã.ʒ.iiii.
Granellæ præparatæ.i. herbæ ianuæ.	Ossis de corde cerui. ʒ. iiii.
Diptami.	Zaphirorum,
Myrrhæ.	Smeraldorum,
Tormentillæ,	Rubinorum,
Seminis caulium,	Granatarum.
Seminis acetosæ,	Hyacintorum. aã.ʒ.i.
Seminis coriandrorum præparatorum.	Rheubarbari electi. ʒ.i.s.
	Seminis leuistici. ʒ.x.
	Foliorum auri numero. xl.

Granella, hoc modo præparatur: mundetur ab omni immunditia: & super eam proiiciatur acetum quo cooperiatur: & omni die acetum permutetur: & hoc fiat per dies nouem: deinde extrahatur ab aceto, & super assidem dilatetur, & permittatur in umbra exiccari.

PVLVIS pro bocio Montagnanę exiccans multum.

℞. Anellanarum,	Nucis muscatæ,
Spongiæ combustæ,	Gallarum,
Ballæ marinæ combustæ.	Aristolochiæ longæ,
Chartæ combustæ,	Cinnamomi,
Ossis sepiæ,	Ellebori albi,
Seminis plantaginis, ana.ʒ.iiii.	Ellebori nigri, aã.drach.ii.
Trium piperum.	Limaturæ acus præparatæ,
Zinziberis,	Cineris corticum ouorum. ana.ʒ.s.
Salis gemmæ,	
Lapidis pumicis. ana. drach. ii.	

Conteratur subtilissime, & detur omni die.ʒ.i. cum aqua saluiæ per duas horas ante cibos, optimum effectum.

Spongia hoc modo comburitur. primo bene lauetur & purgetur a lapidibus interioribus: deinde in furno tẽperato exiccetur, deinde comburatur. Et cognoscitur eius combustio quãdo omnis eius pars puluerizari potest: & hoc modo comburitur etiam charta. causa quare duo hæc cõburuntur est, ut sint magis corrosiua & penetratiua.

Modus incinerandi cortices ouorum positus est supra in electuario de cineribus.

Limatura uero acus præparatur eo modo quo scoria ferri ut in electuario de scoria ferri ostenditur.

PVLVIS Ducis: siue puluis pro stomacho magistralis, ualet ad confortandum stomachum, & ad calefaciendum.

℞. Cinnamomi subtilis & electi. ʒ.ii.	Cardamomi.s. maioris & minoris.
Zingiberis,	Cubebæ,
Galangæ. aã.℈.i.	Piperis longi, ana.℈.i.
Garyophyllorum,	
Nucis muscatæ. aã.℈.i.	Zucchari albi. ℥.vi.

Misce & fiat puluis pistando prius species: deinde zuccharum.

Ad faciendum compositionem hanc bonam pro omni drachi. specierum apponi debet. ℥.i. zucchari si perfecta & bona esse debet.

PVLVIS senæ Montagnanæ in suo antidotario.

℞. Folliculorum ſenæ. ℥.i.s.	Cinnamomi,
Zingiberis.	Tartari. añ.ʒ.i.s.
Macis. añ.ʒ.iii.	

Terantur omnia ſatis groſſo modo.& doſis eius eſt.ʒ.i.

Folliculi ponendi ſunt in hac compoſitione: quia ſunt meliores totius plantæ magiſq; ſolutiui. in foliis uero uirtus eſt debilis ualde &c.

PVLVIS ſenæ magis ſolutiuus magiſtralis.

℞. Folliculorum ſenæ. ℥.ix.	Cinnamomi. ʒ.i.s.
Tartari.℥.iiii.	Salis indi. ʒ.iiii.
Macis. ʒ.iii.	Diagrydii. ʒ.s.

Terantur oia ſatis groſſo modo& fiat puluis.&doſ.eſt.ʒ.s.

Tartarum quod apponi debet in hac compoſitione eſt tartarum uini albi: eo quia magis ſolutiuum eſt & penetratiuum quam tartarum uini nigri.

PVLVIS pro epithemate cordiali magiſtralis: & ego eum fieri facio.

℞. Florum bugloſſæ.	Seminis acetoſæ.
Florum boraginis.	Ligni aloes.
Florum meliſſæ. añ.M.s.	Garyophyllorum.añ.ʒ.i.s.
Sandalorum omnium.	Croci. ℈.s.
Roſarum rubearũ. añ.ʒ.ii.	Margaritarum. ʒ.s.
Doronici.	Muſci. gra.iii.
Been albi & rubei.	Camphoræ. gra.vi.
Karabæ.	Fragmentorum precioſorum omnium.ʒ.i.
Oſſis de corde cerui. añ. ℈.iiii.	Coralli utriuſq;.
Corticum citri. ʒ.i.s.	Spodii. añ.ʒ.s.

Conterantur oia per ſe: deinde miſceãtur & uſui reſeruetur.

Flores omnes in umbra exiccari debent. Nam ſi in ſole exiccentur pars ipſorum deperderetur. ſol enim reſoluit partes ſubtiles & uaporoſas.

Apparet quibuſdam extraneum ꝙ in hac compoſitione frigida: & quæ ad infrigidandum facta eſt crocus apponatur: ſed hoc factum eſt ut dirigat uirtutem aliarum medicinarũ ad cor, & ſic inſtruit Auic. fen. quarta primi. capitulo ſecundo.

PVLVIS pro ſacculo cordis magiſtralis ſic fit.

℞. Florum boraginis. ℥.s.	Boli armeni. ana.ʒ.i.
Florum bugloſſæ.	Corallorum rubeorum.
Oſſis de corde cerui. ʒ.i.	Seminis acetoſæ.
Florum meliſſæ. añ.℥.s.	Corticum citri. añ. ʒ.s.
Roſarum rubearum. ʒ.ii.	Ligni aloes.
Florum camæmillæ.	Spodii. ana.℈.ii.
Florum anthos.i.florum roſmarini. ana.℥.i.s.	Croci.
	Setæ crudæ. ana.gra.x.
Sandalorum omnium.	Camphoræ. ℈.s.
Been albi & rubei,	

Miſce & omnia groſſo modo pulverizentur & uſui reſeruentur.

Duæ præſcriptę cõpoſitiones ſpecierum ſunt terendæ groſſo modo: & per cribrum medicinarum tranſeundæ, ut cõmodius poſſint in ſacculis ſtare: ac ut uirtus ipſarum longiori tempore duret. & ſic finis imponitur.

De pulueribus fuit opinio quorundam ꝙ uirtus earum duraret uſq; ad ſex mẽſes. Sed huic opinioni ego non adhæreo: eo quia in ſpatio ſex menſium uirtutes puluerum reſoluuntur & efficiuntur debiles. Igitur dicas ꝙ per duos menſes conſeruantur in bonitate ſua: & non plus.

PVLVIS pro ſacculo capitis magiſtralis.

Reci. Florum camæmillæ. M.s.	
Stœchados.	Cubebarum.
Maioranæ. ana. M.s.	Nucis muſcatæ,
Macis,	Corticum citri,
Maſticis. ana.ʒ.i.	Roſarum. ana.ʒ.i.
Corallorũ rubeorum. ℈.i.	Salis uſti. ℈.iiii.

Conterantur hæc & in pecia ponantur; & capiti approximentur.

Quantitas ſupraſcriptarum & infraſcriptarũ ſpecierum in ſacculis apponenda eſt.℥.i.pro ſingulo uel ℥.i.s. ad plus. Forma ſacculi capitis debet eſſe quadrata ad latitudinẽ palmę manus. Sacculus uero pro corde debet habere formam cordis &c.

PVLVIS reſtrictiuus magiſtralis.

℞. Boli armeni. lib.i.	Thuris. ℥.i.
Myrtyllorum. ℥.vi.	Roſarum rubearum.
Sanguinis draconis. ℥.iii.	Balauſtiarum. ana.℥.ii.
Maſticis. ℥.i.	

Conterantur ſubtiliter & uſui reſeruentur.

Omnes ſpecies puluerum in hac ſumma ſupra deſcripta ſubtiliter ſunt conterendæ: & per ſpiſſum ſedacium ſunt tranſeundæ. &c.

PVLVIS pro mingentibus in lecto Montagnanæ efficax multum.

℞. Stomachorum gallinarũ præparatorum. ʒ.iiii.	Agrimoniæ. ℥.i.
	Cineris ericii combuſti. ʒ.iii.

Conterantur omnia & detur patienti. ʒ.i. cum pauco uino uel brodii quando uadit dormitum.

Stomachi gallinarum hoc modo præparãtur. Accipe aquã capitelli calidam in liſciuii quantitatem conuenientem, & infundas ſtomachos gallinarum uel caponorum per horam: poſtea ablue duabus uel tribus uicibus: deinde abiecto liſciuio infunde in uino uermiglio: te ſicut feciſti de liſciuio, ſimiliter fac ablutionem in uino. Et etiam in aqua de nouo infunde aquam ut ſupra. Et poſtea in uino mutando ut dealbentur: portentur in furno a quo nouiter panis fuerit extractus & permittantur exiccari & reſeruentur uſui &c.

Ericius cõburitur eo modo quo lepus cõburitur: & modus combuſtionis poſitus eſt in electuario de cineribus.

PVLVIS pro bombardis & ſchiopettis.

℞. Salis nitri. ℥.iiii.	Carbones ſalicis. ℥.i.
Sulphuris. ℥.ii.	

Piſtentur omnia ſubtiliter: & fiat puluis.

PVLVIS pro impiendo dactylos pro mulieribus grauidis pro comedendo.

℞. Maſticis electi.	Myrtillorum,
Thuris albi. ana.℈.i.s.	Boli armeni,
Sanguinis draconis fini.℈.s.	Granæ electæ. ana.℈.s.

Piſtentur omnia & ponantur.ʒ.i. ſupraſcriptarum ſpecierũ pro ſingulo dactylo abiecto oſſe in interiori: & inuoluatur in papyro, & limphetur cum uino uermiglio: & ponatur ad calefaciendum ſubtus bernices calidas: & detur mulieribus dubitantibus diſperdere & bonum eſt.

PASTONVM pro philomenis ſic fit.

℞. Farinæ cicerum fractorum groſſo modo.lib.i. Amygdalarum mundatarum.℥.vi. & ſimul bene incorporentur & piſtentur: deinde accipe butyri recentis.℥.iii. & pone in captia & liquefac: & poſtea adde croci.℈.iii. & miſce omnia ſimul in captia & pone ſuper ignem ſemper agitando cum ſpatula & nõ detrahas ab igne donec erit ſiccum parum: & poſtea pone ad cribellum ut totum tranſeat: & ſi non uult tranſire iterum reſiduum pone ad ignem ad exiccandum donec exeat totum de cribro & ſerua.

PILVLÆ alephanginæ Meſuæ: & interpretãtur pilulæ de aromatibus ex inuẽtione noſtra: ualent ad dolorem ſtomachi propter phlegma ipſum: & ſunt uehementis iuuamenti in mundificando ſtomachum, & cerebrum, & humores groſſos, & inſtrumenta ſenſuum: ſtomachum uero confortant & digeſtionem procurant.

℞. Cinnamomi electi,	Nucis muſcatæ,
Cubebæ,	Cardamomi maioris & minoris,
Ligni aloes,	
Calami aromatici,	Garyophyllorum.
Macis. añ.ʒ.viii.	Aſſari. añ.ʒ.viii.
Maſticis,	Carpobalſami. ʒ.viii.
Squinanti,	Abſinthii ſicci,
Spicæ. añ.ʒ.viii.	Roſarum rubearum. añ.ʒ.v.

Terantur hæc omnia contritione groſſa, & infundantur ſuper ea aquæ lib.xii. & coquantur uſq; ad conſumptionem duarum partiũ: deinde fricentur manibus, & colentur, exprimẽdo aquoſitatẽ eius: poſtea accipe aloes ſuccotrini lib.i. & lauetur in ſcutella lapidea uitreata lauationibus pluribus cũ aqua pluuiali: poſtea remota aqua proiiciantur ſuper eum de prædicta decoctione lib.ii. & ponatur in ſole & permittatur deſiccari omni die cum ſpatula agitando: deinde poſt ipſius exiccationẽ conterantur ſubtiliter & pulverizentur & ſuperponantur.

Myrrhæ

Myrrhæ Masticis. ana ʒ.v. Croci ʒ.iii. Et ea permisce cum aloe loto: & post residuum decoctionis adde & soli expone omni die cōmiscendo cum spatula: & tantū permittatur stare ꝙ exiccentur & serua. dosis est. ʒ.i. usq; ad aur.i.

Istæ pilulæ non possunt confici nisi semel in anno, scilicet pilulæ alephanginæ in æstate. s. in mense Iunii uel mense Iulii: & sic tantum ista species pilularum per annum cōseruatur in sua uirtute & non plus.

Magna diuersitas reperitur in Mesue de dosi rosarum & absinthii. quidam ponit. an. ʒ.v. quidam uero ʒ.v. & ista litera uerior & melior est. nam rosę ponuntur ut expellant malitiam caliditatis aloes a stomacho & capite. absinthium uero ut aggreget sua stipticitate partes laxatas ab aloe. quare. ʒ.v. est dosis quæ in dicta recepta apponi debet.

Aloes lauatur cum aqua pluuiali propter hāc causam, quia illa subtilior est quam communis: ideoq; magis penetrat per omnes partes aloes quam posset efficiunnis facere propter grossitiem suæ substantiæ, quare cum illa lauetur.

Aloes lauatur hoc modo. Accipe de aloe succotrino mundo, ꝙ cito frangatur, & boni sit odoris quantitatem quam uolueris, bene teratur, & cribelletur: deinde proiiciatur in scutella lapidea uitreata & coreitur aloes ea aqua pluuiali donec imbibatur ab ea per totum: deinde soli exponatur, & exiccari permittatur ab illa aqua. Et cum desiccatum fuerit iterum teratur & secundo iterum imbibatur ex aqua pluuiali, & dimitte siccari sicut prius & iterato hoc facias, & tertio, usquequo aqua omnes partes eius penetrauerit, & hoc modo aloes erit lotus, nec alio modo lauari debet.

PILVLÆ masticinæ Petri de Ebano super additionibus factis Mesuæ. cap. de medicinis appetitus corrupti. in fine capituli, preseruantes stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittunt humores putrefieri in eo: immo abstergunt, & mundificant rugas, & parietes, & qui assiduat uti uni earum diebus singulis permanebit illęsus a doloribus stomachi, nec a doloribus capitis uexabitur unquam, & nihil est oculis mihi ecce de salubrius istis, & qui tristantur subueniunt, & est medicina matricis uiscosæ, & uiscerum interiorum.

℞. Masticis. ʒ.iiii.	Agarici albi. ʒ.iii.
Aloes electi. ʒ.x.	

Misce & fiant pilulę cum succo altilię. i. succo artemisiæ, & potest etiam reformari cum syrupo de stœchados. dosis est pilulę. ii. uel. iii. quando uadit dormitū, & potest recipi secundum mentem uoluntatum usque ad. ʒ.ss. aut. ʒ.i. uel. ii.

De altilia, aut altimilia, ꝙ idem est, o quanta differenita reperitur in hac maxime ab ignorantibus aromatariis. Quidam dicunt, ꝙ altilie est uinum, uel sapa, uel rob. falsum est, si Conciliator diceret conficiantur cum tile esset uinum coctum, sed ait cū succo altiliæ. i. artemisiæ. nam istud uocabulum ego mei audiui in Hispania, & dicunt altimilia. i. artemisia. Auicen. in quinto canon. in tyriaca Esdræ inquit. succi altiliæ, & est albelengesis, & dicitur abrotanum syluestre. ergo est artemisia. nam albelengesis apud Galenum in sexto simplicium est artemisia. Præterea Conciliator seú Petrus de Ebano dicit, ꝙ compositio harum pilularum est medicina matricis uitiosæ, & uiscerum interiorum prout supra scripsi. ergo artemisia ad idem mirabiliter ualet, & sic est, ꝙ altilia est mater herbarum, siue artemisia. Et loco eius potest poni syrupus de stœcados, ut supra dictum est.

PILVLÆ aureæ Nicolai ab excellentia auri, sicut enim aurum inter alia metalla præciosissimū habetur, sic pilulæ istæ inter alias meliores approbantur, purgāt caput: acuunt uisum & aurium auditum, & cōferunt uentositati stomachi, & intestinorum, & cōferunt colicę, & purgant sine molestia, & sunt in usu.

℞. Aloes electi.	Seminis fœniculi. ʒ.i.s.
Diagrydii. an. ʒ.v.	Croci,
Rosarum rubearum.	Coloquintidæ interioris.
Seminis apii. an. ʒ.i.s.	Masticis. an. ʒ.i.
Seminis anisi. an. ʒ.i.s.	

Puluerizentur non multum subtiliter, & formentur pilulæ cum aqua infusionis dragachanthi.

De colloquintida inter doctores est discordia: multi ponūt quando reperiunt interioris coloquintidæ, & semina, & pulpā ut uult Circa instans, & male faciunt, alii uero ponunt pulpam sine semine, ut alii omnes scribūt doctores, & isti melius faciūt, & sic communiter ab omnibus ponitur, ut Seruitor de modo præparandi ponit, & sic Mesue in descriptione trochiscorum alandal iubet illam a granis mundari.

PILVLÆ de quatuor rebus secundū Franciscum de Pedemontium in capitulo de dolore intestinorum, & medicinis eius, & sunt expertissimæ.

℞. Colloquintidæ, loco eius trochiscorum alandal.	Seapini. ana. ʒ.ii.
	Salis gemmæ,
	Diagrydii. ana. ʒ.ii.

Terantur & conficiantur cum succo porri, istæ pilulæ non sunt in usu apud nos, dicuntur autem de quatuor rebus a quatuor simplicibus quæ in ipsis ingrediuntur sine liquore.

PILVLÆ turbithatæ, & dicuntur aureę Mes. & sunt prime, choleram, & phlegma sine molestia purgant, stomachum, & hepar confortant, & digestionem procurant.

℞. Turbith albi, & boni, ʒ.xvi.	Masticis. ʒ.vii.
	Rosarum. ʒ.vii.
Aloes. ʒ.xii.	Croci. ʒ.iii.

Puluerizentur, & conficiantur cum succo absinthii.

In istis pilulis non ponitur zingiber, & hoc est ut debiliores sint, & a longe non trahant quod secus facerent si in eis poneretur: zingiber enim permixtum cum turbit fortificat ipsius solutionem, & facit, ꝙ a longinquo attrahat.

PILVLÆ aggregatiuæ ex inuentione nostra Mesuæ, quæ sunt in usu contingentes aggregationem e apertorum iuuamentorum ad febres antiquas, & ad febres diuersitatis, & ad ægritudines capitis, stomachi, & hæpatis, & educunt putrefactiones utriusq; choleræ & phlegma: & mundificant instrumēta sensuum, & sunt mundificatiuum bonum.

℞. Myrobalanorum citrin.	Polipodii. ʒ.ii.
Rauedsent. ana. ʒ.iiii.	Turbith,
Succi eupatorii,	Aloes. ana. ʒ.vi.
Succi absinthii. ana. ʒ.ii.	Masticis,
Diagrydii.	Rosarum rubearum,
Myrobalanorum kebulorum.	Salis gemmæ,
Myrobalanorum indorum.	Epithymi,
Agarici albi,	Anisi,
Coloquin. interioris. ana. ʒ.ii.	Zingiberis. ana. ʒ.i.

Misce & reformentur cum electuario rosato Mesue: omnibus prius puluerizatis. dosis est ʒ.i. usq; ad. ʒ.i.s.

Nota ꝙ succi intrantes in istis, & aliis pilulis seu confectionibus hoc modo fiunt. Accipiatur absinthium, & bene conteratur: deinde in pecia rara inuoluatur, & postea cum torculari exprimatur, & absq; alia colatura in uesica ponatur, & soli ad exiccandum permittatur. si enim a parte grossa colaretur, in uesica nihil remaneret, eo quia pars aquæ a sole consumeretur, & ut de absinthio dico: ita & de aliis omnibus herbis intelligatur, & per annum conseruatur.

Nota ꝙ istæ pilulæ, & pilulæ de hermodactylis minores, & de hermodactylis ex inuentione nostra Mesuę reformentur cum electuario rosato Mesuæ, & non cum electuario de succo rosarum sicut faciunt quidam ignari aromatarii, qui reformant cum suprascripto electuario de succo rosarum, & hoc propter auaritiam.

Nota insuper, ꝙ si simpliciter scriptum reperies pilularum aggregatiuarum, de istis suprascriptis est intelligendum, & non de aliis.

PILVLÆ de fumoterræ. Auic. lib. 4. Fen. 7. capitulo de scabiei cura. purgant materias adustas, & conferunt scabiei. Cuius permiatio.

Recip. Myrobalanorum citrinorum.
Myrobalanorum indorum. ana. ʒ.v.
Scamonea. ʒ.v.
Aloes succotri. drach. vii.

Puluerizentur omnia non multum subtiliter. Et confice cū succo fumiterræ depurato, aut cū aqua fumiterræ irrorando ea, & dimittatur ad solē donec exiccetur, & imbibatur uice altera & dimittatur donec exiccetur, & fiat illud tribus uicibus, & in omni uice fiat sicut sorbitio: deinde dimittatur donec inspissetur, & cum factum fuerit fiant inde pilulæ.

Hic intelligendū est, & in omnibus aliis locis in quibus scri

buntur myrobalani, ꝙ solum corticeꝫ amotis ossibus accipi debent myrobalani.

Modus faciendi suprascriptas pilulas uidetur obscurus, sed hoc modo fieri debent. Terantur præscripta in eis: deinde irrorentur succo fumiterræ cocto, & depurato, aut aqua fumiterræ, intantum, ꝙ omnes partes ipsarum penetrent: deinde in sole ad exiccandum ponantur, & ante perfectam exiccationem, sed post aliqualem suctionem iterum aquæ fumiterræ irrorentur, & soli exponantur, & hoc ter fiat, ultimo in sole exponantur, & tantum permittantur, donec pilularum formam accipere possint: deinde remoueantur, & conseruentur.

PILVLÆ de mezereon Mesuæ, & sunt medicina mirabilis ad hidropisim, & educunt aquam citrinam, & sunt expertæ. Cuius permixtio.

℞. Foliorum mezereon præparatorum. ʒ.v.
Myrobalanorum citrinorum ʒ.iiii.
Myrobalanorum kebulorum. ʒ.iii.

Misce & puluerizentur omnia non multum subtiliter, & cōfice cum aqua endiuiæ in qua dissoluti sint tamarindi, & tereniabin. an̄.ʒ.i. & fiant dosis est.ʒ.i.s. Mezereon præparatur hoc modo. Infundatur in fortissimo aceto, & per diem dimittatur & exiccari pmittatur: deinde conteratur, & administretur, hoc enim modo pręparatur, ut serositas, & inflammatio quæ in eo est amoueatur, parum enim sustinēt de decoctione, & laboriosa contritio uirtutem eius destruit, & resoluit.

PILVLÆ de hiera simplici Gal. 2. terapeuticæ. cap. 12. ualet ad uniuersas passiones capitis: aurium & oculorum, stomachum, & splen purgant.

℞. Specierū hieræ simplicis Galeni. ʒ.iiii. Et conficiantur cum melle rosato & fiant. Nec aliud est addendum, nec diminuendum, & hoc modo Galenus describit loco allegato.

Necessitas cōpositionis Pilularum fuit: quia medici uolentes dare substantiam medicinę in forma in qua diu moretur in stomacho oportuit eas aptare in forma pilularum, cum solidum magis in stomacho stet, quam quæq; alia forma.

PILVLÆ de hiera cōposita, siue de hiera cū agarico magistrales, ualent ad dolorē capitis: pectus mundificāt & humores grossos, & putridos, & conferunt astmati, & tussi antiquæ.

℞. Specierum hieræ simplicis Galeni.
Agarici trochiscati, ana.ʒ.iiii.
Aloes boni puluerizati. ʒ.viii.

Misce. & cum melle rosato fiant pilulæ.

In hoc libello notandū est, ꝙ in aliquibus descriptionibus; & cōpositionibus reperitur terantur, & in aliquibus conterantur, ideo differentia est inter tero & cōtero. Terere enim idem est quod rem aliquam diuidere per partes grossas. Conterere uero idem est quod rem diuidere per partes subtilissimas: imo quando intendo species subtilissime teri debere, scribo, & dico conterantur. Quando uero uolo, ꝙ grosso modo puluerizentur, dico, & scribo terantur. quare & in suprascriptis, & infrascriptis compositionibus ad hoc aduertatur.

PILVLÆ de hiera magna Galeni, ualent ad diuersas capitis passiones, aurium, & oculorum, & stomachum, optime purgant, & causas hepatis, & splenis duritiem molliunt, & extenuant, uesicæq; proficiunt.

℞. Cinnamomi fini,	Squinanti,
Rosarum rubearum,	Radicum assari,
Spicæ, Masticis,	Violarum,
Xylobalsami,	Epithymi,
Carpobalsami,	Agarici albi,
Cassiæ ligneæ,	Turbith albi,
Absinthii,	Colloquintidæ, an̄.ʒ.i.
Croci, an̄.ʒ.i.	Aloes boni, ℥.ii.

Puluerienztur omnia non multum subtiliter, & fiant pilulæ cum uino, aut cum melle rosato.

PILVLÆ fœtidæ maiores Mesuæ de mente Gal. expertorum iuuamentorum ad ægritudines oēs neruorū quæ sunt a materia grossa uiscosa difficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum qui sunt ab eadem causa, & ad omnes dolores totius corporis qui eandem hn̄t naturā, similiter, & ad uertiginē, & ad epilepsiam, & hemicranyam difficilem, & sodam, & morpheam, & albaras, & lepram.

℞. Serapini,	bris. ʒ.ß.
Armoniaci,	Hermodactylorum. ʒ.ii.
Opopanaci,	Diagrydii. ʒ.iii.
Bdellii,	Cinnamomi,
Colloquintidæ,	Spicæ indæ,
Hermel.i.semen cicutæ,	Croci,
Aloes,	Castorei, ana.ʒ.i.
Epithymi, ana.ʒ.v.	Turbith albi, ʒ.iiii.
Alsebram.i.exula.& colligitur in mense Octo-	Zingiberis. ʒ.i.s.
	Euphorbii, ℈.ii

Terantur omnia, & gummæ dissoluantur in aqua porri, & fiant pilulæ.

Nota de mente authoris pandectaꝝ: ꝙ harmel scriptū per h, idē significat quod semen cicutę, quādo uero per a, idem est quod semen rutæ. Ex hoc igitur intelligas, ꝙ diuersus modus scribendi diuersificat nomen uocabuli, quare semper respiciendæ sunt literæ, & syllabæ uocabulum cōponentes in medicina scriptum, eo ꝙ uariatur secundum uarietatem compositionis literarum, quare bene nota.

PILVLÆ fœtidæ minores Mesuæ, quæ sunt in potestate maiorum.

℞. Serapini,	Myrrhæ. ʒ.v.
Armoniaci,	Turbith albi, ʒ.x.
Opopanaci,	Colloquintidę.ʒ.vi.
Bdellii, ana.ʒ.v.	Dissoluantur gummæ in aqua

porri, & cætera terantur, & cum ea conficiantur.

Vnū generale hic nota, & incidenter. Quod illud quod de natura sua est aromaticū: quāto est aromaticius tanto melius, & quod est fœtidū quāto fœtidius tāto melius, excepto aloe. Similiter oē qd debet habere aliquē saporē, q̄to in suo saporē est intēsius tāto melius: excepto aloe. Nā cū sit de natura rerū amaritudinē habentiū: quāto minus amaꝝ, tanto laudabilius.

Gūmæ dissoluātur in aqua porri uel in aceto, uel in aliquo alio liquore hoc modo. Infundantur in aqua, uel aceto per noctē, & debet acetū, uel aqua esse in tanta copia, ꝙ eas tegat. In mane, si gūmæ totā biberūt aquā, uel acetū, & durę sint, adiungatur ipsoꝝ alterū, postea accipias eas, & fricabis manibus super sedacium: qua fricatione bona transibit substantia, paleę uero, & immunditiæ remanebunt, & tunc utere.

PILVLÆ de sarcocolla Mesuę in cap. de sarcocolla: & in antidotario, & sunt pilulę aliæ educentes phlegma, & cōferunt ad ęgritudines phlegmaticas. Cuius permixtio hæc est.

℞. Sarcocollæ præpara. ʒ.iii.	Zingiberis, ʒ.i.s.
Turbith albi. ʒ.iiii.	Salis gemmæ, ʒ.i.
Coloquintidę interioris.ʒ.i.s.	Dissolue sarcocollam in aqua

rosata, cætera terantur, & cum ea fiat massa.

Sarcocolla hoc modo pręparatur. Infundatur in lacte asinæ p dies quinq; semper, & omni die lac innouādo, & primū abiiciendo, demum dissoluantur in aqua rosata, ut in superioribus pilulis tibi monstraui.

PILVLÆ de bdellio maiores Mesuæ: expertæ ad fluxū hemorrhoidarum, & ulcerum in eis, & ad fluxum menstruorum. Cuius permixtio.

℞. Bdellii. ℥.i.s.	an̄. ʒ.ii.s.
Seminis ameos, ʒ.iii.	Myrobalanorum emblicorū.
Myrobalanoꝝ kebulorum,	Venarum adustarum.i. radix
Myrobalanoꝝ indorum,	acori adusti.
Myrobalanoꝝ bellericorum,	Karabæ. an̄.ʒ.ii.s.

Infundatur bdellium in succo porri, cætera terantur, & cū eo fiat massa, & dentur pilulæ in modum ciceris.

De porro nota, ꝙ quoddam est porrum capitatum.i. transplantatum, & esui illud cōpetit. Aliud est sectile.i. non transplātatum, & istud usui medicinæ competit. Igitur de isto fit succus de quo istæ pilulæ reformantur, & ex his etiā fiat aqua, uel per sublimationē, uel per decoctionē, & iste ultimus modus magis mihi placet de qua reformentur, & dissoluuntur gummæ intrantes in pilulis fętidis, quare nota.

Diuersitas magna reperitur in receptis harum pilularum fere oēs Mesuæ dicunt uenarum adustarum. Et hanc literam reprobat Matth. Syl. in synonymis ponitur sub cap. 690. dicēs, ꝙ est error scriptoris: & ꝙ debet dicere auellanaꝝ adustarū. Sed salua semper eius pace in errore est, sed debet dicere ueneriaꝝ

adusta-

adustarum, ut a quodam antiquissimo Mesue scriptum reperi. Et ꝙ sic dixere debeat, patet, eo quia ueneriæ.i.acorus.s.radix, quæ radix supra aliquem etiam portata illum conseruat in fluxu sanguinis, ut ipse ponit cap. 81. quare se ipsum corrigat.

Radix acori hoc modo aduritur, post ipsam exiccationem per grossa satis frusta incidatur: deinde super laminā ferream ignitam incessanter agitetur, & reuoluatur quousq; color eius de toto mutetur, & tunc remoueatur, quia adusta est.

PILVLÆ lucis maiores Mesuę addunt in uisu, & corroborant eum & auditum, & abstergunt instrumenta sensuum. & expellunt superfluitates, & custodiunt sanitatem totius corporis, & præsumitur super eis absq; necessitate abstinendi. Cuius permixtio hæc est.

℞. Rosarum rubearum,	Cinnamomi,
Violarum,	Anisi,
Absinthii,	Seminis fœniculi,
Colloquintidæ,	Seminis apii,
Turbith,	Cassiæ ligneæ,
Cubebæ,	Croci,
Calami aromatici,	Macis, añ.ʒ.ii.
Nucis muscatæ,	Myrobalanorum citrinorum.
Spicæ,	Myrobalanorum kebulorum.
Epithymi,	Myrobalanorum indorum.
Carpobalsami, idest lignum balsami,	Myrobalanorum belleris eorum.
Sileris montani,	Myrobalanorum emblicorū.
Seminis rutæ,	Rauedseni, idest rheubarbar. ana.ʒ.iiii.
Squinanti,	
Assari,	Agarici,
Masticis,	Senæ, añ.ʒ.v.
Garyophyllorum, añ.ʒ.ii.	Euphragiæ. ʒ.vii.

Aloes succotini ad pondus omnium, terantur omnia, & conficiantur cum succo fœniculi, & fiat massa. dosis est.a.ʒ.ii. usque ad drach.iii.

De colloquintida pauci sunt qui in receptis ponant colloquintidā, fundant se super dictum Mesuæ in descriptione trochiscorum alandal, qui dicit. Trochisci alandal: qui ponuntur in hiera Hermetis, & in aliis confectionibus loco colloquintidæ: ac etiam propter suam uenenositatem dicunt non esse ausi in receptis ponere. Alii uero ponunt colloquintidam, & non trochiscos alandal, dicentes, ꝙ magis solutiua est, & ꝙ a doctoribus ponitur in cōpositionibus tanquā calcar, ut etiam faciūt diagridiū, & sic his rationibus uarii uarias cōpositiones faciūt. Ego uero soleo hoc fieri facere, si in receptis authorem reperio, considero si in eis ipsius malitiam frangentes sunt posita, uel non: si sic audacter illam apponi facio, ut in ista recepta. Si non: loco ipsius pono trochiscos alandal, & hoc est quod dicit bonus Mesuæ, & propter hoc in hiera Hermetis posuit in qua multæ, & multæ sunt medicinæ uenenosæ, & paucæ earū uenenositatem corrigentes, & tu hoc considera bene.

PILVLÆ de hermodactylis maiores Mesuæ, expertæ ad dolorem iuncturarum, & podagræ frigidæ.

℞. Hermodactylorum,	Castorei,
Aloes,	Sarcocollæ,
Myrobalanorum citrinorum,	Euphorbii,
Turbith,	Opopanaci,
Colloquintidæ,	Hermel.s.semen cicutæ,
Bdellii,	Seminis apii,
Serapini, ana.ʒ.vi.	Croci. ʒ.i.s.

Conterantur omnia, & cum succo caulium fiat massa & dosis. ʒ. i. in ʒ. ii.

Colloquintida antequam in cōpositione ponatur debet ultimate cōteri: ut iubet Mesuę in cap. de rectificatione medicinarum pro trituratione: cū dixit. Oportet ꝙ coloquintida ultime pulverizetur: nec sit contentus aliquis in trituratione eius.

De contritione iterum nota, ꝙ duplex est. quædam enim est multa: quædam pauca: multa cōtritio fit duabus de causis. Prima ut per illam contritionem remoueatur malitia medicinæ quantum faceret, si grossa esset: & ob hoc bene conteritur pulpa colloquintidæ. Secunda est: quia membrum quod curare uolumus est situatum in remotis partibus, & immo bene conterendæ sunt, ut medicinæ cerum hepatis. Grossa uero cōtritio fit duabus de causis. Vna est ne ultimata cōtritione uirtus medicinę, & operatio eius propria corrūpatur, ut scamonea, si in ultimo conteratur deperdit uirtutem solutiuam. Secunda est ut multo tempore remaneat in stomacho, & iuuet digestionem, uel magis attrahat, & sic medicinæ stomachichæ, & solutiuę grosso modo conteruntur.

PILVLÆ de hermodactylis minores Mesuæ, ualent ad podagram calidam. Cuius permixtio.

℞. Hermodactylorum. ʒ.v.	Rosarum rubearum. ʒ.ii.
Scamoneæ pręparatæ.ʒ.ii.s.	Aloes. drach.x.
Myrobalanorum citrinorum. drach.iii.	Confice cum cathartico rosato.i. cum electuario rosato.

terendo prius terenda, & da drach.ii.

Catharticum.i.purgatiuū, ut doctores exponunt. igitur catharticum rosatum idem est quod purgatiuum factum cū succo rosarum. Et sic electuarium de succo rosarum & electuariū rosatum dici potest catharticum rosatū, uerū ego magis laudo reformari debere cum electuario rosato: quia illud magis benignum est, & minori uenenositate participat.

PILVLÆ de hermodactylis ex intētione nostra Mesuę.

℞. Hermodactylorum, drac.v.	Myrobalanorum citrinorum,
Aloes, ʒ.v.	
Zingiberis drach.ii.	Turbith, añ.drach.iiii.

Et fac pilulas cum electuario rosato: & da drach.ii.

PILVLÆ de rheubarbaro Mesuæ, conferunt ad febres antiquas generatas ex diuersis humoribus uiscosis, & putridis multarū putredinū, & dolorē hepatis, & principiū hydropisis.

℞. Rauedseni, idest rheubarbari, drach.iii.	Succi absinthii, ana.ʒ.i.
	Seminis apii,
Masticis, drach.i.	Seminis fœniculi. ana. drach.i.s.
Myrobalanorum citrinorum. drach.iii.s.	Trochiscorum diarhodon, drach.iii.s.
Succi liquiritiæ,	

Specierum hieræ picræ.i.hierę simplicis, drach.x.

Terantur terenda: & cōficiantur in magdaleone cum aqua fœniculi, & da cum aqua casei. drach.ii. in sero.

Pro reformatione pilularum nota, ꝙ nisi pilulæ reformentur cum aliqua re uiscosa non possunt simul teneri, ut faciunt istæ pilulæ, & pilulę cochiæ quæ reformantur cum uino albo. Ideo si istæ reformarentur cum syrupo acetoso, uel cum oxymelle simplici non esset inconueniēs, & pilulæ cociæ cū melle rosato. Igitur ut dico de istis, & de aliis etiam intelligas quæ cum aqua uel uino reformantur &c.

PILVLÆ Indæ Mesuæ: quas scripsit Haly. quarū iuuamentum est multum ad ægritudines melancholicas, & cancrū, & lepram, & morpheā nigram difficilem, & sunt bonę melancholiæ, & timori, & quartanæ, & ad dolorem splenis, & ictericiam splenalem. Cuius permixtio.

℞. Myrobalanorum nigrorum indorum.	uandi supra ostensus est.
	Colloquintidę,
Ellebori nigri,	Salis indi, ana drach.iiii.
Polypodii, ana drach.v.	Succi eupatorii,
Epithymi,	Spicæ, ana drach.ii.
Stęchados, ana drach.vi.	Garyophyllorum, drac.i.
Agarici,	Specierum hieræ picræ.i. simplicis, drach.xii.
Lapis lazuli loti, Modus la-	

Terantur, & fiat massa cū succo apii: dosis eius est a.ʒ.ii. usq; ad aur.ii. & sunt sanæ, & expertæ, & da cum aqua casei.

Nota ꝙ pilulæ oēs cōseruātur cū bona earū uirtute & operatione usq; ad menses sex. Et debēt teneri in magdaleonibus, & non in puluere, quia non conseruantur: immo nullam uel remissam faciunt operationē. Et non debent conseruari in loco excessiue calido nec prope ignē nec ad solem, quia in excessiuā duritiē, & lapideitatem cōuerterentur, & tunc nullo modo debent aromatarii eas exhibere, eo quia si darentur torquerēt corpus, & nullam penitus operationem facerent.

PILVLÆ sine q̄bus esse nolo Nicolai: pilulæ a rotunditate dicūtur, sine q̄bus esse nolo ꝓter magnam efficaciā quā habere dicuntur, superiores purgāt humores: precipue ualent ad cataractas oculorū, & obscuritates eorū, caput purgāt a cholera, phlegmate, & melancholia, uisum confortant, & surdis conferunt aurium dolorem sanant. Cuius permixtio hæc est.

℞. Aloes optimi ablu. ʒ.xiiii.	Rheubarbari, añ.ʒ.i.
Myrobalanorum citrinorum.	Rosarum,
Myrobalanorum kebulorum.	Masticis, añ.ʒ.i.
Myrobalanorum bellericorum, añ.ʒ.i.	Absinthii,
	Violarum,
	Folliculorum senæ,
Myrobalanorum emblicorum,	Agarici electi,
Myrobalanorum indorũ,	Cuscutæ, añ.ʒ.i.

Terantur omnia: deinde accipe scamoneæ præparatæ subtiliter puluerizatæ.ʒ.vi.s. ligetur scamonea in pecia: & infundatur in succo fœniculi quantitate qua pilulæ possint reformari: deinde exprimatur scamonea manibus: prius tamen inunctis oleo uiolato uel cõmuni, & tantum dicta scamonea exprimatur, & manibus pertractetur, ꝙ in lactis similitudinem a panno exeat tota eius humiditas, & scamonea: & de illa expressione pilulæ formentur abiiciendo quod intra peciam de scamonea remanebit. Succum fœniculi cum expressione facta de scamonea accipiendo, & pilulas formando.

Aloes quãdo simpliciter ponitur pro succotrino: & de succotrino intelligitur: ut ponit Matth. Syl. capitulo proprio.

Pilulæ a pila dicuntur: quia sicut pila est rotunda: ita pilulæ debent esse rotundæ.

Pilulæ quare dantur in forma rotunda: est quia figura sphærica non tangit planum nisi in puncto. Sed concauum ipsum tangit undiqꝫ, quando ergo pilula ponitur in stomacho quod est concauum ipsa æqualiter tangitur a qualibet parte stomachi: & ideo undiqꝫ, & in omni sui parte ad actum reducitur, propter calorem stomachi, & ideo ipsa in qualibet sui parte reducta ad actum attrahit undiqꝫ æqualiter a mẽbris omnibus, ideo datur, & dari debent in forma rotunda &c.

PILVLÆ cociæ Gal. euacuãt humores diuersos a capite, & toto corpore, & acuunt alias medicinas quando misceantur cum eis. Cuius permixtio hæc est.

℞. Aloes,	Masticis,
Scamoneæ præparatæ,	Colloquintidæ. añ.ʒ.iiii.
Absinthii, añ.ʒ.iiii.	

Terantur & conficiantur cum succo absinthii, & reserua &c. Quare enim hæ pilulæ dicuntur cociæ. Cociç.i. capitales, a cocos quod est caput.

Pilulæ cur dentur in impari numero.

Pythagoras enim posuit in impari numero uirtutem multã, & dixit numerum imparem masculum, igitur perfectiorem. Et ob hoc uulgares sequẽtes eum credunt, ꝙ dando eas in numero impari sit maior perfectio, & multum errãt. Numerus enim non est principium actionis, & passionis, ut quinto metaphisicæ. cõmento.2. Et ideo facta dosi cõuenienti medicinæ potest formari numerus pilularum par, & impar.

PILVLÆ cociæ Almansoris usuales, ualent ad dolorẽ capitis, & stomachi, & euacuant humores malos qui sunt in capite, & in stomacho.

℞. Pulueris hieræ picræ,	Turbith,
Almansoris. ʒ.x.	Stœchados. añ.ʒ.v.
Colloquintidæ. ʒ.iii.s.℈.i.	Diagrydii. ʒ.ii.s.

Terantur hæc, & conficiantur cum uino albo. hæc est species pul. hieræ picræ Almansoris quæ intrant in suprascriptis pilulis. Cuius permixtio.

℞. Rosarum rubearum,	Cinnamomi,
Spicæ indæ,	Xillocassiæ,
Masticis,	Radicum assari. añ.℈.i.
Xylobalsami. añ.℈.i.gr.vi.	gra.vi.
Carpobalsami. ℈.i.gr.vi.	Aloes boni. ʒ.vi.℈.ii.

Pilulæ fuerunt inuentæ. Primo propter earum minorem displicentiam gustui, cum uniuersaliter componantur ex rebus amaris. Secũdo, ut magis a remotis attrahãt. quanto enim medicina longiori tẽpore stat in stomacho, tanto magis, & a longinquioribus attrahit.

PILVLÆ arabicæ Nicolai, purgant mirabiliter omnes humores. s. sanguinem, & choleram rubeam, & nigram, & letitiam afferunt, tristitiam remouent, mentem acuunt, uisum audacter restaurant, memoriam trahunt, scothomiam; uertiginẽ; hemicraneam, oculos, dentes, gingiuas, stomachum, splenem, sonitum aurium, omnes humores, omnibus actibus, & omnibus temporibus, sine molestia in uiris, & mulieribus purgant. Cuius permixtio.

℞. Aloes electi. ʒ.iiii.	Assari, idest radicum,
Radicum brioniæ,	Rosarum rubearum,
Myrobalanorum omnium,	añ.ʒ.iiii.
Masticis,	Zingiberis. ʒ.i.
Diagrydii, añ.ʒ.iiii.	Castorei. ʒ.iii.

Misce, fiant pilulæ cum succo fœniculi uel absinthii,

Si scriptum simpliciter in pilulis reperitur scamonea, de præparata est intelligendum, & non de alia, prout in electuariis supra declaraui.

PILVLÆ alsafaret. Auicẽ. in prima fen. tertii in cap. de canonibus uniuersalibus curationis capitis, & exponitur a Gentili in hunc modum.

℞. Specierũ hieræ simplici.ʒ.ii.	Masticis. ʒ.i.
Myrobalanorum citri. ʒ.i.	Aloes boni. ʒ.iiii.

Terantur, & cum uino optimo fiant pilulæ.

De myrobalanis nota, ꝙ aliquando reperitur scriptum in receptis myrobalanorum absolute, & tunc de omnibus myrobalanis est intelligendum. s. de quinqꝫ generibus myrobalanorũ. Si uero scriptum reperiatur myrobalani absolute de citrinis est intelligendum sicut de melioribus, & perfectioribus.

PILVLÆ stomachichæ penultimæ descriptionis Mes. & sunt illæ quæ dari possunt omni tempore, & sunt in usu, stomachum, & caput mundificant.

℞. Turbit boni. ʒ.x.	Rosaram rubearum. ʒ.iii.
Masticis. ʒ.iiii.	Aloes optimi. ʒ.xvii.

Terantur, & conficiantur cum succo absinthii.

Hic nota, ꝙ si zingiber cum turbith poneretur fortificarentur operationes eius. nam turbith sui uirtute, & de se, phlegma subtile trahit, sed si cum eo zingiber admisceatur fortificando ipsum, facit, ꝙ attrahit etiam phlegma grossum.

PILVLÆ stomachichæ secundæ descriptionis Mesuæ & sunt in usu, stomachum, & digestionem confortant, cerebrum, & stomachum a corruptis humoribus purgant, & appetitum excitant.

℞. Hieræ picræ. ʒ.x.	Myrobalanorum belleris corum.
Trium myrobalanorum,	
Absinthii sicci. añ.ʒ.iii.	Agarici albi, añ.ʒ.iii.s.
Masticis,	Zingiberis. ʒ.ii.
Seminis anisi,	Squinanti. ʒ.i.
Myrobalanorum emblicorum. añ.ʒ.iii.s.	Turbith albi, & gummosi. ʒ.xii.

Terantur, & cõficiantur cũ succo absinthii, & da.ʒ.ii.uel.ʒ.iii.

PILVLÆ imperiales, siue laudabiles. N. quas ipse intitulauit Pilulæ aliæ ante cibum, & post cibum, & sunt illæ quæ sunt in usu, & bonæ, ualent ad confortandum stomachum, & purgant sine molestia.

℞. Nucis muscatæ,	Masticis,
Spicæ indæ,	Seminis fœniculi,
Croci,	Carpobalsami,
Ligni aloes,	Quinque generum myrobalanorum,
Cardamomi maio. & mino.	
Garyophyllorum,	Turbith albi, & gummosi,
Amomi,	Mannæ granatæ,
Cinnamomi. añ.ʒ.s.	Agarici albi,
Zingiberis,	Folliculorum senæ. ana.ʒ.s.
Galangæ,	Rheubarbari boni ad pondus omniũ suprascriptarũ sunt: ʒ.xiiii.s.
Zedoariæ, añ.ʒ.s.	
Cubebarum,	
Macis,	Aloes boni ad põdus oĩum suprascriptarum sunt. ʒ.xxvii.
Seminis anisi. añ.ʒ.s.	

Terantur oĩa, & aloes de per se, & postea misce, & fiãt pilulæ cũ uino albo optimo. Et inunctis manibus cũ oleo laurino reformentur, & aliqñ possunt reformari cũ syrupo uiolato.

Senæ cum simpliciter scriptum reperitur in cõpositionibus solutiuis uel lenitiuis, de folliculis semper est intelligẽdũ, cum magis solutiui, & meliores sint.

PILVLÆ cõmunes Auicẽ. prima fen. quarti. tractatu. 4. cap. de præseruatione pestilentiæ.

℞. Aloes electi. ʒ.ii.	Myrrhæ,	Croci. ana.ʒ.i.

Terantur, & cum uino optimo fiant pilulæ.

Pilulç

Pilulæ omnes præscriptæ,& infra scribendæ exhibendę nõ sunt immediate post ipsarum compositionem, sed saltim standum est per quindecim dies ut possint simul cõmisceri. Et tunc agent operationem suam ratione compositionis. Secundo autem faciunt si ante dictum tempus exhibentur: utrum autem in illo tẽpore fermententur,& nunquid dici possit uera fermentatio. Satis in questiuncula mea de narcoticis per longum processum declaraui, qui uidere uult ad ipsam recurrat.

Pilulæ quæ ab aromatariis exhibentur, magis ob sunt quã conferant, si tempore debito non exhibentur, ideo modum exhibitionis inscribam, ne sua imperitia,& temeritate, uiri ad aliquas graues ægritudines incurrant. Pilulæ quæ dantur quantum iuuat nostro proposito spectat, aut dantur ad euacuandũ aliqualem materiam in stomacho existentem, & tunc dari debent ante cœnam immediate. Aut ad euacuandum aliquã humiditatem cerebri, & tunc post cœnam per duas horas saltim exhibendæ sunt,& hæc intelligatur de pilulis non scamoneatis,& leuibus, ut masticinæ,& elephãginę, de hiera simplici &c. Aut dantur ad purgandum humorem loco medicinæ. & tunc dari debent facta digestione cibi in stomacho, & post tardandus est cibus saltim per horas sex, & hoc modo doctores exhiberi iubent.

PILVLÆ bichichiæ Mesuæ in suo de appropriatis capitulo de cura tussis siccæ, sistunt catarrhum, & dilatant pectus & guttur.

℞. Succi liquiritiæ,	Dragachanthi,
Zucchari albi. añ.ʒ.x.	Amygdalarum dulcium.
Amydi. ʒ.i.s.	añ.ʒ.i.s.

Misce,& fiant pilulæ cum mucillagine cydoniorum.

Species omnium pilularum grosso modo sunt conterendę,& per rarum sedacium transiri debent,& sic melior est sua operatio,& a longinquioribus partibus attrahunt. rado supra est assignata in electuariis.

PILVLÆ de agarico Mesuæ, pectus mundificant,& humores grossos,& putridos,& cõferunt asthmati,& tussi antiq.

℞. Agarici electi.	Radicum ireos,
Masticis. ana.ʒ.iii.	Prassii. ana.℥.i.

Terantur,& conficiantur cum uino cocto.

In istis pilulis soleo apponi facere loco agarici agaricũ trochiscatum,& trochiscos alandal loco colloquintidæ, eo quia in eis sunt multę medicinæ uenenosæ,& fere nullæ sunt medicinæ earum uenenositatem refrangentes: immo refractæ esse debent, medicinæ aponendæ sunt trochisci alandal, & agarici trochiscati.

PILVLÆ de lapide lazuli Mesuæ, ualẽt ad ægritudines melancholicas,& choleræ adustæ, sanæ,& expertæ.

℞. Lapidis lazuli loti, ʒ.vi.	Salis indi. ʒ.ii.s.
Epithymi.	Agarici. ʒ.viii.
Polypodii. ana.ʒ.viii.	Garyophyllorum,
Diagridii,	Seminis anisi. ana.ʒ.iiii.
Ellebori nigri. ana.ʒ.ii.s.	Hieræ picræ. ʒ.xv.

Confice cũ aqua endiuiæ, uel succo,& da.ʒ.ii.cũ aqua casei.

PILVLÆ de euphorbio Mesuæ, educũt phlegma frigidum,& conferunt ad mollificationem paralysis: & educunt humores grossos qui descendunt ad neruos.

℞. Euphorbii,	Serapini,
Agarici,	Bdellii. ana.ʒ.ii.
Colloquintidæ. ana.ʒ.ii.	Aloes. ʒ.v.

Misce cum aqua porri dosis.ʒ.s.usq; ad.ʒ.i.

PILVLÆ ad omnes morbos catarrhi Mesuæ, ualent ad tussim catarrhalem,& dicuntur pilulæ de cinoglossa.

℞. Myrrhæ puræ. ʒ.vi.	Croci. ʒ.i.s.
Olibani. ʒ.v.	Radicum linguæ canis. ʒ.iiii.s.
Opii,	Et fiant pilulæ. quarum dosis.
Iusquiami. ana.ʒ.iiii.	drach.s.uel.drach.i.

PILVLÆ de opopanaco Mesuæ, conferunt paralysi,& torturæ,& ægritudinibus neruorum frigidis,& dolori iuncturarum,& genuum,& dorsi.

℞. Opopanaci,	Myrrhæ,
Hermodactylorum,	Zingiberis,
Serapini,	Piperis nigri,
Bdellii. ana drach.	Piperis longi,
Cassiæ fistulæ,	Myrobalanorum belleri corum.
Myrobalanorum citrinorũ	
Myrobalanorũ emblicorũ,	Myrobalanorum indorum. ana drach.i.
Armoniaci,	
Colloquintidæ. ana drac.v.	Diagrydii. drach.ii.
Croci,	Turbith, drach.iiii.
Castorei. ana drac.i.	Aloes boni. drach.xii.

Infundantur gũme in aqua caulium,& conficiantur cũ aliis, dosis eius est.ʒ.i.usq; ad aur.i.& da cum aqua iuæ.

PILVLÆ alexandrinæ magistrales, ualent ad ægritudines melancholicas,& cancrum,& lepram,& morfeam nigram difficilem,& ægritudines neruorum frigidas habentibus humiditatem difficiles eradicationis,& phlegma uiscosum, & confert colicæ, phlegmaticæ, uentosæ,& confert hydropisi,& dolori splenis,& stomachi frigiditati.

℞. Aloes boni, & sublimis. ℥.i.	Ameos. drach.s.
	Masticis. drach.iiii.
Colloquintidę interioris.	Anisi. drach.ii.
Diagrydii,	Euphorbii. drach.iii.s.
Absinthii,	Ellebori nigri. drac.ii.
Bdellii. ana drach.s.	

Et fac cum succo caulium. dosis drach.i.uel drach.ii.

PILVLÆ de serapino Mesuæ, expertæ ad dolorem iuncturarum,& sciaticam,& podagram,& conferunt ad dolorem matricis,& prouocant menstrua.

℞. Serapini,	Fumiterræ,
Armoniaci,	Calamenti,
Opopanaci,	Folii, ana.ʒ.s.
Bdellii, ana.ʒ.ii.s.	Centaureæ,
Seminis apii,	Polii,
Seminis ameos,	Costi,
Armel,	Salis gemmæ. ana.ʒ.s.
Seminis anisi. ana.ʒ.i.	Aloes boni. ʒ.vi.
Acori. ʒ.s.	Colloquintidæ. ʒ.v.

Fiant pilulæ cum uino. dosis.ʒ.i.usq; ad.ʒ.ii.

POMVM laudani quod portatur in manu tẽpe pestis.

Cinnamomi electi,	Thuris albi,
Garyophyllorum,	Myrrhæ. ana.ʒ.i.
Ambræ bonæ,	Sandali citrini,
Musci,	Boli armeni,
Storacis calamitæ. ana.ʒ.i.	Calami aromatici. ana.ʒ.ii.
Macis,	Camphoræ. ʒ.iii.
Seminis iuniperi,	Laudani boni. ℥.vi.
Rosarum rubearũ. ana.ʒ.i.s.	

Cerę quantum sufficit,& fiant poma in mortario cum pistello calido,& cum pauco uino maluatico, uel uernacia.

POMA ambræ quæ portantur ut supra.

Laudani boni. ʒ.iiii.	ana.ʒ.i.s.
Storacis calamitæ. ʒ.iiii.	Rosarum rubearum.
Ligni aloes,	ana.ʒ.i.
Cardamomi,	Thuris alb. ʒ.i.s.
Myrrhæ,	Ambræ bonæ. ʒ.s.
Sampsuchi, idest maioranæ.	Musci boni. ℈.i.

Ceræ quantum sufficit, & fiãt poma in mortario cum pistello ferreo calido, ut supra.

RVBEA trochiscata Nicolai: rubea dicitur ab ipso colore, trochiscata, quia trochisci in ea ponuntur, ualet tertianariis, quotidianariis, ante horam accessionis data cũ rhodostomate ad modũ auellanę. Naribus & pulsibus ex ea munctis sanitatẽ præstat: tenuati ex acri phlegmate facto data cum ptisana subuenit.

℞. Liquiritiæ rasæ,	Croci,
Cinnamomi,	Rosarum,
Papaueris albi. ana.ʒ.iii. ℈.ii.gra.vii.s.	Seminis iusquiami.
	Seminis apii. ana drach.iii. gra.xv.
Spicæ nardi,	
Violarum. ana.ʒ.i.gra.vij.s.	Trochiscorum croci magnetis
Garyophyllorum,	Trochiscorum idiocri.
Storacis calami. ana.ʒ.s.	Myrrhæ,
Opii thebaici. ʒ.s.	Seminis anisi. ana.gra.xv.

Mellis quantum sufficit & da ut supra.

ROSATA nouella Nicolai: rosata dicitur a rosis: no

℞. Seminis fœniculi. lib.iii.	Seminis carui. lib.i.
Seminis coriandrorum, lib.i. ℥.vi.	Seminis anisi. ℥.vi.

Pistentur grosso modo & aspergantur super rapis & super ponatur acetum quantum sufficit.

SPECIERVM pro ceruellato.

℞. Piperis. ℥.iii.	Croci. ʒ.i.
Garyophyllorum,	Salis cõmunis. ℥.iiii.s.
Zingiberis. añ.ʒ.ii.	Carnes porcinas. lib.iii. de unc.xxviii.per.lib.
Cinnamomi fini. ʒ.iiii.	
Nucis muscatæ.	Casei ueteri & boni. ℥.xii.
Macis. añ.ʒ.i.	Et fiat ceruellatum bonum.

SALSA CONFECTA sic fit.

℞. Zingiberis. ℥.ii.	Synapis. ℥.iii.
Cinnamomi,	Nucis muscatæ,
Piperis. añ.℥.ii.	Piperis longi,
Garyophyllorum,	Coriandrorum præparatorũ. ana.ʒ.iiii.
Galangæ,	
Macis. añ.℥.ii.	Allii mundi. ℥.i.s.
Serpilli.	Salis communis. ℥.ii.
Petrosilii. añ.℥.ii,	Amygdalarum mundatarum.
Maioranæ,	
Mentæ,	Passularum. añ.lib.ii.
Croci. añ.ʒ.iiii.	Mellis despumati. lib.xii.

Pistentur omnia subtiliter & incorporentur cum melle & reseruetur: & quando operari oportet dissolue cum forti.

SYRVPVS acetosus simplex Mesuę: ualet ad materias calidas, frigidas, subtiles & grossas & uiscosas siue adhærẽtes: & facit penetrare medicinas in partes in quas forte non penetrarent. Et facit acquirere diutiuas sectiones duri & difficilis: & modus operationis est.

℞. Zucchari albi. lib.v. Aquæ fontium. lib.iiii. Et cum ea clarificetur zuccharum: quo clarificato cum igne lento semper spumam abiiciendo: deinde proiiciantur super illud, Aceti uini albi. lib.ii. in leui & forti lib.iiii. & in mediocri lib.iii. & da ei post illud perfectionem decoctionis. Sed usitatus modus est ponere. lib.ii. aceti & facere syrupum: & hic in usu est.

Multi dubitant in hac recepta: & apparet eis ambiguum, id quod Mesue dicit: & referũt illud forte: & illud debile & illud bene ad acetum. Et non debet referri ad acetum: sed ad uirtutẽ syrupi: & sic clara est litera.

SYRVPVS de radicibus Mesuæ, siue acetosus cõpositus in alia est magistralis: ualet ad cholerã grossam difficilem & ad phlegma. Incidit enim & abstergit & aperit oppilationes quæ sunt in hepate & splene & renibus. Cuius permixtio.

℞. Radicum apii,	Seminis fœniculi,
Radicum fœniculi,	Seminis anisi,
Radicum petrosilii,	Seminis ameos,
Radicum endiuiæ. añ.M.i.	Seminis sparagi. añ.ʒ.iiii.
Seminis apii. ʒ.iii.	Aceti boni. lib.ii.

Omnia præter acetum bulliant in lib.xx. aquæ secundum artem usq; ad consumptionem & perfectam coctionem: deinde colentur & in colatura addatur Mellis purificati aut zucchari lib.iiii. Et aceti quantitas præscripta: & coquatur ad perfectam coctionem: & appellatur syrupus iste de radicibus cum aceto, si uero facere uis illum sine aceto remoueas acetum & erit factum & erit de radicibus.

Triplex fuit necessitas syruporum cõpositionis: prima fuit conseruatio uirtutum rerum in toto anno: secunda exhibitionis rerum in forma potabili: uolendo uirtutem rei preter eius substantiã. tertia propter infirmos qui non possunt sumere medicinas nisi in hac forma: & ꝑpter has causas syrupi repti sunt.

Radices antequam exiccentur bene lauandæ sunt & ab interiori ligno mundandæ: deinde ad solẽ siccandæ: deinde reseruandæ a fumo & humiditate sunt: & ita fere omnes herbæ bene exiccantur & conseruantur. Flores uero in umbra.

Radices simpliciter prolatæ sunt quinq; numero. s. radix fęniculi: apii: petrosilii: brusci: & sparagi.

Semina quatuor frigida communia minora sunt ista. Semen endiuiæ: lactucæ: scariolæ: & semen portulacæ: ideo si simpliciter scriptum reperiatur seminum cõmunium frigidorum minorum de istis intelligatur.

Si uero scriptum reperiatur quatuor seminum cõmunium calidorum maiorum. ista ponantur. s. semen anisi: fœniculi: carui: & ameos: quia illa sunt.

Semina uero quatuor cõia minora calida sunt ista: semen apii: petrosilini: cymini, & nasturcii: imo si simpliciter scribatur quatuor semina communia minora calida de istis intelligatur.

Syrupus factus cum melle simpliciter melius ualet quam factus cũ zuccharo: & quadruplex est causa. Prima est: quia mel cum sit uiscosum melius cõseruat medicinas componentes syrupum quam zuccharum. Secunda ratio: quia mel magis mũdificat materias, tegitq; horribilitatem medicinarum quam zuccharum. Tertia quia mel est dulcius. Quarta causa: quia melius digerit quam zuccharum. Et licet syrupus factus cũ melle melius sit ad digerendum & mundificandum: tamen ad infrigidandum & confortandum melius ualet syrupus factus cũ zuccharo quam cum melle. Vnde si intendimus digerere, abstergere, calefacere, & mundificare fortiter, debemus facere syrupũ cum melle. Si infrigidare, confortare, leuiterq; aperire: cũ zuccharo bono. Si utrunq; fiat cũ utroq;: ideo notent ignari & trouantuli aromatarii: qui suos syrupos propter auaritiam cum melle faciunt. Maior enim intentio syrupi est confortare infrigidare, & leuiter digerere, quam aliud facere: quare &c.

SYRVPVS de duabus radicibus & est magistralis.

℞. Radicum petrosilii.

Radicum fœniculi. añ. M.i. Bene lauentur & a ligno interiori mundentur & abradantur: deinde bulliant in lib.viii. aquæ usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur, & prædictæ colaturę addantur zucchari albi clarificati lib.ii. & bulliant usq; ad perfectam decoctionem in formam syrupi.

In isto syrupo sunt qui ponunt radicem apii loco radicis petrosilii. Sed quia apium habet in se hãc proprietatem ꝙ epilepsiam mouet. ideo mihi suspectum est: & loco ipsius poni facio petrosillium.

SYRVPVS de succo endiuiæ ualet ad oppilationem hepatis: & extinguit inflãmationes febrium & sitim & hepar calefactum. Cuius permixtio.

℞. Succi endiuię cocti & depurati & colati. lib.iii. Zucchari. lib. iiii. Et fiat syrupus decoquendo debito modo: & est in usu.

Succi omnium herbarum conseruantur per annum & non ultra. si supra eos ponatur parum olei oliuarii & bene sint clarificati: ut in syrupo de bizantiis ostenditur: & apponendi sunt in uase uitri uel saltim uitreato: demum transacto anno sunt abiiciendi.

SYRVPVS de endiuia magistralis.

℞. Foliorum endiuiæ.	Diantos. M.ii.
Hepaticæ,	Radicum endiuiæ,
Capillorum uen. añ. M.iii.	Aquæ endiuiæ. añ.lib.i.

Bulliant hæc secundũ artem in lib.xviii. aquæ usq; ad consumptionẽ duarũ partiũ. deinde colẽtur & colaturæ addantur zucchari clarificati. lib.vi. & fiat syrupus coquẽdo debito mõ.

Nota hic unum uniuersale, ꝙ si uis facere syrupum magis clarum: tunc in decoctione debes zuccharum clarificare: sed tunc syrupus nõ est tantæ uirtutis. Ideo semper zuccharũ per se clarificari soleo facere deinde decoctionẽ supra addo.

SYRVPVS alius de endiuia, cuius inuentor fuit Gẽtilis de fuligineo quem manu propria eius descriptũ ego iã uidi: efficacior & melior præscripto. Cuius permixtio hæc est.

℞. Succi endiuiæ,	Succi hepaticæ. añ.lib.iii.

Clarificẽtur seu purgẽtur prædicti succi ad ignẽ ut expedit.

℞. Rosarum,	Capillorum ueneris.
Violarum,	Hordei mundi.
Lẽtiginis aquæ. i. loraminiæ,	Seminum cõmuniũ frigidorum maiorum. añ.ʒ.i.
Florum nenupharis,	
Polytrichi, añ.℥.s.	

Bulliant omnia hæc secundum artem in lib.vi. aquæ usq; ad consumptionem tertiæ partis: deinde colentur, & colaturæ addantur zucchari clarificati. lib.iiii. & fiat syrupus qui aromatizetur cum infrascriptis subtili modo puluerizatis.

℞. Sandalorum alborum,	Ligni aloes.
Sandalorum rubeorum,	Cinnamomi,
Berberorum,	Corticum citri. añ.℈.i.
Seminis cydoniorum. ana.℈.i.	

Subtiliter puluerizentur, & syrupus aromatizetur, est enim efficacior.

Aromatizatio dupliciter fieri potest. primo q postquam syrupus perfecte coctus est proiiciantur ea ex quibus debet aromatizari: & permittantur solum una ebullitione bullire: deinde ab igne remoueantur & reseruentur.

Alio modo postquã syrupus perfecte coctus est, & ab igne remotus, possunt aromata ex quibus aromatizari debet intus apponi, & simul longo tempore concutiendo misce: & sic uirtutem accipiet earum: & hoc modo aromatizatio fit. uterque modus est laudabilis.

SYRVPVS rosatus ex infusione rosarum Mesuæ. conferens adustioni febrium uehementer, siti & inflammationi pectoris. Cuius permixtio.

℞. Infusionis rosarum uiridium. lib. v. Zucchari bo. lib. iiii. Misce & fiat syrupus decoquendo debito modo.

Modus infusionis rosarum talis est. Accipe foliorum rosarum uiridium mundatarum. lib. vi. ponantur in uase uitreato stricti orificii: & super eas fundantur aquæ feruentis lib. xv. & stringatur orificium uasis: & dimittatur per horas. ix. Deinde coletur & bene rosæ exprimantur: & postea abiiciantur. Et iterum tantundem foliorum rosarum recentium in dicto uase ponantur: & supra dictam aquam colatam quæ denuo fuerit calefacta proiiciatur & obturetur & permittatur ut supra: & iterũ tertio hoc fiat: deinde coletur. & si reseruare uolueris apponatur ad solem per dies. xl. in uase uitreo stricti orificii, & distilletur parum olei oliuarum in orificio eius: postmodum reserua: & de dicta infusione accipe quando uolueris ponẽdo æqualẽ quantitatem zucchari cum ea.

SYRVPVS de rosis siccis magistralis confert fluxui uẽtris ex caliditate.

℞. Infusionis rosarum siccarum rubearum.
Zucchari clarificati. añ. lib. ii.

Misce & fiat syrupus decoquendo debito modo.

Infusio rosarum siccarum fit ut infusio rosarum uiridiũ, hoc excepto, q loco uiridium ponuntur rosæ siccæ: sed secundum eandem quantitatem tam de rosis quam de aqua. Omnes syrupi restringentes ut syrupus rosatus, de granatis, de myrtis: & ceteri constrictiui debent bene decoqui: lenitiui uero uiolati econtrario.

SYRVPVS de succo rosarum confert in acutis & peracutis febribus & soluit natura cum facilitate.

℞. Succi rosarum rubearum. lib. iii. Zucchari. lib. iiii. Et cũ aqua fontium clarificetur: & fiat syrupus.

SYRVPVS de succo acetosæ Mesuæ confert febribus cholericis, & inflammationi stomachi & confortat cor calidũ & stomachum, & est conueniens febribus pestilentialibus.

℞. Succi acetosæ purificati. lib. iii. Zucchari clarificati. lib. ii. Et fiat syrupus decoquendo debito modo & reseruetur.

In syrupis unum uniuersale nota. Syrupi enim aut cũ zucch aro aut cum melle aut sapa fiunt.

Syrupus qui de zuccharo fit melius debet decoqui quã qui cum melle componitur: cum mel sit magis conseruatiuum & minus corruptibile. Et ideo syrupus cum melle factus diutius conseruatur. Syrupus factus de melle quanto minus decoquitur tanto magis laxat. & quanto plus coquitur tanto plus restringit. Syrupi in estate magis coquẽdi sunt q̃ in hyeme: & omni tempore syrupus quanto magis coquitur tanto melior est.

SYRVPVS de agresta Mes. cõfert uomitui & solutioni cholericæ, & inflãmationi stomachi, & siti laboriosæ, & febribus cholericis: & confortat stomachũ prægnãtium quæ facile recipiunt superfluitates: & ualet contra uenena: & modus operationis eius est: sicut syrupus de acetositate citri: & quidam cõdiunt cum garyophyllis. Cuius permixtio.

℞. Succi uuæ acerbæ. lib. xii. Decoquatur lento igne usq; ad cõsumptionem tertiæ partis: deinde coletur & postea permittatur donec clarescat: & postea, accipe de eo claro. lib. vii. Zucchari clarificati. lib. v. Et simul coquantur usq; ad perfectam coctionem & reseruetur.

Succus iste extrahi debet ex uuis citrinis declinantibus ad rubedinem non maturis ultima hebdomada Iulii, & post ipsarũ collectionem stent per tres dies: deinde succus extrahatur ante quã hebdomada illa transeat: quia elapsa illa hebdomada stella canis absconditur & succus eius non est tantæ perfectionis.

Insuper incidenter hic est notandum q illa quæ dantur pro fluxu uentris ad cõstringendum, debent exhiberi statim ante cibum: Quæ uero propter uomitum dantur, immediate sumpto cibo danda sunt.

SYRVPVS de papauere Mesuæ. conferens ad tussim siccam, & phthisim, & catarrhum, faciens ad somnum.

℞. Papaueris albi.	Seminis lactucæ. ʒ. xl.
Papaueris nigri & proprie capita eorum. añ. ʒ. 50.	Seminis maluæ,
	Seminis cydoniorum.
Capilli ueneris. ʒ. xv.	aña. ʒ. vi.
Liquiritiæ. ʒ. v.	Zucchari albi.
Iuiubarum numero. xxx.	Penidiorum. añ. ℥. viii.

Coquantur omnia in lib. iiii. aquæ pluuialis usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur. Et clarificentur cum prædicto zuccharo & penidiis & fiat syrupus.

Semina omnia mucilaginem facientia nõ sunt sic ad bulliendum seu decoquendum cum aliis rebus ponenda: sed sunt in pecia liganda demum, ad bulliendum ponẽda: & sic uirtus earum in syrupo transit: & uiscositas quę syrupum uiscosum redderet retinetur &c.

Alii sunt qui addunt sapam seu uinum coctum in hoc syrupo. ℥. vi. ut dirigat uirtutem aliarum medicinarum ad pectus: sapa enim multum pectori amicatur.

SYRVPVS de pomis simplex Mesuę confortat cor, debile & sanat syncopim & tremorem cordis.

℞. Succi pomorum dulcium. Succi pomorum acetosorum añ. lib. v. Bulliant ambo simul usq; ad cõsumptionem medietatis: deinde infunde in eis setam tinctam in kermes. i. tincta in grana ℥. s. & dimittatur in eis per dies duos usq; dũ clarescant: deinde colentur. Et colaturæ addantur zucchari clarificati. lib. iii. & fiat syrupus.

Seta uncta in kermes. Nota q kermes scriptum cum r, sine s, idem est q granum cum quo seta tingitur: scriptum uero cũ s, scilicet kesmes. i. pastinlæ: hoc bene nota: quia diuersitas literæ diuersificat rem.

Omnes syrupi facti ex succis, semper zuccharum debet esse clarificatum & coctum per se. postea uero succi sunt addendi. & ratio est: quia per longam ebullitionem succi uirtus deperditur: & hoc intelligas de succis fructuum & uiris aromaticis: quia hi parum sustinent de decoctione. Succi uero radicum quanto magis decoquuntur, tanto puriores redduntur. Herbarum uero succi mediocrem sustinent de decoctione, & illa mediocri purificantur.

Pomum simpliciter si scriptum repertatur, de malo est intelligendum. ut Mattheus sylu. scribit.

SYRVPVS de pomis compositus Mesuæ in sua practica capitulo de soda ex aggregatione choleræ & phlegmatis. & confert ad ea quæ diximus in capitulo, & est nobile & expertum, & confert quartanæ & oppilationi splenis, & omni ægritudini quæ est de melancholia.

℞. Capillorum ueneris.	Chamæpithyos,
Radicum buglossæ domesticæ,	Stoechados,
	Chamædryos. añ. ʒ. vii.
Radicum buglossæ syluestris.	Squinanti,
	Ellebori nigri. añ. ʒ. iii.
Florum ambarum.	Fumiterræ. ℥. i.
Polypodii,	Eupatorii. ʒ. iiii.
Epithymi. añ ℥. i.	Succi pomorum. dul. unc. viii.
Folliculorum senæ. ʒ. vii.	

Omnia prescripta præter epithymum, succum pomorum, & capillorum ueneris, bulliant in lib. iiii. aquæ usq; ad cõsumptionem medietatis: deinde bulliant cum eis ebullitione una epithymum & capilli ueneris: postea colentur, & cum succorum pomorum & zucchari clarificati. lib. ii. fiat syrupus debito modo decoquendo.

Zuccharum q in syrupis ingreditur semper debet clarificari & purgari: & non solum in syrupis: sed in omnibus compositis: in quibus zuccharum intrat. Modus igitur clarificandi talis est: quod pro omni lib. zucchari accipienda sunt duo albumina ouorum uel unum ad minus & lib. i. aquæ & simul aqua

& albumina

& albumina ouorum manibus sunt concutienda. Illa concussione multa spuma resultabit: & quanto magis cōcutientur tanto maior fiet. In illa igitur spuma exponatur: & diu bullire permittatur: usq; ad consumptionem medietatis: deinde ad stamineam panni bene lotā illa omnia bene colabis: & sic erit zuccharū clarificatū seu purificatū. Sed si uis clarificari syrupos & iulep sine albuminibus ouorū: ita q; remaneant clarissimi & aurei coloris dum coquuntur, ponatur in uase succi granatorum acetosorum in fine decoctionis. ℥.i.s. mirabiliter enim clarificat. Et idem facit parum uini boni electi quando uinum granatorum non haberetur.

SYRVPVS de granis myrti Mesuæ usualis: confert solutioni antiquæ & tussi, & confortat stomachum & pulmonem & uiscera. Et eius modus est sicut syrupus de agresta. Cuius permixtio.

℞. Succi myrtyllorum lib.vi. Zucchari. lib.iii.s.
Misce & fiat syrupus secundum artem.

SYRVPVS de myrtis magistralis ualet ut supra.

Rec. Granatorum myrtillorum,	Rosarum rubearum. an̄.ʒ.i.
Carnium cydoniorum.	Spodii,
Sumach.	Hypoquistidos. an̄.ʒ.iii.
Acaciæ,	Gummi arabici. ʒ.ii.
	Masticis. ʒ.s.

Bulliant hæc omnia in lib.iii. aquæ secundum artem usq; ad consumptionem tertiæ partis: deinde colentur, & colaturæ addantur zucchari clarificati lib.iii. & fiat syrupus.

Syrupus de myrtis Mesuæ non fit in certis partibus: quia succus myrtillorum haberi non potest: & si haberi posset melior, & perfectior isto esset.

SYRVPVS de corticibus citri Mesuæ stomachum confortat: & facit oris odorem bonum. Cuius permixtio.

℞. Corticum pomorum citri recentium lib.i. Setæ tinctæ in kermes. ℥.s. idest in grana. Corticum cydoniorum lib.s. Decoquantur in aqua fontium. lib.v. usq; ad consumptionem duarum partium, deinde addatur zucchari clarificati & cocti. lib.i. coquatur usque ad formam syrupi: & in fine aromatizetur cū musci. granis.iiii.

Aduerte hic q; cortices cydoniorū debent poni in fine quasi decoctionis: eo quia parum sustinent de decoctione: & hoc, ratione aromaticitatis suæ.

Ad clarificandum zuccharum apponenda est pro omni lib.i. zucchari aquæ communis lib.i. & dicta quantitate bene clarificatur & purgatur.

SYRVPVS de acetositate citri Mesuæ. Cuius iuuamentum est magnum in extinguendo inflammationes choleræ rubeæ: & febres inflammatiuas uehementes, & febres pestilentiales: & proprie quæ sunt in æstate uenenosa. Et confert ebrietati, uertigini, & siti uehementi. Cuius permixtio hæc est.

℞. Succi acetositatis citri lib.xii. Decoquatur in uase uitreato super prunas usq; ad consumptionem tertiæ partis, deinde coletur & permittatur clarescere. Postea accipe ex eo claro lib.vii. Zucchari albi clarificati lib.v. Misceantur simul & coquantur ad ignem usq; ad perfectam coctionem.

Ego autem aliter soleo fieri facere, & pauci sunt aromatarii qui sciant facere illud. Immo fere omnes facientes hunc syrupum, diu in forma syrupi non potest stare, sed congelatur tanquam gella, & hoc aduenit imperitia facientium. Sic igitur est faciendum. Accipiatur illud in quo acetositas reperitur citri: & ipsam in pecia subtili & spissa pone, leuiterq; peciam exprimas non uiolenter, exiet liquor clarus non mucilaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quantitatē dictā zucchari albi bene clarificati, & debito modo cocti, quantitatem ut supra: & cum eo pone acetositatem: & soli exponas. Sol enim consumet paruo tempore humiditatem superfluam acetositatis. Et remanebit clarum & illustrum tāquam aqua. hoc enim modo cyprium faciunt ut ab eis accepi.

Nota q; Mesue dicit. accipe de iulep depurato. Illud accipe de zuccharo clarificato & iulepizato. non autem de iulep intelligit ut quidam aromatarii fatui credunt &c.

SYRVPVS uiolatus compositus Mesuæ. confert tussi calidæ & pleuresi.

℞. Violarum. ℥.ii. Seminis cydoniorum. ℥.i. Seminis maluę. ℥.i. Iuiubæ. Sebesten. an̄. numero. xx. Coquantur hæc cum lib.vi. aquæ cucurbitæ secundum artem usq; ad consumptionem tertiæ partis, Zucchari clarificati. lib. i.s. & fiat syrupus. debito modo decoquendo.

Aqua cucurbitæ fit incidendo cucurbitas in grossa frusta, deinde ponantur in alembico, & aqua extrahatur.

SYRVPVS uiolatus ex infusione Mesuæ conferens ad febrem & inflammationem & asperitatem pectoris & tussim & pleuresim. Cuius permixtio.

℞. Aquę infusionis uiolarum. lib.v. Zucchari clarificati. lib.iiii. Misce & coquatur cum facilitate & reseruetur.

Modus infusionis uiolarum hoc modo fit. Accipe uiolarū recentium lib.vi. ponantur in uase uitreato stricti orificii: & postea fundantur sup eas aquæ pluuialis bullientis. lib.xv. & stringatur orificium uasis: deinde permittatur per horas.ix. His elapsis colentur aliqualiter exprimendo: & denuo in uase prædicto tantum de floribus uiolarum recentium ponatur: & denuo eadem aqua bene calefacta super eas mittatur & stringatur orificium uasis: & sic per horas.ix. dimittatur: & iterū tertio hoc fiat seruando modum bis per te seruatum: & dimitte per horas.ix. & postquam aqua infrigidata fuerit coletur a uiolis. Et si illam conseruare uolueris, ponatur in uase uitreato stricti orificii: & distilletur parum olei in orificio eius: & stringatur caput eius, deinde soli exponatur per dies. xl. deinde remoueatur & conseruetur.

Violæ sunt colligendæ in mense Martii, & de eis syrupum facias. & omnia alia necessaria.

Syrupus uiolatus si simpliciter reperiatur scriptum, de syrupo isto ex infusione semper est intelligendum: & non de composito, siue de syrupo uiolato composito &c.

SYRVPVS de iuiubis Mesuæ conferens ad raucedinē uocis & tussim & pleuresim. Cuius permixtio.

℞. Iuiubarum. nu. ix.	Seminis melonum.
Violarum.	Seminis lactucæ,
Seminis maluarum. an̄.ʒ.v.	Dragacanthi. an̄.ʒ.iii.
Capillorum ueneris. ℥.i.	Liquiritiæ,
Seminis cydoniorum.	Hordei mundi excorticati.
Seminis papa. albi. an̄.ʒ.iii.	ana. ℥.i.

Decoquantur in lib.iiii. aquæ fontium secundum artem uel aqua pluuiali usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur & colaturæ addantur zucchari clarificati lib.ii. & fiat syrupus debito modo decoquendo. In hac compositione fere omnes textus sunt corrupti: litera enim multorum dicit iuiubarum. lib.x. q; hæc litera falsa sit apparet cum dicit. coquantur in lib.iiii. aquæ. non enim possibile est: cum maior sit quantitas iuiubarum quam aquæ.

De hordeo nota q; auctor uult q; excorticetur. amoto enim cortice exteriori tollitur uirtus eius abstersiua, & remanet uirtus lenitiua cum aliquali siccitate.

Dicit insuper in aqua fontis coqui debet: eo quia post pluuialem subtilior est & penetrationi aptior.

De aqua pluuiali multa infra dicentur.

SYRVPVS de scabiosa Magistralis.

℞. Radicum scabiosæ. M.i. hordei mundi a cortice superiori. M.ii. Corallorum rubeorum. ʒ.ii. Aquæ pluuialis lib.x. Bulliant omnia simul usq; ad crepaturam hordei, & cocturam radicis, deinde colentur exprimendo. Cui colaturæ & expressioni addatur. Succi scabiosæ lib.i. Et iterum cum prædictis bulliat succus usq; ad ipsius purificationem: deinde coletur, & his addantur zucchari clarificati lib.ii. Pulueris corallorū rubeorum. ʒ.ii. Coquātur usq; ad perfectam coctionem & reseruetur. De aqua pluuiali & de coralli in isto syrupo cur restringāt: & syrupus iste dilatet partes pectoris, ratio dicetur in syrupo de liquiritia ubi ponitur aqua rosata, quia eadem est ratio &c.

SYRVPVS de granatis Mesuæ. ualet cōtra febres cholericas & phlegmaticas multæ inflammationis & sitim. Cuius permixtio hæc est.

℞. Vini granatorū dulciū: & uini granatorū acetosorū. an̄. lib.v.

Coquantur simul usq; ad consumptionem medietatis: & dimittatur postea per duos dies dū clarescat & resideat: postea remotis a residentia colentur, & his addantur zucchari clarificati lib.iii. & coquantur ad formam syrupi. Et in medio coctio

nis addatur setæ tinctæ in kermes.i.in grana.ʒ.ii.& permittãtur usq; dum facta sit perfecta decoctio.

Vinum granatorum fit. Accipiendo grana granati mundata a corticibus & inuoluuntur pecia, & sub torculari ponũtur & exprimuntur & facta expressione colatur & in ampullis ponitur & soli exponitur per aliquot dies: deinde sine residentia seu sine fece mittatur. postmodum oleũ oliuarũ super illud apponitur & reseruatur bene, p annos.iii.cõseruatur in bonitate.

Hic notandum ꝙ zuccharum quod ingreditur in isto syrupo debet esse ab aqua decocta purgatum: ita ꝙ in eo nulla uel bene pauca sit aqua, quando uinum prædictum granatorum cum eo miscetur: eo quia si longa coctione cum aqua coqueretur uirtus eius deperderetur.

SYRVPVS de menta Mesuæ. ex inuentione nostra: & est in usu: ualet ad stomacũ frigidũ confortat nauseam: uomitũ fluxum uentris, singultum sedat. Cuius permixtio hæc est.

℞. Succi cydoniorũ muzorum & dulciũ. Succi granatorũ acetosorum dulcium & muzorũ. añ.lib.i.s. Proiiciatur super eos Mentæ siccæ.lib.i.s. Foliorũ rosarum rubearum. ℥.iii. Et simul dimittantur per diẽ & noctem. deinde coquantur cum facilitate usq; ad medium.i. mediocri decoctione: deinde coletur & his addatur. Zucchari clarificati.lib.ii. Et fiat syrupus debito modo coquendo, & aromatizetur cum gallia.

Syrupus nihil aliud est quam decoctio uel succus inspissatus cum aliqua re dulci.s.uel cum melle, uel cum zuccharo, uel cũ sapa. Succus autem est rob. Rob enim est succus inspissatus per decoctionem ab igne uel sole sine aliqua re dulci: & hæc est ipsorum differentia.

Muzum enim proprie dicitur: cuius sapor est compositus ex dulci & acetoso.

In hoc syrupo sunt qui loco zucchari ponũt mel. Ego enim zuccharum magis laudo. cum ad maiores intentiones cũ zuccharo facto cõueniat, maioremq; tẽperantiã habeat. Vbi uero intenderemus calefactionem maiorem cum melle fieri potest.

SYRVPVS dinarii & eius interpretatio est syrupus de bizantiis Mesuæ. faciens ad febres oppilationum & febres colericas & phlegmaticas: quarum difficilis est eradicatio: & ad icterítiam. Cuius permixtio hæc est.

℞. Succi endiuiæ,	Succi boraginis uel
Succi apii. añ.lib.ii.	Succi buglossæ. añ.lib.i.
Succi lupulorum.	

Bene depurentur, deinde depurati bulliant in eis.

Foliorum rosarum rubearum. ℥.ii.	Seminis anisi.
	Seminis fœniculi.
Liquiritiæ.ʒ.iii.	Seminis apii. añ.ʒ.iii.
Spicæ. ʒ.ii.	Postea colentur.

Accipe igitur de prædicta colatura lib.iiii. zucchari boni & clarificati lib.ii.s. Et coquantur cum facilitate omnia simul, donec ad formam syrupi coquantur & reseruetur: & hic erit syrupus de bizantiis sine aceto.

Si uero facere uolueris dictum syrupum cum aceto, addas ad omnem partem succorum depuratorum partem mediam. Cum igitur in dicto syrupo apposueris lib.iiii. succorũ in quibus fuerint bullitæ, res præscriptæ, põnas aceti lib.ii. Et erit syrupus de bizantiis cum aceto. nihil ultra erit addendum uel minuendum.

Hic multi laborant aromatarii diuersimode ut succos conseruare possint: & non tantum istos, sed omnes alios. Quidam uero post expressionem dictorum succorum bullire ad ignem eos faciunt: deinde reseruãt: & hoc modo corrumpuntur. Alii post expressionem & colaturam factam cum staminia ad solẽ ponunt. & facta residentia remouent illos a residẽtia: deinde reseruant: & hoc modo etiam corrumpuntur. Ego uero post expressionem illos colari facio per staminiam: deinde iterum colari facio per sacculum factum ex tela spissa, ac sic clarificatem syrupum, intantum ꝙ pars grossa superflua hoc modo purificatur. Et quia quando non trãsit propter partem spissam claudentem sacculum, tunc uacuo. & sacculum bene lauo: deinde repono succum: & sic facio donec totum sit colatum: deinde in ampulla pono, & supra parum olei oliuarũ: deinde soli expono per dies.xv. & si residentiam aliquam faciunt, illam amoueo: & illos sic colatos reseruo, nõ solum per annum: sed per annos & menses: & sic facio de uino granatorum & cydoniorum semper ponendo oleum.

Illud enim a putrefactione conseruat: & tu bene nota.

Succi enim isti & similes herbarum in uasis uitreatis uel uitri conseruari debent. Liquores uero oculorum debent reseruari in uase æneo.

Hic nota ꝙ succi hi & omnium herbarum solum per annũ conseruantur in sua bonitate si cum oleo ut supra aptentur & non plus. quare in capite anni debent succi de nouo fieri, & antiqui alterius anni abiici, cũ iam oẽm uirtutem suã amiserint.

SYRVPVS de fumoterræ maior Mesuæ. quod est in usu, stomachum & hepar confortat, oppilationem aperit, & morbos cutis curat: & proprie quorum materia sunt humores alsi aut adusti sicut est scabies, impetigo, serpigo, & lepra. Cuius permixtio.

℞. Myrobalanorum citrinorum.	Liquiritiæ,
	Rosarum rubearum añ.ʒ.iiii.
Myrobalanorum kebulorum. añ.ʒ.xx.	Epithimi.
	Polypodii. añ.ʒ.vii.
Florum bora.uel buglossæ,	Prunorum.
Violarum,	Passularum. añ.℥.vi.
Absinthii,	Tamarindorum,
Cuscutæ. añ.℥.i.	Cassiæ fistulæ. añ.℥.ii.

Hæc omnia bulliant secundum artem in lib.x.aquæ usq; ad perfectam coctionem cassia, & tamarindis exceptis: deinde colentur: in qua colatura dissoluantur cassia & tamarindi: deinde addantur Zucchari clarificati. Succi fumiterræ depurati. añ.lib.iii. Et coquatur ad formam syrupi.

Bulliant in aqua. tunc de aqua communi est intelligendum scilicet uel pluuiali uel fonti, & non solum in hoc syrupo: sed in omnibus aliis compositionibus: in quibus absolute reperitur bulliant in aqua.

In aliquibus receptis: & etiam fuit opinio multorum ꝙ in hac recepta rosæ non essent apponendæ: & dicunt ꝙ fuit error scriptoris, qui scribere debebat liquiritiæ rasæ & scripsit rosæ: sed saluo pace scriptorum dico, ꝙ rosæ apponendæ sunt: & auctor illas apposuit, ut ipsarum uirtute reprimatur acuitas multarum medicinarum in ista compositione intrantium.

SYRVPVS de prasio Mesuæ conferens senibus & frigidis natura, & ægritudinibus quæ sunt in pectoribus eorum, & tussi antiquæ, & asthmati, & phlegmate grosso & putredo. & proprie ei cuius difficilis est spiratio. Cuius permixtio.

℞. Prasii. ℥.ii.	Seminis maluæ,
Hyssopi.	Fœnugræci,
Capillorum ueneris.	Ireos. añ.ʒ.iii.
ana.ʒ.vi.	Seminis lini,
Liquiritiæ. ℥.i.	Seminis cydoniorum.
Calamenti,	ana.ʒ.ii.
Seminis anisi.	Passularum. ℥.ii.
Radicum apii,	Ficuum siccarum.
Seminis fœniculi. añ.ʒ.v.	numero.xv.

Bulliant hæc omnia secundum artem in lib.x. aquæ usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur & his addantur. Penidiarum lib.ii. Mellis purificati.lib.ii. Et fiat syrupus debito modo coquendo.

De prasio, nota ꝙ in hoc syrupo ponenda est herba prasii non succus. Electuariũ uero fieri debet ex succo nõ de herba.

Varia reperitur litera in diuersis Mesuæ de hoc syrupo. in aliquibus enim basis huius syrupi est radix fœniculi & apii: in aliquibus ficus: in aliquibus hyssopi: in aliquibus capillorum ueneris. Et si sic non debet appellari syrupus de prasio: quia alia & alia est intentio quam ponunt Mesuæ: sed recepta debet stare ut supra scripta est: & sic erit intentio syrupi de prasio secundm Mesuæ.

SYRVPVS de absinthio Mesuæ conferens ad casum appetitus: & debilitatem stomachi: & mollificationem uiscerũ, & debilitatem hepatis & dolorem. Cuius permixtio.

℞. Absinthii romani. ℥.vi. Foliorum rosarum rubearum. ℥.ii. Spicæ.ʒ.iii. infundantur hæc omnia per diem & noctem in uino albo bono antiquo & odorifero. Succi cydoniorum. ana lib.ii.s. ponendo in lapideo uase, deinde coquantur cum facilitate usque ad cõsumptionem medietatis, deinde colentur &

colaturæ

colaturæ addantur: mellis bene purificati lib.ii. & fiat syrupus debito modo coquendo.

In una compositione si inuenitur una res. Cuius plures sunt species quam illarum rerum debemus intelligere. uerbi gratia cum scribitur spicæ uel rosarum &c. dico ꝙ debemus intelligere speciem præualentem aliis in uirtute, ut de spica nardi quæ melior est & de rosa rubea, quia illa præualent albis in uirtutem.

SYRVPVS de epitimo Mesuę. choleram nigram & humores adustos cum uirtute expellens morbos eis factos curat; & confert proprie eis qui parati sunt ad lepram, & qui cancrū patiuntur: & uulnera fraudulēta & fistulas & scabiem & saphati. Cuius permixtio hæc est.

Rec. Epithymi boni & hortensis. ℥.xx.	Myrobalanorum bellericorū.
Myrobalanorum citrinorū.	Liquiritiæ,
Myrobalanorum indorum. ana.ʒ.xv.	Polypodii,
Cuscutæ,	Agarici,
Fumiterræ. aā.ʒ.x.	Stœchados.ana.ʒ.vi.
Thymi,	Rosarum rubearum,
Calamenti,	Seminis fœniculi,
Buglossæ.s.herbæ.	Seminis anisi. ana. ʒ.ii.s.
Myrobalanorum emblicorum. aā.ʒ.vi.	Prunorum. nume.xx.
	Passularum enuclea. unc.iiii.
	Tamarindorum. ℥. ii.s.

Bulliant hæc omnia tamarindis exceptis in lib. xv. aquæ secundum artem usq; ad consumptionem medietatis, deinde coletur, & cum prædicta colatura dissoluantur tamarindi, deinde addantur zucchari clarificati lib.iii. Rob.i.uinum coctū seu sapa lib.ii. & fiat syrupus debito modo coctus.

Epithymi hortensis, dicitur hortensis, eo quia hortense minus uigorosum est quam quod in montibus nascitur, & communiter minorem habet malitiam. Et hoc scribit Sauonarola in sua practi. capitulo, de hydropisi aselite de succo radicis ireos & tu uide, & Auicenna libro secundo capitulo sexto ubi dicit ꝙ res syluestres sunt omnibus domesticis fortiores, & de syluestribus ꝙ montanæ fiunt fortiores.

Passulæ in hoc syrupo ponuntur ut uigorent operationem epithymi, & remoueant malitiam ipsius quæ timetur ex sua siitrositate. Et ut cōfortent operationem myrobalanorum, & remouent ab eis malitiam hanc quæ est ut non remaneant in uillis stomachi & intestinorum. Folia colligenda sunt quando habent quantitatem debitam & non sunt parata ad casum, & nō amiserunt colorem suum proprium.

SYRVPVS de thymo Mesuæ cōferens ægritudinibus pectoris & pulmonis frigidis, & stomachi, & hepatis, & est medicamen bonum, & confert frigoribus qui fiunt in hyeme, & confert frigidis complexione. Cuius permixtio.

Rec. Extremitatum thymi. ℥.ii.	Seminis apii,
Calamenti,	Seminis dauci. ana. ʒ.iiii.
Mentæ siccæ. aā.ʒ.v.	Passularum enucleatarum.i. ab omni immunditia purgatarum. ℥.iiii.
Seminis anisi,	
Seminis fœniculi.aā.ʒ.iiii.	

Bulliant hæc omnia secundum artem in lib.x. aquæ usq; ad consumptionem medietatis, deinde colentur & colaturæ addatur mellis purificati lib.ii. & fiat syrupus debito modo coquendo, & aromatizetur cum galliæ.ʒ.ii.

Si in receptis reperitur gallia absolutæ scripta, de gallia magna est intelligendum, tanquam de digniori & perfectiori.

Passulę hoc in syrupo ponuntur, ut corrigāt & uigorent uirtutem thymi: quemadmodum de epithymo supra dictum est.

SYRVPVS de artemisia Magistralis. ualet ad oppilationem matricis, doloribus eius & malæ complexioni.

℞. Artemisiæ,	Squinanti,
Capillorum ueneris,	Lupuli,
Sauinæ,	Polypodii,
Chamædryos,	Gentianæ,
Chamepithyos,	Rubeæ tinctorum. aā.M.i.
Origani,	Spicæ,
Hypericon,	Assari,
Cyperi,	Thymi,
Epithymi,	Seminum communium frigidorum.
Camæmillæ,	Maiorum. aā.ʒ.s.
Rosarum. ana.℥.i.	Seminis apii,
Ozimi,	Seminis fœniculi,
Sampsuchi,	Seminis petrosillii,
Calamenti,	Ameos,
Scolopendriæ,	Carui,
Betonicæ,	Iuniperi,
Scabiosæ. ana. M.i.	Milii solis.
Violarum. ℥.i.	Seminis rutæ. aā.ʒ.ii.
Sandalorum rubeorum,	

Bulliant omnia hæc in aqua sufficientis quantitatis secundū artem, & stent prius in ea infusi per horas.x. Cinnamomi.ʒ.i.s. Serapini. Armoniaci. aā.ʒ.s. Dictæ gummæ ligentur in pecia. Et omnia simul bulliant usq; ad consumptionem medietatis: deinde colentur & colaturæ addantur Mellis purificati lib.vi. & fiat syrupus debito modo coquendo.

Coqui secundum artem hoc modo intelligitur. Est enim aliqua medicina quæ multum sustinet de decoctione ut sunt radices. Aliqua minus illa ut sunt stipites plantarum. Aliqua iterum minus ut sunt folia. Aliqua adhuc minus & sunt fructus. Aliqua iterum minus & sunt semina. Aliqua minus & minus & sunt flores. Igitur cum tu decoquere uis aliquem syrupum uel aliquam decoctionem. primo ponas ad bulliendum radicem, secundo stipites, tertio folia, quarto fructus, quinto semē, sexto flores: & hoc modo coques secundum artem. Ista regula non generalis est: sed ab ea excipiuntur quædam herbæ & semina ut inferius declarabitur, ubi numerabuntur & semina & herbæ parum sustinentia de decoctione: sed hanc regulam posui: quia sicut in pluribus euenit, & fieri debet, inferius clarius dicetur, declarabiturq; sigillatim quæ medicinæ sustineant & quæ non.

Semina omnia colligenda sunt quādo sunt matura, & aquositas propria ab eis est separata.

SYRVPVS de stœchados Mesuæ. expertus ad omnes ægritudines neruorum frigidas, sicut est paralypsis, epilepsia, spasmus, tremor & tortura. Cuius permixtio.

℞. Stœchados. ℥.xxx.	Pyrethri. ʒ.vii.
Asse.i.thymus,	Piperis longi. ʒ.iii.
Calamenti,	Zingiberis. ʒ.ii.
Origani. ana.ʒ.x.	Passularum. ℥.iiii.
Seminis anisi. ʒ.vii.	

Bulliant hæc secundum artem in aqua sufficientis quātitatis usq; ad consumptionem tertiæ partis. Postea coletur & colaturæ addantur Mellis purificati lib.v. Et fiat syrupus debito modo coquendo. Et facta quasi perfecta coctione uel parum distante a decoctione, ponantur hæc grosso modo confracta, & in pecia ligata uidelicet.

Cinnamomi,	Zingiberis,
Calami aromatici,	Piperis nigri,
Spicæ,	Piperis longi. ana. drach.i.s.
Croci. ana.ʒ.i.s.	

Et reseruetur in uitreato uase, in quo si uis peciam potes relinquere in qua sunt aromata.

Bulliant in aqua sufficientis quantitatis. Nota ꝙ ista sufficiēs quantitas diuersificatur multipliciter. Nam quando sunt res quæ multum sustinent de decoctione, tunc pro omni. M.i. ipsarum apponi debent aquæ bocalia quatuor. Si uero mediocrē, medietatem. Si parum, bocale unum tantum. Si uero mensuretur unciis, debes pro omni lib. rerum ponere. lib.vi. aquæ si multum sustinet de decoctione. Si mediocrem, lib.iii. Si parum lib.i.s. Et ideo caueant uiri in manibus rudium aromatariorū se ponentes. Et domini medici bene considerent quis aromatarius sit qui suas ordinationes dispensat, quia si ignarus, ne & animæ & honori suo &c.

SYRVPVS de hyssopo Mesuæ. confert astmati & tussi, & dolori pectoris, & laterum, & lacertis pectoris. Cuius permixtio hæc est.

℞. Hyssopi siccæ.	Liquiritiæ. ana.ʒ.x.
Radicum apii,	Hordei mundi.ʒ.iiii.
Radicum fœniculi,	Seminis maluæ,
Radicum petrosilii,	Dragacanthi. ana.ʒ.iii.

℞. Calamenti,	Squinanti,
Stœchados,	Cyperi,
Petrosilli. añ. ʒ.iii.	Cuscutæ. añ. ʒ.ii.
Sauinæ,	Casfiæ ligneæ,
Chamædryos,	Aristolochiæ longæ,
Chamæpithyos,	Gentianæ,
Polii montani. añ.ʒ.iii.	Baccarum lauri,
Maioranæ, Ameos,	Reupontici. ana.℥.i.s.
Dauci, añ.℥ ii:	Aquæ fontium.lib.ix

Coquantur omnia in dicta aqua usq; ad consumptionẽ tertiæ partis: deinde colentur & colaturæ addantur Zucchari clarificati lib.iii.& fiat syrupus secundum artem &c.

SYRVPVS cordialis Magistralis.ualet ad tremorẽ cordis,& eum confortat & stomacho subuenit: syncopi & maniacis subuenit: & aufert calorem: & sitim in corpore extinguit.

℞. Melissæ,	Florum boraginis,
Enduiæ. añ.M.i.	Florum buglossæ. añ.M.i.

Et fiat de prædictis decoctio secundum artẽ ut superius declarani in aquis: uidelicet.

Aquæ endiuiæ,	Seminis acetosæ. ℥.s.
Aquæ buglossæ,	Vini pomorum ranciorum.
Aquæ rosarum rubearum,	Vini granatorum. añ.℥.iii.
Aquæ melissæ. añ. ℥.iiii.	Coralli albi subtiliter pulberizati. ʒ.iiii.
Seminis quatuor frigidorum minorum, ℥.iiii.	

Suspendatur cum pecia ligata in syrupo. Zucchari albi clarificati quantum sufficit. Et fiat syrupus secundum artem &c.

SYRVPVS de cicorea Gulielmi de Sali.ualet cõtra omnem materiam uenenosam in alterando & mundificando eã: & proprie ualet in antrace & carbunculo: & similibus & febre pestilentiali æstuali & autumnali.confortat cor & nutritiua extinguendo calorem materialem: mundificando materiam per urinam & secessum: & facit appetere cibum & inducit somnum. & fit ut infra.

℞. Foliorum cicoreæ.M.i.	Acetosæ,
Foliorum boraginis.	Scariolæ agrestis. i. batilesere siue flores quæ
Lactucarum,	dicuntur monagete &
Violarum dico flores,	nascuntur in bladis.
Florum scariolæ,	ana. M.s.
Linguæ bouinæ,	

Conterantur grosso modo,& bulliant secundum artem lib. iii.aquæ usq; ad consumptionem tertiæ partis: & colentur & in colatura addantur Zucchari clarificati lib.ii. Et bulliãt simul: & in dicta bullitione addantur Rheubarbari electi & puluerizati.℥.ii.& aliquando rheubarbari.ʒ.ii. Et in usu est cõmuniter de.℥.ii. Rheubarbarum suspendatur in pecia in dicto syrupo& sæpe exprimatur pecia rheubarbari cum manu usquequo coctus sit syrupus.

Et nota ꝙ rheubarbarum debet poni quando syrupus erit mediocriter coctus: quia rheubarbarum parum sustinet decoctione.

SYRVPVS Sabor regis Mesuæ. in practica in cap. de melancholia & mania & uocatur Sabor rex medorum conferens maniæ & melancholiæ ex adustione choleræ citrinæ. Cuius permixtio.

℞. Succi buglossæ domesticæ,	Folliculorum senæ, unc.iiii.
Succi buglossæ syluestris. ana.lib.ii.	Croci. ʒ.ii.
Succi pomorum dulcium redolentum. lib.iii.	Zucchari tabarzet. libræ.iii.

Fit autem sic.senæ proiiciãtur in succis per diem & noctem post contritione meorum: deinde bulliant ebullitione una, aut ii.deinde cum zuccharo fiat syrupus. crocus autem confricetur in panno cum decoctione: da.℥.ii.uel.iii.cum aqua buglossæ: & quandoq; apud necessitatem datur cum aqua casei.

SYRVPVS diamoron Mesu.& est conueniens ad apostemata gutturis,& uuæ,& ad omnia genera præfocationum.

Rec. Expres sionis mororum celsi.	seni seu baci. lib.i.s.
	Rob.i.uinum coctum.
Expressionis mororum de	Mellis purificati. añ.lib.i.

Coquãtur omnia simul usq; ad spissitudinem & reseruetur.

Rob idem est quod sapa seu uinũ ultimate decoctum. Robub autem proprie est quicunq; succus inspissatus uel caliditate solis uel ignis.unde litera Mesuæ quæ dicit rob est corrupta ex defectu translatoris.debet enim dicere rubub. igitur quando Mesue dicit Rob.i.robub suppleatur &c.

SYRVPVS de lymonibus ualet myrabiliter in febribus .i.contra febres pestilentiales.Cuius permixtio.

Rec. Succi lymoncelli. lib. xii. Zucchari albi lib.v. Et syrupus sicut syrupi de acetositate citri nec plus nec minus prout patet in isto.

SYRVPVS de Ribes stomachum calidum confortat: uomitum cholericum sedat: sitim extinguit: cordis ebullinonem mitigat & ipsum confortat: solutionem cholericam stringit & alterat.

Rec. Succi ribes lib.xii.Zucchari albi lib.v.Et fiat syrupus hoc modo primo bulliat succus ebullitione una: aut duabus: & dimittatur frigescere & clarefieri,& coletur, & cum zuccharo supræscripto & clarificato fiat syrupus secundum artem, & seruetur in uitreato &c.

Ribes quidam dicunt ꝙ est acetosa: & quidam dicunt ꝙ est coctus.sed falso: quoniam non est acetosa: quoniam Mesue facit semotim capitulũ de rob de ribes a capitulo de rob de acetosa. Similiter ubi ponit capitulum de rob de rubes ait.ꝙ ualet sicut rob de acetosa. Item non est coctus: quoniã coctus est calidæ & siccæ complexionis: sed ribes sunt frigidæ & siccæ.

Albani est planta stipitem habẽs rubeum ad uiriditatem decliuem,tenerum: cuius sapor est dulcis, acetositati mixtus: habet folia rotunda uiridia nigra: cuius granum portatur de corasceni acidi saporis de quo fit rob &c. Nos autem loco eius accipimus succum acetosæ, quæ est lapacium agreste quod ponere possumus.

Serapio in libro aggregationum.capitulo de ribes auctoritate Isaac uenaram Ribes ex planta habens capreolos recẽtes rubeos ad uiriditatem declinãtes: & habet folia magna lata rotunda uiridia & habet grana: quoniam sapor est dulcis cũ acetositate,et ipsa est frigida & sicca in secundo gradu: & signum super hoc est acetositas eius & stipticitas: & ex hoc contingit ꝙ infrigidat stomachum: & aliqui dicũt ꝙ est frigidus & siccus in tertio gradu. Nascitur autem planta ista in montibus Syriæ frigidis,niuosis: ut patet in pandectis.

TRIASANDALI Nicolai dicuntur a tribus generibus sandalorum qui ibi intrant. Dantur proprie contra calorem hepatis,stomachi,phthisicis,& ictericis. Cuius permixtio.

℞. Sandalorum alborum,	Gummi arabici,
Sandalorum rubeorum,	Dragacanthi. ana solidũ.i.idest añ. ʒ.i.s.
Sandalorum citrinorum,	Seminis melonum,
Zucchari albi. añ.solidos duos idest. añ.ʒ.iii.	Seminis cucumeris,
Rheubarbari,	Seminis citrulli,
Spodii.s. de canna,	Seminis cucurbitæ,
Succi liquiritiæ,	Seminis scariolæ.añ.solidum.i. idest. añ.ʒ.i.s.
Seminis portulacæ.s.domesticæ.añ.solidum.i.s.idest. ʒ.i.s.℈.i.gra.ii.s.	Camphoræ. ℈.i.s.
Amydi.solidum.i.idest drach.i.s.	Rosarum rubearum. unc.i.s.
	Puluerizentur subtiliter.

Syrupi rosati lib.ii. & fiat electuarium. Sed communiter fit in forma solida.

Solidus enim idem est quod drach.i.s.ut omnes doctores affirmant: & exaglum: idem etiam est: & non differt a solido nisi solum nomine.

Omnia simplicia ex quibus confectiones electuaria & compositiones omnes componuntur non sunt simul terenda. Sed quælibet simplex medicina per se conterenda est & pulueriznda,& ratio est quia omnia non sunt eiusdem complexionis & substãtiæ. Inimo quædam sustinent multum de contritione & quædam minus. Cinnamomum enim & macis sunt raræ substantiæ, gariofili uero & gummæ, sunt densioris substantiæ: quapropter ut ex contritione uirtus ipsorum non deperdatur,omnia de per se debent puluerizari: quod secus faciũt aromatarii nostri temporis & male: immo nimirum si composi

Opobalsami, idest olei, ana aur.xii.	Ameos i.semen,
Myrrhæ puræ.	Chamæpithyos,
Croci,	Chamædryos,
Zingiberis,	Succi hypoquistidos,
Rheubarbari,	Spicæ celticæ,
Radicum pentaphyllon.	Folii indi.
Calamenti montani,	Meu,
Prasii alii petrosilli,	Gentianæ,
Macedonici.i.semen,	Seminis fœniculi,
Stœchados arabici,	Terræ sigillatæ,
Costi amari,	Colcotar adusti: idest uitriolum adustum,
Piperis longi,	Amomi,
Pulegii indi,	Acori, idest radicum,
Olibani,	Hypericon,
Floris squinanti,	Nasturcii albi i.semen,
Terbentinæ,	Carpobalsami,
Casiæ ligneæ. añ.aur. vi.	Phu.i.radicum ualerianæ,
Bdellii,	Gummi arabici,
Galbani,	Carui agreste: idest cordumeni,
Aspalti,	Anisi i.semen,
Opopanaci,	Acaciæ,
Centaureæ mi. añ.aur.ii.	Castorei.
Spicæ nardi.	Serapini. añ.aur.iiii.
Polii montani.	Aristolochiæ rotundæ. aureos.ii.
Piperis albi. añ.aur.vi.	Mellis despumati.lib.x.
Storacis liquidæ,	Vini boni odoriferi antiqui. lib.iii.& fac.
Seminis apii,	
Sileris montani,	
Dauci.i.semen.	

Et nota φ pro omni libra mellis sunt. ℥.iii.specierum prædictarum,& hoc uoluit bonus Andromachus & apponi debet si tyriaca debet habere uirtutem descriptum a doctoribus. & in alia. unc. vi.

In hac descriptione multa sunt itelligēda. Et primo de opio thebaico; dicitur enim opium thebaicū: quia factū & collectum est Thebis: qa illud est melius & perfectius quocūq; alio opio ubicunq; collecto, & est minoris periculi & timoris usus eius.

De calamento dicitur montanum: & ponitur quia habet maiorem caliditatē & siccitatem quam calamentū fluuiale: quod nascitur iuxta aquas.

Stœcados arabici.dicitur arabici quia in Arabia oritur. & ille melior est,& in illis partib⁹ multū colligitur. Sed nos utimur stœchados quod colligitur in partibus Romæ,& est perfectū.

Loco chamæpithyos si nō haberetur accipi potest Iua muscata quæ a Mesue in capitulo de ęgritudinibus neruorum appellatur zingē.

Hypoquistidos succus est barbæ hircinæ, & illud ponitur non herba, non solum in hac cōpositione, sed in omnibus medicinis, in quibus simpliciter reperies scriptum hypoquistidos, & qui herbā ponunt, male, immo pessime faciunt.

Centaurea de minori intelligendum est, & illa in medicinis administratur, quia si simpliciter reperitur, de ea est intelligendū. Et radix accipi debet non herba, ut quidam rudes faciunt.

Vitriolum seu colcotar hoc modo aduritur. Accipe de eo quantitatem quam uolueris,& pone in patella ad ignem,& continue sub ea insuffletur donec igniatur, & continue uitriolum uoluatur,& tantum hoc fiat, φ eius naturalis calor mutetur, & tunc remoueatur: quia adustum est.

Species istæ tyriacæ debent subtiliter teri seu puluerizari, & bene cribellari per subtilem & spissum sedacium, ut melius,& citius res simul fermentari possint, ut Mesuæ,& Auicenna scribit in capitulo de tyriaca.

Pulverizabile enim idem est quod cōminuibile, uel diuisibile in partes paruas,& est aliud quam frangibile.

Vtilitas autem puluerizationis est, quia facit penetrare uirtutes medicinarum ad partes, ad quas non penetrarent.

Ætates enim tyriacę sunt quatuor. Prima dicitur infantia, & incipit a die compositionis usq; ad sex mēses. Secunda pubertas quæ incipit post illud tempus, & durat usq; ad decem annos. Tertia adolescentia, & incipit post illud, & durat usq; ad xx.annos. Quarta senectus,& incipit post illud, & durat usque ad xxx.annos, post illud expoliatur a uirtute tyriacæ.

In uase plumbi tyriaca debet poni, uel conseruari, uel argenti. in alio enim uase posita facit quandam ferruginem quæ appellatur zinian,& consumitur humiditas eius naturalis, & necessaria in tyriaca, quare in plumbo bene cōseruatur. Et uas in quo ponitur non debet repleri, sed saltem tertia pars uasis debet esse uacua, ut medicinæ possint respirare, & exhalare ne sese suffocent.

TYRIACA Galeni quæ communiter fit, licet non sit tantæ perfectionis quantæ est præscripta Andromachi. Cuius permixtio hæc est.

℞. Trochiscorum de squilla.lib.iii.	Scordeon, idest allium syluestre,
Piperis longi. lib.ii. ℥.iii.	Seminis rapæ syluestris.
Trochiscorum tyri. lib.i.s.	Cinnamomi. añ.℥.vii.s.
Trochiscorum diacoral. lib.i.s.	Colcotar usti: idest uitrioli adusti.
Xylobalsami.i.lignum balsami. lib.iiii.℥.x.s.	Serapini,
Opii thebaici, idest illius pro unciç.ʒ.vii.s.	Terræ sigillatæ,
Rheubarbari,	Hypoquistidos, idest succus barbæ hircinæ,
Spicæ nardi,	Spicæ celticæ,
Costi,	Radicum acori,
Squinanti. añ. ℥.vi.	Chamædryos,
Croci,	Gentianæ.i.radix,
Zingiberis,	Sistra.i.ualeriana.
Casiæ ligneæ.	Carpobalsami, idest semen balsami,
Storacis calami.	Seminis apii,
Myrrhæ,	Ameos,
Terebentinæ,	Amomi,
Calament.montani,	Seminis fœniculi,
Thuris,	Carui,
Diptami. añ.ʒ.vi.	Sileris montani.i.semen.
Stœchados arabici,	Nasturcii,
Polii montani,	Anisi,
Pentaphylli.	Mummiæ,
Piperis. añ.℥.vi.	Opopanaci,
Folii,	Galbani,
Petrosilli,	Aristolochiæ longæ.
Gummi arabici,	Hypericon.añ.℥.iiii.s.
Agarici,	Castorei,
Rosarum,	Asphalti,
Radicum ireos lilii cęlestis.	Centaureæ minoris, scilicet radix.
Leustici. añ.ʒ.vii.s.	Dauci. añ.℥.ii.ʒ.vi.

Et est semen pastinacæ syluestris. Mellis cocti,& despumati rubos.v.& lib.v.quod est pro omni lib.i.mellis. ℥.iii.specierū. Sed aromatarii.auaritia ducti hoc tempore solum ponunt lib. iiii.specierum pro rubo uno mellis,& male faciunt, & ob hoc tyriaca non habet uirtutes a doctoribus descriptas: quare semper ponas.℥.iii.specierum pro omni lib.i.mellis. Et pręscriptū mel sit coctum bona coctione.

Crocus uero, & hypoquistidos per se puluerizentur ac uitriolum.gummæ uero in optimo uino albo dissoluantur, alia uero omnia simul, mel uero infrigidatum, terebentina,& hypoquistidos intus ponantur: deinde omnes aliæ species. Crocus uero infundatur in uno bocali optimi uini nigri: & dimittatur per tres dies: deinde cum dicto uino in tyriaca ponatur: uitriolum uero etiam in uino dissoluatur,& in tyriaca ponatur.& simul misceātur. Sunt qui addunt galletti subtiliter pulverizati. unc.s.ut tyriaca maiorem nigredinem habeat. Sed hoc ego nō laudo. Cum extra mentem Galeni,& omnium doctorum fuerit,& nunc præsentium sit.

Hoc nomen tyriaca est nomen impositum ab effectu. idem enim est dicere tyriaca, φ conferens uenenis, sed præsentium,& aliarum medicinarum uenenosarum. Et ideo hoc nomen habet duas partes, tyria enim significat serpentem, & ka quod significat medicinas uenenosas cum componitur igitur tyriaca est nomen quod significat rem quæ iuuat in uenenis serpentum,& medicinarum uenenosarum,& est uocata tyriaca a carne tyri.

Agaricus, ireos, & radix acori ponuntur in hac recepta, & in aliis: quia habent in se uirtutem cōseruandi alias medicinas, ne cito corrumpātur, & augent earum uirtutes. Et sic ponitur, ut conseruet zingiber a corruptione.

Anacardi corrumpunt uirtutem trochiscorū tyri. Dictiq; trochisci debent esse parui, & bene cōpressi, si cōseruari debent, & non debent exiccari in sole. Sol enim habet uirtutem dissoluendi, & destruendi uirtutem carnium tyri, & uiperarum.

Tyriaca non debet dari nisi sit fermentata, & fermentatio fit in tempore sex mensium. Quid autem sit fermentatio, nota. Nā compositum habens unam formam, & uirtutem resultantem ex simpliciū cōpositione. Significat hoc uocabulū fermentata.

Vinum in tyriaca ponitur. primo ut per eum fiat medicinæ conseruatio, & commixtio. secundo quia ipsum cōfortat cor, & est contra uenenum.

In exhibitione tyriacæ istæ conditiones sunt seruandæ. Primo φ sit fermentata. Secundo φ detur sanis, & in parua quantitate, & raro. Tertio φ non detur in tempore calido: sed in tēperato, uel frigido. Quarto φ non detur pueris usq; ad decimumquartum annum. Quinto φ non exhibeatur in complexione calida: nec in homine parato inflāmationi. Sexto φ non detur stomacho repleto cibo. Et hæ sunt conditiones attendendæ in exhibitione tyriacæ.

Duæ præscriptæ descriptiones tyriacæ per annos. xxx. iac etiam usq; ad xl. annos seruantur, dummodo sint conuenienter, & debite factæ.

TROCHISCI diarhodon Mesue: quorum iuuamentum est magnum ad febres antiquas, & febres permixtionum, & febres phlegmaticas, & febres in quibus corrumpitur forma, & confert ad dolorem stomachi, & abstergit humiditatem eius. Cuius permixtio.

℞. Foliorum rosarum rubearum aur. vi. idest. ℥. ix.
Spicæ, aur. ii. idest. ʒ. ii.
Liquiritiæ rasæ, aur. iii. idest. ʒ. iiii. s.
Ligni aloes, aur. ʒ. ii. idest. ʒ. iii.
Spodii de canna, aur. i. idest. ʒ. i. s
Croci, aur. s. idest. ℈. ii. gra. v.
Masticis, ʒ. ß.

Conterantur omnia, & cōficiantur cum uino albo optimo, & fac trochiscos in forma lupini.

Quid sit trochiscus nota. Est trochiscus compositio quædā ex diuersis pulueribus, & speciebus, mediante aliquo liquore aggregata, & dicitur trochiscus a trochos quod est rota, quia trochiscus est similis rotæ.

TROCHISCI de rosis minoris Mesuæ: stomachum, & hepar confortant, & conferunt febri phlegmaticæ, stomachum præparant, & humorositatem ipsius abstergunt. Cuius permixtio.

℞. Foliorum rosarum rubearum. ʒ. x.	Liquiritiæ rasæ. ʒ. v.
	Spicæ nardi. ʒ. ii. s.

Conterantur hæc, & conficiantur cum uino albo optimo, & fac trochiscos. Et si laxatiuum facere uolueris adde Scamoneæ præparatæ. ʒ. iii.

Quare autem trochisci fiant, est ut medicinę possint melius cōseruari, acquirunt etiam ista permixtione aliquam uirtutem confortandi, quam prius per naturam non habebant &c.

TROCHISCI de rosis maiores Mesuę, sicut confirmatum est in libris plurimum iuuamentorum, quorum maius est ad dolorem stomachi, & maliuam digestionis, & eis proprie quibus corrumpitur forma, & principium hydropisis, & febres antiquas. Cuius permixtio hæc est.

℞. Foliorum rosarum rubearum. ʒ. iiii.	Spicæ,
Ligni aloes. ʒ. ii.	Cinnamomi,
Masticis, ʒ. i. s.	Cassiæ ligneæ,
Absinthii. ʒ. i.	Florum squinanti.
	añ. ʒ. i.

Conterantur, & fiant trochisci cum uino albo optimo.

De floribus squinanti nota. Non enim ad nos portantur, sed ipsorum loco apponimus rami partem.

TROCHISCI de rosis, & de eupatorio Mesuæ, expertorum iuuamentorum ad febres antiquas, & febres compositas, & ad dolorem hepatis, & oppilationem ipsius, & ictericiā. Cuius permixtio hæc est.

℞. Foliorum rosarum rubearum. ℥. i.	Liquiritiæ rasæ. ʒ. iiii. s.
Spicæ. ʒ. iii.	Succi eupatorii. ʒ. x.
Rauedseni, idest rheubarbari. ʒ. iiii.	Tereniabin, accipitur eius loco manna, dissoluta in succo præscripto. ʒ. ii.
Spodii. ʒ. i. s.	

Et fiant trochisci conterendo prius omnia.

Liquiritia si simpliciter scripta reperitur, de radice sicca semper intelligendum est, de qua duæ tantum partes usui medicinæ conueniunt. s. radix succus.

TROCHISCI de rheubarbaro Mesuæ, cōferentes ad dolorem hepatis, & oppilationem ipsius, & ad apostemata eius, & antiquas ægritudines in ipso & hydropisim, & corruptionem formæ, & ictericis.

℞. Rauedseni boni, idest reubarbari. ʒ. x.	Rubeæ tinctorum,
Succi eupatorii. ʒ. iiii.	Seminis apii,
Rosarum ruberarum. ʒ. iii.	Absinthii,
Spicæ,	Assari. añ. ʒ. i.
Anisi. añ. ʒ. i.	Amygdalarum amararum. ʒ. iiii.

Conterantur, & fiant trochisci de aureo. i. pro sigulo.

Nota φ isti trochisci, quia nō possunt reformari cum supra scriptis humiditatibus in ipsis ingredientibus, ideo addatur de succo eupatorii intantum, φ reformari possint, & quēadmodum dixi de istis, ita de cæteris intelligatur sequentibus.

TROCHISCI de camphora Mesuæ, ualent ad febres multę inflammationis, & sitim uehementem, & incesionē cholere rubeæ, & ebullitionem sanguinis, & supercalefactionem stomachi, & hepatis, & ictericiam, & conferunt hæcticæ, & phthisi. Cuius permixtio.

℞. Rosarum rubearum. drach. iiii.	Seminis melonis.
Spodii. ʒ. ii.	Seminis cucurbitæ,
Gummi arabici,	Dragachanthi. añ. ʒ. i.
Spicæ. añ. ʒ. i.	Ligni aloes.
Sandalorum citrinorum drach. ii. s.	Cardamomi maioris & minoris,
Croci. ʒ. i.	Amydi,
Liquiritiæ rasæ. ʒ. ii.	Camphoræ, añ. ℈. ii.
Seminis citrulli.	Zucchari albi,
Seminis cucumeris.	Tereniabin, idest manna. añ. ʒ. iii.

Conterantur, & conficiantur cum mucilagine psyllii facti in aqua rosa.

Ad faciendum mucilaginem psyllii accipiendum est. ℥. i. seminis, & ℥. iiii. aquæ rosæ, & non solum de hoc semine intelligas, sed de omni re de qua mucilaginem facere intendis.

Nota insuper φ sunt quidam ignari aromatarii, qui frangūt dictum semen ad faciendum mucilaginem, & male, eo quia interior medulla pars est calida superior uero est frigidissima, & hoc in loco quærimus infrigidationem, & haberemus intensissimam calefactionem, & non solum confrangenda non est, sed nec diu in aqua debet dimitti, propter causam supra allegatam de confractione.

TROCHISCI de spodio Mesuæ qui sunt ultimi ad febres acutas, & inflāmationem stomachi, & hepatis, & sitim uehementem. Cuius permixtio.

℞. Spodii. ʒ. iiii.	Seminis portulacæ,
Rosarum rubearum. ʒ. vii.	Succi liquiritiæ. añ. ʒ. ii.

Quatuor seminum communium frigidorum maiorum.

Gummi arabici.	Croci. ʒ. i. s.
Dragachanti. añ. ʒ. i. s.	

Conterantur omnia, & fac trochiscos cū mucillagine psyllii.

Quatuor semina cōia frigida maiora sunt ista, semen melonum, cucumeris, cucurbitæ, & citrulli. quare si quatuor semina communia maiora scripta reperiantur suprascripta ponantur.

Confice cum mucilagine psyllii, uel cydoniorum, uel alterius cuiusuis est intelligendum, φ fieri debet in aqua communi, & hoc intelligas in omnibus in quibus non specificatur liquor in quo fieri debet.

Sunt qui in istis trochiscis non ponunt nisi quatuor res, succo liquiritiæ supra, Sed non sunt tantę uirtutis, quare ponenda sunt

ſunt alia quatuor, & fiant, ut ſupra, & erunt efficaciſsimi.

TROCHISCI de ſpodio cum ſemine acetoſę Meſuę, cōferunt ad febres cholericas, cum quibus eſt ſolutio uentris, & ſedant inflammationem ſtomachi, & hepatis, & ſitim continuam. Cuius permixtio.

℞. Roſarū rubearum. ℥.i.s.	ſtorum.
Spodii. ʒ.x.	Sumach. añ. ℥.ii.s.
Seminis acetoſæ. ʒ.vi.	Amydi aſſi.
Seminis portulacæ. ʒ.ii.s.	Berberorum,
Seminis coriandrorum pręparatorum, & torrefa-	Balauſtiarum. añ.ʒ.ii.
	Gummi arabici. ℥.i.s.

Conterantur omnia, & conficiantur cum ſucco agreſte.i.cū ſucco uuæ acerbæ.

Modus aſſandi gummam arabicam, & omnes gummas. Frāgantur in fruſta ad magnitudinem ciceris: deinde accipe patellam, uel bernaciū, & calefac forti calefactione: deinde ab igne remota ponantur ſupra gummæ, & ſine intermiſsione miſceātur, & ſupra dictam laminam calidam ſemper miſcendo permittantur donec albeſcant, & ſi illa caliditas non ſufficit calefiat denuo lamina remotis tamen gummis: deinde recalefacta ſupra gummæ ponantur, & miſceantur donec albeſcant, & albefactæ remoueantur, quia aſſatæ ſunt, & hoc modo facias de omnibus gummis.

Coriandrorum ſemina hoc modo præparantur. Bene cum aqua cōmuni lauentur, ut ab eis puluis amoueatur, & per tres dies in aqua permittantur mutando quotidie aquam: poſtea colentur, & in forti aceto permittantur per quatuor dies quotidie mouendo cum manu, poſtea colentur, & ſuperponantur ſucci cydoniorum, & aquæ roſatæ ana partes æquales, & per duos dies intus permittantur ſemper mouendo ſæpe, & quotidie cum manu, poſtea colentur, & ſoli ad exiccandum apponantur, & ſic præparati dicuntur. Sed unum nota, ꝙ bene exiccari permittantur, aliter acquirent malum ſaporem.

Semina coriandrorum hoc modo torrefiunt. Calefiat bernacium, uel patella ad ignem mediocri caliditate: deinde ſupra ſemina ponantur quæ torrefieri debent, & ſic ſupra ponantur, & ducantur hinc & inde, donec calorem undiq; ſentiāt.ſ.per omnem eius ſubſtantiam. deinde remoueantur. Et hoc modo omnia ſemina torrefiunt.

Præparantur autem coriandrorum ſemina, ut quædā uenenoſitas quæ in eis eſt amoueatur. Torrefiunt uero, ut magis ſtiptici reddantur. Torrefactio enim idem eſt, ꝙ ſemicoctio.

Amydum aſſatur ut ſiunt gummæ ducendo ſuper laminam bene calidam. Et cum incipit eius naturalis color alterari remouetur, & aſſum eſt.

TROCHISCI de berberis Meſuæ primi, qui ſunt in uſu, ualent ad febres inflammatiuas, extinguunt enim eas, & ſitim anguſtioſam.

℞. Berberorum, aut ſucci eius.	Spicæ. ʒ.i.
	Croci,
Spodii,	Amydi,
Succi liquiritiæ,	Dragacanthi. añ.ʒ.i.
Seminis portulacæ. añ.℥.iii.	Seminis citrulli.ʒ.iii.s.
Roſarum rubearum. añ.ʒ.vi.	Camphoræ. ʒ.s.

Conficiantur cum. ʒ.ii. Mannæ diſſolutæ cum ſucco berberorum. Et ſi ſuccus non reperitur diſſoluantur cum decoctione ipſorum, & reformentur.

Gummi ſi ſimpliciter ſcriptum reperiatur de gumma arabica eſt ſemper intelligendum.

Trochiſci a pilulis in tribus diuerſificantur.ſ.quantitate operatione, & exhibitione. In quantitate, diuerſificantur, eo quia in maiori quantitate formantur. Vnde trochiſci ſemper debent formari ad quantitatem de. ʒ.i. trochiſcis de tyro exceptis. Secundo in operatione diuerſificantur. pilulæ enim a remotis trahunt, trochiſci uero non attrahunt. Tertio diuerſificantur in exhitione quia trochiſci ſemper debent exhiberi cum aliquo liquore, uel ſucco habente reſpectum ad proprietatem trochiſcorum: non autem pilulæ &c.

TROCHISCI de abſinthio Meſuæ, qui conferunt febribus antiquis, & aperiunt oppilationē hepatis, & ſtomachi, & confortant ſtomachum, & conferunt dolori membrorū nutritionis, & confortant appetitum. Cuius permixtio hæc eſt.

℞. Abſinthii ſicci,	Apii,
Roſarum rubearum,	Amygdalarum amararum mūdatarum,
Aniſi. añ.ʒ.ii.	
Raued.i.rheubarbari,	Spicæ,
Succi eupatorii,	Maſticis,
Aſſari. añ. ʒ.i.	Folii. añ.ʒ.i.

Conterantur, & fiant trochiſci cum ſucco endiuiæ.

Neceſsitas, & cauſa compoſitionis trochiſcorum eſt conſeruatio alicuius rei lungo tempore, & cōmoditas portandi. Alia eſt, quia medici aliquando uolebant dare aliquas res cum tota ſubſtantia, & puras, & hoc modo præparari iuſſerunt. Alii uero dicunt, ꝙ trochiſci fiunt, ut medicinæ poſsint melius, conſeruari, acquirunt etiam aliquam uirtutem confortatiuam per artem quam prius per naturam non potuerunt habere.

TROCHISCI de alkekengi Meſuæ ad ulcera in renibus, & ueſica, & dolorem quando mingitur urina.

℞. Granorum alkekengi,	ana. ʒ.vi.
Seminis citrullorum,	Succi liquiritiæ,
Seminis albathecæ,	Dragacanthi,
Seminis cucurbitæ,	Amydi,
añ. ʒ. ii.s.	Granorum pini.
Boli armeni	añ. ʒ.vi.
Gummi arabici,	Seminis apii.
Thuris,	Karabæ.
Sanguinis draconis,	Boli.i.terra ſigillata.
Seminis papaueris albi,	Iuſquiami.
Amygdalarum amararum.	Opii. añ.ʒ.ii.

Conterantur omnia, & conficiantur cum aqua mellis uel iulep uiolato.

Albathecæ ſemen, eſt ſemen cuiuſdam melonis indi uiridis ad ſimilitudinem cucumeris bene maturi, quod anguria alio nomine appellatur, ſed ſi ſemē illorum nō reperitur, loco eius accipere potes ſemina melonum noſtrorum.

Amygdalæ amaræ, & quatuor ſemina ponuntur in hac deſcriptione trochiſcorum hac ratione. bolus enim armenus, & ſanguis draconis habēt ſtationem, & moram in primis uenis, & ſua uirtute illas non tranſcendunt, ſed quia in hoc caſu indigemus quod ad conſolidandum cum ſua ſtipticitate ad ueſicā uadant, & per ſe nō poſſunt, ideo poſuit author amygdalas, & ſemina frigida, ut penetrationem faciant, & ad locum ducant.

De bolo nota, ꝙ bolus idem eſt quod terra ſigillata, quæ in multis proprietatibus eſt ſimilis bolo armeno, & adhuc habet excellentiorem uirtutem & operationem.

TROCHISCI de capparibus Meſuæ, reſoluentes duritiem ſplenis, & uentoſitatem. Cuius permixtio hæc eſt.

℞. Corticum radicum capparorum.	ana.ʒ.ii.
	Naſturcii,
Seminis agni caſti.añ.ʒ.vi.	Armoniaci,
Nigellæ,	Foliorum rutæ,
Calamenti,	Ariſtolochiæ rotundæ.
Succi eupatorii,	ana. ʒ.ii.
Radicum acori,	Cyperi,
Amygdalarum amararum.	Scolopendriæ. añ.ʒ.i.

Diſſoluatur armoniacum cum aceto forti, & cū dicto aceto trochiſci reformentur conterendo omnia alia. Et ſit doſis eius aur.i. cum uino in quo coquatur radix capparis, cortex fraſsini, & cortex tamariſci, aut extremitates ramorū eius, & cortex ſalicum. Et ſunt qui duplicant armoniacum, & eſt melius.

Capparorum radix, & geneſtræ flores colligendi ſunt in mēſe Decembris.

Trochiſci conſeruantur uſq; ad ſex menſes, & debent formari in forma rotunda, & deprimi in medio, & habent bonam uirtutem, & cum tranſeunt dictum tempus amittunt uirtutem, & de omnibus trochiſcis eſt intelligēdum. Exceptis trochiſcis ſtellæ qui conſeruantur uſq; ad duos annos.

TROCHISCI de eupatorio Meſuæ, conferunt ad febres antiquas, & rigorem earum, oppilationem hepatis, & ſplenis aperiunt, & ſunt medicina bona apoſtematum in ipſis, & ictericis, & in principio hydropiſis. Cuius permixtio.

℞. Tereniabin loco eius accipitur manna,	Roſarum rubearum. ʒ.iii.
	Spicæ. ℥.iii.s.
Succi eupatori. añ.℥.i.	Raued.i.rheubarbari.

Assari,	Spodii. ʒ.iii.s.
Atusi. aň.ʒ.ii.s.	

Conteratur omnia,& fiant trochisci cum succis herbarum, & reseruetur.

Succi herbarum sunt succi ex quibus componitur syrupus de bizantiis,& sunt quatuor,scilicet. Succi endiuiæ. Succi apii. Succi lupulorum. Succi boraginis,uel buglossæ,& his succis dicti trochisci ceformantur,quod si haberi non possent,ipsorum loco accipere possumus syrupum de bizantiis.

TROCHISCI de karabe Mesuæ abscindentes sanguinem de omni loco manationis eius.

℞. Karabæ. ʒ.vi.	Balaustiæ,
Cornu cerui adusti.	Masticis,
Gummi arabici adusti,	Laccæ,
Corallorum adustorum,	Papaueris nigri assi. aň.ʒ.ii,
Dragachanthi,	Thuris,
Acaciæ,	Croci,
Hypoquistidos. aň.ʒ.ii.	Opii, aň.ʒ.i.s.

Conterantur omnia,& fiăt trochisci cum mucilagine psyllii.

Modus comburendi omnes gummas,cornu cerui, & corallos talis est. Terantur & ponantur in olla terrea, & ponatur in furno, & dimittantur per totam noctem, si quod posuisti sint coralli,uel cornu cerui, uel gummæ sunt combustæ, & extrahe. aliter iterum in sequenti nocte in furno apponantur, & tantum apponantur, ꝙ comburantur,& reserua,& habes combustionis modum. Et hoc modo cŏchilia omnia comburuntur, & ossa animalium.

Operatio ignis in medicinis est triplex. quædam enim torrefiunt,& cognoscuntur quando sunt torrefactæ,quia quădo calor penetrauit totam substantiam medicinæ, tunc operatio est perfecta,& per illam remouetur quædā parua humiditas quæ in medicina erat. Secunda operatio est assatio per quam remouetur pars humida,& uiscosa subtiliatur,ut in semine lini,& ipsius assatio cognoscitur quando incipit in superficie colorem mutare, & ad contrarium quod ante erat reducitur, assata est. Tertia operatio est combustio,& hoc fit transmutando uirtutē unam,& fortificando aliam,ut in rheubarbaro,& myrobalanis quando comburuntur,pars subtilis solutiua debilitatur,& terrestris styptica augetur. Et ipsius combustio cognoscitur quando naturalem, & proprium colorem in tota ipsius substantia deperdit,& alium acquirit,tunc combusta est. Et hoc notent bene aromatarii.

Medicina sex de causis aduritur. Prima ut eius acuitas amoueatur,ut de uitriolo. Secŭda ut per adustionem acuitas acquiratur,& sic lapides aduruntur,& in calcem transmutantur. Tertia quando ipsa est ualde grossa, propter quod ipsa ad partes remotas non potest penetrare nisi subtilietur, ut cornu cerui. Quarta ut melius possit conteri,ut sericum. Quinta ut malitia medicinæ remoueatur, & sic scorpiones aduruntur. Sexta causa,ut humiditas superflua consumetur,& sic myrobalani,& gummæ omnes quæ dantur contra fluxum uentris aduruntur, ut auferatur gummositas illa per quam laxabat.

Papauer si simpliciter scriptum repertatur semper de albo intelligatur,& de semine,& non de alia parte plantæ. Modus uero assationis eius est,sicut cætera semina supra in diadrachāto calido. Clare modum reperies.

TROCHISCI de myrrha. Rasis. 9. Almansoris capitulo de prouocatione menstruorum: ualent ad prouocationem menstruorum. Cuius permixtio.

℞. Myrrhæ. ʒ.iii.	Cymini,
Lupinorum optime tritorum. ʒ.v.	Rubeæ tinctorum. aň. ʒ.iii.
	Asa.i. asa fœtida,
Foliorum rutæ. ʒ.iii.	Serapini,
Mentastri,	Opopanaci. aň.ʒ.iii.
Pulegii ceruini,	

Conterantur omnia,& conficiantur trochisci cum aqua in qua bullierint,& coctæ fuerint. ʒ.ii. seminis iuniperi.

Notent aromatarii ut a suis erroribus corrigantur. Nam reperitur in receptis asa simpliciter scriptum,& idem est quod asa fœtida. Et asse, dupliciter,& idem est quod thymus. quare hanc notate differentiam. Et ideo in compositione multi errant ponentes thymum pro asa fœtida.

Si reperitur scriptū in receptis simpliciter rubeæ, uel rubea semper debes intelligere de rubea tinctorum quæ est quædam radix cum qua tinctores in rubeum tingunt.

TROCHISCI de terra sigillata Mesuę inuentione nostra,qui sunt in usu, & sunt ultimi iuuamenti ad sputum, & ad egressionem sanguinis,& proprie sumpti cum aqua arnoglossæ. Et quandoq; linitur ex uno eorum super frontem,& sedant fluxū sanguinis ex naribus. Et linitur ex eo super matricem ad fluxum menstruorum,& sedat. Et quandoq; mittitur in matricem,& quădoq; linitur super pectinem,& mittitur in uesicam quandoq; linitur super membrū manationis sanguinis,& sunt experti. Cuius permixtio.

℞. Sanguinis draconis,	Achaciæ,
Gummi arabici assi,	Lapidis hæmathitis.
Ramich.i. quædam cŏpositio infra describenda.	Euistides, idest hypoquistidos.
Foliorum rosarum rubearum.	Balaustiæ,
Seminis rosarum,	Boli armeni seu lutum armenum quod idem est.
Terræ sigillatæ,	aň.ʒ.ii.
Sehedengi: idest semen canapis,	Dragacanthi,
	Papaueris nigri, ana.ʒ.i.s.
Coralli, scilicet rubei.	Seminis portulacæ assæ,
Karabæ. aň.ʒ.ii.	Cornu cerui usti,
Margaritarum,	Thuris,
Amydi assi.	Gallarum,
Spodii,	Croci. aň. ʒ.ii.

Conterantur omnia,& fiant trochisci cum aqua arnaglossæ, idest cum aqua plantaginis. Et hi sunt sine opio,& da cū aqua spodii gummi boli armeni,spicæ. Et quando inuitat necessitas ponitur in eis opii thebaici.ʒ.ii.& quandoq; plus,& quandoq; minus sicut oportet. Modus autem administrationis eorum est secundum tres modos. Ad fluxū sanguinis ex pectore,aut pulmone administrandi sunt cum aqua portulacæ. & ad excoriationem cum rob cydoniorum,aut cum aliquo robub stipticorum. Et ad manationem sanguinis ex partibus inferioribus,cōfert iniectio eorum cum aqua uirgæ pastoris.

Differentia est inter sedenegi,& sehedengi. sedenagi: idest lapis emathitis, sehedengi uero idem est quod semen canapis: Contrarię tamen opinionis fuit Gentilis & Christophorus de honestis exponentis de mēte aliquorum, ꝙ est fumus terræ sehedengi non semen canapis. Ego uero apponi facio dictum semen cum magis hoc in casu conueniat.

Varia est opinio inter homines de semine rosę, quidā enim dicunt, ꝙ semina rosæ sunt quædam grana quæ reperiuntur inclusa in illa parua grossitiæ quæ sustinet folia rosæ, & sunt pilosa. quidam dicunt,ꝙ non illa,sed illa sunt quę reperiuntur in medio rosæ habentia colorem glaucum, & ista opinio est falsa. Nā illa a doctoribus appellatur anthera. Prima ergo opinio est uera,eo quod semen alicuius dicitur esse illud quo seminato producit sibi simile, sed hoc facit illud semen pilosum grossitudinis grossi milii non rotundum, sed compressum, & reperitur aperiendo illam paruam grossitiem,ut supra dictum est,& a uulgo dicitur un grattaculo. Et colligēda debet esse de mense Iulii uel Augusti.

Et in receptis quando simpliciter scriptum reperiantur coralli,rubei apponendi sunt,& de eis intelligendum, & non de aliis. Si uero scriptum reperiatur corallorum, & de rubeis, & albis est intelligendum.

Hypoquistidos.i. succus ipsius herbæ in medicinis apponitur, ut supra dixi qui fieri debet in mense Aprilis, & Maii, & usui reseruari.

TROCHISCI de aniso Mesuę qui auferunt febres antiquas,& aperiunt oppilationes,& emendant malitias hepatis, Cuius permixtio.

℞. Seminis anisi,	Absinthii,
Eupatorii. ana.ʒ.ii.	Assari,
Seminis anethi,	Seminis apii,
Spicæ	Amygdalarum amararum,
Masticis,	aň. ʒ.s.
Folii. ana. ʒ s.	Aloes boni. ʒ.ii.

Conterantur omnia,& fiăt trochisci cum succo absinthii, &

apii,

apii,da cum fyrupo acetofo,& herbarum.

Amygdalarum fi fimpliciter fcriptæ reperiantur, & abfolute ,tunc de amaris eft intelligendum, & non de aliis nifi exprimantur, eo quia dulces competunt efui. amaræ uero ufui medicinæ.

Medicinæ quæ fumuntur a fuperfluitatibus animalium debent fumi ab animantibus uiuentibus fanis, & tempore ueris, ut cornu cerui.

TROCHISCI de agarico Mefuæ in capitulo de agarico,& funt incolumes. Solutione educunt phlegma groffum, & choleram rubeã. Et dixit Galenus folutione educunt utrãq; choleram,& phlegma,& humores uifcofos,groffos,& putridos. Et eius proprietas eft mundificare cerebrum,& neruos,& membra fenfuum,& lacertos,& educere materias quæ funt in nucha,& finibus eius. Et mundificare pulmonem,& pectus ab humoribus uifcofis,& putridis. Et mundificare ftomachum,& hepar,& fplenem,& renes, & matrices mulierum , & educere materias a iuncturis. Propter quod uocauit Democritus agaricum medicinam familiæ: quia ad fingularum partium corporis commoditatem fe habet. Et ualet ad omnes dolores intrinfecos corporis, & eft medicina mirabilis ad fodam antiquam, & epilepfiam , & uertiginem propriæ , & confert etiam maniæ,& melancholiæ,& ægritudinibus neruorum,& apoftematibus cerebri . Et eft ex medicinis bonis afthmati,& difficultati anhelitus,& ulceribus pulmonis,& pectoris , & fanat dolores ftomachi,& uifcerum,& eft medicina magna omnium oppilationum,& ægritudinum omnium , quarum mater eft oppilatio ficut eft icteritia proprie, & hydropifis,& groffities fplenis, & confert dolori hæpatis iuuamentum manifeftum,& fplenis fimiliter,& renum,& curat apoftemata eorum,& prouocat urinam & menftrua, & mundificat matricem , & ufus eius aufert fœtiditatem coloris cutis acquirens ei colorem bonum, & eft ex medicinis educentibus uermes,& confert etiam fciaticæ,& doloribus iuncturarum,& eius quidem iuuamentum ad febres antiquas diuerfarum materierum, & ad typum earum magnũ eft,& proprie cum eo quod conuenit,& potibus.

℞. Agarici electi, & mundi. ℥.i.	Zingiberis mun. ℥.i. ℈.i.
	Salis gemmæ. ℥.s.

Conterantur omnia,& cum oxymelle fimplici fiant trochifci,uel in pafta permittantur.

Aliqui funt qui hanc compofitionem faciunt,& relinquunt in pafta,& dicunt q tunc appellari debent agarici trochifcati, fi uero reformantur ad formam trochifci , q tunc appellandi funt trochifci de agarico,fed ipforum falua pace fub quacunq; forma appellari poffunt, & agarici trochifcati , & trochifci de agarico.

Alio modo fieri poffunt agarici trochifcati,& fiunt cum infufione zingiberis,& falis gemmæ cum uino albo,& utitur.

Alio etiam modo fieri poteft,ut Galenus dixit. Fiant trochifci ex eo cum uino infufionis zingiberis in quo puluis ipfius fæpe fubmergatur, & fiet operatio eius completa , & ex rebus fibi additis uigorantibus ipfum ex fpica,& aqua cafei, & proprie fumpta ex capris.

TROCHISCI alandal Mefuæ qui intrant in hiera Hermetis,& aliis confectionibus loco coloquintidæ.

℞. Pulpæ coloquintidæ albæ,& læuis,& mundæ a granis. ℥.x.

Incidantur cum inciforio incifione minuta , & fricentur manibus , prius tamen inunctis cum oleo rofato unc.i. deinde accipe.

Dragacanthi,	Bdellii. ʒ.vi.
Gummi arabici. añ.ʒ.vi,	Aquæ rofæ. ℥.iiii.

Infundantur præfcriptæ gummæ in dicta aqua, & dimittantur per quatuor dies cum dictis mucilaginibus. fiant trochifci de dicta coloquintida fubtiliter incifa, & exiccentur in umbra, deinde iterum terantur contritione bona , & iterum confice cum glutine eorum , & facias trochifcos . & iterum exicca in umbra,& referua.

Gummæ colligendæ funt antequam indurentur, & minorentur,quia fi nõ colliguntur illo tempore,reducuntur in puluerem,& uirtus ipfarum deperditur . uirgæ uero colligendæ funt antequam ueniant ad quantitatem debitam.

Q uare autẽ medicinæ coagulentur eft,ut uirtus calida quæ in eis eft extinguatur,uel in totum remoueatur.

TROCHISCI diacoralli Nicolai,

℞. Coralli rubei. ʒ.iiii.	Aloes. ʒ.i.
Cinnamomi,	Casfiæ ligneæ,
Myrrhæ,	Folii,
Amomi,	Mafticis,
Papaueris albi. añ. ʒ.iiii.	Polii,
Squinanti.	Phu.i.ualerianæ,
Croci, añ. ʒ.ii.	Affari,
Calami aromatici.	Pedis columbini. añ.ʒ.i.
Xyloaloes,ideft lignum.	

Conterantur omnia,& cum uino optimo formentur trochifci de folido pro uno fingulo.

Hic incidenter eft notandum q habens defectum appetitus nunquam debet uti croco,& hæc eft regula generalis,quoniã maium faftidium generat . hoc Ioannes de fancto amando in fine opufculi fui.

TROCHISCI de tyro Nicolai.

℞. Tyros iuuenes longitudinis unius palmi exiftentes,oculos habentes rubeos, & linguam mobilem , & cornua in modum grani frumenti,caput & caudam tribus digitis menfuratis abfcinde medium,quod remanet excoria , & inteftinis proiectis optime dulci aqua laua,& in dicta aqua pura,& mũda coque, donec fpine a carnibus feparentur: poftea fpinis proiectis,carnem in mortario marmoreo fatis tere, & commixta eiufdem ponderis,farinæ hordei uel panis frumenti asfi cum iure fuo temperata,& inde fac trochifcos,& referua.

Trochifci ifti non debent effe multæ quantitatis,& in medio funt bene cõprimendi,& in umbra exiccandi. Et in fua bonitate,& uirtute per annum feruantur,& non plus.

TROCHISCI de fquilla Nicolai.

℞. Squillam integram,& diuide anteriorem , & pofteriorem partem abiiciendo,mediam uero partem inuolue in pafta fermentata,& in furno coque cocta abftrahatur de pafta : teratur in mortario bene,& tantundem farinæ orobi adde , & ex inde trochifcos reforma cum uino,uel melle puro,& mundo, & in umbra exiccentur,& fi deeft orobum: tãtundem panis asfi fubtilisfime triti pone.

Mel purum,& electum hoc modo cognofcitur,fi habet fex conditiones,prout infra optimum eft. Primo debet effe uernale. quia melius eft illud hyemali. Secundo q fit rubeum. Tertio q fit graue.unde quod eft in fundo , eft melius . Q uarto q fit dulce , quia quanto dulcius tanto melius . Q uinto q fit denfum: quia quanto denfius tanto perfectius. Item mel apum melius quam mel cannæ.

Commemorare,& infuper quod infra tangentur, q fquilla cum cultello ferreo non eft incidenda,nec interior, & exterior pars accipienda,caufa autem,ut in tractatu fyruporum,& ioch asfignatum eft.

TROCHISCI andaracon, ideft andromachi . Auicennæ.5.cañ. & eft tertia defcriptio intrans in tyriacam . Cuius permixtio.

℞. Alfelibet.i.arbor cornuta uel nefpili.ʒ.vi.

Squinanti. ʒ.i.s.	Casfiæ ligneæ. ʒ.vi.
Calami aromatici,	Amaracon : ideft maiora-næ. ʒ.x.
Myrrhæ,	
Affari,	Spicæ indæ. ʒ. xvi.
Xyloballami: ideft lignum balfami. añ. ʒ.vi.	Polii,
	Mafticis, añ.ʒ.vi.
Cinnamomi,	Myrrhæ. ℥. ii.
Amomi. añ.ʒ.iiii.	Croci. ʒ. xii.

Conterantur omnia per fe & fiat trochifci cum uino albo.

Species trochifcorũ omnium fubtilisfime conterendæ funt, & per fpiffum fedacium tranfeundæ ut melius per omnia mẽbra tranfire posfint,& per paruas uenas.

Affelibet dicit Gentilis q ignoratur quid fit : fed eius loco debet poni xylocrates : xylocrates nota.i. arbor cornuta q eft arbor portans cornelas uel nefpillas. igitur fummitas alterius accipi poteft ut ab antiquis doctoribus colligere potui.

TROCHISCI de uipera Auicennæ quinto cañ.

Rec. Viperas nouiter captas & abiiciantur a parte capitis eius quatuor digiti:& fimiliter a parte caudæ ipfius , medium uero

quod remanet conſeruetur & aperiatur, & extrahantur uiſcera eius & proprie fel eius. Et bene abluatur cum aqua ſalita ablutione exquiſitiſsima. hoc facto decoquantur in aqua bene ſalita: & cum eis addatur anhetum & coquantur leui coctione: deinde fiat collectio carnis ab oſſe ipſarum. Et carnes earum in mortario lapideo bene piſtentur deinde miſceantur cum quantitate æquali tortellarum de ſeni bene contritarum: & fiant trochiſci cum iure earum: & qui eos facere uult, ungat digitos ſuos oleo balſami: & fiant trochiſci parui bene compreſsi: qui exiccentur in umbra per annum, & conſeruentur & adminiſtrentur.

Vipera de qua ſupraſcripti trochiſci fieri debent debet habere conditiones. Primo debet habere caput planum & latum apud propinquitatem colli, debet eſſe minuta & ſubtilis ualde cauda curta: ſtrepitum faciens & ſonitum in inceſſu, uelox motu: & aſpectus eius præſumptuoſus & audax, ex flaua: & de flauis fœmina. Cuius cognitio eſt: quia maſculi habent unum dentem in omni latere & fœminæ plures: & capi debent in loco ſicco. humidæ enim ſunt malæ: & ſint uelocis motus tenentes caput altum ac eleuatum. Et ut capiuntur ilico incidatur pars capitis & caudæ, ſecundum quantitatem in trochiſcis dictam: ꝙ ſi ab eis ruerit ſanguis plurimus & fuerit motus eius in illa diſpoſitione plurimus, & mors ipſius tarda: tunc ſcias ꝙ eſt electa. Ex uipera igitur ſupraſcripta ſigna habēti trochiſci fieri debent. Trochiſci ſint parui: immo minuti, ſubtiles, exiccentur in umbra & reponantur. Cuſtodiantur etiam a radiis ſolaribus: & ante & poſt exiccationem. ſol enim deſtruit & priuat eos a uirtute appropriata carnibus uiperarum.

TROCHISCI ramich Meſuæ quæ eſt medicina compoſita & recipitur in aliis medicinis: & confortat ſtomachum, cor, & hepar debile. Et ualet ad lubricitatem uiſcerum inteſtinorum, & ſedat acuitatem: & ſiſtit fluxum cholericum, & uomitum: & ſedat animam, & acquiritur ex eo in hoc iuuamentū magnum: & confert ad fluxum ſanguinis undecunq;, & exſufflatur ex eo in nares propter fluxum ſanguinis ex eis.

℞. Succi acetoſæ uel cydoniorum. ℥.xvi.
Granorum myrti. ℥.ii.
Roſarum rubearum. ℥.i.
Bulliant ſimul ebullitione una, poſtea colentur & colaturæ miſceantur.
Gallarum recētium & humidarum contritarum contritione ultima. unc.ii.
Et iterum coquantur: deinde pulueriʒentur ſuper eos.
Foliorum roſarum rubearum. ℥.i.
Sandali mazachari: ideſt citrini. ʒ.x.
Gummi arabici. ℥.i.s.
Sumach,
Spodii de canna. añ. ℥.i.
Succi agreſtæ. ʒ.vii.
Succi granatorum myrtillorum tritorum ultima contritione. ℥. iiii.
Ligni aloes,
Garyophyllorum,
Nucis muſcatæ. añ. ʒ.iiii.

Miſceantur omnia ſimul in ſcutella lapidea: & illic permittantur donec exiccentur: poſtea pulueriʒentur ſubtiliſsime cū ʒ.i.s. Camphoræ diſſolutæ in aqua roſa. fiant trochiſci ad pondus. ʒ.i. & reſerua, & nota ꝙ ſunt aliqui qui aromatiʒant eos cum muſci. ℥. unius quarta.

Hic multi heſitant propter falſitatem literæ: una enim litera dicit ſucci granorum myrtillorum, & illa falſa eſt: ſed dicere debet ut præſcripſi. ſ. ſucci granatorum myrtillorum tritorum: & ſic bene ſtat & fieri poteſt.

TORTELLÆ de ſeni ſecundum Mattheū Syl. & intrāt in trochiſcos de uipera. Auic. Quarum permixtio.

Rec. Farinæ tritici bene purgatæ a tritico ſeu furfure. lib.i. Impaſtetur cum aqua infuſionis maſticis ponendo pro omni ℥.i. aquæ cōmunis. ʒ.i. maſticis electi: de dicta farina fiant fugaciæ paruæ quæ in furno decoquantur: & coctæ pulueriʒentur & cum aqua prædicta iterum reformentur ad formam trochiſcorum & decoquantur, poſtea reſeruentur.

Appellatur cōpoſitio hæc tortella de ſeni. nam tortella. i. panis azimus bis coctus, de ſeni. ſ. de terra hieruſalem: quoniam ibi arabes impaſtant eas cum aqua maſticis. habes igitur ex his modum faciendi & ethymologiam uocabuli tortellarum de ſeni.

TROCHISCI de uiolis Meſuæ in antidotario ſuo: & ſunt in uſu: & uocantur trochiſci amech: ſedantēs inflammationem: & lenientes uentrem, & mundificantes pectus. Cuius permixtio.

℞. Foliorum alias florum uiolarum. i. florum uiridium habentiū medietatē inter humiditatem & ſiccitatem. ʒ.xii.
Turbith albi & gummoſi. ʒ.vi.
Succi liquiritiæ. ʒ.iii.
Tereniabin: ideſt manna. ℥.iiii.

Et fiant trochiſci cum zuccharo aut cum pulpa caſsiæ. doſis eſt drach.ii. Et quandocunque innuat neceſsitas ponitur in eis diagrydii. ʒ.ii.

TROCHISCI alii de uiolis in cap. de aſthmate in practica Meſuæ, ualent autem ad conſtrictionem anhelitus, & leniunt naturam, & mundificant pectus.

℞. Foliorum florum uiolarum mediocrium in exiccatione & humidatione. ʒ.vi.
Turbith boni arundinei. drach.iiii.
Succi liquiritiæ,
Tereniabin. i. manna,
Diagrydii. añ. ʒ.ii.
Et fiant trochiſci ut in alia deſcriptione.

TROCHISCI de lacca Meſuæ conferunt ad oppilationes hepatis & ſplenis: & febres antiquas diuerſas, & prouocant urinam.

Laccæ mundæ.
Succi liquiritiæ,
Abſinthii.
Berberorum,
Succi eupatorii,
Rheubarbari,
Ariſtolochiæ longæ. añ. ʒ.i.
Coſti,
Aſſari,
Amygdalarum amararum.
Seminis aniſi,
Rubeæ tinctorum,
Seminis apii,
Squinanti. añ. ʒ.i.

Et fiant trochiſci cum uino optimo.

TROCHISCI chochion Auicennæ qui intrant mithridato Auicennæ.

℞. Paſſularum mundatarum enucleatarum. ʒ.iiii.
Glutinis albotin: ideſt terebentina. ʒ.xxiiii.
Squinanti,
Myrrhæ. añ. ʒ.xii.
Cinnamomi,
Bdellii,
Blattæ byzantiæ,
Spicæ comanæ. i. ſpicæ celticæ. ana. ʒ.iii.
Caſsiæ ligneæ,
Melliloti,
Radicum cyperi,
Baccarum lauri. añ. ℥.iii.
Calami aromatici. ʒ.ix.
Croci. ʒ.i.
Bitumen iudaicum. i. aſpaltum. ℥.ii.s.
Et fiant trochiſci cum melle & uino albo.

TROCHISCI de ligno aloe Meſuæ conferentes ad debilitatem corporis, ſtomachi, & pulſum cordis & ſyncopim & debilitatem hepatis, & hydropiſim & fœtorem oris.

℞. Ligni aloes. ʒ.ii.
Maſticis,
Cinnamomi,
Garyophyllorum,
Galliæ,
Spicæ,
Macis,
Nucis muſcatæ. ana. ʒ.i.s.
Roſarum rubearum. ʒ.ii.
Cubebæ,
Cardamomi,
Ceil. i. cardamo. minus,
Corticum citri,
Bauciæ. ana. ʒ.i.s.
Muſci,
Ambræ. ana. ℈.s.

Fiant trochiſci cum melle paſſularum. Et adminiſtrentur cū uino odorifero aromatico.

TROCHISCI de balauſtiis Auic. cōuenientes eis qui habent fluxum uentris & egeſtionem: emittunt ſanguinem & ſaniem: habent tenaſmon.

℞. Balauſtiarum,
Sumach,
Corticum granatorum,
Corticum glandium torrefactorum. añ. ʒ.viii.
Hordei torrefacti.
Myrtillorum. añ. ʒ.viii.
Gallarum torrefactarum & infuſarum in aceto & exiccatarum.
Cymini torrefacti. añ. ʒ.iiii

Et fiant trochiſci cum aqua roſata uel ſucco plantaginis uel ſucco malorum granatorum.

TROCHISCI de ſandalis Meſuæ: ualent ad febrem inflammatiuam & malitiam complexionis calidæ in ſtomacho & hepate.

Rec.

Rec. Sandali albi,	Seminis citrulli,
Sandali rubei,	Seminis portulacæ.aň.ℨ.iiii.
Sandali citrini aň.ʒ.vi:	Rosarum rubearum.ʒ.vii.
Spodii,	Camphoræ. ʒ.i.
Seminis cucumeris,	Berberorum aut succi
Seminis cucurbitæ,	eius. ʒ.vi.
ana. ʒ.iiii.	Boli armeni. ʒ.iiii.

Confice cum aqua portulacæ: & da cum lacte acetoso aut cum aqua agrestæ aut acetositate citri aut rob de ribes.

TROCHISCI croci magnetis Nicolai: & intrant in rubea & sotira.

℞. Croci. ʒ.iii.	Seminis ameos. aň. ʒ.i.s.
Rosarum rubearum,	Myrrhæ. ʒ.i.s.
Xyloaloes,idest lignum aloes. ℈.ii.	

Misce & formentur trochisci cum aqua rosa.

TROCHISCI idiocri Nicolai qui in rubea & sotira intrant.

℞. Amomi. ʒ.i.	Squinanti. aň.gra.xv.
Cinnamomi. ʒ.s.	Calami aromatici,
Croci,	Xylobalsami,
Folii,	Radicum assari,
Myrrhæ,	Radicum ualerianæ:idest phu:
Casfiæ ligneæ. aň.ʒ.s.	ana gra. xv.
Spicæ. ℈.i.	Marathri.i.semen fœnic.
Opobalsami,	Masticis. aň. gra.x.
Costi,	Amarici.i.tama. gra.vi.

Vini ascaloni,idest uinum pauci coloris optimi quantũ sufficit.hæc omnia tere & uino illo trochiscos informa, & cum fumo storacis calamitæ siccæ & ulu referua.

VNGVENTVM siue cerotum magistri Ganfredi quod dicitur Gratia dei:ualet enim ad sanandum omnes plagas nouas & ueteres: & generat bonam carnem:& non permittit intrare aliquam corruptionem:nec permittit generare malam carnem:& ualet omnibus neruis incisis uel conquassatis, & ualet contra uniuersa qualibet bestiæ uenenosę:& ad scropulas:& malum sancti Antonii, & multa alia prout per experientiam uidetur.

℞. Galbani. ℥.i.	Aristolochiæ longæ,
Armoniaci. ℥.ii.ʒ.ii.	Masticis,
Opopanaci,	Bdellii,
Viridis æris,	Colophoniæ, idest picis græcæ. ana.℥.i.
Thuris. aň.℥.i.	
Olibani,	Ceræ nouæ. ℥.viii.
Myrrhæ. ana.℥.i.	Olei oliuarum.
Lapidis calamitæ. ʒ.i.	Lithargyrii subtilis.
Lapidis hematithis. ʒ.ii.	ana. lib.i.℥.vi.

Et hæc omnia debent esse bene puluerizata:excepta cera cũ tribus,quæ sunt istæ in primis. Et modus faciendi dictum unguentum talis est.Istæ gummæ,scilicet galbanum armoniacum & opopanacum distempereutur & ponantr per diem & noctem in forti aceto primo diuisæ cum cultello in minutis particulis: postea bulliant in captia uel in patella super ignem cũ lento igne,semper mouendo cum spatula, donec totum acetum sit consumptum,postea colentur per pannum lineum fortiter cum duobus baculis in alia patella,& dimittatur sic stare: & postea recipiatur olei oliuarum & ponatur intus cera in dicto oleo incisa in minutis particulis, & super ignem ponatur oleum & cera,quæ cum liquefacta fuerit ponatur intus lythacgyrium optime puluerizatum semper mouendo cum spatula ne fundum capiat:& coquantur simul donec color mutetur & fiat nigrum:postea ponantur intus in dictum oleum gummæ & fac paulatim bullire donec gummæ sint bene dissolutæ, & dictæ gummæ paulatim quasi filando semper mouendo cum spatula & sæpe deponendo ab igne ne medicina saliat extra quibus gummis sic in oleo prædicto distillatis & bullitis, probetur si sunt coctæ tali modo. Ponatur una gutta in aqua frigida,& si durescit,coctę sunt, & si non durescit, ponatur super ignem donec fiat dictum signum,& postea quando coctæ sunt & durescũt,ponatur intus uiride ęris bene puluerizati & semper mouendo cum spatula ut bene incorporentur,postea addatur myrrha,aristolochia longa,mastix.ultimum uero ponatur intus thus,olibanum,bdellium,lapis hemathitis,lapis calamita & colophonia,& coquantur simul miscendo cum spatula ne fundum capiat & mutetur ut ueniat nigrum uel rubeum, & quando ista signa uidebis, tunc ponatur una gutta in aqua frigida, si non adheret digitis oleo unctis & sit coloris medii nigri & rubedinis,tunc est coctum,& tunc remoueatur ab igne semper mouendo cum spatula, postea ponatur in aqua frigida,& dimittatur ibi frigescere, ita ꝙ possit poni manus intus fortiter donec sit ductile unguendo manus cum oleo,tunc inuoluatur ad ultimum superius terebentinæ. ℥.vi.ceræ nouæ simul liquefactæ ℥.ii.& fiat.

VNGVENTVM sanans ulcera antiqua difficilis consolidationis:& est.medicamen expertum Mesuæ.

℞. Aloes boni. Myrrhæ mundæ, ana partes æquales,deinde tere uehementer cum succo absinthii & succo plantaginis donec fiat sicut mel, & administretur cum corio aut panno subtili.

VNGVENTVM alfesericon Mesuæ,relatum ad Alexandrum mundificans cutim,& sanans scabiem siccam,asperitatem cutis,& impetiginem,& phlegma grossum.

Rec. Cerussæ albæ & subtilis,	cum bryoniæ.
	Aloes boni,
Lithargyrii subtilissime puluerizati,	Croci,
	Argenti uiui extincti:
Alfesericon, idest radi-	aň.partes æquales.

Olei de oleandro & aceti ana quantum sufficit & scriptum & post oleum confectum ut uidebis tosiat unguentum sicut de cerussa. Oleum quod intrat in isto unguento est inferius tum completum.

OLEVM de oleandro quod intrat in suprascripto unguento,ualet scabiei,& aufert eam omnino.

℞. Succi oleandri. lib.i.	dium. ℥.vi:
Rosarum rubearum uiri-	Olei omphacini. lib.ii.

Oleum omphacinum.i.oleum de oliuis non maturis. Auicẽnam in secundo canone in cap. de oliuis inquit. oleum quandoq; exprimatur ex oliuis ultime maturis,& oleum omphacinum est illud quod expressum est ex immaturis, & quandoq; exprimitur ex oliuis rubeis mediis inter immaturas & ultime maturas,istud oleum non est in usu.

Olrander autem secundum Auicennam in secundo cano. est syluestris & fluuialis, & ipse computat ipsam inter species uenenosorum.idem in quarto in fen.sexta in cap. summa secunda uenenorum ex plantis inquit. Oleander plurimum interficit homines & animalia,& hæc planta est quam diaueron uocat. hæc plura nomina habet. nam ab aliquibus dicitur uerodendron,& ab aliis redendron, & ab aliis lorandrum, & ab aliis redodaphin,& ab aliis nero,eius folia sunt similia amigdalæ,sed maiora & pinguiora,& florem habent similem rosæ,in locis maritimis nascitur.Leonardus de preda palea in capitulo de pruna ab igne persico inquit.oleũ de landrod.i.de oleandro.Idem confectio alfesericon.

Confectio alfesericon Mesuæ quod est medicamen compositum ad fistulas & cancrum, & malum mortuum, & ualet ad additionem carnis putridæ,& sanat scabiem siccam.

℞. Lithargyrii albi. Calcanti ana partem unam. Floris æris partem mediam,Terantur cum aceto uehementer forti in sole tempore ęstiuo,fere per diem unum semper modicum addendo acetũ,deinde ponatur in uase uitreato, & stringatur os eius & sepeliatur in fimo diebus.xl.deinde administretur.

VNGVENTVM aureum Mesuæ curat & solidat plagas,& est sanum & expertum. Cuius permixtio.

℞. Ceræ citrinæ. ℥.vi.	Colophoniæ. ℥.i.s.
Olei cõis boni. lib.ii.℥.vi.	Olibani,
Terebentinæ. ℥.ii.	Masticis, ana.℥.i.
Rasæ pini. ℥.i.s.	Croci. ʒ.i.

Misce & fiat unguentum in bona forma.

VNGVENTVM pro rapis & restis equorum quondam illustrissimi domini domini Bernabonis.

Rec. Axungiæ porci maseuli. lib.i.	Cerussæ,
	Lithargyrii,
Viridis æris. ℥.i.	Limaturæ ferri. ana.℥.i.

Pistentur subtiliter & misce cum axungia.& fiat unguẽtum. primo lauent rapas & restas cum aqua & sapone molli bene

& postea ficcentur & ungantur sæpe.

VNGVENTVM aliud ad rapas & restas equorũ domini domini Bernabonis expertum.

℞. Lithargyrü,	Argenti uiui extincti cum saliua. ana.℥.ii.
Cerussę subtiliter puluerizate. ana.℥.ii.	Olei rosati. ℥.i.

Misce & fiat unguentum conueniens ad unguendum: sed primo lauetur ut in alia scripsi.

VNGVENTVM mirabile de elleboro ad tineã ibidẽ.

℞. Myrrhæ,	Lithargyrii. ʒ.ii.
Ellebori albi. añ.ʒ.i.s.	Ceræ nouæ. ℥.ii.s.
Olei laurini. ℥.u.	

Misce & fiat unguentum molle: istud unguentum non est in usu apud nos.

Elleborus secundum Mesuæ est barba alfugi secundũ Auer. in quinto cap. elleborus est condisi: quod non creditur uerum. multi moderni computant condisi inter species ellebori: eo ꝙ sternutationem commouet: tamen nostri doctores non ponũt species ellebori nisi duas. s. album & nigrũ: qui satis noti sunt: in oleo de euphorbio ponitur condisi. Condisi non est elleborus secundum intentionem Mesuæ quãdo niger nascitur apud radices arboris fructuosæ sunt fructus eius solutiui. Papias inquit. anticira est insula ubi abundauit elleborus ad capitis purgationem necessarius: & ponitur pro elleboro antiqua parte templi quæ ortus respicit. hæc ab aliquibus dicitur uelax: & ab aliquibus dicitur stranudella: eo ꝙ puluis ipsius in naribus positus sternutationem commouet.

VNGVENTVM de semperuiua ibidem.

℞. Olei oliuarum.	Pinguedinis anseris. ʒ.vi.
Olei rosarum. ℥.i.	Succi semperuiuæ. ℥.ii.

Bulliant omnia simul usq; ad consumptionem succi: postea adde croci. ℈.i. & fiat unguentum.

Istud unguentum non est in usu. semperuiua. s. maior secundum Circa instans dicitur: quia semper uiridis reperitur. Auic. in secundo inquit. semperuiua est sucutum. in cap. uero de sucuto inquit. sucutum dicitur ꝙ est semperuiua: & dicitur ꝙ est species seminis mandragore: sed non recte: quia illud capitulum de succo est corruptum, nam apud Arabes est simphitum ergo est consolida maior: & sic si legis illud capitulum de sucuto apud Auicennam cum cap. de simphito apud Dioscoridem, uidebis ꝙ idem sunt. Semperuiua apud Dioscoridem uocatur aizon maius. dicitur ꝙ omni tempore folia uiridia habet. dicitur & bucalmon quod non est, nam bucalmon est oculus bouis: aut zetalmon: aut ambrosia quod non est. aliud facit capitulum de aizon minori: & hæc est uermicularis & rubenote. Aizon uero est proprie nomen suum: quia componitur ab ai quod est semper & zon quod est uiua, unde semperuiua dicitur: quia semper folia uiridia habet: nascitur sup tegulas plurimum & in locis quibus stercora proiecta fuere & alibi.

VNGVENTVM de plumbo secundum Leonardum de predapalea paduanensem in capitulo de crispilla.

℞. Plumbi usti cum sulphure secundum Seruitorem ustum. Lithargyrii. añ.℥.ii. Cerusæ. Antimonii. añ.℥.i. Olei rosati quantũ sufficit: & fiat unguentum molle.

Istud unguentum est in usu: maxime secundum istam descriptionem idem in capitulo de cura cancri habet. idem in capitulo de ulceribus ambulatiuis habet: sed uterq; ab isto differt. Plumbum uero apud Auicennam uocatur alamech & alhabar. ustum uero cum sulphure secundum Seruitorem superius in quadam sief ostendi &c.

VNGVENTVM Mirabile de cancris fluuialibus secũdum eundem in cap. de cura cancri.

℞. De cineribus cancrorum fluuialium recentium: & de climia auri, & de aqua solatri quod sufficit: & fiat unguentum peroptime ducendo in mortario de plumbo cum pistello aut super tabulam plumbeam. Istud unguentum non est in usu. cancri maxime fluuiales noti sunt. liber qui dicitur Bulchasis. i. Seruitor in tractatu tertio ponit formam comburendi sartas. i. cancros: & ait: accipe cancros fluuiales uiuos quando sol fuerit in signo arietis. xiii. die mensis. intelligo lunaris: & pone in furno panis quousq; comburantur & non conuertantur in cinerem.

Climia auri secundum Auicennam melior est illam quæ aurea est ut cincinus gianicii cineritii coloris recens, & laminosa grossior. Guliel. lombar inquit climia auri est superfluitas quæ adhæret parietibus uasis, in quo purificatur aurum climia argenti est superfluitas quæ adheret uasi: in quo purificatur argẽtum. ultimo fit climia ex ære: & marchesita est sicut climia auri.

VNGVENTVM pro stomacho magistrale ualet ad confortandum stomachum. Cuius permixtio.

℞. Olei nardi. i. spicæ,	& minoris.
Olei masticis.	Galangæ,
Olei camæmillæ,	Ligni aloes. ana.℥.ii.
Olei mentæ,	Corallorum rubeorum,
Olei de absinthio.	Seminis coriandrorum præparatorum,
ana. ℥.ii.	
Olei cydoniorum. ℥.iii.	Rosarum rubearum.
Olei rosati. ℥.i.s.	ana. ʒ.ii.s.
Macis,	Summitatum absinthii,
Masticis,	Mentæ,
Garyophyllorum,	Florum camęmillæ,
Nucis muscatæ,	Summitatum squinanti.
Cardamomi scilicet maioris	ana. ʒ.i.s.

Conterantur omnia subtilissime: & cum parum ceræ fiat unguentum medium tenens inter duritiem & mollitiem. Addendo panis brustulati prius in aceto infusi & bene. expressi. ℥.s.

In omni unguento species debent subtilissime conteri. Nisi enim bene puluerizarentur non posset uirtus earum per poros penetrare nec a calore præparari.

Necessitas unguentorum & emplastrorum & oleorum fuit ut rei alicuius uirtus applicaretur in substantia adherenti, & nõ statim resolubili: secundo quia medicinæ simplices non faciebãt effectum. tertio propter debilitatem medicinarũ simpliciũ.

VNGVENTVM sandalinum prò renibus Mesuæ ultimum ad sedandum inflammationes & apostemata calida & super calefactiones quæ sunt in hepate & stomacho. Cuius permixtio.

℞. Rosarum rubearum. drach.xii.	Boli armeni. ℥.vii.
	Spodii. ʒ.iiii.
Sandalorum rubeorum. ʒ.x.	Camphoræ. ʒ.ii.
Sandalorum alborum.	Ceræ albæ. ʒ.xxx.
Sandalorum citrinorum.	Olei rosati. lib.i.
ana drach. vi.	

Conficiantur & administrentur, & sunt qui lauant oleum & ceram prius cum aqua rosa tribus uel quatuor uicibus, & postea permiscent cum aliis, & est melius.

VNGVENTVM aliud pro renibus expertum domini Blasii de Besana Magistrale ualet priori.

℞. Olei rosati,	Sanguinis draconis. ʒ.i.
Olei myrtillorum. añ.ʒ.iii.	Mucilaginis psylii,
Olei de nenufare. ℥.i.	Mucilaginis cydoniorum.
Sandalorum rubeorum,	ana. ʒ.ii.
Myrtillorum. añ.ʒ.i.	Camphoræ. ʒ.s.

Ceræ parum & fiat unguentum, & lauetur oleum & cera cũ aqua plantaginis, portulacæ & lacte mulieris puellam lactãtis ana. ℥.i. lauetur bis uel ter.

VNGVENTVM Galeni album Mesuæ ultimũ in infrigidatione ualens ad febres acutas & sodam calidam pulsatiuam. Cuius permixtio.

℞. Ceræ albæ. lib.i.	Olei rosati. lib.iiii.

Et fit factum ex oleo omphacino, idest ex oliuis immaturis. Liquefiant omnia simul: deinde lauentur cum aqua frigidissima lauationibus pluribus usquequo bene albescant. Et quanto magis lauatur tanto fit perfectior. In fine uero conquassetur seu lauetur cum parum aceti.

Istud unguentum ego lauari soleo facere cum aqua rosata loco aquæ communis: & est magis confortatiuum renum.

Vnguentum ab emplastro differt: eo quia unguentum est magis tenerum siue liquidũ seu liquabile: sed emplastrum est solidum, licet utrunq; cum oleo & cera componatur &c.

Si uis facere unguentum in forma satis dura, debes ponere pro omni. ℥.i. olei. specierum. ʒ.iii. ceræ. ʒ.ii.s. Si uero molle, pro omni. ℥.i. olei. ʒ.ii. ceræ: & ʒ.ii. specierum: & ista est dosis specierum olei & ceræ ad unguenta facienda.

VNGVENTVM populeon Nicolai dicitur: quia fit

de

de oculis populi.ualet contra calorem acutæ febris in his qui dormire nequeunt inunctis temporibus & pulsibus & plantis manuum & pedum.hoc idem cũ oleo rosato uel uiolato mixtis & supra hepar & umbilicum. Cuius permixtio hæc est.

℞. Oculorum populi. lib.iiii.s.	Lactucæ. an.ʒ.s.
Foliorum papaueris nigri.	Semperuiuæ. ʒ.s.
Cimarum rubi.	Violarum.
Foliorum iusquiami.	Scantoncelli.
Foliorum mandragoræ. ana. ʒ.s.	Vmblici ueneris. aň.℥.ix.
Solatri, idest uermicularis.	Axungiæ porcinæ recentis. lib.ix.

Oculi populi pistentur per se & fortiter terantur: & cum axungia iterum pistentur & magdaleones informentur, per duos dies dimittatur.tertia uero die omnes prędictę herbę colligantur:& per se bene pistentur, iterum in magdaleones per dies octo reseruentur:& simul misceantur:postea frustatim cũ lib.i.uini odoriferi in caldario ponantur & bulliant ad uini consumptionem:& cum spatula semper agitando:deinde per saccum exprimendo colentur,& dimittantur frigescere.

Oculi populi in mense aprilis sunt colligendi:& cum axungia miscendi:& conseruandi sunt in mense maii usquequo alię herbæ colligantur.

De foliis mandragoræ si haberi non potest, loco ipsorum apponi possunt cortices mandragoræ, uel papauer nigrum uel iusquiamum scilicet folia.

VNGVENTVM marciaton Nicolai in suo magno antidotario a Marciano peritissimo medico a quo fuit inuentum quod facit ad dolorem & ad frigiditatem capitis, pectoris,stomachi,& ad sclirosim,splenis,& hepatis: & ad ilii dolorem,uel ad solem uel ad ignem inunctum, statim subuenit paralyticis,arthriticis,sciaticis,phreneticis.alias nephreticis: podagricis prodest:tumores reprimit: & contra omnes dolores ex frigiditate medetur potenter.

℞. Ceræ albæ. lib.ii.	Fœnugræci. ℥.i.s.
Olei communis. lib.viii.	Butyri. ℥.i.&.ʒ.ii.
Roris marini.	Vrticæ,
Foliorum lauri. aň.℥.i.	Violarum.i.folia uiolarum,
Amaraci.i.maioranæ. ℥.vi.	Papaueris nigri,
Foliorum rutæ. ℥.vii.	Mentæ saracenicæ.
Saluiæ cum floribus.	Alterius mentæ: idest menta domestica.
Sauinæ.	Polytrichi,
Balsamitæ: idest mentæ aquaticæ.	Lanacioli:idest lapacium acutum.
Lilisagi.i.saluia syluestris.	Carduncelli: idest cardo benedictus.
Ozimi,	Matris syluæ maturæ, idest capri folii.
Polii,	Herbæ mercatæ.
Calamenti,	Aleluia.i.panis cuculi.
Artemisiæ,	Linguæ ceruinæ: idest scolopendria.
Enulæ,	Crispulæ,
Betonicæ,	Camphoræ,
Branchæ ursinæ.	Storacis calamitæ.
Spergulæ.i. herbæ mitae,	Medullæ ceruinæ.aň.℥.s.
Herbæ uenti.i.parieta.	Adipis ursi.
Pimpinellæ,	Chamædrei.i.chemædryos.
Agrimoniæ,	Centaureæ.i.maioris.
Absinthii,	Fragrariæ.i.herba portans fragrans.i.magistræ.
Herbæ paralysis,	Quinq; folii, idest pentaphylli.
Herbæ sanctæ mariæ.	Gallinacii,
Cimarum sambuci,	Masticis. ana.℥.i.
Crassulæ.i.uermicularis,	Thuris. ℥.s.
Mille folii.	Olei nardini. ℥.ii.
Semperuiuæ.	
Herbæ tetrait: idest orobum. ana. ℥.iii.s.	
Euisci.i.radix altheæ,	
Cymini,	
Myrię.i.folia myrti.aň.℥.iiii.	

Herbæ omnes præscriptæ colligantur in medietate mensis maii:& omnes in una die uel duobus diebus,& ab hora tertia eum usq; ad meridiem.

Conficiantur sic.Herbę terãtur subtiliter per dies.vii.in optimo uino odorifero.octaua uero die ad lentum ignem hæc ponantur.Et cum uinũ aliquantulum erit consumptum, addatur eis oleum prædictum:& bulliant donec incipiant diminui:deinde cum diligentia colentur,& proiectis herbis,iterum super ignem ponantur:& cum inceperint bullire, pone storacem,& cum modicum bullierint,pone butyrũ & axungias & pinguedines suprascriptas aliquantulum tonsas, & oleum nardinum masticem & olibanum:& postea ceram,semper cũ spatula agitando:& cum cera liquefacta fuerit, ab igne deponatur: & cũ coagulatum fuerit,reseruetur in uase.

Paralysis herba est: cuius folia florere incipiunt tempore hiemis, quæ se extendunt in terra quasi alba & crispa habens florem album.

Herba sanctæ mariæ. Ista est quædam herba ad albedinem tendens rugosis foliis.

Menta saracenica hæc menta habet folia longiora & acutiora quam menta domestica seu hortensis. mentæ enim plures sunt species ut Mattheus Syluaticus cap.543.

Herbæ muscatæ.hęc herba est illa quæ se expandit in terrã, odorem habens musci, quæ satis assimilatur agrimoniæ: sed est minor ea: quidam dicunt, ꝙ est ualeriana.

Inter unguentum & emplastrum est differentia. Nam ad cõpositionem unguenti reperitur cera & oleum: in emplastris autem non est expediens semper ponere ceram.

VNGVENTVM aragon Nicolai.i.adiutorium:ualet ad omnem dolorem ex frigiditate uiris & mulieribus tali ordine inunctum: in testa oui primo liquefiat ad ignem. ualet ad spasmum,& ad dolorem ilii & ad renum tali ordine inũctum ut supra dixi.ualet arthriticis,sciaticis multum prodest: quartanariis si super spinam dorsi ungatur: & quando ungitur ex frigiditate sicut prius diximus, ponatur super locum dolentem tegula calefacta.

℞. Rorismarini,	Laureolæ. ℥.ix.
Maioranæ,	Nepitæ. lib.s.
Radicum iari.i.serpentariæ,	Masticis,
Serpilli,	Olibani. aň.ʒ.vii.
Rutæ,	Pyrethri.
Radicum siccidæ.i.cucumeris asinini. aň.℥.iiii.s.	Euphorbii,
Foliorum lauri.	Zingiberis,
Saluiæ,	Piperis. aň.℥.i.
Sauinæ,	Olei muscellini. ʒ.iiii.
Policariæ maioris & minoris.i.ellebori albi & nigri. ana. unc.ix.	Olei petrolei. ℥.i.
Bryoniæ.i.radix cucurbitæ saluaticæ.aň.℥.iii.	Adipis ursi,
	Olei laurini. aň.℥.iii.
	Butyri. ℥.iiii.
	Olei communis. lib.v.
	Ceræ. lib.i.

Herbæ & radices colligantur tẽpore & hora scriptis in prędicto unguento: lauentur & mundentur subtiliter: deinde conterantur,& per vii.dies in oleo infundantur, octaua uero die super ignem ponantur,& coquantur usq; ad perfectam coctionem: postea per sacculum colentur fortiter exprimendo: deinde dicta colatura super ignem ponatur,& cum bullire cęperit addatur oleum laurinum:butyrum:& adeps ac cera: qua liquefacta,adde petroleum & muscellinum: postea masticẽ & olibanum:zingiber,piper,& euphorbium,& piretrum,& post ab igne deponatur & recondatur.

Inter doctores magna est differentia de laureola & mezereon.quidam enim dicunt ꝙ laureola & mezereon idem sunt & falsi. Nam mezereon est planta lacticinia, & dicitur alio nomine oliuella: laureola uero est arbustum & non habet lac: sed folia laureolæ sunt similia lauro.

Policaria est herba quæ habet folia similia oliuæ: sed aspera & pinguia & uiscosa:& sunt duarum specierum.s.maior & minor: maior est grauis odoris quæ in fructice est uirgas habens longitudinis cubitis duobus: minor uero unius pedis lõgitudine porrecta est, florem fragilem & mellinum habens colorem,& amarum saporem:& cum floruerit uelut capillos facit: radix ipsa est inutilis. Sed quia incertus partibus non reperitur nec cognitio habetur: ideo loco ipsorum possunt poni elleborus albus & niger.

De oleo muscellino magna inter doctores est cõtentio.qui

dam enim dicunt ꝙ dicitur muſcellinum: quia in eius compoſitione intrat muſcum. Item muſcellinum uocatur: quia fit ex humiditate inuenta in tuberoſitatibus ulmi. Itẽ muſcellinum nocant multi oleum de been.i.de ſemine catapucię. alii uero hoc modo oleum muſcellinum faciunt ſecundum hãc receptam: & ponitur a Galeno in ſuo antidotario & iſtud eſt in uſu.

℞. Olei. lib. vi.	Croci,
Aquæ. lib. iii.	Casſiæ ligneæ. añ.ʒ.vi.
Folii,	Garyophyllorum,
Spicæ,	Carpobalſami,
Coſti,	Bdellii. añ.ʒ.iiii.
Maſticis. añ.unc.i.s.	Nucis indæ,
Storacis calamitæ.	Macis. añ.ʒ.i.
Myrrhæ. añ. ʒ. vi.	

Conquaſſentur, deinde bulliant ſimul uſq; ad cõſumptionẽ aquæ: deinde colentur & reſeruetur &c.

VNGVENTVM Agrippæ Nicolai: quo Rex iudeorum utebatur: & eſt tantæ dignitatis, ꝙ nemini diſcipulorum tradere uolebat. ualet hydropicis & omnibus tumoribus in quacunq; parte corporis fuerit, & ad neruos indignatos: dolori renum ex frigiditate mire ſubuenit, urinã prouocat: & inunctum ſuper uentrem laxat.

℞. Radicum bryoniæ.i. radix cucurbitæ ſylueſtris lib.ii. Radicum ebuli ſpecies eſt ſambuci faciens quædam ſemina nigra fœtentia. Tribuli marini añ.unc.ii. Radicum ficcidæ: ideſt cucumeris aſinini lib.i. Squillæ unc.ii. Ireos: ideſt lilii cœleſtis. ℥ iii. Radicum filicis unc.ii. Omnes radices ter uel quater bene lauẽtur & in pila marmorea bene terantur. Olei lentiſci lib.iiii.

Ponantur in dicto oleo dictę radices, & per dies.viii. permittantur: nono uero die ad ignem ponãtur omnia hæc, & tãdiu bulliant, ꝙ radices diuidantur: deinde ponantur in ſacco exprimendo & colando: & cum colatum fuerit, ad ignem ponatur: & cum fuerit debite tere coctum proiiciatur ceræ albæ unc. xv. Et liquefacta cera ab igne deponatur: & poſt infrigidationem reſeruetur &c.

Antidotum eſt quodlibet includens diuerſas deſcriptiones medicinarum ad diuerſas & uarias paſſiones: & dicitur antidotum.i. contra uitium datum: quia contra ægritudines principaliter, uel aliter antidotum dicitur.i. contra datum, ab anti quod eſt contra, inde dicitur Antidotum quod eſt liber cõtinens experimenta contra morbos data.

Tribuli marini ſunt quidam fructus naſcens in aqua, cornua habentia, & intus habent quandã medullam ad ſimilitudinẽ caſtaneæ: & iſti gallici pauperes ſolent ſup̃ pileos ſuos portare.

Botim eſt duarum ſpecierum domeſtica & ſylueſtris: domeſtica eſt arbor terebentinæ. Et ſylueſtris lentiſcus arbor in montibus naſcens: e cuius ſemine fit oleum lentiſci: & ſi haberi non poteſt, eius loco ponitur oleum maſtici.

VNGVENTVM dialthęæ Nicolai, dialthęa malaſticon & calaſticon, dialthæa a radice ibiſci dicitur: malaſticis.i. mollificatiuum: calaſticis.i. calefactiuum. Cuius permixtio.

℞. Radices ibiſci. lib.ii.	Seminis fœnugræci. lib.i.
Seminis lini. lib.i.	Squille. unc.vi.

Radices omnes bene abluantur & terantur. ſimiliter ſemen lini & fœnugræci, & ſquilla, & in viii.lib. aquæ ponantur per tres dies: quarto uero die ſuper ignem ponantur: & bulliant donec incipiant inſpiſſari paulatim, ponantur in ſacco: & cum exprimere uolueris addatur aliquantulum aquæ feruẽtisſimæ ad extractionem illius ſucci: de ſucco iſto accipiantur lib.ii. & mittantur in quatuor lib. olei communis: & bulliant uſque ad conſumptionem ſucci poſtea, addatur ceræ lib.i. Cumq; liquefacta fuerit, adde.

Galbani.	Colophoniæ.
Gummi hederæ. añ.unc.ii.	Reſinæ. ana. lib.s.

Ad ultimum ponatur puluis.

Et coctum ab igne deponatur: & cum infrigidatum fuerit & coagulatum fuerit, diligenter colligatur: & reponatur: facit proprie ad dolorem pectoris ex frigiditate: & ad pleureſim in teſta oui aliquantulum calefactum ad ignem: & ſuper pectus inunctum ſanat omnia infrigidata loca, & deſiccata calefacit, mollificat & humectat &c.

In receptis quando reperitur ſcriptum olei loti, modus lauandi talis eſt. primo ponatur oleum in uaſe mundo ſtricti orificii, & ſupra fundatur aqua clara calidisſima: deinde abiiciatur aqua, & totiens reiteretur proiectio dictæ aquæ feruentis, ꝙ finaliter exeat eiuſdem coloris & ſaporis ſicut ante proiectionem, & tunc oleum erit mundum. Et nota quando hoc fit, debet fieri in uno uaſe, quod in fundo foratum ſit, ut aqua posſit exire, oleum enim remanet ſemper ſuper aquam, & natat: quia eſt corpus aereum. Ideo quanto leuior tanto melior.

VNGVENTVM ſtaphiſagriæ magiſtrale. ualet interficiendo uermes ſeu pediculos capitis, palbebrarum, & inguinũ.

℞. Axungiæ.	Olei linoſæ. unc.iii.
Saponis mollis.	Argenti uiui extincti.
Staphyſagriæ. añ.unc.iiii.	drach.ii.

Conterantur ſubtiliter conterenda, & miſceantur.

Axungia ſi ſimpliciter ſcripta reperiatur ſemper, de axungia porcina eſt intelligendum.

Hic utiliter eſt notandum, ꝙ ſtomachus, & hepar non debẽt aliquo unguento ungi, aut aliquod emplaſtrum, uel cerotum ſupra eos ponendum eſt poſt cibum: quia attrahendo calorẽ a loco digeſtionis impediret cibi digeſtionem, & naturã a ſua digeſtione diuertit ſeu operatione.

Vnguenta, emplaſtra, & cerota, ut plurimum conſeruatur per annum in ſua uirtute, & bonitate, & non plus: quia elapſo anno paulatim humiditas eorum naturalis deperditur, & terreſtricitas acquiritur.

VNGVENTVM citrinũ Nicolai dicitur, in ipſo pomo citrino decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, nigredinem ad ſolem inductam deſtruit, puſtulas in quacũq; parte corporis ortas ſalſi flegmatis mirabiliter deſtruit, & aufert cicatricem in corpore, ſubuiat leproſi faciem ſi ex eo ungatur, multum emendat, rubori oculorum, pruritui, & calori, & heriſipiliæ ualet. Cuius permixtio.

℞. Boracis albæ, & claræ.ʒ.ii.	Criſtalli,
Camphoræ. ʒ.i.	Antalis, & dentalis,
Coralli albi. unc.s.	Olibani albi,
Amenii dulcis. unc.i.	Nitri. añ.ʒ. iii.
Belliculi marini.i. umblici marini. ℥.iii.	Marmoris albi. ʒ.ii.
	Gerſæ ſerpentariæ. unc.i.
Dragachanti albi.	Ceruſſæ albæ, & ſubtilis.
Amydi. añ. ʒ.iii.	unc. vi.

Hoc modo terantur dragachanti, & umbilicos marinos terimus in mortario marmoreo cum piſtello ferreo inſimul, cætera ſigillatim in eodem mortario terantur, & cum panno ſubtilisſimo cernantur, & cũ axungiæ nouellæ porcinæ albisſimæ lib.i.s. ſæpi caprini, uel pecorini. ℥.i.s. Axungia gallinaceæ. ℥.i.

Cõfice ſic, caldarium plenum aquæ ſupra ignem bulliat, & cacabus cum axungiis in caldario pendeat in ipſa aqua, ut de calore ipſius aquæ axungiæ liquefiant, & liquefactæ per ſubtilem pannum album colentur in catinum, ut poſtea totus puluis apponatur præter camphoram, & boracem cum ſpatula ſemper agitando, ut omnium bona fiat incorporatio, hoc facto in uno citrino cannato, uel duobus mittatur, & ponatur, & cum ſpatula ſemper agitando, & cum inceperit bullire, iterum in caldario ponantur, & cum ſpatula ſemper agitando puluis cãphoræ, & boracis apponantur, & donec incipiat frigeſcere agitetur, & cum infrigidatum fuerit recondatur. Et nota ꝙ lib.i. pulueris in lib.viii. axungiæ colatæ debent poni.

VNGVENTVM Marciaton aliud, quod aliqui habent in uſu.

℞. Foliorum lauri. lib.iii.	Butyri. ℥.v.
Rutæ. lib.ii.s.	Maſticis,
Amaraci, ideſt maioranæ. lib.ii.	Storacis calamitæ,
	Medullæ ceruinæ,
Roris marini. lib.i.s.	Adipis urſi,
Foliorum myrti. lib.i.	Adipis gallinæ. añ.℥.i.
Eſuri i. flos ſaluiæ,	Thuris. ℥.ii.s.
Balſamitæ, ideſt mentæ aquaticæ,	Olei nardini. ℥.i.
	Olei uiridis.i. ex oliuis immaturis. lib.vi.
Ozimi, ideſt baſilicon. ana. lib. s.	

Et fiat unguentum prout in unguento alio marciaton tibi oſtendi.

Oleum

Oleum uiride est oleum omphacinum .i. oleum oliuarum immaturarum, & dicitur a uirendo, eo quia maiorem uiriditatem habet quam cætera olea simplicia.

VNGVENTVM Arthanite magnum Mesuæ relatū ad Alexandrinum quo ungitur uenter, & sumen, & ilia, & soluit solunone cathartici. Et ungitur ex eo stomachus, & facit uomere, & educit uermes, & cōfert hydropisi, & solutione educit aquam citrinam, & est propinandum non ualentibus sumere medicinam. Cuius permixtio.

℞. Succi arthanitæ, idest cyclaminis uel panis porcini. lib.iii.

Succi cucumeris asinini. lib.i.	Pulpæ colloquintidæ. ℥.iii.
Olei irini. lib.ii.	Polypodii. ℥.vi.
Butyri uaccini. lib.i.	Euphorbii. ℥.s.

Quę sunt terenda tere, & submerge in succis & oleis, & pone in uase uitreo stricti orificii, & stringe caput eius, & permitte per dies octo: deinde bulliant omnia ebullitione una, & colentur: deinde proiiciantur super colaturam.

℞. Serapini. aur. v.	Myrrhæ. aur. ii.

Duo hæc dissoluantur prius in forti aceto: deinde proiiciantur in dicta colatura, & bulliant simul semper agitando cum spatula, usq; fere ad succorum consumptionem, & tunc proiice super ea.

Ceræ. unc. v.	Fellis uaccini. aur. vi.

Ferueant cum eis usq; dum liquefiat cera: deinde pulueriza super id.

Scamoneæ,	Euphorbii. aur.ii.
Aloes,	Turbith. aur. v.
Mezereon,	Piperis longi,
Coloquintidæ. aur.v.	Zingiberis,
Salis gemmæ. aur.iii.	Camæmillæ. aur.ii.

Misceantur omnia bene, ut permisceantur, & utere.

Modus extrahendi succum a cucumere asinino talis est. Accipiantur in fine Iulii in diebus canicularibus, & in mense Augusti qui sunt citrini, quia illi sunt maturi, & ponantur in uase, & permittantur p noctem: deinde perforentur cultello acuto. Exiet aquositas quædam clara, & substātia pulposa. Illa aquositas colligatur cum spongia, uel bombice, & abiiciatur, & substantia pulposa reseruetur, & utatur ad libitum ponendo illam ad solem, & permittatur exiccari donec possit educi ad formā trochiscorum: deinde remoueatur, & reseruetur.

VNGVENTVM aliud Arthanitę paruū Mesuę resoluens apostemata splenis, & lapideitatem ipsius scrophulas.

℞. Succi arthanitæ.	Hyssopi humidæ. ʒ.v.
Viscositatē quæ mulgetur ex radice filicis.	Armoniaci. ʒ.i.s.
	Bdellii. ʒ.i.s.
Succi kamenelis.i. aā.℥.viii.	Aceti quantum sufficit.
Succi extremitatum tamarisci. ℥. ii.	Ceræ citrinæ. ℥.vi.
	Corticis radicis capparo℞.℥.i.s.
Olei irini. lib. iii.	Spicæ. ℥.iii.

Et fiat sicut superius diximus.

VNGVENTVM ægyptiacum Mesuæ magnum confert ad uulnera antiqua, & fistulas quæ indigent mundificatione. abstergit enim, & mundificat ea a carne mortua, & putredine. Cuius permixtio.

℞. Floris æris, ʒ.v.	Mellis. ʒ.xiiii.
Aceti fortissimi. ʒ. vii.	

Coq; super ignē donec inspissetur: deinde eo ablato adde. Olibanum bene puluerizatum. ʒ ii.s. Terendo super terenda. Hoc unguentum duobus modis fit, qui enim uolunt illū multum corrosiuum faciunt ipsum sine olibano. Qui uero mediocriter, olibanum ponunt.

VNGVENTVM de bdellio Mesuę: quod confert ad spasmum, & epilepsiam, & paralisim, & ad ægritudines neruorum frigidas, & lenit nodositates neruorum.

℞. Bdellii. ʒ. vi.	Ceræ nouæ. ℥.xv.
Euphorbii. ℥.iiii.	Olei sambuci, aut de
Castorei. ʒ. iii.	cheiri. ʒ.x.
Serapini. ʒ.iiii.	

Bdellium, & serapinum infundantur in aqua rutæ agrestis, & cætera liniantur cum aqua calida, & fiat unguentum, & linpiatur cum eo.

VNGVENTVM pro uermibus Montagnanæ in antidotario suorum consiliorum.

℞. Centaureæ minoris.	Aloes ad pondus omnium quod erit. ʒ.vii.s.
Absinthii,	
Lupinorum. aā.ʒ.s.	Olei absinthii. ℥.iiii.
Ligni aloes,	Fellis tauri. ℥.i.
Cornu cerui usti.	Ceræ. ℥.i.s.
Diptami. aā.ʒ.ii.	

Conterantur omnia conterenda, & fiat unguentum.

Lauatur enim cera duplici causa. primo ut acuitas sua amoueatur, secundo ut acquirat uirtutem quam non habet, & quā habet deperdat, ut in unguento comitissæ, quia lauantur, ut efficiantur stiptica.

Si scriptū reperitur ceræ lotæ. tunc dicta cera lauanda est in aqua cōmuni. Aliter lauatur in decoctione in qua describitur.

VNGVENTVM pectorale magistrale, & est usuale.

℞. Olei amygdalarum dulcium. ℥.iiii.	Butyri recentis. ℥.vi.
Olei camæmillæ.	Ireos subtiliter puluerizati. drach.ii.
Olei uiolati. aā.unc.iii.	Croci. ʒ.s.
Adipis gallinæ,	Ceræ albæ. unc. iii.
Adipis anatis. ana unc.ii.	

Misce, & fiat unguentum omnia simul liquefaciendo, in fine uero ireos, & crocus ponantur, deinde lauetur tribus, aut quatuor uicibus cum aqua hordei tepida.

Butyrum melius uaccinum cum in medicinis ponitur .i. ad opus medicinæ datur, debet esse sine sale, & conseruatur usq; ad sex menses, uel usq; ad annum ad plus.

Adeps gallinę debet esse recens, & non antiquatum. amittit enim cōplexionem, & uirtutem, & efficitur rancidum, & amittit temperamentum, & liquefactum melius conseruatur.

Adeps anatis, & anseris, quanto antiquiores tanto meliores sunt, & cum in medicinis administrantur nullo modo salē condiendi sunt.

Pinguedines omnes si aspergantur zuccharo subtiliter puluerizato diu conseruantur absq; corruptione, hoc ego sæpe uidi, & experimento approbaui. pinguedines enim quæ pro usu medicinæ sunt, nullo modo sale saliendæ sunt, sed modo prædicto præparandæ.

VNGVENTVM apostolorū Auicennæ. quinto can. tractatu. 11. quod in usu est, & est apostolicon, & nominatur unguentum ueneris, & est unguentum rectificans cum facilitate fistulas difficiles, & scrophulas paruas, nec est aliqd simile ei, & mundificat uulnera ex carne mortua, & pus, & consolidat. Et dicitur, q est medicina. 12. apostolorum. Cuius permixtio.

℞. Ceræ albæ.	Thuris masculi. ʒ.vi.
Resinæ. aā. ʒ.xiiii.	Myrrhæ,
Opopanaci,	Galbani. aā.ʒ.iiii.
Floris æris. aā.ʒ ii.	Bdellii. ʒ. vi.
Armoniaci. ʒ.xiiii.	Litharg yrii. ʒ.ix.
Aristolochiæ longæ. ʒ. vi.	

Infundantur bdellium, & albæ gummæ in aceto uini, & decoquantur in æstate cum duabus lib. olei, & in hyeme cum lib.iii. olei &c.

Oleum si simpliciter scriptū reperiatur de oleo oliuarū semper est intelligendum, quod oleum est materia omnium oleorum, ut in tractatu de oleis manifeste apparet &c.

VNGVENTVM ad scabiem magistrale bonum, & expertum.

℞. Olei communis. lib.ii.	Terebentinæ,
Axungiæ porci recentis. lib. ii. s.	Argenti uiui extincti, aā. lib.s.
Cerussæ.	Argenti sublimati. ℥.iii.
Salis communis. aā.lib.i.	Ceræ albæ. unc.v.

Misce, & fiat unguentum secundum artem. Axungia porci melius conseruatur liquefacta; & adeps renum caprarum hoc etiam modo melius conseruatur.

Argentum uiuum hoc modo extinguitur, & præparatur. Accipiatur argentum uiuum, & ponatur in una ampulla uitri, & supra exponatur tanta saliua, q cooperiatur: deinde concutiatur tantū sub, & supra semper saliuam addendo, q totū confrangatur, ita q possit aspergi tanquam lac, & partibus cui ponitur adhereat, & hoc modo extinctum erit. aliter tantum con

cudatur, ꝙ in illam formam ueniat, & sic extinguitur.

VNGVENTVM aliud ad scabiẽ pro pueris paruis, & mulieribus grauidis, & personis delicatis Montagnanæ.

℞. Terebentinæ benæ lotæ. ℥.iiii.	Succi citrangulorum.
	Vitellos ouo. ana numero.iii.
Butyri recentis loti. ℥.ß.	Olei rosati. ℥.i.
Salis. ℥.i.	

Misceantur omnia simul, & fiat unguentum.

Salis si simpliciter scriptum reperiatur in compositionibus semper de communi sale est intelligendum.

Terebentina, & butyrum lauandi sunt in aqua cõmuni, & sic facias de omni alia re lauanda, in qua solum dicitur lauetur, & non exprimatur cum qua re, cum communi aqua lauanda est.

VNGVENTVM ad scabiem pro canibus bonum, & expertum.

℞. Saponis mollis. lib.i.	Salis nitri,
Axungiæ porci. ℥.vi.	Aluminis rocchæ usti.
Ellebori nigri. ℥.viii.	Salis communis.
Sulfuris. ℥.vi.	Terebentinæ. añ.℥.vi.

Olei laurini quantum sufficit ad incorporandum, & fiat unguentum.

Et si fortius facere nolueris adde. ℥.iii. argenti sublimati, & terræ camelli. ℥. iiii.

VNGVENTVM album siue de cerussa crudũ magistrale quod est in usu, & ualet ad infrigidandum omnem duritiem, & batituram, & deruschata pelaxinam carnis, & combustionem ignis.

℞. Olei rosati. lib.iii.	Cerussæ. lib.i.
Ceræ albæ. ℥.ix.	

Misce omnia, & fiat unguentum.

Et sunt qui addunt cãphoræ. ʒ.i.s. & albumina ouorũ duo, & tunc erit unguentum camphoratum, & sine cãphora, & sine albumine oui erit unguentum de cerussa crudũ. & sic uocatur.

VNGVENTVM de cerussa coctum. ualet ad consolidandum plagas, & in usu est. Magistrale.

℞. Olei communis. lib.ii.
Cerussæ subtilis. lib.i.

Coquantur lento igne donec coctum sit, & sunt aliqui qui addunt ceræ albæ, & mundæ. ℥.iiii. & fiant magdaleones.

VNGVENTVM de lithargyrio coctum magistrale, & ualet ad malum tibiarum, & præcipue qui fractam habent pellem super tibiis.

℞. Lithargyrii auri subtilissimi puluerizati.
Aceti fortis. ana lib.i.
Olei rosati clari. lib.ii.

Coquatur lento igne quousq; coctus sit, & fiat magdaleon, & aliqui sunt qui in dicto unguento addunt ceræ. ℥.iii. sed melius est sine cera.

VNGVENTVM de minio coctum, & est Magistrale, ualet sicut unguentum de lithargyrio.

℞. Minii subtilissimi. lib.i.s.
Olei communis. lib.i.

Coquantur lento igne, & fiant magdaleones.

VNGVENTVM Basilicon minus magistrale. ualet ad extrahendum putredinem ab ulceribus, & plagis factis nouiter, & est in usu.

℞. Picis naualis.	Colophoniæ. i. picis græce puluerizatæ. ℥. vii.
Rasæ pini.	
Terebentinæ.	Ceræ nouæ mundæ. ℥.v.s.
Olei communis. añ.℥.ix.	

Misce omnia simul, & coletur, & fiat.

VNGVENTVM Citrinum, & dicitur unguentum cõmune, ualent sicut unguẽtum basilicon, sed est plus lenitiuum, & est magistrale.

℞. Terebentinæ. lib.i.	Ceræ nouæ, & mundæ. lib.s.
Rasæ pini cola. lib.i.℥ iii.	Olei communis. ʒ.ix.

Misce omnia, & fiat unguentum secundum artem.

VNGVENTVM de dragachantis pro pectore magistrale.

℞. Gummę dragachanti mundę. unc.iiii.
Aquæ florum uiolarum. lib.ii.

Infundatur in ea gumma per horas.xii. postea stamignetur, & his addatur. Olei uiolati. Olei amygdalarum dulcium. Ceræ albæ. añ.lib.i. Liquefiaut oleum, & cera: deinde apponatur gumma ipsis infrigidatis, & misceantur.

Vnguentum hoc nisi ingenio fiat nunquam bonam formã habere potest, sed stat in magdaleonibus grossitudinis fabæ. Igitur hoc modo facias, post liquefactionem ceræ, & olei, & ipsorum infrigidationem addas gummam stamignatam paulatine illam stanchezato ac si uelles stanchezare manuschristi, & non cesses addere gummam, & stanchezare donec habeat bonam formam, & quanto magis elaborabis in ducendo, tanto meliorem formam accipiet.

VNGVENTVM de adipibus Magistrale pectorale.

Adipis gallinæ,	Ceræ albæ. ℥.iiii.
Adipis anseris.	Olei camæmillæ,
Adipis anatis.	Olei amygdalarum dulcium,
Butyri recentis ana. ℥.vi.	ana. ℥.iii.

Misce & fiat unguentum.

VNGVENTVM Comitissæ Gulielmi de Varignana in sua practica. capitulo de retentione menstruorum: quod est in usu, & est mirabile, & expertum pluries.

℞. Corticum medianarum castanearum,	Ozimarum uuarum de lambruscis. i. granellæ.
Glandium, & copularum glandium.	Sorbarum siccarum immaturarum.
Corticum medianorum arboris glandium.	Nespillorum immaturatorum.
Myrtillorum,	Radicum chelidoniæ,
Caudæ æquinæ,	Foliorum prunorum syluestrium, añ.℥.i.s.
Corticum fabarum,	

Terantur grosso modo, & bulliãt in lib.viii. aquę plãtaginis usq; ad consumptionẽ medietatis, & postea coletur: & postea.

℞. Olei myrtillorum. lib.vi.
Ceræ nouæ. lib.i.

Misce, & laua oleum, & ceram cum suprascripta decoctione nonies semper remouendo aquam, & cum hoc factũ fuerit.

℞. Corticum castanearum.	Myrtillorum,
Glandium,	Ozimarum uuarum i. de lambruscis,
Corticum medianorum arboris glandium.	Sorbarum siccarum.
Gallarum. añ. ℥.ii.	ana. ℥.i.
Cineris ossium cruris bouis. ℥.i.	Trochiscorum de kara. unc.viii.

Fiat ex his puluis subtilissimus, & misce cum suprascripto oleo, & cera & fiat unguentum.

Per cortices fabarum author intelligit corticem in qua fabę oriuntur, crescunt, & maturantur, scilicet illa tegula.

Modus lauandi ceram talis est. primo debet cera ad ignem liquefieri, deinde in aqua munda ab omni sapore debet proiici, & in aqua illa debet manibus malaxari, & aqua a cera manibus exprimi. Deinde ad ignem debet liquefieri, & in aqua mũda proiici, ut prius, & sic iterum atq; iterum est faciendum quousq; aqua sine sapore exeat, & tunc erit signum lotionis &c.

VNGVENTVM de Anthera Magistrale & est constrictiuum.

℞. Mirtillorum,	Seminis antheræ,
Gallarum,	Rosarum rubearum,
Nucum cupressi,	Seminis plantaginis, añ.℥.s.
Corticum granatorum,	Terantur hæc omnia subtiliter, & cum
Acaciæ,	
Masticis,	Olei rosati, lib.i.s.
Balaustiarum, añ.℥.i.	Cere nouę. ℥.iiii.

Misce & fiat unguentum.

Modus faciendi acaciam talis est. Accipe succi pomorũ syluestrium quantitatem quam uolueris propinquorum maturationi, & pone in caldario, & coq; usq; ad consumptionem codognatæ de melle, & extende super tabulam postquam cocta fuerint, & incide cum cultello in frustis paruis, & postea dimitte exiccari, & usui reserua.

VNGVENTVM ad cõbustionem ignis Magistrale sic fit.

℞. Corticis medullæ sambuci. ℥.ii.

Bulliant in aqua sufficienti usq; ad cõsumptionem duarum partium, & coletur: deinde in dicta colatura adde.

Olei nucum: ℥.iiii.

Et bulliant lentissimo igne usq; ad consumptionem suprascriptæ decoctionis, postea adde intus in fine.

Ceræ nouæ, & boni coloris. ℥.ii.

Misce, & fiat unguentum.

VNGVENTVM ad scissuras mamillarũ Magistrale.

℞. Lithargyrii argenti,	Axungiæ porci mas. ʒ.ii.s.
Zingiberis fini,	Olei uiolati. ℥.iii.
Myrrhæ. añ. ʒ.ii.	Ceræ nouæ. ʒ.ii.

Et fiat unguentum molle.

VNGVENTVM mirabile relatum ad Nicodemum Mesuæ. ualens ad ulcera putrida, & generat in eis carnem, & sigillat, & prohibet in eis fieri putrefactionem. Cuius hæc est permixtio.

℞. Myrrhæ,	Mellis despumati. ʒ.vii.
Aloes,	Vini albi, & boni. ʒ.iiii.
Sarcocollæ. añ. ʒ.i.	

Decoquantur simul cum facilitate usque dum habeat spissitudinẽ. Et quandoq; additur in medicamine Vitreoli. ℥.s. & proprie ad consumptionem carnis additæ, & est expertum.

VNGVENTVM basilicon magnum Mesue confert uulneribus, in quibus est calefactio, & proprie in uulneribus neruosis, mundificat enim & incarnat ea. Cuius permixtio.

℞. Ceræ albæ. ℥.vi.	Picis grææ: idest colophoniæ. ℥.i.s.
Rasæ pini,	
Sepi uaccini,	Picis. ℥.iii.
Olibani,	Olei communis. lib.ii.
Myrrhæ, añ ℥.i.s.	

Conterantur cõterenda, & fiat unguentum in bona forma.

Pix si simpliciter scripta reperiatur, semper de nauali intelligatur. Si uero pix græca, de colophonia semper intelligitur.

VNGVENTVM cerasseos magnum Mesuæ rectificans ulcera maligna, & fistulas difficiles, & mundificat a carne mortua, & putrefactione, & perficit sigillationem eorum sigillatione laudabili.

℞. Armoniaci. ℥.i.	Lithargyrii. ʒ.xv.
Bdellii,	Aloes,
Olibani masculi,	Opopanacis. añ. ʒ.ii.
Aristolochiæ,	Floris æris. ʒ.iii.
Sarcocollæ. añ. ʒ.v.	Resinæ. ʒ.xiiii.
Myrrhæ,	Ceræ albæ. ℥.ii.
Galbani. añ. ʒ.iiii.	Olei communis. ℥.ii.s.

Armoniacum, & bdellium dissoluantur in aceto. Lithargyrium teratur, & decoquatur cum oleo donec liquefiat, & tunc remoueatur ab igne, donec infrigidetur parum, & proiice super ipsum armoniacum, & bdellium dissoluta in aceto, & reduc ad ignem donec coaguletur, & post illud proiice super ipsum reliquas medicinas, & administretur.

VNGVENTVM cerasseos paruum Mesuę, faciens nasci carnem in uulneribus, & mundificat, & incarnat ea, & cõfert uulneribus recentibus, & antiquis.

Rec. Aristolochiæ rotundæ,	Armoniaci. añ. ℥.s.
	Sarcocollæ. ℥.s.
Radicis ireos.	Lithargyrii triti puluerizati. unc. v.
Sanguinis draconis.	

Decoquatur lithargyrium cum olei cõmunis lib.i. usq; dũ liquefiat. Et conficiatur cum aliis sicut diximus.

VNGVENTVM alabastrũ Nardi preciosi quod Romani de Hierusalem attulerunt tempore quo dominus noster Iesus Christus fuit crucifixus, & probatum est in omnibus febribus, & rigoribus, & calculosis doloribus lumborum, petras de uesica frangit, dolorem iliorum aufert, hemicraniam, aliis sciaticum dolorem amputat, causis matricis optime subuenit. Maria, & Martha sorores Lazari hoc unguento usæ fuerunt diebus uitæ suæ. Cuius permixtio hæc est.

Sauinæ uiridis. ℥.v.	Mille folii. ℥.vi.
Gallarum cupressi uiridis: ℥.viii. ʒ.i.	Artemisiæ,
	Fœnugræci,
Roris marini uiridis. ℥.vi.	Terræ benedictæ.
Hederæ,	Seminis lini. añ. ℥.vi.

Hæc omnia infunde in aquæ sextario uno medio, & stet in infusione per duos dies, postea adde.

Olei communis sextaria.v. & dimitte eum cum cæteris & coquatur usq; ad cõsumptionem aquæ & remoto ab igne coletur per sacculum additis.

Ceræ nouæ puræ, & mundæ. ℥.vi.	Resinæ pini,
	Olibani,
Colophoniæ,	Masticis. añ ℥.v.
Terebentinæ,	Storacis calamitæ,
Galbani,	Spicæ nardi. añ. lib.i.
Gummi hederæ. añ. ℥.v.	Balsami. ℥.iiii.
Picis hispaniæ. ℥.vi.	

Quæ terenda sunt terantur, & quę liquefacienda liquefiant secundum artem, & misce omnia, fiat unguentum semper agitando cum spatula, & usui reseruetur.

ZVCCHARVM rosatum Mesuæ, stomachum, & cor confortat, & omnia uiscera. Et confert ad mollificationem eorum, & eius modus talis est.

℞. Summitatum florum rubearum rosarum incõpletæ maturitatis. unc.iiii. Permittantur post eorum collectionem saltim per diem: deinde in lapideo uase ultimate conterantur: postea adde eis zucchari lib.i. & bene pistando permisceantur: deinde reponantur in uase uitreato, & cooperiatur charta, demũ soli exponatur, & per menses.iii. permittatur omni die illũ miscendo: deinde remoueatur, & reseruetur. Et hoc modo fiat zuccharum uiolatum, buglossatum, & boraginatum permutãdo solum, flores: in reliquis uero præscriptus modus seruandus est. Et quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de complemento, & inuenitur magis stypticum.

Et sunt qui non terunt rosas, sed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione ultima rosas, & zuccharum: deinde exponunt soli. Nota insuper, ꝙ de floribus præscriptis solum summitas accipienda est, alia uero abiicenda, quia nimis dura. Et fila illa quæ in floribus boraginis reperiuntur abiiciẽda sunt.

ZVCCHARVM uiolatum Mesuę inflammationem, & sitim sedat, uentrem lubricat. Et eius modus est sicut zuccharum rosatum, indigent tamen uiolæ expansione longiori, & expositione in sole.

De artificio Ceræ.

CERA enim quid sit, & quomodo a melle separatur: quomodoq; fiat: A doctoribus longo, & claro sermone pertractatum est, ita ut & mulieres, rustici magistri effecti sint. Igitur de ipsius artificio scribere restabat. A cera igitur rubea faciam initium.

Ad faciendum ceram rubeam.

℞. Ceræ nouæ lib.i. Terebentinæ subtilis. ℥.iii. in æstate: in hyeme. ℥.iiii. Cinaprii super lapidem pictorum bene triti. Olei oliuarum. añ. ℥.i. Liquefiant cera, & terebentina ad ignem: demũ remoueantur, & post aliqualem infrigidationem addatur oleũ & cinaprium, beneq; simul misceantur, & reseruetur &c.

Oleum enim cum cera ponitur, ut ceram simul tenere faciat quæ a cinaprio separatur, & frangibilis redditur, ac ut cinapriũ melius conteratur.

Sunt qui loco cinaprii ad faciendum rubeam, ceram ponunt minium, & fieri potest, sed in triplo ponitur de minio, ut pro omni lib. ceræ minii bene triti cum oleo ut supra. ℥.iii. uel ii. ad minus, sed non habet tantum colorem quantum si fit de cinaprio.

Ad faciendum ceram uiridem.

℞. Ceræ nouæ lib.i. Viridis æris triti, ut supra. Olei oliuarum. añ. ℥.i. Liquefiat cera, & post aliqualem infrigidationem addatur uiride æris, & oleum & bene misceantur, & uiridis fiet.

Si dictam ceram tenacem facere uis, adde quantitatem terebentinæ suprascriptam in cera rubea. Terebentina enim in cera ponitur, ut per ipsam tenax reddatur. Ac quia aliquando de ipsa fiunt imagines, ut facilius a formis in aqua madefactis separetur.

Ad faciendum ceram nigram.

℞. Ceræ nouæ lib.i. Terra nigra trita, ut supra. Olei oliuarum, añ. ℥.i. Liquefiat cera, & post aliqualem infrigidationem addatur terra nigra, & oleum, & reserua.

Si dictam ceram nigram tenacem facere uis, addas quantitatem terebentinæ ſupra tibi notatam.

Ad faciendum ſeu dealbandum ceram.

℞. CERÆ quantitatem quam uolueris. Aquæ claræ. partes.ii. Miſceantur duo hæc, & calefiat aqua ad ignem clarum uſquequo cera ſit liquefacta, deinde paululũ permittatur quieſcere, donec tota cera natet ſuper faciem aquæ: deinde accipe uas aliquod uitreatum, cuius pars exterior ſit lenis, & madefac eum in aqua frigida: deinde infundatur fere medietas eius in cera liquefacta, & extrahe eum cera quæ ſibi adhæret, & permitte ceram illam infrigidare: deinde ſepara eam a uaſe, & tãtum hoc facias, ꝙ tota cera ab aqua fuerit extracta: deinde dictam ceram taliter formatam ſoli exponas, & rori in menſe Maii, & illam ſæpe uoluas, & tantum permittatur, ꝙ fiat alba, ut ceruſſa.

Sunt autem quidam alii qui illam dealbant in tribus diebus ſeruando prædictum modum. Sed expectant in menſe Iulii, quando ſol eſt in maiori calore, & quia cera illa ſubtilis eſt faciliterq; a caliditate ſolis poſſet liquefieri aſpergenda eſt aqua munda bis in die.

Alius modus dealbandi ceram.

℞. Ceræ quantitatem quam uolueris. Aquæ claræ. partes.ii. Bulliãt ſimul, & coquatur donec nigreſcat aqua. Et tunc proiice aquam illam, & pone aliam, & ita ſæpe fiat donec fiat alba: deinde collige ceram & reſerua.

Multis alıis modis poteſt cera dealbari. Sed præſcripti duo modi ſunt communiores ac meliores. Inſuper nota, ꝙ cera poteſt omnem colorem accipere tingendo eam cum re tingente ad colorem quem intendis facere. Seruando modum in cera rubea, & uiridi tibi declaratum, & de quantitate tam rei quam olei, & contritione.

Modus laborandi dictam ceram.

MENSVRA longitudinis ſecundũ diuerſitatẽ põderis.

Çereum de Rub.xxi.debet eſſe br.iiii.& quar.ii.
Cereum de Rub.viii.debet eſſe de br.iiii.& quar.s.
Çereum de Rub.vii.debet eſſe de br.iiii.
Cereum de Rub.vi.debet eſſe de br.iii.& quar.iii.
Cereum de Rub.v.debet eſſe de br.iii.& tertiæ.ii.
Cereum de Rub.iiii.debet eſſe de br.iii.& tertiæ.i.
Cereum de Rub.iii.debet eſſe br.iii.
Cereum de Rub.ii.debet eſſe de br.ii.& quar.iii.s.
Cereum de lib.xl.debet eſſe de br.ii.& quar.iii.
Çereum de lib.xxx.debet eſſe de br.ii.& quar.ii.
Cereum de lib.xxv.debet eſſe de br.ii.s.& digiti.ii.
Cereum de lib.xvi.debet eſſe de br.ii.
Cereum de lib.xii.debet eſſe de br.ii.minus digitis.iiii.
Cereum de lib.viii.debet eſſe de quar.vi.s.
Çereum de lib.v.debet eſſe de quar.v.s.
Cereum de lib.iiii.debet eſſe de br.ii.& quar.s.
Çereum de lib.iii.debet eſſe de br.ii.
Cereum de lib.ii.s.debet eſſe de br.i.& quar.iii.s.
Cereum de lib.ii.debet eſſe de br.i.& quar.iii.
Çereum de lib.i.s.debet eſſe de br.i.& tertiæ.ii.
Cereum de lib.i.debet eſſe de br.i.& quar.i.
Cereum de lib.s.debet eſſe de br.i.
Cereum de unc.viii.debet eſſe de br.i.& digitis.ii.
Cereum de unc.iiii.debet eſſe de quar.iii.s.& digitis.ii.
Cereum de unc.iii.debet eſſe de quar.iii.& digitis.ii.
Cereum de unc.ii.debet eſſe de quar.iii.
Cereum de unc.i.debet eſſe de quar.ii.& digitis.iii.
Çereum de unc.i.debet eſſe de quar.i.s.digitis.ii.
Çereum de ꝺ.iiii.debet eſſe de quar.i.s.
Cereum de ꝺ.iii.debet eſſe de quar.i.& digitis.iii.
Cereum de ꝺ.ii.debet eſſe de quar.i.& digitis.ii.
Çereum de ꝺ.i.debet eſſe de quar.i.& digitis.i.

Menſuræ iſtæ intelligendæ ſunt ac menſurandæ cum brachio panni, & non ſolum intelligẽdæ ſunt de cereis rotundis, ſed de quadratis, diuerſificantur tamen quandoq; ſecundũ diuerſitatem opinionum, ſed hic eſt communis, & proportionatus modus ab omnibus uſitatus.

Nota inſuper, quando ceram laborantes, uel inaduertentia, uel aliquo alio caſu faciunt, uel ſummitatum, uel poſtremam cerei nimis groſſam, qui ut errorem ſuũ corrigere poſſint, abradunt cultello partem illam ſuperfluam: cuius modus nõ laudatur. Sed accipienda eſt alia cera feruens, & ſuper partem illã ſuperfluam cum illo calore, proiicienda, & toties eſt reiteranda, ꝙ pars illa amota ſit, & ſic error corrigitur. Et nota, ꝙ parum debet eſſe differentia in magnitudine ſeu in groſſitie de parte infima, & ſuprema ſi ſecundum rationem laboratum eſt cereum.

Apponitur quandoq; noua cera, rotundis cereis ut diſpendium euitetur. Igitur talis eſt modus. Amoueatur cera in ſuperiori parte cerei antiqui uſq; ad lycinium per quartam unam, & lycinium antiquum cum nouo bene ligetur, ita ut ſi cum fune ſuſpendatur non laxetur: deinde inuoluatur charta tantæ altitudinis, quantæ cereum eſſe debet, & in dicta uacuitate cera liquefacta cum captia ponatur uſquequo uacuitas plena ſit: deinde duo uel tres manus ceræ ſuper totum cereum addantur. Et ſic nouiter totum factum eſſe apparebit. Modus hic ab omnibus uſitatus eſt.

De artificio Zucchari.

EX ZVCCHARO multa fiunt quæ hoc meo libello nõ deſcribentur. Cum iam trita ſint, & rudes in his ſint edocti. Sed quia fiunt, & non ab omnibus modus faciendi ſcitur, declarabitur, ut artificiũ zucchari omnibus pateat huius opuſculi beneficio.

Ad faciendum coriandros ſolidos.

CORIANDRI rotundi ſeu ſolidi fiunt ex zuccharo ſub quo ponitur ſemen coriandri præparatum, ut ſupra, & bene exiccatum omni humiditate. Et in principio uſq; fere ad finem ponitur zuccharum bene coctũ. In fine uero per tres, uel quatuor manus exhibetur leuis coctionis, ut maiorem rotunditatem accipere poſſint, fiantq; magis ſolidi.

Dicti coriandri bene ſiccandi, & fricãdi manibus ſunt, & nõ ſolum in fine, ſed in omni additione zucchari, eo quia inde duriores redduntur, nec ita faciliter ab humiditatibus denigrantur & molles redduntur, & tunc ab omnibus artificium laudatur: & hæc eſt conſuetudo Ianuenſium quæ omnibus approbatur.

Ad faciendum coriandros criſpos.

TEGATVR ſemen coriandrorum zuccharo manibus fortiter fricando uſquequo habeant mediocrem magnitudinem, dando ſuper, zuccharum ſatis fortis cocturæ, deinde accipiatur captia forata paruo foramine in fundo, & zuccharo impleatur, & ab alto zuccharum dictis coriandris proiiciatur ſemper bacilonum ducendo ſub, & ſupra: hinc, & inde, & ſit zuccharum fortis coctæ a principio uſq; ad finem, & bene exiccentur ducendo bacilonum, ut ſupra.

Zuccharum datur bene coctum, ut criſpum durare diu poſſit, ac ut tantum ſimul non adhæreant quantum adhærent ſi leuiter decoquerentur, & hoc bene docti aromatarii faciunt.

Ad faciendum cinnamomum confectum.

CINNAMOMVM excorticatum a ſuperiori cortice, & per parua fila incidatur, & in bacilono ponitur, ac zuccharum ſupra eum proiiciatur cum captię paruo foramine forato. Et in principio, ut puta per tres manus zuccharum leuis coctionis, poſtmodum uſq; in fine fortiter bacilonum ducendo, ut in coriandris criſpis dixi, & tantum hoc continuetur, ꝙ groſſi reddantur.

Sunt qui poſt primam proiectionem zucchari aſpergũt in dictum cinnamomum inciſum zingiberis puluerizati, ut fiant magis mordicatiui, & guſtui fortes. Sed modus ille non mihi placet. Sed ut linguæ mordentes ſint, debent fieri ex bono cinnamomo, nec infundendum eſt in aqua, ut quidam fatui faciũt, ut facilius incidatur, eo quia illa infuſio tollit omnino ſaporem cinnamomi.

Ad conficiendum amygdalas.

AMYGDALAS & bene cum panno aſpero frica, beneq; in bacilono exicca, & ab omni immunditia munda, demũ zuccharum fortis coctionis ſuper eas proiice cum captia forata bacilonum huc, & illuc ducẽdo inceſſanter: ſub quo ſit ignis carbonum, beneq; exiccentur, & tantum hoc fiat, ꝙ bene tegantur, & quanto magis continuatur dicta ductio baciloni, tanto ſolidiores redduntur.

Sunt

Sunt qui conficiunt amygdalas cum cortice, & hoc modo confectæ longiori tempore durant, nec rancescunt. Sunt uero qui a superiori cortice mundant, & sic conficiunt cum zuccharo. Alii qui illas diuidunt in duas partes, & cõficiunt, illasq́; crispas faciunt. Modus uero faciendi, & de coctione zucchari, & ductione baciloni est, ut de coriandris crispis tibi monstraui.

Ad condendum rancettos.

℞. Corticum aranciorum præpara quantitatem quam uolueris, & super eas proiice zuccharum cum captia forata bene coctum, & facias quemadmodum de cinnamomo dixi, & de proiectione zucchari, & ductione baciloni.

Cortices ranciorum hoc modo præparantur, infundantur in aqua munda, & permittantur per dies nouẽ omni die aquã innouando. ultimo uero bulliant in aqua decem uel duodecim ebullitionibus, deinde ab igne remoti exprimantur, & remoueatur pars alba quæ cortici adhæret, & incidantur per longum in satis minuta frusta, & infundantur in zuccharo liquefacto, & cocto per diem, & noctem: deinde in oleo bulliant leui ebullitione, postmodum extrahantur, & desiccari permittãtur quæ desiccatæ modo quo supra cõficiantur, & hoc modo præparantur, & amaritudo ab eis remouetur.

Ad conficiendum garyophyllos.

℞. Garyophyllos exicca, beneq́; munda ab omnibus immunditiis: deinde zuccharum cum captia forata super eos proiice fortis satis cocturæ. Et si illos crispos facere uis, facias, ut de coriãdris crispis tibi dixi, & de ductione baciloni. Si uero solidos, ut de amygdalis tibi monstraui, & idem intelligas de rancettis.

Ad faciendum confectiones bene crispas debet esse foramen captiæ paruum, & zuccharum debet dari æqualiter, & uniformiter, & quanto ab alto proiicitur tanto melius: nec permittendæ sunt guttæ super eas cadere. illæ enim opus tuum destruent.

Ad conficiendum anisos.

℞. Seminum anisorum bene mundatorum. lib.ii. Et super ea proiice zuccharum leuis coctionis in principio, & bene manibus ducantur per bacilonum usquequo fere sint cooperta, beneq́; exiccentur ad omnem manum zucchari, & hoc continuetur usq; in finem si solidos anisos facere uis. Si uero crispos, postquam cooperta erunt, da zuccharum cum captia forata, & ab alto, & sit fortis cocturæ: deinde duc bacilonum, ut in coriandri crispis tibi dixi, & hoc facias usq; ad debitam ipsorum magnitudinem.

Anisi quanto paruiores tanto pulchriores, & quanto duriores tanto laudabiliores. duri enim fiunt, & no solũ anisi, sed & ceteræ aliæ confectiones si bene siccentur ad omnem zucchari additionem, quare hoc bene notetur.

Ad conficiendum pineas.

℞. Pinearum bene mundatarum quantitatem quam uolueris, & super eas proiice zuccharum cum captia forata bonæ cocturæ a principio usq; ad finem, & duc bacilonum prout in coriandris crispis tibi monstraui. Si uero solidos facere uis, facias prout de amygdalis tibi monstraui, & de proiectione zucchari, & ductione baciloni.

Nota q̈ hæc confectio parum durat: eo quia rancescunt pineæ: & antequã conficiantur est aduertendum ne rancidæ sint. cognoscuntur autẽ quia sunt nigræ, & mali saporis, quare purgandæ sunt cum furfure: ut supra tibi ostendi.

Nota insuper q̈ sunt qui in prima exhibitione zucchari ponunt albumen oui bene conquassatum cum zuccharo nõ multum calido ne albumen coqueretur, & hoc faciunt, eo quia cũ difficultate zuccharum eis adhæret propter oleaginitatẽ quæ in eis est, & hic modus non uituperatur.

Ad conficiendum auellanas.

℞. Auellanarum quantitatem quam uolueris, & facias prout de amygdalis tibi monstraui, & crispas, & solidas faciendo, & seruando modum in istis: sicut de amygdalis tibi dedi,

Auellanæ antequam conficiantur debent bene duci in bacilono, & calefieri ad hoc, q̈ subtilis cortex eis adhærens remoueatur. Si enim permitteretur, zuccharum faciliter ab eis remoueretur.

Ad conficiendum muscadinos.

℞. Cinnamomi subtilis, & electi, & bene puluerizati. ʒ.ii. Musci optimi dissoluti cum paucissima aqua rosa. ∋.s. Misce duo hæc in bacilono, & super eis pone zuccharum bene coctum, beneq́;, & incessanter manibus zuccharum, & species ducantur, & bene exiccentur, & toties hoc fiat, q̈ ad grossitudinem 194
seminis papaueris ueniant, & in fine dãdo per duas manus zuccharum leuis coctionis, ut rotundi fiant.

Muscadini non nisi cum difficultate corpus accipiunt, sed sagax aromatarius, & sollicitus in miscendo manibus zuccharum, & species cito eos format. post uero duas, uel tres manus zucchari cribellandi sunt a qua cribellatione exeunt muscardini grossitudinis punctæ acus, & puluis reseruetur, & alii qui iam corpus sumpserunt expleantur. Feci ego semel facere ab uno famulo bene docto, & præsens steti, qui illos cito, & optime perfecit: Sed ante perfectionem dimisit pellem manus ad bacilonũ & pauca quæ remansit uesicata erat.

Insuper nota, q̈ præscriptæ omnes confectiones quæ in bacilono fiunt, debent habere sub eo ignem carbonum accẽsum sine fumo, non autem lignorum, ut iam a quibusdam fatuis uidi facere.

Ad faciendum pignocatam.

℞. Zucchari clarificati, & coctionis non perfectæ lib.i. Stanchezetur optime cum baculo amota captia ab igne, & post longã eius ductionem addantur pineæ mundæ. ℥.i.ii. Et simul misceãtur: zuccharum perfecte coquatur, & fit dura coctio: deinde in morsellis incidatur.

Pignocata si longo tempore conseruari debet, apponenda est quantitas præscripta pinearum. Si uero pauco tempore apponi possunt lib.s. pinearum pro omni lib.i. zucchari.

Ad faciendum morsellatam albam.

℞. Zucchari clarificati & coctionis non perfectæ lib.i. Stanchezetur optime cum baculo, & post longam eius ductionem addantur zingiberis minutim incisi. ʒ.ii. Deinde zuccharum perfecte coquatur, & in morsellis incidatur.

Sunt autem multi qui maiorem quantitatem zingiberis pro lib.i. zucchari ponunt ut fortior sit. Sed cõmunis & ab omnibus usitata: dosis est. ʒ.ii. zingiberis pro omni lib.i. zucchari.

Ad faciendum zingiberatam.

℞. Zingiberis mundi & electi. ʒ.iiii.
Cinnamomi fini. ʒ.ii.
Maci. Garyophyllorum. ana. ʒ.i.
Puluerizentur hæc subtiliter.
Zucchari clarificati & bene cocti. lib.ii.
Et fiat confectio in morsellis.

Confectio hæc est multum delectabilis gustui: sed non est alba. fit in multis bonis urbibus. Sed in hac nostra urbe non est in usu.

Ad faciendum fructus & animalia omnia ex zuccharo.

℞. Zucchari quantitatem quam uolueris & puluerıza: deinde post subtilem puluerizationem impastetur cum albuminibus ouorum quantitate sufficienti intantum q̈ formam pastæ habeat: deinde ungantur formæ cum oleo amygdalarum dulciũ & de dicta pasta formæ impleantur, postea simul comprimantur: & sic erunt animalia uel fructus facti: & sic omnia fieri possunt, pur q̈ formæ habeantur: deinde ponantur in stupha ad siccandum, demum pingantur secundum colorem suum.

Sunt quidam alii qui impastant zuccharum cum gũma dragacãti liquata in aqua rosa: & qui aspergunt formas farina. & hoc fieri potest: sed superior modus melior est.

Ad faciendum penidios.

℞. Zucchari lib.ii. infundatur in aqua per noctem: deinde coquatur cum illa aqua absq; aliqua alia clarificatione: prius tamen coletur & fit coctio dura: post quam coctionem proiciatur super marmor inunctum oleo amygdalarum dulcium: deinde ducatur ad ferrum antequam infrigidetur, & quanto longiori tempore ducuntur, tanto albiores fiunt: deinde forpice incidantur & in stupha reseruentur.

Sunt autem qui ponunt pro omni lib.i. zucchari. ℥.s. amydi puluerizati post mediam zucchari coctionẽ uel in fine: & hoc ut zuccharum non candeat: & modus ille non uituperatur.

In aqua autem zuccharum ponitur ut uiscositatem acquirat: qua mediante possit ad ferrum trahi, qua tractione albi penidii fiant.

Zuccharum quanto perfectius, tanto longiori tempore in aqua permutitur infusum. Quanto uero grossum magis ac rubeum, tanto minori tempore relinquendum est in aqua: & hoc nota: zuccharum enim grossum & rubeum multum de uiscositate habet: ideo parum in aqua permittatur: album uero paucam habet humiditatem: immo ad illam acquirendam quæ necessaria est ad hoc ꝙ trahi ad ferrum possit, in aqua infusum stare debet & longo tempore.

Zuccharum in omnibus suprascriptis confectionibus clarificari debet. In ista autem non clarificatur: sed tantummodo colatur: ut a superfluis & immunditiis mundetur &c.

Ad faciendum manuschristi rosatum.

℞. ZVCCHARI clarificati & ab aqua consumpti lib.i. Aquæ rosæ lib.s. Misce & bulliant duo simul usq; ad aquæ cõsumptionem & zucchari fortẽ coctionem: deinde illum proiice super marmor aspersum farina subtili & reserua.

Sunt qui ungunt marmor ex oleo amygdalarum loco farinę. Nec hic modus mihi placet. scias insuper ꝙ zuccharum ex quo fit manuschristi non multum stanchezatur. longa enim stãchezatio prohibet zuccharum candescere.

Ad faciendum manuschristi uiolatum.

℞. ZVCCHARI clarificati & ab aqua consumpti. lib.i.
Aquæ florum uiolarum. lib.s.

Misce & fiat ut de præscripto tibi monstraui.

Nota insuper ꝙ aromatarii nostri temporis solũ. ℥.ii. aquæ florum uiolarum & rosarum pro lib.i. zucchari ponunt ad faciendum tam manuschristi uiolatum quam rosatum: & tunc pauca uirtus est in eo. ideo quantitas illa apponenda est supra a me descripta.

Potest etiam fieri manuschristi buglossatum & boraginatũ: & fiant ut præscripti permutando solum aquas: & loco aquæ rosarum ponitur aquæ florum buglossæ, uel florum boraginis cum quantitate zucchari præscripta.

Ad faciendum manuschristi perlarum.

℞. Zucchari clarificati, & ab aqua consumpti. lib.i.
Aquæ rosarum. lib.s.

Misce & duo simul bulliant usq; ad aquæ consumptionem & zucchari duram coctionem. in fine uero addatur Margaritæ subtilissime & puluerizatæ ℥.s. & proiiciatur super marmor aspersum. ut supra & reseruatur.

Sunt autem quidam aromatarii: immo fere omnes qui solum. ʒ.i. pro omni lib.i. zucchari margaritarũ ponunt: & hoc propter ipsarum penuriam: ac emptores nolũt soluere & male. nulla enim minor quantitas apponenda est quam ℥.s. pro omni. lib.i. zucchari.

Ad faciendum manuschristi cum fragmentis cof.

℞. Zucchari clarificati & ab aqua consumpti. lib.i.
Aquæ rosæ. lib.s. Bulliant hæc duo simul usq; ad consumptionem aquę & duram coctionem zucchari: deinde in fine addantur Fragmentorum preciosorum omnium subtilissime contritorum. ℥.iii. Margaritarum ʒ.i. Misce & proiiciantur super marmor & reseruetur.

Ad faciendum saponiam.

℞. Zucchari clarificati & ab aqua consumpti. lib.i.
Aquæ rosarum. ℥.iiii.
Bulliant omnia simul usque Amydi puluerizati. ℥.iiii. ad aquæ consumptionem: & zucchari duram coctionem: deinde in fine addãtur, Zingiberis subtilissime incisi. ʒ.ii. Et proiiciatur super marmor & detur ei forma manuschristi: sed latior & minor.

Hæc confectio fit apud curiales & dominos uenetos: & his in locis multũ in usu, multumq; delectabilis gustui ac nutritiua.

Saponea alia de uenetis.

℞. Amygdalarum mundatarum dulcium. ʒ xvi.
Amydi purissimi & noui. ℥.iii.
Zucchari albi & clari. lib.i.

Fiat emulsio amygdalarum in lib.i.s. aquæ florum uiolarũ. postea. ℞. dictæ emulsionis lib.i. & zuccharum, & dissolue simul ad ignem, & postea impone amydum, & reliquum emulsionis amygdalarum: & agita cũ spatula lento igne usq; ad spissitudinem. & si uis eam facere in morsellis adde zucchari perfectę coctionis. ℥.iiii. & fiant morselli. ℥.s. pro quolibet, uel circa.

Ad dandum colorem rubeum zuccharo.

℞. Braxillis subtilissime raspati. ℥.i.
Aluminis rocchæ. ℥.s. Aquæ. ℥.vi. Infundantur duo hæc in pecia ligata in dicta aqua per dies sex: deinde calefiant ad ignẽ leuiter: & cum ea aqua zuccharum coquatur.

Ad faciendum colorem uiridem.

℞. Succum caulium uel succum bletę uel succum foliorũ ireos, & cum altero eorum zuccharum coquatur.

Ad faciendum colorem celestinum uel nigrum.

℞. Indici. Gummi dragacanti. ana. ℥.iiii.
Vini nigri. ℥.vi. Ligentur in pecia duo hæc subtiliter puluerizata, & infunde in uino per dies sex: deinde cũ dicto uino zuccharum coquatur. prius tamen ad ignem cum dictis rebus aliqualiter calefiat.

Ad faciendum colorem glaucum.

℞. Croci. ʒ.ii. idest integri. Aquæ. lib.i.
Infundãtur in ea per diem & noctem: deinde aliquantulum calefiant: simul postea colentur, & cum dicta aqua zuccharum coquatur: uel accipe succum florum nascentium in paludibus qui sunt glauci: & est opinio quorundam ꝙ sint flores acori, & cum eo coque zuccharum. est enim glaucum pulcherrimum: non tamen ita boni odoris.

Ad faciendum colorem turchinum.

Recip. Indici. ʒ.ii. Cerussæ. ʒ.iiii. Calcis usuæ. ʒ.i.
Puluerizentur & in pecia ligentur ac infundãtur in lib.i. aquæ per diem & noctem: deinde simul ad ignem aliqualiter calefiant, & cum dicta aqua zuccharum coquatur.

Ad faciendum colorem morellum.

℞. Succi florum ireos & cum eo zuccharum coquatur. & si illo tempore non reperitur, accipe manipulum unum tondaturæ corii morelli de quo fiunt bursæ: & fac bullire tribus uel quatuor ebullitionibus: deinde coletur aqua ab illis incisionibus: & cum dicta aqua coquatur zuccharum. Et sic potes facere de rubeis incisionibus: si rubeum colorem facere uis absq; braxili.

Ad faciendum marzapanum.

℞. Amygdalarum dulcium mundatarum & subtiliter contritarum lib.s. zucchari boni & puluerizati: deinde iterum cum amygdalis bene commisce. lib.s.
Aquæ rosarum quantum sufficit & fiat.

De decoctione medicinarum: & continet partes tres.

Prima est de medicinis quæ multũ sustinent de decoctione.
Secunda est de medicinis quæ parũ sustinẽt de decoctione.
Tertia est de medicinis quæ mediocrẽ sustinent decoctionem.

HÆC SVMMA non minus utilis quã necessaria est. Nisi enim medicinæ debito modo coquantur quæ compositũ faciunt, sane uirtus compositi a doctoribus limitata non resultabit. Igitur ut hunc errorem amoueam, summam hanc annotaui, in qua & uniuersalem & particularẽ doctrinam cõperies.

MEDICINÆ quæ multum sustinent de decoctione sunt istæ.

Aristolochia longa & rotunda: apium radix & herba. Acacia. Alumina omnia.

Brusci. Barrara. Berberi.

Colloquintida. Cucumer asininus. Centaureæ omnes. Cicera. Cardones omnes. Cauda equina. Cortices capparo. Cortices mandragoræ. Cortices gra. Cornu cer. Castoreum. Diptamus. Enula. Euphorbium. Elleborus albus & niger. Fœniculus radix & herba. Faseoli. Gẽtiana. Gramen. Hermodactyli. Ireos Hypoquistidos. Lapis armenus. Lapis stellatus. Lupuli, Miliũ solis. Opopanacum. Orobus. Omnia habentia multam humiditatem & frigiditatem. Omnes succi herbarum. Petrosillinum, radix & herba, Plantago. Radices pæoniæ. Raphanus. Rheu ponticum. Rubea tinctorum. Radices omnes non aromaticæ. Squinantum. Sarcocolla. Serapinum. Serpentariæ omnes. Semperuiua. Salis omnes species. Staphysagria. semen canapis. stipites arborum & plantarum: minus tamen quam radices & plus quam folia coquenda sunt.

MEDICINÆ quæ parum sustinent de decoctione sunt istæ.

Aqua lactis. Ambra. Ameos. Amomum Anthos. Acetum. Aqua rosarum. Aqua uiolarum. Aromatica omnia. Capilli ueneris. Cardamomum maius & minus. Camphora. Carpobal-

famum cum tota planta. Cinnamomum. Camæmilla. Cortices citri. Cortices cydoniorum. Calamus aromaticus. Epithymũ. Folii indi. Flores genestræ. Flores nenupharis. Flores buglossæ. Flores boraginis. Flores omnes. Garyophylli. lignũ alnes. Manna Muscus. Maiorana. Mellilotum. Nigella. Ozimum. Origanum. Opium. Omnia habentia uirtutem in superficie. Omnia facilis omnia resolutionis. Piper omne rosæ. Rheubarbarum. Stœchados. Seminis psylli. Scamonea. Seminis althea. Semina frigida quatuor minora. Seminis papaueris albi & nigri. Satureia. Semen basiliconis. Serpilium. Sandali omnes. Violæ.

MEDICINÆ quæ mediocrem sustinent decoctionem sunt istæ.

Aloes. Absinthium. Assarum. Agaricus. Anisi. Artemisia. Betonica. Balaustia. Calamentum. Colloquintida. Ciclamen. Carui. Ciminum. Cubebę. Cicorea. Costum. Daucus. Eupatorium. Endiuia. Hepatica. Folia omnia. Fumus terræ. Fœniculi. Herba papaueris utriusq;. Hyssopus. Ireos. Iusubæ. Hypericon. Lupuli. Leuistici. Laurus. Menta. Mezereon. Myrtilli. Menta. Nenuphar. Hordeũ. Pruna. Polypodium. Pæonia. Petrosilli. Pimpinella. Parietaria. Radix liquiritiæ & succus. Saluia. Semina omnia. Succi herbarum aromaticarum. Succus rosarum.

Succus uiolarum.	Semen endiuiæ,
Squilla,	Semen acetosæ & herba.
Senæ,	Semen urticæ.
Semen genestræ,	Semen coriandrorum,
Semen iusquiami,	Semen iuniperi,
Sauina,	Scolopendria,
Sparagi,	Saxifragia,
Scabiosa,	Tamarindi,
Semen apii.	Turbith,
Semen rutæ,	Tassus barbassus,
Semen lini,	Tamariscus idest herba,
Semen fœnugræci,	Vinum granatorum,
Semen portulacæ,	Vinum cydoniorum,
Semen lactucæ,	Zedoaria.
Semen scariolæ,	Zingiber.

Et sic concluditur quæsitum de decoctione medicinarum.

De contritione medicinarum continet partes tres.

Prima de medicinis quæ multum sustinent de contritione:

Secunda de medicinis quæ parum sustinent de contritione.

Tertia est de medicinis quæ mediocrem sustinent de contritione.

HÆC SVMMA non minus utilis quam precedens est: & si intellecta fuerit & executioni mãdata, auctorum compositiones uirtutem suam a cõpositore limitatam in recipientem impriment. Ad laudum altissimi qui sua benignitate opus nostrum dirigat.

MEDICINÆ quæ multum sustinent de contritione sunt istæ.

Aristolochiæ omnes. Aloes. Amygdalæ. Aurum. Argẽtum. Argentum sublimatum. Arsenicum. Aurum pigmentum. Baccæ lauri. Balaustiæ. Batitura æris. Berberi. Cortices ouorum. Colloquintida. Cucumer asininus. Centaureæ omnes. Cicera. Cardones omnes. Cauda equina. Cortices capparorum. Cortices mandragoræ. Cortices granatorum. Costum. Cornu cerui. Cartamus. Cerussa. Coralli utriq;. Crystallus. Cortices oẽs plantarũ. Dactyli. Diptamus. Enula. Ellebori ambo. Eboris. Encinaprium. Faseoli. Ficus. Fragmenta omnia preciosa. Flos æris. Gramen. Hermodactyli, Ireos. Lupini. Lignum aloes. Lithargyrium. Lapis lazuli. Lapis iudaicus. Lapis lyncis. Lapides omnes. Margaritæ. Milium solis. Myrtilli. Marchesitæ omnes. Minium. Magnes. Marmor. Medicinæ compositæ deoppilatiuæ. Medicinæ compositæ hepaticæ. Medicinæ pro renibus. Medicinæ omnes stupefacientes: metalla omnia. Medicinę pectorales. Opium. Orobus. Hordeum. Os sepiæ. Omnia aluminaomnia mineralia. Pineæ. Passulæ. Plumbum ustum. Radices Peoniæ. Raphanus. Reupõticum. Semen papauerũ omnium. Semen lini. Squinantum. Scoria ferri. Scorpiones. Sandali omnes. Serpentariæ omnes. Semen fœnugræci. Semina quatuor. Ma. frigida. Staphysagria. Semen coriandrorum. Semen canapis. Semen Iuniperi. Sauina. Semperuiua. Sanguis draconis. Semen iusquiami. Sulphur. Salis omnes species. Species. Species mitridati. Species triferæ. Species trochiscorum. Species hieræ. Species loch. Terra sigillata.

Vitrum. Vitreolum.

MEDICINÆ parũ sustinentes de cõtritione sunt istæ.

Aloes. Absinthium. Anethum.

Ameos. Amomum. Ambra.

Capilli ueneris. Cassia lignea. Cardamomum. Cortex citri.

Calamus aromaticus. Camphora. Cortices cydoniorum.

Epithymi. Euphorbium.

Flores genestræ. Flores camæmillæ. Laudanum.

Mezereon. Mellilotum. Muscus. Nigella.

Opopanacum. Ozimum. Omnia uina aromatica. Omnes gummæ. Omnes species aromaticæ. Omnia quorum uirtus facile resoluitur. Omnia debilia & raræ texturæ. Omnia quæ habent uirtutem in superficie. Omnia intensæ caliditatis: & siccitatis. Piper omne. Rosæ. Scamonea. Stœrhados. Semen psylii. Sarcocolla. Serapinum. Succus rosarum. Senæ. Thymi. Violæ.

MEDICINÆ quæ mediocrem sustinent contritionem sunt istæ.

Assarum. Agaricus. Anisi. Apium. Acetosa. Artemisia.

Cyminum. Ciclamen. Carui. Cubebæ.

Daucus. Diacyminum. Dianilum. Diatrion pipereon.

Eupatorium. Epatia. Epar adip.

Fumus terræ. Fœniculum. Gariophylli.

Hyssopus. Ireos. Hipericon. Intestinum lupi.

Lupuli. Leuisticum. Laurus.

Myrobalani omnes. Medicinæ omnes solutiuæ. Medicinæ stomachichæ.

Nasturtium. Nux muscata.

Omnia folia præter ipsa aromatica.

Omnia fere semina præter aromatica.

Polypodium. Petrosillum. Pimpinella. Parietaria. Pulmo uulpis. Pilulæ omnes. Ruta. Rheubarbarum. Spicæ omnes. Semina omnia. Squilla. Semen genestræ. Scabiosa. Semen Pæoniæ. Sparagi. Semen rutæ. Semen urticæ. Semen endiuiæ. Scolopendria. Serpillum. Stomacha gallinacum. Turbith. Tamariscus. Zedoaria. zingiber.

De urinis non nulla scitu non indigna.

SEQVVNTVR nobilissima documenta urinarum ad cognoscẽdum utilitates naturæ hominum & mulierum. & hoc cognoscitur per urinas, ex quibus urinis agnoscuntur infirmitates corporum. Secundario cognoscuntur per tactum pulsus. Tertio per auditũ personæ patientis. Videlicet per interrogationem ipsius prout se sentit unde ex istis documentis possumus infirmus succurrere incipiendo sic.

Primo dico q; urina est quoddam calamentum humorum superans corpus & qui exit ex uesira corporis &c.

Quando urina est aliquantulum amara & olet bono odore: tunc corpus est sanum: & si corpus est turbatum non olet: immo fœtet malo odore: unde est malum signum. Et si urina est ex bona natura, & urinalis stet bene obturatus, urina satis durabit, & aliter efficitur uersa si stantiua erit. Tunc & tu calefacias ipsam ad ignem & uertetur. Sed non fit optima ad iudicandũ infirmitatem & ueritatem ipsius personæ unde scias q; non est urina uerior quam urina quæ fit post digestionem: idest postquam dormierit: uel urina matutinalis pro iudicando: quia quanto urina est recentior, tanto est melior: & etiam cognoscitur melius ad lumen diei uel solis, occasione ut melius possit agnosci. Itaque pars in qua debetur prospici est ut medicus respiciat quanta est urina, & quantum colorem habet, & si aliquid uidetur intus.

Et scias q; duæ sunt quæ dant ad intelligendum uel quæ dant colorem urinæ. Prima est caliditas naturalis corporis, altera est frigiditas.

Item duæ sunt quæ dant substantiam ad cognoscendum urinam. Prima est humiditas corporis, altera siccitas. unde calor dat sibi colorem uermilium: & frigiditas dat colorem album: & humiditas dat sibi spissitudinem & turbitudinem: & siccitas dat claritudinem, & facit ipsam lucidam multum. Et ideo est sciendum q; si urina erit rubea & aliquantulum spissa & non

…gnificat nimium ſanguinem. Si urina erit uermilia clara &…ocea ſignificat nimis colorem alias cholerá. Si urina erit alba & ſpiſſa uel alba & groſſa & magis ſpiſſa quam clara, ſignificat nimis phlegma. Si urina erit alba & lucida ſignificat nimis melãcholiam. Si urina bruna, ſignificat ꝙ ſanguis eſt quaſi coctus & rõbuſtus propter nimium calorem & magnam debilitatem. Si urina erit uiridis & lucida, ſignificat magnam debilitatem. Spiritus & ſanguis eſt prout coctus innis. Vnde eſt bonum comedere & bibere res ad cõtrarium: & ſic ſtabit corpus ſanum propter temperantiam quæ naſcitur in medio duarum rerum contrarium. Vnde ſi uideas ꝙ habeas nimis ſanguinem utere rebus frigidis & ſiccis: & ſi es nimis frigidus utere rebus calidis & humidis. Et ſi eſt nimis choleroſus, utere rebus frigidis & humidis. Et ſi eſt nimis ſiccus, utere rebus calidis & humidis.

Res calidæ & humidæ ſunt carnes recẽtes, & uitellum oui, crocus, uuæ recentes & bene maturæ & amygdalæ. Res humidæ & frigidæ ſunt lactuca, portulaca, & lac. Res calidæ & ſiccę ſunt ſal, piper, garyopbylli, carnes ſalſæ, pulezolum. Res frigidæ & ſiccæ ſunt caſeus & albumen oui.

Iterum eſt ſciendũ ꝙ in urinis ſunt quatuor circuli: licet iſti circuli non ſint bene clari ad cognoſcendũ, & maxime quãdo quis unus conſiderat bene ipſos ſubtiliter. uidelicet ſi ſuperior circulus urinæ erit optime coloratus: & ſi urina erit bene prout ſpiſſa, & habebit modicam ſpumam: ſignificat nimis ſanguinem & magnum dolorem capitis in parte anteriori uel in latere. Si circulus ſuperior erit nigreus, ſignificat nimis melancholiam: & ſi facit ſpumam ſatis, ſignificat dolorem capitis & lateris debilitatem. Et ſi ſpuma erit ſatis, ſignificat debilitatem multam, & ſi eſt pauca ſpuma, ſignificat paucam debilitatem. Si circulus ſuperior erit albus ſignificat nimis phlegma: & ſi tenet nimis ſpumam ſignificat grauedinem capitis plus uerſus poſteriorem partem quam anteriorem: & habet ſtomachum frigidum. Si circulus erit crocens ſupra ſignificat, nimis calorem. Et omnia ſunt iſta intendenda plus & minus ſecundum colorem & conditionem & ſubſtantiam urinæ. Item ſi urina attrahit infra ſe ad modum fila, ſignificat ſcorucamentum intus in ueſica & in renibus. Si urina attrahit ad ſe ad modum cruſchæ, ſignificat febrem quotidianam intus in prima & malos humores in renibus adunatos & in ueſica. Si urina erit in colore auri erit melior quam in alio colore. Item aliquando urina habet unam nebulam quæ uocatur hypoſtaſis. Aliquando ſtat ſupra aliquando infra. Nunc eſt conſiderandum de tali hypoſtaſi ſi ipſa eſt continua, uel longa, uel ſi ipſa eſt rotunda, uel alba.

Et ſi ipſa rubea ſuperius de urina uel ſit alba ſignificat infirmitatem ualde occultam & arditam & natura incipit coqui: & ſi in medio, natura iam eſt cocta media. Si in fundo, ſignificat ꝙ natura jam habet coctam mediam materiam. Si eſt rubea uel crocea in colore aureo, ſignificat infirmitatem iam feſtinantem & arditatem. Si eſt nimis liuida in colore, ſignificat longã infirmitatem. ſi eſt nigra habet peius. i. ꝙ infirmus mutatur in peius. i. ꝙ habet tertianam & mutatur in quartanam. Si eſt in colore ut ſanguis: ita ꝙ color uincat urinam, ſignificat perſonam eſſe in mala diſpoſitione. Si urina ſit large per uirgam, ſignum eſt bonum. Si urina ſit cum dolore & pœna, illud eſt malum ſignum. Si abundat in multa quantitate bonum ſignum. Si ſiat pauca, malum ſignificat: eo quia mali humores ſuperãt urinam. Vrina puellæ non pollutæ eſt multum lucida & clara, ſubtilis, prout crocea. Vrina fœminæ corruptæ ſemper eſt turbida & nunquam bene clara nec lucida: & iſtud intelligitur in ſua ſanitate. Vrina fœminæ prægnantes habet iſta ſigna: per quæ poteſt uideri & agnoſci quando eſt grauida an ne: quia apparet in ipſa quædam nebula alba prout bombix optime trita, in hyeme & in æſtate habet colorem ſanguinem exiſtens in ſua ſanitate. Et ſi eſſet turbida mutaretur in colore ſecũdum conditionem mulieris: & uidebitur imago prope fundum, & iſtud apparet in primo menſe, & in ſecundo, & in tertio. Hypoſtaſis quæ eſt in urina alba multum turbida manendo in ſua ſanitate uenit clara & lucida & tenet colorem uini albi & ſubtilis. Et hypoſtaſis eſt alba magis & clara ſuperius quam inferius. i. ꝙ prope fundum ſint fœces ſignum grauedinis.

Vrina fœminæ quæ non eſt grauida eſt magis alba, & magis ſubtilis quam urina fœminæ grauidæ.

Vrinæ omnium fœminarum trahunt magis ad albedinem quam ad alium colorem, & proprie ad colorem rubeum. Si ſunt in ſua ſanitate.

Vrina fœminæ ſi erit optime alba in fundo urinalis, & ſubtilis ſignificat magnam moleſtiam, uel frigiditatem in matrice. Et ſi habebit ſpumam ſignificat grauedinem capitis, & in renibus dolorem, & debilitatem ſtomachi.

Vrina fœminæ quæ eſt alba. i. clara in urinali, & lucet prout argentum, & non curat comedere, ſignum eſt, ꝙ grauida eſt.

Vrina fœminæ quæ habet colorem clarum, & grauem, ſignum eſt uelle luxuriari.

Vrina hominis, & fœminæ qui habet hypoſtaſim aliquantulum nigram in urinali, & inſimul adunatam ſignificat mortẽ.

Vrina quæ eſt pauca in quantitate, & in colore nigra ſignificat mortem.

Vrina quæ tenet multam fecem in fundo, & habet nebulam nigram ad modum calcinæ ſignificat mortem.

Vrina quæ mutatur in multis coloribus ſignificat mortem.

Vrina uiridiaſca, & pauca ſignificat mortem.

Vrina quæ in illo qui febreſcit, & habet in fundo fecem, ſi infirmus non ſudat ſignificat mortem.

Vrina in colore fellis ad fundum, & ad modum ſimilæ ſignificat mortem.

Vrina quæ habet in fundo ad modum ſabloni, & ad modũ ſanguinis ſignificat mortem.

Vrina in febrienti, ſi eſt nimis alba ſignificat mortem.

Vrina tenens multos colores in urinali ſignificat mortem.

Vrina habens in fundo urinalis feces, & guttas ſanguinis ſignificat mortem.

Vrina quæ eſt multum rubea habens paucam ſpumam, & in medio ſanguinis prope fundum ſignificat mortem.

Vrina puellæ non pollutæ, & ſanæ eſt pura, & clara ſine macula.

Vrina hominis ſani habens in mane urinam albam, ante prandium rubeam, & poſt prandium albam bonum ſignũ eſt.

Vrina quando abundat, & non feruet nimis, & reddit odorem quando eſt ſatis, & unum modicum rubea, & nubiloſa alba, & æqualis ſtat. i. in medio urinalis, & alta a fundo, & urinare ſæpius ſanitatem ſignificat. Et etiam bene euacuare corpus eſt optimum.

FINIS.

TABVLA THESAVRI, ſiue Antidotarii aromatariorum per alphabetum:

FINIS.

REGISTRVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC.

Terni sunt omnes, præter *, & CC, qui sunt quaterni.

Tria hic clauduntur opuscula, Luminare maius, ad maiorem perfectionem redactum, Lumen apothecariorum, Et Thesaurus aromatariorum, distincte, cum suis tabulis, unaquæq; per se posita. Cum copiosissimo in principio operis indice, ad minima quæq; reperienda. Nunc uero nuper Venetiis excusa Apud Ioan. Gryphium.
M D L I.

